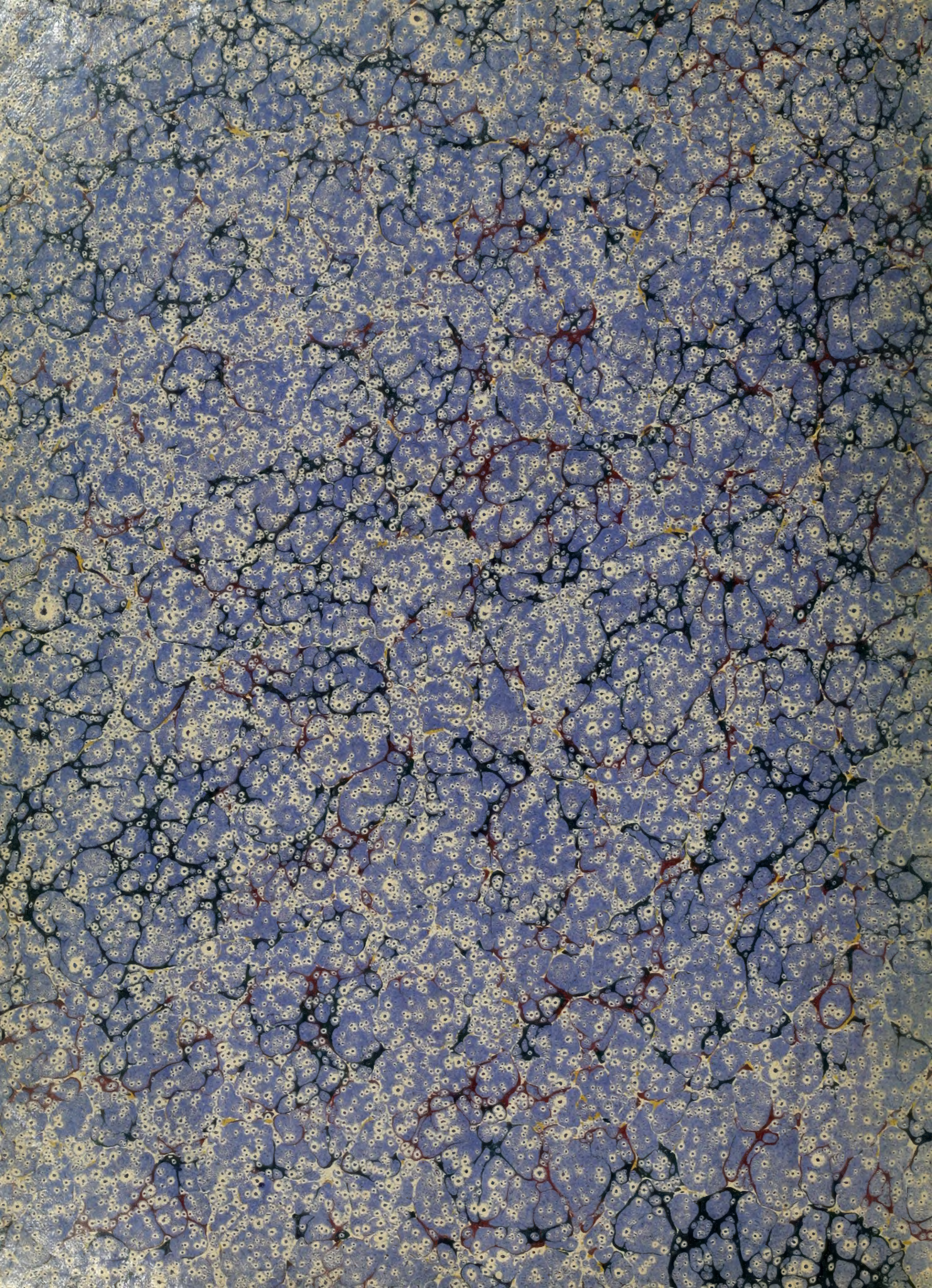

فی ۹ رمضان سنه ۳۲۶ و فی ۲۲ ایلول سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر .

صاحب امتیاز
شهری احمد افندی

سرمحرری
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین افندی

مندرجات :

آبونه اجرتی
برسنه‌لکی ۹۵ التی ایلغی ۵۰ غروشدر

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز .

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در .

بسم الله الرحمن الرحيم

الفقير محمد اسعد اليساري غفر له

« الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام »

« على سيدنا محمد وآله و صحبه اجمعين »

{ بيان الحق } ك مسلكى

شرع شریفده (امر بالمعروف ونهی عن المنکر) نامیله بر قضیهٔ معتنا بها ، بر وظیفهٔ مقدسه واردر . معروف نه دیمك اولدیغنی بیلیرسکز : بتون ایلکلره شامل بر کلمه! منکرده بالجمله فنالقلری محیط بر تعبیر !

بو ، امر بالمعروف ونهی عن المنکر وظیفه‌سنك بیوك بر حصه‌سی ، هله حصهٔ ابتدائیه‌سی علمانك عهده‌سنه مترتبدر . تموز اون برده مقبرهٔ ماضیویته دفن ایتدیکمز دور استبداد ، منکر دوری ایدی . بومنکری نهی ورفع ایچون اقتضا ایدن مساعئ ابتدائیه‌ده بولنمق یعنی قوهٔ اجرائیه‌یه رهبرلك ایتمك وظیفه‌سی عرض ایتدیکم وجهله علمایه عائد ایکن بز ، وقتیله وظیفه‌مزی مع التأسف ادا ایده‌مدیکمز حالده بووظیفهٔ مشروعه‌یی شانلی عسکرلرمزله اتحاد وترقی جمعیتی ارکان کرامی ایفا ایتدی . بناءً علیه بزم بو ارباب حمیته قارشو تشکراتمز محجوبیتله ممزوجدر.

انجق ، دور سابقده طریق علمیه وطلبهٔ علوم ، زوزنالحیلر ایچون الك واسع بر مأکل ، الك مهیا بر وسیله

حالنده بولنمش اولديغى جهتله بوخائنلرك ، بزم قدر هيچ برصنف ومسلك حقنده سدراه ترقى اولمدقلرى خصوصى‌ده احوالمزى ياقيندن بيلنلرجه مسلم برحقيقتدركه بوكا نظراً ده اتحاد و ترقى جمعيتنك مساعئ حميتى ، هركسدن زياده بزم حدايمزه مشكور اولديغى نسبتده بزم‌ده كنديلرينه قارشو معــذور اوله‌جغمز طبيعيدر . بوكون لله الحمد ترقى وتكاملمز ايچون هيچ بر مانع قالمامشدر . دون ، ايفاى وظائف حميتده جمعيته پيشرولك ايده‌مديسه‌ك بوكون پيرولك وظيفه‌سـنى ادا ايله تلافئ مافاته چاليشـه‌جغز . مطمح نظرمز ، شعائر اسلاميه واداب مليه‌يى محافظه ايدرك ، اناطولينك ، روم ايلينك اعمـاقنده ، صاف و جوهرلى يوركلريله كنديلرينه هرتكليف اولنـان شيئى ، الك بيوك برسرمايهٔ سعادت اولسه دخى مشروعيت كسوه‌سى آلتنده قبول ايده‌بيلمك طينت صلابتكسترانه‌سنده بولنان ميليونلرجه اهل اسلامى ، ترقيات احرارانه‌يه تشويق ايتمك ؛ واسلاميتك سـنه‌لردن برى عاشـق وصالى بولنديغى اداره‌نك ادارهٔ مشروطه اولديغنى يار واغياره اكلاته‌رق ، حكومت مستبده‌نك جور واعتسافى يوزندن قانون وحكومتناملرى ، قولاقلرينه الك اغير بربار بلا كبى كلن ملتى ، يكى حكومت عادله ايله قانون اساسى‌يه ايصنديرمق اوله‌جقدر .

بعض بدخواهانك نشرياتى وجهله بزدن مشروطيت اداره‌يه قارشى بر شمهٔ اشمئزازه تصادف ايدلمك شـويله طورسـون بواداره‌نك مؤسـسلرى بولنان ارباب غيرت وحميته بز ، قوة الظهر اوله‌جغز . دين اسلامى ، حريت ومساواته مانع ظن ايتمك كبى باطل برذهابه دوشـه‌رك بو نعمتى ، بوبخشايش فطرتى بزه چوق كورمك انصافسزلغنده بولنانلر تفريق جنس ومذهب ايتمش اولورلر . (لافضل لعربى على عجمى ولا لابيض على اسـود الا بالتقى) حديث شريفى دين اسـلامك دسـتور حكمت و معدلتيدر .

حكمدارلردن ، عادات ورسوم جاهليه‌يى هرج ومرج ايدرك فقراى رعايا طرزنده پامالى البسـه كينمك ، بيت المالدن آلديغى بر مومى حسـاب ايله ياقمق ، يولجيق عالمنـده خدمتجيسيله بالمناوبه حيوانه بينمك وشهره كيرركن نوبت ركوب ، خادمه كلمش اولمق حسبيله كنديسنك ، مستقبلينه قارشى راجل قالديغنه اهميت ويرمه‌مك ، تبعه‌سندن ، غير مسلم بر مدعى ايله حضور حاكمه چيقمق اسـلامده واقع اولان شؤن معاليدندر . . اسلام ، (كلـكم راع وكلـكم مسؤل عن رعيته) قانونيله اسـتبدادى اساسندن امحـا ايدرك باشدن آياغه قدر هرفرد آفريده‌يى مسؤل طوتمش و (لاطاعة للمخلوق فى معصية الخالق) قانونيله‌ده هركسه حريت تامه بخش ايلمشدر .

ايشـته اسلامك ، من القديم مال مشروعى بولنـان حريتـك ايدئ اغتصـابدن قورتيله‌رق اصلنه رجوعى سايه‌سنده‌دركه بزده ، جمعيت علميه‌نك ناشر افكارى اولمق اوزره شو رسالهٔ اسبوعيه‌يى نشره امكان بوله‌بيلدك .

رساله‌مزك مسلكى ومقصد تأسيسى ، مسلم وغير مسلم بالجمله افراد عثمانيه آره‌سنده‌كى حسن آميزشك تقرير وادامه‌سنه چاليشمق ؛ وهر فرد ايچون ، حضيض مذلت ومسـكنتده اوطوروب قالميه‌رق دنيوى واخروى وسـائل ترقياتمزى احضاره بذل مقدور ايلمك ؛ و آره‌مزده دائما حق ومعدلت وشفقت و مساواتى كوزه‌تمك دين عاليمزك مقتضـياتندن اولديغنى تفهيم ايتمـكدر .

رساله‌مز ، الك باشده { مخافة الله } اولمق اوزره عفت واستقامت ، حميت ، همجنسنه معاونت ، صورت مشروعه‌ده حريت ، جديات ايله الفت ، ظلم واستبداده نفرت ، علوم وفنونه محبت كبى حسـيات فاضله‌يى تعميمه مدار اوله‌جق نشرياتيله ملت نجيبهٔ عثمانيه‌نك سويهٔ فكريه‌لرينى يوكسلتمكه چاليشه‌جق وبالخاصه ، دين اسـلامك مانع ترقى اولماسى كبى ظنون و تقولاتك بطلاننى بحوله تعالى اثبات ايده‌جكدر .

رساله‌مز ، دين اسلام عليهنده وقوعى ملحوظ اولان اعتراضاته ادلهٔ مقنعه ايله جواب ويره‌جك وهرهانكى بر مسئلهٔ دينيه ويا علميه حقنده خاطرلره خطور ايده‌بيلن شكوك وشبهاتى رفع وازاله ايله دين اسلامك ، بتون انسانلرك منافع حقيقيه‌لرينك برفذلكه‌سى مثابه‌سـنده بولنان

سعادت دارینه موصل اولدیغنی انظارده تجلی ایتدیرمکه غیرت ایده‌جك واحکام شرعیه و آداب ملیه‌یه مغایر کوردیکی حالات و تشریاتی تنقید ایده‌رك { امر بالمعروف ونهی عن المنکر } وظیفه‌سنی ایفادن کیرو قالمیه‌جقدر .

فی الواقع علمامزك ، بووظیفه‌یی دور استبدادده اهمال ایتمش اولدقلرینی ایلری سوره‌رك ، کچمشی مؤاخذه پرده‌سی آلتنده اونلری حالاً واستقبالاً دخی بووظیفه‌دن منع ایتمك ایسته‌ینلر وارایسه‌ده بومثللی اعتراضاته : باطل ، مقیس علیه اولمامق ، یاخود اودورده علما ، هرکس ایله برابر وحتی دها زیاده معذور بولنمق طرزنده ویریله‌جك جوابلردن ماعدا اك زیاده شایان دقت بر جهت واردرکه دورسابقده مخالف شرع احوال اکسیك اولمیورایدیسه‌ده اودورده اوکبی فنالقلر غزته ستونلرینه کچه‌مدیکی ایچون برطاقم وقوعات عادیه وشخصیه درجه‌سنده قاله‌رق آداب عمومیهٔ اسلامیه اوزرنده اجرای تأثیر ایده‌مزدی ...

بوکون ایسه — بتون ایی شیلرك سوء استعمال ایله فنا اوله‌بیلمسی قبیلندن اوله‌رق — سربستیٔ مطبوعاته اوفاجق بر سوء استعمال قاریشمق یوزندن ساحهٔ انتشاره وضعی محتمل بولنان منکراتك ، موضوع بحث اولمسی وعادتا قبول عمومی‌یه عرض ایدلمسی قوتنده بر تأثیری حائز اوله‌جغی جهتله نظر اهمیتدن دورطوتولمامق لزومی ارباب بصیرت نزدنده مسلماتدندر .

فاتح درسعاملرندن
مصطفی صبری

خطبهٔ پیغمبری

استاذ مدرسهٔ احدیت ، معلم یکانهٔ مدنیت ، نور منیر هدی ، حبیب نجیب خدا ، پیغمبر عالی برهان ، کشاف سرائر عرفان افندمز حضرتلری من طرف الله ارتحال نبویلری کندیلرینه وحی وتلقین اولندیغی کون امتك مسجد سعادته اجتماعی ایچون حضرت بلال حبشی رضی الله عنه افندمزی منادی تعیین بیوردیلر . مدینهٔ منوره‌نك اسواق طیبه‌سنده عکس انداز دعوت اولان ندای بلالی اوزرینه هرکس اولرینی ، دکانلرینی آچیق ، صاچیق براقه‌رق قوشوشدیلر بیوك کوچك ، ارکك دیشی مسجد سعادته طوپلاندیلر . رسول کبریا صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری بر ویریکز ، بر ویریکز امر رسالتپناهیلریله ترتیب نظام مجلس ایده‌رك برخطبهٔ رسالت ایراد بیوردیلر .

دیدهٔ ملکوت بین نبوتپناهیلری اشکنثار ابتهال اولدیغی حالده « انالله وانا الیه راجعون » دیه‌رك جناب حقه حمدوثنا وبالجمله انبیای عظام حضراتنه ونفس نفیس محمدیلرینه صلات وسلام اهداسیله تمهید ماوجبدن صکره بیوردیلر که :

بن ؛ محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم عربی حرمی مکی‌یم که بندن صکره نبی یوقدر .

ای ناس ! بیلمش اولیکز ، ارتحالم بکا خبرویرلدی . دنیادن آیرلمام زمانی کلدی . لقاء اللهه مشتاق وامتمدن مفارقتمه محزونم . بندن صکره نه‌لر دیه‌جکلر نه‌لر ؟ یارب ! سلامت احسان ایت سلامت !

ای ناس ! وصیتمی دیکله‌ییکز ، ازبرله‌ییکز ، صاقلاییکز ، حاضرلریکز غائبلریکزه بیلدیرسین ؛ زیرا چوك وصیتمدر .

ای ناس ! جناب الله تنزیل بیوردیغی کتاب محکمنده سزه حلال وحرام قیلدیغی شیلری ، یاپاجغیکز وصاقنه‌جغیکز ایشلری شبهه‌سز بیان بیوردی . آرتق سز آنك حلالنی حلال وحرامنی حرام طانییکز . سز او کتاب منزلك محیرالعقول اولان اسرار متشابهاتنه اینانوب سوز کتورمیان قطعی المفاد محکماتیله عمل ایدیکز . وحاوی اولدیغی امثال حکمت مألندن عبرت آلیکز .

(رأس مبارکلرینی سمایه قالدیره‌رق) :
شاهد اول یارب !

تبلیغ ایتدممی ؟

ای ناس ! جناب الله ونعیم جناندن اوزاقلاشدیران ،

عذاب اليم ناره ياقلاشديران شوكوزيكز اوكنده طريق هدايت وشهراه سعادت وسلامتدن صاپان وصاپديران هوا و شهوات نفسانيه‌دن حذر ايديكز . جماعت واستقامتدن آيرلميكز ! زيرا جماعت و استقامت حضرت الله ونعمت ابديهٔ جنانه تقريب ، نارجحيمدن تبعيدايدر .

اى ناس ! دينيكزده وسزه توديع ايديلان اماناتكزده اللهدن قورقيكز ، مملوكلريكزه ياپاجغيكز معاملاتده‌ده اللهدن قورقيكز ، اونلره كندى يديككزدن يديريكز . كيديككزدن كيديريكز . طاياناميه‌جقلرى تكليفلرده بولنماييكز . زيرا آنلرده عينى ات ، عينى قاندرلر . وسزك كبى مخلوقدرلر ، آنلره ظلم ايدنلرك يوم قيامتده خصمى بن ، حاكمى اللهدر . قادينلريكز حقنده‌ده اللهدن قورقيكز ، مهرلرينى ايفا ايديكز ، آنلره جور ايتميكزكه يوم قيامتده حسناتكزك اجرندن سزى محروم ايدر .
باقيكز : تبليغ ايتدممى ؟

اى ناس ! كنديكزى و اهل وعيالكزى آتشدن قورويكز . آنلره علم ، ادب اوكره‌ديكز . آنلر سزك يولداشيكز و يديكزده امانتيكزدرلر .

دقت ايديكز : تبليغ ايتدممى ؟

اى ناس ! اولياى اموريكزه اطاعت ايديكز ، حقير برعبد حبشى اولسه‌ده عاصى اولماييكز ؛ چونكه آنلره اطاعت ايدن بكا وبكا اطاعت ايدن الله‌ه ، وبالعكس آنلره عصيان ايدن بكا ، و بكا عصيان ايدن الله‌ه عصيان ايتمش اولور . عقلكزى باشيكزه آليكز ، احكام شرع ومعدلتدن آيرلمدقلرى مدتجه آنلرك عليهنه خروج و قيام ايتميكز و آنلرله اولان عهديكزى بوزماييكز .

آكلاته بيلدممى ؟

اى ناس ! اهل بيتمه وحملهٔ قرآنه محبتدن آيرلميكز ، علماكزى‌سويكز ، آنلره بغض وحسد ايتميكز ، حقلرنده ذم و قدحى روا كورميكز . بيلمش اوليكزكه بونلرى سون بنى ، وبنى سون شبهه‌سز اللهى سور . وبالعكس آنلره بغض ايدن بكا و بكا بغض ايدن الله‌ه بغض ايدر .

آكلاديكزمى ؟

اى ناس ! آبدستكزى كوزلجه آلوب تعديل اركانيله بش وقت نمازه دوام ايديكز ؟

اى ناس ! اموالكزك زكاتنى ويريكز ! وبيلمش اوليكزكه زكاتنى ويرميه‌نك صلاتيده يوق ديمكدر. صلاتى اولميانك ايسه صومى ، حجى ، جهادى ، دينى‌ده يوق ديمكدر .

طويديكزمى ؟

اى ناس ! الله عظيم‌الشان ارباب استطاعته حجى فرض قيلدى يابيمانك خاتمه‌سى قنادر . مكر آنى برمرض ويا برظالم قوى آليقويه . بوكيلر شفاعتمدن حصه‌مند اولميوب حوض محمديه كله‌ميه‌جكدر .

اى ناس ! جناب الله يوم قيامتده هپكزى برپرده عظيم ، دهشتلى برمقامده جمع‌ايده‌جكدركه او زمان سزه اموال و اولاد دكل آنجق قلب سليم منفعت ويره‌جكدر .

اى ناس ! لسانكزى حفظ ايديكز ، كبر وغرورى براقيكز ، الچق كوكللى ، يوكسك همتلى اوليكز . بدنلريكزى يوريكز ، تنبل اولمه‌ييكز ، دشمنلريكزله مجاهده ايديكز. مساجديكزى معمور، ايمانكزى خالص قيليكز ، ايلك اوكجه كنديكزه ، صوكره اخوانكزه نصيحت ايديكز ، عرضكزى محافظه واموالكزدن تصدق ايديكز . وبربريكزك نائل اولديغى شرف وشانه حسد ايتميكزكه بتون حسناتكزك محوينه سبب اولور يكديكريكزك غيابنده قنا سويلمه‌ييكزكه محبت واخوت مضمحل وخصومته متحول اولورده هلاك اولورسيكز .

ايشتديكزمى ؟

اى ناس ! كنديكزى اسارتدن قورتارمغه چاليشكزه

وعجز و احتیاجکزك تحقق ایده‌جکی کونده ایشـیکزه یارایه‌جق خیرلر ایشله‌ییکز .

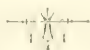
ای ناس ! ظلم ایتمه‌ییکز ! الله محکمهٔ عدالتنده ظالمی بالذات مطالبـه ایدر . حسـابکز و اك صوك ذهـابکز جنـاب حقه‌در . او عادل مطلق ایسـه معصیته راضی دکلدر .

ای ناس ! هر کیم ایی بر ایش یاپارسه منفعتی کندی نفسنه وهر کیم کوتو بر ایش یاپارسه مضرتی ینه کندی نفسنه عائدر . یعنی هرکسـك چکدیکی کندی الندندر . یوقسـه رب العـالمین قوللرینه ظلم ایتمز . اول برکوندن حذر اوزره بولنیکز که حضور الهی‌یه چیقه‌جقسـکز وهرکس ایی ، کوتو بتون محصول مساعیسنی — برذره‌سنی ضایع ایدلمیه‌رك — استیفا ایده‌جکدر .

بن خبریمی آلدم . ربمـه کیـدییورم ، دینکزی و امانتکزی اللهه اصمارلادم . ای معشر اصحابم وجماعت امتم ، السلام علیکم !. السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته !

درس عام ملازملرندن

کوچك حمدی

یا علیم یا حلیم

ادارهٔ مستبده‌نك ظلمی ؛ زیر اداره‌سـنده بولنـان ملل مختلفه‌نك کافه‌سی حقنده عمومی ایدی . آنجق مسلمین ؛ ملل سائره‌دن زیاده دوچار ظلم ایدلمکده ایدیلر ؛ چونکه ارمنی ، روم همشـهریلریمزك برر پطریقخـانه‌لری وار ایدی پطریقخانه‌لر ؛ ملتك اوکنه سپر اولوب هجوم ایدن مظالمی کاه رد ، کاه تعدیل ایده‌رك ملتـلرینی مهما امکن وقایه ایدرلر ایدی .

مسلمینك ایسـه حکومت مستبده‌یه قارشی اوکارنده حائل اوله‌جق اویله برشیلری اولمدیغندن مظالم هاجمه‌نك کافهٔ تأثیراتیله متأثر اوله‌رق بویله دلیك دشـیك برحاله کلدیلر .

برده حکومت مستبده‌نك اك شنیع ظلمی ؛ زیر تحکمنده بولنان ملل مختلفه‌نك کافه‌سنی دائما ظلام جهل ایچنـده بولندرمق وهانکی طرفده بر ایشیق کوررسه همان پوف دیوب سوندرمك ایدی . بو هوای حکومت ایله نه‌قدر شعلهٔ ادراك سوندورلمشدر !

شـایان تأسفدرکه حکومت ظالمـه‌نك بوظلمنده‌ده اك زیاده معروض اولان مسـلمین ایدی ؛ چونکه ارمنی ، روم همشـهریلرمزك برر جمعیت علمیـه‌لری وار ایدی وپطریقخانه‌لرك حمایه‌سنده‌ایدی. پطریقخانه‌لر بوجمعیتلرك شعله‌سنی هوای حکومتله منطفی اولمقدن محافظـه ایچون بررفانوس اولورلردی ؛ بووجهله‌ارمنی ، روم‌همشهریلرمز؛ جمعیت علمیه‌لرینك دلالت وارائه‌سـیله معارف وصنایع وتجارت یوللرنده خیلی ایلریلدیلر .

مسلمین ایسه ایچلرنده ظهور ایدن شـعلهٔ ادراکه فانوس اوله‌رق هوای حکومتك شـدتیله منطفی اولمقدن محافظـه ایده‌جك اویله برشـیلری یوق ایدی بووجهله اوکلرنده فنار چکه‌رك کندیلرینه طریق ترقی‌یی کوستره‌جك برجمعیت علمیـه‌لری اولمدیغنـدن کوز کوزی کورمز برظلام جهل ایچنده نره‌یه باصه‌جق ونه‌طرفه کیده‌جکلرینی بیله‌میه‌رك بویله اولدقلری یرده قالدیلر .

بو بیچاره‌لر ؛ حکومت ظالمه‌نك بوظلملرندن بشـقه ارمنی ، روم همشـهریلرینك کورمدکلری دیکری فجیع چکلمز برظلمی‌ده چکرلردی . بتون ادیان ومـذاهب قانوناً اعتراض وتعرضدن مصون اولدیغی حالده میسیونرلر وغلاة شیعه طرفلرندن بونلرك دینلری علیهنده اعتراضاتی حاوی کتب ورسائل نشراولنوردی . نشر اولنوردی‌ده او اعتراضاتی مدافعه ایچون یازیلان آثارك طبعنه رخصت ویرلمز ، منع اولنوردی ؛ بونك دها فجیعی قوجه قوجه (یوز یکرمی صندق طولوسی) کتب اسـلامیه معهود (جلال) ك نظارتنده دائره‌یه متصل چنبرلی طاش حمامی کلخننده احراقـه باشـلانوب (بوکتب دینیه حریقی) برهفته‌دوام‌ایتمشدر. بو (کتب دینیه‌حریقی) چنبرلی‌طاش

حمامی کاخننده دوام ایتدیکی اثناده دیکر بر پرده دخی بالخاصه یاپدیرلمش برفورون درونده بر (کتب دینیه حریقی) دها ظهور ایتدیکی خبر آلنمش . ایشته مسلمین درونلرنده سونمز بر آتش براقان شو (کتب دینیه حریقلری) ایله‌ده ایکی دفعه حریقردهٔ علوم اولمشلر .

ایشته معارف وصنایع وتجارتده همشهریلرندن کیری قالان و آنلرک کورمدکلری بویله الیم ، الیم ظلملر کورن مسلمین ایچوزده برجمعیت علمیهٔ اسلامیه تشکیل ایدوب کندولرینه برمشعل راه ترقی اولمق و یوف دیانک صاچنی صقالنی یاقمق اوزره « مشعل‌الحق » اسمیله برجریده و « بیان‌الحق » اسمیله‌ده اسبوعی برمجموعه نشرینه قرار ویردک . ومن‌الله‌التوفیق

حیرت

— مشورت —

« ادب الدنیا والدین » نامنده‌کی
کتاب مستطابدن ملخصاً مأخوذ
ومترجمدر .

رأی ناصح ، عقل راجح صاحبلریله مشورت ایتمه‌دن عاقل ایچون برامره عزم و ابرام ایتمک ؛ بر حرکت حزم آکاهی دکلدر .

چونکه جناب علام‌الغیوب ؛ نبی عالیشانه کندیسنی هرخصوصده مظهر الهام وتوفیقات صمدانیه‌سیله تأیید بیوره‌جغنی وعد وتکفل ایتدیکی حالده ـ فرقان‌حکیمنده « وشاورهم فی الامر » فرمان‌عالیسی‌منطوقنجه مشورتله امر بیورمشلردر .

ارباب تأویل ؛ آیت مذکوره حقنده تفاسیر متعدده درمیان بیورمشلرسه‌ده بز ذوات مشار الیهمدن یالکز حسن بصری وسفیان — رحمهما الله — حضراتنک تأویلنی ذکر ایله اکتفا ایدییورز .

مشار الیهما حضراتی بیوریورلرکه : نبی ذیشان علیه صلوات الرحمن افندمز حضرتلری اصحاب کرامیله مشورتدن مستغنی اولدقلری حالده مشورتله مأمور بیورلملری ، مؤمنلر مشورتی سنت‌سنیه اتخاذ وهرکارلرنده اکا اتباع ایتسونلر حکمت ارشادیه‌سنه مبنیدر .

حضرت پیغمبر ؛ برحدیث شریفلرنده « مشورت ؛ ندامتی دافع برحصن حصین ، ملامتی طارد بر کهف امیندر . » بیورمشلردر .

فاروق اعظم افندمزده مهام اموری درعهده ایدن رجالی اوچ صنفه تقسیم بیوریورلر :

برنجی صنف ذوات ؛ مأموریتلرینه تعلق ایدن امور معضله‌یی رأی سدیدلریله فصل و حسم ایدرلر ایکنجی صنف رجال ؛ اشکال واقع اولان امورده ارباب مشاوره‌یه مراجعت وانلرک آرای سدیده‌لرینی تلقی بالقبوله مسارعت ایدرلر . صنف ثالث صاحبلری ایسه وادیٔ حیرتده پویان اوله‌رق نه‌رشدو صوابی‌قبول، نه‌ده برمرشده انقیاد ایده‌بیلیرلر .

سیف بن ذی یزن دیپورکه رأینی صائب کوره‌رک عجب‌وغروره دوشن آدم ، مشاوره‌یی قبول ایتمز رأیله استبداد ایدن صوابدن بعید دوشر .

حرکات عادلانه‌سیله صحائف تاریخده برموقع بالا ترین احراز ایدن عمر بن عبدالعزیز حضرتلری ، « مشورت ومناظره ابواب رحمت ومفاتیح برکتدر بونلره توسل اولندقده نه رأی ، هدف مقصوددن صاپار ، نه‌ده حزم واحتیاطدن آیریلنمش‌اولور « بیورمشلردر. بعض‌حکما ؛ استشاره عین هدایتدر . رأی خودپسندانه سیله استغنا حاصل ایدنلر ؛ مخاطره‌یه معروض اولورلر دیمشدر .

مشاوره‌یه عزم ایدلدکده ارباب مشاوره ؛ آتیاً بیان اولنه‌جق خصال خمسی مستجمع ذواتدن انتخاب اولنملی .

برنجی خصلت :

تجربهٔ سابقه‌یه اقتران ایدن عقل کاملدر . چونکه کثرت تجاربله صحت رویت حاصل اولور بونی ، جناب رسالتپناه

افندمزك شوحدیث شریفی مؤیددر . « عاقلدن استرشاد ایدیکز که ارشاد اولنه سکز . عاقله مخالفت ایتمیکز . صکره نادم اولورسکز »

عبدالله بن‌حسن فرزند عالیسی محمده خطاباً بیورمشاردرکه نصلکه عاقل عداوت اظهار ایتدیکی وقتده حذر ایدییورسك جاهل ایله مشورتدنده — هرنقدر ناصح اولسه‌بیله — اویله‌جه حذر ایله ؛ چونکه جاهل‌سنی مشورتیله برورطه‌یه دوشوره‌بیلمکه مستعددر که اکانسبتله مکرعاقل بك کری‌قالیر .

بنی عبس قبیله‌سندن بر آدمه دینلمشدرکه سزك آراء صائبه‌کز نه‌قدر چوق !

جواباً « بز بیك کشیدن مرکب ایجمزده اموری اتقان واحکام وجهله طوتان برحازم مدبر واردرکه بز هرکارده آنکله مشورت ایتدیکمزدن دولایی کویابیك حازم اولمش اولیورز . » دیمشدر .

رأیی کندیسنی عجب وغروره دوشورن شاب‌غیر مسبوق‌التجربه وایام‌متکدره ؛ جسمنی دوچار ضعف وانحطاط ایتدیکی‌عقلنی‌ده باشندن آلوب کوتورمش اولان پیرعمل‌مانده ایله مشاوره‌دن حذرایتمك توصیه اولنه‌کلمشدر .

« منثورالحکم » ده دینلیورکه هرشیئی محور لایقنده تدویر عقله ، عقل ایسه تجربه‌یه محتاجدر . بوکا مبنی دینلمشدرکه ایام ؛ لدنیات اموری ورای پردهٔ خفادن چیقاریر . قال ابوالاسودالدؤیلی :

وماکل ذی لب بمؤتیك نصحه
ولاکل مؤت نصحه بلبیب
ولکن اذا ما استجمعا عند صاحب
فحق له من طاعة بنصیب

مألی : هرعاقل سکا نصیحت ویرمز . هرنصیحت ویرزده عاقل دکلدر ولکن بو ایکی خصلت یعنی عاقلیت ، وناصحیت بر ذاتده بولننجه اکا اطاعتله نصیبه‌دار ارشاد اولمق لازمدر .

ایکنجی خصلت :

مستشار ؛ دین و تقوی صاحبی اولمق چونکه دین هربنای‌سعادتك دیرکی وهرفوز وفلاح خانه‌سنك قپوسیدر دینك قوهٔ غالبه‌سی آلتنده بولنانلر مأمون السریره ، موفق العزیمه‌درلر .

اوچنجی خصلت :

مستشار ؛ ناصح محب اولملی چونکه نصح ومودت ؛ فکره استقامت‌رایه‌خالصیت‌ویرر . بصیرتکار ، مشفق برذات ایله مشورت ؛ سبب فوز وظفر ، بصیرتسز ، حسود ، غیظکار آدم ایله استشاره ایسه بادئ خیبت وخطردر .

قال بعض الشعراء :

اصف ضمیرا لمن تعاشره   و اسکن الی ناصح تشاوره
وارض من‌المرء فی مودته   بما یؤدی الیك ظاهره
من‌یکشف‌الناس‌لایجداحدا   تنصح منهم له سرائره
اوشك ان‌لایدوم وصل‌اخ   فی کل ذلات تنافره

مألی : ضمیرکی‌معاشرت ایتدیکك کسه‌یه صمیمی‌قیل مشاورت ایتدیکك ناصح عاقله قارشی تسلیمیت کوستر. کشینك مودتی حقنده ظاهر حالنك ارائه ایتدیکی درجه‌یه راضی‌اول . چونکه انسانلر بحق‌میزان انتقاددن کچیریله‌جك اولورسه سرائری خالص تك بر آدم بیله بولنه‌مز . هرقصوره باقیله‌جق اولورسه هیچ برکیمسه ایله دوام موانست ؛ قابل اوله‌میه‌جق برحاله کلیر .

دردنجی خصلت :

مستشار ؛ حین استشاره‌ده آلام و اکداردن سالم اولملی چونکه ، فکرله شوائب‌غموم ، معارضه ایدن کیمسه نه سلیم الرأی ، نه‌ده مستقیم الخاطراولور .

بشنجی خصلت :

امر مستشار ؛ نه متابعت اولنمش برغرض ، نه‌ده نفسك مساعده ایتدیکی حظوظات اولملی . چونکه اغراض جاذب ، هوای ، نفسانی ایسه مانعدر . بر رأی مجاذبهٔ اغراض ومعارضهٔ هوایه معروض قالیرسه هرحالده فاسد اولور .

ایشته شو خصال خمسی استکمال ایدن ذات عالی‌یه اهل مشورت ومعدن رأی وهدایتدر . ارباب آراء ؛

امر مشورتك مجتمعاً ياخود منفرداً اجراسى خصوصنده اختلاف ايتمشلردر

يونان و اهل فرس ؛ اجالهٔ فكر وبيان راى وتدبير ايتمك اوزره اجتماعى قبول ايتمشلردر چونكه بوخصوصده هر اهل رأى ؛ خاطرينه خدشه ويرن جهتى ، نتيجهٔ فكرينى سويلر حقيقةً جاى قدح برجهتى وار ايسه معارضه وياخود رد توجه ايديورسه — قانون مناظره‌يه توفيقاً ياپيلان جدل كبى — مناقضه اولنور. بناء عليه حكم مدعاده اوقدر قرائح و افكارك اجتماعى سببيله هيچ برخلل وزلل قالمزكه ميدان ظهوره چيقماسون .

صنوف امم‌دن بر صنفده امر مشورتك منفرداً اجراسنى قبول ايتمشدر چونكه بوخصوصده هر صاحب رأى صوابه نائليتك كندينه انحصارى اميدينه طمعاً رأى مقصودده منفرداً اعمال فكر ايدر. قرائح ؛ انفراد ايتديكى وقتده فكر ، قريحه‌يى مجرد مسئلهٔ مطلوبه ايچون تجريد ايلر . فقط ؛ قرائح اجتماع ايتديكى تقديرده مسئله هيئت شورايه تفويض اولنه‌جغندن هرقريحه كندى حصه‌سنه دوشن مرتبه‌ده دوشونمكدن زياده‌سنه مجبور اولمز .

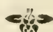
شو ايكى مذهبدن هرايكيسى ايچوزده بروجه واردر فقط وجه ثانى اظهردر .

مؤلف كتابى امام ماوردى عليه‌الرحمه حضرتلرى بيورييورلركه بكا قاليرسه على‌الاطلاق مشورت حقنده شوايكى مذهبدن بشقه برمذهب دها واردركه بنجه اصل راجح اودر . شويله‌كه :

ناظرشورى مسئله‌يه باقار . اگر مسئله ايكى امر بيننده متردد ايسه بوصورتده مشاوره‌دن مقصد يا مسئله‌نك فسادينه اعتراض وياخود صلاحى حقنده اظهار حجت اوله‌جغندن مجتمعاً اجراسى اولادر . چونكه بوصورتده حقيقت دها بليغ ، دها واضح برحالده ميدانه چيقار.

يوق بويله دكلده مسئله ؛ صوابى پك مبهم ، جوابى پك معجم ومشكل كوريلان امور عظيمه واحوال غامضه‌دن اولورسه اوحالده هراهل رأى فكرنده تفرد وخاطريله تجرد ايتملى‌كه صوابده اجتهاد ايتسون . صكره كشفيات وانعه‌يى خطاميدر صواب‌ميدر ملاحظه اولنسون بوكا نظراً جوابده منفرداً اجتهاد اولديغى كبى كشف صوابده‌ده مجتمعاً امعان افكار ايدلمش اولور .

طلبهٔ علومدن
حسين حازم

درس وكيلى خالص افندى حضرتلرى طرفندن كوندريلان مكتوبدر .

(بيان‌الحق) ك بوهفته انتشارينى استبشار ايتدم. بونك اسمندن دخى نمايان اولديغى وجهله مسلكى حق‌كولق اوله‌جغندن سير وسلوكنده حقى باطلدن ، صدقى كذبدن ، صوابى خطادن، نفعى ضرردن، والحاصل خيرى شردن تفريق وتميزايله واضحاً بيان خصوصنده اصلا لوم لائمدن چكنمه‌مسنى آرزوايدرم . « بيان‌الحق » بياناتنه (اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه) دعاسيله بدء ايتميلدر انجق (حق) برءالساعه بردواءمر اولديغندن فاسد المزاج اولانلرك طبع عليلى آنى قبولدن نفرت ايده‌جكى (حق) مردر وهرمر (دوادر) تركيبنك حسن نتيجه‌سندن حكمانك سلطان‌القوى ديدكلرى واهمه‌نك غلبه‌سيله اوركه‌جكندن آجى اولان حقيقتى تصريح جائزاولميان ويا مناسب كورليان مقاملرده (ان فى التماريض لمندوحة عن الكذب) قانون شفابخشاسى موجبنجه رچته‌سنى نبضنه كوره « مجاز ، كنايه ، تعريض ، ايجاز ، اطناب ، مساوات) قرصلرى صورتنده ترتيب و اعطا ايلمليدر .

انسانلرده حقى قبول ايتامك و بالمره رد ايلمك مرض جهالتك بحرانندن نشأت ايدر برحال اولديغندن (بيان‌الحق) نتيجهٔ حسنه‌نى كوزه‌ته‌رك حقى بياندن اصلا فارغ وساكت اولماملیدر. نصل‌اوله‌بيليركه (الساكت عن الحق

شیطان اخرس) در . حق عالیلرنده (ماترك الحق لعمر من صدیق) شرفوارد اولان حضرت فاروق بیان‌حقدن کیرو طورمیوب محافظهٔ عدل وحق خصوصنده تأدیب وتربیه قامچیسنی الدن براقمامشدیلر .

شبهه‌سزدرکه امتك باشنه کلن بلالر ، مصیبتلر هپ بیان حق اهلنك سکوتندن ایلرو کلمش فقط بیان حقدن ساکت اولانلرك شخصنه منحصر قالمیوب بتون امته تعدی ایتمشدر .

الحاصل (بیان‌الحق) حق وحقیقتدن قطعا سکوت ایتمه‌ملی‌شوقدروارکه بیاناتنده (وجادلهم بالتی هی احسن) جاده‌سندن آیرلمامه‌لی‌در شونیده بیان ایدیمکه کوکام (بیان‌الحق) ك احتوا ایده‌جکی مباحثك بروجه آتی اولمسنی ایستر :

مسائل مهمهٔ دینیه ، تعریض وقوعنده مدافعه ، اصلاح احوال مدارس ، اصول تعلیم وتدریس ، انتظام احوال طلبه ، تشکیل طبقات مدرسین ، انتخاب کتب ورسائل ، اصول تکلم وترجمه وعندالحاجه امتك تکلم ایتدیکی السنهٔ مختلفه‌ده کتب و رسائل نشری .

والله الموفق

جمعیتمز

قال‌الله تعالی عز وجل

« واعتصموا بحبل‌الله جمیعاً ولاتفرقوا »

مادام‌که ملتك حق اجتماعی اعاده ایدلدی .

مادام‌که حکومت، حرکات‌کیفیه ومعاملات مستبده‌سنه نهایت‌ویره‌رك ملتك افکارمعقوله‌ومشروعه‌سی‌محصله‌سنك جهت استقامتنی تعقیبه باشلادی .

مادام‌که اصول مشورت هرایشیمزده اس‌الاساس اتخاذ قلندی .

مادام‌که هرکسك ، موقع اجتماعیسی نسبتنده مسئول ومعاتب طوتیله‌جغی تقرر ایتدی . بتون افراد ملت ایچون برچوق وظیفه‌لر حاصل اولدی .

بووظائفدن بری وبلکه برنجیسی ، مشروطیت مشروعه‌مزك اساسنی‌تحکیم وترصین ایتمك‌ایدی ؛ بووظیفه همان‌همان ایفا ایدلدی ، تحت‌امنیتمزده برحکومت مشروطه تأسس ایتدی بزه بوسعادتی بخشه سبب اولان جمعیت ، بومشروطیت مشروعه‌مزه تأثیر وایقاع ضرر ایده‌بیله‌جك اللری قیرمق خصوصنده افکار امتك ، قلوب ملتك پیشوالغی وظیفه‌سنی درعهده ایتدی ، جناب حقدن ایسه امیدمز برکالدر چونکه (یدالله مع‌الجماعه)در.

دیکر بر وظیفهٔ مهمه‌ده افراد ملتك آیری آیری تشبثات معقوله‌لری ترکیب وتوحید ایدیله‌رك مجرای لازمنه سوق ایدلمسی کیفیتی ایدی .

اوایکی وظیفه ، سعادت ملیه‌مزك موضوعنی تشکیل ایلدیکی بوده غایه‌سنی تأمین ایلیه‌جکدر .

بونقطه‌یی درپیش ایدن ارباب مسالك ، مسلکلری دائره‌سنده برطاقم جمعیتلر تشکیله باشلادیلر ؛ کرچه لزوم طبیعی اولمقسزین یالکز کوره‌نك سوقیله فائده‌سز انجمنلر تأسس دکل ، تشکل ایتدی ، فقط تحولات حالیه‌مزده‌کی فوق‌العاده‌لك ، انقلاب حاضرمزده‌کی سرعت دوشونولورسه ، اساساً غیر طبیعی اولان بواجتماعلرك بونقطهٔ نظردن طبیعی اولدیغی تسلیم ایدلمك اقتضا ایدر ؛

بوصحنهٔ انقلابده علما ، عمومه‌توجه ایدن‌وظائفله‌برابر آیریجه مهم بر وظیفه قارشیسنده بولنیوردی ، بووظیفه ایسه بتون مسلمینه معتقدات اساسیه‌لرینی تفهیم ، وظیفهٔ دینیه‌لرینی تبلیغ ایتمك فریضه‌سیدر .

فی‌الحقیقه‌سنه‌لردن‌بری‌تأبید ایدیلن‌جهالت واستبدادك نتایج الیمه‌سی اولارق افراد مسلمینك معلومات دینیه‌سی مکتسبات سائره‌سیله متناسب برحالده قالمش ومدنیت غربیه‌نك ؛ اقتباس وممالکتمزه تطبیقی عادتا فرض اولان ترقیات مادیه‌سنه لاقیدانه طاورانه‌رق تدنیات اخلاقیه‌سنه تمایللر کوسترلمش وآفتاب اسلامیتك شعشعهٔ حقیقیه‌سنی ادراك ایده‌میه‌جك نظرلر چوغالمش ایدی .

علما بو آجی حقیقتی درپیش ایدییوردی . تماماً یله آكلایوردی ، آغلایوردی فقط برشی سویلیه‌میوردی . یالكز :

(یریدون ان یطفؤ انور الله بافواههم ویأبی الله الا ان یتم نوره)

آیت کریمه‌سنی اوقویه‌رق آتی‌یه انتظار ایدییوردی . چونکه ارباب دین بیلیوردی که دینی اه هرزمان حمایه ایده‌جکدر . اوت برشی سویلیه‌میوردی . چونکه تبلیغ احکام دینیه‌یه هانکی نقطه‌سندن باشلانلسه عدالت ولوازمنه تمسك ، ظلم واستبداده مقاومت امرندن بشقه بر شیٔ اولمیه‌جقدی . بونی آکلایان اجلاف استبداد افکار ملعنتلرینی باشلیجه علمایه عطف ایتمشلردی . وعظلرده دعا واسرائیلیاتدن بشقه همان همان برشیٔ سویلنامسی مجبوری ایدی .

علما ، عهده‌سنه ترتب ایدن و اجراسنده مجبوریت دینیه بولندیغی حالده تأثیر استبدادله یالکز تصورلرده قالان شو وظائف عالیه‌یی شمدی کمال اهمیتله ایفایه قرار ویردی . وهمان برجمعیت علمیه تأسیس ایتدی .

سرد ایدیلان شواوج وظیفهٔ اساسیه‌دن اکلاشلیرکه :

اولا — جمعیتمز بر « جمعیت سیاسیهٔ وطنیه » در . شو وظیفهٔ عمومیه نقطهٔ نظرندن جمعیتمز طوغریدن طوغری‌یه « عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتنه » مربوطدر . بناءً علیه اتحاد وترقی جمعیتنك ، بتون عثمانلیلرك سعادت مشترکه‌لرینی تأمین خصوصنده تعقیب ایتدیکی مسلك سیاسی‌یی تعقیب ایده‌جك وتبلیغات مشروعه‌سنی هرزمان ایفا ایلیه‌جکدر .

ثانیا — جمعیتمز بر « جمعیت علمیه » در . بناءً علیه استانبول وطشره مدرسه‌لرینك احیاسی وتحصیلك تعالیسی وطلبهٔ علومك هرنوع علومدن حصه‌یاب ایدیله بیلمسی چاره‌لرینی دوشنه‌جك ومکتب ابتدائیه وساژه‌ده تحصیل دینی‌یی نظر اعتباره آله‌جق وعائد اولدقلری مقام نزدنده تشبثات لازمه‌ده بولنه‌جقدر .

ثالثا — جمعیتمز بر « جمعیت دینیه » در . بناءً علیه‌کرك موقوت وغیرموقوت رساله وجریده‌لرله وکرك وعظ ونصایح صورتیله مسلمانلرك دینلرینه اولان مربوطیتلرینك تمامیٔ تقویه‌سنه چالیشه‌جق وهر صنف خلقهٔ ضروریات دینیه‌سی و استطاعتی نسبتنده احکام اسلامیه تفهیم وتبلیغ ایدیله‌جك ولزوم کوریلان محللره برر هیأت علمیه ارسال ایلیه‌جکدر .

وباخصوص صرف حقایق اسلامیه‌یه عدم وقوفدن نشات ایدن بعض افکارك پك سخیف پك حقسز اولدیغی دخی انظار عمومیه قارشوسنده اثبات ایدیله‌جکدر .

(ومن الله التوفیق) فطین

ادبیات

—

آهنك ملی

—

جمعیتمز حامیٔ ملیتمزدر
ملیتمز کافل حریتمز در

جدیت ایله باشلایه‌لم هر ایشه زیرا
جدیتمز خادم جمعیتمز در

منظومهٔ میثاق وعهودز ، هپمزدن
مطلوب عمومی دخی جدیتمز در

واز کچملی یز تفرقه‌دن چونکه بوحالت
برمانعه‌در موجب رقیتمز در

احیای دل مرده بزم مقصدمزدر
اعمار وطن ماحاصل نیتمز در

تعمیم مکارمده ثبات ایلیه‌لم هپ

بر وجهله کیم لایق حیثیتمزدر

امنیته تشویق ایده‌رز ناسی یولیله
امنیه‌مزك سائقی امنیتمز در

ملت بزه ناظردر آنك حکمتی مطلق
تصدیق وتصورده‌کی قدسیتمز در

حریت ایله عدل ومساوات واخوت
انصاف و ادب لازم ماهیتمز در

کیم معترض اولسه شرف دینه دیلیله
کسمك دیلنی مشرب وخاصیتمز در

نظمی شرف دینمزی حسن حمایه
شایستهٔ عرفان و عبودیتمز در

فاتح درس عاملرندن
شروانی
علی نظمی

— سیمای صائمین —

دلی تسبیح ایله پیراسته بر مرد خدا
کیده‌رك فاتحه ، ایتمش اوراده عصر ادا
پیش وعظنده اوتورمش ایدی براستادك
ایکی دیز اوستنه ، بر واعظ خلق ارشادك
اوکوزل پیر جهاندیده نه‌لر سویلر ایدی
هپ مخاطبلرینه دیڭجه اوکود ایلر ایدی
آکلادوب سویلدیکی صوم وصلاته عائد
خیره مظهر اولاجق دیرایدی صائم ، ساجد
رمضان شهرینه دائر اوکوزل تبشیرات
قدم کلیسی بخاریدن آلنمش سندات
هله قاضی کبی ، رازی کبی علامه‌لرك
نخجوانی کبی مردمرده فهامه‌لرك
اوقومش دقت ایله هر برینك تفسیرین
فرق وتمییز ایده‌رك جمله‌سنك تعبیرین
اعتدال دم ایله ، حلم ایله تقریر ایدییور
اویله بیهوده دکل علم ایله تصویر ایدییور
قائماً دیکله‌دیکم برصیره‌ده مست اولدم
حضرتك حلقهٔ تدریسنه پابست اولدم
اوطوروب شویله‌جه اطوارینی تدقیق ایتدم
علمنی ، فضلنی ، حلمی ایله تصدیق ایتدم
ذاتاً اولماز ایسه بر واعظك اخلاقی کوزل
خلقه تعلیم جدل ایتمش اولور نصحه بدل

اشبو حکمتلره واقف اولان استادحکیم
قوللین ایله ایلر ایدی دینی تعلیم
پرده باقدم‌که مخاطبلر ایچنده برذات
غائب اولمشدی نکاهندن آنك جمله جهات
وقف کوش ایتمش ایدی شویله‌جه اول استاده
آلامشدی دینیلیر جان وجهانی یاده
غلبه ایتمش ایدی ذاتنه لاهوتیت
یوق کبیدی بدننده دم ناسوتیت
صانکه برمرده ایدی حال حیاتنده ایکن
بندهٔ صادق حق ، عاشق سوزش افکن
صقالنده سیاهندن بیاضی اکثر ایدی
رنك سیماسی آنك شویله براز احمر ایدی
یاشی اللی ایله آلتمش اراسنده یدی بو ذات
پاك وجدان ومطهر دل وآسوده حیات
اوروجك حالت قدسیه‌سی سیماسنده
کورولور نفی ایله اثبات ایله ایماسنده
جمله اعضاسی ایله صائم ودائمدی اویپر
کیجه‌لر ، اکلاشیلیر ساجد وقائمدی اویپر
نفسی محکوم ایدن ارباب ثبات وایمان
شبهه‌سز مظهر لطف اولدیغین ایلر ایقان
نص قطعی ایله ثابت ، بوکا یوق ریب وظنون
اوروجك فائده‌سی عدایله حددن افزون

مسلمانجه اوروجك جرتی حقه مخصوص
فرقهٔ ناجیه‌یه عائد اولور بویله خصوص

حل وحرمت نظرنده بولنورسه سیان
اوکا بیلدم که نه‌دیر ؟ زمرهٔ علم وعرفان
بر آلای اهل ضلالت کورولور هر یرده
بری ، دنیایه مضر ، نرده قالیر برفرده
کیمی توحیده ، کیمی شرع قویم دینه
بسلیور خانهٔ قلبنده نیجه بیك کینه
طوتیور حق ایله خلقك کلماتن سیان
صانیور حکمت ایله کشف اولنور جمله نهان
بویله بازیچهٔ عقل بشر اولمش بر فن
بیلیر اللهی دینیرسه بوده بك مستهجن
کوردیکی بر ، ایکی تقدیری حقیقت صانیور
مطمئن اولمالیدرکه اوکیشی آلدانیور
بیلمیور ، حق اونی محروم عنایت ایدیور
ظن ایدر کندینی ، الله صیانت ایدیور
بویله کردابهٔ فسقه دوشن ای انسانلر
بیلیکز کیم کولیور حالکزه شیطانلر
آجیمق نفسکزه لازم ایکن بونلری سز
فکر ایدوب آخرتی هیچ حساب ایتمدیکز
نفسنه ظلمی روا کورمش اولان برانسان
دیکرك حقنی‌می ایلیه جکدر اذعان
خالقك وارلغنی ، برلکنی منکر اولان
دیکر انسانلره‌می خیر ایده‌جك ای اخوان !
بونی امر ایله‌ین انسان دکل ، الله ، بیلك
بودر اخبار نبی ، صدق ایله بالله بیلك
شارعك امرینی تقدیر ایده‌من جاهللر
بونده‌کی حکمتی وهمی ایله تخمینه دوشر
حبه یی قبه یاپار واهمه‌نك تخمینی
یاناصل مسلك اولور واهمه‌نك تعیینی
براولور قوهٔ عقلیه تماماً بوکالیر
براولور فکر بشر واله ودمبسته قالیر
هندسه هیئت ایله جبر وحساب وحکمت
نزد حقده ایده‌من دعوی موجودیت
عقل وفکرك ره نارفته‌سیدر بعض جهات
بونلره شرع محمدده دینیر سمعیات
بونلری حسن قبول ایتمکه انصاف ایستر
فطرت کامله‌دن صوکره دل صاف ایستر

ای اله ازلی حاکم هر ذره خدا
راه قدسی نبیدن بزی سن ایتمه جدا
خادم دین وشریعت ایده‌رك جمله‌مزی
ایله همسایه همان فخر رسالتله بزی

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

— تحصیل عالمنده —

اونه‌یدی ، برمتبسم غرور زمزمه دار
ایدردی لانهٔ فکرمده حاکمانه قرار
اونه‌یدی ، برمتجسم امل ، براطمئنان
مطالعات ایچون ایلردی متصل اجبار
غریب مسئله‌لر ، نکته‌لر بولور چیقاریر
ایدردم اهل ذکادن جوابن استفسار
مباحثات ایدی کوکلمده برطوتان آمال
مباحثات ایله ساعتلرم ایدردی کذار
عصاملر ایله عبدالغفورلر آچیلیر
رساله‌لر بیله کوزدن کچرایدی ناچار
مطوله باقیلیر ، اطول ودسوقیدن
صحیفه‌لر اوقونور هیچ اولنماز استکثار
شوبحثی متن فناری‌یه باقدم ، آکلامدم
قره‌خلیله باقلسه اولورمی حله مدار ؛
دینیر ، کتاب آچیلیر ، چوریلیر صحیفه‌لری

اولورکه حل اولنورده اومبحث دشوار
ایدردی کوکلی غرق سرور برمدت
کلیردی فکرمه بر غالبانه حس وقار
بتون بونشوه‌یه عائددی ، نخبهٔ آمال
بتون بوحسله ایدردی مرور لیل ونهار

هله صباحه قدر — برکیجه‌یدی — درسه باقرب
تازه ، جامعه کلمش ایدم زبون ونزار
دعاده — بعداداء الصلاة — نزدمده
تصادف ایلدی برده شریك نکته‌شعار
زمان مساعدایدی ، واردی درسه برساعت
روامیدر ایدملم بزشووقتی بوش امرار ،
رفیق معرفتمله ، انیس روحمله
برادرانه ، برای تعاطئ افکار
قالوب کمال شغفله درون جامعده
فرحلی برکوشه‌ده ایلمشدك استقرار
مناسبت ایله ، صوردمدی : دونکی درسی ناصل
تفهم ایتدیکك ایلریسك‌دیه اشعار ؟
مناقشات ایله میدان آچیلدی بربحثه
نتیجه ، ایکیمز پر عناد وپراصرار
جداله طالمش ، اوت کشمکشده قالمش ایدك
اوقال وقیل ایله‌درسی کیم ایلیور تذکار !
بزم شوحالمزی سیر ایدن رفیقاندن
کلوب بری بزه درسك اوقوندیغن اخطار
ایدنجه ، برده نه باقسهم تمام ایکی ساعت
کچوب جدال ایله اولمش اوکونکی سعی ، خسار
بودرلو فائده‌سز ادعا واصرارم
بنی زمان ، زمان ایلر طورور ایدی اضرار
اوکون رفیقم ایله خاشیانه عودت ایدوب
اوحالدن هله اولمش ایدم نداتکار

براز تخفف کله‌جکدر شوحال پرشورم
فقط تفکر اولنسه بوبابده معذورم
ویرلدی دستمه ایلك امثله ، بنا ، مقصود
هنوز بنده شوترکی قواعدی مقصود
بتون قیود وحواشیله غیب ایدوب کندم
کورنجه تحفه‌یی ، صاندم جهانی اوکرندم
بو اغترار ایله اظهار ، امتحان دیرکن
قیاسمه کوره اولدمدی واقف هرفن
چیقوب عمائده یوکسلدی درس ، اولوب ، بتدی
هزار حیف که جوی حیات آقوب ، کیتدی !..
ناصلمه آکلامدم محو ایدوب او ازمانی
اجازت آلمادن اولجه بن بونقصانی
مکرمدار مباهات اولان فضا طارمش
جهان علم وهنرده دها نه‌لر وارمش
مؤلفات سلف لایعد ولایحصی
فوائدیله ایدرکن افقده نشر ضیا
ناصل اولوبده او نور لطیفی کورمه‌مشز
سزا نه مرتبه‌لرده تأثر ایتمه‌ك بز
بیلنمه کیم ایدی مانع ، قصور کیمده ایدی ؟
نیچون بوحال ایله قالدم ، قباحتم نه ایدی ؟
اوقوتماقلغه وارمیدی برسبب عجبا ؟
چالشمیورمی ایدم بن اوقوتدیلرده بکا ؟
خیر ! اوقوتمدیلردی ، اوقوتمق اولمازدی
ترقیاتمزی ایستین‌ده پك آزدی
کیمك نه حدینه ایراز ایدوبده برغیرت
اوطرز سابقی تعدیله ایلهسین همت
اودم رواج علوم وفنون همان یوقدی
نه‌دنسه عرض صداقت مرقی‌بك چوقدی
وسیله‌لر آرانیردی علومی محوایه
خفیه‌لر جان آتاردی مقام والایه
سکز طقوز سنه وار — ظنمه کوره — انجق
شو خاطرم هله خاطر نشاناکز اوله‌جق
بزم رجا منزی ردایتمدکی کوروب بیداد
مباشرتله (مقامات) ، حضرت استاد
ندر لسان عرب ، حالو شان شمرواداب ؟

ندر مفاخره لرله او اهتمام نسب ؟
ندر شجاعتی عقل ودهاسی عربانك ؟
ندر او نابغه لر ، عنتره واعشالر ؟
ندر سخاسی ، وفاسی اوقوم ذیشانك ؟
ندر او کعب ولبيب ، جرير وخنسالر ؟
برر برر بزه ایضاح ایدرکن اعرابی ؟
هنوز بیلمیورم صانکه نه ایدی اسبابی ؟
سعایت ایلیه‌رك بر اثیم نامعلوم ؟
او استفاده دن ایتمشدیلر بزی محروم ؟
نه حیله لر دونیوردی شو دور سابقده ؟
نه‌لر سونیوردی او کون قرانلقده ؟
اولانلر اولدی نه چاره بو کونکی احوالی ؟
بو کون دوشونملی ، جائز دکلدر اهمالی ؟
نچون زمانه یاتوب آغلامق ندر هیهات !
چالشمق ایلمك استر تلافیٔ مافات

فاتح درسعاملرندن
عاطف

ذبدهٔ سیاسیات

غیر قابل انکاردر ، اوتوز یدی سنه‌دن بری اوروپا سیاسیاتی فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده ١٨٧٠ محاربه‌سندن صکره حصوله کلمش اولان مباعدت ومنافرتك تأثیراتی آلتنده قالمشدر. بیسمارق پولتیقه‌سنی بو نقطهٔ نظردن تعقیب ایده‌رك فرانسه‌یی اوروپادن تجرید ایتمك‌ده بو پولتیقه نك باشلیجه آمالندن بری اولمشدر . اتفاق مثلث بر طرفدن فرانسه‌یه ، دیکر جهتدن روسیه‌یه قارشو اوروپانك اورته‌سنده بیوك وقوی بر کتله تشکیل ایتمش اولوب اتفاق مثلثك اوروپا هیئات دولیه‌سنه قارشو مسلکی تجاوزی دکل تدافعی اولدیغی اعلان اولنمش ، نفوذ سیاسی واقتصادینك ترویج وتوسیعی ایچون ده خطهٔ جنوبیه‌ده یعنی شرقده واسع بر زمین بولنمشدر . المانیا بو خصوصده بتون قوتیله منافع اقتصادیه‌سنی دیکر لری‌ده نفوذ سیاسی ایله مندمج منفعت اقتصادیه یی ترویج ایلمشلردر .

بو قوته قارشو فرانسه وروسیه اتفاقی وجوده کلمش ، نهایت انکلتره ایجاب حال وزمان ایله « انفراد معلا » پولتیقه‌سنی ترك ایله اوروپا مجمع دولیسنه قارشمشدر . انکلتره فرانسه ایله ائتلاف حاصل ایتدیکی کبی ایتالیایی ، اسپانیایی ده فرانسه طرفنه میل ایتدرمش ، آلمانیا ایله اوستریانك شرقده کوندن کونه منفعتلری آرتمقده اولدیغنی کوره‌رك کرك بو نقطهٔ نظرن وکرك هندستان حدودی یقینلرنده‌کی مسائلدن طولایی روسیه ایله اوزلاشمغی‌ده موافق بولمشدر .

روسیه‌نك ژاپونیا محاربه‌سنده مغلوبیتی ، ژاپونیا ایله انکلتره آره‌سنده بر اتفاقك موجودیتی، انکلتره ایله فرانسه آره‌سنده‌کی ائتلافك بر اتفاق درجه‌سنده قوتی روسیه یی‌ده انکلتره‌یه تمایل ایده‌جك بر موقعه کتیرمش ایدی .

بلغارستانك اوروپاده بر زمانلر روسیه پولتیقه‌سنه استناد ایدرکن کیت کیده اوستریایه توجه ایتمسی ، اوستریا نفوذینك کرك بلغارستانده وکرك ماکدونیاده آرتمسی روسیه‌نك خوشنه کیتمدیکی کبی آلمانیا نفوذینك اوستریا ایله برلکده بولنمسندن قطع نظر اوستریا روم ایلیده مشغول ایکن آلمانلرك‌ده اناطولیده تا بغداده قدر تیمور یولی واسطه‌سیله تأمین منافع اقتصادیه‌یه چالشمسی انکلتره منافعنه موافق کلمیوردی . روسیه ایسه ژاپونیا سفریله مشغولیتندن واحوال داخلیه‌سنك بر آرالق جدی اصلاحاته احتیاج کوستره‌جك درجه‌ده تشوشندن طولایی بالقان شبه جزیره‌سنده نفوذینك تناقص وبوکا بدل اوستریا نفوذینك تزاید ایلمسنی‌ده خوش بر نظرله کورمیور ، بوکا مانع اوله‌بیمك استیوردی . مزمن بر حاله کلمش کبی کورینن ماکدونیا مسئله‌لرنده‌ده المانیایه کوکنمك اوزره اوستریا ، وانکلتره‌یه استناد ایلمك اوزره روسیه کورینیوردی .

اوروپا سیاسیاتی شو جریانلری تعقیب ایتدیکی صره‌ده مملکتمزده قانون اساسی اعلان اولنمش ، اتفاق مثلثك تهاجم

صلح پرورانه‌سندن ممالك عثمانیه‌ده‌كی منفعتلرینی صیانت ایتمك ایچون خصمانه بزی تضییق ایدن حكومتلر دوستانه معاونت طریقنی اختیارله سیاستلرینی — اساس براولمقله برابر — شكلاً تبدیل وتغییر ایتمشلردر .

ادارهٔ مستبده‌نك دوامندن آوروپاده مستفید اولان حكومتلر اوستریا ایله آلمانیا اولدیغی ، ایتالیا — اتفاق مثلثده داخل اولمق اعتباریله — گاه بونلره مماشات كوستردیکی کبی گاه فرانسه وانکلتریه میل كوستردیکی واوته‌دن بری ماكدونیا احوالنك تذبذباتنی برنظر منفعتله تعقیب ایدن و نتیجه استفاده بكله‌ین بلغارستانده ادارهٔ مشروطه‌دن ممنون كورنمیه‌جكی ، باخصوص مملكتمزده حمیت وانسانیتدن عاری ومنافع خصوصیه‌یی ترویج ایچون وطنه خیانتدن غیرمجتنب كورینن بركروهك‌ده برمحاربه‌یی عادتا تشویق ایده‌جكی یولنده تخمینات وفرضیات ایشیدلدی اشته بوصره‌ده بلغارستان قپوكتخداسی كشوف افندی سفرا درجه‌سنده معامله كورمدیكی وخارجیه ناظری طرفندن سفرایه ویریلن ضیافته چاغیرلمدیغی ایچون صوفیه‌یه كیتدی . روم ایلی شمندوفرنده مستخدمینك تعطیل اشغالندن استفاده ایله بلغارلر خطك روم ایلی شرقی داخلنده‌كی اقسامنی اللرینه كچیردی . بوایكی مسئله بتون آوروپا سیاسیاتنی اشغاله باشلادی .

ینه بوصره‌ده روسیه خارجیه ناظری ایزوولسكی آوروپاده سیاحت ایده‌رك اوستریا ، المانیا وایتالیا خارجیه ناظرلرینه ملاقات ایتمش ، طبیعی قانون اساسی‌نك اعلانی اوزرینه حكومت عثمانیه‌نك اكتساب ایتدیكی موقع سیاسی ایله متناسب برمسلك تعقیبی موضوع بحث ایدلمشدر . بوملاقاتلر اوزرینه نشر اولنان معلوماتك خلاصه‌سی شودر : حكومت مشروطهٔ عثمانیه‌نك تمامیله تأسس وكسب قوت ایتمسنه انتظار .

ینه بوصره‌ده فاس مسئله‌سندن طولایی فرانسه ایله اسپانیانك آلمانیایه ویردكلری مشترك نوطه‌یه آلمانیانك نه‌یولده جواب ویره‌جكی — برارالق فرانسه ایله آلمانیا اره‌سنده برمحاربه ظهورایتمسنه سبب اوله‌جغی تخمین ایدلمشكن اولان بومسئله حقنده — نه‌صورتده طاورانه‌جغی‌ده موجب مراق اولیوردی .

بلغارستان مسئله‌لرنده طوغریدن طوغری‌یه اوستریانك واوروپا سیاساتنده آلمانیانك مسلكنه بتون سیاسیون نظر دقتنی آچمش ایدی . بلغارستان پرنسنك بوداپشته‌ده فوق‌العاده مراسم ایله قبول اولنمسی ده اوستریا طرفندن بلغارستان آمال ومنافعنك حمایه وترویجی یولنده تفسیر ایدلمش ایدی .

حكومت عثمانیه ایسه بوایكی مسئله‌ده انجق حقوقنك تمامیٔ صیانتی وبرلین معاهده‌سی احكامنك حرفیاً تطبیق مسلكنی تعقیب ایتمش ، حق صریحنی بتون اوروپایه تصدیق وتسلیم ایتدیرمشدر .

ابتدا بلغارلره مماشات ایدن اوستریا مطبوعاتی‌ده بالاخره انكلیز غزته‌لرینك شدتلی مقابله‌سنه قارشو تبدیل لسان ایده‌رك حكومت عثمانیه‌نك بو ایشده نه قدر حقلی بولندیغنی كوسترمكه مجبور اولمشلردر. المانیا طرفندن فرانسه واسپانیا نوطه‌سنه مأمولك فوقنده ملایمت ونزاكتله جواب موافقت ویرلمسی‌ده آلمانیا سیاساتنك ائتلافجویانه بولندیغنی ارائه ایلمشدر .

حكومت عثمانیه بلغارستان امارتنه شمندوفر خطنك همان اعاده‌سی ، كشوف افندینك عودتی ایچون تبلیغات اجرا ایده‌رك شمندوفر خطنك اعاده ایدلمیه‌جكنه دائراولان وبرطاقم علل و اسباب صایان جواب اوزرینه حق صریحنی قوتله استرداد ایده‌جك یرده سیاساتك حال حاضرینه نظراً برلین معاهده‌سنی امضا ایتمش اولان حكومتلردن تأمین حقوقنی طلب ایتمكی موافق كورمشدر .

مسئله بوراده‌ده اولوب برآره‌لق اورته‌ده دوران ایدن محاربه شایعه‌لریله بلغارستانك اعلان استقلالی كبی روایتلری جریان احوال تأیید دكل تكذیب ایدییور .

محمد فطین

فی ١٦ رمضان سنه ٣٢٦ وفی ٢٩ ايلول سنه ٣٢٤

جمعيت علميهٔ اسلاميه‌نك ناشر افكاريدر .

صاحب امتياز		سر محرر		مدير مسئول
شهری احمد افندی		مصطفی صبری		محمد فطين افندی

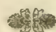
مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

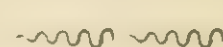
برسنه‌لكی ٩٥ التی ايلغی ٥٠ غروشدر

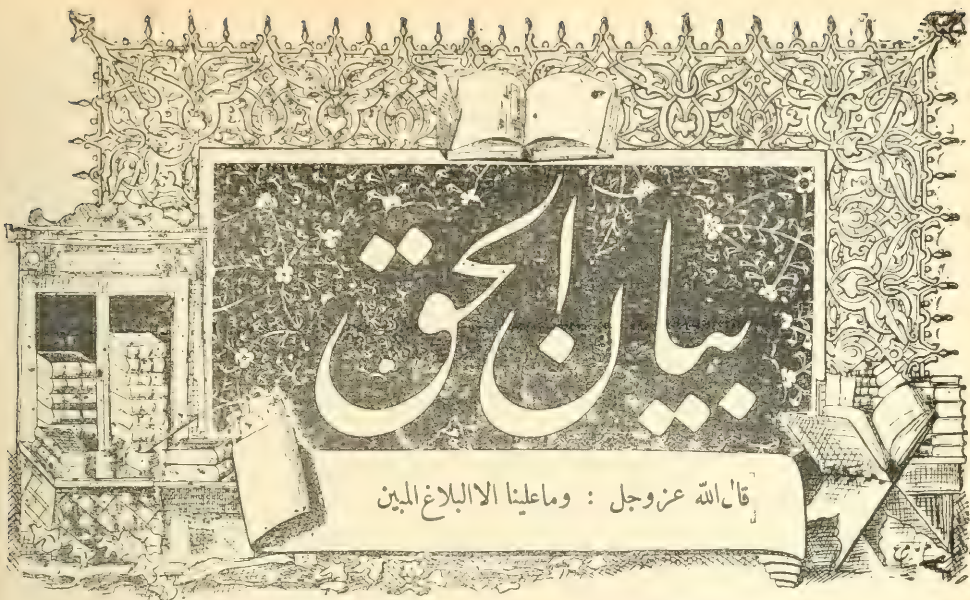
درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز .

قارئلرمزه :

اكثر مقالاتده آيات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلماسی رجا اولنور .

دینی، ادبی، سیاسی ، فنی پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در .

— بردهٔ مبارکهٔ نبوی زیارتی —

صیام مغفرت‌پیامی عامهٔ مسلمینجه فرض اولان رمضان رحمت نشانك اون بشنجی روز تجلیات پیراسنه‌شرف‌صادف دونکی پازار کونی ذات حضرت پادشاهی دأب دیرین خلافت وسلطنتدن بولندیغی اوزره طوپقپو سرای عالیسنده موضوع محفظهٔ تبجیل وتکریم بولنان امانات مقدسهٔ رسول الثقلینی زیارت وتلثیم؛ رسم بهین دیانتکسترانه‌سنی ایفا ایله وایه‌دار شرف بی پایان اولمشلردر .

اهالیه‌زه

ای معاشر ملت ! ماضینك احضار ایتدیکی واستقبال ملته ایصال ایلدیکی واتمك ایستدیکی سحاب فلاکتك ظلمتندن ودهشتناك پیلدیرملرندن افاق مملکتی ، حیات ملتی قورتارمق ایچون اوغراشلدی . موفق اولندی . ماضیده کی ابداع فلاکت فابریقه‌لری تعطیل ایدلدی . یکی یکی فلاکت بولوطلرینك تولید ایدیلمه‌مسی تأمین اولندی . ارتق وزانه

باشلایان عدالت روزکاریله سمای مملکتده متحشد او قره بلوطلرك یواش یواش کیتمکده ومشروطیت مشروعه بو یلدیرملره سپر صاعقه وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده اولدیغنی کورمکده‌یز . کرچه بو کونلرده طوغریدن طوغری‌یه جسم ملته این برایکی یلدیرم بتون افراد ملته عصبی برر عشه ویردی . تمثال حریتمزك چهرهٔ دلاراسنده براشمئزاز حاصل ایتدی . فقط عموماً ملتك اعتراف کرده‌سی اولان

بر حقیقتدر که بو بیلدیرملر بزه یادکار ماضیدر . اوت انقلاب حاضره‌مز بر زلزله [illegible] وطن [illegible] بیلدیرم یغمورلرینی یاغدیراجق [illegible] روح ملته کوزلرمزدن [illegible] یاشلر دوکه‌رك فاتحه خوان اوله‌جقدق المنة لله نه او دهشتلی مخاطره‌لر برطرف ایدلدی . حکومت حاضره‌مز بو برقاچ بیلدیرمك مملکتمزده آچدیغی رخنه‌لری قپامقله مشغول .

ای اهالی ! بیلرز که ایچمزده انقلاب حاضره‌مزدن ممنون اولمیانلر وار . بزه حیات تازه بخش ایدن شو سربستیمزی ، شو حریتمزی محو ایتمك وغرور ماضیه تیمه‌لرعزله آتدیغمز استبدادی احیا ایله تکرار اوزرمزه مسلط ایتمك ایچون — برحرکت مذبوحانه اوله‌رق — تشبثاتده بولنانلر اکسیك دکل . هله انظار حکومت و ملت، مملکتمزده تحدث ایدن شو فلاکت خارجیه ایله مشغول اولدیغی برصره‌یی مقصد ملعنتکارانه‌لرینك اجراسنه مساعد کورن الچقلر بر ایکی تجربه‌ده‌ده بولندیلر .

بیلمیورلرکه اوکارنده خاینلری ، اولدیغی حالده ملت بو حریتی کومك کبی کیمشدر . دوشونه‌میورلرکه حالی ماضی یه اعاده نه قدر محال ایسه ملتك استبداده طوغری تمایلی او قدر غیرممکندر . منفعتلرینی ملتك فلاکتنده مضرتلرینی مملکتك سعادتنده کورن بو خائنلری بو منافقلری بو دینسزلری ملت عفو ایتدی . باشلرینی سیف انتقام ایله پارچالامق تنزلنده بولنمدی . فقط بونلر نان کورلکه باشلادیلر . (اتق شرمن احسنت الیه) سری تظاهر ایتدی .

ای زمرهٔ موحدین ! بو آلچقلر ، بو منافقلر کیزلی کیزلی اورتالغه فتنه براقمق تشبثاتندن کیرو طورمیورلر .

بیك دراو صورتله توسل ایدرك اجرای دنائته متجاسر اولیورلر . لعبتکاه ملعنتلرینه دینی ، پرده ایتمك ایستیه‌رك که اسلامیتك محو اولدیغی ومشروطیتك خلاف شریعت بولندیغی نشر واشاعه ودها نیجه نیجه هذیانلرله فکر اسلامیتی تهییج ایتمك ایستدیلر وکاه برایکی مفسد وعقلسزك تشویقاتیله برقاچ حمال وکوفه‌جی قبیلندن صالدلانی — مشروطیت علیهنه . نمایش دنشارانه [illegible] درسی ویرلمك وزوه — اورایه بوزنیه [illegible] یوق آیتیلرمه . الصکره جامعلرمزده کبار علمامزی فضلامزی تهدیده بیله جرأت ایلدیلر .

شایان افتخار وموجب ممنونیتمزدرکه بو کبی افساداتی آرتق درعقب آکلایه‌رق حق ایله باطلی تفریق ایدیورسکز .

فقط بو کروه رذیله ، تشبثلرینی دها معقلانه برطرزده اجرا ایتملری محتمل بولندیغندن دائما متیقظ بولنمکزی واغفل اولنمامکزی تکراراً توصیه ایلرز .

بو کروه مفسدین ، بونانکور منافقلر ایجه بیلملیدرلرکه علما ، ظلم واستبدادی دفعه ، حق وحقیقتی مدافعه‌یه دیناً مجبوردر ، صاحب شریعت افندمز بویولده افنای حیات ایدنلری ، الاعالی رتبهٔ شهادتله تبشیر بیوریور .

الاقدس وظیفهٔ دینیه ، الاعالی وظیفهٔ انسانیه اولان (دفع ظلم ، مدافعهٔ حق) دن هرکس چکیلسه علما بر النده لوای حقیقت ، دیکر النده سیف شریعت اولارق کوجی یتدیکی قدر اوغراشه‌جقدر والسلام علی من اتبع الهدی .

جمعیت علمیه

حضور همایون درسلری

رمضان شریفلرده سلاطین عثمانیه حضورنده تلاوت ایدلمکده بولنان تفسیر شریف درسلرینك ابتدای وضع وتأسیسی ، بیك یوز یتمش ایکی سنه‌سنه مصادف اولمق اوزره جنتمکان سلطان مصطفی خان ثالث عصرنده واقعدر .

بو درسلرده بیضاوی تفسیرینك اساس اتخاذ ایدیله کلمکده اولدیغی ویقین زمانلره قدر ، درسلرك پك عمیق تدقیقات ومناظرات ایله ، وبناء علیه پك آغیر بر مشیت وحرکتله دوام ایتمش اولدیغی تاریخلردن آکلاشیلیور .

جودت تاریخنده بیك ایکیوز سکز سنه‌سنده اوقونان بر حضور درسی ، مقرریله ، مخاطبلریله ، ابحاث جاریه‌سیله

شایان قید کورلمشدرکه اودرسك موضوعی : (ام کنتم شهداء اذحضر یعقوب الموت) ایت جلیله‌سی اولدیغنه نظراً اوتوز التی سنه‌ده قرآن کریمدن برنجی جزئك انجق نهایتلرینه طوغری کلینه بیلمش دیمکدر .

فقط صوك زمانلرده تدریساته بیوجك مقیاسده بر سرعت ویرلمشدر. اون سکز سنه مقدم ارتحال ایدن خواجه نصوح افندی مرحومك (لقد کفرالذین قالوا ان الله ثالث ثلاثة) آیت کریمه‌سنك تفسیر اولندیغی بر درسده مخاطب اوله‌رق بولندیغی مرویدرکه بوکا نظراً مبادی قرآن کریمدن برجزء اوقونه بیلدیکی مدته همان معادل اولان صوك برزمان ظرفنده بش جزء اوقونمش اولدیغی اکلاشیلیر .

بوسنه حضور همایون درسلری سورۀ یونس علیه السلامك ختامیله نتیجه‌لنه‌جکدر .

حضرت یونسك، قرآن کریمك مواقع مختلفه‌سنده مذکور اولدیغی وجهله بر سرکذشت معروفی واردرکه بزم رساله‌مزك اس الاساس مسلکندن، حضور درسلرینك بر تاریخچه‌سنی یازمق اوسرکذشتك، او وقعۀ مشهوره‌نك تدقیقنه بر مقدمه حالنده اولمق اوزره یکلنه بیلیر .

وقعه‌نك ایکی دراوجهت تدقیقی واردر .

برنجیسی ، حضرت یونسك باعث ابتلاسی اولان حالت نقطۀ نظرندن انبیای عظام حضراتنه معصیت اسنادی جائز اولمامق قاعده‌سیله صورت ائتلافنه یعنی عصمت انبیا بحثنه عائددر که تدقیقك اصل بوجهتی شایان اهمیت اولدیغی حالده زمانمزده ، قواعد علوم اسلامیه ایله مأنوفیتك مع التأسف غایت محدود بر دائره داخلنده قالمش اولمسی نسبتنده محدوددر .

ایکنجیسی ، یونس علیه السلامك روایات مختلفه‌یه کوره بر کون ویا اوچ کون ویا یدی کون یاخودده قرق کون دکز ایچریسنده وبالق قارننده یاشایه بیلمسی جهتیدر که ایشته بوجهت ، مسائل دینیه‌نك حل وایضاحی خصوصنده کوریلان مراقلرك موداسنه موافق بر جهت اولمق اعتباریله دها زیاده اهمیت وتتبعی جائز کورینیور دینیلیور که . —

یونس علیه السلام دکزك ایچنده وبالغك قارننده بولندیغی مدتجه حیاتنی ناصل محافظه ایده بیلدی ؟ بوکا فنا امکان وارمیدر ؟

بوکبی سؤاللر ، الك زیاده فنون ایله تربیه ایدیلن وعلوم اسلامیه‌یه بیکانه قالان دماغلرده یر بولور . لکن بوکبی وقایع منصوصه‌نك صحتی ایچون لازم اولان امکان فنی دکل ، امکان عقلیدر . چونکه بونلره لسان شرعنده خارقه نامی ویریلیر . . اما خارق العقل دکل ، خارق العاده ، هم ده بزم ، مبالغه موقعلرنده قوللاندیغمز خارق العاده‌لرك فوقنده بر خارق العاده ! ایسترسه‌ك بوکا ، بز خارق الفن ده دیه بیلیرز ، فقط ینه خارق العقل دکل .

فنا جائز اولایان عقلا ناصل ممکن اولور ؟ دیه‌رك حدود فنیه خارجنده قالان برشیئك امکان عقلیسنی ده همان انکار ایدیویرمه‌ملیدر . چونکه امکان عقلی دائره‌سی ، امکان فنی دائره‌سندن او سعتدر . فن ، بزم مشهودمز اولان وقایع ومکونات ارەسنده کی روابط ومناسباتدن ، هنوز اکلاشیلان اقسامنك محیطی دیمکدر . عقل ایسه بومحیط ایچنده باغلانوب قالمامق ، وعالم امکانك قطعات غیرمکشوفه‌سنده دخی تحریات اجرا ایتمك میل واستعدادنده بولنان بر بخشایش خالقتدر . تعبیر آخرله فن دیدیکمز ، بزم کندی فنمزدر . برده قادر متعالك فن قدرتی واردرکه بزمکنه بر وجهله قیاس ایدیله‌مز . مثلا بزم مملکتده بولنان دوقتورلرك ، ریاضیلرك ، کیمیاکرلرکده مادوننده اولمق اوزره دها مبتدی ، دها عادی صنعتکارلرمزدن ، بالفرض قوبوجیلرمزدن ، ساعتجیلرمزدن برینك ، تلسز تلغراف کبی، رادیوم کبی ،غراموفون کبی ، الك صوك کشف اولنان میقروب کبی اوروپانك ، امریقانك ترقیات فنیه وصناعیه جه کوستردیکی آثار اخیرۀ مکمله‌نك فوقنده برشی اختراع

ایده‌جکنی ادعا ایلسه بزی اینانیره‌مدیغی حالده بویله بر ادعا ، اوروپا ویاخود امریقا دهاة ارباب فنوننده‌ن بریسی طرفندن واقع اولسه بوکا اینانیوز دکلمی ؟ حال بوکه او داهی ، اومتفنن بزم شو ، اك عادی صنعتكارمزدن فضله خدمت استطاعتی اولمق اوزره نه کبی آثار وجوده کتیرمشدر ؟ پك چوق دیه‌جکسکز . نه قدر چوق ؟ آسیا قطعه‌سنی طولدیررمی ؟ یوق اوقدر دکل ! یا اویله درده ، آسیایی ، افریقایی ، امریقایی ، اوروپایی ، بونلرك ایچنده‌کی متفننلرك بالذات کندیلرینی ، طاغلری ، دکزلری ، میقروبلردن فیللره وارینجه حیواناتی ، نباتاتی ، معادنی ، هوایی ، بولوطی کرهٔ ارضمز ، یاننده اك کوچوکلرندن بریسی قالان میلیارلرله اجرامی و آره‌لرنده موجود اولان آهنك بدیع انتظامی ، ماده‌یی ، قوتی ، ارواحی ، اشباحی خلق وایجاد بیوران واجب تعالی حضرتلرینك — بزم سویهٔ فنیه‌مزك فوقنده کوردیکمز — بعض افعال وآثارینه نیچون اینانمه‌یورز ؟ بر شاعرمزك :

بر ذره دکلسه شو سمواته کوره ارض
بالنسبه دیمك کندیمی یوق ایتمکلیم فرض

دیدیکی کبی شو یوقلغمزله ، شو هیچلکمزله برابر قدرت فاطره‌یی کندی بازوی اقتدارمزله اولچه‌رك : ممکندر ویا دکلدر کبی حکملر ویرمك ایسته‌مه‌مزك نه‌قدر یولسز اوله‌جغنی دوشونمه‌یز . حال بوکه ایشته بزم قدرت عجزنمامزك دکل ، تصورمزك بیله ایریشمدیکی بر رتبهٔ بلندیده بولنان او قدرت فاطره حضرت یونسی التقام ایدن بالغه :

(جعلت بطنك له سجنا وماجعلته لك غذاء) بیورمشدر ، وبویله بیورمش اولمقله مسئله حل اولنمش ، بیتمشدر .

بزده برعادت وار : براز فوق العاده کوردیکمز بر وقعه ، بر حادثه حقنده اوفاجق بر سببله ، محضا بزم عدم معارفه‌مزدن ناشی « قانون طبیعت خارجنده ! دیویریبورز . حال بوکه بوقانون طبیعت قاچ کره تخلف ایتمشدر . ارباب فنون عندنده کائناتك اجزاء اصلیه‌سی ظن اولنان ذرات اثیریه ، حرکات منتظمهٔ طبیعیه‌لرینی نیچون شاشیرمش‌ده اجرام مشهوده حصوله کتیرمکه باشلامش . ویاخود دها ایلی اولان بعض نظریاته کوره ذرات اثیریه‌ده تقدم ایدن مواد غازیه ، غیر متناهی بر مدتده طورمش طورمش‌ده وقت معینده نیچون تحولاته اوغرامش . اکر تحوله قابلیت کسب ایده‌جك بر حال کاله انجق او زمان واصل اولمش دنیلرسه او زمان معینك بالفرض بیك سنه اوندن یوقاریسی‌ده نامتناهیلکه طوغری ایتدیکی جهتله بر مدت غیر متناهیه‌ده کاله کلن برشی دیکر برمدت غیر متناهیه‌ده کاله کلمه‌مك ؛ تعبیر آخرله ، کاله کلدیکی زمان ، تحول ایده‌جك اولدیغنی فرض ایتدیکمز بر شی ایچون مدت غیر متناهیه کفایت ایتمه‌مك ، ویاخود بر مدت غیر متناهیه‌نك دیکر مدت غیر متناهیه‌دن اوزون ویا قیصه اولمسنی قبول ایتمك مجبوریتیله اولا قیصه‌سنك ، صوکره‌ده اوندن بر مقدار محدود ایله اوزون اولاننك ، والحاصل هرایکیسنك‌ده غیرمتناهی دیرکن متناهی چیقدیغنی کوره‌رك مواد غازیه‌نك‌ده ماضیسی طرفندن مبدئی بولندیغنه حکم ایتمك وبو صورتله قدم عالم اوزرینه مؤسس اولان قوانین طبیعیه اساسندن آلت اوست اولمق لازم کلیر .

بز ، بونجه دلائل قدرته قارشی کوره‌نك اسارتنه محکوم اوله‌رق ممکناتی ، مشهودات جزئیهٔ قاصرانه‌مزه حصر ایله ماعداسنی انکار واستبعاد ایتمك علتنه بیلمم نه‌دن بوقدر مبتلایز ؟ حیوانات بحریه‌نك دکزده یاشادیغنی ، جنینك رحم مادرده محافظهٔ حیات ایتدیکنی ، طوت یاپراغندن اطلاس سیاه کومورده‌ن الماس ، ناچیز بر نطفه پاره‌دن انسان ، خلاصه کوچوجك ذره‌لردن بیوك بر جهان حصوله کلدیکنی کورمه‌مك بونلره‌ده اینانیرمیدق ؟ اوزاقلردن مثل کتیرمکه نه حاجت ؟

دونکی لیلهٔ لیلای استبدادك ، بوکونکی صباح انشراح حریته بویله‌جه چیقیوره‌جکنی هانکیمز رؤیا

سنده كورسه اینانیردی ؟ بتون بو پایانسز شیلری پاپان كیمدر ؟ دكزده میلیارلرجه حیواناتی یاشاتان قادر قیوم بر تك انسانیده ، وقت بر زمان بچون یاشاتهمازمی ؟ اماوقتیله حیوانات نه كوره بی دكزده ، انسانلری ده قاره ده یاشاتق اوزره تعیین وتخصیص بیورمش ایمش كه شمدی بونلره قوانین طبیعیه دینیلیور . لكن نه ضرری وار ؟ مادام كه قوانین طبیعیه نك واضعی ده كندیسیدر . اوقانونلرك بعضیسنی ، ایستهدیكی زمان دكیشدیره بیلیر ؛ وعادتا حیوانات بریه دن برینك امرقادر مطلقله دكزده یاشاسنك ، ارضرومده بولنان برآدمك جزائر بحرسفیده تحویل مأموریت ایتمسندن فرقی یوقدر .

دها طوغریسی ، دها كسدیرمهسی مادام كه بزبو كبی مسائل متفرعه ایله قاریشدیرمیهرق ، آیریجه برمسئلهیه ، برمبدع ذوالجلالك وجودنه قانعز . وبوقناعتمز بعضلرمزجه یوقاریده بر نبذهسنه اشارت ایتدیكمز ادلهٔ مستقلهٔ عقلیهنك سوق واجباری [١] بعضلرمزجهده محض توفیق باری ایله حصوله كلشدر . او حالده فوق البشر برقدرت بالغهٔ صمدانیهنك وجودینی تصدیق ایتدكدن صوكره بواساسك تفرعاتندن معدود اولان بعض مسائلده بنده ایلكیلیر كبی یاپق ، وبالفك صوده ، یاخود جنینك رحم مادرده یاشاسی كبی شئلرله چوجوقجهسنه آووتیلمق احتیاجنی اظهاردن وازكچمهمك ، اولجه قبول ایدلمش اولان اساس نامنه ، شایان تعییب برذهول ، برحركت رجعیه تشكیل ایتمزمی ؟

مصطفی صبری

[١] اجبار عادی مقصوددر ، اجبار كلامی دكل !

— وعظ —

قال الله تعالی قل انما اعظكم بواحدة ان تقوموا لله . . .

(وعظ) دنیلنجه بز لاهوتی برزمزمهٔ تبلیغات خاطرلارز . بو كلمهٔ طیبهدن اكلادیغمز ، اكلامق ایستدیكمز معانی او قدر علوی ، اوقدر واسعدر كه بتون جهان فیضمز آنك بازار تجلیسی دیمكدر .

(وعظ) بر روح ساریدر كه اویوشمش قانلرله عادتا بر جسم جامد حالنی آلان وجودلر آنك فیض سریانیله بعث بعدالموت كبی حیات بولورنصل . برحیات؟ ابدی : ملك الموتك دست استیصالی بیله آندن قاصر . قیامت قوپار . عالم كون وفساد بتون فنایه كیدر . بز اوحیات ابدینك اذواق كوناكونیله متنعم اولورز .

هرزمان (وعظ) نام قدسیسنی ایشتمش اولمهق طاش یوركلریمزده ، سونوك فكرلرمزده برحس عالی اویانیر ؛ یوكسلیرز . برعالم علوی یه كیررز . بوراده ایلك تلقی ایدهجكمز راسمهٔ التفات (فاعتبروا یا اولی الابصار) خطاب عزتی اولور . بو خطاب بهترین ؛ ای انسان اولانلر ، ای فكر واذعان صاحبی بولنانلر ، اویانیكز ، عقلكزی باشكزه طوپلاییكز . عبرت آلیكز دیه برصدای جذبهدار ایله بزی چاغیرر . همان اجابت ایدرز . چشم انتباهمزی آچارز باقارز كه برصحنهٔ قدسیهده ، برسدرهٔ منتهادهیز . جنة الخلدی ، مقام محمودی طواف ایتمكه باشلارز . شوق جمال كبریا ایله فیضا فیض ابتهال اولورز .

صور كوناكونیله ، علاقهٔ مختلفهسیله چشم تغافلمزه باطوب طوران خس وخاشاكی ، تفرقهلری ، پریشانلقلری ، كثرتلری بوراده برنقطهٔ حقیقته طوپلانمش بولورز . كورورز كه بتون موجودیتمز (لااله الا الله) سریله توحید ایدلمش نظام حیاتمزی ، نعمت سعادتمزی محواتمكده بولنان جهالات فاحشهمز ، اغراض فاسده ، آمال رذیله ، سندلكلر ، بناكلر

شيطانلقلر قالقمش سر وحدت آشكار اولمش (وحدت وجود) ياد ايديلن حكمت غامضه مثال واضحيله اكلاشلمش اولور .

حاصلی موجوديتمزك ، حياتمزك ، انسانيتمزك دنيا وآخرتمزك غايت مقاصدی اوچ حرفلی بر كلمه نك ، كلمهٔ وعظك معنای شاملنده . واعظك دهان كاملنده گيزليدر .

يارب ! بز قوللرك بوكون كوزمزی آچيق ، مقام اعتبار و يقظه ده مرقع طوتمق ، او عالم علوی سعادته اوچمق ايستيورز محتاجز يارب ! رهزنلرمز ، دشمنلرمز ده وار . المدد بحرمة نبيك الامجد

مدت عمرم اولان اوتوز سنه دن بری كوندوزی يوق بين الحيات والممات برعالم برزخك ظلماتی ايچنده ، عصری برشب يلدانك استبدادی التنده ازلدك . هرآن : الايها الليل الطويل الاانجلی ، نداسيله :

(ای يأس اليم ملت قدر مديد اولان شب يلدا ! بزه باق : آرتق كرنشديكك يتيشير : ارتق آچيل ، آچيل ده صباح اولسون ماضئ امته بكزر بركون كورهلم) ديو فرياد ايديوردق شمدی الطاف سبحانيه ك بزه بر فجر كوستريور . امان كاذب اولمسون صادق ايت يارب : فجر صادق اولسون كه بز جماعتزله صباح نمازی قيلمق ايسترز . علم حالمزی اوكرت . قرانلقلرمزله برابر جهالتمزده زائل اولسون . اشراقه ، ضحوهٔ كبرايه يتيشهلم چاليشهلم ، ايش كورهلم عبوديت ايدهلم سعادت دارين بولهلم .

بزه كوستر نره در او دهان مباركك كه انفتاح وانفلاق صباح خيرمزی كوسترسون . يارب ! كيمدر او خواجهٔ ملكوت كه كرسئ تبليغده اسرار وحدتكی بزه تفسير وتلقين ايتسون ، قلبلرمزی فكرلرمزی نشوه دار فيض ايمان ايلسون : احكام رشد وسدادمزی اكلاتسون .

يارب ! بز آنی سنك امين وحی سبحانيك اولان قرة اعينمز ، شفيع مذنبينمز ، رسول كريمز خاتم الانبياء محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينه تبليغ وتوديع بيورديغك كلام منزلكده آرارز . دهان محمديدن وعظ الهيكی استماع ايتمك ايسترز .

جملهمزه توفيقات سبحانيه كی رفيق ايله هدايتده دائم قيل .

لك الحمد الهی ! حافظ عبوديتمزده الی الابد محافظه سنی وعد بيورديغك قرآن جليل البيانك هر زمان ورد زبانمزدر . فانوس فلاح وسعادتمزدر فيض تذكيری ابديدر .

كرچه او كتاب علوينك اسرار ومزايا سنی حقيله فهم وادراكدن عاجزز . فقط نه قدر عاجز ايسهك اوقدرده انك اذواق بيانندن تبليغات لايتغيرندن حصه مند فيض بی پايان اوله بيليورز . بيوكك يارپی كلامكده بيوكدر . حقائق نامتناهيسی جهانك اك متبحر علماء (استغنی اك بيوك فلاسفه سنی عجز وحيرت ايچنده براقيور . رب زدنی علما) ديديريور . حالبوكه ای برشخص ، عادی برعقل انك بيان وضعندن حصه مند فهم واذعان اوليور . اوقويور ديكليور . ذوق آليور . بيوكلكنی تسليم ايديور ، بعضاً ده برمرتبه ده كليور كه ترجمه سنه بيله يلتنيور . يارب ! وارث محمدی اولان علماء كاملينی تكثير ايله : موفق ايله انلرك قلملرندن ، فم محسنلرندن احكام قرآنيه يی ديكليهلم . فيض عرفانمز مزداد اولسون . افكار امت تعالی ايتسون . سير فی الملكوت ايدهلم

يارب ! ملتمز ارهسنده دينسزلك اعتناسزلك ادبسزلك تربيهسزلك ايله نفاق وشقاق ايله ساعی بافتنه اولان ناكسلری اصلاح ايله قابل اصلاح اولميانلرينك جزاء سزالرينی وير .

باش باشه ويروبده حسب حال ايتمك . شعار انسانيتمزی آداب اسلاميهمزی شوكت عثمانيهمزی سعادت حياتمزی دوشونمك ، احكام شرعيهمزی واحكام شرعيهمزدن (رعيه اوزرنده تصرف مصلحته منوطدر) مسئله سنك شرح وتفصيلی اولان قانون اساسيمزی حكومت مشروطه مزی ، خلافت اسلاميهمزی حسن محافظه ايله مشغول اولمق ، قومشولرمزله

همشهریلرمزله معدلتکارانه کچنمك ، ال برلکیله چالشمق وطنمزك ملتمزك هردرلو اسباب سعادتنی آلرینه ویره جکمز مبعوثلریمزك ، ملت وکیللرینك انتخابیله احوال سیاسیه‌مزی مطالعه وتدبیر ایله اوغراشمق کبی وظائف مهمه قارشوسنده بولندیغمز شویله برزمانده :

ایکی ده برده سلمامیدر نه در نظرلرمزك هیچ ده انعطافنه محل اولمیان برقادینی بهانه ایدرك هتك تربیه‌یه ، القاء فساده یلتنا رەصره اورته یه اتیلان بر طاقم ناموسسزلر ؛

عقل وشرعك ، حکمت جدیتك نفرت ایتدیکی ، لهویاتی ، قهوه‌خانه‌لری تیاترولری مکتب ادب وتربیه‌سی اولدیغیچون عالمه توصیه ایدن مناسبتسزلر ؛

دین نه در شریعت نه در هیچ خبری اولمدیغی حالده باشنه طوپلادیغی برطاقم ساده دللری وعظ ایدییورم دیه اضلال ایدرك سوقاقلره دوشورن ، ادبسز ودجال طورلی حریفلر . یارب ! سطوت شریعتك احکام معدلتك ایله محو اولسونلر ، رذالتلریله بد نام اولسونلر .

فکر سلیم ملتی عزم صائب امتی بوکبی حادثه‌لرله تخدیش ایتمه یاربی !

ایها الاخوان شو وعظ الهی یی دیکلیه‌لم بزه درس اولمغه کافی

قل انما اعظکم بواحدة الایة

سورهٔ سبأده کی بو آیت کریمه سعادت ابدیه‌مزك تشبثات شخصیه‌مزك تربیهٔ اجتماعیه‌مزك مجالس ومحافلمزك حکمت وشرائط اساسیه‌سنی حاویدر . بناءً علیه تفسیر وایضاحنی ایکنجی بر مقاله‌یه براقدم .

درس عام ملازملرندن
کوچك حمدی

﴿ ادبیات ﴾

—

کچن رمضان جامع شریفده

—

اوکله‌دن صوکره یارین جامعه برلك کیده‌لم
منبرك سمت یسارنده صحبت ایده‌لم
برکون اول ایکی بك بویله‌جه ویرمشدی قرار
ایتدیلر هرایکیسی ویردیکی سوزده اصرار
کیتدی فرداسی کونی موقع معلومه بری
خانه‌دن چیقدی اونیله رفیق دیکری
بایزیده متوجه کیدییورکن مشغول
بولدی قلبنده دکر برامل تازه حصول
قوسقه‌ده وار ایدی برباشقه رفیق صحبت
اونی ده اوغرایوب آلمقلغه ایتدی نیت
قاپویی چالدی
کیم او ؟
بن آجانم !
سن کیمسك ؟..
آکلادم عفو ایدیکز سن بزم ابراهیمسك !
نه‌یه کلدك آبرادر ! بوصباح ارکندن
امارکن !
نه‌یه ؟
باق ساعته آکلارسك سن !
باقدی ساعت یدی‌یی بش کچیوردی درحال
بایزیده اورادن ایله‌دیلر استعجال
سوز ویرن ارقه‌داشی اورده توقفده ایدی
بونلرك کلدیکنی کوردی ، تحیرله دیدی
نره‌ده قالدیکز اللهی سورسه‌ك بویله ؟
بکله‌دم ، بکله‌دم آرتق کیدییوردم شویله
نه‌یسه ، بونلر اوچی برلشمش ایدی بریرده
انحصار ایتمدی صحبت اوراده برقرده

— بوسنه خيليجه باقدم خواجه يوق، حافظ يوق
شوق ايله ذوق ايله بر ديكله‌نه‌جك واعظ يوق
— اولسه‌ده دوغروسى بن ديكليه‌مم ابراهيم !
بر نماز قيلميانه كوستريبور نار جحيم
كنج اولانلر بوكا ايلرمى تحمل بيله‌مم ؟
انتسه‌ده باشقه‌لرى دوغروسى بن هيچ كله‌مم
كچن آقشام چالينان نه‌يدى ؟

حجاز پيشروى

دوغروسى ديكله‌ديكم اقشام اونوتمشدم اوى
هله اك صوك اوقونان پرده حجازى شرقى
غائب ايتديردى اوپرده بكا غرب وشرقى !
— ها ! امان ! بن‌ده براز اكلاده‌يم ديكله بنى
كچن آقشام بريكى صوردى‌ده ياد ايتدى‌سنى
چارشيده كورديكى كون ترلك التمشدى اكا
اغبرار ايتمش اوكوندن برى كويا كه سكا
الديغك ترلك اوجوزمش اوكا عار اولمش ايمش
كنديسى بو نيجه زماندر سكا يار اولمش ايمش
— براق اللهى سورسك اومصيبتدن بن
بيقدم ارتق ايكيده برده، سؤال ايله‌دن
الديغم جله‌عاشى يولنه صرف ايتدم
ينه بيك دوراو لاقردى چكه‌مم بن بيتدم
حقايسك !

اويله دكلمى ؟
أوت اما بيله‌مم

صوكره‌دن نادم اولورسه‌ك سنى‌ده ديكله‌يه‌مم
هايدى قالقك كيده‌لم ياقلاشييور وقت صلات
شمدى حاضرلنه‌رق هپ ديه‌جكلر صلوات

بريبانده اوقويور برمتدين قرأن
خوش اداسيله ايدر مستمعينى حيران
برى مشغول قضا ، ديكرى ده نافله‌ده
اوته‌ده اوچ كشى‌ده معيت هانه‌ده
خالقك بويله عجائب نيجه بيك قوللرى وار
كيمى اقرار ايديبور . بعضيلر ايلر انكار
دوشونك شويله‌جه مسجدده اولان اقوالى !
برده تدقيق ايدك اظهار ايديلن احوالى !
مانعه، مانعه اوطوروب بر طاقم افرادبشر
حسنات ايشله‌مه‌ده بعضيلرى، بعضيسى شر
هله صحبتلرى برچوقلرينك هپ هذيان
بوكا جداً متأثر اولور اهل ايمان
شارعك امرى بومركزده‌ميدر اى جهال ؟
سويله‌مك امر ضرورى بيله اولسه درحال
درله‌نوب، طوپلانه‌رق بارى تخطر ايديكز !
هذيان ايتديككز جابى تفكر ايديكز
اوناصل يرعجبا ! مسجد اهل اسلام
اورده تطهير ايديلير هپ متراكم آثام
كندى خانه‌ك كبى ظن ايتمه شرفجه اويرى
او أوك هرأوه نسبتله بيوكدر دكرى
قرب مسجدده سروشان سموات وزمين
اهل ايمان ايله برلك ديمك اوزره آمين
كليور ، طوپلانيورلر اوراده هريردن
كوروبورلر باپيلان شيلرى خيروشردن
ذره‌جه خوفى اولان حقدن ايدر استحيا
ترك دين ايتمكه بكزر اوراده ترك حيا

كرچه جامعده تكلمده اباحت موجود
لغو اولورسه يه‌باق انده اجازت مفقود
بونى هنديه فتاواسى ايدرده تنصيص
شويله برقيد ايله امانى ايلر تخصيص
نمازى قيلمق ايچون مسجده كيرسه انسان
ايى سوز سويلر ايسه ايله‌مش اولماز نقصان
مطلقا صحبت ايچون داخل اولورسه مذموم
سيئاتيله اولور هپ حسناتى معدوم

برحدیث نبوی‌یی سند ایراد ایلر
امتی بویله مهم بحث ایله ارشاد ایلر
سوزمی یوق مسجده لایق ابرادر بونه حال!
اوکبی سوزلر ایله قلبه جوکر ژنك ملال
صومه دائر مثلا بحثی کشاد ایتملیدر
صائمی مژدهٔ غفران ایله شاد ایتملیدر
اوروجك فرضنی اوله‌جه بیان ایله‌لی
نیتك اولنی ، آخرینی سویله‌ملی
اوروجی جمله بوزان شیدن ایدرسك تحذیر
فقها قوانی ایلرسك آچیقجه تقریر
صوکره‌دن حکم تراویحی بیان ایلرسك
حاصلی سنتی ، فرضنی هپ سویلرسك
بعده حضرت صوفیه‌نك آل اقوالن
عرفانك او مخاطبلره بیلدیر حالن
سبب تصفیه‌در سوزلری هپ انسانه
صفت آلهی ازلانی دعوت ایدر ایقانه
مثلا کذب ایله دشنام و نمیمه البت
صومی معنی بوزییورمش ، بری‌ده ، ها غیبت
دیلمك کلدی اوجنده طوریبوری هرکاه
نه ایدی ؟ وار ایدی برشی دها ، سبحان‌الله ! . .
نه‌ایسه ایشته تمامی بوکبی مسئله‌لر
سویله‌نیرسه ایشیدن جان قولاغیله دیکلر

جمعیت عامیه افرادندن

محمد عارف

مدافعهٔ حقیقت

رساله‌مزك برنجی نسخه‌سی انتشار ایتدیکی کون [کچن بازارایرتسی] حقوق عمومیه غزته‌سی یند سلما خانم مسئله‌سنی تازه‌له‌مشدر . بومسئله‌یی ابتدا (ملت) غزته‌سنده توفیق نادر نام مستعاری التنده کیزله‌نن حیدر میدانه‌چیقاردی . صوکره بونی یالکز مدحت افندی — هم‌ده‌شایان تأسفدرکه مسئله هر طرفدن رد وتقبیحه اوغرادقدن صوکره ـ قبول ایتدی ، آلقیشلادی ، معترضلرك کوزنی سلما خانمك رتبهٔ مدنیه‌سیله قورقوتمق ایسته‌دی . بری طرفدن قهرمان نیازی بك دها آغیر باصدی ؛ قلیجنی آکدیران قلمی ایله ایشی باصدیردی . بوآره‌لق سلما خانم طرفندن ایضاح حقیقت ضمننده غزته‌لره درج ایتدیریلان بر ورقه ، عذری قباحتندن بیوك دینیله‌جك طرزده (عرض اندام) ایتدی . ارلق بوکا اهمیت ویرلدی .. مرتبهٔ مدنیه‌سنك بیرکلکنه رغماً تربیهٔ دینیه‌سنك نقصانه عطف ایدلدی . دها صوکره کچن کون سلما خانمك براز اول تبری ایدر . عذر دیلرکبی کورندیکی فکری ، آرزوسی حقوق عمومیه غزته‌سیله یکیدن اورته‌یه قونولدی . عرض ایتدیکم وجهله بونك حقنده اداره‌خانه‌مزه یاغمورکبی شکایتنامه‌لر یاغدیریورلر . سکوتمزدن طولایی بزی ، عادتا حقوق عمومیه غزته‌سندن سلما خانمدن زیاده مسئول ومعاتب طوتیورلر . هله بریسی بومسئله‌ده بزی ابتداسندن بری سکوت ایله اتهام ایدیور . . بوکا دائر (ملت) ده (سعادت) ده یازدقلریمی کورمه‌مش اولملی .

سلما خانم ، بیانات اخیره‌سنده نسوانمزك ، طوربایه بکزدیکنی چارشافلرینی احکام شرعیه‌مزله مناسبتی اولمیان بدعتلردن ، عادات منقوله‌دن عد ایدییور . امینم که سلما خانمك بوفکرینه اشتراك ایدنلرده واردر . شایان حیرت اولان بوخانم ، پاریسدن کلن بومعلمهٔ شریعت : نسوانمزك ایلروده فکرلری تنور ایدنجه بر طوربالری کندی کندیلرینه چیقاریرلر دییور . پکی چیقارسونلر . فقط شرعاً ستری لازم کلن یرلرینی کوزلجه قاپامق واناطرلینك کوبلی قادینلرنده کوریلن زی وقیافتی طاقمق (یعنی انظار اشتهایی جاب ایدن هرنوع سوسلردن ، طاللردن تجنب

اتمك) شرطيله! حال بو كه سلما خانمك فكرى بويله دكل. شيقلغك همان مرتبهٔ قصوراسنه بالغ اولان بر طاقم چارشفلرى بيله طورباكبى كورمسنه نظراً بو چارشافلرك ايچندن چيقارمق ايسته ديكى وجودلرك بوكونكى تزينات داخليه لرينه بيله قناعت ايتميه جك، علاوه ايده جك . سلما خانم ايله، تخمين ايتديكم هم فكرلرى (ولا يبدين زينتهن) نظم جليلنى، وجالب دقت اولمق اوزره آستر نسوان حقنده كى احكام شرعيه نك بو آيت كريمه دن مستنبط اولديغنى، نه بيلسونلر؟ يكى، بيلمدكلرى حالده مسائل شرعيه يه نه قاريشيورلر؟ كنديلرندن استفتا ايدنى وار؟ يوق، يوق ايكن ده برده سلما خانم لساندن منقول اولان شو سوزلره آرتق نهايت ويرملى در.

بعض مطبوعاتك، كوياشو زمانده مسئله قحطى وار ايمش كبى چيقارديغى غوائل بوندن عبارتمى يا؟ تياترو تشويقاتى، تعصب تعريضاتى وامثالى شيلر، عجبا بو كون او بونلرله اكلنه جك وقت كچيره جك، خلقمزك عروق دينيه لرينه ياصارق بربرينه دوشورن وانقاض استبدادك افساداتنه فرصت تهيئه ايدن نشرياتى، هر وقتدن زياده با خصوص بو كون تجويز ايده جك زمانده ميز؟

بش اون كون مقدم، تياترويه مكتبلردن زياده اهميت ويردين [معابد درجه سنه چيقارمسى قالدى] محررمزك قلمندن دونكى كونده نه بزمبالاتسزلق صادر اولديغنى كوريليور انكليزلره جيله عرض ايدركن: دين ومذهب اختلافاتى كبى كوچوك، مسكينانه انديشه لره عطف نظر ايتمه ين بر ملت معظمه ... ديه رك قاش ياپاركن كوز چيقاريور. حسن نيتنه زبون اولديغى محقق بولنان بو محررمز، على الاطلاق حسيات دينيه يى استحقار ايتمكله بزم كبى، دينلرى نظرلرنده پك قيمتدار اولمسى لازم كلن انكليزلرى ده كوجنديره جكنه دقت ايده ميور. آه . هله بز، زواللى تركلر، هر طرفدن توالى ايدن ضربات تذليله بويون اكديكمز شو كونلرده حس دينى كبى معنوياتى، قدسياتى ده استخفاف ايدرسه ك غايت متين بر ملك ثبات وعزيمته مالك بولنان انكليزلرك نظرنده برقات دها كوچوليرز. بزجه دين، ناموس، مليت، اك عالى، اك مقدس شيلردر. بونلر مسكينانه انديشه لر اولورسه منافع ماديهٔ فانيه مى عالى انديشه لر اوله جق؟

حق الانصاف سويله مك لازم كليرسه مطبوعاتمزك بر قسمى اعلان حريتدن برى وظيفه سنى حسن استعمال ايده مه مش؛ بر هدف موضوعه توجيه نظر ايدركن ديكر جهتى اهمال ايتمش بعضيلرى ايسه يالكز پاره قازانمه سنى دوشونمشدر. ايشته كيجه، كوندز سامعه خراش صدالريله سوقاقلرى طولديران، اهاليمزك هر آن انتظارنده بولندقلرى اوينانان علاوه لر ميدانده.

لكن اى حميتلى اهاليمز سز سكوتكزى محافظه ايديكز بوكبى كورولتيلر، ياييغره لر تلاشكزى موجب اولمسون. دينمز المزدن كيديورمش ديه قورقمايكز. (انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون) نظم جليلى موجبنجه دينكزك بقاسى ضمان الهى تحتنده در. برقاچ سوزينى بيلمزلرك منطقسز محاكمه سز، مناسبتسز، حتى سياستسز سوزلريله بودين عالينك متانته برخلل كلمز. سز اونلرى بزه براقكز. بز عون بارى ايله اونلرى رد ايدرز، الزام ايدرز، پاچاورايه چويررز. يالكز سز عجله دن، تلاشدن، هيجاندن صاقينكز. انقاض فساد واستبدادك آلتنه قاپيلمايكز. دينكزى، دينكزك علماسنى سور وسوزلرينى ديكلرسه كز اعتدال واتحاددن ايريلمايكز. هله وظيفه سى پك مهم، پك نازك اولان حكومتك ايشنه قاريشمايكز. اكر سز، علمانك سوزينى طوتمق، اونلره متابعت ايتمك ايسته يورسه كز اونده برده كوريلن وزيبلنده طاشديغى دلبند پارچه لرينى صاريق شكلنده راست كلنلره توزيع ايدن بايراق قالديرانلره تابع اولمايكز شوراسنى ايى بيلكز كه علما، هيچ بر وقتده الى بايراقلى اولهماز. اونلر علمايى لسانه كتيرمك، ملتى محو ايتمك ايچون، بيله رك، بيلميه رك حركت ايدن برسورى دشمنلر، ساخته كارلر وياخود مجنونلردر.

مصطفى صبرى

زبدهٔ سیاسیه

برهفته‌دن بری عالم سیاسیاتده مهم وقوعات ظهوره گلمشدر .

اوتوز سنه‌دن بری استبداد التنده ازلمش ، قالمش اولان عثمانلیلرك امیدی ، استقبالی برطاقم ظلمه الده بازیچه اولمش، بونلرمنافع شخصیه‌لرینی دوشونمکدن بشقه‌برجهته، سلامت وسعادت ملت ودولته حصر انظار ایتمیه‌رك « بزدن صکره طوفان گلسون » پولتیقه‌سی تعقیب ایدیلمش ایدی . ادارهٔ سابقه‌نك مسامحه وجهالتندن استفاده ایدن اوروپا سیاسیونی سنه‌لردن بری ، ممالك عثمانیه‌نك بعض اجزا واقسامی اوزرنده اویله برنفوذ سیاسی توسیع ایتمشلر، اویله برزمین حاضرلامشلر ایدی‌که بو استحضاراتك بتون نتایج الیمه‌سنه گوزك برنده هدف اوله‌جغمز وسیئات‌اداره سببیله بوندن قورتیله‌میه‌جغمز طبیعی گورلمکه باشلامش ایدی .

قانون اساسی‌نك استحصال وحریت ملتك استردادی اوزرینه اوروپایه قارشو موجودیت سیاسیه‌مز تقویه وتحکیم اولندی . سنه‌لردن بری ماکدونیاده تشویقات خارجیه ایله دوام ایتدیرلمکده اولان حال اغتشاش بردن بره زائل اولدی . سکون واسایش استقراربولدی . ممالك عثمانیه‌ده عناصر مختلفه آره‌سنه ادارهٔ مستبده تخم فساد اکه‌رك بونلری تفرقه‌یه دوشورمك ، بویله‌جه استبدادی ادامه ایلمك مسلکنی تعقیب ایتدیکی کبی ماکدونیاده بو مسلکی اختیار ایدن یالکز ادارهٔ مستبده آدملری دکل اوروپا سیاسیونی‌ده بوجهته حصر مساعی ایدییورلردی . بوسببله ماکدونیاده ، ممالك‌عثمانیه‌نك سائر جهتلرندن‌زیاده آثار تذبذب واغتشاش نمایان اولیور، دائما مسالمت‌شکنانه احوال وقوع بولیوردی .

قانون اساسی‌نك اعلانی ماکدونیا اغتشاشنه برسد چکدیکی کبی سنه‌لردن بری بوراده آمال سیاسیه پرورده ایتمش اولانلرك‌ده بوآماله برمانعه تشکیل ایلمش ایدی .

اوروپا تاریخ سیاسیاتنی تعقیب ایتمش اولانلرجه‌معلوم اولدیغی اوزره بالقان شبه‌جزیره‌سنده‌کی کوچك‌حکومتلرك منافع مختلفه‌سی بوراده دائما مشکلات احداث ایتمکده اولدیغی کبی بوحکومتلرده نفوذ سیاسیلرینی تقویه‌وتحکیمه وبوواسطه ایله منفعتلرینی ترویج وتأمینه سنه‌لردن بری چالیشمقده اولان اوروپا حکومتلرندن برقاچی‌ده اعتدای تأثیراتدن خالی قالمیورلردی . بالخاصه اوستریا حکومتی — صادوا محاربه‌سندن صکره — آلمانیادن یدیکی ضربه‌یه مقابل آلمانیانك چیزمش اولدیغی خط حرکتی تعقیبه‌مجبور اولمش ،بتون آمال واحتراصاتنی بالقان‌شبه‌جزیره‌سنه‌وجنوبه طوغری‌توجیه ایلمش‌ایدی‌عثمانلی‌روس محاربه‌سندن صوکره بالقان شبه جزیره‌سنده سکون وآسایشك استقرارینه ، موازنهٔ دولیه‌نك ادامه‌سنه برضمان قوی اولمق اوزره دول معظمه‌برلین معاهده‌سنی‌امضا ایلمشلردی .

بومعاهده موجبنجه روسیه‌نك ضررینه — تمامیله موافق اولمامقله برابر — بردرجه‌یه قدر مطابق بولنمق اوزره بلغارستان امارتی تشکل ایلمش اولدیغی کبی رومانیا، صربستان ، قره طاغ استقلال کسب ایتمش ، بوسنه وهرسك قطعه‌سی‌ده موقتاً اوستریانك اشغالی التنه ویرلمش ایدی .

بلغارستان خیلی مدت روسیه نفوذینه تابع اولوب قالدیغی‌حالده روسیه‌نك اقصای شرقه توجیه انظارایلمسی، داخلی اغتشاشاته هدف اولمسی ، ژاپونیایه سفر آچه‌رق بو سفرده روسیه‌نك مغلوبیتله نهایت بولمسی بالقان شبه جزیره‌سنده دائما بری بریله مصادمه ایدن روسیه‌واوستریا نفوذندن — روسیه‌نك اقصای شرقده مشغله‌سی‌سببیله— اوستریا نفوذی روسیه‌یه غلبه ایده‌جك درجه‌ده توسع ایلمش ایدی .

اودرجه‌ده‌که بلغارستان اوستریا ایچون شرق‌مسأله‌سنده برنقطهٔ استناد حالنه گلمش ، اوستریا بلغارستان ایله‌برلکده توسیع آمال ومنافع پولتیقه‌سنی مرجح گورمش ایدی .

قانون اساسینك اعلانیله موجودیت سیاسیه‌مزك تقویه‌سی بلغارستانك سنه‌لردن بری حاضرلادیغی استقلال کیفیتنی استعجاله کتیردیکی کبی حکومت مشروطهٔ عثمانیه‌نك قوت ومکنتی واوستریانك بالقانلرده‌کی چوالیقه‌سنه سد چکمك وکونك برنده برلین معاهده‌سنك تمامیله مرعیتنی طلب ایلك استعدادینی کوسترمش ایدی .

حکومت مشروطهٔ عثمانیه‌نك کوندن کونه براشمسنه وکسب قوت ایتمسنه انتظار اولنمق ، بلغارستان واوستریا ایچون ادارهٔ مستبده التنده‌کی منفعتمزدن سیئاتمزدن استفاده ایله حاضرلادقلری بتون منفعتلری الغا ایلك ایدی .

اشته بوکا تحمل کوستره‌میه‌رك عثمانلیلر کندیلرینی تمامیله طوپلامه‌دن بروقعه چیقارمق استدیلر . بلکه ده بومقصد ونیته طرفدار اولان اجزا وعناصری‌ده بولدیلر . بلغارستانك استقلالی ، اوستریا طرفندن بوسنه وهرسکك الحاقی ایکی درلو نتیجه حاصل ایده‌بیله‌جکنی دوشوندیلر .

اکر عثمانلیلر بوحاله قاتلانیرلرسه ادارهٔ مشروطه وحریت طرفدارانی ایچون ینی شکل اداره‌ده برکوچکلك اوله‌جق . شاید محاربه‌یه کیریشیرلرسه اصلاحات وتدقیقات داخلیه ، تقویهٔ حقوق مشکلاته دوشر ؛ ینه اسکی روس محاربه‌سنده‌کی نتایج باش کوستریر ، مستبدلر میدان آلیر . بویله‌جه ادارهٔ عثمانیه اسکی سوء استعمالاته دوشه‌رك ضعف بولور .

اشته بوایکی طرافلی تخمین بلغارستانك استقلالنی وبوسنه وهرسکك الحاقنی منع ایده‌مه‌مشدر .

بلغارستان استقلالی ، بوسنه هرسکك الحاقی آنی بروقعه کبی تلقی‌یه محل اولمادیغی کبی اوتوزسنه دوام ایدن استبدادك سیئاتی نتیجه‌سی اولدیغنی قبول ایتمیه‌جك ده کیمسه تصور اولنه‌ماز .

استبدادی ییقمق ایچون عثمانلیلرك حاضرلادقلری اختلالده کوستردکلری عزم ومتانت ، سکون واعتدال ودرایتی سیر ایتمش ایدی . عثمانلیلر منافع حقیقیه‌سنی دوشونه‌رك ینه بوتأنی واعتدالدن آیریلمه‌قلری ، عهدوحقی پایمال ایدن حرکاته قارشو بومسالمه مدافعاتده بولنه‌جقلری ده درکاردر . عثمانلیلر حقنده حسن‌نیت خیرخواهی ودوستی بسلینلرده بو انتظارده‌در .

برلین معاهده‌سی کبی موازنهٔ دولیه‌یی برنده طوتان ؛ بالقانلرده صلح واسایشی تأمینه مدار اولان برمعاهدهٔ دولیه بلغارستان ایله اوستریا طرفندن اخلال ایدیلنجه یالکز دولت عثمانیه‌نك دکل بومعاهده‌یی امضا امش اولان دولتلرك‌ده حقوقنه تجاوز ایدلمش اولدی . دولت عثمانیه حرکات واقعه‌یی پروتستو ایدرك برقونفرانس عقدینی تکلیفده بولندی . انکلتره‌دن فوق العاده مظاهرت کوردی . فرانسه‌ده انکلتره‌نك مسلکنی طوتدی . انکلتره باش وکیلی موسیو آسکیت ایله خارجیه ناظری ادواردغری‌ی ایرادایتدکاری نطقلرده انکلتره‌نك قطعیاً بوتجاوزاته مساعده کوسترمیه‌جکنی سویلدیلر وعثمانلیلر حقنده ستایشکارانه ادارهٔ کلام ایتدیلر ، ینی ترکیایه قارشو توجه ومحبتلرینی اظهارایلدیلر . روسیه حکومتی فرانسه ایله اتفاقی وانکلتره ایله ائتلافی اعتباریله بوایکی حکومتك رأینده بولندی . اوستریانفوذینه غلبه چالق ، روسیه ایچون اهلدر . ایتالیانك ده عهدوحقه قارشو واقع اولان معاملاتی هضم ایتمیه‌جکی اکلاشلدی . آلمانیاده تأنی پولتیقه‌سندن چیقار کبی کورینه‌رك اوستریانك حرکات واقعه‌سندن اولجه خبردار بولنمدیغنی اعلان ایتدی .

بوسنه وهرسکك اوستریایه الحاقندن موقع ومنفعتلری اعتباریله مغبر اولان صربیه ایله قره‌طاغ آره‌لرنده‌کی اختلافی همان اونوتدیلر . وقعه‌یه قارشو پروتستو ایتدیلر . شیمدی حقوق ومنافع عثمانیه‌یه مطابق اولمق وحکومت عثمانیه‌نك قطعیاً موجودیت سیاسیه‌سنی تأمین ایتمك مقصدیله وبو بولده بر پروغرام داخلنده مذاکره‌ده بولنه‌جق اولان بین الدول برقونفرانس عقدینه انتظار اولنور .

ایران مسلمانلری

ایلردن بری ایران مسلمانلرینك دوچار اولدقلری فلاکت بتون مسلمانلری داغدار ایتمشدر .

اهالی ایرانیه توزیع عدالت امرینك نقاط اساسیه سنك تأسیس اولنمسنی شاهلرندن ایستیورلر . شاه فکر استبداد کارانه سندن بردرلو واز کچمیور . بو فکر مشروعه طرفدار اولانلری قهر وتدمیره قالقیور . مجاهدین حریت ، حریت مشروعه لرینه صاریله رق حیات ماتی مدافعه یه مجبور قالیور . تبریز وحوالیسی الیم بر صحنهٔ فجایع اولیور .

برطرفدن ستار خان نامنده بر ذی جرئت فرقهٔ احراره پیشوالق ایدیور . دیکر طرفدن ایرانك مسالك علمیه سنه بولنان کریم خان اسمنده بر یادکار ورفقاسی شریعتی ایاق التنه الدرق ظلمه قوة الظهر اولیور .

شایان ممنونیت استخباراتندرکه تبریزده تحشد ایتمش اولان احراری محاصره ایدن وعین الدوله نك قوماندهسی التنده بولنان عساکر شاهی دوچار هزیمت اولمش وطهرانده استبداد طرفدارانی اندیشه یه دوشوره جك بعض احوال ظهوره کلمشدر . شاه ملت مجلسنك کشادینی تعجیل ایتمش وشوالك برنده اجتماعی اعلان ایلمشدر .

کذالك شایان ممنونیت استخباراتمزدندرکه نجفده مقیم ایران رؤسای علماسندن حاجی میرزا حسین نجل حاجی میرزا حسین طهرانی واخوند ملا کاظم خراسانی واغاشیخ عبدالله خازندرانی شاهك تعقیب ایتدیکی مسلك استبدادك مخالف قانون الهی اولدیغنی وفکر مشروطیتك مشروعیتنی اعلان ایله ایرانده حکم فرما اولان مناسبتسزلکه نهایت ویرمك اوزره افکار اهالی یی توحید وتنویره توسل ایتمشلردر .

شوراسی شایان تأسفدرکه نجفده بولنان سید کاظم یزدی بو فکره مخالف اوله رق استبداده طرفدارلق ایتمکده ایمش .

خلافت معظمهٔ اسلامیه مادامکه حریته صاحب اولمشدر سطح ارضده کی بتون مسلمانلر ، حریت مغصوبه لرینك استردادینی هر حالده آرزو ایده جکلردر .

شاه حضرتلری بو کبی احوال مؤسفه یه میدان ویرمکمزین افکار ملتك اوکنده یوروسه ایدی جهان انسانیت وعالم اسلامیتی ممنون ایتمش اولوردی .

چین مسلمانلری

شانغایده دوقتور (ژه رو زالهم) طرفندن ورود ایدن واواند هرالد غزته سنده نشر اولنان بر مکتوبده اسنا نبولده مشروطیتك اعلانندن طولایی شانغای مسلمانلری اجرای سرور وشادمانی ایلمش وبو شنلکلر بر صورت دیندارانه ده اجرا ایدیلهرك عموم شانغای مسلمانلریله عثمانلی تبعهسی جامع شریفلرینه طوپلانهرق یکدیکرینه بیان اخوت ایلدکلری بیلدیریلیور .

فاس مسلمانلری

صوك ایکی سنه ظرفنده فاس برچوق حادثات سیاسیه یه جولانکاه بولندیغی ، کرك خارجاً وکرك داخلاً مشکلات عدیده یه دوچار اولدیغی معلومدر .

برطرفدن جهالت و ترقیات حاضره یه نفرت ، دیکر طرفدن امیر مولی عبدالعزیزك احوال غیر لایقه سی طقوز اون ملیون نفوسنك قدرتنی هیچه ایندردی . آوروپالیلر مداخله ایتدیلر . برچوق امتیازات استحصال ایلدیلر . بو صورتله فاسك استقلالیت طبیعیه ومطلقه سی قوی قوی زنجیرلرله مقید اولدی .

مولی عبدالعزیزکه بر اسلام امیری اولدیغی حالده بتون آملی ، رقاصه لر ، چالغیلر ، فونوغرافلر والحاصل بتون لهویات ایله دمکذار اولاق واوتوموبیللر ، ولوسپیدلرله اکلنمك اوزرینه معطوف ایدی . وظیفه حکمداریسی ایکی شیدن عبارت بیلیردی بری . کیفنه خلل کلمامك

ايچون — اوروپانك هردزلو آمالنه تسليميت : ديكرى — سفاهتك درت باشى مأمور اولمسيچون — زير اداره‌سنده بولنان قبائلدن پاره جلبى .

اهالئ محليه ، حاللرينى درپيش ايله استقباللرينك نصل بردهشتله سونكه اولديغنى كوره يورلردى . مولى عزيزك آرزوسيله مملكتلرينه اوريلان ضربه يوزارينده انتباهيله كوزلرينى آچدى . براز چبالاديلر . اك صكره مولى عزيز وطرفدارانته قارشى قويديلر . تأمين غلبه ايتديلر . مولى عزيزى امارتدن عزل ايتديلر مولى حفيظى نصب ايتديلر . شو حال ، فاسك سلامت آتيه‌سنى تأمين‌ه ان شاء الله كافيدر .

مولى حفيظ ، عزم صاحبى ، متين فكرلى برذات اولوب امتيازات خارجيه‌يى قبوله رضا كوسترمش اولديغندن بالطبع تصديق ايديله‌جكدر .

بعدما فاسده حكمفرما اولان جهالتك ازاله‌سى ، ترقيات ماديه وفكريهٔ حاضره ايله افكار مسلمينك تنوير ايدلمسى وداخلاً تشكيلات لازمه‌يى اجرا ايله مملكتك ادارى ، اقتصادى ، عسكرى جهتلرينك تأمينى خصوصلرينه اهميت ويريله‌جكى اميد اولنور .

اخطار مخصوص

اداره‌خانه‌مزه كوندريلان اوراق ومكاتيب ، اصحابنك هويتلرينى تعيين ايده‌جك امضالرله اولمدقجه — مطالعه‌سى تضييع وقتى موجب اولمق احتماله مبنى — نظر اعتباره النميه‌جقدر .

تشكر

(بيان الحق) ك انتشارندن طولايى بيان تبريك ايله آثار رفقانوازى ابرازايدن (صراط مستقيم) وشوراى امت رفيقلرمزه تشكر ايدرز .

شهر رمضان شريف واعظارينك عدم كفايتنه مبنى مختلف كونلرده جوامع متعدده‌ده اجراى وعظ ونصايح لازمه ايتمك اوزره جمعيتمز طرفندن تعيين اولنان ذوات بروجه آتى اعلان اولنور .

اياصوفيه‌ده

فاتح درس عام مجيزلرندن ودارالفنون معلملرندن نصوحى زاده مصطفى عاصم افندى حضرتلرى چارشنبه وجمعه وپازار كونلرى .

طلبهٔ علومدن نيكده‌لى حسين حازم افندى هركون بعدالعصر .

بايزيدده

مجلس مصالح اعضاى كرامندن خرپوتى عبداللطيف افندى حضرتلرى پازار كونلرى بعدالعصر .

بايزيد درس عام مجيزلرندن الاى مفتيسى شكرى افندى حضرتلرى جمعه وصالى كونلرى بعدالعصر .

بايزيد درس عاملرندن قره‌جكلى حاجى احمد خلوصى افندى جمعه‌دن ماعدا هركون بعدالظهر .

بايزيد درس عاملرندن دارنده‌لى سعيد افندى هركون بعدالعصر .

فاتحده

فاتح درس عاملرندن بايندرلى محمد شكرى افندى بعدالعصر .

وداغستانى على نظمى افندى حضرتلرى بعدالعصر .

يكى جامعده

فاتح درس عاملرندن شوكت افندى هفته‌ده اوچ كون بعدالعصر .

اسكدارده

يكى جامعده ولدان افندى حضرتلرى ٠

اسكله جامع شريفنده سليمانيه درس عاملرندن مصطفى افندى بعد العصر ٠

اوده مشلى مصطفى افندى حضرتلرى ده جوامع مختلفه ده ارهصيره اجراى وعظ و نصيحت بيوره جقلردر ٠

صالحلى مفتيسى حافظ محمد اطفى افندى « تحفة الطفى » ناميله عربجه اولهرق تأليف ايلديكى رسالهدن بر نسخهسنى جمعيت علميه يه كوندرمشدر ٠ رسالهٔ مذكوره مشروطيتك مشروعيتندن و دلائل شرعيهسيله تطبيقاتندن و مجلس مبعوثان اعضالرينك وظائفندن باحث اولوب مؤلف موماليهى تبريك و آثارينه بيلهجكلرك بر نسخه ايدنملرينى توصيه ايلرز ٠

اعتذار

رسالهمزك برنجى نسخهسنده سهو ترتيب اثرى اولهرق « بيان الحق » ك مسلكى عنوانلى مقالهنك اوچنجى ستوننده اون اوچنجى سطرك نهايتندن (اولمق شرطيله) عبارهسى و « مشورت » عنوانلى مقالهنك اوچنجى ستوننك اون سكزنجى سطرنده (انحطاط ايتديكى) عبارهسندن صوكره بر « كبى » لفظى ساقط اولمش و دردنجى ستوننك اون دردنجى سطرنده واقع (زلاته) « ذلات » شكلنده و « آهك ملى » عنوانلى شعرك بشنجى بيتنده (ماحصل) لفظنه بدل « ماحاصل » وسيماى صائمين سراوحهلى منظومهنك اوتوز سكزنجى بيتنده مكرراً « براوار » عبارهسى « براوار » شكلنده يازلمش و تحصيل عالمنده عنوانلى منظومهنك قرق بر و قرق ايكنجى بيتلرينك مصراعلرى نوقاً تبدل ايتمشدر ٠

قطين

فی ٢٣ رمضان سنه ١٣٢٦ و فی ٦ تشرین اول سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز — سرمحرر — مدیر مسئول

شهری احمد افندی — مصطفی صبری — محمد فطین افندی

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

ابونه اجرتی

برسنه‌لكی ٩٥ آلتی آیلغی ٥٠ غروشدر

درج ایدلیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاته آیات كریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلكده بولنلمامسی رجا اولنور .

وحشت کوسترمك دیکر طرفدنده بش اون ادبسزك جرأتلریله حاصل اولان شوجنایتی بتون اسلاملره یوکلتمك ایستملری ، طوغریسی حقیقتی فوق العاده تجاوزدر، حقسزلقدر . وقعه ، دنیانك هرطرفنده اکسیك اولمیان بر وقعهٔ شخصیه‌دن عبارتدر. قاتللری، جانیلری ، مسببلری جزالرینی کورسونلر . جمعه ایرتسی کونکی صباح غزته‌سنك دیدیکی کبی حادثه‌یی اوقدرده اعظام ایتمیه‌لم.

علوم اسلامیه

عالمه برنظر

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ

دین اسلامده تحصیل معارف هرکس ایچون واجبات اموردندر . اول واجب ایسه معرفة اللهدر . الٰهی، او واجب الوجودی ، او حی علام قدیری ، او خالق مرید بصیری بیلمك؛ بوعالم کون وفساده مشاهدهٔ عیانیه ایله ممکن ویا معتاد اولمیوب بالکز نظر واستدلال صورتیله وابسته بولندیغندن نظر فی معرفة الله ده مقدمهٔ واجب مطلق اوله‌رق واجبات اسلامدن معدود اولمشدر .

درجات علم وکمالده متفاوت اولان افراد بشردن هربریسی نظر فی معرفة الله خصوصنده (الطریق الی الله بعدد انفاس الخلائق) فحواسنجه کندینه کوره بر ادراك ، بر استدلال مخصوص ایله مکلفدر . بناءً علیه نظر فی معرفة الله بیکلرجه طرق معرفته انقسام ایدوب معارف بشریه‌نك هرنوعنه جهت تعلقی بولندیغندن کائناتده علم اطلاق اولنه بیلن هرشیئك معارف اسلامیه عدادینه کیرمسی اقتضا ایتمشدر .

قدرة الله عالمی اویله برنظام مکمل اوزره ترتیب وتکوین ایلمشدرکه حال ابتدائیده بولنان برعاقل ، کمالات بشریه‌ده قطع مراحل ایدن برحکیم ذوفنونزده آندن وجود باری‌یه استدلال ایده‌بیلیر . خلاصه‌سی ایسه کائنات و خواصنی ممکن مرتبه بیلوب هرذره‌نك بر مؤثردن متأثر اولدیغنی اکلایه‌رق — بر مقاله‌دن محررینك وجود ودرجهٔ اقتدارینی اکلامق قبیلندن — صورمختلفه ایله اثردن مؤثره استدلال ایلمك واومؤثرك آثاری آره‌سنه حلول ایده‌میه‌جکنی وهرحالده آثارندن استغنای تام اوزره بولندیغنی تصدیق واذعان ایده‌بیلمکدر.

بوندن طولاییدرکه قانوس هدایت اسلامیان اولان قرآن عظیم الشان برچوق آیاتنده (کائناته و اندەکی نظام بدیعه باقه‌رق سموات وارضك و بینلرنده‌کی موجودات ظاهره وباطنه‌نك عبث و اویونجاق قبیلندن اولمیوب جمله‌سنك برغایت، برنتیجهٔ حکمته وبرخالق حکیم متعاله مستند بولندیغنی و ارباب ادراکك او حکیم متعالك امر ونهینه ، مجازات و مکافاتنه ایمان و اعتقاد ایدرك اکا کوره عمل ایتملری اقتضا ایده‌جکنی) هرعاقله تعلیم و بیان بیوریور . وحکم طبیعتی ایله شهوات نفسانیه‌سنه زبون ، سوقیات بهیمیه‌سنه مغلوب اوله‌رق محکوم غفلت وشقاوت اولانلره‌ده :

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

دیه عتاب ایدییور، سموات وارضك تدبیر وتصرفنده‌کی نظام عجیبه نظر ایدوب دوشونمه‌لرینی ارائه ایلیور .

ای ذوی العقول دوشونه‌لم !

هر بری بر وظیفه ایچون حاضرلانمش ، یرینه قونمش ، محسوس غیر محسوس بر انقلاب دائمی ایله تدریجاً تکمل یافتهٔ انتظام اولمقده بولنمش بر چوق موجودیتلرك یکونندن عبارت اولان شو عالم شهودی برمطالعه ایده‌لم !

قانون تکامل دنیلان وفی الحقیقه قانون تربیه‌دن عبارت بولنان نظام عالمی ماضی‌یه طوغری تعقیب ایلیه‌لم!

طبیعی حواس خمسمز بوتعقیبه کفایت ایده‌میه‌جك، آلتنجی بر قوته محتاج اوله‌جغز اویله برقوت ایسه بزده

موجوددر . بزه (عدم ووجود ، سلب و ايجاب كبى متقابلات برآنده برلشه‌مز . عالم يا حادثدر يا دكلدر كبى حكملرك اوچنجى برشقى اوله‌مز . درت بشدن آزدر . هرشئ پارچه‌سندن بيوكدر .) قضيه‌لرينى بداهةً قبول ايتديروب نيجه نيجه سلسلهٔ اعداد ايچنده ونامتناهيلر اوزرنده اجراى تدقيقات ايله نتيجه استحصال ايدن قوهٔ عاقله‌مز وار . عقلمز واسطهٔ مطالعه‌مز وحاكم محاكمه‌مز اولسون !

قانون تكاملك بوكونكى مرتبه‌سنه م دونكى مرتبه‌سنه ح دها اولكنه ء ديه‌لم . ماضى‌يه طوغرى تكاملك عكسنه برنسبت متناقصه ايله مد نظر ايده‌لم .

م — ح — ء — ...... الى — ١ — .

نتيجهٔ رياضيه‌يى همان حاصل اولور .

واحد مرتبه‌سى عالمك ونظام عالمك حال بساطتنى ، صفر مرتبه‌سى عدم محضنى ارائه ايدر . [١]

عالم وخواص عالم بوراده بيتر جمله‌سى عدمه منجر اولور بونك ايلريسنده مرتبهٔ ازليت رونمون اولور كه لسان شريعتك (عما) ياد ايتديكى و (كان الله ولم يكن معه شيءٌ والآن كما كان) ديو واجب الوجودك كائناتدن استغناى مطلقنى بيان بيورديغى ظاهر اولور .

بو نتيجهٔ رياضيه‌يى سطحى كوره‌رك دقائق عالمه تطبيق ايتمك ايسته‌مين حكماى يونان ايله پيرولرى نظام عالمك يعنى تكاملك ازليتنه ذاهب اولمشلر فقط بشقه برصورتله وجوب ، امكان ، امتناع مفهوملرينى موجودات عالمه تطبيق ايله اثبات واجبى قطعى بولمشلردر .

متكلمين اسلاميه ، اسكى ، يكى ديكر ارباب حكمت تكاملك ازليتنه قائل اوله‌مدقلرندن عالمك برمبدأ زمانى‌يه رجوعنده اتفاق ايتمشلردر . شوقدر واركه مبدأ مذكور متكلمينه كوره صفر مرتبه‌سى طبيعيونه كوره مرتبهٔ اجزا اولان واحد مرتبه‌سيدر .

بومرتبه‌ده ماده وقوتلر يعنى موجودات وخواصى صوك درجه منحل اولورلر تكامل ايله حاصل ايتدكلرى نظامك هپسندن تجرد ايدرلر بساطتك صوك مرتبه‌سنى بولورلر . قوتلر ، عرضلر يا بسبتون محو اولوب نقاط هندسيه كبى طولا وعرضا وعمقا هيچ بركميتى حائز اولميان ماده‌لره راجع اولورلر — متكلمين اهل سنت مذهبى — ويا ماده‌لر بسبتون قوتلره ، عرضلره انحلال و انقلاب ايده‌رك محو اولور يالكز عرضلر قالير — متكلميندن ضرار ونجار ايله بعض حكماى حاضره مذهبى — وياهم ماده وهم قوت برر مرتبهٔ بساطتده بولنور — بعض حكما مذهبى — بومرتبه‌يه علم كلام اجزاى متماثله دورى اطلاق ايدر . وبوراده طبيعتك مؤثر اوله‌ميه‌جغى والا ن تأثير وتأثر ايچنده حالدن حاله ، قالبدن قالبه كچه‌رك عجز واحتياجنى كوستروب طوران ماده وقوتلره ازليت ويريله‌ميه‌جكنى كوزلجه ارائه واثبات ايده‌رك صفر مرتبه‌سنك لزومنه وواجب الوجودك وجودينه قطعياً حكم ايدر .

عقل وفنك بالاتفاق قائل اولدقلرى اجزا دورينى عالمك فاعل مؤثر قديمى طانيمق وعلم ضرورى ايله ثابت اولان صانع عالمى عالم ايچنده تحرى ايده‌رك زمام كائناتى اجزاى لا تتجزانك يد اداره‌سنه توديع ايتمك بلاهتنى ايلك اوكجه قبول ايدن روى زمينده ايلك اوكجه حكما عنوانيله ميدانه چيقمش حال ابتدائيده اسكى بر فلسفه اربابيدر .

بو فلسفه‌يه كوره ذرات ماديه كائناتك فاعل مطلقى اعتقاد ايدلمش بوايسه ذرات مذكوره‌يى برفصيلهٔ نباتيه‌يه بيله فاعل مستقل عد ايتمكى بردرلو قبول ايده‌ميان ارباب عقول نزدنده عصرلردن برى عادتا جنت تلقى ايدلمشدر .

وكويا بعض كوته بينان نظرنده دقائق فنيه بو فلسفه‌نك

[١] واحد حقيقينك كسورى اوليه‌جغندن ماوراسى صفردر . فقط واحد اعتبارى برچوق كسوره تقسيم ايديله‌بيله‌جكندن صفر ايله ارهسنده خيلى مرتبه واردر . رياضيده‌كى اصغر نامتناهى صرف ذهنى اولديغندن خارجه مطابقتى ادعا اولنماملیدر .

اصابتنی کشف ایتمش وبوصورتله طبیعتك حاکمیتنی قبول
ایدیورمش . نەقدر جهالت نەقدر بلاهت ؟ دقائق فنونه
نه بیوك افترادر .

فن نه قدر ترقی ایتمش اولسه مناظر عادیه‌سی عقللره
حیرت ویرن کائناتی، بوخصائص عجیبه‌سی اهمیتدن اسقاط
ایده‌مز. بلکه آنك یك نظرده بلینه میان نیجه نیجه دقائق خفیه‌سنی
کشف واثبات ایدرك نظام عالمك عظمتنی ومؤثرینك قدرت
وجبروتنی مشاهده مرتبه‌سنه کتیرر . وهر کشفنده :

سبحان من اعجز العقول عن فهم فعاله

سبحان من وله الفحول عن درك کماله

دیدیرر .

فنونك مداری حواس خمس اولدیغی جهتله خدمتی
غایة الغایه طبقاتیله ارضی ، تاریخ طبیعیسیله محتویاتنی ،
حکمتیله خواص اجسامنی ، هیئتیله هیئت عمومیهٔ کائناتی ،
ماکنه‌سیله روابطنی ، کیمیاسیله ترکیباتنی کشف ایدوب
بوندن ایلریسنی التجی برقوتك ، حال حاضر اعتباریله
محاکات عقلیه‌نك تدقیقنه حواله ایدرك الهیات علومنك
لزومنی کوسترمکدن عبارتدر .

بونك ایچوندرکه آشنای فنون اولان ارباب عقول
اجزا دوورنده فنی براقه‌رق ایکی‌یه آیرلمشدر . برقسمنك
عقله اعتمادی وار برقسمنك یوقدر .

عقله اعتمادی اولمیانلر اجزا اوزرنده تجربه‌یه واسطه
اوله‌جق برآلت بولنجه‌یه قدر ایلری‌یه کیتمه‌مکی تنسیب
ایتمش ، عقله اعتمادی اولانلرده ینه ایکی‌یه آیرلمشدر .

بریسی محاکات عقلیه‌سنی قانون تکاملدن ، محیط
طبیعتدن خارجه چیقارمیوب هر آرادیغی کائنات ایچنده
بولمغی عزم ایتمش وامکان ذاتی‌یی امکان وقوعیدن فرق
ایده‌میه‌رك ، برچوق ممکناته محال وبرچوق محالاته ممکن
نظریله باقه‌رق وبر علم مدونه استناد ایتمیه‌رك نظریاتی
فرضیات ، فرضیاتی نظریات ظن ایتمش کیتمشدر .

تلاطمیله شؤنك نه‌بهره ورحکما ؟

مجادلات فنونده غرق اولوب کیتدی

قسم ثانیسی قانون تکاملك تحت تعلقنده حالدن حاله ،
قالبدن قالبه افراغ ایدیلن سلسلهٔ موجوداتك آفاقندن
انفسنه ، اجرامندن ذراتنه قدر جمله‌سنك تحت تأثرده
بولنمسی دلالتیله کندیلرینك وجود وعدملرنده کافی
اوله‌جقلرینی اذعان ایده‌رك تأثر وتزاید وتناقصی ،
هیچ بردرلو تحولی قبول ایتمین وهیئت عمومیهٔ کائناتك
هرنقطه‌سنده‌کی سرائر انتظامی ، خفی وجلی حکمیاتی
تمامیها بیلن بر خالق واجب الوجوده محتاج ایدوکنی
اثبات واعتقاد ایتمشلر بونلرده ایکی قسمه آیرلمشلردر .

برقسمی اوخالق واجب الوجودك کتاب مکوناتندن
بشقه برکتاب الوهیتنه قائل اولمیوب نتایج علمیه‌لرینی
هپ کائناتدن استنباط ایده بیلدکلرینه حصر ایده‌رك
مأخذ فیضلرینی بردرجه تحدید وقوهٔ عاقله‌لرینه حدندن
زیاده اعتماد ایتمك ایسته‌مشلر وبوصورتله سرائر ازلیت
وابدیتده کوری کورینه برچوق حکملر ویره‌رك حد
ناشناسلق ایلمشلردر . بونلر حکمای الهیوندرکه علمای
اسلام بیننده اوته‌دن بری فلسفه تعبیری بومسلك نظریاتنده
مصطلح اولدیغی ایچون فلاسفه ؛ تزکیه‌سی بو زوق
طانمشدر . دیکری ایسه اولا جناب واجب الوجودك
کتاب کائناتی لزومی قدر بعد التدقیق کتاب خطابندن
استفاضه ایلمشلردرکه بونلر محققین علماء اسلامدرلر
بومسلکده کندیلرینه قرآن عظیم الشان تعلیم ایلمشدر .

١ قُلِ انْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ

٢ قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ

٣ وَمَا آتَيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

١ ای رسول کزینم ارباب تغافله یرده وکوکلرده نه‌لر
وار باقیکز . دی .

٢ بر یوزنده کزدیکزده ابتدای خلقت نصل اولمش
باقیکز . دی .

٣ پیغمبرکزك قبل الوهیتمدن سزه کتیرمش اولدیغی شیلری
طوتیکز سزی نهی ایتمش اولدیغی شیلردن چکیکز .

مابعدی وار

درس عام ملازملرندن

کوچك حمدی

سلام تحية الاسلام در

بو كره انتشارينى استبشار ايتديكم بيان الحق غزته سنه (من كلم قبل السلام فلا تجيبوه) حديث شريفى مقتضاسيله اولاً تقديم سلام ثانياً بو لفظ شريفك (بيان الحق) ه براعت استهلال اولمق اوزره لطفاً قبول واجابتى [۱] رجا ايدرم. زيرا علماى كرام ، وامناى ذوى الاحترام، حضراتى ذاتاً ملت اسلاميه ، وامت محمديه نك دارينده باعث سعادتى اوله جق اسبابك ناشر و مبلغلريدر. بيان الحق ايسه سلامت و ترقى ملتك خادميدر .

سلام لفظ شريفى اسماء الهيهٔ حسناددندر . السلام المؤمن ... آيت جليله سى بتون مسلمانلرجه معلومدر . دار فنادن ، بقايه رحلت ايده جك اهل يقينك مطاب اعلاسنه سالماً ملاقاتى (تحيتهم يوم يلقونه سلام) لفظ كريمله تأمين بيورلمشدر . دارالبقا اولان جنت اعلايه دخولده استبشار ابتدائينك سلام ايله اوله جغى (سلام عليكم طبتم فادخلوها خالدين) نظم جليلى مبشردر . احسانك اكرمى ، التفاتك اعظمى ، مطلوبك اكبرى ، اولان مشاهدهٔ جمال ربانى دخى (سلام قولا من رب رحيم) قول كريمله موعود رب الانام ، منتظر خواص وعوام در . بونلر ايسه هر مؤمن ايچون عظيم بر بشارت فخيم بر مسرتدر .

اى اخوان دين مبين ، اصحاب جد ويقين ، بالاده كى مسروداتمزدن مستبان اوله جغى وجهله تحيه مز اولان سلامك خلاصهٔ تعريفيله ايفا ايديله جك وايدليه جك مواقعنى على طريق الاجمال بيانه ابتدار ايلرم شويله كه سلام ، طلب الامان در . عقبنده سنت قديمه اولان مصافحه ده استقرار مودتدر .

سلام لفظى شريفى ايچون ديكر الفاظ ايله اوله جق تحيه لر اوزرينه مزيات عديده مثوبات كثيره واردر .

مبتدى بالسلام ، معرف ومنكر اوله رق يعنى السلام عليكم ، سلام عليكم صورتلرندن هر قنغيسى ايله ايسه تر ايسه اعطاى سلام ايدر . زيرا قرآن كريمده هر ايكيسيده موجوددر. والسلام على من اتبع الهدى ، وسلام على عباده الذين اصطفى ؛ لكن تنكيرا كثردر. نمازده تعريف متفق عليهدر . السلام عليكم ايله ايفاى سلام ايدن مؤمنه وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته ايله مقابله لازمدر. بو بولده مقابله نك ثوابى فضله در. بيلدك وبيلمدك اخوان دينه سلام ويرمك امر پيغمبرى ايله ثابتدر . راكبك ماشى يه راكب فرسك راكب حماره ، صغيرك كبيره ، قليلك كثيره سلام ويرملرى ترتيبى اوزره مسنوندر . صبيان اوزرينه سلام ويرمك تركدن افضلدر . غيرك خانه لرينه بلا استيذان دخول (لاتدخلوا بيوتاً غير بيوتكم حتى تستأنسوا) آيت جليله سيله منهيدر . حتى والده يانينه كيرمك دخى استيذان ايله اوله جغى كتب شرعيه ده مبين ، وهر عقلجه استحسانى مسلمدر.

لدى الاستيذان بشقه سنك خانه سنه كيرلدكده اهل خانه يه سلام ويرمك (وتسلموا على اهلها) حكم جليلى مقتضاسندندر .

سلامك من طرف البارى امر مشروع اولديغى (تحية من عندالله) وسلامك خانه كز ايچون دخى زياده خير وثوابى موجب بولنديغى : (مباركةً) وسلام ، مستمع اولان اهل خانه نك بادئ تطيب نفسلرى اوله جغيده : (طيبةً) لفظ شريفيله ثابت اولديغندن البتده هر عاقل مؤمن ايچون بو دائرهٔ فيض باهره ده هيچ بر وجهله تسامح وتكاسل كوسترمك لايق اولماز . تلاوت قرآن عظيم الشان ، وتدريس علوم ، ايدن ونماز قيلان ، يمكده بولنان اهل ايمانه ، اذان ، واقامت ايدن كمسه يه ، سلام ويرلماز. چونكه شو اشتغالات مشروعه وممدوحه لرى سببيله رد سلام ايده منزلر . استبراء موقعنده طولاشان ، وقضاء حاجتده بولنانلره اويون اوينامقده اولان مسلمانلره تغنى حالنده كى مغنيلره ومستمعيننه، حمامده مكشوف العورة ، اولانلره حال عصيانده بولندقلرى ايچون سلام ويرلماز . مدعى ومدعى عليه قاضى يه سلام

[۱] وعليكم السلام ورحمة الله بيان الحق

ویردکلری زمان شائبهٔ التماس اولدیغندن قاضی رد سلام‌ایتمز. وحکم ایچون قاعدین اولان کمسه‌لره قاضی‌ده اعطای سلام ایتمز. زیرا قاضی‌یه التزام مهابت، محافظهٔ حشمت لازمدر. بوش اولان خانه‌لره، جوامع ومساجد شریفه‌یه، دخولده (السلام علینا وعلی عبادالله الصالحین) دیمك لازمدر. سلام ویرمك سنت رد سلام فرض وواجبدر. لکن سنت اولان اعطانك واجب اولان رددن ثوابی اکثردر. چونکه معطئ سلام اولان کمسه، رد سلام ایدن اخوانته برواجبك اداسنه سبب اولمشدر. سلام ویره‌نك جهر ایتمسی لازمدر. رد ایدن ایچون اودرجه جهر ایتمامك عندالحنفیة ملتزمدر. خلاصهٔ کلام، شوتبشیرات ایله ختم مقال ایدرم که جنت اعلاده مؤمنه جناب حقك اعظم عطیه‌سی سلامیدر. وسنة المسلمین اولان (سلام) اهل جنتك‌ده تحیه‌سیدر. شو آیات جلیله‌ده بونی مبیندر: سلام قولا من رب رحیم. دعواهم فیها سبحانك اللهم وتحیتهم فیها سلام.

بایزید جامع شریفی
درسعاملرندن
حاجی نجیب

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

مقدمه

[طوغری بردینك بعض احکامی یانلش اوله‌ماز — دین اسلام نه ایله محاکمه ایدیلر؟ — اسلامیتده استخدام اولنان علوم وفنوندن حکمت، منطق — مدارسده طرز تحصیل — علومده تعیین موضوع وغایت مسئله‌لری — قرآندن احکام فقهیه استخراجی — صوم وصلوة کبی عبادات موقوته‌ده حسابات نجومیه ایله نیچون عمل ایدلیور؟ .]

صوك زمانلرده بعض انسانلره تصادف ایدیلیرکه بونلر کندی عقللرنجه، تعدد زوجات، تسترنسوان، طلاق، فائض، سیغورطه، قمار، چالغی، اصول وراثت، زکوة کبی برطاقم مواد حقنده‌کی احکام اسلامیه‌یی شایان انتقاد کوره‌رك دیللرینه طولامشلردر. بونلرك برقسمی بتون احکام اسلامیه‌یه خصم اولدیغی حالده ایشته بویله بعضیلرینی وسیله اعتراض اتخاذ ایتمشدر. ودیکر قسمی ایسه احکام اسلامیه‌دن برچوقلرینك تقدیر محاسننه دائر اعترافاتده بیله بولنه‌رق یالکز، بودین عالی‌یه بر نقیصه کبی تلقی ایتدیکی بعض احکامك تعدیلنی غریب برخلوص نیتله آرزو ایدر، وبو خصوصده قباحتی دینه‌می یوقسه علماسنه‌می بولمق لازم کله‌جکنی پك تعیین ایده‌مز.

ایشته بز بوکبی مسائل شرعیه‌یی پی‌درپی موقع بحثه وضع ایله کوجمز یتدیکی قدر مدافعاتده بولنه‌جغز.

اولا شوراسی بیلنمك اقتضا ایدرکه: بردینك یوزلرجه، بیکلرجه، والحاصل بتون احکامنی بکنوب تقدیس ایتمکله برابر یالکز بردانه‌سنی، اما اودیندن اولدیغی قطعیا ثابت اولان احکامدن بردانه‌سنی فکرا قبول ایتمه‌مك اوله‌ماز. تعبیر آخرله بردین، یالکز برمسئله‌سنده سقیم وغیر معقول اولدیغی حالده شو قصوریله برابر سائر بتون احکامنه نظرا عالی، سماوی، حق بر دین اولمق قابل دکلدر. بوکبی مسائلده پك آز علاقه‌دار اولدقلری حالده الك چوق تعقیبات اجرا ایدنلر، دین، یالکز اللهی وپیغمبری تصدیقدن عبارت اولمیوب پیغمبرك الله تعالی طرفندن کتیردیکی تحقق ایدن بالجمله احکامی تصدیقه متوقف اولدیغنی اونوتیورلر؛ یاخود هیچ بیلمیورلر.

برچوق انسانلرده واردرکه جهت اجرائیه‌سنده قصورایتدکلری بعض احکام دینیه‌یی — مجرد کندیلری رعایت ایده‌مدکلری ایچون بر فکر خودکامانه ایله — تأویل وانکار ایده‌رك تلافئ قصوره چالیشیرلر. حالبوکه شوحرکت اولکندن دها بیوك برقصور، عفوی غیر قابل برقباحتدر. چونکه برمتدینك، حسب البشریه بتون احکام دینیه‌یی اجرا ایتمسی ضروری اولمدیغی حالده هپسنی فکرا قبول ایتمك، حق بیلمك لازمدر. ایشته بو دقیقه‌لرك ادراك ایدیله‌مامسی محرومیت توفیق

آثارندندرکه بعضلر حقنده جهل وياخود نقصان عمل بوکبی مسئله‌لرکه چکوب کوتورمکله اکمال شنآمت ایتمش اولور .

دین اسلام، فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك واجب تعالی حضرتلری طرفندن کتیرمش اولدیغی تحقق ایدن بالجمله احکامی تصدیقدن عبارت اولدیغنه مبنیدرکه ذهنه ایلیشن هرهانکی برمسئله‌نك احکام ثابتهٔ دینیه‌دن اولمدیغنی قواعد مشروعه‌سی دائره‌سنده بالتدقیق میدانه چیقارمق وياخود اومسئله‌یی‌ده – حکمتنه عقل ایردیره‌رك ، ایردیره‌میه‌رك – تصدیق واذعان ایلمکدن باشقه چاره یوقدر . الحمد لله حکمت وعلوتی کوندن کونه منکشف اولمقده بولنان دین مبینمزده عقول سلیمه‌نك ادراك و اذعان ایده‌میه‌جکی بر جهت ده یوقدریا ..

بالفرض والتقدیر اولسه بیله حکمتنه عقل ایردیره‌رك ایردیره‌میه‌رك اونی‌ده تصدیق واذعاندن باشقه چاره یوقدر دینلمك حکمتسزجه برجبر، منطقسزجه برتحکم اولمازمی؟ دیه‌جکسکز .. خیر اولماز .. چونکه بردینك حقیقتی وشارع ومؤسسنك صدقنی اثبات ایده‌جك آیات ومعجزات وشواهد مخصوصه واردرکه دین آنلرله محاکمه ایدیلر وآنلرله ثبوت وقطعیت کسب ایتدکدن صکره آرتق تکر تکر فروع احکامنی ، باخصوص مشکوك برفکر ایله ، قاصر برتحصیل ایله ، حقیقتدن زیاده هوا وهوسه مغلوب بردماغ ایله محاکمه‌یه قالقشمق عبثدر . چونکه بو ، باشه چیقمیه‌جغی وفروعدن اصوله انتقال واستدلال قبیلندن معکوس بر حرکت اوله‌جغی کبی بردینك ، تعبدی وغیر معلل بعض احکامی‌ده اولور . چونکه اساس دین معلل ومدلل اولدقدن صکره فروعده تعلیله لزوم یوقدر . معلل اولانلرده‌ده وظیفه ارباب اختصاصکدر .

پك ایی ، اساس دینك نه ایله تعلیل واثبات ایدیله بیله‌جکنی ، وبو اساسه میزان تدقیق و امتحان اوله بیله‌جك دلائل و شواهدك هانکیلر اولدیغنی کوسترملیز دکلمی ؟ . اوت . . بوخصوصده عالم اسلام علم کلام نامیله پك بیوك ، پك عمیق بر فنه مالکدر ، وبو فنك درینلکی ، یوکسکلکی او مرتبه‌ده‌درکه اویله مراقلیلق دعواسنده بولنان پك چوق کیمسه‌لرده کوریلان کلوب کچیجی بر خواهشله ، برعالمك تصادفی برمحلده ، تصادفی بر انجرار کلام اوزرینه محفوظاتندن تدارك ایده‌بیله‌جکی معلومات ایله هیچ بر بحثی اوکره‌نیله‌مز .. قواعد مقرره‌سیله آشنالق ، منطق، حکمت ، مناظره کبی علوم وفنون ایله مناسبت متقدمه، حاصلی جدی برسعی، منتظم برتحصیل ایستر . الك عالی بر مسئلهٔ ریاضیه‌یی ، اساسندن ، مقدماتندن خبردار اولمیان بر آدمه برمصاحبه‌ده اکلا- تیویرمك نه‌قدر مشکل ایسه بوکبی علوم عالیهٔ اسلامیه‌نك ، مقدماتنی تحصیل ایتمه‌مش بولنانلره جانلری ایسته‌دیکی زمانده ، جانلری ایسته‌دیکی بحثی آکلاتیویرمك اوقدر مشکلدر. علوم مذکوره‌نك تحصیلی ایسه عادتا پاره ایله، پول ایله اولمدیغی حالده اوزرینه بوکون اونسبتده منافع شخصیهٔ دنیویه ترتب ایتدیریلمدیکی ایچون بوکبی مباحثه دائر کندیلرنده بی‌لزوم بر ریاء اشتیاق کوریلان ذوات ، تأمین ایدرمکه ایکی کون اوغراشامازلر ؛ اوصانیرلر .. بحثی کندیلری آچدقلری حالده سزی نهایت بر ، ایکی ساعت ، اوده حلاوت افاده‌یه مالکسه‌کز دیکله‌یه‌بیلیرلر. زیاده‌سنه ایشلری ، کوچلری مانعدر . صوکره مقنع بر نتیجه الده ایدیله‌مدیکی ایچون‌ده ینه سز قباحتلی اولور- سکز . هله ، « بوکبی مسائل سزه آکلاتیله‌ماز ، بویله ، عقلکزك ایرمیه‌جکی ، مقدماتنه بیکانه قالمش اولدیغکز ایچون

وأین الثریا من ید المتناول

فحواسی اوزره قامت قابلیتکزك یتشمیه‌جکی شیلره قاریشماسه‌کز مناسب اولور » دیدیکمزمی قباحتکز دها زیاده بویور؛ « دین اسلامده کیزلی ، قپاقلی شی یوقدر احکام شرعیه‌یی، رهبانیت اصولی اوزره‌می اداره ایتمك ایسته‌یورسکز ؟ » طرزنده غایت فجیع افترالره، سوء تفسیرلره هدف اولورسکز .

عرفاندن قالدیردی. سنین اخیره‌ده عباداللهه اوقدر مسلط اولدیکه ارباب دیانت وحمیت بوملاعین استبدادك جسم اسلامه آچدیغی رخنه‌لره باقه‌رق بومملکتدن اسلامیتك آرتق زواله یوز طوتدیغنه حکملر ویرمکه باشلادی. ماتملر ایچنه کیردی.

« مسلمانلق بومیدر؟ حمیت ودیانت بونمی ایجاب ایدر؟ مملکتی تخریب ایتدیکز. رعایایی ازدیکز. اسلامیته اعلان حرب ایلدیکز » یوللو شکایتلرده بولنانلری برطرفدن ازمکه، محو ایتمکه چالیشیر، دیکر جهتدن « نه یاپالم زمانمز پك نازك، حیاتمز اوروپالیلره خوش کورونمکله، بزده اثار تعصب بولنمدیغنی صره‌سی دوشدکجه اظهار ایلمکله دوام ایده‌بیلور » کبی مقابله‌لرده بولنوردی.

بو ازیلن، محو ایدیلن شکایتجیلرك ایچنده معلومات دینیه‌سی، مکتسباتی اوروپا علوم معارفنه انحصار ایدن وطنپروران بولنه‌جق اولورسه « اصلاحاته بز سزدن زیاده محبز. مملکتمزك مخترعات افرنجیه واثار مدنیهٔ حاضره‌یه جلوه‌کاه ظهور اولمسنی بتون موجودیتمزله تمنی ایده‌ریز فقط نه یاپالم؟ اورته‌ده بردین وار. برطاقم جهلهٔ خلق، متعصبین ناس (!) او دینك محافظهٔ موجودیتنه دامن درمیان غیرت اولمش طوریور. بوهائل اورتادن قالقمدقجه، بومانعه برطرف اولمدقجه آرزولریمز یرینه کلیه‌جك، امیدلر بزه برشکل حقیقت ویریله‌میه‌جك » یوللو رفع آواز نفاق ایدردی.

عربك « اذا استطیر یستبعر واذا استحمل یستطیر » مثل حکمتنك تجلیسنی کورمك ایسته‌ینلر ادارهٔ سابقه‌یی کوز اوکنه آلسونلر.

غریب شیٔ! اوروپالیلر ظلمدن، محاکمدن، استبداددن شکایت ایدییورلردی.

احکامدن، احکام شرعشریفدن، عمومك حقوقی متکفل اولان، نظر عالیٔ خداپسندانه‌سنده امیر وحقیر، مساوی بولنان، مساوات پرورلکنی فتاواسنده‌کی – مسمی کیم اولورسه اولسون – زید، عمرو، بکر، خالد الخ کبی عمومی اسملرله تصویرحادثه ایلمکله اظهار بیوران دین جلیل العنواندن شکایت ایتمیورلردی‌که بویولده برجمیله اظهارینه لزوم کورولسون.

وطنك تعالیٔ شاننه، بشرك سعادت حالنه دین مانع اولمیوردی‌که بویله نفاقکارانه، تجبینانه اعتذارلره ایجاب حال ومصلحت دینسون.

اوروپالیلر، اوحکمت حکومت فننده صاحب رسوخ وملکه اولان غربلیلر اوقدر کوته‌بین میدرلرکه لا الی هؤلاء ولا الی هؤلاء فحوای تردده متذبذبانه پویان اولان او اشخاص لئیمه‌نك شخصلرینی، حقیقتلرینی علم الیقین بیلمسونلر، او اجراآت ملعونانه‌یی، اومظالم وحشیانه‌یی اونلرك شخصلرینه ویرمسونلرده دین مبین اسلامه عطف ایلسونلر.

دین مبین اسلام ظلمدن شدتله منع ایدییور، ظالملری انواع عقوبات الهیه ایله تهدید ایلیور.

حکومت مستبده ارکانی ظلمی برامر طبیعی، ظالملکی برصفت شرافت، برمزیت مخصوصه تلقی ایدییوردی.

دین مبین اسلام احکامده عدالتی، هرایشك اهلنه تفویضنی امر ایدییور.

حکومت مستبده عدالتی برجنایت عد ایتمکدن، ارباب اهلیتی صدمات ظالمانه آلتنده ازمکدن کیرو طورمیوردی.

دین مبین اسلام حب وطنی ایماندن برشعبه اوله‌رق ارائه ایدییور، علی قدر الاستطاعه لوازم حرب وسطوتی اعداد واحضار ایلمکی امر ایدییور.

حکومت مستبده وطنی سونلری، حتی وطن لفظنی اغزینه آلانلری جنایتله اتهامه، بیك درلو فرعون پسندانه اشکنجه‌لرله محوه چالیشیور، قوای بریه وبحریه‌نك انحطاطنه، پریشانلغنه چالشمغی اقدم وظائف حمیت وانسانیت اعتبار ایدییوردی.

دین مبین اسلام خفیه‌لکی تزییف، و اربابنی لوم وتهدید ایدییور.

حکومت مستبده ارباب ناموسی خفیه‌لکه تشویق واجبار، بیت المالی خفیه‌لره تخصیص وایثار ایلیوردی.

دین مبین اسلام مشاوره‌یی توصیه وامر ایدییور.

حکومت مستبده دولاب حکومتی تدویره کندیسندن بشقه‌سنه برحق بخش ایتمیور، ارباب حمیتك آغزینی قیزغین دمیرلرله داغلیوردی.

دین مبین اسلام مهددن لحده قدر اربابنی اکتساب عرفانه سوق و تشویق ایدییور، بیلنلرله بیلمینلرك بر اولمیه‌جغنی بیان ایدییور.

حکومت مستبده انتشار معارفی منعه چالیشیور، مدرسه‌لرك، مکتبلرك چارهٔ انقراضنی آراشدیرییور، کتبخانه‌لرك محو اولدیغنی، کتابلرك یغما ایدلدیکنی مسامحه‌کارانه، مسرورانه آلقیشلایوردی.

دین مبین اسلام سارقلرك دست تجاوزنی کسیور. حکومت مستبده ملتك کیسه‌سنی صویمقده بیت‌الماله ایصال دست خسار ایلمکده اظهار رسوخ وملکه ایلیوردی.

دین مبین اسلام راشی ایله مرتشی‌یی لسان نبوی ایله تلعین ایدییور.

حکومت مستبده‌جه رشوت برکسب مشروع وطبیعی ایدی. بردرجه‌ده‌که مصالح عبادك مدار تسویه وتمشیتی اولان مأمورینلر رشوتله آلنیر، صاتیلیر، دوائرده ایشی بولنان کیمسه رشوت نامنه برشیٔ ویرمدکجه ایشنی کوردیرمکه مقتدر اوله‌مازدی.

دین مبین اسلام سالکینی تجارته، کد یمینیله کچنمکه، اخلاق الله ایله تخلقه سوق ودعوت ایدییورکن حکومت مستبده‌نك سایهٔ لطفنده برچوق تجارتخانه‌لر افلاس ایتدی. مملکتدن فکر تجارت بتون بتون زائل اولدی، هرکس کوزنی بیت‌الماله دیکدی. مساویٔ اخلاق سوك دهشت وشدتیله حکم فرما اولمغه باشلادی. خلوص مقصد، حسن نیت قالقدی. ریاکارلق اك شایان اتباع برمسلك اولدی. وبناء علیه بعض حکمانك «ریاکارلغك نتیجه‌سی دینمزلکدر» قولی اولانجه قوتیله تجلی ایلدی الحاصل هرکالك زوالی طبیعی اولمقله صحرانورد شقاوت اولان حکومت مستبده سالك اولدیغی ره‌نا رفته‌ده رهین کال ونهایت غیرة اللهك ظهوریله دوچار اضمحلال اولدی.

مسلمانلر! صاقین مأیوس اولمه‌یك. چونکه اورته‌ده باعث یأس وفتور اوله‌جق برسبب یوق.

دین مبین اسلام شعشعهٔ عالم افروزنی الی ماشاءالله ادامه ایدوب طوره‌جقدر. ایشته اونور الهی‌یی اطفایه بذل مقدور ایلیان خذله — معجزات باقیه‌سندن اولمق اوزره — اورته‌دن قالقدی.

مسلمانلر کندیکزه کلیکز. طالدیغکز خواب عطالت وغفلتدن بیدار اولیکز. اطرافکزه باقیکز، باقیکزده کائناتده جوشان اولان میل ترقیده کندیکز ایچن برمجرای سلامت تعیین ایدیکز. دائرهٔ شریعتدن برلحظه ایرلمایکز. بربریکزله تأمین حسن معاشرت ایلیکز. حبل متین وفاق واتحاده درت الله یاپیشکز. چونکه یدالله مع الجماعة [١] «لاتنافسوا بعدی ولایضرب بعضکم رقاب بعضکم» مألنده اولان وصیت نبویه‌یی فراموش ایتمیکز. عموم وطنداشلریکزله خوش کچینیکزکه عدالت عنوان نجابت اسلامیت، صدق وخلوص طویت متحتم ذمت انسانیتدر. ان لیس للانسان الاماسعی وان سعیه سوف یری.

فاتح درسعاملرندن
حافظ محمد

— بعث بعدالموت —

اولدکدنصکره دیرلمك؛ معتقدات دینیه‌مزدندر. بتون شرایع متقدمه، اعتقاد معادك وجوبنی متفقاً قبول

[١] بن جرار رحمته انتقال ایلدکدن صکره بربریکزله بوزوشمایك. بربریکزی بوغازلامایك.

ایده‌گلمش وشوقدر وارکه کیفیت وقوعنده اختلاف واقع اولمشدر .

علمای فخام ، حکمای اسلام (بعث بعدالموت) ك وقوعنه دائر براهین مقنعه اتیان ایتمشلردر . برحالده‌که ذره قدر عقلی اولان ؛ او قناعت‌بخش عقول دلائلی درپیش تأمل ایتدکده قبول خصوصنده تردده محل کورمز .

نیر تابان رسالت ، بدر اتم نبوت افندمز حضرتلری اعتقاد معادك وجوبنه دائر شرفوارد اولان نصوص شرعیه‌یی مشرکینه تبلیغ بیوردقلرنده آنلر ؛ « حیات کندیلرندن ابدیا مفارقت ایتمش ، بتون اجزاسی فنا پذیر اولمش امواتی نصل اولورده الله احیا ایده بیلیر » دیه متعجبانه شبهه‌لر ایراد ایتدیلر . فقط فرقان حکیم التبیان ؛ شبهات وارده‌یی ـ ادراکات وعقوله اك مساعد ، اك قریب بر طرز حکیمانه‌ده ـ برخیلی آیات بینات ایله دفع وازاله ایتدی .

مآل منیفی افادات آتیه ایله تبیین وادا ایلدیکمز معانئ جلیله ؛ او حکمیات عالیه جمله‌سندندر .

« قدرت تامه‌یه مالك برحکیم لم یزل ؛ هرشیئ مرادات سبحانیه‌سی دائره‌سنده تدویردن هیچ برزمان عاجز اولماز .

کمال علم ایله متصف بردیان علیم ؛ برشیئ نقدر دقیق اولورسه اولسون محیط علم ازلیسندن خارج براقماز .

بوقدر انتظام بدیعیله ، اتقان واحکامیله کائناتی هیچ یوقدن ساحهٔ وجوده کتیرن برقادر مطلق ؛ جای اشتباهمیدرکه اولجه عالم شهوده کلوبده صکره رهین فنا اولان امواتی اعاده‌یه قادر اولمسون ! قادردر قادر .

باقکز !

دم خزانك حلولیله بی‌روح برحاله کلن روی زمینه بهار وقتی کلنجه باران فیض رسان انزالیله اثر حیات بخش ایدییور . برده باقسه کزکه جابجا آثار خضارت ونضارت رونمااولیویرمش ! هربرده مشهوداولان بهجت ولطافت ؛ جالب حیرت ومفتونیتکز اولور . حالبوکه

اورروی زمین ؛ دها دونکی کون یابس ، کتلهٔ ترابیه حالنده ایدی . یابوکون لباس سبزینه بورونمش ، تماشاسنه دویولمز برقالیچهٔ دلنشین .

بوتحولات بدیعه‌یه قارشی لسان تقدیسکز :

سبحان من تحیر فی صنعه العقول

سبحان من بقدرته یعجز الفحول

دیمکدن کندینی آله‌میور . »

وقتاکه مصباح منیر نبوتدن بالذات استناره ایلمك دور سعادتی ـ جناب رسالتمآب افندیمزك عالم لاهوتیته رجوعیله ـ منقطع اولدی . خلفای راشدین حضرتلرینك عهد کرینلری‌ده ختام بولدی . فرق ضاله تکثر ایده‌رك سوبسو اعتراضلر ، درلو ، درلو شبهه‌لر ایقاع ایلدی . منکرین فلاسفه‌ده (بعث بعدالموت) ك وجودینه قائل اولمق ؛ محالات عقلیه‌یه امکان ویرمك دیمکدر دیدی . همان علمای اعلام حضراتی « هر بر مکلفه شرعاً بعث واعاده‌نك وقوعنه فقط محال عقلی‌یی مستلزم اولمیه‌جق صورتده وقوعنه اعتقاد ایتمك واجبدر . کیفیتی علم الهی‌یه تفویض ایدرز بعث واعاده‌یه ایمانك صحتیچون بزه تبیین کیفیت لازم دکلدر . واجب تعالی حضرتلری امربعثنی ایستدیکی کبی اجرا ایدر » دیه‌رك اك کسدیرمه جواب لازمی اعطا ایتدی .

فقط ـ الله قبرلرینی پرنور ، همت واقعه‌لرینی مشکور ایتسون ـ ینه او علمای دین ؛ بعض افکار ضعیفه اصحابنك معتقداتنی محافظه ، شبهات واقعه‌سنی ازاله ایچون سرد دلائل خصوصنده قصور ایتمدی .

بز ، شوراجقده وجوب ، استحاله ، جوازدن عبارت بولنان احکام عقلیه‌یه دائر برمقدمه سرد ایتمکلکی وجیبه‌دن عد ایدییورز . چونکه بومقدمه ؛ اس الاساس اسلامیت اولان (معرفة الله) ـ که فیض وجوددن مقصود اصلی‌ده آنجق اودر ـ کبی برچوق معتقدات اساسیه‌نك توضیح حقیقتنه ، موافق عقل وحکمت اولدیغنه مدار یکانه اوله‌جقدر ،

وجوب .— برشيئك يوقلغى قبول ايتمەمسيدر . برك ، ايكينك نصفى اولمسى، خالق عالمك وارلغى كبى .

برك ، ايكينك نصفى اولمسى ، خالق عالمك وارلغى عقلاً واجبدر . تخلف قبول ايتمز . شوقدركه اولكيسى بديهيدر دليله محتاج دكلدر . ايكنجيسى نظريدر. دليله محتاجدر .

استحاله .— برشيئك ثبوتى قبول ايتمەمسيدر . ثبوتى قبول ايتمين شيئه مستحيل ومحال عقلى دينير . اوچ عددينك چيفت اولمسى ، خالق عالم ايچون شريككك بولنمسى كبى . بونكده اولكيسى محال بديهى، ايكنجيسى محال نظريدر .

جواز .— برشيئك ثبوت وانتفاى قبول ايده بيلمەيدر « احمد كيتدى . فلان آدم ، باقرى آلتونه قلب ايتدى » كبى .

احمدك كيتمسى ، فلان آدمك باقرى آلتونه قلب ايتمسى جائزات عقليەدندر . شوقدر واركه اولكيس بديهى تعبير ديكرله عادى دركه عادةً چوق واقع اولور. عقل ؛ بونى استغراب ايتمز. لكن ايكنجيسى يعنى فلان آدمك نحاسى ذهبه قلبى عقلاً جائزدر . فقط عادةً نادر ياخود اصلا واقع اولمامش اولديغى ايچون بادئ امرده عقول ؛ بونى استغراب ايدر ، جواز ثبوتى ايچون دليل ايستر دلائل مقنعەسنى سرد ايتدكمى همان جائز الوقوع اولديغنه قناعت حاصل ايدر . مستحيل الوجود اولمديغنى اعتراف ايدر .

ايشته عصانك ، قوجه بريلانه انقلابى ، دكزك انفلاقى، آتشك ياقمامسى ، حيوان اعجمك تكلم ايتمسى وامثالى بيكلرجه مستغرب عقول اولان جائزات عقليه هپ بو جملەدندر .

جريان عادتدن قطع نظر ايدەرك شوعالم شهودە شويله برعطف نكاه ايدەلم . محيرالعقول نەقدرغرائب كورورز. عجبا طوپراغك نباته ، غذايه ، قانه ، نطفەيه ، علقەيه ات پارچەسنه ، دها صوكره ذى روح ، سويلر ، ايشيدير كورور ، عالم ، محقق ، حكيم ، مدقق برانسانه !! انقلاب ايتمسنده آز غرابتمى واردر ؟

عجبا جريان عادتله مألوف اولماسه ايدك بارانك ارض ميتەيه نزوليله حيرترس انظار اولان درلو درلو آغاجلرى ، شكوفەلرى ، طادى ، رايحەسى، لونى متنوع ميوەلرى اثبات ايتمسى بزه اغرب غرائبدن كلمزميدى ؟!

عجبا ائتلاف عادت اولمسيدى اوفاجق بردميرپارچەسنى باياغى برطاشه چاقمقله حاصل اولەجق كوچك برشرارەنك قوجه بربلدەيى اولا نجه موجوديله طعمۀ دندان الهيب ايدەرك منقلب خاكستر ايتديكنه تعجب ايتمزمى ايدك ؟

هله بعض اجسامك يكديكره دلك وتماسندن حاصل اولان برقوت غير مرئيه؛ (الكتريق قوتى) قوجه قوجه جسملرى تحريك وآنك واسطەسيله انتقال جسيمه يى، افكار بشرى چار اقطار جهانه جر وايصال ايدەجكنه نصل ايناته بيلمز دك ؟

لكن الفت عادت، تكرر مشاهدات ؛ عقلاً مستحيل كورديكمز بوكبى حيرترس عقول شيلردن غرابتى تدريجاً ازاله ايديبور . ادلەسىدە سرد ايديلنجه تماماً قناعت حاصل اوليور . اوايورده اوت ! بوحادثات وبونده مندمج اسرار عجيبه برمؤثر حقيقينك اثر صنع بديعيدر ديبور .

صدده رجوع ايتمەدن شوراسنىدە عرض ايدەيم كه اس الاساس اسلاميت اولان (وجود بارى‌يى اعتقاد) ه نسبةً فروعدن عد اولنان (بعث بعدالموت) كبى مسائلده ازالۀ شبهات ايچون بسط دلائل ايتمەدن مقدم وجود بارى‌يى اثبات ، صوكرەدە فروعه دائر براهين اقامه ايلمك لازمەدندر . تاكه معترض اصلك دلائلى نصل شايان قبول، موافق عقل وحكمت اولديغنى تأمل ايدەرك فرعك براهينى‌دە قبول خصوصنده كريوۀ شبهاته صاپوب طورمسون .

حسين حازم

مابعدى وار

— ›‹

ادبیات

دور استبدادده سویلنمش

برمسامرۀ سماویه

ای سما! یوکسکلکلکله خاکیلر یتشه‌مز. خاکیلرده کوریلان بیوکلك ینه سنك آثار عظمتکدر. خاکیلرك خزائن حیاتیه‌سی اسباب معیشتی سنده‌در (وفی السماء رزقکم). خاکیلرك سعادت دنیویه واخرویه‌سنی متضمن کتاب الله سنده محفوظدر (بل هو قرآن مجید فی لوح محفوظ). ای آسمان! صفت رحمانیه واسماء ذاتیه وصفاتیه سنده متجلیدر (الرحمن علی العرش استوی). سنك بیتك معمور، سقفك مرفوعدر. بنم بیتم خراب، سقفم یبابدر. سن مجمع انوار حکمت، مخزن اسرار فطرتسك. عالم اجسامی محیط وسقف جنت اولان عرش الله سنده‌در. اما عالم اکواندنسك. عالم اکوانه قدرت الهیه‌نك تعلقی مساویدر. شو تساویٔ تعلقه اشتراککزی اونوتمه آرتق خاکیلردن سهام جوریکی کس. ای آسمان! اجرامك، سکانك بتون علویلر، لاهوتیلردر. اما بو اضطرابات عنصریه بارینی چکن ناسوتیلرك ادارۀ امزجه‌سی وتصرف جسمیسی ینه نفوس مجردۀ لاهوتیه‌دن اولان ارواحده‌در. بو عالم عنصرده چکیلان عذاب الیمه آرتق خاتمه ویر نتیجه کوستر. خاکیلره مرحمت حرمت ایت. کوکل آرتق مواد عنصریه‌دن انسلاخه چوقدن راضی اولمشدر. (فیا حبذا الموت الاحمر). خاکیلر فریادلرمی عجزلرندن ایشتمیورلر. کویا آنلر، حیات وقوۀ سامعه‌یه مالك دکللردر. آق صاچلرم وضعیف تنرك اللریمی سن که قبلۀ مناجاتسك سکا قارشو قالدیروب اغلایه‌رق پیرانه ایتدیکم مناجاتلریمك قبول امیدلری بنی متسللی ایدیور. وشو امیدلرله حیاتم سورونجمه‌ده قالیور.

اسکدار درسعاملرندن
ولدان

جماعت

برسس کلیر صماخ کزین اجابته
برسس که دعوت ایلر انامی عبادته
برسس، بتون جوارحی وقف سکون ایدر
آفاقه طوغری یول بوله‌رق یوکسه‌لیر، کیدر
یارب! نه‌در بورابطۀ عشق سرمدی؟
برنشوه باشلانجه اذان محمدی
اطرافدن صنوف بشر طوپلانیر، کلیر
سیر ایله‌ین بوجذبۀ لاهوته ایمره‌نیر
هرکسده برخشوع درونی، بر اهتمام
آزاده برسکون شفقدار احترام
پیروجوان، غنی وکدا هپ برر، برر
بربارکاهه عازم وجوشان اولور، کیدر
بربارکاه اقدس امت که هر جهت
اولمش ایچنده آیریجه بردار مسعدت
بر بارکاه اشرف ملت که آن بآن
اولمقده‌در سروش سماواته آشیان
صفلر سکون ایچنده قرین خضوع تام
چیقمش حضور حقه علی وجه الانتظام
نفسیله جنکه کیرمکه کلمش موحدین
عازم جهاد اکبره جند مجاهدین
برحس عاشقانه کلیر آشنالره
(الله اکبر) اولدیمی جوشان سمالره
برحال انجذاب خموشانه‌در، کیدر
برهیئت بلند ضراعت دوام ایدر
هرصفده برمخافت ووجد خدا نمون
کویا زمینه، طاعته اتمش مهیمون
یاخود مقام حیرته چیقمش بنی بشر
برجذبه، والهانه رکوع وسجود ایدر
ربط ایلمش قلوبی صمیمانه خالقه
باقماز حظوظ نفسه، اودرلو علاقه

هردم کلیر مساجده صبح ومسادیمز
مؤمن اوبیت حقدن اوزاق دوشمك ایسته‌مز
ناحق براعتقاد ایله خادم خسارینه
ملحد باقلك کلیرمی جوامع جوارینه ؟
وابسته اعتقاد وعبادت مشیته
انسان کورور ، کورورده ایناتماز حقیقته

ملا جلال اوحضرت استاد نکته‌زن
بحث ایلیور شو قصهٔ عبرت نشانه‌دن
« وقتیله محتشم بر افندیله — صبحدم
ارکان بندکانی میاننده ذی قدم —
برعبد پروفاسی برابرجه خانه‌دن
چیقمشدی ... یوللرنده دوام ایلیور ایکن
ایتمکله برمؤذن اذانه مباشرت
کلمشدی عبد مخاصه شوق مطاوعت
اذن ایسته‌یوب دیمشدی : آمولای محترم !
کیتسه‌م نولور نمازی قیلوب عودت ایلسه‌م
عبدك شوفکری طبعه موافق دکلسه‌ده
اولمقله هرناصلسه قرین مساعده
کیتمش ... فقط امام وجماعت برر ، برر
چیقدی ... بونك رجوعنه دائرسه برخبر
یوقدی ... او طالدی ذکره کچکمشدی عودتی
جلب ایلیوب افندی‌یه حالیله حدتی
سسلندی : نرده‌سك به !

مهیای عودتم

عفو ایلیك آ سرور صاحب مروتم !
بکار ... ینه او جمله‌یی عینیله پرتعب
تکرار ایدر : نه‌در ؟ نه ایچون بویله بی سبب
عودتده عاصیانه بوحالك ؟

نه سویله‌یم ؟

اصلا براقمیورکه بومملوکی

— سویله : کیم ؟

اولدی بتون جماعت مسجد چیقوب روان
کیمدر سنی حضورمه سویله ، براقمایان ؟
— کیم می ؟ اوت ! او ذات الٰهی‌که (حکمتی)
حیران ایدر عوالم فکر ورویتی —
هرکون مروریمزده بویولدن شو معبده
بردم سنك دخولکه ایتمز مساعده
قیلدی بوعبد عاجزی سیراب عاطفت
ایتمکده‌در رجوعمه آرتق ممانعت »

قصه ، معلوم ؛ فقط حصه ؛ سزای تصویر
بری برمیر معظم ، بری نزدنده اسیر
بری مردود جناب صمدیت ، مبرم
بری مقبول حضور احدیت ، ملهم
بری پا درکل برجهل وظلومیتدر
بری زانوزن محراب عبودیتدر
هانکیسنده متجلی شرف حریت ؟
هانکیسی مرتبط رابطهٔ رقیت ؟
حر اولان خالقه برحصهٔ عرفان ایدینیر ؟
نفسه مغلوب اولان آواره‌لره حرمی دینیر ؟
حر دکل ، بونلره انسانده دیمك زائددر
چونکه امنیه‌لری معصیته عائددر
بوسببدن بیورر حضرت حق عزوجل
بویله مادون بهیمیت ایچون : (بل هم اضل)
ایلمز امر الوهیتی اصلا اذعان
یالکز شکل وقیافتجه اولانلر انسان
حقی جف القلم انکاره یوررکن حاشا
حس ملیته مالکمی بولنسون ؛ اصلا
آرامه ، نافله بونلرده بولنماز اوشرف
آکلایوب ، دیکلمه‌دن دینی ایدر طعنه هدف
فکر تقلید ایله هردرلو شؤن غربه
دوشورور فرصتی اخلاقه اورور برضربه

دیمه یز آلمیه لم معرفتن اوروپانك
دییورز مفسدی ده ، مصالحی ده واردر انك
کندی آدملرینه ترك ایدرك عادتنی
کیده لم اوکره نه لم حکمتنی ، صنعتنی
سعی وغیرت ایله تعمیمه توسل ایده لم
صوکره آتی ایچون اللهه توکل ایده لم
حس تعظیم ایله یاد ایله یه لم اسلافی
یأس وحرمان ایله آغلاتمیه لم اخلافی

فاتح درسعاملرندن قونیه لی
ع . عاطف

آرزوی دل

کوکل ایسترکه هر یر علم وفنه بزمکاه اولسون
وطن هر معرفتله جهله قارشی رزمکاه اولسون
او أولر ، قهوه لر یر یر اولوب ده مکتب ملت
بتون سوزلرله صحبتلر ترقی یه کواه اولسون
سوزولسون نظرهٔ اندیشه دن افکار استقبال
بو استقبال ، حال اولسون ، بزه برشاهراه اولسون
دماغندن چیقان ارباب فکرك نور عرفانی
سمای شان امتده برر خورشید وماه اولسون
بچیردك اك کوزل ادوار قیمتدار ماضی یی
جهالتلر ایچنده محو اولان ازمانه آه اولسون
بوکون الحمد لله ایشته کلدی دور حریت
بونك معناسنه افکارمز برجایکاه اولسون
مساواتك باقك تمثالی آرتق تازه جان بولدی
آمان هرکس براولسون ، تفرقه محو وتباه اولسون
جهالت ایستیوردی دور استبداد بزلردن
عدالت توغدی اول دوری بو ، دور انتباه اولسون
بزه فرض اولدی ورزشله تکمل ایله مك شمدی
روامی ؟ فرض اولان شیلرده ذره اشتباه اولسون
حیات اولماز بوملتده مکر افراد موجوده
فنون ومعرفتدن بالعموم امداد خواه اولسون
جهانده برنمونه وارمی ، کوسترمك ده ممکنمی ؟
فضیلتسز اولانلر دیکره پشت وپناه اولسون
اولورسه کندینی ، محیسنی برلکده محو ایلر
بوکون مشهودمز بر بر بزه اندیشه کاه اولسون
چالیشمق ، هپ چالیشمق ، ماحصل دائم چالیشمقدر
بونکچون اورتاده مانعمی وار در سدراه اولسون ؟

کوکل بووجه ایله اصلا قناعت ایلیه مز
دها نه لر ، نه لر ایستر ، فراغت ایلیه مز
شمندوفرلری ایستر ، سفینه لر کوزه دیر
معادننده بوملکك دفینه لر کوزه دیر
سمایه سرچکن اورمانلری کوروبجه دییور :
باقك شوتودهٔ سیم وزره ! عقل کیدییور
نیچون ؟ نه دن ؟ بیله مم بویله قالدی بی امداد
نیچون ، نه دن نه دیمك ؟ بونلری پایان ، بی داد
فرانسه ده بوکون اورمانلری حساب ایدیکز
حسابنی یاپه رق شویله برکتاب ایدیکز
برك حذاسنه اون برکلیر بو ، مطلقدر
براستاتیستیقه باقسه ق بوسوز محققدر
بزم برآلدیغمز یرده اونلر اون بر آلیر
بو بر غروشله عجب هرسنه بزه نه قالیر ؟
بش آلتی جنس اولییور اورده حال بوکه اشجار
اوتوز قدر اولییور بزده ایتمه استکثار
هله معادن موجوده یی براز براقك
دونوك ده یوللره ، مکتبلره کوزلجه باقك !
فقط نه یول ، نه واپور وار ، شمندوفرده کذا
اك اوکجه هانکیسی بیلمم ملاحظاته سزا ؟

بزمله هرکسه قالسه وطنده مکتبلر
آچیلمالی وتأسس ده ایتملی یریر
دیمك که رهبرمز شمدی مکتب اولمالیدر .
وطن بونی نه یاپوب پایمالی وبولمالیدر

معارفك نه‌بیوکدر وظیفه‌سی بوزمان
بونکله قائم اولور مملکتده عدل وامان
بونکله اك كوزل اخلاق فاضله بیلینیر
بونکله قلبه چوکن ظلمت هوا سیلینیر
صلاح حال عمومی معارفه محتاج
. . . .
حضور بال عمومی معارفه محتاج
مدارسك‌ده بوبابده عظیم همتی وار
بقای دینه مساعیسی ، بونجه غیرتی وار
همان دینیرکه یکانه سبب ، بومدرسه‌لر
فقط نه‌چاره ؟ ییقلمش كبی مؤسسه‌لر
باقلمامش ، چورومش ، هرجداری خاك اولمش
بوکونکی حالی حقیقتده هولناك اولمش
یازیق ! یازیق ! بوبنالر ، بودار عرفانلر
نه‌لر یتیشدیرییورمش، نه‌لر ، نه انسانلر؟
بوپایتخت جلیلك تقرر ایله‌مسی
بویوزدن اولدی محقق تنور ایله‌مسی

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

ترجمهٔ پندنامهٔ شیخ عطار
رحمه الله تعالی علیه
درمناجات قاضی الحاجات

جرم وعصیانم الهی بی شمار
مجرمم بن ، سن ایسه آمرزگار
هرنه ایشلرسه‌ك كوزلدر ای اله
ایلدم بن واقعا بی حد گناه
بن غریق بحر عصیان اولمشم
عاقبت آندن پشیمان اولمشم
روز وشب برعبد عاصی اولمشم
غافل « یؤخذ نواصی » اولمشم
گچمه‌مشدر بی گنه بر ساعتم
یوق حضور قلب ایله برطاعتم
باب احسانکده نادم بنده‌یم
ملتجی بر بندهٔ افکنده‌یم
مغفر نخواهم قپوکده ای اولو
چونکه باز اولدی در لاتقنطوا
بحر الطافك كه بی پایاندر
رحمتکدن بی امل شیطاندر
دیو نفس اورمش کریما راهمز
رحمتك اولسون شفاعت خواهمز
ای خدا چرك گنهدن ایله پاك
تا كه جسمم اولمه‌دن دنیاده خاك
هم ویرركن صوك نفسده جانمی
ایله احسان وعطا ایمانمی

دربیان تأدیب نفس اماره

ذات عاقلدر اوکیم شاکر اولور
صوکرا کندی نفسنه قادر اولور
حدتن هرکیم ییکرسه ای جوان
ناجیاندندر او کیمسه بی کمان
آدمك اك ابلهیدر اول حمار
کیم هوای نفسی آردندن قوشار
کیم سنی انجیتسه عذرین قیل قبول
بوله‌سك سن باب غفرانه وصول
مردم آزار انه بغض ایلر خدا
بویله خصلت مؤمنه اولماز روا
جرح ایدن قلب غریب آواره‌یی
کندی جسمنده آچار اول یاره‌یی
کیم كه دل آزار اولمق قصد ایدر
هر ایشی بار عقوبتله گیدر

ای اوغل انجیتمه قلب عالمی
دور ایدر اللهدن او آدمی
قیرمه خاطر التفات ایت عالمه
وقت‌اولور محتاج اولورسك آدمه
معتبر اولمق دیلرسه‌ك ای اخی
قیل ایو ایش اولمه بدگو بردخی
ایلکی قادر دکلسه‌ك ایتمکه
باقمه اصلا راه ظلمه گیتمکه
نور دیدهم ذمله اویناتمه ابی
ذمی سومز چونکه الله ونبی
هرکیم ایلرسه همیشه غیبتی
سوق ایدر الله اکا هر ذلتی

٤ کانون اول سنه ٣١٨

ایوب : نجمی راجی

(مابعدی وار)

اجتماعیات

نفوس مسئله‌سی

نفوس مسئله‌سی برمملکت ایچون هم سیاسةً ، هم‌ده اقتصاداً حائز اهمیتدر . سیاسیت نقطهٔ نظرندن هرکس متفقدرکه برحکومتك قوهٔ عسکریه‌سی مقدار نفوسیله متناسبدر . علی‌الخصوص هرحکومتك « ملت مسلحه » شکلنی آلدیغی شو زمانده استقلال مملکتك محافظه‌سی دشمنه قارشی سوق ایدیله‌جك عسکرك نفوذیله ممکندر. برده برمملکتك شان وشوکتی ثروتیله متناسبدر . ثروتی مفقود اولان دولتلر دائما شان وشرفلرنی وحیثیتلرنی غائب ایتمشلردر . بناءً علیه شو رزمگاه دولیده احراز غلبه ایچون مملکتك ثروتنی تزیید ایتمکه چالیشملیدر . ثروتك مستحصلی انسان اولدیغی جهتله مملکتك نفوس موجوده‌سیله ثروت مستحصله‌سی آراسنده برنسبت بولنمق‌ده ضروریدر . ایمدی تزاید ثروتك اسباب مهمه‌سندن بری کثرت نفوس اولیور . نفوسك تدنیسی دکل حتی توقفی بیله غرب ارباب حکومت وسیاستنی واقتصادیونی فوق‌العاده مشغول ایتمکده‌در . مثلا فرانسزلر برمدتدن بری نفوس اهالینك تدنیسندن شکایتلر ایده‌رك بوکا چارهٔ عاجل بولمغه چالیشمقده‌درلر. ازدواجاتی تشویق ، حفظ صحت قواعدینی تعمیم ، خدمت عسکریه مدتنی تنقیص کبی تدابیره مراجعت ایله‌مکده‌درلر . برمملکتده نفوسك تکثیری اولا تولداتك وفیاته فائق اولمسیله ، ثانیاً او مملکته خارجدن برطاقم مهاجرینك اسکان ایدلمسیله اولور . مهاجرت مسئله‌سی آیریجه تدقیق ایدلمك اوزره بو مقاله‌مزده تولداتك وفیاته نسبتله تزایدنی بادی اولان اسبابی تفصیل و ایضاح ایده‌جکز : معلومدرکه تولدات ثمرهٔ ازدواجدر . تولداتی تکثیر ایچون ازدواجاتی تشویق ایتمك لازمدر . ذاتاً نظام عالمك وقت مقدره‌دك بقاسی نوع بنی آدمك تناسل وتوالد طریقیله پایدار اولمسنه منوط اولدیغی ایچون جناب حق ذکور ایله اناثی یکدیکره طبعاً متمایل اوله‌رق خلق وابداع بیورمشدر . بنابرین ازدواج برامر فطریدر . شرایع مختلفه‌ده ازدواجی آمر اولدیغندن هم‌ده برامر شرعیدر . شریعت جلیلهٔ احمدیه‌نك بو بابده‌کی اوامر علیه‌سی نه عظیم حکم اجتماعیه‌یی محتویدر . برطرفدن تعدد زوجاتی جائز کوررکن دیکر طرفدن طلاقی ابغض حلال عد ایتمکده‌در. نبی اکرم علیه‌الصلاة والسلام افندمز حضرتلری نکاحه ترغیب ایله نفوس اسلامیه‌نك تکثرینی تأمین بیورمقده‌درلر .

قادینك جمعیت بشریه‌ده‌کی وظیفهٔ اصلیه‌سی عائله تشکیل ایده‌رك چوجق یتشدیرمك اولدیغندن اك بیوك مدار افتخار ومباهاتی چوجقلری اولملیدر . حال بوکه فرانسزلردن بعضلری شو صوك زمانلرده کثرت

اطفالدن اجتناب ایتمکه باشلادقلرندن سوء سرایت ایله خانملرمزده دخی بوکبی افکار حاصل اولمغه باشلامشدر. سلامت مملکت ، محافظهٔ شان وشوکت ایچون بوجریان افکارك نه رتبه مضر اولدیغی بی پروا سویله‌ملی یز که حمیتلرنده‌ذره‌قدر شبهه‌مز اولمیان نسوان اسلامیه بونك وخامت عاقبتی ادراك ایده‌رك بو غفلتدن قورتولسونلر برفرانسز قادینی ایچون چوجق بیوتمك بربار اوله‌بیلیر چونکه اثنای حملده ایستدیکی کبی کزوب طوزمقدن قیشین صباحلره قدر بالولرده ، شونك بونك حریص وملوث قوللری آراسنده رقص ایتمکدن ، بوز طوتمش نهرلرده کوللرده قیزاق قایمقدن ، یازین صولره کیتمکدن دکزده نیم عریان کیروب هرکسه کندینی تشهیردن ، یاریشلره اشتراکدن‌منع نفس ایتمك لازم؛ مدت نفاسده اوده قپانوب اوطورمق ایستر ؛ چوجق طوغدقدن صکره اکر وقت وحالی مساعد اولوب برسود آنا طوته‌مازسه بونی ارضاع ایتمه‌لی ، بزلرینی ییقاملی . براز بیوسه‌ده ینه ایشی بیتمز ، توکنمز آناسنك پیشندن آیرلماز والحاصل بو « سفیل آناسنك لااقل بش سنه‌لك عمرینی کچرمش ، کنجلکی بتیرمشدر . »

فرنك قادینلری حقنده‌کی بو تنقیدات لله‌الحمد خانملرمز حقنده وارد اولمدیغندن شو مقدس وطنه قارشی انلرکده ایفاسیله مکلف اولدقلری خدمات مبارکه‌یی جسارت وتحمل ایله ایفا ایده‌رك ترقی وتعالیٔ وطنه مشترکاً خدمت ایتملرینی طلب ورجا ایلرز .

نفوسك ترقیسنه ، تکثرینه بادی اولان اسباب سائره‌یی‌ده خلاصةً ذکر وبیان ایده‌لم : اولا طبابتك ترقیسی بالواسطه نفوسك ترقیسنه خدمت ایله‌مکدر . چونکه مقدما تداویلری ممکن اولمیان برطاقم امراض ، علی‌الخصوص چوجقلرده کثرت وفیاتی انتاج ایدن برچوق خسته‌لقلر ارباب فنك مساعیٔ مشکوره‌لری سایه‌سنده تداوی ایدلمکده وبوصورتله برچوق وفیاتك اوکی آلنمسنه سبب ظاهری اولمقده‌در. شبهه یوقدرکه چیچك آشیسنی کشف ایدن (ژنه‌ر) دن قوش بالازی مقرونی وسرومنی بولان دوقتور (رو) یه قدر برچوق اطبانك مساعیسی تکثر نفوسه ـ لسان شرعده اسباب عادیه‌دن معدود اولدیغی وجهله ـ خادم اولمشدر . ثانیاً قواعد صحیه‌نك نشر وتعمیمی دخی برطاقم امراض مهلکه سرایتنك ـ اذن باری ایله ـ اوکنی آلمش اولدیغندن وفیات بو صورتله صوك زمانلرده آزالمشدر . وبانك بوندن بر ایکی یوز سنه اول اجرا ایتدیکی تخریبات ایله ، اهلاك ایتدیکی نفوس بشر بوکونکی حاله قابل قیاسمیدر ؟

ثالثاً خدمت عسکریه مدتنك تنقیصی . چونکه هرکس وظیفهٔ عسکریه‌سنی ایفا ایتدکدن صکره دیکر وظیفه‌سنه یعنی چوجق یتشدیرمکه وقت بوله‌بیلمك ایچون عسکردن قوای حیاتیه‌سی یرنده ، وجودی زنده برسنده چیقمالیدر .

رابعاً تکالیفك معتدل اولمسی . بوده تکثر نفوسی موجب اسباب میاننده صاییلمغه لایقدر . ویرکو معتدل اولورسه خلقك رفاه وسعادتی زیاده‌لشیر . رفاه وسعادت ایسه تشکیل عائله‌نك اك برنجی سائقیدر . برچوق کیمسه‌لر قازاندقلری شی ایله آنجق بوغازلرینی طویوره بیلدکلری جهتله برعائله تشکیلنه موفق اوله‌مازلر. بونلر براز فضله قازانسه‌لر حیاتلرینه بشقه‌لرینی‌ده تشریك ، حضور وسعادت عائله‌دن استفاده‌یه همان شتاب ایدرلر ، اولاد یتشدیررلر . اناطولینك الجریلرندن استانبوله کلمش نه‌قدر رنجبر ، حمال ، بکجی ، آشجی ، آیواز ، اوشاق واردرکه سکز اون سنه چالیشه‌رق قازاندیغی پاره ایله صله‌یه کیدنجه بشیکده براقدقلری چوجقلرینی عادتا دلیقانلی کوررلر . اکر بونلر بار تکالیف آلتنده ، ظلم استبداد ایله مملکتلرنده ازیلوب بورالره قاچه‌جقلرینه عائله‌لری یانلرنده قالسه‌لردی کویلر بویله تنها قالماز ؛ ارباب زراعت ایشجی تدارکندن عاجز بولنمازدی ؛ نفوس مملکتده بالطبع دها زیاده تزاید وتکثر ایدردی .

خامساً حسن اخلاق وسعی واقدامده‌نفوسك تزایدینه

اڭ زیاده اجرای تأثیر ایدن اسبابدندر . چونکه حسن اخلاق مثلا داء الکئول کبی هادم انسانیت، قمار کبی مخل ناموس وحیثیت ، زنا کبی مغایر عقل وحکمت شیلری منع ایتدیکندن انسان قوای حیوانیه‌سنه، شرف وحیثیته مرتبهٔ انسانیه‌سنه مالك وصاحب اولور ، بر عائله تأسیس ایدر، چوجق یتشدیرر، سعی واقدام ایسه وسعت معیشتی موجب ، اسباب رفاه وسعادتی تأمینه کافل وضامندر .

بناءً علیه اسلامیتك ، عثمانلیلغك ترقی وتعالیسی ایچون نفوسمزی تکثیر وتزییده غیرت ایتملی وبیان ایدیلان نقاطی اصلا نظر دقتدن دور طوتماملیدر .

عینی زاده حسن تحسین

هند مسلمانلری

مملکتمزده حریت وقانون اساسینك اعلانی استبشار اولنمسی اوزرینه هندستانده بولنان متعدد جمعیات اسلامیه رؤسای رنکون بلده‌سنه دعوت اولنه‌رق ویقتوریا مطبعه‌سنده غایت مطنطن ورسمی بر اجتماع عمومی عقد اولنمش وبتون اسواق مکملا دوناتیلوب بلده‌نك باب کبیری طاقنده‌ده عربی ، فارسی، انکلیز ، اوردو، بنغال وکجرات وتمل لسانلری ایله (قانون اساسی‌یی حمایه ایلیه‌رك یاشاسون امیرالمؤمنین) عباره‌سی یازلمش وبصورتله اعلان شادمانی ایدلمش اولدیغی مصرده منتشر (المؤید) غزته‌سنده اوقونمشدر.

فاس مسلمانلری

مولی عبدالعزیز فاسی ترکله ممالك شرقیه‌ده اجرای سیاحته قرار ویرمشدر .

مولی حفیظ ، بیاناتنده اهالینك کندینی تماماً ارزو ایلدکلرینی و برادریله کندیسی ارەسنده‌کی مقاتله‌ده اهالینك کندینه معاونتی بونی تماماً تأیید ایلدیکنی واجانب ، مداخله‌لرینه نهایت ویررلرسه فاس اسایشی وسکونی تماماً اعاده اولنه‌جغنی ومملکتده محافظهٔ انتظام خصوصنده‌کی اهتمامنه اوروپانك شك وشبهه‌ده بولنمسنه لزوم اولمدیغنی ومعاهدات سابقه‌یه رعایت ایلیه‌جکنی وآکر سابق الجزیره قونفرانسنه اشتراك ایدن دولتلر یکیدن برقونفرانس عقدینه لزوم کوررلرسه قبول ایده‌جکنی وفاسك ترقی وتعالیسی اوروپانك معاونتنه محتاج اولدیغنی ذکر ایلمشدر .

زبدهٔ سیاسیه

برهفته‌دن بری سیاسیات عالم ، سیاسیونمزی جداً مشغول ایده‌جك ، وطنك سعادت وسلامتی ، ملت عثمانیه‌نك استقبالنی درین درین دوشوندیره‌جك مهم صفحه‌لر کوسترمشدر . برلین معاهده‌سنك ایکی وقعه ایله خللدار ایدلمسی، بلغارستانك استقلالی و آوستریانك بوسنه و هرسك قطعه‌سنك الحاقی اعلان ایلمسی ، طوغریدن طوغری‌یه حکومت عثمانیه‌نك حقوق ومنافعنه تعلق ایدن وعین زمانده برلین معاهده‌سنی امضا ایتمش اولان دولتلرك‌ده حقوقنه تجاوزی وحتی صلح ومسالمت عمومیه‌یه قارشو تهلکه‌یی متضمن اوله‌جق صورتده بویله ایکی وقعه احداث اولنمسی اوزرینه دولت عثمانیه حقوق ومنافعنی محافظه وصیانت ایچون عزم ورزمه قرار ویرمکله برابر اول امرده برلین معاهده‌سنی امضا ایتمش اولان حکومتلر نزدنده تشبثاتده بولنمش ایکی حادثه‌یی پروتستو ایتمش وبرقونفرانس عقدینی‌ده تکلیف ایلمش ایدی .

قونفرانسك مذاکراتی تعیین وتحدید ایتمکده

ایجاب ایدیور ، چونکه برلین معاهده‌سنك مصونیتی بو معاهده‌یی باشدن آشاغی خللدار عد ایده‌رك بوخصوصده مذاکراتی تعمیم و برطاقم آمال ومنافع مخصوصه‌نك میدان آلمسنه سبب اولمق صلح ومسالمت عمومیه‌یی محافظه قیدیله واقع اوله‌جق برتشبثه، بوتشبثدن مقصود اولان فائده‌یه مخالف دوشه‌جکی دوشونلمش ایدی . شبهه یوق که قونفرانسده مذاکره اولنه‌جق موادی قرارلشدیرمه‌دن ، موضوع بحث اوله‌جق مسائلی تعیین وتحدید ایتمه‌دن قونفرانسه داخل اولمق دولت عثمانیه‌نك منافعنه‌ده موافق کله‌مزدی .

قونفرانس عقدینی برلین معاهده‌سنی امضا ایتمش اولان حکومتلرك قبول ایتمسی‌ده بوخصوصده بین الدول بر ائتلافی استلزام ایدیوردی . اوروپاده الیوم ایکی مجمع سیاسی بولنوب بونلردن برینی اتفاق مثلث ، دیکرینی‌ده انکلتره ، فرانسه و روسیه ائتلافی تشکیل ایلیور .

بلغارستان ، بوسنه وهرسك وقعه‌لرنده دولت عثمانیه‌نك حقوق صریحه‌سنی تسلیم ایله برلین معاهده‌سنك برحرفنی بیله موافقت دولیه انضمام ایتمدکجه تبدیل وتغییر ایتمه‌مك اساسنی باش وکیل موسیو آسکیت وخارجیه ناظری سیر ادوارد غره‌یك لساننده اعلان ایدن انکلتره حکومتی اولمش ایدی . فرانسه‌ده انکلتره‌نك نقطهٔ نظرینی قبول وتصویب ایلدی . فقط بوجهتله روسیه حکومتنك‌ده سوق واماله‌سی ایجاب ایلیوردی .

روسیه خارجیه ناظری موسیو ایزوولسکی اوروپا سیاحتنده المانیا ، اوستریا ، ایتالیا ، فرانسه خارجیه ناظرلریله کورشدکدن صکره لوندره‌یه مواصلت ایتمش ایدی . اوروپا قابینه‌لرینك افکارینه واقف اولدقدن صکره لوندره‌ده انکلتره خارجیه ناظریله قارشو قارشویه کلمش اولان موسیو ایزوولسکی‌نك روسیه‌نك فکر واملنی منفعتنی انکلتره‌نك فکر واملیله نصل توحید ایده‌جکی بتون اوروپا سیاسیونك انظار دقتنی جالب اولمش ایدی.

انکلتره واقعا حکومت مشروطهٔ عثمانیه‌یه قارشو آثار دوستی اظهار ایتمش ایسه‌ده انکلتره بودوستلغی روسیه ایله اولان دوستلغیله تألیف ایتمك مجبوریتنده بولنیوردی . اوروپا غزته‌لرندن برینك دیدیکی کبی انکلتره دولت عثمانیه‌یه قارشو تمایلاتیله روسیه حقنده‌کی تمایلاتنی تألیف ایده‌مزسه مشکل بر موقعده قاله‌جق ایدی . ایکی خارجیه ناظری آره‌سنده لوندره‌ده جریان ایدن مذاکراتده بزم ایچونده پك مهم بولندیغی اکلاشیلیوردی .

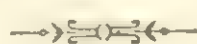
نهایت ایکی ناظر آره‌سنده ائتلاف حصوله کلدیکی اعلان اولندی. قونفرانسك تصویب ایدلدیکی وقونفرانس ایچون بر پروغرام چیزلدیکی سویلندی . انکلتره خارجیه نظارتی طرفندن نشر اولنان بر تبلیغ رسمی بو ائتلافك شکل وصورتنی وقونفرانس حقنده ترتیب اولنان پروغرامك محتویاتنی کوستردی . دولت عثمانیه‌نك حقوق ومنافعی محافظه اولنه‌جغنه دائر درج اولنمش اولان قیود بلغارستان استقلالنك وبوسنه وهرسك الحاقنك تصدیقندن صکره بوخصوصده دولت عثمانیه‌یه منافع متقابله تأمین اساسنه استناد ایتدیرلمش وفقط برطاقم شرائطه تابع ایدلمش اولوب بناءً علیه بزم ایچون « امر واقع » حقنده سکوت وتأنی توصیه‌سندن بشقه بر معنایی محتوی اولمیوب — معنادن زیاده الفاظه اهمیت ویرلمك قبیلندن — انجق کلمات تطییبیه ایله بزنمشدر. حقوق ومنافع حقیقیه وصریحه‌مز موضوع بحث ایدلمش اولمیوب انجق برلین معاهده‌سنك — عثمانلیلرده اصول مشروطیتك تأسیسی وعمومیتله تنسیقات واصلاحاتك تطبیقی — حکمدن اسقاط ایدیله‌جك اولان وحتی اوتوز سنه‌دن بری دور استبدادده بیله اصلا موضوع بحث ایدلمه‌مش بولنان موادك ینه برطاقم قیود احترازیه التنده اوله‌رق تعدیلی بزم ایچون بر منفعت غیر مترقبه صورتنده کوسترلمشدرکه بونك حکم واهمیتنی اکلامق اوزره تعمیق فکره بیله لزوم یوقدر . عهود قدیمه‌نك الغاسی واجنبی پوسته خانه‌لرینك رفعی ایچون

قونفرانس پروغرامنده بزه امید ویریلیورکه حکومت مشروطهٔ عثمانیه‌نك تأیید سطوت ومکنتی ایله بو نتیجه‌یه طبیعی برصورتده واصل اوله‌بیله‌جکمزی اکلامق ایچون ده اوزون اوزادی‌یه دوشونمکه احتیاج کوریله‌مز.

قونفرانسده بوغازلر مسئله‌سنك ده تدقیق اولنه‌جنی رؤیت ایدلمشیدی پروغرامدن بومسئله‌نك خارج طوتلدیغی سویلنیور ، فقط کرید مسئله‌سنك ـ درت دولت طرفندن بوبابده مذاکرات جریاننه تعلیق ایدلمك شرطیله ـ بر صورت حل وتسویه بولنه‌بیله‌جکی امیدی اظهار اولنیور.

والحاصل قونفرانسده موضوع بحث ایدلمك اوزره وضع ایدیلمش اولان پروغرام دولت عثمانیه‌نك قونفرانس عقدینی اوروپایه تکلیف ایلدیکی زمان پرورده اتمش اولدیغی امل مسالمتپروری وحق شناسی‌یه مطابق کورنمیور . بوحالده قابینه‌مزه توجه ایدن وظیفهٔ مهمه بو پروغرامه قارشو ابتدا وطنك سعادت وسلامتی ، ثانیاً اوروپا احوال عمومیهٔ سیاسیه‌سنی دوشونه‌رك بر تدبیر مصیب اتخاذ ایتمك وقابینه رئیسی ـ کوپریلیلرك ـ مشکل زمانلرده وطنی قورتاره‌جق و عثمانلیلرك شان وحیثیتی محافظه واعلا ایده‌جك صورتده کوسترمش اولدقلری مهارت سیاسیه‌یی ابراز ایلمکدر . واقعا شو کونلرده موقع سیاسیمزك پك مهم اولدیغنی تسلیمده کیمسه تردد ایتمز . انجق قابینه‌نك عموم ایله برابر بو اهمیتی تقدیر ایدرك اکا کوره برخط حرکت تعقیب ایلیه‌جکلری ده امید اولنیور ؛ چونکه بویله برزمانده ذره قدر برمسامحه‌نك بادی اوله‌جنی مشکلاتی درپیش ایتمیه‌جك صاحب حمیت بر وطنپرور یوقدر .

قونفرانسك قبول وتصویب ایدلدیکنی ، بورادە مذاکراتك نه زمینده جریان ایده‌جکنه دائر باب عالی‌یه تبلیغات واقع اولمشدر . بوهفته ایچنده مسائل متحده‌یه یکی برصفحه‌یه کیره‌جکدر . برقاچ کون انتظار ایده‌لم .

تشکر

مصباح کبی افق معرفتك صباح صادقی اولان جریدهٔ محترمه‌نك برصحیفهٔ منوره‌سنده بیان الحق ایله هیئت تحریریه‌سنه ابذال بیوریلان توجهات محاسنیما هر وجه ایله لیاقتمزك مرتبهٔ بالاترینده اولمقله برابر بوتون ستایشلرك فوقنده اولان بوآثار تجلیات ، بیان الحقك درعهده ایتدیکی وظیفه‌نك موضوعنده‌کی عظمته عائد اولدیغندن بوخصوصی ، اك بیوك واکصاف برحس دیانت وکمال مفخرتله بمدالقبول ، حقمزده‌کی آثار توجهانه بالخاصه عرض شکران بی پایان ایدر ومصباح کبی ، صراط مستقیم کبی رفقای خصوصیه‌مزك الی ماشاءالله دواملرینی تمنی وبزی تبریکه شتابان اولان سائر رفقای کرامزده عرض تشکرات ایدرز .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ٣٠ رمضان سنه ٣٢٦ وفی ١٣ تشرین اول سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز
شهری احمد افندی

سرمحرر
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین افندی

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
آلتی آیلغی ٤٠ »	٤٥ »	٩,٥ »

درج ایدلیان اوراق اعاده اولنماز

قاره‌ئلرمز :

اكثر مقالاتده آیات كریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلكده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

عید سعید فطر

بایرامده ، اوروجی بوزان شیلر حقنده‌کی ممنوعیتك رفعی ، ثیاب حسنه ایله تجمل ، محتاجینه صدقهٔ فطر توزیعی ، قربان بایراملرنده لحوم اضاحینك مبذولیتی کبی واجب تعالی حضرتلرینك قوللرینه عائد بونجه عوائد لطف واحسانی موجود ومشهوداولمسی یاخود مسلمینك امثال کثیره‌سنه ادراکی ایله بوکونلرك عودت وتکرری ملاحظهٔ تفألکارانه‌سی عیدلفظیله تسمیه‌سنه باعث اولمشدر.

عیدك مبدأ مشروعیتی هجرت سنیه‌نك برنجی سنه‌سنه مصادفدر .

رمضان بایرامی شرعا برکوندن عبارت اولدیغی حالده قربان بایرامی اوچ کون سورر . نته‌کیم بواوچ کونك هانکیسنده اولسه قربان کسیله‌بیلیر . صوکره قربان بایرامنك ایکنجی کونی باشلایوب ینه اوچ کون دوام ایدن ایام تشریق‌ده داخل حساب اولمق اوزره درت کون قربان بایرامنده وبر کون رمضان بایرامنده ، خلاصه‌سنه‌ده بش کون اوروج طوتمق کناهدر .

رمضان بایرامنده نمازدن اول ، بر ویا اوچ ویا بش کبی تك عددلرله طاتلی برشی ییمك ، وقربان بایرامنده اکلی ، نمازدن صوکره ذبح اولنان قربان اتنه تأخیر ایتمك وجامعه ماشیاً کیتمك ویولده تکبیر آلمق مندوبدر .

بایرام نمازینك وقتی طلوع شمس ایله کیرن وقت کراهت [١] چیقدقدن صوکره باشلار وزوال شمسه

---

[١] شمسك طلوعندن برمزراق بویی ارتفاع ایدنجه‌یه‌قدر اولان مدت ایچنده نمازتحریما مکروهدر. بوندن باشقه هرکونده ایکی وقت کراهت دها واردر .

قدر دوام ایدر . نماز بیتمه‌دن زوال شمس وقوع بولورسه نماز فاسد اولور . وقت داخلنده باشلانوب‌ده کندیلری ختام بولمادن وقتلری منقضی اولان نمازلرك اکثریسی صحیح وقابل اتمام ایسه‌ده بایرام نمازی قابل اتمام اولمیانلردندر.

بایرام نمازلری ، جمعه ایچون اقتضا ایدن شرائطله واجب اولور . انجق جمعه‌لرده خطبه فرض ، وشرط وبناءً علیه مقدم ، بایراملرده ایسه سنتدر.

بایرام نمازلرنده خطبه سنت اولدیغندن جنازه نمازی ایله اجتماعی وقوعنده خطبه ، جنازه نمازندن صوکره‌یه براقیلیر .

بایرام نمازینك ، شرائط جمعه دائره‌سنده واجب اولمسی مقتضیاتندن اوله‌رق ، مثلا حال سفرده بولنوب لااقل اون بش کون اقامت نیتنده بولنمیانلره ، خسته‌لره ، پیر فانیلره ، اعمالره ، بالذات مشیه قدرتی اولمیانلره ، شدتلی قار ، یغمور ، چامور مانعه‌لرینه معروض اولانلره واجب دکلدر .

بوکا نظرا ؛ بالجمله موانع ومزاحمی اقتحام ایدرك بایرام نمازینی ترك ایتمه‌ین برچوق آدملرك ، هیچ بر صورتله ساقط اولمیان صلوات خمسهٔ مفروضه حقنده تکاسل کوسترملری جای تعجب وتأسفدر .

رمضان بایرامی نمازینی ، جماعت مسلمین برمعذرت مشروعه‌یه مبنی ایکنجی کونی، قربان بایرامی نمازینی ایسه اوچنجی کونی دخی قیلا بیلیرلر . قربان بایرامنده بلاعذر تأخیر ، مکروه ورمضان بایرامنده غیر جائزدر .

بایرام نمازلرینك هر رکعتنده سائر نمازلرده کندن فضله اوله‌رق اوچ تکبیر واردر . تکبیرات مذکوره برنجی رکعتده قرائتدن مقدم وایکنجی‌ده مؤخردر . جماعتدن بری امامه ، برنجی رکعتك قرائتنده ایکن ، یعنی تکبیرات زائده‌دن صوکره یتیشسه کندی کندینه تکبیر ایدر ، وهر برنده برمعتاد اللرینی قالدیرر . بو آدم امام رکوع ایدنجیه قدر بووظیفه‌یی ایتمدیسه حال رکوعده تکبیر ایدر وفقط بودفعه اللرینی قالدیرماز. نمازك برنجی رکعتنه یتیشه‌مه‌ین آدم، امام سلام ویردکدن صوکره قالقار او ، قالان رکعتی قیلار . لکن تکبیرات زائده‌یی قرائتدن اول یاپه‌یوب صوکنه براقیر . شو صورتله بو آدمك نمازنده تکبیرات زائده هر ایکی رکعتده قرائتدن صوکره‌یه دوشمش اولور . بونك سببی ایسه هر ایکی رکعتك تکبیرات زائده‌سی توالی ایتمیوب آره‌لرنده برقرائت فاصله‌سنك لزومیدر .

صدقهٔ فطر

صدقهٔ فطر ، زکوة ویره‌جك قدر. ویاخود زکوة آله‌میه‌جق قدر قوهٔ مالیه‌سی بولنانلره واجبدر. صدقهٔ فطری ویره‌بیلان قربان‌ده کسر . . . محتاره‌مندن فقیر اولانلرك ، اتفاقیله‌ده مکلف اولور . قوهٔ مالیه‌نك بو درجهٔ متوسطه‌سی ، بر آدمك ، دیونی کبی [مهر مؤجل‌ده بر دیندر] عائله‌سنك حوائج اصلیه‌سی کبی شیلری تسویه ایده‌جك قدر مالی بولندقدن باشقه ایکیوز درهم کموش قیمتندن فضله برمالی دخی بولنمق وشوقدر وارکه نصاب نامی و یریان بوفضله مال یا ، غیر نامی بر حالده ویاخود اوزرندن برسنه کچمش اولمقدر . اکر نصابده نمو ایله حولان حول دخی بولنورسه اووقت صدقهٔ فطردن باشقه زکات‌ده لازم کلیر .

صدقهٔ فطر ، دوام وبقا ایله مقید اولان قدرت میسره دکل‌ده قدرت ممکنه‌یه تعلق ایتدیکی جهتله مبدأ وجوبی اولان بایرام کوننك فجر صادقنه ، نصابه مالك اوله‌رق ادراك ایتدکدن صکره فقیر دوشن آدمدن صدقهٔ فطر بورجی ساقط اولماز .

صدقهٔ فطرك بایرام کوننده وجوبی (اغنوهم فی هذا الیوم عن المسئلة) حدیث شریفندن منفهم اوله‌جنی وجهله هر کس رمضاندن چیقارق بول بول ییوب ایچرکن فقرانك ، ییه‌جك تدارکی مجبوریتیله بویله برشرفلی کونده ذل سؤالی ارتکاب ایتملرینه محل براقیه‌رق برکونلك اکمك پاره‌لرینی کندیلکمزدن تسویه ایله عزت نفسلرینك محفوظ قالمسی کبی حکم فاضله‌یه مستند اولملیدر.

صدقهٔ فطری ، انسان کندی نامنه ، برده آیریجه

مالی اولمیان اطفالی ایله مملوکلری ومختل الشعور اولان
ولد کبیری نامنه ویرمکله مکلفدر . بیوك چوجقلری
ایچون، بیوك کوچوك قارداشلری ایچون، حرمی ایچون،
ابوینی ایچون — عائله‌سی داخلنده بولنسه‌لر دخی —
صدقهٔ فطر ویرمکله کندیسی مکلف دکلدر . چونکه
صدقهٔ فطرده قاعده، ولایت ومؤنتی کندیسنه عائد اولانلر
نامنه ویرلمکدر، حال بوکه ابوینه قارشو حق ولایت
مفقود وزوجه‌یه قارشو ولایت ومؤنت قاصر وبعض
خصوصاته منحصردر . شوقدر وارکه برآدم عائله‌سی
داخلنده بولنانلرك على الاطلاق صدقهٔ فطرلرینی ،
کندیلرندن استیذان ایتمه‌دن ویررسه آیریجه اونلرك
ویرمسنه حاجت قالمز .

صدقهٔ فطر بایرام کوننده صوکره ده ویریله‌بیلیر
ایسه‌ده ثوابی اکسیلمش اولور . یوم مذکورده ، بایرام
نمازندن اول ویرلمسی مرجحدر . رمضان ایچنده
اعطاسی ده ممکندر .

صدقهٔ فطر ایله مکلفیتده ، رمضانی طوته‌رق
کچیرنلرله معذوراً اکل ایدنلر یاخود خدانکرده بلا
عذر اوروج طوتمامش اولوب بایرامه یوزی قاره اوله‌رق
چیقانلر مساویدر .

مصطفی صبری

— بعث بعد الموت —

فقط (وجود باری) یی اثباته عائد دلائل لازمه‌یی
— عنوان مقاله‌نك انبا ایتدیکی زمینی تأخیردن احترازاً —
بوراده اتیان ایتمیه‌جکم. على الخصوص علم کلامده برموقع
مهم اشغال ایدن او مبحث عالی ایچون آیروجه مقاله‌لر
تخصیص اولنملیدر .

شمدی صدده کلدك . انسان نه‌در ؟ ماهیت انسان
حقنده بین المسلمین اختلاف واقع اولوب اکابر اسلافدن
برقسم محترم ؛

« انسان ؛ کندیسنه — ماء وردك کلده، نارك فحمه
سریانی کبی — سریان ایتمش اولان اجزاء ساریه ایله هیکل
محسوسك مجموعندن عبارتدر . اجزای ساریه دیدیکمز
برجسم لطیف نورانیدرکه کندیسیله ائتلاف ایتدیکی
اجسامه بیله — هرنه قدر صورةً مشابه اولسه‌ده —
حقیقةً وماهیةً مخالفدر . حقیقتنی درك ایده‌مدیکمز
بوجسم لطیف نورانی (قل الروح من امر ربی) نظم
جلیل سبحانیسنده اشارت اولنان روحدرکه بدنله آنك
بیننده‌کی علاقه‌یه روح حیوانی تعبیر اولنور .

ایشته روح حیوانی تعبیر ایتدیکمز بو بخار لطیف ؛
نه وقت فساده اوغرارده علاقه اولمق صلاحیتندن
چیقارسه اووقت همان روح بدندن مضطراً چیقار .
حیات زائل اولور . علاقه اولمغه صلاحیتی بولندیغی
مدتجه روح وحیات بقا بولور . هرنه‌قدر روح تعبیر
اولنان بوجسم لطیف نورانینك اولی وارسه‌ده آخری
یوقدر . یعنی فناپذیر اولماز . » دیمشدر .

قسم دیکر ایسه « انسان ؛ نفس ناطقه ایله‌که جوهر
مجرددر — هیکل محسوسك مجموعندن عبارتدر .
دیمش وبو جوهر مجردك اثباتنه حلیمی، غزالی؛ راغب،
ابوزید دبوسی، قدماء معتزله‌دن معمر، متأخرین امامیه‌نك
جمهوری ، برچوق صوفیه‌ده ذاهب اولمشسه‌ده ابن القیم
کتاب الروحنده بو مذهبی بمالا مزید علیه رد ایتمشدر .

هر بر مکلفك وجودینه اعتقاد ایتمسی نصوص شرعیه
ایله ثابت اولان وفقط (قل الروح من امر ربی) نظم
الهیسیله ده ادراك حقیقتنه حصهٔ علمیه‌مزك کفایت ایتمیه‌
جکی بیان بیورولان روحك وجودینی تصدیق ایتمکده
مخالف عقل برشی یوقدر .

هله بعض جهله‌نك « انسان اولدیکی وقتده آغزندن
برشی چیقدیغنی کورمیورز » دیمسندن روحك اولمامسی
لازم کلمز . بوعالم شهودده نیجه شیلر واردرکه لطافتندن
یاخود حقیقةً کوچکلکندن احساس اولنه‌میور.

مثلا هواء ومتأخرين طبيعيونك قائل اولدلرقى حتى عالم كونك هرذره‌سنده بيله موجوديتنى ادعايه قدر كيتدكلرى اثير ، مياه ايچنده موجود فقط غير مرئى اك مكمل خرده بين ايله‌ده غير مشخص حيوانات صغيره؛ مطلق باللطافتدن ياخود كوچكلكندن ، اينجه‌لكندن رؤيت اولنه‌ميور . عدم مرئيت بونلرك وجودلرينى انكاره دليل اوله بيليرمى ؟

بوقدر لطافتى ، دقتى حائز بولنمسيله برابر روحك سبب حيات اولمسنده‌ده غرابت يوقدر . عالمده نه قدر كوچك ، لطيف شيلر كوروز كه كنديسندن عقلك قولاى قولاى صورت حصولنى احاطه ايده‌ميه‌جكى بيوك ، پك بيوك حادثه‌لر ظهور ايدييور .

متأخرين طبيعيونك حيوانات صغيره‌نك طرز حياتلرى حقنده سويلدكلرى سوزه مطلع اولانلر ، مثلا خرده بينله بيله كوزو كميان اوكوچك حيوانلرك امر معيشتى خصوصنده‌كى سعى، محافظهٔ حياته احتراصى وبونك ايچون يكديكريله مجادله‌ده بولنملرى، تحصيل رزق ايچون درلو ، درلو حيله‌لرى ، ادراك واحساسه مالك اولملرى كبى حالاتى آكلايانلر ، مسرودات واقعه‌يى استبعاد دكل تصديق ايتمك اقتضا ايدر .

باخصوص روحك سبب حيات اولمسى طبيعتيله دكل اللهك خلق وتأثيريله‌در . روح ؛ برسبب عاديدر . مؤثر حقيقى اللهدر.

روحك بوقدر لطافت ودقتيله برابر ملك‌الموتك آنى قبض وجسددن اخراج ايتمكه قادر اوله‌مامسى كبى برمانعده يوقدر . باقسه‌ك آ ! مقناطيس ؛ حائز اولديغى خاصهٔ جاذبيتيله اك كوچك ، اك لطيف برادهٔ حديدى ـ ولو كه كوزله ، خرده‌بينله كوزوكميه‌جك درجه‌ده اولسون ـ جذب ايدييور . يا ملك الموت ـ عون خدا ايله ـ قبض روحه ناصل قادر اوله‌مازدينلير .

دمنجك ماهيت انسانى وآكا حيات ومونك نصل كلديكنى سويلمشدك . اعادهٔ حيات جهتنه كلنجه :

دينيله بيليركه ـ چونكه بويله‌جه بيان واعتقاد ايتمك ضرورى دكلدر ـ اعاده اولنه‌جق جسم ؛ اول عمردن آخر عمره قدر باقى اولان اجزاء اصليه‌در .

يوقسه جسم‌ده اغذيه‌دن تكون ايدوب‌ده بالاخره تحلل ايده‌رك يرينه باشقه‌سى كلن وبويله‌جه تسلسل ايدوب كيدن اجزاء فضليه دكلدر .

قادر وقيوم ، ديان عليم حضرتلرينك ايسه انسانك او اجزاى اصليه‌سنى بعدالموت هردرلو تفرقدن ، زوال صورتدن ، باشقه اجزاى اصليه آره‌سنه كيرسه‌ده برذره‌سنه وارنجه‌يه قدر ضياع وتبدلدن وقايه بيورمسنه برمانع يوقدر .

صوكره قادر حكيم ، خالق عليم حضرتلرى دم اعاده‌ده روحى بواجزاى اصليه‌يه تعلق ايتديره‌رك بوكا برآزده اجزاء فضليه ضم ايله هيكل انسانى قبل‌الموت اولديغى كبى اعاده واقامه بيورور . تنعيم وتعذيبى‌ده بو اجزاى اصليه ايله روحك مجموعنه حس ايتديرر .

بو بحث بويله‌جه تقرير وتوضيح ايدلديكى آرتق فلاسفهٔ منكرينك ،

« مظهر تعذيب وتنعيم اوله‌جق انسانك دنياده‌كى انسانك غيرى اولمسى ، برانسانك ديكر انسانى اكل ايده‌رك شئ واحد اولمسى جهتيله بوجسد واحده تعلق ايده‌جك روحك ايكيلشمسى وامثالى » شبهاتى كندى كنديسنه سقوط ايديورر .

كذلك شهدانك عندالله مرزوق وبرحيات بولنملرينه دائر وارد اوله‌بيله‌جك شبهات‌ده مندفع اولور .

هنوز سواحل ممتده‌سنده جولان ايتديكم شو بحر عميق بعثك غورينه دالارق الده ايده‌بيله‌جكم فرائد قيمتدار كونا كونى عرض وتشهيردن صرف نظر ايدييورم . يالكز بعث وجزانك عقلاً لزوم وقوعنه دائر علماى اعلام حضراتنك كنجينهٔ مؤلفاتنده تصادف ايلديكم جواهر زواهرى عرض ايله اكتفا ايده‌جكم .

ذاتاً احتمالكه نابموسم عد اولنان موضوع مقاله‌دنده

مقصد ؛ آتیاً سرد ایدیله‌جک دلائل مقنعه ایدی‌که تربیهٔ اجتماعیه نقطهٔ نظرندزده اهمیت عظیمه‌یی حائزدر.

فقط اثنای تتبعده برخیلی لآلیٔ عالیه ؛ مصادف نظر استفاده اوله‌رق بزی خیلیدن خیلی اویالاندیرمش وآنلری‌ده باالتقاط مشهر استفاده‌یه وضع ایتمه‌مکلکمه کوکلم راضی اولمامشدی . مابعدی وار

حسین حازم

— مقالهٔ مخصوصه —

دین مبین محمدی مجمع المحاسندر . زیرا اودین مبینه عرض انقیاد ایدن جمله اولاد آدمک منافع ومضارینی بیان ایده‌رک کافهٔ حقوقنک محافظه‌سنی حمایه‌سی آلتنده بولندیردیغی کبی مسلم غیر مسلم جمیع مللک حقوقنه علی مراتبهم رعایتله برابر ای مؤمنلر عهودیکزی ایفا ایله معاهدلریکزی غدردن وقایه ایدیکز زیرا جمله کز برآناوبربابادن خلق اولندیکز . وعربک عجم ، عجمک عرب ، بیاضک سیاه ، سیاهک بیاض ، اوزرینه بشقه جهتله برفضل ورجحانی یوقدر . بینلرنده تفاوت فضیلت آنجق اتقا وعمل صالح اعتباریله‌در . مآلنده وارداولان وصایای الهیه ونصائح نبویه‌یی حاوی اولدیغی جهتله شریعت اسلامیه‌دن حصه مند اولمدق برفرد بولنه‌ماز .

نه‌چاره که برزماندنبری بعض موانعدن طولایی اربابنک سکوته ملازمتلری سببیله یولیله تبلیغ احکام ایدیله‌مدیکندن وعوام ناسک ایسه حقایق دینیه‌مزه عدم اطلاعلرندن ناشی اوغرامش اولدیغی تعرضات واهیه سببیله انقراضه یوزطوته‌رق مشکاة نبوتدن «هرحالده امر بالمعروف، نهی عن المنکر یاپارمیسکز یوقسه الله ذوالجلال عقلایی حیرتده براقیرجه‌سنه لیال مظلمه قطعاتی کبی برطاقم فتنه‌لری اوزریکزه مسلط ایتسونمی ؟» مضموننده صادر اولان حدیث شریفه ماصدق دوشولمشدی .

چونکه جهلانک معلومی اولدیغی اوزره بوامت مرحومه آز برزمانده برچوق مصائب کچوردی . بونک سبب مادیسی ایسه ترقیات دنیویه حقنده وقوعبولان ترغیباتندن غفلتله بطالت وتکاسلمزدن بشقه برشی دکلدر . سبب معنوی اوله‌رقده سنن نبوی ودین محمدی خلافنده اولان خط حرکتمزدن بشقه برشی بولنه‌ماز . بناءً علیه عرض اولندیغی وجهله یولیله تبلیغ احکامدن منع ایدن اسباب ، منکر دکل ایدیسه‌ده ارباب شریعتک بوموانع سببیله معذور طوتیله‌رق مسئولیت شرعیه‌دن قورتیله‌بیله‌جکلری براز جای تردددر .

بوندن بویله دین مبینک اعلان حقائقی خصوصنده انشاء اخوانمزدن وجمله اهل اسلامدن هرفرد کوجی یتدیکی قدر مالاً ، بدناً کمال جدیتله سعی وغیرت ایده‌جکنه من کل الوجوه امید قویمز واردر که بوده ایکی وجیبه‌یی درپیش نظر ایتمکله حصوله کلیر .

برنجیسی : عالم اسلامیتک عوام ناس طرفندن ارتکاب اولنان افعال غیر مشروعه‌دن تمامیله تزاهتی وارباب هوی وضلالت طرفلرندن اسناد اولنان شناعتلردن بالکلیه برائتی کاینبغی تفهیم ایله دین محمدینک ، سعادت حقیقیه‌نک ناموس اعظمی ومدنیت صادقه‌نک مالک اکبری بولندیغنی ارباب اعتراضه کوزلجه اکلاتمقدر .

ایشته شومنوال اوزره دیانت اسلامیه‌نک حقایقی جمله اقوام مدنیه‌یه تفهیم اولندیغی صورتده برچوق ارباب فکر وانصافک علویت دین مبینی درک ایده‌رک پک بیوک برتمایل کوستره‌جکلرینی امید ایدرز .

بناءً علیه بعض جهلانک اوروپا ترقیات حاضره‌سنه قارشوسبب تأخر عد ایتدکلری دیانت اسلامیه‌نک هرکلمه‌سی برحجت سلامت وبیکلرجه برات نجاتی جامع بر دستور فلاح وسعادت اولدیغی جهتله چوق زمان کچمکسزین اقطار جهانک هرطرفنده کمال شعشعه ورونقله اولجه نصل تجلی وانتشار ایلدی ایسه ینه عین صورتله انتشاره باشلایه‌جقدر . چونکه انسانلرک حق اولان برشیئه اعتراضلری انجق حقیقتی بیلمدکلرندن ایلری

كلير . حقيقتى بيلنجه اعتراض سابقه ندامت ايتميان انسان ذاتاً انسان دكلدر .

ايكنجى وجيبه ايسه عالم اسلامه اساس ديندن كبى برطاقم جهلهٔ واعظين طرفندن ادخال اولنان مواد غيرمشروعه‌نك محو وازاله‌سنه سعى ايتمكدر زيرا بو حال دين محمدينك جبين اشراقنده برر نقطهٔ سوداء شكلنى آله‌رق جزئيجه عقل و اذعان صاحبنك بيله باعث استهزاسى اوليور .

بو ايكنجى وجيبه‌نك لزوم ايفاسى اولكندن اقدمدر . زيرا امت مرحومهٔ اسلاميه‌نك صلاح وفسادى انك اعمال واهاليله متناسبدر .

قونيه علماسندن
خادمى محمد وهبى

ادبيات

وداع رمضان

[شهر رمضان الذى انزل فيه القرأن هدى للناس وبينات من الهدى والفرقان]

اى شهر كزين مغفرت انجام ! قرأن مبين الهى سنك شانكى تبجيل وتقديس ايدييور .

امتك سعادت دنيويه واخرويه‌سنك كفيل مبجلى وفراى الهيه‌نك اك شانلى ، اك شرف آورى بولنان قافله سالار انبيا صلى الله عليه وسلم افندمزك يدبيضاى معجزه بيالرنده‌كى اعتماد نامهٔ نبوت ، صحيفه‌لرنده ، سوره‌لرنده سنك ياد جلالتكى ، احكام عاليه‌كى بيان ايدييور .

هردقيقه‌ك ، هرساعتك ، هركونك ، امت اسلاميه‌نك محكمهٔ مجازات الهيه‌دن ، محكوميت اخرويه‌دن رهاياب اولماسنه برر واسطه ، برر شاهددر .

اى سند جليل مغفرت !

كوندوزلركده باشقه برنورانيت ، كيجه‌لركده ايسه اونورانيته بيك كره تفوق ايده‌جك حلاوت وبشائر سعادت واردر ، هرشب مقدسك ليالئ سائره‌يه نسبتله برر شب قدر اولديغى كبى سكا مخصوص اولان ليلهٔ قدرده بام باشقه برزمان خوارقنشاندر .

اوح ! . . . اى رمضان ! بوتون شهوره غبطه بخشاسك كه : وعظ ونصيحتله ، تهديد ايله ، ضرب ايله ، حتى آتشله اوصلاتميان نفس امارهٔ مكاره ، سنده فرض اولان اوروج ايله دائرهٔ اطاعته كيرييور .

يارب ! نه مؤثر تربيه ! . . .

اثر ابداعك اولان مخلوقاتك هر دورلو سرائر روحيه وقابليت فطريه‌لرينى ، الوهيتكه ، ربوبيتكه لايق برصورتده بيليورسك . بيليورسك‌ده اوبيلكى ايله بزه امر ايدييورسك !

الهى ! امرلركده‌كى بدايع ومحاسنى ، لفظيله ، معناسيله كوره‌بيله‌جك بصيرت وير ، فكر وير ! ويرده او بصيرتله كوره‌لم ، او فكر ايله اكلايه‌لم واوامر الهيه‌كده‌كى معالئ مكنونه‌يه فكر ويره‌لم ، عبرت آلالم .

يارب البيت العتيق ! بوعالم كون وفساده بر آمرك امرينه اطاعت ايتمه‌ينلر ، نه قدر آغر جزالره كرفتار اولمقده‌لركن ، سلطنت الهيهٔ ازليه‌كدن ، حكومت ابديهٔ جلالتپناهكدن رحمةً للعالمين اولارق عموم خلقه مبعوث اولان سفير كبيركك يد قدسيه‌سنده‌كى برات احديتكه ايناتميان واحكام قطعيه‌سنه رام اولميان قوللرك ، حضور پاككده‌كى اجتماع عمومى كوننده عجبا نه مؤاخذه‌لره ، نه بلالره دوچار اولاجقلردر .

بيوكاردن ، اوده كندى اعتقادلرنجه بيوكاردن اولانلرك خاطرى ايچون ترك جانه آماده بولنان اغراض دنيويه فداييلرى ، عظمتك صاحب حقيقيسى ، كبريانك مالك ازلى وابديسى اولان سن ربمك رضاسيچون سكز ، اون ساعت آچ طورمق ، اوده كندى منفعتلريچون آچ طورمق فداكارلغنده بولنمازلر ، حتى اوروج

طونانلری استخفاف ایدرلرسه ناصل [الله یستهزئ بهم] ه ماصدق اولمازلر ؟

بوکون ، ایشته بوشهر مبارك ، کندیسنده فرض ومؤکداً مسنون اولان اوامره امتثال ایدنلردن ممنون ، ایتمه‌ینلردن ده حضور رب عزتده مشتکی ودلخون اولارق کیتدی . اوروج طونانلرله طوتمیانلر ، صورتده مساوی حقیقتده ایسه ، صوکره‌کیلر صاحب مساوی اولدیلر .

رمضان شریف ، مدت مسافرتنی بعدالاکمال حضور الله، عرض احوال ایده‌رك دیمیه‌جکمی که :

یاعالم السروالخفیات :

بن ، امت محمدیه یه برمدت قلیله مسافر عاطفت اولمق ایچون رجب ، شعبان کبی ایکی مبشرمك تشریفات مخصوصه‌سیله کلدم ، قوللرکدن پك چوغی بنی برحرمت ایله قونوقلادی ، بعضیلری‌ده نره‌دن کوندرلدیکمی ونه ایچون کلدیکمی بیله صورمادیغی کبی قبولده ایتمدی حق قبول ایدنلرله استهزا ایدنلرده اولدی .

یاعفو یاکریم !

بن ، مهماندارلرمه (رجب شهرالله وشعبان شهری ورمضان شهرامتی) حدیث شریفیله کندمی بیان وتعریف ایتدکدن صوکره قولك ابوهریره روایتیله امام الانبیا افندمزك حتمده‌کی : (اذاکان رمضان فتحت ابواب الرحمة وغلقت ابواب جهنم وسلسلت الشیاطین) شهادت محمدیه‌لری موجبنجه بندن امین اولملرینی وبنده‌ایدیله‌جك عبادات وطاعاتك وبالخاصه اوروجك کراماً کاتبیندن بیله کیزلی بیوك برسرمایهٔ عبودیت اوله‌رق تسلط شیاطیندن بالطبع امین ومحفوظ اوله‌جغنی وچونکه بالذات دائرهٔ صیانت آلهیه‌ده بولنه‌جغنی (کل عمل ابن آدم له الاالصیام هولی وانا اجزی به) نطق نبی راستکو ایله کوزلجه آکلاتدم . بن ، شهادت ایدرم که بوقوللرك ، مسافرلرینك حقوقنه تماماً رعایت ایده‌رك وظیفهٔ عبودیتلرینی علی قدر استطاعاتهم ایفایه چالیشدیلر.

ای واسطهٔ خلاص امت !

حقوقکه لایقیله رعایت ایده‌مدیکمز حالده ینه سنکله استحلال حقوق ایدیبورز ، چونکه سنده ظهوره کلن تجلیات وبشائر رحمت ، سکا رعایت ایدنلری دکل ، مراد الهی اولورسه ایتمه‌ینلری بیله عفوه کفایت ایده‌جك درجه‌ده واسع وبی حدوددر .

یاغفور یارحیم !

(وماینطق عن الهوی) مضمون جلیلنه محل تجلی اولان سندالاصفیا افندمزه انطاق ایتدیکك (من صام رمضان ایماناً واحتساباً غفرله ماتقدم من ذنبه) مژده‌سیله اونبی مکرمك آب رویی وبومهمان عزیزمزك قدسیتی ایچون بتون اخوان دینمزله مظهر عفو وغفران ودارینده نائل سلامت اولارق شادان وخندان بیورلمقلغمزی درکاهکدن نیاز ایدرز ، قبول ایت یارب !

ایشته رمضان شریفده مندرج اولان مآثر علویه امت محمدیه‌نك اعماق قلبنه سریان ایدرك حصوله کتیردیکی حس ابتهاج لدنی ، تمثل ایتمش ونواصئ امتده ، اولانجه مسرتیله، لطافتیله، دیانتیله ، قومیتیله بالتجلی بایرام اولمش کلمشدر . الحمدلله علی ما انعم علینا من نعمه جلیله ورقیقه .

— بایرام —

بر وقت برمسرتك آن حلوایدر
مژده صیامك ایشته نشان قبوایدر
مؤمن سرور عید ایله لبریز ابتهاج
لهو ولعبله کسب نشاطه یوق احتیاج
ای خالق زمین وسما رب ذوالجلال
سن امت محمده کوسترمه هیچ ملال
هر دورلو مسعدتله مبشر قیل آنلری
کچسین کمال عز ایله دور وزمانلری

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

برصدای هاتفی

استانبولك وبوتون ممالك عثمانیه‌نك کونلرجه سوقا-
قلرینی طولدیران وسمایه طوغری یوکسلن صدای
حریت عجبا نه ایچون یوکسلیوردی؟ منشأ ومرکزینی
تحکیم ایتمك ایسته‌یوردی. سماوی برظهیردن استظهار،
معنوی برناصردن استبصار ایدیوردی. مظلومك دودآهی
کبی بوکیله بوکیله صعودی، سماویلری لاهوتیلری،
مدبراتی روحپرور نغمات دلنوازیله نقطهٔ اتحاده دعوت
ایدیور؛ ظلام استقبالك انکشافنه برشعلهٔ رهبر هدایت
آرایوردی. بوتحریٔ ملی‌به قارشی زاویهٔ غیبدن برعارف
حقیقت، برهاتف حمیت قلوب مجتمعهٔ بشریه‌یه جبریل
عقل واسطه‌سیله (والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا)
حکم جلیلنه رمز ایدیور وتبشیر ایدیوردی که: شوحرکت
متفقهٔ ملت؛ اجماع امت مطلقه‌در.

رضای حکیم مطلقه توافق (لاتجتمع امتی علی
الضلالة) اثر نبی محترمله مؤیددر. وینه خطاب ایدیور-
دی که: ایها الناس! قانون اساسی برشاهراه عدالتدر. بونده
آیاقلریکزی رنجیده ایده‌جك جسمکزی یوره‌جق هیچ
برموذی‌یه هیچ برمانعه‌یه تصادف ایتمیه‌جکسکز. جمله‌کز
بردن حرکت ایدیکز، یوریکز. یوریکزکه برقاچ
خطوه‌دنصکره رایات سعادت سزی قارشولایه‌جغنی
کوره‌جکسکز. وبوطریق واسعك ایکی محیطی حبل‌اه
ایله محدوددر. همدست وفاق اوله‌رق حبل‌الله‌ه تمسك
ایدیکز، بربریکزدن آیرلمایکز بونعمت عظمای حقی
تذکر ایدیکز. اونوتمایکز. حرکتکزده نشئهٔ حقله
پاکوب عشق وشوق اولیکز. (واعتصموا بحبل الله جمیعا)
بوحبلك مضاف الیهی الله‌در. تعبیر اخرله کلام الله‌در.
بومسلکده خلاف اعوجاج ملتزمدر، ماشیلرك مماشیلرك
وظیفه‌لری مأموریتلری استقامتدر (فاستقم کما امرت)
قانون الهی جمله‌کزه حرکهٔ منتظمه، حرکهٔ متساویه ایله امر
ویریور آرتق تسابق، ترافع کبی دعوالردن ممنوعسکز.
اتحاد ماهیت افراد؛ وحدت وجودکزی اقتضا ایدیور.
شو وحدت نوعیه‌کز؛ بعضکز بعضکزی رب، ولی نعمت
اتخاذ ایتمکدن نهی ایدیور. (ولایتخذ بعضکم بعضا
اربابا من دون الله)

ولدان فائق

جزیرة العربده ظهور اسلام

قبائل فرقه فرقه هر زمان هیجایه آماده
کیدر برقوم اورر بر بطنی بی پروا وآزاده
چیقار میدانه برظالم دوشونمز حقی دنیاده
یورر برشخص ایچون بیك خیمه خلقی محوه صحراده

بولور فرصت، ایدر برقاچ شقی برمنزله صولت
طوتار آفاق لیل مظالمی برصیحه، برخشیت
کلیر غیرتله مزراق مزراغه برغیظ برملت
قالیر دیللرده نام وشهرت خونین قومیت

ظهور ایلر بوکون برداهیه، برقاتل خونخوار
اوبرکون محو ایدر بیك خانمانی باشقه برغدار
بتون بلدان اولور برظالمك ظلمیله دهشتزار
دوشر بریوم بؤسه برعشیرت محو اولور ناچار

کچر عمر قبائل بویله ممتد برخصومتله
یکلمز بر تهالك، متصل بر حرب وغارتله
کلیر برحس وحشت خلقه ایجاب حمیتله
کیرر خاك سیاهه بیك بنات زنده غیرتله

عرب تحویل عزم ایتمشدی راه استقامتدن
چیقوب شهراه فطریدن، صاپوب منهج حکمتدن
بیلرکن حقی غفلت ایلیوب اسرار خلقتدن
طوناردی سمت شرکی ذوق آلوب اصنامه طاعتدن

دوام ایتمکده عربان طورمیوب راه ضلالنده
نمایان فکر حکمت وارسه آنجق قیل وقالنده
تعبد بر مزیت اولدی اصنامك ظلالنده
نهایت قالدی صحن کعبه بر بتخانه حالنده

جزیرة العربك حالی بویله پر دهشت
ایدر طورور ایکن انظاره عرض سفلیت
افقده باشلادی بر رنك دلنشین سحر
کورندی چهرهٔ آفاقه ابتسام قدر
نهدر او نجم منور ، او مهر لاهوتی !
کمست شوق ایدیور قارشیسنده ناسوتی
دکل ضیاسی مماثل جهانده بر رنکه
ویریر شعاع نباهت سمای پر ژنکه
آچاردی حزمهٔ نوری ظلام دیجوری
نکاهه عرض ایدیور بر جهان مستوری
طلوعه باشلامش انوار شمس وحدتدی
ضیا دکل ، متمثل نکاه قدرتدی
محمد عربی بعث اولندی اکوانه
جهان محل نزول اولدی نور قرآنه
دکیشدی کاملاً احوالی دهر پر شورك
تعین ایلدی رجحانی ظلمته نورك
وفاقه ایتدی تحول مخاصمات عرب
یاییلدی فیض سحر واری شرقه علم وادب
دخالت ایلدی اسلامه حق وعدلی کورن
کسوفه اوغرادی کویا که اعتقاد کهن
حضور نور نبوتده درك ایدوب ذاتن
براقدی بوسبتون اقوام اسکی عاداتن
ظهوره باشلادی فتح مبین سرتاسر
تشکل ایلدی آز بر زمانده بر کشور
او کشور متمدن ـ که موج اشراقی
شعاع فیضنه رشك آور ایتدی آفاقی ـ
مآل حکمتیدر بینات فرقانك
مثال خصلتیدر بر رسول ذی شانك

فاتح درس عاملرندن قونیه‌لی
ع . عاطف

ــ آهنك ملی ــ

هر تیمده که وار داعیهٔ فکر حقیقت
معبود حقیقی یه ایدر حصر عبادت
لطفیله کتیردی بزی صحرای عدمدن
خلق ایلدی ، ویردی بزه براحسن صورت
بیلدیرمك ایچون کندینی کوستردی دلائل
فهم ایلمك اوزره بشره ویردی درایت
مرئی بولنان طرز بدیعیله عوالم
عالمده آنك وارلغنه ایلر اشارت
هر ذره برر شاهد عادلدر ایدر هپ
خلاق جهان اولدیغنه حسن شهادت
کیم اولمش ایسه مظهر انعام الهی
بر صانعك ایجادینه قائل اولور البت
معدوم ایکن احسان ایدرك فیض وجودی
بخش ایلدی نوع بشره عقل وکرامت
بر نوعنی ذکر ایلسه کز نعمت حقك
دیکر بریسی ایتمه‌ده‌در عرض هویت
قابلمی کشی شکرینی حقك ایده ایفا
کیم بر نفس آلمقده بولنمش ایکی نعمت
ارسال رسل نعمت مخصوصهٔ حقدر
طوغری یوله ایتمکلك ایچون خلقی هدایت
تبلیغ ایله احکام الهیه‌یی آنلر
بیلدیردی که انسانلره وار دوزخ وجنت
باشدن باشه هپ ماحصل حکمت قرآن
انسانلر ایچون باشلیجه اسباب سعادت

امر (وأعدّوا) يه اطاعت ايدن‌اقوام
هر معركه‌ده مطلق اولور نائل نصرت
دائم سبب نصرت اولور متفق اولمق
مصحوب يد اللهدر ايدئ جماعت
الله تعالى كه بزم ناصريمزدر
هردم ايده‌رز نصرتنه عرض دخالت

فاتح درسعاملرندن داغستانلى
على نظمى

— مناجات —

انسانكه مقرى شمدى ناسوت
اول وطنى آنكدى لاهوت
كلدى بوزمينه الده فرمان
ويرمشدى اكا جناب يزدان
فرمان قضا اولنجه صادر
بيلسه‌ك كه نه‌لر بپار اوقادر
ايستر ينه جان صعودى ايستر
اول عالم بى‌حدودى ايستر
اى روح لطيف قدسيانه
چيق طورمه يورى او آشيانه
يارب سكادر نيازم انجق
اليق بو نيازه ذاتك الحق
اولسه بوكوكل قضا كه قربان
ايشته اوزمان اولوردى شادان
يارب بوقضا نه دلربادر
برحكمكه بيك جهان فدادر
يارب بوشؤن كه رونمادر
دير كه بنى خلق ايدن خدادر
كوكلم بوكا اولمسونمى عاشق
عاشق سكا چونكه هپ خلائق
هر ذره‌كه بر وجوده مالك
البت او وجودى سنده هالك
يارب شو سما شو ير شو اكوان
تقديس ايده‌رك قيلارده شكران
بيلمم كه نيچون بوعاجز انسان
بعضا اوليور خطاده پويان

طلبهٔ علومدن كرونى
خيرالدين

مقامات حريريدن منظوم برپارچه‌نك ترجمه‌سيدر

اسمع اُخَيَّ وصيةً من ناصح
ماشاب محضَ النصح منه بغِشه

(اخى) اسم تصغير صيغه‌سيله ياء متكلمه مضافدر. يانك تشديدى مكبر صيغه‌سى اوزره اولمق احتمالنى منع ايدر.. فافهم. (شاب) قاريشديرمق معناسنه اولان (شوب) دن ماضيدر. (منه) و (بغشه) ده‌كى ضميرلر ناصحه راجعدر. ضمير ثانينك نصحه رجوعى ده ممكندر.

حاصل معنى:

قارداشجغزم! نصائح خالصانه‌سنى قطعياً دروغ اغفال ايله تغشيش ايتمه‌ين برناصحك وصاياسى اولمق اوزره آتيده‌كى سوزلره قولاق وير:

لا تقطعَنْ بقنيةٍ مبتوتةٍ
فى مدح من لم تَبْلهُ او خدشهِ

(مبتوته) قطع معناسنه اولان (بت) دن اسم مفعولدر. دائما قوللانديغمز (البته) كلمه‌سى بو مصدرك آخرينه برتاء واولنه حرف تعريف كتيرمكله

حصوله کلشدر . (فی مدح) ده کی جار (لا تقطعن) فعلنه یاخود (مبتوته) یه متعلقدر . (لم تبل) (بلایبلو) دن جحد مطلقدر . (لم تجرّب) معناسنه‌در : (وبلوناهم بالحسنات والسیئات) الآیة (اوخدشه) مدحه معطوفدر . ضمیرده (من) ه راجعدر .

حاصل معنی :

حالنی یقیندن تدقیق وتجربه ایتمدیکك بر آدمك مدح وقدحنه دائر سویلنن سوزلر صورت مقطوعه‌ده اولسه دخی سن ینه احتیاطاً قطعی بر حکم ویرمکدن توقی ایله .

وقِفِ القضیةَ فیه حتی ینجلی
وصفاه فی حالَیْ رضاه وبطشِهِ

(قف) توقف ایت معناسنه دکلده توقیف ایت معناسنه اولمق اوزره متعدیدر . امرؤالقیسك معلقه‌سندن :

وقوفا بها صحبی علیّ مطیهم

مصراعنده کی ، واقفك جمعی اولان (وقوف) ده معنای متعدی اوزره‌در .

حاصل معنی :

مجربك اولمیان او آدمك حال مسرت وحالت تنده طاقیندیغی اوضاع واوصاف آکلاشیلنجیه قدر ایلکی ، فنالغی حقنده کی مسموعاتکی توقیف ایت . . یعنی نتیجهٔ تجاربه موقوفا قبول ایده بیلمك مسلکنی التزام ایت

فهناك إن ترمایَشِین فَوَارِهِ
کرماوان ترمایَزِین فَأَفْشِه

(ان تر) رؤیتدن مضارع مجزومدر (وار) مواراتدن امردر قال تعالی (یواری سوآتهم . . .) امرك اوکنده کی ضمیر منصوب ماء موصوله‌یه راجعدر .

حاصل معنی :

ایشته اوزمان ، یعنی بعدالتجربه شین ویره‌جك بر حالنی کورورسه‌ك حسب المروة اورت ، باصدیر .

وبالعکس مدار شرف وزینت اوله‌جق بر خصلتنی مشاهده ایدرسه‌ك نشر واعلاندن کیری طورمه .

ومن الغباوة ان تعظِّم جاهلا
لِصِقال ملبسه ورونقِ رقشِهِ

(صقال) مصیقل اولمق دیمکدر . (ملبسه) ضمیری جاهله ، و (رقشه) ضمیری ملبسه ، یاخود ینه جاهله راجعدر .

نصیحتلرمدن بریسی‌ده بودر که : بر جاهلی ، محضا لباسنك پارلاق ومزین اواسندن طولانی صاقین نظرکده بیوولتمه . صوکره حماقتکه ویریلیر .

اوأنْ تُهینَ مهذبا فی نفسه
لِخُمول حالته ورِثّة فرشه

(خمول) شهرتسزلکدر . (رثة) اسکیلك وچوروکلکدر .

حاصل معنی :

یاخود حد ذاتنده مهذب ومکمل اولان بر آدمی ، محضا شخصنك کوسترشسزلکندن ، نامنك شهرتسزلکندن ، موقعنك ذکرسزلکندن طولانی تحقیر ایدرسه‌ك ینه حماقتکه حمل اولنور .

فَلَکَمْ اخی طِمْرین هِیبَ لفضله
ومفوَّفِ البُردین عِیبَ لفحشه

(اخی طمرین) ده کی اضافتدن معنای نسبت مقصوددر : صاحب طمرین دیمکدر : عالمه : اخوالعلم واولاد عرب بدن برینه خطابا (یااخاالعرب) دینلدیکی کبی :

اخوالعلم حی خالد بعد موته (البیت)

(طمر) اسکیمش ثوب معناسنه‌در . ترك بونك وکرك مصراع ثانیده کی (بردین) ك تثنیه صیغه‌سی اوزره بولنمسی عربده علی الاکثر ایکی ثوبدن فضله کینلمه‌مك عادتنه مبنیدر . (هیب) تعییب وتعییر معناسنه

اولان عیبدن ماضیٔ مجهولدر. (مفوف البردین) مزین اللباس معناسنه‌در .

حاصل معنی :

اسکی بوسکی البسه ایچنده نیجه انسانلر واردرکه فضل وکماله مبنی مهیب وموقر ولباس احتشام ایله بزه‌نمش نیجه‌لری‌ده واردرکه اغزندن چیقان سوزی قولاغی ایشتمز برحالده بولندیغی جهتله معیوب ومحقردرلر .
وفی الحدیث : (رب اشعث اغبر تبنوعنه اعین الناس ذی طمرین لواقسم علی الله لابره) یعنی : صاچی صقالی قاریشیق ، اوستی باشی توزلی ، بیرتیق یاما ایچنده ، خلقك نظر اهمیتدن ساقط نیجه انسانلر واردرکه — ولو معظمات اموردن اولمق اوزره — مرهانکی برایشك اجراسنی ، واجب تعالی حضرتلرینه قسم ایله تأمین وتعهد ایتسه الله تعالی انی یمیننده کاذب چیقارماز .
یاخود کلام عربده (علی) حرفیله صله لانان قسم بزم لسانمزده‌کی آند ویرمك موقعنده‌ده قوللانیلدیغنه نظر حدیث شریفده‌کی استعمالی اوبولده تلقی ایتمك‌ده ممکندر . واجب تعالی‌یه آند ویرمك ایسه برسؤالك اسعافی ملحانه استرحام ایلمکدن کنایه‌در . علی التقدیرین حدیثده واقع اولان جملهٔ شرطیه‌نك خلاصه‌سی نزد الهده سوزی کچر دیمکه واریر .

ما ان یضرّ العَضبَ کونُ قِرابِهِ
خَلِقاً ولا البازی حقارةُ عُشّهِ

ماء نافیه‌دن صوکره ان ، زائد اوله‌رق مستعملدر .
(عضب) قلیچ و (قراب) قینیدر . (خلق) اسکی معناسنه‌در بازی طوغان تعبیر اولنان قوش و (عش) یووا دیمکدر .

حاصل معنی :

تیغ بران ایچون اسکی قین ایچنده بولنمسی وشاهینه یوواسنك چوردن چوپدن اولمسی موجب نقص وشین اوله‌ماز ؛ باشقه برشاعرك : اکر انسانك شرفی البسه سیله قائم ایسه قلیچ دیدیکمز آلت مهمهٔ حربیه‌نك قینی ایله باغندن عبارت اولمسی لازم کلیر . مألنده بولنان شو :

اذا کان فی ثوب الفتی شرف له
فما السیف الا غمده والحمائل

قولی‌ده بووادیده سویله‌نمشدر .

وکذلك الدینار یظهر فضله
من حکه لا من ملاحة نقشه

(حك) آلتون ویا کموشی محکنه تطبیق ایتمکدر .

حاصل معنی :

کذلك آلتونك — آلتون اولمق حیثیتیله — قیمت نسبیه‌سی محك استناده وضعی ایله آکلاشیلیر ، نقشنك لطافتیله دکل .

مصطفی صبری

⸻

فیضیٔ هندینك سرنامهٔ دیوانی اولان
توحید باری منظومهٔ غراسندن
بعض کوهرلر

بر درت اندیشه راشحنهٔ غیرت زند
لطمهٔ حیرت بهرو سیلیٔ جهل ازقفا
غیر خیال محال نیست که بربام حمد
سلّم کالکم دهد ناطقه‌را ارتقا
هست تراوش کنان خون دل ازدیده ام
بسکه دلم ریش کرد کاوش چون وچرا
لوحهٔ تقدیس تست پاك زرشح قلم
درخرد اکسیر نیست جوهر اقلیمیا
عقل کل ازدرك کر لاف زندمی شود
سلسله بند جنون سا کن دارالشفا
عجز بدر کاه‌تو ناصیه سای غرور
فقر باقبال‌تو حوصله سوز غنا

در ره ادراك تو مانده معطل زكار
جمله نفوس وعقول جمله حواس وقوا

—

ترجمه‌سی

يارب ! باب ربوبيتكده نوبتكير ابديت اولان حاكم غيرت وجلالك ، قوهٔ مفكره‌نك وجههٔ تدقيقنه برمشت تحير ، سر جرأتنه‌ده برضربهٔ جهل ايندير .

حمد وثنانك مقام علويتنده معراج خامه‌مك ناطقه‌يه ارتقا ويرمسی ، محالی تخيلدن باشقه برشی دكلدر .

قلبمده طوپلانان خون انديشه . اشك چشمم صورتنده كوزمدن صيزمقده اولديغندن بوچون وچرا تصوراتی ، قلبمی چوقدن جريحه‌دار ايتمشدر .

يارب ! سنی تقديس وتنزيه ايدن لوحهٔ ايمان وايقان رشحات قلمك آثار سوادندن پاك ومطهردر چونكه اكسير دينيلان مادهٔ لطيفهٔ مؤثره ، بعض معادنك اوستنده بر ستره كبی طبقه تشكيل ايدوب اجزای فرديه‌سی يكديكرندن انفكاك ايدرك « اقليميا » نامنی آلان ماده‌دن اولاماز ، بو ، اكسيريته لايق دكلدر .

عقل كل ، اكر ذات پاك ربوبيتپناهكی ادراكه دائر سوز سويليه‌جك اولورسه ، زنجير جنونه مربوط اولمش ودارالشفاده ابدياً قالمش اولور ،

عجز ، دركاه ذی اجلالكده مقام عبوديته ناصيهٔ غرور ومفخرت وضع ايدر ، فقردهسنك اقبال والتفاتكله غنانك جكركاهنی ياقار ،

يارب ! سنی حقيله اكلامق اوغرنده ، ادراك ايتمك يولنده بتون نفوس وعقول ، بالجمله حواس وقوی معطل وبی حركت قالمشدر .

جمعيت علميه افرادندن
محمدعارف

اجتماعيات

—

« اتحاد ايده‌لم »

نسوان اسلامه :

برقاچ كون اولكی شورای امت غزته‌سنده برسنه ظرفنده آوستريادن يالكز درسعادت كمركلرينه ادخال اولنان اشيای تجاريه‌نك بعض قسمنه عائد بر ايستاتستيق مندرج ايدی .

ايكنه‌دن دوكمه‌يه قدر حوائجمزی ايفا ايدن بو آوستريا ماللرينی صاتون آلمق يوزندن ، اليوم بزه دشمنلق كوسترن آوستريا ملتنه طوربه‌لرله دكل ، چواللرله ويرمكده اولديغمز پاره‌لرك يكوننه عطف نظر امعان ايدن عثمانليلر ايچنده يوركی صيزلامايه‌جق حميتلی تصور اولنه‌ماز .

بونی بز اولجه‌ده بيلمزدكل ايدك . فقط مع التأسف بوحالك نتائج وخيمه‌سنی بردرلو ادراك ايده‌مز ايدك . حمد اولسونكه حميت مليه‌مز بوكره تماميله غليانه كلدی‌ده برازعقلمزی باشمزه طوپلامغه ، دوشونمكه باشلادق .

انجق اول باول دين ، ناموس اوزرينه دشمن حيات ووطنی اولان آوستريالیلرك امتعه‌سنی آلمامغه بودفعه ايتديكمز يمينی محافظه ايچون بوماللری آلمامه‌نك كافی اولماديغنی ، جدی تشبثلر ، فداكارلقلر لازم كلديكنی دوشونمليدر .

جهالت و بونك ايجاباتندن اولان سفاهت يوزندن هركون بيوك مقياسده زهيرله‌مكده اولديغمز بيچاره وطنمزده هربرينه آز چوق محتاج بولنديغمز ، كونده يوز بيكلرجه صرف ايتديكمز ايكنه ايپلك ، قلم كبی الك اهميتسز ظن اولنان اشيايه مقابل بوكون يرلی مالی اوله‌رق نه‌مز وار ؟ هيچمی هيچ !

عقلمزی باشمزه آلوب‌ده الك زياده محتاج اولديغمز اشيايی كنديمز ياپمغه باشلايانجه‌يه قدر فرانسز ، انكليز

دوستلرمزكماللرینی آوستریا مالی یرینه قویمق ممكن ایسه‌ده آله‌جغمز آستار، مندیل كبی اوفق تفك اشیا ایچون هیچ بر اصنافی آوستریا مالی اولمادیغنی تأميناً یمین ایتمكه مجبور ایده‌میه‌جكمزدن صرفنظر امین اولسه‌ق بیله شو مراجعتمز بزی برندن قورتاروب دیكرینه محتاج ایده‌جك دكلمی ؟

ایمدی اشبو احتیاجاتمزك صورت استیفاسنده‌كی همت وغیرتی شمدی‌یه‌قدر الی بوكرنده طوران ارككلرمزه براقه‌لم‌ده ای نسوان مسلمین ! بزده بزه دوشن حصهٔ حمیته اشتراك ایده‌لم !

هم یمینمزده حانث اولمامق وهم‌ده مجبوریت یوزندن تصوری بیله تویلرمزی اورپردن الك قیمتسزلرندن باشلایه‌رق معاذالله‌دها ایلرویه وارمسی محتمل اولان وعالم نظرنده متانتسزلكمزه، حمیتسزلكمزه حكمی ایجاب ایتدیرن بوحاله شمدیلك برنتیجه ویرمك اوزره‌باشلیجه چاره ؛ حما وشام قماشی كبی یرلی مالندن غیریسنه رغبت ایتمامكدر .

واقعا موجود یرلی ماللرمز حوایج ضروریه‌مزك الزملرینی، بالفرض آستار وسائره كبی نقصانلرمزی بیله تلافی‌یه‌كافی دكل ایسه‌ده اركككلرمزه دوشن همت‌ده بونلری برآیاق اول مملكتمزده استحصاله چالیشمقدر .

بوده الك زیاده بزم غیرت وتشویقمزله حصوله كلیر. عدم رغبت یوزندن الیوم حلب وشام و بغداد چارشب وقماشلرینك دستكاهلری اونده بر قالمدی . شمدی اولكی رغبتسزلكمز درجه‌سنده بررغبتله بوقماشلری استعمال ایدر ایسه‌ك مثلا قریباً برآستار فابریقه‌سی كشاد ایدیله‌رك آز زمانده صنایع داخلیه‌مز ایلرولمكه باشلار .

بزده بوصورتله مقدس وطنك پاره‌لرندن برینه قادینلق حس شفقتیله دواساز اولمق امرنده‌كی غیرت وحمیتمز كچن كناهلرمزك كفارتی یرینه كچر .

دور سابقك نامعدود سیئاتیله دوچار اولدیغمز احوالك الك یمانلرندن اولان اسراف و سفاهتدن واز كچر ایسه‌ك اسكی عثمانلی قادینلرینك اولادلری اولدیغمز اكلاشیلور .

مع التأسف آره‌مزده بولنان بعض عقلسزلرك تشویقكارانه سوزلرینه اعتبار ایتمیه‌رك ممكن اولدیغی قدر شو حاللردن چابوق قورتولمق ایچون همشیره‌لرم ! اتحاد ایده‌لم !

بواتحادك خارجنده قالمق آرزو ایدن برقاچ حمیتسزك ملت عثمانیه وحتی درجهٔ فقرمزی بزدن دها ایی بیلان عموم اجانب طرفندن شایان تعییب ونفرین كوریله‌جكنه امین اولملیدر .

بو بحثده سرد اولنه‌جق مقال پك چوق ایسه‌ده بیان الحقك قیمتدار ستونلرینی بوندن زیاده اشغال ایتمامك فكریله اختصاری اختیار ایلدم — حاجه فاطمه مرغوبه

فس

آوستریانك، ضعف حالیمزدن استفاده ایتمك املیله علیهمزده حقوق شكنانه تشبثات معلومه‌سی عثمانلی افكار عمومیه‌سنده كی حسیات دوستانه‌یی زیر وزبر ایتمش ویرینه مدافعهٔ حقوق ، مقابلهٔ مشروعه حسلرینی اقامه ایلمشدر. شوحس مولدك نتایج طبیعیه‌سی اوله‌رق افكار امتده آوستریا امتعه‌سنه‌قارشی دهشتلی برنفرت حاصل اولمش وبوجریان افكارك برمعكس ظاهریسی اولمق اوزره‌بعض ارباب حمیت سرپوش ملیمز اولدیغی حالده همان جمله‌سی آوستریا معمولاتی اولان فسلری كچه كلاه ایتمكه باشلامشلردر . كرچه افكار ملت عزم وشدتنی بووجهله ارائه ایتمسی وآوستریایه شدتلی برضربهٔ اقتصادی اورمسی شایان تشكر وبصرانه عزم وثباتمزده برفریضهٔ حمیتدر ؛ فقط ملیتمزه مخصوص بر كسوه‌نك تدریجاً تبدیلنه یول آچمق‌ده

براز شایان ملاحظه‌در . بوبابده برایکی سوز سویلمکی وظیفه‌دن عد ایدییورز :

فس بزه نره‌دن کلورسه کلسون ونه‌زمانك یادکاری اولورسه اولسون بوکون عثمانلیلغك برکسوهٔ ملیسی اولدیغنده هیچ تردد ایدلمز ، فس ملتمزك تمغای مجسمی حکمنده‌در ، باشنه فس کین برآدم دنیانك نره‌سنه کیدرسه کیتسون ترك اولدیغی ، عثمانلی اولدیغی اکلامقده کیمسه کوجلك چکمز .

فقط ایجابات دینیه‌مز وشعائر ملیه‌مزدرکه : مضرت معنویه ومادیه‌مزی استلزام ایدن عادتمزده اصرار ایتمز وسعادتمزی تأمین ایده‌جك هرنوع وسائله تشبثدن‌ده کیرو طورمایز . بناءً علیه فسك ملیتمزه اولان مربوطیتی نه‌اولورسه اولسون اکر فس اعمالی منحصراً اوستریالولره مخصوص برشی ایسه ویاخود حفظ صحت وقوللانیش نقطهٔ نظرندن مضر وشایان رد اولدیغی آکلاشیلورسه ملیتمز داخلنده بشقه برسرپوش آرامغه او وقت لزوم حس ایدرز .

حالبوکه فسخانه وهرکه فابریقه‌لری پك کوزل فس اعمال ایدییور . احتیاج عمومی نسبتنده فس تدارکی ایچون برطرفدن بوفابریقه‌لری توسیع دیکر طرفدن یکیدن فابریقه‌لر تأسیسنه تشبث ایدلملی‌در . بوتشبثاتده ایلك آدیم آته‌جق بالطبع فس تاجرلریدر . برشرکت تشکیلی ایله بوکون ایشه باشلانیلسه پك آز زمانده کندی مالمز اولان فسی کندیمز اعماله باشلارز . واوستریایه کیدن برمیلیون لیرا مملکتمزده قالمش اولور ، احتیاجك لزوم کوستردیکی شو مساعد زمانده بر فس فابریقه‌سنك تأسیسنده برعدم امکان تصور ایدیلیورسه مملکتمزك ، اون دکرمانلرندن بشقه فابریقه یوزی کورممکه محکوم اولدیغنی قبول ایدرك آتی املرینی شمدیدن بر طرف ایتمامز ایجاب ایدر .

حفظ الصحه وقوللانیش نقطهٔ نظریندن فسك شایان اعتراض اولوب اولمدیغی جهتنه کلنجه بوبابده سوز سویله‌مکه بیله لزوم کورمیورز .

کچه کلاهلر ایسه : پك ابتدائی بر سرپوش اولوب رنکلرینك اکثریت اوزره بیاضلقندن ویغموره عدم تحملندن قوللانشلی دکلدر . بناءً علیه بونلری سرپوش اتخاذ ایدمیه‌جکمز طبیعیدر .

کچه کلاهدن انتقال ایدیلان مختلف الاشکال قالپاقلره کلنجه هیچ بر وجهله تعمیمنه طرفدار اولامایز .

الك غریبی استعمال ایدیلان قالپاقلر ـ بعض باشلرده کوریلان سواری چرکس تاتار قالپاقلری مستثنا اولمق شرطیله ـ بلغار قالپاغیدر .

اوستریایه خصومتمزدن فسمزی آتیورز ؛ غرابته باقیکزکه بیلمیه‌رك بلغار قالپاغی کییورز .

خصوصیله قالپاقلرك الك اوجوزی فسك الك بهالیسنه معادل اولدیغی کبی ینه احتیاج نسبتنده مملکتمزده تدارکی دخی ممکن دکلدر . یعنی برمنفعت اقتصادیه تأمین ایتمش اولمیورز .

شونیده اونوتمیه‌لم که : مملکتمز کبی معتدل ممالکده قالپاقلر سرپوش اتخاذینه صحت نقطهٔ نظرندن‌ده الویریشلی دکلدر . الحاصل فسمزی آتمیه‌لم . مملکتمزده تدارکنه اوغراشه‌لم .

سیاسیات

— بوسنه مسلمانلری —

بوسنه ـ هرسك مسلمان قرداشلرمزك شو اوتوز سنه ظرفنده آوستریا حکومتندن کورمش اولدقلری منافیٔ انسانیت ، مغایر مدنیت مظالم واعتسافات و بوکا مقابل بوشناقلرك کوستردکاری متانت دینیه ، علویت ملیه معلومدر .

آوستريا حكومتك بوشناقلرى كنديسنه متمايل قيلمق ايچون اجراسنه تشبث ايتديكى دوور انديشانه ، دها طوغريسى ملعونانه آنتريقه‌لر وتعقيب ايلديكى مسلك سياسئ ظالمانه، افكار عموميه‌سى متين بر اساس دينى وسياسى اوزرينه استناد ايدن بوشناقلره تأثير ايتمدى . بوحكومت ظالمه برطرفدن بوشناقلرى سونكى تهديدى آلتنده مطالبهٔ حقوقدن فراغته مجبور ايلدى . ديكر طرفدن مقصدينك ترويجنه بر قوة الظهر اولمق اوزره اصلى يوقدن بوسنه‌ده بولنان قتوليكلرك خروات اولدقلرنى اورته‌يه سوردى . تشويق وترغيب ايتدى . خرواتستاندن ايشسزكوچسزلرى بوسنه‌يه جلب ايتدى. بوصورتله عددى يوز يكرمى بيكدن عبارت اولان قتوليكلرى اوتوز سنه ظرفنده ايكى يوز سكسان بيكه ابلاغ ايلدى . دها طوغريسى هم بوسنه‌يى معده‌سنه الويرشلى برحاله قويمق وهم‌ده مجارلرك وقوعى ملحوظ اولان داعيهٔ استقلالنه برمانعه تشكيل ايتمك اوزره بوسنه وهرسكى برخرواتستان حالنه قويمق ايسته‌دى.

خصوصى وملى‌مكتبلرى لغو ايتدى . قراى اسلاميه‌نك مكاتب ابتدائيه‌دن محروم اولملرنى التزام ايلدى. اوقاف مسلمينى ايستديكى كبى تصرف ايتدى . اوقاف مدرسه ومقابر اسلاميه جزويتلره وآوستريالى مأمورلره بخش ايلدى . الحاصل مسلمانلر ، هرنوع حقوق صريحه وطبيعيه‌دن محروم براقلدى . بو مظالم قسماً بوسنه‌ده بولنان صرب اورتودوقسلره دخى تشميل اولنيوردى . كرك مسلمانلرك وكرك صربلرك حقوقنى مدافعه‌يه چاليشان مساوات وصربسقارى غزته‌لرى صاحبلرى ، محررلرى آيلرجه وحتى سنه‌لرجه حبس ايلدى. بوشناقلر بومظالمه بوبون بوكمديلر. چاربنديلر، چرپنديلر . عالم انسانيتدن استمداد ايتديلر . ويانه ، بوداپشته ، استانبول محافلنه دفعاتله مراجعت ايلديلر . هيچ برثمره اقتطاف ايده‌مديلر .

بزلر، زواللى بزلر ايسه بوفاجعه‌لرى كورودك دموع تأثرمزى آقيدردق . فقط آچيقدن آچيغه فرياد ايده‌مزدك .

وقتاكه انقلاب اخيرمز ميدانه كلدى . بوشناقلرده بزم كبى دوچار اولدقلرى مظالمك نهايت بوله‌جغنه امين اوله‌رق هم بزم ايچون هم كنديلرى ايچون مسرتلر اظهار ايلديلر. فقط درعقب بومسرتى برفلاكت تعقيب ايتدى : آوستريا ، بوسنه وهرسكى الحاق ايلدى. بردن بره آجى برضربهٔ تأثرله متحسس اولان بوشناقلر، شديد برعصبيت ايچنده قالدى .

اودرجه‌ده‌كه افكار عموميه‌يه سكونت بخش اولمق ايچون الحاق مسئله‌سنك حكومت عثمانيه ايله ايديلان ائتلاف نتيجه‌سى اولديغنى اعلان ايتديردى. عجبا موفق اوله بيله‌جكمى ؟ هيهات !

براز ثبات ايتمليز . اجدادمزك عزمندن حصه‌مند اولمليز . اوبله هجرت كبى وطنمزك برجزئى اولان بوسنه ـ هرسكدن ابديا الچكمه‌مزى ايجاب واميدمزى محو ايده‌جك شيلرى خاطردن چيقارمليز .

امين اوله‌لمكه : وطنمزله برجزء مقدسى آره‌سنه حيلولات ايدن ومنبعى آوستريا تاجى اولان قوهٔ دافعه محو اولمغه آماده‌در .

ايران مسلمانلرى

اوزرلرينه مستولى اولان خيام ظلم واستبدادى ياقه‌رق يېقه‌رق برادارهٔ مشروطه وعادله تأسيس ايله تأمين موجوديت وترقى ايده‌جكنى پك بيوك آرزولرله همده تبريزده‌كى احرارانك بيوك بيوك موفقيتلرينك نتايجى اولان قوى قوى اميدلرله تمنى ايلديكمز ايران احرارانك باشلرينه يكى مصيبت كلش اولديغى اژانس دوقسطنطينوپلك بوكونكى برتلغرافندن مستبان اوليور ، تلغراف :

فرانقفورت ، ٢٦ تشرين اول — فرانقفورت غزته‌سنك تبريزدن استخبار ايلديكنه كوره « تبريزی تحت اشغاله آلمق اوزره طوپی وسواريسيله برابر آلتی طابور روس پياده‌سی اولكی كون ـ پنجشنبه كونی ـ حدودی كچمشدر . تبريزده بيوك بر هيجان حكمفرمادر »

شاه حربته قارشو آچديغی محاربه‌ده شو صورتله اظهار غلبه ايلديكی ايچون بالطبع ممنوندر! . مع مافيه شو حوادث انشاالله موثوق دكلدر .

بلغارلر

بلغارلر اقوام تورانيه‌دندر . ايران وخراسانك حدود شرقيه وشماليه‌سندن اوته طرفده بولنان ممالكه فرس قديم « توران » تسميه ايدرلر ايدی .

بوكشور جسيمده ساكن اولان اقوام علم اتنوغرافياجه « تورك » نام عموميسی آلتنده طانيمشدر . بناءً عليه بلغارلر تورك عرقنه منسوبدر .

اهل تاريخه معلوم اولديغی اوزره تورك طوائفی وطن طوپراغنه باغلی اولميوب هجرتی سورلر ويرلرنده صيقلدقجه ودوچار احتياج اولدقجه عن جماعة قالقوب اولاد وعيال ودواب ومواشيلرينی برابر آلوب هواسی وطوپراغی دها كوزل بلده‌لر ارامغه كيدر، كذركاهلرنده ايشلرينه الويره‌جك مواقع بولنجه يرلشوب قاليرلر . فقط بوتوقفده موقت اوله‌بيلير. چونكه بر مدت صكره ينه رفع خيام ايله ايلرولره طوغری كيدنلری چوقدر . بويله‌لكله نهايت يا برده قطعياً قرار قيلارلر مجارلر كبی وياخود مقدارلری آز ايسه غوغالرده قيريله قيريله محو ومنقرض اولورلر آبارلر كبی .

توركلر ايچون جهت هجرت ايكيدر : شرق وغرب . شرقه طوغری هجرت ايدنلرك اقصای منزللری چيندر .

غربه طوغری هجرت ايدنلر علی الاكثر بحرخزرك شمالندن مرور ايله اورال يعنی « يابيق صو » و وولغا يعنی « اتل صويی » و « تن صويی » مابينلرنده بر مدت اختيار اقامت ايتمشلردر . قرون وسطی توركلرندن « قپچاق » تسميه ايتديكلری بوقطعه‌در . دشت قپچاقده بسبتون يرلشه‌رك قوتلی بر حكومت تشكيل ايدنلر جنكيزيلردر كه اوروپا مورخلری بونلری « آلتون اردو » تاتاری ديو ياد ايتمشلردر .

قزان وقريم خانلقلری آلتون اردو تاتارلرينك برر شعبه‌سی ايدی .

توركلرك شايان دقت بر ايكی صفتی واردر . حربده بهادر وبی‌رحم وچاپوله پك هوسكار درلر. لسانلرينی وملتيلرينی هر يرده محافظه ايتمشلر لكن مذهب ومدنيتلرينی كندولرندن دها مترقی بر قومه ملاقی اولنجه ترك ايديويروب يكی قومشولرينك مذهب ومدنيتلرينه اويمشلردر. ايشته بوسببدندركه جانب شرقه هجرت ايدن قره‌ختايلر، مغوللر، مانچورلر چينه اويمشلر وجانب غربه هجرت ايدن طوائف تورك دخی مدنيت وديانت اسلاميه‌يی قبول ايتمشلردر .

بو صورتله ترك ديار ايله دشت قپچاقه متوجهاً هجرت وعزيمت ايدن طوائف تورانيه‌دن بريده بلغارلردر .

بلغارلر برزمان قپچاقده اوطوردقدنصكره آيريله‌رق برقسم قليلی وولغا مابينه‌سنده قالمش، ديكر قسمی ايلرولیه ايلرولیه طونه آغزلرينه قدر كلمش طونه‌نك جنوبنده واقع اولوب اولوقت رومه‌لرك الندده بولنان بلاد معموره وصحاریٔ منبته نظر طمعلرينی جلب ايتديكندن نهری آشه‌رق بالقانلره قدر آقين ايتمشلر . واورالری معيشتلرينه الويريشلی كوره‌رك توطن ايتمشلر . وكيروده قالانلريده پيدرپی يانلرينه چاغرمشلردر .

وولغا مابينه‌سنده توقف ايدنلر بالآخره قزاق خانلرينك زير حمايتنه داخل اولوب انلرك تأثيريله اسلامی

قبول ایتمشلردر . اسکی تورك تاریخلرنده « بلغار » ملوك اسلامیه‌سنك منافی یازلمشدر . دارالملکلری « بلغاری » اسمنده بر بلده ایمش . عصر اخیرده بلغاری بلده‌سنك خرابه‌لری بولنمش ومزار طاشلرنده خط کوفی ایله عربی‌العباره کتابه‌لر کورلمش کرك بونلرك و کرك مسکوکات مکشوفه‌نك برچوغی پترسبورغ موزه‌سنه کتورلمشدر [۱] بو بلغارلر یا آلتون اردو تاتارلریله امتزاج ایلیه‌رك اوخلیطه‌یه داخل اولشلر . ویاخود خطهٔ رومه کلن ارقداشلرینه کلوب قاوشمشلردر .

بلغارلرك بالقان یارم اطه‌سنه ورودلری هجرت نبویه‌نك عصر ثانیسنه مصادفدر . درحال روملرله اختلاط ایتمشلر قیز آلوب ویرمشلر ، اصول وعادات ومذهب رومه اتباع ایلمشلردر .

آندن صکره حیات سیاسیه‌لرینه کلنجه کاه ذیقدرت رولسانك دست سطوتنده حکومت مستقله تشکیل ایلیه‌رك روملرله شدید ومدید محاربه‌لر ایتمشلر وحتی بر ایکی کره پای غارتلرینی قسطنطینیه جوارلرینه قدر کتیرمشلردر . وبعضاً ده آره‌لرینه تفرقه دوشه‌رك روم قیصرلرینك ربقهٔ اطاعتنه منقاد اولمشلردر . قیاصره طرفندن بو غوغاجی توره‌دیلرك بالقان حدودیله تحدیدینه چالیشیلمش ایسه‌ده بالقانلرك جنوب وغرب صیرتلرینه یاییله‌رق قری وقصبات تشکیل ایتملرینه ممانعت اولنه‌مامشدر .

اشته بلغارلر بالقان یاریم اطه‌سنده درت بشیوز سنه بو حالده امرار ایام ایتمشلردر .

۸۶۳ سنه‌سی مرمره دکزندن روم ایلنه پای انداز اولان فاتحان عثمانیان مدت قلیله ظرفنده ادرنه وفلبه شهرلرینی تسخیر ایله مریج اووه‌سنی کاملاً قبضهٔ تصرفه ادخال ایلدکلرندن وروم (بیزانس) دولتنك بوسیل خروشانه مقاومته عجزی میدانه چیقدیغندن بالقانلرك اوبر جهتده ساکن اولان طوائف یعنی صربلر بلغارلر تلاشه دوشمشلردر . لکن او تاریخده صربلر شمالی وجنوبی نامیله ایکی اداره‌یه منقسم وبناءً علیه ضعف انقسامه مبتلی ایسه‌لرده ینه بلغارلردن دها قوتلی ایدیلر . چونکه بلغارلر بتون بتون متفرق ومتشتت اولوب تاج التواریخده صوصمانوسی اسمنده بر بلغار والی مذکور ایسه‌ده بونك دائرهٔ حکم ونفوذی محدود ایدوکی وقصبات مهمه‌ده‌کی حکام ورؤسایه سوز کچیره‌مدیکی وقوعاتك صورت جریانندن آکلاشیلمقده‌در .

عثمانلیلرك بالقانلره ایلك صولتلرنده صوصمانوس بیلغینلق کوسترمش وصربلرك مدافعهٔ مملکت اغورنده برنجی بیوك حرکتلری « صرب صندیغی » هزیمتیله نتیجه‌لندکده بلغار حکامی قورقولرندن عرض دخالت ایلمشلردر . خداوندکار غازی حضرتلری ۸۹۱ تاریخنده قوصوه معرکه‌سنه عزیمتلرنده بلغارلرك صربلرله اتفاقنه مانع اولمق ایچون وزیر اعظم چاندرلو زاده علی پاشایی بلغارستانه کوندرمش وپاشای مشار الیه بلغار رؤساسنی کاملاً تحت اطاعته ادخال ایتمکله بلغارستانك عثمانلیلر طرفندن فتحی قطعیت کسب ایلمشدر .

تاریخ مذکوردن اعتباراً بلغارلر دولت علیه‌نك رعایاسی عدادینه کیرمشلردر . کندولری مطیع وچالیشقان وقناعتکار واداره بیتیه‌لرنده متصرف اولدقلرندن دولته بشیوز سنه ظرفنده هیچ برغائله چیقارمدقلرندن ماعدا تکالیف امیریه‌لرینی وقتیله تأدیه ایدرلر . وکمرلرنده بش اون غروشلری دائما بولنور ایدی . طوپراغنك فیض وبرکتنکده انضمامیله ولایات شاهانه‌نك اك زنکینی وآسایش وامنیتی بالنسبه اك بولنده اولانی طونه ولایتی ایدی برکویلی سکز اون ساعت مسافه‌ده برقریه‌یه کیدر ایکن صوبه‌سندن بشقه سلاح آلمز ایدی . بردعوی ایچون محکمه‌یه جلب اولنسه دعواسنی غائب ایتسه بیله قاضینك ویردیکی حکمه « اه دولته ، شریعته

[۱] کتب فقهیه‌مزده وقتی بولنمیان نمازلرك اداسی لازم کلوب کلیه‌جکنه دائر موجود اولان مباحثده ذکر اولنان ارض بلغار ایشته بوراسیدر .

زوال ویرمسون شریعتك كسدیكی پارمق آجیمز ، »
دیو دعا ایدرك محكمه‌دن چیقار ایدی .

روم ایلی چفتلكلرنده اك غیرتلی واك آز اجرتلی یناشمه‌لر بلغارلر ایدی .

بویله بر رعیت !

« اول نه ایدی نه اولدی بیلمم »

اسبابنی تحری ایده‌لم : حقوق عبادی تأمین ایدن ملكیه وعدلیه مأمورلریدر . وقتیله بزم ملكیه مأمورلریله قضاتك حال وشانلرینی زبانزدا نام وخاطر نشان خاص وعام اولان قصه‌لر تصویره كافیدر . تنظیمات خیریه‌دن صكره حكومت سنیه طشره امورینی پیش دقته آلمغه لزوم كوروب قدیم مكتب ملكیه‌نك ومكتب نوابك تشكیلیله ولایات مأمورینی هیچ اولمزسه برمنشأدن كچیرمكه تشبث ایلدیسه‌ده اداره‌مزده كوكلشمش اولان یولسزلقلر مقاصد خیریه‌یی چوق زمان عقیم براقه‌رق خدمات ملكیه « اغاوات » ك اللردن قورتیله‌مدی . نیابتلرده بوكا ردیف اولدی . دولتك قوۀ قاهره‌سنه تبعه‌ده رفع آواز شكایته طاقت یوغیدی . سس چیقمادقجه اولیای امورده بصیرتكارانه حركته حاجت كورمیور ایدی . تشكیل ولایاتدن صكره نوبنو نشر اولنان نظامات وقوانین انتظام اداره‌یی ومعدلت مطلوبه‌یی متكفل عد اولنه‌رق احتیاجات عامه‌نك اس الاساسی دوشونلمیور ایدی . دوشونلسه‌بیله یا تصورده ویا كاغد اوزرنده قالوب اجرا آت وفعلیات مفقود ایدی . اختلاف مذهب وجنسیتدن طولایی دولته رسوخ محبت اظهار ایده‌میان جزؤلرمزك حسیات قلبیه‌لرینی ایصندیرمه‌نك اك كوزل یولی تأمین حقوق ایله « تربیۀ عمومیه » مسئلۀ مهمه‌سی ایدی . بو مسئله ایسه خاطرلره بیله كلیور ایدی . مكتبلر آچوبده بلغار وسائر تبعه اولادینی برلكده اوقودوب تربیه ایتمك وجمله‌سنك تمایلاتنی برهدفه یعنی صداقته سوق ایتمك اوزمانلرده دكل بو كون بیله مع التأسف مشغول اولدیغمز شیلردن دكلدر . حالبو كه انسانلرده تحصیل احتیاجی وتفكر خاصه‌سی رفع ومنع اولنه‌میور . دولت علیه‌نك بوقیدسزلغنه قارشو طونه ولایتنده مكتبلر آچیلیور . ممالك اجنبیه‌ده یتشمش پاپاسلر ومعلملر اطفالك ذهنی طولدیریور . دولتك سیاستنه مضر خصومت تخملری صاچیلیور ایدی . مدحت پاشانك طونه والیلكنده فساد قومیته‌سی برنجی دفعه اوله‌رق برقاچ اعضاسی برچوق اوراق اختلالیه ایله داخل ولایته صوقلغه تشبث ایتمش ایسه‌ده موفق اوله‌مامشدی. ایشته بو فساد تخملرندن برلین قونغره‌سنده امتیازلی بر بلغارستان برنسلكی برده روم ایلی شرقی ایالتی نابت اولمشدر . بو مختاریت بلغارلرك استعداد فطریلرینه یكی وكنیش برجولانكاه آچمشدر . بشیوز سنه محكومیته آلیشمش اولان برملتك استقلالیتله نصل ائتلاف ایده‌جكنه عقلای دهر چوق زمان انتظارده قالمامشدر . حكومت چارچابوق تأسس ایتمش اوندش یكرمی سنه ایچنده مملكت سرایا كسب عمران ایلمش ، هردرلو وسائط ترقی‌یه توسل ایدلمش ، خلق فیوضات مدنیت ومعرفتله متنعم اولمش ، ممالك متمدنه‌ده جاری اولان اصول ونظامات موفقیتله تطبیق ایدلمش ، والحاصل بو كوچك ملتك بالقان جزیره‌سنده استقباله مالك اولدیغی ، مقالات سیاسیه‌یه كیرمشدر .

بو قدر اجرا آت نافعه‌نك نقدر فداكارلقه وابسته اولدیغنی ایضاحدن وارسته‌در . ادارۀ عثمانیه‌یه اعشارایله بدلات عسكریه‌دن بشقه ویركو ویرمیان چورباجیلر واسكی قوجه‌باشیلر « كنجلر » ك صرف ایدوب طوردقلری خزینه‌لردن طولایی بدایۀ سویلنمكه باشلامشلر ایسه‌ده كنجلر « حمیت ملیه » فكرلرینی آنلره‌ده القا ایده‌رك ومنافع مادیه‌یی بالفعل كوستره‌رك كمرلری وچیقینلری طوعاً وكرهاً بوشالتدرمشلر وحتی باشلرینه برده اردو مصرفی چیقارمشلردر . برنس آلكساندر باتنبرغ سلاح استعمالیله مألوف اولمیان بوملتی آز زمانده عسكر ایدوبده صربستان ایله وقوعه كلان برمحاربه‌ده نائل ظفر اولمسی

عظيم برسرمايهٔ مباهات اوله‌رق بلغارلر كندى اقتدار وقابليتلرينه دكرندن زياده قيمت ويرمكه‌وسوق طبيعى ايله شيارمغه قويولمشلر وبوشيارقانغه كوندن كونه آب وتاب ويرمشلردر .

خارجى پوليتيقه‌يه كلنجه روسيه‌نك قابله‌لكى ايله وجوده كلمش اولان بلغارستان، انظار توجهنى يوقارويه طوغرى چويرمك پك طبيعى ايسه‌ده پرنس الكساندر، روسيه وصايتندن آزاده كندى باشنه بربلغارستان تشكيلى سوداسنه دوشه‌رك استانبولوف كبى عزم قوى صاحبى برمرد جسورى هم افكار بولمغله روسيه نفوذينى خلقك قارشوسنده خاج چيقارلديغى چارك تصويرلرينى ديوارلردن سوكوب قيرمق درجه‌سنده ابراز شدت ايله بالطهامق ايستمش و آوستريادن مماشات كورمش واستانبولوف شومسلكنى صورت حقدن كوسترمك ايچون طرف دولت عليه‌يه اظهار تمحضه يلتنمشدر .

پرنس آلكساندر اتمام وظيفه‌نيتيله كونك برنده ايكى ياور وايكى طابور عسكرله فلبه‌يه اينوب روم ايلئ شرقينك بلغارستانه الحاقنى اعلان ايتمشدر . (۱۳۰۲) طرف پادشاهيدن برايالته منصوب اولان بربكك ديكر بر ايالت شاهانه‌يه ناكهان اطالهٔ دست تجاوز ايتمسى حد ذاتنده بروسيلهٔ تأديب تشكيل ايتديكى كبى عهده مخالف اولمسندن طولايى برلين معاهده‌سنى امضا ايدن دول معظمه‌نكده خوشنه كتمديكندن جمله‌سى متفقاً حكومت سنيه‌يى اتخاذ ايده‌جكى خط حركتده مختار براقشلر وبعضيلرى سلاح ايله تأديبى توصيه ايتمشلرسه‌ده استانبولده هوا مخالف اسوب هيئت وكلانك تبديلى وبلغارستان پرنسنه علاوةً روم ايلئ شرقى واليلكنك توجيهى صورتيله ايش طاتلويه باغلانمش ودولتك حق حاكميتى رخنه‌دار وبلغارستانك جرأتى يوماً فيوما متزايد اولمشدر .

حقوق صريحهٔ حاكميتمزك بويله برآياق پاتيرديسيله پايمال اولمسى هم اوروپاده وهم عسكر واهاليمزده سوء تأثيرى موجب اولمشدر . خصوصا كه اربودانى اصلاحاتيله مشغول روم ايلنده اول وقت برخيلى عسكر سلاح آلتنده موجود ايدى .

پرنس الكساندر ، پوليتيقه‌سنك قربانى اوله‌رق آلمانيايه عودت ايتمش واستانبولوف برمدت منكوبيتدن صكره افنا اولنمش ايسه‌ده مليت طوپراغنه ديكدكلرى فدان قوروميوب شاخ وبرك صالمشدر . شويله كه حال وموقع ايجابنجه بلغارستانده دخى سياسى فرقه‌لر ظهوريله صوبرانيه‌ده اكثريت قزانمق وادارهٔ حكومتى يكديكرندن قاپمق اصوللرى حادث اولوب بوصورتله تعين ايدن باشلوجه درت فرقه‌دن دولت عليه‌يه طرفدار اولانى الك ضعيف وناسيوناليست وده موقراط يعنى بلغار مليتى طرفدارى اولان الك قوى اوله‌رق دولت حاكمه‌نك مسامحه وعجزى حسبيله بلغارستان امارتى يواش يواش وقولاى قولاى هرنوع حقوق استقلاليتى الده ايتديكنه واعلان استقلالنه صايغيدن بشقه هيچ برمانعه متصور دكلسه‌ده ماكيدونيايه صالديريلان اختلال چته‌لرى حدودى دها واسع بر بلغارستانه زمين احضاريله اوغراشديغنه وماكدونياده‌كى اختلالات دول معظمه‌نك مداخلهٔ فعليه‌سى اولمدقجه، غير قابل تسويه برحاله كلديكنه ودولت عليه دشمنلرينك اتمكنه ياغ سورن واوروپاى عثمانيده مقدمهٔ سقوطى اوله‌جق اولان شواحوال هول اشتماله « ادارهٔ مصلحت » ايله مقابله ايدوب علاقه‌دارانك بوبابده‌كى مقاسمه مذاكراتنه اوزاقدن سيرجى طورمق وبر حركت مذبوحانه بيله كوسترەمامك مسكنتنده بولنديغنه مبنى مرآت شئونده هرنه تجلى ايدرسه على الرأس والعين معامله‌سيله تلقى به حاضرلنوب طورركن ۱۱ تموز برصاعقه شارقه كبى اورته‌لغه بيوك بر ولوله وحيرت صالمش فقط پيشمش آشه ايليق صو قاته‌بيلمشدر .

بز ، بلغارلرك بزه « مولود اوقومه‌يه‌جغنى » رعنا بيلير ايدك . كشوف حادثه‌سنك اعلان استقلاله سبب مستقل

اولديغنه اينانه‌مييز . لكن خيلى تأثيرى اولديغيده غير مذكردر استقلال كيفيتى ذاتاً مرتب ومصمم ونه‌زمان اولسه اعلانى ممكن اولديغندن بردن بره تهييجمزى موجب اولمدى . بادئ تأسف اولان شى مشروطيت سونحلرندن هنوز هوسمزى آلمدن وبتون ملل اجنبيه‌يه صاف وصميمى اولان حسيات درونيمزى تماميله آچديغمز حالده آوستريانك چويرديكى دولابدر . آوستريا حكومتى بوسنه وهرسك قطعه‌سنك آتيسى ايجون وهم وانديشه‌يه دوشمش اولميدركه بوقدر النى چابوق طوتسون وهر درلو احتماله قارشو بلغارلرى دخى اغرا ايله كنديلرينه هوادار قيلسون .

تاريخ آوستريانك پولتيقه‌سنى دولتمزه قارشو ايكى يوزلى كوسترمكده‌در . بوندن بالدفعات متضرر اولمشزدر. از جمله ١١٤٨ تاريخنده روسيه ايله تحدث ايدن سفرده آوستريالو توسط ايدوب تأليف بين ايده‌جكنى قطعياً وعد ايتمشيكن دولت عليه‌يى آلداده‌رق وتداركسز براقه‌رق صوكنده تأليف شويله طورسون كندوسيده روسيه ايله متفقاً بزه اعلان حرب ايلديكى معلومدر . ينه روسيه ايله ١٢٠١ سفرنده آوستريا دولتى دوستلغنه دائر تأمينات ويرمشيكن اردونك استانبولدن حركت ايده‌جكى كونى ايلچيسى باب عالى‌يه برتقرير ارساليله كندى دولتنكده اعلان حرب ايتديكنى تبليغ ايلمشيدى .

بومثللو وفاسزلقلرى كورمكه آليشمش اولان دولت عليهٔ عثمانيه ايجون بوكون بلغارستانك اعلان استقلاليله بوسنه وهرسكك آوستريايه الحاقى غير منتظر احوالدن دكلدى .

زبدهٔ سياسيه

بوهفته ايچنده سياسيات عالمنده سكون وآسايشى اخلال ايده‌جك وقوعاتك ظهورى حقنده حاصل اولان انديشه‌لر زائل اولدى . يواش يواش مسائل متحدثه مذاكرات وتدقيقات ساحه‌سنه كيريور . بلغارستانك استقلالى وبوسنه هرسكك الحاقى برآرالق بالقان شبه جزيره‌سنده محاربه ظهورينه سبب اوله‌جق بر رنك آله‌جغى ظن وتخمين ايدلمش ايدى . اشته بوتخمين هرطرفده انديشه‌لره سبب اولمشدى. بلغارلرك حكومت عثمانيه‌يه قارشو عهد شكنانه معامله‌لرينى تضمين وتعمير ايجون كوستره‌جكلرى فداكارلقله محاربه‌يه كيرشدكلرى زمان اختيار ايليه‌جكلرى فداكارلغى مقايسه ايدرك اكر محاربه‌يى كنديلرنجه اهون كوريورلرسه سكون وآسايشى محافظه‌ده مقيد اوليه‌جقلرى‌ده سويلنمشدى . فقط بوحساب ظاهر حاله كوره برفرق وتخميندن عبارت اولوب بوده آسايشپرورانى انديشناك ايتمكه كافى ايدى. حقيقتده ايسه بلغارستانك اعلان استقلالى بوسنه وهرسكى ممالكنه ضم والحاق ايتمك داعيه‌سنده بولنان آوستريانك النه دوشديكى، آوستريانك بلغارستانى منافع سياسيه‌سنه آلت ايتديكى، سنه‌لردن برى ماكدونيا اوزرنده امللر بسله‌ين بوحكومت ، عثمانليلر طرفندن مشروطيتك اعلانى اوزرينه بو امللرينك ، منفعتلرينك ضياعه اوغراديغنى كوروب بوسنه وهرسكى تماميله آلمق صورتنده سوزده ضياعنى تضمين ايلديكى‌ده سويلندى ، حتى آوستريانك حكومت مشروطهٔ عثمانيه‌يى منافعنه مغاير كوره‌رك ادارهٔ مستبده‌نك عودتنى ايستيه‌جكى، آلمانلرك‌ده آوستريااليلره ظهير اوله‌جغى، بلغارستان ايله برمحاربه آچه‌مز اصلاحات وتنسيقاتمزى كرى براقديرمه‌مزه وسيله اوله‌جغندن بوجهته چاليشيله‌جغى‌ده اشاعه اولندى .

آلمانيا سفيرى بارون مارشالك حكومت عثمانيه ايچون بلغارستانله محاربه‌يه كيرشمك لازم اولديغنه دائر سويلمش اولديغى روايت اولنان سوزده آلمانلرك بوراده دور استبدادى اعاده ايچون چويرديكى فرلداقلردن اولمق اوزره تلقى ايدلدى .

آلمانيا سفيرينك بويله بر سوز سويلمه‌مش اولديغى اعلان اولنديغى كبى آوستريانك وآلمانيانك‌ده حكومت مشروطهٔ عثمانيه‌نك موفقيتنى تمنى ايتمكده اولدقلرى سويلنه‌رك بويله‌جه ايكى حكومت حقنده حاصل اولان فكرلر تصحيح ايدلمك استنلدى. بر آرالق آوستريا ولى‌عهدى طرفندن « آوستريا ايچون تام آلمانيانك دوستلغنى آكلايه‌جق صره كلمشدر. سنه‌لردن برى اتفاق مثلثه داخل اولان آوستريا بو اتفاقدن نه فائده كوردى. فائده‌يى كوره‌جكى زمان كلدى. باقالم آلمانيا بزه نه درجه‌ده معاونت كوستره‌جك. آلمانيانك دوستلغى نه‌قدر قيمتدار اولديغنى شمدى اكلايه‌جغز. » زميننده بياناتده بولنمش اولديغى‌ده اشاعه اولندى. بويله‌جه آوستريا ايله آلمانيانك اوروپا سياسياتنده مسائل شرقيه‌يه قارشو وضع وموقعى كوسترلدى. آوستريا ولى‌عهدى آرشيدوق فرديناند طرفندن سويلنمش اولديغى روايت اولنان بو سوزلرده تكذيبه اوغرادى. فقط آلمانيا وآوستريا مناسباتنى بوكبى شايعات ايله افكار عموميه‌ده تماميله ايضاح ايلمك مقصدينى تعقيب ايدنلر، ظن اولنور كه بو مقصدى فوت ايتمديلر.

حال وموقعه كلنجه بلغارستانك اعلان استقلالى وبوسنه هرسكك الحاقى اوزرينه تحدث ايدن، برلين معاهده‌سنك برقاچ ماده‌سنى اخلال ايليان مسئله‌لرى جكومت عثمانيه ابتدا اوروپا دول معظمه‌سنك انظار دقتنه وضع ايتدى، حقوق ومنافعنى خلله اوغرادان بو وقعه‌لرى پروتستو ايتمكله برابر حق وعهدك محافظه‌سنى بو حق وعهدى امضالريله صيانت ايدن دوستلردن ايستدى. معلوم اولديغى اوزره لونده‌رده انكلتره خارجيه ناظرى سير ادوارد غره‌ى ايله روسيه خارجيه ناظرى موسيو ايزوولسكى آره‌سنده بو مسائل موضوع بحث ايدلدى.

حكومت عثمانيه‌نك قونفرانس تكليفنى قبول اولنه‌رق قونفرانسده مذاكره ايديله‌جك موادك تعيين وتحديدى ايچون بر پروژه حاضرلاندى فرانسه‌ده بو پروژه‌يى تصويب ايتدى. ايتاليا حكومتى‌ده بو جهتى مصيب كوردى. بويله‌جه اورته‌يه درت دولتك مظهر قبولى اولمق استعدادنده بر پروژه قونلدى. بوده حكومت عثمانيه‌يه تبليغ اولندى. آلمانيا طرفندن اوستريا ايله حكومت عثمانيه‌نك قبول وتصديقنه مقارن اولمق شرطيله قونفرانسه كيده‌جكى بيلديرلدى. پروژه‌نك قطعيت كسب ايتمسى ايچون اوروپا قابينه‌لرى آره‌سنده ائتلاف تام حصوله كلمك وبو ائتلافه حكومت عثمانيه جانبندن‌ده موافقت كوسترمك ايجاب ايديور.

عثمانلى قابينه‌سنجه قونفرانسده مذاكره‌سى اقتضا ايدن مواده دائر بر پروژه حاضرلانديغى سويلنمش، حتى بو پروژه‌نك تبليغندن‌ده بحث ايدلمش ايسه‌ده بو بحثلر هنوز نابهنگام عد اولنمق ضروريدر چونكه قابينه‌لر آره‌سنده‌كى ائتلاف تام اوزرينه اورته‌ده مشترك برقرار حاضر بولنمليدركه حكومت عثمانيه‌ده بوكا كوره قبول وتصويب، ياخود رد ايلسون. شمديكى حالده حاضرلانان پروژه‌لر مذاكراتى تسهيل ايچون درميان اولنان ملاحظات ومطالعات درجه‌سنده عد اولنمليدر.

قونفرانس مذاكراتى تسهيل ايچون حكومت عثمانيه ايله بلغارستان آره‌سنده زمين ائتلافى حاضرليه‌جق صورتده مذاكرات جريان ايتديكى كبى بو يولده ائتلاف حصولى تكليفينك آوستريا سفيرى طرفندن باب عالى‌يه اجرا ايدلديكى‌ده خبر ويرلدى.

حكومت عثمانيه منافع وحقوقنى مدافعه ووقايه ايتمك شرطيله وقوع بولان حقسزلقلرى تعمير وتضمين ايچون بو حقسزلقلرى ايقاع ايتمش اولانلردن رأى ومطالعه دينلمكده، تكليف ايشتمكده بر بأس كورمز. تجاوزات واقعه‌يى محكمهٔ دوليه‌ده تصحيح وتعمير ايتديرمك استديكى كبى متجاوزلرله ضرر وزيانى ازاله خصوصنده ائتلاف حاصل ايتمك ايچون وقوع بولان تكليفاتى‌ده تدقيق ايدر. فقط بو يولده‌كى مذاكرات بالطبع

قونفرانسك مقرراتنی تسهیل ایدر ، چونکه قونفرانسه ائتلافجویانه داخل اولمق قابلدر . فقط مذاکرات خصوصیه قونفرانسه مراجعتدن حکومت عثمانیه‌یی‌ده ، برلین معاهده‌سنی امضا ایتمش اولان دولتلری‌ده مستغنی قیلەماز .

بوهفته ایچنده بلغارستاندن درسعادته کوندرلمش اولان ایکی مأمور مخصوص افکار عمومیهٔ عثمانیه‌یی اکلادقدن وقابینه‌نك مطالعه‌سنه کسب اطلاع ایلدکدن صکره صوفیه‌یه عودت ایتدکلری کبی صربستاندن‌ده مأموریت مخصوصه ایله درسعادت سفیر سابقی شهریزه کلمشدر . بوسنه وهرسکك الحاقی اوزرینه صربستانده وقره طاغده اوستریایه قارشو حاصل اولان غلیان افکار شیمدی صربستانده برآز سکونت بولمش کبی کورنیور . فقط قره طاغ هنوز بوسکوتی بوله‌مامشدر . مع مافیه دول معظمه‌نك بلغراد وچتینه‌ده بولنان مأمورین سیاسیه‌سی معرفتیله اجرا ایتدیردیکی وصایاده تأثیرسز قالمامشدر . والحاصل شمدیکی حالده بلغارستانده افکار حربجویانه یاتشمش اولدیغی کبی بالقانلرده محاربه ظهورینه احتمال ویردیرمش اولان وقوعات‌ده سکونت کوسترمکده بولنمشدر . اشته بواحواله بناءً تحدث ایدن مسائل شرقیه‌نك بین الملل مذاکرات ایله فیصلپذیر اولمسنه ومحاربه احتمالنك برطرف ایدلمسنه انتظار ایدلمکده‌در .

———

آچیق مخابره

بدیع الدین افندی‌یه

رساله‌مزك برنجی نسخه‌سنده‌کی (جمعیتمز) عنوانلی مقاله‌یه مراجعت ایدیکز .

———

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ٧ شوال سنه ٣٢٦ وفی ٢٠ تشرین اول سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
آلتی آیلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ایدلیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلماممسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

رمضان مبارکده سلطان بایزید جامع شریفنده ایدیلان وعظ و نصیحتدن برپارچه‌در

مشروطیت ، مشورت

مشورت شرایع سالفه‌دن بری سنت قدیمه‌در . نبوت ایله برابر ملکت و سلطنت جانب معنوی آلهیدن کندیسنه احسان بیوریلان حضرت سلیمان علیه‌السلام وحی ربانی ایله مؤید اولدیغی و اولیاء اللهدن آصف بن برخیا کبی بر وزیر معالی تدبیره موفق بولندیغی حالده امر ادارهٔ ملکنده (وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ) مضمون و مؤداسی اوزره جنود وجماعتی بولنان انس وجن ووحوش وطیورایله مشورت ایتدیکی مروی وسبأ دیاری ملکه‌سی بلقیسك عرشنك حضورینه احضار ایدلمسی خصوصنده کی مشورتی ده کتاب مبین قرآندن (قَالَ يَا اَيُّهَا الْمَلَأُ اَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا) الی آخره نظم جلیلی ایله معلومدر . نظم جلیل مذکورك خلاصهٔ مألی حضرت سلیمان جنود وجماعتنه خطاب ایله عرش بلقیسی بکا هانکیکز کتورر دیمسی اوزرینه جندن بر عفریت ، حضرت سلیمان مجلس حکومتندن قالقمه‌دن ووزیری آصف دخی کوز قپاغنی قپاتمه‌دن مقدم کتوره‌جکنی عرض و اخبار ایتمش دیمکدر .

مشورت سنت قدیمه‌سی شریعت حاضرهٔ اسلامیه‌ده دخی محافظه بیورلمش و (وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ) نظم مبینیله « اموردہ اصحابکله مشاوره ایله » امری حضرت پیغمبر

افندمزه و یرلمش و حضرت پیغمبر افندمزده (إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَغَنِيَّانِ عَنْهُمَا وَلٰكِنَّ اللَّهَ جَعَلَهُمَا رَحْمَةً لِأُمَّتِي فَمَنِ اسْتَشَارَ مِنْهُمْ لَمْ يَعْدِمْ رُشْداً وَمَنْ تَرَكَهَا لَمْ يَعْدِمْ غَيّاً) حدیث شریفیله مشورتله مأمور اولدیغنك حکمتنی بیان ایدرك مشورت ، امتی ایچون رحمت اولدیغنی ، امتدن اموروده استشاره ایدنلرك حق وحقیقته اصابتله رشد وصوابی بوله‌جقلرینی ومشورتی ترك ایدنلرك عدم اصابتله غی وهلاکده اوله‌جقلرینی تفهیم بیورمشلردر .

پیغمبر اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك برچوق اموروده اصحابیله مشاوره ایدوب اموروده مشورتی اصحابنه تعلیم بیورمشلر وحتی غزوهٔ خندقده اصحابنك قلتنه و اعدانك کثرتنه مبنی مدافعه حقنده‌کی مشاوره‌ده سلمان فارسی حضرتلرینك رأینی تصویب بیورملریله مدینهٔ منوره اطرافنه خندق قازدیرمشلردر. صحابهٔ کرامده جمیع اموروده تعلیم ایتدکلری وجه اوزره مشاوره ایتمشلر ، حتی ابوهریره حضرتلری رسول اللهك اصحابندن دها چوق مشاوره ایدن کیمسه‌یی کورمدم دیمشلردر .

مشورت صورت قطعیه‌ده مشروع اولدیغی کبی مشورتله ادارهٔ امور ایدن جماعات متمدنه‌نك اتحاد واتفاقلری ایله مملکتلری تمام معموریتده وشوکت وشانلری کمال قوتده اولدیغی وظلم استبداد ایچنده یاشایان اقوام وحشیه‌نك دار ودیارلری خرابیتده وکندیلری سفلیت وسفالتده بولندیغی کوز اوکنده‌در . اصول مشورت و مشروطیته طعن وتعریضده بولنانلر امر مشروعی انکارده و مجرب و مشهوده قارشی عناد واصرارده بولنورلر و بتون اقطار عالمده‌کی مسلمانلرك نصب عینی بولنان حکومت اسلامیه‌نك محو وانقراضی اسبابنك حصولنه سعی ایتمش اولورلر .

ای اخوان دین ! عقللرمزی باشلرمزه آله‌لم . نفاق وشقاقی آره‌مزدن قالدیره‌لم . منافع عمومیهٔ دینیه ودنیویه‌مزی اغراض شخصیهٔ نفسانیه‌مزه فدا ایتمیه‌لم ، منافع عمومیه‌مزك قوتیله صکره شخصی وخصوصی استفاده‌لرمزك‌ده محو وزائل اوله‌جغی امر طبیعی وضروریدر . اتحاد واتفاق ایله امر دینده یك دست وفاق اوله‌لم . وغیر مسلم وطنداشلرمزه دخی دینمزك امر اولدیغی وجه اوزره نصفت وعدالتی و بالجمله محسنات اسلامیتی ابراز وابذال ووثوق و اعتمادلرینی جلب وامر دنیاده آنلری‌ده دائرهٔ اتفاقمزه ادخال وال برلکی ایله وطنمزی اعمار واسلامیتمز نامنه حکومتمزك شان وشوکتنی اعلا واعلان ایده‌لم . شو اتفاقمزله حاصل اولان شان وشوکت حکومتمز سایه‌سنده غیرمسلم وطنداشلرمز ایله آره‌مزده اجانبك شمدی‌یه قدر اشعال ایتمکده اولدقلری نائرهٔ فساداتی ومقاتله‌لره واران مجادلات ومخاصماتی اطفاده واو وسیله ایله اجانبك دین ودنیا ووطنمزه وقوعبولمقده اولان تسلطلرینی ومضرتلرینی مدافعه‌ده بولنه‌لم . قبول دینده مجبوریت اولمیوب اختیاری اولمسنه مبنی شرفوارد اولان (اُتْرُكُوهُمْ وَمَا يَدِينُونَ) امر عالئ شرعیسی اوزره غیرمسلم وطنداشلرمزی آیینلرنده سربست براقمقله برابر دین مبین اسلامزی محافظه ایده‌لم . زمان ومکانلری ایجابنجه پیغمبر افندمزله خلفای راشدین حضراتی جمعیت مشورتلرنده مؤمنین ومسلمینك غیریسنی بولندیرمامشلرسه‌ده حضرت سلیمان علیه السلامك مردهٔ جندن عفریتی وذوی العقولدن معدود اولمیان وحوش وطیوری داخل دائرهٔ مشورتی قیلدیغی قرآن کریمدن مستفاد اولدیغی حالده (يَعْلَمُونَ ظَاهِراً مِنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا) قول جلیلنك دلالتی ایله حسب الظاهر حیات دنیویه‌یی بیلن وذوی العقولدن بولنان غیر مسلم وطنداشلرمزك ادارهٔ مملکت مشورتنده ادخال اولنملرینی حسب الدیانه استبعاد ایتمیه‌لم . غیر مسلم وطنداشلرمزله ایمان ، صوم وصلاة وحج وزکاتك فرضیتی ولحم خنزیر ایله خمرك حرمتی ونسوانك مستوریتی لزومی کبی احکام دینیه‌مزی مشاوره ایتمیه‌جکز بلکه ملك ومملکتك

اسباب عمرانی کبی امور دنیویه‌یی مذاکره ایده‌جکنز. اونلر ایله مشاوره‌نك دینمزه اصلا تعلقی اولمیه‌جغی درکار و امر آشکاردر.

(وشاورهم فی الامر) قول شریفیله پیغمبر افندمز مشورته مأمور اولدقدن صکره (فَاِذا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ) نظم جلیلی ایله‌ده مشاوره اولنان امرده عزم وجزم ایتدکدن صکره الله تعالی‌یه توکل و اعتماد ایتمکله مأمور بیورلمش ومشاوره مثللو اسبابه توسل وتشبثك توکله منافی اولمدیغی ظاهر اولمش اولمغله توکل عوام ناسك ظن وزعم ایتدکاری کبی بتون اسباب ووسائلی ترك واهمال اولمیوب (اِعْقِلْ ناقَتَكَ وتَوَكَّلْ على الله) دوه‌کی ضیاعدن محافظه ایچون باغله بنه اللهه توکل ایله معناسنی افاده ایدن حدیث شریفك مضمونی اوزره حقیقتده توکل اسباب ظاهره‌یه رعایتدن صکره الله تعالی‌یه اعتماد وتفویض امور ایتمکدن عبارت بولند. یغنه آیت مذکوره‌نك دلالت ایتدیکنی امام رازی تفسیر کبیرنده افاده ایتمشدر.

جناب خلاق عالم، شو عالم حکمت و اسبابده‌کی حادثاتك حصولنی، اسبابنك حصولنه ربط وتعلیق ایتمش وعالم مذکور اشیاسنك خلق وایجادنده وجه مذکور اوزرینه عادت الهیه جاری اولمشدر. (وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّهِ تَبْديلاً) قول جلیلی وجهیله سنت وعادت الهیه‌ده تبدیل وتحول بولنمدیغی جهتله اشیایی استحصالده اسبابه مذکوره‌یه تشبث ایتمك لزوم عادی ایله لازم ایسه‌ده اسباب مذکوره اشیای مذکوره‌نك حصولنده کافی، مستقل، مؤثر حقیقی اولمیوب عادی سببلر اولدیغندن اسباب مذکوره‌یه اعتماد ایدلمیوب خالق وموجده توکل واعتماد ایدلمسی لازم کلور. مسلمانلر مطالب ومقاصدینی استحصالده اسبابنه تشبث ایدرلر و اسبابنه تشبثسز وسعی وعملسز عادت الهیه‌ده عدم حصوللرینی جزم وتیقنده بولنورسه‌لرده اسبابی عادیه اولوب فواعل مؤثره‌سی اولمدیغی جهتله اسبابلرینه اعتماد ایتمزلر بلکه مطالب ومقاصدك حصولنی جناب خالقدن انتظار ایدرلر واکا توکل و اعتمادده بولنورلر. شو تحقیقدن ظاهر اولدیغی اوزره مسلمانلرك دینلری ایجابنجه امورنده توکللری سعی وعمللرینی تعطیل وتنقیص ایتمز و دین اسلاملری امور دنیاده ترقیلرینه مانع اولمز بلکه (العبد یدبر والله یخلق ویقدر) اعتقادی اوزره ثابت قدم اولورلر.

بایزید جبز درسعاملرندن خرپوتلی
عبد اللطیف

علوم اسلامیه

اوچنجی نسخه‌دن مابعد

اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي اَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا خَلَقَ اللّهُ مِنْ شَيْءٍ

عقل بشر، معرفة الله ایچون اول امرده کتاب کائناتك سطور حکمت مشحوننه عطف نظر ابتصار ایدنجه کرچه اثبات واجب الوجوده رهیاب موفقیت اولور. فقط اثبات واجب بر ادراك مجمل درکه ـ غایت قرانلق برکیجه‌ده یولدن کیدن بر یولجینك یانی باشنده برحرکت واقع اولمسندن اوراده کندیسندن بشقه برشیئك موجود اولدیغنه قطعیاً حکم ایتدیکی واوصره‌ده کندیسنه قارشی «آدم سنده اوراده هیچ برشی یوق ایکن سن او هامه قاپلمشسك» دنیلمش اولسه شدتله مدافعه ایده‌جکی شوقدر وارکه اوراده کندیسندن بشقه وارلغنه حکم ایتدیکی شیئك نه‌دن عبارت اولدیغنی تمام حقیقتیله بیله‌میه‌جکی کبی ـ بر مؤثر مخصوصه احتیاجنی هر ذره‌سنده‌کی تأثرات منتظمه وغیر منتظمه ایله بیان ایدوب طوران شو کائناتده عقل بشر، یالکز اومؤثر مخصوصی یعنی قوانین عالمك قطعا تحت تأثیرینه کیره‌میه‌جك و (لیس کمثله شیء) صفت لایتغیریله موصوف بولنه‌جق

برذات اجل اعلانك يالكز وارلغيله صفات ذاتيهٔ كليه ـ سندن بعضيلرينى بيلمكدن عبارت اولديغى جهتله تزايد فيض معرفة الله ايله عالم انسانيتك مستعد اوله بيلديكى مرتبهٔ تكمله واصل اولمسى انجق طرف سبحانيدن احسان بيوريله جق كتاب حقيقت نصاب خطابك تعليمات شكوكى براندازانهسنه عرض احتياج ايدر .

بالعكس ايلك اوكجه اوكتاب خطابه و انك محتويات مقدسهسندهكى مافوق البشر حقايق عاليهيه عطف نظر استدلال ايديله جك اولورسه برچوق مشكلاتى اقتحامه لزوم قالميوب طوغريدن طوغرىيه مقصد اصلىيه شروع ايدلمش اولور .

لكن صحرانوردان معرفتك راهزنى اولان تسويلات وهميهدن تماميله تخليص گريبان ايچون بهمه حال كتاب كائناتدن مدد خواه اولمق لزومنى حس ايدر . چونكه شو مشاهد شئون عقل بشرك ايلك صحيفهٔ معارفيدر . فى الواقع ، برخالق لم يزل طرفندن تبليغ امر ونهيه ، تفهيم وعدو وعيده مأموراً كوندرلمش بر سفير الهى اولديغنى دعوى ايدن امى برذات امنيت سمات قدسينك اثبات مدعا ضمننده فرمان رسالتى اولمق اوزره ابراز ايتديكى برهان قرآنك ، اوفرمان عالى شانك كرك اوزمانده كركسه اوزماندن برى كچن بيك ارچيوز بوقدر سنه ظرفنده بتون عالم انس وجنى بى پروا ميدان امتحانه چاغيروبده ـ عليهنه هجوم ايدن معترضلرك كمال شدت وحدت عصبيتنه رغماً ـ مغربده يتيشن بر اديبك مشرقده كلامنى تنظير ايتمكده بولنان شو عالم انسانيتده برمثلنه حتى الك قيصه سورهسنك بيله نظيرهسنه امكان حاصل اولهمديغى و الآن او اعلان حقيقت بياننده كمال جلالتله دوام ايلمكده بولنديغنى صاحب فكرسليم ومالك وجدان مستقيم بركيمسه ـ ذوق آشناى بلاغت اولمسنه حاجت اولميهرق ـ كمال انصاف ايله مطالعه ايدرايتمز او فرقان حكيمك مقولات بشريهدن اولميوب حقيقةً نبوت محمديه يى تأييد وتصديق ايتمك ودين اسلامك موضوعات بشريهدن دكل قرق ياشنه قدر كيمسهدن تحصيل معرفت ايتمديكى قطعى بولنان (محمد امين عربى صلى الله عليه وسلم) حضرتلرينه بردن بره جانب غيب احديتدن تعليم وتلقين بيورلمش بر لطف عال العال الهى اولديغنى بيلديرمك ايچون من طرف الله بخش ايدلمش بر معجزهٔ هدايت نما اولديغنده تردد ايتمز وبناءً عليه بوكلام قدسينك صاحبى دخى ينه اثردن مؤثره استدلال صورتيله اثبات واذعان ايدر .

ديمك اولوركه كرك كتاب كائناتدن وكرك كتاب خطابدن معرفة اللهه واصل اولمق هر حالده اثردن مؤثره استدلال ايله حاصل اوله بيليور . استدلال ايسه نور عقلك ، قوهٔ متفكرهنك خصائصندندر . تجربه ، استقراء ايله ، فن ايله وجودبارى بولنهمز . ذاتاً تجربهدن ، استقرادن صكره احكام فنيهيه حتى مشاهدات ابتدائيهيه دائر حكم قبولى ويرن ينه عقلدر .

ايشته بوحكمته مبنيدركه عقل احكام شرعيهده مدار تكليف اولمشدر . شوقدر واركه علماء اسلامدن معتزلهيه كوره مدار مستقلدر . هر عقلى اولانك مكلف اولمسى لازمكلير ، اهل السنه والجماعهيه كوره اصل مدار تكليف خصوصيت انسانيه اولوب عقلده انسانيتدن برجزء اولمق اوزره مدار اولمشدر . بوندنطولايى انساندن دها عاقل برمخلوق بولنمش اولسه كنديسنه انسان نامى اطلاق اولنهمدقجه مكلف عد ايديلهمز . اوكبى مخلوقه مكلف ديمك بر پيغمبرك آيرى بر تبليغنه محتاج اولور .

بوكون يا خطيئات تاريخيهيه عطف ايدهرك ويا اسكى انسانلرى ذكاى طبيعى اعتباريله شمديكيلره نسبتله بهائم قبيلندن عد ايليهرك انبياى عظامك معجزات ماديهلرينى زمانيلهده اولديغى كبى خرافات ويا كوز بوياجيلغى كبى تلقى ايتمك ايستين مكابرين حقيقته قارشو هرزمان « حلب اوراده ايسه آرشون بوراده » ديوب طوران قرآن عظيم الشانك اعجازينى انكلامق ـ سيد شريف جرجانى حضرتلرينك تفسيركشاف حاشيهسندهده

اشارت بیوردقلری وجهله بلغاده اولدیغی کبی یا طبیعی
ویا تحصیلی ذوق بلاغتله میسر اوله بیله‌جکی مثللو
کرك عربجه بیلسین کرك بیلمسین برعقل سلیمك سابقاً
بیان اولندیغی اوزره یوریدیوره‌جکی برنظر مطالعه ایله
استدلالندن، دها قولای وعمومی اوله‌رق حاصل اوله
بیله‌جکی درپیش ایدلدیکی صورتده‌ده نتیجه ینه عقلك
اثردن مؤثره استدلال ایده‌بیلمسیله قرین ثبوت اوله‌بیله
جکندن ایشه ـ قرآنی بیله ایچنده بولدیغمز ـ شو
عالم کون وشهودن باشلامق هرحالده اوفق اولمغله معرفة الله
حقنده قناعت وجدانیهٔ انسانیه‌نك اطمئنان کاملی ایچون
کائناتك آفاق وانفسنی تفکر وتدبر ایتمك، اك آچیغی
دنیانك نه مال اولدیغنی تدقیق وتفتیش ایلمك قرآن
تجلی بنیانده کراراً مراراً امر بیورلمشدر .

عالمك ذاتاً وزماناً ابتداسندن انتهاسنه قدر بالجمله
موجوداتی، نقیر وقطمیریله مشهود اوله بیلسه‌یدی
انسان مشهوداتدن صکره معرفة اللهی سهولتله اکتساب
ایده‌بیلیردی . بوصورتده بشریت ایچون معرفة الله
بالکه عیاناً ثابت اولوب مشکلات قالمزدی . و اووقت
متفننلر رسل کرام حضراتندن دها یوکسك برمرتبه‌ده
بولنورلردی . نه چاره‌که قدرت بشر بوکا مساعد دکل..
انسانلر نه قدر مرحله پیمای فنون اولسه‌لر معلومات
شهودیه‌لری کائنات ایچنده‌کی موقعلری قدر محدود
بولنیور. انسانلری مراتب عالیهٔ معارفه ایصال ایده‌جك
واسطه نور عقلدن عبارت قالیور .

بوندن طولایی کمالات بشریه قیمت عقلیه ایله متناسب
اولمشدر . عقلك حکمی وارسه معرفت بشریه‌نك ده
اهمیتی وار، یوقسه یوقدر .. بناءً علیه عقل، اول امرده
کندیسندن باشلایوب صکره عالمده حکمت شناسلق
ایلیه‌بیلیر.

بونقطه‌دن باشلار باشلامز برچوق انسانلر عقللرینه
محسوساتی، بدیهیاتی بیله قبول ایتدیره‌میوب کندیلرینی
دائما برعالم رؤیاده ظانیه‌رق نه صورلسه بیلمیورم دیمشلر

کیتمشلر مع‌مافیه بریسنك اکمه‌سنه دیکر بریسی طرفندن
برطوقات ایندیرلمش اولسه نه‌در او؟ دیمکدن کندینی
آله‌میوب هیچ بر شیدن خبرم یوق دیه‌مه‌مش اولدیغی
کبی برچوقلریده نظر عقلك علم یقین افاده ایده‌میه‌جکنه
قائل اولمق ایسته‌مشلردرکه بونلر (مواقف) ده بروجه
آتی ذکر اولنمشلردر .

۱ — وقتیله هندستانده توره‌یوب تناسخ اعتقادینی
ترویج ایدن وسمنیه یاد اولنان برطائفه‌درکه بونلر نظر
عقلك نه الهیاتده نه‌ده بشقه برشیده قطعیاً علم یقین افاده
ایده‌میه‌جکنی ادعا ایتمشلردر .

۲ — زمانیله کلن ریاضیوندن برفرقه‌سیدرکه نظریات
عقلیه‌نك بالکز ریاضیاتده قطعیتی مفید اولوب الهیاتده
حکم ظنیدن ماعدا بر شیٔ حاصل ایده‌میه‌جکنی قائل
اولمشدر .

۳ — طائفهٔ ملاحده‌درکه معرفة اللهه نظر عقلی ایله
وصول اصلا ممکن اوله‌میه‌جغنی بالادعا آنجق بر معلم
قدسی شیمك مافوق العقل تلقینات مخصوصه‌سنه تعلیق
کیفیت ایتمشلردر. زمانمزده‌کی ملامیون بونلرك سرپنتیسی
اولدیغی کبی ارباب فنونك قسم اعظمیده برنجی وایکنجی
فرقه‌لرك وادیٔ خطالرنده طولاشمق ایسته‌مشلردر .

شوراسی غریبدرکه بونلرك جمله‌سی اعطا ایتدکلری
شو اوچ حکم قطعی‌یی ینه عقلا اعطا ایتمشلر ودعوالرینی‌ده
ساده‌جه نظریات عقلیه ایله اثباته قیام ایتمك ایسته‌مشلردر.
کتب کلامیه‌ده اطراف مباحثیله موجوددر .

علماء اسلام ایسه نظریات عقلیه‌ده فکرك صحیحنی
سقیمندن تفریق ایتمك خصوصنده‌کی مشکلاتی اعتراف
ایلمکله برابر قرآن جلیل البیانك ویردیکی اهمیت
مخصوصه‌دن عبرت آله‌رق عقلی نه بسبتون مهمل، نه‌ده
هر مسئله‌ده خود پسندلك ایده‌جك قدر سربست
براقمشلردر . بلکه: عالم انسانك حس تعالی جویانه‌سی
سوقیله آتیلمق ایسته‌دیکی هر قطعهٔ معرفتده، آنجق
هوسنده بولندیغی هر ساحهٔ حقیقتده نور عقلی مشکوة

ومفتاح تخاذ ايلمشلر ابتدا عقلك مجملاً اولسون بر حكم قطعيسنه مراجعت ايتدكدنصكره تفصيلات داخليه‌یی بشقه واسطه‌دن بكله‌مشلردر .

علماء اسلام عقلی نصل بسبتون آته‌بیلیرلردی‌كه انسان ، واسطهٔ ادراكی نه قدر چوق ، مرشد هدایتی نه قدر صادق اولورسه اولسون هر حالده آنك بر توجه مخصوصنه و بر حكم قطعیسنه احتیاج ضروری ایله محتاجدر. مدرك اودر. خزائن ادراك آنك قلم روحكومیتدر . علماء اسلام عقلی نصل مرشد مستقل طانیه‌بیلیرلردی‌كه هر حقیقتی عقل مجردیله حل ایتمك داعیه‌سنی طاشیان فلاسفهٔ یونانی بر صورت وهیولاده براقمش واوده‌كی بازارك چارشویه اویمدیغی قبیلندن تخیل ایتدكلری ناقابل خرق والتیام فلكلری ییقمق ایچون كندیلرینی نیجه زمانلر اوغراشدرمش ایدی .

ای ارباب عقول ! سوفسطائیه كبی كندیكزی انكار ایدنلردن دكلسه‌كز باقیكز كندیكزدن ینه كند یكزه طوغری طوغوب كله‌جك اولان نور معنوی‌یی تعقیب ایدیكز . بو كون فنون مختلفه‌یه عائد كتابلر طولوسی معلوماتك موضوعنی تشكیل ایتمش اولان نفسكز حقنده اوزون سوزك قیصه‌سی شونلری سویلمكده تردد ایتمزسكز صانیرم .

انسان دنیلن شو وجود محسوس، همان خواص عمومیهٔ كائناتك بر فذلكه‌سی كبی فاعلیت ، مؤثریت ایچون اقتضا ایدن اوصاف مهمه‌نك بر جلوه‌كهی اوله‌رق، یازین توزلرینی، قیشین چامورلرینی چكنه‌مكده اولدیغمز قره طوپراغك چورلری چوپلری ، مواد عادیه‌سی میانندن سوزیلوب؛ هر نه طرفنه هر نه صورتله باقش اولسه‌ق جزر ومد نظرمزله متناسب بر قوهٔ آلاستیقیه‌یه مالك ایمش كبی طارالوب ، كندیشلنن بر قبهٔ فیروزه فام عجیب ایله دونانمش اولان و ذره‌سندن اجرامنه قدر بر وجد ولهفروز ایله دائما رقص وجولان ایده‌رك دونوب ایشلیوب كیدن بدیع الانتظام بر فابریقه‌نك اندیقنرندن فیرلایه‌رق صحنهٔ شهوده آتیلیور دكلی ؟

شو حالده انسان مجذوب قدرت فاطره اولان شو رحم خاكدانیدن (خلقه من تراب) حكمنجه تولد ایتمش بر طفل نازنیندر .

كائنات ایچنده حجمی قدر نحیف ، هواسی قدر خفیف ، خفیفلكی قدرده ضعیفدر . بر وقت اعماق ارضده، بر وقت حجیرات نباتیه‌ده، بر وقت عزلتكاه صلب پدرده آرام ایتدكدن و اصلنده هیچ بر اثری بولنمیان بر چوق خواصی اكتساب ایتمك ایچون بر وقتده رحم مادر دنیلن تكون خانهٔ بشریتده یاتوب یووارلاندقدن صكره بر واویلای كیرودار ایله دهن جانور حیاته آتلمش بر لحمپارهٔ بی طاقتدركه بر پیره‌نك زبونی برایكنه‌نك دلخونیدر. وجودی وار فقط بر ذرهٔ جامده قدر متین دكل ، حیاتی وار لكن بر جانور قدر قوی دكل . اوتوز سنه اول كچمش بر حادثه‌نك خاطراتیله اویله بر تأثیر دلخراشه محكوم اولوركه دوشونه دوشونه ورم اولور كیدر. میلیونلرجه سنه صكره وقوعنی تقدیر ایلدیكی بر املك نشئهٔ جان فزاسیله بلكه شعورینی غیب ایدر .

یوق اویله دكل ...

انسان بر خارقهٔ فطرتدركه عالمك اك محكم قوتلری آنك قوهٔ تدبیرینه قارشی زبوندر . داخلنده‌كی قوهٔ محركه ایله الكتریقلننجه نشر ایده‌جكی صواعق محرقه عالمی زلزلهٔ ساعت ایچنده براقیر . دست مهارتندن چیقان بر مرمی ایله مملكتلر خاكسار اولور . آغزندن چیقان بر جفت سوزیله مدنیتلر تارمار اولدیغی كبی ینه بر جفت سوزیله تازه حیات بولور .

انسان نمونهٔ بر ملكوتیدركه باطننده‌كی خریطهٔ معنویه اوزرنده كائنات ارتسام ایدر. انزوا خانه‌سنده قاریشدیردیغی صحائف كتب اوزرنده سمالری سیر وتماشا ایلر .

چشم استکشافمك نور الامل هرساحه‌سی
بن ندیم بیلمم که سیر ارض وافلاك ایسترم

دیمکله قناعت ایده‌میوب طوبدیغی بشقه بر ذوق طبیعی ایله یوکسلیر. بتون قوای مادیه‌دن نهان نیجه حقائق عالیه‌نك تحقیق وتصدیقنه قوانین متقابلاندن یول بولور.

انسان اولورکه فضائل عالیه‌سیله ملکلره قاریشیر. انسان واردرکه خبائث متوالیه‌سیله فضلات عالم صاییلیر.

انسان اولورکه مظهریت غیبیه‌سی جهالت ایچنده معرفت، نیات حسنه‌سی مظالم ایچنده معدلت احداث ایدر. انسان واردرکه تسویلات شیطانیه‌سی معرفتخانه‌لری برباد، ایوان معدلتی وحشت آباد ایلر.

انسان اولورکه نفحهٔ انفاسندن اموات دیریلیر. انسان واردرکه رایحهٔ کریهه‌سی عالمك سموم حیاتی کسیلیر.

انسان اولورکه حلم وتواضعی، سلامت طبعی نظرنده کندیسندن بشقه برحقیر کوستره‌مدیکیچون برقارنجه‌نك بیله عظمت حقوقنی پیش امعاننده بولندیرر. انسان واردرکه کبر وغروری کندیسندن بشقه برصاحب کبریانك وجودینه قائل اولمق ایسته‌مز، فرعونلق وادیسنه اهرام دیکمکه چالیشیر.

انسان اولورکه عالمده هیچ برشیئه ایناناز. کندینی بیله انکار ایدر. ینه انسان اولورکه ممتنعات ذاتیه‌نك تجویزینه قدر کیدر.

والحاصل انسان بر سربدیع بی مدانیدرکه دوشونور بیلیر. بیلدیکنه میل ایدر. هر میل ایتدیکنی ایستر. هرایستدیکنی یاپمغه چالیشیر. شوقدروارکه هرچالشدیغنی یاپار، یاخود یاپامز. ادراکی واسع، اراده‌سی بی‌مانع، فقط افعالی شرط وقیده باغلی، علوتی بیلیر، سمایه چیقمق ایستر.. الندن طوتملی. مقاصد حیاتی طانیر، دنیایی احیا ایتمك ایستر.. زمین وزمانه باقملی.

مابعدی وار

بایزید درس عام ملازملرندن
المالیلی کوچوك حمدی

کرم، سماحت، سخا، جود

ای کرم نه‌علوی. نه‌محتشم‌سك که ناسوتیلر عرض احتیاج ایله اوخصیصهٔ مبروره‌دن مستفید وحصه‌دار اولمق ایچون دهنکشای تضرع اولوب یاشلر دوکدکجه نشاط وانبساطکله قرینکده حقیقت حریت کمال عبودیت بذل مقدرت رونما اولیور.

ملتجیلرك مراجعلرك یم فقرومذلتك امواج مهلکه‌سی آره‌سنده پویان طالعسزلکك تهاجم طوفان بلاسنده الجای سفالتله نالان اولمقده ایکن مجبول اولدیغك خاصهٔ تأثیرك علو رأفتکله اوبیچارکان امت بختیار اولیور.

ای کرم نصل برحاکم شفیق برحاتم رقیق‌سك که کاشانه‌ده بتون اهل وجدان مجلوب ذوق وعشقك محکوم امر وحکمتکدر. مخالفلرك خسران نذالت وسفالت ایچنده دینار ودرهمك سودای عبودیتنده آخرالامر ناروهم عذاب الیمنه دوچار اولیورلر.

(تعس عبد الدینار تعس عبد الدرهم)

ای کرم سنده نه خصیصه‌درکه قوم نجیب عربك صف وشتاسنده‌کی نوائب ومصائبه امداد، فرسك یالکز شتاسنه معین وظهیر اوله‌رق اظهار وداد ایدرسك.

مقارنلرك مصاحبلرك رأفت وعطادن وجود بولمش برمنبع جود وعزتدرکه زلال شفقتلری، آب مرحمتلری العطش صدای سینه چاکیله فریاد قوپاران زمرهٔ مسکنیانی سیراب ایلیور. ای کرم وار اول وار اول که مالکلرك متخلق اولدقلری سجیهٔ عرفان ایله شرفنی اعلا، نام علویتنی ابقا ایتمك مزیاتنی استحصاله سعی واهتمام ایتدکجه ضعفا، فقراده ذوق ترحم نه اولدیغنی کورمکله مباهی اولسونلر. ای کرم ارباب احتیاجك پناهی عاجزلرك کریزکاهیسك اصفای امتك وجدانلرنده اتباع ایدن اشعهٔ احسان سنك انوار تجلیاتکدر، قلبلرده اویانان رقیق حسلر مروتلی ایزلر دخی سنك نمونهٔ الطافك، انموذج عنایاتکدر مددرس کدایان، استنادکاه

بیوایکانسك سفالنزده‌لر سندن مدد وامان دیله‌سونلر دیله‌سونلرده قدرك برقاتدها بالاتر نامك برقاتدها پایدار اولسون.

ای سماحت نوع بشره مختص نه‌روحنواز نه‌دلنواز برودیعهٔ سبحانی‌سك که سیمای بشوشکله هرچهرهٔ مغموم متبسم اولیور . هرچشم گریان آب تأثر یرینه قطرات مسرت صاچیور . هردست التجا میوهٔ التفاتکله مشحون اوله‌رق فرط هیجان ابتهاجله گری‌یه دونیور .

ای سماحت نصف اولك اخطار علویت . نصف اخیرك حك شین فقر ومذلت ایدر برمادهٔ مرغوبه‌سك. موصوفك اوقدر نزیهدر که لطافت ونفاستیله کندی استحقاقندن بیله متباعد متجافیدر . موصوفك یمنده شراسنده قضاسنده اقتضاسنده بتون معاملاتنده رابح سعادتدر. (السماح رباح). دونوب توجه ایتدیکك ملتك احکامنی تسهیل وتیسیر ایدر بر موهبهٔ ربانیه‌سك .

بعثت بالحنیفیة السمحة السهلة

ای سماحت ظلمت سفالتی امحا ایدرك عرض چهرهٔ عاطفت ایدر نه کریم السلطنة نه شفیق العاده‌سك خصائص مفطوره‌ك لیال تاریکك اعماق قلبنده حس یتیمانه ایله چیرپینان مرحوملری نوازشکار خنده‌لرله اوقشار . آغوش حمایه کده سفیللری بیچاره‌لری پرورده ایلر کویا برنوعروس سخاسك که حجله کاهکده نیجه پیروجوان نعمتکله برمراد اولیور . دل نالنده‌لر بزم نوشین صحبتده حزن والمی ترك ایدرك بلبل آسا نغمه‌لر صاچیور .

ای سخا سن بر مرغ ظریف بی بهاسك که زرین قنادلرك پرواز ایتدکجه نورلر یاغیور، مروتفشان خشیرتیلر ایشیدیلیورده طبع خست ودنائتله مألوف اولانلرینه ظلمت مدیده ایچنده قالوب مستنیر اوله‌میور.

واسفا اونا کسانه که بوروندکلری جامهٔ حرص وطمعله عالم بشریته مؤثر برنقیصهٔ انسانیت اولدقلرینی فارق اولمیارق عمیق برخواب غفلت ایچنده نائم بولنیورلر.

ای سخا، اقارب واجانبه فقیر وغنی‌یه سویهٔ تجلی‌یه مظهریتك غریبدر . بخل و ارتکاب کبی مساوئ اخلاقك مدهش برقاهریسك . بذل مجهود ایدوب نفی وجود ایدنلر جود ده‌سکا مرادف وشریك اوله‌رق جواد اولدیلر .

ای جود . وجود کاملده بتون موجودیتی احراق ایدر عین کمال بر حرارتك بوکمالی بیلیرمکه اوغرادیغك جوهر نور ومصباح فضل کلدن اخذ واقتباس ایلدك .

فلو لم یکن فی کفه غیر نفسه　　لجاد بها فلیتق الله سائله

ولدان فائق

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

مقدمه

(اوچنجی نسخه‌مزدن مابعد)

سز تجربه‌یی منطقه ترجیح ایدییورسکز اویله‌می ؟ حال بوکه منطقه نسبتله تجربه هیچ متابه‌سنده‌دور . اکر منطق فطرة واکتساباً دماغلردن سیلنیرسه فکر بشرده قالماز ، دنیاده ادله نامنه نه وار ایسه بیتر . چونکه تجربه‌نك زمین تطبیقی پك محدوددر . وجاری اولدیغی یرلرده بیله استدلالات منطقیه اولمدقجه ایشه یاراماز . انسانه فکر تجربه‌یی ویرنده بر دلیل منطقیدر . کذلك تجربه منطقده داخلدر . وتجربه‌نك درجهٔ قوت واهمیتی منطقده تعیین اولنمشدر .

سز دوقتور بولنمکز حسبیله مثلا فلان عرض فلان خسته‌لکك عرضی اولدیغنی بالتجربه بیلدیککز حالده برمرض حقنده تشخیصکزی وضع ایدرکن شو معلومات تجربیه‌دن استفاده ایده‌بیلمکز ، فرقنده اولمدیغکز بر قیاس منطقی سایه‌سنده اولور: بوخسته‌ده شوکبی اعراض موجوددر وبو اعراضی کوسترن بروجودك فلان خسته‌لکه مبتلا اولمش بولنمسی لازم کلیر دیرسکزکه

ایشته بوفکر، بو محاکمه صغراسی برقضیهٔ حسیه، یعنی محسوساتدن وکبراسی برقضیهٔ تجربیه اولمق اوزره بر قیاس منطقیدن باشقه برشی دکلدر؛ وشاید برنجی قضیه‌ده سزک حس و مشاهده‌کز و ایکنجی قضیه‌ده تجربه یاکیلمش ایسه بوندن طولایی منطق مؤاخذه ایدیله‌مز.

کوریبورسکزکه تجربه‌ده یاکیلمق احتمالی اولدیغی حالده منطق بوندن تبری ایدییور، محفوظ ومؤتمن بر سربستی ایچریسنده بولنیور. حتی او، بالآخره قوباسی میدانه چیقدیغنی سویله‌دیککز نظریات عتیقه‌نک چوغی‌ده احکام تجربیه‌دن عبارتدر.

شوتفصیلاتدن اکلاشیله‌جغی وجهله، اقصای غربده منتشر اولان علوم وفنونک اک لزومسز مباحثنه وقوف پیدا ایتمکه چالیشان، اک ضعیف نقطه‌لرینه وارنجیه‌قدر آلقیشلایان علم ومعرفت پرستشکارلرینک کوزلری اوکنده، لله الحمد مملکتمزده، ولو بقایای اندراسی رحله‌پیرای استفاده اولان برطاقم علوم مهمه‌یه بودرجه‌لرده بیکانه قالملری جداً تأسفه لایق احوالدندر. بونلر، مملکتمزده علوم مذکوره‌نک مهبط انوار واپسینی بولنان مدارس مکتسباتنی مزعج، ثمره‌سز مناقشات، انسانک لااقل نصف عمرینه سورن ممدود برتحصیل ایله محدود معلوماتدن عبارت ظن ایتدکلری کبی خلاصه‌سی عربجه اوقومغه راجع اولان بوتحصیلک نتیجه‌سنده عربی تکلم ایده‌بیلنلر ومقام تدریس وافاده‌ده ککه‌له‌مه‌دن تقریر مرامه مقتدر اولانلردخی اندر اولدیغنی سویلرلر؛ ورجما بالغیب واقع اولان بوکبی ظنون وتقولاتک، نه‌قدر یاکیلشلق ایچنده یاکیلشلقلره مستند اولدیغنی اکلامق طرفنه صرف ذهن ایچون مسئله‌ده اهمیت وکندیلرنده برمجبوریت کورمزلرکه حق وحقیقتی اکلایه‌مامق دکل اکلامغه لزوم کورمه‌مکدن عبارت اولان بومدهش قوت قارشیسنده انسان ایچون عجز، محقق کبیدر.

فقط بز، ینه بعض قلبلرده اوفاجق برحس انصاف اویاندیره بیلمك، وحقایق اسلامیه‌یی کندی آره‌مزده تقدیر ایده‌مه‌ین بعض مدعیان معرفتك، علوم اسلامیه‌نك، طرز تحصیلی حقنده‌بیله طوغری برفکر اجمالی‌یه مالك اولمدقلری اکلاشیلمق اوزره مقدمه‌مزده غایت مهم بر موقع مناسبت اشغال ایدن بونقطه‌یه دائر برقاچ سوز سویلیه‌جکز.

اولا معلوم اولمالیدرکه مدارسده اوقونان علوم، عربیه وعقلیه وشرعیه اولمق اوزره باشلیجه اوچه انقسام ایدوب بونلرك هپسی عربجه یازیلمش اثرلردن اقتباس ایدیلیرسه‌ده مقصود یالکز عربی تحصیلی اولمدیغی کبی عربجه، بلکه حقیقت مقصدده داخل بیله اولمامق اوزره علوم عقلیه ایله برابر محضا علوم شرعیه ایچون مبادی ووسائل حالنده بولنیر. شوجهتله مدارسده تحصیل عربی، علوم شرعیه‌یه خدمت ایده‌بیله‌جك طرزده اولمق اقتضا ایدر؛ محاورات ومحرراته قدرت اکتساب ایتدیره‌جك صورتده دکل.

بودقیقه‌یه مبنیدرکه اك ایی عربجه سویله‌ین امرؤ القیس ایله اك چوق عربجه بیلن اصمعی حیاتده اولسه، صیت شهرتلری اعصار و قرون ایچنده چالقانان بوکبی اعاظم عربك معشاری درجه‌سنده عربجه بیلمدکلری محقق اولان مثلا دونکی شوکت افندینك، حافظ شاکر افندینك عاطف بکك، بوکونکی علمای ممتازه‌مزك درسنه حاضر اولمنی ترجیح ایدرز. چونکه بز او، امرؤ القیسدن، اصمعیدن او کرنه‌جکمز عربجه ایله مثلا علم کلامده، اصول فقهده یازلمش اولان ماخذی، عربی العباره اولدقلری حالده آکلایامازده هانیا او، سرمایهٔ لغویسی ایکی بچق کلمه‌دن عبارت اولان قاصر عربجه‌مزله آکلارز.

صوکره، بزه بویله‌جه، قاصر وفقط علت غائیهٔ تحصیلمز ایچون کافی وموافق اولان اصولمز بعضا، بالذات عربیده اویله آدملر یتشدیرر که کندیلری اصول قدیمهٔ مذکوره‌دن اکتساب ایتدکلری قدرت سایه‌سنده

دها کسدیرمه برطریق تعلیم وضعنه بیله موفق اولدقلری حالده تأسیسکرده‌لری بولنان اصولك ، هنوز کندیلری کمیننده برمحصول اقتدار یتشدیردیکی کورولمه‌مشدر . ایشته ذهنی افندی‌ایله مشذبلری ، مقتضیلری بوحقیقتك برر نمونهٔ اتضاحیدر .

مسئله‌یی مدرسه‌یه دوشورمك مثلنك حدوثنه بادی اولان وفائده‌سز ظن اولنان مناقشات ایسه اك مؤتمن حقایق ، چون وچرا طوفانندن صکره تقرر ایدنلر اولمق لازم کلدیکنی تفرس ایدن علمامزك ، قواعد دین اسلامی آکلامغه مدارتی بولنان علوم وفنونده ابواب مناقشه‌یی تماميله کشاده براقش اولملرندن ایلری کلمشدرکه علوم مذکوره‌یی تدرس ایدن طالب ، همان هرکون تصادف ایده‌جکی بومناقشات بی‌نهایه‌نك نتیجه‌سنده باشقه برفنی ، سوز آکلامق فنی الده ایتمش اولور . وقتیله فاتح جامع شریفی درسلرندن برینه دوام ایدن دوقتور مصطفی منیف پاشا بودرسلرك ، عائد اولدقلری علوم وفنوندن زیاده عالی‌وعمومی برطاقم قوانین فکریه درسلری‌اولدیغنه حکم ایتمش ایدی . علمانك ، احکام شرعیه‌یی موقع بحث ومناقشه‌یه وضع ایتمکدن چکینه‌رك رهبانیت کبی ، مسؤلیتسزلك اساسنه استناد ایتدیرمك ایستدکلرنی ظن ایدنلر عین زمانده علمایه ، مسئله‌یی مدرسه‌یه دوشورمك کبی برمسلك مناقشه اسناد ایدرك یکدیکرینه مناقض مؤاخذات سرد ایتمکده اولدقلرینك فرقنه وارمالیدرلر .

علوم مذکوره‌یی تدریس وافاده ایدنلردن چوغنك ککله‌مدن ومثلا برضمیرك باشنده تعیین مرجع ایچون ساعتلرجه بکله‌مدن دردنی آکلاته‌مامسی جهتنه کلنجه بوده علوم مذکوره‌یی یقیندن تدقیق ایدنلرك نظرنده پك طبیعیدر . اوت ، بوعلملرده او قدر غامض نقطه‌لر واردر ؛ اوقدر اعماق استقصایه طوغری کیدیلیر که بونلری طلبه‌یه تفهیم ایله مکلف اولان معلم ، مستثنی برطلاقته مالك بولنمدقجه ممکن دکل ککه‌لر . . وحتی رهبرلکنی درعهده ایلدیکی اذهان متعلمینك کسیك ، محترز خطوه‌لری اوکندن ، ولو برآب روان سرعت وموزونیتیله قوشوب آیرلمامق ایچون براز ککله‌مك لازمدربیله . بوکبی اینیشلی ، یوقوشلی کیرینتیلی ، چیقینتیلی یوللرده دلالت ایدن ذات یورولمادن سندله‌مدن کیدیورسه ، علی‌الاکثر سطحی ، مغفل برطریقه صاپمش اولدیغی بیلنمه‌ایدر . دنیاده امثالی نادر برجربزه‌یه مالك اولان بررفیق مسلکمه ، منطقدن ، غالبا موجهات ومختلطات بحثلرینی اوقوتدیغی صره‌لرده آره‌مزده جریان ایدن برحسبحال علمی اوزرینه : برادر ناطقه که صاحب اول بوبحثلر انسانك آهنك بیانی بوزار دیمش ایدم .

قطعات معانینك بررحبل ارتباطی مثابه‌سنده بولنان ضمائرك مرجعلرنی تعیین ایتمك مسئله‌سی‌ده بحثك نزاکتی نسبتنده اهمیت کسب ایدر ، و بوخصوصده ادنی برمسامحه علینك کلاهنی ولی‌یه ، ولینککنی علی‌یه کیدیرمك قدر یاکلیشلقلره سبب اوله‌بیله‌جکی جهتله نه قدر جسارتسز داورانیلسه ، نه قدر موسوسانه حرکت ایدیلسه یری واردر .

صوکره هرمسلك اربابی میاننده ضعفانك وجودی طبیعی اولدیغی کبی بویله علوم دقیقه‌یه قارشو عجز ونقصان دها زیاده حس اولنور . انجق بحثك کوچلکندن نشئت ایدن عسرت تبلیغ ایله عجزدن وقلت بضاعه‌دن ایلری کلن رکاکت افاده‌یی تمییز ایتمکده خیلی دقته ، خیلی بضاعه‌یه محتاج اولدیغندن (بیلمیور ، اکلامیور) حکمنی ویرمکده عجله ایدیلیرسه حقسزلق اولور .

لذت ادراکی طادان طلبهٔ علوم ایسه معلمك تقریرنده‌کی زینته ، سلاسته باقیه‌رق اساسی مقصودی ، روح استفاده‌یی کوزه‌دیرلر . چونکه اونلر ، همان هرفنك هرکتابك ابتداسنده تعیین موضوع وتصدیق غایت مسئله‌لرینه دائر کونلرجه وبعضا آیلرجه غایت مهم درسلر آلمشلردر . ایشته برسعیك موضوعنی ، علت غائیه‌سنی تعیین امرینه حقیله رعایت ایده‌مه‌مك دکلیدرکه ؟ چوق

كيمسه‌لرى ، مدرسه تحصيلندن عربجه سويله‌مك ويازمق ملكه‌سنك حصولنى انتظاره سوق ايدر. اوت ار تحصيلك غايت مترتبه‌سى باشقه برشى اولديغى حالده ذكر اولنان مزيتك حصولى‌ده ـ باخصوص بوكون ـ آرزو ايديلمز دكلدر .

شونكله‌ده برابركه مدارس تدريساتنك ، غايهٔ حقيقيه‌سى اولان علوم شرعيه نقطهٔ نظرندن دخى اصلاح احتياجندن وارسته بولنديغنى ادعا ايتميورز . بز علوم اسلاميه‌ده اسلافمزدن ، اوتانه‌جق درجه‌ده كيرى قالمشز . آه بز اونلرك ثروت علومنه حقيقة وارث اوله‌بيلسه ايدك دين اسلام حقنده حاصل اولان يكى فكرلر ، يكى اعتراضلر اووقت بزم ولولهٔ نامز آره‌سنده ايشيديلمه‌دن غائب اولور ؛ مهابت علميه‌مزه قارشو تضييق حيا ايله پارلامه‌دن سونردى . بو اعتراضلرك ، بوقدر بى‌وقوفانه اولديغى حالده قلبلرده اويانه‌بيلمك وحتى السنه‌يه دوشه‌بيلمك حقنه ، حق جسارتنه مظهر اولمسى بزم قواى علميه‌مزك استخفاف ايديلمسندن نشئت ايتمشدر. ديمك ايستيورمكه ، مسلمانلرك طريق ترقيده كيرى قالملرى دينلرندن دكل كنديلرندن ، بلكه دينلرينه لايق انسان اوله‌مادقلرندن ايلرى كلديكى كبى علوم اسلاميه‌يه بر وقتدنبرى طارى اولان رواجسزلق‌ده علوم مذكوره‌نك نقصان اهميتندن ، دنيانك انظار حيرت وتقديرينى جلبه عدم كفايتندن دكل منسوبيننده اخيراً كوريلن نقصان همتدن ايلرى كلمشدر .

بونكله برابر علوم مذكوره ايچون باشقه درلو ابواب تحصيله مراجعت ايدنلر ايسه [هله علوم مذكوره ايله بوسبتون بادهوادن مناسبت ادعاسنده بولنانلره هيچ سوزم يوق] كنديلرينك اهل مدارس درجه‌سنه بيله واصل اوله‌مادقلرينى آكلايه‌جق قدر اولسون بو علملردن جدى برخط انتساب طويه‌مامشلردركه بونكده لدى الايجاب اثباتى ممكندر. انجق بوخصوصده افكار عموميه‌يى تغليط ايدن شى صوك زمانلرده مدارس مكتسباتنه عارض اولان كوسترشسزلكدر . بونك اسبابى ايسه برخيلى شيلر اوله‌بيلركه اونلردن بعضيلرى مدرس نامنه اعتراف اولنان نواقصك مبدأنى تشكيل ايدر .

اولا برخيلى وقتدنبرى مدارسده قيمت تحريرك بيلنمه‌مسى وياخود آرانيلمامسى .

ثانياً طلبه‌نك درسلرينه چاليشملرى ايچون حالاً ياردم ايديجى بر مجبوريت وآتياً قارين طويوره‌جق بر موعوديت بولنمامسى ،

ثالثاً شو امنيت مستقبله‌نك فقدانته مبنى بو طريقك سالكلرى ميانندن ثروت فكريه اصحابنك برر برر چكيلمسى .. وحتى فيض نامنى بو منبعدن اخذ ايدن اجله‌نك بيله نهايت باشقه طرفك مالى اولمق اوزره طانينماسى ،

ايشته مدرسه تحصيلنه عارض اولان وچوق كيمسه‌لرى پك ياكليش تلقيلره سوق ايدن كوسترشسزلك اسباب مسروده‌دن نشئت ايديور. يوقسه بو طريق ، شمدى‌يه قدر بيكسلكيله ، يعنى حمايه‌دن محروميتيله ، ياخود حمايه‌كارانك ضعفيله برابر ينه انظار امنيت وصميميت اوكنده خدائى برفيضه مظهريتنى محافظه ايتمشدر.

مابعدى وار — مصطفى صبرى

« خزائن منسيهٔ مليه‌مز »

دن

— عمومى كتاب خانه‌لره دائر —

— مصاحبه —

« ونكتب ماقدموا وآثارهم . . . »

شرقك اك روح نواز ، اك نظر فريب ميراثندن يادكارلرندن بريده عمومى كتاب خانه‌لردر . تربيهٔ

فكريه‌نك ، صفاى روحك مبجل خادملرى اولان اوراقده محفوظ بولنان مدونات كزيننك سيل خروشان اعتساف حكم فرما اولديغى زمانلرده كوشۀ خموله آتلدقلرينى كورن منتسبين علم وادب نه‌دلسوز حسياته نه قوتلى محاكاته دوشمكده ايديلر . اجدادمزك هربرى جهان دكر ال يازيلى تحفه‌لرينى‌ده شمدى نائل اولديغمز نكاه احرارانه ايله تدقيق ايدرايسه‌ك جان كزا ، ناروا تسيبات ومسامحاته هدف اولدقلرينى كورورز يك بويوك بر فكر معرفت پرورانه ايله تأسيس اولنمش كتابخانه‌لرمز محتويات نادره‌سنك ، اولكى زمانك صوكلرنده قابلرى رطوبتلى يرلرده بولنمقله چورومكه صفحاتى — ملتك استبداد سابقه ادراك ايله دليك دشيك اولمش جكرلرى كبى — ييرامغه باشلامش اولديغنى مع التأثر كورورز .

بوخزائن لاتفنانك وقتيله قدر وقيمتلرى يك ايى بيلنه‌رك سر تجيل ملتده طوتلمقده اولمسنه رغماً دور سابقده بر آلاى جاهلك منفعتلرى اينتيريقه‌لرى مقابلنده فدا ، خراب ايدلمسنه ملتى ، دينى ، سون هيچ بر كيمسه راضى اوله‌ماز . اما ، مع التأسف بو ، خزينه‌لر دكر مدونات منيفه — بيكلرجه ليرايه ويرلسه بيله اوجوز اوله‌جغندن قطع نظر — چوغى يداغتنام اجانبه كچمشدر كتبخانۀ اجانبده كى ال يازيلى نسخ نفيسۀ شرقيه وقتيله كيم بيلير هانكى وجدانسز ، ايمانسزك قدر وقيمت بيلميه‌رك بر منفعت غيرمشروعه مقابلنده فدا ايدلمشدر . اوت ! منفعت غير مشروعه . زيرا : اونفائس مبجله‌ده ملتك‌ده برحق حفظ واستفاضه‌سى وار ايدى .

اسلاف عظامزك كوز نورى دوكه‌رك ، عمرلر تلف ايده‌رك طباعتك اولديغى واولمديغى زمانلر وجوده كتيرديكلرى — هربرى برشاهد نازان كبى خطف ابصار ايده‌جك درجه‌ده آلتونلره ، يالديزلره مستغرق — او ، آبدات ، اونلرى الدن چيقارمق كستاخلغنده بولونان برسفيهك آمال شيطنت كاريسنه هيچ بر زمان فدا ايديلمه‌مه‌لى‌در . فكرمزجه او مجلدات مرغوبه‌ده حقوق عموميۀ ملت ثابت‌در .

تأمل اولونسون ! ال يازيلى آثار اجنبيه‌دن بزم كتابخانه‌لرمزده قاچ دانه بولونه بيلير ؟ يوقدر يا ، بولونسه بيله مطلقا نوادردن دكل‌در . چونكه اجانب فوت فرصت ايده‌جك مخلوقاتدن دكللردر . ملل متمدنه‌نك جمله‌سى ال يازيلى كتب نفيسۀ شرقيه‌يى — شرقك ديكر آبداتى كبى — حرزجان ايدرلركن بز اوزماللرى مال موروثمزى قسم اعظمى عالم سفاهته صرف اولنديغى مشهودات ايله ثبوت بولان برقاچ پاره مقابلنده نيچون الدن چيقارملى ايدك ؟ !

الدن چيقارمقله ايشلنه‌نيلمش اولان برنجى قباحته برده پاره‌سنك اسرافى صورتيله ايكنجى بر فضاحت علاوه‌سى ايچون دكلى ؟ ، آه ممكن اولسه ايدى‌ده او كتابلر آلنير ، چالينير ، صاتيليرايكن ملتجه حفظ ايدلسه ايدى ! بزه قاليرسه اونلر نه آلانك نه صاتانك مالى دكل ايدى‌لر چونكه مشترى قوجه برملت كتبخانه‌سندن آشيرلمش مالى آلديغى ايچون عفو اولونماز . بر خطا ايشله‌يوردى . صاتان‌ده قدر بيلمز برسفيه ايدى ، سفيهه مالنى ويره‌مك ايسه مقتضاى امرقرآنى‌در .

ظن ايدرم : الدن يك اوجوز چيقارلمش اوكنوز عرفان ايچون بويله يانوب ياقيلمق هرعثمانلى‌نك وظيفه‌سى‌در ، تاكه : ماضيدن عبرة آلەرق مستقبلده انافس آثار شرقيه‌نك حسن حفظنه دقت اولونسون . دقت اولونمش ميدركه اون بش يكرمى سنه‌دن برى اك كوزل ال يازيلى بيكلرجه آثار شرقيه هپ يداغتنام بيكانكانه كچمش‌در .

اجانب برده شرقك اوقبيل كتب نفيسه‌سنك (دفه) قابلرينه عاشق‌درلر . مسموعمز صحيح ايسه اوقابلردن كه هربرى عثمانلى ارباب صنعتنك تجليد وتذهيبده‌كى مهارة محيرانه‌لرينه نشانه‌در ، يوز ، اوچ يوز ، بش يوز ليرايه صاتيلانلرى وارمش ! بوصاتشلرده بوالدن فرصت قاچيرشلره نصل آجينماز ؟ !

بوسیله‌نك تشریح علانه گلنجه : ارتاً کندیلرینه بالانتقال قیمت ناشناس سجهلهٔ اصحابی طرفندن صاتیلان کتابلر داخلی حساب اولمامق اوزره باقی قالان کتب نفیسه کتابخانه‌لردن نومرولری امحا ، قابلری فك ایده‌رك دفتردن اسملری قالدیریلوب صاتیلانلردرکه ضیاعنه، غیوبتنه آجینه‌جق قسمده بودر. زیرا : بونلر احاد یدنده بولنانلر کبی متوسط بلکه عادی یازیلی، ورقله مزین شیلر اولمایوب سلاطین عظام بهشت مقام حضر-اتنك بیکلرجه لیرایه تحریر وتذهیب ایتدیردکاری طا-قمندر . مختلف کتب خانه‌ده مصادف نظر استفاده‌مز اولان بونوع آثار جلیله بیله‌مه‌یز اما ندرة ونفاستلری نقطه‌سندن بها یتیشه‌جك درجه‌دن برتردرلر.

ایشته بونلرك کاغدلرینه طرز تحریر وترتیب وتجلید وتذهیبلرینه باقدقجه حیران اولمامق ممکن دکلدر . ایشته اوروپالیلرك اغزلرینك صونی آقیدانده بوجهتدر .

جملەنك معلومیدرکه بیکلرجه لیرایه انجق الده ایدیله‌بیلن بوقبیل مجلاتك محفوظ اولدقلری کتب خانه‌یه دور سابق مسامحه ، پك پك یوز یوز اللی غروش آیلقلی حفاظ کتب تعیین ایدر ایدی ؛ او آدملر یوزی اوتوز غروش بیله ایتمه‌ین معاشلریله هانکی حاجتلرینی تسویه ایده‌بیله‌جکنی دوشونمکدن وقت بولامازدیلرکه کتب خانه‌ده‌کی وظیفه‌لرینه اعتنا ایتسینلر . بویوزدن او مواقع استفاضه‌نك اکثری ارباب معارفه کونلرجه مسدود وانظار تفتیشه غیر تابع قالیور ایدی !

واقعا بردقت وقوعی مروی کتب خانه سرقتلری اوستنه اسکی معارفجه ـ حرکت مذبوحانه قبیلندن ـ مفتشلر تعیین اولونوردی . فقط هیهات !

« آتی آلان اسکداری کجدی »

او آنتیقه‌لر یرلرندن ، ترکیادن چیقار چیقماز تعبیر اصحیله چیقاریلیر چیقاریلماز اوروپا کتاب خانه‌لرینه یرلشیور ایدی . شیمدی قباحتی کیمه بولاجغز ؟ ینه کندیمزه ، دکلمی؟! هرمنفعت بین کبی بزده فائده‌مزی بیلەلی ایدك‌ده خزائن ملیه‌مزك ولوبرکوهر پاره‌سنی بواجانبه‌کچیرمه‌مك قومیتنی، عصبیتنی حفظ ایتملی ایدك .

— خاتمه —

حسن نیته مقرون شوحسب حال انشاالله آتیاً ترقیسی محقق اولاز ملت نجیبه‌مزك کوش عرفانندە یرطوتارده ارتق ماللرمزه صاحب اولور وتلافی مافات ایدرز .

نورالدین منیر

ادبیات

زواللی وطن

بیکلرجه دنی صویدی نه‌سی وار ایسه چالدی
کوندن کونه غیرتکش اقبالی آزالدی
امداد ایده‌جکلرده بتون غفلته طالدی
مأیوس امل بستر محنتده بوکالدی
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

آچمش خونه جسمنه بیك یارهٔ خونپاش
اوشمش باشنه خیرپالامش برسوری اوباش
رحمت اوقودور کندینه اول فرقه‌ده نباش
نمرود ایله حجاج اوله‌ماز آنلره پاداش
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

لب تشنه یازق نار تحسّر ایله یانمش
بیتمش اریمش ظلم ایله باق قانه بویانمش

تاجان اوینه خنجر بیداد طیانمش
بی‌تاب دوشوب خاك مذلتده اوزانمش
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

بزدن اومیور یارهٔ دلدوزینه مرهم
بزدن دیلر امدادی بو حالتده مسلم
جاندنده، جهاندنده وطندر بزه اقدم
بالله طیانمز شو حزین وضعنه آدم
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

آغوشه چکن بیت خدایی بو وطندر
نشر ایلهین انوار هدایی بو وطندر
اعلا ایدن عرشه شهدایی بو وطندر
پرورده قیلان بای وکدایی بو وطندر
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

عثمانلری ، اورخانلری هپ لرزه رساندر
فاتحله ، یاوزلرله‌ده مغبوط جهاندر
اسلافمزك هر بری برشیر ژیاندر
اثبات وراثت ایده‌جك دم بوزماندر
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

اجدادمزك صیت بلندین ایدهلم یاد
دنیاده نه‌در بیلدیرهلم غیرت احفاد
اعلا ایدهلم شانی بردن ایدوب امداد
همدست اولالم ایلیه‌لم سرتسر آباد
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

چوکمش ایدی هرکوشه‌سنه نکبت وکابوس
یانغین یری ظن ایتمه‌ده شمدی کورن افسوس
غیرت ایدهلم اولمیه‌لم بز بنه مأیوس
ایجاب ایدییور چونکه بوکون غیرتی ناموس
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

بردم کلیر البته ایرر مقصده ساعی
برلشمز عطالت ایله توفیق الٓهی
بز اولمیه‌لم ساده سوابقله مباهی
تعقیب ایدهلم حقه چیقان منهج وراهی
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

انسانده کرك میل معالی وبصیرت
آندن طوغار انسانده حمیت ایله غیرت
غیرتله حمیت ایله برکوچك عشیرت
دنیایی بتون صارصدی اولوب بر قوجه دولت
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

§

برخارقه‌در بزده اوبنیان معلا
اجدادمز ایتمش آنی هروجه ایله اعلا
فرضدر یولنه قانمزی ایلمك اجرا
ارواح شهیدان بزی ایتمکده تماشا
بیچاره وطن ایشته بوکون برنفس آلدی
احیاسی بش اون سوکیلی اولادینه قالدی

مقری‌کوی : ٢٦ ایلول ٣٢٤

خلیل ادیب

آناطولی سیاحتی

— تموز بشده —

شمندوفرله کیدرکن کوکلده برماتم
براضطراب‌که اجرای حکم ایدر هردم
بتون مناظری برقسوت ایتمش استیلا
ایدردی صانکه مظالمدن اشتکا عالم

یاغار طورورایدی ساکن ، حزین برباران
جبال شاهقه کوسکون ، سحابه‌لر کریان
جوار خطه مصادف خراب قریه‌لرك
افقلرنده نمایان آجیقلی برهجران

چاغلتیلر ایله ایکلردی کوردیکم دره‌لر
بوآه وناله‌یی دیکلردی صانکه مشجره‌لر
کویك چوجقلری منظور اولور آچیق ، چپلاق
آچاردی دلده مؤثر جریحه‌لر یر ، یر

یولك صاغنده ، صولنده بتون قادین ، ارکك
اکین بچر محن عالمه کوکس کره‌رك
چولوق ، چوجق سکزاون آی تعیش ایتمك ایچون
صباح اولور ، دیدینیرلر کونش باتنجه‌یه‌دك

کدر نه‌حاله کتیرمش باقك شواختیاره !
اودون طاشیر ایکی مرکبجکله بر بازاره
صاتیش اولورسه نه‌موطلو ! یااون ، یاکه کله
دونر ، دکلسه تعبله .... یازیق زواللیلره

بز ذوق وصفامزده سفیهانه قوشارکن
بیچاره‌لر افغان ایدییورمش کدرندن
راحتلری یوق ،ماللری یوق ، حاللری یوقدر
حالسزلك ایله کونلری بوش کچدیکی چوقدر
اموالی صاتمش ، کوتوروب ویرکی‌یه ویرمش
برقاچ قویونی وارایسه مختاره ییدیرمش
زاندرمه کلوب کویده یاتاق ، یورغانی آلمش
برعائله بوم بوش قوری برخانه‌ده قالمش
سونمزمی اوجاق ؟ تجره کیتمش ، تاوه کیتمش
مظلوملرك اوجه اولان ایشلری بیتمش
کیتمش بری برظالمك آیلقجیسی اولمش
بردیکری قالمش دها قاچ کره صویولمش
بزلر دخی چکدك نیجه آلام مظالم
آنجق بونی ایتمز ایدی درپیش ، خیالم

عودتده اوکویلرله ، اهالیسنه باقدم
بورتبه سویندم که همان غشی اوله‌جقدم
هرخانه برر قرمزی بایراقله مزین
شبانی‌ده شن ، پیری‌ده شن ، حاصلی هپ شن
آلام زمان نشوه‌لره منقلب اولمش
اندیشه‌لر اشواق خروشان ایله طولمش
لکن بومسرت‌ده دوام ایلمز البت
برشیلری یوقدر نه‌زراعت ، نه‌تجارت
جهل ایلمش آدابنی ، اخلاقنی تاراج
هرقریه برر مدرسه‌یه ، مکتبه محتاج
تعمیمه سزاوار کورلمزسه معارف
مکتب صاییلرسه ینه برفضله مصارف
یوکسلمز ایسه دین ایله دنیامی برابر
هرشیئمزك بیلمه‌لی بز محوی مقرر

فاتح درس عاملرندن
ع ، عاطف

کرسئ تدریسده

— مکتب —

افندیلر ! ینه مکتبدر التجاکهمز
بودر فیض وسعادت بزم پناکهمز
بیلیرسیکز که نه‌چکدك ؟ زمان ماضیده
اوکیتدی نه‌ایسه ، فقط شمدی حال وآتیده
نه‌دوشدی عهده‌مزه بیلدیکزمی بونلری سز ؟
اولانجه عمرمزی وقف وورزش ایتملی بز
اونه‌یدی اسکیسی ؟ هردرسه آری سانسورلر
کیرردی صنفه اودشمن باقیشلی نانکورلر
کچن سنه یدی أوت ! خاطرمده قالمشدی
برامتحانه یاقیندی ، زمان آزالمشدی
ایکنجی صنفه کیروب درسه باشلامشدم بن
سزکده دقتکز نجه ملتزم ذاتاً
او بوستانی بز اولجه ایله‌یوب تلخیص
سزه اوقوتمغه ایتمش ایدك آنی تخصیص
فقط نه‌در او اثر ؟ ایتدیکزدی چوق تقدیر
بونکچون ایله‌مك ایستر ایدم کوزل تقریر
دانیشدم آیریجه برذاته ، ایتدم استکناه
بحق آکلاده‌رق ایله‌دی بنی آکاه
امان ! حکومته عائد لاقردیدن حذر ایت !
تدنیاتنه دائر جهتلری کذر ایت !
بومبحثه متعلق نه‌وارسه بوستانده
سیلوب سوپورملی برشی براقیوب آنده
خلاصه بوم بوش اولنجه سیلنملی اوکتاب
ایدلمز اولملی یاپراقلرندن استکتاب
فقط اوروندوله‌مشدمدی خیلی آثاری
سزکده کوردیککز بوستانك اشعاری
جناب سعدئ علامه پیشوای بیان
خطیب نکته شناس وادیب پرعرفان
نواجذندن آقان سلسبیل حکمتدر
کتابی مکتب اخلاق پرکرامتدر
بتون نکات ومزایایی ، بك چوق امثالی
احاطه‌سیله‌ده حتی بوکونکی احوالی
دیمش کتاب شریعتدن اخذفیض ایده‌رك
فقط ادبله بیاننده کظم غیظ ایده‌رك

اوکونکی درسمز ایشته شوسوزلر اولمشدی
کوکلده محتویاتیله ایجه طولمشدی

دراقصای عالم بگشتم بسی
بسر بردم ایام باهرکسی
تمتع زهر گوشهٔ یافتم
زهر خرمنی خوشهٔ یافتم
چوپاکان شیراز خاکی نهاد
ندیدم که رحمت برین خاك باد
تولای مردان این پاك بوم
برانگیختم خاطر ازشام وروم

اوچنجی بیته کلنجه دکیشدی تقریرم
وطن محبتی لازم اولدی تصویرم

لوحهٔ اندیشه‌ده غایت بیوك برداره
رسم ایدلمش فرض ایدك اولجه یاخود برکره
هانکیسیچون اولسه البت مرکز ایستر مرتسم
دائراً مادار اطرافی محیط محتشم
جسم ملتدر محیطی ، مرکزی روح الوطن
امتزاج ایتمشلر ، اولمشلر وجود مؤتمن

ایشته روح اولدی وطن ، ملتسه جسم پاکیدر
حب ملت جسمنك حامیٔ دهشتنا کیدر

دیر دیمز برده آچیلدی قاپو ، کیردی بر ذات
قاله قالدی سوزوم آغزمده دیدم که : هیهات ! ..
برتمنا بیوروك !

یوق خواجه افندی لطفاً —
— درسی تقریر ایدیکز دیکلهمك ایسترم بن
ایشته سعدی بوقدر کشت وکذار ایتمشدر
صوکره شیرازه دونوب اورده قرار ایتمشدر
بورادہ پاك ، صفت ، حذف اولنان موصوفی
اوده مردان اولیور ، اکلاشیلیر محذوفی
صفتك جمعنه دائر واراید قاعدهمز
بونی اولجه دیدك ایشته بودر فائدهمز
ایلهدم درسی قواعد ایله کویا تفصیل
برایکی جملهده بولدمدی برای تمثیل
— درسکی دوغروسی شایان تمثل بولدم
بن ایسه سوزلری محتاج تأمل بولدم
شمدی حقه نهقدر حمد وثنا ایلیهلم
ویردیکی نعمته بیلمم نهدعا ایلیهلم
عجز ایله ذات الهی یه توسل ایدهلم
ایشبو قوتله چالشمقله تکمل ایدهلم

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

اجتماعیات

—

— مقالهٔ مخصوصه —

حاجه فاطمه مرغوبه امضاسیله (بیان الحق) ك درت نومرولی نسخهسنده یازیلان مقالهٔ مرغوبه نظر امعان واستحسان ایله مطالعه اولندی . محررهٔ مقاله خانم افندی یه بوصورتله ابراز ایلدکاری حمیت حقیقیهدن طولایی عرض تشکرات ایلدکدن صوکره بومسئلهٔ اجتماعیه حقنده بزده خاطریمزه کلان بعض نقطهلری ایضاح ایدهلم :

تزین وتجمل خصوصنده نسوانك میل طبیعی و آرزوی جبلیسی قابل رد اولمیان حقایقدن اولوب هرنقطهسی عین حکمت ، هرحکمی عین حقیقت اولان شرع قویم احمدی بومسئلهده دخی نسوانك میل طبیعیسنه موافق احکامی حاوی بولنمش وصنف ذکور ایچون استعمال واکتساسی تحریم بیوریلان سیم وزردن معمول شیلرله البسهٔ حریریه صنف اناث ایچون حلال بیورلمشدر . آنجق هرخصوصده اولدیغی کبی اشبو مباحات شرعیهدن انتفاع واستفاده خصوصنده دخی سفه واسرافدن مجانبت ایدلمك لازم کلیر .

ایجابات شرعیه بومرکزده اولدیغی حالده ساده دلان نسواندن برطاقمنك میل تزین وتجملده هرنصلسه ورطهٔ افراطه دوشهرك اوروپا ارباب ثروت ویسارینی بیله آره صره مجبور شکایت ایدن مودایه اتباع ایلمهسی وبر طاقمنكده کورهنك سائقهسیله ویا غیرت اقران بلاسیله بوبلیهٔ خانما نسوزه قاپیلمهسی یوزندن شهری اتکلرله لیرالریمز خارجه چیقمقده وثروت ملیهمز ایله متناسب اولمیان بوطرز تزین سعادت عائلهیی ، صفوت معیشتی اساسدن ییقمقدهدر .

عثمانلیلق نام مبجلی آلتندهکی جمعیت سیاسیهمزك دوام وبقاسنی تأمین ایچون یالکز ارککلرك چالیشماسی کفایت ایتمز . شرائط اجتماعیهمزی اصلاح ایچون حمیتپروران ذکورك مصروف اولان مساعیسنه قادینلریمزكده پك زیاده معاونت ومظاهرت ایلملری اقتضا ایدر . (قلعه داخلدن فتح اولنور) مثلی طویوب ایشتمدك کیمسه یوق کبیدر .

فعاليت وغيرت وطنيه‌لريله ، حميت وحسيات مليه ـ لريله بتون اقوام جهانى انكشت بردهان حيرت براقان ژاپونياليلرك رجالى كبى نسوانى دخى سلم ترقينك اك يوكسك قدمه‌سنه چيقمش اولدقلرى حالده عادات مليه ـ لرينك محافظه‌سى امرنده كوستردكلرى غيرت وفطانتله رفيق حياتلرينه نه بيوك مظاهرتلر كوستريدلر ، نه قدر آلقيشلره ، ستايشلره مظهر اولديلر ! آره صره اوراق حوادثده اوقوديغمز بوكبى منقبه‌لر موجب عبرت احوالدن دكليدر ؟ اساس تحقيق اولنمقسزين تقليد وكوره‌نك بليه‌سيله غربك برطاقم اخلاق وعادات رديئه‌سينى قبول واجرا موجب اضمحلال اوله‌جق شيلردن دكليدر ؟

هركس يورغانينه كوره آياغنى اوزاتمق لازمه‌دن ايكن پك مهم مسائل حياتيه‌دن اولان بودستور عاليدن چوقدن برى مع التأسف انحراف ايدلدى ، بويوزدن نيجه خانه‌لر محو اولدى نيجه بقاللر ، قصابلر دولانديرلدى .

عائله‌سى مودايه تابع اولان چوق كيمسه‌لر تملق وتكابولرله امرار اوقات ايتمكه باشلادى .

دور سابق مظلمه‌ده كديمين وعرق جبينله شو طرز معيشتك باركران مزاحمنه تحمل ايده‌ميانلر ناموس ووجدانى ، صلابت وديانتلرينى صاته‌رق خفيه‌لك كبى اك شنيع دنائتلره سوروكلنديلر او واسطه ايله تأمين ايلدكلرى دبدبۀ اقبالى تذبذبه دوشورمامك ايچون آره صره كذب وافترالرله‌ده اويمقدن ، جان ياقمقدن چكنمديلر . بوكبى احوال سيئه‌نك مرتكبلرى اشد مجازات ايله جزالرينى كوره‌جكلرى كبى او كبى كيمسه‌لرى بازيچۀ هوسات ايدن نسوانك‌ده عذاب باريدن تخليص كريبان ايده‌ميه‌جكلرى طبيعيدر .

بشيوز غروش معاشلى بركيمسه‌نك عائله‌سى آنك قزانجيله متناسب براداره تاسيسنه غيرت ايتميوبده كندوسنى مودايه اتباعه مجبور عد ايدر ، قومشوده واقربا ده وقوعى اكسك اولميان جمعيتلر ايچون يكى يكى لباسلر ، سوسلر تداركنه انهماك كوسترر ايسه او عائله‌نك موازنۀ ماليه‌سى طبيعتيله مختل وهرايشى مشوش اولور، مرارت حياتك ، هموم معيشتك هرنوعى هجوم ايلر بوندن صكره او عائله ايچون هرنوع سعادته . دنيوى واخروى هرنوع مقاصده الوداع ديمكدن بشقه چاره قالماز .

شو مقدمات بديهيه دن شرعا منهى اولان سفه واسرافك منبع سيئات اولديغى توضح ايده‌جكندن اطناب مقاله لزوم كوريله‌مدى .

بوبلاى خانمانسوزدن تجرد ايتمدكجه جمعيتمزك سعادت وسلامتى تأمين ايديله‌ميه‌جكنه وبوخصوصده اركككلردن زياده قادينلريمزك عروق واعصاب حميتلرينك تحريكنه لزوم كورلديكنه بناءً محررۀ مقاله كبى فاضلات نسوانمزك اك زياده بومسئله حقنده دامن درميان غيرت اولملرى وجيبه‌دندر .

مسئله‌نك قالا وقلما تشريحنه همت بيوريلور ايسه ثروت مليه‌مزك اك زياده مصروف لهاسى اولان نسوا ـ نمزكده حميت وطنيه وغيرت مليه‌لرينى اثبات وبومسلك معقولده ثبات ايده‌جكلرى طبيعيدر . بوكون يرلى قماشلريمزه رغبتله اوروپانك ايپك نامى آلتنده غالى فيئاتلرله صاتديغى اوت قماشلرندن ، هيچ برقيمت حقيقيه‌يى اولميان بونجوقلرندن وخصوصيله بونلرك تزييد رواجنه خدمت ايدن مودا وموده‌سته‌لرندن تجرد وتبرى ايدلمسى وجوب شرعى وعقلى تحتنده ظن اولنور .

والله يهدى الى سواء السبيل

مجلس تدقيقات شرعيه باش كاتبى
سعيد

تجارت شرکتلری ومنافع اقتصادیه‌سی

برمملکتك کسب ثروت وسامان ایلمسی، معمور وآبادان اولمسی ایچون تجارتك مظهر تشویق وترغیب اولمسی مقتضیدر. صنایع زراعیه اربابنك استحصال ایلدکلری اموال وذخائری مستهلکینه عرض ایده‌جك، صنایع اعمالیه منسوبلرینك فابریقه‌لرنده حصوله کتیره‌جکلری مواد واشیایی ممالك بعیده‌یه سوق ونقل ایده‌جك تجاردر. تجار صنفی مستحصللر ایله مستهلکلر آراسنده بر واسطه‌در. مستحصللری مشتری آرامق کلفتندن مستغنی قیلدیغی کبی مستهلکنی‌ده احتیاجلری اولان اشیانك عامللرینه مراجعتدن قورتارير. شوصورتله هرایکی طرفه ایتدیکی خدمتك فوائدی پك زیاده در. برطرفدن تارلاسنی انواع مشاق ومزاحمه قاتلانه‌رق زرع ایدن بر چفتجی‌یی دوشونه‌لم که الده ایتدیکی ذخیره‌یی بالذات صاتمق ایچون بازارلره، مرکز اخذ واعطا اولان برلره کیتمکه مجبور اولسون، دیکر طرفدن خلقك هرکون دکیشن احتیاجات واذواقنه موافق مواد اعمالی ایچون کیجه‌سنی کوندوزی دوشونن، چالیشان برفابریقه‌جی‌یه باقه‌لم که بواشیاسنی الدن چیقارمق ایچون واپورلره تحمیل، ممالك بعیده‌یه سوق واخراج ایله مکلف اولسون. نه‌بوچفتجی اصول زراعتك اصلاحنی، ایی تخم انتخابنی، حیوانانك تکثیرینی لایقیله دوشونه‌بیلیر، نه‌ده اوفابریقه‌جی اعمال ایتدیکی مواد واشیانك متین، ظریف، نفیس، اهون اولمسی ایچون وقت صرفنه مقتدر اولور وبالنتیجه نه‌زراعت وفلاحت، نه‌ده صناعت ترقی ایدر. ایشته تجارت درکه بر طرفدن ارباب زراعت وصنایعه دیکر طرفدن مشتریلره، تعبیر علمیسیله مستهلکلره برخیلی وقت قازاندیرر چیفتجیلر فابریقه طورلر، مشتریلر مستهلکلر تصرف ایتدکلری بووقتی کندی ایشلرینك اسباب ترقی وتعالیسنی تحری وتأمله، تطبیق واجرایه صرف ایدرلر.

اشبو مقاله‌ده‌کی مقصدمز تجارت شرکتلرینك فوائد ومنافع اقتصادیه‌سندن بحث ایتمك ایدی. سوق کلام ایله تجارتك فائده‌لرندن برنبذه بحث ایتدك. ذاتاً بوکون تجارتك منافعنی انکار ایتمك کیمسه‌نك خاطرینه کلمز. (فیز یوقراط) دنیلان برصنف خلقك وقتیله سویله‌دکلری کبی «مولد ثروت انجق زراعتدر، صنایع، تجارت عقیم مشغولیتلردر» دینلره تصادف ایده‌مه‌یز.

شرکتلره کلنجه برطاقم کیمسه‌لرك اتحادیله حاصل اولدیغی ایچون اتحادك انواع فوائدینی جامعدرلر. بوکون نائل اولدیغمز شو مقدس حریتی برطاقم احرار امتك بوزولمق بیلمز اتحاد واتفاقنه مدیون اولدیغمز معلومدر. اتحادك قوتی قدر مؤثر، عظیم قوت بولنه‌ماز. برچوق کیمسه‌لرك سرمایه‌لرینه، سعی وعمللرینی برلشدیرملری، برایشه تشبث ایتملری‌ده بویله براتحاد قوتی حصوله کتیرر. ضعیف، قوتسز ایپلکلرك بیکلرجه‌سی برآرایه کله‌رك یاپیلان خلاطلرك نه قدر قوای مقاومه‌لری اولدیغنی هرکس کورمیورمی؟ ایشته اتفاق واتحادك قوتنك اك بسیط، عوامپسندانه برمثال ایله ایضاحی. افراد برچوق امور جسیمهٔ صناعیه وتجاریه‌یه تشبث ایده‌مزلر. بونده‌ده معذوردرلر. چونکه مثلا بربحر املا ایتمك برتونل حفر ایلمك، برشمندوفر انشا ایتمك ملیونلرجه لیرا سرمایه‌یه متوقفدر. برمملکتده بویله ملیونلره مالك قاچ آدم بولنه‌بیلور؟ ملیونلرك وحتی ملیاردرلرك مبذول اولدیغی آمریقاده بیله تشبثات جسیمهٔ صناعیه ایچون مقتضی سرمایه منفرداً برآدم طرفندن تدارك ایدیله‌مز. بویله مهم، عظیم برایشك کافهٔ نتایج ومسئولیتنی کیم درعهده ایده‌بیلیر. اکر افراد شرکتلر تشکیل ایتمسه‌لردی ممالك متمدنه‌ده کوردیکمز محیر عقول بونجه مآثر حاصل اوله‌بیلیرمیدی؟ ارباب اقتصاددن بعضیلری افرادك قوتیله

شركتلرك قوتنى آلات عاديه ايله ماكنه‌لرك قواسنه تشبيه ايتمشلردركه پك مصيب برمقايسه‌در .

برمملكتك حصول رفاه وعمرانى ايچون شركتلرك تشكيلى فوق‌العاده تشويق ايتمه‌ليدر . شركت تشكيلى ايچون موضوع اولان قيود ثقيله الغا ايدلملى، حكومتلر بوصورتله تشكل ايدن شركتلرى طانيماليدر . حكومت خلقك، تبعه‌نك متضرر اولملرينى منع ايچون شركت تشكيليله اهاليدن سرمايه طوپلايه‌جق كيمسه‌لرك ارباب ناموس واعتباردن اولمسنه نظارت ايده‌بيلير . آنجق تشبث شخصينك تقدير ايدلديكى مملكتلرده خلق، حكومتك بووصايتنه‌ده محتاج دكلدرلر .

بوكون آوستريا و بلغار امتعه‌سنه قارشى برحرب اقتصادى آچدق . بو حربدن مظفر چيقمه‌مز ايچون آوستريانك ، بلغارستانك بزه كوندرديكى لايعد ولايحصى اشيايى كندى مملكتمزده يتشديرمك لازمدر . يوقسه آوستريايه ويره‌جكمز پاره‌يى آلمانيايه ، بلغارستانه ويره‌جكمز شيئى يونانستانه ويرمكله مملكت برشى استفاده ايتمز . حالبوكه بو اشيانك جمله‌سنى استحصال واعمال ايچون افرادك سرمايهٔ شخصيلرى كافى كلمز . اما شركتلر، تشكيل اولنورسه داخلاً مثلا هم سربوشمزى، هم لباسمزى، هم‌ده شكريمزى تدارك ايتمك ممكن اولور . بو آچيله‌جق فابريقه‌لرده اهالى ايش بولور . مملكت زنكين اولور . حكومت‌ده بوثروت عموميه‌دن مستفيد اوله‌رق وارداتى تزايد ايدر ، مضايقهٔ ماديه‌سى زائل اولور .

شركتلرك مهم برفائده‌سى‌ده خلقى تصرفه تشويق ايتمسيدر . الك جزئى تصرفاتى قبول وارباح ايدن برطاقم مؤسسات تشكيل اولنورسه خلق اسرافدن اجتناب ايلر ، تصرفه باشلار . بوسايه‌ده مساوئ اخلاقيه‌مزدن تخليص نفسه امكان بولورز . مثلا هركون يوميه‌سندن ايكى غروشنى تصرفه امكان بولان برعمله فرض ايدهلم ، اكر بو آدم ثمرات تصرفنى قبول ايده‌جك ، آنكله تشبث ايديلن ايشك بركار ، برفائده حاصل ايليه‌جك ، برمؤسسه بولورسه - تصرف صندوغى ، امنيت صندوغى كبى - بوتصرفنى اورايه توديع ايلر وتصرفاتنك مثمر اولديغنى كورمكله شوق وخواهشى زياده‌لشه‌رك تزييد مساعيده بولنور . اكر بالعكس بويله برمؤسسه اولمه‌سه‌يدى النده‌كى ايكى غروشنى ياتوتونه ، يا اسپرتويه ويره‌جك بوصورتله حيوانى زهرليه‌رك حيثيت انسانيه‌سنى ، شرف ذاتيسنى غائب ايده‌جك ايدى . ايشته بوجزئى تصرفاتى برآرايه كتيره‌رك بونكله برايشه تشبث ايده‌بيلمك دخى شركتلر تأسيسيله قابلدركه بوفائدهٔ اقتصاديه واخلاقيه مملكتك تعاليسنه ، تزايد رفاه وسعادتنه خدمت ايدر .

عينى‌زاده حسن تحسين

— بيان الحق —

الحمدلله والمنة استبدادك آهنين پنجه‌لرى ، ساعدبولاد حريتله قيريله‌رق منافع مشتركه‌مز، فوائد لازمة الاستحصالمز، امت طرفندن شركتلر تشكيليله حيز آراى حصول اولمغه باشلامشدر ، اوليه‌ده تمنى اولنور ، آنجق بو شركتلرك مشروعيت دائره‌سنده تشكلى ايچون اصحابى طرفندن مجله‌نك كتاب الشركه‌يه عائد مواد موجوده‌سنى تدقيق ايله اونلره تطبيق معامله بيورملرينى شايان توصيه كورديكمز كبى محتاج ايضاح اولان نقطه‌لر ايچون جمعيتمزه مراجعت وقوعى تقديرنده طرفمزدن كنديلرينه لازم كلن دلالت وخدمتك دريغ ايديلميه‌جكى وعد اولنور .

زبدهٔ سياسيه

بو هفته ايچنده آوروپا سياساتنك تحولاتى ، قابينه‌لر آره‌سنده جريان ايدن مذاكراته تابع اولمشدر . بويله

اولمسی‌ده طبیعی ایدی . بلغارستانك اعلان استقلالی ، بوسنه وهرسكك آوستریایه الحاقی وقعه‌لری قارشوسنده بر مدت آوروپا مبهوت كوروندی. ملت عثمانیه‌نك اوتوز سنه جور واستبداد آلتنده ازلدكدن صكره تاریخ مدنیده امثالی كورلمه‌ین بر صورتده ، بر صورت انسانیتكارانه‌ده، قان دوكمه‌دن ، استحصال واسترداد ایلدیكی حریتی یالكز عثمانلیلر نظرنده دكل، مدنی وانسان صفتنه لایق هر فرد عندنده مقدس ومبجل كوریله‌جكی ظن اولنیوردی. هیچ بر وجهله استبداددن، صحائف تاریخده تقدیرلره ، آلقشلره لایق اوله‌جق بر یولده ، قورتلمش وعادتا عالمه انسانیت ومدنیت نمونه‌سی كوسترمش اولان عثمانلیلره قارشو مشكلات ایقاع ایدیله‌جكی تخمین ایدیلمیوردی . فقط بو انسانی‌دوشونجه‌لر سیاسیاته داخل اوله‌بیلیرمی؟ دكل یالكز حكومت عثمانیه‌یه قارشو مشكلات چیقارمق ، بلكه آوروپا صلح ومسالمت عمومیه‌سنی بیله تهلكه‌یه دوشورمك ، بالقانلرده آتش حرب وجدالی آلولملك كبی احواله سبب اوله‌جق تشبثاتدن بیله چكنمدی. سیاسیات حیات امه رعایت ، انسانیته ومدنیته خدمت كبی خصوصاتی كلفت عد ایدیور . یاخود حالا قرون وسطی سیاسیاتنك دوكونتیلرینه تابع اولان ، بیسمارق پولتیقه‌سندن درس آلان بارون ره‌رنتال بویله حركت ایلمكدن چكنمیور . حكومت عثمانیه‌نك اعتدالكارانه وحق‌شناسانه حركتی ، بالقانلرده محاربه چیقاروب كلاه قاپمق ایسته‌ینلری امللرینه موفق ایده‌مدی . آوروپانك حق وعهده رعایتكار ، مسالمتپرور دولتلر حقوق ومنافعمزی وقایه‌ده كی خط حركتمزی‌ده تقدیر وتصویب ایلدی. قونفرانس اساسی قبول اولندی. فقط بلغارستان طوپلادیغی عسكری نه یاپه‌جق ؟ صربستان وقره طاغده آوستریا علیهنده حاصل اولان هیجانی ، اجرا ایدیلن نمایشلر نصل تسكین ایدیله‌جك ؟ ایشته برمدت بو كبی احوال آوروپاده محاربه تلاشی حاصل ایتمش ایدی .

فقط شمدی بو تلاشلر زائلدر . . . نتیجهٔ مطلوبه‌یه وصوله قدر مسئله‌لر قابینه‌لر آراسنده مذاكراته معلقدر.

صربستان وقره طاغ اوروپا قابینه‌لری نزدینه برر مأمور اعزام ایلمشلردر . صربستان ولی عهدی ایله باش وكیلی پترسبورغه كیتمشدر . روسیه‌ده اوستریانك حركتی حقنده افكار عمومیه‌ده پك چوق سوء تأثیر حصوله كلمشدر . اوستریایه قارشو خصومت آرتمشدر . بو جهته صربلیلر اك زیاده روسیه‌دن مظاهرت امیدنده‌در. مع مافیه صربستانك وقتیله درسعادت سفارتنده بولنان موسیو نوواقوویچ بورایه اعزام اولنمشدر . صرب وقره طاغ مأمورلری كیتدكلری یرلرده عثمانلی سفارتلرینی زیارتله حكومت عثمانیه‌یه قارشو ابراز موالات وحرمت ایلمشلردر. بوسنه وهرسكك الحاقندن طولایی عثمانلیلرك ضررینه بریول قبول ایتمیه‌جكلرینی سویله‌مشلردر .

بلغارستان ابتدا درسعادته ایكی مأمور كوندره‌رك بوراده تفحصاتده بولندرمشدر . بونك اوزرینه صوفیه‌ده انكلتره ، فرانسه وروسیه حكومتلری نامنه قونسوسلری طرفندن بلغارستانه تبلیغات اجرا اولنه‌رق حكومت عثمانیه ایله ائتلاف توصیه اولنمشدر . بلغارستان تكلیف واقعی قبول ایله سلاح آلتنده بولنان افراد احتیاطیه‌سنی طاغتمغه قرار ویردیكی كبی درسعادته‌ده حصول ائتلاف ایچون مأمورلر اعزام ایلمشدر .

بو آرالق بلغارستانده صوبرانیه مجلسی كشاد اولنه‌رق پرنس فردیناند طرفندن نطق افتتاحی برقرال صفتیله ایراد ایدلمه‌مش ، قراللغك اعلانی بر وقعه صورتنده حكایه ایدلمشدر . بویله ایجاب ایدر . چونكه صوبرانیه‌نك صورت فوق‌العاده‌ده تشكیل واجتماعیله قراللق اعلانی اولجه بوراده قبول وتصویب اولنمق ایجاب ایدر . بناءً علیه آوستریایه خوش كورنمك ، آوستریا پولتیقه‌سنه آلت اولمق ایچون بلغارستانده اعلان اولنان استقلال اساساً بلغارستان قانون اساسیسنه‌ده مخالف برحركت

تشكيل ايلمشدر . بونقطه برپروتستو شكلنده صوبرانيه اعضاسندن يكرمى ايكيسى طرفندن بيان ايدلمشدر . بوحاله وبلغارستانك اعلان استقلال ايدرك برشى قازانمامش اولمسنه كوره حركت واقعه بلغارلرك منافع حقيقيه‌سنه موافق بولنمديغى اكلاشيلمشدر .

بلغارستانك حركت واقعه‌سى حكومت عثمانيه ايله آره‌سنده اختلاف چيقارمشدى . بواختلافك دوامى بلغارلرك منافع حقيقيه‌سنه موافق كلميوردى . هرحالده ائتلاف حاصل ايتمك ، استقلال معامله‌سنى بريوله قويمق بلغارلرجه موافق عقل وحكمت اولديغى اكلاشيلمشدر .

بلغارستان امارتنك حكومت عثمانيه‌يه اعطا ايتمسى ايجاب عهوددن اولان حصهٔ ديون ايله روم ايلىٔ شرقى ويركوسنى تأمين ايليه‌جك برسرمايه درجه‌سنده تضمينات نقديه ائتلاف مذاكره‌سنك زمينى تشكيل ايده‌جكى سويلنمكده‌در . بوحسابه كوره بومقدار يكرمى بر ميليون ليرايه بالغدر. شمديكى حالده اورته‌ده بلغارستان طرفندن ١٢٠ ميليون فرانق قدر برحسابه يناشلديغى‌ده روايت اولنيور . بوجهت مذاكراته باشلاندقدن صكره دها ايى اكلاشيله‌جقدر .

قونفرانسه كلنجه بوخصوصده برهفته‌دن برى خطوهٔ ترقى آتيله‌مامشدر . روسيه خارجيه ناظرى اوروپا سياحتندن پترسبورغه عودت ايتمشدر . عودتنده برلينده آلمانيا باش وكيلى ايله كورشمشدر . فقط بو ملاقاتدن برنتيجه حاصل اوله‌مديغى اكلاشيليور. آلمانيا آوستريانك سوزندن چيقه‌ميه‌جغنى سويلمشدر . آوستريا ايسه قونفرانسه بوسنه وهرسك مسئله‌سى بلا مناقشه تصديق ايدلمسنى شرط قويه‌رق داخل اولمق ايستيور . بوحالده قونفرانسه نه ايش قاله‌جق ؟ ... اشته بومطالعه ايله قونفرانسك عقدنى استحاله‌ده كورنلرده وار . بوحالده مذاكرات پترسبورغ و ويانه قابينه‌لرى آره‌سنده دوام ايديور. روسيه حكومتى بوسنه وهرسكك الحاقنده بالقانلرده اسلاو عنصرينه قارشو موقعنى محافظه ايتمك وحتى تقويه ايلمك قيدنده‌در . بوقيد ايله بلغارستان احوالنى نظر دقتدن دور طوتمامق، صربستان وقره‌طاغ حكومتلرينك مطالباتنى‌ده ترويجه چاليشمق مجبوريتنده قاليور . آوستريا آلمانيايه استناد ايديور ، آلمانيا ايمپراطورينك قريباً آوستريا ولىعهدينى وآوستريا ايمپراطورينى زيارت ايده‌جكى سويلنه‌رك بويله‌جه ايكى حكومت آره‌سنده‌كى اتفاقك نه‌قدر قوى ونقطهٔ نظرك متحد بولنديغى كوسترلمك استنيلور . شو احوال سياسيه‌يه كوره روسيه ايله آلمانيا برى برينك قارشوسنده مهم بروضعده بولنيور .

بلغارستان مسئله‌سى بلغارلر تشويقات وتسويلاته تابع اولمازلرده حقيقى منفعتلرينى ، آتياً ترقيلرينى لايقيله دوشونيرلرسه - برصورت تسويه‌يه اقتران ايتمك مأمول . فقط بوسنه وهرسك مسئله‌سى چتاللاشيور . اودرجه‌ده‌كه آوستريا حقوق شناسانندن ومستشرقيندن محترم برذات بوسنه وهرسكك الحاقى آوستريانك اولوميدر، ديه‌جك قدر وارديور . آنجق زمان ايله حقايق سياسيه‌نك انكشافنى كوره‌بيله‌جكز .

تأسف عظيم

اخيراً مكهٔ مكرمه امارت جليله‌سنه تعيين قلنمش اولان شريف عبداله پاشا حضرتلرى اولجه مبتلى اولدقلرى فلجك دفعهٔ ثانيه اوله‌رق بردن بره كسب شدت ايتمسى اوزرينه كچن پنجشنبه كيجه‌سى تكميل انفاس معدودهٔ حيات ايدرك نعش عاليلرى جوار حضرت خالدده تهيئه ايديلن مقبرهٔ مخصوصه‌يه دفن ايدلمش وروح مباركلرى اعلاى عليينده جد پاك محترملريله همبزم اولمشدر .

رحمةالله عليه رحمة واسعه

جنازه‌ده صدر اعظم وشیخ الاسلام وبعض وکلا حضراتی ایله مغفور مشارالیهك مفتون فضائلی اولان بر چوق ذواتدن متشکل برجم غفیر حاضر اولمشدر .

مرحوم مشارالیه فضائل علمیه وادبیه ایله ممتاز فرط ورع وتقوی ایله سرافراز بر وجود قیمتدار اولدیغندن ضیاع ابدیسی قلبگاه مسلمین اولان مقام جلیل امارتجه وبتون وحدتپرستان امتجه داعئ تأسف وتلهف عظیم اولمشدر . داخل حریم صحبتی اولانلرك معلوم ومسلمی اولدیغی اوزره مشارالیه نجابتپاك محمدیه‌یی افعال واقوالنده جمع ایتمش متواضع ، خاشع ، حلیم ، نزیه ، متین الافکار برذات کریم الشیم ایدی .

مشار الیهك ترجمه حالنه عائد معلومات ایله گله‌جك نسخه‌مزی تزیین ایده‌جکز .

تصحیح

گچن هفته نشر اولنان نسخه‌مزده مندرج (عید سعید فطر) مقاله‌سنده (ایکیوز درهم گموش قیمتدن فضله برمالی بولنمامق) یازیله‌جق ایکن سهو مرتب اثری اوله‌رق (بولنمق) یازیلمشدرکه اهمیتی جهتیله تصحیح اولنور .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ١٤ شوال سنه ٣٢٦ وفی ٢٧ تشرین اول سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز	سرمحرر	مدیر مسئول
فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن	محمد فطین
شهری احمد افندی	مصطفی صبری	

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
التی آیلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

مقدمه

(کچن نسخه‌مزدن مابعد)

هرحالده بر طالب ، مطلوبنی ومطلوبنك موضوعنی حقیله طانیمق و اوکا کوره برخط مساعی تعقیب ایلمك لزومنك اهمیت فوق‌العاده‌سنی عرض ایدرکن خاطرمه بر مسئلهٔ مهمه کلدی‌که او مسئله‌یه عائد اولان فکر مخصوصمك ده بومقامده درجی مناسبتدن خالی عد اولنماز ظن ایدرم .

ازمنهٔ اخیره‌ده بعض ارباب دقتك قرآن کریمدن برطاقم حقایق فنیه استخراجنه موفق اولدقلری معلومدر. بو میانده ، علماء هیئتجه اك صوك قبول ایدیلان نظریه‌یه موافق اولمق اوزره (والشمس تجری لمستقر لها) قول شریفنك ، استقرار شمسه و دوران ارضه دال اولمسی فکری بیوك برادیمزك آلانیشلرینه وبعض علمامزك تصدیقنه مظهر اولمشدر .

مقرون بولندیغی حسن نیت نسبتنده قرآنه بر حسن خدمت دیمك اولان بوکبی تدقیقات ، مساعیٔ مشکوره‌دن اولمقله برابر مفسرلك عالمنده دخی نظریات حاضرهٔ فنیه‌یه یارانمق احتیاجی طرزنده بروقتدن بری بزده تأسس ایدن برفکرك سائقهٔ تحریسیله مال بولمش کبی ایکیده برده بوآیتك قابلیت دلالتندن استفاده‌یه شتاب ایدلدیکی درجه‌ده مسئله حائز اهمیت دکلدر . چونکه (لمستقر)

لفظ شريفنده لامی (فی) معناسنه حمل ایتمك [١] کبی — ولو قواعد عربیه‌نك مساعد اولدیغی — بر کلفتی اختیاره نه مجبوریت واردر؟ بو کلفت، قرآنی فنه توفیق ایچون ایسه فنه موافقت قرآن حقنده بر شرف اوله‌ماز وقرآن، فنه موافقت احتیاجندن ده، بر فن کتابی اولمق درجه‌سندن ده عالیدر. قرآن، فنوندن کله‌جك شرفه محتاج اولمدیغی کبی بو سوزمدن ده فنونه حقارت معناسی چیقاریلمغه راضی اولمام. بن، فنونی کندیمزده کورمك ایسته‌رم؛ قرآنده آرمق طرفداری دکلم.

قرآنك سباق تبیانی باشقه شیلردر. او، انسانلرك قوانین اجتماعیه‌سنی، مدنیتنی، معدلتنی، سیاستنی، اخلاقنی، غرضدن، عوضدن تکلفدن، سطحیتدن عاری اوله‌رق اك جدی، اك نزیه، اك ساده، اك عمومی برصورتده تنظیم ایلر.. قرآن مدنیتنك غایتی، اوروپا مدنیتی کبی اکلنجه‌یه، بیهوده آلایشه، بی‌سود متاعبه، احتراصات خودکامانه‌یه شهوات نفسانیه‌یه چیقماز؛ سعادت دارینه منتهی اولور.. قرآن، انسانه انسانلغی اوکره‌دیر؛ تعلیم معالی ایدر؛ امراض جسمانیه‌دن زیاده امراض روحانیه‌یه چاره‌ساز اولور.

آنك ایچوندر که قرآن، منشورهٔ شانی اولان نبی آخرالزمان امور دنیویه‌ده، مثلا اصحابی طرفندن وقوع بولان استفسارات صحیه‌یه قارشی ویردیکی جوابلرك مطلقا نبوت نقطه‌سندن ویرلمش جوابلر اولمیوب قومی آره‌سنده مرعی تدابیر قبیلندن اولدیغنی تفهیما [٢] (انتم اعلم بامر دنیاکم) کبی و (نحن امة امیة لانکتب ولا نحسب) کبی اعترافات حقکویانه‌دن چکینمزلردی.

[١] بوتوجیه، (اقم الصلوة لدلوك الشمس) نظم جلیلنده اولدیغی اوزره لام توقیتیه‌یه حمل ایتمکدن باشقه‌در. چونکه لام توقیتیه احتمالنه کوره آیتك معناسی، تفسیرلرده بیان ایدیلدیکی وجهله اولوب ظن اولندیغی کبی دکلدر.

[٢] شوتوجیه، طب نبوی نامی آلتنده طوپلانان وصایایا حقنده غایت سالم برفکر اعطا ایده‌بیلیر.

وت طبك لزوم و هیچ حقنده تقدیرات عظیمه صرف واندل بیورورلر ولکن فلان دوالك فلان خسته‌لك حقنده قطعیت تأثیرنی تعهد بیورمازلردی. چونکه پیغمبر. حکیم ایدی، طبیب دکل ایدی. [١]

نته کیم جرم قمرده کوریلن تبدلاتك اسبابنه دائر کندیسنه ایراد ایدیلن وعلم هیئته عائد اولدیغی جهتله تعلمات دینیه احتیاجنده بولنان برقوم ایچون خارج صدد صاییلان برسؤالك مجراسنی تبدیل ایله جواب ویرلسی خصوصنده کی تلقینات الهیه [٢] بوراده عرض ایتمك ایستدیکمز مقصدمزی پك کوزل ایضاح ایده‌بیله‌جك موادندر. اما کلهم: پیغمبرمز افندمز، بومسئله‌یی، جرم قمرك اسباب تبدلنی بیلیرمی ایدی؟ بیلمزمی ایدی؟ [حسارتم معذور کورولسون] هر ایکی احتمالك نه اهمیتی وار؟ اکر شب معراج کبی اوقات تجلیده بتون کائناتك کندیسنه عرض مکشوفیت ایتدیکی اثناده بو مسئله‌یی ده نظر التفاته لایق کوردیسه بیلیردی. دها طوغریسی جناب پیغمبر افندمز، واجب تعالی حضرتلرینك کندیسنه بیلدیردیکی شیلری بیلیرلر وماعداسنی بیلمزلردی. (قل لااقول لکم عندی خزائن الله ولااعلم الغیب ولااقول انی ملك ان اتبع الا مایوحی الی) نظم جلیلی ده بوکا شاهددر.

[١] فضائل بشریه‌دن معدود اولان برمقصدك حصولنی تأمینا، مثلا مسواك استعمالنده کی مقصد عالی نظافت ضمننده کوستریلن فوائد قطعیه صحیه بوبابده بر موقع استثنا تشکیل ایدر.

[٢] (ویسئلونك عن الاهلة قل هی مواقیت للناس والحج) حبیب ذیشانم سکا هلاللردن، یعنی هرآی اولنده هلالك غایت اینجه برشکلدن باشلایه‌رق تدریجا بیومسی وصوکره ینه تدریجا کوچولمسی اسبابندن صورییورلر: سن اونلره، اسبابدن سؤال ایتدکلری حالده بلافتك، اسلوب حکیم تعبیر اولنان مسلك بدیعی داخلنده ادارهٔ کلام ایدرك تحولات مذکوره‌نك انسانلره وبالخاصه مسلمانلره عائد اولان فوائد توقیتیه‌سندن بحثله جواب ویر؛ ویوصورتله طرز سؤاللرینك نابجا اولدیغی کندیلرینه افهام ایتمش اول.

اولکی سلسلهٔ کلامزه عودت ایده‌لم :

قرأن ، خالقك عظمتنی ، مخلوقك عجزنی ، خلقتده‌کی بدایعی ، فضائلك علویتنی ، مبدأك محدودیتنی ، معادك دهشتنی ، سعیك ؛ (وان لیس للانسان الاماسعی) نظم جلیلندن شمدی برچوقلرینك اکلادیغی معنالك فوقنده اوله‌رق اهمیتنی تصویر ایدر .

ایشته قرآنك (بشیر) و (نذیر) نامیله ایکی بیوك صفتی حائز اولمسی ایچون اقتضا ایدن مذکور تصویرلره نظراً کندیسنی بکزتمك جائز اولسه‌یدی لاهوتی برخطابته ، مافوق البشر برشعره بکزته بیلردك .. هله نه هیچ .

ینه قرأنك ، شعر ایله (وماهو بقول شاعر) تنبیه وتبرئسنه لزوم کوستزن مناسبتندن ناشیدرکه تصویر مناظر خلقت اثناسنده اکثریا صور مرئیه اساس اتخاذ ایدیلر . مثلا بزه ، اولدیغمز یردن ارض ، سما ، نجوم ، شمس وقمر ناصل کورینورسه اویله‌جه تصویر بیوریلور . بناءً علیه برجودت قریحه‌یه دوربینلك ایدن کوزلرك کوردیکی کبی ارضی ، برسطح ممدود [۱] سمایی ، برسقف منیع ومسدود [۲] نجومی ، برر مصباح مشعشع [۳] نهاری ، لیلدن منتزع [٤] لیلی ، ساری [٥] شمس وقمری ، جاری [٦] صباحی ، برسکون میتانه‌دن ، براحتباس مخنوقانه‌دن صوکره متنفس [۷] — دکزك ساحل شرقیسنده بولنانلرك کوره‌جکی وجهله — اقشام اوستی ، کونشی صویه منغمس [۸] کبی کوستریر . بومیانده بونلرك حقایق فیه‌لرینك

[۱] قال الله تعالى : (والى الارض كيف سطحت)(والارض مددناها) (والارض فرشناها) .

[۲] (وجعلنا السماء سقفا محفوظا) (افلم ينظروا الى السماء فوقهم كيف بنيناها وزيناها ومالها من فروج).

[۳] (ولقد زينا السماء الدنيا بمصابيح وجعلناها رجوما للشياطين)

[٤] وآية لهم الليل نسلخ منه النهار فاذاهم مظلمون)

[٥] (والليل اذا يسر)

[٦] (وسخر الشمس والقمر كل يجرى لاجل مسمى)

[۷] (والليل اذا عسعس والصبح اذا تنفس)

[۸] حتى اذا بلغ مغرب الشمس وجدها تغرب فى عين حمئة

اهمیتی یوقدر . چونکه برحقیقت فنیه کشف ایتمك ، کاشفنی مرتبهٔ نبوته ارتقا ایتدیره‌جك خوارقدن معدود اوله‌میه‌جغی کبی بونی ، کندیلرینه مبعوث اولدیغی قومك ایچریسندن آز چوق فنون ایله اشتغال ایدنلر تقدیر ایده‌بیلیر . برپیغمبرك ابراز ایده‌جکی معجزات ایسه هرکسك انظار دقتنی جلب ایده‌جك ، هرکس اوزرنده تأثیرینی کوستره‌جك شیلر اولمالیدر .

علی الخصوص قرآنك اثنای نزولنده قوم عرب یالکز لسان وبلاغتجه هیچ برملتك واصل اوله‌مدیغی دورهٔ ترقیده بولنیورلری . بناءً علیه بوسلطنت سخنسازینك ، بودارات بلاغتك براکابل تفوقی حکمنده بولنان قرأن کریمك اك زیاده نکات اعجازینه دقت ایدلمك وهرشیئه ترجیحاً اونقطهٔ نظردن تلقی اولنمق اقتضا ایدر . [۱]

مثلا مبحوث عنه اولان آیت کریمه‌ده لام فی معناسنه حمل ایدیلسه بیله شمسك مستقرنده جریانی ، تعیین بیوریلان خطوط حرکتنی شاشیرمامسی و شهراه اطراد وانتظامندن آیریلمامسی دیمك اولیلیدر . چونکه لامه فی معناسی ویریلدیکی حالده ینه (جریان) تعبیرندن متبادر اولان معنی بونی موجبدر . کذلك (لامستقرلها) قرائتیده قرائت متعارفه‌یه ویریله‌جك معنالر حقنده آز چوق بر فکر ویره‌بیلیر . صوکره آیتك مابعدنده کلن (لا الشمس ینبغی لها ان تدرك القمر) و(کل فی فلك یسبحون) قول شریفلری یوقاریسندن استخراج اولنمق

[۱] نته‌کیم مفسرینك مسلکیده بودر ؛ و بین التفاسیر اك زیاده بومسلك داخلنده ابراز مهارت ایدن تفسیر ، ممدوح اولور .. تفسیر کشاف کبی . قرأن کریم ایچون ترکجه مکمل برتفسیره احتیاج بولندیغنه وبوتفسیر ایله قرآنك قرائتینی تقدیر قابل اوله بیله‌جکنه قانع اولان فکرلرك منشأ غلطی ده بونقطه‌دن آکلاشیلیر . اوت ، لسان ترکی اوزرینه هنوز هیچ بر تفسیرمز یوق کبیدر . لکن ، تفاسیر عربیه درجه‌سنده مکمل برتفسیرمز اولسه اونی آکلامق ایچون محتاج اولدیغمز علوم وفنون ، عربجه‌سنی آکلامق ایچون لازم اولان علوم وفنوندن پك اکسیك اولمیه‌جغی دریش ایتمیلیدر . بز بوبحثی اولجه مستقلاً ایضاح ایتمشدك .

ایسته‌یان حقیقت انیه‌دن زیاده عرض ایلدیکمز حقیقته نه‌قدر باهر بر وضوح ایله دلالت ایدر. فی الواقع شمس ایله قمر بیننده جریان ایدن بر سرعت مسابقه‌سنده شمسك قمره یتیشه‌مه‌مسی شمسك حرکهٔ محوریه‌سی حالده تصور اولنه‌میوب شمس ایله قمرك عین نوعدن اولان حرکت مرئیه‌لریله قابل تطبیق اولدیغی کبی شمس وقمرك اعماق بی انتهاء سماده سابح اوله‌رق کوسترلمسی‌ده کورونش اعتباریله نه‌قدر موافق، بناءً علیه نه‌قدر بلیغ دوشمشدر.

شمدی بو قول شریفك ده سما، حکمت قدیمه احکامندن اولدیغی اوزره خرق والتیامی غیر قابل برجسم دکل‌ده برفراغ مجرد دن عبارت اولمق کبی دیکر برحکم فنی یه تطبیق ایدلمسنی تجویز ایتمه‌یز. چونکه جهان علم ومعرفته قرآنك مسلك بلندینی طانیتدیرمق، ارباب فنه جمیله ابراز ایتمکدن دها نافع اولور.

علی الخصوص که بو کبی احکام فنیه نه‌قدر حائز قطعیت عد اولنسه ینه صورت انتاجی، منطقك پك تام انظریله باقدیغی برقیاس ایله یعنی تاینك عینی استثنا ولازمدن ملزومه انتقال طریقیله اولدیغندن بحسب المنطق هنوز خلافنك طرق امکانی قپانمق درجه‌لرینه واصل اوله‌مامشدر. فقط نه چاره که فنك اخیراً نائل اولدیغی ترقیات ایچریسنده غریب وشایان اسف برنقیصه اولمق اوزره شمدی ارباب فن آره‌سنده اصحاب قطعیت خیلی اوجوزلامشدر.

بو بحثی شمدیلك بوندن زیاده اوزاتمق ایسته‌میورز.

بوکا مناسب کوچك بر مبحثمز دها واردرکه مقدمه‌مز اونی‌ده احتوا ایتمه‌دن ختام بولمیه‌جقدر:

رمضان وشوال غره‌لرینك شرعا مرعی بولنان صورت ثبوتی اوزرینه دخی ادارهٔ کلام اولنه‌رق بو خصوصده هرسنه تکرر ایدن ترددن قورتولمق اوزره حسابات نجومیه ایله یاخود بر مملکتده ثبوتی خبر ویرن تلغراف ایله عمل ایدلمك مناسب اوله‌جغی فکرنده بولنانلر اکسیك دکلدر. حتی تلغرافك، بین الدول محاربه ومتارکه کبی امور مهمه‌ده شایان اعتماد کورلدیکی حالده بو مسئله‌لرده غیر کافی عد اولنمسنه تعجب ایدرلر.

بوده احکام شرعیه‌مزك وضعیتنی بیلمه‌مکدن ایلری کلن برتلاشدر [تلاشی] شریعتمزك احکامی، ولو ترقیدن عبارت اولان تلوناتنه تابع اوله‌رق هرزمانده وهر مکانده، میلیونلر بلده‌لردن طوتده اوچ اولی برقریه‌یه، برچوللك کنارنده، ایکی کونلك ایچون قوریلان برخیمه‌یه قدر، منجمسز، تقویمسز، ساعتسز، تلغرافسز، شمندوفرسز والحاصل مخترعات فنیه‌دن هیچ برینه احتیاج مس ایتمکسزین اجراسی قابل اولمق اوزره وضع اولنمشدر. انك ایچوندرکه شریعتمز [محجهٔ بیضاء] نامیله یاد اولنور.

اما حسابات نجومیه‌یه مراجعت اولندقجه اوقات صوم وصلاة پك طوغری برصورتده کسدیریله‌میورمش.. نه ضرری وار؟. مال صاحبی بویله ایسته‌رم، بویله‌جه قبول ایدرم دیدکدن صوکره بزم وظیفه‌مز تعیین ایتمش وترددده محل قالمامشدر. مثلا صوم بابنده (صوموا لرؤیته وافطروا لرؤیته فان غم علیکم فاکملوا العدة ثلثین) بیوردیغی ایچون هلالی کوره‌بیلیرسه‌ك طوتمق وبایرام یاپمق، کوره‌مزسه‌ك شعبانی ویا رمضانی اوتوزه تماملامق بورجمزدر. اما بونکله اصابت واقع اولمیه‌جقمش؛ رمضاندن برکون شعبانه ویا شوالدن رمضانه کچه‌جك یاخود رمضاندن برکون غائب ایدیله‌جکمش کبی کلیور. سه‌ده اصول مشروعه‌سنه تطبیقاً هرقاچ کون طوتولدی ایسه حقیقتده رمضان اوندن عبارت اوله‌رق نه اکسیك نه فضله، نه ایلری نه‌ده کیریدر. کانه رمضان شرعی ایله رمضان نجومی یکدیکرندن فرقلیدرلر.

بتون بونلره سببده عبادتده اوامره حرفیا توفیق حرکت مطلوب اولمسیدر. چونکه عبادت، معبودك ویارسولنك سوزنی طوتوب طوتمایانی تمییز ایدیجی برامتحان وابتلادن عبارت اولوب آره‌ده غنی مطلق

نسبتده، آری آری درعهده ایتمیوب بونلردن بعضیلرینه زیاده رغبتله دیکرلرینی مهمل ویا ناقص براقملری کبی.

برهیئت اجتماعیه‌نك ترقیسنه خدمت ایده‌رك تزیید وحفظ صحتنه مدار اوله‌جق اسبابك باشلیجه‌لری ایسه شونلردر .

۱ — قشله‌لر ، قلعه‌لر ، استحکاملر ، طابیه‌لر ، قره‌قوللر ، چارشولر ، یوللر ، قپولر ، چشمه‌لرکبی لوازم عسکریه وامور نافعه‌یه عائد اقتضا ایدن شیلری یاپمق .

۲ — دکزلرده ، ایرمقلرده سیرو سفر ایتمك اوزره کمیلر انشا ایتمك ومناسبات تجاریه‌یی تأیید وتحکیم ایدوب ممالك مختلفه تاجرلرینی بربرینه ایصندیرمق وغربایه حسن معامله ایتمك کبی شیلرکه بونلر آمدوشدی تزیید واخراجات وادخالاتی تکثیر ایدرك ثروت مملکتی تنمیه ایدر .

۳ — قابل زراعت اراضیٔ مملکتده بوش براقامق ایچون زراعه معاونت وتزیید زراعت ایچون تشویقات وترغیبات لازمه‌ده بولنمق .

٤ — ارباب صنعتی دائما صنعتلرنده نفاست وترقی‌یه سوق ایده‌جك تدابیر لازمه‌ده بولنمق .

٥ — بالعموم اهالیٔ مملکتی خط، حساب ، تاریخ ، جغرافیا [۱] طب کبی مقدمات معارفك اکتسابنه مجبور طوتمق .

٦ — بالخاصه مملکتك احوال داخلیه‌سنه دائر اخبار وحوادثی اهالی‌یه اعلان [۲] واهالی‌یی اوکبی حوادثك استخبارینه سوق ایله ایقاظ ایتمك درکه بوواسطه ایله برطرفدن اهالی لهویاتدن فراغت وحبوبات ایله اشتغال ایتمکه آلیشر وبرطرفدن ایی وکوتی ، فقیروغنی،

[۱] بوراده طبدن مراد هر شخصك کندی نفسنی بر درجه‌یه قدر محافظه ایده‌بیله‌جك معلومات طبیه ایدنمسی دیمك اولوب زمانمزده حفظالصحه دنیلن علمدر .

[۲] بونك واسطه‌سی ایسه خطیبلر ، واعظلر ، منادیلر ، فقط بوکونکی کونده بالخاصه اوراق حوادثدر .

حمدی

عاجز ومقتدر آدملر سچیله‌رك ایچلرنده تربیه وتأدیبه ، معاونته محتاج بولنانلر ، وهرهانکی خصوصده اولورسه اولسون لیاقت واهلیتندن استفاده ایدیله بیله‌جك اولانلر آکلاشلمش اولور .

شوزمانده ممالکك سبب خرابی باشلیجه ایکی شیدر .

۱ — هرکسك معیشتنی بیت‌المالدن تسویه ایتمك خصوصنده کی تهالککاریدرکه کیمیسی بن عسکر مجاهدم کیمیسی بن‌زی علمادنم ، کیمیسی بن شایستهٔ جائزه واحسانم دیه‌رك وهرچه باد آباد معاش ویاصله نامیله بیت‌المالدن تأمین معیشت ایتمك سوداسنه دوشه‌رك مملکتك محتاج اولدیغی ایشی کورمك دکل یالکز پاره قازانمق حرصیله بربرینی قیرارجه‌سنه بیت‌الماله هجوم ایدرلر . وجماعت مدنیه‌لرینه باش بلاسی کسیلیرلر .

۲ — زراع وتجار واصنافه آغیر آغیر ویرکولر طرح ایلمکدرکه بوکبی تضییقات اهالینك رابطهٔ اجتماعیه‌لرینی کسر ایدرك باشلرنده کی بلای ظلمی قالدیرمق الجاسیله باش قالدیرملرینه سبب اولور . زیرا برمملکت چوق ویرکی آلمقله دکل اهالینك قدرتی نسبتده‌ویرکی آلوب اقامهٔ حفظ وحدود ایلمك ایله صلاح یاب انتظام وعمران اوله‌بیلیر . والله اعلم مترجمی

کوچوك حمدی

— تأسف —

تأسف ایتمه‌مسی قابلمیدرکه رمضان شریف ختام بولور، بوللاز جوامع ومساجدمز تنهالشمقده، وعظلرمز حافظلرمز وعظ ونصیحتی، تلاوت قرآن مبینی ترك ایتمکه باشلادیلر .

انصاف ایتمه‌لی بش وقت نماز رمضان شریفده فرض اولدیغی کبی شهور سائره‌ده دخی فرضدر ، بوخصوصده سنه‌نك هرشهری حتی هرکونی مساوی اولنجه رمضان مغفرتنشانده بوفرضیت تأکد وتقوی ایتیور دیمك

اولور ؛ چونکه صلوات خمسك علماً واعتقاداً فرض اولمسنده رمضان شریف ایله ایام سائره‌نك هیچ فرقی یوقدر .

بوجهتی تماماً بیلدیکمز حالده نه‌دن عامل اولمیورز ؟ جوامع شریفه‌مز اومقدس مساجدمز نیچون مصلیلر ، قارئلر ، واعظلرله طولمیور ؟ نیچون او مؤمن متقیلر ، او صالح موحدلرك صفلر تشکیل ایده‌رك خالق مکوناته بیان شکران ایچون کمال خضوع وخشوعی ، کذلك اتحاد واتفاقك دیانةً اك مهم بر وظیفه اولدیغنی اشارةً اعلان ایده‌رك جماعتله نماز قیلدقلرینی وجناب حقی تسبیح وتقدیسی واو خالق لایزاله تحمید وتکبیردن صوکره مستجاب اولمسی قویاً مأمول اولان برزمانده ال قالدیروب وطنك سلامت وسعادتی وشریعت محمدیه‌نك حمایته چالیشانلرك تعالیسی و ارباب فساد وفتنك مقهوریتی یولنده دعالر، نیازلر ایلدکلرینی کوره‌رك قریرالعین اوله‌میورز ؟

دعا ایتمك ایچون زمان آرانیر ، او دم اجابت اهل ایمان نظرنده غنیمت عد اولنور ؛ چونکه نائل مثوبات اولمق خصوصنده زمانك ده مکان کبی تأثیر عظیمی واردر، بعض یرلرده ایدیلن عباداتك ثوابی دیکر محللرده‌کی عبادتك ثوابنه نسبةً فضله اولور . کذلك بعض وقتلر ایدیلن دعوانك قرین قبول الهی اولمسی دها زیاده مأمولدر .

مثلا روضهٔ مطهره‌یی حاوی بولنان مسجد النبی ایله قبله کاه موحدین اولان کعبهٔ معظمه‌یی احتوا ایدن مسجد الحرامده ایدیلن عبادات ، اولنان دعوانك مساجد سائره‌ده اجرا ایدیلن عبادات وادعیه‌دن چوق فرقی اولدیغی جای اشتباه دکلدر .

کذلك اذان ایله اقامت آره‌سنده وصلوات مفروضه عقبنده ایدیله‌جك دعالرباشقه زمان رفع اولنه‌جق دعواته مقیس اوله‌ماز ؛ نصل که مجاهد (رض) : « ان الصلوات جعلت فی خیر الساعات فعلیکم بالدعاء خلف الصلوات » بیورمشدرکه خلاصةً : نمازلرك فرضیتی ایچون من طرف الله قوللره نفع وفائده‌سی دها زیاده اولان اوقات تعیین ایدلمش وایشته بش وقت نماز اویله خیرلی وقتلرده فرض قیلنمش اولمغله ای امت محمد صلوات خمس عقبنده دعواته دوام ومواظبت ایدیکز ! دیمکدر .

کذلك حدیث مرفوع حکمنده بولنان بر حدیث نبویده : « الدعاء بین الاذان والاقامة لایرد » بیورلمشدرکه اذان ایله اقامت آره‌سنده ایدیلن دعالر رد اولنماز دیمکدر.

برده ابو هریره رضی الله عنه حضرتلری : دعالرك قبولکاه جناب قاضی الحاجاته صعود وارتقا ایتمسی ایچون صفوف مجاهدین اسلامك دشمنه هجومی زماننده، نزول باران صیره‌سنده وصلوات مفروضه‌نك زمان ایفاسنده ابواب سما آچیله‌جغندن بوزمانلری غنیمت بیله‌رك دعای ذوالجلاله قوبولکز مألنده اوله‌رق « ان ابواب السماء تفتح عند زحف الصفوف فی سبیل الله وعند نزول الغیث وعند اقامة الصلوات المکتوبة فاغتنموا الدعاء فیها » بیورملری اوقات اوزمانك قبول دعوات خصوصنده برتأثیر مخصوصی بولندیغنی کوسترمکله برابر بالاده کی مسروداتی دخی اثبات ایدر .

بوندن بشقه جوامع شریفه‌یه طوپلانان ودست غدر استبدادك نیجهٔ قهریله زبون وپریشان اولمش بولنان برجماعت یکزبان اوله‌رق تأثر وتضرعله یارب! عالم السر والعلانیه‌سك. بیلیرسك که ماضیٔ مظلم ، بزده نه ثروت براقدی ، نه راحت ورفاه ، ممالکمزه احسان بیوردیغك قوهٔ انباتیه سایه‌سنده بتون اقوامدن دها زنکین اولمامز لازم کلیر کن دنیانك اك فقیر ملتی بز اولدق .

بتون رعایایه بتون ابنای جنسمزه حسن معامله ایتمه‌مزی رفق وملایمته بولنمه‌مزی صراحةً آمر اولان بردین قویم ایله متدین اولدیغمز جهتله انسانلرك اك مسعودی اوله‌مز لازم کلیر ایکن عالمك اك مظلوم برقومی بز اولدق .

یارب! الطاف وعنایاتکه التجا ایدیورز. اوزرمزدن

قالدیردیغنك شو ظلم واستبدادی بر دها عودت ایتمه‌مکه محکوم قیلی. دین وملتی محافظه ایده‌جك خلوص نیت اربابی عنایت صمدانیه که قرین بیور» دیه ایلدیکی دعوات مؤثره ایله بر ویا برقاچ کیشنك جوامع شریفه خارجنده ایده‌جکی دعا من حیث القبول مساوی اوله‌ماز .

بایزید درس عامندن
سید

« قطرات حقیقت »

دریای لاهوتك امواج قدرتی ایچنده ساحل فطرته یاناشوب ده میدان ناسوتی مکان ظهور ایدن انسان ، ساحهٔ امکانده بیوك برقهرمان بلایه قرین اولدی .

اقلیم جبروتك اهل ملکوتی اراسنده خلعت قدسیتی اکتسا ایدرك صوکره ژنکدار ایدن حضرت ابوالبشر، نه‌لره اوغرامادی . مسجود ملك اولمق رنکیله پارلایان کسوهٔ دلاراسی، قربت شجر یوزندن رونقی غائب ایتدی. تبدیل جامه حکمتیله عریان اولدی، یرلره ایندی، دنا رتوبه ایله تزیّن ایدرك زمین وزمانده یتشدردیکی نشرایتدیکی اولاد وانسالنی خیمهٔ حیاته براقوب دیار ابدی‌یه کیتدی. سرای بقایی ترجیح ایتدی . عریان جسدله صحن وجوده کلن اولادینی ، ستر ایده‌جك ، لباس تقوی، زمین ابتلادن آلوب قالدیراجق ده عنقای دیانتدر. انسانی شو معرکه‌دن قورتارارق ، فوز اعتلایه یتشدیره‌جك سیمرغ دیانت هر کیمك باشنه قونسه اونی سمای رفعته ایصال ایدر .

نزد عقلاده اتیان ادله‌دن آزاده‌درکه حسی، معنوی هردرلو فوز وسلامت بر دین ایله متدین اولمقده‌در . دین ، عالم بشریتك روحی، جهان مدنیتك ضیاسیدر .

دین افکار اویاندیرر، ابواب فیوضات آچار، حامی مدنیت ، ناشر عز ودولتدر . بتون ملل و اقوام بر دین ایله (تدیّن) ه چالیشیر دینك نشر واعلانته اوغراشیر . بزکه اسلامز ، ظل امانده یشادیغمز دینمزك علو قدرنی بیلیر ، اکلادیغمز یده بیلدرمك اوغورنده چالیشیرز ، عرصهٔ تکلیفی اشغال ایدن هر عصر وزمانده‌کی علماء، ناموس رقبه‌سنه آلدیغی علوم نافعه‌نك نشریله موائد تبلیغی عامه‌یه کشاد ایدر موروث انبیا اولان تبلیغ احکام باعث انتظام عالم اولمش، موجب سعادت ملل بولونمشدر .

فقرای فضائل مجلسنك صف نعالی اشغال ایدرك جواهر معالی قلاده‌سنی چیقارمشده بو ریای سواده قالمش اولان انسانه کیملر آچماز . جهان دیانتك ، میدان فیضی طورورکن مزالق اقدام اوچوروملرنده دولاشان عقول بسیطه اربابنك دوچار اولدیغی فلاکت شدتله وخیمدر .

امراض قلبك صولت فاجعه‌سنه زبون اولان ارواح بشر تداویلره ، مؤثر دوالره محتاجدر . غدای روح اولان احکام دیانت پیدربی وریلیر ، شکوفهٔ حقایق بیدریلیرسه تدریجاً کسب صحت ایدر قوتلنیرده ، اوج عرفانه کیدر .

کیفیت مجهوله استارینه بورینن ارواح بشر ماهیت مخلوقه‌سنی انظار عالمه کوسترمك مقصدیله شکل مخصوصی کینمش ، کویا اونکله عریان اولان جسم لطیفنی اورتمش ایسه‌ده لباس تقوایی لابس اولمدقجه ستر عیوب ایده‌من « ولباس التقوی ذلك خیر » دین روح بشرك تزیین ذاتنه ردا ، ینه اویله‌جه روان انسانه غدادر . اغذیهٔ دیانتله بسلنمیان روحك ، آچلق داعیه‌سیله ارتکاب سرقت شأمتنه اوغرایه‌جغی طبیعیدر . اوده ، احکام منیرهٔ هدایتدن بهره‌یاب اوله‌میوب عقائد فاسده‌یی تناول ایتمسیدر . ایشته بویله حراملری ییمش قودورمش شکم‌پروران ارواح داء الکلاب خسته‌لغنه دوشه‌رك کبریر ، مزبلهٔ سفالته چکیلرده ارواح خبیثه‌یه التحاق ایلر .

اصلی طاهر اشیایه انجاس عارضه‌نك ازاله‌سی ، صابون ایله امثالنه موقوف اولدیغی کبی ، روح مذکورك

تطهيرىده نارجحيمه محتاجدر. مواد مستقذرهيى تشرب ايدن دتى ، نيران تطهيره كيرمدكجه تميزلنمز . اصلى طوپراق اولان انسانلركده اوساخ معاصى ايله كيرلهنن ارواحى جهنمله تطهير ايديليرا

ناموتى لباسلر كيديرەرك رندانه ادالرله بوروتديكمز اجسادى باطنا تخريب ايتمشمز . اطعمهٔ نفيسه ايله تسمين ايتديكمز اجسامك اوبله نحيف روحلرى واركه غداى معاليدن بر شى طاتمامش حقايق اشيايه وقوف ايله مؤثر حقيقيسى حضرت ذوالجلالك آيات قدرتنى اوقومق وظيفهٔ عبوديت ايكن غفلتله قپامان كوزلر درين اويقوله ياتمش . قولاقلرده قپانمشدر . شخص انسانيك دامن حيثيتنى تلويث ايدن شو غفلت دوچار اولاجغى سفالتك براءت استهلاليدر .

مرأت عقبا صايلان حركات دنيايه باقوبده آكلا يانلر ، هنكام حياتك شوجولاننى نتايجيله تعيين ايدرلر . صحنهٔ هوسلرى رقصلرله طولديران ارباب ملاعب ، ياريم دقيقه صوكره نه اولاجغنى ادراك ايدەمز كونلر كيدر ، سنهلر كچرده نعاس غفلتدن بصيرتى آچيلاماز . تنعيم ابدان ايله تنظيف ثيابه مفتون اولوب طوروركن عين حيات اولان روح چير چپلاق قالمش ، درياى ذلتـه طالمشدر . بدنلر بسلەمك ، تسمين ايتمكدن زياده روحلرمزك علوى صفتلرله متصف اولماسنه چالشەلم . كتاب عظمتك سرلوحهسى اولان آيات قدرتى آكلايالم ، آشناى حكمت اولالم « انظر واماذا فى السموات والارض »

« فاتح ايله بايزيدده واعظ »
ارزنجان مدرسلرندن رشديهٔ عسكريه
املا معلمى ديوريكلى
احمد مقداد

— بعث بعدالموت —

(دردنجى نسخهدن مابعد)

شمدى علماى فخام حضراتنك بعث وجزانك لزوم وقوعى حقنده سرد ايتدكلرى اطمئنان بخش قلوب دلائل عقليهٔ مقنعەلرينى ديكله يەلم باقەلم :

جناب حكيم متعالك عدالت ، حكمت ، رأفت كبى بتون صفات كاليه ايله متصف اولديغنى اذعان وقبول ايدن هرمعتقد عندنده تحقق ايتمسى لازم كليركه انسانلره حسن وقبحى ، خير وشرى تميز ايتديرەجك عقول وادراكات احسان ايدن خلاق كريم ، آنلرى سوء اعتقاد ، جهل ، كذب ، ايذاء خلق كبى هردرلو قبايح وذمائمدن منع وحيات دنيويەلرينك حسن انتظامنى تأمين ايدەجك اولان بتون اعمال خيريه واخلاق فاضله ايله متصف اولملرينه ترغيب ايتمسى عدالت وحكمتى مقتضاسندن اوللميدر .

حالبوكه بوايكى لازمهٔ عدل وحكمت ، يعنى معروفه ترغيب ، منكردن ترهيب كندى كنديته حاصل اولهماز . بلكه بونى تأمين ايچون عمل خيرى ثوابه ، عمل شرى عقابه ربط ايلمك لازمدر . اعمال اوزرينه ثواب وعقاب ترتيبى ايسه بو دار دنياده حاصل دكلدر . بنابرين تنعيم وتعذيب ايچون بردار اخرايه لزوم واردر .

عقول بشرده فطرةً مركوز بولنان تحسين خيرات ، تقبيح منكرات خصلتى ؛ ترغيب وترهيب وظيفهسنى ايفايه كفايت ايدەمز . چونكه :

الظلم من شيم النفوس فان تجد
ذا عفة فلعلة لايظلم

مدلولنجه نفس انسانى شيمهٔ جبليەسى بولنان ظلمى ، بالكز لذات جسمانيه وشهوات حيوانيهسنى ـ منهمكانه بر صورتده ـ اجرايى ، عقل ايسه مسالك سعادت وصلاحه دلالتى التزام ايدەجكندن بونلر شو جدالكاه حياتده هر حالده يكديكريله معارضه ايدەجكلر وبو صورتده بر مرجع لازم كلەجكدر . مرجع ايسه آنجق خير وشر اوزرينه وعد ووعيد ترتيب ايتمكله اولور .

§

تعاونكه لازمهٔ مدنيت وانسانيتدر . هرملتك قوام

وتکاملی فطرةً تعاونه محتاج بولندیغی ایچون کافهٔ امم نزدنده مقبـول ومستحسن برخصلتدر . انجق بونك رغبتله ، انشراح قلب وسماحت وجـدان ایله ایفاسی ـ نصل که موافق حکمت برامر مستحسندر ـ هرحالده بخش اولنان مالدن خیرلی، دها نافع برعوضك وجودینه وابستهدر . چونکه حب مال ؛ نفوس بشریهده متمرکز برامر جبلی اولدیغندن انسان بلاعوض مالنك برذرهسنی بیله صرف ایتمك ایستهمز . ایشته امر تعاونی آرزوی قلبی ایله تأمین حکمت سبحانیهسیدر که جامع الجهتین بر داراخرانك لزومنی اقتضا ایدییور . تا که اغنیا ، اوراده محتاجینه معاونت لازمهیی دریغ ایتمینلرك قات قات فضله نائل عوض جزیل اوله جقلرینی ، معاونت مندوبهیی ایفا دکل نفقات وزکوة واجبهیی بیله ادا ایتمینلرك ایسه جزای سزالرینی بوله جقلرینی بیلسونلرده آرزوی وجدانیلریله بذل معاونت ایدسونلر. جمعیت بشریهنك بیله دائما مستفید اوله جغی مآثر خیریه تأسیسنه رغبتلری آرتسون .

[نصل که بوکون چشم شکران ایله مشاهده ایتمکده ، دمادم فکراً ، مادةً منتفع اولمقده بولندیغمز بونجه مآثر جلیله، مؤسسات خیریه هپ اوبعث وجزانك وقوعنی تصدیق نتیجهٔ عالیهسی اولهرق وجود پذیر اولمش طورییور .

ذاتاً منصفانه، عاقبت اندیشانه ، حقیقت بینانه تأمل ایدیلیرسه ،

«کل ابن انثی وان طالت سلامته
یوماً علی آلة حدباء محمول »

و

«وما المرأ الا کالشهاب وضوئه
یحور رماداً بعد اذهو ساطع
وما المال والاهلون الا ودائع
ولابد یوماً ان ترد الودائع»

مضمونلرینه ماصدق بولنان قافلهٔ امك بوکذرکاه عالمده ابقا ایدهبیله جکشی برنام بلند ، بر ذکر جمیل دکلمیدر؟ باقی قالان بوقبهده برخوش صدا ایمش .]

شبههسزدرکه امر تعاونك بویله انشراح قلب ، سماحت وجدان ایله — موعود براجر جزیل امید اولهرق — ایفا اولنمسنه اعتقاد معاد حس دیانتکسترانهسندن متولد بررأفت وعطوفت سبب یکانه اولیور .

§

رعایای الهی قوت وضعف جهتندن متفاوت اولدیغندن عالمده «الحکم لمن غلب» قاعدهٔ جاریهسی حکمفرما اوله کلمش و دائما اقویاء ضعفایی تحت تحکم واعتسافنده بولندیره ق ازمشدر .

بنابرین مظلومك حقنی ظالمدن آلمق، ظالمك بوقدر حرکات اعتسافکارانهسنی یانته قویمامق حکمت وعدالت الهیه شانندن بولنمشدر . حالبوکه اخذ ثار مظلوم تماماً بو دار دنیاده حاصل دکلدر . چونکه کوریپورزکه مظلوم اکثریا حقوق صریحهسندن محروم ، عرض وناموسی پامال، مال مشروعی مسلوب اولدیغی حالده حضیض قهر وذلتده سرنکون، ظالم ایسه فراز عز وقدرتده جلادت نموندر . بناءً علیه احقاق حقوقی تمامیله تأمین ایده جك بر دار جزانك وقوعنه لزوم عقلی متحققدر . والا :

« مظلومه ظالم ایلر ایکن ظلم وغدر وآل
کارنده آثم اولدیغنی ایلمز خیال »

بعث و اعادهنك لزوم وقوعنی مثبت براهین عقلیهٔ مقنعهیی دیکلهدك دکلی یا ؟ برده عکسنی تصور ایدهلم .

اکرمعاد اولمامش اولسهیدیده انسان ـ طبیعیونك اعتقاد ایتدکلری کبی ـ کیاه کبی بیتر، برمدت دمکذار حیات اولدقدن صوکره بردها رجوع ایتمهمك اوزره محو اولور کیدر، حظ وجودیسی انجق مدت حیاتنده نائل اولدیغی لذات جسمانیهدن عبارت قالیر برمخلوق بولنسه ایدی شرف ومنزلت نقطهٔ نظرندن حیوانلرك اك خسیسی عد اولنمغه لایق اولوردی . چونکه انسانك

بوكاروزار عالمده اقتحام ايلديكي مضـار ومزاحم؛ بتون حيـواناتك مضراتنـدن دهـا چوقدر . بو محققدركه حيـوانات سـائره ، نصيبه‌دار فكر وتأمل اولمدقلرى ايچون كنديلرينـه آلام واسـقام ماديه كلدكجه هردرلو احتساسات مؤلمه‌دن آزاده برحالده ياشارلر كيدرلر .

لكن انسانلر، بالخاصه عاقبت انديش انسانلر؛

« اولمش بلاى عقل ايله آرامدن مصون »

مستمراً احوال ماضيه‌يى تذكيرايله كريان، شئونات مسـتقبله‌يى تفكر ايله‌ده مستغرق احزاندرلر . هله او استقبال انديشه‌لرى كوناكون خوف وخلجانلر، اميدلر، يأسـلر ، بعضاً قوهٔ عقليه‌يى‌ده اسـاسندن صـارصه‌رق ــ العياذ بالله ــ وقوع بولان او مذموم ومنهى انتحارلر؛ انسـانلرك سـائقهٔ عقل ايله مبتلا اولدقلرى احوالدن دكلميدر ؟ اوحالده حظ انسانى يالكز لذات جسمانيه‌يى استيفادن عبـارت قاليوركه بونده سـائر حيواناتده مشتركدر .

مثلا انسـانلر، حلوياتك اك نفيسندن نصل لذتياب اوليورلرسه نظراهميتدن ساقط اك كوچك برحيوانكده ــ بزجه ــ اخس عد اولنـان برشـيله عين مرتبـه‌ده شيرينمذاق اوله‌جغى طبيعيدر .

بنابرين انسان نعم وسعاداتنك ظهور وتكاملنه‌مظهر اولمق اوزره اعاده ايديلميه‌جك اولسـه خاصهٔ لازمه‌سى بولنـان عقلك ، كمال عقـلك باش بلاسى اولمسى لازم كلير . بوحالك ايسـه شرفاً ، مزيتاً انسـانك حيوانات سائره‌دن اخسيتى ، منفعتدن آزاده برتعب دائمى ايچنده فنابذير اولوب كيتمسنى ايجاب ايتديكى وارستهٔ بياندر.

لكن انسانك مكرميتى، رجحانى، نضياتى ــ هردرلو شبهـات وظنوندن عارى برصـورتده ــ ثابت ومتحقق بولنمسندن آكلاشيليركه نعم وسعادات انسانيه‌نك ظهور وتكاملى ايچون بردار سعادت مدار اخرويه‌نك وقوعنه عقلاً لزوم قطعى واردر .

مسرودات واقعه‌دن منكشف اولوركه بعث واعاده‌نك وقوعنى انكار ايدنلرك مذهبى كبى برمذهب ضلال وبوندن متولد شركى برشر عظيم‌الوبال تصور اولنه‌ماز. نصل تصور اولنه‌بيليرسونكه پيش چشم بصيرتلرينى ظلام غفلت وبهيميت قاپلامش اولان بو زواللى بچاره‌لر مذاهب سخيفه‌لرنجه اصـلا حـلال وحرامه وجـود ويرمدكلرى كبى ــ على زعمهم ــ كيمى (وجدانى) ايلرى سوره‌رك حاكم كل، قانون عادل طانيمش، كيمى‌ده ديندن، اعتقادمعاددن بالكليه تجرد ايده‌رك نظام عالمى تأمين ايچون شويله :

« نظـام عالم ؛ افراد بشردن هربرى منفعتنـه عائد حقوقى، اوزرينه لازم كلن واجبات انسانيه‌يى برعلم تام ايله بيلمسيله تأمين اولنور . »

ديه برقانون سـياسى وضعنه قالقيشمش و فقط بو نظريه‌نك اويله قولاى قولاى تطبيـق اولنـه‌ميه‌جغنى‌ده كسديره‌رك « فقط بونك تمامى اجراسى ايچون برخيلى زمان ايستر » ديه برهرزه دها علاوه‌سنه لزوم كورمشدر. هيهات !!

«هيهـات جئت الى دفلى تحركها
مستطعما عنباً حركت فالتقطا»

دوشونه‌ميورلركه هرشخصك ، هرقومك وجدانى متسـاوى ميدر ؟ صـالح ايله طـالح بروجدانده‌مى يارا- ديلمشلردر ؟

« برمملكتده صلب اولنـور قاطع طريق
بريرده موجب شرف وفخر اولور بوحال
بربلده‌ده حجاب زنان عيب اولوب بتـه
برشهرده بوحالت اولور باعث جمـال »

مجرد علم سيـاسينك وضع ايتديكى نظريه؛ حب ذاته، شهواته ، الجاآت هوايه نصل مقاومت ايده‌بيلير ؟ يالكز صلاح معاشه ناظر قوانين ايله تأسيس ايدلن حكومت ؛ قابيلمدركه كمال انتظام اوزره بولنسون ؟ بالفرض عمرينى انواع ناز ونعم ايچنده حد كماله ايصـال ايتمش اولان بر آدم بغير حق برنفس معصومى قتل ايدوب‌ده درحال

کندیسیده اجلیله وفات ایدیورسه شمدی بو آدم طبیعتیله حکومتدن جزا کورهمیه جکی ایچون جنایت واقعه سی یاننده قاله جق ، مجازاة قانونیه دن قورتولانلر ، روز جزانك تجلی عدالتندن ده تخلیص کریبان ایتمش اولملری حس واعتقادینی طاشیه جقلر اویله می ؟ بو ، مقتضای عدالت، موافق عقل وحکمتمیدر ؟

هنوز کندیلرنده اعتقاد معادقانون دیانتی باقی اولان بعض امتك احوالی میدانده ، ایچلرندن :

« لیونله چالان مسند عزتده سرافراز »

وهتك عرض وناموس ایدنلر مظهر محابتله ممتاز دکلیدرلر ؟ یابتون ، بتون اعتقاد معاد صفحات قلوبندن سیلنمش اولان ملتك حالی نه یه منجر اولماز .. کوندن کونه بینلرنده ـ ذکر ایتدیکم نظریهٔ سیاسیه لرینه رغماً ـ شرور وسیئات انتشار ایدوب کیتمیورمی ؟ اولانجه قوتیله سفاهت ، فحشیات ، قتل نفس ، انتحار ، الحاصل هیئت اجتماعیه نك انتظامنی مخل اخلاق فاسده ؛ سرعتلی خطواتیله ترقی ایتمیورمی ؟

جزئی بر اعتقاد معاد قید دیانتنی طاشییانلر ؛ ـ ظن اولندیغنه بناءً ـ ایچلرنده موجود اولمیدرکه بتون بتون هیئت اجتماعیه لری دهشتلی بر تزلزل اخلاقی یه اوغرایوب ده بر دنبره سقوط ایدیویرمیورلر .

تأمین صلاح ایلیه مز فکر سیاسی
قانون معاد اولمزایسه رکن اساسی

حسین حازم

ادبیات

تنزل الرحمة عند ذکر الصالحین

— امام اعظم —

اوزونجه بویلو، مکمل، خلوق بر انسان
وقار و هیبتی اوستنده ، وجهی پرلمعان
سرنده برده بیاض ، مرفعجه بر سرپوش
صاریقله اوستی محلی ، بو مردم پرهوش
لباسی خیلی مزین ، لطیف ، اده کوزل
بر ابتسام ملاحتله کندیسی اجمل
یورورکن اویله مهیبانه بر متانتله
قلوبه جذبه‌لر القا ایدر محبتله
نکاه دقتی بر دوربین حکمتدر
ندای رأفتی هرکوشه محض نعمتدر
دیانت اهلنه بر مقتدای افخمدر
صفوف مجتهدینه امام اعظمدر

سکساننجی سنه‌سی هجرت خیرالبشرك
حزنه غرق اولدیغی بردمدی بوتون بحر وبرك
پای انداز شهود اولدی او نعمان کزین
راه حقده یکیدن پارلادی بر مشعل دین
جدینك اسمی‌ده نعمان ، پدرینه ثابت
اصلی ثابت بودرختك ، ثمراتی ثابت
کوفه کهوارهٔ زیب اولدی امام دینه
نیجه علامه‌لره آچدی او قطعه ، سینه
شیمدیکی حال اسفناکنه سن آلدانمه !
کبرا وار ایدی اول آنی تنها صانمه !
بونجه اصحابی طاشیردی اوراسی ظهرنده
صوکره حجاجك ازلمشدی ید قهرنده
مع هذا بوقدر تابع عالی مشرب
اورده تعلیم حقایق ایله مشغول ایدی‌هپ
صدر اولده کی اصحابه رسول ذیشان
بخش ونشر ایلر ایدی نور یقین وایمان
کتب ومسئله‌یه یوق ایدی اصلا حاجت
چونکه کافی ایدی پیغمبر صاحب‌حجت
ارتحال نبوی وقعهٔ آشناکی
فرط تأثیر ایله تیترەتدی سمایی، خاکی
یرلره ایندی اوکون غلغلهٔ لاهوتی
کوکاره چیقدی بوتون ولولهٔ ناسوتی

بعده حضرت شيخين كرامت تدبير
ايتديلر عدل ايله دنيايی سراپا تنوير
منبع علم وحيا حضرت ابن عفان
ايلهدی همت اصحاب ايله جمع قرآن
دينه دائر نه قدر وار ايسه احكام مبين
هر برين مرجع مخصوصی ايدردی تبيين
عرصهٔ شرع و بسالتده جناب حيدر
ايتدی ايفای وظيفه ختن پيغمبر

بعد بعد دوشهرك تفرقه اهل دينه
طوتديلر هر بری بر ملك غيظ وكينه
اختلافات مذاهب چيقيويردی درحال
فرقهلر بربرينه هپ متباين آمال
بونی اولجه خبر ويردی نبی الثقلين
چيقدی بر معجزهٔ مفخر اهل كونين
اهل حق طوپلانهرق خيلی تفكر ايتدی
وقعهيی دقت وهمتله تذكر ايتدی
ايشبو هنگامه يتيشمشدی امام اعظم
فصل دعوايه قيام ايتدی همام اقدم
التجا ايلهدی اللهه توسل ايتدی
اولو سلطانه تبتلله توكل ايتدی
ذات پاك احديت بونی تعيين ايتمش
علم ايله ، فضل ايله ، تقوی ايله تزيين ايتمش
امته اولدی مددكار وظهير شرعی
قوعادی طوپلامادق علم اصول وفرعی
كوفهده بونجه صحابيلره خدمت ايتدی
خدمتيله متناسب بزه همت ايتدی
كنديسنه اولدی معلم انس بن مالك
مسلك پاك نبی يه بونی قيلدی سالك
نووی ، ابن حجر بويله ديپورلر بی شك
حاصلی پاك ، مكمل و صحيح المسلك

ايشبو قوتلر ايله بدء ايدهرك تحقيقه
فرقهٔ هالكهيی آلدی يد تضييقه
بولدی وارسه نه قدر مسئلهٔ شرعيه
قيد ايدوب بونلری اصليه ، گرك فرعيه
ايتدی قرآن ايله سلتدن اودم استمداد
خالق مقتدری ايلهدی هردم امداد
بوجهتلرله تقدم ، او امامه عائد
هله تبشير نبی ، شاننه عالی شاهد
تابعينه نيجه فتوالری واردر مكتوب
اهلنك ناظره پيراسی ، مبرهن ، مرغوب
مذهبك اعدايدر مذهب عاليسی بوتون
مسلكك اكمليدر مسلك عاليسی بوتون
سوندورن نائرهٔ اهل ضلالی آنجق
حضرتك شعشعهٔ عرفان وكمالی الحق
تابعينك بيوكی ، مجتهدينك بيوكی
فرقهٔ ناجيهنك ، همده بو دينك بيوكی

رحمة الله عليه وعلی من تبعه

جمعيت علميه افرادندن
محمد عارف

— ليال استبداد —

نجوم زاهره تترر طورر ظلالندن
عيون ساهره دهشتلهنير خيالندن
افقده پارلايان اوچ بش چراغ بيدادك
قوايه خدشه كاير تاب اشتعالندن
انظار ، نفوذ ايدهمز قسوت ظلامندن
امل ، هراسه دوشر نيجهٔ نكالندن
سكون حالنه گلمش خروش استبداد
عقول ، رعشهزن آزار انفعالندن

چیقار سمایه مسلسل ندای استمداد
اسیر ربقهٔ ظلمك لسان حالندن

اینر زمینه بیانی نوای لاهوتی
سروش مرحمتك اهتزاز بالندن

کلیر صماخه دمادم انین مظلومین
سواحله دوشن اورمانلرك خلالندن

صبا ترنم ایدر هر سحر برر نوحه
قلوب طاهره کریان اولور مآلندن

شفق نشان ویریر آفاقه رنك حمرتله
شهید مظلمه‌نك یاد خون آلندن

جبال شاهقه بر وضع اغبرار آلمش
شؤون حاضره‌نك شدت ملالندن

تفکر ایلیوب اولمش‌ده منفعل کویا
او اسکی قدرت پرمکنتك زوالندن

زمین مساعد ایکن بویله عجز و مسکنتك
شو وجهله بزه بحث ایلیور وبالندن :

جبال ذی مکانتم قلاع پر متانتم
کتاب کون ایچنده بن صحائف حماستم
قلوب خلقه رعشه‌زن
مباحث جلادتم

خزائنم کران بها معادنم نما فزا
کنوز سینه سرتسر بیوت ثروت وغنا
صاغم کهر، صولم کهر
فقط کیم ایلر اعتنا

کلك قونوك حوارمه باقك شو میشه زارمه
نه جانلر ایتمش التجا کمینکه غبارمه
نه شانلر ایتمش اتکا
یمینمه ، یسارمه

پرنده زیب و زیورم سماده هر زمان سرم
فقط شوقیرده پرطوپان سکز، اون اولی کویلرم
تمده وار ایکن شو جان
بوحالده قالماسین دیرم

باقك شو بحر موجزن نه آنلی، شانلی برچمن
سفائن تجارته یکانه جلوه‌کاه ایکن
سن اولده دوشمه حیرته
نه فرقی وار شو قریه‌دن !

نصل که ابر پرصفا قیلار سماده اعتلا
بوشانله چوقمی ایلسهم جهانده بنده ارتقا
زمین ، زمین محتشم
زمان ، زمان انجلا

فاتح درس عاملرندن
ع . عاطف

بلبل — شهزاده

مترجم

کنج بر شاهزاده مست غرور ،
هرنه‌دنسه اولور قرین فتور .
بوده ایشته بیوکلکك اثری ،
اوت، اکثر بودر آنك ثمری !
دیده‌ور ، نکته‌دان ودل آکاه ،
بر مربی اولوب آکا همراه ؛
کز ینیرکن باقك شو امعانه .
یوللری اوغرادی بر اورمانه .
یاپراق آلتنده کیزلنوب اوزمان ،
برکوچك عندلیب خوش الحان ،
ایدیپوردی ترنماته دوام .
کوردی شهزاده قالدی بی آرام .
پك کوزل بولدی بلبلك درحال ؛
اولدی اخذ وکرفته میال !

بولمدی هیچ نتیجه‌یی دشـوار ،
بوده برایشمی؟ چونکه قدرتی وار!
ایدر ایتمز فقط هجومه قیـام ،
عندلیب اوچدی ایتدی ترك مقام.
حقی وار ایتمـونمی یاحدت ؟
صاییلیر طوغریسی بو برجرأت!
کیتدی الدن ارادت و تمکین ،
ایتدی رأین شووجه ایله تبیین :
نه‌ایچون بویله اك کوزل برقوش ،
صوتی ایلرکن عالمی مدهوش ؛
ایتسـون اورمانه التجا اویله ،
آچینیر کچسون عمری هپ بویله!
وارمی برفائده بوعزلتـدن ؟
نه‌چقار آکلامام بووحشتدن ؟
کلسـه کاشانه‌مه عجب نه اولور ،
هرنه ایستر، دیلرسه آنده بولور ،
همده قوشـلرله جابجـا مالی ،
پك غریبدر بوعالمـك حالی ،
بشقه‌در بشقه طرز وطور شباب،
کوریلور خوش ایدلمز استغراب
بونی همراهی‌ده ایدوب تقدیر ،
رأیني قیلدی شویله‌جه تقریر :
سزه بو حادثه ایدلـه حسـاب ،
بر بیوك حکمت ایلیور اشراب.
رهبر عزم اولور ایسـه امعان ،
بر کون البته تجربه‌یله زمان ؛
ایده‌جکدر او حکمتی افهـام ،
بیلنیر کرچه هپ خفا ومرام ،
ایلیم بن دخی براز تلقین ،
شمدیدن حاصل اولسون علم یقین :
حمقـا هرنه ایستنیرسـه یاپار ،
اویدورر ایشلرین کلاه‌ده قاپار !
لکن ارباب دانش وعرفان ،
بوکوزل قـوش کبی اولور پنهان
اله کچمز قولایجه اهل هنر ،
آرامق بولمـق اقتضـا ایلر ،
مقری کوی : ۱٤ مارت ۳۲٤

خلیل ادیب

مرحوم ومغفورله شریف عبداله پاشا حضرتلری

مکۀ مکرمه امارت جلیله‌سنه تعیین بیورلمسنی متعاقب ارتحال دار بقا ایلین شریف عبداله پاشـا مرحومك ترجمـۀ حاللرینی بونسخه‌مزده درج ایده‌جکمزی وعد ایلمش ایدك . مشـار الیه کبی مناقب عالیه‌سی غزته‌مزك بر قاچ نسخه‌لرینی املایه کافی اولان برنجیـۀ نجابتك ترجمۀ احوالنی یازمقدن مقصـد (عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة) امل مقدسنه خدمتدن بشقه برشی اولمدیغی جهتله عساکر نظامیۀ شاهانه قائممقاملرندن عزتلو عثمان لطفی بك طرفنـدن کوندریلان ورقه‌یی بروجه آتی درج ایله اکتفا ایلدك .

مرحوم مشارالیه حضرتلری (۱۲۲۸) سـنه‌سی بتون حرمین محترمینی وعسیر ونجد قطعه‌لرینی یدی سنه استیلا ایدن وهابی محاربانده مماللریله ، جانلریله ، بالجمله قوم وقبیله‌لریله عساکر عثمانیه‌برابرنده خدمات برکزیده ابراز ایدوب اوچ کون اوچ کیجـه دوام ایلمش اولان طائف جوارنده مشهور (بسیله) ملحمۀ کبراسنده مصر والیسی محمد علی پاشا اردوسنی پارلاق مظفریتلره ایصال ایدن و (٤٧) سنه‌سی بن و (۷۱) سـنه‌سی حجاز اختلال مدهشنی حرباً زیروزبر ایلین امیراسبق (شریف محمد بن عون) حضرتلرینك مخدوم سیادت موسوملری وبوکره امارت جلیـله‌یه بالاستحقاق تعیین بیوریلان دولتلو سیادتلو شریف حسین پاشـا حضرتلرینك پدر

محترملری (شریف علی پاشا) مرحومك برادر اکرملریدر .

(۱۲٦٤) سنه‌سی قدم نهادهٔ عالم شهود اولمشلر والتمش ایکی سنه‌دن عبارت بولنان مدت عمرلرنده خصائل مصطفویه‌لریله انظار انامده ابراز شعار شرافت ایلمشلر ایدی .

خاندان سامیلرینك خدمات صادقانه‌لری ، باب عالی خزینهٔ اوراقنده محفوظ (۱۲) نومرولی اوراق رسمیه وغازی سلطان عبدالمجید خان « طاب ثراه » حضرتلرینك بالذات خط دست خلافتپناهیلریله محرر والیوم اوخاندان نجیبك دست احترامنده محفوظ فرمان عالی وصدر اسبق رشید پاشا مرحومك ، تقدیرات فوق العاده‌یی حاوی ستایشنامه‌لریله قیداً ثابت ومبرهن اولدیغی حالده حق برینه قویمق ایچون دائما اظهار معانده ومکابره ایلمك خصائصندن اولان بر زمانك ایجاباتی اوله‌رق فاتح مصر یاوز سلطان سلیم حضرتلری کبی بر خلیفهٔ ذیشانك (۹۲۳) تاریخنده وضع ایلدیکی امارتك اصول انتقالی تغییر ایدیله‌رك شرفانك اکبر وسر فرازی اولمقله‌ده ممتاز بولنان مرحوم عبداله پاشا حضرتلرینك الیق بولندقلری اومقام عالیدن محروم ایدلدکلرندن دولایی وجود تقوی آلود شریفانه‌لرندن بکلنیله‌جك اولان خدمات عالیه بالطبع حیز فعله کله‌مامش وبالکز خصائص خداپسندانه‌لرینه مفتون اولان عیون موحدین برانتظار امل پرورانه ایچنده قالمش ایدی .

عبداله پاشا حضرتلری اخلاق حمیده ، اوصاف جمیله . تقوای خالصانه و شمائل انسانیتکارانه‌ده حسین پاشا حضرتلرینك حقیقةً عم یکتالری ایدی . بوسببه مبنی‌ایدی‌که کرك اهالی نظرنده وکرکسه شرفا نظرنده عبداله پاشا حضرتلری او طبع حلیمانه‌لری ، سیمای سلیمانه‌لری ایچنده احترام‌آور برمهابت معنویه ایله تجلی ایلر . حتی امیر سابق شریف علی پاشا بیله حضورینه داخل اولورسه اللرینی اتکلرینی تقبیل ایدرلر و بلا استیذان قارشولرنده اوطوره‌مزلردی .

عبداله پاشا مرحوم براز مدت امارت وکالتنده بولندی وحجازك وجود عالیلرندن ایده‌جکی استفاده اوزمان رهون اولمشدی . اون آلتی سنه‌یی متجاوز حجاز وعسیر ویمنده عسکرلك ایدن بوعبد عاجز اووقت یوز باشی اوله‌رق طائفده ایدم . مشار الیه حضرتلرینه ایفای تبریك وعرض تعظیمات ایچون کلن قبائل شیخلریله عربانك مقداری اللی بیکی متجاوز ایدی . اشبو رسم تبریك ایکی ماه قدر دوام ایتدی . حجازدن نجد قطعه‌لرینه وارنجه‌یه قدر بتون او حوالی اسایش ایچنده قالدی . برکشی مدینهٔ منوره‌یه یالکزجه کیدرکلیر اولدی . هم عسکرلر، هم اهالی، همده عربان راحت وحضور یوزی کورمش ایدی . کوچکمزدن بیوکمزه قدر جمله‌مز حقنده لطف ونزاکتله معامله ایتدیکی کبی ایام رسمیه‌ده بایراملرده حکومت سنیه‌دن صکره قشلهٔ همایونه قدر کله‌رك نفرات وضابطانی سلاملر وعسکری خسته‌خانه‌سنك قغوشلرینه قدر کیدرك خسته‌لرك برر برر استفسار خاطرینه عنایت هاشمیه‌لرینی ابذال بیوررلردی . هیچ اونوته‌مم قومندانم طرفندن برکون بر ایش ضمننده نزد دولتلرینه کوندرلمشیدم . یانلرنده برچوق شرفا وعلما وشیوخ عربان اوتوریوردی . کیردم . بزم کبی کوچك رتبه‌ده بولنان برعسکره قیام ایتدیلر . اللرینی اوپدم . معروضاتمی عرض ایتدم . حسن استماع بیوردیلر . بوکبی الطافلری ساده بزه دکل نفرلریزه قدر علی السویه شامل ایدی . ایشته بویله اخلاق محمدیه‌لریله حجازده تأمین اسایشه کافی اولدیغندن دولایی عبداله پاشا حضرتلری امارتده بولنمش اولسه ایدیلر بیوك برادرلری شریف عبداله پاشا زماننده‌کی کبی مکه‌ده ایکی طابور عسکرله خطهٔ حجازیه و یمانیه ونجدیه‌ده ادامهٔ اسایش ممکن برحاله کلیر و فرقه‌یه هیچده لزوم قالمزدی .

لکن منابتسز والیلرك چویرمك ایستدکلری انتریقه‌لر بوکا تمامیله مباین اولدیغندن مشار الیه حضرتلرینك حق صریحلری غصب ایدلدی . امارت استحقاقنه

دكل انحصاره تابع طوتلدی . عبداله پاشا استانبولده قالدی . حرمين شريفنده روا كوريلان لايطاق مظالمه حسين پاشا حضرتلرينك وجود عاليلری حائل عد ايدلدی . بر راتبك غمز مرتبی اولان تلغراف اوزرينه استانبوله آلديرلديغی كبی نيجه اعاظم شرفا ، علما ، نجباده نفی وتبعيد ايدلدی .

عبداله پاشا حضرتلری شو حجاز مظالمنك تأثيراتيله دلخون اولمقده ايكن حقلرنده ويريلان ژورناللر وخانه‌لرينی آبلوقه ايدن خفيه‌لرك ازعاجات متواليه‌سيله مضطرب بولنديغندن عليل برحاله كلمشلر ويتمش ياشنده‌كی برذات سياسته كيرمشلردی .

(رحمه‌الله عليه رحمةً واسعة)

اميرمكه شريف حسين پاشا حضرتلری

موماليه عثمان لطفی بكك شريف حسين پاشا حضرتلرينك مزايای جليله‌لرينه عائد بياناتی‌ده بروجه آتيدر :

شريف حسين پاشا ابن الشريف المرحوم علی پاشا حضرتلری غايت ذكی و فطن ، حافظ قرآن علوم اليه وعاليه وفنون حاضره‌ده صاحب فضل وكمال اولوب متخلق اولدقلری شيمهٔ عدالت ، عفت ، استقامتده درجه‌سی كنديلری ايله برلكده بولنمدقجه تعيين ايدله‌مز .

(مقام خلافت عثمانيه‌يه) صوك درجه‌ده احترامات بسلر . حجازده ايكن عصيانده بولنان بافيلرك دردستی ضمننده طابورمزله برابر قومانداسی آلتنده بولندق . اوشريف عالی قدرده كوريلان ديانت وشجاعتی اوتواضع هاشمانه‌يی مدت عمرمده كيمسه‌ده كورمدم . حله قبائل وعربان وشرفانك اكا قارشو تعظيمات فوق العاده‌سنی كوروبده حيرتده قالمامق قابل اوله‌مزدی ، عسكره ، عسكرلكه فرط محبتلری واردر . دوشمش ، بی‌كس حرمين محتاجينه عاطفت انسانيتكاريلری مبذولدر . برفقيری رد ايدوب مأيوس ايتمك عادتلری دكلدر .

لكن روس محاربه‌سنده مكهٔ مكرمه‌ده تشكل ايدن ملی طابورلرك برنده شريف حسين پاشا نفر اوله‌رق بو عاجزك قومانداسی آلتنده تعليم ايده‌رك بتون حجازيلره نمونهٔ امتثال اولمشدی . (٩٩) سنه‌سنه‌قدر والیٔ اسبق صفوت پاشانك همتيله حجاز خزينه‌سی تخريب ايديلوب سنه‌لرجه معاش يوزی كورمين فرقه‌مز مضايقه‌نك صوك درجه‌سنه واصل اولديغمز برصره‌ده دفعاتله حكومت سنيه‌يه بلا فائض بيكلرجه ليرا اقراض ايتمش ومطلوباتی سنه‌لرجه آله‌مديغی حالده ينه طلب ايتمامشدی .

(٣٠١) سنه‌سی شام شريف محملك پاره‌سزلقدن كيده‌ميه‌رك مكه‌ده قالديغنی كورن مشاراليه دفعةً بشبيك ليرا اعطا ايده‌رك ناموس دولتی يار واغياره قارشو محافظه بيوردی . پوسته و تلغراف دائره‌سی انشا اولنمق اوزره مكهٔ مكرمه‌ده ايكی بيك ليرا قيمتنده‌كی عرصه‌سنی مجانا حكومت سنيه‌يه ترك ايلدی .

ايكی سنه اولده عسيرده محصور قالان اون طقوز طابورمزك عسير اميری (علی ابن محمد عائضه) ديكر اقربالرندن بعض مشايخه وبكلره يازديغی برمكتوبيله‌نك محاصره ايتديروب برهلاك محققدن تخليص ايلدی . (غامدده) اشقيا يدينه كچن تفنكلرمزله طوپلرمزی استرداد ايدن ينه شريف حسين پاشا حضرتلريدر .

— بيان الحق —

عبداله پاشا مرحومك سنه‌لردن بری محروم ايدلديكی حق امارتی اخيراً عهدهٔ استحقاقنه عودت ايدرك اك نهايت هرخصوصده اولديغی كبی بوراده‌ده حق يرينی بولمش ايدی . فقط امارتدن زياده نزد الهيده‌كی مقام مقدسلرينه مشتاق اولدقلری ايچون جناب رب العالمين كنديلرينی دار بقايه دها مناسب كوردی . مقام امارتی وارث معاليسی بولنمقله پك چوق جهانده كنديلرينه بيله رجحانی ظاهر بولنان حسين پاشا حضرتلرينه نصيب ايلدی . جناب حق ، برينی داخل حريم رحمت ،

دیکرینی نائل حسن موفقیت وخادم معالم شریعت بیورسون .

— بر نداى احترام —

— بيان الحق —

اوتوز سنه‌دنبری ، بزی : ملتك باشنه لایعد بلالر فلاکتلر یاغدیران ، وملتك سینهٔ مبارکنده خیلی کردابلر آویان ، مسائل مهمهٔ حیاتیه‌مزی ، حیات اجتماعیه‌مزی مهالك ورطه‌لره دوشورن طوفان عظیم استبدادك اوظلمت جهالت سیللری که صوك سنه‌لرده بنای دینمزی بیله سوکمکه ، مدرسه‌لرمزی ، مکتبلرمزك تملارینی سورکلامکه قدر ایلرولهمشدی .

شرقك بوانهار خروشان فلاکت ایچنده یووارلاندیغنی قارشودن . . ساحل سلامتدن تماشا ایدن غربلیلر ، بی انصافانه (اسلامیت مانع ترقیدر ، عثمانلیلرده علی الخصوص ، مسلمانلرده استعداد ترقی مفقوددر . . کبی یاکلش هم پك یاکلش . . تلقیلرده بولنمقدن چکنمدیلر ! ! . .

وقتیله مدنیتك اس الاساسنی تشکیل ایدن اسلامیتكه منتسبیندن بولنان ترکلر من القدیم حائز اولدقلری بیوکلکلری — تاریخ صحیفه‌لرنده — اونودیلوب وحشتله یاد اولندیلر ، بارباراق ایله طانندیلر ! . . . فی الواقع ترکلر آوروپانك بو یاکلش تلقیاتنه ، دها طوغریسی اسنادلرنه لسان حال ایله اولسون اعتراضدن ، درونی آهلرله مقابله‌دن کیرو طورمدیلر . .

چونکه استبدادك مظالم بی نهایه‌سیله ضیق بر ابکمیت ایچنده سکوته محکوم ایدیلر : ایشته بوکون اوکابوس الیم استبداددن قورتیلوب هنوز قیملدامغه باشلایان ترکلر . . مستحق اولدقلری بوتون اوترقیات ملیه‌لرنی احرازه چالیشه‌جقلرینه بر دلیل معتبر ، اسلامیتك مانع ترقی دکل ، بالخاصه آمر ترقی بولندیغنی اثبات ایتمك مقصد فداکارانه سیله وطنك صحنهٔ جدیدنه قورولان مطبوعاتك کرسیٔ بلند خطابتنه چیقان (بیان الحق) که استبداد قورطنه‌لرینك افکار امته صاووردیغی بوتون اوظلمت ، جهالت بیغینلرینی تاراج ایدییور . درد الیم استبداد ایله خسته‌لنان افکار ملتی ، تداوی یه حقیقةً نافع بر علاج اولمقده در .

یاره ، طاتلی مطالعه‌لر ، اغیاره مقنع مدافعه‌لری تأمین ایدن او رنکین صحیفه‌لرکه هر هفته انظار اشتیاقمزی تزیین ، قارئینه ساده ، فقط فوق العاده بلیغ برلسان ایله ، واضح تعبیرلرله حقایق شرعیه‌یی . معالیٔ اسلامیه‌یی تلقین ایدییور . بز ، عصرمزك الك بنام علماسندن تشکل ایدن او هیئت تحریریه‌یه بی نهایه تشکرلرمزی ، ابدی آلقیشلرمزی اتحاف ایتمکله افتخار ایلرز . عثمانلی مطبوعاتنده بویله دینی بر رسالهٔ موقوته‌نك ، برغزته‌نك لزوم تأسیسی . . چوقدن بری حس اولنیوردی . . . فقط حالك و خامتنه باقه‌رق استقبالك فلاکتی دوشونمکله کیزلی کیزلی آه ایلمکدن ، ایچین ایچین آغلامقدن قورتولوبده اویله برتشبثده بولنمغه کیم جسارت ایده‌بیلیردی آه اوکونلرکه . . وحشت زار استبدادك یتشدیردیکی بر آلای فضیلت معرفت جلادلری قارشوسنده :

بز سکوته حکم استبداد ایله محکوم ایکن
آغلادق سودای حریتله هپ مجنون کبی

ترجمانمز ، او ابدی یارجانمز اولان قلممز ، ایکی پارمغك تضیقاتی ایچنده هر درلو حقیقتی یازمقدن محروم ، دیلمز درین برخوف وهراس ایله دندان عطالت آره‌سنه قیصلمش سکوته محکوم ایدی .

بوکون : هر مقاله‌سی برفلسفهٔ دینیه‌یی اخطار ، هر جملهٔ جمیله‌سی بر مجلهٔ جلیلهٔ قیمتدار اطلاقنه بحق سزاوار اولان [بیان الحق] که اسلامیتك تعمیم انتشاری ، ملتك تأمین استقبالی اوغورنده عالمانه

درسلری ، كوناكون موعظه‌لر ، سیاسی بندلر خلاصه بوتون وطنپرورانه حسلرله تزين ايتمش اوعلوی او پارلاق ستونلرله افكار امته قنادلر طاقارق آسمان كمالانه اعلا ايديور ...

الله موفقيتنده دائم ايلسون

بز ايسترزكه بيان الحق سائر جرائد علميه‌مزی نظير ايده‌جك شخصيات ، مكابره شائبه‌لرندن الى الابد بويله بويله آزاده بولنسونده هر درلو حق وحقيقتی نشر ايله حلال مشكلاتمز اولسون .

حيدر : ٢٥ تشرين اول ٣٢٤

مفتی زاده

كسريه‌لی : محمد صدقی

— بيان الحق —

هنوز حال طفوليتده ديمك اولان (بيان الحق) ه قارشی ابراز ايديلان آثار احترام او حرمتی دريغ ايتميه‌نلرك حسيات ديانت كاريلرينه برهان اولديغی جهتله بوكبی افكار علويه اربابنك مشكور الهمه اولملرینی جناب واهب العطايادن تمنی ايلرز .

بش نومرولو نسخه‌مزده (تجارت شركتلری ومنافع اقتصاديه‌سی) حقنده نشر ايتديكمز مقاله زيرنده بحث وبيان اولنديغی اوزره بوكره تشكيل قلنان ومندرجات عموميه‌سی نظر مطالعه‌دن كچيريله‌رك مجله‌نك كتاب الشركه بحثنه مخالفتی كورلمين [امتعهٔ داخليه شركتی] تعليماتنامه‌سی بروجه آتی عيناً درج اولنمشدر . صنايع داخليه‌مزك ترقی ورواجنه خادم اوله جق بوكبی مؤسسه‌لرك تكثرينی تمنی ايله برابر شركت مذكوره‌نك دوام موفقيتنی كمال صميميتله آرزو ايدرز .

اشتراك آرزوسنده بولنان ذوات بدستان خواجكيلرنده حسن نامی افندی‌یه مراجعت بيوره بيليرلر .

محضا برخدمت اولمق اوزره [بيان الحق] اداره‌سنجه‌ده توسط اولنور .

يقينده تشكل ايده‌جكنی خبر آلديغمز هيأت ادارهٔ دائمه‌نك اساميسيله مركز اداره‌سی دخی باشقه‌جه إعلان اولنه‌جقدر .

امتعهٔ داخليه شركتی

توفيقات سبحانيه رهبر فيض ونجات طانيله‌رق قانون اساسينك اون اوچنجی ماده‌سنك ويرديكی صلاحيته توفيقاً امتعهٔ داخليه تجارتيله اشتغال وامتعهٔ مذكوره‌نك ترقی ورواجنه حصر آمال ايلمك مقصد مقدسيله ١ تشرين اول سنه ١٣٢٤ تاريخنده [امتعهٔ داخليه شركتی] نامی آلتنده تأسيس قلنان و ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ تاريخلی مبدأ تأسيس اعتبار اولنان شركتك صورت تشكيلنه دائر تعليماتدر :

برنجی ماده — بش سنه مدت وايكی يوز حصه اعتباريله مؤسس اولان بوشركته عائد معاملات عموميه‌نك امر اداره‌سی فخری اوله‌رق بر رئيس اول وبر رئيس ثانی ايله يدی اعضادن عبارت بر هيأته مودوعدر .

ايكنجی ماده — برحصه سندينك قيمت مجموعه‌سی بش عدد عثمانلی آلتونيدر . صورت استيفاسی : بهر حصه باشنه شهری يارمشر ليرای عثمانی تأديه ايديله‌رك اون آی ظرفنده اوده‌نه‌جكدر .

تقسيط شهری يی مبين اوله‌رق هر حصه‌داره برر مطبوع علم و خبر ويريلوب تأديات عموميه‌نك ختامنده بوعلم و خبر حصه سنديله دكشديريله‌جكدر . شركتك مصارف تأسيسيه‌سنه مدار اولمق اوزره ايلك تقسيطله برابر هر حصه ايچون تبرعاً بر مجيديه آلنير .

اوچنجی ماده — برحصه بدلی بولنان بش ليرايی دفعةً ويره‌جك اولان حصه‌داردن تبرع آرانماز .

دردنجی ماده — حصه‌دارانك هر بری مالك اولديغی حصه‌يه كوره هر آی ابتداسنده ويرمكه مجبور بولنديغی تقسيطی نهايت آيك بشنجی كوننه قدر ويرمزسه كذران اوله‌جق هركون ايچون حصه باشنه برغروش فضله تبرع ايده‌جكدر . ايكنجی تقسيطك حلول مدتنه قدر كچمش تقسيطی ويرمه‌ين حصه‌دار ، تأديه ايلديكی مبالغدن يوزده يكرميسنی ترك وتبرعی تعهد ايلمك شرطيله اوست طرفی ويريله‌رك شركتدن اخراج اولنور .

بشنجی ماده — شركتك تأسيسی تاريخندن اعتباراً اوچ آيه قدر تابعيت عثمانيه‌يی حائز هركس حصه‌دارلغه قبول اولنور . آنجق بومدتدن صوكره حصه‌دارلغه كيره‌جكلردن حصه بدل عموميسی دفعةً آلنير ، تبرع طلب اولنماز .

آلتنجی ماده — شركتك سرمايهٔ اساسيه‌سنه محسوباً

اوچ آی ظرفنده تحصیل ایدیلوب بانقه‌ده تراکم ایتدیریله‌جك مبلغله مناسب محلده برتجارتخانه آچیله‌رق معاملاته باشلانه‌جقدر .

یدنجی ماده — حصه‌دارلردن بری صاحب اولدیغی حصه سندینی هیأت اداره‌نك موافقتنی استحصال ایتمکسزین آخره فروخت ایده‌من . بوبابده اولنه‌جق معامله سکزنجی ماده‌یه توفیق ایدیلیر .

سکزنجی ماده — هرنه سببه مبنی اولورسه اولسون شرکتدن بری چیقمق ایسترسه تأدیات واقعه‌سندن یوزده یکرمیسنی وتمتعی تبرع ایله فسخ اشتراك ایلمسی مشروطدر . شرکتجه مبایعه ایدیله‌جك اولان بوحصه هیأت اداره‌جه آخره صاتیلوب واقع اوله‌جق تمتع شرکته ایراد ایدیلیر ؛ حصه‌دار خارجدن واقع اوله‌جق طالبه ترجیح اولنور .

طقوزنجی ماده — شرکت علیهنده اویغونسزلغی تحقق ایده‌جك حصه‌دار هیأت اداره قراریله شرکتدن اخراج وبومعامله سکزنجی ماده‌یه توفیقاً اجرا اولنور .

اونجی ماده — جریان ایده‌جك معامله‌یه وظهور ایده‌جك رغبته کوره حصه مقدارینك تزیید ومدت دوامنك تمدیدی هیأت اداره‌نك رأینه وابسته‌در . شو قدرکه مدت مقرره اولان بش سنه‌نك ختامنده ایستك ایدن حصه‌دار - بلا قید وشرط - حصه‌دارلقدن چیقمق حقنی محافظه ایدر وسرمایه‌سنی تجارتیله برابر آله‌بیلیر .

اون برنجی ماده — ایلك سنه‌نك هیأت اداره‌سی مؤسسلرله بونلرك حصه‌دارلردن انتخاب ایده‌جکی ذواتدن متشکل اولوب سنهٔ آتیه ایچون تشکیل قلنه‌جق هیأت ، حصه‌دارانك اجتماع عمومیده انتخاب ایده‌جکلری یکرمی ذاتدن قرعه کشیده‌سیله تشکل ایده‌جکدر . ایچلرندن رئیس اول وثانیبی انتخاب ایلمك بوهیأته مودوعدر .

حصه‌داران هیأت حقنده بیان اعتماد ایده‌رك ابقاسنی اکثریتله طلب ایدرلرسه ، انتخابه احتیاج قالماز .

اون ایکنجی ماده — هرنوع امتعهٔ داخلیه‌نك بروجه مشروع تدارك واستحضاریله بونلرك تشهیر وفروخت ایتدیرلمسنه خادم اوله‌جق اولان هیأت اداره ، مقاصد مذکوره‌نك تمامئ محافظه‌سی ایچون تجارتخانه مدیریله مستخدمین سائره‌سنی آکا کوره انتخاب وتعیینه وبونلره ویریله‌جك معاش واجوراتی تخصیص واعطاده وتوسیع تجارت ضمننده اختیاری طبیعی بولنان کافهٔ صرفیاتی اجراده صلاحیت کامله‌یی حائز بولنه‌جقدر .

مابعدی وار

زبدهٔ سیاسیه

—

بوهفته ایچنده عالم سیاسیانده مهم بر وقعه ظهوره کلمشدرکه بوده فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده کرکینلك حاصل ایتمش اولان (قازا بلانقا) حادثه‌سنك نتیجه‌سی ایدی . اکر ایکی حکومت آره‌سنده اساساً ائتلاف و دوستی حکم سوررسه بوکبی وقوعاتده ایکی طرفدن برینك حیثیتنی مخل احوال بیله کورلسه بواحواله سبب اولان مأمورلرك فدا ایدلمسیله رابطهٔ دوستی‌یه خلل کتیرلمز . مثلا روسیه و ژاپونیا محاربه‌سی اثناسنده حدوثه کلن (هول) وقعه‌سی انکلتره ایچون آغیرجه کورلمش اولدیغی حالده برتوسط دوستانه ایله بو وقعه ایکی حکومت بیننده شدتلی اختلافه سبب اولمدی ، اوکی آلندی . ینه بونك کبی آمریقا ایله انکلتره آره‌سنده ظهوره کلن بر وقعه‌ده برطرف ایدلدی . فقط فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده بویله دکلدر . ۱۸۷۱ محاربه‌سندن بری فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده اویله بر برودت ومباعدت موجوددرکه اوروپانك مسالمت عمومیه‌سنه تأثیر ایدن بوحالی ازاله ایچون صرف اولنان همتلر ، امکلر نتیجه ویرمه‌مش کبیدر . آلزاس‌مورونك آلمانیایه الحاقی فرانسزلرجه داغ درون اولمش ، اوتوز بش سنه بو ضربه‌نك تأثیری یورکلرده صاقلانمشدر . فاس مسئله‌سنك بدایت ظهورنده فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده محاربه ظهورینه رمق قالمش ایدی . الجزیره قونفرانسی بو احتمالی برطرف ایتدی . نته‌کیم بلغارستانك اعلان استقلال ایتمسی و آوستریانك اعلان استقلال ایتمسی و آوستریانك‌ده بوسنه وهرسکی ضمیمهٔ ممالك ایلمسی اوزرینه بالقانلرده آتش حرب وجدالك بردن بره اشتعال ایده‌جکی ظن وتخمین اولنمش ایکن بو ایکی وقعه‌نك‌ده بین الدول بر قونفرانسده فصل وتسویه اولنمسی تکلیف اولنه‌رق بویله‌جه محاربه احتمالاتی

برطرف اولندی . قونفرانسه طوغرو خطوهلر آتیلیوردی . قونفرانس تكليفنده بولنمش اولان حكومت عثمانیه بو قونفرانسك مقرراتنی تسهيل ایلمك اوزره بلغارستان ایله، آوستريا ایله بر زمین ائتلاف احضار ایتمك يولندهكی وصایایی‌ده موافق كوردی ، روی قبول كوستردی .

اوستريانك درسعادت سفیری ایله باب عالی آره‌سنده باشلامش اولان مذاكرهٔ ائتلافیه فاصله‌یه اوغرادی . چونكه اوستريا بلا قيد وشرط بوسنه وهرسكك الحاقی تصديق ایتدیرمك ایستیوردی . بوایسه حكومت عثمانیه‌نك طبیعی حقوق ومنافعنه موافق دكل ایدی . اوستريا حكومتی بلا قيد وشرط معاملهٔ تصديقيه‌یی الده ایتمك ادعا واصرارندن واز كچوبده جداً ائتلافی استسه‌یدی تعديل تكاليف ایتمسی ، قونفرانسده بوسنه و هرسك مسئله‌سنك تدقيقنه راضی اوله‌رق حقوق ومنافع عثمانیه‌نك‌ده بوصورتله حمايه ومدافعه‌سنك موافق حق وعهد بولندیغی نظر اعتباره الماسی لازم كليردی .

بلغارستانه كلنجه استقلالنی اعلان ایتمكله برابر بو يوزدن حكومت عثمانیه‌یه قارشو ایقاع ایلمش بولندیغی ضرر و زیانی تضمين ایلمك مجبوريتنده بولنیوردی . بلغارستان امارتنك درسعادته كوندرديكی مأمور مخصوصيله حكومت عثمانیه مأمورلری آره‌سنده مذاكرات باشلادی . بومذاكرات هنوز ختام بولدی ، حتی فاصله پذير اولمسی محتمل كورنديكی‌ده سويلندی . بلغارستان حكومت عثمانیه‌نك تكاليفنی آغير كوره‌رك تعديل تكاليف ایچون توسط اجراسی ضمننده فرانسه ، انكلتره وروسيه حكومتلرینه مراجعت ایتمشدر طرزنده بر روايت‌ده چيقارلدی . مذاكره تعویضات اساسنه مستند بولنمق بلغارستانك موقع سياسیسی‌ده قونفرانسده موقع مذاكره‌یه قويمق جهتی موافق كورلمكده ایدی . تعویضات ایسه حكومت عثمانیه‌نك حسابیله بلغارلرك فكر و تخمينی آره‌سنده بیوك بر فرقه كوستریور . هنوز بوفرق آره‌دن قالدیرلمدیغی كبی بلغارلرك مطالب سياسيه‌سندن برطاقمی‌ده شايان قبول كوريليور .

اوستريا ایله مذاكراته كلنجه آره‌ده برمدت فاصله‌دن صكره تكرار مذاكراته ابتدار اولنمسی مأمولدر . انجق اوستريانك عهد شكنانه حركتنی تعمير ایده‌جك برمسلكه تقرب ایتمسنه‌ده انتظار اولنیوردی . اوستريانك متفق بولنان آلمانيا ، انكلتره ، روسيه و فرانسه طرفندن قبول ایديلن ، ايتاليا حكومتنجه ده تصويب بولنان پروغرام داخلنده قونفرانس مذاكراتنه راضی اولمسی ایچون آلمانيا طرفندن اوستريا اوزرینه اجرای تأثير ایديله‌جكی ، اوروپا مسالمت عموميه‌سنی تأمين موازنه‌سنی محافظه ایده‌جك صورتده وقايع اخيره‌نك برعهد دوليه اقتران ایتمسنه ممانعت كوسترميه‌جكی سويلنمش ایدی . واقعا روسيه خارجيه ناظری موسيو ايزوولسكی براینده بوبابده ائتلاف فكر حاصل ایده‌میه‌رك اوروپا سياحتندن پترسبورغه آلمانيانك موفقتنی استحصال ایتمكسزين عودت ايلمشدی . آلمانيا روسيه‌نك طوغروجه اوستريا ایله اوزلاشمسنی سويلمشدی . روسيه بوخصوصده اوستريايه برنوطه كوندردی . بونك اوزرینه روسيه ایله اوستريا آره‌سنده‌كی مناسباتك كركينلك حاصل ایتدیكنه دائر بر شايعه چيقدی . بوشايعه اطرافده ینه اندیشه‌لر حصوله كتيردی . صربستانده هنوز اوستريايه قارشو افكار عموميه‌نك متهيج بولنمسی ، قره‌طاغ اهالیسنك‌ده عين فكر واملده اولمسی‌ده بواندیشه‌لری ازاله ایديله‌جك برده تشديد ایدیوردی . بوصره‌ده آلمانيادن مسالمت پرورانه برحركت بكلنه‌رك اوستريايه بونقطهٔ نظردن اجرای نفوذ و تأثير ایليه‌جكی فرض اولنیوردی . فرانسه‌ده روسيه ایله اتفاقنه واوستريا ایله‌رابطهٔ حسنه‌سنی ادامه ایتدیرمسنه مبنی روسيه ایله اوستريا آره‌سنده توسطه حاضرلانیوردی . ایشته اوروپا سياسياتنك بورنك وشكلنده كورنديكی برصرده اورته‌یه برده فرانسه وآلمانيا اختلافی چيقمش ، اوروپاده اندیشه‌لری آرتد-

یرمشدر .

اگر فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده‌کی اختلاف شدتلنیرده برمحاربه ظهوره کلیرسه اوروپاده عادتا برحرب عمومی شکلنی آله‌جغی‌ده تخیل اولنیوردی .

پاریس‌ده بولنان روسیه و انکلتره سفیرلری فرانسه حکومتی نزدنده تأمینات اعطاسیله اختلاف واقعده تمامیله فرانسه‌نك نقطهٔ نظرینی تصویب ایلدکلرینی بیلدیرمشلردر . آلمانیا ایمپراطوری آوستریا ولیعهدینی و آوستریا ایمپراطوری فرانسوا ژوزفی زیارت ایدرك ضمناً آوستریا ایله آلمانیا آره‌سنده‌کی رابطه‌نك نه‌درجه‌ده قوی بولندیغنی اوروپایه قارشو ارائه ایلمك استمشدر . آلمانیانك آوستریادن آیریله‌جغی معلوم ایدی . بو زیارت آوستریانك اختیار ایلدیکی مسلك ایچونده بر تقدیر یرینه کچمشدر . اشته احوال سیاسیه بوکبی صفحه‌لر کوستردیکی برزمانده آلمانیا ایله فرانسه آره‌سنده اختلاف ظهوری پك تهلکه‌لی کورلمشدر . صوك خبرلر بو اختلافك برقاچ کونه قدر تسویه پذیر اوله بیله‌جکی احتمالنی کوسترمکده‌در . برلین قابینه‌سی ابتدا فرانسه‌یه قارشو بیان تأسف شرطنی قویمش، یعنی برنوع ترضیه طلب ایتمش ایدی . فقط فرانسه بوکا قطعیاً موافقت کوسترمیه‌جکنی بیلدیردی . شوقدرکه آلمانیا حکومتی‌ده وقعهٔ متحدثه‌دن طولایی بیان تأسفات ایدرسه عین مقابله‌ده بولنمغه رضا کوستردی .

آلمانیا قابینه‌سنك الك حرکتی لزومندن فضله بولندیغی‌ده برچوق طرفلردن تسلیم ایدلدی . آلمانیانك پارس سفیری فرانسه خارجیه ناظریله وفرانسه‌نك برلین سفیری‌ده آلمانیا خارجیه ناظریله بومسئله‌یی مذاکره‌یه کیرشدی . آلمانیا اساساً فرانسه‌نك تکلیفنی قبول ایتدی . شمدیکی حالده مذاکرات طرفینك بری برینه قارشو تأسفاتنی نه صورتله اظهار و بیان ایده‌جکنی قرارلاشدیرمق جهتنه معطوف کبی کورنمکده اولمسنه نظراً اختلافات واقعه‌نك برطرف ایدلمش اولدیغی مظنوندر . شوحال آوروپا حکومتلرندن هیچ برینك مسالمت عمومیه‌یی خللدار ایتمك کبی برمسئولیت عظیمه‌یی اوستنه آلمق استمدیکنی کوستریور . بوده طبیعی صلح ومسالمت طرفدارانك خوشنه کیدر . شوندن استدلال ایله بالقان مسئله‌لرینك‌ده بودائره‌ده حل وفصل ایدیله بیله‌جکنی امید ایدرز .

احتراصات وتهیجانه سد چکرك مسائل متحدثه‌یی عقل ومنطق دائره‌سنده برفکر ائتلافجویانه ایله حل ایتمك آرزو و املی خالص اولورسه مشکل ایشلرك‌ده تسویه‌سنه برچاره بولنه بیلیر .

معلمخانهٔ نوابك هرسنه معتاد اولدیغی وجهله شهر حال عربینك اون بشنجی صالی کونی آچیله‌جغی موثوقاً خبر آلنمشدر .

معلمخانهٔ مذکور پروغرامنه کچن سنه ادخال ایدیلان حقوق درسلری اوزرینه بوسنه دخی حقوق اداره درسی علاوه اولندیغی کبی اهمیت مخصوصه‌سنه مبنی احکام الاوقاف دخی مستقل بردرس اتخاذ اولندیغی‌ده آیروجه مستخبرات ساره‌مزدن بولنمشدر .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ۲۱ شوال سنه ۳۲۶ وفی ۳ تشرین ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۵ غروش	۱۸ فرانق
آلتی آیلغی ٤۰ «	٤۵ «	۹,۵ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش اولدیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

علوم اسلامیه

بشنجی نسخه‌دن مابعد

خواص انسانیه‌یه عائد سبق ایدن اجمالدن اکلا-
شیلورکه انسانلر مادیاتی جهتیله نه قدر کوچك ، نه قدر
اهمیتسز برجسم ناتوان ایسه قوا و اوصاف معنویه‌سی
اعتباریله‌ده کائنات ایچنده اوقدر عالی اولقدر شایان
اعتنا بر وجود مقدسدر . اویله بر وجود مقدسدرکه
استعداد مخصوصی سفلیاته زبون اولدقجه نه قدر خارقهٔ
رذالت میدانه کتیره‌بیلیرسه علویاته میلان ایتدکجه دها
فوق‌العاده کرامت ابراز ایده‌بیلیر .

بومظهریت انسانیه هر انسان نزدنده مشهوداتدن
اولدیغی جهتله عادتا عادیات صره‌سنه کچمش اولمسندندرکه
نظر دقتی جلب ایده‌مز . کائناتك اك اوفاق بر حیوانیله
اك کوچك بر نباتنده‌کی احوال عجیبه‌یی نظر اهمیتله تلقی
ایدن نیجه حکیملر ، فیلسوفلر انسانلرك احوال فوق‌العا-
ده‌لرینی اوقدر ایی ملاحظه ایده‌مامکده‌درلر . خوارق
انسانیه‌نك مبدأی اولان قوهٔ فاعلیهٔ ادراکی ، او وادئ
پرده پوش خفایاده رهبردهٔ کمالات بشریه اولان نور عقلی
مطلقا مالنك قیمتنی تقدیر ایده‌مین میراث یدیلر کبی
اهمیتسز تلقی ایدرك خوارق ودقائق کائناتی بر کوچك
بوجکك حرکات مخصوصه‌سنده تحری ایدر و دلائل
معرفة الله ایچون اوزون اوزون یوللره کیررلر . فقط
نه حاجت انسان اولوبده انسانلغنی بیلنلر شوقدرجق
دوشونیورسونلر اك کوچوك دوشونجه ایله بولورلرکه
انسان هر حالده بر اثردر . بر اثردرکه وجوده کلمسی ایچون

لازم كله‌جك عات فاعليه‌نك؛ بر انسانك فاعليت و مؤثريتی ايچون اقتضا ايدن اوصاف مخصوصه‌دن دها عالی بر طاقم صفات مخصوصه ايله متصف اولمسی ضروريدر .

ايشته اولا بو مؤثری بولسونده كائنات ايچنده بونك تحريسنه صكره قيام ايتسون.

دوشونه‌لم شرائط فاعليت انسانيه ندر؟ بر انسان براثر مثلا برقولبه (كلبه) يابه‌جق اولسون. شبهه‌سزدركه آنك قپوسنی باجه‌سنی نره‌يه قويه‌جغنه دائر — ولو ذهناً واجمالاً اولسون — بر پيلان ترتيب ايتمكسزين، بو خصوصده برتصور ومطالعه‌سی سبق ايلمكسزين اوقولبه‌يی يابمق شويله طورسون اكا تشبث ايلمك بيله ممكن اوله‌ماز.

او قولبه‌يی سرای حالنه افراغ ايده‌جك اولورسه او پيلانی اولاً صورت مخصوصه‌ده تنظيم وترسيم ايتمكه مجبور اولور. حتی فن معماری‌يه وقوفی اقتضا ايدر. ديمك برقولبه، برسرای بنا ايده‌بيلمك برعلم ايله مسبوق اولمق لازم كليور. شرائط فاعليهٔ انسانيه‌نك برنجيسنی قوهٔ علميه تشكيل ايديوركه الك كوچك بر اثر بيله مؤثرينك مرتبهٔ علميه‌سيله متناسب اوليور. بو سببه مبنيدركه واپورلرك، شمندوفرلرك، فابريقه‌لرك، فطوغرافلرك، فنوغرافلرك اختراعندن صرف نظر اعمالی بيله بيوك بر قدرت علميه‌يه برهان اوليور.

برهان اولديغيچون بوكون متفقاً حكم ايديوروزكه بر قومك اختراعات فنيه وصناعيه‌سی، ترقيات مدنيه‌سی درجات علم ومعرفتلری ايله متناسب اوليور. مثلا ديوروزكه بز عثمانليلرز عالم مدنيتده احراز موقع امتياز ايتمك ايچون اولا ارباب علم و معرفت يتشديرمكه مدارس ومكاتبمزی احيا وتنوير ايلمكه احتياجمز واردر. خطيبلر، اديبلر، فقيهلر، متكلملر، مفسرلر، محدثلر، مؤرخلر، حكيملر، رياضيلر، كيمياكرلر، هيئت شناسلر، طبيبلر، قوماندانلر، ديپلوماتلر، تاجرلر، صنعتكارلر الخ برچوق اصحاب معرفت يتشديرمكی واجب بيليورز.

بونلر نه‌دن؟ نه‌دن اوله‌جق بونلرله متناسب اثر يتشديرمكه لزوم اولديغندن دكلمی؟

حالبوكه بر انسانك احتوا ايتديكی وهر برمزده بولنديغنی ايچون پك عادی كورلديكی مشهودمز اولان كوز، قولاق، دماغ، جهاز هضم، جهاز تنفس، جهاز تناسل، انتساجات عصبيه، تشكلات عضليه كبی مكمل، مكمل ماكنه‌لر، غايت ظريف صنعتلر ميدانه كليركن عجبا نه اوله‌جغندن مؤثرينك خبری يوقميدی؟ بر پيلان، برپروغرام ايستميورميدی؟ هايدی بونلری ميدانه كتيرن قدرت، قدرت انسانيه‌دن بيوك اولديغيچون اوزون اوزادی‌يه دوشونمكه طاشنمغه محتاج اولميوردی. فقط نه يابديغندن خبری اولميه‌جق قدر عادی اولماسی ايچون بتون وظائفنی لمحة البصرده اجرا ايديويره‌جك بر عامی‌ده اولميه‌جقمی؟

بونلره نه حاجت؟ دقائق باطنهٔ انسانيه‌يی برطرف بدنمزده يالكزجه شكل ظاهرينه، ساده‌جه سيماسنه اعطاف نظر ايليه‌لم.

تماس لطيفی فجر صادق بهاری آكديران اولطيف دوداقلر، رنك كلكونی جاذبهٔ عموميهٔ كائناتی احتوا ايدن پنبه يناقلر، غمز مخموری اصابت ايتديكی هرقلب ذی‌حياتده برجريان الكتريقی احداث ايدن چشم دلفريب ايله ايكی طرفنده صف بستهٔ نظام اولمش كرپيكلر، سمای سيما اوزرنده رايت فطرتك هلال مزدوجی شكلنده رسم ايدلمش قاشلر صحيفهٔ جبينك سطور منتظمهٔ طبيعيسی اولان خطوط مرسومه عجبا دوشونولمه‌دن، بيلنمه‌دن، يرلی يرينه قونمق ايچون پيلانی يابيلمدن حسابه، هندسه‌يه، كيميايه، حكمته تطبيق، فيزيولوژی اسرارينه توفيق اولنمه‌دن، دها طوغريسی تمام مزاياسی ادوار بشريتده كشف اولنه‌ميه‌جك نيجه فنونه اختصاص حاصل ايتمه‌دن ميدانه كله‌جك شيلردنميدر. دكلسه بومؤثر كيمدر ونره‌ده‌در؟

بو بويله ايكن يا براز دها مد نظر ايدوبده بركره

آفاق عالمه طوغری باقسه‌ق اوقوجه هیئتك نظام بدایع الجریانه واقف اولساق ویا دقائق طبیعیه‌یی تفتیش ایلسه‌ك اجسامی آتوملره، اثیرلره، اولتیماتلره، الکتیرونلره قدر تفحص ایلسه‌ك، مقناطیسلره، جاذبه‌لره عطف نظر اهمیت ایلسه‌ك، خواص معادنه، معیشت نباتیه‌یه، حرکات حیوانیه‌یه عادی نظرلرله باقسه‌ق فنونی کوروب، بینلرنده‌کی تناسب، کندیلرنده‌کی وظائفی نظر اعتباره آلسه‌ق، مانیاتیزملره، اسپرتیزملره، هر نه اولورسه اولسون لحاظهٔ ملاحظه‌یی اماله ایتسه‌ك، عجبا انسانلرده کوردیکمز کمال بدیعی اونوتدیره‌جق، یرلرك کوکلرك عالم السر والخفایا برمؤثره احتیاجدن وارسته اولدیغنی قبول ایتدیره‌جك برسره‌می آکاه اوله‌جغز؟ یوق اویله دکل... کائناتك هر هانکی برذره‌سنه باقمش اولسه‌ق آنده بر تأثیر براثر علم وصنعت حس ایده‌جکز. عالم قادر برمؤثری بولندیغنی البته قائل اوله‌جغز. بوبابده اك دقیق برفکر اك بسیط برنظرك حکمنی تأییددن بشقه برشی یاپه‌میه‌جق، موجودات عالمك برمؤثر علامه احتیاجنی قبول ایده‌جکدر. حتی بوحکم انسانلرده بر حس طبیعی کبیدر. نه‌چاره‌که بر چوق انسانلر حس طبیعیلرندن بیله ذهول ایدرلر:

بوکون بالجمله فنون کائناده‌کی هر ذره‌نك بر وظیفه‌سی، برخاصه‌سی، اولمق لازم کلدیکنی حکم ایدیورده آنی تحری ایدیور. لکن بوتحری ضمننده (هر ذره ایجاد اولنورکن بر وظیفه اجرا ایتمك وعالم وجودده برفائده‌سی اولمق اوزره بیلنه‌رك یرینه قونمشدر) دیو بر حکم خفی اعطا ایتدیکندن چوغنك خبری اولمیور.

قرون تاریخیه‌دن هیچ برنده انسانلر عالمك بویله برمؤثردن استغناسنی قبول ایده‌مامش وحالا عالمده کیف ماتفق دوشیویرمش بر وجود مهمله قائل اولمق ایستیه‌مه‌مشدر. حرکات ضروریه‌یه تابع اولانلرده بر خدمت، بر مکلفیت جبریه، حرکات ارادیه‌سی کامل اولانلرده ایسه بشقه بر خدمت وبرمکلفیت اختیاریه کوزتمشدر.

شوقدر وارکه بو مؤثر عالمك کیم ونره‌ده اولدیغنه کانجه مراتب معرفت متفاوت اولمش کیمیسی داخل عالمده ارامش، یاجسم ویاجوهر ویا قوت اولمسنه قدر ذاهب اولمش. کیمیسی وحدتی، کیمیسی کثرتنی قائل اولمق ایسته‌مش، بعضیسی اجرام علویه‌ده نفوس وعقول اولدیغنی اعتقاد ایتمش بعضیسی ظلمت ونورك، بعضیسی موالید ثلثه‌نك مبدألری اولمق اوزره وثنیت اثنیلیت، تثلیث جهتلرینه کتمش برچوقلریده بوشعبه‌لردن تشعب ایدرك مشبهه‌لره، مجسمه‌لره وارنجه‌یه قدر برچوق مذهبلر چیقارمشدر. اهل حق ایسه مؤثردن مستغنی اولمسی ضروری اولان صانع عالمك هر نقطه‌سنده متأثریتی درکار اولان عالم ایچنده اوله‌میه‌جغنی مسالك مختلفه‌یه عائد فلسفه‌لرله اثبات ایتمشدر.

بز بو فلسفه‌لری علم کلامه حواله ایده‌لم‌ده بوراده شوقدرجق برشیٔ سویلیه‌لم.

مادام یالکز انسانلرده اولسون برقوهٔ علمیه‌نك‌ده بر مؤثره محتاج اولدیغنی بیلیورز. ایکی سطر یازی یازمق ایچون بر قوهٔ علمیه‌یه لزوم قطعی اولدیغنی حس ایدیورزده بویله بر قوهٔ علمیه‌یی احداث ایدن وبو قوهٔ علمیه‌یی و دها برچوق خواص بدیعه‌یی حاوی بوانان انسانی میدانه کتیرن مؤثرك لایفهم اولمسنی نصل تصور ایده‌بیله‌جکز. برمؤثرك قدرت علمیه‌سی اولاینجه کمال مطلق اولان قدرت علمیه‌دن محروم اولان برقوتك نه قدر شدت وصولتی اولورسه اولسون قدرت کاملهٔ کامله اولدیغنه نصل قانع اوله‌جغز؟ مادام اوله‌میه‌جغز بو قدرت کلیه‌یی لایتغیر اولدیغی ثابت بیله اولسه ماده‌لره حرکت واهتزاز قبیلندن اولان قوتلره نصل اسناد ایده‌جکز؟

مادام هرجهالتی قبول ایدوب اسناد ایدیورلر. یا ماده‌لرك، قوتلرك عالم اوله بیلمه‌سنی نصل عقللرینه صیغدیریورلر. مادام صیغدیریورلر اوماده‌لرك هرکتله.

سنده اوعلمك موجود اولمسی لازم کله‌جکنی نه‌دن بیله‌میورلر ؟

مادام برنوع تکمله مالك اولان کتله‌لرده مثلا جامداتده او علمك وجودینه قائل اوله‌میورلرده یا حال ابتدائیده بولنان اصلنده لصل اولیورده اوعلمی یاخود دها عالی برصفتی وار فرض ایده‌بیلیورلر ؟ هر احتماله قارشی هایدی (بر فنوغراف میدانه کتیرمك اقتدار وشرفنی اوفنوغرافك توز حالنده‌کی اجزاء معدنیه‌سنه ویا انك حائز بولندیغی قوته ویره‌رك ترکیب وتحلیلی عالم بر فاعله محتاج دکلدر .) دیمك قبیلندن بتون مؤثر عالمی موادینه قوتنه ارجاع ایدیورلرده مضطر قالنجه اکا برده علم اسناد ایدیویرمکدن چکنمیورلر . « جناب اللهك صفاتی اجزاء اصلیهٔ عالمده‌ده فرض ایدیلیویرسین نه اولور » کبی بر فرضیه‌یه قدر واریورلرده یا نیچون اویله برمؤثرك اثرلرندن قابل خطاب اولانلره امر ونهی ایده‌بیله‌جکنه آنلره مجازات ومکافات ویره‌بیله‌جکنه ، تعلیمات مخصوصه کوندره بیله‌جکنه ایچلرندن برینی مظهریت غیبیه ایله انذار وتبشیره مأمور ایده‌بیله‌جکنه اینانه‌میورلر ؟ شبهه یوقدرکه انسانلرك بیله مالك اولدیغی بوکبی صفات عالیه‌یی عالمده لایتغیر ظن ایتدکاری مواده اسناد ایتمکی بالبداهه جهالت عد ایدیورلر .

آنلره عالم دیمکدن بیوك جهالت اولمدیغنی بیلیورلرده علم وادراکی اولمیان موادك اثرنی مؤثرندن مکمل طانیمق ایستیورلر . نه ایچون ؟ قید تکلیف آلتنه کیرمك ، مقتضیات انسانیه ایله یشامق کوجلرینه کلیور ؛ سوقاقده‌کی کلبلر ، طاغده‌کی حیوانلر کبی آله‌بیلدیکنه شهوات نفسانیه‌لرینی اجرا ایتمك ، اخراجات وادخالات جسمانیه‌دن ماعدا بر شی دوشونمامك کندیلرندن بشقه بیوك طانیمامق ایستیورلرده آنك ایچون اویله دکل اویله دکل . . . انسان ، نه‌قدر بیوك نه‌قدر عالی اولورسه اولسون کندیسندن بیوك برمؤثرك ، کندیسنده محدودیت ونقصانیله برابر موجود اولان صفاتلك اکمنه مالك بر قدرت فاطره‌نك قبضهٔ تسخیرنده‌در . انسانك کمالی آنك خطابنه اشامنه مستعد اوله‌بیلمکدن عبارتدر .

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى

هر ذره‌سی بر وظیفه ایله مکلف اولان کائنات ایچنده انسان مهمل براقیلیویره‌جکنی امیدمی ایدیور .

ایشته حرکات طبیعه‌سنك بر مکلفیت جبریه‌سی اولدیغی کبی حرکات اختیاریه‌سنك‌ده برمکلفیت مخصوصه‌سی اولمسی لازم کلیر .

مادام انسان دوشونیر ، بیلیر ، ایشلر قابل خطاب بر موجود مخلوقدر . خالقنی ، عقلیله ، علمیله آرایوب بوله‌جق صکره علم قاصرینی بر علم محیط لایتغیرله موصوف اولان علام الغیوبك بالذات ویا بالواسطه مظهر خطابی اولوب اخذ وتلقی ایده‌جکی تعلیمات وتلقینات اساسیه ایله وسع اجتهادی‌قدر توسیع وتکمیل ایده‌جك مقابلنده‌ده حرکتنه کوره نائل نعم ویا دوچار نقم اوله جقدر . ایشته قوهٔ علمیه ، بووجهله ایکی منبع فیضدن استفاضه ایلیه‌جکدر .

بریسی ؛ کتاب کائناتدرکه انك اوزرنده‌کی سعی انسانی برطالبك درس خانه سنده‌کندی‌کندینه چالشمه‌سی قبیلندندر . بوندن علوم وفنون عقلیه حاصل اولور .

دیکری کتاب خطاب اولان اسرار واحکام نبواتدرکه او علم محیط ازلی جانبندن احسان اولنان تلقینات وتکلیفات علمیه وعملیه‌دن عبارت اولوب انسانلرك بوندن اولان استفاضه‌لری طالب مذکورك زمان تدریسده معلمندن آلدیغی درس و وظیفه‌لری مشابه‌سنده اوله‌رق بوندن‌ده علوم نقلیه کسب اولنوب علوم عقلیه‌نك پروزلری آیدینلانیر وهر ایکیسنك بربرینه اولان تعاون مخصوصیله مقاصد حیات انسانیه تعیین اولنور .

بوحکمته مبنی کائناتده (وعلم آدم الاسماء) مدلولنجه

تعلیم وتعلم قانون اولمش و ازمنۀ تاریخیه‌دن هیچ برنده انسانلرك تعلیم وتعلمدن مستغنی اولدقلری کورلمه‌مش ودائما علم ومعرفت ومدنیتده برقوم برقومه برفرد برفرده استاد اوله کلمشدر . بناءً علیه علوم اسلامیه دخی ایشته بو ایکی نقطه‌دن تأسس ایلمشدر .

الماليلى کوچوك حمدی

سیاست شرعیه

سرلوحه‌مزك احاطه ایلدیکی معنانك درجۀ شمول و عمومیتی اعتباریله یازه‌جغمز سطرلر هم راعی وهم ده رعیه‌یه عائد اولوب بو بابده کی مأخذمزده علمای اسلامیه‌نك شمدی‌یه قدر اوراق مضره‌دن عد ایدیله‌رك مملکتمزه ادخال ایدلمیان آثار معتبره‌لریدر .

وقتیله اوقومق دکل اسمنی بیله سویلیه‌مدیکمز بو اوراق مضره قانون اساسینك نشریله آثار نافعه میانه ادخال ایدلمش و مانعك زوالیله ممنوع عودت ایده‌جکی قواعد اصولیه‌دن بولنمش اولدیغندن سربستانه نشر آثار ایله خدمت وطنیه وجیبۀ مقدسه‌دن عد اولندی .

جهان انسانیتك انواع اعتسافات آلتنده ازلدیکی واقوام وملك یکدیکرینك حقوقنه قارشو تعدیات بی‌رحمانه ایله کوستردکلری معاملۀ خونریزانه وعدم مساواتك اولانجه شدتیله دوام ایلدیکی بر صره‌ده دکلدیکه ، نور جوال قرآن حیرت زدۀ عقول بر صورتده چار اطرافه پرتوفشان اوله‌رق اعتسافات واقعه‌یه ختام ویرمش ووضع بیوردیغی قواعد عادلانه ایله جهان انسانیتی شیرازۀ عدالت ایچنده بولندیرمشدر .

برمرأت حقایقنما اولان قرآن [ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها الخ] فرمان عظمت عنوانیله اماناتی اهلنه ویریکز عدالتله حکم ایدیکز بیوره‌رق راعی ورعیه‌یه عائد وظائفی بیان ایلمشدر .

بناءً علیه سرکارده بولنان وکلا، ولاة ، حکام اماناتی اهلنه تفویض وعدالتله ایفای حکمه مأمور بولندقلرندن بووظیفه‌لرینی بحق ایفا ایدرلرسه بوکا « سیاست عادلانه » ومقاملرینه ولایت صالحه نظریله باقیلور . خلافی تقدیرنده‌کی اداره‌یه « سیاست ظالمانه » دینیلیورکه دور استبداده‌کی احوال مؤسفه‌مز کبی .

اماناتی اهلنه تفویض ایکی درلو اولور .

قسم اول : ولایات یعنی تفویض اموردر . تفویض امور ایسه اهلنه اوله‌جغندن ملتك وکیللری اولوب مقامات عالیه‌یی اشغال ایدن ذوات هرایشی اهلنه تفویض ایتملی . وانسانه ایش دکل ایشه انسان بولملیدر . حتی جناب رسالتمآب افندمز حضرتلری برایش اربابنه تفویض اولنوبده فقط آندن دها مقتدر بریسی موجود ایسه مفوض اولان کیمسه اللهه ، رسولنه ، مسلمینه خیانت ایتمشدر بیوردیغی کبی خلیفۀ کزین جناب عمر بن الخطاب اکر تفویض امور ایده‌جك اولان آدم مودت وقرابت ، جنسیت ورشوت وسائر بر منفعت کبی مناسباتی نظر اعتباره آلوبده عدالتسزلك مساواتسزلق ایدرسه اول کیمسه اللهه ، رسولنه ، مؤمنلره خائندر موقعندن طرد و اخراجی لازم کلور دیه‌رك حکم رسوله امتثال بیورمشلردر .

ای وکلای فخام ! کوریورمیسکز خلیفه‌ده‌کی عدالتی ! ایشیدیورمیسیکز سیاست عادلانه‌یی ؟

دور سابقده بتون دوائر حکومت اکثریتله جهله ومنسوبین ایله مالی وارباب اقتدار هر درلو تلطیف وترقیدن خالی ایدی . فقط شمس حریتك طلوعیله اصالت ، نجابت اونیفورمه‌لری محو اولدی . بونلرك برینه مزیت علمیه ، محاسن اخلاقیه قائم اولدی ، اجرا ایدیله‌جك تنسیقاتلرده ارباب درایت وحسن اخلاق صاحبی آرارسکز اثر فاروقه اتباع ایتمش وخلافی تقدیرده مسئولیت مادیه ومعنویه‌دن تخلیص کریبان ایده‌مزسکز افسوسکه شمدیلك اوتنسیقات کوریله‌میور .

حبيب اکرم افندمز « امانت اضاعه اولنورسه ساعته منتظر اول . بیوردقلرنده « یارسول الله امانتك ضیاعی ناصل اولور ؟ » دیه مراد نبوی استفسار اولنمغله « امور، اهلندن غیری‌یه تفویض اولنورسه ساعته انتظار ایت » بیورمشلردر .

بوسببه بناءً درکه فقها ؛ ناظر وقف، وصی یتیمك وقف ویتیم حقنده اصلح وانفع اولمق اوزره تصرف اولنمسنی بیان ایتمش وعکسی تقدیرده خیانت ایتمش اوله‌جقلرندن عزل وتبدیللری لازمکلور دیمشلردر .

قسم ثانی : امانت اموالدرکه ، (فان امن بعضکم بعضا الخ) ایت کریمه‌سی موجبنجه و دیعه‌یی ، مال مغصوبی ، مال یتیم و وقفی ، مال مضاربه‌یی ، مال موکلی صاحبلرینه رد وثمن مبیع ایله استقراض ایدیلان آقچه‌یی بایع ومستقرضه تدیه ایله ایفای حقوق ودیون ایلمکدرکه، حتی هیئت اجتماعیه افرادی بیننده جریان طبیعی اولان بوکبی معاملات وسائر خصوصات ذاتیه‌ده امنیت نامه حاصل وآهنك ترقیده توازن ظاهر اولسون .

یوقسه بوکبی خصوصاتده اهانت سالب امنیت اوله‌جقندن انتظام مدنیته خلل ایراث وترقیات مادیه‌مزه دهشتلی بر مانع ایقاع ایدر .

دور سابقده ایسه بوکبی اهم ومعتنا مسائل محور لایقنده جریان ایتمیه‌رك واقفلرك شرط واقفه ، وصیلرك اموال ایتامه خیانت ، بیع وشرا خصوصنده علی العموم اصنافك حیل ودسائس استعمال ایلملری ، مأمورلرمز ایسه اجتناء منافع شخصیه‌یه طالدقلرندن احقاق حق پك زیاده مشکل بردرجه‌یی بولمش وبوصورتله راه ترقیده پای انداز اولمه‌مزه مانع اولمش ایدی . چونکه ارباب حقوق ، استحصال حقوقی ضمننده محکمه‌لره مراجعت ایلدیکی حالده حقنك کندیسنه ایصالندن امنیتی اولمدیغی وافکار عمومیه‌ده‌کی حرص منفعتجویانه ایسه دائما منافع شخصیه‌یه معطوف بولنمسی حسبیله منافع عمومیهٔ ملت موچار ذلت اولمش وهیئت اجتماعیه‌نك منافی اونودیله‌رق آلدیغنی ویرمه‌مك ، کوردیکنی قاپمق، الندکینی بوتمق موده حکمنی آلمش آیدی . بوحالك حقوق بیت المالة قدر سرایت ایتدی . حالبوکه اموال بیت المالك محافظه‌سی الك زیاده نظر اهمیته آلنه‌جق مسائلدندر . چونکه آنده هیئت اجتماعیه افرادینك هر برینك حقی تعلق ایلدیکندن منافع عمومیه‌یی موجب بر محالك غیری‌یه صرفی موجب مسئولیتدر .

هیچ برکیمسه استحقاقی بولنمدیغی حالده اموال بیت المالدن برشی اخذینه صلاحیتی اولمدیغی کبی اموال بیت المالدن ترزیقی جائز اولان ذواتکده منبی ولانك دائرهٔ صلاحیتی خارجنده‌در .

وا اسفا که، « وطنین » غزته‌سیله نشر اولنان محولات لیسته‌سنده منظورمز اولدیغی اوزره اموال بیت المال همان عمومیتله هیچده استحقاقی اولمیان برآلای جابرهٔ ملتك یدغصبنده اولدیغی کورلدی. شوقدرکه بوسیئات احوال دور سابقك اثری اولمغله فیمابعد حقوق بیت المال محافظه ایدیله‌جکی مستغنیٔ عرض وبیاندر .

* * *

سیاست شرعیه‌ده ناس ایکی‌ تقسیم اولنور . بری عاقبت اموری منافع عامه‌یی دوشونمیه‌رك انواع ظلم و اعتدا ایله ارباب حمیتی افنا وبو صورتله مرتبهٔ عالیه‌یه ارتقا ایتمك املنده بولنان منفعتپرستلردرکه ، بونلرده حمیت وطنیه ، محبت قومیه ، محاسن اخلاق ملیه مفقود بولندیغندن هیئت اجتماعیه ایچنده بر موقع محترم طوته‌مازلر .

دیکری ایسه دینی ، ملتی سور ، عفت واستقامت، صدق وحمیت ایله متحلی وطنپرور ذواتدرکه سیاست ملیه بوکبی ذوات حمیتسمانك سایهٔ عادلانه‌سنده حسن صورتله تدویر اولنور .

ایشته بورایه قدر سرد وتمهید ایلدیکمز مقدمه دنصکره اصل مقصده شروع ایدرز .

مابعدی وار — ابن حازم : فرید

تدریسات ومدارس

—

خواجهٔ اولین اسلامیت اولان جناب فخر رسالت افندمز حضرتلری سرمایهٔ سعادتمز وباعث فوزونجاحمز اولان علوم اساسیهٔ دینیه‌مزی اصحاب کرامنه مسجدده تعلیم بیوردقلری واصحاب ذوی الاحترام ایسه عین اثره اقتفا ایلدکلری جهتله صدر اسلامده تدریساتك جوامع ومساجدده اجراسی اصول اتخاذ ایدلمش ودردنجی عصر هجری نهایته قدر بو اصولك محافظه‌سی جهتنه گیدلمشدی . بودرت عصر ظرفنده اساسك محافظه‌سیله برابر احتیاجه گوره اولدقجه تحولات حصوله گلدیکی دخی گوریلیور . مثلا اوچنجی عصرده فلسفه وفنون ، معلمینك اقامتگاهلرنده ؛ طب ولوازمی طب مؤسسه‌لرنده وعلوم شرعیه ایسه جامعلرده تدریس اولنمق اصول مرعیه‌دن ایدی . استاد برکتاب تعقیب ایتمز وطلبه کتاب طوتمزدی. خواجه تقریر ایلر ، طلبه یازاردی . بو اصوله « طریق املا » نامی ویریلیور . صدر اولده‌کی مؤلفات ، اکثریتله بو یولده حاصل اولمشدر .

طلاب منسوب اولدیغی علومی اکمال ایلدکدنصکره نرده بولنورسه بولنسون طی مراحل ایله زمانك فضلای مشهوره‌سندن تنویر افکار ایتمکه تشمیرساق ایلرلردی. بو فضلای بنام، بو مشاهیر ذوی الاحترام یالکز جامعلرده درس ویرمکله قالمزلردی . نرده بولنورلرسه اوراسی بر دارالفنون حالنی آلیردی . هرگون منتظماً اقامتگاهلرنده تلامذهٔ مخصوصه‌سی فیضیاب عرفان اولوردی . جامعه گیدرکن اطرافلرنده یوزلرجه طالب علم مستفیض اولوردی . جامعده دخی خانهٔ تدریسلرنده بولنان متعلمین استفاده ایدرلردی .

بعض مشاهیرك طلبه‌سنك طلبه‌سی وآنکده طلبه‌سی اولمق اوزره اوچ درجه تلمیذلری بولنوردی . حتی طبیب شهیر ابوبکر الرازینك دارالتداویسنده بو اوچ نوع تلامذه موجود ایدی که برخسته اولا برنجی درجه‌ده‌کی تلمیذه گلور تشخیص مرض ایده‌مزسه ایکنجی‌یه ، اوده ایده‌مزسه اوچنجی‌یه ، بونلرده ایده‌مدیکی صورتده تشخیص ، حضرت استاده قالیردی. تلمیذ نامنی ویردیکمز بو ذوات نفس الامرده برر طبیب حاذق اولوب رازی‌یه نسبةً تلمیذ اولدقلری اونوتلمامليدر .

اجازتنامه و شهادتنامه عادتی یوقدی . تلمیذ املا وضبط ایلدیکی تقریری « نوط » ویاخود آرزو ایتدیکی برکتابی حضور استادده اوقور ؛ استاد دخی « بوکتاب بکا . . . . طرفندن اوقونمشدر » صورتنده برتحشیه ایله اکتفا ایلرذی .

مسلمانلرك بو اعصار ترقیسنده مستقلاً بر دارالتدریس انشا ایدلماسی وخصوصیله دور مأمون کبی علوم وفنونك اك شعشعه‌لی برزمانده مدارسه خس احتیاج حاصل اولمامسی مؤرخینه حیرت ویریور . فی الحقیقه بیكلرجه علما ، حکما ، ادبا وفضلانك استکناه حقایق قارشوسنده موجودیت حیاتیه‌لرینی هیچه صایدقلری ویوز بیکلرجه طلاب ، یورلمق دیکلنمك بیلمیه‌رك ، ساحهٔ علم ومعرفتی جولانگاه اتخاذ ایلدکلری برزمانده ؛ علوم ومعارفك برسیر خارق العاده ایله هدف تکامله طوغری یوللاندیغی، برسرعت برقیه ایله انتشار ایلدیکی ، میلیونلرجه مؤلفات ، بیکلرجه کتبخانه‌لر انشا اولندیغی برعصرده مستقل دارالتدریسلر بولنمامسی بادئ امرده غریب گورینیور . لکن اسلامیتك اکتساب معالیاته ایلدیکی تشویق و ترغیب نظر اعتباره آلنیرسه وهرشیئك تأسیس وابداعنه سائق ، احتیاج اولدیغی دوشونیلیرسه ، تدریساته برانتظام ویرمك ، طالبلری تحصیله مجبور ایتمك مقصد اساسی‌سی ارزرینه مؤسس اولان مدارس ومکاتبه احتیاج حاصل اوله‌میه‌جغی اکلاشیلور .

ایشته بشنجی عصر هجری بدایتلرنده علوم وفنونه اولان تمایل عمومینك حال توقفده قالمسی امر تدریسك ترتیب وانتظام آلتنه النمسی لزومنی گوستردیکندن مدارسه

احتياج حسى اويانمه باشلادى ، بو احتياج اوزرينه ايلك مدرسه‌لريمز انشايه باشلانلدى .

ايلك مدرسه‌لريمز ٤٠٠ تاريخلرنده نيشابورده « ابن فورك » طرفندن تأسيس ايديلان برمدرسه ايله بونى متعاقب امام بيهقى طرفندن « مدرسهٔ بيهقيه » ناميله انشا ايديلان مدرسه‌در . بشنجى عصر اواسطنه طوغرى برقاچ مدرسه دها تأسيس اولنه‌رق اللى سنه ظرفنده دار التدريسلر دخى همان حال مكمليته افراغ اولنمش و بوكون بزى حيرتده براقان نظام الملك مدرسه‌سى اوعصرك ترقياتندن برنمونه براقلمشدر.

٤٥٧ سنه‌سنده سلجوقيلردن ملك شاهك وزيرى نظام الملك طرفندن تأسيس وابو سعيد الصوفينك نظارتى آلتنده بغدادده دجله كنارنده انشا ايديلان بومحتشم مدرسه يوزلرجه متعلمينى احتوا ايلديكى كبى اعاشه و اكساسنى‌ده درعهده ايتمشدى. وحتى هرمتعلمه برر خدمتجى دخى تخصيص ايديلورايدى. بومؤسسهٔ علميه‌نك وارداتى، مؤسسى طرفندن وقف ايديلان عقاراتك ايراد سنويسى اولان ٦٠,٠٠٠ ديناره بالغ اوليوردى . [١]

عالم اسلاميتده موقع عظيمى اولان بودار الفنونده ابواسحق الشيرازى، امام ابونصر الصباغ، صاحب الشامل، ابو القاسم الدبوسى ، ابو حامد الغزالى ، شامى ، سهروردى ، كمال الدين الانبارى كبى علامه‌لر درس ويرمشلر وحلقهٔ تدريسلرنده نيجه بيك افاضلى پرور شباب فيض كمال ايلمشلردر. نظام الملك زماننده بوبولده وظيفه‌دار يوزلرجه مدارس انشا ايدلمش وسنوى بواغورده صرف ايديلان اقچه‌نك مقدارى ٦٠٠,٠٠٠ [١] ديناره بالغ اولمشدر .

بالاخره سلطان نورالدين ذكى ، صلاح الدين ايوبى كبى سلاطين وامرا دخى بو اثره اقتفا ايله ممالك اسلاميه‌نك هرطرفنده مدارس انشاسنه باشلامشلردر.

مابعدى وار

فطين

[١] بوعصرده بردينارك اون بش درهمله ٢٠ درهم كوش آره‌سنده متحول برقيمتى بولنديغندن وسطى اوله‌رق ١٧,٥ درهم كوش اعتبار ايدلمش واوزمانده بردرهم كوش شمديكى قيمتك اوچ مثلى تخمين ايدلديكندن بوحالده شمديكى پاره‌مزله بردينارك قيمتى ١,٥ × ١٧,٥ × ٣ = ٧٥ غروش ايدر بوحالده ٦٠,٠٠٠ دينار ٤٥,٤٥٠ عثمانلى التونه معادلدر .

[١] ٤٥٦,٥٠٠ عثمانلى آلتونى .

« لمعهٔ ديانت »

قطرات حقيقت سرلوحه‌سيله شيرازهٔ تحريره باغلاديغم مقالهٔ ديذيه‌ده‌كى تصفيهٔ ارواح مسئله‌سى نظر دقتدن دور طوتوليه‌جق مهام مسائلدندر ! حيفا كه حالده‌كى اشتغال استقبالدن اغفال ايتمشده احكام آخرتى اونوتدرمش هرزمان بيان حق ، وظائف علميه‌دن معدود ايكن او وظيفهٔ محترمه‌يى تبليغه اهل اولمق شويله طورسون خطابه غير قابل آدملرك عهدهٔ استبداديسنه توديع ايديله‌رك هر برده هر مسلكده ايشلر قارشمش ، سياق انتظامدن چيقمش .

اسلافك جادهٔ استقامتنى اخلافه كوسترمكه مأمور اولانلر هنوز وظائف مقدسه‌نك نه‌دن عبارت اولديغنى تعيين ايده‌مز ازجمله سكوت عنه براقلمسى كتم حقيقت صايلان شو مسئلهٔ مهمه‌يى اتيان ايده‌لم، بوكون انظار عاليه‌سنه عرض خدمات ايله ادارهٔ شرعيه مأمور علماميز ، واعظلرمز دكلى ؟ ايشته اونلرك ارباب حقيقتى مستثنى اولمق اوزره چوقلرى واركه نشر حقايق مقصديله تشكيل ايديلان مجالس موعظه‌ده اساسسز و ياخود لزومسز حكايات غيرمرعيه حقوق شرعيتى فدا ايديور. كورنلرده ديبوركه علم بو، عالمده بو ! هيهات . . اويله

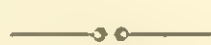
دكل اما سويله‌يه‌جك آغز يوق اصدق اقوال، احكم مسائل اولان حضرت قرآن مبين اويله رعنا، اويله رنكين بر فرمان حق‌دركه طاشلره اوقونسه اريدير، دين اويله عالى، اويله مقدسدركه نشر ايتديكى جواهر حقيقت بتون ارباب هنر وصنعتى بيك كره آلير، ينه صاتار. كلام اقدسك آيات عظامنده مخفى اولان احكام مقدسه نه‌در، نه‌دن عبارتدر اكلامق، اكلاديغمزيده آكلاتمق اكبر وظائفدن معدود ايكن، او واديلره قطعا ياقلاشميه‌رق يالدزلى، پارلاق سوزلرله برقاچ سجع وقافيه‌يى برلشدرمكله اكتفا ايديليور مطلوب اولان تبليغ احكام نقطه‌لرى كيرى قاليور «ولتكن منكم امة يدعون الى الخير» نص جليلى موجبله رهبر خير اولمق علمانك رقبهٔ ناموسنه تحميل ايدلمشدر! شو حمل ثقيلى خفيف كوروبده برطرفه براقان ايكى عالمده مغبوندر.

«ان الملوك لتحكمن على الورى»

«وعلى الملوك لتحكم العلماء»

بيتى فحواسنجه بالعموم مسائل نازله‌ده مرجع علمادر، اونلرده‌كى حاكميت معنويه فرمان حق ايله مصدقدر، موروث انبيا اولان علوم شرعيه‌يى حوصلهٔ اقتداره آلوبده آغزلرينى قاپادانلر مأموريت مشروعه‌لرينى چيركين بر صورتده سوى استعمال ايتمش اولورلر. فى الواقع قبى‌ده كوشه‌ده حقيقتكو واعظلرمز وارسه‌ده اكثريتله بسيط الفكر آدملرك او وظيفهٔ مقدسه‌يى درعهده ايتمش بولونمالرى بيوك بررخنه‌در. هله علوم ومعارفدن بى بهره ايكن كسوهٔ علمايه بورونوبده خلقه كورونانلر شو عالم اسلاميته، نه بدعتلر تورتمشدر! اكرى تعبيرلر، ياكلش تفسيرلر ياپارق بعض احكام دينى خللدار ايتمشدر. «ايشته مثال» تصادف ايتديكم تواريخ مختلفه‌ده وعظ ايدنلردن برى «شهدالله انه لا اله الاهو» آيتنده شهيدلر جنته كيره‌جك ديمسنه «لا يسخر قوم من قوم» آيتنده كيمسه كيمسه‌يه سحر ايدوبده تسخير ايتمسون ديمسنه «ويرزقه من حيث لا يحتسب» آيتنده حسابسز رزق ويرر تعبيريله ياكلش معنا ويرمسنه نه ديه‌لى. بيان حق نقطهٔ نظرندن الك مهم مسئله بونلردر افراد اسلاميه‌يى برر برر بولوبده تلقين اخلاق ايتمك قابل دكل، لكن واعظلرمزى جداً مقتدر ذوات كرامدن تعيين ايدر اونلرده اعلاى حق بابنده فكر سليم ايله نشر مسائل ايدلرسه عالم برمكتب مدنيت شكلنى آلير. ترقى‌كوزلرى اويانير جهانك منبع فنونى صاييلان قطعات متمدنه بزى چشم تبركله كوزتمكه باشلار، ذاتاً اويله دكلمى ايدى. اندلس دارالفنونلرى صاييلان مدارس محصولاتندن اجنبى لسانلرينه ترجمه ايديلان نقدر آثار نفيسه وار، كتبخانه‌لر لبالب آثار اسلاف ايله دولمش طاشيورده، بز حالا سطحى برزمينده كزوب دولاشيورز.

ارزنجان مدرسلرندن ورشديهٔ
عسكريه معلملرندن
احمد مقداد

— اسلاميتده طلب معيشت —

شريعت غراى محمديه؛ خلقةً ضعيف، حيوانات سائره كبى مستقلاً احتياجاتى تدارك وتسويه‌يه غير مقتدر، هرحالده يكديكرينك معاونتنه مفتقر بولنان انسان ايچون حوايج ضروريه‌سنى تأمين خصوصنده هردرلو تشبثات مشروعه‌ده بولنمسنى، مزرعهٔ آخرت اولان بو دار سعى وتكليفده — نتيجهٔ ورزش وعملى اوله‌رق — آنجق احراز ايده بيلديكى مثوبات مقدارنجه نائل نعم ابديه اوله‌جغنى امر وبيان بيورمشدر.

بنابرين لازمهٔ معيشتى استحصال ايچون انسان اسباب معيشته دلالت ايده‌جك عقل وادراك ايله ارزاق مقدره‌سنى طلب ايتمك بر امر طبيعى و شرعيدر. اما

ارزاق مقدره‌سنی تحصیل خصوصنده برخیلی مشاق ومشکلاته تصادف ایده‌جکمش نه بأس وار .

علی المرأ ان یسعی لما فیه نفعه
ولیس علیه ان یساعده الدهر

یاخود نصیبهٔ عقل و ادراکنك قوت وکماله رغماً برحصهٔ جزئیه الده ایده بیلمش، بوندن تحصیل معیشت حس واعتقادینه نه ضرر، خالقه قارشی سوء ظن بسله‌مکه، سبب ضلالت عد ایتمکه نه سبب . شاعرك :

کم عاقل عاقل اعیت مذاهبه
وجاهل جاهل تلقاه مرزوقاً
هذا الذی ترك الالباب حائرة
وصیر العاقل النحریر زندیقا

دیه تصور ایتدیکی کبی نیجه عاقللری اسباب معیشتی تأمین خصوصی سرکردان ایده‌رك سبب ضلالتی اولمسنه، برچوق جاهللرکده انواع ناز ونعم ایچنده حیات کذار اولوب کیتمسنه باقوب‌ده ترك طلب وسعی طوغریمیدر ؟ هم بزه علل مصالحك هپسی منکشفمیدرکه سوء ظنه حقمز اولسون . بعض مصالح واردرکه — لحکمةٍ — آنی بیلمکده آنجق جناب ذوالجلال انفراد ایتمشدر . مادام‌که انسان فطرةً آچیغنی قاپاتمغه ، آجلغنی ازاله‌یه ، هردرلو احتیاجات ضروریه‌سنی تحصیله مفتقردر . هرحالده اسباب لازمه‌یه توسل ایتمسی ضروریدر . بو ، ایسه محیطنك درجهٔ تمدن وتربیه‌سنی بیلمکله، اکا کوره تربیه کورمکله حصولپذیر اوله‌بیلیر . بوخصوصده استغنا کوسترمك ، اوك برکوشه‌سنه چکیلوب‌ده اویله بوم بوش اوطورمق کار عاقل دکلدر .

جناب حق، رسول ذی شانه بیله (فاذا فرغت فانصب والی ربك فارغب) نظم الهیسیله فرمان بیورمشدرکه اهل تأویلك بیانه‌کوره معنای منیفی : « حبیبم! امور دنیادن فراغت ایتدیکك وقتده عبادته قیام ایت . آنجق ربکه توجه ایله » دیمکدر .

کرچه بو نظم جلیل ، جناب پیغمبری طلب معیشته ترغیب وادیسنده سوق اولنمامشدر. فقط احتیاج مقداری حظ دنیویه‌نك اخذ و استحصالنك مندوبیتی افاده ایدییور .

آنکچوندرکه نبی محترم افندمز حضرتلری، (لیس خیرکم من ترك الدنیا للآخرة ولا الآخرة للدنیا ولکن خیرکم من اخذ من هذه وهذه) بیورمشلردرکه معنای جلیلی ؛ (امتم ! دنیایی آخرت، آخرتی دنیا ایچون ترك ایدنلر، سزك خیرلیلرکز دکلدرلر. بلکه سزك خیرلیکز دنیادن‌ده آخرتدن‌ده حصه‌دار اولانلردر » دیمکدر .

کذلك صحیح بخاریده مذکور اولدیغی اوزره جناب هدایتمآب افندمز بر حدیث نبویلرنده « انسانك کسب یدیله قازانوب ییدیکی طعام کبی خیرلی برطعام قطعیاً اوله‌ماز . نبی الهی داود علیه السلام‌ده کندی قازانجیله کچینیردی » بیورمشلردر .

قرآن کریمده بیان بیورلمشدرکه داود علیه السلام تعلیم سبحانی ایله کنیش زرهلر اعمال ایدرمش . یالکز حضرت داود دکل بتون قوافل انبیاده برر حرفته‌له تحصیل معیشت ایتمشلردر . بنابرین محافظهٔ حیات وتأمین سعادت ایچون لازم کلن اسبابی استحصاله سعی وغیرت ایتمك برحرکت مذمومه عد ایدیله‌مز . چونکه دنیاسز آخرت اولمیور .

«لا تتبع الدنیا و ایامها
ذما وان دارت بك الدائرة
من شرف الدنیا ومن فضلها
ان بها تستدرك الاخرة»

مآلی

دنیا ، وقوعات کوناکونی حاوی اولان قره‌کونلریله سنی محفوف مصائب و شدائدی قیلسه‌ده ینه سن انی لسان مذمتله یاد ایتمه. دنیا ایچون شرف ومزیت صایلان اموردن بریده نعم اخرویه‌نك آنجق دنیا ایله قابل استحصال اولمسیدر .

لکن شریعت غرای احمدیه ، حب دنیانك ، طلب معیشتك کمیت وکیفیت مشروعه‌سنی‌ده تقیید ایدییور . امل دنیوی ممدوحدر ، بر رحمت سبحانیه‌در . وجوه خیره مصروف اولمق شرطیله . شاید امل اولمسه ایدی روی ارض طبیعتیله معطل قاله‌جغندن اثر عمراندن محروم اولوردی . انسانلرك اوزرنده یاشامسی بیله غیر قابل برحاله کلیردی . برعصر اهالیسی کندیلرندن اول کذران اولان امملک آثار عمرانندن هیچ برشی توارث ایتمه‌مش اولسه ایدی شمدی‌یه قدر عجبا دنیانی نه‌حالده بولوردق .

جناب رسالتمآب افندمزدن مروی اولان بر حدیث شریف‌ده بونی مؤیددر . (قال سید الانبیاء صلی الله علیه وسلم الامل رحمة من الله لامتی ولولاه لما غرس غارس شجراً ولا ارضعت ام ولداً)

یوقسه قارون کبی جمع مال وثروت مکتسبه‌یی عباداللهه ظلم و اذا یولنده استعمال نیتیله پرورده ایدیلن امل مذمومدر ، حرامدر . حتی انسانك دنیادن اویله بر امل غیرمشروع ایله ادخار ایلدیکی حظ وافر ، فطرتنده مرکوز بولنان طغیانی تزییده سبب اولدیغی ، بعض امم سالفه‌نك احوالنده کورلدیکی کبی کندیسنی الوهیت دعواسنه قدر سوق ایتدیکی ده مستمراً مشهود اوله‌کلمشدر : (قال الله تعالی عز وجل : کلا ان الانسان لیطغی ان رآه استغنی)

اما شرط صلاح ایله پرورده ایدیلان امل نه قدر واسع اولورسه اولسون مستحسندر ، مقبولدر . املك مقبولك اثناعندن دولایی صاحبی سزای لوم کوریله‌مز ، توکلدن ده چیقمش صاییلمز . مبالغ فضیلت توکل بولنان نبی ذیشان افندمز بیله ازواج طاهراتنك برسنه‌لك معیشتنی ادخار بیورمشلردر .

خلاصه ابنای جنسنه معاونت ، اعلای کلمة الله ، اعمار وطن ، ترفیه اولاد وعیال نیات خیریه‌سیله ادخار ایدیلن ثروتلر ممدوح اولدیغی کبی (نعم المال الصالح للرجل الصالح) ستایشنه بیله مظهردر . باخصوص محافظهٔ حقوق وطن فکریله ادخار ثروت ایدیلیرسه مندوبیتدن فرضیته ارتقا ایدر . جناب ذوالجلال ، مدافعهٔ دشمنان ایچون کوجکز یتدیکی قدر قوت احضار ایدکز . دیه مؤمنینه کتاب حکیمنده فرمان بیورمشدر . بو فرمان الهیدن استنباط اولنورکه مؤمنلر بولندیغی عصر ومحیطك ایجاباتنه کوره تهیئهٔ قوت ، جمع ثروت ایتمسی واجباتندندر . بو وادیده تلقینات جلیلهٔ اسلامیه پك چوقسه‌ده مسرودات واقعه‌یی طلب معیشتك نظر شریعتده نه درجه‌لرده ملتزم اولدیغنی اثباته کافی کوردك .

حسین حازم

ادبیات

— نزول قرآن —

یره ایتمکده سمادن متعالی برنور
ینه بر معجزهٔ باهره ایتمکده ظهور
یربدر قطعهٔ محروسهٔ دلدن چکیلوب
عدم آباده قدر کیتسه ظلام دیجور

معکس شعلهٔ لاهوت اولیور سرتاپا
حجرهٔ مظلمهٔ قسوت ایکن غار حرا
غبطه خوان اولسه سزا عالم علویتده
شو تجلیٔ شنفپروره طور سینا

جبرئیل ایتمه‌ده بر زمزمه وحیه آغاز
وجده کلمکده بوحالتله بوادیٔ حجاز
صانکه هرآیت فرقان اینیورکن خاکه
ایتمك ایستردی زمین ، اوج سمایه پرواز

متوالی کلەرك نزد خدادن فرمان
اولیبور سینهٔ مشتاق محمد جوشان
سر بسر رفرف غفلتده اولیورکن ناسوت
اویانیر صیت نبوت ایله بخت عربان

ایدییور ام قرادن نبعان فیض خدا
طولییور شعشعهٔ مهر هدایتله فضا
نور حق بر افق بادیەدن برق اورمش
دییەجك حشره قدر عالم عرفانه صلا !

دیبورکه : ناطقەلر، روشنا مفکرەلر
بتون طلاقت ورقتله پارلایوب بربر
سمای معرفتە ، اوج عرش عرفانه
نه رتبه یوکسلەجك اولسەلر نزهانه
بو اعتلالری اعجاز اوکنده پك دوندر
اوامر خارقه اسرار حقه مقروندر
خرد ، او طاق معلای برزمان آشاماز
بشر، سرائر لاهوت غیبه یاقلاشەماز
خیال وخاطره کندنجه چوق دونر، طولاشیر
فقط شو ساحەیی کچدکمی حال باشقەلاشیر
طبیعت ایرکیلیر، اعجازەدك صعود ایدەمز
عقول ؛ او مرحلهٔ تنکی طی ایدوب کیدەمز
کیدر، کیدر طیانیر پیش پایه عجز بشر
قالیر، سقوط ایدەرك رهکذاری سد ایلر
کتاب منزل حق، حجت درخشانم
مدار صدق رسولم ، برات ذیشانم
تردد ایلەین افکاره قارشی سوز بردر :
دییككه فکر بشرده بو امره قادردر
یا طورمەیك ، قیصه بر سورەسن ایدك تنظیر
ویا کتاب سماوی دییوب قیلك تقدیر

عرب ، محافل مخصوصه ایلیوب تشکیل
لسانه ، نظرهٔ عرفانه ایتدیلر تعویل
چالشدیلر، فقط امکانه کلیور تنظیر
کلام حقه خیال بشر اولورمی نظیر ؟
دینلدی شعر وکهانت دیرز یا سحر وجنون
فقط بوسوزده صنادیدی ایتمیور ممنون
کمال عجزنی فهم ایله نجه هپ عربان
آتیلدی معرکهٔ حربه الده سیف وسنان
قناعت ایتمك ایکن چاره حکم وجدانه
قلیج مظفر اولور ظن اولندی قرآنه
اولورمی باطله مغلوب، امر حق هیهات !
طورورمی قادر وقهاره قارشی لات ومنات ؟
اولورمی جند الهی خیول شرکه زبون ؟
حبیب اکرمن الله ایدرمی یا محزون ؟
بتون محافظهٔ منصب اولدی وارسه سبب
سریلدی خاکه هلاکه مخالفین عرب
تأسس ایلدی بردن شریعت غرّا
همان ، همان ایدەرك شرق وغربی استیلا
اووقتەدك نه ایدی ارتقا ؟ مثال عدم
بشر بوسایەده باصدی ترقیانه قدم

فاتح درسعاملرندن قونیەلی
ع . عاطف

تخمیس نعت شریف

—

جبین انورك مرآت وحدت یارسول الله
دلك کنجینهٔ غیب هویت یا رسول الله
قدومك آت بشرای رحمت یا رسول الله
« وجودك مصحف پاك هدایت یارسول الله »
« سنك ماهیتك حقدن عبارت یا رسول الله »

§

احددن احمدیت صورتیله رمز مشتقسین ،
مشار نکتهٔ نشرح ، مآل ماه منشقسین

حريم وحی ربّانيده جبرائيله اسبقين
« امين علم حق ، آيينهٔ ديدار مطلقسين »
« سنی كورمكله بردر حقی رؤيت يارسول الله »

§

نبی الله اعظمسين ، پرستشگاه ايقانسين
دبستان حقيقتده سبق آموز عرفانسين
مصوّر فيض مولاسين ، ظهور اسم رحمانسين
« مجسم سرّ يزدانسين ، اساس دين و ايمانسين »
« وجوب حقه ذاتكدر اشارت يا رسول الله »

§

محاط عقل انسان اولمادن بی شك مبرّاسين
خرد سوز بشرسين ، بر محال الحل معماسين
باقياسه كبريای حقه مجلای مجلاّسين
« بيوكلكدن بيوكسين ، هر تصوردن معلاّسين »
« بيوك وصفی سكا ايتمز كفايت يا رسول الله »

§

بيلنلر اتحاد نسبت قدسيت عشقی
كوررلر ذات پاكِ اقدسكده وحدت عشقی
ايا حقك شرف اندوز حقانيت عشقی !
« حبيب كبرياسين ، فهم ايدن ماهيت عشقی »
« سنی غير از خدا فرض ايتمز البت يا رسول الله »

§

سنك ای مسند آرای « لعمرك ! » حضرت الله
بتون اكوانه ايتمشدر در جودك دخالتگاه
كدای آستانكدر شهنشاهان صاحب جاه
« جهانه مستقلاً حكمفرما اولمغه بالله »
« مرجح باب لطفكده اسارت يا رسول الله »

§

رضای پاككه خدمت رضای حقه خدمتدر
اطاعت ذاتكه عينيله اللهه عبادتدر
كوكل اول فيض نسبتدن شرفياب سعادتدر
« نم سرمايهٔ فخرم او حرّانه اسارتدر »
« خدا حقيچون آزاد ايتمه لطف ايت يارسول الله »

§

امان ای ملجأ امت ! او رستاخيز اكبرده
سر بيچاره مه ايله جناح لطفی كسترده
آكيلدقده قولك « طاهر » بكا منسوب اوجاكرده
اسيرمدر بيور ، كافی سعوده روز محشرده
« نه حاجت ايستهم بربشقه دولت يا رسول الله ! »

حفيد وحدتی   طاهر المولوی

سعود

بيان الحق

نعت شريف ايله تخميسنك پارلاقلغنه ديه جك يوقدر. يالكز :

حبيب كبرياسك فهم ايدن ماهيت عشقی
سنی غير از خدا فرض ايتمز البت يارسول الله

بيتی كبی بر ايكی نقطه سنه سعود افندی برادرمزك جد عاليلری مرحوم ابوالسعود افندی حياتده اولسه لر ظن ايدرزكه مساعده ايتمزلردی . نعت شريف واديسنده ابراز مساعئ مبروره ايتمك ايستهين اخوانمزجه عارف بوصيريتك :

دع ما ادعته النصارى فی نبيهم
واحكم بما شئت مدحاً فيه واحتكم

قولنك نظر ابتصاردن دور طوتلمامسنی رجا ايدرز .

قطعه [۱]

هم جنسنك نه اولديغنی بيلميور ايكن
كيفيت خدايی نصل آكلاسون بشر ؟
خلاق ذوالجلالدر الله ، بز ايسه
مخلوق عاجزز ، بونی بيلمك بزه يتر !

[۱] حضرت امام علی [كرم الله تعالی وجهه] افندمزك بر قطعهٔ مقدسه لرندن مالاً مقتبسدر .

دیکر [۲]

راضی‌یز ویردیکی قسمتلره معبودمزك
که بزه علم عطا ایلدی ، اعدامزه مال
مال برمدت جزئیه ایچوندر که بیتر
علم باقیدر ، آنکچون متصورمی زوال ؟

حفید وحدتی

قطعه [۳]

معانیٔ سطور کائناتی ازبر ایت ، زیرا
سراپا حفظه شایان برکتاب حیرت افزادر
اوقورسه‌ك دیدهٔ امعان ایله ، تسلیم ایدرسین کیم
خدادن ماعدا هرشیده بطلان آشکارادر

کذا

*
* *

بومآل بالآخره شو رباعی ایله‌ده افاده ایدلمشدر :

رباعی

بنگر بسراپای سطور عالم
کین نکته نوشته بخواند عاقل :
آگاه شوی ز خواب هستیٔ گران ،
غیر از حق هرچه هست باطل باطل !

کذا

توحید باری تعالی و نعت سید الانبیا علیه التحایا

ای صاحب رشد وعلم و عرفان!
ای اهل بصیرت ، اهل ایقان!
باق ، باق شو سطور کائناته
امعان ایله لوح ممکناته
بر معکس حکمت وعبردر
زیرا اثر یدقدردر
انصاف ایله برتذکر ایله!
دقت ایله برتفکر ایله !
باق آیهٔ لیله ونهاره
قیل سجده همان او کردکاره
آثار مؤثر حکیمه
افعال مدبر علیمه
بی نطق وزبان ایدر شهادت
بی لفظ و بیان ایدر دلالت
یوق بشقه کواهه هیچ حاجت
بالله بو بر جلی حقیقت
ارکان سما ، بتون خلائق
برهان وجود ذات خالق
باق دقت ایله شو انتظامه!
واردر بونی بر قویان نظامه
ایشته اودر اول یکانه معبود
کیم ارض وسماده ذات مسجود
یعنی : او الهی؛ انس وجانك
سکان زمین و آسمانك
ایشته او لطیف عالم آرا
فیاض محیط کل اشیا
اول ذی ملکوت رب عزت
صاحب جبروت وحکم وقدرت
پیرایه‌ده قباب افلاك
بنیادنه وسیعهٔ خاك
منان عمیمة العطایا
رحمان رحیم لطف بخشا

---

[۲] کذا .
[۳] مآلی جناب شیخ اکبرك بربیت مشهورندن منقولدر.

وار ایلمه‌دن بو کائناتی
خلق ایلدی اصل ممکناتی
یعنی‌که او نور مصطفایی
اول جوهرهٔ گرانبهایی
بو وجه ایله مبدأ اولدی کونه
اول ختم رسل شه یگانه

مابعدی وار

طلبهٔ علومدن ودارالمعلمین ادبیات
شعبه‌سی مداوملرندن قیصریه‌لی
محمد شمس‌الدین

عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة

— امام شافعی —

النده سیف شریعت ، دلنده نور هدی
عمر مقام خلافتده مرجع اسلام
نگاه هیبتی دهشت فزای حرب ووغا
عمر کتیبهٔ اعدایه قهر پر ابرام

—

عمر دینلنجه عدالت گلیر دله درحال
تغیر ایله‌مز، اولمش علم بو فطرتله
بو اکملیتی فاروقه واجب المتعال
ویروب ده عالمه گوندردی ایشبو خصلتله

—

عمرکه رأی رزینی مصدق وممدوح
عمرکه ذات گزینی ولهرس اقران
عمر ممالك موجوده‌یه مژنك فتوح
عمرکه قبضهٔ تسخیرینه جان آتدی جهان

—

فتح ایله‌دیکی یرلری تعداد نه ممکن
صایمقله توکنمز بونی ایراد نه ممکن
بردانه‌سیدر قدس مبارك باقك ایشته
شانلرله ، شرفلرله تواریخه نوشته
قدسك کورونور مسجد اقصاسنه باقسه‌ك
عدل عمری قبهٔ بالاسنه باقسه‌ك
غزه بورانك طاتلی بر اقلیم لطیفی
قونمش ایکی طاغ بیننه مبنای ظریفی
بالاسنه بردانه‌سنك مسجد عالی
یاپمش متوطن اولان افراد اهالی
اولجه کلیسادن ایدلمش ایدی تبدیل
بر معبد اسلامه اولنمش ایدی تحویل
صنعتلی ، لطافتلی اولان اسکی مناری
توحید ایله تفریق ایدییور نور ایله ناری
تاریخه تعلق ایدییور غزه تماماً
تاریخشناسانه حواله ایدرم بن
ایشته بوگوزل مملکتك ساحهٔ خاکی
عنوانمزك صاحبنك مولد پاکی

—

کچدی هجرتدن تمام یوز اللی ییل عندالحساب
ارتحال ایتدی امام اعظم قدسی جناب
بر روایتده امام شافعی طوغدی اوکون
مملکت اعیانی ایتمشدی قدومیله دوکون
عالمك هرحالی دقتله باقیلسه بی قرار
شاد وخرم برطرف، دیکر طرف ماتمگزار
تام طقوز ییل مملکتده شافعی قالمش ایدی
پك چوجقکن خیلی علم ومعرفت آلمش ایدی
بعده بغداده کیتمشدی او معلومات ایله
یکرمی درت آی صوکره دوندی بونجه مضبوطات ایله
نیت ایتدی حج ایچون ام‌القرایه اول امام
یثربه عزم ایتدی آرتق بعد تحصیل المرام
بورده باشلار شافعینك همت مشکوره‌سی
نزد پاك مالکیده غیرت مشهوره‌سی

مالکك پیرامننده صانکه بر پروانه‌در
جان فدا فرمانه لکن بویله شاهانه‌در
تام اون اوچ ییل اخذ فیض ایتدی جناب مجتهد
برکالات و فضائل اولدی، ذاتاً مستعد
اکلادی حضرت، کتاب الله ایله هرسنتی
حاصلی کوردی قیاسی، اجتماع امتی
احمد حنبل کبی بر ذات مشکور الهمم
شافعیدن اخذ فیض ایتدی او دانای اهم
روح مالك اوج علیینه پرواز ایله‌دی
شافعی کیتدی یمنه حکمه آغاز ایله‌دی

—

یمنده قالدی براز مسند قضاده امام
عراقه کیتمك ایچون ایتدی بعده اقدام
او قطعه‌لرده احادیثی ایتدی هپ تعمیم
اصول فقهی‌ده طلابنه قیلوب تعلیم
تدرس ایله‌دی بیکلرجه خلق، ذاتندن
شرف او ذاته که حقك تجلیاتندن
منافع امه وقف نفس پاك ایتدی
قلوب امتی فضلیله فیضناك ایتدی
مؤخراً اورادن مصره روبراه اولدی
اوقطعه حضرتنه بر طاتلی جلوه‌کاه اولدی
مصنفاتی امامك یوز اون قدر دینیور
عددجه بلکه بو مقداری‌ده کچر دینیور
صلاح وزهد ایله هر یرده نامی پك مشهور
سخا وجود ایله دیللرده دائما مذکور
رحمة الله علیه وعلی من تبعه

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

تخمیس

«کیم حیرتده دکل ؟»

غزل معلم ناجی مرحومکدر

نظر وقف تماشا، مطمح انظار حیرتده
امل موقوف هیچی، ورزش وافکار حیرتده
بیلنمز بر غریب آهنك وار، اوتار حیرتده
پریشان وصل وهجرانده دل، دلدار حیرتده
دواساز بن براقمش حالت بیمار حیرتده

§

محاط هول بر وادیٔ بی پایانده پویانم
ید شوق وهوسدن دوشمیور بردم کریبانم
اولور هر کوردیکم آتشزن آرام وامعانم
تجلیدن نه‌در مقصودی یارك بن‌ده حیرانم
تجلی دیده سرکردان، تجلیزار حیرتده

§

تخالف رؤیت و اشیاده حاکم، مؤتلف محرور
محاسن اعتباره مستنددر، مسندی مهجور
طانیر هر فرد فعله نسبتیله کندینی مأجور
نیچون مقهور دست ابتلادر بی خبر مقدور
نه‌دندر غدره میلی طبعنك، غدار حیرتده

§

نیجه یوز بیك جهان وار قبضهٔ حکمنده تقدیرك
قیاساً ذره‌در عالم، اوده محکومی شمشیرك
نه‌در، مدلولی وارمی فکر استیلا وتسخیرك
نیچون بیك جانه قیسون تیغ ظلمی برجهانکیرك
جهان حیرتده، جان‌حیرتده‌جان آزار حیرتده

§

بیلن ماضی‌یی وارسه کشف استقبال وحال ایتسون
متون سربسته، انسانلر نصل شرح مآل ایتسون
عجز پابندایکن قابلمیدر کسب کال ایتسون

التهی، حکمت ایجادی کیمکیمدن سؤال ایتسون
مؤثر پرده پوش کبریا، آثار حیرتده

مقری کوی : ۱۱ تشرین اول ۳۲۳

خلیل ادیب

اجتماعیات

فس و قالپاق

برهفته اول صباح غزته‌سی نسخه‌لرینك برنده بو عنوان ایله ادهم [illegible] امضالی بر مقاله مندرج ایدی. مقاله صاحبی فس فابریقه‌لری وجوده کتیرلمك اوزره بعض حدی تشبثات خصوصیه‌ده بولنلدیغنی بیان ایتدکدن صوکره فسلرمز حقنده برخیلی تنقیدانده بولنه‌رق دیورلرکه:

«فس نه‌قدر اصلاح ایدیلسه، بوسکولی اغوا ایدیلسه، رنکی [illegible] یینه [illegible] آلقه‌مازه یینه عثمانلیلر [illegible] اولمازه. قالپاق [illegible] قالپاق بزمدر. شرق [illegible] بوقوت حرکاته [illegible] قالپاق طوتدی. [illegible] آز زمانده قالپاق تعمم ایتدی. ذوق سلیم انی مرجح کوردی [illegible] (!) بخش ایتدی.»

«[illegible] عثمانلی فابریقه‌لری آوستریا فس فابریقه‌لرینه [illegible] آوستریا [illegible] شو بوقوت [illegible] بعض قومیسیونجیلر [illegible] لرنی تامین ایچون آوستریا فسلرینی یینه پیاسه‌یه قویه بیلیرلر. [illegible] عثمانلی فس فابریقه‌لرینك [illegible] آز چوق [illegible] معروض براقمه [illegible]

قالپاق اعمال ایدیه‌جك فابریقه‌لر [illegible] محذور کلیاً ازاله ایدلمش [illegible] خدمت [illegible] الوان سرپوشمز [illegible]

اولا فسلك [illegible] قدر فسدن باشقه [illegible] ترکلر [illegible] تسلیم ایدرلر. [illegible] اکلایه‌مامغه [illegible] اختیار لرمزه قدر طوغریدر. [illegible] فسدن باشقه [illegible] اولمق وصفنی احراز ایده‌بیلمسی باشقه درلو نه ایله قابل اوله‌جغنی صورارز. [illegible] ایمش، اجداد [illegible] فسی [illegible] قبول [illegible] شیلر ایدی. حال [illegible] اوله‌رق فسی [illegible] دیمك که فس بزم کندی [illegible] اولمق درجه‌لرنده کندی [illegible] علامت فارقه قطعیه‌سی [illegible] طانمشدر.

ترکلرك [illegible] ایله طانمامش اولدقلری [illegible] فسلرمز حقنده [illegible] اوروپا ممالکنده بولنان [illegible] ترکلر [illegible] آلتنده [illegible] کیتمکه مجبور [illegible] تنقیده چالیشیورلردی [illegible]

شمدی [illegible] بزم کندی سرپوشمز اولدیغنی ادعا ایدن محررك سوزی ایله بومحررك شو اعترافات الیمه‌سنی قارشیلاشدیردقدن صوکره فس، ترکلرك سرپوشی اولدیغی ولکن فسمزی تنقید ایدرکن بزم کندیمزی تنقید ایتمش اولان ایکنجی صاحب مقاله‌نك کلامنه نظراً

معروض قارئلریمزه [تصحیح ایمه‌لم] لا انظار [illegible] قویوق اوزره سر پوشمزی یالکز ده کندیمزی تقلید ایتمه‌یه ملک لازم که حاکم تابع اولورز. [illegible] نیه [illegible] ارباب [illegible] [illegible] بومکی مستدلات غریبه‌سنی [illegible] مقاله‌لر [illegible] تشبثلرینه اکثر بو [illegible]

ملی آرزوی عمومی‌یه خدمت شکلنده کوسترلمشدر. بو نوع [illegible] استدلالاتدر. اوچ بلده‌نک اوچ بچوق [illegible] مسئله‌سنده کوریلان میلانه آرزوی عمومی تابعی [illegible] غایت [illegible] کارانه [illegible] چشمزه [illegible] ال [illegible] یرلرده [illegible] اولان [illegible] آرزو [illegible] آرزوی عمومی‌یه نسبتله [illegible] ناقص [illegible] محدود اقالیمده [illegible] محرر [illegible] مقاله‌نک [illegible] آرزو [illegible] باشقه تماملامش [illegible] کوستره‌جک برسبب کورمدک.

لکن هر حالده ینه بو مقاله [صاحبنک] [illegible] معتدل فقره‌لری حاویدر. بالکز الک زیاده قابل عفو اولمیان قصوری فسلرمز حقنده‌کی اعتراضاتی، [illegible] [illegible] فس فابریقه‌لری وجوده کتیرلمک اوزره بعض جدی تشبثات خصوصنده بولندیغنی استخبار ایتدکدن و استخبارات مذکوره‌یی ینه کندیسی یازدقدن صوکره [illegible] اولمسی تشکیل ایتمکده‌در.

چونکه ملکتمزده، وجودیت علائمی کوسترمکه [illegible] باشلایان هیچ برلمه صنعتک اطفاسنه قیامامالیز. کشایش ایدیله‌جک عثمانلی فس فابریقه‌لری اوستریا فس فابریقه‌لرینه رقابت ایده‌مزلرمش [illegible] حال استدلالنده [illegible] اعلا حال [illegible] فس فابریقه‌لریمزه رقابت ایده‌مزلر. [illegible] حال [illegible] بولنان [illegible] فابریقه‌لرمزی اوروپانک، اوستریانک، دارالصناعه‌لریله رقابت ایده‌مه‌جک [illegible] بوکون نه کندیسنه، نه اونک ایپسی، نظر فریبی اوروپانک چیقاره‌جغنده شبهه‌ایتدیرمیور. [illegible] آخر [illegible] [illegible] مشتری

ومملکتک قسم مهمنی تشکیل ایدن اهالیمزک حمیت واتحادی اولمقدر بوحیق. بو اتحادی محافظه ایچون سر پوش [illegible] [illegible] ماکان علی ماکان [illegible] اولمقدن [illegible] زیاده [illegible]

[illegible] مقاله‌نک [illegible] [illegible] ایتمک [illegible] [illegible] [illegible] محبوریز. [illegible] یاخود [illegible] ایده‌جک فابریقه‌لرمزی [illegible] [illegible] مبلغک تعیینی ایله برمسابقه [illegible] الک کوزل، احوال حاضره‌یه وشریعت اسلامیه‌مز ایله متناسب، ظریف برقالپاق نمونه‌سی بابنده مکافات تخصیص ایدیلملی.

[illegible] شایان تشکر مواددندر. انجق ایشمزک [illegible] کلیسی سرپوشمزک تبدیلنه بر مجبوریت حقیقیه حاصل اولدیغی تصدیق ایدلدکدن صوکره‌در.

فقط بز، اولجه‌ده اعتراف ایتدیکمز وجهله بو مقاله‌ده‌کی مطالعاتی یوقاریده مندرجاتندن بر نبذه بحث ایتدیکمز دیکر [illegible] مقاله محررینک سوزلرینه نسبتله پک یوللو بولیورز. اوذات، اوستریالیلره دکلده اصلا فسلرمزه خصم اولمش ویا اولدن خصم ایمش کبی:

«شوفسلری کیمه‌لم‌ده یا اوروپا ایشنه بکزر برقاسکت ویاخود اجدادمزدن قالمه قاووقلری کیه‌لم» دیمش ایسه‌ده‌کنی [illegible] بر صورتده برتحمک عقلا وشرعا محذوری اوله‌بیله‌جکندن ولمکنیمزینک منافع صحیه‌سندن ومنحصرا فسکده مضرات مادیه [illegible] بحث ایدیوردی دیوردیکه:

«[illegible] معتدله‌ده بولنان مملکتده بیوک قاووق ویاشاپقه کبیلرک رنک وجوهنه دقت اولنسون. فس [illegible] ایدنلرده رنک حالنک خیلی بوزوق اولدیغی [illegible]»

فقط الی‌الابد اوستریا مالی اولمغه محکوم اولمسی لازم کلمین زواللی فسلرمزک بو قدر بدبنانه افترالره هدف

اولەجغنی ظن ایتمزدك . بز علی الخصوص صاحبـ[ـ]
[مقا]لەنك دیدیکی کبی بلاد معتدلە ایچون فسلرمزی الك
معتدل برسرپوش بیلیور وقیرمزی رنکك کونشە قارشی
بر خاصیت کیمویەیی حائز اولدیغنی ایشیدییور ایدك .
هلە اسکی قاووقلرك بوکون قبول عامەیە مظهر اولەبیلمسی
خصوصنە محرر مقالەنك کندیسی دخی اینانمیەجغنك
عشقنە . . شوحالدە کیمسەنك قبول واتباع ایدەمیەجکی
معلوم اولان وبوجهتلە محررك دخی مقصودی اولمیان
بر شق ایلە دیکر بر شقی یکدیکرینە قاریشدیرەرق تنکیر
مقصد ایلمکدە نە معنی واردر . بابا یکیتجە دیلنك
آلتندەکنی سویلیویرملی ایدی . چونکە بویلە اکی یلك
بللی اولان ابهام وتنکیرك هیچ فائدەسی یوقدر . میلان
عمومی یی بویلە افراط ایلە تفریط آرەسندە شاشیرتمغە
چالیشمق ، بعض اهالیمزك یاپدیغی کبی فسدن کلاهە
وکلاهدن برنوع قالپاغە اوندنده دیکر نوعنە اولان
انتقالات تدریجیەنك تضمن ایتدیکی تغلیط فعلی قدر
ماهرانە دکلدر .

لکن ای اهالیمز ! فس مسئلەسنك حدوثنە بادی
اولان نە ایدی ؟ باشمزە ایندیریلن برضربۀ الیمە دکلمی ؟
بوصرەدە بز ، بایراملردە کسوەسنك تجدد وتنوع
ایتمسندن طولایی سوینن چوجقلر کبی بوفس مسئلەسنی
بروسیلۀ مسرت ، نفسك اولدن مضمر اولان آرزولرینە
عائد بر بهانۀ خدمت کبیمی تلقی ایدەجکدك ؟ اوستریانك
حقمزدەکی معاملۀ غادرانەسی درعقب سرهوادارمزدە ،
کیملرك مالی اولدیغی معلوم اولمیان وهلە شبهەسز فسلر
قدردە بزم متاعمز اولمغە تقرب ایدەمین مختلف ، رنکارنك
قماشلر ، درلو ، درلو شکللرلە برقارنوال بایرامی منظرەسنی
کوسترمك وياخود آوستریایە داریلوب باغار قالپاغی کیمك
صورتیلەمی تأثیر ایدەجکدی . ایلك کونلردە کیلن کچە
کلاهلردن ممنون اولمش وحتی بر دانەدە بن کینمشدم .
بوکلاهلر الی نهایە کیلەجك دکل ایدیسەدە آوستریا مالنە
قارشو کوستریلمسی لازم کلن خصومت ونفرتە اعلان
اشتراك شکلندە وبالطبع منظرەجە فسلرمز قدر کوزل
یاپامز . یاقیشمز بر حالدە بولنملرینە رغماً حسب الحمیە ولو
موقت اولەرق اختیار ایدلمش بر نوع فداکارلق ایدی .
باشقە وقت اولسە و ، کچە کلاهلە محلە بقالنە کیدەمین
بکلر ، افندیلر ، خلقی اتحاد وجمیتە دعوت ایچون
نفسلرینی قیردیلر ، شهرمزك الك معتنی جادەلرندە اوقیافتلە
کزدیلر .

ایشتە بو اثر فداکاری ، بو نمونۀ حمیت وجدیت ،
بوغیرت ملیت ، نە چابوق بعض اهالیمزجە ـ کویا ـ
برسوس ، بربازیچۀ هوس ، برفرصت تقلید یرینە کچدی ؛
اودرجەدەکە تحف تحف اشکال والوانی حائز اولان
برطاقم سرپوشلرە کأن اولدن بری مراقمز وار ایمش ،
بوسنە وهرسکك وقعەسیدە بواملارك حصولنە وسیلە
اولدیغندن طولایی عادتا برجە مقبولە کچمش . . . . .
اوستریالیلر ، بزم ایچون : ترکلر ثباتسزدر دیمشلر ایدی
شوحالمز او سوزك برشکل دیکر تصدیقی عد اولنمغە
شایان دکلیدر .

بزایستەردك کە اوستریانك ، حقوقمزە تجاوزی .

فلکدن انتقام آلمق دیمکدر اهل ادراکە
ایدوب تزیید غیرت مستفید اولمق ندامتدن

مضمونی اوزرە زمانلردن بری اوزرمزدە ییغیلوب
قالان دین مساعی ایچون بر وسیلە استعجال اولسون ؟
بیك نصیحتدن دها مؤثر اولمق لازم کلن بوفرصت
مصیبتدن ، هر وقتکی کبی نفسمز ، حظوظاتمز دکلدە
تجارت وصناعتمز استفادە ایتسون . بز ایستردك کە
بر قسممز کچە کلاهلە غیرت ملیەمزی انتباهە دعوت
ایدرکن برقسممزدە فسخانە ، هرکە کبی یرلی فس
مغازەلرینە هجوم ایلە موجود ماللرینی اشترا ایدوب
بتیردکدن صوکرە : هانی ، دها یوقمی ؟ دیەرك دها
جدی دها صمیمی برصورتدە ایفای وظیفۀ حمیت
ایلسونلر .

باشمزك آلیشیق ، نظرلرمزك اشنا وممنون اولدیغی

فسلرمزه الارمزده اوقدر یابانجی کل ایدی . ایشته مرکده . فسخانه . بعض نواقصیله برابر اعمال ایدوب طورویور ایدك . یاری یولبه قدر کلمش اولدیغمز شو طریق تجارتی اکمال وتوسیع ایتمك اوزره شمدی بر ده مجبوریت حاصل اولدی . فس فابریقه‌لرمزك نواقصنی اکمال وعددینی تزیید ایچون بوندن مناسب بر مجبوریت بولنماز . الله بردخی کوسترمسون .

اکر بونك اوزرینه ایلری‌یه طوغری برخطوهٔ صنعت آتمزده بالعکس آنیلمش آدیملرمزی کیری آلیرسه‌ق، مربیٔ افکار امت اولان محررلرمزده حتی بوخطوا تمزك توالی وتزاید ایتمك اوزره اولدیغنی استخبار ایتدکدن صوکره موجودی براقدیروب موهومه تشویق ایله حرکت رجعیه توصیه‌سنده بولنورلر ایسه آرتق بزم صنعت وتجارتمزدن الی الابد برخیر بکله‌مه‌ملیدر . بز، دنیانك ، هرکون برکوشه‌سنده چیقان امتعه‌دن هرکون بردیکرینی صاتون آلمق میل واستعدادنده یارادیلمش مقلد ، متلون برقومز دیمك اولیور. حالا، بلکه عجولانه برهوسله اکثاسنه اوزندکاری قالپاقلردن‌ده بیقمش اوملری محتمل بولنان بویله برقومك آرزولرنده‌کی تحولات سریعه‌نك آرقه‌سندن، کرك فس وکرك قالپاق هرنه اولسه حال ابتدائیده بولنمقدن قورتوله‌میان برلی فابریقه‌لرمز یتیشه‌مز . دمنکی محررك ادعاسی وجهله شرقلك قاووق کیین اهالیسنده مشهود اولان صحت جلدیه‌یی قاووقلرندن زیاده متانت طبیعه‌لرنده آرامليدر .

باشلرینی — اکثریتی بلغار قالپاغی تشکیل ایتمك اوزره — درلو درلو قیافته صوقان اهالیمزله فسلرمزی کوزمزدن دوشورمکه چالیشان محررلرمز دوشونمیورلرمی‌که بز سرپوشلرمزی تماماً دکیشدیررسه‌ك آوستریا فابریقه‌لری ایله برابر بزمده المزده بولنان برقاچ فابریقه‌مز سوکر، محو اولور . دور سابق آثاری اولمق حسبیله ، آوستریالیلرك قارشو اولدیغی کبی هرکه وفس فابریقه‌لرینه وبالتبع تأسیسنه تشبث اولندیغی خبر ویریلان امثالنه قارشی‌ده عداوتمز وار ایسه اوکا دییه‌جك یوق .

فسلز ، قرمزی رنکی ایله دشمن قارشیسنده اوزاقلردن کورونمکه غایت مستعد برهدف اولدیغی سویله‌نیور . فقط بو ، عسکرجه برمسئله‌در . بزم مطالعاتمز ایسه عسکرلرمز حقنده دکلدر . اونلر ایچون مناسب ولکن ینه ملی بر سرپوش تنسیبی مرجعنه عائددر .

الحاصل بز، اهالیمزك شخصی، ابنی آرزولرندن، احتراصاتندن زیاده منافع حقیقیهٔ اقتصادیه و مالیه‌مز دائره‌سنده حرکتلرینی رجا ایدرز .

مصطفی صبری

امتعهٔ داخلیه شرکتی

[مابعد]

اون‌اوچنجی ماده — هیأت‌اداره هراون بش کونده برکره اجتماع ایدوب تجارتخانه‌یه متعلق معاملاتك محورمطلوبده جریانی وشرکتك استفاده‌سنی‌موجب احوال واستخباراتی تفتیش‌وتذکر ایده‌جکدر .

شرکتك منافعنه‌متعلق کافهٔ‌مطالعات‌ومشهوداتی کرك تحریراً وکرك شفاهاً هیأت اداره‌یه اخطار خصوصنده هر حصه‌دار سربستدر .

صره‌سیله‌اوچ اجتماعده‌حاضر بولنمایان اعضامستعفی‌عداولنه‌رق هیأت اداره دیکر منتخبلردن برنجی باقرعه اعضالغه تعیین‌ایلر .

اون دردنجی ماده — شرکتك بدایت تأسسی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ تاریخ مبجلندن معتبر اولنسنه کوره هرسنه یوم مذکورده حصه‌داران اجتماع عمومی‌یه دعوت اولنور ، ومحل اجتماع غزته‌لرله اعلان ایدیلیر .

اون‌بشنجی‌ماده— اجتماع‌عمومیده‌حاضر‌بولنان ذواته‌شرکتك برسنه ظرفنده‌کی معاملات عمومیه‌سنی ناطق ودفاتر قیودیه‌یه مطابق بلانجو ارائه ایدیله‌رك ایضاحات لازمه ویریله‌جکدر .

انقضای‌مدته‌قدر تمتعات توزیع اولنمایوب سرمایه‌یه‌ضم‌ایدیله‌جکدر .

اون‌آلتنجی‌ماده — هرحصه‌دار صاحب‌اولدیغی حصه‌عددینه کوره رأی ویرمکه صلاحیتدار اولمایوب ، اجتماع عمومیده حاضر بولنه‌جق هرشخص بررأیه صاحب اوله‌جق واتخاذ اولنه‌جق مقرراتده اکثریت آرا معتبر طوتیله‌جقدر .

اون یدنجی ماده — حصه‌داراندن بری نزدنده بولنان

تقسيط علم و خبرينى ويا حصه سنتدينى ضايع ايدرسه هيأت اداره‌يه مراجعه‌له كيفيت ضياعى اخبار ايتمك و هيأتجه معامله لازمه بعدالاجرا كنيه‌سنه اشارتله نسخهٔ ثانيه ويريله‌جكدر.

اون سكزنجى ماده — خدانكرده ، حصه دارلردن برينك وفاتنده وارثى صغير ايسه ، الك صوك حساب عمومى موجبنجه حصهٔ مصيبه‌سى تمتعاتى برابر وارث مشروع منحصرينه محكمهٔ عائده‌سنه تسليم اولنه‌جقدر.

ورثه كبير اولور وعهده‌سنه انتقال ايدن حصه دارلقده دوام آرزوسنده بولنورسه قبول اولنور.

ورثه متعدد اولور وايچلرندن برينى حصه مصيبه‌يى آلمق ايسترسه حصه‌نك بدل مجموعى اوجه مشروع تقسيم ايديلير، اشترا كده دوام آرزوسى كوستريليرسه كيفيت انتقال كنيه‌سنه اشارتله ادامه اولنور.

اون طقوزنجى ماده — اشبو تعليماتنامه احكامنك عموماً قبولنى مبين اولمق اوزره هيأت اداره نزدنده محفوظ بولنه‌جق بر نسخه‌سنك زيرى حصه‌داران طرفندن مهرلنه‌جك و مقاوله حكمنى حائز بولنه‌جق اولان بو تعليماتنامه‌يه تبعيةً اداره‌جه مقاولات مهرلكنه دخى تصديق ايتديريله‌جكدر.

يكرمنجى ماده — شركتك معاملات عموميه‌سندن دولايى حصه‌دارانه قارشى مسئول بولنه‌جق هيأت ادارمنك وظائفى ديكر بر تعليمات ايله تعيين ايديله‌جكدر.

ومن الله التوفيق

فى ١٨ رمضان سنه ١٣٢٦ فى ١ تشرين اول سنه ١٣٢٤

دونكى اقدام غزته‌سنده شيخ الاسلام افنديك بياننامه‌ه عطفاً شو فقره‌لر كورولمشدر :

« قرآن كريم اهل كتابه كافر ديمز . قرآن كريمده كافر ديه بت‌پرستلره اطلاق اولنور . الخ »

بيان الحق

شو روايت مفهوم كلى‌يه دكلده شخصيه قارشى كافر اطلاقى جائز اولمامسندن غلط اولمق احتماليله برابر ينه شيخ الاسلام افنديدن استيضاحه محتاجدر.

مسئله‌نك حقيقتنه كلنجه بر آدم منسوب اولديغى دينى حق طانيانلر مخطى و مبطل نظريله باقاركه بو حال نزم طرفلرندن غير مسلملره قارشى استعمال اولنديغى نظره

قارشى اوله‌بيلير . (كافر) دين صوزى هر كيمك كندى دينى حق و صواب بيلن هر كس مخالفنى بو معنى‌يه حسب الرأى طرف مقابله اطلاق ايدير . بو اعتبار ايله اسلاملر كنديلرينى اعتقادجه خطا ايله اسناد ايدن غير مسلملرى كذلك غير مسلملر ده مسلملرى [illegible] عد ايتمكده‌درلر . يالكز غير مسلملر دين محمدى‌يى انكار ايتمپورلرسه مسلمانلر [illegible] نبوت حضرت عيسى عليه السلامى تصديق ايتدكلرى [illegible]

شو نقطه مسئله‌نك جهت قلبيه و وجدانيه‌سندن عبارت اولوب بونكله برابر هر كس ، هر دينده باجمله [illegible] حسن معاشرت و آميزشده و [illegible] حقوقنه تجاوز ايتمامكله مكلفدر .

[illegible]

مختلفه‌نك [illegible] فكرايله [illegible] تأمين ايچون اك بيوك فائده‌لى [illegible] حاصل اوله‌جقدر بونك نتائج طبيعيه‌سينك عثمانلى [illegible] اجرا ايديله‌جكى شبهه‌سزدر . مختلفت اعناصر [illegible] وطن اولاديك [illegible] مقصد ايچون چالشه‌جقلرينى [illegible] ايدى [illegible] ايشته [illegible] جميت علميه‌نك [illegible] كوملجنه‌لى ابراهيم ادهم افندى [illegible] ايكى ذات مراجعت ايدرك اولادلرينك [illegible] ايچون شرائط [illegible] ادهم افندى [illegible] و [illegible] امتحانلرينك اجراسنه دلالت ايدر . چوجقلر مكتب رشديه‌يه داخل اوله‌جق [illegible] مدرسه‌لرى [illegible] طرفندن [illegible]

وباشلريله بر قبر كيتديلر دولته نباشلادلر [illegible]
دوكلم وكوملمسي جان وكوكلدن برآرزو ايتديكمز ايچون
ادعم [illegible] المعاينه كاولرله نعمالمسنه قارشي بعلتله
تشكيلاتي اولنجه عله ايدرلرنده [illegible]
[illegible]

عادل

درت بش عدد قارت پوستال ايله برابر اداره‌خانه‌مزه ارسال ايديلن ورقه‌در :

لفاً عرض وتقديم قلنان قارت پوستال ورقه‌لرينه اماله‌ٔ نكاه بيورلديغي زمان مخدرات اسلاميه‌نك فوطوغرافلري تشهير ايدلمكده اولديغي آكلاشيله‌جق ، ومخالف شريعت غراى احمديه اولان بو حال هر مسلمي داغدار ايده‌جك احوالدن اولمقله آداب اسلاميه نقطهٔ نظرندن بويله بادئ تأثر بولنه‌جغي بداهت حكمنده‌در .

مخدرات اسلاميه‌نك فوطوغرافلري چيقارتيلوب ده بويله مجمع وممر ناس اولان ديركار آره‌سي وبايزيد ميداني وسائر مواقعده وبك اوغلي جهتلرنده كاغدجي دكانلرنده ، جامكانلرنده ، تشهير ايديله‌رك فروختنه ميدان ويرلمسي وبوهيچ برمقامك نظر دوربيننه‌سنه تصادف ايتمه‌مسي آداب عموميه نقطهٔ نظرندن جداً غلايه جق برمنظره تشكيل ايدر .

اسلاملرك احوال دينيه‌سني تعقيب ايتمك باب مشيختك وظيفهٔ اصليه‌سي وقانون اساسيمزده ايسه عثمانلي دينك دين اسلام اولديغنك برمادهٔ مهمه ومعتنابها اوله‌رق مسطور بولنمسي خصوصاتنه قارشو مخدراتمزك رسملريني بويله تشهير ايتمك وطولاييسيله اخلاق وآداب عموميهٔ اسلاميه‌يه بوصورتله لكه سورمك ايسته‌ينلرك حركاتني اسلاملر هيچ برزمان عفو ايده‌من وبوني خوش كوره‌مزلر . بناءً عليه برقاچ غروش قزانمق بهاسيله مخدرات اسلاميه‌نك رسملريني صاته‌رق وتشهير ايده‌رك اسلاميتك ترويج ايتمديكي بوحالي سرمايه ايدينه‌رك واقع اولان تجاوزات طوغريدن طوغري‌يه آداب اسلاميه‌يه وقانون اساسي ايله مؤيد حريت دينيه‌يه تعرض ديمك اوله‌جغندن كيفيتي نظركاه فاضلانه‌لرينه عرض وحقوق اسلاميه‌يي مدافع بولنان جريدهٔ معتبرلريني احقاق حقه دعوت ايلرم .

(١) يوز باشى
علي وصفي

بيان الحق

قارت پوستاللري كوردك . نسوان اسلاميه البسه‌لريني اكديريلرك طرزده تلبس ايتمش وآلتنه «ترك قوستومي» يازلمش قادين رسملرندن عبارت . بونلرك حقيقي مسلمان قادينلري اولديغني كرك حسن ظنمزدن وكرك رسمدكي البسه‌لرك هيچ اسلام قادينني طرز تلبسنه بكزه‌مامسندن آكلايورز . فقط نه صورتله اولورسه اولسون بز مسلمانلر ، نسوانمزك رسملريني قارت پوستاللرده كورمك ايسته‌ميز بو ، آداب اسلاميه‌مزه وشرعمزه منافيدر .

برده كويا صنايع نفيسه‌دن عد اولنان ! چيپلاق قادين رسملرينك دخي فاتحه قدر چيقديغني مع التأسف خبر آليورز بوبابده كرك رسومات امانتنك وكرك ضبطيه نظارتنك نظر دقتلريني جلب ايلرز .

مصطفى صبرى وحمدى افنديلر

غزته‌مز سرمحرري فاتح درسعاملرندن توقادلي مصطفى صبري افندي توقاد سنجاغندن وهيئات تحريريه‌مز اركاندن بايزيد درسعاملرندن الـالولي محمد حمدي افندي انطاليه سنجاغندن مبعوث انتخاب ايدلمشلردر .

حسن نیتلری نسبتنده حسن خدمته موفق اولملری الطاف سبحانیه‌دن تمنی و تضرع ایلرز .

سؤاللریمز

(١)

وتشکو بعین ما اکل رکابها
وقیل المنادی اصبح القوم ادلجی
فظلت کانی اتقی رأس حیة
بحاجتها ان تخطیٔ النفس تعرج .

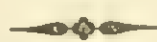
(٢)

طالب العلم افضل من المجاهدین فی سبیل الله

قضیهٔ مهمله‌سنده مندرج قید اعتباریله جهتنك تعیینی

وبو صورتله قضیهٔ مذکوره موجهات مرکبه‌دن هانکیسنه راجع اوله‌جغی وعلم کلامده مشهور بر بحثده‌کی ایکی مذهبه تطبیقی، موجههٔ مذکوره‌نك عکس مستوی وعکس نقیضلرینك تصویری، جهت مذکوره‌نك لزومنك قیاس خلفی اصولی ایله اثباتی .

برنجی سؤالی تشکیل ایدن بیتلری مطلوب وجهله ترجمه وتحلیل ایدنلره غزته‌مزك آلتی آیلق ابونه‌سی وایکنجی سؤالره جوابا ایضاحات کافیه ویرنلره‌ده غزته‌مزك بر سنه‌لك ابونه‌سی هدیه ایدیله‌جکدر . اون بش کون صکره ورود ایدن جوابلر نظر اعتباره آلنمز .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ۲۸ شوال سنه ۳۲۶ وفی ۱۰ تشرین ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز	سرمحرر	مدیر مسئول
فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن	محمد فطین
شهری احمد افندی	مصطفی صبری	

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۵ غروش	۱۸ فرانق
التی آیلغی ٤۰ »	٤۵ »	۹,۵ »

درج ایدلیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

(التنجی نسخه‌مزدن مابعد)

بورایه قدر سرد وایرادینه لزوم کوردیکمز مقدمات آرتق ختام بولمشدر . بوندن صکره مقصود موعوده شروع ایدییورز .

اول امرده موضوع بحثمز اوله‌جق مسائل [که سرلوحه‌مزی تشکیل ایدن عنوان آلتنده یازدیغمز مقاله‌نك برنجیسنده تعداد ایدلمشدی] حقنده مطمح نظرمز یالکز تعلیلات عقلیه جهتی اوله‌جقدی . یعنی مسائل مذکوره‌یه عائد اولان احکام شرعیه‌مزك منحصراً عقل وحکمتله توافقی جهتی تشریح وایضاح ایدیله‌رك بومسئله‌لرك مستند بولندیغی ادلهٔ شرعیه ونقلیه‌دن بحث ایدیلمیه‌جك ایدی . چونکه مسائل مذکوره‌یه قارشو افکار حاضره ؛ برقسمی [طوغریدن طوغری‌ی مسلمانلر] بونلری اسلام کبی عقل وحکمتی استتباع ایدن بردین عالینك احکام فاضله‌سندن اولمق اوزره قبول وتقدیس ایلملك ودیکر قسمی ایسه مسلمانلقده موجود اولان بوکبی احکامك قوانین اجتماعیهٔ بشریه ایله ائتلافی سوز کوتوریر برحالده اولدیغنه قائل ویاخود قسماً مائل بولنمق اوزره آنجق ایکی‌یه آیریله‌بیله‌جکنی ظن ایدییوردق . بناءً علیه بومسائلك وثائق شرعیه‌سندن بحثه هیچ حاجت مس ایتمز ؛ چونکه بوجهت معلومدر ، مسلمدر دییوردق . حال بوکه شمدی بوجهت حقنده‌ده ولو اجمالاً بیان معلوماته مجبوریت ، برمجبوریت الیمه حس

ایدییورز . چونکه بوکون آکلامغه باشلادیغمز که مسائل مذکوره اساس دین اسلامده موجود اولمدیغی حالده بونلر علمانك موضوعاتندن اولهرق اورته‌یه آتیلمش واو صورتله مسلمانلرك ذوش قبولنه تحمیل ایدیلمش اولمق فکرینی کیزلی ، کیزلی طاشییان اوچنجی برقسم خلق‌ده موجوددر . بز بویله برفکری ایکی نقطهٔ نظردن شایان حیرت ونفرت بولیورز .

برنجیسی : بونلرك دین اسلام حقنده وجدانلرینه قارشی هیچ برفکر صمیمانه طاشیادقلری حالده اودرلو برفکر پرورده ایدییور کورینه‌رك [ان الله لایقبض العلم انتزاعا ینتزعه من العباد ولکن یقبض العلم بقبض العلماء] سرجلیلی اوزره علمای دینی چوروتمك صورتیله دینی بالطالامق ایسته‌دکلرینی وبو یوزدن بردست عداوتك دین اسلامه طوغری بر مهارت خائنانه ایله اوزاندیغنی حس ایتمش اولیورز .

ایکنجیسی : اخیراً کشف ایتدیکمز فکر مذکور شاید براهانت اوزرینه دکل‌ده صفوت وصمیمیت اوزرینه مبتنی ایسه بوسفرده علماء اسلام حقنده روا کورولن شو اعتمادسزلغه منشأ اوله‌بیلمك ایچون وجودی اقتضا ایدن غفلت وجهالتك اغلانه‌جق قدر عمیق ومظلم اولمسی لازم کله‌جکنی تأمل ایدییورز . هرشیدن خبر ویرمك ، هرهانکی برحق وحقیقتك ظهورینه زماندن ، مکاندن هردرلو بعد ومسافه‌نك حیلولتنی حکمسز براقق ایسته‌ین بویله برزمانده علمای اسلامیه‌نك مسلکلری ، مرتبهٔ موثوقیتلری حقنده بر فکر صحیح استحصال ایده‌جك قدر معلوماتدن محروم آدملر ، هم ده عالم کچینن آدملر بولنسون . چوق شی ...

او علمای اسلامیه که احکام دینیه‌یی ضبط واتقان خصوصنده ابراز ایتدکلری خدمات ومساعیٔ خیربخشایی جهان مدنیتك ایستاتستیق دفترلری ، طبع ماکنه‌لری ، غراموفون پیلاقلری ابراز ایده‌مدی . اونلر ، مسلمانلرك کتابی اولان قرآن کریمك حرفنه نقطه‌سنه ، حرکه‌سنه ، پیغمبرمز افندمزك شیوهٔ تلفظنه ، هانکی مدی قاچ الف مقداری چکدیکنه وارنجه‌یه‌قدر حافظلرنده طاشییوب کتیردیلر . والحالة هذه المزده بولنان مصحفلر حفاظك محفوظاتیله تصحیح اولنور . بوشرف هنوز دنیانك هیچ بر کتابنه نصیب اولمامشدر .

علمای اسلام کتاب اللهدن صوکره پیغمبرلرینك بتون اقوال وافعال جلیله‌سنی‌ده ضبط خصوصنده محیرالعقول براعتنا کوستردیلر . پیغمبرمز افندمز صلی الله علیه وسلم ناصل اوطوردی ، ناصل یورودی ناصل یاتدی ، ناصل اویودی ، ناصل آلدی ، ناصل صاتدی ، نه‌ییدی ، نه‌ایچدی ، نه کیندی ، نه سویلدی والحاصل مدت عمرنده نه‌یاپدی ایسه همان جمله‌سنی ، دفترلرینه دکل‌ده ینه حافظه‌لرینه قید ونقش ایتدن صوکره هرکس کوردیکنی ، ایشتدیکنی شرائط مخصوصهٔ روایتی حائز بولنان ذوات موثوقه‌یه حرفیاً سویلیوب آکلاته‌رق وحتی (جاء) برنده (اتی) کبی معناجه بر برندن فرقلی اولمیان ایکی کلمه آره‌سنده بیله برنوع تردد وارایسه اونی‌ده صاقلامیوب سویله‌یه‌رك واو آدم‌ده تحمل حدیثه اهلیتی اولانلردن ملاقی اولدیغی ذواته تودیع کیفیت ایلیه‌رك وهلم جرا بزم ایله احکام شرعیه‌مزك منبع فیضانی اولان نبی ذیشانمز آره‌سنده اویله علی العاده تاریخ صحیفه‌لری کبی کاغددن دکل‌ده علم ایله ، تقوی ایله ، حمیت ایله ، معدلت ایله ، عفتله ، احرارانه . فداکارانه بر همت وجدیتله مزین اولان دماغلردن متشکل برسلسلهٔ توسط تأسیس ایتدیلر ؛ وبو صورتله تاریخ دین اسلامك دکل صحیفه‌سی عادتا هر سطری برسطر ذی حیات اولدی . مثلا کتب احادیثدن هرهانکی بر دانه‌سنی الکزه السه کز حدثنا فلان عن فلان عن فلان الی آخره طرزنده تصادف ایده‌جککز تدقیقاته نظراً کندیکزی شهودیله ، مزکیلریله برمحکمهٔ فوق العاده ظن ایدرسکز .

علماء اسلام برحدیث شریفی اخذ وتلقی ایچون برآیلق یوله کیتدیلر ؛ وبتون بو جملهٔ آحادیثك احوالی ، علما واخلاقا درجهٔ موثوقیتلرینی تدقیق ایتمك اوزره

مستقل برفن ، وبلکه ایکی فن وضع وتدوین ایتـدیلر . چونکه اولا اصول حدیث نامنی ویردیکمز علمده کوریلن تقسیمات احادیث همان یکانه رواتی اعتباریله حصوله کلمش اولدیغی کبی علم احوال الرواة نامیله بوندن باشقه باشلیجه برعلم دها واردر که بوعلملر علم الحدیث دکلده عادتا علم المحدثین عد اولنمغه شایاندر . فقط وقایع عالمك برسجلی مثابه‌سنده بولنان علم تاریخك موثوقیتنی تأمینا یانی باشنده موضوع ومدون برعلم المورخین وارمیدر ؟

تاریخی ، راست کلن برآدم یازییور ، وتصادفا بکندیریور . بومورخك ، حیاتی مشوش ، ترجمهٔ حالی بولانیق اولمق اثرینـك مقبولیتنه مانع اولمیور . یالکز یازدیغی شیلرك محاکات تاریخیه‌سـنه باقلیور . کندیسی ناصل آدم اولورسه اولسون . حال بو که راوی حدیث بویله‌میدریا ؟ اونك احوالی تماما مضبوط اوله‌جق ، حیاتی هردرلو شائبه‌لردن مصفا بوله‌جق .

مثالده مناقشـه اولمامق قاعده‌سنه اسـتنادا کوچك مقیاسده برنمونه عرض ایده‌یم : سـابق میزان صـاحبی مراد بك مقـدم برتاریخ عمومی یازمش وبو کتابی آز چوق رغبت واعتبار قازانمش اولدیغی حالده اخیرا مراد بکك کندی تاریخ حیاتی برچوق تنقیداته دوچار اولمشدر . حال بو که عین تنقیداته معروض اولان برآدمك عالم عـلم اسلامده نك برحدیث روایتنه صـلاحیتی اولمدیغی نظر دقت وعبرته آلنمق لازمدر .

برده تاریخك وقایعدن مقتبس اولمسی نهایت درجه‌ده صاغلاملغنی موجب اوله‌جق کبی کوریلیور ایسه‌ده تاریخ صحیفه‌لرینـه کچمك لیـاقتی حائز اولان وقایع مهمـه‌دن اکثریسی مورخك کوزی اوکونده جریان ایتمه‌مش وبلکه برخیلیسی ماهیتی اقتضاسیله پردهٔ کتمان آرقه‌سـنده ایقاع ایدلمش شیلر اولدیغندن صور متخالفه وبلکه متناقضـه‌ده ضبط ایدلدیکی کبی هرمورخك ذات ومحیط اعتباریله بیك درلو تأثیرات خارجیـه‌یه انبـاعدن کنـدینی آله‌مادیغی کوریلمکده اولمسی تخالف مذکوری ایچندن چیقلامیه‌جق

برحال اشـکاله ایصال ایلمشـدر . بوقاریشیقلق ایچنده بعضـا قیود رسمیه‌دن [اوده موجود ایسـه] استمداد ایدلدیکی واقع ایسـه‌ده رسمیاتك‌ده برنوع تأثیر خارجی سیاسی حالنده بولنمدیغنی کیم تأمین ایده‌بیلیر ؟

زمان ومکان جهتیله کوزمزك اوکنده عداولنه‌جق درجه‌ده بزه یقین اولان برطاقم وقایع داخلیه‌مز واردرکه صـورت وقوعی حقنـده تشعب ایدن روایاتك صحیح وسقیمی حالا نظرمزده جزما تعیین ایدیله‌مه‌مشدر . برمملکت حقنده کندی وثائق تاریخیه‌سی بومرکزده اولنجه ممالك متقابله‌نك یکدیکری حقنـده‌کی تاریخـلرینی قیـاس ایله آکلاماليدر .

بونکله برابرضبط حقایق خصوصنده تاریخك مسلك عجز نمودینی شوندن اکلامالی که بعضا برمملکته عائد بر وقعه‌نك کرداد اختلاف آره‌سنده حقیقتنه اطلاع ایچون ، کویا بی طرفلق رجحانیله ، وقعه‌یه اوزاقدن باقان ممالك اجنبیه تاریخلریله استدلال اولنور .

ایشـته تاریخك وقوعاتدن مقتبس اولمسی ، وقوعاتك صورت تلقی‌سنه کوره حقیقتی نه‌درجه‌لره قدر اعلام ویا ابهام ایلدیکنی دوشونمك مقتضای بصیرتدر . دین اسلام ایله علماء اعلامنه باقکز که بوکبی تلقیات مختلفه‌دن قورقدقلری ایچون احادیث شریفه‌ده نقل بالمعنی جائز اولوب اولمامسنی بیوك برمسئله حالنده موقع بحث وتذکره وضع ایتمشلر وعدم جوازه قائل اولانلرك نقاط اسـتدلالندن بریسی‌ده : (نضرالله امرأ سمع منا شیأ فبلغه کما سمعه فرب مبلغ اوعی من سامع) حدیث شریفی تشکیل ایلمشدر .

فی الحقیقه وقایع یالان سـویله‌مدیکی ایچـون اوندن اقتبـاس ایدیلان معـانینك طوغری اولمسی لازم کلیر . فقط وقایع عین زمانده نه‌قدر اولسه دیلسزلکله‌ده متصف اولدیغی جهتله یالانی سویله‌مه‌مکله برابر طوغرییی‌ده پك فصیح برصورتده تکلم ایده‌مز . فقط باقیکز ! احادیث شریفه رواتنك ، هم‌ده ساده اویله ناموس وحمیت سوقیله

دكلده [١] محضا الله قورقوسيله يالان سويله‌مه‌يه‌جك آدملردن انتخابی حقنده‌كی شرائط مشكلپسندانه سايه‌سنده يالان احتمالی بر طرف ايديلمش وبوصورتله احاديث مأخذلری ، يالان سويله‌مه‌مكده وقوعات قدر متين وجدی و فقط طوغری‌يی حرفيا سويله‌مك خصوصنده ده وقوعاتك كرفتار اولديغی قيد ابكميتدن تماماً وكمالا آزاده برحالده بولنمشلردر . بركره اسلامده بومأخذ مخصوص ومؤتمندن زياده كفت وكوی تاريخی‌يه قاپيلمق سيئه‌سيله‌دركه شيعيت كبی برفرقهٔ عظمی حصوله كلمشدر ،

وقوعاتك ، حقايقی لايق اولدقلری اسان فصاحتله اكلاته‌مادیغنی توضيح مقصديله هم‌ده حد ذاتنده شايان ايضاح برمسئله اولمق حيثيله شوراجقده برمثال ذكر ايده‌يم : فخرالدين رازی سورهٔ (ق) تفسيرنده معجزات عاليهٔ نبويه‌دن اولان انشقاق قمر مسئله‌سی ، حادثه‌يی مشاهده ايدن اصحاب كرامدن متسلسلا رواة صدق سمات واسطه‌سيله منقول اولديغندن بزجه مجزوم و متيقن ايسه‌ده شهودی عمومی اولمق لازم كان بوحادثه‌يی دنيانك اقطار سائره‌سنده بولنان انسانلر نيچون تاريخلرينه قيد ايتمديلر ؟ طرزنده برسؤال ايراد ايتدكدن صوكره بوكا ، غايت بسيط اوله‌رق شو جوابی ويرمشدر :

حادثه‌يی ، اسباب معدوسندن خبردار اولميه‌رق اوزاقدن بالتصادف مشاهده ايدن بونی برخسوف جزئی‌يه حمل ايدر . بناءً عليه شايان اهميت كورمز .

شمدی‌كله‌لم : علماء دين ، حماة شرع مبين پيغمبرمز افندمز حضرتلرينك بتون اقوال و افعالنی — بيان ايتديكمز وجهله — ضبط ايتمكله‌ده قالميوب بواعتنالرينه اصحاب كرام حقنده دخی تعميم ايدرك اونلرك احوالنی‌ده برر نمونهٔ امتثال واستدلال اولمق اوزره ضبط وتدقيقه چاليشديلر . برعصرك خطهٔ اسلاميه‌سنه دوشن انسانلرك همان بتون آحادوافرادينه وارنجه‌يه‌قدر يالكز اسملرينی دكل صحيفه‌لرطولوسی ترجمهٔ حاللرينی يازديلر . مجلدات جسيمه‌يی حاوی اولان اسدالغابة فی معرفة الصحابة والاصابة فی تمييز الصحابة والاستيعاب فی معرفة الاصحاب‌لر هانكی همتله وجوده كلدی ؟ بتون بوهمتلر ، بوغيرتلر نيچون ايدی ؟ طولاييسيله احكام اسلاميه‌يی محافظه ايچون دكلمی ؟ تاريخك مهد تكاملی عد اولنان اوروپا وبالخاصه المانيا تاريخلرندن بردانه كوستريله‌بيلرمی ؟ كه بيك اوچيوز سنه دكل‌ده حتی اوچيوز سنه اول كچن برعصرك برقومنی ، بتون افراديله طانيتديرسون .

ايشته محضا احكام اسلاميه‌يی ، تغييردن ، ايچريسنه يبانجی موضوعات وبدعيات قاريشمقدن محافظه مقصديله علمای اعلامك هرمشكلی اقتحام ايده‌رك ، اك اوزاق وسائل اهتمامه قدر توسل ايدرك صرف ايتدكلری او ، همت بلندانه اوخدمت خداپسندانه‌دن صكره بودينده ضايعات وجودينه احتمال ويرمك وياخود علماسنه اعتمادسزلق كوسترمك پك عيب ، پك كناه اولور علمانك حفظ احكام دينيه خصوصنده ابراز ايتدكلری اوبيوك همتلرندن ، اوعالی خدمتلرندن خبردار اوله‌جق قدر دخی معارف اسلاميه ايله مناسبت پيدا ايده‌مينلرك بنه اوعلمايه قارشی بروضع استخفاف آلملری جهلك دركهٔ مكعبه‌سنه برنمونه اولمق لازم كله‌جكی كبی — بوقاريده عرض ايتديكم وجهله بر دسيسهٔ اهانتكارانه‌يه مستند دكلسه — طبقی كريوهٔ هلاكه دوشن برآدمك ، كنديسنه اوزاتيلان دست تخليصه ياپيشمق خصوصنده تردد كوسترمه‌سنی آكديرر .

شوراسنی‌ده سويله‌مه‌دن سوزيمزه ختام ويرميه‌لم كه مناقب عاليه‌لرندن برنبذهٔ اجماليه‌سی مقاله‌مزی طولديرمغه كفايت ايده‌رك مقدمهٔ كلاممزده شروعنه اوزنديكمز مقصوده يول براقامش اولان علما ايله مرادمز — سلسلهٔ بياناتمزك صورت انطباقندن دخی اكلاشيله‌جغی اوزره — « خير القرون قرنی ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم » حديث شريفنه ماصدق اولان صدر اسلامله تابعين وتبع

[١] ذاتاً بنجه هر خصوصده الله قورقوسيله مؤيد اولميان ناموس وحميت تماما شايان اعتماد دكلدر.

تابعین دورلرنده یتیشه‌ن محدثین ومجتهدین کرام حضراتندن باشلایه‌رق بو اثر کاملی تعقیب ایدن اسلاف کزیندن عبارت اولوب یقین زمانلرده بو حبل متین مساعی‌یی کوشه‌نه‌رك دین اسلام حقنده بیلمه‌مزلك ایله اطاله ایدیلان السنهٔ مطاعنه جسارت ویردیرن علما محیط مباهاتمزدن خارجدر. صوکره هله‌بز، کندیمزی، اویله محفل احتفالك صف نعالنده بیله بر آرامق کستاخلقندن تبرئه ایدرز.

مصطفی صبری

فضیلت

فضیلت؛ بر نیر تابان هدایتدرکه لمعات حیات بخشاسی تماس ایتدیکی صفحات قلوبی پیرایه‌دار مکارم ایلر.

فضیلت؛ بر سروش ناز پرور ملاحتدرکه سیمای تابنده‌سنده مندمج محاسن بدیعه‌یه عطف نکاه دقت ایدنلری آنجق ملکانه ادالر، عارفانه، ادیبانه نیازلرله شبستان وصالنه قبول ایلر.

فضیلت؛ بر نسیم فیض آور جنتدرکه نسمات اسحاری یالکز فردوس تقدیسده هبوب ایدر؛ کهوارهٔ ادبستانده اویویان ازهار لطیفه‌یه مروحه جنبان اولور.

فضیلت؛ بر جند علوی خصالتدر که توجه ایلدیکی قلاع محکمه‌یی شمشیر قهر وشدتله دکل مفتاح عدالت ومسالمتله فتح وتسخیر ایلر.

فضیلت بر حاکم معالی شیمدرکه دائما (الحق احق ان یتبع) دستور قویمنه توفیق حرکت ایدر؛ حق وعدالتی صیانت، باطل واعتسافی رد وتنکیل جهتنه کیدر.

نه‌حاجت، بدرقهٔ شهراه هدایت، مبلغ خصائل انسانیت، رسول معالی منقبت افندمز بیله حکمت بعثتی بیان صددنده «آنجق مکارم اخلاقی تتمیم ایچون بعث اولندم» بیورمشلردر.

جناب ذوالجلالده (وانك لعلی خلق عظیم) نظم سبحانیسیله رسول ذیشانك — وادیٔ ثناده — پك بیوك بر فضیلت خلقیه ایله مفطور اولدقلرینی مع القسم بیان بیورمشلردر.

ایشته دین جلیل محمدی؛ بتون سعادات سرمدیه‌یی کافل بولنان احکام عالیه‌سیله مکارم اخلاقك تعمیم واتمامنه خدمت ایلر. رذائت اخلاق اجزای طینتنه سریان ایتمش، هیئت اجتماعیه‌لرینك شیرازهٔ انتظامی بوزولمش اقوام وملل میاننده نیر فضیلتك نشر انواریله طباع امده متمرکز ظلام سیئاتی ازاله‌یه چالیشیر. دائما ملکات فاضله‌نك رذائل شیطانیه‌یه غالبیتنی تأمین ایده‌جك مسالك جلیله‌یه ارشاد ایدر.

سعهٔ حال، اعمار بلاد، موانست وتمدن، حفظ صحت حیات انجق نفوس بشریه‌نك محاسن اخلاق، مآثر فضیلت وعرفان ایله متحلی بولنملریله حصولپذیر اوله‌جغنی، عکسی حالنده اخلاق ردیئه انتشار ایده ایده هیئت اجتماعیه‌نك بیله شدتلی بر تزلزل اخلاقی‌یه اوغرایوب ده کونك برنده سقوط ایدیورمسی ملحوظ ومحتمل بولندیغنی تبیین ایدر.

ذاتاً بو بر حقیقت مسلمه‌درکه طبایع بشریه حساً، خلقاً یکدیکریله ائتلاف ایدوب ده اتحاد ارواح حاصل اولمزسه آمال مختلفه‌یی اجرایه معروض بولنان اشباح بالطبع یکدیکریله چارپیشیر. کوچی یتدیکی قدر — حق، باطل نه اولورسه اولسون — آمالنك اجراسنه ممانعت ایدنلری ازمك ایستر. حتی بو فساد اخلاق سیئه‌سی انسانلری بر درجه‌یه کتیرکه ساکن اولدقلری او لطیف معمورهٔ فسیحه‌لر بیله باشلرینه طار کلیر؛ زندان کسیلیر. ترك دیاره مجبوریت حسنی بیله اویاندیرر.

اذالم تتسع اخلاق قوم
تضیق بهم فسیحات البلاد

لكن اعتقادات حقه قلبلرنده جايكير اولمش وبوندن منبعث اولەرق بتون فضائل ومكارم ايله متحلى بولنمش اولانلر ، سعهٔ حالندەده ، دم مضيقندەده نرەده ونەزمانده بولونورلرسه بولونسونلر ابناى جنسيله خوش كچنمكى ، قباحتسز دكل السانلرى حيوانلرى بيله اينجيتمەمكى لازمهٔ مدنيت وانسانيت بيلمشلر ودائما بو حقيقت مستحسنەيى نشر وتعميمه وسيله اولەجق اسبابه توسل ايتمشلردر .

ايشته فضيلت ، معرفت سايەسندەدركه بر ملت اجدادندن توارث ايدوب كلمكده بولنان عاداتى ، مظالم واعتسافاتى ، اخلاق فاسدەسنى ترك ايدەبيلمشدر .

جناب رسالتمآب افندمزك تعميم فضائل ، تتميم مكارم خصوصندەكى همم قدسيەلرينى شويله بر نظارهٔ امعاندن كچيرەلم . كچيرەلم كه حقيقت مسرودە تماميله انكشاف ايتسون .

نسبلرى بر اصله راجع اولديغى حالده ايكى يوز بوقدر سنەدنبرى بينلرنده شدتلى برمعادات جايكير اولمش ايكى معاند قوى ودها بر خيلى قبائلدن مؤلف برامت جاهله ايچندن چيقەرق تعليم قانون فضيلت ايلين رسول امىٔ ذيشان افندمز حضرتلرى اوقبائل متفرقه بينندەكى خصومت مستقرەيى آز زمان ظرفندە نەكوزل رفع ايلمشدر . بر حالده كه متعصبين عربانك دها ايكى كون اول يكديكرينه قارشى بر ورده ايلدكلرى احتساسات معادات بر كون صكره مأثر مؤاخاته انقلاب ايتمش ، عادةً ، عبادةً مألوف اولدقلرى سيئات جهالت وضلالات زوال پذير اولمش ايدى . همم مقدسهٔ محمديه سايەسندە جوره ، خشونته ، جهالته ، عداوته ، مجادلەيه ، ضلالته ، عصيانه ، تشتته ، خيانته ، فحشيانه ، وامثالى رذائله بدل نصفت ، ملايمت ، معرفت ، الفت ، سلام وامان ، هدايت ، طاعت ، جماعت ، امانت ، عفت كبى فضائل قائم اولدى . اواقوام متفرقه ؛ اخلاق محمديه ايله متحلى ، كريم الشيم برامت نجيبه اولديلر . قال الله تعالى عز وجل: [واذكروا نعمة الله عليكم اذ كنتم اعداء فالف بين قلوبكم فاصبحتم بنعمته اخوانا]

يالكز قبائل عرب دكل دين مبين محمديلريله متشرف بولنان خيار امم هپ محاسن اخلاق ايله تزيين ذات وصفات ايتديلر .

مجرد توفيق بارى وهمم پيغمبرى ايله حصول پذير اولان بونجه مآثر فضيلت ، دين جليل اسلامك برمنهج سعادت اولديغنه ، شارع مباركنك حسن سيرتنه ، صفوت وجدانته، كمال سياستنه دال برطاقم براهين ساطعه تشكيل ايتمزمى ؟ كرك تاريخه ، كرك سير محمديه يه ، احاديث سنيه و آيات قرآنيه يه مراجعت ايدلدكده منكشف اولمسى طبيعى بولنان حقايق مسرودە يه قارشى جاهل ويا متجاهل بولنان بعض اجانب ؛ امر دينك آنجق سيف وترهيب سايەسندە تكمل ايلديكنه قائل اولمشلردر. فقط روايات ونقول صحيحه ايله ثابت اولان سير محمديه مطلع اولانلر بيليرلر كه :

رسول امىٔ مكرم افندمز حضرتلرى مكهٔ مكرمەده دعواى نبوته قيام بيوردقلرنده نه اويله برصاحب شكوه وسطوت ايديلر ؛ نەده عشيرتنه اعتمادلرى وار ايدى . تك باشنه اويله بر جماهير امم ايچنده دعواى نبوت بيورديلر كه اك اولجه ذات محمديلرينى تكذيبه قيام ايدن، شدتله اثر عداوت كوسترن ، كونا كون اذا وجفالريله اوزرينه تسليط اشرا ايلين كندى عشيرتى اولمشيدى . حضرت ايسه خصماسنه سل سيف ايله دكل صدق دعواسنى مؤيد معجزات وبراهين اقامه سيله ، ايراد مواعظ وممكن مرتبه تأليف قلوب ، تبليغ اوامر ، تحذير نواهى ايله مقابله ايتمشدى . بو حال ايله اون سنه قدر برمدت مرور ايتمشدى كه مدت مذكوره ظرفنده حضرت هيچ برفردك اراقهٔ دمنه فرمان ايتمامش ، يالكز [لا كراه فى الدين قد تبين الرشد من الغى] و [يا ايها الذين امنوا عليكم انفسكم لايضركم من ضل اذا اهتديتم] و [ومن كفر فعليه كفره] كبى آيات كريمەيى تلاوتله اكتفا بيورمشلردر.

صوکره فرمان الهی ایله مکه‌دن مدینه‌یه هجرت بیوردقلرنده همان مسلك نیتلرینی التزام بیورمشلر، اورادهده کرك اهل مکه و کرك اهل مدینه وطوائف عربدن برجم غفیر، ذات هدایتمآبلرینه اتباع ایتمشلردی. آرتق شریعت غرای احمدیه‌لرینی پیایی عقول سلیمه، طباع صحیحه اربابی قبوله مسارعت کوسترمکه باشلامشلردی.

لکن عقول سلیمه اربابی نظرلرنده درجهٔ بداهتده ثابت اولمشدی که مخالفین عربان، معاندین مؤمنان آرتق کونش کبی باهر بولنان براهین ومعجزاتی، مواعظ وارشاداتی قبوله مسارعت کوسترمك شویله طورسون فرصت بولدقجه، حضرت پیغمبر واصحاب کرامنی ایذاء خصوصنده هردرلو مکاید مکروهه، معاملهٔ اشرا پسندانه، خاطر وخیاله کلمز اضرار دولابلری ابداعندن بیله چکنمدکلرندن آرتق بونلره قارشی رفق ایله معامله؛ تزیید طغیان، نظر مؤمنانده امر دینی تشویشدن باشقه برشیئ انتاج ایتمیه‌جکدر. وبو کا مسامحه کارانه مقابله‌ده بولنمق موافق حکمت وسیاست دکلدر.

ایشته بوهنکام عناد وایذاده ایدی که شارع قوانین فضیلت، مؤسس نظامات مدنیت، پیغمبر علوی همت افندمز حضرتلری اذن وفرمان الهی ایله اوته‌دنبری التزام بیوره کلدکلری مسلك ترغیبکاریلرینی جهاد وترهیبه تحویل بیوردیلر. مقصد رسالتپناهیلری ایسه اوخصمای بلاهت انتمایی، او اعدای فضیلت وانسانیتی صراط مستقیم صلاحه، مدنیهٔ سعادت وفلاحه ارشاد بیورمق، عناد وفساد تخملرینی اساسندن قلع ایتمك ایدی. عون وعنایت باری ایله برجمعیت قلیله اولدقلری حالده بومقصد عالی‌یه موفق‌ده اولدیلر. اقصای شرقه قدر نشر انوار فضیلت، ایصال احکام شریعت بیوردیلر.

یالکز شوراسیده انظار حقیقت جویانه‌دن دور طوتلمامیدرکه دین مبین اسلامده مشروع اولان جهاد، شرایع متقدمه‌ده اجرا اولنان جهاد ایله قارشیلاشد. یرلدقده جهاد محمدینك خیلی تخفیفاتی اشتمال ایلدیکی،

قواعد عدل وشفقته رعایتله ایفا ایدلدیکی‌ده تسلیم اولنور حقیقت؛ بو مرکزده متجلی اولدیغی حالده بعض اجانبك ایراد ایتمك ایستدکلری شبهات؛ آرتق شایان قبول واعتنا کوریله‌مز.

خلاصه شریعت مصطفویه؛ فضائل ومکارمك رزائله غلبه‌سی اسبابنی تأسیس واحضار ایلمشدر.

حسین حازم

ترقی

افراطدنزده، تفریطدنزده ترقی ایتمه‌لی‌یز

بوکون حکومت اسلامیه‌نك حوزهٔ منجیه‌سنه داخل اولان، عثمانلیلق صفت ممتازه‌سیله افتخاره نفسنده حق کورن بیوك کوچك هانکی برفردك مطالعه‌سنه مراجعت ایتسه‌ك، فکر واملنی تفحص ایلسه‌ك نتیجه آنجق برنقطه‌یه انحصار ایدر: ترقی!. شبهه ایدیله‌مزکه، نفع وضررینی آز چوق دوشونوب تقدیر ایده‌بیلن هر انسان:

میاه راکده‌یه دوندیکمز برازده آقلم
سچلمسونمی یا آرتق سیهله فرقی آقلك
چلنك مسعدتی فرق افتخاره طاقلك
چالشمیوب اوطورانلرده ذل ویأسه باقلك
اوطورمیوب چالیشانلرده عزوشانی کورك

زمینده زمزمه پیرای شوق مباهات!. اوت، هر جزئمز، حتی هر جزء حقیرمز ایچون بوکون اقصای تمنیات یالکز بودر. نه شایان تبجیل برآرزو، نه تقدیسه سزا برحال. فقط، آه!. فقط تصور اولنان، توسل ایدلمك ایستەنیلن اسباب پك متخالف؛ ذهنلره طورغونلق کتیره‌جك درجه‌ده چاپراشیق!.

ادواراولینمزه، سوابق فاخره‌مزه انعطاف ایدن نظرلر، بیلەمم که نەدن بوقدر تغافل کزین!. افکار ومیلاددکی شدتلرینی پك طبیعی کورمك، برازده نقصان نتیجه حمل ایلمك زمرهٔ ممتازهٔ شبانمزدن، او استقبال خادملرندن

صرف نظر، گزیده بر قسم شیوخمزده‌ده آوروپا تمایلاتی، هم‌ده افراط درجه‌ده حکمفرما! او افکار منورهٔ شبانه اتباع، او آرای ثابتهٔ شیوخه اعتماد جائز ایسه آوروپا مشق تقلید اتخاذ ایدلمیه‌جك اولورسه بزم ایچون نه ترقی‌یه، نه‌ده فلاحه امکان متصور! مدارسمزك، مکاتبمزك اصلاحی آنجق آوروپایی تقلید ایله تیسر ایده‌جك! تجارتمزك، صناعتمزك، فلاحتمزك تکملی حصراً آوروپایی پیش نظر امعانده بولندیرمقله قابل اوله‌بیله‌جك! بو قدرده دکل، مأکولات ومشروباتجه، حرکات وقیافتجه، طرز و آداب معاشرتجه‌ده آوروپالیلره بکزه‌مك بزجه پك ضروری! بو یولده‌کی فکرلر، بو یولده‌کی رأیلر قابلمیدرکه، خاطرلره بر شاعرمزك:

اولدورمه‌ده‌در آه بزی آوروپا دردی
بر آوروپالی کورسه بو حالاتی کولردی

بیتنی کتیرمه‌سون؟.

بر فرقه، فقط بالنسبه بر فرقهٔ قلیله ایچونده بو صورتك عکسی ملتزم. آنلرك فکرلرینه، آنلرك رأیلرینه احالهٔ کوش اعتبار ایلمك لازم کلیرسه آوروپایی خریطهٔ عالمدن بالکلیه سیلوب چیقاریویرمك اقتضا ایدییور! او افکار و آرایه کوره آوروپا صفرالید، هیچمی هیچ بر شیئه مالك دکل! برمدنیت ومعرفتی وارسه اوده حصراً بزدن آلدیغنی بزه صاتمقدن عبارت. ارده نه مسافه‌وار، نه‌ده او مدید مساعی، او محیّر عقول وسائط داخل حساب! بحثك بوجهتی‌ده بالطبع تفریطه منجر اولیور.

محتاج ایضاح اولمیان حقیقتلردندرکه، بو تضاد برطرف اولمدقجه، بو اختلافات برنقطهٔ معتدله وسالمه‌ده توحید ایدلمدکجه ترقی یولی طوتمق اصلا قابل اوله‌بیلیرمی؟. بو کشمکش واختلاف دوام ایدوب کیتدکجه شاهد نازنده ادای ترقی‌یی بر کوشه‌جکه چکلمش، کوسکون بر حالده کورمك بزلر ایچون پك طبیعی دیمك اولمازمی؟.

ادنی برملاحظه ایله همان هرکسك تصدیق ایده‌جکی برکیفیتدرکه، نه زمان ونره‌ده بولنمسه پك عادی برتشبث بیله بر سببك وجودینه وآز چوق غیرته لزوم کوستر. هنوز تصورده، هنوز قوه‌ده اولان بر املدن سببسز، غیرتسز ثمره بکله‌مك او واهی خیاللردندرکه، هیچ بر زمان وهیچ بر یرده طبیعتك اویله بر سماحت ابراز ایتمیه‌جکندن امین بولنمالیدر. براز درنجه دوشونوبده بو حقیقت درپیش ایدیلنجه، بیوك برجمعیت، مآثر اجتهاد وکمالاتیله کندینی زمان زمان بتون جهان انسانیته طانیتمش مفخم بر ملت ایچون شوبولندیغمز عصرك شان واجلالنه لایق بر یولده ترقی‌یه حاضرلانمق، مدلول صحیحیله ترقی اساسلرینی وضع ایتمك نه‌قدر اسبابه احتیاج کوستره‌جکی؛ بوبابده نه‌قدر غیرتلر، همتلر صرفی لازم کله‌جکی کندیلکندن تعین ایدر.

اوچ کشینك برآره‌یه کلوبده ترقیات صحیحه‌وسائلنی دوشونه‌مدکلری، بودرلو برحرکت وتشبثك بادئ فلاکت صایلدیغی برزمانده حساس ودقیقه شناس برشاعرمز، خیاله قاپیلان بعض کنجلری:

شبان وطن! سعی ایدك احرار ایله یوقسه
موهوم قالیر بزده مسمای ترقی
دعوا کزی اثبات ایدك آثار ایله یوقسه
برفائده ویرمز قوری دعوای ترقی

اخطاریله ارشاد ایتمك ایسته‌مش ایدی. المنة لله تعالی شکل حاضر ادارهمز، طرز حیات اجتماعیه‌مزشمدی اومانعه‌لری، اوهائله‌لری تخیله‌ده مساعد دکل پیش انظار انتباهمزده آچیلان ساحهٔ اجتهاد، حتی سوق خیال ایده‌میه‌جکمز درجه‌ده واسع. چالیشیورز، چالشمق ایستیورز. یالکز طریق صوابی، منهاج سعادتی تعیین وتمییزده یاکیلیورز. بوحرکت واستعجالمزله اوشاعر کزیده بیانمزك بواخطارینه، بویولده مخلصانه ارشاداته هرزماندن زیاده بوکون محتاج برحالده بولنیورز.

کاشانهٔ آمال وترقیاتمزی الی الابد تزلزل واندراسدن مصون اوله‌بیله‌جك بر اساس متین اوزرینه وضع ایتمك ایسترسه‌ك، هرشیدن اول وهرشیدن زیاده نظردقتمزی

شو ایکی مهم نقطه‌دن برلحظه آیرمامالی‌یز : اسلامیت عثمانلیلق ، بزی زلال حکمت ومعرفته قاندیره‌جق ، قابلیات فطریه‌مزه ، احتساسات معالی جویانه‌مزه فیض وانبساط بخش ایده‌جك ، نظر یار واغیارده قدر وموقعمزی اعلا وتحکیم ایلیه‌جك بوایکی منبعدر .

مابعدی وار

خلیل ادیب

سیاست شرعیه

۲

مقاله‌مزه اساس اتخاذ ایتدیکمز آیت کریمه‌نك بر فقره‌سنده « واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل » بیوریلیور .

بین‌الناس وقوع بوله‌جق حکملر یا حقوق یا حدوده متعلقدر . حقوقه متعلق اولان قسمنه « معاملات » حدوده متعلق بولنانه « عقوبات » دینور . عقوبانده یا مقدر اولور یا غیر مقدر اولورکه ایلریده تفصیل ایده‌جکز .

*
* *

بشریتك عدل وحقانیت دائره‌سنده یشایه‌رق قوت و اقتدارلرینی یکدیکرینك حقوقنه تعرض کبی هیئت اجتماعیه‌نك حقوقنه مضر برصورتده سوء استعمال ایتمه‌ملری قواعد شرعیه مقتضاسندن اولوب فقط طبیعت بشریه‌نك تخالفنه نظراً بر هیئت بشریه ایچنده ارائهٔ دمه ، ایقاع مضرته مستعد اشخاصك فقدانی ادعاسی محال وبوصورتله افعال جنائیه‌نك سلسلهٔ بشریت ایچندن قلع وقمعی غیر قابل اولدیغندن شئونات مدنیه‌نك بر انتظام ومکملیتده تمشیتی ضمننده ارباب جنایتك درجهٔ تعدی وجرملرینه نسبةً تأدیب وتجزیه‌لریله امثالنه عبرت مؤثره اولمق و مستعد جرائم اولان اشخاص بدطینتك ایقاع مضرته برسد چکه‌رك حیات بشریه‌یی تحت امنیتده بولندیرمق ایچون قوهٔ عدلیه‌نك درجهٔ لزومی آشکاردر. آنك ایچون عقوباتسز، قوهٔ عدلیه‌سز بر دولت تصور ایدیله‌مز .

آسایش عمومیه‌نك رخنه‌دار ایدلمه‌مسی ایچون افعال بشریه‌نك مابه التطبیق اولمسی لازمکلان قوانین هر دولتده موجود ایسه‌ده بونك صور تطبیقیه‌سی اهالینك سویهٔ عرفانته ومحیطنه نظراً اختلاف ایدر . وبو اختلاف اساس مقصده نظراً اولمدیغندن قوهٔ عدلیه‌نك نه تکملاتنه مانع ونه‌ده درجهٔ لزومی حقنده‌کی فکر حقوقی‌یه حائل اوله‌بیلور .

تأسیسات اجتماعیه‌نك بر قوهٔ تشیدیه وبر رابطهٔ حقیقیه‌یی دیمك اولان قوهٔ عدلیه جریان حقوقك بر صورت سالمه‌ده تأمیننه خادم و بشریتك مکافیت اجتماعیه ومنافع خصوصیه‌لرینی شامل اولمغله هردرلو مداخله‌دن وارسته و امین اولمسی ایچون ممالك متمدنه‌ده ادارهٔ عدلیه ادارهٔ ملکیه‌دن تفریق قلنمش ومحکمه‌لره استقلال تام ویریله‌رك وجدان حکام سربست براقلمشدر . فقط بوسربستی ینه شریعت وقانون دائره‌سنی تجاوز ایتمه‌مك شرطیله‌در . یلکه حکامك شریعت و قانون دائره‌سنده ویره‌جکی حکملر تعرضدن مصون ومحاکم مداخله‌دن آزاده معناسنه‌در .

بناءً علیه قوهٔ عدلیه‌نك وجودی محافظهٔ حقوقه مستند بولندیغندن وحیات بشریه شرع وقانونله تکافل عمومیه تحتنده امین برحالده اولمغله هرکس حق حیاته مالك اولوب ، حسن صورتله حیاتنی استعمال ایتمه‌سی لازمدر .

مادامکه موجودیت حیاتیه‌نك ادامهٔ محافظه‌سی آنی حسن صورتله استعمال وتأمین محافظه‌سنه اهتمام ایله اوله‌جق حق حیاتی بیلمکلکمز اقتضا ایدر .

اویله ایسه حق حیات نه‌در ؟

حق حيات ديمك، يشامق حقى ديمكدر. هر كس حق حياته مالك وحياتى تعرضدن مصوندر.

فى الحقيقه پيشگاه بصر كزدن دوداقلرى اوزرنده خفيف بر تبسم اثرى كوزلرنده بر نور ابتسام ومعصوميت پارلايان و رسام قدرتك نظربا، معجزنما بر اثرى اوله‌جق نمونهٔ تناسب وملاحتـه مالك برشكوفهٔ دلرباى حيات كچيريكز. ايشته بونده حق حيات وار! دها ايلرى كيديكز. هنوز مشيمهٔ مادردن قوپارق ايلك آديمنى سطح حيات اوزرينه قويمامش بر جنينده‌ده حق حيات كوره‌جكسز.

واقعا بر وقتده ارتكاب جنايتده بولنانلر حقنده مجرملرى عربه‌لر آره‌سنه باغلايوب سوروكله‌مك، دريلرنى يوزمك كبى جزالرله تماميله حق حيات محافظه ايدلميوردى. فقط دماغ بشريت فكر مدنيت ايله تنور ايتمك استعدادنده بولنديغندن وكنديلرى ميانده فكراً ديكرلرندن عالى يرادلمش آدملرده ظهور ايدرك بو اخلاق حيوانيه‌يى تعديل مقصديله برطاقم اقوال حكيمانه نشريله تأسيس مدنيتـه چاليشلمش ايسه‌ده فائده ينه بردائرهٔ محدوده ايچنده قالمش ايدى. بونلرك اصلاحى ايچون طرف الهيدن مرشدلر، معلملر كوندريله‌رك بو درسخانهٔ عالمده تعليم اخلاقه باشلانلدى. فكر بشرى آغير آغير تنور ايدرك بشريت مصباح عالئ مدنيتى ايقاد ايله تاسيس مدنيتـه موفق و بونك بر نتيجهٔ طبيعيه‌سى اولمق اوزره هركسك حق حياته مالكيتى وتعرضدن مصونيتى آكلاشلدى. بنابرين هرفرد حق حياته مالكدر وبوكا تعرض اولنماز.

برشخصك حياتنه تعرض كيفيتى ايسه يا كنديسى ويا آخرى طرفندن اولور. آخرى طرفندن اولديغى تقديرده يا متعرض عليهك امريله اولور ياخود بشقه بر صورتده اولور. ناصل اولورسه اولسون نظر شرعيده جمله‌سى مردود وهيئت اجتماعيـه نظرنده‌ده مذمومـدر. مثلا بن يشامق حقنى حائزم يشايه‌جغم بنم حياتمه تعرض اولنماز. اولورسـه متعرض پنجهٔ قانونه كرفتار اوله‌رق جزاسنى كوره‌جكدر. بوسببه بناءً جزا قانون نامهٔ همايونى برقاتلى متعمدى اسباب ثبوتيه‌يه مبنى تجريم وحكم واقعك قضيهٔ محكمه كسب وتصديق عالى‌يه اقترانيله اعدام ايدر. آنك وجودنى خريطهٔ حياتدن سيلر. كرچه او قاتلده بر حق حيـاته مالك ايدى. مادامكه بشقه‌سـنك حياتنه تعرض ايتدى معصوميت حيانيه‌سى ادامه ايدلسه آرتق اوله‌ماز. آنك افناى وجودى منفعت عامه ومعدلته، مستنددر. بوقانوناً بويله اولديغى كبى احكام شرعيه‌مزده‌ده بويله‌در. آنك ايچون قصاصده حيات واردر كلام حكمت مشحونى طوغريدر. چونكه برقاتل قصاص ايله محكوم اولمسـه احتمالكه جرمى نسبتنده مستحق مجازات اولمديغى ايچون سائرلرينكده حياتنه تعرض ايتمك ملاحظه‌سـنه ودلائل سـائره‌يه مبنى انتظام عالم ايچـون كنديسى اوصـورتله مؤاخذه اولنمق لازمدر.

بزم احكام موضوعهٔ قانونيه‌وشرعيه‌مزه نظراً مبدأ حق حيات، جزا قانونـنامهٔ همايونك ١٩٢ — ١٩٣ نجى ماده‌لرنده واحـكام فقهيه‌ده اسـقاط جنين حقنده تعيين مجازات ايدلمسنه كوره رحم مادر اولديغى آكلاشيلور.

جزا قانونـنامهٔ همايونـنه شرح يازانلر مع التأسـف عموميتله ديئيله‌جك صـورتده مواد مذكوره‌نك تشريحنده حق حيات جهتنى مسكوت عنه براقمشـلر ويالكز نظريات جزايه دائرخامه‌ران تفصيل اولان اجنبى مؤلفلرندن برى روما حقوقندن بحثله اسـقاط جنين خصوصـنده يالكز ميراثدن محروميت جهتنك حـق حياته مسـتند بولنديغنى نظر مطالعه‌يه آله‌رق تعميق تدقيقاتده بولنمش ايسه‌ده اسقاط جنين حقنده قانون جزاده تعيين مجازات ايدلمـنه نظراً يالكز ميراثدن محروميت جزاسيله اكتفا اولنمسى حق حياتى تماميله محافظه معناسنه آلنه‌ماز.

بزم احكام شرعيه‌مزده ايسه زوجك اذنيله اولمديغى تقـديرده ميراثدن محروميت جهتى كورلمكده ايسـه‌ده

بونکله برابر برنوع مجازات نقدیه دیمك اولان «غره»[١] دنده فاعلی معفو طوتلمیه‌جغندن تمامی حق حیاتك محافظه ایدلدیکی وبونکده موافق معدلت اولدیغی تظاهر ایدر .

حیات انسانلرك کسب یدی دکلدر . بوسببه بناءً هیئت اجتماعیه افرادندن برینك کندی نفسنه سوء قصده صلاحیتی اولمدیغی کبی بشقه‌سنه امر صورتیله‌ده شعلهٔ حیاتنی انطفا ایتدیره‌ماز . چونکه نفسده احلال واباحه جائز دکلدر . برشخص کندی نفسنه سوء قصد ایتمسیله مجازات قانونیه‌یه دوچار اولمزسه‌ده بویله بر حقی سوء استعمال ایتمسی نظر استحسان ایله کورلمك شویله طورسون شرع واخلاق نقطهٔ نظرندنده تقبیح ایدیلور . شوقدرکه برکیمسه‌نك آخره امر صورتیله نفسنی اتلاف ایتدیردیکی حالده آمر متلف ایچون برجزایه محل قالمامش ایسه‌ده مأمور جزادن قورتیله‌ماز . حتی احکام شرعیه‌ده برکیمسه دیکرینه دمنی احلال صورتیله قتله امر ایدوبده مأمورده قتل ایلسه شائبهٔ شبهه‌یه نظراً قصاص مندفع اولسه بیله دیتله محکوم اوله‌جغی کبی دمنی صاتمق صورتیله خاتمهٔ حیات جهتنه کیدلمش ایسه جزای قصاصدن تخلیص کریبان ایده‌مز .

برآدمك کندی نفسنه سوء قصد ایتمسنه [انتحار] دینور . ملیونلرجه عفتی محو ایتمش اولان بوانتحار بزده میدان آله‌مامش وآله‌مز . چونکه منسوب بولندیغمز قوم نجیب ترك صیت جلیل نبوتی ایشیدیر ایشتمز ناموسکارلق ، صداقت ، متانت ، عفت کبی جلائل اخلاقیه ایله سائر اقوامدن تمیز ایتمشدر .

کندیلرینی بیلمیان ویاخود بیلوبده لایقیله محاکات فکریه‌یه مالك اوله‌میانلرك قزاندقلری سوء شهرتدن تطهیر ساحهٔ عصمت مقصدیله کندی نفسلرینه سلاح تعرضی چکه‌رك خطوه انداز ضلالت اولملری هیچ بر وقت آثار مدنیتدن عد اولنه‌ماز .

برآدم اوله بیلورکه ، بر فلاکت عظیمه‌یه دوچار اولور . حجاب وخجالتندن هیئت اجتماعیه ایچنده بولنه‌میه‌جق بر حاله کلور . ویاخود فقیر اولوبده احتیاجك دست آهنینی آلنده زبون بر حالده بولنه‌رق بونلردن مأیوس ومتأسف اوله‌رق انتحار ایدر .

یشامق کندی حقی دکلی ؟ وارسون آنی کندی الیله افنا ایتسون . بوعادتا برشخصك کندی ملکنده تصرفی کبی دکلیدر ؟ کبی ذهنه برسؤال تبادر ایدرسه‌ده هرکس حق حیاته مالك اولمغله برابر اساس حیات انسانلرك کسب یدی محصولی بولنمدیغندن نفسنه سوء قصده مختار دکلدر . بو ، هرحالده ارادهٔ بشرخارجنده احسان بیوریلان برنعمت عظمانی ازاله‌دن باشقه برشی اولمدیغندن شایان تحسین کوریله‌مز .

مشاهیر حقوقیوندن موسیو (فرانق) فلسفهٔ حقوقه دائر یازدیغی فرانسزجه اثرینك ١٠٧ نجی صحیفه‌سیله آنی ولی ایدن صحیفه‌لرنده بوجهتلری قسماً بیان ایتدکدنصکره دوئللو ایدنلر ایله انتحار صورتیله افشای وجودده بولنانلر حقنده‌کی حقوق مذهبیه‌دن اسقاط جزاسنی تنقید ایله برابر افعال مذکوره‌یه روی تماشاة کوسترمکده ایسه‌ده عجبا جهت اخلاقیه‌دن احوال معروضه‌نك تحسین ایدلدیکنی نه‌دن بیان ایتمیور ؟

مؤلف مومی الیهك تنقیدات واقعه‌سنه قسماً اشتراك ایله برابر دیرمکه فی الحقیقه نفسنه سوء قصددن چکینمه‌مش برشخصك ولوکه سائرلرینه برعبرت مؤثره مقصدیله اولسون نعشنی مراسم دینیه و احتفالات لازمه‌دن محروم براقه‌رق دفنی جهتنه کتمه‌مك صورتیله منزلهٔ قصوای حقارته تنزیل بر جزا اوله‌میه‌جغی کبی سائرلری ایچونده بر درس عبرت تشکیل ایده‌مز .

او شخص ایچون جزا دکلدر . چونکه برمرض روحینك تحت تأثیرنده اوله‌رق کندی کندینی افنا ایتمش

[١] غره ؛ بشیوز درهم کوشدن عبارتدر . بونده جنینك ذکور واناثدن اولمسنده فرق یوقدر .

وحسيات جسمانيه ازهاق روح ايله مرتفع اولمش اولان برجسدك تجريم وتجزيه‌سی موافق عقل وحكمت برتدبير دكلدر.

سائرلری ايچونده عبرت مؤثره اوله‌ماز. چونكه ذاتاً كندی نفسنه سوء قصدی تصور ايدن برشخص ايچون بوناصل موجب انتباه اولور؟!

تفصيلات مبسوطه‌دن منفهم اوله‌جغی اوزره انسان حق حياته مالك اولديغی كبی مقابلنده برده وظيفه‌سی واردركه اوده حياتی حسن صورتله محافظه واستعمال ايتمسيدر.

حق مقابلنده وظيفه طانيميانلر دوچار مجازات اولورلر.

چونكه برشخصك ياپديغی فعلندن مسئول اوله‌مسی قبول ايدلسه شيرازهٔ هيئت بشريه دوچار تزلزل اولور.

ايشته وظائف بشريه بيانملی و آكا كوره توفيق حركت ايتملی كه حقوق مشروعه‌دن تماميله مستفيد اولنسون.

مابعدی وار — ابن حازم: فريد

عروة الوثقی

—

بولنديغم دائره، محيط، محيط علم و ادبدر. شو دائرهٔ علميه‌نك بكا اشراب ايتديكی افكاری بسط ايتمك ايسته‌رم:

ادوار حيات چوقدر. صباوت، شبابت، رجليت .... الخ ديه تقسيم ادوار ايدنلر برنقطهٔ نظر صاحبيدر. اوله‌بيلوركه شباب بيله اقسام عديده‌يه انقسام ايدر. بزده برعرض مفارق اولان دم شبابت پك لاقيد كچيريليور. اكابر بشر اكثريتله عنفوان شبابتی ايی كچيرنلردر. بدبخت او شخصدركه قدمهٔ اولای رشده باصارده رشاد ياب اوله‌ماز. اوقدمه تحتنده محظور اولان كين سفاهته دوشر. دوشمه‌مه‌نك چاره‌سی، حبل متين دينيه، عروة الوثقی يه اعتصامدر.

بركنج نه‌لر ياپماز نه‌لر! فقط جدی اوله‌رق كلشن معرفتده بيومش برجوان ايسه مزرعهٔ ملته برنهال خير ديكر.

كلشن معرفت مكتبدن بشقه برشيميدر؟ خير! ديكيله‌جك نهال خير مكتبدن نبعان ايدن نهرالحياتك قوهٔ نما بخشاسی سايه‌سنده شاخ وبرك صالار. تمسك الحبل، اعتصام العروه، مكتبك، او فيضخانهٔ خيرك اللرمزه توديع ايتديكی مكانت لايموتانه سايه‌سنده تيسر ايدر.

ساحه‌سنده بيوديكمز او دارالخيرك بلند همتلره ويرمكده برثانيه تأخر ايتمديكی حال. اومكانته صاحب اولان ال، او اله محل اولان انسان نه معدوددر.

ماضی‌كه موجدك تعبيريله اصلاً برموت ابديدر. شعلهٔ معرفتله منورسه نظر خيال اوكنده خنده‌نمای صيانتدر. ماضيده برزماندر، تجدد ايدر حال اولور، حضور بولور. دوشونورسه‌ك بز او ماضيده اولو ايدك. مشكات قدرتك برقبضه خاكه عكس ايتمش برتويله حياته جلوه‌كاه اولدق. جسدمزك هرجزئی كيدر ماضی اولور. فقط بز حاضرز. حالبوكه بردقيقه‌لق حضور بردقيقه صوكنده ماضی اولميورمی! آمان يارب! اشيا حال ماضيه‌سنه عودته نه‌قدر شتابان؟

ذهنم، آزادهٔ غوائل دينيه اولديغی زمانلر بويله دوشونورم. ذهنم عموميه اصله اولان بو رحلتی شخصمده اثبات ايدر. ديركه: سن‌ده ماضيده محروم زندكانيدك، ظن ايتمه‌كه عمرك كچرده سن طورورسك! زنهار عمر معمرله قائمدر. برينك ماضی‌يه انقلابی توجهی ديكرينی‌ده آلير سوروكار، كتورر. ايمدی سن هرلحظه ماضينك قبر مظلمنه خطوه آتيورسين‌كه وارلغكی سبق ايدن موت، عدم ينه بركون سكا ملاقی اوله‌جقدر.

یا زمان نه دهشت ! فقط ذهنم ، بکا اللهك ودیعهٔ کبراسنه اولان او رهبر حقیقیم لطیفه سویلیور ، حتی بو موعظه‌یی استدلاله مراجعتله سویلیور . کورورم : هرشی زوال ایچنده‌در . موجه‌زندر . بوکون یتمشلك بر وجود حفرهٔ ارضه کیرر . ایکی کون صکره اثری کوروئمز اولور . بوکون معصوم طوغان بوهنکام ولادت تهدید زوال ایله لیلی ظلمتداری سیاهپوشدر . بو معصوم اون بش سنه نعم صفاده آرامکزین اولدی . حیف که شو ایشتدیکم دلخراش آواز ، ایشته غنچهٔ فنایه دوشدیکنی خاکیلره اعلان ایدییور . سکنهٔ کره‌یه :

سزکه بوکون باغ حیاتك ذی‌حشمت برر شجره‌سی بولنیورسکز . امین اولیکزکه صرصر تخریب ایله معقبسیکز ! طوریکز ! طوریکز ! دست قدرت سزك ایچون برموقع تعیین ایتدی ، برزمان تقدیر ایتدی . اوزمان ختام بولور . متعاقباً اوموقعی کوررسیکزکه رهین تزلزل ، قرین انقلاب اوله‌جقدر .

ایشته شوصورتله مخاطبات نفسیه‌سنی فلسفه دائره‌سنه کتورور . حکمت « فلسفه » که علل اشیانی آرار ، اعراض وحادثاته مصدر اولدیغنی کوسترر و مقام اشیا و اعیانی تدقیق ایتمش کورینور .

کافهٔ ماده وعالی فوقنده مبدأ اول اولمق اوزره ذوالجلال اقدس حضرتلرینی قبول ایدر .

اوت ! ماکنهٔ عوالم مشیت باریسنك نظارتیله حیرتفزا ، بی‌همال نه‌قدر بدیعه‌لر اظهار ایدر .

سبحانك ای مؤثر کل .

عقلی انسانی اشیایه انفاذ نظر ایده‌رك کورمشدرکه حضرت حکیم ذوالکرام انجام مقدرده برشی یوق ایتمامش ، قدرت لم یزلیه‌سنی اکلاتمق مقصد عالیسیله یالکز تحلیل وترکیب کبی اشیایی آنجق شکلدن شکله قویمشدر . افعال وحرکاتیله‌ده کائن ارض ومافیهایه حکم وتسلطه انسانلری موفق ایتمشدر .

مابعدی وار

مشیخت مکتوبی قلمی خلفاسندن
معمار زاده
محمد علی

تدریسات ومدارس

—

مابعد

دین مبین اسلامیت که : هیچ برملتك تطبیق ایده‌میه‌جکی ، هیچ برقومك تعقیب ایلیه‌میه‌جکی برطرز تکملده تمامیٔ مساوات قوانینی اوزرینه استناد ایتمشدر ، بوقانون مساواتی بتون مسائل حیاتیه‌مزه تشمیل ایتدیکی حالده یالکز ارباب علمی خارج براقمشدرکه آنلرك سائرلریله مساوی اوله‌میه‌جغنی بیلدیرمش و آنلره رجحان وفضله برمزیت ویرمشدر . بوحقیقتك ایجابات لازمه‌سی اوله‌رق عموم انظار امت بومزیتی اکتسابه منعطف اولمش وبتون افکار مسلمین ، ارباب فضل وعلمه متوجه بولنمشدر .

دین قویم احمدی که : ادیان سائره کبی یالکز اعتقادیات وعباداته منحصر اولمیوب بتون حادثات اجتماعیه‌مزی دخی هرعصرده حکمی جاری هرزمانك احتیاجنه کافی قوانین متینه ایله تحت تأمینه آلمشدر ، کرك عبادات واعتقادیاتك وکرکسه اجتماعیاتك متوقف بولندیغی بتون علوم مدونه‌یی‌ده ساحهٔ تصرفنه کچیرمشدرکه بوحقیقتك‌ده نتایج طبیعیه‌سی اوله‌رق ساحهٔ وسیعهٔ اسلامیت نور فضل وکمال ایله طولمش وعلماء دین برر فیلسوف مدقق ، برر حکیم ذوفنون اولمشلردر .

ايشته مسلمانلرك دينه ، دينك علمه ، حكومتك ارباب علمه اولان مربوطيت متقابله‌لری ایجاباتی نه‌رده‌ده برعالم یقشمش ایسه بتون علوم مدونه‌یه بذل اجتهاد وتشمیر ساق اهتمام ایتمش ونرده برحکومت اسلامیه تشکل ایتمش ایسه علمایه استناد ایلامش ونه‌رده‌ده احکام دینیه‌سنه واقف برمسلمان بولنمش ایسه دیننه مربوط اولدیغی قدر علوم وفنونه‌ده مربوط بولنمشدر . شهراه ترقی‌ده بویله دین کبی بررهبره، برقوهٔ ترقی‌یه مالك اولان مسلمانلر هرزمانده بتون کمالات علمیه وفنیه جهتندن دنیانك اك مترقی قومی اولمسی لازمکلیرکن بوحقیقتی برچوق اسباب سیاسیه تأثیریله وا حیفا که بش عصر قدر محافظه ایده‌بیلمش وعالم علم اسلامیت موجودیت سیاسیه‌سی کبی درین برانحطاطه ، آجینیر برتذبذبه دوچار اولمش واك صکره‌ده طاعون اسلامیت اولان آل جنکیز دخی آثار متباقیهٔ معارفی محو ونابود ایلامشدر. بز بوراده بوانحطاط علومك اسباب تاریخیه‌سنی تشریح ایتمیه‌جکز ، زمین مقاله‌من مساعد دکلدر. یالکز شوحقیقتی سویلمه‌دن کچه‌میورزکه اوده : برحکومتك شوکت وموجودیت سیاسیه‌سی ایله معارف وملزومی اولان اخلاق اودرجه‌ده یکدیکرینه مربوط اودرجه‌ده یکدیکرینه متقدر که برینك سقوطیله دیکری درحال هبوط ایدر ، برینك ترقیسی دیکرینك تعالیسنی موجب اولور . برده بر حکومتك ابتدای تشکلنده ودور فتوحاتی کبی اك غلغله‌لی برزمانده معارف تأسس وتعمم ایده‌من . علوم ومعارف ، غایت متحسس برشاهد نازنینه بکزرکه کزدیکی ویورودیکی یرلر شوره‌زار اختلال اولمامليدر . بولندیغی یرلره حضور وآسایشدن ماعدا برشینك کیرمسنه مساعده ایتمز . شورش واختلالك کیردیکی یرلرده طوره‌ماز . ایشته بوندن طولاییدرکه طوائف ملوك زماننده حضور وآسایش تماميله تقرر ایده‌مدیکندن علوم وفنون دخی لایق وجهله تأسس ایده‌مامش ، مناقشات علمیه ومباحثات فنیه یرینه مجادلات ومحاربات قائم اولمشدر .

عالم اسلامیتك بو شورشلی زمانلرنده‌ده ینه ارباب فضل وعرفان اکسك اولمزدی . اصحاب کمالات آز یتشیردی ، فقط یتشنلر کرك اهالینك کرك حکومتك مظهر احترامی اولورلردی . تیمورلنك کبی خونخوار برمتغلبه بیله سعدالدین وسیدك مغلوب کمالاتی اولمشدی . قونیه سلجوقیلری دخی علومه ایجه اهتمام ایتمشلردر . برچوق یرلرده مدارس انشا ایلیه‌رك تعمیم معارفه اوغراشمشلردر .

عثمانلیلره کلنجه ابتدای تشکللرنده برطرفدن توسیع ممالکه دیکر طرفدن تعمیم معارفه چالشمشلر وبروسه پایتخت اتخاذ اولنور اولنمز ترقئ علومه اهتمام اولنه‌رق برچوق مؤسسات علمیه وجوده کتیرمشلردر. ایلك عثمانلی مدرسه‌سی سکزنجی عصر اواسطنده سلطان اورخان طرفندن بروسه‌ده انشا ایدیلان مدرسه‌در. بونی متعاقب هر یرده مدرسه‌لر انشاسنه باشلانوب معارف اسلامیه‌یه حیات نوین ویرلمکه باشلاندی . درعقب بروسه مرکز علم وفضل اولدی . مولانا شمس‌الدین فناری ، وتلمیذی قاضی زادهٔ رومی کبی ارباب علم وحکمتله طولدی .

وقتاکه استانبول مقر خلافت اتخاذ ایدلدی مفتون فضیلت بولان حضرت فاتح دست سخاوت ومظاهرتی همان علوم وفنونه اوزاندی؛ استانبول معارف اسلامیه‌یه درحال بر مقر فیض اولدی . جهان اسلامیتك هر طرفندن کلان علما، حکما، فضلا ایله درت عصردن بری زائل اولان شعشعهٔ ترقی پارلامه‌یه باشلادی . فاتح جامع شریفی اطرافنده‌کی سکز مدرسه وتتمه‌لری انشا ایدلدی. بو مؤسسهٔ علمیه‌لری آز وقت ظرفنده پك چوق مدارس تعقیب ایتدی. اصول تدریس منتظم برقانون آلتنه آلندی. شویله‌که :

مدارس یکدیکرینك اعدادیسی اوله‌رق خارج ، داخل ، موصلهٔ صحن وصحن ثمان نامليله درت مرتبه‌یه تفریق ایدلدی . سلسلهٔ تحصیل دخی مدارسك مراتب اربعه‌سنه کوره خارج درسی ، داخل درسی ، موصله

درسی و صحن درسی اولمق اوزره درت درجه اعتبار ایدلدی. طریق تحصیله کیره جك ، طلبه معلومات ابتدائیه اکتساب ایتدکدنصکره خارج مدرسه‌لرینه کیرر ، واورادن مقدمات علومی تحصیل ایده‌رك داخل مدرسه‌لرینه ترفیع ایلرلردی . بوراده دخی داخلی درسلرینی کوردکدنصکره موصلهٔ صحن مدرسه‌لرینه ترقی ایدرك بورادنده صحن ثمان دینلان دارالفنونلره کسب لیاقت ایلرلردی . صحن ثمان مدرسه‌لری فاتح جامع شریفی اطرافنده‌کی سکز مدرسه درکه منتهای تحصیله مخصوص برر دارالفنون ایدی . بو مدرسه‌لرده صاحب حجره ذوات حقیقةً متبحرین اطلاقنه سزا واحرا اولوب ایچلرندن اك زیاده اقتدار و درایت ابراز ایدن ذواته « معید » نامی ویریلوردیکه بونلر کندی مدرسه‌لرنده مذاکراتده بولندقلری کبی تتمه‌لرده مدرسلره معاون صفتیله اجرای تدریس ایده‌بیلورلردی . ایشته طلبهٔ علوم بویولده مدرسه‌دن مدرسه‌یه واك صکره صحن ثمان مدرسه‌لرینه نقل ایدیله‌رك درجات تحصیلی اکمال ایلدکدنصکره « ملازم » نامنی آلیرلردی . ویدلرینه برر ملازمت کاغدی ویریلوب اسملری (روزنامچهٔ همایون) ه قید ایدیلوردی بوملازمت کاغدلری شمدیکی مکاتب ودارالفنونلردن رسماً ویریلان شهادتنامه‌لر مقامنده اولوب اسملرینك اووقتده روزنامچهٔ همایونه قید اولنمسندن سلسلهٔ تحصیلی اکمال ایدن ذواتك حکومت طرفندن رسماً طانیندیغنی استدلال ایدیلیور . شو ترتیب وانتظام دائره‌سنده تحصیل کمالات ایدرك ملازمت کاغدینه کسب استحقاق ایدن ذواتك کافه‌سی ارباب فضل وعرفاندن اوله‌جغی بالطبع جای اشتباه دکلدر . ملازمت کاغدنه کسب استحقاق ایدن ذوات سنه‌لرجه مسلکنده کسب اختصاصه سعی وغیرت ایلدکدنصکره ایچلرندن اقتدار وکمالاری تعین ایدرك بین الاقران ممتاز اولانلری ، دها طوغریسی حقیقةً قدوة العلماء المحققین بولنانلری مسلك تدریسه بالتفریق خارج اعتبار ایدیلان مدرسه‌لردن مدرسلکلری منحل اولانلره مدرس تعیین ایدیلورلردی . بوراده برمدت اجرای تدریسدن صکره داخل اعتبار ایدیلان مدرسه‌لرك برینه وبورادن موصله صحن مدرسه‌لرندن برینه مدرس اولور ، واك صکره ده صحن ثمان مدرسلکلرینه ارتقا ایلرلردی .

ملازمت کاغدینی آلوبده سلسلهٔ تدریسه داخل اوله‌میانلره قاضیلك توجیه ایدیلوردی . یالکز قاضی‌القضاة مقامی اولان قاضیعسکرلك ایله استانبول ادرنه وبروسه کبی مواقع مهمه قاضیلری مسلك تدریسده بولنانلردن انتخاب ایدیلیردی .

هر مرتبه‌ده تدریس اوزرنده بولنانلرك عددی ، هردرجه‌ده‌کی مدرسه‌لرك عددی قدر ایدی . مثلا صحن ثمان ایچون هر زمان سکز مدرس بولنوردی . بوسکز صحن مدرسه‌لری بتون علمانك ممتازی اولمغله عوام وخواص نظرنده موقعلری عالی ودرجهٔ قدر وشانلری پك متعالی ایدی . بونلر نه‌ره‌دن کذر ایتسه‌لر عوام وخواص کمال خواهشله صف بستهٔ احترام اولورلردی . حتی علی جمال افندی‌یه جانب حجاز مغفرت طرازده ایکن مشیخت اسلامیه توجیه اولنمش وعودتنه قدر ادارهٔ امور فتوی صحن مدرسلرینه حواله قلنمش ایدی .

بش عصر اول اصول تدریسده‌کی شو اهتمامی ، مدارسده‌کی شو انتظامی ، ارباب علمه اولان احترامی کوز اوکنه کتیریکز . برده حال حاضرده‌کی تدریساتی نظر اعتباره آلکز . بش عصر اول اقوام سائره تنکنای جهالتده ایکن آبا واجدادمزك تأسیس ایتدکلری بوصحن معارف ، بوجولانکاه ترقی ایله بوکون هرملت اویاندیغی حالده بولندیغمز بستر خواب غفلتی یکدیکریله مقایسه ایدیکز .

حیرت ! بوایشه هزار حیرت !!

شو ترقیات علمیهٔ سابقه‌مز ، ترقیات سائره‌مز کبی کوندن کونه توسع وتکمل ایدرك قانونی دورینه قدر واصل اولیور .

قانونی دورنده بتون معاملات دولت تحت انتظامه آلنمسیله اوردولریمز دخی احتیاج زمانه کوره تنسق وتنظیم ایدلمش، اوردولرجه ومملکتمزجه برچوق طبیب وجراحه لزوم کورلدیکی کبی برچوق مهندسه‌ده احتیاج حاصل اولمش ایدی. ایشته بو احتیاجی حس ایدن پادشاه کندی جامعی « سلیمانیه جامعی » یاننده برطب مدرسه‌سی ایله علوم ریاضیه ایچون دورت مدرسهٔ جسیمه انشا ایلمشدر. وحالا طب مدرسه‌سی جوارنده اوعصرده هیچ بریرده تصور وتأسیس اولنمیان بردارالشفا دخی تأسیس ایلمشدر. بوجوارده تأسیس ایدیلان وایدلمش اولان برچوق مدارس موصلهٔ سلیمانیه نامیله تفریق ایدیله‌رك سلیمانیه مدرسه‌لری نامی ویریلان بوبش مدرسه‌یه اعدادی اعتبار ایدلدی.

بو اعدادی مقامنده بولنان موصله مدارسنه نه‌درجهٔ تحصیلده بر طلبه آلندیغنه دائر موضح معلوماته دسترس اولنه‌مامش ایسه‌ده کرك سلسلهٔ رتبك تفریق ایدلمامسندن وکرك موصله نامی ویریلان مدرسه‌لرك ؛ دارالفنونلر ایله ابتدای داخل آره‌سنده متوسط بر دارالتحصیل بولنمسندن ابتدای داخل مدرسه‌لرینك تحصیلنی اکمال ایدن طلبه موصلهٔ صحن وموصلهٔ سلیمانیه‌یه تفریق اولنه‌رق برقسمی صحن ثمانده الٓهیات، حکمیات، حقوق (فقه) درسلرینی تعقیب ایلدیکی ودیکر قسمی‌ده سلیمانیه مدرسه‌لری دنیلان بو بش مدرسه‌ده طب ورياضی درسلرینی تحصیل ایلدیکی استدلال ایدیلیور.

ایشته اونجی عصر هجری اواسطده پایتختمزده بش دارالفنون بولندیغی — ممنونیتله دکل نصل برشرالخلف اولدیغمزی بزه اکلاتمش اولدیغندن عظیم محجوبیت آلتنده — کوریورز. بو عصرده ایسه آوروپاده بویله متخصصلر یتشدیره‌جك دارالفنونلر تأسیسی خاطر وخیالدن بیله کچمیوردی.

بوندن صکره علوم وفنون بزده یواش یواش دوچار انحطاط اولمش، خورشید معارف آرتق شرقی براقه‌رق غربدن طلوعه باشلامشدر.

غرب ترقی ایده ایده بوکونکی حاله واصل اولمش ومملکتمز کیده کیده برمحشر جهل ونادانی حالنی آلمشدر.

محمد فطین

مداهنه

اوصاف مذمومه‌نك اك چیرکینلرندن بری ده مداهنه‌در. مداهنه لغة قلبده مرکوز اولان بر شیئك خلافنی اظهار معناسنه درکه : منافقانه بیان مخالصت ومودتدن عبارتدر. شرعا منع وزجر ممکن اولدیغی حالده رضای الٓهی‌یه مغایر بر ایشده بولنان بر عاصی‌یی یا خاطر وکوکله رعایة ؛ یاخود نامشروع بر استفادهٔ دنیویه مقصدینه بناءً او ایشدن منع ایلمامك کذلك دینه‌مبالاتی اولمیان برطاقم ظلمه وفسقه ایله اختلاط ایده‌رك مغایر شرع شریف وقوع بولان ایشلرده منع لازمکلورکن بالعکس روی رضا کوسترمکله تعبیر اولنور.

مداهنه، صلابت دینیه کبی مقبول ومرغوب برصفت جمیله‌نك ضدی اولوب بهمه حال ضعف دیندن اتقاسزلقدن الحاصل دنیایی ترجیح وتقدیمدن نشأت ایدر.

صلابت دینیه‌یی حائز برمؤمن هیچ برزمان خاطره کوکله باقارق ویاخود اصلا ذکری اولمیان دنیوی بر منفعت غیر مشروعه‌یی آخرتده نائل اوله‌جغی بر مرتبهٔ بهترینه ترجیح ایده‌رك بر ظالمك بر فاسقك اجرای ظلم وملعنتنه وحتی مسؤلیتی نفسنه منحصر اولان برصغیره‌یی بیله ارتکابنه رضا کوسترمز. ممکن اولدیغی قدر او فاسقی او مذنبی غیرت دینیه‌سی مقتضاسنجه اومنکردن اوعمل نامشروعدن منع ایده‌جکی یرده العیاذ بالله تحسین ویاخود تحسینی آکدیرر بر طور متبسمانه‌ده بولنماز. بلکه الله قورقوسنی صلابت دینیه‌سنی ذره قدر خاطردن چیقار-

مبارق « یاهو سنك یاپدیغك بو ایش رضای الهی‌یه مغایردر شرعا منکردر دنیوی اخروی سنك ایچون موجب عقاب وعتابدر بوعملی بر آن اول بیراقوب تائب ومستغفر اولمکزی وظیفهٔ دینیه‌م اوزره سکا تبلیغ ایدیورم وظیفه‌م تبلیغ اولوب باشقه برشی یاپامم خوف ربانی‌یی اونوتمه » دیه منعه چالیشور شاید برمنوال سابق منع ممکن دکل ویاخود منع صورتنده برضرر وقوعی مأمول ایسه هیچ اولمزسه قلبندن بوظالمه عصیانندن ظلمندن طولایی رضاءً لله بغض ایده‌رك اومقر شیاطین اولان مجلس منحوسی ترك ایدر .

ایش بویله ایکن وا اسفا که همان برچوقلرمز ایشته شوصفت رزیلهٔ مداهنه‌یی عادتا صنعت ایدنمش اشرادن برینك توجهنی قازانه‌رق اوسایه‌ده ولو اهمیتسز اولسون برموقع احرازیله بزده برطرفدن ملتك بیت المالنه دست تعدی اوزاده‌رق برکون اول اوخزینهٔ وطنی محوه ، افنایه چالشمق جهتنه سعی وغیرتده قصور ایتمامکده ایدك . عجبا انسانیت بومیدر انسان حقی حق بیلملی حقدر دیملی باطلی ظلمی باطل بیلملی کمال جدیتله باطلدر دیه‌رك منعه چالشملی ، منع خصوصنده اصلا مسامحه ایتمامَلی فقط دائرهٔ مشروعه‌ده ، شرعا صلاحیت دائره‌سنده منع ایلملی یوقسه حکومتك وظائفنه تجاوز ایله بشکطاش وقعهٔ فجیعه‌سی کبی غیرت جاهلانه‌یه قاپیله‌رق مغایر دین وشریعت بروقعه‌نك تحرشنه سببیت ویرماملی .

خلاصه نهی عن المنکر مسئلهٔ مهمه‌سنه دقت ایتملی . حضرت عمر رضی الله عنهك « سکوت ایدر فقط سویلمك برکیمسه‌نك نفعنی موجب اولدیغی صورتده دکل بلکه اوکی محلده سویلمك کرکدر مألنده‌کی « الصمت خیر الا فی الخیر » کلامنی خاطردن چیقارماملیز .

امین اولمالیزکه ادارهٔ سابقه‌نك شو معزز وطنی ، شو آجیقلی ماتی بوکوردیکمز حال سفالته دوچار ایتمسنده بزم بلکه اك زیاده بز منتسبین علم شریعتك سازلرینك مداهنه‌سی یوق ایدی معناسنه دکل اونلرکبی دها چوق ایسه‌ده بزمکی قدر سوء تأثیری اولمامشدی واوله‌مازدی دیمك ایستیورم ـ مداهنه ومسامحه‌سنك تأثیر کلیسی اولمشدر .

هرایکی طرفك ارباب انصافی ، ظن ایدرایسه‌م بوبابده اصلا تردد ایتمیه‌جك وشو سوزمدن طولایی بنی تخطئه‌یه لایق کورمیه‌جکدر .

عبدالله بن عباسك روایت بیوردیغی برحدیث شریفده رسول ذیشان صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك « یارسول الله تخسف الارض وفیها الصالحون » یارسول الثقلین اوزرنده برچوق صلحاء واتقیاء عبادات وطاعاتله مشغول بولندیغی حالده زلزله ویاخود دیکر برصورتله بریرك باتمسی آلت اوست اولمسی وقوعبولورمی؟ دیه ایدیلن سؤاله قارشو « نعم بدهانهم وسکوتهم عن اهل المعاصی » بیورمشلردرکه اوت اهل معصیته قارشو مداهنه وسکوت ایله مقابله سببیله بویله برطاقم عمومی عذاب وقوعبولور مألنده‌در عاصیلر عصیانلری جزاسی اولمق بونلرده مداهنه ومسامحه‌لری مقتضاسی بولنمق اوزره مستحق عذاب اولیورلر . قوم لوط حقنده وقوعبولان عذاب عمومی میدانده‌در .

عمر بن عبدالعزیز رضی الله دخی بوبابده شایان ستایش وتذکار برکلام ایراد بیورمشلردر . بیوریورلرکه « ان الله لایعذب العامة بعمل الخاصة ولکن اذا ظهرت المعاصی فلم ینکروا فقد استحق القوم جمیعا العقوبة » جناب حق برصنفك عمل نامشروعیله عمومی تعذیب ایتمز فقط اوصنف مخصوصك ارتکاب معصیتلری میدانه چیقارده دیکرلری منع وزجر ایتمزلرسه هپسی عذابه مستحق اولور بناءً علیه جملهٔ معذب اولورلر دیمکدر . نصلکه وقتیله رأس کارده بولنان برقاچ ادانینك اثر دنائت وارتکابی اولمق اوزره شو بتون سکان وطن دوچار فقر وضرورت ، محروم رفاه وراحت اولمق

صورتيله عمومى بر عذاب اليمه كرفتار اولمشلردر .
فاعتبروا يااولى الابصار !

بايزيد درسعاملرندن دارنده‌وى
سعيد

ادبيات

نعت شريف

وجود اقدسك مهر هدايت يا رسول الله
طلوعك مبدأ صبح سعادت يا رسول الله
سن اول برهان ذات كبريا ، محبوب مطلقسين
ظهوركله بيلندى رب عزت يا رسول الله
معظم قدر مولى العالمين سين ، جمله مخلوقه
سكا مخصوصدر حكم وحكومت يا رسول الله
تصوردن معلادر سنك علويتك بالله ،
بومبحثده كلير اذهانه حيرت يا رسول الله
اداى نعت پاككده زبان خلق عاجزدر
لسان حقه مختصدر او قدرت يا رسول الله
خدا آكاه كيم مولا شناسم ، اهل توحيدم
افندمسين بڭا صد شكر ومنت يا رسول الله
در لطفكدن اوزكه آستانه انتسابم يوق
بحمدالله بكا كافى بو دولت يا رسول الله
بڭا ، ديرلرسه احسان خواهدر بر وجهله كيتمز
سعود اسمنده‌كى ناچيز امت يا رسول الله

حفيد وحدتى
سعود

رباعى [١]

يوق بشقه ايشم كناه ايله مشتغلم
ممنون دكلم قباحتمدن خجلم
يارب ! نبى فيضك ايله سيراب ايت
تاچرك وساوسدن اوله پاك دلم
كذا

رباعى [٢]

آه آكلاشيلير شى دكل اسرار ازل
اول طرفه معمايى ايدن يوقدر حل
دعوالرمز بتون پس پرده ده در
قالنجه اوپرده قالير هپ اجهل
كذا

قطعه

بى فائده مجادله ، بيسود اشتغال . .
يوقدر بوكاركاهده بر كار ديكرم
نه خالقه ، نه خلقه يارار خيره صاحبم
هر كيم صوراسه حال بودر ، بويله سويلرم
كذا

— چير چير جوارى —

بش اون كون اولى تاب لهيب غدارك
اليله خيرپالانان خانمان پرخلجان
بوكون شدائد باران كريه كردارك
مصائبيله چادرلرده مضطرب ، لرزان

يابرجدار سياهك ملاذ بى‌سودى
مدار تسليت اولمش نفوس عائله‌يه

[١] اكا برصوفيه‌دن جناب عبداه انصاريڭك بر رباعى عارفانه‌لرندن مترجمدر .

[٢] عرفاى شعرادن عمر خيامك بررباعيسندن منقولدر .

ويا خرابه‌لرك بركنار مسدودی
كشاده خانه بيلنمش حيات هائله‌يه

قيشلك ليال سفيدنده منجمد خاكی
فراش نرده بدل بستراملی بولمش
جوار كلبه‌ده بردوزجه سنلك نمناكی
وساده شكلنه قويمش ، رهين موت اولمش

شتا، صاچار ، صاوورير برد وبرفی شدتله
هوا ، هجوم عنيفيله دهری ايكله‌تيبور
كه اضطراب معيشتله ، كه برودتله
زمان ، زواللیلری كوز كوره هلاك ايدييور

كلن ، كچن صوئوغك كرمیٔ الیمندن
برانزوا كه آرامه عزم ايدر قوشه‌رق
كوكل فرحلی، له‌الحمد اوده عائله شن
خرابه زاره مروتله كيم دونوب باقه‌جق ؟

كچن كون برسحر ايركندی چيقدم شوق‌طاعتله
صولر طونمش ، چامورلر طاش كسـلمش ، برمرارتله
اسر لاينقطع باد شتا صبر وسكون بيلمز
برودت غيظه كلمش ، هر دقيقه آرتار ، اكسلمز
فنارلر نشر ايدر برنور مهتز رهكذرلرده
تموج رونما هرجرم تابشدار اخترده
يورونمشدم كمال اهتمام وفرط ورزشله
كيدركن فاتحه برحال اشمئزاز ولرزشله
صاغمده محترق برعرصه‌نك صحن كثيفنده
قونلمش بی نوا بركلبه‌جك . . . صون نحيفنده
باريمق ايستمش برخانه خلقی زار وپرشيون
يازيق بيچاره‌لر اولجه هپ مألوف راحتكن
فراش استراحتدن حضيض خاكه دوشمشلر
كول اولمش منطفی برآتش اوستنده اوشوشمشلر
آجيقلی برفغان يوكسلدی : طوندم آننه !
ياوروم كل !
چكيل قيز ، قارداشك كلسين، ايصينسين اولمه كيت انكل!
كل… احمد.. كل ، ايصين ياوروم هوالر سرد اولور ايركن
شو سوزلرله قادين احوالی جمله ، جمله سويلركن
اوزاقلاشدم فقط قلبمده حالا برتأثردر
دوام ايلر ، ديرم يارب زمان اغلاندی سن كولدر .

فاتح درسعاملرندن قونيه‌لی
ع . عاطف

نكوهش شاه عجم

ميازار موری كه دانه كش است
كه جان دارد وجان شيرين خوش است

—

برسر ملك مباد آن ملك فرمانده
كه خدارا نبود بندهٔ فرمان بردار
شها دوام ايده‌جكمی دها بواستبداد
شهانه لائق اولان ايتمه‌لی عدالت وداد
من استبد برأيه فقد هلك مثان
ايشيتمدكمی آظالم يوقكمی استعداد
حمايتيله مكلفكن ای حميتسز
خيانتكله اهالی‌يه ايلدك بيداد
شرارتكله روان خون زمرهٔ احرار
شئامتكله‌ده معموره‌لر خراب آباد
بلای تيغك ايله كربلا كبی ايران
دوماتم ايتسه كرك هريلی اهل حب وداد
فغان فغان كه فغانه صالويدر ايل‌لری‌ده
فغان وناله وفريادوشيون افراد
بكو بكونه منه ذات سك كه شرمك يوخ
نه در بوجور وفسادو نه‌در بولج وعناد
نه در بوظلم كه تيغ وتفنك وطوبكله
عذاب ديده عباد وخراب ديده بلاد

نه بد منش منه سك آشنالری قتله
ایدوب سك آل ایله بیگانه‌لردن استمداد
زهی یمان کشی سك کیم قاپومدن هرکز
اوبی کنه بالاجقلر ایدنجه صد فریاد
یتاغك اولسه بجادر جهنمك قباغی
که یاقدك آتش قهرکله صدهزار اجناد
او طاغك اولسه سزاوار درك اسفلده
بوداغی قیله زقوم اغاجی‌ده اوتاد

سلیمانیه مجیز درسعاملرندن
حسنی

اجتماعیات

فس و قالپاق

—

کچن هفته بو سرلوحه آلتنده بر مقاله یازمشدم. اوچ کون صوکره یعنی پنجشنبه کونکی ترجمان حقیقتده‌ده احمد مدحت افندی طرفندن قالپاقلیلر عنوانیله بر بند مخصوص یازلمش. ترجمانی منتظماً اوقومدیغم ایچون ابتدا بن، بونی کورمدم. بعض ذوات خبرویردیلر؛ سنك مقاله‌که قارشو یازیلمش دیدیلر. اونك اوزرینه ترجمانده‌کی مقاله‌یی بن‌ده کورمکه مجبور اولدم: سرلوحه‌لرك توافقی وموضوع مسئله حقنده فکرلرك تخالفندن باشقه بو مقاله‌مه برجهت تعلقنی آکلایامادم. بنم یازدیغم جمله‌لردن همان هیچ بریسی بو مقاله‌ده موقع بحث وتنقیده وضع ایدیلمه‌مش ومجرد، برصاحب ناموسك تصاحب ایده‌میه‌جکی برهدف مجهوله طوغری: «طویدیکزمی؟ رآقسیونرلر شمدی‌ده نه هذیان ایتمشلر.؟» طرزنده برآتش غیظ وشدتدر پوسکوریلیوردی.

بن، کندم بو مقاله‌نك بکا عائد اولمامسی فکرنده مصر اولدیغم حالده عکسی طرفنه متمایل بر خیلی ذهابلره مصادف اولمقدن‌ده خالی قالمادم. مقاله بکا عائدسه شدت تجاوزکارانه‌سیله متناسب بر صورتده مقابله ایتملیم. دکلسه تجاوز بنم طرفمدن وقوع بولمش اوله‌جق. متحیر قالدم. بر آره‌لق مدحت افندی بوندن اول تفسیر مسئله‌سنده تقریر ایله آچیقدن آچیغه بحث ومناظره ایتمك طادینی طاتمش اولدیغی جهتله بوسفرده، اودرلو برطریق مبارزه‌یه یاقلاشمیه‌رق، بکا قارشو کبی، دکل کبی قاچاماقلی بر موقع اخذ ایله، فیرلاتدیغی چرکاب تعرضی اوزرمه بولاشدیرمش اولمامق ایچون سس چیقارمازسه‌م — مقاله‌لرینی بنم کبی تلقی ایتمه‌ینلرك نظرنده اولسون — قورقوتمش صاییلمق وعین صدای شدتی چیقاریرسه‌م: مقصدیمی آکلامادن تجاوز ایتمش دییه‌بیلمك اوزره مناظر قدیمنی بردفعه‌ده پردهٔ تستر آرقه‌سندن یوقلامش اولمسنه احتمال ویریر کبی اولدم. اکر اویله ایسه مدحت افندینك، نی ایکی یوزلو بر موقع مشکلده براقمقدن عبارت اولان پیلانینك‌ده تأثیرسز قالمش اولمسی ایچون آبدستنده شبهه‌سی اولمیان برمسلمان طوریله بن‌ده شمدیلك مدحت افندی‌یی تعیین مقصده دغوتله اکتفا ایدییورم.

مصطفی صبری

قرعه امتحانلری

طلبهٔ علومك قرعه امتحانلرینه دائر حربیه نظارتجه تنظیم اولنان پروغرام حقنده درس وکالتنجه تعدیلات مناسبه اجرا ایدلمکده اولدیغی مستخبرات موثوقه‌مزدن اولوب کله‌جك هفته بوبابده معلومات کافیه اعطاسنی وعد ایدرز.

سیاسیات

شرق بحرانی واسباب حقیقیه‌سی

تایمس غزته‌سی مخبر مخصوصنك اوچ قطعه مکتوبندن مترجمدر.

— برنجی مکتوب —

بوندن بر ماه مقدم لوندره‌دن پاریسه عزیمت ایلمشدم. شهره مواصلت ایدر ایتمز اوستریا ومجارستان سفیری قونت کونهوللرك بر کون مقدم بوسنه وهرسك قطعه‌لرینك اوستریا ممالکنه الحاق اولندیغنی مبین امپراطور فرانسوا ژوزفك برقطعه نامه‌سنی فرانسه رئیس جمهورینه تقدیم ایتمش اولدیغنی وبلغارستان پرنسی فردینانك فرداسی کونی اعلان استقلالیله بلغار چاری عنوانی احراز ایلیه‌جکی خبر حیرت انگیزی واصل سمع اطلاعم اولدی. بونك اوزرینه برلین ویانه وسن پترسبورغ شهرلرینی زیارتله اورا محافل سیاسیه‌سنجه اشبو ایکی فعل قانون شکنانه یوزلرندن تحدث ایدن اوروپا بحران عظیمنك صورت انکشاف وجولانی نه صورتله تعقیب وتدقیق اولندیغنه دائر معلومات واسعه استحصال ایلدم. بحران مذکورك حدوث وظهوری حقنده بر چوق حقایقه مطلع اولدیغم صره‌ده فوق العاده حائز اهمیت وشمدی‌یه قدر امثالی کورولمدك برحادثه سرنمای ظهور اولیوردی. گرچه بوحادثه‌نك حدذاتنده بحران ایله طوغریدن طوغری‌یه مناسبتی یوق ایدیسه‌ده انك انکشافی خصوصنده فوق العاده حائز اهمیت بولونمشدر. ایشته شو هنگامده شرق افق سیاسیسنك بعض مظلم نقاطنی تنویر ایتمك وبوصورتله اوروپا احوال حاضرهٔ جدیده‌سنك الك جلی نقاطنی میدان وضوحه وضع ایلمك اوزره بعض تشبثات اجراسنه قیام ایتمك زماننك حلول ایلدیکنی حس وتقدیر ایلدم. ممالك محروسهٔ عثمانیه‌نك ایکی ولایتنی تشکیل ایدن بوسنه وهرسك قطعه‌لری ۱۸۷۸ تاریخندن برو بتون اوروپا دول معظمه‌سی بیننده منعقد برلین معاهده نامه‌سنك یکرمی بشنجی ماده‌سی موجبنجه و ۱۸۷۹ تاریخنده مادهٔ مذکوره احکامنك تطبیق واجراسنی تأییداً دولت علیه ایله اوستریا بیننده عقد اولنان خصوصی بر مقاوله نامه‌یه توفیقاً اداره اولنمقده ایدی.

ینه برلین معاهده‌نامه‌سنك عین ماده‌سی، یکی پازار سنجاغی داخلنده مارالذکر ولایتك جهت جنوبیه‌سنه تصادف ایدن قطعه‌ده عساکر محافظه بولندیرمق حقی آوستریا حکومتنه بخش واعطا ایدیوردی.

آوستریایه اعطا قلنان اشبو مساعدات تکلیفی برلین قونغره‌سنده انگلیز مرخصلری طرفندن ایلرو سورولمش وحتی بوکون ویانه‌ده بیان اولندیغنه باقیلیرسه مذکور مرخصلر او زمانلر شمدیکی الحاقه بیله روی موافقت کوسترمکه مهیا بولونمشلردی. فقط پرنس بسمارق خاطرات خصوصیه‌سنده آوستریا ومجارستانك بو ایکی ولایته‌کی وضعیتنك اسباب حقیقیه‌سی ۱۵ کانون ثانی سنه ۱۸۷۷ تاریخنده روسیه ایله آوستریا بیننده صورت خفیه‌ده عقد اولنان بر مقاوله‌نامه‌ده تعیین وتصریح قلنمش اولدیغنی یازیور. بومقاوله‌ٔ منعقده موجبنجه روسیه، دولت علیه ایله وقوع بولان محاربه‌سی هنگامنده آوستریا ومجارستان حکومتنك بی طرفلغنی صاتون آلمش وآوستریا ومجارستانده صربستانك معاونتیله روسیه علیهنه یاپمق ایستدیکی حالده موفق اوله‌مدیغی بر تشبثه روسیه‌نك موافقتنی تأمین ایلمش بولنیوردی. مع ذلك اوتوز سنه‌یی متجاوز مدت ظرفنده بو ایشده روسیه وانگلتره‌نك پولتیقه‌سنی اداره ایدن شوملاحظات سیاسیه شمدی تمامیله برطرف اولمش واو کونلرده یاپیلان ویا یاپیلمسی ارزو ایدیلن شیلر بوکونکی احوال اوزرنده بر تأثیر ونفوذ حاصل ایده‌جك قوت اکتساب ایده‌مامشدر. بالکز ملاحظات مذکوره دول معظمه طرفندن امضا اولنان معاهده‌نامه‌لرك تدقیق وتنویرنده نظر دقته آلنه‌بیلورسه او زمان تحت اشغاله آلنان ایکی ولایتك مقاومت ملحوظه‌سنی تأثیرسز براقق واهالی‌ینی تطمین

وتسکین ایتمك ایچون آوستریا ومجارستان حکومتی بیوك بر اردویه عرض احتیاج ایدیوردی . فقط او محاربهٔ مدهشه ختام بولدیغی کبی ولایات احوالندن یقین زمانلره کلنجیه دکین اودرجه اهمیتله بحث اولنمامش وبو سکوت آوستریانك تطبیق ایلدیکی اصول ادارهنك اوممالکده تأمین سعادت وعمرانه وممنونیت اهالی‌یی استحصاله کافل اولدیغی ظن ایتدیرمشیدی .

حال بو مرکزده جریان ایدرکن بوندن ایکی ماه اوله کلنجه‌یه دکین آوستریا ومجارستانك اوتەدن بری شرقه طوغری ایلرولمك وبالقان حوالیسنده آچمش اولدیغی بر قپودن آطه‌لر دکزینه قدر توسیع ممالك ایتمك خصوصنده تعقیب ایلدیکی سیاستی معلوم اولمسنه رغماً ایمپراطور فرانسوا ژوزه‌فك اخیر ایامنده حوالی مذکوره احوال حاضرەسنی اخلال ایتمك صورتیله آوروپا صلح وسلامتی تهلکه‌یه قویمغه تشبث ایده‌جکنی کیمسه خاطرینه کتیرمز ایدی . بو بابده حاصل ایدیلن ایللك تلاشی کچن بهارده اوستریا ومجارستان خارجیه ناظری بارون فون ئەرنتالك یکی بازار سنجاغی داخلندن کچه‌رك بالطق دکزینه منتهی اولمق اوزره سوق الجیش عسکریجه فوق العاده حائز اهمیت بر تیمور یولنك تعیین کذرکاهی مساعدەسنی ذات شاهانه‌دن استحصال ایلدیکی زمان قویمش وبتون آوروپایه عکس انداز اولمشدی . مع مافیه بوخوف واندیشه تدریجی هرطرفه انتشار وتأسس ایتمش وافکار عمومیه بارون فون ئەرنتالك آوستریانك حرکت واقعه‌سیله سن پترسبورغ ده عدم امنیت تخمنی اکمش اوله‌جغی نقطه‌سنده اجتماع ایلمشدی . لکن بعض اشاعات اولیه‌یی متعاقب ۳ تشرین اول سنه ۱۹۰۸ ده بردن بره مارالذکر ایکی ولایتك آوستریایه الحاق اولنه‌جغی خبرینك اعلانی صاعقه زده اولمشجه‌سنه تأثیر ایلدی . بو اعلانك آوروپا افکار عمومیه‌سنده حصوله کتیرمش اولدیغی تأثیر بلغارستانك اعلان استقلالیت ایلدیکی خبریله برقات دها کسب شدت ایتدی . بو ایکی خبر بغتةً واقع اولدی وهیچ خوشه کیتمدی .

اکر حادثات واقعه درر سابقك ماکدونیاده دوام ایدن سوء ادارهسی یوزندن صوفیه و درسعادت قابینه‌لری آره‌سنده‌کی مناسباتك کوندن کونه کرکینلك پیدا ایلدیکی هنکامده ، یعنی بوندن برقاچ سنه اول ظهور ایتمش اولیدی احتمال که برمعذرتله تفسیر اولنه‌بیلیردی . حالبوکه برقدرت سحارانه ایله ممالك عثمانیه‌ده ادارهٔ جدیده تأسس ایده‌رك ماکدونیاده‌کی بلغارلر تأمین آسایش وحقوق ایلدکاری حالده بلغارستانك دولت علیه‌یه قارشی بویله بی محابا بر تجاوزه تصدی ایلمسنه هیچ انتظار اولنمازدی .

بوایکی حادثه بیننده نه کبی بر ارتباط ومناسبت موجود در ؟

آوستریا ومجارستان حکومتی بوبابده یالکز برتصادف وقوعنی ادعا ایتمکده ایسه‌ده بعضاً تصادفاتك کمال دقت واهمیتله احضار اولندیغی‌ده واقعدر .

پرنس فردیناند ۲۴ ایلول سنه ۱۹۰۸ پشته شهرنده برقراله مخصوص مراسم واحترامات ایله قبول اولندیغی وبارون فون ئەرنتال ایله طول مدت اجرای مذاکرات ایلدیکی زمان بومسائلك موضع بحث ومذاکره‌یه قونلمادیغنی وبوایشلرك اووراجه تدقیق وتسویه ارلنمادیغنی ظن وقبول ایتمك مادةً مستحیلدر . سادەجه برتصادف اولمق لازم کلسه ویانه حکومتنك رسمی مروج افکاری اولان فرمدنبلات غزته‌سی اعلان استقلالك فرداسی کونی پرنس فردیناندك حرکت واقعه‌سنی آچیقدن آچیغه تقدیر یوللو یازدیغی اوزون مقاله‌یی حاضرلامق ایچون وقت بوله‌ماز و آوستریا حکومتنك بلغار استقلالی‌طانیمسی بوندن اوتوز سنه مقدم بلغارلرك تخلیصنه خدمت ایلمش اولان بر دولت طرفندن همان تصدیق اولنه‌جغی مطالعه‌سندن منبعث اولوب بوده بوسنه و هرسك الحاقنك روسیه‌جه خوشه کیتمیه‌جکنه مقابل بر جیله

مقامنده تلقی اولنه‌جغی زمینده ادارهٔ کلام ایتمه‌سی اقتضا ایدردی ،

روسیه حکومتی بلغارلرك عهود موجوده‌یی نقض ایتمك خصوصنده کوستردکلری کستاخلغی نظر مسامحه ایله کوره‌رك اعلان استقلالینی همان تصدیق ایتمك ایسته‌مش اولسیدی آوستریا ومجارستان طرفندن ینه بوطرزده وقوعه کتیریله‌جك بر حرکته قارشی استثنائی برخط حرکت اتخاذی روسیه ایچون متعسر اولوردی. روسیه‌نك آوروپاجه بو مسئله‌نك تسویه‌سنه اشتراکدن امتناع ایده‌جکی حقنده بارون فون ئه‌رنتال طرفندن یاپیلان حسابك پك خطا آلود و وخامت انکیز اولدیغی میداندەدر .

آوستریا ومجارستان خارجیه ناظریله پرنس فردیناند بیننده بر ائتلاف قطعی وجودی هرکونه اشتباهدن آزاده اولمغله برابر پرنس فردیناندك صوك دقیقه‌ده اوستریایی تعیین اولنان زمانده حرکته اجبار ایلدیکنه برچوق شواهد موجوددر. افکار عمومیه‌یی اجراسی مقرر الحاق کیفیتی حقنده احضار ایتمك مطالعه‌سیله خارجیه نظارتنك تشرین اولك نصف اخیرنده اجتماع ایده‌جك اولان اوستریا ومجارستان دهله غاسیون مجلسلرنده بیانات مهمه‌ده بولنه‌جغنه دائر آوستریاده بعض اخبارات واشاعات وقوعه کتیرلدی. بارون فون ئه‌رنتال بو ترتیبی موقع تطبیقه وضع ایتمك ایچون او تاریخ قرارلشدیرلمامش اولسیدی برقاچ دفعه بویله هیجان انکیز بر وقعه حقنده علناً دوران ایدن شایعاتی صورت قطعیه‌ده تکذیب ایتمك کبی صوك درجه‌ده تهلکه‌لی بر موقعه کندینی وضع ایدرمیدی ؟

بواحوال ایشك ماهیت حقیقیه‌سنی تنویر وایضاح ایلمکده‌در . مع ذلك پرنس فردیناند تعقیب ایلدیکی سرکذشتده آوستریانك موافقتی استحصال ایلدیکی امر باهردر . کندی وکلاسی ایسه دمیری تاونده دوکمك لزومنی توصیه ایلمشلردر . فقط اوصره‌ده دولت علیه ایله برمنازعه‌یه سببیت حاصل ایلمك ایچون اورته‌ده یکانه وسیله تشکیل ایدن دمیر یولی تعطیلی ختام بولنجه ینه دمیر صوئوق اولارق دوکلمك اقتضا ایدییوردی . پرنس بو ایشی ایجه تدقیق ایلدی. نهایت مجارستانده دالمش اولدیغی بر غفلتدن بردن بره ایقاظ اوله‌رق نتایج معلومه‌یی استحصال ایتمك اوزره بلغارستانه متعازم اولدی . حال بوکه آوستریا ، بلغارستانك حرکتیله عجلةً نابهوسم بر ایش یاپه‌مغی بالتأمل آکا کوره حرکت وبو ایشده بلغارستانی ایکنجی اولمق اوزره تعقیبه مجبور قالمایه‌بیلیردی . ایشته پرنس فردیناند بو نقطه‌یی دوشونوب تحت تأمینه آلدیردی. او صورتله‌که بارون فون ئه‌رنتال دهشتلی شریکنی بلا تأخیر تعقیبده مضطر قالمشدی .

شو نظریات ساده برمعامله‌یه مستند دکلدر. بوایشلرده ایجه تدقیق ایدلمش منطق واستحصال ایدیلن معلومات ایله اظهار ایده‌بیله‌جك بعض وقوعات مهمه‌دن وآنلرك سرزدهٔ ظهور اولدقلری تواریخك دقتایجه تطبیق ومعاینه‌سندن استحصال قلنان حقایق مندرجدر .

نته‌کیم بوماده‌ده بارون فون ئه‌رنتال اوقدر یاکاش برحساب یاپمشدرکه بوندن غایت وخیم نتایج بلورمشدر، چونکه مومی الیهك استعجال واقدمندن متولد احوال غیر مرضیه کویا الحاق کیفیتنك اولجه روسیه وایتالیایه اخبار اولنه‌رق هرایکی طرفك موافقتلری استحصال قلنمش اولدیغنه دائر خلاف حقیقت وقوع بولان بیاناتك دعوت ایلدیکی حدت وشدت ایله برقات دها دوچار وخامت اولمشدر. بوکون آکلاشیلیورکه (بوشلاتو) ده بارون فون ئه‌رنتال ایله موسیو ایزوولسکی بیننده وقوعه کلن ملاقاتده الحاق مسئله‌سی برصورت عمومیه‌ده اولمق اوزره تدقیق ومناقشه ایدلمش اولدیغی وموسیو ایزوولسکی بونی آزچوق براستقبالده حل اولنه‌بیله‌جك برمسئله شکلنده مطالعه ایلدیکی معلوم ومسلمدر .

مابعدی وار

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ٦ ذی القعده سنه ۳۲٦ وفی ۱۷ تشرین ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز	سرمحرر	مدیرمسئول
فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن	محمد فطین
شهری احمد افندی	مصطفی صبری	

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷٥ غروش	۸٥ غروش	۱۸ فرانق
آلتی آیلغی ٤٠ »	٤٥ »	۹,٥ »

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلماسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

علوم اسلامیه

(مابعد)

بورایه قدر سرد ایتدیکمز مباحث علوم اسلامیه‌نك مأخذ ومقصدی حقنده برفکر مجمل حاصل ایده‌بیلمك ایچون بسط ایدلمش ایدی . شمدی مقصده شروع ایده‌لم . مأخذی کتاب کائنات ایله کتاب خطاب اولان علوم اسلامیه‌نك شعبات شتاسی برمقصدده ، سعادت انسانیه مقصدنده اشتراك ایدرکه دین حقك غایت‌حکمتی دخی بوندن عبارتدر .

معلوم اولی‌النهی اولدیغی اوزره سعادت هرانسانك اقصای آمالیدر . فقط سعادت برمفهوم کلی ، بر معنای شاملدر . طرفة العین‌ده کاوب کچن بر صفای روحانی ویا جسمانی‌یه اطلاق اولنه بیلدیکی کبی نامتناهی بر نعمت ابدیه‌یه‌ده صادق اولور . سعادت فانیه ، سعادت ابدیه دیه یاد اولنور .

بعض انسانلر سعادت ابدیه‌یی دوشونه‌مدکلرندن سعادت فانیه‌یی اخص مقاصد طانیمشلر . بعضلری ایسه سعادت ابدیه‌یی انجق نوع انسانی‌یه منحصر ظن ایدرك افرادك ابدی بر سعادته نائل اوله بیله‌جکنی اعتقاد ایده‌مه‌مشلردر .

اولکیلره کوره سعادت انسانیه بر انسانك مدت عمرنده نائل اوله بیله‌جکی نعم دنیویه‌دن بشقه برشی اولمیوب بوکا نظراً انسانلرك کندیلرندن صوکره‌یه قاله‌جق آثار خیریه‌یه چالشملری عادتا عبث اولمسی لازم کلیر . برقوم ، بر ملت بلکه جمعیت بشریه‌نك شخص معنویلری‌ده بوکا قیاس ایدلسون .

ایکنجیلره کوره‌ده نوع انسانینك عالمده ابدی بقاسنی اعتقاد ایدن برشخص کندینك ابدیتی، زوالدن مصونیتنی ادعا ایده‌میه‌جك قدر اولسون شعوره مالك ایسه منافع وسعادت عمومیه ایچون نه‌یه چالیشه‌جق؟ چالیشه‌جقسه التزام ایده‌جکی فداکارلقلره بذل ایده‌جکی طاقت شکن اجتهادلردن عجبا نه فائده اومه‌جق نوع بشر ایچون ایکی‌یوز، اوچیوز سنه صکره تحصل ایده‌جك برمنفعته بتون حیاتنی، جاننی فدا ایده‌رك چالشمسنه مقابل کندیسنه ذره قدر برحصه چیقمیه‌جغنی اعتقاد ایدرکن اوقدر همت عالیه‌یی نصل ونه حسیله صرف ایده‌جك ...

مساعیٔ انسانیه دائما «کیملر قازانیر کیملر یر» مثلی حکمنه توفیقاً جریان ایده‌جك اولورسه «نفس مقدمدر» قضیه‌سی هر طورینك مدلولی اولان جبلت انسانیه‌نك همات عالیه‌سنه عجبا نه سبب معقول بوله بیله‌جك ...

شوحالده هر انسان کندیسنه مخصوص بر سعادت ابدیه امیدیله متحسس اولوب فقط علی الاکثر حکم اعتقادیسی حس طبیعیسنك خلافنه اولدیغنی بیله‌میور. حاصلی افکار عالیهٔ بشریه‌یی تهییج وتنویر ایدن شی انسانلرك سوق طبیعیلریله وجودینه قائل اولوب بالطبع بعد الممات اولمسی ضروری بولنان سعادت ابدیه‌درکه افراد انسانیه ایچون سعادت ابدیه‌نك امکانسزلغنه قائل اولمقدن بیوك بلاهت اوله‌من.

ایشته دین حق سعادت حقیقیه‌یی اخبار و شرح ایدوب انسانلرك عالم مجازات اولان دار آخرته عائد بسله‌مش اولدقلری ولکن غافل بولندقلری حسیات طبیعیه‌یی اعلان وتفهیم ایدر.

بناءً علیه دین اسلامك ایصال ایده‌جکی غایت حقیقیه سعادت ابدیه‌در. سعادت ابدیه ایسه (الدنیا مزرعة الآخره) مقتضاسنجه اسبابی دنیاده اکتساب ایدیله بیله‌جك برنعمت بوده حیات دنیویه‌نك انتظام جریانیله ممکن برکیفیت اولدیغندن سعادت دنیویه — ولو مقصود بالغیر اولسون — مقاصد دینیه عدادینه کیرمش وسعادت ابدیه حوائج اصلیهٔ انسانیه ایله تمثل ایدیلیرسه سعادت دنیویه استحصال حوائج ایچون مدار یکانه اولدیغندن دولابی سودیکمز پاره مثابه‌سنده بولنمشدر.

دین اسلامك غایه‌سی سعادت دارین اولنجه علوم اسلامیه‌نك موضوع وغایتده منسوب الیهی ایله متناسب اوله‌جغندن علوم اسلامیه مجاری طبیعیه‌سیله بر منصبه دوکلمشدرکه (علم فقه) اسم شرفی ایله یاد اولنمقده بولنمش وبو سببله (من یرد الله به خیراً یفقهه فی الدین) شرف وارد اولمشدر.

«فقه» امام اعظم وهمام افخم افندمز حضرتلرینك لسان حقیقت بیان عالیلرندن «معرفة النفس مالها وما علیها» جمله‌سیله تعریف بیورلمشدر.

یعنی؛ نفس انسانینك کندینه نافع ویا مضر اولان شیلری، سعادت حقیقیه‌یی اسبابنی تماميله بیلمسی ویا بیله‌بیلمسی ویابیله‌بیلمسی ایچون موضوع اولان قواعد کلیه‌یی دیمکدرکه اولا اوچ قسمه آیریلیر.

۱ — علم واعتقاده عائد اولان شیلردرکه بو قسمنه فقه اکبر، علم عقائد، علم توحید، علم کلام تسمیه اولنور.

۲ — اعمال وافعاله عائد اولان قسمیدرکه بوکاده ساده‌جه «فقه» نامی ویریلیر.

۳ — اخلاق و وجدانیاته عائد اولان قسمیدرکه بوکاده علم تصوف تعبیر اولنور.

عالم انسانك بالجمله افعال وحرکاتنی، افکار وآمالنی برمرکز اصلی، برهدف حقیقی‌یه ربط و دائما برجهت وحدتده جمع ایدرك غایهٔ حکمتك کثرت دکل وحدت اولدیغنی تعلیم ایدن و بوصورتله اختیار و ارادهٔ جزئیه‌لرنی، تشبث شخصیلرنی اساس طوته‌رق جمعیت متفرقهٔ بشریه‌یی بر واحد اساسی‌یه دعوتله اتحاد مدنی‌یه سوق ایلین ونظام عالمك ذره‌لردن جسملر، جسملردن کره‌لر، کره‌لردن منظومه‌لر، منظومه‌لردن بر عالم کلی حاصل

اولمسى قانوننـدن عبارت بولديغنى بيلديرن دين اسلام علوم عالميده (فقه) جهت وحدتى آلتنده جمع ايلامش و(العلم نقطة كثرها الجاهلون) سرينى اظهار ايلمشدر .

عصر اخيرده عادتا نامتناهى كبى برحاله كلن علوم وفنون عالمك هر بريسى برحادۀ كايه‌دن تجبريله‌رك شعبات ثلثۀ مذكوره‌يى حاوى علم فقهه خدمت ايتمك حيثيتنـده اولديغى ايچون جهان علم وفن ترقى ايتدكجه حقـائق اسلاميه تجلى ايده‌كلش ومع التأسف غايۀ معرفتى، حقيقت سعادتى تكليفات الهيه قيودى آلتنده كيزله‌مش اولمسندن دولايى شهوت پرستان بشرك آمال بهيميـه و افكار شيطانيه‌لرينه نا ملايم كورنمش بولنمـه‌سنه مبنى علوم اسلاميه اخلاق فاضلۀ اسلاميه كبى لايق اولديغى احترامى كوره-مامش و (نؤمن ببعض ونكفر ببعض) مؤداسنه مظهر اولمقده بولنمشدر .

اغيـار معذور كورلسه بلكه بجادر . بيلمم كه پاره نه اولمش !... دين دنيلنجه نفى و اثبـات بيننـده بر اينـانمقدن عبارت امر وجدانى ديه‌رك اصول وفروع احكام دينيه‌يى صحيفۀ عالمدن سيلمكله متسلى اوله بيله‌جك افكار سخيفه اربابنك — وارسه — جهـالتدن بشقه برشىٔ ايله تأويلى قابل اولميان مستندلرى، احكام اسلا-ميه‌يى، احكام روحانيه تلقى ايتمكده‌كى تعصبلرى كنديلر-ينك اولسون . اونلر استعجال ايتمسـونلر . مسلمانلره كوره قيـامتدن اولجه بر كون كله‌جك كه بو عالمده آنلرك فكرى ايلرى كيـده‌جك . دنيـا دينسزلكله طوله‌جق مخبر صـادق رسـالت بونى‌ده خبر ويرمش . بوخبرى كندى فكرلرنجه بر تبشير تلقى ايدرلرسه هيچ اولمزسـه بو معجزۀ محمديه‌يى قبول ايتسونلر . فقط بونلر فكر-لرينك اخبـار پيغمبرى‌يه توافقى صورتيله حيز حصوله كلمسنى‌ده آرزو ايتميـورلر . بز بيليـورز كه كون ارنلرك اولنجه قيامت قوپاجق. قيامت قوپارمق ارزومز اولمد-يغيچون اونلرى سوزه قاتمق ايستمه‌يز .

بز قيـامتك قوپه‌جغنى خبر بيله آلسـه باغچه‌سنه ديكمكده اولديغى فدەيى ينه ديكوب بيترمكله، دائما عمل صالحه سعى ايلامكله مكلف اولديغنى بيان . مادى، معنوى روحانى، جسمانى هردرلو سعادتى دينده طانيان ارباب دينه تأسف ايدەلم كه اونلرده منسوب اولدقلرى دينك قيمتنى بيله‌مه‌مش علماً ، عملاً، اخلاقاً برسويه‌ده تنزل ايلامشلر . يوزلرجه سنه‌لردن برى علوم اسلاميه‌يه قارشى لاقيد طاورانمشلر ، بتون علوم وفنونك مافوق تعاليسى بولنـان (فقه) حقنـده همتلرى نسبت معكوسـه ايله تناقص ايتمش و بوكون بعض مقدماتنى كورمكدن عبارت بولنـان تحصيللرمز . هردرلو مشـوقدن ، عنـايتدن ، حمايتدن محروم اولان تحصيللرمز بيله چوق كورولمكه باشلامش . دوشونه‌لم !

نيچون مبانىٔ علوم اسـلاميه خرابه‌زار عالم اولمش، نيچون او خرابه‌زار ايچنده قلبلرى ، جكرلرى كبى فقر ومسكنتله ، محروميت التفـات ايله پارچه‌لانمش قبه‌لر آلتنده يلدز صايان بيوايكان سكان . مخافة اللهى ، حل وحرمتى، حقوق عباددن توقى‌يى اوكرنمك ايستدكلرندن، بش وقت نمـازى بلله‌دكلرندن طولايى هدف احتقـار اولمش ؟ نيچون برصحيفه قرآنى اوقويه‌ميان زببه‌لر ايكى سطرلق بر پيه‌سـك ذوقى طويدقلرندن طولايى بونلره راجح طوتلمش ؟

نيچون علماء مبادىٔ عامده قالمش‌ده عالم قدوة العلماء المحققين ايله طولمش !

نيچون برجان ياقتى ايچون خزينه‌لر صرف اولنمش اقصـاى بلاده قدر جاسوسلر كوندرلمش‌ده مملكت اسـلاميه‌يى افراد تبعه‌يى استيلاء مظالم جهالت، سريان بغى وضلالتـدن وقايه ايتمـك اوزره هر اوچ كونلك بر بلده‌ده اولسون بر فقيه اكبر يتشديرلمامش .

نيچون امامت ، خطـابت ، واعظلق ، مدرسلك ، توليت وسـائره كبى امانات الهيه بشـكده‌كى چوجقلره ارثاً تفويض اولنمق قانون حكمنه كيرمش، نا اهللر النه دوشمش‌ده او وظـائف عاليـه‌يى بحق ايفـا ايده‌جك

ذوات يتشديرلمامش وخدايى نابت اولەرق كنديلكندن يتشوبده صره‌سنده بالفعل ايفـاى خدمت ايدنلر خائب وخاسر براقلمش ؟

نيچون حادثات زمانيـه‌نك بتمـامها احكام شرعيه‌يه جهت انطبـاق وعدم انطبـاقنى بالاستنباط فصل وحسم ايدن فقهالرى ، مفتيلرى ، قاضيلرى مقاماتى آبدستنده بيله شبـه‌سى اولانلردن صرف انظر صراحةً كورديكى بر مسـئله‌يى طوغرى اكلايه بيلمك اك بيـوك مزيتى اولان كيمسه‌لره ويرلمش ، ملتك كافل معداتى اوله‌جق قوانين معـاملات كوندوز ارتكاب، كيجه عشرتله وقت كچيرن جهلهٔ مخلوقاتك تقـدير خودسرانه‌لرينـه قالمش، احكام ناطقهٔ الهيه‌نك ديلنى اكلايان يتمشده كويا لسـان صامت طبيعت انطاق اولنيورمش كبى (ومن لم يحكم بما انزل الله فاولئك هم الظالمون) سرى ظاهر اولمش ؟

احوال بشرى ايجابات زمانيه نسبتنده احكام ناسخه ومنسوخهٔ اساسيه‌سيله قواعد قويمه‌يه ربط ايدن شريعتك، علم جليل فقهك اومحيط كل اولان بحر بى پايان مدنيتك خزائن منسيه‌سى آره‌سـنه كيزلنمش اولان دفائن لايتنا- هى‌دن حقوق ومعاملات ومنـاسبات مللك آله بيلديكنه توسع ايلديكى شـويله برزمانده نيچون مستفيد اولمدق . اولمدقمى ؟ يوقسـه اولمسنى بيله‌مدكمى ؟ يوقسه اولمسنى هيچ ايسته‌مدكمى ؟

عزيمت ، رخصتيـله ، خفى وجـلى علت منصوصه ومستنبطه‌سيله ضرورت، عموم بلوى ، عرف ، احتيـاج ناس، جلب منفعت، دره مفسدت كبى مبناى اساسيسيله حال اختيـار وحال اضطراره نظراً افعال بشريه‌دن هر برينه، حكم ويرمك حكمت فقهى تشكيل ايتميورمى ؟

كرچه ماهيتنه آشـنا اولانلره كوره احكامى ميانه كيفه، خاطره مراعاةً بر مسئله قاريشـديرمق ايكى كره ايكى‌يه خاطر ايچون قرق ديمك قدر محـال اولان اوعلم عاليى آرزومزه خـدمت ايتـديره‌ميز . فقط بتـون آرزولرمزى اونك دائرهٔ سماحتنده خوشه‌چين استفاضه اوله‌رق تربيه وتجيل ايده‌بيليرز .

بونك ايچون امام اعظم كبى برمجتهد اكبر يتشديرمكه، زمانمزده عادتا محال اولان بر كيفيته تعليق مسئله ايتمكده احتياج يوق ايدى .

امام اعظم قيـامته قدر وقوعبـوله‌جق حادثات بشريه‌نك مفرداتنه دائر قرآن عظيم الشـانك ، احاديث نبويه‌نك حاوى اولديغى احكام عموميـه‌يى تشريح ايتمش و زمانـنـه قدر اولان حادثات موجـوده ايله وجودى محتمل بولنـان صور حادثاتى احتمالاتيله تدوين ايدرك هر برينك كتـاب وسنتده اندماجنى ارائه بيـورمش بر مجتهد عاليشاندركه موفقيتلرينه سـاده اقتدار فطريلرى دكل نور نبوته قرب عهدلرى‌ده ياردم ايتمشدر .

خصوصـات سابقه‌ده بز بوقدر احتيـاج آلتنـده بولنميورز . اوقدر سـاده بر احتياج ايچنده بولنيورزكه طبقات فقهـادن يدنجى طبقه رجالنك تكثرى وكثرتى نسـبتنده بذل همت ايتمـلرى بزه كافى ايدى . اصحـاب تخريجلر اوليورسه نه اولور .

بيع بالوفاى، بيع بالاستغلالى، اجرت على الطاعه‌يى، مقاطعه و اجارتينى، وقتيله اساس حكمت شرعه مخالفتيله برابر مجرد احتياج زمانى اعتباريله تجويز ايديلوب بوكون اوعلتك زواليله آرقه‌سى كسلمش اولان كدكارى، خلو حوانيتى ، حقوق مجرده‌دن اعتيـاضى تجويز ايدن فقهـا زماننده شراب طورتيسندن اسـپرتولره، جابجـا ظهور ايتمكه باشلايان سيغورطه‌لره وسائره‌يه دائر كتابنده بحث يوريدن، احكام شرعيه بيان ايدن ابن عابدين، مجله‌مزى ميدانه كتـيرن جمعيت فاضله مجتهد دكللر ايدى . بونلرك هر بريسى بر بلده‌نك طبقهٔ سـابعه‌دن مفتى ويا قاضيسى وياخود مؤلفندن عبارت ايدى .

عثمانليـلرك فتواخانه‌لرى‌كه اجنبينـك بيـله حلال مشكلاتى اولمق مظهريتنده بولنيوردى عجبـا او توجه فتواخانه يتشيوز سنه‌دن برى عبادات، حقوق ومعاملاتده، سياسـيات وعقوباتده ملتك احوال اختياريه واضطراريه- لرى نقطهٔ نظرلرندن احتياجات عموميه‌لرى نسبتنده افتا

ايتديكى حادثاتك اقتران ايتديكى نتايجى محتشم اثرلرله ائمر ايده‌بيلمك همتنده نيچون بولنه‌مدى ؟ فتواخانه برمجله جمعيتدن مستغنى دكلميدى ؟

وطنمزك هرطرفنى مسلم وغير مسلم تبعه‌مزك هر فردينى مظالميله، سيئاتيله استيلا ايدن دور سابقده بيله عفتنى محافظه ايدرك احكام شرعيه‌يه خاطر، كوكلقا يشه‌ميه‌جكنى عياناً كوسترن و يالكز بطائتندن بشقه برعب ايله لكه‌لنميان او فتوخانهٔ عاليمز بيوك برملت اسلاميه‌نك مرجع قدسى ولان بومقام مقدس، ياوز كبى برخليفهٔ سطوتپناهك جرئى بر زيغنك بيله اوكنى آلان، كوبده بيك كور فتوى ويرن شيخ الاسلاملرك اخلافى اوله‌جق اجله معين درت فتوانك خارجنه چيقمامق و استفتا ايديلن برمسئله‌يى سنه‌لرجه تعويق ايتمك كبى حالاته نه‌قدر شايان اسف كوريليرسه احكام معدلتى جيبندن چيقارمق، كيفنه‌كوره حكم ايتمك ايسته‌ين محفللره محكمه‌لر، يوزلرجه، بيكلرجه ليرالرينى ديكه‌رك الايشنه خدمت هوسنده بولنان برملت فتواخانه‌لرينى برمدرسه خرابه‌سى حالده كورمكله متأثر اولمدقلرندن بلكه مباهى بولندقلرندن طولايى شدتله مؤاخذه‌يه شاياندر .

اوت قصورينى سويلمكده حقلى ايديلر . برجمعيتك ميدانه كتيرديكى برمجله‌دن حقوق مدنيه واسلاميه‌سنى طانيدان برملت فتواخانه‌نك ، فقهاى عثمانيه‌نك حادثات جديده‌ده تطبيقات فقهيه‌لرينى كورمش اوقومش اولسه ايديلر دعاوى نظاميه ديو تحدث ايدن منازعه‌لرينك حلى ايچون بشقه برمحكمه‌يه كيتمزلر . ووظائف شرعيه‌يى غصب ايتديره‌رك ايكى جامع آره‌سنده قالمش بى‌نمازه دونمزلر ايدى . اووقت محافل شرعيه ، علماء اسلام روحانيت مجرده‌يه دكل معرفت ومعدات حقيقيه‌يه تجليكاه اولدقلرينى ودين اسلامك مأخذ قوانين مدنيه اولديغنى آكلايوب ، آكلامقده مشكلات چكمزلر ايدى .

بونلره احتياج يوق ايدى‌ده دررلر دامادلر ابن عابدينلر بورغبتلر بوتوجهلره نه‌دن مظهر اوليوردى . فتوا خانه بيله كتب اسلاف طورركن بونلردن مسئله‌حلنه نه‌يه محتاج اوليوردى ؟

فتواخانه هرمشكله يتشملى‌ايدى . فتواخانه فقهاسنك مفتيلرمزك قاضيلرمزك ، مدرسلرمزك آثار نافعه‌سيله مملكتمز طوب طولو اولملى ايدى .

ملتمز حقلى ايدى اما الاجقلى دكل ايدى . بوآدملر كنديكنديسنه خدايى نابت اوله‌رق يتشسون بزدن اكمك يمك ايسته‌مسون بزساده ميوه‌لرينى قولايجه اقتطاف ايده‌لم . ايده‌مديكمز صورتده كوكنى قازيه‌لم فكرنده بروقت بولنماملى . هم آهنك چالشملى ايدى . چالشملى‌ده بوكون هر املى ، هر كمالى علماسنده بولمق ايسته‌ين ملت علماسنه اولان احترامنى مادةً ومعنىً ابراز ايتملى ، علماسيده آنلرك هرخصوصده كى احتياجاتنى كافل بولنملى ايدى . اكر بويله اوليدى نه ملت اسلاميه محكوم مظالم استبداد وضلال اولور . نه‌ده بضاعهٔ مليه‌مز اولان آثار اسلاف، ملكات فاضلهٔ اسلام، حسيات عاليهٔ عثمانيان غبار آلود تباه ونسيان اوله‌رق آتشلره ياناردى ، نه‌ده بردشمنك پامال تعديسى اولوردى . چونكه غايهٔ مقاصدى اتحاد واستقامت ومعدلت محافظهٔ حقوق‌الله ومراعات حقوق عباد اولان برملتك آرقه‌سى يره كلمزدى . فتواخانه‌مزه نسبتمز بويله ايدى . يادرس وكالتى نه‌ايدى. اورادن نه‌لر بكلنيرايدى. اونى آكلامق ايچون شعبات علوم اسلاميه‌يى براز آكلامه‌مز اقتضا ايدر .

مكتب نواب فقه معلملرندن
الماللى كوچوك حمدى

ترقى

(مابعد)

—

بومنابع فيض آكينك قعر بى پايانه نه‌مرتبه انفاذ نظر ايدر ، نه‌اولديغمزى ، حكومت جليلهٔ اسلاميه‌مزك

نه صورتله تأسس ایلدیکنی ، نه دورلر کچیردیکمزی ، نه کبی مسائلده صواب ایشلدیکمزی ، نه درلو احوالده غفلت وخطایه قاپلدیغمزی ، نصل اولوبده بویله بردرکهٔ پستی یه سقوط ایتدیکمزی علل واسبابیله نه درجه تأمل ومحاکمه ایلیه بیلیر ایسه‌ك سمت صلاح و فلاحه اونسبتده تقرب ایتمش ، اونسبتده ترقیات صحیح وسالمه وسائطنی ادراك و استحضار ایلمش اولورز .

بر ادیبمز :

زمان زمان ترقی جهـان جهان علوم
اولورمی جهل ایله قابل بقای جمعیات؟

بیتیله نه بیـوك بر حقیقته ترجمـان اولمش . بو بر قضیهٔ مسلمه و بدیهیه‌در . بویله بر زمانده‌ده ؛ بویله چالشمغه ، اکتسـاب کمالاته الك زیاده مسـاعد کونلریمزده‌ده تنبه ایتمز وحکمت اسلامیه نامنه اوکرندیکمز ، آکلایه بیلد-یکمز شیلر ؛ کندیلرینه حاشـا علما سوسی ویرن بر شرذمهٔ قلیـله‌نك ، برقاچ تن پرور وتصوف فروشـك عطالته سـائق اقوال متصلفانه‌سندن عبـارت قالیرسه ، همتمزده‌کی بو بیوك نقصان ؛ شبهه ایدیله‌مزکه ، خسرانی ، هم‌ده کلی بر خسرانی انتـاج ایدر . برنجی درجـه‌ده اوروپا مدققین علماسی نظرنده موقعمزی پك کوچولدور ، عادتا حضیض عجز وهیچی یه ایندیرر . طوغریسـنی سویله‌مك لازم کلیرسه ، اوناقد نظرلره قارشی انسـانلغه لیاقتمز اولمدیغنه پك واضح دلیللر تشکیل ایلر !.

اوروپا علماسی دینیانجه درحال خاطره ، اسلامیتی مانع ترقی صـایان ؛ بیك درلو اغراض ومنـافع الجاآتیله او زمینده‌کی ترهات و افکار سخیفه‌لرینی واسطهٔ مطبوعات ایله نشره دامن درمیـان غیرت اولان صـورت بینـان وسطحی نظرانی کتـیریـیورز . برقسم قلیلمزك دکل ، پك چوقلرمزك ذهاب واعتقـادی بومرکزده !. هیچ دوشـونمیورزکه ، بوکون اوروپاده برفرقه ، ممتـاز بر فرقهٔ علما واردرکه ، آنلر برچوق زمانلرینی و بلکه‌ده بتون عمرلرینی السنهٔ شرقیه تحصیلنه وقف ایدییورلر . معـانیٔ منیفهٔ فرقانیه‌مزی ، تفـاسیر شریفه‌یی ، احادیث نبـویه و اصـول وفروع فقهی موشـکافانه تدقیق ایله احکام جلیلهٔ دینیه‌مزك بالعکس هر درلو سعادات وترقیات دنیویه‌یی مروّج وسالکین هدایت قرینی دائما چالشمغه ، دائمـا ایلرله‌مکه مشوق وسـائق اولدیغنی مع التـأسف اعتراف ایتمه‌لی‌یزکه ، بزدن پك چوق زیاده بیلیـورلر ؛ بیلدکلری ایچونده بزده‌کی رخاوته ، بزده‌کی اوضـاع مقلدانه‌یه ، نیچون یالان سـویله‌ملیدر ، نظر استغراب ایله باقیورلر . بوجهتی ، بو بیوك حقیقتی نظر دقته آلمالی‌یز ، آلمالی‌یزده قصور همتمزدن ، نقصان تدقیق وتتبعاتمزدن طولایی بوکون جهالت یوزمدن نه حالده ، نه آجینه‌جق برموقعده بولندیغمزی آکلامالی واو سائقه وخجالتله کیجه کوندوز دیمیوب هرشیدن اول پنجهٔ بی امان جهالتدن یقامزی قورتارمغه ، کوزمزی آچوب وظیفه‌مزی .. دنیامزی بیلوب کورمکه چالشمالی‌یز .

نامق کمالك « نصـاب علمه مالك وتحصیلنه سـالك اولمیان عوامك هوامدن فرقی یوقدر » قولی پك بیوك برحکمت وحقیقتی متضمندر . هرهانکی بربحث ومسئله‌ده نه درلو برعلم وفنـده اولورسـه اولسـون منتسبلرینك مستحضرات ومکتسباتی یالان یاکاش برقاچ شی بلله‌مکه وقتلی وقتسز او بلله‌دیکی شیلری پاپاغان کبی ایراد وتکرار انحصار ایده‌جك اولورسـه ، اوقبیل معلومات سطحیه فائده‌یه بدل تولید مضرت ایده‌بیلیر ! خیر ، بومسئله‌ده تردده محـل یوق . تعبیر صحیح ایله اویله برمسـلکده ثبـات ، محض خسـاردر . بوبحثده ایراد واقامه ایدیله بیله‌جك یوزلرجه دلائلدن قطع نظر ؛ بالمناسبه بش اون سطر یوقاریده کندیلرینی علما طور وصفتنده کوسترمك ایسـته‌ین بعض آوروپالیـلرك لغرض « اسلامیت مانع ترقیدر » طرز فریبنده ایلری سـورمك ایسـتدکلری ادعای واهی‌یه قاپیلیورمك‌ده مدعای واقعـك صحتنه بر برهان باهردر . بویله هرواهی ادعانك صدقنه قائل اولمق هرایشـیدیلن سـوزه اعتماد ایتمـك ، هرکوریلن شیئی

استحسان ایتمك جهلدن ، هم ده عمیق بر جهلدن نشأت
ایدر . برشاعر کزیده بیانمزك شوقطعه‌سیده زمین بحث
ومدعانی تنویر ایلیه‌جك براهین واضحه‌دندر :

اعتماد ایلمه پك سامعه‌یه باصره‌یه
اولور آنلرده نیجه سهو وخطایه مظهر
ایکی خاصیت ایدر باطـل وحقی تمییز
بری تدقیق خـبردر بری تعمیق نظر

* * *

بورایه قـدر علی وجه الاجمال یورودیلان مطالعهٔ قاصرانه دنده مستفاد اوله‌جـغی اوزره تنفس ایتمکه باشـلادیغمز هـوای جانفزای حریتـله یورکلریمزی شیشـیره‌رك ، آفاق اجـلالمزده پرتوبار اولان مهر جهـانتاب حریتـه قارشی کوزلرمزی درت آچارق ، حاصلی بردقیقه فوت ایتمیه‌رك برنجی درجـه‌ده اوجهل عمیقدن ، اودشمن بی امان وخانمانسوزدن تخلیص نفسه وقف وجود ایتمه‌لی ، حصر امل ایله ملی یز . بویله یاپماز ، اوکلفته قاتلانمزده ینه اوبسیط علم واستطلاعمزله اکتفا ایده‌جك ، اوسـاده و قوقزله کنـدمزی برر علامـهٔ جهان فرض ایلیه‌جك اولورسه‌ق ترقی یوللرینی سچوب کوره بیلمك شـویله طوسـون ؛ بوطفـلانه وجاهـلانه حرکاتمزله دوستلرمزی جداً آغلاتمش ، دوشـمنلری ایسه خنده‌دن چاتلاته‌جق برحاله کتیرمش اولورز .

انصاف ایله ملاحظـه بیورلـسون : انوار توحید واسلامیتك زوال ناپذیر برشعشعهٔ اجلال ، فیض وعمران جهان خام برباره‌قهٔ اقبال ایله بتون افـکار عالمی تنویره باشـلادیغی دم مسعوددن بری بوقدر اسـلام دولتی ، اسـلام حکومتی تشـکیل وتأسـس ایلمش . بو دولت و حکومتلردن هانکیلری جهـد ایله ، و رزش نام ایله دائرهٔ علم واطلاعانی توسیع ایدرك احکام منجیهٔ قرآنیه‌یه اوسماوی بیانانه دهـا زیاده عقل ایردیرمش ؛ مصـالح ومعاملات دنیویه‌ده شریعت غرای احمدیه دائرهٔ منجیه‌سندن انحراف ایتمه‌رك عـدل وحقه دها زیاده توسـل وتقرب ایلمشلر ایسه ظفردن ظفره انتقال ایله براثر ، بریاد جمیل براقشـلر ؛ هانکیلری سـائقهٔ غفلت وتن آسانی ایله مضیق جهالت وخودپسندی ایچنده قاله‌رق او احکام جلیـله‌دن ، اوبینات الهیه‌دن اعراض ایلمش ؟ حرکات ومعاملاتنده پك طبیعی اوله‌رق مظالم واعتسافاتی شعار ایدینمشـلر ایسـه آز زمان ایچنده درکهٔ واپسین اضمحلال و منسـیته سقوط ایلمشـلردر . یالکز عالم اسـلامیتده دکل ، تاریخك شهادت عادله‌سـیله ثابت پك بیوك برحقیقتدرکه ، احوالی مضبوط نه‌قدر ملل واقوام وار ایسـه عمومنه مـدار فوز ونصرت معرفت ، باعث بربادی ونکبت جهالت اولمشدر . دنیاده جهالتك ایقاع وتولید ایده‌بیله‌جکی شورش ومظالمه ، اسباب اضمحلال وخرابی‌یه پایان تصـور ایدیله‌میه‌جکی کبی علم ومعرفتك فیوضات عمر انسازینه ، تجلیات سعد آیانته نهایت تصوری قابل اولاماز :

معرفت حقك اجل لطف سبحانیسیدر
عزتك حامیسی ، معموریتك بانیسـیدر
دائم ایلر ظاهر وباطنده تقلیب امـور
صانکه احکام شئونك صانع ثانیسـیدر

ینه تکرار ایدرم : بزم ایچـون یکانه چارهٔ نجـات جهـالتدن ، اوداء دواناپذیردن تخلیص نفسـه سعی واهتمامدر . بوامل مبجل ومقدسك حصولیده هربرشعبهٔ معرفته کوره مـدید برتدقیق وتتبعه ، جـدی برتعمق واختصـاص عرض احتیاج ایلر . اسـلاف کرامزك بقا جویانه بر امـل خاص و ممتاز ایله جابجـا تأسـس واحیا بیوردقلری کتبخانه‌لرمز زواردن خالی قالدقجـه ، او هربری بر رکنجینهٔ حکمت ومعرفت اولان کتب نفیسهٔ اسلامیه ـ بر پاره‌سز دیار اجنبیه‌یه دوشمش بی‌یار وهمدم غربا ویا آغوش شفقت مادردن محروم قالمش یتیملر کبی ـ غبار نسیان ایچنده بولندقچه ، اومرض مدهشدن خلاص نفسه طبیعی امکان تصورایدیله‌مز .

نیجه نسیانی قابل اوله‌میه‌جق اك مؤسف حاللردندرکه، طقوز اون سنه مقدم مطبوعاتمزی اینجه اشغال ایدن مهم برمسئله‌یه قاریشان وکزیده برفرقهٔ شبابه رایت‌کش اقبال اولان غیور برکنج محررمز، فوران دم جوانی ایله پك ایلری کیتمش، سوزی کتبخانه‌لرمزه‌ده انتقال ایتدیره‌رك: «کتبخانه‌لرمز، کتبخانه‌لرمز دییوب طورییورز وبوغرور ایله هندی کبی قاباریورزا. عجبا نه‌یه مالکز؟. اوروپا پانطالونمزی اعمال واحضار ایتمسه چیر چپلاق قاله‌جغز!... دیمدن، جرأتی اودرجه‌لره کوتورمکدن چکنمه‌مش ایدی. انصاف ایله، امعان ایله تأمل وعما که ایدرایسه‌ك بز برقسم کنجلرمزك جرأتی بودرجه‌لره کوتورملرینی‌ده پك طبیعی بولور، کندیلرینی بوفکر وحرکتلرندن طولایی حتی معذور کوره‌بیلیرز. زیرا سائق، غفلت وجهالتدر. عمرنده بردفعه اولسون برکتبخانه‌یه یول اوغراتمنی خیالندن کچیرمه‌مش، تدقیقات وتتبعاتی انتساب ایلدیکی بر ایکی اجنبی لساننده اوقودیغی آثاره انحصار ایلمش کنجلردن بوندن فضله وقوف ومعلوماته انتظار ایتمك بالطبع ممکن اوله‌ماز. (المرء عدوّ لما جهل) حقیقتی‌ده بوکبی احوالده خاطره کلیر. لکن بومسئله‌ده شایان نظر پك مهم برنقطه وار: بز کنجلرمزی، زمام استقبال اداره‌یی ید کفایتلرینه آلاجق او منور الافکار وطن وملت خادملرینی بوقدر عمیق برظلمت جهل ایچنده کورمك ایستیه‌مز. غفلتك بومرتبه‌سنی، جهلك بو درجه‌سنی نه شان انسانیته موافق بولورز، نه‌ده حمیته.

واقعا مبدأ فلاح وسعادتمز اولان (۱۰ تموز ۳۲٤) تاریخ مبجل و یمن اشتمالنه قدر اوچ بش کون اوست اوسته برکتابخانه‌یه یول اوغراتمق، مهم وعمیق مسائله عائد تتبعاته قویولمق برچوق کسکین نظرلره قارشی بیوك برجرأت صاییله بیلیردی ا. ادارهٔ سابقه‌نك اك بیوك مزیتی، اك بیوك لیاقت ومعرفتی هرصنف خلق عمای جهله جهل ایچنده براقق اولدیغی ایچون واسع زمینلرده مطالعاته کیریشمك، هله بیوك برحقیقته ترجمان اولمق اعظم اسباب جنایات دیمك ایدی!. بوده بزلری استکناه احوالدن، استکشاف حقایقدن محروم براقیور، او آجینه‌جق برمرتبه‌ده بولنان غفلت وجهلمزه وسعت و انبساط ویریوردی. فقط بوکون، بوکون نه زمان ایسترسه‌ك هر ایستدیکمز کتبخانه‌یه یول اوغراتمقده، هر ایستدیکمز کتابی آلوب کونلر وهفته‌لرجه اوقومقده هیچ بر مانع وحائل یوق. بوکونده او ملاذ عرفانه التجا ایتمز، دائرهٔ تدقیق وتتبعاتمزی اویوزدن‌ده توسیع غیرتنده بولنماز. باخصوص اوروپا فضلا و ارباب معارفنك علوم شرقیه‌یی تدقیق واستکناه خصوصنده ابراز ایلدکلری همتلردن عبرت آلمازسه‌ق قصور حصراً بزه توجه ایدر، حصراً نقصان حمیت وهمتمزه عائد اولمق لازم کلیر. بو ایسه بزم ایچون پك بیوك برذلدر.

لطافت موقعیه‌سی اعتباریله، حائز اولدیغی ثروت وقابلیات طبیعیه ایله ربع مسکونده برمثلنه دها تصادف ایدیله‌میه‌جکنده اشتباهه محل اولمیان پای تختمزی، اوباشدن باشه کوزل مملکتلرمزی برر یانغین یرینه، بوم وغرابه مقر برر خرابه زار وحشت آثاره دوندیرن یغماکران استبداد، اللهدن قورقق وپیغمبردن حیا ایتمك مزیت واستعدادندن بالکلیه محروم یادایدیلان اوطرفداران مظالم وبیداد اك بیوك غیرت وهمتلرینی کتابخانه‌لرمزی بیللرجه مسدود براقغه، کتابلرمزی فرغونلرك، حجاجلرك‌ده روا کوره‌میه‌جکلری بر شناعت وملعنتله محو ایتمکه، حتی تصوری بیله تویلری اورپرده‌جك برجرأت کستاخانه ایله یاقغه حصر وصرف ایتدیلر! بز زواللیلر، شوصوك اوتوز بوقدر سنه ظرفنده هیچ بر دورده کورلمه‌مش بویله برمصیبت قارشوسنده‌ده بولندق. قیمتدار ونفیس بیکلرجه کتابلرمز تاراج ایدلدی، مهم برقسمی چالندی، اجنبیلره صاتیلدی. بوچالنوب صاتیلان قسمی بوکون بنه استفاده‌یه خادم ومحفوظ بولندقلری ایچون پك اوقدر تأسفی موجب

اولمسه بیله طعمهٔ لهیب اعتساف اولنلرك خاطرهٔ خرد سوزی قلوب ارباب حمیتده پك درین والتیام ناپذیر یاره‌لر آچار . بوبزم ایچون هرصورتده کوره جبر وتلافیسی پك مشکل وبلکه‌ده ناقابل برضیاع الیمدر . مع هذاموجودی حسن محافظه‌یه ، موجوددن یولیله وحقیله استفاده‌یه چالیشیرسه‌ق اوده بزی آماله ، آمال مقدسه وترقی جویانه‌مزه ایردیره‌بیلیر .

مطالعاتمی علوم شرقیه‌دن استنتاج واستحصال ایدیله‌جك فوائده مخصوص بولندیروب‌ده الك زیاده اوفکری تعقیب ایدیشمدن ، غربك مأثر کمالاتندن اعراض ایتمك ایستدیکمه ذاهب اوله بیله‌جك برفردك وجودینه احتمال ویرمم . مقاله ناچیزانه‌می دقتله مشمول لحاظهٔ التفات بیوره‌جق قارئین کرام بالعکس پك کوزل تقدیر بیوررلر که ، شوسوزی بوقدر اوزاتمقدن یکانه مقصدم ؛ دها ایلروسنه کیتمك عموممز ایچون قابل اوله‌مسه بیله شرق حقنده‌کی معلوماتمزك غربه عائدوقوفمز درجه‌سنده اولسون الساعه خدمت ایدلسنی تمنی‌یه مقصوردر .

مابعدی وار

مقری کوی : خلیل ادیب

انسانلرك برقانونه احتیاجلری

انسان طبعا مدنیدر . قضیه‌سی اثباته محتاج مسائلدن دکلسه‌ده بوبابده برایکی سوز سویلمك ایسترم شویله‌که : هرشخص ایچون یالکز باشنه یشامق ممکن دکلدر . چونکه هرفرد یشامق خصوصنده مأکولات ومشروباته تأثیرات خارجیه‌دن وقایه ایچون لباسه، یاز وقیشه مناسب اوله‌جق مسکنه ، حیوانات وحشیه‌نك مهاجمه‌سندن صیانةً اسلحه‌یه محتاجدر . حالبوکه اشیای مذکوره اساساً موجود اولمیوب هربری برنوع صنعت‌ایله حاصل اولیور . برانسان صنعتلرك جمله‌سنی تحصیل ایدوبده یشامق ایچون محتاج اولدیغی هرشیئی استحصال ایده‌بیلمك ممکن دکلدر . ازجمله مابه‌الحیاة اولان براوقه اکمك استحصال ایتمك ایچون اولاً حیوانات یتشدیرمك واستعمال ایتمك ، ثانیاً دولکرلك ، ثالثاً تیمورجیلك ، رابعاً چفتجیلك، خامسا چولحه‌جیلق، سادساد کرمنجیلك سابعا اکمکجیلك ، صنعتلرینی اوکرنه‌رك بالفعل اجرا ایتمکه محتاجز .

افراد انسانیه‌دن شخص واحد ، صنائع مذکوره‌یی بالفعل اجرایه مقتدر اوله‌میه‌جغی جهتله براوقه اکمك وجوده کتورمکدن عاجزدر .

شوحالده انسان ، رفاه وسعادتله یشامق خصوصنده بنی نوعنك معاونتنه محتاجدر . چونکه افراد انسانیه‌دن هربری یشامق ایچون محتاج اولدیغی شیلردن برینی وجوده کتورمکله بالعموم افرادانسانیه‌نك اسباب معیشتی سهولتله حصوله کلمش اولور . بناءً علیه حیات بشریه‌نك ادامه‌سی مدنیت واجتماعه متوقفدر .

مدنیت (مدنی ؛ یشامق ایچون لازم اولان شیلری بشقه‌سنه محتاج اولمیه‌رق کندی کندیلرینه استحصال ایلین قوم دیمکدر .) ایسه افراد انسانیه آره‌سنده معاملات ومعاوضات جریانی ایجاب ایده‌جکی امر ضروریدر . انسانلر قوهٔ عاقله ، قوهٔ غضبیه، قوهٔ شهویه نامریله اوچ قوت اوزره خلق اولنمشلردر . قوهٔ عاقله آنلری دائما معرفت ، طاعت ، صلاح وکماله سوق ایلدیکندن بوکا نظراً انسانلر آره‌سنده مقاتله ومنازعه وظلم وتعدی کبی احوال حصوله کلمز ایسه‌ده فقط قوهٔ غضبیه وقوهٔ شهویه دفع مضرت وجلب منفعت کبی اساسلره خادم بولندقلرندن افراد انسانیه آره‌لرنده ظلم واستبداد ومنازعه‌ومقاتله کبی احوال وافعال مذمومه‌نك حصولی امر قطعیدر .

بناءً علیه اشبو ایکی قوتك مشروع اولمیان شیلره تهاجمی دفع ایدرك تأثیرلرینی منع و کسر ایتمك ، سوق

ایلیه‌جکلری ظلم وفساد واستبدادك حصولنه میدان ویرمامك ، انسانلرك مدنیت واجتماعلرینه مخل اوله‌جق نقائص وفساداتی دفع ایدرك آنلره حریت وسربستی ویرمك ، مادی ومعنوی دنیوی واخروی حضیض نقصاندن اوج کماله ایصال ایتمك ایچون افراد انسانیه آره‌سنده برقانون اولمق لازمدر .

بوقانون نه کبی صفاتی حائز اولملیدر : قانون مذکور انسانلره معارف، تعاون ، عدالت ، استقامت، مساوات حریت طریقلرینی وآره‌لرنده وقوعه کله‌جك معاملات ومعاوضاتك صورت اجراسنی جلب منفعت دفع مضرت یوللرینی والحاصل بتون مسائل حیاتیه‌یی هرزمانك احتیاجنه موافق برصورتده بیان ایتملیدر .

قانون مذکور کیم طرفندن تنظیم ایدلمش اولملی؟ بالعموم افراد انسانیه‌نك مادی ومعنوی، دنیوی واخری کمالات ونقائصی ، منافع ومضاری نظر مطالعه‌یه آلینورسه انسانلری هرجهتدن اوج کمالاته ایصال ایده‌جك ودائرهٔ عدل وانصافدن خارجه براقمیه‌جق برقانون وجوده کتورمك ممکن دکلدر . نته‌کیم شمدی‌یه قدر بویله برقانون وجوده کتوره‌مه‌مشلردر . چونکه انسانلرك علم ومطالعه‌لری بوکا کافی دکلدر . بناءً علیه قانون مذکور اولمش واوله‌جق جزئیات وکلیاتی وافراد انسانیه‌دن هرفردك منافع ومضارینی علمی محیط اولان خالق سبحانه وتقدس حضرتلری طرفندن وضع وتنظیم ایدلمش اولمق لازمدر .

اشبو لزومدن طولایی جناب خلاق عالم پیغمبران عظام افندیلریمز حضراتیله محض لطف ورحمتدن اوله‌رق صوك درجه عدل وانصاف اوزره مبنی وظلم واستبدادی بسبتون قالع قوانین مخصوصه ارسال بیورمشدر .

قوانین سبحانیه‌نك اساسی حضرت آدمده تمهد ایلیوب عادت وسنت آلهی ایله تدریجاً نمی وتکمل ایده ایده کمالده نهایت درجه‌یه بالغ اولدیغی حالده سیدنا حضرت (محمد) صلی الله علیه وسلم افندمز واسطه‌سیله بالعموم انسانلره ارسال بیورلمشدر .

طرف سبحانیدن عموم انسانلره ارسال بیوریلان قانون ، قرآن کریم وکتاب الله‌در .

قرآن کریم ، عدالت ، استقامت ، مساوات ،اخوت اتحاد ، صنعت ، تجارت ، معارف ، جهاد ، دفع مضرت ومجرملره مجازات ایله امر ایدرك انسانلرك مادی ودنیوی تکمللرینی بیان بیوریور .

قرآن کریم ، صانع تعالی حضرتلرینك ذات الوهیتی وصفات جلیله‌لرینی معرفت وافاضه بیورمش اولدیغی جود وعطا مقابلنده تشکر وطاعت ایتمك وپیغمبران عظام حضراتنك جمله‌سنی وعالم آخرتی تصدیق واقرار ایلمك خصوصلرینی امر ایدرکده انسانلرك معنوی واخروی تکمللرینی بیان بیوریور .

بناءً علیه قرآن کریم ، انسانلرك هرخصوصده تکمللرینی کافل بیوك برقانون اساسیدر. اس القوانیندر.

ایمدی انتظام امور ایچون محتاج اولدیغمز قانونی محافظه ایتمك واجبدر . کرك شریعت وکرکسه قانون اساسی‌یی محافظه فکر عدالت واستقامتده اتحاد ایتمکه وبوخصوصده لازم کله‌جك قوتی استحصاله متوقفدر .

قوت ایسه ثروت ، تجارت ، صنعت ، ومعارفه موقوفدر . اسباب مذکوره دین اسلامك بقا وتعالیسنه مدار اولدیغندن آنلری درجهٔ کماله ایردیرمك جمله امت محمده فرض اولدیغی کبی قانون اساسی ، شرع شریفك بقا واجرا اولنمسنه بروسیله اوله‌جغندن آنی محافظه ایتمك‌ده جمله‌مزه فرضدر . شاید اسباب مذکوره‌یی التزامده قصور ایده‌جك اولور ایسه‌ك بوقصور جمعیت ودینمزك انقراضنه سبب اوله‌جغندن جمله‌مز عاصی وکناهکار اوله‌جغمز شبهه‌سزدر . دین مبین اسلامك قوام وبقاسی قرآن واحکام دینیه‌یه تمسك ایله‌در .

جابر ابن عبدالله رضی الله عنه روایت ایدییورلر که :
(امرنا رسول الله صلی الله علیه وسلم ان نضرب بهذا یعنی السیف من عدل عن هذا یعنی المصحف) .

دیمك اولیور كه : ملت وحكومت اسلامیه‌نك محافظه‌سی ایچون ایكی بیوك قوت استحصال ایتمك لازمكلیور . بری قوهٔ قانونیه دیكریده قوهٔ عسكریه‌در بناءً علیه (لاعقل كالتدبیر) حدیث عالیسی رهبر حركات اتخاذ ایده‌رك اتحاد واتفاق ایتملی یز دین وجمعیتمزك ترقیسی خصوصنده ال برلكیله چالیشملی یز بردها اسارت بیوندیریغنه كیرمه‌مكه چالیشملی یز . بونكله قالمیوب قوتمزی توسیع ایده‌رك آوروپا اسارتندنده قورتلمغه سعی ایتملی یز ایشته اووقت حریت كامله‌یه نائل اولمش اولورز .

فاتح درسعامندن اسكلبلی
محمد عاطف

عروة الوثقی

(مابعد)

عقلای بشر مافوق القوی اولان قدرت محیطه‌نك تأثیر كاینی تحتنده زبون قاله‌رق او قسام ازلینك هر فرد ذی حیاته تودیع بیوردیغی قوای كافیه و منابع كافه سایه‌سنده عالم ایچنده تحلیل وتركیب قاعدیت معروضه‌سندن منبعث برچوق شیلر یاپمقده‌در . برذره ، حكمت باری‌یی سیر ایتملی كه محیط استوائی سویه‌سندن بسمای ارضیده . كرهٔ هواده نجه بیوك انقلابانه اوغرایه‌رق یكچیور ، بیكلرله ساعتلك مسافه قطع ایدییور ، مهد ارضه ایڼیور ، بطن ترابه ایكچیور ، سوق قضای آلهی ایله مجهول دلیكلره كیرییور . حاصلی حیرتفزا سیاحتلر اجرا ایدییورده ینه مرجعنه ذره حالنده دونیور ، دوشونملی ، نه بیوك قدرتدر بو قدرت ! ونه بیوك حكمتدر بو حكمت !

ایشته تحصیلدن محروم اولانلر قدرت باری‌یی پك تنك برنظرله تماشا ایدرلر ، برچوبانك ، برصواجینك تحصیل ایله تنور ایتمه‌مش عاقله‌سی نه قدر استعداد فطری‌یه قرین اولورسه اولسون ینه عقیمدر . هیچ بروقت ابن رشد قدر جناب حقی بیوك بیله‌من نصل بیله‌بیلوركه اولا بیلمكه اولان استعداد اظهار ایدله‌مش . مثلا :

بو كون همای دین عالیشانم ، باشمده سایه‌باندر . دین ابد نشانمك شهپر حمایه‌سنده پك عمیق حكمتلری كورمكه نامزدم . بو نعمت الهیه‌یه قارشو بیلمم نه‌صورتله عرض شكران ایده‌بیلملی ! ابوالبشر حضرتلری قدر یاشاسه‌م بیله صوك دقیقهٔ عمرمده ینه حق شكرانی ایفادن عاجز قاله‌جغم !

عطیهٔ دین قدر اجلی ، قیمتدار برجوهرمی اولور ؟ دینسز قالمقدن ، اول وآخر و ظاهر و باطن اولان او حافظ بی انبازه صیغینرز . دینسزلك مسلكنه قائلیت كبی مصیبت ایكی جهانده تصور ایدیله‌من .

عجبا شو سایهٔ رب عزتده مستظل ومعرفت حقله مجبول بولندیغم ارض وما علیهاده واقع اولان حادثات واعراض موقته و دائمه‌دن ، نباتدن ، معدندن ، صودن ، هوادن ، یلدیزدن ، طاشدن ، طوپاچدن او محیی كل شی اولان قیوم جلیل حضرتلرینه اعتلایه اوذات اقدس ازلی حقنده پك درین بر حس حرمت وتكریم طویمقله ینه بیلمم كه ابن یونس قدر ، شیخ محی الدین قدر موفق اوله‌بیلدمی ؟

بو فكر اویله بر فكردركه صحتی سند آسمانی ایله [بیلنلر ایله بیلمینلر مساوی اولورمی] مؤیددر . دكلی ، بن آنلر قدر بیله‌میورم . انظارمده شعشعه انداز اولان هر آیت حق ، بكانه قدر ناطقه پیراده اولسه بن اودلیل عالمدن مثلا خواجه تحسین قدر معنی چیقارمم ! مرحومك :

سطور حادثات دهردر ابعاد نامحدود
مجسم لفظ معنیداردر عالمده هرموجود

بیت غراسی كه نجه علوی افكارك معكسیدر . شبهه‌سزدركه ابی بر بیلیش سایه‌سنده سویلنمشدر . بن فرضا مرحوم قدر الوهیت آشنا اولمق ایچون سطحی نظارلق قلعه‌سنده محصور قالمامالی‌یم ، تاكه او درجهٔ وقوفه وصلتم میسر اولسون . مفطور اولدیغم استعداد ظاهر اولسون .

بيلمش ديدمـده خاطريمه كلدی . تعريفـه حاجت يوقسه‌ده سـويله‌يه‌يمكه بو بيلمش حقيقتی واقعه مطـابق اوله‌رق حق بيلمش ، جست وجـوی حق سـايه‌سنده ايديلن وقوف ديمكدركه بووقوف انجق حكمای الهيونه مخصوصدر . يوقسه بوخنزكبی ، شو پنهوئر كبی فيلسوفلق نامنی سرقتله كچينلر مثللو طاشی طوپراغی و بونلرك كويا خالقی اولان كوچك كوچك ذرات ماديه‌يی حاشـا حق اعتقاد ايدن اخلاقسزلرك بر بيلمشی ، بر اعتقـادی واردركه بزم اويله بيلمش ، اويله اعتقـاده قربيتـدن جمله‌سنی وجمله‌مزی حفظ بيورسون . اويله بيلمشه باشقه برتعبير قحطلغندن دولايی بيلمش ديمكده مضطر قاليورز .

مابعدی وار

مشيخت مكتوبی قلمی خلفاسندن
معمار زاده
محمد علی

برمكتوب

[قال الله تعالى يا ايهـا الذين آمنوا اتقوالله وقولوا قولاً سديداً]

درسعادتده بيان‌الحق نامنده برغزته‌نك نشره ابتدا ايتمش اولديغی مسموع عاجزانه‌م اولمشـيدی . مؤخراً اليمه كچن برايكی نسخه‌سنی تماميله مطالعه ايتماملهمندرجاتنك مباحث شريفـه ونافعه‌دن عبـارت اولديغی واسمنك مسماسنه توافق ايتـديكنی كوردم يعنی بومحترم غزته‌ده حق سوزلر واردر بيـاناتی آيات جليله واحاديث نبويه ومسائل فقهيه‌يه مستندر بعض جهله طرفنـدن احكام شرعيه‌يه مخالف اوله‌رق تصدی ايديلان نشرياتی تزيـيفه ومعارضلرك آرای ركيكه‌سنی ادلۀ شرعيه ايله ردوتقبيحه كافل وهرحال ومعامله‌ده حق نه‌ايسه آنی تحقيق واثباته كافيدر بناءً عليه يتشديكمز شو زمان سعد اقترانده بويله برغزته‌نك نشرندن طولايی عموم ملتك لساندن راسمۀ تشكری ايفايه مسـارعتله نشرينه همت بيوران ذوات كرامك شايان تبريك و تقدير بولنـدقلرينی من‌غير حد عرض وبيان ايدرك آتيده‌كی مقاله‌يی علاوه ايلرم .

[قال‌الله تعـالی وسيعلم الذين ظلموا ای منقلب ينقلبون] خيلی برزماندركه ملت معظمۀ عثمانيه بر طاقم ظلمه‌نك بليۀ تعسفاتنه كرفتار اوله‌رق نه‌يايه‌جقلرينی ونه سـويليه‌جكلرينی شاشرمشـلردی حتی ملتدن بعض كيمسه‌لره حقه دائر برخاطره حدوثيله آنی سـويلمك ايستديكنده كمال دهشت وحيرتله اطرافنه باقوب كندی كندی‌يه دير ايديكه شـو سوز طوغری بر سـوزدر سويلرسم عجبـا كنديمه ضرری طوقونورمی ؟ بونلرك بعضيسی نفسندن قورقه‌رق شمدی‌حقی سويلمك جنايت كبيدر ديه صبر وتحملی اختيار ايله سكوت ايدوب بوكا بدل درونـنده بر داغ اليم آچاردی وبعضيسی تحمل ايده‌ميه‌رك هرچه بادآباد ديه سويلرسه‌ده همان كنديسنی نتيجۀ ظلمه‌يه دوچار اولمش واداره اسـتبدادك تأثيری آلتنده قالمش كورردی اوزمان استبداد برزمان ايديكه : ملك وملتك ترقی وسعادتی نه‌كبی اسـبابه توقف ايدر ؟ ونقصانلريمز نه‌كبی وسائلك استحصاليله اكمال ايديله‌بيلير ؛ اصلا دوشـونلمديكی كبی صداقت واستقامتلی كيمسه‌لر تحقير وتبعيد ايديله‌رك دسـايس غدريه ايله ارباب عفت وناموسی پريشـان ايلمك يولنی كيم كه زياده بيايرسـه اوكيمسه‌لر اونسبتده مظهر تكريمات اولوردی . اوزمان برزمان ايديكه درهم ودينارك جلب وادخاری وظالمانه قوۀ نفـوذيه اجراسی مقصد اصلی عد ايديله‌رك ملك وملتك عمران وتعاليسی حقنده‌كی مقـاصد عاليه وادئ تراخی وتكاسلده قالمشيدی .

[قال رسول‌الله صلی الله تعالی عليه وسلم تَعِسَ عبدُ الدرهم تعس عبدُالدينار] عاقبت اشبو حديث بليغ نبوينك سری اوكبی مقاصد فاسده اصحابی اولان بدناملر حقنده ظاهر اولمغله الحمدلله تعـالی جزای سزالرينی بولديلر . اوزمان برزمان ايديكه كندی اقبالی وحظوظ نفسانيه‌سنك

کیف مایشاء اجراسنی ملك وملتك قهر وتخریبنده بولمش کیمسه‌لر وار ایدی . او زمان بر زمان ایدیکه شرعاً حرام اولان شیلر منع اولنمق لازم ایکن بالعکس علماء دین مبینك اخلافه یادکار کزیني اولوبده ملت معززهٔ اسلامیه‌نك دنیوی واخروی فوز وسعادتی وسائلی محتوی بولنان بعض کتب نفیسه انتشاردن منع ایدیله‌رك ارباب استفاده محروم ایدیلیردی . اوزمان بر زمان ایدیکه پای تخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهر شهیری حین فتحندن برو مهبط علمای دین ومقر ارباب یقین اولمق مقصد عالیسیله دیار بعیده‌دن بیله نیجه اعاظم علمانك جلبنه وحقلرنده احترامات لایقه اجراسنه وطلبهٔ علومك تکثیریله برطرفدن علماء یتشدیرلمسنه فوق العاده همتلر صرف اولنه‌رق بونجه عصرلردنبرو شهر مذکورده اومقصد عالینك حصولی وهمم معروضه‌نك آثار نافعه‌سی کورلمشیکن کچیردیکمز استبداد زماننده طشره‌دن پای تخته طلبه براقامق شویله طورسون پای تختده موجود اولان علما وطلبه حقلرنده کونا کون سعایلر تصلیعیله شو زمرهٔ محترمه‌یه کمال درجه یأس وفتور ویرلمك کبی حالات ردیه ایقاع ایدیلیر ایدی .

اعصار سالفه‌ده یتشمش وترقی ایتمش اولان علماء وادبانك درجات ترقیاتنك قسم اعظمنه‌قدر ومزیتلرینك تقدیری وتلطیفات فوق الغایه‌یه مظهریتلری وسیله اولوردی زمان استبدادده ایسه ظهور ایدن علما وادبا وارباب حمیتك مظهر تلطیفات وتشویقات اولمسی شویله طورسون بالعکس بو ذوات برر صورتله یأس وفتوره اوغرادیله‌رق محروم وبی اعتبار براقیلوب ارباب جهل وتکاسل فوق المأمول تکریماته نائل اولورلر ایدی. شو زمان حاضرمزده اصلاحات مقتضیه اجراسی وامورك اربابنه تودیعی طبیعی اولدیغندن بمنه الکریم زمانمزده کندیلرندن هرصورتله استفاده اولنه‌بیله‌جك بك چوق علما وادبا وارباب حزم ورویت یتشه‌جکی قویاً مأمولمزدر.

الحاصل او زمان استبدادده ارباب عقولك چاك جیب تحملنی دامانه ایندیره‌جك درجه‌ده حالات مضره حکم فرما ایکن [قال الله تعالی سیجعل الله بعد عسر یسرا] جناب عادل مطلق بوملت نجیبه‌یی لطف عمیمندن بهره‌دار بیوره‌رق ارباب نصفت وحمیتدن بعض ذوات فضائل سماتی خضر کبی وبلکه غزوات نبویه‌نك بعضیسنده نصرت ایچون من قبل الرحمن ارسال بیوریلان ملائکه کبی بو ملت مغدوره‌یه فریاد رس اولمق اوزره میدانه چیقارمش والهامات سبحانیه‌سنه مظهر بیورمش اولمغله مشارالیهم تشمیرساق غیرت وحمیت بیوره‌رق اوظالمرك وجودینی ساحهٔ دولتدن ازاله وتطهیره واستبداد بلیه‌سنك عموم ملتك باشندن دفعنه وادارهٔ منجیهٔ مشروطیتك اعلانه له الحمد موفق اولمشلردر .

[قال الله تعالی فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد لله رب العالمین] ذوات مشارالیهمك بوبابده‌کی همت وموفقیتلرینه [من لم یشکر الناس لم یشکر الله] حدیث شریفنه امتثالاً هزار زبان ایله عرض شکران ایلرز .

زائل اولان استبداد زمانی ایله شوزمان حاضرمز بیننده نسبت آرانیله‌جق اولسه استبداد زمانك ظلماته وزمان حاضرمزك انوار لامعهٔ الهیه‌یه مشابهتی مسلماتدندر. استبداد زمانی یازین ایام باحورده کونشه قارشو اوتوروب حرارت شدیده‌نك تأثیری آلتنده قاله‌رق ترلر دوکمك کبیدر زمان حاضرمز ایسه ایام صیفده غایت سایه‌دار واطرافی چمنزار اولان وبرجهتدن سلسبیل مثالی میاه بارده جریان ایلیان بردرخت دلنشینك کولکه‌سی آلتنده احبا ایله بالین استراحته طیانوب اوطوره‌رق واذواق کونا کونه مظهر اولمق کبیدر . زمان استبداد زمان موته شبیهدر چونکه اوزمانك تأثیرندن ملك وملت حالت نزعه کلمش برشخص کبی ایدی . زمان حاضرمز قلوب ملتیه‌یی باشدن حیات بخش ایتمش اولدیغندن حیات زمانه بکزر . شوایکی زمانك بیننده‌کی فرقی انجق ارباب بصیرت وحمیت آکلار . اجلاف صنفندن وافکار ملوثه اصحابندن اولنلر

بيلمز . چونكه آنلر كوردر وچشم بصيرتلرى قپاليدر .
[قال الله تعالى و مايستوى الاعمى و البصير ولاالظلمات ولاالنور ولاالظل ولاالحرور . ومايستوى الاحياء ولاالاموات] ملت آره‌سنده شوبخشايش الهى اولان ادارهٔ مشروطيتك قدرنى بيلميانلر وممنون اولميانلر بولنديغى مع التأسف ايشيديليور . اوكبلر انظار عامه‌ده غايت آلچق ودرجهٔ نهايه‌ده احمق بولندقلرندن اوكبلر سزاوار تقبيح وتوبيخ اولوب شايد اويله افكار ناهمواردن واز كچمدكلرى تقديرده كنديلرينى مجازاة شديده پنچه‌سنده كوره‌جكلرى شوزمان اقبال نشانك لوازم سريعه وبديعه‌سندندر .

واهب الامال حضرتلرينه لايعد ولايحصى حمد وثنالر اولسونكه بزى بويله برزمانه قاووشديردى . بعدما عموم ملتك عهده‌سنه ترتب ايدن وظيفه حضرت حى منانه حمد ايله قنى جنس ومذهبدن اولورسه اولسون عموم ملت عثمانيه يكديكريله خوش كچينه‌رك وحقيقى براتفاق عقد ايليه‌رك دولتمزك اعتلاى شانى وملك وملتك اكمال نقصانى وبالوجوه ترقى وسامانى هرنه اسبابه منوط ايسه ال برلكيله استحصال واستحضارينه همت وغيرت ايلمك وطوغريلقدن آيرلمامق وهرمعامله‌ده عدل وانصافى ترك ايتمامك واحكام شرعيه ومقتضيات قانونيه‌يه توفيق حركت واوامر حكومته انقياد و اطاعت ايتمك وكندى فائده‌سنى آخرك ضررنده آرامامق وخليفهٔ زمانك عافيت وموفقيتنه دعا ايلمكدر . ومن الله التوفيق نعم المولى ونعم الرفيق .

قره حصارشرقى مفتيسى
مصطفى عاصم

ادبيات

— مدرسه —

اى مدرسه ، اى مطلع انوار معالى
فيضكله دمادم
ايتمكده نجيبانه ، كريمانه تعالى
بر باشقه‌جه عالم
ايلرسك افقلرده‌كى قسوتلى سمايى
تالان و پريشان
پارلار يد عرفان ايله آچدقچه نقابى
سيماى سروشان

§

مبناى كزينكده‌كى آثار مهابت
بانيلريكك حس صميميسنى اظهار
ايتمكده پديدار
برناليش حجت
مجلاى حزينكده‌كى انظار غرابت
علويت شانكده خصومتله سيهكار
نا قابل انكار
ايجاب جهالت

§

سندن يتيشن بونجه مشاهير اعاظم
برلمعه معالم
طرزنده ، تواريخه شرف ويرمش ايكن سن
لايقمى‌كه صيتكله تناسب ايده‌جك بر
عنوان شرفدن
اول خائب و خاسر
يوق ، يوق اونباهت‌كه صفابخش خيالم
سايه‌ك ايله قائم
آنجق بونى امعان ايده‌جك ديدهٔ روشن
غفلتله ، جهالتله بوكون اولمسه ظاهر
فردا كله‌رك شن
اظهار ايده‌جكدر

§

بونامى زيور كفتار ايدوب‌ده شوق ايله‌بن
نه‌دلسه بحثه شروع ايلدمى مدرسه‌دن
كوكلده لشوه‌لى برحس ، بر ابتسام اويانير
خيال وخاطره سرعتله اويله طالغه‌لانير

که سانحاتمی بر دورلو ضبط وثبت ایده‌م
بتون دوشونجه‌می بر سلکه نظم ایدوب کیده‌م
زمان، زمان : نیجه در دورهٔ شباب ؟ دیرم
او آنده عالم ماضی‌یه‌دك شتاب ایده‌رم
زمان اولورکه توارد ایدر نواقص حال
اودم آرار، طورورم بر مدار استکمال
شوؤن آتیه آه او جهان خاطره سوز
تعین ایله‌یه‌مز چشم اعتباره هنوز
اوت ! او عالم ریب وکان‌ده کون کچه‌رك
کلوب نکاه بصیرتده انکشاف ایده‌جك
فقط حیات بشرده دوام قطعی یوق
او عصری کوره‌میه‌جك بلکه کیم بیلیر دها چوق

§

اون آلتی ییلی قدر اول دی اقربادن بر
انیس صحبته مالك ایدم‌که پك نادر
مصادف اولدم آنك برمثال خلقتنه
جهانده واله و مشتاق ایدم محبتنه
یگانه مونس روحمدی، غمکسارمدی
ظلال حجره‌ده برخوشنجه یار غارمدی
ایجه وقف حیات ایلمشدی تحصیله
دهای خلقته مالك ایدی خصوصیله
عجب علومی احاطه نصیب اولورمی ؟ دییه
نکاه حسرتی هپ منعطفدی آتی‌یه
کونك برنده کلوب یاندی برحرارتله
مرض‌ده باشلادی اجرای حکمه شدتله
هکیم کلوب باقیور هرصباح، نهایت بر
کلیشده کیزلیجه : بیچاره پك امیدسزدر
دیینجه محو وتباه اولدی زبدهٔ آمال
اوکوندی دوشدی یره بر نهال استقبال

فاتح درسعاملرندن
قونیه‌لی : ع . عاطف

اجتماعیات

— اسلام قادینلری —
و
« مودا »

دور سابقده مظلم برجهالت ایچنده بوغوله‌رق هردرلو سیئاته سوق اولنسان وتاریخده حمیتلریله، شفقتلریله، حتی شجاعتلریله بدیعه‌لر، خارقه‌لر کوسترمش بولنان او بیوك و شانلی اسلام قادینلرینك بوکونکی اولادی، جهانك حرمتنه بحق مظهر اولمسی ایجاب ایدن نسوان مسلمه، بومرتبه جهللرینه رغماً قیمت افضلین اولیه‌لرینی ذره قدر ضایع ایتمدیلر.

بو عمان ظلمتده انجق مشکات نوری ایله فکر وقلبمزی تنویر ایدن دین مبین، بالجمله ادیانك، جمعیت مدنیه‌نك فوقنده امتیازلر بخش ایدن، حتی الك اوفاق هوسلرمزی بیله تطمینه قدر دوشونان دیانت اسلامیه، بوسائق علوی بوکون مقدس وطنك، بو سینه‌سی مجروح معزز مادرك جریحه‌لرندن براز ینك قادینلره خاص شفقت و فداکاری ایله تداویسنی بالجمله قادینلرمزه امر ایدییور.

بومقدس وظیفه اوغورنده دین وناموسندن غیری هرشیئ، اکر ایجاب ایدرسه معزز حیاتنی بیله فدایه حاضر اولمیان بر اسلام قادینی تصور وخولیا ایدیله‌مز. بویله تصورده بولنمق انصافسزلق وحتی دینه بیلورکه آچیق وعظیم بر بهتان اولور.

ایمدی بویله متین، متین اولدیغی قدر مسعود اخلاق عالیهٔ اسلامیه ایله متصف اسلام قادینلرنده مودا پرستلك، زینت مجلوبیتی کبی علت عارضه هیچ بروقتده باخصوص وطنه قارشو ابراز حمیت کبی شایان تبجیل و افتخار بر وظیفه قارشوسنده اصلا توسع ایدوب مزمن حالنه کله‌مز وکله‌مامليدر.

شو سطرلری یازمقدن مقصدمك نسوان مسلمه‌نك

فکر تزیندن واز کچملرینی علی العمیا توصیه‌دن عبارت اولدیغنی ظن ایتمك خطادر .

دنیاده هرهانکی ملتدن و هانکی دینه منسوب اولور ایسه اولسون حتی وحشیلر نزدنده بیله هیچ بر قادینك فکر تزیندن عاری اوله‌رق طوغمش بولندیغنه اینانمق صاف دللك اولور . بناءً علیه نسوان مسلمه‌نك اشبو حس طبیعیدن تجرد ایتملرینی تمنی ایتمکده اومرتبه‌ده ساده دللك کوسترمکدر .

انجق ملکمزده حاصل اولمیان ، کندی اللرمزله ایشله‌نوب طوقونمیان اشیا ایله تزینی بودور حریت ، بودور تشبث شخصیده کندیمزه شان دکل شین عد ایتمك لازم کلیر .

اتحاد ایدوب هرشیئه وهر محرومیته شمدیلك قاتلانه‌جغز ، معمولاتمز آره‌سنده اوروپا منسوجاتنه فائق اشیا بوله‌ماز ایسه‌کده حمیةً وحتی بر پارچه‌ده اقتصاداً معمولات موجوده‌مز اك قبا شیلر اولسه‌ده ملی اولمق اعتباریله هیچ صیقلمیه‌رق ، صیقلمه‌دقدن بشقه افتخار بیله ایدرك قبول و استعمال ایلیه‌جکز . بوبابده طالشدقلرمزله قطعی سوز ویرمشزدر .

بزدن ثبات ومتانت ، عائله‌لری اوغورنده هر فداکارلغی اجرادن چکنمیان ارککلرمزدنده همت وغیرت انتظار اولنور .

بز برمدته قدر بوله‌بیله‌جکمزی کیمك فداکارلغنده بولنه‌جغمزه مقابل ارککلرمزده بزه اوروپا اقمشه‌سنه معادل منسوجات یتشدیرمك امرنده سعی وغیرت ایدرك فابریقه‌لر تأسیس وکشاد ایلملری لازمدر .

* * *

بزی اك زیاده خراب ایدن مسئله مودادر .

ملت عثمانیه‌نك نسوان غیر مسلمه‌نی سویله‌ده‌جك اولورسه‌ق آله‌جغمز جواب حقده عادتا بلای مبرم اولان بومودا یوزندن دوچار اولدقلری صیقنتی‌لرینی خلوص قلبله اعتراف ایدرلر .

بوبابده پك چوقلریله تعاطیٔ افکار ایتمشزدر . انلرك اقتضاسیله مجبور اولدقلری مودا مراسمنك بادی اوله‌جغی مصارف زقاقلق ، سوواره‌لق کبی برقاچ قات البسه بدلی اولوبده اندن بیله شتکا ایدن نسوان مرقومه‌نك شو شکایتلرینه مقابل بزم بوبابده زقاقلق ، دوکونلك ، بایراملق وسائره نامlریله اختیار ایلدیکمز اسرافات جداً انظار دقته آلنمغه جدیردر .

هله بردوکونده کیدیکمز البسه‌یی بردها بشقه بردوکونده دکل آ بعد ازین هیچ بر یرده کیه‌مامك خصوصنده‌کی افکار ناهموارك نه‌قدر بی سود اولدیغی درکار اولدیغندن اول باول بوکبی فکردن واز کچملی‌یز .

* * *

برطرفدنده دیکیش ، بچم خصوصنده قادینلرمزك بیکده برمزك انجق الندن برشی کله بیلدیکنی مع الحجاب اعتراف ایدرسه‌ك البسه‌لرمز ـ وحتی پك چوق قادینلرك ایچ چماشورلری ـ ایچون ویرمکده اولدیغمز بچم دیکیش پاره‌سنك نه مقداره بالغ اولدیغنه تقدیر ایتمش اولورز .

قادینلریمزك یالکز اشبو البسه یوزندن اختیار ایتدکلری اسرافاته مقابل ارککلرمزك قازاندقلری دوشونیلور ودور سابقده بعضلرنجه قولایجه قزانلمش پاره‌لرك بوکون قزانیله‌مایه‌جغی تخطر اولنور ایسه امت اسلامیه‌نك یالکز قادینلری یوزندن نه کبی بر کریوه‌یه دوشمکده اولدیغی اکلامق قولایدر .

برقاچ سنه اول مطالعه ایلدیکم اولان فرانسز غزته‌لرندن برنده نفس پاریسده یالکز ترزی پاره‌سی اوله‌رق میلیونلرجه فرانغك فرانسزلرك کیسه‌سندن چیقمقده اولدیغنی ایستاتستیق صورتنده میدانه قویه‌رق بوقدر اسرافاته قارشو قیامتلر قوپارلدیغنی اوقومش و برده فرانسزلره نسبتله بزم ثروت ملیه‌مزی دوشونمشده قانلر آغلامش ایدم .

ایمدی قلبنده ذره قدر محبت وغیرت وطنیه بولنان قادینلرمزك معروضاتمی درپیش نظر دقت ومطالعه

ایدرك بونله هم افكار اولەجقلرینه امنیتم بركالدر .

حاجه فاطمه مرغوبه

سیاسیات

شرق بحرانی واسباب حقیقیەسی

تایمس غزتەسی مخبر مخصوصنك اوچ قطعه مكتوبندن مترجمدر

— برنجی مكتوبك مابعدی —

سینور تیتونی دخی (دەزیو) دە آوستریا ومجارستان خارجیه ناظریله وقوع بولان ملاقاتدن عین فكر ایله آیرلدیغی مجزومدر . الحاق كیفیتی بارون فون ئەرنتالك دەلەغاسیون مجلسندە وقوع بولەجق بیاناتی ایچون عالم سیاسیدە برفرصت استحصالنه دكین تعلیق ایدلمش اولسه ایدی هیچ شبهه یوقدركه (بوشلائو) و (دەزیو) دەكی ملاقاتلردە حاصل ایتمك ایستدیكی سوء تفهمانك دعوت ایلدیكی اغبرارلره محل براغلمامش اولوردی . فرانسه ، انكلترە حتی دولت علیەنك هیچ برزمان موضوع بحث ایدلەبن بو حادثاتدن اولجه معلوماتلری یوق ایدی . بو ایشدە قبل الوقوع معلوماتی بولندیغندن بر درجەیە قدر شبهه ایدیلن دولت وارسه اودە آلمانیادر .

استحصال ایلدیكم معلومات صحیحەیه نظراً آوستریا ولی عهدی آرشیدوق فرانز فردیناند آلمانیا اردولرینك صوك مانورەلرندە حاضر بولندیغی صرەدە صرب اتحاد قومیتەسی انتریقەلریله بوسنه وهرسك ولایتلرندە حصوله كتیریلن احوالك محافظه اولنەمایەجق بردرجەیە كلدیكنی آلمانیا ایمپراطورینه بیان وبونك اوزرینه بینهمادە طول مدت مذاكرات جریان ایتمشدر . فقط آلمانیا ایمپراطورینك ذكاوت وبصیرت مسلمەسنه مبنی بو شكایت نتایجنك نه اولەجغنی كشف ایتمی كندیلرنجه سهل اولمسنه وبوملاقات ومذاكرات متعاقب آلمانیا خارجیه ناظری موسیو فون شونك (برختسغادن) دە بارون فون ئەرنتال ایله كورشدیكی معلوم بولنمسنه رغماً بوسنه وهرسكك الحاقك ضروری الوقوع وبلغارستان اعلان استقلالی مقرر بولندیغنه دائر آلمانیا ایمپراطوریله خارجیه نظارتنه صورت مخصوصەدە معلومات ویرلەمش اولمسی احتمالكه صحیح اولەبیلیر . كذلك آلمانیانك بالاخره اتخاذ ایلدیكی خط وحركتدن كرچه آلمانیا وآوستریا دولتلری بیننده موجود معاهدە موجبنجه آلمانیانك بلاقید وشرط آوستریایه معاونت فعلیه دە بولنمسی ضروری اولمقله برابر آوستریانك هرحال وكاردە آلمانیانك معاونتنی طلب ایچون اولجه مراجعت ایلدیكی دە كمال امنیتله استدلال اولنەبیلمكدەدر . بوایكی وقعۀ تجاوزكارانەیی احاطه ایدن سربوكون مدافعه اولنەمایەجق درجەدە مكشوفدر . بلغارلر حسابنه بحث اولنمق لازم كلسه كشوف حادثەسی دولت علیه حقنده بیان شكایت ایلملرینه بر وسیله دیمك اولمسنه وبونیدە آوستریالیلرك تخفیف ایدەمیەجكلری قبول ایدلمسنه رغماً بلغارلرك حركت واقعەلرینی تخفیف ایچون چوق سوز صرف ایتمەمشلردر .

بوسنه وهرسكلیلرە قانون اساسی اهدا ایدەبیلمك مطالعەسیله مملكتلرینك آوستریایه الحاقی لازم كلمش اولدیغنی وصرب اتحاد قومیتەسنك بوسنه وهرسكدە دوام ایدن تحریكاتندن آوستریالیلرك بیزار اولدقلری وشمدی یه قدر برلین معاهدەسنه وضع امضا ایدن دولتلرە ایصال شكایات اولنمدیغی حالدە الحاق كلمەسنك بوحیاته ترجمان اولدیغنی وحقوق حكمداری عثمانیه كرچه اوتوز سنه قدر تأثیرسز براغلمش ایسەدە حقوق مذكورەنك برلین معاهده نامەسیله آوستریا ومجارستانه اعطا اولنان حقوقدن صورت قطعیەدە اخراج اولنمدیغی جهتله محافظه اولندیغنی ویكی پازار سنجاغنك تخلیەسی دولت علیه ایله آوستریا ومجارستان بیننده كی مخالفت حقیقیەنك برنشانۀ علنیەسی وآوستریانك دولت مذكورەیه قارشی ابراز ایلدیكی جمیلۀ سخاوتكاری

اولمق لازم كلديكی ويانه‌ده بيان وبو يولده سرد اعذار ايدنلرله بالطبع كوريشلوب قونوشيله‌من . يالكز بوقدر سفسطه ميانده شايان قبول بر دليل وارسه اوده تحول واقعك حقيقی وصرف برنامه عائد اولمسی اولوب بونكله دولت عليه‌نك مادةً برشی غائب ايتمامسيدر. فقط بو صورت مطالعه قبول اولنسه بيله آوستريانك بويله آوروپا مسالمت عموميه‌سنی دوچار تهلكه ايده‌جك صورتده واقع اولان حركت تجاوزكارانه‌سی هيچ بر صورتله معذور كوريله‌من . حادثات مذكوره اسبابی ميانده اك زياده حقيقته قريب اولانی بارون فون ئه‌رنتالك نظريه‌سيدر. بو نظريه موجبنجه حادثهٔ واقعه مومی اليهك كچن صوك بهارده يكی بازار شمندوفر خطنك انشاسی تكليفنی اورته‌يه آتمغله غائب ايتمش اولديغی شرفك اعاده‌سنی استحصال ايتمك املنه دوشمسندن وولی عهد آرشيدوق فرانز فردينانده‌ك آوستريا تختنه جالس اولمه‌دن بو الحاق كيفيتنك امر واقع شكلنی آلمسنی كندوسنه توصيه ايتمش اولمسندن و آوستريا امپراطوری فرانسوا ژوزفك دخی آوروپا احوال حادثهٔ سياسيه‌سنك بو مقصدی حيز فعله چيقارمغه بر مانع اولمديغنه دائر كندوسنه تأمينات ويرمش بولنمسندن ايلرو كلمشدر .

آوستريا سياسيونی بو ايشده اك مهم نقاطی مع التأسف نظر دقت واعتنايه آله‌مامشلردر . بونلر غربی آوروپاده وعلی الخصوص انكلتره‌ده درسعادتده استحصال اولنان ادارهٔ جديده لهنده حسيات قويه حصولی و روسيه‌ده اسيای شرقينك سركذشتلی ميدانلرندن آوروپايه عودت ايدن اسلاو افكار وحسياتنك يكيدن انكشاف وبروز ايتمسی بر معاهدهٔ بين الملل آوروپا حكمدارانی ميانده بالخاصه صلحپرور اولمغله مشهور ومتعارف اولان بری نامنه نقض ايدلمسنك افكار عموميه‌ده سوء تأثيرات حاصل ايلمسی كبی اسبابدر .

اسباب مذكوره تأثيريله فرانسه انكلتره وايتاليا وروسيه وحتی براز خفيف مقياسده اولمق اوزره آلمانيانك بعض صنوفنده اظهار اولنان آثار غيظ واغبرار آوستريا بلغارستان تجاوزينك برعكس تأثيری اولمق اوزره كريدك يونانستانه التحاقی اعلان ايلمسی وقره طاغك برلين معاهده‌نامه‌سيله كندوسی ايچون تحديد اولنان بعض قيودی كسر ايله آنك خارجنده اجرايه تشبث ايده بيله‌جكی وصربستان ايله بالاتحاد بوسنه وهرسك قطعه‌لرينك اكثريت نفوسنی تشكيل ايدن صرب قومنك منافعنی مدافعةً تعويضاته قيام ايلمسی تأثيراتيله بر قات دها اشتداد وازدياد بولمشدر .

زبدهٔ سياسيه

آوروپا احوال سياسيه‌سنك اون بش كوندن بری كوسترديكی رنك وشكل ، اللی سنه‌در حكومت عثمانيه‌نك ايستر ايستمز تابع اولديغی جريانلردن قورتلمش ، مهم بر نقطهٔ سياسيه‌يه واصل اولمش اولديغنی كوستريور . بو كاسبب مملكتمزده مشروطيت اداره‌نك اعلان وتأسيسيدر . بوندن اول روم ايلی ، بالخاصه ماكدونيا سنه‌لردن بری بر آتش اغتشاش ايچنده قالمش ايدی . اتفاق مثلثك عقديله آلمانيا ـ ابتدا آوستريايه صادواده مهم بر سلهٔ تأديب اوردقدن صكره ـ آوستريانی عادتا سيانتنه آلمش ايدی . آلمانلر اوكده آوستريا پيشدار قولنی تشكيل ايلديكی حالده جنوبه طوغری مهم بر آقينه حاضرلانمش ايدی . برلين معاهده‌سی صره‌سنده آوستريانك موقتاً بوسنه وهرسكی اشغال ايلمسی ده بو آقينك بدايتنی تشكيل ايديوردی .

آوستريا او وقتدن بری ماكدونياده مختلف عناصر ايله ، بالخاصه رهبان طاقميله اجرای تأثيراتدن قالمدی . بويله‌جه ماكدونيانك عناصر مختلفه‌سی دائما بری بريله مجادله حالنده بولنديرورق كونك برنده سلانيكه طوغرو

یورومك ایچون زمین تهیه ایدیوردی . روسیه بالقانلردن انظارینی اقصای شرقه توجیه ایتمش اولدیغی ، ژاپونیا محاربه‌سیله وداخلی اختلاللرله مشغول بولندیغی ایچون شرق امورینه اوقدر اهمیت ویره‌مه‌مش ، بوفرصت بالقان شبه جزیره‌سنده آوستریا نفوذینی آرتیر مشدی . اول وآخر بالقان شبه جزیره‌سنده جرمان واسلاو عرقلرینك تصادمندن بر فورطنه قوپمسی احتمالی دربیش ایدلمکه باشلانمش ایدی .

حکومت عثمانیه‌نك شکل استبدادی آلمانیا وآوستریا پولتیقه‌سنه ملایم کله‌رك استبدادی ادامه ایتدیرمك استه‌ینلر بو پولتیقه‌یه استناد وشرقده جرمان نفوذ ومنفعتنی تزییدینه واسع میدان براقمشلردی .

بر طرفدن روسیه ما کدونیاده آوستریایه سد چکمك استدیکی کبی دیکر جهتدن انکلتره عناصر مختلفهٔ خرستیانیه‌نك تظلم وشکایاتنه نهایت ویرمك دیله‌یوردی . ما کدونیاده بر مختاریت اداره تأسیسنه طوغرو لازم کلن خطوه‌لر آتلمق اوزره انکلتره قرالی ایله روسیه چاری آره‌سنده ره‌وال ملاقاتنده مقررات اتخاذ اولنمش ایدی ، بوملاقاتی متعاقب حکومت عثمانیه مشروطیتنی اعلان ایتدی . ما کدونیاده‌کی عناصر مختلفه سلاحلرینی براقدی . سیئات استبداددن خلاص اولدی . تأیید موانست واخوت ایتمك استدی .

شو انقلاب عثمانی اوروپا سیاستنی اساسندن دکیشدیردی . انکلتره فرانسه حکومت عثمانیه‌یه دوست ومظاهر بولندی . ما کدونیا اوزرنده‌کی مطالب تأخیر اولندی .

اوستریا ایسه آلمانیانك تشویق وترتیبی ایله بوسنه وهرسکی الحاق ایتمکی قرارلاشدیردیغی کبی بلغارستانده اوستریانك مظاهرتیله اعلان استقلال ایتمك استیوردی بونلر بری برینی متعاقب اجرا اولندی . مقصد نه ایدی ؟ حکومت عثمانیه ایله بلغارستان آره‌سنده بر محاربه وقوع بولورسه مملکتمزده آوستریا وآلمانیا منافعنه خادم شکل اداره اعاده ایده‌بیله‌جك ، آوستریا بوسنه وهرسکی قازانمش اوله‌رق برابر ما کدونیاده‌کی نفوذینی‌ده تقویه ایلیه‌جکدی . فقط بویله اولمدی ، عثمانلیلر سکون واعتدالی الدن براقمدی . معلوم اولدیغی اوزره بوایکی مسئله‌نك بین الملل بر قونفرانسده حلی و برلین معاهده‌سنك تصحیحنی اوروپادن استدی .

قونفرانسك پروغرامنی دول معظمه‌یه تکلیف ایتدی . بوراده موضوع بحث ایدیله‌جك مسئله‌لر حقنده اولجه ائتلاف ظهوری قونفرانسدن بر نتیجه استحصالنه مدار اوله‌جغی ایچون بلغارستانك درسعادته کوندردیکی مأموریله مأمورین عثمانیه مذاکراته کیرشدی . آوستریا سفیرینك‌ده باب عالی نزدنده عین مقصدله باشلایان مذاکراته دوام ایدیله‌مدی . چونکه آوستریانك حق شکنانه معامله‌سندن قلبلری قیرلمش اولان عثمانلیلر آوستریا امتعه‌سنه قارشو شدتلی بر مقاطعه‌یه قپو آچمشلر ، بوتدبیرده حمیتمندانه ثبات کوسترمشلردر . ابتدالری آوستریا بوندن غیر متأثر کورینیرکن صکره ایشك اهمیتی آرتدی . آوستریا سفیری باب عالی نزدنده مقاطعه‌یه ختام ویرلمسنی طلب ایتدیکی کبی ائتلاف حصولنی و قونفرانسه دخولنی‌ده بوشرطه تعلیق ایتدی . بویله‌جه عثمانلیلره قارشو جبراً مالنی صاتمق یولنده حقسز بر معامله‌یه دها قیام ایلدی .

بوسنه وهرسکك الحاقی اوزرینه اوراده بولنان اسلاو عنصرینك آلمانلاشدیرلمسنه وجنوبه طوغرو آلمانلرك کسب قوت ایتمسنه صربستان ایله قره‌طاغ نظر بیقیدی ایله باقه‌مدی . هیجانلر حاصل اولدی . آوستریا خارجیه ناظرینك پولتیقه‌سی اسلاو عنصرینه قارشوده بر بیوك ضربه مقامنده کورلدی . بو نقطهٔ نظره روسیه افکار عمومیه‌سی‌ده اشتراك ایلدی . . .

بالقانلرده آوستریایه قارشو حرکتلرنده صربستان ایله قره طاغ حکومتلری حکومت عثمانیه‌یی‌ده تشریك ایتمك ایسته‌یه‌رك آره‌ده ائتلافلردن واتفاقلردن بحث

اولندی. حالبوکه اك زیاده شایان دقت اولان‌نی آوستریایه، بالخاصه آلمان تهاجمنه قارشو سد چکمك استه‌ین روسیه ایله حکومت عثمانیه‌نك منفعتلری تقابل ایتمسی ایدی. روسیه غزته‌لرینك اك مهملرندن بری اولان «نوویه ورهمیا» بوصره‌ده عثمانیلرله روسلر آره‌سنده برائتلاف ویا اتحادی ایجاب ایتدیره‌جك صورتده ظهور ایدن وقوعات اخیره‌یی، منافع متقابله‌یی ایضاح ایتدی. بویله‌جه روسیه‌نك دوست ومتفق بولنان وحکومت عثمانیه‌یه پك متمایل اولان انکلتره ایله فرانسه‌نك‌ده دوستلغنی تأمین ایتمك عثمانیلر ایچون‌ده قابل اوله‌جقدی. ایشته بو صورتله حکومت عثمانیه روسیه‌یه قارشی سنه‌لردن بری بولنمامش اولدیغی برموضع وموقع سیاسیده بولندی.

شاید روسیه حکومتی، بو آرالق حربه کیرشمك احتمالی اولمدیغندن آوستریا ایله اوزلاشیرسه او زمان بالقانلر وحکومت عثمانیه ایچون شایان تأملدر.

هنوز بلغارستان ایله دوام ایتمکده اولان مذاکرات ائتلافیه‌یه دوام ایدلمکله برابر اوستریانك بویقوتاژدن طولایی عادتا تهدیداته ومثلا آوستریا مطبوعاتنك «شاید عثمانیلر مقاطعه‌ده ثبات ایله ماللر بعزی آلمازلرسه مملکتلری داخلنده اغتشاش وغائله چیقمق کبی تهلکه‌لره معروض قالیرلر.» زمیننده مملکتمزده نائرهٔ فسادك اشتعال ایدیله‌جکنه دائر پك چرکین بیاناتنه رغماً حکومت عثمانیه آوستریا ایله مناسبات حسنه‌سنه خلل ویرمه‌مکده، آوستریا سفیرینك درسعادتدن مفارقتی‌ده برمأذونیت صورتندن اوله‌جغی سویلنمکده‌در. آوستریا غزته‌لرینك عثمانلی لیمانلرنده مال چیقاره‌میان آوستریا واپورلرینه برر زرهلی ترفیق اولنه‌بیله‌جکی یولنده‌کی تهدیدی حد معروفك تجاوز ایتدیکنی کوستریور. بوکا مقابل انکلیزلردن انکلیز زرهلیلرینك بونلره مقابله ایلیه‌جکی خبری ورود ایدیور.

بوکبی احوال ایله برابر انکلتره خارجیه ناظری سیر ادوارد غره‌ی اخیراً ایراد ایلمش اولدیغی مهم برنطق سیاسیده اوروپا اختلافات دولیه‌سنك ائتلافه طوغرو بر تبدل اظهار ایتمه‌مسی وشدتلنمه‌سی صلح ومسالمت ایچون بادیٔ تهلکه اوله‌جغنی ایما ایتمش، آرتق انتریقه پولتیقه‌سندن واز کچیلوب حسن نیتله حرکت ایدلمسنی توصیه یولنده ادارهٔ کلام ایلمشدر. بوسنه وهرسك وبلغارستان مسئله‌لرینك تحدثندن بحث صره‌سنده: تأنی ایله حرکت ایتمك موافق، سکون واعتدال محافظهٔ صلحه مدار ایسه‌ده اوروپا سیاسیات حاضره‌سی آرتق غائب ایده‌جك بر دقیقه بولنمدیغنی کوستردیکنی‌ده سویلمشدر. سیر ادوارد غره‌یك نطقی عثمانلی سیاسیونی ایچون شو صره‌ده بر درس تشکیل ایده‌جك صورتده‌در.

فرانسه خارجیه ناظری موسیو پیشون‌ده اخیراً فرانسه پارلمنتوسنده مسائل شرقیه حقنده ایضاحات ویره‌رك آوستریانك کرك حکومت عثمانیه وکرك سائر بالقان حکومتلریله ائتلافی ممکن اوله‌بیله‌جکنه دائر نیکبینانه مطالعات درمیان ایدیور. وقوعات اخیره‌یی خلاصهٔ ذکر ایلیور. مع مافیه موسیو پیشونك طرز کلامی همان عموم اوروپا مطبوعاتنك بیاناتیله هم آهنك دوشمیور. چونکه آلمانیا ایمپراطورینك نشر اولنان بیاناتی اوزرینه ایمپراطورك شخصی پولتیقه‌سنه وکبنی اداره‌سنه سد چکمك اوزره آلمانیاده وقوع بولان حرکات، آوستریا ایله ایتالیا آره‌سنده، ایتالیانك حدود بونی تقویه وتحکیمه لزوم کوره‌جکی درجه‌ده، جاری اولان مناسبات آرتق اتفاق مثلثك‌ده اوروپاده نه‌قدر قوتی حائز بولندیغنی کوسترمکده‌در. والحاصل اوروپا احوال عمومیهٔ سیاسیه‌سی پك زیاده شایان دقت برصفحه کوسترمکده اولوب عثمانلی سیاسیونی ایچون بلکه یوز سنه‌ده بر تصادف ایتمه‌ین فرصتلر کورلمکده وبوفرصتلرك قوتی ایسه زمامداران اداره‌یی عثمانلی تاریخنده پك آغیر یوکلر آلتنده براقه‌جغی، پك یازیق اوله‌جغی اکلاشلمقده‌در.

طلبهٔ علومك قرعه امتحانلری

دور استبدادك تحصیل مدارسه ایندردیکی ضربه‌لردن بری و بلکه اك مهمی اون التی سنه‌دنبری قرعه امتحانلرینك اجرا ایدلمامسی کیفیتیدر . امتحانلرك لغوی کیفیتنك تحصیل مدارسه ایقاع ایتدیکی ضرری ، امتحانلرك نصل بر حیات تحصیل اولدیغنی بیلنلر تقدیر ایدر . سیأت سابقه نتیجه‌سی اولان بتون احوال غیر لائقه‌نك دائرهٔ انتظامه آلنمسنه باشلاندیغی شو صره‌ده بالطبع قرعه امتحانلرینك اجرا اولنمسی‌ده تقرر ایتمش وحربیه نظارتی طرفندن برامتحان جدولی ترتیب ایدیله‌رك اولوجهله طلبهٔ علومك امتحانلرینه مباشرت اولنمسی باب مشیخته بیلدیرلمشدر . استخبارات موثوقه‌مزه نظراً حربیه نظارتنك ترتیب ایتدیکی امتحان جدولی بروجه آتیدر .

برنجی سنه : امثله ، بنا ، مقصود، تحفه، آطه‌لی ، حلبی، ثلث ونسخ ، قرائت ترکیه، تعداد وترقیم .

ایکنجی سنه : جامی ، ملتقی ، مغنی‌الطلاب ، رقعه وتعلیق ، قرائت ترکیه ومأل، اعمال اربعه .

اوچنجی سنه : جامی مع حواشی، مرأت ، فناری وتصورات ، مختصراً معانی ، رقعه وتعلیق ، مختصر قواعد عثمانیه ، اعمال اربعه ، تاریخ انبیاء .

دردنجی سنه : مرأت ، تصورات ، مفصلاً معانی، عقائد نسفی ، رقعه وتعلیق، قواعد عثمانیه وکتابت، کسر عادی ، تاریخ اسلام .

بشنجی سنه : مرأت ، تصدیقات ، جلال، رقعه وتعلیق ، کتابت ، کسراعشاری ، مختصر علم احوال الارض ، تاریخ عمومی ، عربجه کتابت .

آلتنجی سنه : تصدیقات ، جلال ، رقعه وتعلیق ، مکمل کتابت وانشا ، نسبت وتناسب مختصر علم احوال الارض ، تاریخ عثمانی، عربجه کتابت وانشا ، مختصر قواعد فارسیه .

حربیه نظارتنك بوامتحان جدولی باب مشیختجه بروجه آتی تعدیل ایدیله‌رك قبولی ضمننده حربیه نظارتیله مخابرات جریان ایلمکده بولندیغی دخی استخبارات متممه‌مزدندر .

برنجی سنه : بناء ومقصود مکتسباتی درجه‌سنده امثلهٔ مختلفه ومطرده تصریفاتی ، عوامل ، اوچ سطر یازی، قولایجه برعباره اوزرینه قرائت ترکیه ، وضوء ، غسل ، تیمم ، ارکان صلات ، تعداد وترقیم .

ایکنجی سنه : اقسام سبعه ومعتلاتدن تصریف واعلال وادغام تطبیقاتی ، عوامل ، اوچ سطر یازی ، قولایجه برعباره اوزرینه قرائت ترکیه، وضوء، غسل، تیمم ، ارکان صلات ، تعداد وترقیم .

اوچنجی سنه : اظهاردن عباره ، معنی ، مفهوم وتحلیل عباره ، فنارینك تصورات طرفی یعنی کلیات خمس وتعریفات بحثلری، ترکجه ساده برمکتوب تحریری، حلبیدن صلوات وقتیه وعید وجمعه مسائلی ، اعمال اربعه‌دن جمع وطرح .

دردنجی سنه : کافیه وجامیدن عباره ، معنی ، مفهوم وتحلیل عباره ، فنارینك تصدیقات طرفی یعنی قضایا وقیاس بحثلری ، ترکجه وسط درجه‌ده بر مکتوب ایله علم وخبر وسندات عادیه کبی محررات رسمیه ، ملتقادن صوم وسفر وحج بحثلری ، اعمال اربعه‌دن ضرب وتقسیم .

بشنجی سنه : قطبدن تعریفات وقضایا بحثلری ، ملتقادن نکاح وطلاق مسائلی ، عقائد ، انشا وکتابت واعمال اربعه اوزرینه مسائل

آلتنجی سنه : قطبدن قیاس بحثی ، ملتقادن هبه وشرکت مسائلی، عقائد ، انشاء وکتابت واعمال اربعه . اوزرینه مسائل

هرایکی جدول حقنده مطالعات مخصوصه‌مز کله‌جك نسخه‌مزده درمیان ایدیله‌جکدر .

۷ نسخه‌مزده کی ایکنجی سؤاله دائر طشره داستانبولدن خیلیجه جواب وارد اولدی .

ایچلرنده قواله‌ده مدرسهٔ خیریه مدرس اولی دبره‌لی سلیمان افندینك عربی‌العباره قلمه آلدیغی رسالهٔ مستقله بالخاصه شایان تقدیر اولوب مکافاته مستحق اولمشدر .

رسالهٔ مذکوره‌نك بالترجمه نشرینی ارزو ایتدك ایسه‌ده غزته‌مزك حجمیله متناسب اولمدیغندن بالاخره (بیان‌الحق) رسائلی میاننده طبع ونشرینی دها مناسب کوردك. یالکز رسالهٔ مذکوره‌ده قیاس خلفی عند الاصولیین هیئتك دلیلدن جزء اولماسی قاعده‌سندن استنباط ایدلمش وفخرالعلماء العثمانیه شمس‌الدین فناری حضرتلرینك فصول بدایعنك منطق قسمنده (بحث شریف) عنوانی آلتنده قیاس خلفی تقریرنده‌کی مذاهب ثلثه کورلمامش اولمغله تقریر منطیقدن قورتاریله‌مامش وبرده مواد قضیه اولان قیود جهات قضیهٔ مذکوره‌نك بخصوصها وصف موضوعی اعتباریله تصویر ایدلمیوب لادائما بحسب الذات افادهٔ مشهوره وجهه‌سیله اکتفا اولنمشدر .

معلمخانهٔ نواب طلبه‌سندن اسعد افندی ایله قواله‌ده ابراهیم پاشا جامع شریفی بخاری شیخی بهجت افندی تعمیق فکر ایتمکده براز مسامحه کوسترمسه ایمشلر دها دقیق تطبیقاتده بولنه بیله‌جکلری استدلال اولنیور . ایلك همتك طشره علماسنده مشهود اولدیغی باعث مباهاتدر.

سؤال مذکورك حلی علی وجه الاختصار بروجه آتیدر :

طالب العلم افضل من المجاهدین فی سبیل الله

اضافت استغراقه ویا جنس مشهوره حمل اولنمق وجوهاً جائز اوله‌میه‌جغی معلوم بولنمسنه نظراً قضیه‌نك کلیه ویا طبیعه اوله‌میه‌جغی آشکاردر . معهودده یوقدر . شوحالده ظاهری وجهله جنس غیر مشهوره حمل اولنه‌رق قضیه مهملهٔ مطلقه اولور. دیمك كه مفهوم قضیه (طالب علم صفتیله متصف اولان افراد برر برر دکل بحسب الجنس مجاهد فی سبیل اللهدن افضلدر . یعنی طالب علم جنسی ایچنده اویله افراد واردرکه نزد الهیده‌کی ثواب و منزلتجه فی سبیل الله مجاهدین افرادی میاننده مثلی یوقدر . فقط بوافراد علی حده علی حده معلوم اوله‌میه‌جغندن مزیتی جنسنه شرف بخش اولور) معناسندن عبارتدر .

جنس طالب علمك مدار افضلیتی اولان افراد مهمله بروصف ممتاز ایله تقیید اولنه بیلیرسه قضیه مطلقهٔ کلیه صورتنه افراغ اولنور . نفس قضیه‌ده ایسه بوکا قرینه یوقدر . کرچه محمولده برفی سبیل الله قیدی وارایسه‌ده بونك موضوعده‌ده معتبر اولمسنه دائر علم نحو وعلم معانیده برقاعده‌مز یوقدر .

قرینهٔ مقالیه بولنمینجه حال وحکم شرع نظر اعتباره آلنیر .

اغراض نفسانیه و آمال دنیویه‌دن طولایی طلب علمك مذمومیتی حقنده‌کی احکام شرعیه وبالخاصه (انما الاعمال بالنیات) حدیث شریفنه مراجعت ایدیلنجه (طالب العلم فی سبیل الله) دیمك اولدیغی آکلاشیلیر .

(سلوا علماً نافعاً الخ) مآلنده‌کی احادیث شریفه دلالتیله مضاف الیهده علم نافع ایله تقیید لازم کبی کورینورسه‌ده علمك ضرری من حیث هوهو اولمیوب اضافی اولدیغی جهتله بو قیده لزوم قطعی حس ایدلمز .

و (هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون) نظم مجیدینك حذف مفعول اعتباریله حاوی اولدیغی نکتهٔ معانیه‌ده بو اطلاقه دلالت ایدر . بناء علیه قضیه برکره (کل طالب العلم فی سبیل الله افضل من المجاهدین فی سبیل الله) صورتنه راجع اولور .

فی سبیل الله قیدی استحصالاً لوراثة النبوة واستحفاظا لاسرار الشریعة کبی تفسیرات ایله‌ده ایضاح ایدیله‌بیلیر.

قضیه کلیه‌ده اولسه کرچه مطلقه اولدی . فقط معنای افضلیت عندالله ثواب و منزلتده ازیدیت اولدیغی معلوم بولنمسنه نظراً طالب علم تعلمنك بر حسنی حاوی

وبناء علیه اعطای توابك جناب حق اوزرینه واجب اولوب اولمدیغی مسئله‌لریله علم کلامده حسن وقبح وعدم وجوب الاصلح علی الله بحث مشهورینه بالانتقال بر جهت قضیه تعیین ایدیله‌رك بوراجه اعتباری لازم کلان معانی اعتباریله قضیه‌نك برموجههٔ مرکبه‌یه افراغنه یول بولنور .

اهل سنه‌یه کوره بر مقتضای وعدالهی دوام، معتزله‌یه کوره اعطای توابده‌کی ضرورت نظر اعتباره آلنه‌رق عرفیهٔ خاصه ومشروطهٔ خاصه‌یه راجع اولور .

شو قدر وارکه ضرورت وصفیه‌ده مدخلیت وصف اعتبار ایدلمزسه هرایکی مذهب مشروطه‌ده برلشیر .

مابعدی وار

کچن هفته‌ده‌کی برنجی سؤاله مطلوبمزه موافق جواب ظهور ایتمدیکندن مدتی برهفته دها تمدید ایدلشدر .

سؤاللریمز

— ۱ —

سورة الحج ده

وتری الارض هامدةً فاذا انزلنا علیها الماء اهتزت وربت وانبتت من کل زوج بهیج

خطابك جمعدن مفرده التفاتی نکته‌سی ؟

(تری) نك افعال قلوبدن اولوب اولمامسنده آیت کریمه‌جه قرینه بیانی ؟

(هامده) لفظ شریفنك معنای حقیقیسیله اراده‌سنه قرینهٔ مانعه اولوب اولمدیغی، باعتبار الوضوح اقسام نظمدن هانکیلرینه راجع اوله‌بیله‌جکی وعباره واشارتی ؟

« اهتزت وربت وانبتت من کل زوج » جمله‌لری نظر دقته آلنه‌رق احتمالاتی ایضاح ایله علم نباتاتك مسائل اساسیه‌سنه جهت تعلقی اولوب اولمدیغی .

شو نظم جلیلك امکان بعث حقنده‌کی استبعاد عقلی‌یی ریب وظنونی ازاله ایچون ادلهٔ عقلیه‌دن بری اوله‌رق سوق اولندیغی نقطهٔ نظردن هیئت وحدانیه‌سیله بر دلیل اولمق اوزره اسلوب افاده‌سی بوزولمیه‌رق قیاس منطقی ایله تقریری دلیل مذکورك تدقیق فلسفیسی نقطهٔ نظرندن موقوف علیهی اولان علملرك بیانی ایله نصك جهت دلالتی بیان .

— ۲ —

قال الحجاج لاعرابی کلمه فوجده فصیحا کیف ترکت الناس وراءك فقال ترکتهم اصلح الله الامیر حین تفرقوا فی الغیطان واخمدوا النیران وتشکت النساء وعرض الشاء ومات الکلب فقال الحجاج لجلسائه اخصبا نعت ام جدبا قالوا بل جدبا قال بل خصباً .

اعرابینك شوسوزی حجاجك فکرینه کوره نصل حل اولنور ، جلساسنك رأینه کوره نصل ؟

برنجی سؤالی اك ای حل ایدنه برسنه‌لك ایکنجی‌یی حل ایدنه التی آیلق آبونه مکافات وعد ایدییورز. برنجی سؤالك مدتی اوچ هفته وایکنجینك ایکی هفته‌در .

رجا

بعض مسائلك استفسارینی حاوی امضاسز اوله‌رق اوچ ورقه آلندی . بوکبی مسائله وسعمز نسبتنده جواب ویرمك اك بیوك املمز الك برنجی وظیفه‌مز ایسه‌ده غزته‌مزجه اتخاذ اولنان مسلك ایجابی امضاسز ورود ایدن محررات نظر اعتباره آلنمیه‌جغندن بالطبع سؤاللر وجوابلری نشر ایدیلمیه‌جکدر . بعدما بوکبی استفسار واستیضاحی حاوی محررات صاحبلری ـ امضالرینك نشری آرزولرینه وابسته اولمق اوزره ـ هویتلرینی بزه طانتملرینی رجا ایلرز .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

برنجی سنه — بيان الحق — عدد - ۱۰

فی ۱۳ ذی القعده سنه ۳۲۶ وفی ۲۴ تشرین ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

مدیر مسئول	سرمحرر	صاحب امتیاز
محمد فطین	فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن
	مصطفی صبری	شهری احمد افندی

مندرجات

نسخه‌سی ٥۰ پاره‌در

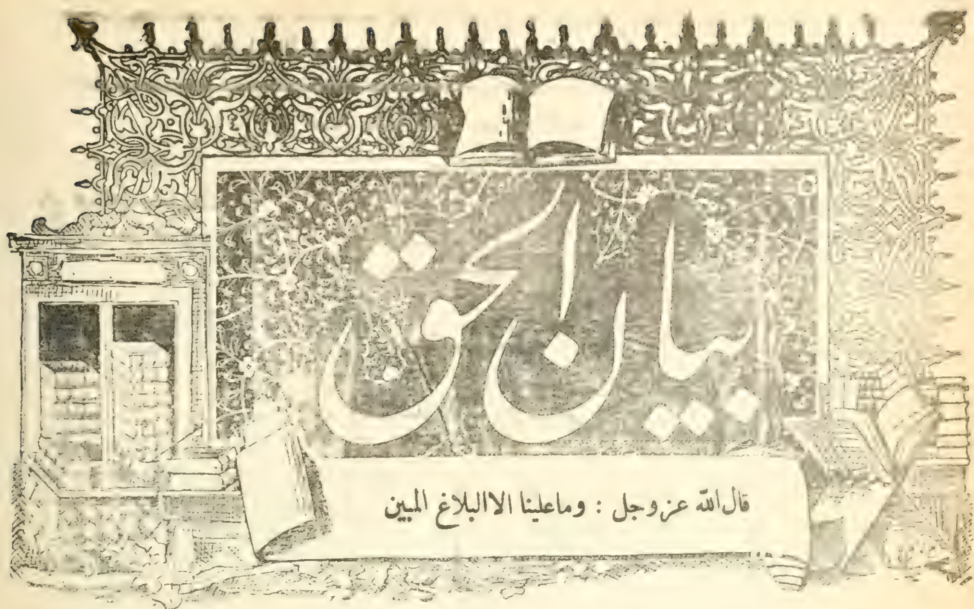
آبونه اجرتی

ممالك اجنبیه ایچون	ولایات ایچون	استانبول ایچون
۱۸ فرانق	۸٥ غروش	برسنه‌لك ۷٥ غروش
۹,٥ »	٤٥ »	التی آیلغی ٤۰ »

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی اولنور .

دينی ، ادبی ، سياسی ، فنی پازارايرتسی كونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

ابطال وتزييف

—

ممالك عثمانيه‌ده اموال غير منقوله واوقاف حقنده آچيق مكتوب عنوانيله طبع ايدلمش بر رساله كمال تأسفله مطالعه ايدلدی .

محررينك شريعته وقوانين مملكتـه وقورنی وبوايكی مهم خصوصده اصلا نصيبی بولنمديغی تبين ايتديكی كبی مليت شرفنـدن دخی بالكليه محروم وسـعادت وطن آرزوسندن فرسخ فرسخ اوزاقده اولديغی عالمه معلوم اولمشدر .

محرر دور منحوس استبداده عائد اولان نظـامات ومؤسساتك الغاسنی ياتعديلنی طلب وبونلر دره بكلكدن قالمه عادات ايدوكنی واليوم حكـومتك رقبۀ اراضی يه مالكيتی فرضـياتی منسلب اولمسی لازم كله‌جكنی بيـان ايديور .

محررك سورۀ انفالده كی تخميس آيتك وضع وتأسيس ايلديكی احكام جليله ايله كتب فقهيه‌ده ممـالك مفتوحه حقنده اولنه‌جق معاملاته دائر مسائلدن بی‌خبر اولديغی سرد ايلديكی مطالعات عنديه‌دن مستبان اوليور .

اراضئ اميريه‌نك بلا قيد وشرط بعدالوفات تأمين دين ايتمسنه مساعده اولنمق يعنی بويولده برمادۀ نظـاميه وضع ايدلمك ممكن ايسـه‌ده اراضئ اميريه‌نك اهـالی‌يه تمليك ايدلمسی برطاقم قيود شرعيه تحتنده اولمـغله برابر مصلحت ومنفعت عامه‌نك وجودی دخی شرط ولازمدر .

سلطنت عثمانيـه‌نك بدايت تأسيسندن بری رقبـۀ اراضينك بيت الماله عائديتی اساسی محـافظه ايديله كلمش وعصرلردن بری كلوب كيدن اكابر وعلما منفعت دولتی

بومك محفوظيتنده بولمش وبوده برامر مشروع بولنمش اولديغندن حكومت بو كبى افكار سخيفه ومطالعات رديه اصحابنك آراى عدالت شكنانه سنه توفيق حركت ايده مز .

مؤسسات خيريه وجماعات مذهبيه نك وقف صورتيله دكل ملك اولمق ارزره تصرف امواله صلاحيتلرى اولمامسى طبيعيدر . عقاراتك اكثريسى يا وقف يا ارض ميريدر . بر وقفك ثانيا ديكر جهته وقف وتخصيصنك بطلاننده ارتياب يوقدر . بوحالده بو كبى مؤسسات نامنه اراضى وعقارك كچورلمسنه مساعده ايدلديكى صورتده ميدانه كله جك مشكلات ومفاسدى ادراك ايتمامك مسلوب الشعور اولنلرك خصيصه لريدر .

اراضى اميريه متصرفى مستأجر ايكن كنديسنه عائد اولميان اراضى يى مؤسسات خيريه يه كچوره رك وقف ايده بيلمنك عدم امكانى بديهيات اموردندر .

محرر عقود مواضعه ده غرابت بولمق غرابتنده بولنيور . هر دولتده قبول اولنمشدر كه طرفين عاقدين آسايش مملكتى اخلال ايتامك وقوانينه مخالف بولنمامق شرطيله هردرلو عقود ومقاولاته مباشرت ايتمكه صلاحيتلرى دركاردر .

بو كبى عقودى ايجاددن كسنه يى منع واهالينك حقوق شخصيه لرينه تعرض ايتمكه حكومتك حقى يوقدر . اوت ، حكومت بعض عقودده مضرت مشاهده ايتديكى تقديرده آكا متعلق دعاوينك استماعنى منع ايده بيلور .

بناءً عليه حكومت اهالى يه « مواضعه دعواسنى استماعدن حكام ممنوعدر » ديه بيلور .

محرر ، اموال مشتركه حصه دارانندن بعضلرينك رضاسى اولماسه بيله مقاولات محررلكى واسطه سيله حصهٔ قليله نك ديكر حصه داره بيع ايدلمنك اصول اتخاذى لابد ايدوكنى ادعا ايتمشدر .

بوادعاسى كنديسنك احكام شرعيه دن بالكليه اعمى اولديغنه دلالت ايتديكى كبى قانون اساسينك يكرمى برنجى ماده سندن دخى غافل بولنديغنه دلالت ايليور .

محرر ، دفتر خاقانى مأمورلرينك ارتكاب وارتشالرندن وبوندن طولايى قيودى تشويش ايلمش اولدقلرندن بحث ايديور . آنلرده بوايكى عظيم جنايتك فاعلى دكللر ايسه عليهنه دعوى ايدرك لكه لرينى تميزلرلر .

محرر ، برملك بردائنه رهن ايدلدكدن صكره ايكنجى و اوچنجى وهكذا دائنلره دخى رهن ايدلمسنك محسناتنى ادعا ايليور .

برمال بردائنك آلاجغنه مقابل رهن وحبس وتوقيف ايدلدكده اولكى دائنك كل مالده كى حق حبسنك اخلالنه باعث اوله جغنى دوشونه مامش ومجله ده كى رهنك احكامندن بالكليه بيكانه قالمش ومكتبك قپوسى اوكندن كچمامش اولديغنى تبين ايديور .

نته كيم املاكك ترهين اصولى وفاءً بيع ايتمكه متوقف ايدوكنى ادعا ايلمسى عن جهل بردعوادر .

محرر ، وقفك اجاره سنك ضميله ملكه قلب ايدلمسنك شرعا جوازينى ادعا ايله شريعت مطهره يه بهتان عظيمده بولنيور ، وتلويث قلمه بادى اوله جق سفسطه كارانه دليللر ايراد واوقاف مندرسه نك آلنمسى حقنده اراده بولنديغنى ذكر ايليور .

اوقاف هيچ بر وقتده مندرس اولماز و اوقاف صحيحه نك مشروط لهلرى باراده تغيير ايديله مز . كافهٔ شرايعده وقف اهم اموردن ولوازم انسانيت ومدنيتدن عد اولنمشدر .

محرر ، اعشار ورسومات حكمدارك مالى فرض اولنديغنى ادعا ايليور . بونى فرض ايدن كندى كبى شريعت غرادن بى خبر اولنلردر . حكمدار امور عامه ايله اشتغالى مقابلنده واجرت اوله رق آنجق بلا اسراف ولا تبذير مقدار كفايه سنى بيت المالدن الابيلور . فضله هيچ برشى آلمغه حقى اولمديغى كبى اوته كنه بريكنه ويرمكه دخى صلاحيتى يوقدر آلنان فضله نك عينا يا ضمانا بيت الماله اعاده ايدلمسى واجبات اموردن اولديغنى محررك بوندن صكره اولسون اوكرنمسنى توصيه ايده رز .

حضرت ابی بکر خلافتلری هنگامنده خدمتلرینه مقابل بیت المالدن نسنه آلمامش فقط بیت الماله عائد بر عبانی استعمال ایلمش ووفاتی اثناسنده او عبانی بیت ماله اعاده ایلمسنی کریمهٔ مسعودهسی عائشهیه امر ایلمشدر .

ملکی اقصای شرقه قدر توسیعه موفق اولان حضرت عمر امور عامهیه اولان خدمتی مقابلنده بیت - المالدن یالکز بش غروش یومیه آلمشدر .

عمر بن عبدالعزیز مقام خلافته کچدیکنده حضرت عمر کبی بیت مالدن مقدار مناسب وکفایه اجرت آلمسی جائز اوله جغی کندیسنه افاده اولندیغنده « عمرك مالی یوغیدی بیت مالدن آلمغه مجبور ایدی بنم ایسه مقدار کفایه مالم واردر » دیهرك اجرت آلمقدن امتناع ایتدی.

مشار الیه مقام خلافته کچدیکنی متعاقب اقمتکاهنده نه قدر اموال وثروت وار ایدیسه کافهسنی بیت الماله رد ایلمش؛ وجامهشورینی دکشدیرمك ایچون بر ایکنجی کوملکه مالك بولنمامش ایدی .

محرر آغوب پاشانك اهانتی اولهرق برچوق اراضی خزینهٔ خاصه طرفندن ضبط ایدلمش اولدیغنی بالبیان بونك بیت ماله اعادهسنی طلب ایدیور . بوقدر سفسطهلر ایچنده شومحق وشرعه وناموس خلافته موافق طلبه تصادف ایدیورز. پادشاهلرك شرف وسعادتی ملكك معموریتنده وملتك تعالیسندهدر . بوقصه ادخار ثروت وساماننده دکلدر ، برتاجره تجارتی یولنده تزیید ثروت ایلمسی یاقیشور اما برخلیفهنك اهالی صرتندن خزینهسنی طولدیرمقدن تبری ایلمسی لابددر .

آغوب پاشانك خلافته قارشو ایتدیکی اهانتی خلیفهٔ مسلمینك ازالهیه مسارعت ایلمسی لازمدر .

بیت الماله عائدیتی، اهالیٔ فقرا صرتندن آلندیغی بی کان بولنان سرای خزینهسندن — عمر بن عبدالعزیز کبی — بیت الماله اعادهسنه مسارعت ایله مقام عالی العال خلافتی اوچ یوز ملیون اهالیٔ اسلامیه نظرنده تبرئه ایتمك لازمدر .

بی ذیشانك ، صحابهٔ عالیشانك ، خلفای خمسهٔ قدسیت نشانك یاپدقلری ، عار ایلدکلری بوکبی شیلردن ، اومقام سعادت التسامك جمع حطام الدنیا شائبهلرندن مصونیتنه چالشمق خصوصنده بتون علمانك علی العموم ارباب دین وتقوانك غیرت وفعالیت کوستر - ملری لازمدر ،

خطبه

مشارق ومغاربه حکمران اولمق استعدادیله بعث بیوریلان ذات پرسود لولاکینك تشبث عظیمنده نائل اولدقلری توفیقات صمدانیه، وسائط واسباب ظاهرهدن خالی دکلدر . الك جلی سبب ، زبان عذب البیان رسالت پناهیلریدر .

هجرت سنهلرندن اولکی محیطی ، عزم عالیلرینه مساعد دکل ایدی . مکهده دائما موانع ومزاحمه مصادف اولمسی سببیله اسلامك کندی موقع اجتماعیسنی تحکیم ایده بیلنجهیه قدر حمایه ونصرت احتیاجنده بولندیغی دوشونوب تدبیر دیکر اتخاذی ایجاب ایتدیکی زمان ایلك اول خارج مملکت ایله برمناسبت تأسیسی ومساعد براستنادکاه احضار وتهیئهسی فکرینی تعقل بیورمشلردر. طائف سفر همایونلری مسلمینك حبشه هجرتلری ، بو مقصد ایله برابر عربلرك هرسنه عکاظ ، مجنه ، ذی المجاز کبی مواسم معینهده وحج ایچون مکه وحوالیسنده طوپلاندقده اولملرندن طولایی شوتصور عالینك تطبیق تجربهسی امرنده الك مساعد زمین الك موافق محیط ینه مکه اوله جق ایدی .

حجاج عربدن مواسم مختلفهده ملاقات ایلدیکی جماعات میاننده بالخاصه اهل مدینه ، شایان نظردر . بونلر، مدینهدهکی اسرائیلی قوموشولرندن دفعات ایله

ديكله‌دكلری پيام بعثت محمديه‌يه آلشمش اولدقلری ايچون ملاقات وصحبت سنيه‌دن پك قولای متحسس اولمشلردر. حكمران خطۀ رسالتك اثنای ملاقاتلرنده شو مصاحبلری اوزرنده اجرای نفوذ ايچون استعمال ايده‌جكی آلت وقوت، علی طريق الخطابه تلقين ايدی:

هجرت سنيه‌لرندن اوچ سنه اول اهل مدينه‌دن آلتی ذاته جمرة العقبه‌ده راست كلمشدر.

ملاقات وصحبت، مأمول سيدالانامیلری مرتبه‌سنده تأثير كوستره‌رك ايرته‌سی سنه محل ملاقاتده اون ايكی، دها ايرته‌سی سنه يتمش ايكی ذات حاضر اولمش صوككی سنه بنه عين موقعده فقط كيجه وقتی وقوعه كلان ملاقات، دربار عالی‌يه عقد بيعت وعهد اطاعت ايله نتيجه‌لنمشدر.

عقد واقعه كوره (كرك منشطده كرك مكرهده اطاعت كرك عسر كرك يسر زمانلرنده اتفاق ايده‌جكلر، امر بالمعروف نهی عن المنكر خصوصنده هم حال وهم دل بولنه‌جقلر، الله يولنده لومۀ لائمدن چكنميوب حق سويليه‌جكلر، نصرت وحمايتدن ال چكميه‌جكلر، كندی نفسلری واهل بيتلری كبی منع ومدافعه ايليه‌جكلر) دی مدينه، اندن صكره ذات نبوتپناهيلرينك امر همايونلرينه آماده و اصحاب كراملرينی قبوله كشاده برشكله كلدی.

دوشونيلورسه بولنوركه تشبث ودعوت سنيه‌نك جميع صفحاتنده‌كی موفقيتده اسباب مؤثره‌نك اظهری، انجق حسيات عاليه‌ستی كنديلری كنديلرينه مخصوص اولان طلاقت سنيه‌لريله ترجمه وتلقين ايتمليدركه اوده خطبه وخطابه ديمك ايدی.

ايش يالكز بونكله قالميه‌رق اهل مدينه‌نك طلب ودعوتی اوزرينه مكه‌دن مصعب بن عمير رضی الله عنه كوندرلمشدر. وظيفه، اهل مدينه‌يه قرآن اوقومق و اوقوتمق، ضروريات دينيه‌لرينی اوكرتمك اله كانلری دائرۀ فيضا فيض اسلامه آلوب سواد جمعيت اسلاميه‌يی تكثير ايتمك ايدی. مدينه‌ده جمعيت انصاريه‌نك هردرلو تمايلاتنه نكهبان اوله‌رق اوتمايلاته كوره افكار وحسياتنی اوقشايه‌رق اورته‌لقده حس اولنان اسلام استعدادينی شوصورتله توسيع وتكميل ايده‌جك ايدی.

جناب مصعب بن عمير، اوزمان اسرائيليلرله نصرانيلرك هفته‌ده معين بر يوم عبادتلری اولديغنی كوردی. مسلمين اخوانيله (ان لليهود يوماً يجتمعون فيه كل سبعة ايام وللنصاری مثل ذلك فهلم فلنجعل يوماً نجتمع فيه فنذكر الله ونصلی ونشكره) مذاكره‌سنده بولندی ويوم عبادت مسلمين اولمق اوزره هفته‌نك (يوم العروبه)سنی اختيار وعتبۀ سنيه‌دن استفسار ايدوب (اما بعد فانظروا اليوم الذی تجهر فيه اليهود بالزبور لسبتهم فاجمعوا نساءكم و ابناءكم فاذا مال النهار عن شطره فتقربوا الی الله بركعتين) برات عالی مأذونيتنی آلدی.

برات عالينك تعيين وتعريف ايلديكی كون، مدينه‌جه اوته‌دنبری طانلمقده اولان (يوم العروبه) يه مصادف چيقمشدر.

عالمده ايلك جمعه، بونلرك خزرجی، اوسی برجماعت مسلمين ايله قرب مدينه‌ده قلدقلری جمعه نمازی ايدی خطبه‌يی نقبا وانصار كرامدن اسعد بن زرارة رضی الله عنه اوقومش نمازی مصعب قلديرمشدر.

خطابه وخطابتك اوكونه دكين بزده برشكل وموقع دينيسی يوق ايكن نفس الامرده‌كی لزوم واهميتی سببيله ايشته اندن اعتباراً صفت وماهيتی دكشمكه باشلادی.

—

انصار كرام، بيعت منعقده‌يی اقاله ايتمامشلردر.. بالعكس جمعيت انصاريه كيتدكجه قوتلنه‌رك قوۀ اسلاميه‌يه مركز اولمق اوزره اوكجه عموم اصحاب كرام صكره ذات سيدالانامی هجرت ايتمشلر.. قبادن مدينۀ طيبه‌يه عزيمت ومواصلتلری يوم جمعه‌يه تصادف ايدرك قبا ايله مدينۀ منوره اراسنده رانوناء واديسنده مشهور خطبۀ شريفه‌لرينی ايراد بيورديلر. حمد وثناء ايله بالابتداء توصيۀ تقوی خصوصنی كمال فصاحتله ايفا وعقبه بيعتنده مواد اساسيه‌دن (والنفقة فی العسر واليسر) عهدينك اخطار

اهمیتنه متداثر فقره‌لرله خطبه‌یی اتمام وانها ایلدیلر.

ایشته جمعه وخطبه بوکبی علل واسرار اوزرینه برمنوال مسرود تأسیس وتشریع ایدلمشدر.

صوم صلات حج زکات کبی مکتوباتده علل واسرار تشریعی هنوز کشف وتعیین اولنه‌میانلر، صرف امور تعبدیه‌دن عبارت برحالده بولنورلر وجه وعلت تشریع اولمق اوزره کوستریلان اسباب واسرار تقریبی وظنیدر. وضوء وغسلده سبب وحکمتك مجرد نظافت اولدیغی محقق ومقطوع دکلدر صومده کذلك حمیه اولدیغی ادعا ایدیله‌مز شوقدرکه مابه التشریع بولنان علل واسرارك بری بونلر اولمق جائزدر.

واجبات میانده یالکز جمعه خطبه‌سی معلوم العله دیه بیلیرز علی الاکثر امر دینده وقسماً منافع مسلمینه عائد خصوصات دنیویه‌ده نصیحته محل ـ یعنی نصایح سیاسیه‌یه زمین دینی کبی برشی اولمق ایچوندر.

برصورتده‌که مخاطبلری، بوخطابك لسان عبودیتله تلقین اولنان معناسنه سمع دقتلرینی طوتمغه مجبوردرلر.

ایشته بدایتده تقدیر مرتبه‌سندن باشلایوب سنت فعلیه‌یه تحول ایدن واهمیتندن طولایی بالاخره امر الهی‌یه اقتران قوتیله وجوب درجه‌سنی آلان جمعه وخطبه‌نك بوحالندندرکه وجه واساس تشریعك اونودلمدیغی یعنی اواساسه دقت واعتنا ایدلدیکی وشمدیکی کبی نشر افکار وظیفه‌سنی ایفا ایده‌جك الده مطبوعات کبی مبذول وسائط بولنمدیغی کونلرده منابر، مشهور افکار اکابر اوله‌رق امراء مسلمین، او مقام خطابتده مهم ایشلر کورمشلردر.

صدر اول اسلامده وامویلرله عباسیلر زمانده، صکره کی ملوك عرب ایامنده منابر خطباء، حال فعالیتده ایدیلر صکره خیزی کچمش وبزه کلنجه خطبه‌لر تدریجاً تسبیحهٔ محضه‌یه اقتصار ایلمش وبوایسه مراتبك اوهنی اولوب حتی بونك ایچون ابوحنیفه عندنده اقتصار مکروه عد اولنمشدر.

شمدیه قدر دوشمش بولندیغمز تهلکه‌یه امتده‌کی صمتك سبب اولدیغنی وانك تسببیله‌ده اذهانده اویوشوقلق حصوله کلدیکنی ملاحظه ایدوب امتی فیمابعد منافع ملت ومملکته سوق وارشاد ایتمك وکندیمزی هر احتماله قارشی متحس ومتبصر بولندیرمق ـ لازم ایسه که شبهه یوقدر بونك ایچون اذهان عمومیه‌یه وضع والقای حقایق چاره‌سنی دوشونانلرك الده ایده‌جکلری وسائط میانده مطبوعات ایله موسم حج، واعظلرله خطیبلر وار.

اولا مطبوعاتك هر یرده خدمتی و حسن تأثیری معلوم ایسه‌ده طشره‌لرده حلولنه هنوز یول بوله‌میه‌جغی محافل دهقانیه یوزده سکسان نسبتنده چوقدر.

کذلك ملتیمزده کرك افرادك و کرك عناصر متغایره‌نك اتحادی لازم.. نه درجه لازم ایسه قطعات سائره‌ده بولنان اهل اسلام ایله ارامزده‌کی اخوت دینیه رابطه‌سنی تشییداً بر مناسبت مخصوصه تأسیس ایتمه‌مز وممکن اولدیغی قدر یکوجود بولنمغه چالشمه‌مز دخی اودرجه لازم.. بوکاده قطعات بعیده‌دن هرسنه مختلف بیونات اسلامیه‌یی قلبکاهمزه کتیرمکده اولان موسم حج شریف، مصاحبه ومخاطبه کبی مؤثرات دینیه‌لریمزیاردیمیله اك مساعد موقع تطبیق اوله‌بیله‌جکدر.

واعظ افندیلر دخی تبلیغ خصوصنده اجل وسائطمزدندر خصوصاً طشره‌یه کیدن طلبهٔ علوم افندیلر وارکه حیات روستائی اربابنده‌کی اذهان خوابیده‌یی اصل بونلر ایقاظ وتنبیه ایده‌جکلر..

خطبه وخطابته کلنجه وسائط دیکره اصلا مقیس دکلدر. مع هذا مساعد اولدیغی مرتبه‌یه نسبةً اسف انکیز برحال مهملیت ومحدودیتده بولورم.

خطبه، مادام‌که صراط السوی اعتلایه سلوك لزومنی جماعت مسلمینه تذکیر و انلری مهالك دینیه و دنیویه‌لرندن منع وتحذیر کبی بر مقصد مشروع اوزرینه تشریع ایدلمشدر. ماضیده اولدیغی کبی شمدی‌ده

بزه حاضرلیه بیله‌جكی منافعدن نیچون استفاده ایتمیه‌لم .. ذاتاً احتیاجمز میدانده .. دیمك ایستیورم كه بتون عالم اسلامك نظارنده‌كی مركزیت ومرجعیتمزه كوره او صفتمزله متناسب بر اسلوب نوین اوزره مضموندار خطبه‌لر تنظیم اولنسون .. قیمت وجدیتی هوالره قاریشوب غیب اولمامق ایچون تغنی‌ده ایدلمسون.. صكره امتك بو وعظ ونصیحتی او مقام مأثور خطابت وعبو- دیتده افرندن سمع قبول ایله دیكله‌مك ایستدكی خطیب، برازده اكابر امتدن معدود بولنسون .

یوسف سعاد

ترقی

(مابعد)

غربی نسیان ایتمك ، بوكون بزم كبی بیك شوق ایله ، بیك جان ایله ترقی‌یه مشتاق اولان برملت افرادینك دكل، تصورات ومحاكماتی مشاهدات دائره‌سندن برخطوه ایلری سوقه مقتدر اولامیان كوته‌بینانك بیله خیالندن كچمز . صوك بر ایكی عصرینی متمادی برسعی ایله كچیرن، بیك درلو وسائله مراجعتله و یورولمق ، اوصانمق بیلمز برعزم وغیرتله معرفت وصناعتجه، تجارت وزراعتجه حاصلی بشرك رفاهیتنی استحصاله خادم نه‌قدر وسائط معیشت وسعادت وار ایسه جمله‌سنی استكمال ایدن جهان غربی بوكونده، یارینده مقتدا طانیمالی‌یز . بوصورتی اقدم آمال بیلمه‌لی، دها آچیق ودها طوغری سویله‌مك لازم ایسه برفریضهٔ دینیه تلقی ایلمه‌لی‌یز .

سوابق فاخره‌مزی تعداد وایراد ایله قناعت ایده- جك، شرق اسكی حالنده، اسكی دورهٔ اقبالنده ، كذلك غربی‌ده او اسكی وحشت وجهالت دورنده پایدارفرض ایلیه‌جك اولورسه‌ق پك آلدانیرز . بوكون نه شرق اسكی شرق ونه‌ده غرب اولكی غربدر . زمانك صوك برقاچ عصر ایچنده، اوغرادیغی تحولات، كچیردیكی انقلابات پك عظیمدر . بروزیر ادیبمزك دیدیكی كبی

واضح بتون مأثری هپ نورفن ایله
اوّل زمان شمدی زمان بشقه بشقه‌در

بومآلی، بو حقیقت واضحه‌یی بز بوكون ینه حقیقته اتباع ایله :

شرقدن طوغار ایمش نجه دم مهر معرفت
شمدی او شانلی آن ، بو زمان بشقه بشقه‌در

طرزنده‌ده بیان واعتراف ایده بیلیرز .

اوروپانك مأثر كمالات ومعرفتندن اعراض، غربك اوكوزلری قماشدیران بدایع اختراعاتندن استغنا بزم ایچون هیچ بر صورتله قابل اولاماز و اولمامالیدر . باخصوص حكمت جلیلهٔ اسلامیه واو حكمت دائره‌سنده پرور شباب كمال ونائل فیوض اولان جلادت وفضائل عثمانیه بویله برحالی اصلا تجویز ایتمز . منتسبلرینه دائما مكارم اخلاق، تعلم حكمتی توصیه ایدن، سالكینی دائما اكتساب فضیلته اغرا ایله طلب علم ایچون بوكون عادتا برمحله‌مز حكمنده اولان اوروپایه دكل، چینه، اقصای شرقه سیاحتی امر ایله‌ین بر دین جلیل نصل اولورده اویله برغفلت وجهالته رضا كوستره بیلیر ؟ حكمت و معرفت حقیقتده بزم ضیاعه اوغرامش مالمز ، ملك یمینمزدر . آنی نره‌ده كورور، نره‌ده بولورسه‌ق اخذ واستفاضه ایله مأمورز . شو شرط ایله‌كه ، اول امرده حكمتك نه دیمك اولدیغنی ، معرفتك تضمن ایلدیكی معنای صحیحی بیلمه‌لی؛ ملیت دائره‌سندن تباعد وصفت ممجلهٔ حمیتدن تجرد ایتمه‌ملی یز . ناجی مرحوم ، او حمیت پرور شاعرمز :

برحمیت شناس فرزانه
یاپاماز جنبش فرنكانه
مدنیت دیه روامی كه سن
اولاسین هرزه كار وهرزه‌سخن ؟

بزه لازم محسنات فرنك
يوقسه لازمى كفش وجامهٔ ننك ؟ .
چشم عقل اولمانجه پاك وبصير
كوزى تك كوزلك ايله‌مز تنوير

بيتلريله بوفصلى ، بوبحث مهمى نه كوزل تصوير ايتمش . اصل بوندن صكره مكتبلرمزك يتشديرديكى كنجلرك مستعدلرندن آوروپايه هرسنه يوزلرجه طلبه كوندرملى ، فنون ومعارفك هرشعبه‌سنده تكمل ايتملرينه ال برلكيله غيرتده بولنمالى يز . شوقدر وار كه اذهان شبان تخم فضيلت وحميتى صاچمق ، آنلره كعبهٔ عليای كمالاته موصل اولان يوللرى كوسترمك بومهم مسئله‌ده الك برنجى وظيفه‌مز اولديغنى نسيان ايتمه‌مليز .

اسرار خلقت و استعداد فطرتى آز چوق تدقيق ايدنلره كوره پك بديهى ، پك جزئى برملاحظه ايله هركسك‌ده تقدير ايده بيله‌جكى بركيفيتدركه ، طفوليت وشباب نيك وبد هرشيئى قبول وتمثله غايت مساعد ومستعد دوره‌لردر . برچوجق ، بركنج كرك اقران و ابوينك ، كرك مناسبتده بولنديغى بيوكلرينك اوضاعى افعالنى اكثريا تقليد ايدر وتقليد ايتمك ايستر . باخصوص محبتى ، نظر دقتنى جلب ايدن يكى يكى شيلر ، چوجقلرله كنجلرده غير ارادى بر هوس و انجذاب توليد ايلر . تقليد وتمثل ايتمك ايستديكى اوضاع وحركاتك ، بى‌اختيار تمايل ايلديكى افعال ومعاملاتك كنديسى ايچون آتياً نه كبى برفائده‌يى ويا نصل برضررى انتاج ايده‌بيله‌جكنى تأمل ومحاكمه‌دن طبيعى عاجزدر . اوسنده بولنان استقبال خادملرينى طوغرى يوله سوق ايتمك كنديلرينه فضائل انسانيه‌يه عائد كوزل كوزل مثاللر ارائه ايلمك ، هنوز انكشافه باشلايان ذهنلرنده وطن محبتى ومليت حسلرينى اويانديرمق ، مدلول جليل حميتى ، معناى صحيح عصبيتى حقيله وكماليله بيلديرمك افاضل علمايه ، والدينه ، مربيلره ، معلملره ، مطبوعاته انتسابى بولنان ارباب حميته متوجه بروظيفه‌در . عهدهٔ انسانيته مترتب وظائفك الك مهمى اولان بو مسئله‌ده پك متيقظ ، پك دور انديش بولنمق لازمدر . زيرا الك كوچك برخطا ، الك اهميتسز فرض ايديلان بر اثر ذهول ومساهله پك بيوك برمضرتى انتاج ايده‌بيلير .

كوزمزك اوكنده بر مسلمان ، برعثمانلى كنجى كتيره‌لم كه ، والدين و متعلقاتنك تسيب وعدم تقيدى نتيجه‌سى اوله‌رق الك اول ديناً تحصيل ايله مكلف اولديغى مسائل اعتقاديه‌نك مباديسى حقنده يالان ياكاش پك آز برمعلومات ايدينه‌بيلمش . ضعف عقيده ، بو مرض مدهش دها اوسنده قلبنده كوكلشمش . محيطنه ، مليتنه عائد مكتسباتى‌ده همان آكا قريب . بتون زمانى ، بتون غيرتنى هنوز سفيد وسياهى تميزه مقتدر اوله‌ميه‌جغى برسنده السنهٔ اجنبيه تحصيلنه حصر ايلمش . علوم وفنون نامنه نه اكتساب ايده‌بيلمش ايسه كافه‌سى او مأخذلردن مقتبس . پك‌ده ذكى . شعبات معرفتدن بللى باشلى برقاچنه منتسب . طبيعى پك منتظم بربولده تعقيب ايلديكى دروس ومسائل حقنده كلى دينه بيله‌جك بر احاطه‌يه مالك . نزدنده انكلتره‌دن ، آلمانيادن ، فرانسه‌دن بربحث آچيلنجه بو دولت وملتلرك سياسةً ، ادارةً نه كبى تحولات و انقلاباته اوغرادقلرينى ؛ نه كبى آماله تابع ودها نه يولده ترقياته مستعد وساعى بولندقلرينى دلائل قوى تاريخيه سرد وتمهيديله بالاطراف حكايه ايده بيليور . اوعالملرى داخلنده بولنمش ، او انسانلرله برلكده ياشامش كبى ماضيسيله ، حاليله ، استقباليله اوقدر كوزل بيليور وبو زمينلرده اوقدر معقول و رنكين مطالعه‌لر سرد ايليوركه ، ديكلركن وقوف و احاطه‌نك اودرجه‌سنه اظهار حيرت ايتمه‌مك قابل اولاماز . يوزلرجه سنه‌لردنبرى بوملتلر آره‌سنده يتيشن ، بو دولتلرجه يارارلقلرى ، فداكارلقلرى كوريلن رجال سياسيه وعلميه‌نك ، مهرهٔ ادب وفنك اسملرى كاملاً خاطرنده . الك خرده برنقطه‌سنه وارنجه‌يه قدر هپسنك‌ده ترجمهٔ حاللرى كنديسنجه مضبوط . يالكز

برمسئله‌ده جهلی وار ، هم‌ده پك درین برجهل ایچنده . صدر اسلامه شرفبخش اولان اعلام و افاخم رجالدن ، ادوار متقدمهٔ اسلامیه‌دن صرف نظر ؛ مثلا فاتحلرمزی ، یاوز سلطان سلیملرمزی ، قانونیلرمزی ، زنبیللیلرمزی ، ابوالسعودلرمزی ، ابن کماللرمزی کبی هر بری بر دولت وملت ایچون الی الابد مدار فخر وشرف اوله‌بیله‌جك اعاظم رجال علمیه‌مزدن ؛ سنان پاشالرمزی ، فضولیلرمزی ، یحیالرمزی ، راغبلرمزی ، ندیملرمزی کبی لسان و ادبیاتمزك ایلك مؤسسلرندن بالکلیه بی‌خبر . او فطانت و ذکایه قارشی بو پك الیم برخسران ، جداً تأسفلره شایان بر کفران دکلیدر ؟ بویله برگنج ، بوصورتله پرورشیاب کمال اولمش بر انسان ایله مسلمانلق ، عثمانلیلق آره‌سنده نه مرتبه برعلاقه و مناسبت تصور ایدیلیر وکندیلرندن اسلامیته ، عثمانلیلغه عائد نه قدر خدمت بکلنه‌بیلیر ؟ بو قصور ، هم‌ده پك بیوك برقصور صایلدیغنی تقدیرده انصاف ایله سویلیه‌لم که ، بوقصور ؛ اوبولده یتیشن و دها طوغریسی یتشدیریلنلرمی ، یوقسه ابوینه‌می ، یاخود جمعیته ، معنای شمولی ایله بزلره‌می عائد اولمق لازم کلیر ؟ . شبهه‌سزدر که ، بودرلو احوال مؤسفه‌نك مسئولیتی ؛ اطفال وشبانه رهبرلك ایدن مربیلره ، معلملره ، جمعیته ، حاصلی هپمزه ، طوپمزه ترتب ایدر ؛ بومسئولیت عظیمه محقق بزلره عائددر . بناءً علیه بواساس بالخاصه بوندن صکره برلحظه نظر تأمل وامعاندن اوزاق بولندیرمامق حمیته مترتب وظائفك اقدم واقدسیدر .

حال وقوفده ، تعبیر صحیح وصریح ایله انحطاطه میال بردورهٔ اسف اشتمالده بولنان دولتلر ایچون ربع عصر برفاصله تاریخاً پك بیوك اهمیتی حائزدر . بوقدر برزمان بردولتی مدارج کمال واقباله اصعاد ایده‌مسه بیله تقریب ایده‌بیله‌جکی کبی درکهٔ ادبار واضمحلاله‌ده پك قولای تنزیل ایلیه‌بیلیر . بزلر ایسه اومقداردن‌ده فضله برزمان ، ملتمزك تیقظ وانتباهی ، دولتمزك اعلای منزلت وشکوهی فکریله نه‌جدی برتصور وتشبثده بولندق ، نه‌ده ترقیات صحیحه‌یه نائل اولمق کبی تقدیساته شایان برامل بسلدك . سوزده اویله برتصور تشبثك ، اودرلو برامل ممدوحك وجودینه دلیل اولمق اوزره هرصنفدن برچوق مکتبلر تأسیس وکشاد ایتدك ! غیرتی ، هنوز منتظم برابتدائیسی بولنمیان بریرده - مجرد ولایت مرکزی اولدیغی ایچون - اعدادی مکتبی تأسیس ایتمك درجه‌لرینه واردردق ! محضا خلقی آلداتمق ، محضا اوملکلریده اوصاندیران خابیده دعالره ؛ تبجیل وستایش وموفقیاته یکیدن یکی‌یه برر زمین حاضرلامق ایچون ولایتمزی ، الویه وقصباتمزی دکل ؛ اك هجری کویلرمزی‌ده مکتبسز براقمدق ! بویولده کی معرفتلرمزله سنه‌لرجه کندمزی‌ده آلداتمقده پك بیوك مهارتلر ابراز ایتدك ! کوندن کونه دهازیاده پریشان وخراب اولان زواللی وطنمزی انوار معارف وفضیلتله ، شعشعهٔ اجلال کمالات ایله بزه‌یه‌رك باشدن باشه برکلزار سعادت ، بهشتی مناظر برروضهٔ معرفت حالنه افراغه‌ده موفق اولدق ! بوهرکون مجدد برشوق وتهالکله ابتدائی ، تالی وعالی مکتبلرمزك مقداری یوما فیوماً تزاید ایلدکجه معلم ومربی تدارکنده هیچ مشکلاته تصادف ایتمدك . خاك پاك عثمانی نه‌یتشدیرمز دیمکدن ، راست کلدیکمز آدمی معلم تعیین ایتمکدن چکنوب صیقلمدق ! بوهمت وفعالیتمز ، بوهوس ترقی جویانه‌مزله (۱) حقیقتی اعتراف ایتملی‌یز :

« شهادتنامه‌لی جاهل‌می ایسترسین بوعالمده !
معارف شمدی بزده میوه‌سز اشجاره دونمشدر ! »

بیتنك صحتنه ؛ حتی برکون مدرسه ، مکتب سمتنه یاقلاشمامش انسانلری‌ده قائل ایده‌بیله‌جك برغایته واصل اولدق !

مابعدی وار

مقری کوی : خلیل ادیب

سیاست شرعیه

۳

فکر حریت ، مساوات ، عدالت کبی بیکلرجه

مزیتی مندمج خصوصات بزده یکی تولد ایتمش حال طفولیتده شیلر اولمیوب بلکه جمعیت بشریه‌نك سوقیات طبیعیه وامراض نفسانیه نتیجه‌سندن باشقه بر معنا ویریله‌میان انواع تعدیات واعتسافله یکدیکرینی ازه‌رك دنیانك بر دریای مظالم ایچنده چالقاندیغی صره‌ده مددرس اولان اسلامیت او افکار عالیه‌یی نشر ایتمش وبو سایه‌ده مساوات وعدالت وحریت نه دیمك اولدیغی بحق آکلاشیله‌رق تشکیلات اجتماعیه‌ده سرزدهٔ ظهور اولان اعتسافات مالانهایه بو وجهله مندفع اولوب روح بشره قدر تأثیر ایدن قواعد دین مبین جمعیت اجتماعیه‌نك بر قوهٔ حقیقیه وبر ناظم عدالتی طانمش ایدی .

کرچه بعض آوروپا مؤلفلرینك شریعت اسلامیه حقنده‌کی شائبهٔ اغراض ایله مشبوع اعتراضاتنه هدف اولمش ایسه‌ده شریعت غراکافهٔ انسانلری نظر عدل وحقوقده ازهرجهت مساوی طوتوب مظهر عدل وحقانیتده کمسه‌یی استثنا ایتمه‌مش واو قدر مدققانه امرلرده بولنمشدرکه بونلرده ذره قدر ظلم احتمالی ملحوظ دکلدر .

ایشته قانوس هدایت ربانیه اولان اوقواعد متینه هیئت اجتماعیه ایچنده توره‌یه‌رك بشریتی تزلزله اوغرا- ده‌جق دنی‌الطبع ، مستعد جرائم کیمسه‌لرده نظر دقتدن دور طوتمدیغندن بو بابده دخی بر خیلی قواعد عادلانه وضع ایلمشدر . فقط احکامنه تطبیق حرکت بر وظیفهٔ متحتمه تشکیل ایده‌جك قوانین ، بر ملتك حیات اجتماعیه‌سنه نظراً اوله‌جغندن دولتلر ممالکنده جاری قوانین عمومیه وخصوصیه بالطبع یکدیکرندن فرقلیدر . مثلا قانون جزا دولتلر ممالکنده مختلفدر . فقط جمله‌سی‌قانون مذکوردن مقصد اصلی اولان هیئت اجتماعیه‌نك آسایشنی محافظه نقطه‌سنده برلشه‌جکندن بو بابده‌تفاوت یوقدر .

اصل مقصد ، قوانینی حسن صورتله تطبیق ایله لازمهٔ عدالتی تماميله اجرا ایتمکدر . یوقسه خاطره رعایت ، اصالته حرمت منفعت شخصیه‌یه انقیاد ایله تطبیق ایدیله‌جك اولان قواعد قانونیه هانکی مملکتده اولورسه اولسون ونه شکلده بولنورسه بولنسون نه ترقیات اجتماعیه‌یه خدمت، نه‌ده هیئت بشریه‌نك حقوقنی تکفل ووقایه ایتمش صاییله‌بیلور . بلکه قانوندن مقصود اولان عدالت ، مساوات کبی بر استبداد ایچنده هرج ومرج ایدلمش اولور ، حالبوکه کرك جزا وکرك حقوقه متعلق حکمده سیمای عدالت چهرهٔ مساوات کندیسنی کوسترمزسه هیئت اجتماعیه او هیئت حاکمه‌دن نه امنیت نه خدمت بکلیه‌بیلور ؟

ایشته دور سابق استبدادده بعض استثنا آنی نظر اعتناده طوتمق شرطیله دیه بیلورمکه ، محاکم حقوقیه وجنائیه‌لرك یك چوق مظالمی کورلمش وحتی عدل وحقانیت بعضیسنك قپوسندن بیله ایچری‌یه کیرمکه جسارت ایده‌مه‌مشدر .

ناصل ایده‌بیلور ؟ فرضا برمحکمهٔ جنایت تصور اولنسون ! چونکه وظیفه‌سی جنایت صندالیه‌سنه اوطورمش بر متهمی هرحالده اسناد اولنان فعلك فاعلی ظننده بولنور ولوکه قناعت وجدانیه‌یی تطمینه مدار اوله‌جق بر دلیل و اماره بولنمسون .

دقایق قانونیه‌یه اصلا وقوفلری اولمیان ضابطه مأمورلرینك ضبط ورقه‌لریله ولزوم محاکمه قرار ومضبطه‌لری وار یا !

آنلردن بر معنا چیقاره‌رق دلائل وهمیه و اقیسهٔ عقلیهٔ ایله برمجرمیت قراری ترتیب وبونکله محظوظ اولورسه بویله محکمه‌لرك خیرمی اولور ؟ عدالتندن امنیتمی اولنور ؟

برائت ذمت اصل، اولدیغی حالده بوقاعدهٔ نظیفه‌یی تغییر ایدرك محکومیت اصل، فکر قانونشکنانه‌سنی ذهننه صوقمش بررئیس جنایتك الندن برمعصومی قورتارمق قابلمی اولور ؟

افسوس بویله رؤساسنك علمنه عرفانه افسوس !!

خلاف شرع ونظام هر امره انقياد وبرصورتله كنديلرينى اك پارلاق موقعه اصعاد ايله عوالمك بر خالق ثانيسى كبى ذائقه سنج غرور برحالده خرامان اوله‌رق بورييان بعض مدعئ عموميلرك پنجه‌سنه دوشان برصاحب حميت آرتق مجرميتى ادعا اولنه‌جغنى بيلوركن مدافعهٔ حقوق ضمننده نه سويليه بيلور؟ سويلسه نه منفعت اميد ايده‌بيلور؟ نتيجه خائندر. أوت محكومدر. حسب المسلك چوق حكملره تصادف ايتدم چوق اعلامات جنائيه‌يى كوردمكه انكيزيسيون هيئت تحقيقيه‌سى مظالمنى آكديرر صورتده بيچاره مجرم صفتنى آلمش ارباب حميت حقنده تحقيقات ابتدائيه‌ده نه اذيتلر نه اشكنجه‌لر ايدلمش صداى معصومانه‌لرينى فرياد حزينلرينى ديكليان بيله اولمامشدر. برقاچ مثال ايله تنوير ادعا پك قولاى ايسه‌ده تخديش اذهانى موجب اولمامق ايچون صرفنظر ايديورم.

ايشته اميدلرى منقطع اولان بومحكوملرك بر مقام مقدسه تظلم حال ايله تخليصلرينى استرحاملرى قالمشديكه اوده دركاه الوهيت! اوت! آنلرك اعماق روحندن «و الى الله المشتكى» صدالرى كليوردى.

شمدى اميد ايدرزكه بوقبيل محاكم، محكمه دكل هياكل مظالم مندرس اوله‌جق. ملتك شرع وقانونه مخالف امرلرى انفاذ ايدن حكام ومدعئ عموميلره احتياجى قالمامشدر. ملت، اقتدار ودرايت، غرض وعوضدن حالى وجدانه مالك حكام و مدعى عمومى ايستر.

محكوميت اعلاماتى اشعار مجموعه‌سى اولمدينى كبى مدعئ عمومينك ترقى رساله‌سيده اوله‌ماز. آنلر ملتك برمرأت عدالتى برحجت تمدنيدر.

محاكم حقوقيه ايسه دها برباد برحالده ايدى.

حالبوكه محكمه‌لرده طرفينك اصالتى، شرف ونسبى سياست شرعيه نقطهٔ نظرندن اهميتى يوقدر. يالكز كوزه‌ديله‌جك نقطه عدالتله حكمدر. بوسببه مبنيدركه، حكام اوچ قسمه تقسيم ايديله‌رك ايكيسى نار جحيمه بريده نعيم ابديه‌يه ادخال اولنمشدر.

برنجى درجه‌ده اولان حكام حقى بيلديكى حالده خلافنه حكم اعطا ايدن ايكنجيسى عن جهل حكم ويرندر. ايشته بونلر دور استبدادده منسوبيتله، تعاطئ رشوتله، ارباب حميتى محو ايتمكله اخذ منصبه نائل اولمش حكاملردر. اوچنجى قسم ايسه عالم اولوب عدالتله اعطاى حكم ايدنلردر. دور مذموم سابقده بو قبيل حكامز نادر ايدى. مثلا برهيئت حاكمه ايچنده عدالتى سوه‌ر، عالم برممدوح الصفات حاكمك بولنمسى چوقميدر؟

*
* *

عم زادهٔ نبى جناب حيدر؛ اقامهٔ حدودده شريف، وضيع، قوى، ضعيف نظر اعتباره آلنه‌رق تخفيف حدود ايديله‌ميه‌جكنى وشفاعت وهديه ايله هيچ بروقت تعطيل عقوبات اولنه‌ميه‌جغنى وبونلره قادر بولنديغى حالده عكسى صورتله اجراى عمله مماشات ايدن حكامك رحمت الهيه‌دن مطرود اولديغنى بيان بيوربيور.

حتى صحابهٔ كزيندن اسامة بن زيد قريشك بنو مخزوم بطننده بولنان برسارقك تعطيل مجازاتى خصوصنده جناب رسالتمآب افندمزه شفاعت ايلملرى اوزرينه وجه جليل عدالت دليل جناب نبويده اغبرار حاصل اوله‌رق [يا اسامه! عقوبات الهيه‌نك تعطيل اجراسنه‌مى شفاعت ايديورسك؟ قوم بنى اسرائيل شريف اولنلرى فعل سرقت اجرا ايلدكلرى زمان عفو وضعيف اولنلر اوزرينه اقامهٔ حدودده بولندقلرى ايچون هلاك اولديلر. الله عظيم الشانه قسم ايدرمكه، قيزم فاطمه سرقت ايدرسه الني كسرم » بيورمشلردر.

اى حكام! بونه عدالت بونه مساوات! ايشته ملتك سزدن ايسته‌ديكى عدالت ايشته سزدن بكلنيلان مساوات! بووامثالى قواعد عادلانه واساس متين اوزرينه بوحكومت فاضله وجوده كلدى. اويله بر حكومت عادله‌كه،

كوستردیكی آثار عدالت صاچدیغی انوار مساوات سایه‌سنده جناح رأفتنه میلیونلرجه مسلم وغیر مسلمی جمع ایتدی . بویله ایدی فخر کائناتك تشکیل ایتدیکی حکومت! بویله ایدی او مؤسس مدنیت حقیقیه‌نك اجرا ایتدیکی محاکمات !

تمییز جزا ضبط کاتبی
ابن حازم : فرید

(مدنیت ، مؤسس مدنیت اولان اسلامیت، علوم اسلامیه)

علما ، مسلك علمی

شهادت صحیحهٔ تاریخیه ایله ثابتدر که عناصر مختلفهٔ اسلامیه‌یی تشکیل ایدن انسانلر قبل‌الاسلام مدنیت حقیقیه عالمندن مهجور، حقوق طبیعیهٔ حیاتیه‌دن محروم، نشأت انسانیه‌نك حکمت اساسیه‌سندن بسبتون بی‌خبر ایدیلر . برحالده که اقلیملری ، محیطلری عادتا چاه عدمدن سیاه برغیای تباه شکلنی آلمش ایدی .

یموت قطا الفلاة بها اوُ اما
ویهلك ، فی جوانبها النسیم

برحالده که انسال متسلسله‌لری ، اجیال متعاقبه‌لری بتون رقیبهٔ مدنیت اولان آفت وحشتك دوزخنمون وولقانلری ، آفاقه آتش مظالم یاغدیران غلیان وهیجانلری ایچنده بردن یانوب طوتشور وعاقبت ساحهٔ فیفای عالمده .

سرأن اسطعت فی‌الهواء رویداً
لااختیالاً علی رفات العباد

صدای دلخراشنی اسماع ایده‌جك قدر حزن‌افزون کتلات رمادیه تشکیل ایدر طورور ایدی . بیچاره‌لرك طبعاً ، جبلةً مالك اولوبده استعمالنه قدرتیاب اوله مدقلری حقوق صریحهٔ ذاتیه‌لرینی حریت شخصیه ، حریت تصرفیه‌لرینی بخش وتأمین ایلیه‌جك ، آنلری تعرضات وتسلطات طاغیانه‌دن محافظه ایده‌جك ، نشأت نوعیه‌لرینك کندیلرنجه مجهول اولان حکمت جلیله‌سنی تعلیم وتفهیم ایلیه‌جك ، کندیلرینی سمت فسیح سعادته غایهٔ قصوای بشریته ایصال ایده‌جك حاصلی آنلری خصم جان اولان بلای وحشتدن قورتاره‌جق شی آنجق مدنیت ایدی . ایشته بوکا احتیاجلری مدید اشتیاقلری پك شدید ایدی . اقلیمك هرهانکی برنقطه‌سنه حوالهٔ صماخ اوللسه وحشت علیهنده دلسوز برانین شکایت ایشیدیلور ایدی . خفایای اجسامده مستکن اولان ارواحه طوغری تمدید نظر اوللسه بونلرك هیاکل ناسوتیه‌دن تجردله عالم علویه پرواز ایدرك ظلمت وحشتدن فریاد ، نازنین مدنیتك سمادن نزولی ایچون بیك نالهٔ استمداد اصعاد ایلدکلری کوریلورایدی .

نهایت بوشکایات مظلومانه ، بوتضرعات واستمداد مقهورانه آفریدندهٔ سموات اولان جناب ذوالجلال نزدنده رهین اجابت اوله‌رق جانب سمادن بتون اسباب مسعودیتلرینك حصولنی کافل برمدنیت عظما انزال بیورلدی . نعمت اسلام احسان بیورلدی .

روح مدنیت اولان بونعمتك هرکسه تبشیروتعمیمی ایچون سید موجودات علیه افضل‌الصلوات افندمز حضرتلرینه منشور رسالت ویرلدی .

صاحب رسالت حضرتلری سماوی ، آلهی ، اولان بوقانون مدنیتی نشر ایتدی ظلمت وحشتی دفع ورفع ایلدی . حکمت انسانیه‌یی تعلیم ایتدی . انسانلره شهراه تعالی‌یی ، طریق تکاملی کوستردی . رکن اعظمی مخافة‌الله اولان احکام عمومیهٔ مدنیتك تطبیقیله عالی ابدی، سرمدی ، بردورهٔ علویهٔ مسعودیته ادخال ایلدی.

مدنیت ، حقوق عامه‌نك تعرضدن ، تسلطدن ، تغلبدن مصونیتی، غایة‌الامانی‌جنات عالیات سعادته‌وصول ایچون‌فعالیت انسانینك طریق تکامله سربستیٔ انبساطی دیمکدر که حقوقك سلطنت وشوکتندن عبارتدر .

سلطنت حقوقیه ، حقوق عمومیهٔ ملیه‌نك متحداًیك

آهنك توازن وانتظامه مالك اولمسيله قائمدر كه آهنك عموميه‌نك خللدار اولمسى حقوق عموميه (الحكم للغالب) قاعده‌سنجه شخص واحدك آمال واحتراصات خود كامانه‌سنه هدر اوله‌رق اساس مدنيت دخى آفت حيات وانسانيت اولان وحشتك قربانى اولوب كيتمسنه بادى اولدى.

ايشته سماوى، الهى اولمقله مباهى اولان قانون مدنيت اسلاميه ركن اعظمى اولان مخافةالله اساس قويمنه بناءً سلطنت حقوقيه‌نك مابه‌القيام انتظام ودوامى اولان معادلهٔ عموميه‌نك، عدالت مطلقه‌نك بانيسى اولدقدن باشقه احكام عدالتك محافظهٔ بقاسنه، بشريتك ترقياتنه، تعالياتنه، غايهٔ قصواى تكامله، سمت مقصود سعادته وصولنه خادم برچوق علوم ومعارف عاليه‌نك ده مؤسس ومعلميدر.

بناءً عليه مدنيتمز هم ميزان عدالت همده مفتاح كنوز علم ومعرفتدر. آنك ايچون روح مدنيت، سرمايهٔ سر مديت مسعوديتدر. اصل اولمسون كه سفلى دكل خاكى دكل مصنوع بشر دكل محصول فكر دكل عاجز اللرله اويدورلمش دكل قاصر دوشونجه‌لرله وجوده كلمش دكل آلهيدر. علويدر، سماويدر، اعدلدر، اكملدر. برهان عرفاندر فرقان عدل وعدواندر باعث سلامت انس وجاندر حضرت قرآندر مادام الزمان تقديس عالمينك.

اى اولان معراج برهان علوشان سكا
يره اينمش كوكدن استقبال ايچون قرآن سكا
ماه نودر صانمه سن ايتدكده سير آسمان
قالديروب پارمق كتورمش آسمان ايمان سكا

نعتيله روان پاك محمديسنه عرض تعظيمات وتكريمات ايلديكى نبى ذيشانمز صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينه نيابةً كافل سعادت دارين اولان ديانت ومدنيت اسلاميه‌يى احكام عدليه‌يى، احكام عدليه‌نك محافظهٔ بقاسيله برابر تكملات انسانيه‌يه خادم اولان علوم عاليه‌يى افراد امت آره‌سنده نشر وتعميم، تفهيم وتعليم تنفيذ وتطبيق وظيفه‌سى طوغريدن طوغرى‌يه مسلكمزه، طريق علمى‌يه عائددركه مسلكمز وظيفهٔ مذكورهٔ اساسيه‌سنى حقيله، لايقيله ايفا ايده‌بيلمك ايچون قرآن كريمزك تبيين وتطبيق احكامنه، بواحكامك محافظهٔ بقاسنه مدار اولان علوم ومعارف جليله‌يى نشر وتدوينه مقتدر رجال علميه يتشديرمكله، هرعصرده برچوق جهابذهٔ مفسرين اساتذهٔ محدثين، فقهاى مدققين، علماى متكلمين احصار واعداد ايلمكله مكلفدر. مسلكمزك وظيفه‌سى بودر رجالى‌ده بونلردر مسلكمز، بشريتك اك مستقيم شهراه تكامليدر اعلى المسالكدر اجلهٔ حقوقيون، عظماى ارباب فنونه دهاة سياسيونه مالكدر.

اويله بز ساده مدرس دكلز تحريرز
آق صقاللى خواجه بز علم وهنرده پيرز
عقلى ونقلى بيلرز مقتدر تقريرز
يابمشز حضرت قرآنه مفصل تفسير

صداى مهابتنى هرپرده طنين انداز ايليه‌جك برچوق بضاعه‌داران فضل وعرفان ايله ماليدر. بوكون شريعتمز محيطمزه نصب نكاه ايتمش بزدن بو آدملرى ايستيور بو آدملرك ايفاى خدمته دعوت ايدلمسنى طلب ايديور.

اقيموا بنى امى صدور مطيكم
فانى الى قوم سواكم لأميل
فقد حمت الحاجات والليل مقمر
و شدت لطيات مطايا وارحل

خطابيله فرياد ايلديكى حالده مع التاسف بز ايشيده‌ميورز آرتق غفلت يتشير آكاه اوله‌لم بوخطابى ديكليه‌لم اعصار سالفه‌ده قرآنه، دينه، ملته، مدنيته، عدالته، علوم وفنونه خدمت، تعالئ اسلامه همت يولنده خارقه‌لر، محيرالعقول فضيلتلر، كوسترن و هر برى يا مفسر كبير يا محدث خطير، يافقيه دقيقه‌دان يا متكلم غالب الاقران اولان عظماى رجالمز نره‌ده‌در. بوذوات خجسته صفات

نه‌دن شمدی كوریله‌میور . مسلكمز بو آدملری نچون یتشدیرمیور . هپ او آدم اوانسان دكلی یز . محیط ، اقلیم هپ او محیط واقلیم دكلیدر . اویله اولدیغی حالده بوعصرده یتشانلرمز نه‌دن اعصار سالفه‌ده یتیشانلرك جوار كبنه بیله یاقلاشامیورلر . مرور اعصار تكامل بشره خادم ایكن نه‌دن بزلرك تناقصنه بادی اولمشدر . ایشته برسوری سؤاللركه پك الیم ، پك آجیقلی اولدیغی حالده جوابی مشكل دكل بالعكس آساندر . حكومت استبدادیه‌نك مسلكمزه عطف ایلدیكی سوء نظرلردن مسلكمزه اوردیغی مدهش ، مخرب ضربه‌لردن بحث ایتمك راه ترقیاتمز اوكنه ییغمش اولدیغی شواهق موانعی برر برر تعداد ایلملك صورتیله اسئلهٔ مذكوره‌یه جواب احضاری ممكن ایسه‌ده بز بوراده صرف مسلكه عائد برخطایی ، اصول تدریسه متعلق برسبب انحطاطی ایضاح ایدرك اعطای جوابه چالیشه‌جغز . مابعدی‌وار

محمد نسیب

ادبیات

غزته‌مزه تقریض وتاریخ اولمق اوزره بلغای مشهوره‌دن تحیح بخاری حافظی دولوی حافظ عثمان الموصلی افندی طرفندن اهدا ایدیلان منظومه‌در :

قرطاس نور بیان‌الحق قدظهرا
علی‌البصائر حتی استوقف البصرا
سما العدالة ابدته لاعیننا
وكم ستبدی لنا من شمسها قمرا
انعم بحریة تاهت بطلعتها
فتیهت بهواها البدو والحضرا
فمن سناها (بیان‌الحق) منتشر
من (احمد) الادبا تیاره‌الفخری
تحریر (صبری) صفا من كل شائبة
و (المصطفی) نطقه لم تلق فیه مری
ان (الفطین) لمسؤل وسائله
اهل المعالی وكل فی‌سراه سری
هذا البیان عن‌الدنیا وضرتها
ینبیك فی لطف قول نافس الدررا
عیون قلبی مذ استوقفتهاورات
مافیه من‌شذرات تجلب النظرا
سمعت ان‌لسان ایمن ارخه
للعلم طرس بیان الحق قد نشرا
٢٠٠ ٢٦٩ ٦٣ ١٣٩ ١٠٤ ٥٥١
سنه ١٣٣٦

(سعدی) دن استفاضه :

دنیاده حاكم اولسه نه‌اعلادر ائتلاف
بركون كاوبده بیتمیه‌جكمی بواختلاف ؟
ایشته برآرزوكه ایدر قلبی نشوه‌یاب
تعقیب ایدن سؤاله فقط یوق ویرن جواب
اضداددر حكم سورن عالمده دائما
اضراردن بشر بولاماز ، بولمامش رها
مادام قورتولش بزه اضدادن محال
اولسه‌یدی باری آنده‌ده برحداعتدال
تفریطدر آنك دخی افسوس غایتی
افراطه یا كه منجر اولور هپ نهایتی
برفرقه‌نك باقلسه سوزی ، رأیی پك اهم
آنلر ایچون مدار سعادت ایمش قلم
جف‌القلم بوحكمی ویرن ایتمز اجتناب
برفرقه باق كورر بوكوزل رأیی ناصواب
آنلرجه سیفدر بتون آسایشه مدار
دیرلركه : عسكر اولمیان آدم نصل یاشار ؟.
افسانه‌یه ، خیاله كیمی رغبت ایلیور
افسانه‌در بوكوردیكمز هراثر دییور

برفرقه‌ده خیالپرستانه خنده‌زن
جنت صایوب اوحالی‌ده دیرلر نیچون نه‌دن ؟.
سز سومیورسکز اومبارك حقیقتی ؟.
تذلیلدر بوکور کورینه آدمیتی
هرفرقه کندی طورینی راجح کورر مدام
زعمنجه هربری ایدییور حقی التزام
حقك ، حقیقتك آره‌ده یوق نشانه‌سی
طوتمش جهانی برقوری حکمت فسانه‌سی
باقدقجه اختلاف شئون مسالکه
پك کوچلشیر طریقنی تعیین سالکه
بیچاره ، برزمان تقاضایه قاتلانیر
برکونده چاره‌سز اوده اوهامی حق صانیر
بریول طوتار کیدر کیدر اما اولور تباه
اولماز نصیب بیکده برانسانه انتباه
صیغماز مجلداته صنوفك مناقبی
وار چونکه صد هزار فنون وغرائبی
لکن اوجمله‌دن ایکی یول وارکه دائما
یکدیکرك معارضیدر اهلی جابجا
حیرت بو یوللرك بری شهراه شرع ودین
دیکر طریق فیض ایسه برمنهج یقین
برقسمنه مدار شرف جبه وعصا
برقسمه متکا ایسه بر سبحه برعبا
باقسه‌ك علومه خادم اولان جان قورار دوزاق
دستاری ، طیلسانی ایدر آلت نفاق
پك بشقه‌در مزیتی اهلی طریقتك
سویلر ایسه‌م تظاهر ایدر سری خلوتك
وارسون نهفته قالسون اواسرار وجلوه‌لر
اربابی فهم ایدر یانه‌لر وار نه‌لر نه‌لر !..
بازیچه‌در بهشت بوجانلرجه ایسته‌ین
واردر طریقه ، علمه بنم نسبتم دیین
واصل اولور مزاحمه‌سز طوغری جنته!
حیرتده قالمسونمی یاآدم بوهمته ؟

بعضاً آلولنیر آره‌ده غیظ واغبرار
شیخك یانار تحملی‌ده چله‌سن قرار
اکفاره قالقیشیر بتون اهل فضیلتی !
اعلا ایدر بووجه ایله کویا طریقتی
بزلرکه طالبز بو ایکی یولده رفعته
یولسزمیدر وداعمز آرتق سلامته ؟
منشأ بوحاله جهل وعمادر دریغ وآه
اضداد دیرایسه‌ك بوکا الحق اولور کناه
اشغال ایدردی ذهنی بوصورت زمان زمان
برکون بوعقدهٔ دلی حل ایتدی کلستان
آچسه‌م اوحالی خنده‌لر ایلردی هرکیمه
حیرتده‌یم فیوض وکالات شیخمه
اوچ بیت ایله حقیقتی بالجمله سویله‌مش :
دقت ایدکده دیکله‌یکز باق نه‌لر دیمش :
« صاحبدلی بمدرسه آمد زخانقاه
بشکست عهد صحبت اهل طریق را
کفتم میان عالم وعابد چه فرق بود
تا اختیار کردی ازان این فریق را
کفت آن کلیم خویش برون میبرد زموج
وین جهد میکندکه بکیرد غریق را »
مرشد بودر ، مزیت فضل وعلمده بو
حقه چیقار طریق دکل ، ساده های وهو
حکمت بودرلو قوله دینیر ، صاف وتابدار
اولماز بورتبه روح فزا صحن جویبار
اهل نظر کورر بوروشله حقیقتی
تصویر ایدرسه بویله ایدر ایشته حکمتی
حکمت خلاصه بویله کوزل ، ساده اولمالی
سعدی کبی حکیمی فقط نرده بولمالی ؟
مقری کوی : ٢١ اغستوس ٣٢٢
خلیل ادیب

اندرز بشاه ایران

در ملك بی‌زوال رضا انقلاب نیست
در آر میدکی کذرد اقتدارما [۱]

بهوش باش که تمهید بی سرانجامیست
اکر مساعدتی کرد روزکار ترا [۲]

هشدارکز خراش دل سنك خاره شد
آخر بتیغ کوه سر کوهکن جدا [۳]

شهانه در بوستم تابکی قتال وخسار
شهانه واجب اولان لطف ودادوحلم ووقار

خلاف قاعده ایرانی ایلدك ویران
ایدر مکانی حیوان ومور ومار اعمار

جدال وجنکك ایله شهر ودشت حفرهٔ خون
بلای تیغك ایله سوبسو هزار مزار

جهانده ایلدك احراره بی شمار آزار
ایدر بوکار سنی شرمسار روز شمار

صباح مقبل حریت اولدی لمعه نثار
خیال خامی قو خواب کراندن اول بیدار

اسیر چاه ایدی یوسف لقای حریت
چیقاردی چاهدن اخوان باصفا احرار

اوطوردی مصر عدالتده تخت فیروزه
جمال پاکنه مست اولدی مشتریٔ هزار

هلاك جانك اولور دور جور استبداد
او در ممالك و اقوامه دشمن خونخوار

عناد وکبر ایله عثمانلیلردن آیرلدك
کتابمز بر ایکن حیف قیلدك استکبار

نه‌دن حکومت مشروطه‌دن چویردك یوز
عموم خلق جهانك یاننده اولدك خوار

شهان عادل ایله عالمان عامل ایله
خجسته کشور ایراندی منبع اخیار

شرارتکله بتون اشقیایی جمع ایتدك
روامیدرکه اوله شمدی مجمع اشرار

عدالت ایت روش وحشیانه‌دن واز کچ
سزای فضل خدا اولدی شاه عدل شعار

سلیمانیه مجیز دوسماملرندن
حسنی

— اوکسوز عمر —

سما ، بولوطلو ، شواهق برر سحابه نما
لباس برف ایله پوشیده ، یکلسق صحرا

مشاجریله ، ریاضیله ، جویباریله
قضالریله ، قراسیله ، مرغزاریله

شتای منجمدك زیر پای بردنده
صوثوقلرك هدف صولت نبردنده

سکون وصمت ایله آتی یه وقف حسرت ایکن
النده دکنکی ، برقارلی یوکسه‌جك تپه‌دن

عمر ، قوبونلره پریأس وکریه سسلنه‌رك
یاریم چاریقله غریبانه طوغری قریه‌ده‌ك

[۱] ملك بی‌زوال مقامنده اولان رضای رب‌متعالده‌تزلزل و انقلاب محالدر . بز رضای حضرت پروردکارده بولندیغمز مدت عمر وحیاتمز اسایش واستراحتله کذار ایدر .

[۲] آکاه ومتنبه اول‌که زمانك سکامساعده‌سی سوءعاقبت مقدمه‌سیدر .

[۳] صقین کسه‌یی رنجیده‌خاطرایتمه‌که‌فرهاد نامرادشیرینك عشق وشوقیله بیستون نام طاغك طاشلرینی قردیغندن عاقبت کندی بالطه‌سیله‌ده باشنی شق ایدوب هلاك اولدی .

بو آقشام ایمکی قورمش، چوبان چیراقلنی چوق
آغیر، آغیلده آج اولسونمی بیلیر، اکمکی یوق ؟

چوبان قالیر کیجه کویده، دوشونیور عمری
چیراق طوتوب اوله‌جق قید ایدرمی بویله‌لری ؟

کیدر چولوق، چوجغیله آلولی بر اوجاغك
باشنده راحت ایدر، سن نه اوقو، نه طوراغك

یوق ایشته، بویله یاغار قارشیسنده تتره‌یه‌رك
صوغوقده خسته‌لانوب برکون آج، آجیق اولمك ...

§

عمر، بویولده زماندن شکایت ایلر ایکن
اوزاقده باشلادی آوازه‌لر، کورندی ترەن

یاناشدی، کلدی : ولکن نه سوسلی، موسلی کلیش !
چندی فرجی چالشمش الیله خوش بزه‌مش !

کلیر، کچر بو واپور بویله هپ بش اون کوندر
بیلرمی‌ین بن او فنطازیه کیمکچوندر ؟

نه‌در مراد بونی بایراقله بویله سوسلمه‌دن ؟
صاقین ستانبوله بر مبحوث اولماسین بوکان

کچن چوبان بکا سویلردی ـ کلدی عقلمه باق ـ
کویك عقللیلری برخانایده طوپلانه‌جق

قرار ویروب دیه‌جکلر، یارین، یا ایرتسی کون
قضاده مصطالك اوغلی حسین افندی ایچون

بتون رأیلری بردن یازوب کتاب ایتدك
اوقور، یازار، ایودر مبحوث انتخاب ایتدك .

بینوب چندی فره، منجلس دیوب، کیده‌جك
واروب نه اکسکیمز وارسه هپ بیان ایده‌جك

§

حسین افندی کچرکن اینرسه اسکله‌یه
کوروبده یالوارەیم باق شونی اونوتمه دیه :

بابام بکر چاوشی کویلولر بتون سویلر :
بیوك بیتلی، اوزون بویلی، کوجلو برعسکر

یونان محاربه‌سنده ردیفلر ایسته‌نمش
بکر چاوش حاضر اول هایدی غوغا وار دیمش !

چکوب چاریقلرینی، چانطه‌سن صاروب کیتمش
آنامله کویده بنی برکوز اوده ترك ایتمش

وورلمش آلتی یردن، شهید اولوب قالمش
آنام بوحالی قضادن چابوق خبر آلمش

کدرله اون سکز آی خسته‌لق چکوب بتمش
بو اوکوزی، عمری پك کوچك قویوب کیتمش

قویون چوبانلغی قیش کونلرنده پك زوردر
آغیلده، طاغده، صوواتلقده هرزمان خوردر

کچن بر اوکله زمانی تصادف ایتمش ایدم
بو مژده‌یی شو بزم کهیادن ایشتمش ایدم :

چوجق اوقوتمق ایچون کویلو مکتب ایسترمش
شو جامعك یانی مکتبسز اولماسین دیرمش

او مکتبه بنی‌ده قید ایدك رجا ایدرم
اوقورده صوکره سزه هرزمان دعا ایدرم

فاتح درسعاملرندن
ع . عاطف

متفرقه

علمای اسلامیه‌دن برذاتك حمیت اسلامیه‌سی

یدی نومرولی هفته‌لق غزته کزده نوره‌قوب اشرافندن زاعمزاده عادل بك امضاسیله ممضی عیناً برمکتوب سرلوحه‌لی بند مخصوصده جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌یه منسوب علمادن کوملجنه‌لی ابراهیم ادهم افندی حقنده کی تشکرینك نقصان یازلمش اولدیغندن

بالذات ایفای تشکری وجیبهٔ ذمتمز عد ایتدیك شویله که ادهم افندینك بر بلغار وطنداشلرینه قارشو کوسترمش اولدیغی علو حمیت وانسانیت اوقدر بیوکدر که بز کبی عاجزلر بونك تشکرندن عاجز و کندولرینه ابدیاً منتدارز نسـل منتدار قالیه‌لم عموم بلغـار وطنداشـلرینه بزلره مسلمانلغـك ایتمش اولدیغی مسـاعدات شرعیـه‌یی اکلادقجه سونجمزدن اغلاریز . واحـکام شرعیه‌نك معاملاتمزده تطبیقنی جان و کوکلدن آرزو ایدرز. هیچ خلافمز یوقدر . اولادلریمزه تبلیغ ایتدیك شو حمیتلی وکمال مرحمتلی ذات سزك باباکزدر سزك اسـتقبالکز حقنده دوشنجه‌سی بزدن دهـا کوزل اولدیغی کبی بز که باباکز وحامیکز عد ایلرز . ادهم افندینك سزه اولان لطف وعنایتی وتحصیل علم ومعارف حقنده سزه کوسـترمش اولدیغی تسهیلات وایتمش اوله‌جغی حمایت وحیاتی بزدن کورمدیکز . چوجقـلرمز بلغار مکتب ابتدائی‌سـندن شهادتنامه آلدی سلانیکده بر بلغـار مکتبنه کوندرمك املنده ایدك بونی ادهم افندی‌یه سویلدك موصی الیه دیدیکه سز ترکلشمش بلغـار وعثمانلیسـکز شمدن صـکره اولادلرکز بیـوك آدم اولمق وبوملت عثمانیه ایله متحد وهم فکر اولمق ایچون مطلق ترك مکتبلرنده اوقوتمه‌کز لازمکلیر. زیرا عموم ملت بك وجوددر ولسان رسمیمزده ترکجه‌ـدر کتیریکز اولادلریکزی بن دلالت ایدوب مکتبه قید وقبول ایتدیره‌جکم ومسلمان چوجقلریله انسیت ایدوب کوزل ترکجـه سـویله‌مکه وافادهٔ مرام ایتمکه آلیشسونلر لسـانك اتحاد واتفـاق وانسیته پك چـوق مداری واردر . هایدی کیدیکز چوجقـلری کتیریکز کیتدك چوجقلری کتیردك باشـلرنده فس یوق ایدی . کیـسهٔ حمیتندن بر ر فس وایجاب ایدن کتب ورسائلی آلدی. بوحمیت اسـلامیه‌یی کورن دیکر هم مذهبـلریمز دخی چوجقلرینی مکتب رشدیه‌یه قید وقبول ایتدیرمکده‌دزلر. ادهم افـندی دیـور که سزك اولاد وعیالکز وعرض وناموسـکز ومال وجانکزی شرعشریف بزمسلمانلره محافظه وصیانت ایله امر ایدر . ایشـاسون بیوك شریعت ایشـاسون علمای اسـلامیه بزشمدن صـکره مسلمانلرك وباخصوص علمای اسلامیه‌نك خاکپایی وهرحال وکارده متفق ومتحدی وهیچ بر وقت مسـلمانلردن آیرلمه‌یز . ایشـته بوتفصیلاتلی مکتوبی غزته کزه یازمکزی وبلغار وروم غزته‌لریله نشرینه وساطت ایلمکزی رجا ومفتون حمیت وفضائلی بولنه‌جغمز ادهم افندی‌یه ده عموم بلغـار وطنداشلریمز نامنه تشکر ایدرز .

نیقوله یورکی اوستیان نوره‌قوب وآروش معتبرانندن
و بلغار ملتندن دیمتری نداچو

عسکری قلوبی

مکتب حربیه و مهندس خانهٔ عثمانیده ارکان و اکا برعسـکریه‌نك اجتماعیله عسـکری قلوبلرینك صـورت تشـکیل وترتیبی حقنده نطقلر ایراد اولندیغی وانتظامات قواعد اساسیه‌سنك قلمه آلندیغی استبشار ایدلدی .

مسـلك جلیل عسـکرینك ترقیاتی حقنده شـایان استحسان اولان شو آرزولر ، قلوب امتی لبریز شکران والسنهٔ انامی موفقیات مبجله‌سنه دعا خوان ایلدی .

هرصـاحب مسلك انتسـابیله مفتخر بولندیغی صنعته فائده بخش اوله‌جق موادی ذکر ایتمکی فریضـهٔ ذمت ، مقتضای حمیت بیلیر .

کوکل آرزو ایدرکه او بنای عـلوینك او فیضـکاه عسکرینك منظرهٔ خارجیه‌سی صنایع نفیسهٔ معماریه نقطهٔ نظرندن جلالت وشهامت عسـکریه‌مزله متناسب وعرب طرز معماریسنده بربنای محتشم اولمغله برابر داخلی‌ده شان جلیل عسکرینك علویتی مصور واکا برمجاهدینك هیچ برقومـه نصـیب اولمیان وقایع مشهوره‌سنی حاکی وحیات عسکریه‌مزك هرصفحه‌سنده هرقومه غبطه بخش اوله‌جق صورتده یتشمش اولان خوارق حربك اوصاف

جلادتيله مالى اولسون تاريخلرك ستايشنى يازمقله بتيره-
مديكى اسلاف عظام واكا برمجاهدين ذوى الاحترامزك
ميدان حماسته عروق ، اعصابى طائلى تهيجلر ايله
تترهيه‌رك مجرد رضاى باريتك تحصيلى اوغورنده سوديره
سوديره ترك حياته سوق ايدن بليغ ، نصيح نطق
عسكريلريله مزين بولنسون كوكل ايسترکه :

فضائل روحيه‌سى ، مكارم اخلاقيه‌سى وافعال
جديه‌سيله معروف اولان عثمانليلر اوروپا مدنيتنى كند-
يلرينه خاص اولان برفكر تدقيق واقفانه ومحاسن پرستانه ايله
- فضائل اخلاقيه‌لرينى وقايه و محافظه ايتمك شرطيله-
اخذ وتلقى ايتسونلر .

اوت ، ترقياتمز عثمانلى اخلاقى كبى متين و رصين
اوله‌رق هر درلو دورهٔ تكامله و اصل اولملى و بزه
اسلافمزك ويرديكى درس موجبنجه هر زمان عثمانليلر هر
علم وفنده استاد يكانهٔ عالم اولمليدر .

بو دقيقهٔ علويه تحت تأمينه آلمقسزين مدنيتدن
نه‌قدر حصه‌مند فيض اولسه‌ق آندن عثمانليلق فيضياب
اولمز واوله‌مز . درجهٔ تمدنمز نه‌قدر تعالى ايلسه
عثمانليلق كندى فيضنى كوستره‌مز . موجوديتمز تهلكه‌يه
دوشر .

امواج مدنيه‌نك سوروكليوب كتوره‌جكى مزخرفات
سفاهت ، جيد و پاك اولان سواحل سعادتمزى تلويث
ايتمه‌لى والحاصل كائناتى انكشت بردهان حيرت براقان
وصرف عثمانليلغه خاص بر استثنائيت خارق العاده‌يى
حائز بولنان انقلاب اخيرمز كبى صفحات ترقياتمزده
بر كسوهٔ ممتازه‌يه بورونه‌رك عثمانليلغه خاص برمكانت،
بر علويتله غايهٔ مقصودينه واصل اولملى. اوحالده افعال
جديه : هوسات نفسانيه ايله اجتماع ايده‌ميه‌جكندن
آداب دينيه‌مزك اخلاق متينه‌مزك اصلا ائتلاف ايده-
ميه‌جكى لهو ولعبك قلوبمزده قطعيا بولنمامسى عين فرض
و بلكه فرض عيندر .

مطالعات جديه ، فكرمزى يورار ايسه اخوت
عسكريه‌نك تأسسنه واسطهٔ يكانه اولان مصاحبه ومناظرهٔ
مودتكارانه تكرر بى‌معنادن عبارت اولان وصحهٔ بزى
دها زياده متضرر ايده‌جك اولان لهو ولعبدن زياده
اتعاب فكرى ازاله‌يه خدمت ايدر .

ايلك آتيله‌جق خطوه خفيف مشروبلكه‌دلالت ايلين
وهر درلو هوا وهوسه مجلوبيتى كوسترن و اخلاق مليه‌نك
تفسخى نقطهٔ نظرندن پرستشكارى بولنديغمز آوروپا
اخلاقيونك بيله فريادينى بادى اولان و اكثرى بلاد
اجنبيه‌ده شديداً منع ايدلمش مسكرات وقماره ابواب
فيضمزى الى‌الابد مسدود قالمليدر .

يوزباشى
محمد حمدى

۷ نسخه‌مزده‌كى ايكنجى سؤالك طقوزنجى نسخه‌ده
نشرينه ابتدار اولنان جواب اجماليسندن مابعددر .

عرفيهٔ خاصه

فى‌سبيل‌الله طالب علم اولان هركيمسه فى‌سبيل‌الله
طالب علم اولدقجه فى‌سبيل‌الله مجاهده ايدنلردن دائما
افضلدر . اما اوطالب علم بتون ازمانده مجاهدين
فى‌سبيل‌اللهدن على‌الدوام افضل دكلدر .

مشروطهٔ خاصه

فى‌سبيل‌الله طالب علم اولان هركيمسه فى‌سبيل‌الله
طالب علم اولدقجه فى‌سبيل‌الله مجاهده ايدنلردن بالضروره
افضلدر . اما اوطالب علم بتون ازمان موجوديتنده
مجاهد فى‌سبيل‌اللهدن على‌الدوام افضل دكلدر .

عكس مستوى هرايكيسنده حينيهٔ لا دائمه‌در .

مجاهد فى سبيل‌اللهدن افضل اولانلرك بعضيسى
فى‌سبيل‌الله طلب علم ايتديكى زمانده‌كى طالب علمدر. يوخسه
طالب علم صفتيله متصف اولان كيمسه‌نك بتون ازمان
موجوديتى اعتباريله دائما دكل .

هر ايكيسنك عكس نقيضى كرك متقدمين وكرك
متأخرين مذهبلرنده عرفيهٔ عامهٔ كليه‌دركه لادوام

ذاتی فی البعض ایله مقیددر . فی سبیل الله مجاهدیندن افضل اولیان کیمسه‌لرك هیچ بری ، افضل اولمامق صفتیله متصف اولدقلری زمانك هپسنده علی الدوام فی سبیل اله طالب علم دکلدر .

فقط بونلرك بعضیسی‌ده بتون ازمان موجودیتلرنده دوام اوزره طالب علم دکلدرلر .

جهت مذکوره لزومنك قیاس خلفی اصولی ایله اثباتی [۱]

اکر قضیهٔ مذکوره فی سبیل الله قیدینك وصف مرضعده محض فائده اوله‌رق علاوه‌سیله دوام وصفنی اعتبار و دوام ذنی‌یی انی سوریله عرفیهٔ خاصه‌یه ارجاع ایدمامش ولسه عرفیهٔ خاصه‌نك نقیضی صادق اوله بیلیردی . یعنی (یا مطلقا طالب علمك بعضیسی طلب علم ایتدیکی زمانك بعضیسنده بیله مجاهد فی سبیل اللهدن افضل دکلدر . ویا مطلقا طلب علم ایله متصف اولمش کیمسه‌لرك بعضیسی جمیع اوقات وجودنده علی الدوام مجاهد فی سبیل اللهدن افضلدر) . قضیه‌سی صادق اولور .

ملازمه علم منطقجه بدیهیدر .

بطلان تالی‌یه کلنجه :

برنجی قضیه‌نك صدقی اصل قضیه‌یه ایکنجی قضیه‌نك صدقی ایسه اغراض نفسانیه و آمال شیطانیه ایله طلب علم ایدن کیمسه‌لرك ذم وقدحی حقنده‌کی آثار شرعیه‌یه مخالف اولمغله محالی مستلزمدر . محالی مستلزم اولان شی ایسه محالدر . شو حالده صدق تالی محالدر .

۷ نسخه‌مزده‌کی برنجی سؤال اوله‌رق مندرج بیتلرك حلنه دائر ادارەخانه‌مزه وارد اولان اجوبه میانده درجهٔ کافیه‌ده حل مسئله‌یه اصابت ایدن بولنه‌مدیغی وبناءعلیه برهفته دها تمدید ایدلدیکی حالده ینه برجواب تام ظهور ایتمدیکی جهتله غزته‌مز طرفندن بروجه آتی حلنه ابتدار اولندی :

وتشکو بعین ما اکل رکابها
وقیلَ المنادی اصبح القوم اَدْلِجی
فظلت کأنی اتقی رأس حیة
بحاجتها اِنْ تخطیءُ النفس تُعرج

قائل شاعر مشهور شماخ‌در . (تشکو) مؤنث غائبه ضمیری اولان (هی) لفظنه اسناد اولنمشدر ، مرجعی ، مرأه‌در ، (عین) کوز معناسنه‌در ، (ما) کیجه یولجیلقلری دیمك اولان (سری) دن عبارت اولور . (اکل) تعب ویرمك معناسنه اولوب لفظی اعتباریله (ما) یه راجع مذکر ضمیرینه اسناد ایدلمشدر . (رکاب) ابل کبی جنس اولوب مفردی راحله‌در . (قیل) قول معناسنه‌در و (ما)یه معطوفدر ، (المنادی) مجرور در ، (اصبح القوم) قیلدن بدلدر . (ادلجی) ده حرف عطف حذف اولنمشدر . عباره : وقیل المنادی مرةً اصبح القوم ومرة ادلجی تقدیرنده‌در .

(فظلت) فصرت معناسنه فعل ناقص اولوب خبری اولان (اتقی انابوح بما اجد) قولی محذوفدر ، (کأنی اتقی رأس حیة) عباره‌سی : مثل الفاتی رأس حیة معناسنه اوله‌رق حالدر ، (بحاجتها) بحاجتی الیها تقدیرنده‌در . (ان تخطیءُ النفس تعرج) قولی ان لم تقتل تلك الحیة نفسك تعرج ای تجعلها عرجاء معناسنه‌در . بو تحلیله کوره بیتلرك معناسی : اوقادین بنیدی یوران کیجه یولجیلقلرندن ومنادینك بعضا : قوم صباحلادی ، بعضاده کیجه یولجیلغنه دوام ایدك دیمه‌سندن باقیشیله شکایت ایدییور ، بن ایسه اوقادینه اولان احتیاجم جهتیله رقباء خوفندن حسیاتمی اظهار ایده‌میه‌رك اوایدرمسه بیله طو باللاده بیله‌جك بر ییلانك بکا متوجه باشندن احتراز ایدر کبی توقی ایلردم دیمك اولور .

[۱] اهل سنت مذهبیله اکتفا اولنمشدر .

یاخود (کانی اتقی رأس حیة) قولی شاعرك اویقوسزلقدن بیتاب قالدیغنی آکلادیرکه بوکا کوره : بن ده حیوان اوزرنده اکا احتیاج جهتیله او یقوسزلقدن اولدرمسه بیله ایاقلریمه بر ضرر ایراث ایده بیله جك بر ییلانك بکا متوجه باشندن احتراز ایدر کبی کاه صاغمه کاه صولمه میل ایدر دم دیمك اولور .

ایران مسلمانلری

ایران شاهینك برسنه دنبری احرار ایرانه اجرا ایلمکده اولدیغی مظالم بتون انسانلرك انظار نفرتنی ایران اوزرینه جلب ایتمشدر . شاه ، ایرانلیلرك حقوق شرعیهٔ مغصوبه لرینی مطالبه یه تشبثلری نسبتنده فکر استبدادکارانه سنك ترویجنه چالشمقده وانواع مظالمی ایقاع واجرا ایلمکده در . حقیقةً زواللی ایران احرارندن بالکز بیق اوستی آصیله رق اضطرابات شدیده ایله ترك حیات ایدنلرك مقداری حسابه کلمیه جك صورتده اولدیغنی سویلمك درجهٔ ظلمنی افهامه کفایت ایدر . حتی هر نوع تعرضدن مصون اولان معابد اسلامیه یه تحصن ایدن زمرهٔ ناجیهٔ احرارك بیله طوب ایله افنا ایدلدکلرینی تأسفلرله ایشیدییورز .

اولجه افکار حریتك غلبه سنه باقه رق برقانون اساسی اعلان ایتدی . مبعوثان ملتی طهرانده اجتماع ایتدیلر . مظالمنه ظهیر اوله جق طرفدار بولور بولماز تشکیل ایتدیکی مبعوثانی طوپله طاغتدی . بتون ملت وکیللرینی محو ونالان ایتدی . اصول مشورتك شرع شریفه مغایر اولدیغنی بیان ایله اسلامیتده عظیم بر بهتان ده بولندی . برایکی مجتهدده دینی صرف منافع خسیسه اوغرنده آیاق آلتنه آله رق شاهك بوفکرینه طرفدار اولدی . الحاصل ایرانی شورش و اختلاله جولانکاه ایتدی .

شوصوك زمانلرده افکار حریت قوهٔ مستبده یه غالب بر شکلده در . تبریز طرفنده کی احرار فرقه سی استبداد طرفدارلرینی پریشان ایتدیلر حتی وان والیسی طرفندن داخلیه نظارتنه کشیده اولنان تلغرافدن اکلاشلدیغنه کوره حدود خاقانیه یه یقین بولنان دیلمان حاکمنی دخی فرقهٔ احرارك فراره مجبور ایتدکلری اکلاشیلیور . بوکبی عالم اسلامیت وانسانیتی فرحناك ایده جك حوادثی ایشتدکجه آرتق سحاب استبداد ـ احتمال که مولدی اولان شاهله برابر ـ ایران اوزرندن صورت قطعیه ده صیریله جغنه امید وار اولیورز .

شاهك جنوبی روسیه یه فرار ایتمك اوزره اولدیغی واوراده برسرای اشتراسی تشبثنده بولندیغی وبوکا روسیه نك عدم موافقتی اوزرینه ترکیه ده اقامت ایده بیلمسیچون باب عالی ایله مذاکراتده بولندیغی خبرلری بو امیدمزه قوت ویرییور .

روسیه حکومتنك هر نه دنسه قبول ایلمدیکی بر مستبد ، برحرمملکته نه یوزله کلمك ایستدیکی استغراب اولنه جق احوالدندر .

زبدهٔ سیاسیه

بو هفته ایچنده احوال سیاسیه ده غریب صفحه لر کورلمشدر ، دها طوغروسی برمدتدنبری حاضرلانمقده اولان ترتیباتك مقدماتی تظاهر ایتمکه باشلامشدر .

ابتدا قونفرانسه طوغرو برخطوه آتلمش اولدیغی کوریلیور . آوستریا ومجارستانك نصل برجرأت سیاسیه ایله بوسنه وهرسکی الحاق ایتدیکی و بلغارستانی نه یولده استقلاله تشویق ایتدیکی معلومدر . مسئله یی ایجه تشریح ایده بیلمك ایچون بو ایکی وقعه نك اولیاتندن برقاچ کلمه ایله بحث ایدهلم .

آوستریا حکومتی اوروپاده برزمانلر محافظه ایتمش

اولديغی موقعی صادوا محاربه‌سندن صکره غائب ايتدی.
نهايت بيسمارق پولتيقه‌سنی تعقيبه مجبور اولدی، اتفاق
مثلث مقاوله‌سنی امضالادی. بونکله آلمانياده، آلمانلر
اوزرنده نفوذينی غائب ايتدی، ينه بيسمارق پولتيقه‌سيله
منفعتنی شرقده آرادی. جنوبه طوغرو ـ سلانيکه
قدر ـ جرمن آقينتيسنی ايلرويه سورمك استدی.
بالقانلرده آوستريا نفوذينه مقابله کوستره‌جك روسيه
نفوذی، جرمن جريانته قارشی کله‌جك اسلاو عنصری
واردی. آوستريا آلمانيانك مظاهرتيله روسيه‌يی اقصای
شرقه سوق ايدرك اوزاقلرده اوياليه‌جق چاره بولدی.
بالقان شبه جزيره‌سنده استه‌ديکی کبی چاليشمغه باشلادی.
ماکدونياده ترتيبات والقا آتده‌بولندی. دور استبدادده
حکومت عثمانيه نزدنده‌ده زمينی مساعد کوره‌رك بو دور
رجالنه ديله‌ديکنی ترويج ايتديرمك پولتيقه‌سنده
آليشدی. بوغيرتلر صره‌سنده بلغارستانده‌ده آوستريا
نفوذی توسع ايدرك عادتا اوراده روسيه نفوذينه غلبه
چالدی. اکر عثمانليلر کنديلرينی برکرداب پريشانی‌يه
سوروکله‌ين استبدادی قيروب آتمسه‌لردی اوستريا
ماکدونياده دها بر چوق فرلداقلر چويره‌جکدی.
ايتاليا آوستريانك بالقان پولتيقه‌سندن متأذی اولديغی
حالده اتفاق مثلثه مربوطيتی بوخصوصده آز چوق الی
باغلی بولنديريوردی.

ناکهانی برصورتده مشروطيت عثمانيه اعلان ايدلدی
اوروپا سياسياتی اساسندن صارصلدی. بوصره‌ده اقصای
شرقدن يوزينی چويرمش اولان روسيه‌ده برطرفدن
کنديني طوپلامغه چاليشمقده، ديکر جهتدن شرق
احوالنی دها زياده دقتله تعقيب ايتمکده بولنمش ايدی.

دور استبدادده بوسبتون آلمان پولتيقه‌سنه تابع
اولمش اولان حکومت عثمانيه ايله اوزلاشاميان انکلتره
حکومت مشروطهٔ عثمانيه ايله عقد رابطهٔ مودته تمايل
کوستردی. اولا برچوق نقطه‌لرده عثمانلی منافعيله انکليز
منافعی برلشيوردی. ثانياً انکلتره واسع مستملکاتنده
مادةً ومعناً تماسده بولنديغی حکومتلرله آره‌سنده اختلافی
بادی اوله‌جق مسائلی برصورت تسويه‌يه ربط ايله رابطهٔ
ائتلافيه تأسيس ايتمك پولتيقه‌سنی تعقيب ايديوردی.
بونی‌ده مسالمت عموميه‌نك بقاسنه مدار عد ايديوردی.
زنکين، تجارتی وصنايعی غايت مترقی، مستملکاتی واسع
ادارهٔ حکومتده مقتدر، ترقيات اقتصاديه‌يی تأمينده ماهر
اولان انکليز قومنك محاربه استمکده منفعتی يوقدر.
بلکه اللرنده بولنانی محافظه وتأمين ايتمکده منفعتی واردر.
شوقدرکه آلمانيا عين موقعده بولنميوردی. برکره آلمانيا
اوروپانك وسطنده کوندن کونه قوتنی تزييد ايديور،
عسکرينی ودونتماسنی قوی برحاله کتيريوردی. نفوسی
آرتديغی صنايعی وسعت بولديغی ايچون بونلره يکی مخرجلر
بولمق، نفوذينی توسيع ايلمك، مستملکات تدارك
ايتمك، والحاصل بوکون عالم مدنيتده اکلاشيله بيله‌جك معناسيله فتوحات اجرا ايلمك احتياجنده ايدی. حالبوکه بتون حالده اك زياده انکلتره‌نك منافعنه طوقونه بيليردی.
آلمانيا سوزينی کچيرمك، مرامنی اجرا ايتمك ايچون
قوته محتاج اولديغنی پك ايی تقدير ايتمشدی. اتفاق
مثلث بوقوتی تزييد ايلمشدی. اوصورتده‌که آلمانيا
کوندن کونه دنيانك هرطرفنده قوتنه استناداً سوزينی
کچيرمك، بالخاصه شرقده نفوذينی آرتديرمق اقتدارينی
کسب ايديوردی. بوصورتله آلمانيا و اتفاق مثلث
مسالمت عموميه‌نك ـ کليشی کوزل سويلنديکی کبی ـ
مسالمت عموميه ايچون برضمان دکل، بر تهلکه تشکيل
ايديوردی.

انکلتره پولتيقه‌سی، ابتدا انکليز منافعنی، ثانياً
منفعت عموميه‌يی تأمين ايچون آلمانيا عليهنه دوندی.
آلمانيا، شورش انکيز عالم کبی کورلدی. بناءً عليه
آلمانيا اطرافنده آغ اورلمکه باشلاندی. فرانسه روسيه
اتفاقی ابتدا اتفاق مثلثه قارشو برموازنه تشکيل ايلدی.
انکلتره فرانسه و روسيه ايله ائتلاف حاصل ايتدی.
ايتاليا يواش يواش اتفاق مثلثدن مباعدت ايتمکه

باشلادی . آلمانيا برايكی يرده تجربه‌يه قيام ايتدی . بو تجربه‌لرك اك مهمی فاس مسئله‌سی اولدی . اوراده آوروپانی قارشوسنده بولدی . بوندن صكره آلمان و آوستريا نفوذی برقات دها شرقه ، بزم اوزريمزه چويرلدی .

اشته بو صره‌ده عثمانلی انقلابی وجوده كلدی . آوستريا بوسنه وهرسكی الحاق ايدی ويردی . بونك ايچون بلغارستانه استناد ايتدی . بالقان شبه جزيره‌سنده بر نقطهٔ استناده احتياجی واردی . يالكز قالمق استميوردی بلغارلرك استقلال سوداسندن ، برنسك قراللق هوسندن استفاده ايلدی . آوستريا دوشونمش اولملی كه حكومت مشروطهٔ عثمانيه روسيه وانكلتره وفرانسه ائتلافنه متمايل اوله‌جق ، انكلتره عثمانليلرك حريتی القشلايه‌جق روسيه بالقان شبه جزيره‌سنده سنه‌لردنبری روس نفوذينه غلبه چالان آوستريا نفوذينی قيرمق ، جرمن جريانه مانع اولوب اسلاو عنصرينی بو جرياندن قورتارمق ايچون حكومت مشروطهٔ عثمانيه‌يه دست وفاقی اوزاته‌جق بويله‌جه شرقده آوستريا نفوذينه ، شرقه طوغرو آلمان آقينه برسد چكيله‌جك ، آلمانيايه قوريلان آغك ايچنه ذاتاً دوشمش اولديغی كبی بو آغ طاراشه‌جق ، بلكه آغ بوسنه وهرسكك شمال حدودينه ، آوستريا ومجارستان سرحدينه كريله‌جكدی . آوستريا بو يللانی سنه‌لردن بری قدمه قدمه ايلريله‌ديكی بر ساحه‌ده رجعت قهقهريه‌يه اوغرامق قبيلندن كوره‌رك هيچ اولمازسه النده بولنان يرده يرلشمك استدی .

بركره بوسنه وهرسكده يرلشه‌جك ، ديكر طرفدن مستقل بلغارستانی‌ده نفوذ وتأثيری آلتنده طوته‌جق ، شمالدن ، شرقدن ماكدونيا اوزرنده نفوذينی ادامه ايليه‌جكدی . بشقه برحساب دها واردی كه اوده بلغارستانك اعلان استقلالی اوزرينه بالقانلرده برطوپ پاطلامسی ، محاربه ظهوره كلمسی ، عثمانليلرك يكی دورهٔ حريتی – اسكيسی كبی – سوركمز اولمسی ، اسكی دور استبدادك اعاده ايدلمسی ايدی . شو حساب آلمانيانك‌ده ايشنه كلديكی كبی ممالك عثمانيه‌ده استبدادی اعاده ايتمك فكر ونيتنده بولنانلرك‌ده استناد ايده بيله‌جكلری بر پولتيقه ايدی . بو پولتيقه‌ده – حفظنا الله – موفقيت ، حكومت مستبده‌يی برقات دها آلمانيا و آوستريانك قوجاغنه آته‌جق ، حكومت مشروطهٔ عثمانيه‌نك انكلتره و روسيه پولتيقه‌سنه تمايلاتنه‌ده محل قالميه‌جقدی . اشته شو حساب بزی بتون حميتمزله آوستريا و آلمانيا پولتيقه‌سندن اوركوتمش ، آوستريانك اورمق استديكی ضربه‌دن بتون متانت واعتدالمزی محافظه ايله قورتلمغه سوق ايلمشدر .

نه اولدی ؟ برلين معاهده‌سنی نقض ايدن بر ايكی حركتی پروتستو ايتدك . بين الملل بر قونفرانس عقديله مذاكرات اجراسنی طلب ايلدك . بلغارستانك درسعادته كوندرديكی مرخص ايله مذاكرات جريان ايتدی . قونفرانسده تدقيق وتصديق اولنمق شرطيله بر زمين ائتلاف بولندی . آوستريا ايله باشلايان مذاكره فاصله‌يه اوغرامشدی . چونكه آوستريا قونفرانسه بوسنه وهرسكك الحاقی تصديق ايدلمه‌دن كيرمك استميور ، تعويضات سوزينی ديكله‌ميوردی .

حكومت عثمانيه‌نك دكل ملت عثمانيه‌نك آوستريايه قارشو حس ايتديكی نفرتك بر نشانه‌سی اولان مقاطعه ، آوستريا تجارتنی كلی صارصدی . آوستريا ومجارستان خارجيه ناظری بارون ده‌رنتال تلاشه دوشدی . تلاشی بو قدرله قالمدی . آوستريا‌ده آوستريالی وايتاليان طلبه آره‌سنده مجادله قوپدی . بو هياده چهلر آلمانلر عليهنده نمايشلره باشلادی . اوراده آوستريا بايراغی يرتيلدی . يشاسون صربيلر ! ديه حايقيرلدی .

ايمپراطورك شخصی پولتيقه‌سندن كنديني قورتارمغه چاليشان آلمانلر آوستريايه ايمپراطورك مواعيد شخصيه‌سی درجه‌سنده ظهير كورنميور . ايتاليا مجلس مبعوثاننده

جریان ایدن مذاکراتده اتفاق مثلثك محافظه‌سی و آوستریا لهنده اداره‌ٔ کلام ایدن برمبعوثه خطاباً « بارون ده‌رنتالك اوشاغی ! » دیه حایقیردیلر. نطقك آوستریا سفیری طرفندن یازلمش اولدیغنی سویلیه‌رك تحقیر ایتدیلر.

اشته شو صره‌ده آوستریا ایمپراطوری فرانسوا ژوزفك آلتمشنجی سنهٔ دوریهٔ قعودی تبریکاتی اجرا اولندی.

آوستریا و مجارستان خارجیه ناظرینك استعفا ایده‌جکی، آوستریانك بوسنه وهرسکه مقابل یوزمیلیون قورون تعویضات ویره‌جکی، ائتلاف‌ایچون مذاکره‌یه گیریشه‌جکی، صورت ائتلافیه قونفرانسنده تدقیق وتصویب ایدلمك شرطیله‌روسیه‌جه بوکا برشی‌دینلمیه‌جکی سویلنیور. شوحال آوستریا پولتیقه‌سنده بیوك برتحول کوستریور.

آچیق مخابره

مکتب حقوق اوچنجی صنف طلبه‌سندن اکری دره‌لی مصطفی افندی‌یه

توجهکزه‌تشکرله برابرحقی بیانده‌اغراق ایتمامکزی رجا ایلرز. یالکز مجیب افندی‌یه اولان تبریك وتحسینکز حقیقةً حقی بیاندر. آنك ایچون مکتوبکزی مجیب افندی‌یه کوندردك.

— اعتذار —

طقوزنجی نسخه‌مزده مندرج (مدرسه) سرنامه‌لی منظومه‌ده:

ایلرسك افقلرده کی قسوتلی‌سحابی دینه‌جك‌برده: (سمایی) دینلمش و: برنابش حجت؛ برنالش حجت اولمش برده:

کونك برنده کلوب یاندی برحرارتله مصراعنده (یاندی) برنده‌یاکلش‌اوله‌رق (یاندی) یازلمش‌اولدیغندن مع‌الاعتذار تصحیح اولنور.

فطین

محمودبك مطبعه‌سی

برنجی سنه — بيان الحق — عدد - ۱۱

في ۲۰ ذی القعده سنه ۳۲٦ وفی ۱ کانون اول سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز — سرمحرر — مدیر مسئول
فاتح مجیز درسعاملرندن — فاتح مجیز درسعاملرندن — محمد فطین
شهری احمد افندی — مصطفی صبری

مندرجات

نسخه‌سی ٥۰ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷٥ غروش	۸٥ غروش	۱۸ فرانق
آلتی آیلغی ٤۰ «	٤٥ «	۹,٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری نشر اولنور هفته‌لك غزته‌در

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

دن

تعدد زوجات

تعدد زوجات ، کتاب وسنت اجماع امت ایله مشروعدر . انجق بوتعدد مشروع درده قدر اولمقله مقید وبین‌الزوجات عدل ومساواته رعایتله مشروطدر . « مطلوبکزه موافق اولان قادینلردن ایکیشر ، اوچر دردر اولنك ، وشاید لازمهٔ معدلته رعایت ایده‌بیله‌جککزی عقلکز کسمزسه بردانه‌سیله اکتفا ایدك . » خلاصهٔ مآلنده بولنان : (فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع فان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة) نظم جلیلی سویله‌دیکمز حدود وشروطی حاویدر .

برحدیث شریفده‌ده : (من کانت له امرأتان یمیل مع احداهما جاء یوم القیمة واحد شقیه مائل) وارد اولمشدرکه برآدمك ایکی حرمی اولوب‌ده برینه دیکرندن زیاده میل ومحبت اظهار ایدرسه یوم قیامتده ـ الجزاء من جنس العمل فحواسی اوزره ـ وجودینك برطرفی مائل ، چارپیق اوله‌رق حشر اولنور . دیمکدر .

زمانمزده بین‌الاسلام تعدد زوجاتی برمصیبت مذهبیه کبی تلقی ایدن بعض عقول ضعیفه اصحابی ، قولاقلرینه اوزاقدن اوزاغه واصل اولان بوشرط عدالتی آرزولرینه موافق برسرمایهٔ مناقشه عد ایده‌رك قادینلر آره‌سنده ـ سیانا [۱] تعبیر ایتدکاری وجهله ـ تقسیم مودت وتوزیع

[۱] اکثر ارباب تحریرك ، آخرنده‌کی نونه فتحه وتنوین ویره‌رك استعمال ایتدکاری بوکلمه مساوی معناسنه اولان (سِیّ) لك تثنیه‌سیدر بناءً علیه کرك نوننده‌کی فتحه وتنوین وکرك مافوق الاثنین استعمالی غلطدر .

عدالت قابل اولەمیەجقندن اسلامدە ، بویلە برامر محال اوزرینە تعلیق اولنان تعدد زوجاتكدە محال اولمسی لازم كلیر وبالنتیجە دین اسلامدە تعدد زوجات یوقدر؛ موقوف علیهنە تبعا یوقلغە محكومدر . دیرلر ، ویاخود دیمك ایستەرلر .

تعدد زوجاتە قائل اولمیان اوروپا مدنیتی نظرندە كویا دین اسلامی تبرئە نقابی آلتندە ترویج ایدلمك ایستەنیلن بوفكرك براز محاكمە ایلە نەقدر عظیم برغفلت اثری اولدیغی تبین ایدر. دوشونولمزمی؟ كە قرأن كریمدە: « عدالتە رعایت شرطیلە تحت نكاحكزدە ازواج عدیدە بولندیرەبیلیرسكز . » بیورلدیغی حالدە شرط مذكور محالاتدن برشی اولورسە بوبیان ، قرانك وصاحب اجل واعلاسنك شان حكیمانەسیلە ناصل متناسب اولور ؟ ، كندی كندینی نقض ایدن ، بالفك قواغە چیقمسنی آكدیرر برشیئە تعلیق اولنان بوتبلیغات ایلە تشریع احكام قابلمیدر ؟

دین اسلامی عالمك كوزینە خوش كوسترمك زعمیلە مسلمانلرك كتابنە معناسزلق ، منطقسزلق اسنادی قدر منطقسز ، معناسز ، كندی كندینی ناقض برشی اولەماز.

علی الخصوص بیان الهی برشرط ایلە برمشروطی حاوی برجملە شكلندە بیلە دكلدە آیری آیری ایكی جملە حالندەدر . حتی بونلردن تعددی ناطق اولان جملە مقدم وشرط عدالتە بدایةً مقرون اولمیەرق اطلاقی برطرزدە وبالعكس وحدتی آمر اولان جملە ایسە عدالتە رعایت ایدیلەمەمك شرطیلە مقید ومافوق الطبیعە برحالت شكلندەدر . تعدد زوجات ، عدالتلە مشروط ایكن طوغریدن طوغری بوشرطە مقرون اولمامق ووحدت صورتندە هیچ برشرط منتظر دكل ایكن عدم عدالتلە مشروط كوسترلمك وآنجق بوواسطەایلە تعددە عدالت شرط اولدیغی اكلاشلمق كبی اسلوب قرآنی مقتضیاتی بولنان نكات بدیعەیە عطف نظر دقت ایدنلر فكر سابقك بطلاننی پك كوزل تقدیر ایدرلر .

بین الزوجات اجرای مساوات قابل اولوب اولمامق مسئلەسی علماء اسلامك انظار موظفۀ تدقیقندن خارجی قالمشدر ؟ كە بونلر ، كندی كندیلرینە بالكە یوزندن اوقویامادقلری قرأندن استنباط معانی یە قالقشیورلر .

ایشتە حكیم مطلق تعالی وتقدس حضرتلرینك البتە لغو وبی هودە اولمیەرق بیان بیوردیغی شرطدە ، مشروطدە ممكناتدن اولمق اوزرە مطلوب اولان عدالت، محبت قلبیە كبی غیر اختیاری اولان امور باطنیە خصوصندە دكلدە ایكیسنە عین درجەدە كولر یوز كوسترمك ، برینە نە آلیرسە اوتەكنەدە آلمق ، برینك نزدندە نەقدر قالیرسە دیكرینك یانندە اوقدر قالمق كبی معاملات ظاهریەدە مساواتە رعایتدن عبارت اولمق اوزرە تفسیر ایدلمشدر .

برحدیث شریفدە : (كان رسول الله یقسم ویقول هذا قسمی فیما املك وانت اعلم بما لا املك) وارد اولمشدر . یعنی فخر عالم افندمز حضرتلری ازواجی آرەسندە مساواتە وتقسیم عدالتە رعایت ایدرلر ، و : « یارب ایشتە بنم قدرتم یتدیكی قدر لازمۀ مساواتی كوزتمكە چالیشیورم ، محبت قلبیە كبی قدرتم خارجندە بولنان حالات ایسە سكا معلومدر . » بیوررلردی .

نە حاجت ؟ تعدد زوجاتی شرط عدالتە مقرون اولەرق تشریع بیوران ذات اجل واعلی حضرتلری دخی (ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء ولو حرصتم فلا تمیلوا كل المیل فتذروها كالمعلقة) نظم جلیلی ایلە بین الزوجات هرخصوصدە معاملۀ متساویە قابل اولمیەجغنی وكلیاً برینە میل ایدوب دیكرینی طول كبی براقمق درجەلرندەكی حقسزلقلردن توقی ایلە ممكن اولدیغی قدر عدل ومساواتە رعایت ایدلدكدن صكرە دها ایلریسندە ازواجك معذور عد اولنەجقلرینی بیان بیورمشدر .

دیمك كە دین اسلامدە تعدد زوجات ایلە شرط عدالتی عادتا متعارض ومتساقط كوسترەرك بوشرط عدالت سایەسیندە ، تعدد زوجاتك احكام شرعیەمز میانندن

قيدنی ترقينه قيام ايدنلر و آوروپا تربيه‌سنی تقليد ايدن بر شرذمهٔ قليلهٔ نسوان طرفندن، ميليونلری طولديران سائر نسوان مسلمينك وكالت عموميه‌لرينی حائز ايمشلر كبی بر صفت فضوليانه ايله آره صره درميان ايديلان مدعيانه، نسوانمزك حقوق شرعيه‌سی انظاريله باقانلر، اللهك، پيغمبرك، علماء شرعك بيانات صريحه‌سنه‌قارشو نه‌قدر غافلانه وجاهلانه برفكر خطرناك بسله‌مكده اولدقلرينی ادراك ايتمليدرلر.

تعدد زوجات كبی صراحت قرآنيه‌يه مستند برحكم شرعی‌يه صورت عموميه‌ده اعتراض ايتمك ويا بويله بر اعتراضه حق ويرمك مسلمانلق عالمنده بولنمقله قابل تأليف اوله‌ميوب الله ورسولنه اعتراض قوتنده بولنور. و (انّ الذين يحادون الله ورسوله اولئك في الاذلين) نظم جليلی ايجابنجه بومثللو حالاته جرأت ايدنلر شايان تذليل اولور. بوكبيلر، دين اسلامك بيانات واضحه ومقررات قطعيه‌سنه ومنتسبينك بتون احكام دينيه‌لرندن خوشنوداقلرينه قارشو برر مستبد برر متجاوزدرلر.

اوت ايكی اولی اولان زوجنك، كندی حقنده‌كی عدالتسزلكندن شكايت ايدن برقادينك بوشكايته يردن كوكه قدر حقی واردر. بويله برحقی هركسدن اول شريعت وعلماسی مدافعه ايدر، بويله برزوجی هركسدن زياده شريعت و علماسی مؤاخذه ايدر [۱]. و ايشته برقادينك تعدد زوجاته متعلق حقوق مشروعه‌سی بويله اوله بيلير. يوقسه زوجندن مساوی معامله كورن ياخود زوجنك يكانه زوجه‌سی اولان وياخود ذات الزوج بيله اولميان قادينلر، دها غريبی اولمق اوزره قوجه‌يه وارمسی و قوجاسنك، اوزرينه اولمسی متصور اولميان اركككلر تعدد زوجات كبی برحكم شرعی‌يی تنقيده قطعياً صلا-

حيتدار دكللردر. بوحق، يالكز تعدد زوجاتده وظيفه‌سنه رعايت ايتمه‌ين زوجك زوجهٔ مغدوره‌سنه عائد بر حق شخصيدر. بونكله برابر حق مذكور بو زوج وزوجه حقنده بيله اصل تعدد زوجاته دكل‌ده وصفنه، زوجك عدالتسزلكنه تعلق ايدر. اصل تعدد ايسه قطعا لسان انتقاد و اشتكادن مصوندر.

شوراسنی‌ده سويليه‌لم كه تعدد زوجاتده عدالته رعايت جهتی اويله ظن اولندينی وجهله دين اسلامده تعدد زوجات مسئله‌سنی اسمی وار جسمی يوق برحاله كتيره‌جك قدر دكل ايسه‌ده خيلی كوچ بر ايشدر. بونی اعتراف ايدرز. ايشته بوحال تعدد زوجاتك طرف محذورينی تشكيل ايلديكی حالده بوكا مقابل كثرت تناسل كبی برطاقم منافع عظمی واردركه محذور مذكوردن دها واسع بر مقياس اطراد ايله تعدد زوجات اوزرينه ترتب ايدر. چونكه مثلا متعدد اولنلردن يوزده يتمشنك وظيفهٔ عدالته رعايت ايده‌ميه‌جكی يك‌ده تأمين ايديله‌مديكی حالده سكساننك ايكنجی حرمندن ذريت يتشديره‌بيله‌جكی همان تأمين ايديله بيلير. ديمك كه تعدد زوجاتده منفعت احتمالی مضرت احتمالندن دها غالب، دها مطرددر.

صوكره زوجات متعدده صاحبی برارككك وظيفهٔ معدلته رعايتده براز قصور ايتمسی اوزرينه قادينك كورمش اوله‌جغی ظلم، تجاوز ايديلمش اولان حق، قوجالری اكثرليالی بك‌اوغلی عالملرنده كچيرن قادينلرك كورمكده اولدينی ظلملردن وبويولده‌پامال اولنان حقلردن بيوك دكلدر. اركككلر طرفندن قادينلرك حقوقنه بوصورتله واقع اولان تجاوزلری، دكل مجرد اوزرلرينه اولنمك، بلكه اولندقدن صوكره‌وظيفهٔ عدالتده برازده قصور ايتمك صورتيله واقع اولان تجاوزاته نسبتله خفيف عدايدن قادينلر باشقه معنی ايله شايان مرحمت برحالده بولندقلرينی بيلسونلر، براولی اولوبده سفاهت واديلرنده كزن اركككلرك، ايكی اولی اولوبده عادلانه حركت

[۱] كتب فقهيه‌ده ايكی حرمندن برينه غدرايدن زوج حقنده تعزير جزاسی وضع ايديله‌رك قادينلرك تعدد زوجات مسئله‌سنده حقوقی تحت تأمينه آلنمشدر. شمدی‌يه قدر بوحكمك قانون جزايه درج اولنمامسی شايان تأسفدر.

ايده‌مينلردن آز اوله‌جغنی ادعا ايدن اركككلرده قادينلرله برابر كنديلرينی آلداتماسونلر . سيما بلاد مدنيه‌ده :

قاچ ناصيه واردر چيقه‌جق پاك ودرخشان
نسوان نظرنده ، اركككلرينك ، بردها اولمايه

نسبةً بك‌اوغلی عالملرنده بولنملرينه قارشو مدارا‌لی اوله‌جق برشی واراپسه اركككلرينك بوعالملره اشترا كندن تماميله خبردار اولماملری واكثريسنك اركككلری حقنده اوكبی احواله احتمال ويرمه‌ملری سايه‌سنده مستريح القلب قالملرندن عبارت اولوب حال بوكه اركككلرينك حركات محتملهٔ سفيهانه‌لرينه قارشو محافظه ايتدكلری حسيات مساعحه‌كارانه‌يی ايكنجی تأهللری حقنده دخی امساك ايتميه‌رك اونلرك بوحاله قارشوده عين درجه‌ده لاقيد بولنسه‌لر نظر انديشه‌لرندن الی‌الابد بواحوالك مستور قالمسنده‌ده برمانع يوقدر . برقادين ، زوجنك اوزاقجه برمحله‌دن اولمسی احتمالی فكرنده اوقدر بويولمزسه اومحله‌دن ، كنديسنه حوادث يتشديرمك وظيفهٔ فخريه‌سنی‌ده اوقدر خواهشله درعهده ايدنلر بولنماز ؛ ناصلكه دون‌كيجه وقتی فلان اپارتمانده كچيرديكنه دائر معلومات ويرنلر بولنميور .

اوت ، ايكنجی ازدواجك ثمرات تناسلی ميدان آلدقدن‌صوكره آرتق مسئله‌نك كيزلی قالمقده دوامی مشكل اوله‌جغی وارد خاطر اوله‌بيليرسه‌ده سفاهت ايله ازدواج آره‌سنده كوستريله‌جك‌اولان شوفرق ، سفاهتك آثار مضره‌سنك ميدانه چيقمامسنه وياخود سفاهتك عقامت تأثيراتنه مقابل‌ازدواجك آثارنافعه‌سنك‌صوكنده كيزلی قاله‌مامسندن باشقه برشی دكلدر .

الحاصل قادينلر ، اركككلرينك غير مشروع اولان سياحت ليليه‌لرندن خبردار اولمدقلری كبی ايسترلرسه ايكنجی تأهللرينه‌ده مطلع اولميه بيليرلر . ذاتاً قادينلر ، اركككلره قارشی بوقدر برفداكارانه قطعياً مديوندرلر . چونكه اونلرك ، اركككلره نسبتله آزاده قالدقلری وظائفدن بريسی جهاددر . بوكون ، اك مترقی صاييلان قادينلر بيله مكلفيت عسكريه آلتنه كيرمه‌مشلردر . ديمك كه محاربه‌لر يالكز نفوس ذكور ايله تغذی ايديور ؛ ايجابی حالنده برمملكت ، اركككلرينك جانلرندن فديهٔ نجات ويريور . بوبيوك فداكارانه مقابل قادينلردن‌ده ، نفوس بشر اوزرنده حربك آچديغی شو جريحهٔ نقصانی قاپانه‌جق اولان برواسطهٔ مهمه‌نك تطبيقنه قارشو ايقاع مشكلات ايتميه‌جك قدر برفداكارلق بكله‌نيور . اركككلر ميدان حربدن دونمدكلری حالده مع التأسف قادينلر ، حرب قارشيلغی اولان شو وظيفه‌لرينی اهمال ايديورلر ؛ نفسلرينه قارشو بوقدر برمجاهدهٔ مشروعه‌يه كيريشه‌ميورلر .

اعلان حريتدن صكره ساحهٔ مطبوعاتده يوكسه‌لن اك حقسز آوازه‌لردن‌بری‌اولق‌اوزره ، مسلمان قادينلرينك مدافعهٔ حقوقی نامنه دين اسلامك اونلره عائد وضع ايلديكی بعض احكام وبالخاصه تعدد زوجات حقنده روا كوريلن تعريضاتی كوستره‌بيليرز . بومسئله‌ده اركككلر طلب‌حقوق داعيه‌سنده بولنه‌جقلری يرده دعوايه‌قادينلر قيام ايديور . مدافعهٔ حقوق موقعنی اونلر غصب‌ايتمكه چاليشيور . فقط الصاف بيورلسون . . تعدد زوجات حق مشروعندن استفاده ايتمه‌مش ، قادينلرك قورقوسيله ايده‌مه‌مش بولنان اركككلرك عدديله قوجاسی اوسته اولنمش اولان قادينلرك عددينی مقايسه ايده‌لم . قادينلر ايله بويولده برحساب كوريلسه‌ده عجبا هانكی طرف‌حقلی چيقار ؟ .. قادينلرك ، اركككلر اوزرنده دوراستبداددن قالمه حقلری وار ايمش ؛ شمدی حريتدن بالاستفاده او حقلری دعوا ايده‌جكلر ايمش ! ! فنا دكل ! !

صورسه‌لر مغدورينی غدار كنديني كوستر
حقيقتنك انسانلر آراسنده تجليسی اكسيك دكلدر.

دور استبدادده بالعكس قادينلرده (رجال) اوزرنده برر مستبد ، برر متحكم ايديلر . او دورده اونلرده عادتا برر داخليه ناظری كسيلمشلر ايدی . او دورده ملتك عروق حياتنی مص ايدرك آلنان

پاره‌لر اك زیاده اونلرك ژومین پارمقلری آره‌سندن بلاد
اجنبیه‌یه طوغری آقار کیدردی . ساده استانبول
طرفنده یالکز حاجوپولو مغازه‌سنده‌کی دادوستد جریانی
کورن برچشم عبرت برساعت ظرفنده کیم بیلیر قاچ
کوللك عرق جبین ایله قازانیلان یاخود نه قدر یوز
صویی وکیله‌رك ، نه‌قدر جوهر عفت صاتیلارق ایله
کچیریلان معدنی‌پاره‌لرك هانکی اللرله ونه کبی برحرارت
احتراصات ایله اریتلدیکنی ؛ اناطولیده یورلرجه انسانی
آچیق، چیپلاق برقبق صورتیله طوپلانان مبالغك ،
استانبولده‌کی بودعواجی خانملردن - مبالغه‌یه حمل
اولنمسون - برقاچ دانه‌نك البسه‌سی اوزرنده‌کی دانتلا
کبی، قوردالا کبی ، وائد تزییناتی مصارفنه انجق کفایت
ایده‌بیلدیکنی مشاهده ایدردی .

دور استبدادده بك چوق آدملرك، اللرینه کچیره
بیلدکاری پاره‌لره جهت استحقاقلرینی انسانجه، مسلما-
نجه تدقیقه لزوم حس ایده‌مه‌مه‌لری خصوصنده کنند-
یلری ایچون باعلیجه مدار معذرت وبلکه بهانهٔ مجبوریت
اولمق اوزره :

برنفسمه قالسه‌م شه وسلطانه قول اولمام

مغلطهٔ کاذبه‌سی آلتنده قادینلرك، برمرض مستولی
حالنده اودن اوه ، قومشودن قومشویه سرایت ایدن
بوکبی اسرافاتندن کوز آچه‌مامالرینی کوسترمك ممکن
اوله‌بیلدیکنه نظراً دورسابق استبدادك دوام ایده‌بیلدیکی
قدر ایتمسنده رجال و مأمورین دولتله برابر نسوان
متعلقه‌سی دخی جداً ذی مدخل ، و بلکه بو اعتبار ایله
مستبد علی‌المستبد اطلاقنه اهل ومحل عد اولنه بیلیرلر .
فی‌الحقیقه دور سابقده نسوان، علم ومعرفتدن محروم
براقیلمشلردی . فقط دورمذکورا کابری‌کبی جهالتلری
نفوذ وتحکملرینه هیچ‌ده مانع اولمیوردی . آرتق صدده
رجوع ایده‌لم :

تعدد زوجاتك قبولیله انسانلر، کندی انسالی
آره‌سنه ابدی برحس عداوت القا ایتمش اوله‌جقلری
طرزنده احیاناً ایشیدیلن اعتراضه کلنجه بوفکر، طرز
مغفل اجدادندن چیقه‌رق، تحت نکاحنه ایکنجی برزوجه
آلمش اولان آدم برنجی زوجه‌سندن قازاندیغی سلسلهٔ
تناسلی تشکیل ایدن افراد آره‌سنه عداوت صوقمش اولور
شکلنی آلمدقجه اعتراض نامنی احراز ایده‌من . چونکه
افراد عائله ارەسنه عداوت صوقمق افراد موجودهٔ
عائله ارەسنده‌کی حسن امتزاجی بوزمق دیمکدر .
حالبوکه ایکنجی ازدواجدن اول موجود بولنان افراد
عائله بوندن‌صوکره‌ده متفقدرلر . اویله ایسه بومعامله
حقنده ، افراد عائله بیننه القاء عداوتدن زیاده اولکی
افراد عائله‌یه برشعبهٔ دیکر علاوه ایتمك تعبیری طوغری
اوله‌بیلیرکه بوشعبهٔ جدیده ایله اولکی شعبهٔ نسلیه بیننده
حادث اوله‌جق مضرت اختصام ایسه منفعت انضمامه
نسبتله اهمیتدن ساقطدر . چونکه برآدمك برشعبهٔ
نسلیه‌سی بولنمقدن ایسه ایکی شعبهٔ نسلیه‌سی بولنمق بالطبع
مرجحدر .

کلەلم : برآدمك ایلك حرمی برچوجقدن صوکره
ارتحال‌ایدر وکندیسنك حال‌وشانی‌تأهله مساعدبولنورسه
سلسلهٔ انسالی آره‌سنه تفرقه‌صوقمش اوله‌جق دیه‌ایکنجی
تأهلدن ، حتی هیچ برملتده منع ایدیله‌بیلیرمی ؟ بوکبی
محاذیر وأهیه‌یه قارشو مدنیت اسلامیه‌نك ، وبلکه بتون
مدنیتلرك کووه‌نه‌جکی شی وظائف اخلاقیه‌در . بودرلو
اعذار موهومه ایله تحدید انساله جواز ویریلمك، بر
قارداشه انا بابا بر ایکنجی برقارداشك بیله علاوه‌سندن
توقی‌یی موجب اولمق درجه‌لرنده افراطات باطله‌یه یول
آچار .

تعدد زوجاتك مشروعیت ومعقولیتنه دائر بوندن
فضله‌ادله ایرادینی بیان‌الحقك کله‌جك هفته‌کی نسخه‌سنده
یازمق ایسته‌دیکم برمنظومه‌یه ترك ایدرك یالکز بومسئله
ایچون کسدیرمه برطریق فلسفی اولمق اوزره شونی
سویلیه‌لم‌که کلیتدن بك فرقی‌اولمیان براکثریتله فحشلرده
ارککلر طالب وقادینلر مطلوب صفتنی محافظه ایتمکده

اولادقلرينه نظراً قادينلره نسبتله اركككلرده برفضلهٔ اشتهانك وجودى مسلم اولمق لازم كلديكى كبى تعدد زوجاتك، اركككلردهكى بوفضلهٔ اشتهايى تعديل ايدهجكى دوشونولور و دين اسلامده فحشك ، جزاسى اعدام اولمق درجهلرنده برجنايت عظيمه اولديغىده برابر نظر اعتباره آلنيرسه تعدد زوجاتك عقل وحكمت وقواعد مطهرهٔ اسلاميتله نه قدر متوافق ومترافق اولديغى ثابت اولور . ذاتاً يكديكرينه ، بيوك برانتظام ومكمليتله مرتبط بولنان احكام اسلاميهدن هانكيسنى اولورسه اولسون يالكز باشنه ، ديكرلرندن غفلت ايدرك دوشونمك جائز دكلدر .

شوراسنىده سويلهمدن سوزمزه خاتمه ويرميهلم كه تعدد زوجاتك ، اسلامده . ايفاسى مطلقا لازم بروظيفهٔ دينيه اولديغنى ادعا ايتديكمز وشمدىيه قدر بوكارعايت ايتمهمش بولنان اركككلرمزى وظيفهلرينه دعوت ايتمك ايستديكمز اكلاشلمهسون . دين اسلامده تعدد زوجات فعلا واجب دكل جائزدر . اجرا ايدلسهده اولور ، ايدلمسهده اولور . حتى : (من رق لامتى رق الله له) حديث شريفنه مبنى حرمنى كوجنديرمهمك اوزره بردانه ايله اكتفايه قرار ويرن آدمك مأجور اولهجغىده فقهامز يازييور . تعدد زوجات ، دين اسلامده متحتم الاجرا بروظيفه اولميوب شفقةً تركى بيلهاولى اولان برمساعدهٔ محضهدن عبارت بولنديغى حالده بوكا اعتراض ايدنلره قارشو نهدن بوقدر مناقشات مؤاخذهكارانهده بولنيورسك ؟ دينيلير ايسه تعدد فعلا جائز وغير واجب اولمقله برابرجوازينى قلباً قبول وتصديق ايتمك ينهواجبدر. ايشته معترضلر بوايكنجى وجوبه قارشو كلش اولدقلرى جهتله اونلر ايله بزم آرهمزده وحتى اونلر ايله نصوص شرعيه آرهسندهكى مسافه آچيق بولنيور. دهاطوغريسى بزتعدد زوجاتى ، مستند بولنديغى ادلهٔ شرعيه وعقليهسيله ترويج ايتمك ايستهيورز . فعلياته كلنجه بزبونك تركاولنمق طرفنىدهقبول ايدرز . آنجق شوراسنى قطعياً ايستهميزكه بوكا غير مشروع وياخود غير معقول نظريله باقيلسون . بونك حقيقةً بيوك برفلسفهٔ شرعيه وعقليهيه مستنداولديغى اكلاشيلمالى ، اكلاشيلمالىده عقل وحكمته موافق اولمقله برابر مزاجه موافق كلميورسه ترك ايديليورملى . فضله اولهرق شوراسىدهاكلاشيلمالى كه بوكون بزمشروطيتك حال ابتدائيسندهبولنديغمز جهتله بونوع ادارهنك، عصرلرجه هرقدمهٔ تكاملنه اوغرايهرق نهايت شوحال اعتلايهواصل اولمش بولنان بردولتك، ايلك قدمهده بوكونكىحال كمالنى تقليدمزقابل اولمديغى وعدم تقليدمزاودولتك حال حاضرينى بكنمديكمزه دلالت ايتمديكى كبى تطبيقنه حال وموقعمزى مساعد كورمديكمز بعض احكام شرعيهده ده كندى نقصان قابليتمزه قانع اولماليز . دين اسلامك ، احكامندهكى حقايق عاليه تماماً وبحق اكلاشلمق ايچون انسانلق دها پك چوق تعالىيه محتاجدر .

ايشته (دين اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل) عنوانى آلتنده يازمق ايستهديكم مقالاتده مقصدم ، مطمح نظرم بوندن عبارتدر . بودستورى ، قارئين كرامك اونوتمامالرينى رجا ايدرم .

مصطفى صبرى

سياست شرعيه

٤

حقوق عموميه وشخصيهنك جهت شرعيهجه تعبيرى — حبس — وبعض مواد قانونيهنك شرع ايله مقايسهسى —

بركون صفوان بن اميه حضرتلرى مسجد نبويده نائم بولندقلرى صرهده آرقهسنده بولنان رداسنى بريسى سرقت ايتمككله دردست ايديلهرك حضور رسالتمآبه كتيريلوب جريان ايدن محاكمه نتيجهسنده جرم مدعابه ثبوت بولمغله سارقك يدينك قطعنه حكم نبوى لاحق اولنجه صفوان بن اميه « يارسول الله ! بنم جبهم ايچونمى بونك الى قطع

اولنه‌جق ؟ آكا هبه ايتدم . » ديمسی اوزرينه « نبی محترم افندمز « فهلا قبل ان تأتينی » يعنی بكا كلمزدن اول عفو ايديدك آ! بيوره‌رق حكم نبوی تنفيذ ايدلمشدر.

معـلومدركه ، جهت جزائيه‌ده برجرمك وقوعی تقديرنده حقوق عموميه وشخصيه اولمق اوزره ايكی حق تولد ايدر .

حقوق‌شخصيه‌يه متعلق ادعالرمتضرر اولان‌اشخاصه عائد اولوب فقط حقوق عموميه‌دن بتون هيئت اجتماعيه افرادينك متضرر و آسايش عموميه‌يی مخل بولنمسی حسبيله مدعی‌عموميلر طرفندن‌ادعاوقوع بولمسه بيله اقامه‌اولنور. چونكه هيئت اجتماعيه متضرر اولمش و آنلرك‌وكيلی‌مدعی عموميلر بولنمشدر. برحقوق‌عموميه‌دعواسی اقامه‌ايدلديكی تقديرده مدعی عمومی صلح اولمق وسائره كبی هيچ بر سبب وبهـانه ايله دعوای واقعه‌دن فراغت ايده‌ميه‌جكی طبيعی‌اولمغله‌برابر محكمه‌يه سوق‌ايديلان برسارقك‌مجرميتنه وتعديد‌مجازاتنه حكم لاحق‌اولدقدنصكره مدعی شخصينك فراغتی حكمك تنفيذ اجراسنه مانع اوله‌ماز .

غرب فلاسفهٔ‌حقوقيونك مقام افتخارنده يكی‌برشی ظن ايديلان حقوق عموميه وشخصيه تعبيرلرينی ايلريده توضيح ايده‌جكمز اوزره بزده احكام شرعيه‌نك‌وجوديله ميدانه‌قونلمش ويالكزاختلافات لفظيه تعبيرات مذكوره‌يه بريكيلك بخش‌ايتمشدر. جهت شرعيه‌ده حقوق‌عموميه‌نك مقابلی حق الله وحقوق شخصيه‌نك حق عبددر .

ايشته نظر عدالت پيغمبری‌يه عرض اولنان سرقت مسئله‌سی هم حق‌عبد همده حقوق الهی جامع وبوجهت غالب اولمغله صفوان‌بن‌اميه‌نك مال مسروقی سارقه‌هبه‌سی حقوق الهی، فلسفهٔ جزائيه‌جه حقوق عموميه‌يی‌اسقاط ايده‌ميه‌جكندن حكم نبوينك تنفيذينه مانع اولمامشدر . وانما كتب فقهيه‌ده ، مال مسروق سـارقه هبه ويابيع اولندقده قطعك لازمكلميه‌جكی تصريح ايدلمكده‌ايسه‌ده بونك قبل الترافع وحكمدن‌مقدم بولنديغی ائمه‌نك جملهٔ اجتهادلرندندر . [۱]

يازديغم نقولدن دخی اسـتدلال اولنه‌جغی اوزره حقوق عموميه‌دعواسنك تنفيذ واجراسی تعطيل‌اولنه‌ماز.

بزده صحت وزبونی دوشونمكسزين عيناً قبول‌ايديليو- يرمش برچوق مسـائل فلسفيه واردركه فلسفهٔ شرعيه آنلری پك تقدم اوله‌رق وضع بيورمشدر .

صاديد ارباب حقوقدن برشخصك جهت جزائيه‌ده احكام‌شرعيه نظر اعتباره آلنسيدی دها كوزل‌اولوردی ديه‌وقوع بولان‌فرياد حقيقيسنه‌هر دائم‌اشترا كدن كندمزی آله‌ميورز .

* * *

قرآن‌عظمت عنوانده «اليوم اكملت لكم دينكم الخ» بيورلمش ودين مبين احمدی مصالح دنيويه واخرويه‌يی كاليله جمع ايتمش بولنمسيله سياست شرعيه حيات‌انسانيه‌يی انسـانی ، ناموس وعرضی ، اموالی ، صيانت ايچـون لازمكلان عقوباتی بيان ايلمشدر . اجرای عقوبانده ايسه منافع عموميه موجود اولمغله حقوق شخصيه‌يه مقيس اوله‌ماز .

برفعل منهی‌يی ارتكاب ايدن شخصك اسـتنطاق وحبسی شرعيدر . هله مظنون سابقهٔ مكروه اصحابندن بولورسه موقوفاده اسـتنطاق اولنمسی صحابهٔ كزينك عملاريله ثابتدر .

سياست شرعيه‌ده حبس، [الا ان يسجن الخ] آيت كريمه‌سندن مستدل اولديغی اوزره عذاب اليمه مقـارن اولمغله عقوبات اليمه‌دن معدوددر . فقط خلافت فاروقه كلنجه‌يه قدر بزده حبسخانه موجود دكلدی . جنـاب فاروق بوكا لزوم كوره‌رك صفوان بن اميه‌دن درت بيك درهمه برخانه اشتراسيله حبسخانه اتخاذ بيوردی. حبس

[۱] ولواصرالحاكم بقطع السارق نعفی عنه المسروق منه كان عفوه باطلالان القطع حق الله فلا يصح العفو عنه . وقال ابو يوسف رح اذا وهبها له اوباعها منه اونقصت قيمتها بعدالترافع لم‌يسقط الخ جوهره جلد ۲ صحيفه ۲٦٤ حقوق عموميه وشخصيه تعبيرلرينه‌ده درر محشيسی عبدالحليم ايله تلويحك ٥٠٧ نجی صحيفه‌سنه باق !

ايچون بر مدت معينه اولمديغندن درجهٔ جرمه نظراً تعيين اولنمق اوزره اولى الامرك رأى اجتهادينه ترك اولنمشدر. حبسك درجه‌سى بوصورتله رأى امامه مفوض اولمغله قانون جزا ميدانه كلمشدر. بوراده جرمك نوعى و مجازاتك درجه‌سى بيان ايديلور. فقط قانون جزانك هانكى ماده‌سنه عطف نظر اولنسه بيك درلو مشكلاته مصادف اولورز. اما ارباب حقوقدن بعضيلرى بويله ديمش بعضيلرى شويله تفسير ايتمش محكمهٔ تميزك احتجاجه غير صالح و يكديكرينى ناقض مقرراتى بونى مؤيد ايمش كبى بر آلاى « مثلر !! » ايچنده بر معناى صحيح استخراجى قابل اوله‌ميور.

مثلا بركيمسه بر بله منازعه ايدرك قمانى چكديكى كبى هم اوشخصى همده تأليف بينه چاليشان وارسه آنى اوريور. هيئت اجتماعيه ايكى شخصى ايجابنه كوره درت بش آدمى برجانينك قربان تهورى اولمق اوزره غائب ايديور. صكره قانون جزانك ۱۷٤ نجى ماده‌سى موجبنجه اون بش سنه‌يه محكوم ايديليور. بومدتك بش سنه‌سى عفو عالى اولمق اوزره تنزيل ايديلورسه مجرم اون سنه‌يى اكمال ايله تخليه اولينيور. آرتق او شخص دنى ايچون اون سنه مجازات تهذيب اخلاقنه‌مى خدمت ايده‌جك ؟

حاشا وكلا ! بلكه اوكبى جرائمك ايقاعنه بيوك بر جسارت آليبورده نظرنده برآدمى قتل ايتمك برطاوق كسمك قدر اهميتى قالميور. « اون سنه بر ديرسك كبى كلدى كچدى » ديبان جانيلرى آيدين اووالرنده چوق كوردم. هانيا جزا مجرمك تهذيب اخلاقنه خادم و اجتراء جنايته مستعد اولانلره عبرت مؤثره اوله‌جقدى ؟! بالفرض بريسى اولجه خصومته‌مبنى فعل قتلى ارتكاب ايتمش ايسه اعدام اولينيور. شمدى شو ايكى جزا بيننده‌كى عدالت قانونيه نه‌در ؟ أوت ! برى متهوراً برقاچ كشى‌يى اولديرمش اون بش سنه‌يه محكوم اما ديكرى تصميم صورتيله اولديكى ايچون اعدام اولينيور. ايشته فرق قانونى !

فقط سياست شرعيه عمد وقصدى، تعمد ومن غير تعمدى بويله اكلاميوب معامله كيفيه‌يه مستند شيلرى تسليم ايتديكندن هر ايكيسنده قصاص ايدييور. او يولده‌كى عدالتسزلكى قبول ايتميور. عمدده آلت قتلى نظر اعتباره آليبور. چونكه عمد اساساً قصده دال وقصد ايسه افعال قلبيه‌دن اولوب بوكا اطلاع متعسر اولمغله « برشيئك امور باطنه‌ده دليلى اول شى مقامنه قائم اولور » يعنى دليل ظاهريسيله عمل اولنور ديه‌رك آلت قتل وجرمى نظره آلوب سيف، بچاق وخنجر وبوكا مماثل آلت ايله وقوعه كتيريلان قتللرده قاتلك قتلى قلباً آرزو وذهناً تصور ايتديكى آكلاشلمغله تعمدك وجودينه حكمده تردد كوسترميور. بناءً عليه اجزاء بدنى تفريق ايده‌جك درجه‌ده برآلت ايله جرح ايتمش ايسه قاتله عمداً قاتل ديئيله‌رك موجب قتل اجرا اولينيور. آرتق محاكم نظاميه‌نك اون بش سنه‌يه محكوم ايتديكى شخصك مدعيسى محكمهٔ شرعيه‌يه مراجعت و صور شرعيه دائره‌سنده قتلى اثبات ايدوب مرجع عاليسنجه حكم شرعينك تنفيذى موافق كوريله‌رك تصديقه اقتران ايتديكى حكم نظامى كأن لم يكن عديله قصاص اجرا ايديليركه، عدالتده بودر. هله بوكا عفو عالينك نفوذ ايده‌مه‌مسى عدالت شرعيه‌نك مزيتنى برقات دها اعلا ايدر.

* * *

واقعا سياست شرعيه‌دن اولان احكام ومعاملاته اسناد شدت ايله مدنيت حاضره‌يه غير موافق اولديغى طرفكيرانه برصورتده بعض مؤلفين غربيه طرفندن ادعا ايدلمش ايسه‌ده مطالعات واقعه‌لرينك درجه‌سى بر دليل قوى‌يه مستند اولمديغندن قبولده معذورز.

سياست شرعيه‌ده شدت ديئيلان خصوصات مدنيت حاضره‌يه پك مفيددر. چونكه طبايع انسانيه‌ده مكنوز اولان افعال سيئه‌نك رفع و ازاله‌سنده استعمال شدت

قدر برتدبير اوله‌جغی درکار وبوده کندی ادعالریله بدیداردر .

هیئت اجتماعیه‌نك دائرهٔ امن وادبده پایدار اولمسنی مستلزم اجراآت نه‌قدر شدید اولورسه تهذیب اخلاقده اونسبتده خدمت ایدلمش دیمکدر .

برجانئ قاتلك ابنای جنسی حقنده اولان قتل کبی اعاظم جرمی ارتکابندن دولایی لایق قصاص واعدام اوله‌رق بومقوله افعاله‌جرأته مستعد اولنلره تلمیح ایدر- جه‌سنه‌هیئت اجتماعیه مواجهه‌سنده قصاصاً اعدام ایدلمسی لزومی سیاست شرعیه‌ده [ولکم فی القصاص الخ] نص‌مهابت نمودیله هیئت اجتماعیه‌یی ایقاظ ایتمش ایکن بوکا وحشت، سیاست شرعیه‌ده شدت معناسی ویرمك نه قدر حق شکنانه برحرکت اوله‌جغی میداندەدر . گرچه اعدام جزالرینه موقت ومؤبد کورکلره تحویلی ایله ینه عالم انسانیته خدمت ایدیلیور ایسه‌ده امثالنی ترهیب خصو- صنده بوکبی اعاظم جنایتی ارتکاب استعدادینه مالك اولنلرك وجدانه کوره قصاص واعدامدن دها جزؤی تأثیر ایده‌جکی اونودلمامليدر. چونکه برقاتلی قصاص واعدامه بدل بر زنداندە حبس ایله هردرلو لذائذ حیاتیه واذواق نفسانیه‌دن محروم براقه‌رق مبتلای اندوه و محنت ایلمك آنی بردفعه اعدام ایدرك بو اذیتدن قور- تارمقدن دها شدید ایسه‌ده حبسدن خلاص اوله‌بیلمك احتمالنك موجودیتنه مبنی هرحالده قصاص و اعدامك اجراسی دوچار تعویق اولمامسی دها زیاده موجب منفعت اوله‌جغی مطالعات قاصرانه‌سندن بردرلو کندمی آله‌میورم .

جهت شرعیه‌ده قتالك جزاسی یالکز قصاصدن عبارت اولیوب قطع طریق یولنده آدم اولدیرمشلر حقنده‌کی جزانك صور اجرائیه‌سی صلباً اولمسنه واعدام حقنده‌کی تعریضات قانونیه وصور اجرائیه‌یه نظراً اعدام دیمکدر .

بومقوله قطاع طریق حقنده‌کی جزا، ٦٢ نجی مادهٔ قانونیه ذیلنه نظراً شرع ایله متحددر .

مابعدی وار — ابن حازم : فرید

(مدنیت ، مؤسس مدنیت اولان اسلامیت، علوم اسلامیه)

علما ، مسلك علمی

معلومدرکه براشدن مقصد غایه نه اولدیغی لایقیله تعیین اولنمەدن ، بیلنمەدن او ایش ایله اشتغال اولنور ایسه مقصد اصلی حاصل اولمدقدنبشقه بتون اشتغال، عبث، بیهوده بره وسیلهٔ ملال و کلال اولور که بدیهی اولان بودستور دنیاده هرشی حقنده جاریدر . بناءً علیه مسلکمزه مخصوص اولان اصول تدریس دخی بودستوره تابعدر . مسلکمز ایجابندن اوله‌رق برجه تحصیلی مجبوری اولان علوم ، آلیه ، عالیه نامليه ایکی‌یه منقسم اوله‌رق مقصداصلی ایسه علوم‌عالیه‌یی حقیله الده ایدرك دینه ، ملته ، عدالته ، وطنه ، خدمت ایده‌بیله‌جك برصورتده یا کشاف حقائق تنزیل برمفسر ویا ترجمان افعال واحوال رسول جلیل برمحدث ویاحلال مشکلات فتاوی. فیصل معضلات قضایا برفقیه کامل یاارغام معاندین،الزام‌معارضین یقین‌بابنده بهرهٔ کلیه‌صاحبی برمتکلم اولمق کبی غایت عالی برهدف مساعیدن عبارت اولمسیله علوم آلیه بالخاصه بومقصد بلنده مفتاح‌اولمق ایچون‌تحصیل اولندیغی حالده کویاکه بوعاللردن صکره تحصیلی واجب هیچ‌برعلم یوق‌ایمش کبی آنجق بوعلملره. بوعلملرایچون تدوین اولنمش متون وشروحه حصر اشتغال ایله بیهوده افنای حیات ایلیورز . بوحال ایله برابر بی‌لزوم برچوق اعتراضات ومناقشات ایله مملو بی نهایه حواشی‌یه تحویل نظر ایدرك اساساً تحصیلی اوغرنده افنای حیات ایلدیکمز علومك صددندنده تباعدله عادتا متونده محرر رؤس مسائلدن غافل ، ذات علومده یا راجل ، ویا

بسبتون جاهل قالیورز. بونجه اشتغالات اوقدر توغلات ومجاهدات اوزرینه شاعر فاضلك .

اری علماء هذا العصر طرا
اضاعوا وقتهم کلا بلم لم
اذا ناظرتهم لم تلق منهم
سوی حرفین لم لم لانسلم .

دیدیکی کبی قوری بر (لم لم) (لانسلم) دیمه‌دن بشقه هیچ برشی اوکرنه‌میورز . بوندن قطع نظرله ذاتاً علی العموم محصولات فکریهٔ بشر دائما برچوق مناقشات واعتراضاته هدف اولمقدن مصون بوله‌جق قدر حائز نصاب قطعیت اوله‌میور . بناء علیه اکثریا مطالعات عقلیه قوری برقیل وقالدن عبارت عداولنمغه شایسته بولنیور. بوراسی امام رازی کبی برحکیم ذی‌فنون طرفندن .

نهایة اقدام العقول عقال
وغایة سعی العالمین ضلال
ولم نستفد من بحثنا طول عمرنا
سوی ان جمعنا فیه قیل وقالوا

قطعه‌سیله اعتراف اولنمش برحقیقت اولدیغندن استبعاد اولنمامیلدر .

ایشته علوم کونیه‌ده نتجهٔ تدقیقات ، غایهٔ مساعیٔ عقول بویله اولنجه مابعدالطبیعه اولان علوم الـٰهیه‌ده ارسطونك . ابیکورك دماغنده تولد ایدوب عاقبت ابن سینانك ، فارابینك وتا زمانمزه قدر نیجه ارباب خیالك بتون محسوساته . دائرهٔ طبیعیانه منحصر اولان مفکره‌لرنده اثبات رشد ایتمکه چالیشان علوم فلسفیه‌ده کی تصورات وتصدیقاتك نتایج قیاساتی نصل اوله‌جغی قولایلقله تعین ایدرکه شو نقطهٔ نظردن کاشف اسرار قیومی مولانا جلال الدین رومی جانبندن

اندرین بحث ازخرد رهبین بدی
فخر رازی رازدان دین بدی
لیك چون من لم یذق لم یدر بود
عقل وتخیلات اوحیرت فزود

قطعه‌سیله قوجه امامه تعریض بیله اولنمشدر .

شاعرك

سألن فقلت مقصدنا سعید
فکان اسم الامیر لهن فالا

دیدیکی کبی مسلکمزك‌ده مقصد اقصاسی ، الهی اولان قانونمزله متناسب اوله‌رق آسمانی . علوی ، مدنی ، سیاسی اولدیغی حالده بیکلرجه بوخاکی ، مالایعنی اشتغالاتمز نه‌دن لازمکلیور ؟

عصامك اطه‌لینك عبدالغفورك ، عبدالشکورك‌شونك بونك سلاست سلیقه‌دن معرا اوله‌رق .

عادتا

ثانیه فی کبد السماء ولم یکن
کاثنین ثان اذهما فی الغار

تعقید مقدوحنی برمهارت ادیبانه ، بر براعت تحریرانه صورتنده کوسترمك ایچون ترتیب اولنمش اولدیغی ظننی تولید ایدن وبناءً علیه هپ بی‌سود اوله‌رق افنای اعماره بادی برطاقم مغلطهٔ افکاردن عبارت اولان اغلاقات وتخیلاتی نیچون بیچاره اذهانمزه تحمیل اولنیور ؟

روامیدرکه بوبیهوده توغلاتمز سببیله بزه (قال ، یقول) دن بشقه برشی بیلمز دنیلسون ؟ انصافمیدرکه : بوحالمزك مسلك مقدسمزك بدبینانی طرفندن استخفاف ایدلمسنه میدان ویرلسون .

مسلکمزجه علوم آلیه‌نك تحصیلی ایکی مقصد مهم ایچون ضروری عد اولنمشدر برنجیسی‌هم مسلکمزك ، همده شریعتمزك لسانی اولان لسان عربی‌یی مکملاً تحصیل ایدرك وتمامیله اهل لسان کبی کرك نظماً ، کرك نثراً افادهٔ مرامه‌تشریح مطالبه، تقریر مباحثه، ایراد مقالات وخطبه مقتدر برحالکاله کله‌رك دین وشریعتمز، مسلکمز ، علوم ومعارفمزه خدمت ایلمکدرکه بونقطهٔ

نظردن علوم آليه ، لسان عربيده خطاى تكلمدن احترازه باعث اولديغيچون ادب لسان معناسنه اولمق اوزره علوم ادبيه نامى ويرلمشدر نته‌كيم علامهٔ سكاكى مفتاح العلومده علم عروض ايله برابر منطق دخى داخل بولنديغى حالده علوم آليه‌مزى معناى مذكورجه بتون فنون ادبيه اولمق اوزره ايراد ايتمش واثر مذكورى ذكر اولونان اشبو علوم ادبيهٔ لسانيه‌كبى تشريح وتوضيح ايچون يازمش اولديغنى سويلمشدر ايشته مشار اليه اثرينك ابتداسنده حمد وصلاتدنصكره سوزه باشلامشدر (وبعد فان نوع الادب نوع يتفاوت كثرة شعب وقلة وصعوبة فنون و سهولة وتباعد طرفين وتدانيا بحسب خط متوليه من سائر العلوم) بوسطرلردن اون سطر اشاغى‌ده ده بوسوزلرى يازمشدر (وقد ضمنت كتابى هذا من انواع الادب دون اللغة ما رأيته لابد منه وهى عدة انواع متآخذة فأودعته علم الصرف بتمامه وانه لايتم الا بعلم الاشتقاق المتنوع الى انواعه الثلاثة وقد كشفت عنها القناع واوردت علم النحو بتمامه وتمامه بعلمى المعانى والبيان ولقد قضيت بتوفيق الله منهما الوطر ولما كان تمام علم المعانى بعلمى الحد والاستدلال لم ارابدا من التسمح بهما وحين كان التدرب فى علمى المعانى والبيان موقوفاً على ممارسة باب النظم والنثر ورأيت صاحب النظم يفتقر الى علمى العروض والقوافى ثنيت عنان القلم الى ايرادهما) بوسوزلرله مشار اليه علوم مذكوره‌نك علوم ادبيه عد اولنديغنى و بونلردن هربرينك ادب نقطهٔ نظرندن درجهٔ لزوميله يكديكره قارشى حائز اولديغى صورت ارتباط ومناسبتنى بيان ايلمشدر .

علم ادبدن غرض اقدم كلام عربده خطادن احتراز اولديغنى يعنى خطاسز اوله‌رق عربجه افادهٔ مرامه اقتدار كسب ايلمكدن عبارت ايدوكنى‌ده شو سوزلريله ايضاح ايلمشدر (وسمية (مفتاح) العلوم) وجعلت هذا الكتاب ثلاثة اقسام القسم الاول فى علم الصرف القسم الثانى فى علم النحو القسم الثالث فى علمى المعانى والبيان (والذى) اقتضى عندى هذا هو ان الغرض الاقدم من علم الادب لما كان هو الاحتراز عن الخطأ فى كلام العرب وأردت ان احصل هذا الغرض وانت تعلم ان تحصيل الممكن لك لايتأتى بدون معرفة جهات التحصيل واستعمالها الخ) علوم آليه‌نك تحصيلى خصوصنده بزجه ملتزم اولان ايكنجى مقصد مهمه كلنجه اصول قويمهٔ دينيه‌مزك ، احكام صحيحهٔ عدليه‌مزك سلم تمايز كافل معاليمز اولان قوانين مستقيمهٔ مدنيه‌مزك منبع فيضانى اولان كلام اللهك معانئ دقيقه‌سنى لطائف نكت ومزاياسنى ادراك ، اسرار اعجازينى كشف واظهار ، مبلغ فرمان قرآن اولان جناب نبى ذيشانك منابع حكم الهيه اولان جوامع كلم محمديه‌سنه كسب اطلاع ايليه‌رك دينه ، امته ، مدنيته ، عدالته خدمت ايلمكدركه بومقصد دخى كرك علامهٔ سكاكينك وكرك علامهٔ زمخشرينك بياناتى وتصريحاتيله محقق بولنمشدر .

علامهٔ سكاكى ينه مفتاحك باشنده (هذا واعلم ان علم الادب متى كان الحامل على الخوض فيه مجرد الوقوف على بعض الاوضاع وشئ من الاصطلاحات فهو لديك على طرف الثمام اما اذا خضت لهمة تبعثك على الاحتراز عن الخطاء فى العربية وسلوك جادة الصواب فيها اعترض دونك منه انواع تلقى لادناها عرق القربة لاسيما اذا انضم الى همتك الشغف بالتلقى لمراد الله تعالى من كلامه الذى لايأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه فهنالك يستقبلك منها مالا يبعدان ان يرجعك القهقرى) ديمشدركه بوسوزلريله مشار اليه علوم ادبيه‌نك كلام اللهده‌كى مراد مقدسك فهمى خصوصنده‌ده اهميت عظيمه‌سى اولديغنى بيان ايلمشدر اشبو اهميتك تماما احاديث نبويه حقنده دخى جارى اولديغنده شبهه يوقدر .

علامهٔ زمخشرى دخى مقدمهٔ كشافده (ثم ان املاء العلوم بما يغمر القرائح وانهضها بما يبهر الالباب القوارح من غرائب نكت يلطف مسلكها ومستودعات اسرار يدق مسلكها علم التفسير الذى لايتم لتعاطيه واجالة النظر

فيه كل ذى علم كما ذكره الجاحظ فى كتاب نظم القرآن فالفقيه وان برز على الاقران فى علم الفتاوى والاحكام والمتكلم وان بزاهل الدنيا صناعة الكلام وحافظ القصص والاخبار وان كان من ابن القرية احفظ والواعظ وان كان من الحسن البصرى اوعظ والنحوى وان كان انحى من سيبويه واللغوى وان علك اللغات بقوة لحييه لايتصدى منهم احد لسلوك تلك الطرائق ولا يغوص على شئ من تلك الحقائق الارجل قد برع فى علمين مختصين بالقرآن وهما علم المعانى وعلم البيان وتمهل فى ارتيادهما آونة وتعب فى التنقير عنهما ازمنة وبعثته على تتبع مظانهما همة فى معرفة لطائف حجة الله وحرص على استيضاح معجزة رسول الله بعد ان يكون آخذاً من سائر العلوم بحظ جامعا بين امرين تحقيق وحفظ كثير المطالعات طويل المراجعات قد رجع زمانا ورُجع اليه وردّ ورُد عليه فارساً فى علم الاعراب مقدما فى حملة الكتاب وكان مع ذلك مسترسل الطبيعة منقادها مشتعل القريحة وقادها يقظان النفس درّاكاً للمحة وان لطف شانها متنبها على الرمزة وان كان خفى مكانها لا كزّاً جاسيا ولا غليظاً جافيا متصرفاً ذا دراية باساليب النظم والنثر مرتاظاً غير ريض بتلقيح بنات الفكر قد علم كيف يرتب الكلام و يؤلف وكيف ينظم ويرصف طالما دفع الى مضايقه ووقع فى مداحفه ومزالقه) . [١]

ادبيات

« خطاب »

— شاعر النبى حضرت حسانه —
« رضى الله عنه »

سهالر، زهره‌لر، مريخلر، ماه درخشانلر
قليجلر، نيزه‌لر، مغفرلر، اوجه يوكسه‌لن شانلر

سنك شعرك، سنك صيتك قدر تابشنمون اولماز
سنك ركز ايتديكك اعلام سطوت سرنكون اولماز

قالير بر موج نجدت برج وباروى ديانتده
برر طاق ظفر هر بيت علوى نزد امتده

عوالم صارصيلير، هرشان وشهرت محو اولور آنجق
سنك كشف ايتديكك اقليم قدسئ ابد معلق

بتون آثار فيضا فيض ووضع بهترينيله
بتون انوار موجا موج و اشكال كزينيله

طورر تا روز محشر برجلى معموره حالنده
بارينمش برجهان زير صفا ريز ظلالنده

عدولر خاكه دوشمش، حفرهٔ نسيانده قالمشلر
كورلمز (بو لهب) لر نسى منسى حكمن آلمشلر

اخوت ، معرفت ، رحم وعدالت اعتلا ايتمش
عداوت ، جاهليت ، بغض وشدت محو اولوب كيتمش

اوقوركن پرشغف ديوانكى اى شاعر روشن !
او خدمتلر، او همتلر كچر پيش خيالمدن

طبيعت عجزين آكلار، حس ايدر برشوق استحسان
اولور ذاتكده‌كى اجلاله پرغبطه ستايشخوان :

§

ديبوركه : شعر لطيفك نواى فطرتدر
طبيعتك محك جوهر حقيقتدر

سنك جهانده پرستيدهٔ مباهاتك
مقام محمدتك مفخر رسالتدر

يكانه مقصد عزك ، اميد اقبالك
مدار مفخرتك نقطهٔ ديانتدر

رسول اكرمه وار سنده بر خصوصيت
شو فيض نسبتك آزادهٔ شهادتدر

مديحه كولرى دلسير و كامران ايتمك
بيليرسكزكه عربلرجه اسكى عادتدر

---

[١] علامه‌نك شوفكرينه علامهٔ بلقينك براعتراضى واردر آنى جوابيله برابر ايكنجى مقاله‌ده يازه‌جغز .

غريق لجهٔ جرم وگناه بر ترکم
خلاصه کسب يدم موجب ندامتدر

کيدوب حضوره يوزم يوق که التجا ايده‌يم
خلاص جان ايسه وابستهٔ مشيتدر

ديرم‌که : مرحمت ايتسه‌ك‌ده روز محشرده
او ذات پاك ديسه‌ك : « لايق شفاعتدر

ذليل ذل معاصى ، حقير ومجرمدر
فقط رکابکه دوشمش نه اولسه امتدر »

فقير وعاجزى بر شويله شانلى لطفکله
سزاى مغفرت ايتسه‌ك ، نولور ، مروتدر .

فاتح درسعاملرندن
قونيه‌لى : عاطف

اى شاه فلکجاه !

راستى خاتم فيروزهٔ بو اسحاق
خوش درخشيد ولى دولت مستعجل بود
آه ازين جور وتظلم که درين دامکهست
واه ازان ناز ونعم که دران محفل بود
حافظ شيرازى

آلدانمه خيالدر سکا ديرلرسه فلکجاه !
ترك ايله بو خونريزلکى آرتق يتر اى شاه .

بر کون اوفلك ترسنه دور ايليه‌جکدر ،
ايران سکا اى سفله ، يتيقيل کيت ديه‌جکدر !

دولت صاى اوصورتله کيررسه يوله هر ايش ،
مات اولمه‌ده وار ملعبه‌ده ساده دکل کيش ؛

طهرانده جلوس ايتديکك اورنك شهامت ،
البت قوپارر باشکه بيك درلو قيامت .

بيلمم اوزمان هانکى دياره کيده‌جکسين ،
ظن ايتمه که بر بلده‌ده راحت ايده‌جکسين !

بى سوددر اى خانه خراب اولمه مباهى ،
اعيانده اولور عين خزف افسر شاهى !

کرچك سن او آلايشى ، خورشيد ايله شيرى ،
قوت طانير ايلر ايسه‌ك اظهار دليرى ،

حيرت ويرر اول وضع غريبه کورلر عالم ،
پك آز کوريلور چونکه بو هيئتده بر آدم .

شهنامه‌نك اغراقيمى ايتدى سنى اغرا ؟
کل کنديکه زيرا او دکل شمديکى دنيا !

شمدى او چکاچاك وستيز اولدى خرافات ،
شاهم ، بونه غفلت هيچ اولور شيمى او ؟ هيهات !

کرزك ايکى بيك بطمان آغيرلقده‌ده اولسه !
عسکرلريکك کثرتى ميليونلرى بولسه !

رستمله نريمانلريکه اولمسه غايت ،
صارصيلسه جهان قاپلاسه دنيالرى دهشت !

افلاکى بتون قبضهٔ تسخيريکه آلسه‌ك !
ياکاوزمينه يتيشوب غلغله صالسه‌ك !

قهرکله سما صاعقه‌بار اولسه زمين چاك !
احرارى کوروسين ينه پر هيبت وبى باك !

وارسه بر ايکى هرزه سخن قوله قاندك ،
يوقسه سن او قارشوکده‌کى احرارى نه صاندك ؟

احرار ديبوب کچمه صاقين ايله تماشا ،
صارصارمى قورى طوپلرك اول فرقه‌يى ؟ حاشا !

بيل حديکى دقت ايله بر باق اونه وولقان !
هر فردى آتش پوسکوريور رزمه شتابان !

زنهار قياس ايلمه احرارى اويونجاق ،
مقصدلرى حق اوغرينه جان ويرمه‌در آنجق .

هر معرکه ، هر يولده يك آوازه ويك تن ،
الك عاجزى بر قلعهٔ مستحکم وآهن !

بر اویله رصین قامه صاواشمقله بیقلماز ،
احرار ایله اوغراشمه یازق باشه چیقلماز !

بیك فردنی اولدورسه بوكون طوپ وتفنكك
یوز مثلی یارین ساڭقیدر شوق ایله جنكك !

طوقاق كبی بینك ازه‌جكدر او تصادم !
آصمق ایله كسمك ایله بیتمز بو تهاجم !

ظلم آتشنه ملككی باشدن باشه یاقدك !
یوردسز یوواسز برنجه انسانی براقدك !

بیكلرجه زنان ارلرنی ایلدی غائب !
بیكلرجه یتیمانده بوكون خاسر وخائب !

بیكلرجه سفیل برقوری نان پاره‌یه محتاج !
بیكلرجه غنی آج یاتیور، آج یاتیور، آج !.

فریاد وانین ارضی دكل، كوكاری صارمش ،
افسوس، كوزك كوكلك اوحالتده قارارمش !

شادی ویریور بزمكه فریاد یتیمان !
یارب اونه قوت، نه مظالم ، بونه طغیان !.

قانلرله قیزیل ایرماغی كچدی بوكون ایران !
ایتمز سنك ایتدكاریكی ییرتیجی حیوان !

بركره تلف ایتدیكك انسانلری قیل یاد ،
ایتمزمی صانیرسك بو مظالم سنی برباد ؟

یوق شبهه‌كه سن نفسك ایله حقی اونوتدك ،
فرعونه‌ده ، حجاجه‌ده رحتلر اوقوتدك !

بالفرض بوكون ناصرك اولسه‌كده حفیدی ،
معصوم صایلر خلق سكا نسبتله یزیدی !

عقلم نی بومرحله‌ده ایلیور ارشاد ،
آنلر بوقدر ایتمدیلر طوغریسی بیداد !.

ای دولتنه آفت اولان نسل قاجارك ،
ای زبدهٔ تابنده‌سی جنكیز وتاتارك !.

قصدك سنك ایرانی خراب ایتمه، بو روشن !
اولسون دیه‌لم ؛ سن نه اولورسك اوزمان سن ؟!

مشئوم او ویرانه‌ده بر بومه دونرسین ،
حقسزمی‌یم؛ انصاف ایله سن سویله نه دیرسین ؟.

صبح املك ایرمه‌دن احزان ایله شامه،
وضع ایله او قانلر آقیدان سیفی نیامه !.

اولمه بوقدر سلطنت دهر ایله مغرور ،
هیچدر او، اكر اولماز ایسه‌ك عدل ایله مأمور.

كاشانهٔ اجلال دیدیكك نقش برآبدر ،
اسباب شكوه وحشمتك عین سرابدر !.

كیم كلش ایسه دهره بش اون كون اویالانمش،
دارایمی، جمشیدمی كسرایمی قالمش ؟.

نرده اوهوالرده كزن تخت سلیمان ؟.
نرده اوسمایایه دیكن برسوری خاقان ؟.

كیخسروی، اسكندری، نمرودی نه اولدی ؟.
دنیاده بقا ، لطف ووفا هانكیسی بولدی ؟.

حكمك طوته‌جق اولسه بتون غرب ایله شرقی ،
پاینده قیاس ایتمه سن اول سطوت وبرقی ؛

برلمعه‌در آنجق او فیوضات خدادن ،
تابنده قیلان قلبی مشكاة بقادن ؛

ایرانی دكل، عالمی بر ذره‌ده صایماز
دنیای دنی سلطنتن بر پوله آلماز !

فكر ایله نه‌در شویله براز قدرت یزدان ،
واردر نیجه بیك عالمی نسبت ایله ایران ؛

بر قبضه ترابه بدل اولماز بوعیاندر ،
عاقلمیدر اول كیمسه‌كه مغرور جهاندر ؟.

عاقل دیه‌لك اول آدمه شایسته‌در آنجق ،
هرلحظه تاملی ایدر آكلاردم نه‌در حق

شایسته کورر ذاتی تقدیسه دمادم ،
بی شبهه ظاهر نفسی ایچون جمله‌دن اقدم ،

احقاق حقوق ایتمکی عبدیته لایق ،
انسانلغه‌ده ساده بودر ایشته موافق .

آرتق یتیشیر حق وحقیقتدن عدولك ،
کوش ایت براز اقوالنی ارباب عقولك ؛

امهالنه آلدانمه حذر ایله خدادن ،
اللهه صیغین کچ بو ظلمدن ، بو جفادن .

مدلول عدالت نه زمان اولسه نمایان ،
بردر نظر حقده قارنجه‌یله سلیمان !

« ظالملره برکون دیدیرر قدرت مولی
تالله لقد آثرك الله علینا »

مقری کوی :   خلیل ادیب

مکتب طبیهٔ شاهانه امراض عینیه معلمی اسعد پاشا حضرتلرینه :

قطعه

فیض تدبیر حاذقانه که
مستریح اولدی چشم نالانم
یشا استاذ منقبت پیرا
سکا مدیون من وشکرانم

حسین حازم

هندستان اغتشاشلری

بوصوك ایکی اوچ سنه ظرفنده هندستانك برچوق جهتلرنده وبیوك شهرلرنده موجب اندیشه اولان اغتشاشلر ظهور ایلدیکی و حالاده ایتمکده بولندیغنی اوراق حوادثده کوریلیور . اوچ یوز ملیون نفوسی حاوی اولان بوواسع دیارك همان هرجهتنده انکلتره علیهنده آثار ناخوشنودی کورونمکده . وبانغال وکالکته دیقان ، بومبای پنجاب ، آغرا ، لاهور دهلی ومادراسده ، والحاصل هرولایتده تشکل ایدن منتظم قومیته‌لر طرفندن اهالی کرك طوغریدن طوغری‌یه وکرك اوراق ورسائل ایله عصیان وقیامه دعوت ایدلمکده‌در . حتی بعض غزته‌جیلر آچیقدن آچیغه جریده‌لرنده عصیان آمیز مقاله‌لر نشر ایتمکده‌درلر . اختلالجیلر برطرفدن اهالینك اذهان وآمال مطاوعتکارانه‌لرینی اخلال وافساد ایلدکاری کبی دیکر طرفدن مأمورین ضابطه وحکام عدلیه یه تهدید نامه‌لر ارسال ایدیورلر .

شمدی انکلتره حکومتی وانکلیز سیاسیونی اندیشه‌یه دوشوران یالکز بوکبی وقوعات مؤسفه‌نك تکرری دکل بوخوشنودسزلغك هرطرفه سرایتی وکسب وخامت ایتمسی کیفیتیدر . طبیعیدرکه هرکس بو اغتشاشات وخوشنودسزلغك سببنی صوره‌جقدر . نه ایچون هندولر انکلیزلره قارشی عدم ممنونیت کوستریورلر ؟ حکومت عجبا عادل ومدنیت پرور برصورتله حاکمیت وظیفه‌سنی ایفا ایتمیورمی . بوبابده اسلاملر نه مسلکده ونه طور وحرکتده بولنیورلر . بوکبی مسائل مهمه‌یی بالطبع بر مختصر برمقاله‌یه صیغشدرمق ممکن دکل ایسه‌ده قارئلریمزه برنبذه اولسون معلومات ویرمه‌یی لازمه‌دن کوردك .

اول امرده هندلیلر ایله انکلتره آره‌سنده‌کی عدم خوشنودینك اسبابی تحری وتصنیف ایدیله‌جك اولورسه مستقلا اوچ اساسه دسترس اولنور . برنجیسی ملیونلرجه بر قومك کندیلرینك عشری درجه‌سنده اولان دیکر برقومك تحت تحکمنده بولنمسندن متولد ذلت ومسکنتك درجه‌سنی تقدیر ایده‌جك بر سویهٔ فکریه‌یه تدریجی صورتده ترقی ایتملریدر . فی الحقیقه بویله عظیم بر قومك بتون افرادنده ترقیلری نسبتنده داعیهٔ استقلال نشو ونما بوله‌جغی قضایای طبیعیه‌دندر .

ايكنجيسى و مسلمانلرجه الك مؤثرى انكلتره‌نك مهد خلافت اولان حكومت عثمانيه عليهنده بوندن اول تعقيب ايلديكى مسلك سياسيدر. فى الحقيقه كرهٔ ارض اوزرنده اوچيوز مليون مسلمانك تا اعماق روحنده مكنوز اولان برامل وارسه اوده خلافت اسلاميه‌نك الى الابد پايدار اولمسى مسئله‌سيدر. بر مسلمان نرده بولنورسه بولنسون وهانكى حكومته تابع اولورسه اولسون مقتضاى دينى كرهٔ ارض اوزرنده برخلافت اسلاميه كورمكله متسلى وآنك تزلزله دوچار اولمامسى ايچون بتون موجوديت حيانيه‌سيله مقابله ايتمك خصلتيله متحليدر. اشته هنديلرك الك مترقى عنصرى وفكراً غالبى اولان سكسان مليونى متجاوز مسلمانلر انكلتره‌نك عثمانليلر حقنده صوك زمانلرده تعقيب ايتديكى پولتيقه‌دن زياده‌سيله اوركمشلر. وبوندن طولايى هندوستان اغتشاشاتنه سببيت ويرمشلردر.

اوچنجيسى مهاجرت مسئله‌سيدركه: اراضيلرى نفوسلرينه نسبتله آز اولان هنديلر بالمجبوريه نفوسنه نسبتله پك واسع اراضى‌يه مالك اولان قنادا، ترنسوال وآوستراليايه هجرت ايتمك مجبوريتنده بولندقلرى حالده هراوچ مستملكه‌نك قاپولرى كنديلرينه قپالى اولمسيدر.

انكليزلر بوبابده هنديلرى جدى حمايه ايلمدكلرى كبى مثلا ترانسوالده اولجه يرلشمش اولان هنديلر ترانسوالدن طرد واخراج ايدلدكلرى حالده انكليزلر منع ايچون تشبثات لازمه‌ده بولنمامشلردر. فى الواقع انكليزلر، مستملكه‌لرى نزدنده بعض تشبثاتده بولنمشلرسه‌ده عدم جديتى نسبتنده هنديلرى اغضابدن بشقه برشيئه يارامامشدر.

بومهاجرت مسئله‌سى «تايمس» ك توصيه‌سى وجهله مستملكات آره‌سنده برقونفرانس عقديله حل وبرطرف اوله‌بيله‌جك شكلده‌در.

خشنودسزلغك ايكنجيسنى تشكيل ايدن مسئله ايسه انقلاب اخيرمزدن صكره همان برطرف اولمش كبيدر.

شويله كه: هندستانده برقاچ سنه اول [آل اينديه موسلمزلغ — عموم هندستان مسلمانلرى اتحاد جمعيتى] تشكل ايتمشدركه بوجمعيتك مساعئ خيرخواهانه‌سى وآمال انسانيت پرورانه‌سنى تقدير ايتمكدن قلبمز ولسانمز عاجز وقاصردر. اول امرده دولت عثمانيه‌يه قارشى كوستردكلرى محبت ومركز خلافت اسلاميه‌يه ابراز ايتدكلرى حميت وغيرت تعريف ايديله‌مز. هركس بيليركه لونده‌ده غايت نفوذلى و محتشم [بالقان قوميته]سى متمادياً دورسابقمزك استبداد ومظالمى وسيله‌سيله دولت عليه عليهنده چاليشمده ايدى.

بوقوميته انكليزلر نظرنده تركلرك نام وشرفى اشرياتى ومتنفذلرى واسطه‌سيله پك خللدار ايتمشدى. بوصره‌ده حقوق وناموس مليمزى مدافعه ايده‌جك برغزته حتى برآدم بيله انكلتره‌ده يوق ايدى. اشته بوآره‌ده قانون اساسيمزك اعلانندن برقاچ آى مقدم بوجمعيت طرفندن (نه‌ير ايست — شرق قريب) نامنده برجريدهٔ موقوته نشر ايدلمكه باشلانه‌رق تركلرك حقوقى وحيثيت مليه‌لرينى كمال جديتله مدافعه ايلدى. اوقدركه مثلا: بالقان قوميته‌سنك دعوتنامه‌سى اوزره تركيه عليهنده لوردلر قماره‌سى رئيسى تحت رياستنده بيوك بر ميتينغ ويريله‌جكى اعلان ايدلمسى اوزرينه شرق قريب جريده‌سى آچيق بر مكتوبده لوردلر رئيسينك بوحركتنى شدتله پروتستو ايتمشدركه بونك اوزرينه لورد بوبله برميتنغه اشتراك ايده‌ميه‌جكنى رسماً بيانه مجبور اولمشدر. حقيقتى سويليه‌لم، انكلتره حكومتى تركيه‌يه قارشى نقدر نفرت وشدت كوستردى ايسه هندوستان اسلاملرى‌ده اونسبتده منفعل و متأثر بولنيوردى. بناءً عليه هندوستانده انكلتره‌نك موقعى تدريجاً متزلزل وخللدار اولبوردى.

لكن لله الحمد قانون اساسيمزك استردادندن برى انكليزلرك بزه كوستردكلرى مودته مقابلةً هندوستانده‌كى مسلمانلرده انكلتره‌يه قارشى اخلاص ومحبت كوس-

مکده‌در . وممالکتك هریرنده آسایش وسکون دوام ایتمکه باشلامشدر . اشته کچن آی‌ده هندوستان مسلمانلری جمعیتی لوندره‌ده بحران شرقه دائر اتخاذ ایلدیکی قرارنامه‌یی نشر ایلمشدر . بو قرارده انکلیزلرك ترکیا قومنه ابراز ایتدیکی حسیات دوستانه‌وانسانیت پرورانه‌دن وترکیه‌نك حقوق صریحه‌سنه قارشو وقوعبولان تجاوزاتی مدافعه ایده‌جکنی وعدایتمسندن بتون هندستان اسلاملرینك متشکر ومنتدار بولندقلرندن بحث ایدلمشدر . هندوستانك هر ولایتنده وهرشهرنده موجود اولان شعباتنه دخی انکلیز حکومتنه قارشی محبت ومعاونت وطاعت ایتمه‌لرینی توصیه ایتمشدر .

شمدی هندمسلمانلری، جدیتله اغتشاشلری تسکینه هندوستانده آسایش وسکونك استردادینه اوغراشیورلر.

عبدالاحد داود

شرق بحرانی واسباب حقیقیه‌سی

تایمس غزته‌سی مخبر مخصوصی طرفندن مرسل مقاله‌دن ترجمه اولنمشدر

ایکنجی مکتوب : هیئت دولیه

قونت فون که ونهوللرك الیزه سراینده رئیس جمهور طرفندن قبول اولندیغی متعاقب ایلك دفعه اوله‌رق پارسجه معلوم اولان آوستریا — بلغار ضربه‌سی خبری بتون فرانسه‌ده بومبا پاطلامش کبی تأثیر وانتشار ایتدی. چونکه بوکون اوروپاده فرانسزلر قدر صلح پرور برقوم یوق کبیدر . طول مدت دوام ایدن فاس مسئله‌سی صیق صیق برلیندن خوف وخلجان خبرلرینی کتیرمکله فرانسه‌ده خصوصی برطاقم سیکر خسته‌لقلری تولد ایتمشدی. فرانسه باش وکیلی موسیو قله‌مانسو شرق مسئله‌سنك یکیدن میدان ظهوره کلمکله اوروپاده بر بحران عظیم وقوعه کله‌جکنی آکلامق وموعی‌الیه هرشیدن اقدم بونك ممکن مرتبه بشقه اغتشاشات تولیدینه وعلی‌الحصول دولت علیهٔ عثمانیه ایله بلغارستان بیننده مخاصمات ظهورینه محل براقمه‌دن ۱۸۷۱ تاریخنده المانیا ـ فرانسه محاربه‌سنی متعاقب پارس معاهده نامه‌سنك قره دکزه متعلق احکامنی موقع تذکره وضع ایتدیرمك اوزره پرنس بسمارق طرفندن واقع اولان تکلیف اوزرینه لوندره‌ده عقد ایدیلن قونفرانس امثال عد ایله مسئلهٔ مذکوره‌نك‌ده بو یولده تأسیس اولنه‌جق برقونفرانسده تدقیق ومطالعه صورتنی دوشونمشدر .

تاریخ مذکورده دول معظمه طرفندن امضا اولنان بر پروتوقولده شو ماده مندرج ایدی : « حقوق مللجه برقاعدهٔ اساسیه اولمق اوزره دول معظمه‌دن هیچ بری برمعاهده نامه‌ده مندرج تعهداتی رد وانکار ایتمیه‌جکی کبی اومعاهده نامه‌یه وضع امضا ایدن دولتلرك موافقت دوستانه‌سی انضمام ایتمدکجه احکام مندرجه‌سی دخی تغییر اولنه‌ماز . » بوکون آوستریا ومجارستان ایله بلغارستانك بوقاعدهٔ موضوعه‌یی نقض واخلال ایلدکلری محتاج توضیح دکلدر . مع ذلك دولت عثمانیه دقیقه فوت ایتمیه‌رك بوبابده دول معظمه‌یه اخطار کیفیت ایتمش وامر واقعك برائتلاف دوستانه‌یه ربطی مادتاً غیر قابل کورولمکله احوال حاضره مقتضیاتی مطالعه و تدقیق ایدلمك اوزره برقونفرانس عقد وتأسیس ضروری والزم عد ایدلمشدر. اول امرده بوتکلیف فرانسه وانکلتره وروسیه بیننده مطالعه ایدلمش وبرابر تصادف اوله‌رق اوصره‌ده روسیه خارجیه ناظری موسیو ازوولسکی‌نك پارسه ولوندره‌یه عزیمت ایتمك اوزره بولنمسی ایشی برقات دها تسریع ایلمشدر . ینه او اثناده ایدی که اوستریا خارجیه ناظری بارون فون ئه رنطال بوسنه وهرسك الحاقنك روسیه‌نك انضمام موافقتیله اجرا اولندیغنی سویلمش اولمسنه بناء فرانسه و روسیه اتفاقیله انکلتره ـ روسیه ائتلافنك موجودیتی خلافنه اوله‌رق روسیه حکومتنك اوجه

كنديلريله برمذاكره ايدلمكسزين بودرجه مهم اولان برايشده اوستريا ايله مطابقت آمال حاصل ايتمش اولمسى فرانسه وانكلتره حكومتلرنجه موجب اغبرار وانفعال اولمق اوزره ايكن روسيه خارجيه ناظرى بيانات واقعه‌يى رد وتكذيب ايله ماهيت حقيقتى ميدان وضوحه قويمق مجبوريت اليمه‌سنده بولنمشدر . مومى اليه موسيو ازوو۔لسكى‌نك پارس و لوندره‌ده بولنديغى اثناده جريان ملاقات اوزرينه برقونفرانس عقدى لزومى كيتدكجه اكتساب قوت ايتمش وحتى هنوز برشكل ابتدائيده بولنديغنه باقيلميه‌رق بوفكرك دول سائره‌يه‌ده تبليغنه مسارعت قيلنمشيدى . مع ذلك فرانسه، انكلتره وروسيه حكومتلرينك اجرا ايلدكلرى مذاكرات نتايجنك بر پروغرام شكلنده اوله‌رق دول سائره‌يه تبليغ ايدلمسى تحت قراره آلمش اولدقلرى حقنده برلينجه حاصل ايديلان شبهه‌نك اصل واساسى يوغيدى .

بومسئله‌نك ابتداسندنبرى انكلتره حكومتنك اتحاذ ايلديكى خط حركت ومسلك پك ساده وواضح ايدى . انكلتره قونفرانس فكرينى كمال محبوبتله قبول ايتمكله برابر دول معظمه‌يه قطعى برتكليف درميان ايتمه‌دن اقدم قونفرانسك مقصودى حقنده صريح برائتلاف حصولى لزومنى تصديق ايتمشدر . قونفرانسك آتيده ينه حقوق مللك يكيدن نقضنه وسيله ويره‌بيله‌جك طرزده سطحى برشى اولمامسى تحت الزميتده كوريليوردى . بوندن ماعدا زمين مباحثه‌نك غير معين صورتده توسيعنه محل براقمامق اوزره قونفرانس پروغرامنكده برصورت قطعيه‌ده تحديدى ضرورياتدن ايدى . ايشته بونقطهٔ اخيره ايدى‌كه موسيو ايزوولسكى‌نك لوندره‌ده بولنديغى مدت ظرفنده فرانسه حكومتنك دخى معاونت دوستانه‌سيله انكلتره وروسيه حكومتلرى بيننده طول مدت تعاطئ مخابراته قپو آچمش وبحرانك ايلك دوره‌لرنده روسيه وانكلتره ائتلافنك برمحك طاشى مثابه‌سنده بولنمش اولمغله جالب نظر دقت اولمشدر .

شهر ايلولده (بوشلاثو) ده بارون فون ئه رنطال ايله موسيو ايزولسكى بيننده وقوعه كلمش اولان ملاقاتده موسيو ايزوولسكى بويله پك يقين برزمانده موقع تطبيقه وضع اولنه‌جغنى هيچ ده خاطرينه كتيرمديكى برمسئله‌يى برفلسفه نظريه‌سى كبى تدقيق ايدرك شايد اوستريا ومجارستان بوسنه هرسكك قطعه‌لرينى كندى الكاسنه الحاق ايتمك صورتيله برلين معاهده‌نامه‌سى احكام مندرجه‌سندن برينى لهنه اولمق اوزره تعديل ايتمكه تشبث ايده‌جك اولورسه روسيه حكومتى‌ده كندى ضررينه اوله‌رق اومقاوله‌ده مندرج سائره احكامنه قارشو بروضعيت المغه وعلى الخصوص قره و آق دكز بوغازلرندن دونتماسنك سربستئ مرورينى مانع بولنان ماده‌يى كائن لم يكن حكمنده طوتمغه مجبور قاله‌جغنى باليبان ظاهراً اعتراض ايلمشدى . موسيو ايزوولسكى پارسده اوستريا ومجارستانك امر واقعنى كمال حيرتله استخبار ايلديكى زمان كندوسنه حاصل اولان ايلك تأثير بالطبع بويولده برخط حركت اتخاذينه مسارعتدن عبارت اولمشدر . حالبوكه انكلتره حكومتى برلين معاهده نامه‌سى احكامنك هيچ برصورتيله نقض و اخلالنه رضا وموافقت كوسترميه‌جك اولان دولتلرك قونفرانسده وقوعبوله‌جق بيانات ومدعياتنك دها مؤثر وقوى اولمسى ايچون هرحالده بوايشده برغرض وعوض فكرينى برطرفه براقملرنده‌كى لزوم واهميتى تقدير ايتمسى وعلى الخصوص قونفرانسدن مقصد وغايه دولت عليه ايچون ادارهٔ جديده‌يى تقويه وتحكيمه مدار اوله‌جق مادى ومعنوى معاوضات اعطاسنى استحالدن عبارت ايسه امر واقع شكلنى الان حادثاتك برصورت تسويه‌يه ربطندن بشقه دولت مذكوره‌دن فضله برشى طلب ايدلمامسى معقول اوله‌جغنى دوشونمشدر . بوغازلرك محافظهٔ مسدوديتى كرك انكلتره وكرك دولت عليه نظرنده‌كى اهميت اوليه‌سنى تماميله ضايع ايتمش اولديغى ازادهٔ اشتباه اولمغله برابر شوصره‌ده بونك موضوع بحث ايدلمسى درسعادتده بر طاقم سوء تفهمات وتأثيراته محل ويره‌جك نزاكتى حائز

برمسئله تولید ایده‌جکندن ماعدا یکیدن سائر کونا اغتشاشات ظهورینه‌ده قپو آچمق اوله‌جقدر . فرانسه حکومتی ایسه اوروپا صلح ومسالمتنك محافظه وادامه‌سندن وممالك عثمانیه‌ده تأسس ایدن ادارهٔ جدیده‌نك استقرارندن بشقه برمقصد تعقیب ایلدیکی جهتله انکلتره حکومتنك بونقاطی حقنده‌کی مطالعاتنی تماميله تصویب ایتمشدر . روسیه ایچون بوبابده اتخاذ اوله‌جق قرارك بشقه‌جه اهمیتی درکار ایدی چونکه بوغازلرك مسدودیتی اوته‌دنبرو روسیه‌ده موجب ذلت برقید طرزنده کورلمکله برابر ژاپونیا محاربه‌سی هنکامنده بونك حرکات بحریه‌سنجه‌ده سوء تأثیر ومضرتی تحقق ایلمشدی . انکلتره‌نك اساس مسئله‌یه ارتق ابراز مخالفت ایلمدیکی اکلاشلدیغندن شو فرصتدن روسیه‌نك هرحالده أمین استفاده ایلمسی لزومی هردرلو وضوح وقوتیله تظاهر ایدیوردی فرانسه حکومتی ایسه روسیه‌نك متفقی بولنمق حسبیله بوکا مخالفت ایتمیه‌جکی درکار اولوب حالبوکه ذاتاً لهستانك مقاسمه کونندن برو ویانه وبرلین وسن‌پترسبورغ قابینه‌لری بیننده شرقی اوروپاده بعض اختلافات مهمه سرزدهٔ ظهور اولمسنه رغماً اکثر اوقاتده برسیاست مشترکه تعقیبنی تأمین ایتمش اولان تعویضات متقابله قاعدهٔ اساسیه‌سی اوزرینه مؤسس اصول عتیقه‌دن استفاده دیمك اولان وسیلهٔ حاضره ممنونیتله تلقی اولنه‌جغی طبیعی ایدی . روسیه حکومتی بواصول فوق‌العاده‌ده دول غربیه ایله بالاتحاد برغرضی ومنفعت کوزتمامك اوزره برخط حرکت اتخاذ ایلمسی ایچون برعصر مقدمکی مسلك قدیمنه رجوع می ایده‌جك ایدی؟ علی‌الخصوص اساساً المانیانك فوق‌العاده حساسیتی روسیه ایچون برتهدید دیمك اولدیغی بویله برهنکامده وقتیله برطرفدن انکلتره دیکر طرفدن فرانسه وروسیه بیننده واقع اختلافات قدیمه‌دن بالاستفاده المانیانك تفوقی تأمینه مدار اولان اوروپا احوال حاضره‌سنجه تعدیلات اجراسنه روسیه‌نك تصدی ایلمسی ارزو ایدیلیرمی ایدی ؟

موسیو ازوولسکی‌نك بونقطه‌ده برمدت تردد ایتمسی موجب حیرت واستغراب اولمامقله برابر مومی الیهك تردد واقعی چوق دوام ایتمامشیدی . روسیه حکومتنك دول غربیه‌جه ارزو و التزام اولنان بیغرض بر پولتیقه تعقیبی لهنده اتخاذ ایلدیکی قرار عین زمانده روس قومنك حسیات مخصوصه‌سیله برقاندها تأیید اولونمش ایدیکه ، بونقطه حقنده اوچنجی مکتوبمده عریض وعمیق بسط مطالعات اولنمق مقرردر . فقط لونده‌ره ده سر ادوارد غره ایله روسیه خارجیه ناظری بیننده کمال سربستی ایله تعاطی اولنان افکار ومطالعاتك کرك بالذات موسیو ازوولسکی وکرك محافل عالیه‌ده داخل اولدیغی حالده بتون روس محافل رسمیهٔ مسئوله‌سی اوزرنده حصوله کتیرمش اولدیغی تأثیر بوراده نظر تقدیره آلمامق وبونك اهمیت مخصوصه‌سنی تذکار ایلمامك موافق منفعت ومعدلت اوله‌مز . بومطالعات سیاست بین‌الملله عائد باشلوجه مسائل حقنده ایکی مملکت ارەسنده اوقدر مکمل بر رابطهٔ حس ومقصد وضع وتأسیس ایلمشدرکه یالکز آسیای وسطی مسائلی حقنده ۱۹۰۷ تاریخنده روسیه ایله انکلتره بیننده حاصل ایدلمش اولان فکر ائتلافك بلا محابا بالجمله مسائله تطبیقی ارزوسی سائر کونا ملاحظات ومطالعاتـه تقدیم وترجیح اولونمشدر . موسیو ازوولسکی لونده‌ره‌دن مفارقت ایلدیکی زمان انکلتره روسیه وفرانسه حکومتلری بحران حاضر صلحپرورانه برصورت تسویه‌یه اقتران ایلمسندن مفارقت ایلدیکی و ۱۸۷۱ تاریخنده لونده‌ره‌ده امضا اولان پروتوقولده موضوع بحث ایدیلان حقوق ملل قواعدینك محافظه وادامه‌سندن غیری ضمیرنده بر امل ومقصد بولندیرمیان هردولتك دخی اشتراکی تمنیسیله ال برلکیله چالیشمق اوزره تأمین ائتلاف ایلمشلر ایدی . بوسنه وهرسك الحاقیله یکی بازار سنجاغنك تخلیه‌سی وبلغارستانك اعلان استقلالیتی تصدیق اولنمق وبرلین معاهده نامه‌سنك سائر احکام مندرجه‌سی دولت علیه لهنده یکیدن تدقیقیله

كرك دولت مذكوره‌يه وكرك صربستان وقره طاغ حكومتلرينه بعض كونا منافع بخش وتأمين قلنمق شرائطيله دول سائره‌نك بر قونفرانسه دعوت ايدلمسى جملهٔ مقرراتدن ايدى . بو پروغرام اويله متعسر الاستحصال درين بر شى اوليوب احكام مندرجه‌سى بتون دولت معظمه‌نك موافقت وآراسنه طقوز ماده‌دن عبارت ايدى . كريدك يونانستانه الحاق مسئله‌سى فرانسه ايتاليا ، انكلتره ، وروسيه‌دن عبارت اولا دول اربعهٔ حاميه‌جه بشقه تدقيق اولنمق اوزره بو پروغرام ساحه‌سنده خارجده براغلمش ايدى .

بارون فون ئه‌رنطالك (دەزيو) ده وقوعبولان ملاقات اثناسنده سينيور (تيتونى) نك بوسنه وهرسك الحاقى حقنده موافقتى استحصال ايدلمش اولديغنه دائر واقع اولان بياناتنه وبوندن برمدت صكره ايتاليا خارجيه ناظرينك خوشه كيتميه‌جك صورتده ايراد ايتمش اولديغى برنطقده اظهار ايلديكى آمال ومقاصدينه رغماً كرچه بدايت امرده ايتاليانك بويله بر پروغرامى حسن تلقى ايلمسى براز تحت مشكوكيتده كورلمش ايديسه‌ده ممالك مذكوره‌ده دخى افكار عموميه غرض وعوضدن خالى برسياست تعقيبى لهنده ظهور واتحاد ايتمش وبنابرين ايتاليا حكومتنك بوبابده بشقه كونا آمال ومقاصد پرورده ايلديكنه دائر اولان شبهات وترددانك تماميله برطرف وزائل اولمشدر .

المانيا حكومتنك بدايت مسئله‌ده كى طور وحركتى براز مظلم ومشكوك كورلمش وحكومت بوبابده بيوك برسكوت محافظه ايلمشدر . چونكه اسباب مقدره‌دن طولايى آلمانيا بلغارستانك حركت تجاوزكارانه‌سنى حسن تلقى ايده‌مزدى . بوجهتله حكومت مزبوره دولت عليه‌يه قارشو پرورده ايلديكى حسيات دوستانه‌نك لايتغير اولديغنى بالبيان حركت واقعه حقنده درسعادتده شدتله پروتستويه مسارعت ايتمشدر . آلمانيا حكومتى بوسنه وهرسك الحاقى حقنده قبل الوقوع رسماً معلومات استحصال ايتمامش اولديغنى بيان ايله برابر متفق بولنان آوستريا ومجارستانك حركت واقعه‌سنى تقبيح واتفاقدن انفكاك ايلمسى بالطبع مستحيل ايدى . ذاتاً آلمانيانك بو ايشده متفقدن مباعدت ايلمسى تكليفنى ايلرويه سورمكى كيمسه تصور ايده‌مز . فقط ١٨٧١ تاريخنده روسيه‌نك حركت متجاوزانه‌سى اوزرينه دول سائره مثللو آوستريا ومجارستانى دخى برقونفرانسه جلب ودعوت ايلديكى معلوم اولان آلمانيا حكومتى بو كون عين وجهله انعقادى طلب وآرزو اولنان برقونفرانسه آوستريانكده اشتراك ايتمه‌سنى تسهيل ايچون ويانه قابينه‌سنه بعض وصايا ايفا ايتمه‌سى بحق اميد وتمنى اولنه بيلور . آلمانيا حكومتنك اوته‌دنبرو بين الملل آهنك امتزاج ومحاسن نياتك تأمين واستقرارى خصوصنده استعمال نفوذ ايلديكنى اثبات ايتمكه چاليشديغى معلوم اولمسنه نظراً بيانات اخيرهٔ صلحپرورانه‌سنك آثار فعليه‌سى ارائه اولنمق ايچون بوندن دها مناسب برفرصت اوله‌ميه‌جغى دركاردر . واقعا موسيو ايزوولسكى‌نك برلينه عزيمتى اوزرينه آلمانيانك حركتنده بدايةً كورلمش اولان مشكوكيت ومبهميت بردرجه زائل اولمش ايسه‌ده هنوز امنيت بخش مرتبه‌ده وضوح كسب ايده‌مامشدر . آلمانيا قونفرانسنك اجتماعى اساس عليهنده صورت قطعيه‌ده برمطالعه درميان ايتمديكى كبى دول غربيه ايله روسيه‌نك فكرنجه تدقيقه شايان كوريلان طقوز ماده‌دن برنى استثنا ويا ديكرلرى حقنده سائر كونا برفكر ومطالعه‌ده‌ده بولنمامشدر . يالكز آوستريا ايله صورت قطعيه‌ده وبلا قيد وشرط ارتباطى بولنديغنى بيان وافاده ايتمش وبيانات واقعه نفس الامرده برطرز تجاوزى متضمن بولونمشدر واقعا اوستريا — المانيا معاهده‌سى احكامى شمدى‌يه قدر اعلان ايدلمامش ايسه‌ده برلين حكومتنك احوال حاضره‌ده ابراز ايلديكى بلا قيد وشرط مطابقت كاملهٔ سياسيه پولتيقه‌سى بو آنه دكين هيچ براحوالده كورولمديكنه نظراً اخيراً اومعاهده متنجه بعض توسيعات وقوعه كتيرلمش اولديغنه احتمال

ویرلمکده‌در . بوندن شو اکلاشیلیورکه اوستریا ـ المانیا اتحادنده کوستریلان قوت روسیه‌نك دول غربیه پولتیقه‌سنه تمایل واشتراکنه برمقابله وجوابدر موسیو ایزوولسکی‌نك برلینه وقوعبولان زیارتندنبرو هرایکی طرف مطبوعاتنده استعمال اولنان لسان تزاکت ایله آلوده والتفاتکارانه اولمسنه رغماً شرق بحرانی عادتا بر اوروپا بحرانی شکلنی کسب ایتمشدر چونکه دولت‌علیه ایله بلغارستان بیننده دوام ایده‌کلان مذاکرات خیلی ایلرولمش بولندیغی ودرسعادت ایله ویانه قابینه‌لری اره‌سنده‌کی مذاکرات موجب نومیدی اوله‌جق برطرزده بولنمدیغی حالده بعض مذاکرات وتدقیقات دوستانه ایله وبرلین معاهده نامه‌سی احکام مندرجه‌سندن محدود برقسمنی تعدیل صورتیله اوروپا اختلافاتنی بر صورت تسویه‌یه ربط ایده‌جك اولان قونفرانسك انعقادی حقنده‌کی امیدلر کسب‌قوت‌ایده‌مامکده ومع مافیه روسیه واوستریا اره‌سنده کوندن کونه حسیات خصمانه‌نك تزاید وترقی‌ایتمکده اولدیغنه دائر اثار وعلائم رونما اولمقده‌در اوچنجی مکتوبمده بونقطه حقنده بعض تفصیلات وایضاحات اعطا اولنمق مقرردر .

زبدهٔ سیاسیه

—

اوروپا سیاسیاتی هنوز ایکی وقعه‌نك حلیله اشتغال ایدیور .

بونلردن بری بلغارستانك اعلان استقلالی ، ایکنجیسی بوسنه وهرسکك الحاقیدر . برنجیسی حقنده برزمین ائتلاف بولمق اوزره بلغارستاندن درسعادته کوندرلمش اولان مرخصلر صوفیه‌یه عودت ایتمشلردر . بوراده جریان ایدن مذاکراتده روم ایلی شرقی ویرکوسی وبلغارستان تقسیطی ، اوقاف اسلامیه ، شمندوفرلر مسئله‌لری مذاکره ایدلمش ایسه‌ده بر نتیجه‌یه اقتران ممکن اوله‌مدیغی اکلاشلمشدر .

مسئله‌نك حل وتسویه‌سی بین‌الدول بر قونفرانسه براقلمشدر . حکومت عثمانیه ایله بلغارستان آره‌سنده اعلان استقلال صره‌سنده‌کی کرکینلك کورلمدیکی سکون واعتدال دائره‌سنده حرکت اولندیغی ایچون بو جهتدن برتهلکه کورلمیورسه‌ده اوروپانی اك زیاده اشغال ایدن بوسنه وهرسك مسئله‌سی اولمسنه ، بوسنه وهرسك مسئله‌سی شاید شدتلی براختلافی ، حتی حربی انتاج ایلرسه بلغارستانك‌ده استر استمز بوحربه قاریشه‌جغی تخمین اولنمسنه مبنی بوسنه وهرسك ایله بلغارستان مسئله‌لری بری برندن آیریله‌میور . بوندن بشقه دیکر برنقطه دها وارکه اوده بلغارستانك اوستریا نفوذی التندن چیقه‌مامسی واوتأثیراته کوره حرکت ایتمکده بردوام بولنمسیدر .

بلغارغزته‌لری ، بلغار مرخصلرینك هنوزدرسعادتدن صوفیه‌یه عودت ایتمدکلری برصره‌ده بلغارستان ایچون حالا حرب احتمالی زائل اولمامش اولدیغنی ، شاید اوستریا ایله صربستان وقره‌طاغ آره‌سنده تفنك پاطلارسه بوکا حکومت عثمانیه‌نك‌ده اشتراك ایتمسیله برابر بلغارستانك‌ده بالطبع بیطرف قالمسی قابل کورلمدیکنی یازمقده ، برآن اول حکومت عثمانیه ایله بلغارستان بیننده برائتلاف حصولنه آرزوکش کورونمکده ایکن مرخصلرك عودتی اوزرینه تبدیل لسان ایدرك بلغارستانك حکومت عثمانیه طرفندن طلب اولنان تعویضاتی ویرمکه قدرتی یتمدیکنی وبرلین معاهده‌سنك عقد وامضاسندن بری قاله آلنمامش اولان بلغارستان تقسیطلرینك اورته‌یه قونلمش اولدیغنی سویلیه‌رك تعویضاتدن قورتلمق بلغارستان ایچون طبیعی کندیلرنجه پك ایی اوله‌جغی اوروپا سیاسیاتنك بویله مساعد برحاله کلمسنه انتظار ایتمك موافق کوریله‌جکنی‌ده درمیان ایتمشلردر . شو طرز بیان « بلغارستان برآز صبر ایده‌جك . اوروپا قاریشیرسه بوندن استفاده

ايليه‌جك . اوروپا حكومتلرینی كندينه ظهير بوله‌جق . تعويضاتی كاملاً آله‌جق . » كبی برتهديدی متضمن اولديغی كبی اوستريانك بوسنه وهرسك مسئله‌سنده‌معامله‌سی تهديدكارانه بررنك آلمشدر .

اوستريا خارجيه ناظری بارون ده‌رنتالدن آلديغی تعليمات اوزرينه اوستريانك درسعادت سفيری بويقوتاژ حقنده باب عالی‌يه تبليغات اجرا ايتمش ، بويقوتاژدن فراغت ايدلمسنی اوستريا ايله حكومت عثمانيه آره‌سنده بوسنه وهرسكدن طولايی مذاكرهٔ ائتلافيه‌يه باشلانمق اوزره شرط قويمشدی‌كه بويله برشرط وطلبك نه‌قدر غريب اولديغی اثبات كلفتندن آزاده‌در . بويقوتاژ طوغريدن طوغری‌يه ملت عثمانيه‌نك برنشانهٔ انفعاليدر. حكومتك بونده دخلی يوقدر. باب‌عالی سفيره حكومتجه بوكا اشتراك ايدلمديكی يولنده جواب ويرمشدر . مع‌مافيه مذاكره‌يه باشلانيله‌مامش كبی كورنمكده‌در .

اوستريا حكومتی برطرفدن بويقوتاژك ضررينی كورديكی كبی ديكر طرفدن ، تداركات عسكريه‌يه بر دوامدر . صربستان حدودينه ، بوسنه وهرسكه خيلی عسكر ومهمات سوق ايتمشدر . كچن هفته تعويضات مسئله‌سی بيله بعض غزته‌لر طرفندن موضوع بحث ايدلمكده ايكن بو هفته معامله‌نك طرزی دكيشديكی كورلمكده‌در . اوستريا ايله بلغارستاندن كوريلن شويولده معامله صوك برتجربه‌ميدر ؟ اوستريا سنه‌لردن بری حكومت عثمانيه‌يه قارشی دور استبدادده انسيت واعتياد ايتمش اولديغی طرزی حالا ترك ايتمه‌مش ، بر حكومت مشروطه‌يه دكل ، تهديداتنی ايقاع ايده‌بيلديكی ، آمال ومقاصدينی دوست ومتفق بولنان آلمانيانك مظاهرتيله ترويج ايتديرديكی بر حكومت مستبده‌يه قارشی نه‌يولده معامله ايديورسه‌ينه بونی تبديل ايلمه‌مش كبی كورينيور .

حالبوكه ديكر طرفدن اوستريا قونفرانسه كيدوب كيتميه‌جكنی روسيه حكومتنه بيلديرمك ضرورتنده‌در . روسيه غزته‌لرندن برينك نشر ايتديكی بر مقاله‌ده روسيه حكومتنك بالقان مسائلنده نه‌يولده برپروغرام نشر ايتمكده اولديغی كوسترلمشدر . برپروغرامك ذكری صره‌سنده اوستريانك مشكل برموقعده قالمش اولديغی‌ده سويلنمكده‌در . روسيه حكومتی اولسون ديكر اوروپا حكومتلری بولسون . بوسنه وهرسكك الحاقی اوزرينه دوچار تهيجات اولان قره‌طاغ و صربستان حكومتلرينه اعتدال وسكون توصيه ايتمكدن فارغ اولمامشلردر . حكومت عثمانيه‌نك بونقطهٔ نظری تعقيب ايتمكده‌بولنديغی اكلاشلمقده‌در يعنی صربستان ايله قره‌طاغ كندی تشبثلريله آوستريايه قارشی برتجاوزده بولنورلرسه بوندن كنديلری مسئول قاله‌جقلر مع‌مافيه انكلتره ، فرانسه وايتاليا حكومتلرينك قبول وتصويب ايتمش اولدقلری قونفرانس پروغرامنه توفيقاً روسيه حكومتی اوستريانك ـ بوسنه هرسك مسئله‌سنك تدقيقنه راضی اولمق شرطيله بين‌الدول برقونفرانس قبول ايتمسنی طلب ايتمكده‌در. اوستريا ايچون‌بشقه چاره كورمه‌مكده‌در. برلين معاهده‌سنی امضا ايتمش دولتلرك مرخصلرندن مركب اوله‌جق اولان بوقونفرانسده. شايد بوسنه وهرسك مسئله‌سی بر امر واقع كبی قبول ايديله‌جك اولورسه او حالده بالقان حكومتلرينك منافعی نقطهٔ نظرندن كنديلرينه تعويضات اعطاسی شرطدر ، يعنی روسيه حكومتی بوشرطی درميان ايتمكده‌در . روسيه‌نك حكومت عثمانيه ايله ائتلاف آرزوسنده بولنديغی وبالقان حكومتلرينك اتفاق واتحادينی تصويب ايلديكی‌ده مسلك سياسيسنی ايضاح صره‌سنده ذكر اولنمقده‌در. آوستريا ؛ روسيه حكومتنك نوطه‌سنه هنوز جواب ويرمه‌مشدر . بوصورتده سياسيات حاضره‌نك كسب وضوح ايتمسی ايچون برقاچ كون دها بكله‌مك لازم .

متفرقه

طقوزنجی نسخه‌مزده‌كی سؤال ايچون پك چوق جواب ورود ايتمش وبر هيأت مميزه واسطه‌سيله تدقيق

ايديله‌رك ريزه‌لى حافظ فريد افنديك جوابى انتخاب ايدلمش اولمغله افندئ موى اليهك جوابى بروجه آتى عيناً درج ايديورز :

الغيطان جمع غائط المطمئن من الارض الواسع خمدت النار خمودا ماتت فلم يبق منها شئ واخمدتها امتها اطفئتها . تشكى واشتكا وشكى بمعنى . عرض الشاء ماتت بمرض عرض لها وعرض الشاء الشوك تناول منه وعرض الشاء استن من كثرة العشب والمرعى .

اما المعنى على ارادة الجدب فهوانى تركتهم حين تفرقوافى الغيطان لما اصابهم من اضطراب وجوع رجاء ان يخصبوا ، وقد اطفؤا النيران لما فاتهم من لحم يشوونه ، واشتكت نسائهم مما لحق بهن مافى رجالهن ، وماتت الشاء والكلاب مماافتقدت من كلاء اوهشيم اوشوك اوجيف .

و اما على تقديران الكلام قدسيق على انه نعت الخصب فالمعنى تركتهم حين تفرقوافى الغيطان حيث انها اعشبت فابلهم وغنمهم ترعى . وقداخمدوا النيران لاستغنائهم باللبن عن ان يشووا اللحوم فيأكلوها . واشتكت نسائهم من تعب عرض لاعضادهن من كثرة ماتخذن الشكاء لمخض اللبن . واستن الشاء من كثرة العشب وتفرقت فى المرعى . وماتت الكلاب من الجوع لما ان اغنامهم لم تمت فتأكل جيفها .

فقرۀ مذكوره‌نك قحطى تصويرينه كوره ترجمه‌سى:

ناسى ترك ايلديكم وقت اركلر بر بوللوغه تصادف ايتمك ، دفع جوع واضطراب ايتمك اوزره چوللره طاغيلديلر . پيشيره‌جك برشيئه مالك اولمدقلرى جهتله اوجاقلرى سوندورديلر . قادينلرده عين حاله معروض اولمغله فرياد وشكايته باشلامشلردى . قيونلر ، كوپكلر ادامۀ حيات ايده‌جك برشيئه تصادف ايلمه‌مكله هلاك اولديلر .

بوللوغى توصيفه نظرا ترجمه‌سى :

ناسى ترك ايلديكم زمان ارككلر صحرالره ياپلمش ، قيونلرينى ، دوه‌لرينى ، رعى ايله مشغول ايدى ، پك بول اولمغله سودله اكتفا ، ات پيشيرمك اوزره ياقيلان اوجاقلرى لزومى قالمامغله اطفا ايتمشلردى . قادينلر كثرتله ياييق دوومكدن قوللرنده حصوله كلن يورغونلقدن شكايتده بولنيوردى . قيونلر اوته‌يه بري‌يه ياييلمش بول بول اوتليوردى . كوپكلر ييه‌جك قيون لاشه‌سى بوله‌ماه‌ق نتيجه‌سى اوله‌رق آچلقدن اوليوردى .

طلبۀ علومدن ريزه‌لى حافظ فريد

بيان الحق

تشكر ايدرز اداره‌خانه‌مزى تشريف ايله آبونه‌كزى آليكز .

درسعادت مبعوثلرى

درسعادت مبعوثلغنه انتخاب ايديلن علماى بنامدن نصوح افندى زاده مصطفى عاصم افندى حضرتلريله رفقاى كرامىٔ غزته‌مز نامنه تبريك ايلرز .

بوهفته‌كى سؤالمز

اقرض من عرضك ليوم فقرك

ايتمه‌مك ممكنميدر عالم توجه كوكله

برنجينك نه ديمك اولديغنى بيان ايدن ايكنجى‌يى صرف ونحو عثمانى‌يه تطبيقا حل واو قواعدى ، لسانمزده مستشهداتدن معدود اولان ادباى عثمانيه‌نك آثاريله اثبات ايليان ذاته بيان الحقك برسنه‌لك آبونه‌سى وعد اولنور .

قرعه امتحانلرى

طلبۀ علومك قرعه امتحانلرى حقنده بوندن اول يازديغمز پروغرام كله‌جك سنه‌لره مخصوص اولوب بوسنه اجرا ايديله‌جك امتحانلرده ايسه اصول قديمه‌سى وجهله معامله اولنه‌جغى ويكى پروغرامدن برحرف بيله علاوه ايديلميه‌جكى صورت قطعيه‌ده استحصال ايلديكمز معلوماته عطفاً طلبۀ علومه اعلان ايلرز .

فطين

محمود بك مطبعه‌سى

برنجی سنه — بیان الحق — عدد - ۱۲

فی ۲۷ ذی القعده سنه ۳۲۶ وفی ۸ کانون اول سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۰ غروش	۱۸ فرانق
التی آیلغی ٤۰ «	٤٥ «	۹,۵ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامه‌سی رجا اولنور.

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری هفته‌لك غزته‌در

اصلاح مدارس

—

مدارس ، وقتیله منبع علم وعرفان ودولت وملته خدمات نافعه ابرازرینه موفق اولان پك چوق ارباب فضل و کماله ملشأ مفخرت لشان ایدی .

بودارالفیوضات ومنبع السعادات مرور زمان ایله اهمیت عظیمه‌سنی ضایع ایتمش وعسکر فراریلرینه وتنبللره ملجأ وبی سود افنای عمر ایدنلره مأوی اولمشدر .

مدارسك بوحال اندراسه هبوط وبودرکه اسف انکیزه سقوط ایتمسنك اسباب عدیده‌سی واردر :

اولا اصول تدریسك برقاعدهٔ سالمه‌یه مربوط بولنمامسی، ثانیا امر تحصیل، طلبه‌نك کیفنه تابع اولوب اکمال ایتدیکی فنوندن امتحان ایدلمامسی، ثالثا بیت المالك مصارف شرعیه‌سندن بری طلبه ایکن اثنای تحصیلده طلبه‌نك معیشتی تأمین اولنمامسی، رابعا مدت تحصیل اون سکز سنه کبی غایت اوزون برمدت اولمسی، خامسا طلبه، آنجق سنه‌نك یالکز آلتی آینده تدرس ایله اشتغال ایدوب مدت باقیه‌ده حال عطالتده قالمسی، سادسا فنون جدیده‌دن طلبه‌نك بالکلیه محروم براغلمسی، سابعا زمانمزده تدرسی لابد اولان السنهٔ اجنبیه‌دن هیچ برینه طلبه‌نك منتسب اولمامسی، ثامنا برفندن متعدد کتابلر اوقوتدیرلمقله اضاعهٔ وقت ایدلمسی، تاسعا مختصر ومسائل لازمه‌یی جامع کتابلرك برهیئت علمیه معرفتیله بالانتخاب بونلردن تدریس ایدلمسنك تحت مجبوریته آلنمامسی اسباب مذکوره‌دن عد اولنمغه سزادر .

بناءً علیه مدارسك صورت جدیده‌ده اصلاحی حقنده تحریرآ بیان مطالعه ایلملرینی علماء کرام حضراتندن رجا ایده‌رز .

بالخاصه طشره علماسندن اولوب مبعوث صفتيله اليوم درسعادتده ومصرده كي جامع الازهرده بولنان اصحاب فضل وكمالي وطلبهٔ علومي بيان مطالعاته دعوت ايلرز .

مع مافيه بوبابده برچغير آچق ايچون بروجه آتي بعض افكارك سرديله تنقيد ايدلملريني مطالعاتمزدن تمني ايدرز .

١ مدارسده فنون آتيه تدريس ايدلمليدر . صرف ، نحو ، منطق ، آداب ، عروض ، معاني ، بيان وبديع ، كلام ، حكمت جديده ، اصول حديث ، حديث ، تفسير ، اصول فقه ، فقه ، فارسي ، السنهٔ اجنبيه دن بري ، تاريخ ، علوم رياضيه ، كتابت رسميه .

٢ مدارس فنونه كوره تقسيم ودرسلر درسخانه‌لرده تدريس اولنمليدر . يعني مثلا برويا متعدد صرف مدرسه‌سي بولنمليدر . بونك مدرسي صرفي تدريس واكمال ايتدكده طلبه‌يه برهيئت علميه معرفتيله صيقي امتحان ايديله‌رك اقتداري ثابت اولنجه اوطلبه نحو مدرسه‌سنه نقل ايدلمليدر. موفق اوله‌ميانلر نهايت برسنه دها يرنده قالوب ايكنجي سنه ينه موفق اوله‌ماز ايسه مدرسه‌دن اخراج ايدلمليدر .

صرف مدرسي صرفي بووجهله دفعات عديده ايله تدريس ايده‌جه بوتنده اكتساب ملكه ايده‌رك صورت تدريس وتفهيمدن طلبه عظيم استفاده ايدر .

صرفدن شمديلك مختصر ومسائل مهمه‌يي جامع بركتاب انتخاب ايدلملي . امام بركوينك « كفايه » نام كتابي شمديلك تأمين مقصده كافي اولديغي ظن اولنور.

نحومدرسه‌سي وديكر مدرسه‌لر دخي بوسياق اوزره تنظيم قيلنمليدر .

٣ مدارسده تدريس ايديله‌جك علومه دائر كتابلر برهيئت علميه طرفندن بالانتخاب تدريساتك مذكور كتابلردن اجراسي خصوصي تحت مجبوريته آلنمليدر .

٤ مدرس اوله‌جق ذات برهيئت علميه طرفندن انتخاب اولنمليدر .

٥ مدرسه‌لرده، تدريس ايديلان علومه دائر كتبخانه‌لر تأسيس قيلنمليدر .

٦ كونده اوچ دفعه واوچ ساعت تدريس اولنمليدر.

٧ عمارات اصلاح واوقاف ومعارفدن دخي استعانه اولنه‌رق طلبه اعاشه اولنملي وسنه‌ده اون آي متماديا تدريسات ايله اشتغال ايدلمليدر .

معارف شرعيه‌دن معدود اولميان جهاته بيت المالدن پاره‌لر صرف ايدلمكده ونيجه اسرافات ايقاع اولنمقده ايكن علوم شرعيه‌يي تحصيل وتدريس ايدنلر سؤال ايله تعيش ايتمكده‌درلر . بوحاله شمديدن صكره اولسون سكوت ايدلمسه چاره‌سنه باقيلسه، اعزاز ديپه غيرت اولنسه.

٨ طلبه‌نك تحصيل ايتدكلري السنه‌ده فصاحت وبلاغت اوزره مكالمه‌يه آلشديرلمسي .

مثلا نحو مدرسه‌سنده فصحاي عربدن برويا متعدد ذات بولنديريله‌رق طلبه ايله مكالمه ايلمسي .

٩ برمدرسهٔ عاليه وجوده كتيريله‌رك مكتب نواب وحقوق وملكيه‌ده تدريس اولنوبده مدارسده اوقونميان فنون وقوانين تدريس ايدلمسي .

فيوضات

١٠ مدارسده اكمال تحصيل ايدنلر قرعه‌دن معاف اوله‌جقلري كبي تدريس ايلمكه ومكاتب عاليه‌دن ديلدكلرينه بلا امتحان كيرمكه حقلري اولمليدر .

١١ مدرسهٔ عاليه‌دن مأذون اولنلر بالاده كي امتيازي حائز اولدقلرندن بشقه، دولتك شرعي وملكي بالجمله مأموريتلرنده بلا امتحان قبول ايدلمليدر .

منتسبين علميه‌دن

بري

— بيان الحق —

اصلاح مدارس حقنده جمعيت علميه ورود ايدن مطالعات ولايحه‌لردن مناسب كوريلانلري نشره ابتدار ايديوروز. نشردن مقصدمز ارباب اقتدارك بوخصوصده مطالعات وتنقيداتندن استفاده ايتمكدر . ايديله‌جك

مطالعات وتنقيدلده بالعموم استانبول وطشره مدارسى نظر اعتباره آلنمليدر . برده بوكون الرده موجود اولان وتداركى ممكن اوله‌بيلان لوازم تدريسيه‌يه ابتدا ايله بيان مطالعه ايديله‌رك نظرى برصورتده محاكمات يوردلمامليدر.

سياست شرعيه

٥

قتل قصدى — تعطيل عضو

تفريق اجزايى موجب صورتده صويا ايله وقوعه كتيريلان قتل ينه عمددر . حالبوكه بزم قانون جزانك ١٧٧ نجى ماده‌سنه تذييل ايديلان فقرهٔ قانونيه‌ده [قتل قصديله اولمقسزين ايقاع ايديلان ضربدن متأثراً مضروب وفات ايدرسه فاعلى بش سنه‌دن اقل اولمامق اوزره موقتاً كوركه قونيلور] دينيليور . بوتخفيف مجازاتدن جرأت آلان بعض كيمسه‌لر خصمنى صويا ايله اوروب اولديريور . حتى آيدين سنجاغى محكمه‌سنده صادر اولان براعلام جزائيده متهم مقتولى صويا ايله ضرب ايدرك قبورغه كميكلرينى قيروب پارچه‌لامش اولديغى حالده محكمه‌جه قتلى قصدى (!) اولمقسزين ضرباً قاتل اولمق اوزره مجرميتنه قرار ويريله‌رك تحديد مجازات جهتنده هرنصلسه محكمه ذهول ايله ١٧٤ نجى ماده‌نك فقرهٔ اولاسنه تطبيقله اون بش سنه كوركه محكوم ايتمش ايكن اعلام مذكور تطبيق نقطه‌سندن نقض ايله جزا بش سنه‌يه ايندير لمشدر . واقعا جهت تطبيقدن نقض موافق اصول ايسه‌ده نقض واقع تطبيقدن زياده نوع جرمه منحصر اولسه‌يدى دهازياده موافق معدلت عد اولنمازميدى ؟

ديمك ايسترمكه (قتل قصدى) ايچون الده برميزان عدالت اولمديغندن طبقات محاكمك‌ك كوچكندن منتهاسنه قدر ويريلان مقررات خطا ايله آلوده وبكديكرينه مناقض اوله‌رق آره‌ده برارتباط يوقدر . حالبوكه بردولت ممالكنده تطبيقى مرعى اولان قانون براولديغى حالده عين نوعدن اولان برجرمده ولايات والويه محاكمى آره‌سنده يكديكرينه مباين وضد حكملر صادر اولمق كبى اطرادسزلق هيئت اجتماعيه‌نك حقوقنى تحت امنيتده بولنديرەمز . مع مافيه محكمهٔ تميز ذيل مذكور موجبنجه عصانك كبير وصغيراولوب اولمامسى جهتنى نظرانصافدن دور طوتمه‌مش وبوجهتدن مقصد شرعه تقرب ايتمش ايسه‌ده ينه بوبابده قطعى براجتهادك عدم موجوديتى وبعضاً عصاى كبير دينيلان شيئك بعضاً عصاء صغير عد ايدلمسى كبى يكديكرينه مباين مقررات تأمين وجدانه كافى كوريله‌ميور .

بلكه مسئله هردرلو شائبهٔ ترددن عارى برصورتده حل ايدلمليدركه اوصورتده نوع جرم جهت شرعيه‌جه‌ده تبدل ايده‌جكندن جزاده‌كى تفاوتده معدلت ادعا اولنسون !

واقعا ذيل قانونك «بش سنه‌دن اقل اولمامق اوزره» تعبيرينه نظراً حكام سبب شدت كورديكى تقديرده جزايى تزييد ايده‌جكى آ كلاشلمقده ايسه‌ده بوصورتده جزاى واقعك برمثلى تجاوز ايتميه‌جكنه دائر اولان مطالعات حقوقيه‌يه كوره تهوراً قتل ايله ذيل مذكور بيننده‌كى فرقى تقدير وتحرئ عدالت متعسر اولسه كركدر .

باقكز احكام شرعيه‌ده مسئله‌نه كوزل تصوير ايدلمشدر . سياست شرعيه‌ديركه : « بركيمسه ديكر كمسنه‌نى مثلا صويه ايله من غير جرح ضرب ايدرك قتل ايلسه قاتله ديت لازمكلور . اما صويه ايله ضرب ايدوبده اول ضربدن ناشى مضروبك برعضوى مجروح اولوب آندن متأثراً وفات ايلسه قاتله قصاص لازمكلور . »

بناءً عليه قانونك تعمد ايله من غير تعمد ديديكى قتللر ارباب حقوقجه ترددى موجب اوليه‌جق صورتده تفريق ايدلمسى درجهٔ وجوبده‌در .

ينه بوقبيلدن اولمق اوزره جرح وتشهير سلاحك قتل قصدينه مقارن اولوب اولمديغى قضيه‌سى محكمه‌لرك تقدير وانصافنه حواله ايدلمش وبوجهتله اعلامات جزائيه‌لر بيننده عين مسئله حقنده‌كى احكام متباينه وتمييز محكمه‌سنك يكديكرينه مباين تصديق ونقضلرى احقاق حقه نمونه، عدالته مثال اوله‌جق درجه‌ده اولمديغنى مع التأسف سويلمك عرض حقيقتدن باشقه برشيئه حمل ايدلمه‌مليدر.

* * *

جزا قانوننامهٔ همايونك يوزتمش بدنجى ماده‌سنده بيان اولنان تعطيل عضو كيفيتى وبوبابده‌كى مقررات تمييزيه نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه يكديكرينه مباين اولديغى كوريليور. اول امرده تعطيل عضو ديمك برعضوك حاصل ايلديكى منفعتك فوتى معناسنه بولنديغى كتب فقهيه‌ده مصرح بولنمسنه نظراً «اعضاى بدنه نقيصه ايراث ايتمك» معناسيله تفسيره فوت منفعت دخى علاوه اولنمليدركه مقصود حاصل اولسون.

جريدهٔ محاكم عدليه‌نك ٣٠٤ نومرولو نسخه‌سنك ٤٢٢٩ نجى صحيفه‌سنده يالكز بردیشك اسقاطنه «عضو مطلق» دينيله‌ميه‌جكى و٢٥٦ نومرولو نسخه‌سندن ٢٠٤٤ نجى صحيفه‌سنده ديش، ال، آياق عضودن معدود اوله‌ميه‌جغى بيان ايدلمشدر

سياست شرعيه‌ده ايسه «والسن بالسن» آيت كريمه‌سى فحواسنجه ديشلرك على الانفراد عضودن معدوديتى مسلم وبرديشك نقصانيتدن حاصل اوله‌جق عارضه‌نك تسليمى طبيعى كورلمسنه وكتب فقهيه‌نك كتاب الديات قسمنده برديشك ديتى موجود بولنمسنه مبنى عضو مطلق اولديغى دركار اولمغله مقررات مسروده‌نك جريدهٔ مذكوره‌نك ٢٦٤ نومرولى نسخه‌سنك ٢٠٥٢ نجى صحيفه‌سنده‌كى هيئت عموميه قراريله‌ده بطلانى بديدار اولوب شوقدركه برديشك كسرى ايچون اشبو ماده‌يه توفيقاً جنايت درجه‌سنده اعطاى مجازاتى حقوقيونك تسليم ايتميه‌جكى آشكاردر.

فقط شرعاً برديشك ديتى ديت كامله‌نك عشرينك نصفى بولنمق صورتيله حقوق شخصيه جهتنده تخفيف بولنمسنه مبنى عضودن معدوديت قضيه‌سى تسليم اولنمقله برابر جنحه درجه‌سنده برجزا تعيينى عدالته دها موافق دوشه‌جكنى بزده تسليم ايدرز. اما محكمهٔ تمييز جزانك جريدهٔ محاكمده موجود اجتهادى كبى صورت مطلقه‌ده ديشى عضودن عد ايتمه‌مك موافق معدلت اولمديغندن «على الانفراد» قيدينى نظردقتدن دور طوتمامش اولان هيئت عموميه قراريله عمل ايتمك واسقاط اسنانك تعددى حالنده ينه مادهٔ مذكوره‌يه توفيق معامله هم سياست شرعيه نقطه‌سندن همده توزيع عدالت جهتندن موافق حكمت برتدبير معدلت اوله‌جغندن شبهه يوقدر.

اكر تجددپسندان حقوقدن كچنمك فكرى تحرئ حقيقته مانع اولمامق شرطيله تعميق مسئله اولنورسه قانونلرمز بركسوهٔ نوين ايله هيئت اجتماعيه‌يه عرض اندام ايده‌جكنده هيچ شبهه ايتمه‌يز.

«مابعدى وار»

ابن حازم : فريد

عروة الوثقى

(مابعد)

—

هركائن : بر بوجك، بر سيورى سينك، بر اوروميجك بيله وجود اللهك مجسم بر برهانيدر. اوبحلى نانوانك مسدس الاضلاع پتكلر اعمالنده كوستردیكى مهارت هندسيه‌يى الهام ابدى اوله‌رق وجوده كتير ديكنده شبهه‌مى ايده‌رز؟ حتى دلائلك وضوح كاملندن دولايى دكليدركه مدون، مذهب حضرت نعمان باكمال: [حضرت خالق اكرمى افراد انسانيه‌يه صورت مخصوصه‌ده بيلديرن برسفير كلسه‌يدى بيله وجود صفاته دليل

اولان آثار بدايعنماى خالقـك كثرت وتجليسـنه نظراً
هرفرد ايچون ذات الهى‌يه قارشى عرض پرستش وپيداى
معرفت عقلاً ضروريدر] ديه‌رك بوحقيقته ترجمـان
اولمشدر . « رضى الله عنه »

بناءً عليه هندسه بيلملى‌يم كه آنده‌كى مهـارت
هندسـيه‌يى بيله‌يم ، كيميا بيلملى‌يم كه خواص غذائيـه
وشفائيه‌سـنه مطلع اوله‌يم . بونلردن جاهل ايسـه‌م او
محصول قدرتك عظمت ظـاهريه‌سى بنى تسخير ايدر .
بوفعل تكوينك مرتبـهٔ اعجـازندن بر مهنـدس كامل ،
كيمياگر حاذق قدر خبير اوله‌م . لكن دوشـونورم :
بر مخلوق صغيره صنعتكاران بشرك رقابت ايده‌مديكى بر
محصول نفيسى اعمال ايتديرمك، آنده پك نافذ البصارك
بيله كشف ايده‌مه‌يه‌جكى اسرار شـفائيه درج ايتمك كبى
قدرت كامله نزدنده مبهوت قاليرم . هله اوروجك نه‌قدر
سريع العمل ، نه‌قدر سريع النظردر . زهى قدرت !
بيلمم ماديونك حاشا ثم حاشا « الله » ديدكلرى ذرات ماديه
بوقوتى اظهار ايده‌بيلورمى ؟ هم الله اسميله مسمى اولان
ذات جليلى ذرات آره‌سنده ، بال ايچنده ، طاش درونده ،
فضا آره‌سـنده ، فوقنده‌مى بولنور ؟ شكلدن شـكله‌مى
كيرر ؟ اولور، ديريليرمى؟!

تعالى الله عن ذلك علواً كبيراً

ايشته بوكا شبيه اولان دينسزلر ، ماديلرده ارضدن
سمادن بر معنى چيقـارمشلر . نه‌چاره‌كه ناطق اولديغى
معنـايى آكلايه‌مامشـلر . هر ذره‌ده نغمه پرداز اولان
ارغنون حق، باغلرده اوتن طيور خوش الحان، طاغلردن
فرلايان شـلاله‌لر ، عظمتنماى ارتفـاع اولان طاغلر ،
بهشـتى صحرالردن بو بيچاره‌لر، مسلمانلرك نزع ايتديكى
افكار عاليه‌يى آلمق شرفندن محروم قالمشلر .

بريه‌دن بارى‌يه، خليقه‌دن خالقه، مصنوعدن صانعه،
حاصلى اثردن مؤثره انتقال عقل انسانيچه ضروريدر ،
فطريدر ؛ هيچ بر عاقل يوقدركه حكم ضرورئ عقـله
اتبـاع ايتسـونده بر بارى‌يه ، برخالقه ، برمسببه معتقد
اولمسـون . بوتصور اوله‌ماز . حتى بو انتقـال جهله ،
علمه باقلمـاز . بر شخص ذى عقلميدر ، ايسـتر باديه،
ايستر معموره نشين اولسون مؤثرى بيلمكده مكلفدر .
اسـاساً مكلفيت طبيعت انسـانيه‌ده مندمجدر ، مثلا بر
چاليلقدن كچركن برچـيتردى قوپسـه نيچون دونه‌رز ،
قورقارز . دونمه‌مك او چيتردى‌يى كيمك وجوده كتير-
ديكنده اغماض عين ايتمك المزدن كلمز . چونكه فطريدر.
انسان فطرى اولان برقوتى قلع ايده‌بيلورمى ؛

بوچيتردى پك عالى برحقيقته ترجمان اولور: ذهنمز
قورقدى ؛ زيرا مسبب عياناً ظـاهر اولمديغى ايچون او
چيتردينـك عصانى ، مسببى بيلمك ايچون مضر اولمغه
احتمال ويرديه دونوب باقـدى . چـونكه سببسز او
چيتردينك حاصل اوله‌مه‌جغنى درك ايتدى .

كائناتده هانكى شى كندى كنديته حاصل اولور ؟
ذاتاً كندندن ديندىيى، مكونه انتقال ذهن ايچون قانون
ضروريدر . يوقسه اثرى قبـول ايدوبده مؤثرى قبول
ايتمامك ايسته‌نيرسه كولنج اولور : ضرب اثرى ميدانده
ايكن ضارب اوله‌مه‌يه‌جغنى سويله‌مك حماقته دليلدر .

هارون حضـورنده تلامذهٔ حضرت امامدن محمد
سبابه حضرتلرينك خلفاى عباسيه‌دن « دهريه » مذهبى
منتسبلرندن بريله ايتديكى مكالمه معلومدر . ينه بونك
كبى كاشف الجـاذبه نيوتون انكلـتره‌لى زنديقه قارشى
شـو محاوره‌ده بولنمشـدر كه كوزل بر مثـالدر :
نه‌قدر طاتليدر. بركون نيوتون حجرهٔ علميه‌سنده اشتغال
ايديـيورمش ، ماصه اوزرنده برسـاعتى وارمش ، بر
زنديق كلير اوطوررلر ، مصاحبه ايدرلر . نيوتون ساعتى
آلوب قاريشـديرمغه باشـلار، ملحد بونى كورر . نه
كـوزلمش ! كيم يابدى دير ؟ نيوتون ملحدك اعتقـادينه
واقف اولديغى ايچون ديركه ـ كيمسه يابمدى، كنـدى
كنديـنه اولدى ـ نه‌قدر آچى سـوز ، كندى كنديـنه
اولمش ها ! بوكوزل ساعت صانعسز كنديلكندن نصل
اولمش ! نيوتونده ذاتاً حريفه بونى سـويلتمك ايسـته-

مشیدی . جواباً ـ باقسه‌کا مستر ! شو کوچك ساعتك تصادف اثری اولدیغنی عقل وجزم قبول ایتمدیکی حالده حسابسز عوالمك تصادف اثری اوله‌رق وجوده کلدیکنه قائل بولنمقلغك چوق تعجب ایدیله‌جك برشیدر دیر ! حریف فوق‌العاده محجوب اولور !

دینسزلرده فکر الوهیت مرفوع اولدقدن صکره ناموس وعفتمی آرانیر؟ بونلر برسوری حیاسز خرکله سیدر!

ستانله‌ی، لنفستون کبی مشاهیر سیاحین افریقه‌نك ایصسز چوللرنده یاشایان اقوامده بیله آثار ومبانیٔ دینیه کورمشلردر . بورنه‌ئوده بیله انسانلرك اك سفیل قسمی اقامت ایتمکده ایکن ینه اوبور جوبور ، قبا صبا بعض شیلری خالق عد ایتمشلردر . کوریلیورکه مرده‌خوار اجهل اقوام بیله دور آدمدنبرو بر دینه تابع اولمشلر، بر ویا برقاچ خالق اعتقاد ایتمشلردر . بوتبعیت ایسه قدرت فاطره‌نك هرفرد انسانده خلق ایتدیکی حس الجاسیدر . دیمك‌که انسانلر خلقتده متدیندر . اما او خطیئات دینیه طبیعتك ، عقلك خالق اصلی‌یی بولمقده‌کی شاشیرمسندن نشأت ایتمشدر .

بوایسه او قومك سفیرالهی ایله ارشاد ایدلمه‌مسندن ویا ارشاد ایدلمك ایسته‌مه‌ملرندن ایلری کلیر . نه لازم ! وقتیله عربلرك الوهیت حقنده‌کی فکرلری نه مرکزده ایدی ؟ بالطبع بوزوق ایدی .

لکن سرعت برقیه ایله بشریته امداد ایچون مبعوث اولان پیغمبر جلیل‌القدر افندمزك تبلیغات جلیله‌لری ، همهمات مشکل براندازانه‌لری سایه‌سنده اذهان عربده عصرلرجه مکین قالان او افکار فاسده قرین سلامت اولدی مقاصد فاسده‌دن آیریله‌میان انسانلرده آیری آیری کومه کومه حجر پاره‌لره تعبد ایتدی .

بورایه قدر اوزاتدیغم بحث ، مبدأ اول معبود یکانه حضرتلرینه دائر ایدی . مبادیٔ تالیه‌یه کچه‌لم :

اجزاء عنصریهٔ ارضیه بدنمز ایچون مبدأ تالیدر . مثلا یکرمی یاشنده‌یم ، یکرمی سنه اول نه ایدم . نطفهٔ آب ایله مشیمهٔ مادرده آرقه‌سی اوزره یارادلمش برعاجز. فطرةً بیله بونی قبوله مجبورمکه بنی، قوتك فوقنده بر ذوالقوة سوق ایدییور .

اوت بیودیور، کوچلتیور . برنطفه‌ده نه وار ایدی؛ بیوك آدملر بوکا باقمشلر . پك کوچك حیوانلر کورمشلر. نطفه آلدیغی هوا سایه‌سنده وجوده داخل و بدنده بین القلب والزائده تحصل ایتمش برماده‌در .

فقط بو بر انسان دکل . آکلایورزکه بوبر ماهیته صاحبدر . اوت او ماهیت ارضدر . دیمك که نطفه ذرات ارضیه‌نك مجموعیدر .

« بر آووج طوپراقدن یارادلدق »

سوقاقده کوریلان سمز سیاه طوپراقدن یارادیلور معناسنده دکلدر . مواد ارضیه‌دن یارادیلیورز دیمکدر.

نطفهٔ آب مادیتمزه ، اساسدر . بدنمز تکمیل بر نطفه‌نك احتوا ایتدیکی عناصر معدنیه اوزرینه مخلوق اولدیغی ایچون بدن ماهیت ارضدر . برنباتده لسان حکمتده طوپراقدر . بوبر تغیردرکه مجازدر . ذکر محل، ارادهٔ حال علاقه‌سنی محتویدر. مرمرده طوپراقدر. زیرا جو ووسائط الکتریقیه اسراریله اجزاء مخلوقه‌سی قدرت بشرله آیریله بیلور ـ خالق تعالی بویله برتصرفله انسانلره اقتدار ارائه ایدر ـ آیریلان شو ایکی جسم بسیطه مولدالماء ومولدالحموضه دیورلر . مرمرده اویله ـ برحلیهٔ کالیه ایله اجزاسی تحلیل ایدلدیمی حامض فحم ومولدالحموضه ترکبندن وجوده کلان برجسم مرکب یعنی کرج دینلان آیریجه برمعدن ظهور ایدر . برنبات، مثلا بر بغدای، بر انجیرده تحلیل ایدلسه طوپراقدر . یعنی مولدالماء ، مولدالحموضه ، فحم ، آزوت .... کبی خالق جلیلك نسبت منتظمه ولازمه تحتنده هر برینه درجه ویردیکی اجزادن مرکبدر . شوحالده بغدای ینه بن ، طوپراق ینه بن . چونکه بغدایی ذکر ایده‌رز اوکا حالّ اولان مواد عنصریه‌یی اراده ایده‌رز .

ینه دوشونه‌لم . برچوق شهرلرك بغدایی بوکونکی

وسائط اختلاطیه‌نك كثرتندن طولایی بین‌الملل یكدیكرینه نقل چوغالدی . بوكون مثلا ممالك عثمانیه حالا فرانسه ایچون اوزوم باغلری، هوجه بك، آوروپا ایچون بغدای دپوسی، هندستان، تكمیل قطعات جهان ایچون بهارات مخرجیدر . شوراده مقیم برذاتك براوغلی اولسه بونك علت مادیه‌سی نطفه اولدیغنده شبهه یوق شمدی شو نطفه‌یه حقیقت نظریله باقیلورسه نه قدر كشمیر وغریب الدیار متنوع موادی حاویدر. آنده‌كی ذرات « عددنی خالق بیلور » كرهٔ ارضك هانكی طرفنده بروقتلر بربغدایده، برخرماده، برقاوونده، برشكرده متمكن ایدی . بوكون برمولودك بدننه اساس اولیور . سبحانك ای مؤثركل .

« فلینظر الانسان مم خلق »

باقالم انسانك ماخلق منهاسنه ! سنك او بی پایان عقلك انجق الك درین نظارله‌بیله آكلاشیلور قاچ ماده‌سنی بوله بیلور نطفهٔ آب كه بركون قدرتدر هر بركلمه‌سنی تشكیل ایدن نقاط، عظمة اللهك مرآت مجلاسیدر .

انسانده برحیوانك جزئیدر. اوحیوانده شبهه یوق كه برنطفهٔ آب شكلنده ماده‌نك چشمه‌سنده برزمانلر ساكن ایدی . بی حیات ذره‌لر شكلنده مجتمع ایدی دست قدرت آنی شكلدن شكله قویدی . دیمك كه صغیر افندینك یدیكی اوتلرك عناصر مجرده‌سی نطفه‌سنده زده اولنمش. بونطفه‌ده رحم مادره سقوط ایتمش ، بر بوزاغی شكلنده صاحب حیات اوله‌رق دنیایه كلمش .

مابعدی وار

مشیخت مكتوبی قلمی خلفاسندن
معمار زاده
محمد علی

— التزام عدالت —

الله تعالی حضرتلری مخلوقات ایچنده انسانی حسن صورتله خلق وعقل ایله ممتاز بیوروب خطاب الوهیتنه تخصیص بیوردیغنك حكمتی صوریله‌مز . زیرا محتاج ، محتاج الیه هرشئ صوره‌مز . هرشیئك محتاج الیهی اولمقده حقیقةً جناب حقه مخصوصدر .

بناءً علیه مقدس وغیر مسؤل اولمق آنجق واجب الوجود اولان الله تعالی‌یه منحصردر .

انسانلر ایسه بای، كدا جمله‌سی مسؤلدر . اكر انسانلر بوندن اول اولدیغی كبی ینه كندیلرنده (لایسئل)اك تصوریله زیر دستانه قارشی اجرا ایده‌جكی احكامده شریعت محمدیه‌ده بیان بیورلدیغی وجهله عدالت قانون الهی‌یی تعقیب ایتمیوبده عندی قانون ایله حكم ایده‌رك ترقی ایتمك دعواسنده بولنیرلرسه الله ذوالجلاله قارشی عظمت فروشلق ایله تشكیل مخالفت ایتمش اولورلر . حاكم مطلق اولان جناب احكم الحاكمین ایسه انسانلرك بوفرقهٔ مخالفه‌سنی (العظمة ازاری والكبریاء ردائی فمن شاركنی فی واحد منهما قصمته) حدیث قدسیسی ایله تهدید بیوریور .

سنین عدیده‌دنبری چكیلن مضایقه‌لر هپ تهدید الهی‌یی نظر اعتباره آلمه‌مق نتیجه‌سی ایدی . حتی اوچ درت سنه‌در حكیم مطلق تعالی وتقدس حضرتلری بوتهدیدی اعدای دین واسطه‌سیله دها زیاده تشدید بیوردیغی ایچون چارهٔ خلاصی ادراك ایده‌بیلنلری مقهور ومغدور ایده‌مین نیجه بلیدلر جاهنه مغرور ایكن حبیب كزینی محمد مصطفی علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری حرمتنه صلحاء عبادك دعاسی بركاتی اوله‌رق بزی ایقاظ ایله اعلان عدالت ایتدیردیكی كبی یمینلر ایله‌ده جمله‌مزی تقیید بیوردی .

اكر بوندن صكره‌ده عدالت شرعیه‌یی ترك وقوانین عندیه وتقلیدات اجنبیه ایله ترقی‌یی تنسیب ایدر ایسه‌ك

هنوز حدودمزده مترصد بولنان جنود الهی حرکت ایدر واوزمان بزی کیمسه قورتاره‌مز .

اگر بیننمزك مقتضاسی اولان عدالت شرعیه‌یی اجرایه باشلار ایسه‌ك اضداددن اولان روح ایله جسددن وجوده‌یزی بالترکیب امتزاج ایتدیرن جناب رحمن رحیم مملکت عثمانیه‌ده متوطن ادیان مختلفه اربابنی برنقطه‌ده جمع ایدر .

جناب مؤلف القلوب اون برتموزدنبری بزی جمع بیوردیغی کبی اصحاب پیغمبرینك قلبلرینی‌ده (فالف بین قلوبکم) مقتضاسنجه جمع وتألیف ایله شوکت وقوتلرینی تزیید بیوردقدن صکره برکون جناب فخر رسالت افندمز ایله مشورتلری اثناسنده کندیلرندن استشمام اولنان جزئی ترددك جزاسی اولمق اوزره اصحاب کرامه خطاباً وامتناناً (اذکنتم قلیل مستضعفون فی الارض تخافون ان یتخطفکم الناس فآواکم وایدکم بنصره ورزقکم من الطیبات لعلکم تشکرون) آیت جلیله‌سنی انزال وآنلره عتاب بیوردی .

بو آیت کریمه ایله بزه عتاباً‌ده :

« ای عثمانلیلر ! برآووج چادر خلقی ایکن سزی سکود جوارنده ایوا واسکان ونصرت الهیه‌م ایله تأیید ایدوب حلال اولان غنائمله رزقکزی توسیع وشانکزی اعلا ایلدم ایدی . سز احکام الهیه‌می ترك وکفی معامله‌لرله طریق معوجه‌صاپدیکز ، متنبه اولیکز طریق مستقیمه عودت ایدیکزکه ادای شکر ایتمش اوله‌سکز . » طرزنده خطاب بیورور . شو تهدید الهی‌یه قارشی احکام شرعیه واخلاق اسلامیه‌مز . تماملیه تمسك ایدرسه‌ك « یبشرکم ربکم برحمة منه » مرجبلی ظاهر اوله‌جغی ضمان الهی داخلنده‌در . ومنه التوفیق

بایزید مجیز درسعاملرندن
خادمی حسن صبری

(مدنیت ، مؤسس مدنیت اولان اسلامیت ، علوم اسلامیه)

علما ، مسلك علمی

(مابعد)

علامه بوسوزلرده برصاحب علم فقهده ، کلامده ، حفظ اخبارده وعظ وتحذیرده نحوده ، لغتده مثل سائر اولان ارباب اختصاصك کافه‌سنه تفوق ایلمش اولسه‌بیله علم تفسیرده اجالهٔ انظاره ، سرد افکاره تصدی ایده‌مز بوکا انجق علم اعرابده فارس میدان وعلوم سائره‌دن‌ده بیوك برنصیبه نائلیتله کامران اولدقدنصکره قرآنه خاص اولان علم معانی وبیانده سنین وفیره برچوق تتبعات وتوغلات ومجاهداتده بولنه‌رق اسالیب نظم ونثره واقف اولوب آنلرده کیف مایشاء تصرفاته اقتدار کسب ایلمش سوزك صورت ترتیب وتألیفنی تنظیم وترصیفنی آکلامش کرات ایله سوزك مضایقنه کیرمش ، مزالقنده آیاغی قایمش حاصلی شهسوار میدان بلاغت اولمش اولان کیمسه جسارت ایده‌بیلور دیور .

ایشته دیمك اولیورکه حقایق قرآنیه‌یی استنباط ، اسرار فرقانیه‌یی استخراج ایلمك وجوه اعجازیه‌یی کشف ایده‌بیلمك ، بحق مفسر اولمق ایچون فنون ادبیهٔ عربیه‌یی اکمال ایلدکدنصکره خفایای ، اسالیبدن ، خبایای تراکیبدن خبیر ، هروجهله تصرفه نظم ونثره تقریر وتحریره قادر ، ماهر ، حاصلی کلام عربده فائق الاقران فارس میدان بر صاحبقران اولمق لازمکلیور .

ذاتاً فنون ادبیهٔ عربیه ، خطاسزجه فصیحانه ، بلیغانه ، ادای مرام ایدبیلمك تقریر وتحریره ، کتابته ، خطابته مقتدر اوله‌بیلمك ایچوندر .

ایشته مسلکمزده فنون ادبیه‌نك ، صرفك ، نحوك ، معانینك بیانك ، بدیعك ، عروضك ، منطقك تحصیلی انجق شوبیوك مقصدلرك شوعالی غایتلرك تأمین حصولی ایچوندر .

فنون ادبیه یولنده ، علوم آلیه اوغرنده صرف ایلدیکمز بونجه مساعیمز ، بوقدر امکلرمز بالآخره

اونتایجی منتج اولمز، او غایتلره منجر اولمز، او ثمره‌یی مثمر اولمزسه سعیمزه، ضیاع عمرمزه پك یازیق اولور. بیگانه‌لرك اغیارك بزه باقوب

(ایها القوم الذی فی المدرسه)
(کلما حصلتموه وسوسه)

نداسیله بزی تحمیق، مدارسمزی استخفاف ایلمسی پك حقلی اولور.

بوکون مدرسه‌لرمز اغیارك بو استخفافاتندن تحقیراتندن متأسف اولوبده وقتیله شانلرینی اعلا ایدن اعاظم اسلافك کمالات خارقه‌لرینی مجاهدات بیامبر پسندانه‌لرینی خاطرلیه‌رق

لوکنت من مازن لم تستبح ابلی
بنو اللقیطة من ذهل ابن شیبانا
اذن لقام بنصری معشر خشن
عند الحفیظة ان ذولوثة لانا
لکن قومی وان کانوا ذوی عدد
لیسوا من الشر فی شیٔ وان هانا
کأن ربك لم یخلق لخشیته
سواهم من جمیع الخلق انسانا

قطعه‌سیله فریاد ایلسه یاخود دها شدتلی برجوش تلهفانه کله‌رك

ذهب الذین یعاش فی اکنافهم

دیه صیحه انداز اولسه پك بجا، پك سزا اولور.

مدارسمزك شانی اعلاء، دور مسعودیتی احیا فضل ایله کمال ایله تحصیل علومدن مقصود اولان غایه‌یه وصول ایله بوغایه‌یی بیلوب اکا کوره سعی ایلمکله، غایه‌یه وصوله اهل اولدیغنی اثبات ایتمکله‌در بطالتله ذکاوتله دکلدر.

بوکون مملکتمزده فنون ادبیه‌نك غایهٔ تحصیلنی آکلایوب آکا کوره تتبعاتده بولنه‌رق لسان عربیده خطامزجه افادهٔ مرامه ایضاح مقامه، تقریر مباحث ومطالبه کسب اقتدار ایلمش ذواته پك نادر تصادف ایدییورز. هله بلیغانه، ادیبانه، فاضلانه کتابت وخطابته مقتدر ذواتی بتون بتون مفقود عد ایلمز ایسه‌کده آکا قریب برندرتده کوریورز. دیکر طرفدن (لقدکان مستوراً شموس الفصاحة فصار بهذا الشرح نور السماحه)

(هذا شرح بدیع نقوشه ترجمان الادب بیانا لمعانی کون الشعر دیوان العرب) ترکیبلرینی یازان قاضیعسکرلر کبی (وبعد فهذا الاثر شرح لشواهد المعانی والبیان باسالیب بدیعة محسنة یستحسنها ذوو العقول والاذعان حیث لم یغادر صغیرة ولا کبیرة من مکنوناتها الا احصاها ولم یذر من معضلات ابکارها الا افتضاها وکشف عن محال الاشتهاد بذهن وقاد وطبع نقاد) جمله‌لرینی تحریر ایلیان فاضللر کبی ذواته کثرتله مصادف اولوب تأسفدن کندیمزی آله‌میورز.

واقعا بوکون درس وکالتنه شرفبخش اولان خالص وموستار مفتیسی علی فهمی و فاتح درسعام مجیزلرندن مصطفی صبری افندیلر کبی فاضللرمز واردرکه بونلر تحریر وتقریر عربیده‌کی اقتدار بلندلریله بلاغت عربیه عالمنك مدار افتخاری عد اولنمغه شایاندرلر. بوذوات عالیه‌نك بلاغت فاضلانه‌لرینی کورەن

(ابعد سلیمی مطلب ومرام)

قصیدهٔ بدیعه‌سنی انشاد ایلیان جناب ابوالسعودی تخطر ایدر.

استاد خالص و فهمی افندیلرك فضل و اقتدار تحریرانه‌لرینی بالذات کندیلریله تشرف ایدرڪ آکلادم و اولوقت متنبینك

(من مبلغ الاعراب انی بعدهم
جالست جالینوس والاسکندرا)

بیتنی تخطر ایدرك

(من مبلغ الاعراب انی بعدهم
جالست فهمیاً وذاك الخالصا)

دیمش ایدم.

مصطفى صبرى افنديك بلاغت عربيه‌ده‌كى بهرهٔ كامله‌لرينه نقه‌دن سماع صورتيله مطلع اولدم .

يا قوم اذنى لبعض الحى عاشقة
والاذن تعشق قبل العين احيانا

اوت بوكون بز بو نادرالوجود ذوات كرامه نائليتله بختيارز فقط مسلكمزك بتون آمالى ، مقاصد علويه‌سى يالكز بو اوچ ذات عالى ايله تأمين اولنه‌مز .

برچيچك ايله بهار اولمز .

ابوالفضل سيد محمد نسيب

رأس الحكمة مخافة الله

اديب اعظم كمال بيهمالك بر تشبيه بليغ ايله خانه‌دان آل‌عثمانك عشرهٔ مبشره‌سى ديه توصيف وقدر امثاللرينى تبجيل ايله‌ديكى سـلاطين پيشـين حضراتنك « وما انا بظلام للعبيد » آيت رحمتيله ذات ربوبيتى ظلمدن تنزيه وظالمين خسران قرينى تلمين ايدن الله ذوالجلال والكمال حضرتلرندن فوق‌العاده رهبت وخشيتلرى حكمتيله‌دركه بومردان راه خدا هرحال وكارده حق سبحانه وتعالى‌يه توكل ، نبى‌الانبيـا و بدرقهٔ شهراه هدانك « السـلطان ظل‌الله فى‌الارض يأوى اليه كل مظلوم » حديث شريفى مقتضاسنى اجرايه توسل ايله خليفة الله فى‌العالم عنوان مفخرتنه جداً كسب لياقت و « عثمانلى » نام احتشامنى تاريخ عالم و السنهٔ اقوام و اممده تقديسلرله ياد ايتديره‌جك علويت و مظهريتلر ابرازيله اثبات شرف ومزيت ايتمشلردر .

اوت ! هرتودهٔ خاكى بر خزينهٔ ثروت دينه‌جك مرتبه‌لرده فياض قدرتك دنياده الك زياده محاسن طبيعيه ايله تزيين بويورديغى بر كشـور عظيمى فتح وتسخير ايتمك ، ناپوليونك ديديكى كبى « دنيا بر حكومت اولسه پاى تختى استانبول اولور . » مديحه‌سنه احرا بر موقع دلارا و مسـتثنايى بر فتح مبين ايله او كشـور عظيمى تتويج ايدوبده « لتفتحن القسطنطينية فلنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش . » تبشير علويسنه مظهر اولمق نه بيوك همته ونه مرتبه‌لرده ابراز فضيلته محتاج اولديغنى تصوير دكل ، تصور ايتمك بيله انسانى مفتخرانه حيرتلره دوشورور . مخافة الله بو !

« انا اعلمكم بالله و اشـدكم خشـية . » بويورمش اولان اول حكمران خطهٔ رسالت كبى خوف خدا وبيم روز جزا ايله هراسان ومعمور الوجدان اولان بيوك ، بيوك سلطانلرمز حضرت سليمك :

هيچ بى امرتو از بنده نيامد امرى
من بامرتو كنم هرچـه تو مى‌فرمايى

ديه توكل وتسليمى كبى تلقاء نفسلرندن سوز سويله‌مه‌يوب لسانلرى عادتا زبان كردكاره ترجمان ايدى :

چه فرمان ايزد چه فرمان شاه

مجرد جنـاب حقك رضاى شريفنى تحصيل ايچون نفسـلرينى بيع ايدن او اولو سـلطانلرمزك « ان هذا القرآن يهدى للتى هى اقوم . » مصـداق جليلنجه نبى بشرى الك زياده شهراه هدايت وسعادته سوق ايده‌جك اولان قرآن عظيم‌الشان كبى بر مرشد اعظمك « ان الله يأمر بالعدل والاحسـان » ارشـاد حكيمانه‌سنى دسـتور حكمت ، « بر ساعت اجراى عدالت ستين سنه ايفـاى عبـادتدن خيرلى‌در . » مآل منيفنى تضمن ايدن حديث عاليسنى بر مقيـاس عدالت اتخـاذ ايتديلر . كنديلرينه وديعة الله اولان رعايا وبرايايى يكسر بر عسـكر فرمانبر ايده‌جك درجـه‌لرده حق وعدله فاروقانه بذل اقدام وغيرتله نوشـيروان عادلك عهد سلطنتنده عالم ناسـوتى تشريف ايله « انا ولدت فى زمن الملك العادل » ديه آذان عالمى تشنيف بويورمش اولان پيغمبرى خوشنود ايتديلر . چار اقطـار عالمى آفتاب جهانتاب كبى نصل

نور عدل واحسان ایله تنویر ایتدیلرسه جناب حق ده اونلرك قبرلرنی پرنور ایله سین .

علو افکارلرنی « لا اکراه فی الدین » دینه تجاوزدن منع ایدن قرآندن اقتباس و « خیرالناس من ینفع الناس » اولمقله اقتباس ایدن او اعاظم ملوکك جهانده مثلی کورولمه‌مش عدل واحسانلری ثمره‌سیله دکلیدرکه دیار رومه کلدیکمز زماندن بری دولتمزك زیر جناح رأفتنه التجا ایدن عناصر مختلفه هرتورلو تعرضدن مصون قالارق کندیلرینه تأمین حریت و سربستیٔ دین ومذهب حقنده کوستریلمش اولان مساعداته هیچ بر وقت خلل تطرق ایتمه‌مش و ایشته شیمدی‌یه قدر دینلرنی ، ملیتلرنی وحتی لسانلرنی دخی محافظه ایتمشلردر . بوقسه بوقدر ادیان مختلفه اربابی محضا حق اظهار ، مظلومی استظهار ایچون موضوع اولان شرع شریف وقانون منیف نظرنده حریت و مساواته وبلکه برچوق امتیازاته مظهر اولماسه‌یدیلر اوکون بوکون‌در شو دولت سرمدیهٔ عثمانیه‌نك تحت تابعیتنده قالوب ده ملت حاکمه اولان بز تورکلردن زیاده ثروت وسعادته نائلیتله مرفهاً یاشارلرمیدی ؟

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم
ورهمای ازجهان شود معدوم

مکتب بحریه معلمرندن بیکباشی
صالح احسان

ادبیات

تنزل الرحمة عند ذکر الصالحین

— امام مالك یاخود امام دارالهجرة —

دیدهٔ حقبینی بقدنجه کتاب غیبدن
بعض لاهوتی آیردی نسخهٔ لاریبدن

انجه قاشلر برنمونه قوس اعدا افکنه
خنجر بران ایدی صورنده کریکلرینه

لحیهٔ بیضاسی جاروب مقام احمدی
صاف اولان سیماسی مرآت صفای سرمدی

بوته عشقه قونولمش ذوب اولمش بنیه‌سی
حده‌دن کچمش بوتون آمالی ، هر امنیه‌سی

وقف انظار ایتدیکن سیر ایله‌ین برقطعه‌یه
ظن ایدر برآتش تحلیل اولور هرنکته‌یه

لشکر معنی ، اوکندن صف صف ایلرکن کذر
عرض ایدرده هر بری ماهیتن اویله کچر

بونلرك هپ مذهب و مشربلرین تفریق ایله
حقی باطلدن آیرمشدی بوتون تحقیق ایله

شرع پاك احمدہ حقیله برسالك بودر
نامنی عرض ایتدیکم استاد دکل مالك بودر

§

بالاده اولان هر ایکی عنوان مزین
بر صاحب تمکینه علمدرکه تماماً :

یوز اوچ سنه‌سی هجرت والای نبینك
بر مولد پاکیدی او دانای کزینك

بر خارقهٔ فطرت ایدی چشم زمانه
اوچ ، یا ایکی سنده طلوع ایتدی جهانه

تحصیل علوم ایله‌دی پك چوق علمادن
پك چوق فقهادن ، کبرادن ، ادبادن

اصحابی کورنلرله کوروشدی دیین اولمش
اصحابه ملاقاتیده سویله‌ین اولمش

خدمت ایله شادان ایده‌رك روح نبی‌یی
جمع ایله‌دی ایلك اوکه حدیث نبوی‌یی

فخر ایلەسەلر حقلری وار مجتهدینك
ذاتیله شرف بولمش ایدی دین مبینك

ارکانی و احکامی، وهمتله دمادم
طوپلاندیده اولدی ایکی بازوی مطاسم

مالك کبی صاحب ادب اندر بولنوردی
تعظیم ایله هریرده آدی یاد اولنوردی

بینمز ایدی حیوانه کمال ادبندن
صورمشدی بری حضرته برکون سببندن

بکزی صاراروب مضطرب اولمشدی مفخم
بر خشیت ایله شویله بیورمشدی : مسلم

بریردەکه وار مقبر قدسیٔ محمد
باصماز اورایه حافر افراس، مؤبد

پاپوش ایله حتی یورومك ترك ادبدر
تعظیمه، توقیرمه ایشته بوسبیدر.

پیغمبره حرمت نه دیمك اکلادییورلر
حرمت ایله بولدق بومقاماتی دییورلر

افقه ومحدث و ادیب ومتشرع
ازهد، متطهر واریب متورع

برخانه بیله آلمادی عمرنده بو استاد
یارب! بو، نه تسلیم وتوکل، بو، نه ارشاد؟

بکلر قاپوسنده نیجه اصحاب درایت
هپ بونلره ایلردی احادیثی روایت

اولمش کبرادن بری بزمنده انیسی
مالك کبی برمجتهدك خیر جلیسی

ضبط ایلەیەرك کوردیکی حال وحرکاتی
قید ایتمش اوکون دویدیغی اسرار ونکاتی

شویله بیورور مالکك ایشته بوقرینی :
زانولری مس ایلەیەرك روی زمینی

هرکاهکه قرأن وحدیثی اوقویوردی
هپ قبلەیه زانوزن تعظیم اولییوردی

نور اوستنه نور اولمق ایچون حضرت استاد
تجدید وضو اولمش ایدی ذاتنه معتاد

برشانه ایله ریش سفیدین طارایوردی
پیغمبره دائم تبعیت آرایوردی

آهسته اوقوردی نه اوقورسه او مبارك
خلق ایتدی سکینتله تعالی وتبارك

مصر اهلنه برده حرمین اهلنه، اکثر
مغرب ایله سودانه بوکون مذهبی رهبر

بیك جهد ایله، اقدام ایله سعی ایتدی بو دینه
هردم متمسك ایدی فرقان مبینه

یتمش طقوزه واصل ایدی عمر شریفی
دنیایه وداع ایلیەرك جسم لطیفی

تکریم ایله قونمشدی اوکون ارض بقیعه
عزم ایلەدی روحی اوچەرق جای رفیعه

§

وهوالکامل قد فاق علی اقرانه
رحم الله علیــه و علی اعــوانه

جمعیت علمیه افرادندن
محمد عارف

« مجلس مبعوثانك کشادینه تاریخ »

چالیشمقله توســل ایتمـلی توفیـق یزدانه
امور معضــله بازوی همتــله میسردر

تجلی ایتدی حریت، نجوب دیجور استبداد
دیمكشندر کوکللر، معکس خورشیدانوردر!

دینور بو دوره دور بختیاری ، دور حریت
بتون عثمانلی قومی اقدس آماله مظهردر
وکیل محترملر ، استقامت اهلی مبعوثلر
بو کون تشریف ایدرلر مجلسی ملت مبشردر
کشاد بزم مبعوثانه یازدم جوهرین تاریخ
وطنداشلر ! بوکون ، بریوم اعظم ، عید اکبردر
سنه ۱۳۲۶

بایزید درسعاملرندن
عباس لطفی

مجلس مبعوثانك رسم افتتاحی

برخیلی کوندنبری بالعموم ملت عثمانیه‌نك کمال تهالکله کشادینه دیده دوز انتظار اولدیغی مجلس مبعوثان شهر حال رومینك دردنجی پنجشنبه کونی پك پارلاق ومشعشع برصورتده اجرا ایدلمشدر . شویله‌که، یوم مذکورده بالجمله ملت عثمانیه استانبول جاده‌لرنده، اللرنده رایات عثمانیه تموجنمای سطوت اولدیغی حالده شهزاده باشی، بایزید، دیوان یولی جاده‌لرینه طاقم طاقم کلمکده و اجرای سرور ایتمکده ایدیلر . عساکر عثمانیه ایسه تا ییلدیزدن اعتباراً مبعوثان دائرهٔ جلیله‌سنه قدر صف بستهٔ احترام اولدقلری حالده اخذ موقع ایتمشلر وساعت آلتی راده‌لرنده اولجه مبعوثان قلوبنده اجتماع ایتمش اولان مبعوثلرمز تخصیص ایدیلان آرابه‌لره راکب بولندقلری حالده حربیه نظارتنه کله‌رك بعده‌عین مراسم ایله مبعوثان دائرهٔ فاخره‌سنه عزیمت ایلمشلر واثنای عزیمتلرنده بالجمله صنوف تبعهٔ عثمانیه طرفندن آلقیشلره مظهر اولمشلردر .

بعده دول متحابه‌نك درسعادتده مقیم سفراسی انکلتره سفارتخانه‌سنده بالاجتماع آلافرانغه ساعت اون برده تشکیل ایدیلان آلایك اوکنده وآرقه‌سنده برر بلوك مزراقلی سواری عسکری بولندیغی حالده دائرهٔ مبعوثانی تشریف بیورمشلر و بالکز ایران سفیری دها مقدم دائرهٔ جلیله‌یه کلمشلر ایدی .

ذات حضرت خلافتپناهی ساعت یدی‌بی چاریك کچه‌رك درت آتلی برکردونه‌یه راکب بولندقلری ومواجههٔ شاهانه‌لرنده شهزاده دولتلو نجابتلو برهان‌الدین افندی حضرتلریله صدر اعظم کامل پاشا بولندقلری وکردونهٔ همایونك اوکنده صره‌سیله بر بلوك مزراقلی سواری افرادی ودها کیروده یاوران‌حضرت شهریاریدن درت ذات ایله کیدیش مدیری وطرفینده قره کچیلی عشیرتی سواریلری و آرقه‌ده ینه بربلوك مزراقلی‌سواری عسکری ایله معیت سنیه چاوش وتفنکجیلری بولندیغی وکردونهٔ همایونی شهزادکاندن دولتلو نجابتلو سلیم، احمد، عبدالقادر ومجید افندیلرك راکب بولندقلری آرابه‌لر تعقیب ایتدیکی حالده غایت مدبدب ومحتشم بر آلای ایله اخلامور، پانغالتی، بك اوغلی، اون قپانی، زیرك، شهزاده باشی، بایزید، دیوان یولی طریقی تعقیب اولنمق صورتیله بیکلرجه تبعهٔ صادقه‌نك مدید آلقیشلری ایچنده صاعت سکزی بش کچه‌رك مجلس مبعوثان دائرهٔ فاخره‌سنه تشریف شاهانه وقوع بولمش وکذرکاهده بولنان عساکر شاهانه ومکتب افندیلری طرفندن دخی غایت صمیمی صورتله رسم سلام ایفا اولنمشدر. تشریف شاهانه‌یی متعاقب دائره‌نك اوزرینه ذات حکمداری‌یه مخصوص آرمه‌لی سنجاق کشیده ایدلمشدر .

ذات‌ستوده صفات حضرت شهریاری مجلس‌مبعوثان دائره‌سنی تشریف بیوردقلری صره‌ده بینك طاشنده هیئت وکلا طرفندن استقبال ایدیله‌رك یوقاری‌یه‌چیقمش ودائرهٔ همایونلرنده براز استراحت نشین عز واجلال اولدقدنصکره معیت ملوکانه‌لرنده باش‌مابینجی نوری پاشا ایله قرنادن امین بك بولندیغی حالده مجلس دائره‌سندن ایچری کیره‌رك مبعوثان ومدعوینی ملتفتانه سلاملادقدن صکره آیاقده‌طوره‌رق کامل پاشایی‌نزد همایونلرینه‌دعوت

بيوروب بعده كامل پاشا الندن برمحفظه بولنديغى حالده مجلسك رياست كرسيسى اوكنده كى موقع خطابته چيقه‌رق محفظهٔ مذكوره‌يى جواد بكه توديع ايتمش و مشار اليه ايسه اوپوب باشنه قويدقدنصكره موقع خطابتك برنجى قدمه سنه چيقه‌رق نطق همايونى قرائت ايلمش واثناى قرائتده «مملكتمزك قانون اساسى ايله اداره‌سى حقنده‌كى عزمم قطعى ولايتغيردر» جمله‌سى اوقونديغى زمان كرك مبعوثان وكرك مدعوين طرفندن سوركلى وشدتلى صورتده آلقيشلانمشدر .

ختام نطقى متعاقب ذات شاهانه مبعوثانى سلاملامش وآشاغيده بولنان مابين موزيقه‌سيده سلام هواسنى ترنم ساز اولمشدر. بواثناده ويريلان اشارت اوزرينه مواقعدن وبتون سفائن حربيه‌دن طوپ انداختنه باشلانمشدر .

ذات حضرت شهرياريلك مبعوثانى سلاملامسنى متعاقب اعياندن رئيس العلما رضا افندى طرفندن براز ككله‌نه‌رك بردعا اوقونمش وحضار آمين ديمشلردر .

دعادنصكره ذات شاهانه «مجلسمزك كشادندن طولايى فوق العاده ممنون اولدم دوامنى وحسن موفقيتنى جناب اللهدن نياز ايدرم جناب حق موفق بالخير بيورسون» نطق مختصرينى ايراد بيوروب دائرهٔ مخصوصه‌لرينه چكلمشلردر . وبرمدت استراحت بيوردقدنصكره ينه براً عودت شاهانه وقوع بولمش واولجه قدوم شاهانه‌يى معلن اولان دائره‌نك اوستنده‌كى آرمه‌لى سنجاق اينديرلمشدر .

صورت نطق همايون

—

اعيان . مبعوثان

حين جلوسمده وضع ايتمش اولديغم قانون اساسينك موقع تطبيقه وضعنده تصادف اولنان مشكلاته مبنى اوزمان رجال دولت طرفندن كوستريلن لزوم اوزرينه مجلس مبعوثان موقتاً تعطيل اولنمش ايكن ممالك شاهانه‌مده معارفك ترقيسيله قابليت اهالى درجهٔ مطلوبه‌يه ايصال اولنتجه‌يه قدر قانون مذكورك تأخير اجراسى توصيه وعرض اولنمش ايدوكندن ، مجلس مبعوثانك تكرار اجتماعى وقت مرهوننه بالتعليق ممالك شاهانه‌مك هر طرفنده مكتبلر تأسيسيله معارفك ترقيسنه اهتمام اولنمش ايدى .

شكر اولسون اومقصدك حصوليله انتشار معارف سايه‌سنده صنوف اهاليمزك سويهٔ استعدادى تعالى ايتمش اولمسى حسبيله اظهار اولنان آرزويه بناءً وبو آرزونك حصولى دولت ومملكتمزك حالاً واستقبالاً سعادتنى موجب اوله‌جغنه مطمئن اولديغمدن بوكا مخالف رأى ومطالعده بولنانلره رغماً بلا تردد قانون اساسى‌يى ازسرنو اعلان ايلدم . موجبنجه يكيدن انتخابات اجراسيله مجلس مبعوثانك اجتماعنه دعوتنى اراده ايتدم .

اصول اداره‌نك تحولى اوزرينه مسند صدارت كامل پاشانك عهده‌سنه بالتوجيه مشار اليهك رياستى تحتنده تشكيل اولنان هيئت وكلا ادارهٔ جديدهٔ مشروطه‌نك تشكيلات وتنظيماتيله مشغول اولديغى اثناده بلغارستان پرنسى وشرقى روم ايلى ايالتى واليسى پرنس فرديناند هرنصلسه دولت عليه‌مزه صداقتدن انحراف ايله بلغارستانك استقلالنى اعلان وبونى متعاقب آوستريا ومجارستان دولتى دخى برلين معاهده نامه‌سى موجبنجه آوستريانك اشغال وادارهٔ موقته‌سى تحتنده بولنان بوسنه وهرسكى حوزهٔ حكومتنه الحاقه قرار ويرديكنى باب عالى‌يه وديكر دول معظمه قابينه‌لرينه بيان ايلمشلردر . مخل حقوق ومناسبات اولان بوايكى وقعهٔ مهمه پك زياده تأسفمزى موجب حادثات فوق العاده‌دن اولوب ، بو تجاوزات اوزرينه ايجاب حالك اجراسيله حقوق دولتك محافظه‌سى هيئت وكلامزك همتنه مودوع اولمغله ، بوبابده وهرحالده مجلس عمومينك معاونت ومظاهرتى آرزو اولنور .

بالجمله دولتلرايله دولت عليه‌مز بيننده حسن مناسبات

ومصارفات بر کمال اولدیغندن دول متحابهٔ معظمه‌نك معاونتلری ایله مسائل سیاسیهٔ واقعه‌نك حسن صورتله فیصلپذیر اولمسی قویاً مأمولمزدر .

اقدم واجبات مهمه‌دن اولان امور مالیهٔ دولتك تنظیمی ایله واردات ومصارفات بیننده توازن حصولی، تزیید عمران مملکته ، صنوف تبعهٔ شاهانه‌مك رفاه حال وسعادتی اسبابنك استکمالی ، مکاتبك تکثیر وتنظیمی ایله علم ومعارفك وحرف وصنایعك تعمم وانتشاری وقوای بریه وبحریه‌مزك درجهٔ مکملیته ایصالی نزدمزده بغایت ملتزم اولدیغندن اولبابده دوائر حکومتدن مجلس مبعوثانه تقدیم اولنه‌جق قوانین لایحه‌لرینك تدقیقیله مجلس اعیانك تصدیقنه لایق قانونلر تنظیمنه مصروفِ همم کارآگاهیلری مأمولمزدر .

دولت علیه‌مز ومملکتمز حقنده مسعود ومتیمن اولمسی تمنیاتیله بو کون مجلس مبعوثانی کشاد ایلدم . ملتمك مبعوثلرینی حضورمده کورمکله بختیارم . مملکتمزك قانون اساسی ایله اداره‌سی حقنده‌کی عزمم قطعی ولایتغیردر .

ان شاالله مجلس مبعوثانمز ، دولتمز ، وملتمز خیرلو ایشلر کورورده ، وطنمز هردرلو سعادته نائل اولور . جناب حق جمله‌مزی توفیقات صمدانیه‌سنه مظهر ایلسون .

٢٣ ذی القعده سنه ٣٢٦

و ٤ کانون اول سنه ٣٢٤

مبعوثان میاننده اك مسنی اولان طربزون مبعوثی علی نقی افندی علی الاصول مقام ریاسته کچمش واعضادن کوملجنه مبعوثی اسماعیل بکله سینوب مبعوثی رضانور بك کتابت وظیفه‌سنی درعهده ایلمشلردر .

مجلس ابتدا انتخاب مضبطه‌لرینی تدقیقه باشلامش ایسه‌ده مبعوثلردن بعضیلری طرفندن درمیان ایدیلان اعتراض اوزرینه اول امرده قانوناً تشکیلی مقتضی شعبه‌لرك قرعه ایله تفریقی معاملاتنه ابتدار ایدلمشدر. بومعاملاتك ایفاسندنصکره اعضا بش شعبه‌یه انقسام ایدرك مضابط انتخابیه‌نك تدقیق معاملاتی جمعه‌ایرتسی کوننه تعلیق ایدلمشدر .

§ جمعه‌ایرتسی کونی مبعوثان کرام ساعت یدی بچق راده‌لرنده بالاجتماع مذاکراته ابتدار ایلمشلردر .

رئیس موقت نقی افندی اولا انتظامك محافظه‌سنی توصیه ایتدکدن صوکره اجنبی پارلمنتولرندن تبریکی حاوی پك چوق تلغرافنامه‌لر ورود ایتدیکنی وبونلرك بعد الترجمه علناً قرائتیله ویریله‌جك قرار اوزرینه جوابلرینك تحریری خصوصنه کیدیلمسنی ونظامنامهٔ داخلینك اوچنجی ماده‌سی موجبنجه و پنجشنبه کونکی قرار اوزرینه اوراق انتخابیه‌یه نمرو وضع اولنه‌رق با قرعه شعبه‌لره توزیع اولنمسنی ونظامنامهٔ مذکورك بشنجی ماده‌سی موجبنجه‌ده نطق همایونه جواباً تقدیم اولنه‌جق عریضهٔ تشکریه‌نك تنظیم اولنمسنی و بونك ایچون هر شعبه‌دن اوچر ذات آلنه‌رق بر قومیسیون تشکیل ایدیلمسنی درمیان ایتمش و بر ایکی کون مبعوثان کندی شعبه‌لرنده اشتغال ایتمك اوزره مذاکرهٔ عمومیه صالی کوننه تأخیر اولنمشدر .

جمعه ایرتسی کونی اقشام اوزری هر شعبه ارکانی کندی دائره‌لرینه چکیله‌رك ساعت اون ایکی‌یی چاریك کچنجیه قدر رأی خفی ایله شعبه رئیسلرینك وکاتبلرینك و سالف الذکر قومیسیون ایچون اوچر ذاتك انتخابیله وهر شعبه ایچون بشر کشیدن مرکب اون انجمن تشکیلی ایله مشغول اولمشلردر . نتیجه‌ده برنجی شعبه‌یه احمد رضا بك و ایکنجی شعبه‌یه محمود ماهر افندی واوچنجی شعبه‌یه امراه افندی و دردنجی شعبه‌یه خواجه عاصم افندی رئیس انتخاب ایدیلمشلردر .

§ دونکی بازار کونی ایسه داخلیه نظارتنه ولایاتدن مورود مضابط انتخابیه واوراق متفرعه تماملیه مجلس مبعوثانه کوندریلمه‌مش اولدیغی جهتله داخلیه نظارتنك آشوسیبی یوزندن شعباتك بعضیسی عادتا اشتغال ایده‌جك ایش بوله‌مامشدر . برده اوراق انتخابیه انجمن عائدنجه

تدقیق اولندقجه هر مبعوثك انتخابی اصولنه موافق اولوب اولمدیغنه دائر بر مضبطه تنظیم اولنمق ویاخود بر انجمنه احاله اولنان مثلا بش عدد اوراق انتخابیه ایچون بر مضبطه ایله اکتفا ایدیلمك جهتی موجب تردد واختلاف اولمش وبالاخره اکثریتله شق اول قبول ایدلمش ایسه‌ده اشبو مضبطه‌لرك بوصورتله تشکیل ایده‌جکی عدد، عموم مبعوثانك عددینه مساوی اولمق لازم کله‌جکنه نظراً ایکیوز اللی مضبطه‌نك تنظیمی انقسام سایه‌سنده مشکل برشی دکلسه‌ده مجلس عمومیده قرائتی بیهوده یره مبعوثانی اوزونجه برمدت اشغال ایده‌جکدر.

عالم اسلام

—

مصر

§ مصرده دخی مقاطعه «بویقوت» دوام ایتمکده‌در.

§ مصر تنظیمات مجلسی افرنجی کانون اولك برنجی کوننده انعقاد ایتمش وبودجه تنظیمنه دائر مذاکراتده بولنمشلردر. نتیجهٔ مذاکرات خدیو حضرتلرینه بامضبطه عرض ایدلمشدر. بومضبطه مصرلیلره کندی مملکتلرینك امور داخلیه‌سنك تنظیم واداره‌سنده اولان حقوق اشتراکیه‌لرینك بخش ایدلمسنی ایستمیورلر.

§ ینه بومجلسك مقرراتی نتیجه‌سندن آکلاشیلورکه: کچن سنه ظرفنده واردات عمومیه ۱۵,۰۰۰,۰۰۰ انکلیز لیرا ومصارفات ۱۴,۰۰۰,۰۰۰ لیرایه بالغ اولمشدر. بوحسابجه فضلهٔ واردات ۲۵۰,۰۰۰ لیرادن عبارتدر. سنهٔ آتیه ایچون یعنی ۱۹۰۹ سنه‌سی ایچون وارداته ۷۰,۰۰۰ ومصارفاته ۱۲۰,۰۰۰ لیرا ضم ایدیله‌جکدر.

§

ایران

§ آذربایجان قطعه‌سنده سرزدهٔ ظهور اولان محاربات ومقاتلات خونریزانه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق شاهك عساکری ایله طرفدارانی دوچار هزیمت و فلاکت اولدقلری کبی فرقهٔ احرار دخی قهرمان حریت اولان ستار خانك تحت قوماندا سنده بتون آذربایجان قطعه‌سنی ضبط ایله مشروطیت اداره‌سی تأسیس وایران اصول مشورتنك ایجابندن اولان [انجمن ولایات] ی بتکرار کشاد ایتمشلردر. بعض روایاته کوره ستار خان جنابلری یکی سیستم آلات حربیه ایله مجهز قوتلی بر اردو ایله طهران اوزرینه یورومك فکرنده‌در. دیکر طرفدن مشهد شهرنده دخی اغتشاشات ظهور ایتمشدر. اهالی قیام ایدرك قانون اساسینك استردادینی شدتله طلب ایتمکده‌درلر.

§ انکلتره ـ روسیه نوطه‌سنه ایران خارجیه ناظری «شاهك امل واراده‌سی ملتك مقتضیاتنه مناسب برمجلس تعیین ایده‌جکندن عبارتدر» جوابنی ویرمشدر.

§ شاهك فرار ایده‌جکنه دائر شایعات دوران ایدییور.

§ صوك حوادثه کوره بتون ایران قیامده در.

§

هندوستان

§ برقاچ کون بوندن مقدم کالکته‌نك شمالی جهتنده کائن شمندوفرده اوروپالی یولجیلری حامل بر ترن اوزرینه بومبا آتلمش ایسه‌ده تلفات اولمامشیدی. والئ عمومی لورد [منتو] جنابلری هندوستانك بعض ولایتلرینی زیارت ایتمك عزمنده بولندیغی حوادثی صحیح ایسه‌ده معمافیه شمدیلك کالکته‌دن بریره حرکت ایتمیه‌جکنه قرار ویرمشدر. بوسیاحتك ترکنه اغتشاشات مانع اولدیغی تخمین ایدیلور.

§ حیدر آبادده براستاسیونده اهالی‌یه آچیقدن آچیغه

برهندو [غیرمسلم] فتنه انکیزوعصیان آمیز برنطق ایراد ایتدیکی حالده دردست ایدلمشدر .

§ اسلام قومیته‌سی اهالی‌نك انکلتره حکومتنه صادق ومطیع اولمه‌لرینی توصیه ایتمکده‌در. بوده البته انکلتره ـ ترکیا محادثی نتیجه‌سیدر. انکلیز غزته‌لری هندوستانده وقوع بولان اغتشاشلردن دائما بحث ایتمکده‌درلر .

§

فاس

§ امیرسابق مولای عبدالعزیز طنجه‌دن قازابلا ـ نقه‌یه عزیمت ایتمشدر ، وبالاخره طنجه‌ده اقامته قرار ویرمشدر .

§ یکی امیر مولای عبدالحفید عبدالعزیزه غایت احترامکارانه برنامه ارسال ایتمشدر. وامید اولنورکه ایکی برادر آره‌سنده بعدازین صلح ومودت پایدار اوله‌جقدر.

§ بوندن برقاچ کون مقدم فرانسه ـ اسپانیا طرفندن امیر حضرتلرینه برنوطه تقدیم ایدلمشدی .

امیر حضرتلری دخی مذکور نوطه‌یی مراکشده بولنان صدراعظمه ارسال ایتمشیدی . شمدی ایسه ، صدر اعظمك رأی صوابیله امیر عبدالحفید نوطه‌نك همان بتون مندرجاتنی قبول ایتمشدر . یالکز امیرسابقك دیونانه وخزینه‌نك دیوننه دائر تحقیقات اجرا ایدلمه‌سنی طلب ایتمشدر . استقراض ایدیلان پاره‌نك قسم کلیسی عبدالعزیزك مقربینی طرفندن امور تجاریه‌یه صرف ایدلدیکی ادعا اولنیور.

§ کچنلرده امیر عبدالحفیدك بیوك برادرلری اولان مولای محمد قازابلانقه ایله راباط آره‌سنده‌کی برموقعده کندوسنی « امیر » اعلان ایتدی. لکن بوعاصی وسرکش برادر نهایت دردست ایدیلوب شمدی حبسده توقیف ایدلمشدر .

اجمال خارجی

—

انکلتره

§ تبدلات اخیره‌مزدن طولایی یالکز حکومت دکل بلکه بتون انکلیز قومی صوك درجه‌ده ممنون اولدقلرندن حقوقمزك محافظه‌سی خصوصنده بتون انکلیزلر یکدل ویکزباندرلر . ترکیانك دور سابقده‌کی تدنی وتزلزللری انکلتره‌یی پك دوشوندریوریدی. بوکون ایسه له الحمد یکی ترکیا آسیا وافریقاده اولان انکلتره‌نك موقع سیاسیه واقتصادیه‌سی ایچون غایت اطمئنان بخش برضمان قوی تشکیل ایده‌جکی وارسته شبهه‌در . بونی انکلیزلر پك ای بیلیورلر . « نیه‌ریست » غزته‌سی صوك نسخه ـ سنده دیورکه ؛ برلین قونغره‌سی اثناسنده بوسنه ـ هرسکی اوستریایه الحاق ایچون اك زیاده چالیشان بسمارق ایدی موفقده اولدی . بسمارقك مقصدی پان جرمانزم اصولك ترویجندن بشقه برشی دکل ایدی . اوستریا آق دکزه نزول ایدرسه اوروپایه جرمان عنصری آمر اوله جغنه ذره جه شبهه قالمیه‌جقدر . بوفکره مبنی کرچه قوف دییورکه « بالقان اوستریانك مزاری اوله‌جقدر . بوندن ایسه آوستریا دکل ، متفقی اولان آلمانیا استفاده ایده‌جکدر . انکلتره وفرانسه حتی ایتالیا وروسیه قطعیاً بوکا مخالفت ومقاومت ایده‌جکلر . بناءً علیه براً وبحراً قوتلی بریکی ترکیا انکلتره‌نك موقعنی تقویه وموازنه‌یی محافظه ایده‌جکدر .

§ انکلتره قادینلری ، مبعوثلق ادعاسنده بولنیورلر حتی اون بیکی متجاوز قادین لوندره سوقاقلرنده عظیم برنمایش یاپدیلر . « حقوق انات قومیته‌سی » طرفندن پارلامانتو قاره‌سنه بالهجوم ادخاله قرار ویرلمش ایسه‌ده هجوم ایدن قادینلر پارلامانتو اوکنده پولیسلر طرفندن دردست ایدلمشدی . نهایت پارلمنتونك « اطفال لایحه‌سی » خصوصنده مذاکره‌ده مشغول اولدیغی حالده بردنبره

ناكهان بر محرره قادين قماره‌يه داخل اوله‌رق « اطفال لايحه‌سنى براقكزده قادينلرك حقوق انتخابيه‌لرى حقنده برقرار اتخاذ ايديكز » ديه باغيردى !

§ انكلتره‌ده چوجقلر ميانده توتون وسيغاره ايچمك عادتى پك تشدد ايديور . بونى منع ايتمك ايچون پارلامانتوده حكومت طرفندن « اون درت ياشندن آشاغى بولنان اطفالك توتون ايچمه‌سنى منعى » ضمننده برلايحه تقديم ايدلمشدر .

§ عوام قماره‌سى اعضاسندن اوچيوز اللى كشى مستر آسكيت ، سيرادوارد غره‌ى ، باش وكيل سابق مستر بالفور وانكلتره‌نك ديكر برچوق بيوك سياسيلرى انكلتره‌نك استانبول سفيرينى عثمانلى مجلس مبعوثانه آتيده‌كى تبريكنامه‌يى اعطايه مأمور ايلمشلردر . « اك قديم مجلس مبعوثان اك كنج مجلس مبعوثانه عرض سلام ايله اصول مشروطيتك تركيا حقنده موجب ترقى ورفاه وسعادت اوله‌جغى اميدينى بيان ايلر . »

§

آمريقا — ژاپونيا ائتلافى

ايكى سنه‌دنبرى يكديكرينه ميدان اوقويان ايكى دول معظمه بوكون صلح وصلاح آستانه‌سى اوزرنده ائتلافجويانه برمعاهده ، آمريقا خارجيه ناظرى موسيو روت ايله ژاپونيا سفيرى بارون تاقاهيرا جانبلرندن امضالانمقده‌در . معاهده‌يى عقد ايدن ايكى حكومت چين ايمپراطورلغينك تماميت ملكيه‌سنى تأمين واوراده‌كى « آچيق قپو » پوليتيقه‌سنك تعقيبنى درعهده ايده‌رك تحت قراره آلمشلردر .

بو ائتلاف ايسه انكلتره‌يى وخيم ودشوار برموقعدن قورتارمشدر . زيرا بريسى متفق ديكرى‌ده خصمى‌در .

ايشته حكومتين طرفندن ابراز ايديلان شو تدبير ديپلوماسى سايه‌سنده‌دركه بحر محيط كبيرده و اقصاى شرقده استاتوقو محافظه ايديله‌جكدر .

ژاپونياليلر آمريقا دونانمه‌سى حقنده آثار مهماننوازى كوسترمك صورتيله صولرنده قبول ايتمشلردى .

§

اوستريا — مجارستان

اختيار ايمپراطور فرانسوا ژوزه‌فك آلتمشنجى سنهٔ دورهٔ قعوديه‌سى مناسبتيله بتون اوستريا — مجارستانده كانون اولك ٢ نجى كوننده شنلكلر اجرا ايدلمشدر . ايمپراطور مدت سلطنتنده برچوق فلاكتلره ، الملره دوچار اولمشدر . مجارلرى بدايت قعودنده روس عساكرى ياردميله تحت انقياده كتوره بيلمشدى . صكره آلمانيا وفرانسه طرفندن مغلوب اولمش وضربه‌لر يمش ، وايتاليايه اراضى تسليم ايتمشدى . عمرنده بوسنه وهرسكك غصبنه موافق اوله‌بيلمشدى . بغيرحق اولان شو غصبدن طولايى ، عثمانليلرك كندوسنه پرورده ايتدكارى صميميت دوستانه‌يى غائب ايتمشدر . ايمپراطورى اغفال ايدن ده‌رانتال‌در . بارون ده‌رانتال بتون عالم مدنيتك نفرتنى قازانمشدر .

§ « نه‌برهسست » انكليز غزته‌سى ديركه بوسنه — هرسكده‌ده بلغارستان كبى مبانئ وقفيه وجوامع شريفه پايمال اولمقده‌در . بوايكى ولايتلرده اسلاو واسلاملر ازيليور . پالكز لاتين قتوليكلر ترقى وتوسيع نفوذ ونفوس ايتمكده‌درلر . بوجهت ايسه علماى اسلامك نظر دقتنى جلب ايده‌جك خصوصات مهمه‌دندر .

§

آلمانيا

دور سابقده دولت عليه‌نك اك كزيده بر احبابى صره‌سنده كوريلان آلمانيا ايدى . برچوق امتيازاته نائل اولوب ازجمله آناطولى دميريولى خطى طولنده‌كى اراضى‌ده هربرده آلمان قولونيلرى وسكنه‌سى موجود ايكن اك فنا زمانمزده بزه قارشو كوستر ديكى آثار برودت شايان

استغرابدر . پرنس دوپولوو وخارجیه ناظری هپ بوامللده‌درلر .

§ شرق مسئله‌سندن طولایی فی الحقیقه آلمانیانك موقع سیاسیسی پك مشكلدر . آوستریایه معاونت ایتمكه مجبوردر . لكن تركیانك حقوقنی محافظه‌یه وظیفه‌دار اولان حكومات معظمه دخی عین مجبوریتده‌درلر . انكلتره روسیه فرانسه وحتی ایتالیا تركیایه تعویضات ویرلمسی طرفداریدرلر .

زبدۀ سیاسیه

—

بو هفته ایچنده سیاسیات عالمنك اك مهم وقعه‌سی عثمانلی ملت مجلسنك كشادی ایدی . اوتوز ایكی سنه‌دن بری حقوق سیاسیه وملیه‌سی یدغصبنه كچیرمش ، بو اوزون مدت عدالتدن محروم وظلم واعتسافه هدف اولمش اولان ملت عثمانیه حق حاكمیتی اكتساب ایله اصول مشروطیت ومشورتی تأسیس ایتمش ومجلس مبعوثانی كشاد ایدرك بحق اعلان شرف وافتخار ایلمشدر .

عثمانلی ملت مجلسنك كشادی اوروپانك هر طرفنده تقدیرلرله تلقی اوله‌رق بتون اوروپا پارلمنتولرندن تبریك تلغرافنامه‌لری ورود ایتدیكی وبو تلغرافلرده خالصانه وصمیمانه یازلمش اولدیغی كورلمشدر . انكلتره قرالی ادوارد بالذات ذات حضرت پادشاهی‌یه برتلغرافنامه كوندره‌رك تبریكاتنی بیان ایتمش ومقابله اولنمشدر .

اوروپا پارلمنتولری طرفندن اظهار اولنان توجیهلرك كاملاً شائبۀ منفعتدن عاری اولوب اولمدیغی مسئله‌سنی موضوع بحث ایتمكه حاجت یوقدر . چونكه عثمانلیلر ایچون مبدأ سعادت واقبال اولان بویله شرفلی بر كونده قلبلرنده حاصل اولان شوق وسروره اشتراك یولنده اظهار اولنان جمیله‌لری عثمانلیلر حسن صورتله وبر حس انسانیتكارانه‌دن متولد اولمق اوزره قبول ایدرلر . اوروپا سیاسیاتنده منفعتدن بشقه برمقصده خدمت ایدلمدیكی معلومدر . ذاتاً سیاسیات شمدی‌یه قدر بشقه اساس اوزرینه استناد ایده‌مه‌مشدر . بونكله برابر انكار اولنه‌مازكه اوروپاده حس انسانیتی تعمیم ایتمك ، هرشیئدن اول برملتك قابلیتنی ، قدرینی تزیید ایچون نزاهت اخلاقیه‌نك ، صفوت انسانیه‌نك ، باخصوص ابنای جنسه معاونت ومظاهرتك لزومی بولندیغنی تصدیق ایدرك بوكا چالیشمق استه‌ینلرده واردر . چونكه مدنی هیئتلر بوكون تعاون وتناصر قاعده‌سنه استناد ایتدیرلمك ضروریدر . جمعیت بشریه‌نك اساس تشكیلی بونی مستلزمدر . بو سببله مختلف حكومتلرك اداره‌سنده بولنانلر وفقط حسیات انسانیتكارانه‌سی برنقطه‌یه متوجه اولانلر آره‌لرنده رابطه ومناسباتی تزییده چالیشمقده‌درلر مثلا فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده پولتیقه مسائلندن طولایی شدتلی اختلافات موجود اولدیغی حالده فرانسز وآلمان تاجرلرندن برطاقمی بری برینه قارشی اظهار مودت ایله عقد انسیته غیرتدن خالی قالمامقده‌درلر . والحاصل دولتلر آره‌سنده هنوز خالصیت وصمیمیت تأسس ایده‌مدیكی ، بری برینه قارشی معامله‌سی جر منفعتدن عبارت اولدیغی حالده ، ملتلر صمیمیت دائره‌سنده مقارنته ساعی بولنیورلر . اشته شو جریانده كوستریوركه برملت نامنه دیكر ملته قارشی ارائه اولنان حسیات ووداد كارانه شایان اعتماد وقبولدر .

عثمانلی ملت مجلسنك كشادینی بتون آوروپا مطبوعاتی‌ده استقبال ایلمشدر . فرانسه ، انكلتره ، وروسیه مطبوعاتی پك ستایشكارانه مقاله‌لر نشر ایتدكلری وایتالیا غزته‌لری بونلره پیرو اولدقلری كبی آلمانیا وآوستریا غزته‌لری‌ده كری قالمامشلردر . حتی ویانه‌ده چیقان « نویه فرایه پرسه » غزته‌سی عثمانلی پارلمنتوسنك كشادی یالكز عثمانلیلر ایچون پك مهم بر وقعه اولمیوب بلكه بتون عالم

سیاسیاتك، بالخاصه بتون عالم اسلامیتك وقایع عظیمه سندن بری بولندیغنی ذکر وبیان ایلمشدر .

آوستریا مطبوعاتی بر مدتدن بری لسانی تبدیل ایتدیکی کورلمکده در. مقاطعه دن متضرر اولان آوستریا تجارت وصنایعنك تأثیراتنه قارشی بوسنه وهرسكك حق وعهده منافی اوله رق آوستریا ممالکنه الحاق ایتمك تشبثنده بولنان آوستریا خارجیه ناظری بارون ده رنتال ابتدا ایکی دورده اولدیغی کبی حکومت عثمانیه یه عادتا تهدیدکارانه معامله ده بولنمش ایسه ده بونك کارکیر تأثیر اوله میه جغنی اکلایه رق تبدیل مسلك ایلمشدر . مقاطعه یه نهایت ویرلمه دن ائتلافه یاقلاشمدیغنی سویلمکده اولان آوستریا شمدی مشروط برحکومته قارشی اعتراضات درمیاندن، آمال ملیه یه مطابق اوله رق ملت طرفندن اتخاذ وتطبیق اولنان مقاطعه ده حکومتك مداخله سی اوله میه جغنی ادراك ایله اصرارندن فراغت ایلمشدر . آوستریانك درسعادت سفیری ایله باب عالی آره سنده بوسنه وهرسكك الحاقی حقنده برزمین ائتلاف حاضرلانمق اوزره مذاکره یه کیریشلمشدر . بو مذاکره نك نه اساس اوزرینه جریان ایده جکی حقنده هیئت وکلامز طرفندن نیم رسمی صورتده اولسون تبلیغات واقع اولمامش ایسه ده اوروپا غزته لرندن بعضلری بوبابده نشر معلومات ایلمشلردر . بو معلومات موثوق ایسه آوستریا؛ بوسنه وهرسكك الحاقنه مقابل کمرك رسومنك یوزده اون بش درجه سنده تزییدینه ، بعض انحصارلرك قبولنه ، ممالك عثمانیه ده بولنان آوستریا پوسته خانه لرینك الغاسنه ، یکی پازارك ادارۂ عثمانیه ده استقرارینه موافقت ایده جکی کبی دیون عمومیه دن بوسنه وهرسك ایچون مناسب تعویضات قبول ایلیه جکنی احساس ایتمشدر . آوستریا ایله مذاکراته باشلانمسی اوزرینه بلغارستانك ده برقات دها ائتلافه تمایل ایتدیکی سویلنمشدر . معلوم اولدیغی اوزره بلغارستاندن درسعادته کوندرلمش اولان مرخص لویچف افندی ایله بوراده جریان ایدن مذاکراتده بلغارستان استقلالنك تعویضات مقابلنده ، بین الدول قونفرانسده تدقیق ایدلمك اوزره ، تصدیق اولنه بیله جکی اکلاشلمشدی . تعویضاتك مقداری حقنده ده ائتلاف حاصل اوله میه رق بوده قونفرانسه براقلمشدی . بلغارستانك شمدی تعویضات مقدارینی حکومت عثمانیه جه قبول اولنه بیله جك بر درجه یه چیقارمق ایچون متمایل بولنمسنه نظراً لویچف افندینك تکرار درسعادته کلوب مذاکراته دوام ایده جکی ده مرویدر .

آوستریانك حکومت عثمانیه ایله ائتلافجویانه وحتی مودتکارانه بر مسلك اتخاذ ایتمسی اوزرینه بلغارستانك ده برقات دها ملایمت کوسترمسی آوستریا ایله بلغارستانك سیاسیاتنده براشتراك بولندیغنی ارائه ایدیور . بلغارستانك اعلان استقلالی آوستریا قابینه سنك ترتیباتندن بولندیغنی، بلغارستان آوستریا پولتیقه سنه خدمت ایدرك بویله بر حرکتی التزام ایتدیکی وقعه نك بدایتنده سویلنمشدی . برایکی آی ایچنده بادفعات بوسنه وهرسكك الحاقیله بلغارستانك اعلان استقلالی آره سنده مناسبت بولنمدیغنی آوستریا وبلغارستان رجالی نشر واعلان ایلمشلرسه ده جریان احوال بونك عکسنی ارائه ایتمکده در .

یالکز آوستریا مطبوعاتی طرفندن دکل، آوستریا پارلمنتوسنده جریان ایدن مذاکرات صره سنده بیله عثمانلیلره قارشی جیله لر کوسترلمکده در .

مثلا آوستریا قابینه سی رئیسی بر نطقنده بالقانلرده حکومت عثمانیه ایله آوستریانك منافعی مشترك اولدیغندن ایکی حکومت آره سنده بر ائتلاف عقدی هر ایکی طرفك منافعنه موافق کله جکی درمیان اولنمش، یعنی حکومت عثمانیه نك ینه آوستریا وآلمانیا پولتیقه سنه تمایل ایدوب، آوستریانك نفوذ سیاسیسی آلتنده بولنان بلغارستان ایله ده بواساسدن اوزلاشمسی یولنی کوسترمشدر . سیاسیونمزك ارائه اولنان بو یولی تعقیب ایدوب ایده میه جکلرینی بیله میز .

هله برکره داخلاً مطلوب ومنتظر اولان تأثیری

حاصل ایده‌مه‌مش اولان نطق افتتاحی‌نك خارجده‌کی تأثیراتی ، بوکا قارشی عثمانلی ملت مجلسنك مضبطهٔ جوابیه‌سنی کوره‌لم‌ده اندن صکره حال وموقعی دها ایجه تعیین ایتمکه چالیشه‌لم .

متفرقه

§ چرچر حریق زدکانه توزیع ایدیله‌جك اعانهٔ نقدیه‌دن ایکی بیك غروش معاشی بولنان مأمورین ایله مأموراولمیوبده کذلك ایکی بیك غروش معاشی بولنانلرك استثناسیله بونلردن ماعدا محتاج معاونت بولنانلره اعطاسی مجلس وکلاجه قرارلشدیرلمشدر .

§ درسعادتله بالعموم ولایات ژاندرمه تخصیصاتی یکونی مبین جدولك ارسالی داخلیه نظارتندن خزینهٔ مالیه‌یه اشعار قلنمشدر .

§ املاك سنیه داخلنده موجود مکتبلره عائد مخصصات موقوفه‌نك معارف نظارتنه دوری مالیه‌جه تنسیب ایدلمشدر .

§ ترموای قومپانیه‌سنك خلاف مقاوله حرکاتی مشهود اولمغله فیمابعد مشتری طرفندن ویریله‌جك مجیدیه وچاریکدن آیریجه صرافیه آلمامسی وسائر شرائط مقاوله‌یی ایفا ایتمسی وخلافی تقدیرنده مقاوله‌نك فسخ ایدیله‌جکی شهرامانتنجه مذکورقومپانیه‌یه تبلیغ قلنمشدر .

§ بحریه موزه‌سنك انشای تلوینده فردوس آشیان یاوزسلطان سلیم خان حضرتلرینه عائد غایت قیمتدار برسنجاق ظهور ایتمشدر .

§ مدینهٔ منوره‌ده بولنان ایکی طابور عساکرعثمانیه اثنای حجده مکهٔ مکرمه‌یه سوق ایدیله‌جك وموسم حجدن صکره کرك مکهٔ مکرمه‌ده و کرك مدینهٔ منوره‌ده تنسیقات اجراسنه ابتدار ایدیله‌جکدر .

§ طشره محتاجین زراعنه بانق شعبه‌لرنجه احتیاجلری نسبتنده اقراضاتده بولنلمسی ایچون عموم ولایانه تبلیغات اجرا قلنمشدر .

§ ولی عهد سلطنت دولتلو نجابتلو رشاد افندی حضرتلرینك بشکطاشده ساحلده کائن دائره‌لرینه صالی کیجه‌سی برتجاوز لشیانه وقوع بولدیغنی کورن مخدوملری نجم‌الدین وحلمی افندیلر حضراتی طرفندن درحال معیتلری ارکاننه اخبار ماده ایدلمکله دائره وکیلی ایله سائر بندکان ومستخدمین طوپلانه‌رق تحریات لازمه اجرا ایدلمش ایسه‌ده متعرض بولنه‌مامش وفقط متعرضك دوراستبدادده داخلاً خفیه صفتیله ساخاخانه‌ده مستخدم اشخاصدن بری اولدیغنده شبهه ایدلمش وحتی تعریف ایدیلان شکله مشابه اولمق اوزره دائره‌ده برتفنکجی بولنمقده اولوب افندیلر حضراتی دخی خارجدن برشخصك کلمسی مستبعد بولنوب هرحالده دائره‌ده استخدام اولنمق اوزره کوندریلان اشخاصدن بری اولدیغنی ادعا ایدییورلر . ولی عهد سلطنت رشاد افندی حضرتلرینك محافظی نامیله سرایلرنده سکز تفنکجی موجود اوله‌رق سرای عالینك ایکی مدخل ومخرجی اولمسی وهرنه‌قدر قولتق قپو جهتنده‌کی قپولرده عسکری نوبتجیلر موجود ایسه‌ده اوراده‌کی تفنکجیلر بوقپولردن سربستجه کیروب چیقمقده ایمشلر .

§ دفتر خاقانی نظارتنه علاوه ایدیلان بنانك رسم کشادی عید اکبر ملیمز اولان مجلس مبعوثانك رسم افتتاحی کونی اولمشدر .

§ مجلس مبعوثانك رسم کشادی کونی ذات شاهانه مجلس مبعوثانده بولدیغی اثناده انکلتره قرالی ادوارد حضرتلری طرفندن تبریکی وعثمانلیلرك موفقیتنی متضمن برتلغراف وارد اولمشدر .

§ اتحادترقی جمعیتی مرکزعمومیسندن تبریکی حاوی ذات شاهانه‌یه کشیده ایدیلان تلغراف منظور شاهانه بیوریله‌رق ممنونیتی متضمن جواباً برتلغرافنامهٔ همایون کشیده بیورلمشدر .

§ بالعموم مطبوعات اجنبيه مجلس مبعوثانك موفقيت تمنياتنى محتوى مقالات نشر ايلمشلردر .

§ خاقان غفران پناه سلطان عبدالعزيز خانك مخدوملرى نجابتلو مجيد افندى حضرتلرى اون ايكى ياشلرنده بولنان مخدوم عاليكهرلرى فرخ افندى يى انكلتره نك اك مشهور دارالفنونى بولنان كمبريجك ابتدائى قسمنه اعزام ايده جكلردر .

§ مجاهدين حريتدن بيكباشى انور بك اولكى كون اقشام شمندوفرله سلانيكه كيتمشدر .

§ دولتلو نجابتلو نورالدين افندى حضرتلرينك مكتب حربيه يه دواملرينه ارادهٔ سنيه صادر اولمشدر .

§ حربيه نظارتى اردونك تنسيق واصلاحى ايچون نظامنامه لر ، قانوننامه لر ترتيب وتنظيمى ايله مشغول اولديغى كبى قيافت عسكريه نك اصلاحى امرنده دخى بعض مقررات اتخاذ ايلمشلردر .

§ مجلس عمومئ بلديه نك جمعه ايرتسى كونى شهر امانتنده اجتماعى قرارلشديرلديغندن عموم دوائر بلديه مديرلريله ايكشر صحيه طبيبنك اجتماع عموميده حاضر بولنملرى ايچون كنديلرينه دون تبليغات اجرا ايدلمشدر. مجالس بلديه نك اجتماعنده مذاكره صورت علنيه ده جريان ايده جك وايسته ينلر حاضر بولنه جقدر .

§ محافظ جديد بحرى پاشا طرفندن اتخاذ قلنان تدابير نتيجه سنده مدينهٔ منوره جوارنده تورمين بنى على اشقياسى تأديب وتنكيل ايدلمشدر .

تأسف

كرك واعظى محمد خالص افندى طرفندن اداره خانه مزه ارسال ايديلان ورقه يى كمال تأسفله مطالعه ايتدك . صاحب ورقه نك بياناتندن مستفاد اولديغى اوزره سوريه ولايتى داخلنده وحجاز تيمور يولى خط عاليسنده قطرانيه نام محلك جهت غربيه سنده ويدى ساعت مسافه سنده اولوب خليفهٔ كزين جناب عمرالفاروقك تأسيسكرده سى اولان جامع شريف ايله زاويه سى توالئ ازمان ايله دوچار خراب برحاله كلمكله بوندن يدى سكز سنه مقدم ارباب صدق واستقامتدن سجيهٔ دينيه ايله متحلى رشيد پاشانك وقوع بولان عرض و استيذانى اوزرينه جامع مذكورك تملى هيچ بر وجهله تغييره معروض براقلميه رق اساسى اوزرينه ترميم وتعميره مباشرت وثلثانى بر صورت مستحسنه ده بنا ايدلديكى حالده مؤخراً رشيد پاشانك محل آخره تحويل مأموريت ايتمسى سببيله بوكون ملت عثمانيه نك قلبنده التيامى غير قابل جريحه لر آچان ولسان ملتده كمال نفرت و لعنتله ياد اولنان عرب عزتك بنده لرندن موصل والئ سابقى مصطفى نام شخص كلمكله درحال نظر اهانتكارانه سنى او بناى مقدسه حصر ايده رك جامعك طاشلرينى غصب وملعون عزته تأمين مأموريتى ايچون تقديم ايده جكى حيواناتك محافظه سى ضمننده انشا ايتديريكى آخوره صرف واستهلال ايتديرمك كبى افعال خائنانه دن چكنمديكى كرك لواسى مأمورين و اهاليسنجه متواتراً ثابت بولنديغنه وبوصورتله جامع مذكور بسبتون مندرس برحالده قالديغندن بر جهتدن عشائر ديكر جهتدن هم جوارى بولنان محلات طرفندن برمزبله اتخاذ ايديله رك حسب الاسلاميه زيارت شويله طورسون اوبقعهٔ مباركه يه آتيلان نجاست وچركاب سائره نك تعفنى حسبيله فوران ايدن رايحهٔ كريهه دن جوارندن مروربيله غير ممكن برحاله كلديكى وكرك نائبى رجب افندى ايله صاحب ورقه طرفندن آلتى ماه مقدم تطهيرينه صرف همت ومساعى ايدلمش ايسه ده مؤخراً ينه برطاقم دنى الطبع كسانك سيئهٔ خيانتيله حال سابقنه ارجاع اولنديغى و بواحوال مؤسفه يه سبب حكومتك تسيب وهمتسزلكى اولوب حق مقدما صادر اولان ارادهٔ سنيه اوزرينه محاسبهٔ لوا كرك لى ابراهيم ادهم افنديك ۱۵۰۰ ليرايى متعهدلره صرف

ایله استهلاك وجامعك بوحاله كیرمسنه سبب مستقل اوله‌رق اوصره‌ده انكلیز سیاحلرینك كلسی اوزرینه هرخصوصده اولدیغی كبی نظرلرینی اسلامیتك اك دقیق نقطه‌لرینه قدر نفوذ ایتدیرن اجانبك ایشته بوسیاحلری دخی حضرت عمرك عدالتندن متصرف لوایه بحثله عدالت وشجاعتی جهانه كسترده اولمش بویله برخلیفهٔ مسلمینك تأسیسكرده‌سی بولنان جامعك مزبله حالنده بولنمسنه بیان تأسف ایلدكلری وشاید عثمانلیلر بوكون آثار عتیقه‌دن معدود اولان بوبنایی بوحالده بولندیرمغه وجداناً قائل ایسه‌لر بز اولسون تعمیر ایتدیره‌رك اوبانیٔ عدالته برخدمت ایتمش اوله‌لم دیه اصرار ایتملری اوزرینه مقام متصرفیدن استیذان كیفت اولنمغله شرف صادر اولان ارادهٔ سنیه اوزرینه صرف ایدیله‌جك مبلغك بودفعه دخی محاسبه‌جی وكیلی باش كاتب سعید امیلنك منفعت شخصیه‌سنه صرف صورتیله اتلاف ایلدیكی اكلاشلمقده‌در .

انصاف ایده‌لم ! مؤسسات خیریه‌لرك باخصوص عدالتیله ، شجاعتیله سطوت وبسالتیله ممالك عثمانیه‌یی بركلزار بربهشت حالنه افراغه موفق اولمش ونام معالی اتسامی اجنبی تاریخلرینی بیله تزیین ایتمش اولان حضرت عمر الفاروق كبی برخلیفهٔ كزینك تأسیس بیوردقلری جامعك بوحالده قالمسنه هانكی دین هانكی شریعت هانكی ملت روی موافقت كوستر . بوبابده داخلیه نظارتنك شدتله نظر دقتنی جلب ایدر . ومسببلری حقنده تعمیق وتحقیقات ایله دوچار مجازات ایدلملرینی وجامع مذكورك درحال احیاسیله تجاوزات خائنانه‌یه نهایت ویرلمسنی تمنی ایلرز .

طقوزنجی نسخه‌مزده سورهٔ حجدكی آیته دائر درج ایدیلن اسئله‌مزك حلی ضمننده وارد اولان اوراق جوابیه میاننده اك زیاده مقصده تقرب ایدن فیض الله افندی مدرسه‌سنده قریملی دعاجی امضاسیله كلان ورقه‌در . افندیٔ مومی الیهك اداره‌خانه‌مزه مراجعتله موعود اولان آبونه‌یی آلمسی رجا اولنور .

كله‌جك هفته ورقهٔ مذكوره مندرجاتنك مختصراً درجیله بعض نقاطنه عائد مطالعه بیان ایدیله‌جكدر .

ساعتلی اوقات نما دیوار تقویمی

١٣٢٧ سنهٔ هجریه‌سنه مخصوص اولان قسمی نشر ایدلمشدر . محل فروختی محمود بك مطبعه‌سیدر .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ٤ ذی الحجة سنه ٣٢٦ وفی ١٥ كانون اول سنه ٣٢٤

جمعيت علميهٔ اسلاميه‌نك ناشر افكاريدر

صاحب امتياز
فاتح مجيز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجيز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدير مسئول
محمد فطين

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ايچون	ولايات ايچون	ممالك اجنبيه ايچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
التی آيلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاتده آيات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولندبغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلمامسی رجا اولنور .

دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی پازارایرتسی کونلری هفته‌لك غزته‌در

مطالعهٔ مخصوصه

اصلاح تدریس حقنده

—

مدارسمزك بوکونکی حال اسف انکیز خرابیسنه شویله برعطف نکاه ایدن ارباب حمیت ووجدان ، اصحاب فضیلت وایمانك سرشك افشان تأثر اولمامسی قابلمیدر ؟ هله شو صوك سنه‌لرده تا قلبکاهنه صاپلانیلان ناخن استبداد ، ذاتاً وادئ خسار ومخاطره‌یه یووار- لانوب کیتمکده اولان او دار الفضائله نه‌قدر دلسوز بر وضع غربت آباد ویرمشدر. دور کزین مشروطیت ، دست نرمین عدالتیله دواساز مملکت ، چهره‌نواز امت اولمسیدی ارباب حمیت بیلمم نه زمانه قدر ایچین ایچین آغلایه‌جقلردی . المنة لله هرآنی بیك درلو عذاب ایم ایچنده کچیردیکمز او دور اعتسافدن قورتولدق . آرتق امتك اطبای روحانیاسی او التیام ناپذیر برحاله کلن جریحه‌لره دواساز اولمق چاره‌لرینی دوشونیورلر . ایشته ایلك اندیشهٔ اصلاحپروری جملهٔ خالصه‌سندن اولمق اوزره « بیان الحق » مزك کچن هفته کی نسخه‌سنده « اصلاح مدارس » عنوانیله برذات ستوده صفات طرفندن سرد ایدیلن مطالعات ، عاجزلرینكده بوواديده بسط ملاحظه ایده بیلمسنه جسارت بخش اولدی . بنابرین هردرلو اغراضدن سالم بولنان مطالعات مخصوصه‌می عرض انظار ایلیورم :

١ — مدرسین کرام ؛ یالکز اختصاصی بولندیغی علمی تدریس ایتمك اوزره تفریق ایدلملی . هرکس استعداد فطریسی نسبتنده نصیبه دار علوم دکلمیدر ؟ اوحالده بر ذاتك علوم شتاده متخصص اولمسی متیسر الوصول احوالدن اولمدیغی تحقق ایتمزمی ؟ اعتقادمجه بتون علوم ادبیه وشرعیه و فلسفیه‌ده متخصص کچینه‌رك طلبه‌نك

اوزون بر مدت حیات تحصیله‌سنی بر رحلهٔ تدریس اوکنده هدر ایتمك دوغری دکلدر . هم مدرسین کرام ارباب اختصاصدن انتخاب ایدلدیکی تقدیرده بر علمی تدریس ایچون ضروری اوله‌رق التزام اولنه‌کان برخیلی شروح وحواشی کلفتندن‌ده وارسته قالیر .

۲ — طالب، علوم عربیه‌یه باشلامه‌دن اول صورت خصوصیه‌ده ویا مکاتبدن برنده قرآن کریمی تجویده رعایتله اوقومنی تعلم ایتدکدن صکره لسان عثمانینك صرفنی ، نحونی‌ده مختصراً تحصیل ایتملی . اویله هیچ برشی بیلمدیکی حالده حلقهٔ تدریسه قبول ایدلمه‌ملی .

۳ — حال حاضرده ملتزم اولان کتابلر قسماً طی، قسماً تنظیم وتزیید ایدلملی . علم صرفدن امثله، مقصود، شافیه یاخود ایکی اولکیلره بدل مناسب براثر انتخاب اولنملی. درس بدایتنده‌ده اویله طالبك آکلایه‌میه‌جغی وادیلردن دم اوروالملی . علم نحودن صیره‌سی اوزره عوامل، اظهار، فوائدضیائیه‌ایله‌مغنی اللبیبك قسم مخصوصی التزام اولنملی . فقط کتب مذکوره‌نك تعلیلات بی‌سود، ملاحظات نابه‌وقع، مناقشات دورا دور ایله املا ایدلمش اولان شروح وحواشیسنی بالکلیه ترك ایتمك شرطیله . علم بلاغتدن علامه‌نك مطولی دلائل الاعجاز، اسرار البلاغه کبی مأخذلردن بری اوقونملی. قواعد محفوظه تقرر ایده‌رك ملکه حاصل ایتمك ایچون‌ده منثور، بلیغ بر اثر ادبی ایله مقدار کافی اشعار بلغا تدریس اولنملی. ایشته بو نقطه‌یه دقت اولنمدیغندندرکه بلند بر ادا ایله یازیلمش بر اثر ادبی‌یی آکلامق ایچون شرح ، حاشیه آرایورز . هله طبقهٔ اولی رجالنك اشعار بلیغه‌سنی شرحك اعانه‌سیله آکلاسه‌ق بیله لسانمزه ترجمه ایتمك ایستدیکمز وقت بلاغت مندمجه‌سی بتون، بتون غائب اولیور. اورنکین، دلنشین نشیده‌لر، الفاظ عثمانیه‌یه تمثل ایتدیکی وقت لطافت ادا، شیوهٔ دلربادن معرا خاییده سخنلر درکه‌سنه تنزل ایدییور. بوکا سببده برخیلی کلماتك، حتی بعض ترکیباتك لسان عثمانیده‌کی مقابل تام ویا تقریبیلرینی بولمق اوزره بر هیئت مخصوصهٔ ادبیه تشکیل ایدیله‌رك بو خصوصده بذل همت ومقدرت ایدلمه‌سیدر . واقعا مشکور الهمم ذهنی افندی حضرتلری آثار معلومه‌سنده خصوص مذکور ایچون ایجه برشیلر ذکر ایتمش ایسه‌ده بونك عدم کفایتی مستغنی عن البیاندر . تحریر ادب، تمثال مشخص ارب حیرت افندی حضرتلری طرفندن‌ده خامه‌ران همت اولنه‌رق بو لازمهٔ مهمه‌یی ایفا واستدراکه مدار اوله‌جق خیلی آثار ومجتهدات پراکنده برصورتده ساحهٔ وجوده کتیرلدیکی سامعه‌رس عاجزانهم اولمشدر. فقط شدتله مفتقری بولندیغمز بو اثر قیمتدار، بو محصول کلك اقتدار بیلمم نه زمان ساحه آرای انتشار اوله‌جق. غریب دکلیدرکه — حقیقت مذکوره‌یه رغماً — کچنلرده مکمل برصورتده قرآن اعجاز بیانك تفسیرینی — حتی تك باشنه — درعهده ایتمك کبی جسارتلرا قدرتلرا اظهار ایدن بیله کورولمشدر .

علم الوضعدن : « علی قوشی » ، علم العروضدن : « خزرجی » ، علم المناظره‌دن‌ده « کلنبوی » ایله اکتفا ایتملی .

علم المنطقدن حضرت قطبك متن شمسیه‌یه شرح اولمق اوزره تألیف بیوردقلری « تصورات وتصدیقات » یالکز سید المحققینك حاشیه‌سی ملتزم اولدیغی حالده تدریس اولنملی. قواعد مسروده‌یی توضیح، دها دوغریسی مسائل واقیسهٔ منطقیه‌یی (ب ، ج ، د) وادیٔ نظریسندن تخلیص ایچون‌ده برزمین تطبیق بولملی. قحط امثله‌یوزندن مسائل محفوظه‌نك منقلب هوا اولوب کیتمکده بولندیغی نظر امعاندن دور طوتماملی .

مدرس افندی یالکز تصورات وتصدیقات ایله منطقك لایقیله آکلاشیله‌میه‌جغنی نظر انصافدن دور طوتمیه‌رق شرح مطالع، شرح تجریددن‌ده خیلی مطالعات وایضاحات نقل واعطا ایتملی ؛ اسلاف کرامك بزم کبی آزادکان قید تفهم ! (کندی حسابمه سویلیورم) اخلافه اتحاف بیور-

دقاری آثر قمتدارك اوبله جه غبار آلود نسيان اولمسنی ارتق شيمهٔ انصافه موافق بوليه رق جداً او كنجينهٔ مدفوندن استفاده جهتنه تشبث ايتملی .

الحق نيجه بر كزيده آثار
كوز نوری دوكوب ده يازمش اسلاف
لايقمی ؟ كه قالسون اوبله مهجور
اخلاف ! انصاف . اخلاف ! انصاف .

علم الفقهدن : هدايه ، اشباه ونظائر ياخود اوته دنبری التزام اولنه كلن درر ، حديثدن : مشارق شريف ، الفيهٔ ابن الصلاح ، علم الكلامدن : عقائد نسفيه ، شرح مواقفك امورعامه ، جواهر ، اعراض مباحثی اوقوتملی .

علم حكمتدن : كافی السابق قاضيمير .

علم اصول الفقهدن : تلويح وتوضيح ، ياخود مرآت ، علم التفسيردن ده قاضی ، برازده كشاف ، التزام وروح المعالی مطالعه ايدلملی .

سيردن شفاء شريف ، اخلاقدن طريقت محمديه ، قسماً احياء العلوم تدريس اولنملی . علم اللغه دن نخبهٔ زهبی ، مختار الصحاح ايله فقه اللغه دن ده برر پارچه اوقسون اوقوتملی .

علاوه اولنه جق دروس لازمه : تاريخ اسلامدن مكمل براثر . مختصر جغرافيای عمومی ، هيئت جديده وقديمه . مختصر حكمت طبيعيه نك مباحث مشهوره ومهمه سی ، حساب (كسر اعشاری ، كسر عادی ، تناسب شركت ، استقونطو) بلاغت عثمانيه ، ادبيات فارسيه ، السنهٔ اجنبيه دن انكليزجه . ياخود فرانسزجه

٤ — مدت تحصيل اون ايكی سنه اعتبار ايديلوب صالی وجمعه دن ماعدا كونلرده اوچ ويومين مذكورنده ايكی درس اوقوتمق ومنتظماً اون ماه دوام ايدلمك شرطيله دروس مذكوره سنين تحصيليه يه توزيع اولنملی .

٥ — درسلر مدرس مخصوصی طرفندن درسخانه لرده ويا هر درلو غلغله دن آزاده بر محل مخصوصده تدريس اولنملی .

٦ — دروس منضمه دن يالكز انكليزجه ، ياخود فرانسزجه تحصيلی اختياری اولملی .

بونلر چوق كوزل . لكن طلبه يی درد مبرم احتياجدن قورتاره جق چاره بولنمدقجه هپسی ده ممنوع العمل قوری بر امل .

منتسبين علميادن بری

— مدارس علميه —

بو كون شبهه وتردد كوتورر موادندن كلدر كه حيات ملبه آنجق علم وهنرله قائمدر ، بوعلم وهنر ايسه دينی ، ملی ، مدنی كبی تقسيمات اصليه يه انقسام ايدر .

غرب اقوام متمدنه سی نظرنده معلومات دينيه دينيلنجه صرف عقائد وفلسفهٔ ديانت وارد خاطر اولور . بزده شريعت غرای اسلاميه ده معلومات دينيه دينلديكی وقت بوتعبيرده مندرج اولان مناله ومعنی اوقدر محدود اولميوب برهيئات اجتماعيه نك دنيا وآخرتنی معمور ايده جك علوم وفنون خاطره كلير .

بزده معارف دينيه تفسير ، حديث ، اصول فقه فروع فقه ، علم كلام ، فلسفهٔ اسلام كبی برطاقم علوم عاليه در ، بوكا مقدمه اولمق اوزره اون ايكی قسمه منقسم برده فنون ادبيه واردر كه بونلره انتساب ايتمك انسانی ، انسانيتدن نصلی حائز فيض نصاب ايده جكی عصرلرجه مدت عثمانليق عالمنك اعتلای شان وشوكتنه خدمت ايدن اسلاف كراممزك تراجم احوالنی تدقيق ايله ميدانه چيقار .

شو معلوماتی استحصال ايده جك دارالعلملر ، ممالك عثمانيه نك هر كوشه سنده ينه بك چوغی اسلاف كراممز طرفندن وجوده كتيرلمش مدرسه لردر .

اشبو مدارسك برخيلی سنه‌لردنبری كورديكی صدمه‌لر، كچيرديكی پريشانلقلر نتيجه‌سی اوله‌رق بو كون اصل وضعی اونوتديره‌جق برحاله كلديكی وبوحالك دوامی - المنة لله - حر اولان شو جمعيت مبجله‌نك نيات خيريه‌سيله متناسب اوله‌ميه‌جغی آشكاردر .

برشيئك چارهٔ اصلاحی اول امرده فسادينی بيلمكه متوقفدر . بوجهتله مدارسمزك اصل وضعيله حال حاضرينی شويله برمقايسه ايتدكدن صكره ترقيسی نه‌يه محتاج اولديغنی بسط ايتمك ايسترم ، شويله كه : مدارس علميه‌نك مقاصد ابتدائيه‌سی اولاد وطنك مدت تحصيلده هردرلو احتياجدن وارسته اوله‌رق لسان دينی وقوميمز اولان لسان كزين عربی فنون مدونه‌سيله مكملاً تحصيل ايتمسی ولسان مذكوره كتابةً وخطابةً انتساب ايلدكدن صكره بالاده مذكور علوم عاليه‌نك تدرسنه واوقات معينه‌ده مدارس تعبيرنجه جزئيات تسميه اولنان علوم ايله برابر حساب ، هندسه وحكمت طبيعيه كبی لزوم قطعی اولان فنونه صرف مساعی ايلمسی مقصدندن عبارتدر.

اصل وضعی شو طرزده اولان مدارسمزك بوكونكی حال پريشانيسنی اطرافيله تصوير ايتمك ايسته‌مزايسه‌م ده مقصددن پك بعيد اولديغنی اعتراف ايلمه‌مك‌ده موافق نصفت بوله‌ميورم ، چونكه نقصان بيلنمدكجه استكمال معرفته امكان بولنه‌ماز .

كشی عرفانی بيلمك كبی عرفان اوله‌ماز

شو حقيقت اكلاشلدقدن صكره مدارسك حال حاضر مدنيتله متناسب برشكل مستحسنه تحويل وارجاعی اسبابنی تأمل ايده‌لم !

اسباب مذكوره ، مدارسه طلبه قبولی شرائطنك تنظيمی ، تحصيلك مفيد اوله‌بيله‌جك جدی برشكلده پروغراملره ربطی ، طلبه‌نك تأمين رفاه معيشتی ، مدارسه تعيين اولنه‌جق معلملره برمخرج عاجل تأسيسی ، هيأت تعليميه‌نك قيد احتياجدن وارسته اوله‌جق صورتده اقداری ، اثنای تحصيلده خصوصی ، عمومی جدی امتحانلر اجراسی ، ماذونيت ايچون شفاهی وتحريری برامتحانك قبول وتطبيقی خصوصلرندن عبارتدر .

اشبو تدابيرك الزمی لازمنه تقديم اقتضا ايدرسه اولا مدرسلكه مخرج اوله‌جق برمؤسسه‌يی درخاطر ايتمك طبيعيدر، زيرا بوكون استانبول وطشره مدارسندن نشأت ايتمش ذوات ايچنده - حمداً ثم شكراً - پك چوق ارباب لياقت موجود اولمقله برابر برقسم مهمنك تحصيل اساسيلرينه نسبتله جزء لايتجزی درجه‌سنده قالان بعض نقصانلرينك نظرلرده بيوك برنقيصه تشكيل ايتمكده اولديغنی اعترافده تردد اولنماملیدر . مثلا : هانكی فنه عائد اولورسه اولسون عربجه يازلمش برأثری همان مؤلفی درجه‌سنده اكلامق اقتدارينه مالك اولدقلری حالده بعضلرينك اولسانده حتی لسان مادر زادمز اولان تركجه‌ده مخاطبك غيابی حالنده تفهيم مرامده مشكلاته دوچار اولدقلری نظر بيقيدی ايله كوريلمز .

وينه مثلا : ادوار حياتك هرصفحه‌سنده انسانك محتاج اولديغی معاملات حسابيه ويشاديغی مملكتله عالم بشريتك احوال خصوصيه وعموميه وطبيعيه‌سی حقنده لزمی قدر وقوف ابراز ايده‌مه‌مك بوكون برمرارت انكيز نقيصه‌در .

عالم عثمانينك داخل اولديغی شودورهٔ سعادت - شبهه يوقدر كه - بزی اقوام متمدنه ايله تأسيس وتأييد مناسبانه سوق ايده‌جكندن آنلرده كی محاسن مدنيه‌يی اقتطاف ايله تزين ايتمك ومزيات دينيه وملیه‌مزی آنلره ارائه ايله افتخار ايلمك ، هيأت مبجلهٔ عثمانيه‌يی يار واغياره قارشی لايق اولديغی موقع احترامده بولندرمق زمانی كلمشدر .

بوايسه بين الاقوام مبادلهٔ افكاره واسطه اوله‌جق عمومی برلسانك متكلمی اولمقله حصولپذير اولور .

شو حقيقتی تسليم ايتميه‌رك مناسبت مليه‌مزله متناسب

براجنبی لسانه احتیاجمزی رد ایتمکده بیوك بر نقیصه اولور .

شیمدی کوریلیورکه ـ کمال تأثرله نقیصه تعبیرینی استعمال ایتدیکمز ـ شوشیلر سنین عدیده بر سعی متمادی ایله چالیشه رق ـ جناب حقه شکرلر اولسون ـ بقدر الطاقه ـ الده ایتدیکمز معلومات ایله مقایسه اولنورسه بالاده کی جزء لایتجزی تعبیرمز ، حسن قبوله سزادر .

محصول مدارس ـ لله الحمد ـ خالص العیار برکلجه ذهب پاره اولمغله برابر یالکز برصیقل نقصانی سببیله هانکی نوع معادندن اولدیغی تعیین موجب تردد اولمقده وخزائن کمالات بشریه‌دن اقتطاف ایتدکاری سرمایه کماً وکیفاً غایت مهم وقیمتدار اولدیغی حالده حسن ترتیب وتزیین ایله انظار دقته چارپه‌مدیغندن ـ بعض افکار حاضره‌یه کوره ـ بزاز ستان خواجکیلرندن فرقسز کبی کورلمکده‌در .

انصاف ایله تأمل اولنه‌رق شوسوزلر آجی ده اولسه ـ حق وحقیقت اولدیغی ایچون ـ کوش قبوله آلنه‌رق کندمزی عالمه کوسترمکه ال برلکیله چالشملی یز .

شو تفصیلاتی خلاصه ایلدیکمزده بوکون نورسیدکان وطندن متشکل هیأت طلبه‌یی بحق مستفید ایتمك اقوال وآثاریله دین وملته کرچکدن خدمت ایلمك ایچون مدرسین مدارسك السنهٔ ثلاثهٔ اسلامیه ایله برابر ـ تکرار ایده‌لم مناسبت قومیه وموقعیه‌مزله متناسب ـ براجنبی لسانه منتسب اولمسی واحتیاج راده‌سنده فنونه کسب وقوف ایتمسی واوزرنده بولندیغمز کرهٔ ارضك احوال طبیعیه، تشکلات مدنیه وانقلابات سیاسیه‌سنی ایوجه بیلمسی واجباتندر .

منتسبین علمیه‌دن

بری

« تاریخ اسلام صحائفندن »

اسلامك ایلك علمی و ایلك علمداری

جد واجب التبجیل رسول جلیل حضرت اسماعیل بن خلیل (علیهم الصلوة والسلام) ك ارتحالندن برقاچ عصر کچر کچمز پردهٔ کثیف جهالات سکنهٔ حجازك بصر بصیرتنی بورومش و یالکز حجازیون دکل ، بالعموم کمراهان جزیرة العرب بر عمای مظلم ایچنده قالمشدی .

وقتاکه حکمت بالغهٔ صمدانیه آفتاب حقیقتك طلوعیله اشعهٔ هدایتك اوحوالئ مظلمه‌یه صاچیلمه‌سنی و ضیای بینش فزای عرفان ایله مستعد انجلا اولان کوزلرك آچیلمه‌سنی اقتضا ایتدی . افق سپهرنك بلدة الحرام برخورشید فیاضك مشرق لمعانی اوندی ، شام شئامت مثال اولان اوشهر ظلمتپوش بر صباح الخیر سعادت کبی پارلادی .

چونکه حضرت فخر المرسلین (علیه و آله صلوة الملك المعین) جهان غیبی‌نك بر مبعوث لاریبی اوله‌رق عالم شهودی تشریف بویورمش وطنطنهٔ نبوت ورسالتلری آذان کائناتی چینلاتمشدی .

کیتدکجه عالمکیر اولان او مهر نو اشراقك اضواء وجدانفروزیله عیون استمداد ، دالدیغی غفلت اویقوسندن اویانمغه ، ابصار بصائر، دوچار اولدیغی مرض معنویدن قورتولمغه باشلادی . کمکشتکان حیرت . ندای « اجیبوا داعی الله » ه اجابت ایتدیلر، روشنی جویان حقیقت ، پروانه کبی لمعهٔ فروزان اسلامه قوشوشدیلر .

لکن بو شعشعهٔ فیضا فیض ، مشئوم برقاراناقده یاشامغه آلیشمش کیجه قوشلری کبی ظلمت پسند اولان جهلهٔ مشرکینك کوزلرنی قاماشدیریور، باشلرنی دوندیریوردی . فیوضات مضیئه‌سنه تحمل ایده‌مدکلری او شمس لاهوتی‌یی باچیقله صیوامق طرزنده تشبثات

ابلهانه‌ده بولونيورلر ، او چراغ آلهى شعاعى انفاس نفسانيتله سوندرمكه قالقيشيورلردى . فقط :

« اعداسنك آلچاقلنى ايتدكجه توالى »
« ايلر اوضيا كستر آفاق تعالى »

اوت . او ضيا كستر حقيقت، بالتدريج انفس و آفاقه پرتو انداز هدايت اولويوردى .

هرحكمنده عدو احصا اولونمازدرجه‌ده حكم جليله مندرج بولونان حكيم لايزالك اراده‌سيله هجرت سنيهٔ محمديه وقوع بولدى . يعنى افق مكه‌دن طالع اولان آفتاب سعادت ، بوادئ ضلاله دها زياده نشر هدايت ايچون سمت الرأس مدينه‌يه طوغرو يوكسه‌ليور .

نبى اقدس وافخم افنديمز رفيق مقدسلرى حضرت صديق ايله (غار) ده برمدت اختفا بويوردقدن صوكرا معيت سنيهٔ جلالتلرنده ابوبكرك آزادليسى (عامر بن فهيره)وقلاووز (عبدالله ابن الاريقط) اولديغى حالده طى طريق ايدييورلردى .

مكه‌ده قالان خذلهٔ مشركين ايسه قارغه درنكى كبى طوپلانوب اوشهباز علوى پروازى دام احتياله دوشورمك ايستيورلر ، قاره بولوط مثللو تكاثف ايده‌رك اومهر نوارى انكسافه اوغراتمق خيال خامنده بولنيورلردى .

طرف طرف جاسوسلر كونده‌روب اوروح الارواحى آرايورلر، اوجسم لطيفى دست كثيفه آلمغه چاپالايورلردى .

نه‌يايه بيلديلر؟

الك بهادر معقبلرى اولان (سراقه بن مالك) سايه كبى اوخورشيد كرم سيرك عقبندن يتشدى . لكن ايلك خطوهٔ تصديده آتنك آياقلرى قومه صاپلاندى . كندى‌ده جرأت كستاخانه‌سندن حيا ايدرك عادتا يره كچدى نهايت اوكهف الاماندن استيمانه مجبور اولدى . متحريلردن برديكرى‌ده (بريده بن الحصيب) ايدى كه (بنى اسلم) دلادرلرندن برجم غفير ايله رسول اللهى بولمق فكرنده ايدى .

واقعا آراديغنى بولدى . فقط طوتوب باغلامق ايسته‌ديكى اوجذاب قلوبك جذبات ساماز باسنه طوتولدى، اومحبوب خدانك محبت وعبوديتنه رشتهٔ اخلاص ايله باغلاندى قالدى . قصدى ، اوسيد الاحرارى اسير ايتمك اولديغى حالده اوكا قول اولمغى كنديسنه مقصد ايدينمدى . عابد اصنام ايكن معيتيله برابر داخل اسلام اولدى ، يولنى اورمق ايسته‌ديكى هادئ خلائقك رهبرلكنى درعهده ايتدى .

لكن برفكر خدا پسندانه ايكى دقيقه ايچون شو عزمنى تأخره اوغراتدى . قلبنده‌كى عقيدات شبهاتى فك ايلديكنه بردليل باهر اولمق اوزره عمامهٔ بيضاسنى چوزدى . بالاخره سينه شكاف مشركين اولان نيزهٔ جانستاننك اوجنه باغلادى و :

— يارسول الله ! ذات اقدس نبوتكز كبى جنود مجندهٔ ارواحك سردارى وفئهٔ مؤيدهٔ اشباحك سپهسالارى اولان برمجاهد ربانينك بلاعلم حركتنه وجدانم رضا كوسترمه‌دى ، مساعده بويورك‌ده پيش اجلالكزده ايلك علمدار اولمق شرفيله افتخار ايده‌يم . استرحامنده بولوندى

سوق خاص اخلاص ايله عرض ايديلن شواستدعا مظهر مساعدهٔ رسول خدا اولدى .

جناب بريده ، نفخات هدايت ونسمات نصرتله موجا موج اولان اولواى والايى دوش بسالتنه آلدى وقريهٔ طيبهٔ (قبا) يه قدر ركاب محمديده طاشيمق شرفنه نائل اولدى .

ايشته علمداران اسلامك اولى ومستحقان مباهاتك بحق اكملى بوصحابئ كزين اولوب سبيل الهيده آچيلان رايات ظفر آيانك ايكى‌ده اوبختيار نامدارك عمامهٔ بيضاسيدر .

بعض مورخين ، ايلك اسلام قوماندانى اولان حضرت حمزه‌نك سريه‌سنه — كه بونى‌ده برمقاله‌ده يازه‌جغز — احسان بيوريلان رايتى ، اسلامك ايلك علمى اولمق اوزره كوستريرلرسه‌ده اوعلم ، برحرب

سنجاغنی اولوب لوای تحتیین اسلام اولمدیغی مبرهندر.

§

حضرت بریده ذات اقدس رسالتك قبایه مواصلتی اوزرینه یوردینه عودت ایتمش و (احد) ملحمهٔ کبراسندن صکره مدینه‌ده توطن ایلیه‌رك تکمیل غزوات سنیه‌ده بولنمشدر. اوقویوب یازمسی اولدیغی جهتله کتاب نبوه‌دن ایدی. (جیش اسامه) نك ده علمی طاشیمشدر.

ارتحال پیغمبری‌یی متعاقب بصره‌یه، اورادن جهاد ایچون خراسانه کیده‌رك ۶۲ سال هجریسنده (مرو) ده وفات ایتمشدر، رضی الله عنه.

طاهر المولوی

سیاست شرعیه

٦

تعطیل مجازاتك عدم جوازی — عدلك لزومی

سیاست شرعیه‌ده، سارق و سائر ارباب جرائمدن تعطیل مجازات ضمننده کرك بیت المال وکرك جهت سائره ایچون نه حکام نه‌ده ولی الامرك مال اخذینه صلاحیتی یوقدر. اکر نقد وسائره کبی مال آلنوبده مجازات واقعه تعطیل ایدیله‌جك اولورسه افرادك حکومته قارشو امنیتی سالب ودیکر جهتدن دنی الطبع اولان اصحاب ثروته برباب جنایت کشاده ایتمك دیمك اوله‌جغندن بوندن اجتناب، هیئت اجتماعیه‌نك منفعتی مقتضاسندندر. بوخصوصده آلنه‌جق مال، نقد، رشوتدر حرامدر. وهمده امور ناسك فسادینی موجب اولان تعطیل حدودی پاره‌یه فدا ایتمك منفعت شخصیه‌یی، منافع عامه‌یه ترجیح دیمکدرکه، بوهیچ بروقت تجویز ایدیله‌مز. مثلا برفعل سرقتی ارتکاب ایتمش و بالمحاکمه فعل مذکورك فاعلی اولدیغی مرتبهٔ بداهته واصل اولمش برشخصدن اکر بیت الماله بیك لیرا ویرر ایسه‌ك جزادن سنی عفو ایدرم دیوبده فاعل جرم دخی تکلیفات واقعه‌یه رووی موافقت کوسترسه بوافرادك حکومته قارشو امنیتی سالب بولنه‌جغندن تجویز ایدلمه‌مش وحتی [اذا دخلت الرشوة من الباب خرجت الامانة من الکوة] یعنی برقپودن رشوت کیردیمی امنیت پنجره‌دن چیقار دینلمشدر.

بوسببه بناءً فخر عالم افندمز، رشوت ایله تعطیلی عقوبات وسائر مصالحك ابطال ایدلمسی حقنده‌کی محاذیر متعدده‌نك رفعی ضمننده راشی و مرتشینك رحمت الهیه‌دن مطرود اولدقلرینی بیان ایله امتی تحذیر وتنذیر بیورمشلردر.

جزا قانوننامه‌سی دخی ترویج مرام مقصدیله آلنان نقود وسائره‌نك رشوت اولدیغنی بیان ایله رشوت ویرن وآلان وواسطه اولنلری تحت مسئولیتده بولندیرمشدر.

واحیفا که، دور مذموم استبدادده بعض مستثنیاتندن صرف نظرله محاکم ودوائر بر دار ارتشا کسلمشدی. حقوق صریحه‌سنك طلبی ضمننده چوق کیمسه‌لر محکمه‌یه مراجعت ایتمکدن تحاشی ایدرلر ایدی. چونکه حقی الده ایتمك ایچون آنك اوچ مثلی صرف ایتمك اقتضا ایدیبوردی. بوبابده شکایت ایدلسه ثمره‌دار اولمیوردی. یازیلان لایحه‌لر مظلومانه تضرعنامه‌لر مشتکاعنه اولان مأموره اعاده ایله تشدید ظلمدن باشقه برشیئه‌می منجر اولیوردی؟ حالبوکه شریعت منوره، وهرطرفه تدویری میاد اولمغله برابر ینه الده بولنان لاستیکلی قوانین بوحاللره رضا کوسترمیوردی. کوسترمیوردی اما «ورق مهر وفایی کیم اوقور کیم دیکلردی؟»

شریعت احمدیه «کنتم خیر امة الخ ولتکن منکم امة الخ» کبی بیکلرجه امرلرله امر بالمعروف نهی عن المنکرده بولنه‌رق عدالت، مساوات، حسن معاشرت کبی مکارم اخلاقیه‌یه تشویق ایتمکده وبونلر بر حقیقت بر رسعادت عظمی بولنمقده ایکن هانکیسنه اتباع وشارعك هانکی اثرینه اقتفا ایتدك؟

نفوذ مأمورينله اضاعهٔ حقوقی بزه دین توصیه ایتمه‌مشدی . اخلاق فاضلهٔ محمدی بویله دکلدی .

باقکز اخلاق نبوی‌یه که، برکون کندیسنه بورجی اولدیغی برآدم صحابهٔ کزین حضورنده رداء محمدی‌یه صاریله‌رق الفاظ غلیظه ایله استیفای حقوقده بولنمقله بوحالدن متأثر اولان صحابهٔ عظام درحال داین مرقومك اوزرینه هجوم ایده‌جکلری صره‌ده فم سعادت نبویه‌دن، طوریکز ! « ان لصاحب الحق مقالا » حدیث حکمت مشحونی شرفصادر اولەرق صاحب حق ایچون دینی مطالبه ومحاکمه‌یه دعونله استحصال حقوقه صلاحیت واردر بیورروب داینك تجاوزاتنی مکارم اخلاق محمدیه‌لری مقتضاسی اوله‌رق نظر عفو ایله معامله ایتمشلردر .

ناصل بونی بز بابه بیلورمی‌یز ؟ ایشته بو امت فاضله‌نك نبی محترمی بویله حق بین بویله ناشر عدالت ایدی . بزایسه عدالتی تا اساسندن ییقه‌رق یرینه برهیکل مظالم رکز ایتمش ایدیك .

حالبوکه عدالتسز بر ملت پایدار اوله‌من . حکیم بقراط، عالم، عدالتدن مرکبدر عدالتك انتفاسیله ظلم قائم اولورسه عالم ثابت ومستقر اوله‌ماز دیدیکی کبی اسکندر دخی ملوکك خیرلیسی سنت سیئه‌یی، سنت حسنه ایله تبدیل وشر ملوك ایسه سنت حسنه‌یی سنت سیئه‌یه تحویل ایدندر دیمشدر .

بناءً علیه بساط عدالت برمملکتده منتشر اولورسه اوراده ترقیات و انتظام ومکملیت رونما اولور . یوقسه ظلم واعتساف موجب زوال وسعادتدر . حتی ملك روم قیصرك، خلیفهٔ کزین حضرت عمر بن الخطابك تفتیش ومشاهدهٔ احوالی ضمننده ارسال ایلدیکی رسولك مدینه‌یه مواصلتنده اهالیدن یرینه « ملککز نره‌ده‌در ؟ » سؤال ایتدیکنده بزم ملکمز یوقدر امیرمز واردر شمدی خارج مدینه‌یه چیقمش ایدی دیه جواب ویرملریله شخص مذکورخلیفهٔ کزینی کورمك ایچون خارج بلده‌یه چیقارق تحری‌یه مسارعت ایتدکده شدت حرارت شمسده اویومش ودره‌سنی و ساده اتخاذیله رأس مبارکلری آلتنه وضع ایتمش و اوقدر ترله‌مشکه عادتا ارض یاش اولمش برحالده مشاهده ایدنجه قلبنده خشوع حاصل اوله‌رق « یا عمر ! اجرای عدالت ایتدك . عدلکله امین اولدك، بی پروا خارج بلده‌ده اویویورسك » دیه دین اسلامك حق اولدیغنی اعترافله « رسول اوله‌رق کلمیدم اسلام اولوردم . مع مافیه عودت ایدرك تکرار کلوب اسلام اوله‌جغم » دیه‌رك کتمشدر . [١]

کوردیکزمی عدالتك درجهٔ منافعنی ؟ عدالت پك بیوك شیدر . حتی جناب رسالتمآب افندمز برحدیث شریفلرنده ملك کفر ایله باقی قلور . فقط ظلم ایله باقی قالماز . چونکه عدالت اولورسه رعیه کمال امنیت ایله سعی و اجتهاد ایدر . عدالتدن بیوك بر میزان ترقی متصور دکلدر .

قتاده رضی‌الله عنه [ولا تطغوا فی المیزان] آیتنده‌کی میزاندن مقصود عدالت اولدیغنی سویلیور .

برکون اجرای عدالتك یتمش سنه عبادتدن خیرلی اولدیغی و انصفت مظلوم، زکاة عقل بولندیغی مآلنده‌کی تشویقات اسلامیه تنویر مدعایه برر برهان جلی دکلمیدر ؟

فلا تعجلن بالجور مادمت قادرا
فآخره اثم و خوف عذاب
تنام وما المظلوم عنك بنائم
و دعوته لا تنثنی بحجاب

خلاصه بروتقواده معاونت، حکومتده عدالت، معامله‌ده احسان، اموردە مشاوره جملهٔ وصایای دینیه‌دن ایکن بزبونلرك بریسنیده اجرا ایتمیه‌رك دائما راه شقاوتده بویان اولدق . خیرالامم اولان برملته بونلر یاقیشورمی ایدی ؟

*
* *

[١] تبرالمسبوك فی نصیحة الملوکه باق !

بر کیجه منصور مکهٔ مکرمه‌یی طوافی اثناسنده برذاتك « یارب ! بن روی ارضده بغی وفساددن وحق ایله اهلی بیننه حائل اولان ظلم واعتسافدن درکاه احدیتکه عرض شکایت ایدییورم » دیه ایشتدیکی فریاد اوزرینه درحال شخص مذکوری ناحیهٔ مسجده جلب ایله بودعایه سبب نه‌در دیه سؤال ایتدکده خوف وتلاش ایتمسی اوزرینه ویردیکی تأمینات قویه‌یه بناءً « یاامیرالمؤمنین ! سن امور مسلمینی رعایته وبینلرنده اجرای عدالته مأمور بیورلدیغك حالده بووظیفه‌دن غفلت ایدرك برطاقم ظلمه‌یی اعوان اتخاذ ایلدك . آنلر ناسه، سکا استناد ایدرك انواع ظلم ایتدیلر . اجرای مظالمه قوت بولدیلر؛ مظلوم اولان رعیه‌نك صدای حزینی ایشتمدك . ظالملر آنلرك احوالندن سـنی غافل براقدی » دیمکله منصور اغلامغه باشلایوب کاشـکه بن خلق اولنمیه ایدم » دیه‌رك مظلومه نصرت مظالمه منعه مسارعت ایلمشدر . [۲]

حضرت ابی بکر الصدیق زمان خلافتلرنده ایراد ایلدیکی برخطبه‌لرنده « ای ناس ! بن سزك اك خیرلیکز اولمدیغم حالده اوزریکزه تولیه اولندم اکر حسن معامله ایدرسـه‌م بکا معاونت اکر اساءت ایدرسه‌م بنی ارشاد ایدیکز، چونکه صدق امانتدر کذب خیانتدر . بن الله عظیم الشانه ورسولنه مطیع اولدقجه بکا مطیع اولیکز . معصیتم تقدیرنده بکا اطاعت ایتمیکز » دیه‌رك حسب البشریه وقوع بوله‌جق خطاده ارشـاد ایتملرینی وافراد ملتدن فرقی اولمدقلرینی تواضعاً بیان بیورمشلردر .

ایشته بوحکومت فاضله عدالت وحریت مایه‌یی بویله محافظه ایتمش وفکر استبداد بسلمه‌مشدر . وظلم و اعتسافی ایسـه شـدتله منع ایلمشدر . حتی جناب رسالتمآب افندمز برحدیث شریفلرنده (انصر اخاك الخ) قرداشکه ظالم ومظلوم اولسون یاردیم ایت بیورملری اوزرینه « انس بن مالك » مظلومه معاونت ایده‌لم . فقط ظالمه معاونت ناصل اولور دیه فکر نبوی‌یی استفسار بیورمقله طرف نبویدن ظالمه نصرت کندیسنی ظلمدن منع ایتمکدر بیورلمشدر .

حقیقت ، ظالمك ظلمنه نهایت ویرمك کندیسنك تمادی ایدن افعال قبیحه‌سندن تولد ایده‌جك مسؤلیت مادیه ومعنویه‌یی تخفیف دیمك اوله‌جغندن بوندن بیوك معاونتمی تصور اولنور ؟

بناءً علیه آیات کریمه واحادیث نبویه‌یه نظراً امر بالمعروف نهی عن المنکر ایله مامور بولنمامز، کوره منکراتدن برشی کوریلوبده تغییر اولنمازسه عقاب الهینك تعمیمندن قورقیلور .

حتی بر حدیث شریفده معصیت اخفا اولنورسـه آنجق صاحبی متضرر اولورسه‌ده معصیت ظاهر اولوبده منع اولنمدیغی تقدیرده تولد ایده‌جك ضررلر عمومیدر بیوریلیور . بو سـببه بناءً ظلم ، منکراتدن اولمغله منعی لازمدر . چونکه ظلم معصیت اولمغله آکا انقیاد اولنه‌ماز. « لاطاعة للمخلوق عند معصیة الخالق » کلام عالیسی تنویر مدعایه دال دکلیدر ؟

شـو جهت شایان دقتدرکه ، مظالمه عدم اطاعتده دیکرینه ضرر اولمامليدر . مثلا اصحاب نفوذدن برذات دولتجه ضرر فاحش اولمق اوزره طرح ایدیلان ویرکویی ویرمکدن امتناع ایله کندیسنی ضرردن وقایه ایده‌بیلور. فقط کندیسـندن آلنمدیغی تقدیرده حصه‌سـنه اصابت ایدن مقدار سـائرلرینه تحمیل اولنه‌جق ایسه ضرر اولدیغی بیلدیکی حالده ویرمسی لازمدر. چونکه مظلومه معـاونت ایتمش اولور . حتی درمختارده [دفع النائبة والظلم عن نفسه اولی الا اذا تحمل حصته باقیهم]دینیله‌رك مسئله تصریح ایدلمشدر .

بوندن منفهم اوله‌جغی اوزره خصوصات سـائره ظلمه اعانت موجب مسؤلیت اولوب هرخصوصده اجرای عدالت لازمه‌دندر . « مابعدی وار »

تمیز جزا ضبط کتبه‌سندن
ابن حازم : فرید

[۲] منهج المسلوك فی سیاسة الملوك صحیفه ۱۳٤

سعيك مشروعيتی

—

اشرف مخلوقات اولان انسانك مزيت بالاترينی اقتضاسنجه سائر مخلوقاته نسبتله دها چوق احتياجی بولنديغی معلومدر .

جناب حق رزاق عالمدر كرچه بوقضيه مسلمدر لاكن اسباب معيشتمزك استحصال واستكمالی سعيمزه وابسته قيلنمشدر .

توسل اسباب ايسه مانع توكل دكلدر « وان ليس للانسان الا ما سعی » حكمت جليله‌سنی درپيش ايدرك چاليشوب چباله‌يه‌رق تامين معيشت ايتمك لازمدر حتی پدرلرندن موروث وياكندی سعيلريله مكسوب اولان ثروتلری سايه‌سنده هردرلو احتياجلرينی تدارك ايتمكه مقتدر بولنمش اولان كيمسه‌لر بيله سعيدن كف يد ايتمه‌مليدرلر .

سعی انسان ايچون بروظيفهٔ شرعيه اولديغی كبی حياتك لذتی دخی سعی ايله‌در بناءً عليه نوع بشر خلقةً چاليشماق اوزره يارادلمش برمخلوق ممتازدر . اكر نظرمزی حيواناته دخی عطف ايده‌جك اولور ايسه‌ك اونلرك دخی برنوع چاليشماق اوزره بولندقلرينی كورورز ازجمله آريلر قرنجه‌لر بوبابده انسانلره بردرس عبرت ويريرلر علی الخصوص دين اسلامده انسانلر اولاد وعيالنك قوت يوميه‌سنی تدارك ايدرك مأجور ومثاب اولملری حقنده تبشير بيورلمشدر كرچه قناعت ايی شيدر لاكن جمعيت اسلاميه‌نك امنيت ماليه واستقباليه‌سی حصولندن صوكره اوله‌بيلير يوقسه زمانك ساعت بساعت ايلری سوق ايتديكی اقوامك احوالدن غفلت ايدوب قناعتكارلق ايديورم ديه كوشهٔ عزلته چكلمك اخوان دينی مستفيد ايتديرمه‌مك واوحال مسكنتی، موافق رضای باری بيله‌رك آندنده برامداد معنوی وفيض روحانی بكله‌مك شرعاً وعقلاً منفور ومذموم برحالدن باشقه برشی دكلدر .

خلاصه بوكونكی كونده قبلهٔ حاجاتمز دولت وامت اسلاميه‌نك سلامتی جهتی اولمق لازمدر « يوزمزی او كعبهٔ عليايه توجه ايله هر صنفمز بولنديغی حاله قانع اولميوب اومقصد اقصايه طوغری قوشه قوشه كيتمه‌ليز يعنی علمامز بقای موجوديتمزه متعلق علوم عسكرمز زمانك احتياجنه كوره فن حربی چفتجمز زراعتی تجارمز تجارتی اصنافمز بولنديغی صنعته عائد صنعتی نتيجهٔ كلام هرفرد مكلف اولديغی وظيفه‌سنی ممكن اولديغی قدر ايلريلته‌رك جمعيتمزك حيات ماديه ومعنويه‌سنی محافظه‌يه كافل اوله‌جق قوت تداركنه سعی ايتمه‌ليدر يوقسه هركسك اختيار قناعت ايدوب كوشه‌كير انزوا اولمسی لايق اولمد يغندن جمله‌مز موظف اولديغمز وظيفه‌لريمزی حسن ايفا خصوصنده جانسپارانه غيرت ايتمه‌مز لازمدر چونكه آنافآنا تجدد ايدن طرز مدنيت جهان انسانيتی وقانون معيشتی برطرز جديده افراغ ايتدی بوكون هپمزجه معلومدركه دور استبدادك ضرباتندن بری‌ده سيئهٔ عطالت ايدی حالبوكه عطالت مضايقه‌يی توليد ايدر مضايقه ايسه وجدانی تزيين ايدن احتساسات حسنه‌يی ابطال ايله الك نهايت انسانی تسئل كبی بردركهٔ مذلته سوق ايدر شوقدركه تسئلك سببی مطلقا عطالت اولميوب اسباب معيشتنی تداركدن عاجز ومحروم اولان ابنای جنسمزه اساسا معاونت فريضهٔ ذمتمز اولوب اعتياد وتربيهٔ فكريه‌نك دخی بوخصوصده دخلی بولنديغی غير قابل انكاردر بوسببه‌مبنی الی اياغی طوتار وكوجلی قوتلی اولوب دست تسألی اوزاتمش كيمسه‌لره ويريلن صدقه‌نك نفعی اوله‌ميه‌جغی كبی معصيتده اشتراك ايتمش اولور . بناءً عليه ترقيات ماديه ومعنويه‌مز خصوصنده آتشمير ساق اهتمام ايله غيرت ومدار ترقی اوله‌جق اسبابی استحصاله بذل مقدرت ايلمك فريضهٔ ذمتمزدر .

فاتح درسعاملرندن
محمد طيب

« پان اسلاميزم »

جمعيت عموميهٔ اسلاميه

بوندن ايكی سنه مقدم هندستان مسلمانلرندن وارباب قلم وفضلای بنامدن شيخ مشيرحسين قدوای وشيخ عبدالقادر افنديلرك درسعادتی زيارت ايتدكلری برچوق ذواتك خاطر نشانی اولسه كركدر . بوزمانده ايديكه محرر عاجز برقاچ كره ذوات مشار اليهما ايله ملاقات ايتمش ايدم .

موی اليه شيخ مشير حسين ؛ ١٩٠٣ تاريخنده مشاهير حقوق شناسان اسلاميه‌دن دوقتور شاه عبدالله المأمون سهر ورديك رياستنده لوندره‌ده تشكل ايدن وبتون عالم مدنيتجه كسب اهميت ايليان « پان اسلاميزم جمعيتی »نك باش كاتبی اولوب « پان اسلاميزم » عنوانيله غايت بليغانه وعالمانه انكليزجه اوله‌رق بررساله تأليف ونشر ايلمشدر .

يتمش آلتی صحيفه‌دن عبارت اولان بو كوچك اثر ١٩٠٨ تاريخنده شباطده طبع اولنمشدر .

بوزمانده دولت عليه ايله انكلتره مناسباتی برمعتاد پك كركين بروضعيتده اولديغی كبی هندستانده ده اغتشاشات كمال شدتله توسع ايدرك مصرده دخی فرقهٔ احراران بتون قوتيله انكلتره حكومتی عليهنده آثار ناخوشنودی كوسترمكده ايدی . فی الواقع اثر مذكور يازلديغی وقتده عالم اسلام پك مدهش ومظلم بروضعيت سياسيه‌ده بولنيوردی . تركيا قهر استبداد سائقه‌سيله اوروپا نظرنده امنيت وحيثيتی بسبتون غائب ايدرك هرطرفدن تماميت ملكيه‌سی وحتی موجوديت مليه‌سی تهديد اولنمقده ايدی .

فاس قطعه‌سنده داخلدن سرزدهٔ ظهور اولان اختلال خونريزانه وخارجده‌ده اوروپانك انتريقه‌لری ومداخلهٔ تجاوزكارانه‌سی آفريقاده‌يكانه برحكومت مستقلهٔ مسلمه اولان بوحكومتی‌ده صوك دركهٔ اضمحلاله كتيرمشدی .

ايرانده دخی محمدعلی شاهك حركات مستبدانه‌سی واصول مشروطيته‌اولان خصومت وتجاوزاتی اوديارده بيوك براختلال ايچنده براقمشدی . والحاصل كرهٔ ارضك هر كوشه‌سنده وهرقطعه‌سنده كی مسلمانلرك حالی غايت اليم وپريشان ايدی .

اشته بو وثائقی ، بوحقايقی نظر دقتدن كچيردكدن صكره آشكاردر كه قلبلری نار غيرت دينيه ايله سوزان اولان جمعيت عموميهٔ اسلاميه اعضالری ، هر برده كمال فعاليتله مسلمانلرك ومسلمان حكومتلرك حقوقنی كرك نطقلرله و كرك قلم ايله مدافعه ايديورلردی .

زنجير استبداد ايله هرطرفی باغلانمش اولان ترك مسلمانلرينك علماسی ، فضلاسی دينی حمايه ايتمك حقيقی قوجاقلامق كبی تشبثات دينيه‌يه صرف مساعی ايده‌مدكلری زمانده بوجمعيت محترمه منتسبی بودين مبينك قهرمانلری هر برده احكام قرآنيه ، حقايق اسلاميه‌يی وعلويت محمديه‌يی السنهٔ متعدده ايله نشر ايديورلردی . دوقتور شاه عبدالله المأمون بوعصرك الك بيوك مسلمانلرندن عد اولنمغه بحق سزاواردر . تأسيس وترتيب ايتديكی جمعيت مقدسه‌نك آمال ومقاصدی‌اوقدر عالی اوقدر منافع اسلاميه‌يه خادم اوقدر مدنيت حاضره انسانلرينك اخلاق واصول اجتماعيه‌لرينك اصلاح واكمالنه ساعی‌دركه بوبابده ايديله‌جك تمهيدات وبيانات نه‌قدر تطويل ايدلسه اكلاتيله‌ماز . برصوك بش آلتی سنه‌ده « پان اسلاميزم » جمعيتی فوق العاده توسع وفعاليتی‌اظهار ايتمشدركه : حتی بوندن‌طولايی انكلتره رجال سياسيونی بيوك بر انديشه وتلاش ايچنده قالمشلر — وباخصوص هندوستانده والیٔ عمومیٔ سابق — مشهور لورد كوزونلر مصرده معروف لورد قرومرلر ولوندره‌ده سيرادوارد غره‌ی‌لر پك زياده دوچار توهم اولمشلردی . بوجمعيتده

برچوق مهتدی اوروپالیلر وامریقالیلر دخی بولنوب انلرده اسلامیتك ترقی وانتشارینه فوق العاده غیرت ایلمکده ایدیلر .

ایشته لوندره‌ده دین مبین احمدی ایله تشرف ایدن مرحوم لورد ستانله‌ی ولیورپولده مهم برمسلمان جمعیتنه ریاست ایدن فاضل شهیر عبدالله کوییلیام افندی وفلیپین جزائرنده امریقا قونسولوسی جنرال سابق مهتدئ نامدار محمد ویب افندی بومقصد عالینك پیشوالرندندر. محمد ویب افندی بیك درلو مشكلات اقتحام ایدرك امریقاده برقاچ سنه‌دن بری توسیع ونشر اسلامیتله مشغول اولمقده‌در. برچوق ارباب علم وعرفانی دین مقدس احمدی‌یه ادخال ایتمکه موفق اولمشدر . یدعاجزیده بولنان اثرده محمد ویب افندی‌یی فوق العاده مدح واطرادن صکره مساعئ مذکوره‌لری سایه‌سنده اسلامیت امریقا قطعه‌سنده انکلتره‌دن دها زیاده مترقی برحالده اولدیغنی بیان ایدیور. شیخ مشیر حسین آلمانیا مسلمانلرندن بحث ایدرك دییورکه :

« آلمانیا مسلمانلری میاننده الك محترم وذی نفوذ واتحاد اسلامك صوك درجه مروجلرندن بولنان ذات محمد عادل شمیز دومولین‌در حقیقةً آثار باهرهٔ اسلامیه ناصیه‌سنده لمعان ایدن بوذات الیوم درسعادتده‌در .

پارسده دخی قوتلی وغایت مترقی براسلام جمعیتی تشکل ایتمشدر. بوصوك زمانلره قدر کتبخانه‌لر طولیسی آثار غیر لایقه تألیف ونشر ایدن آوروپالیلره بوجمعیت عمومیهٔ اسلامیه‌نك مساعئ دیندارانه‌سی سایه‌سنده اسلامیتك انسانلری هرنوع سعادته نائل ایده‌جکی آکلاتیلمق ودین اسلامك ، ادیان سائره کبی علوم ومعارفله دوچار ضعف اولمسی دکل مدنیتله تعالی وترقی ایده‌جکی کورلمش ومحمدیلك علیهنه یازیلان کتابلرك غرضدن بشقه برشی اولمدیغی بیلدیرلمشدر .

ابتدالری « پان اسلامزم » نامی اوروپالیلری بالخاصه انکلیزلری وفرانسزلری بیوك برخوفه، براندیشه‌یه دوشورمشدی . بونك سببی ایسه واضحدر . چونکه [پان] لفظ یونانیسنك معناسی « کلی، عمومی » دیمکدر . اشته اسلاملر اچنده عمومیتله براتحادك وبرفکر تجددك نامندن بیله اورکدیلر. لکن جمعیتك آمال ومقاصدنی صکره‌ده بحق نه درجه‌یه قدر غایت خیر خواهانه ومسالمت پرورانه اولدیغنی آکلامغه باشلادیلر .

« عمومی اسلام جمعیتی »نك آمال ومقاصدی اوچ ماده‌دن عبارتدر .

برنجی مقصد : صرف عالم اسلامك منافع مادیه ومعنویه‌سنه خدمت ایتمکدر. بوده تعمیم معارف، توسیع تجارت ونشر علوم دینیه و اسلاملرك حقوقنی، شرفلرنی ورفاه وسعادتلرینی مدافعه ومحافظه ایتمه‌سنه غیرت ایتمکدن عبارتدر. شیعیلر ایله سنیلر آراسنده من القدیم موجود اولان وآساساً سیاسی براختلافك نتیجه‌سی بولنان عدم ائتلافك ازاله و برطرف ایدلمسی جمعیتك الك مهم مقصدلرندندر .

ایکنجی مقصد : جمعیت اسلامیه ممالك متمدنه‌ده حقائق قرآنیه‌یی نشر و ارباب تدقیق وتحرینك نظار دقتنی حقیقت وجدانیه‌یه طوغری دعوت ایتمکدر. بووادیده شبهه‌سزدرکه جمعیت مقاصد مقدسه استحصالنه مطلق موفق اوله‌جقدر . برکره دین اسلامك نه قدر نقلاً وعقلاً وطبیعةً موافق اولدیغی دوشونیلیرسه دیکر طرفدن ده عالم خرستیانیه مدنیت حاضره‌سنك شرب وعشرته قمار وعمومخانه‌لره مساعده ایلدیکندن طولایی اخلاق عمومیه‌یی صوك درجه‌ده اخلال وروابط ازدواجیه وحیات بیتیه‌یی بتون برباد وهلاك ایتدیکی ده کوریلور. بناءً علیه اسلامیت امرایتدیکی اخلاق حمیده‌سی واسطه‌سیله اوروپا وامریقا اقوامنی بیوکلر بلادن قورتاره بیلیر . الیوم انکلتره‌ده وامریقاده وسائر اوروپا ممالکلرنده پك چوق موحدین دینلان (یونتریان) جماعتلری موجوددر . بونلر دین نقطهٔ نظرندن اسلامه دها یقین‌درلر . تدقیق ادیانله اشتغال ایدن آوروپا ارباب فنون وعلومنك

برچوقلری وحدانيت الهيه‌يی مقر اوله‌رق تثليثه ارتق اعتقاد ايتميورلر . ايشته « پان‌اسلامزم » جمعيتنك وادئ غی وضلالتده پويان اولان ابنای جنسمزی صراط مستقيمه دلالت ايتمه‌لری بر وظيفه دكلمی ؟

بو كون اوروپانك طلاق محكمه‌لرنده افشا اولنان رذالتلر ، قمارخانه‌لرك نه‌قدر خانمان ييقمش اولديغی ونه‌قدر ارباب ثروت افلاس ايدرك نهايت يا انتحار ياخود تجنن ايدرك تيمارخانه‌لره كوندرلديكی مستغنئ عرض وبياندر .

بناءً عليه بيكلرجه عفتی محو ايدن مقارنت غير مشروعه محصولی اطفالك صيانت انسانی وبو كبی فنالقلرك منعی ضمننده اسلاميتك اوروپاده تعميمی فريضه‌دندر .

جمعيتك اوچنجی آمالی ده انكلتره ايله خوش كچنمكدن عبارتدر . حتی انكلتره ايله تركيا آره‌سنده براتفاق توصيه ايديبور .

شيخ حسين انكليزلره قارشی برطاقم اعتراضاتده بولنيور . برطرفدن تركيايه قارشی برودت كوسترمك ايله برابر حكومتی دائما ازعاج وتضييق ايتمه‌سندن ، ديكر طرفدن ايسه سكسان ميليون مسلمانلری متجاوز تبعه‌سی اولديغی حالده انكلتره‌حكومتی شمدی‌يه‌قدرهيچ برمسلمانی مسئول برمأموريته تعيين ايتمه‌مسندن شكايت ايديبور . حال بوكه دولت عليه يالكز لوندره‌ده قاچ‌دانه خرستيان تبعه‌سندن سفير تعيين ايتمشدر . رستم پاشالر موسيورس پاشالرو كذا ايران‌حكومتی پرنس ملكوم‌خانی لوندره سفارتنه تعيين ايلمشدی . لكن عصرلرجه هندوستانه مالك اولان انكلتره برمسلمانی نظارته‌ياخود سفارته تعيين ايتمه‌مشدر . بوعدم اعتماد وامنيتك ايی بر پولتيقه اولمديغنی ادلۀ قويه ايله اثبات ايديبور . انكلتره حكومتی اكر بحق روح اسلاميتی آكلارسه مسلمان تبعه‌سندن پك بيوك استفاده‌لره نائل اوله‌جغی مسلمدر .

عربستان چوللرنده سرسريانه دولاشان عرب قومی ، دنيانك اك مدهش وقوی الشكيمه اولان روما و ايران ايمپراطورلغنی مضمحل ايدن دكلمی ايدی . عالمی حتی اوروپايی بر صاغلام مدنيته سوق ايدن ونور معرفت ايله جهانی شمالدن جنوبه وشرقدن غربه قدر تنوير ايدن ينه او عرب ملتی دكلمی ايدی . نه‌دن بويله اولدی ؟ اسلامك يالكز قلنجی برايش كورمز . دين اسلامك روحی جانی وقوۀ معنويۀ شفا بخشاسيدركه مسلمانلری شجيع غيرتمند ومنور وخلوق ايتدی .

اشته ينه بو دينك بو شريعت غرای محمديه‌نك روح بخشا قدرتيدركه اسلاملر بركره خواب عطالت وغفلتدن اويانسونلرده عين مرتبه‌يه بتكرار واصل اوله‌جقلردر . بو صورتده انكليزلر اهالئ اسلاميه‌نك صداقت وشجاعتلرينه امين ومعتمد اوله‌بيليرلر .

محررمز انكليز قومنك ذكا ودرايت طبيعيه‌لرينی وكذا مشروطيت وعدالتپرور اولدقلرينی ذكر ايتدكدن صكره بوقوم نجيبك بالآخره اسلاميتی در آغوش ايده‌جكنی آثار زمانه‌دن وعلامات موجوده‌دن استدلال ايديبور .

بناءً عليه تركار قانون اساسی‌يی استرداد ايلدكلرندن آرتق فيمابعد راه‌ترقيده خطوه انداز تعالی اوله‌جقلری طبيعيدر .

عبدالاحد داود

ادبيات

تعدد زوجات

ايكی قادين آره‌سنده محاوره

حالی صورميورسك آه خانم
كندمه يار صانديغم زوجم
اوستومه اك نهايت اولنه‌جك
آه چلدم بنم بيوكمش پك

خاطرمدن كچردی محو اولمق
بوكا ويرمزدم احتمال انجق
سزه كلدم ، اولورمی بيلمم؟ شو
دردمه چاره محترم قومشو
سزده كرچه قادينسكز لكن
كوركوكز فضله فكركز كسكين
رأيكزدن بوكون دكل هربار
اولورم مستفيد ومنتدار
بكاده باقمق ايستيور او، ينه
باقه‌مام يوقسه عالمك يوزينه
اوله‌ماز يوق ... صاقين ها ... باشقه قادين
آلمسون ، آكمسون يانمده آدين
پك آغيردر بوحال ، وجدانه ،
عزت نفسه ، حس نسوانه
هانی بش آلتی كونده بر اقشام
قارشيده قالمش اولسه آلديرمام
اوزمان زوجمی چالان آلچاق
چيقاماز قارشيمه رقيب اوله‌رق
يوزينی كورمم ، اسمنی بيلمم
صايارم اويله بر وجودی عدم
شرع وقانون ايلمز تأمين
اوكا برحق ذی اساس ومتين
بوكا كوكلم موافقت ايلر
بويله‌در ذاتاً اكثری بكلر»
— :
زوجك اولمسی نيچون نفسه
كوچ كليرده، سفاهت ايلرسه
دها كوچ كليور سزه قلبا
بوخطايه تأسف ايتدم بن
برقادين فرض ايدك كه بی عفت
زوجی‌ده ويرميور اهميت
خلق ايچنده يوزی قاره ، بو دنی
اركككه بكزه‌مزمی يا ، عينی
عرض وناموس وحال وموقعجه
زوجی خارجدن اوتلايان زوجه
سزجه بونلر اكرچه همشيره
متقابل دكلسه يكدكره
نه‌قدر انحطاط حسيات ؟
عزت نفسكز بومی ؟ هيهات
بزده اولسه خدانكرده بوحال
كوزمز كورمسون‌ده ..... ، ديرمی رجال
منكسردر ديمك كه بالانصاف
عزت نفسمز نه‌لازم لاف
قلب ووجدانه كوچ كلن شی : بر
حقه برحقسزك تجاوزيدر
حق مشروع ايله كلن اورتاق
باشم اوستنده بر بولورسه احق
نته‌كيم دادره ديكر دادر
ابوبنده اشتراك ايلر
شركتنده فقط دكل غاصب
كه اوله عار وخجلتی موجب .
ايكی اولن ديمز طورورکن دين
مقصدی نسلدر ويا تحصين
ايكی اولمسی قوران اركك
ممكن اولمزسه فحش ايدر لاشك
زوجه‌سيچون بودفعه‌كی شركت
دها بدتر مخل حيثيت
— :
هر ايكی ايشدن ايتسون استنكاف
جانی يوقمی قادينلرك ؟ انصاف
قاتلانير هر جفايه چونكه ضعيف
جنس غالب الندە جنس لطيف
— :
غلطك منشائی مقايسه‌در
هيچ اولورمی قادينله اركك بر

صانعه تفريق ظلم ايدر
فطرت اقتضايدر ، جبليدر
غالبا ، برسببده ايشته بودر
غالبك حق امتيازى اولور
دوندرير هب امور دهرى ذكور
خدمات ذكور نا محصور :
بتون اعمال صعبه، حرب وجدال
جر اثقال و قلع و قمع جبال
عدم التفات الايش
ميله صلح وصلاح و آسايش
اهتمام عواقب و غايات
احترام جميع جديات
حب نصفت ، حمايت ضعفا
انقياد وظيفه ، عهده وفا
آن ادبارده متانت قلب
جد ايله امر صعبى اسهله قلب
حيدرانه جلادت اتمكلك
آدى اوستنده : اركك ، اركككلك ،
رفعت همت ، احتياط وثبات
حزم ومكنت ، عزائم نيات
حل وعقد معظمات شئون
ضبط سر منزل علوم وفنون
شو مزايا نساده يوق البت
قالق اوزره خواص نسويت
قول مستأنثينه آلدانمه
باقمه سن اوچ خانله بش مادامه
نيد سيقش ونفوس وحمل ومخاض
بزه مخصوص برطاقم امراض
ايله مشغول ايكن اولديغمز
زوجمز ايدر تقيد يكمز
هم بوحالات ايله تغير ايدر ،
بوزولير حسن وا تمز يرير

ثيب و بكر و مادر مولود
بوتفاوت رجالده مفقود
قادين اسكير خلاصه ، ارككلر
يكيدرلر زمان شيبه قدر
ايشته رجحان خلقته مظهر
بولنوركن ايديلسه ارككلر
برقادينله قناعته مجبور
بوسفر كنديلر اولور مغدور.
سنه ده برچوجق طوغورسه ق بز
اوتوزى قرقى بولهدن بيته ريز
عدد طمثى اوزره بر اركك
قاچ بيك اولاده مالك اولسه كرك

چوق چوجق چوقده مصرفه محتاج
اوله رق ثروتى ايدر تاراج

ازدياد نفوس ثروتدر
باعث عز ملك وملتدر
هانكى بريرده سعى اوله معتاد
اولمز اولاددن كوزل ايراد
كلهلم بز دمينكى بحثه ينه
فرق حال رجال ونسوانه :
حفظ عفت نساده غالبدر
بوكا بك آز رجال اولور قادر
باق اناثى آچيق كزن يرلر
عادتجه بيله على الاكثر
اركك اتمكده عرض دادوستد
احتياجى ديمك دها مشتد
بى محابا رجاله عرض طلب
برقادينلدن صدور ايدرمى عجب
بوبابه ايشلرده اونلرك، مطلق
نسبةً ضايعاتى چوق اولاق

ایدییورسه جسارتن نقلیل
قادین اسکیر دیمشدم ایشته: دلیل
فحش زوجی بهانه ایلیه‌رك
زوجه ایسترسه افتراق ایتمك
سویلیورلر فرانسه‌ده بوطلب
عد ایدیلمز ایمش طلاقه سبب
زوجه مخصوص اولان سفاهتدن
دیمك اغماض عین ایله رسماً
احتیاجی زیاده اولدیغنی
معترفدر فرانسه قانونی
مسلمانلق ایسه باقك نه دیيور :
[برتعددمی اختراع ایدییور]
ایشته ارکك بتون مللده مدام
قالمیور برقادین ایله مادام
بوملوث معیشتك یرینه
ویریكز شونلری بری برینه
بیكنه قالسه ارکك اولمزمی ؟
او قادینلرده اولسه اوخانمی
ابتدا کی خانمده عقل سلیم
صاحبیسه شو حقی بالتسلیم
زوجنك عفتیله فخر ایتسون
ذات قرنین اولان نسایه بتون

§

منع وتجویز کثرت زوجات
بحثی حقنده ایشته بعض نکات
صورارز شمدی اهل امعانه :
— بالعموم اولمق اوزره — نسوانه
مرحمت فکری ، بخش حیثیت
غیرتی هانکیسنده‌در ؟ دقت !

مصطفى صبری

مجلس مبعوثانك كشادينه برتاريخ بليغدر

يا بيان الحق فاصدع ناطقا بالذى تؤمر اذ زال الخفا
بعثت ملتنا ساداتها وبآرائهم الكل اكتفى
سترى السعد بهم او طاننا وبهم ملتنا تلقى الشفا
خدمة القانون آقدامهم وبهم يظهر شرع المصطفى
ان هذا اليوم يوم اسعد عرف الحق به من عرفا
فتح الرأى به ابوابه بيدالاكياس والجهل اختفى
من دنايا غرض النفس عروا فكسوا ملتهم حسن الوفا
زارهم سلطاننا مفتتحا بالهنا مجلسهم مؤتلفا
كلهم اضمر فى وجدانه خدمة الحق وكل حلفا
سيكون الحق فيهم قائما ويرى المبطل انواع الجفا
حيث قال الحق فى تاريخهم مجلس الملة بالفتح صفا

١٣٢٦

حافظ صحيح البخارى المولوى
حافظ عثمان دده الموصلى

اخبار داخليه

(مبعوثانك خلاصهٔ مقرراتى)

بوهفته ظرفنده مضابط انتخابيه و اوراق اشتكا-ئيه‌نك تدقيقى — مجلسه تبريك ايچون كلان تلغرافنامه‌لرك قرائتيله لازمكلان جوابلرك اعطاسى — نطق افتتاحى‌يه ويريله‌جك جوابك احضاريله طبعى — بنغازى مبعوثى يوسف شتوان بكك مساوئ شهرتنه مبنى مجلسه عدم قبولى — رئيس نامزدلرينك قرعه ايله تعيينى و رأيلرك طوپلانمسى كبى مسائل ايله اوغراشلمش ورئيس نامزد-لكنه اكثريتله قبول اولنان ذواتدن ارادهٔ سنيه ايله

احمد رضا بك رئیس اول وادرنه مبعوثی طلعت بك رئیس وكیلی تعیین بیورلدیغی كبی رئیس وكالت ثانیه‌سی ایچون دخی اكثریت قازانان نجیب دراغه وروحی الخالدی بكلرله اریستیدی پاشا میانندن بری دردست تعیین بولنمش ودونكی پازار كونی مذاكرهٔ عمومیه جریان ایتمیه‌رك شعبه‌لرده نطق افتتاحی ایچون تنظیم اولنان مضبطهٔ جوابیه اوزرینه تنقیدات ومذاكرات ایله اشتغال ایدیلمشدر .

متفرقه

مجلس مبعوثانك رسم كشادی مناسبتیله كذرگاه همایونده بولنان افراد عثمانیه ومبعوثان ملت طرفندن حق پادشاهیده ابراز اولنان آثار حرمت پك زیاده محظوظیت شاهانه‌یی موجب اولمشدر .

§ شهزادكان حضراتندن بعضلرینك علوم وفنون عسكریه‌یی تحصیل ایتمك اوزره مكتب حربیه‌یه دواملرینه ارادهٔ سنیه صادر اولمشدر .

§ تحصیل ابتدائینك اهمیتنی تقدیر ایدن بكلربكی حمیتمندانی بكره‌ اً اجتماع ایله ایچلرندن بر معارف قومیسیونی تشكیل ایله شمدیلك برنمونهٔ ترقی مكتبی تأسیس واك معقول براصول تدریسی تطبیق ایتمك عزمنده بولندقلرندن وبوایسه جداً شایان تقدیر احوالدن اولمغله بكلربكی اهالیسنی عن صمیم القلب تبریك ایلرز .

§ فن تعبیه تعلیم ایلمك وارکان حربلك وظیفه‌سنی كوسترمك ایچون مكتب حربیه‌یه آلمان معلمی جلبنه قرار ویرلمشدر .

§ مجلس اعیان اعضالغنه تعیین اولنان خزینهٔ خاصه ناظر سابقی اوخانس پاشا عارضهٔ وجودیه‌سنه مبنی استعفا ایتمشدر .

§ حبسخانهٔ عمومیده مخل انضباط احواله جرأت ایدنلر حقنده تعقیبات قانونیه اجرا ایدلمكده‌در .

§ آلای منتیلریله طابور امامارندن باب مشیختجه استیفا ایدلمكده اولان برات واعلام وقیدیه خرجلرینك بعدما نصف درجه‌سنده استیفا اولنمسی شورای دولت ملكیه دائره‌سنجه تحت قراره آلنمشدر .

§ دوائر مركزیه‌جه اجراسی مقتضی تنسیقاته عائد دفاترك تنظیم واحضاریله مجلس مبعوثانجه تدقیق ایدلمك اوزره طلب وقوعنده كوندرلسی ایچون امر ویرلمشدر .

§ بیروت كمركی انبارلرینك احتیاجات محلیه ایله متناسب صورتده توسیعی اسبابنك استكمالی لزومی انكلیز تجارت اوطه‌سی ریاستنجه رسومات امانتندن التماس قلنمشدر .

§ آنارشیستلر حقنده كویا حضرت پادشاهی‌یه ژورنال ویرلدیكنه دائر یكی غزته‌نك ۷ كانون اول سنه ۳۲٤ تاریخلی ویوز یكرمی ایكی نومرولی نسخه‌سنده مندرج فقره‌نك اصل واساسی اولمدیغی رسماً تكذیب ایدلمشدر .

§ شهزاده دولتلو نجابتلو نورالدین افندی حضرتلری مكتب فنون حربیه سواری شاكردانك تعلیملرنده قوللانلمق اوزره مكتب مذكوره بوكره آل رنكده برراس آت اهدا بیورمشدر .

§ شهزادهٔ جوانبخت دولتلو نجابتلو عبدالمجید افندی حضرتلریله حرم عالیلری دولتلو عصمتلو خانم افندی حضرتلری طرفندن هدیهٔ شتائیه‌یه مخصوص اولمق اوزره ٤۰۰ فانیله كوملك ایله ۲۰۰ چفت بوك چوراب ارسال بیورلمشدر .

كاتب واداره مأمورلرینك تعیینی مقام ریاسته عائد بولندیغنه

§ اعیان ریاست ثانیه‌سنه احمد مختار پاشا تعیین اولنمشدر .

§ مجلس عمومیٔ بلدی برنجی دفعه اوله‌رق تشکل ایتمشدر .

§ دونانمای عثمانینك تنسیق واصلاحی ضمننده انکلیز بحریوندن قونترآمیرال غامبلك ایکی سنه مدتله وسنوی اوچ بیك لیرا معاشله جلب واستخدامنه مجلس وکلا قراریله ارادهٔ سنیه صادر اولمشدر .

عالم اسلامیت

مصر

لورد قرومه‌ر ماه حاضرك اون آلتنجی کوننده « نه‌تی‌قلوب » ده، مصره دائر مهم برنطق ایراد ایتمشدر. لورد قرومه‌ر کندوسنك اوله‌دنبری مصرك اشغالی طرفداری اولمادیغنی والیومده عین فکرده بولندیغنی . مع‌مافیه انکلتره‌نك برکره صپانی النه آلمش بولنمقله آرتق کیری‌یه دونمیه‌جکنی ، اوزون اوزادی‌یه بیان ایتدکدن صکره دیمشدرکه « مصرلیلرك افکار مفرطه اربابی پك جاهلانه طورانیورلر . انکلیزلرك توجهات عمومیه‌سنی قازانمق ، وحتی مصره دوست اولانلرك مودتنی محافظه ایتمك خصوصنده آنلر سعی ایتمه‌لی ایدیلر . حالبوکه آنلر بالعکس، دائما انکلتره علیهنده حد و حسابسز مفتریات و یالانلر نشر ایتدیلر . بونلرك شوحرکتلری « پان اسلامستلر » طرفندنده ترویج اولنمقده وتحریك ایدلمکده‌در » .

لورد قرومه‌ر مع‌الاسف حالا پان اسلامستلرك مقاصدینی آکلامایور . زیرا نطقنه شوطرزده دوام ایله ادارهٔ لسان ایدیور :

— « مصرده ایکن بن بالدفعات پان اسلامیزمك توسعندن راپورلرمده بحث ایتمش ایدم . بوجمعیتك آمال ومقاصدی اجناس مختلفهٔ اسلام میاننده براتحاد و اتفاق استحصالیله اوروپالیلره وعالم خرستیانیه علیهنه برقیام عمومی نشر ایتمکدن عبارتدر . بوتشبثاتی‌ده تحریك وتشجیع ایدن استامبول ایدی . انقلاب عظیم عثمانی پان اسلامیزمه بیوك برضربه اوردی . زیرا استانبولده یوکسك معاشی اولان کیزلی مأمورلر، آرتق بادهوا برمأموریتده دوام ایده‌میورلر . آنکچوندر بو صنعی جمعیت توقی وتنزل ایتمکه باشلامشدر . »

لورد قرومه‌ر، آکلاشیلان ، خفیه‌لر و استبداد طرفدارانی « پان اسلامیزم » مؤسسلری ظن ایدیور . ویا اویله‌ظن ایتدرمك استیور. بزایسه بونلری اسلامیت ولوازم اسلامیت اولان مدنیت وحریتك مخربلری بیلیورز. بوحقیقتی مصر مسلمانلرنده بیلمیان یوقدر ظننده‌یز . پان اسلامیزم بر وحدت معنویه‌در. هیچ بروقت وحدت مادیه‌یه منجر اوله‌ماز . بونی پك اعلی بیلان لوردك بوغریب صورتده‌کی ادارهٔ لسانی بزه پك غریب کلیور .

لورد قرومه‌ر ترکیا انقلابنی تقدیر ایتدکدن صکره دیورکه :

« ترکلر ایله مصرلیلر آره‌سنده بیوك برفرق واردر . ترکلر مستبد وظالم بر بیوندوروغی قیره‌رق کندیلرینی آزاد وتخلیص ایتمکه موفق اولدیلر. حالبوکه مصرده ظلم واستبداد یوقدر . »

نهایت لورد قرومه‌ر . مصر فرقهٔ احرارینك آرزو ایلدکلری اصول مشروطیت ومشورتك علیهنده اولمادیغنی یالکز حکومتك احتیاطکارانه وماهرانه حرکت ایتمه‌سنی ومصر اهالیسنك اصول مشروطیتی تعلم ایتملرینی واکا آماده اولملرینی توصیه ایدیور .

*
* *

§ عثمانلی پارلمنتوسنك کشادی مناسبتیله بتون مصرده فوق‌العاده شنلکلر اجرا ایدلدی . خدیوك امری اوزره قاهره ، پورت سعید واسکندریه‌ده کی بطاریه‌لر طرفندن

یوز برپاره طوب انداخت اولنمشدی. بلاد مذکوره‌ده آقشام‌غایت پارلاق برصورتده تنویرات اجرا ایدلمشدر.

§ مصر احرار فرقه‌سی عثمانلی پارلمنتوسنه تبریکنامه کوندرمشدی . عین زمانده‌دخی ترکیه‌اداره‌جدیده‌نك ادامه‌سنه معاونت قطعیه‌ده بولندیغندن طولایی انکلتره خارجیه ناظری سیرادوارد غره‌ی حضرتلرینه تلغرافله برتشکرنامه کوندرمشلردر .

§

فاس

§ امیر سابق مولای عبدالعزیز معیتنده یوز قرق کشی‌ایله برلکده بعدما اقامتکاه دائمیسی اوله‌جق‌اولان طنجه‌یه واصل اولمشدر .

§

ایران

§ ایرانه دائر ورود ایدن آژانس تلغرافنامه‌لری اوقدر یکدیکرینه‌مباینده‌رکه شایان أمن واعتماد اولمدقلری ایچون جریده‌مزه درج ایتمه‌یی مناسب کورمیورز . مع مافیه ایکی منابع موثوقدن دسترس اولدیغمز حوادثی شایان اعتماد کوریورز :

برنجی خراسانده ظهور ایدن انقلاب عمومی خصوصنده انجمن ایالت تبریز طرفندن درسعادتده‌کی انجمن سعادته ۲۱ ذی‌القعده تاریخلی کشیده ایدیلان تلغرافنامه‌در که صورتی بروجه آتیدر :

« اسلامبول انجمن سعادت . عموم علما واهالیٔ خراسان باجرای احکام حضرات حجج درمسجد جامع متحصن به نجف ابلاغ دارید . »

[عموم علما واهالیٔ خراسان نجف مجتهدلرینك امرلرینی اجرا ایتمك مقصدیله جامع کیرده متحصندرلر. نجفه خبر ویریکز.] نجفك تلغرافنامهٔ جوابیسی بروجه آتیدر .

«تلغراف حضرات حجج اسلام عتبات درجواب تلغراف انجمن سعادت فی ۲۴ ذی‌القعده ۱۳۲۶ :

تلغراف هیجان خراسان به تحصن علماء اعلام واقدام آنها در اجرای احکام‌که تکلیف هرمسلم است واصل ، واز جانب مابه آنها اعلام نمائید باتمام ثبات قلب قلع وقمع مواد ظلم واستبدادرا اهم فرایض شمارند ماوعموم ملت‌هم تا آخر نفس باتمام قوت مساعدوطالب نصرت اندبه وجوب دفاع بادینارا به‌هرنقطه ممکن است ابلاغ دارید . اخبار جدیده‌را اطلاع دهید . »

« عبدالله مازاندرانی » « محمد کاظم خراسانی . »

§ [تایمس]دن، انکلتره وروسیه‌نك طهران سفیرلری شاهك یکیدن تعیین ایده‌جکی مجلس ملی قناعت بخش اولمادیغنه‌دائر متفقا خارجیه‌ناظرینه برنوطه ویرمشلردر. سفرای مشهارالیهما بویله بر مجلس ملینك تعیینی شاهك مقدما بالدفعات ویردیکی تأمینات ومقرراتنه قطعیاً مخالف اولدیغنی وشاهك مواعیدی موجبنجه ملت طرفندن‌مبعوثان‌انتخاب‌ایدلمه‌سنی‌ویالکزبوصورتله مملکتك رفاه وآسایشی استحصال اولنه‌جغنی اخطار ایتمشلردر .

§ روسیه‌لی قازاق قوماندانی وایران پارلامنتوسنی طوپه طوتان جنرال لیاخوف طهراندن مفارقت ایتمکه مجبوراولدیغنه دائرتایمس مخابری پترسبورغدن بیلدیریور.

§ صوك حوادثه نظراً اهالیٔ طهران بیوك‌برهیجانده‌درلر. مشروطیت طرفدارانی حکومت سنیه سفارتخانه‌سنه وسائر سفارتخانه‌لره التجا ایتمکده‌درلر.

دیکر طرفدن استبداد طرفدارانی انقلابی دفع‌ایتمك ایچون هردرلو وسائط واسباب زجریه وشدیده‌یه مراجعت ایدییورلر .

§

هندوستان

§ هندوستان اصلاحاتنه دائر نظارت طرفندن ترتیب ایدیلان‌لایحه ونظامنامه ناظر لورد[مورله‌ی] ك راحتسزلغی سببیله پارلامنتویه هنوز تقدیم ایدلمامشدر .

بو اصلاحات هند اهالیسنك مطالبانه موافق اولوب مملكتك رفاه، و آسایشنی تأمین ایده جكی امید ایدیلیور .

§ والئ عمومی لورد منتونك تحت ریاستنده انعقاد ایدن مجلس كبیر آنارشیستلر و اختلالجیلر حقنده یكی برقرار ویرمشدر .

متهم ومظنون اختلالجیلر، تشكل ایدن فوق العاده برمحكمه حضورنده محاكمه ایدیله جكدر . محكمهٔ مذكوره نك حكمی قطعی اوله جقدر .

بوندن بشقه، بو قرارنامه موجبنجه بتون اختلالی تنظیم ایدن جمعیت اعضالری حبس ایدیله جكدر . جمعیته اجرای ریاست ایدنلر اوچ سنه كورك جزاسنه محكوم اوله جقلردر .

احوال خارجیه

انكلتره

§ سكز طقوز بیك قادیندن مركب برجمعیت [آلبرت هال] ده اجتماع ایلدیلر . داخلیه ناظری (مستر لوید جارج) قادینلرك حقوق انتخابیه لرینه دائر بر نطق ایراد ایتمك ایچون دعوت ایدلمش ایسه ده قادینلر طرفندن اودرجه ده كورلتی پاطرتی یاپیلمشدر كه ناظر پك چوق زحمتدن صكره نطقك انجق برقسمنی ایراد ایده بیلمشدر . تایمس دییوركه :

اكر بو قادینلر كندی خیرخواهلری اولان بر ناظرك نطقنه بو قدر مناسبتسزلكله مقابله ایدرلرسه عجبا پارلامانتوده ارزولرینه مخالف برفكره قارشی نه لر یاپمازلر !

مملكتلرینك آتیاً معروض قاله جغی مهلكه یی دوشنمیورلر، اندیشه ایدیورلر . محققدر كه حال حاضرده قوتلی زرهلیلر وقرواززورلر سایه سنده اوروپالیلر انكلتره یه عسكر چیقارمغه موفق اوله مازلر . لكن سمادن نصل امین اوله بیلیرلر ؟ فرانسه ده ، آلمانیاده امریقاده ، جسیم وغایت سرعتلی هوا كمیلری انشا ایدلمكده در . بو سفن هوائیه نك استكمالی ایچون ملل متمدنه یكدیكرینه رقابت ایدیور .

بو هوا كمیلری ملحوظ ومحتمل اولان شكل ترقی یی آلدقدن صكره بر كون ظرفنده بریتانیایه برقاچ یوز بیك عسكرك انزالی پك قولای اوله جغی طبیعیدر . فرضا فرانسه یاخود آلمانیا بهری یكرمی عسكر استیعاب ایده بیله جك بش بیك عدد هوا سفینه لرینه مالك اولدیغی تقدیرده بر كیجه ده لااقل یوز بیك عسكر سوق ایده بیلمك برشی دكلدر . البته بو صره لرده انكلیز افكار عمومیه سنی ایجه تدهیش ایدن شو ملاحظه سوقیله قرال ادوارد انشته سی اولان (دوق داركه یل) ك تحت ریاستنده [آیه روپلان] قلوبنده برضیافت ویرلمش . ویوسفائن طیاره دن اوزون بویلو وبرچوق انكلیز ارباب علم ومعرفتی ضیافتده اثبات وجود ایتمشلردر .

انكلیزلر شو صره ده نظر دقتی جلب ایدن بو مسئله یه اهمیت ویرمكله برابر بوخصوصده اقوام سائره دن كیرو قاله جقلرینه امین بحریه جه نصل اظهار تفوق ایتمشلرسه هوائیه جه ده اوستون كله جكلرینه مطمئن درلر .

§

آلمانیا

آلمانیا غزته لری ینه انكلتره علیهنده مقاله لر و بندلر یازمغه باشلامشلردر . بو غزته لر انكلتره یی آوستریا ـ تركیه آره سنده تحدث ایدن اختلافاتك ادامه سنه سبب اولمقله اتهام ایدیورلر .

§ ۱۸,۰۰۰ طونیلاتو حجمنده كیلده انشا ایدیلن یكی برزرهلی المانیا پارس سفیری پرنس دوررودولیوك زوجه سی طرفندن «پورین» نامیله واقتیز ایدلدكدن صكره دكزه ایندیرلمشدر ،

§ رایشتاغده مستملكات ناظری المانیانك افریقای

جنوب غربیده کائن مستملکاتنده ٤٠ کیلو متروطول واون کیلو مترودن فضله عرضنده بولنان برقطعه‌ده الماس بولندیغنی بیان ایتمشدر .

§

فرانسه

فرانسه غزته‌لرندن « پوتی وار » نشر ایتدیکی بر بندنده بحر سفید فیلوسنده بعض سفائنك تجهیزاتی کافی درجه‌ده بولنمیوب حربه الویریشلی بولنمدیغی حقنده نشر ایتدیکی برفقره اوزرینه مذکورفیلوقوماندانلغه ژورنال غزته‌سی محررلرندن برینك مراجعتی واستفسار کیفیتی دخی آمیرال طرفندن تصدیق ایدلمش وانشاآت واقعه پارلمنتوجه موجب مناقشات اولوب آمیرال « زبرمنه‌نك » انفصالنه قرار ویرلمشدر .

§

روسیه

آوستریا ـ مجارستان حکومتی قونفرانسك انعقادندن اول بوسنه هرسکك الحاقی مناسبتیله جریان ایدن وقایعده اوروپا قابینه‌لریله مبادلهٔ افکار خصوصی قبول ایدلمش ایسه‌ده بونك قونفرانس پروغرامنی تبدیل وتعدیل ایتمیه‌جکی بیان اولنمشدر . ذاتاً انکلتره « روسیه » فرانسه حکوماتی روما واستانبول قابینه‌لریله بالقان مسئله‌سنده متحد الافکاردر .

§ آنارشیستلرك حرکات مخربانه‌لری حقنده حکومتك تضمینات اعطا ایتمسی حقنده دومایه ویریلان لایحه پك زیاده موجب مناقشات اولمشدر ،

§ تایمس مخابرینك روایتنه نظراً پترسبورغده تکرار ظهور ایدن قولرانك ملشائی‌صو اولمغله لازمکلان تدابیر صحیه‌یه توسل اولنمشدر .

ورقهٔ مخصوصه

کچن اقشام فوزیه قرائتخانه‌سنده ترکلر حقنده احمد مدحت ورضا توفیق افندیلر طرفندن ویریله‌جك مسامره‌یه استفاده ایتمك مقصدیله کیتمشدم . مدحت افندینك ترکلك حقنده بیان ایتدکاری برچوق حقایق تاریخیه ومطالعات نافعه‌دن حقیقةً استفاده ایتدك ، بیلمدیکمز برچوق شیء اوکرندك . ادرنه مبعوثی رضا توفیق بکك بیاناتنه‌ده عین امل ایله منتظر ایکن صدهزار تأسف‌که بتون مسلمانلری دلکیر وبتون ترکلره سوء تأثیر حاصل ایلیه‌جك مطالعات عندیه‌دن بشقه برشیئه تصادف ایده‌مدك . رضا بکك بیاناتنده‌کی خطا اوچ اساسلی نقطه‌یه منجر اولیور :

۱ — ترکلر روابط ملیه‌لرینی دائما محافظه ایتمشلر ، دین وسائره کبی شیلره اهمیت ویرمامشلردر دیور ، بوسوزلریله ترکلرك روابط دینیه‌یه اهمیت ویرمدکلرینی بتون مسلمانلرك جریان افکارینه رغماً مقام تمدحده سویلیور . بوسوزك نه‌قدر عندی ، نه‌قدر مخالف حقیقت بولندیغنی ومسلمانلری متأثر ایتمکدن بشقه هیچ برمزیتی حائز اولمدیغنی آکلامق ایچون بلغار ، مجار ، فنلاند ، تاتار ، ترك اقوامی آره‌سنده‌کی مناسبات حاضره‌یی دوشونیورمك کافیدر . بواقوامك ایسه جمله‌سنك ترك اولدیغی تاریخاً معلومدر .

۲ — چنکیزك وحشیلکی ومدنیت اسلامیه وانسانیه‌یی تخریب ایتدیکی هیچ برملتجه خوش کورولمدیکی ـ وبش اون دقیقه اول مدحت افندینك چنکیزی دکل ، تیموری بیله سوه‌میه‌جکمزی سویلدیکی ـ حالده بونی اجراآت عادله صورتنده کوسترمسیدر . بوبرمبعوثانه ، فیلسوفانه فکر دکل ، مجنونانه برسوزدر .

نه حاجت ! مادامكه ادارهٔ چنكيزك بر حكومت مشروطهٔ عادله صورتنده كوسترلمسنى مفاخر مليه‌مز ايجابى اوله‌رق آرزو ايده‌جكز ، مملكتمزده فاتح افكار اولان كمالك جلاليله امير نوروزينى بنسه اوراق مضره عد ايده‌لم .

٣ — آوروپا ، ترقيانى دينندن تجريد ايله ايلريه كتوره‌بيلمشدر ، تركلر ايسه رابطهٔ دينيه‌يه اوقدر اهميت ويرمزلر ، بالطبع بزده بويله ياپاجغز وترقى ايدجكز صورتنده بش آلتيوز مسلمان محضرنده برسلسلهٔ افكار يوروتمشيدر .

فى الواقع آوروپا اويله ترقى ايتمش ، فقط غربك دينى ايله دين اسلام ، حسيات غربيه ايله حسيات شرقيه مقايسه ايدلمكسزن بويله برمطالعهٔ محيطانه يوروتمك نه قدر حقسزلق اولديغنى - هرشيئى براقه‌لم ؛ سياست داخليه‌مز ايچون نه قدر مضر اولديغنى دوشونه‌مك برمبعوث ايچون نه قدر دوشونيله‌جك شى !!

قونفرانسده اولان بز مسلمانلر عموميتله صبر ايتدك ، كنديسنى سكوته مجبور ايده‌جكدك ؛ نزاكت ايتدك . چونكه بيليوردقكه بويله منطقسز سوزلره هيچ كيمسه اهميت ويرميه‌جك ، بعدما قونفرانس ويره‌جك ، ذواتدن رجا ايدرزكه حقائق اسلاميه‌يه مطلع دكل ايسه‌لر اوجهتى هيچ قاريشديرميسنلر وحسيات دينيه‌يى - تعصبيه‌يى دكل - متأثر قيلمسونلر . والسلام على من اتبع الهدى .

ج . محمد على

— بيان الحق —

حق وحقيقت دائما ثابت وخلافنده‌كى تخيلات واهيه‌يه رغماً غير متزلزلدر. قانون اسلامك حسن معاشرتى ترويج وروابط انسانيه‌يى تشييد خصوصنده‌كى همت عاليه‌لى مسلم انامدر. بز، استخبارات خصوصيه‌مزه نظراً قونفرانسده محمود اسعد افنديك (ساكت عن الحق) اوله‌رق وجودنده آيريجه تأسف ايتدك . بوقونفرانس حقنده، اداره خانه‌مزه عين مآلده متعدد ورقه‌لر كلمشدر .

عموم عثمانليلرك آوستريا امتعه‌سنه قارشى اجرا ايلدكلرى مقاطعه‌يى متعاقب بعضلرى طرفندن بومقاطعه‌نك بوكون كسوهٔ مليه‌مز اولان فسمزه‌ده تعميم ايدلمك ايستنيلديكى معلومدر .

غزته‌مزه بومسئله حقنده برايكى مقاله درج ايدلمشدى ، قارئلرمزدن ورود ايدن ورقه‌لردن آكلاشلديغنه كوره قالپاغك تعميمى ايچون بعضلرى طرفندن پك چوق اهتمام وعادتا برجبر معنوى استعمال ايديليورمش مثلا : ازميرده فس كيمكده اصرار ايدنلردن بعضلرى دوچار تحقير اولمش وسلانيكده قالپاغك سرپوش ملى اتخاذى ايچون ياپشديريلان اعلانلر كونلرجه طورديغى حالده فسك ترك اولنمسى موافق اولمديغنه دائر ياپشديريلان اعلان بركون بيله طورمه‌دن امحا ايدلمشدر. حتى طشره اهاليسنه استانبولده كاملاً فس ترك ايدلمشدر ، فس كينلرى تحقير ايديبورلر ديه تبليغاتده بولنلمش .

حالبوكه استانبولده قالپاق كيين يوزده بش يوقدر بونلرده تجددى يالكز سرپوشك تبديلندن عبارت ظن ايدن كج نظرلردر ، بوحاللر شايان تأسفدر ، برملتك مراسم وعاداتى بردورهٔ تكامل تعقيب ايدر . ولوكه مضرتلرينى موجب اولسون هركسك فكرينه كوره تحول ايتمز ، وايده‌مز. برملتك بقاى موجوديتنده مهم برتأثيرى بولنديغى آشكار اولان عاداتك هرحالده دكشديرلمسى ايجاب ايتديكى صورتده ملت وحكومتجه اك مهم برايش تلقى ايديله‌جكى طبيعيدر .

بوفس وقالپاق مسئله‌سنى صوك درجه‌ده مهم كورن قارئلرمز مستريح اولسونلر كه فسك دكشديرلمسى مبعوثانك وحكومتك قبولنه وابسته‌در . فسك مضرتى قالپاغك محسناتى كوستريلير ، حسيات عموميه پيش نظره آلنير ، احتياج طبيعى دوشونولور . تبديلى ايجاب ايدرسه قبول ايديلير . سرپوش مسئله‌سنه ضميمه اوله‌رق شونى علاوه ايده‌لم كه كچن كون مكتب حقوق طلبه‌سندن بر، ايكى افندى اداره‌خانه‌مزه مراجعتله مكتب مذكور

طلبه‌سندن شوکت نامنده برینك تأویلی قبول ایتمیه‌جك طرزده باشنه برشابقه قویه‌رق مکتبه کلمش وطلبه طرفندن شدتلی برتحقیره تصادف ایدر ایتمز صاووشمش اولدیغنی کمال تهیجله بیان ایتدیلر، بر شخصك مسلم صورتنده کوروندیکی حالده شابقه کیمکه جسارت ایتمسی بتون مسلمانلره نصل تأثیر ایده‌جکی تقدیر ایدلمیدر، دین مسئله‌سنده هیچ بر مسلمان سکوت ایده‌مز. بوخصوصده جمعیت علمیه‌یه‌ده مراجعت ایدلمش وجمعیت طرفندن تشبثات رسمیه‌ده بولنلمشدر.

(بیان الحق)ك کچن هفته نشر اولنان نسخه‌سنده ابوالفضل سید محمد نسیب افندی برادرمز طرفندن یازیلان مقاله‌نك، ادبیات عربیه‌ده صاحب اختصاص اولان علمامز میاننده نام عاجزیی‌ده احتوا ایلدیکنی ـ قلت بضاعه‌سنی ادراك ایدن برحقشناس کوزیله ـ کوردیکم زمان بوکا قارشی تشکر ویاتأسفدن هانکیسیله موظف اولدیغمی تعیین ایده‌مه‌مك کبی مشکل برموقعده براقلدیغمی حس ایلدم. نسیب افندی برادرمز، بکا کلنجه‌یه‌قدر مملکتمزده‌کی ادبیات عربیه، ضایقه‌سنه، ثروت نسبتلریله تسلی بخش اوله‌جق خیلی ذوات بولمقده کوجلك چکمیه بیلیرلردی. حاله بوذوات مسکوت عنهم آره‌سنده بالخاصه حبرت وذهنی افندیلر واردرکه نسیب افندینك مقاله‌سنده بنده‌کزك نامه ویریلن موقعی، بتون صمیمیت قلبمله مشار الیهمادن برینه ترك ایتمکی وظیفهٔ قدردانی عد ایدرم. فی الواقع بنده‌کز ذهنی افندی حضرتلرینك «القول الجید» ینه قارشی برتنقید یازدم فقط تنقیدمده بن، کندیلرینی کندمله دکل تفتازانی ایله اولچدم.

حاصلی نسیب افندی برادرمزك حقمده‌کی توجهلرینه تشکرله برابر اعتراف ایدرم‌که بنم ادبیات عربیه‌یه مناسبتم شعبتله اجمال اولنه بیلیر.

مصطفی صبری

قربان دریلری

من القدیم طلبهٔ علوم افندیلره اعطا ایدیله کلمکده بولنان قربان دریلرینك بروقتدنبری حجاز تیمور یولنه تخصیص اولندیغی وبونك کوچك، بیوك برچوق کیمسه‌لره مأکل حالنی آلدیغی معلوم اولوالابصاردر.

ذاتاً صدقات مشروعه‌دن اولمسی حسبیله محل صرفی (وتعاونوا علی البر والتقوی) فرمان سبحانیسی منطوقنجه طلبهٔ علوم بولنان قربان دریلرینك بوکره کمافی السابق مومی الیهمه اعطا اولنمسنی مشعر امر مشیختپناهینك بالعموم نوابه تسیار قیلندیغی خبر مسرت آورینی صورت موثوقه‌ده استخبار ایلدك.

فطین

محمودبك مطبعه‌سی

برنجی سنه | بیان الحق | عدد ١٤

فی ١١ ذی الحجة سنه ٣٢٦ وفی ٢٢ کانون اول سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه نك ناشر افکاریدر

مدیر مسئول	سر محرر	صاحب امتیاز
محمد فطین	فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن
	مصطفی صبری	شهری احمد افندی

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
آلتی آیلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

بازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی ، سیاسی ، فنی هفته‌لق غزته‌در

آخص آمالی، مشروطیت مشروعه‌یی محافظه ایله اسلامیتك ترقی وتعالیسنه خدمتدن عبارت بولنان [جمعیت علمیهٔ اسلامیه] نك اتحاد وترقی جمعیتنه رابطه‌سی اولمدیغی اعلان اولنور .

عید سعید اضحی

بایرام ؛ نه مقدس بردم سعادت توأمدرکه سنه‌ده ایکی دفعه تکرر شرفداری موحدین ناسوتیانی اذواق لاهوتیانه نائلیتله کامران ایلر .

بایرام ؛ نه مبارك بر آن فیض رساندرکه قدوم میمنت ملزومی حسنات مکتسبه‌مزك بشائر مکافاتنی اعلان ایلر .

بایرام ؛ نه کوزل بر وسیلهٔ تقرب ووصلتدرکه تشریف یمن آورینی اعلان اولق اوزره اراقه ایدیلن دماء شکران دها زمینه سقوط ایتمه‌دن شهپر اخلاصنی آچه‌رق بارکاه رضای احدیته دوغری طیران ایلر .

هله عید اضحی ؛ نه بلیغ بر کلمهٔ جامعهٔ غرادرکه تذکار نامی ذی‌عزم بر پیغمبر ذیشانك من‌طرف‌الله غریب بر جلوهٔ ابتلایه ، بر سر تکلیفه معروض قاله‌رق بالذات دست شفقت پیوست پدرانه‌لریله فرزند حلیملرینك کردن رضادادلرینه حوالهٔ تیغ قضا ایلیه‌رك فعل ذبحی اجرا ایچون صرف ایلدکاری اولانجه قوتلری ـ قدرت الهیه وحکمت سبحانیه‌یه مقاومت ایده‌میه‌رك — کارکر تأثیر اولماسی وفقط عزم واخلاص پیغمبرانه‌لرینه مکافاةً لطیف ، مابح برقربان سماوی ایله مظهر لطف ربانی اولملری کبی بدایةً جالب رقت ، تحملفرسا ، عاقبةً محمود ، لطف بخشا ایکی حالت علویه‌نك آن تجلیسنی اخطار ایلر .

ایشته بویله بر پیغمبر عزم پرورله نجل نجیب ومفخملرندن شرفصادر اولان اخلاص خدا پسندانه ، تسلیم رضا جویانه مکافات جلیله‌سی اولسه جائزدرکه جناب ذوالجلال امت محمدیه‌یه‌ده شعائر دینیه‌دن اولمق اوزره بوعید مسعدت بدیدده ذبح قرابین ایله فرمان بیورمشلردر .

بنابرين بو عيد اكبرده ذبح قربان ايله فرمان سبحانی يه امتثال ايتمك نصابه مالك ، مقيم ، حر ، هر مسلمه واجبدر . دليل وجوب ايسه (فصل لربك وانحر) نظم سبحانيسی وحضرت پيغمبرك (من وجد سعة ولم يضح فلا يقربن مصلانا) [۱] حديث شريفلری وصلاة عيدی ادادن اول ذبح قربان ايدن ابن برده يه خطاباً سويلدكلری (اعد اضحيتك) [۲] امر رسالتپناهيلريدر . نظم جليل سبحانيده كی مأمور اولديغمز صلاة ، صلاة عيد ، نحرده ذبح قربان ايله تفسير اولنمشدر . حديث شريفده ده سعة حاله مالك اولوبده ذبح قربان ايتميانلر وعيد پيغمبری ايله ترهيب وصلاة عيدی ادادن اوكجه كسيان بر قربانك اعاده اولنمسی فرمان بيوريليوركه بو وعيد واعاده وجوبه دلالت ايلر .

وجوب اضحيه ده نصاب ، حاجت اصليه دن فضله اوله رق آلتوندن يكرمی مثقال ، كومشدن ايكی يوز درهمه مالكيتله تحقق ايدر . بوندن حول ونماده شرط دكلدر .

فقر وغناده ايام نحرك آخری معتبر اولوب بر كيمسه ايام مذكوره كچمه دن بورجی اولمامق شرطيله مقدار نصابه مالك اولسه اوزرينه قربان واجب اولديغی كبی اوكجه مالك نصاب ايكن يوم نحرك حلولنده مال موجودی ضايعه اوغراسه ، ياخود مقدار نصاب تناقص ايتسه وجوب ساقط اولور .

قربان ذبح اولنوركن تسميه لازم اولوب عمداً ترك ايده نك ذبيحه سنی (ولا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه) نظم جليلی منطوقنجه يمك حلال اولماز شرعاً معتد بها اولان ذبيحه مسلم عاقلك ، اهل كتابك ذبيحه سی اولوب كفار بی كتابك ذبيحه سنی يمك حلال اولماز .

فعل ذبحی حسن اجرايه مقتدر اولانلرك بالذات ايفا ايتملری ، اوله ميانلرك ايسه كنديلری قربانك باشی اوجنده قائم ودعای مروی مأثوری قاری اولدقلری حالده بالوكاله اجرا ايتديرملری آدابندندر .

[۱] سعة حاله مالك اولوبده قربان كسمين كيمسه مصلای سعادتمزه ياقلاشمسون .
[۲] قربانكی اعاده ايله .

قربانی آياغندن طوتوبده مذبحه دوغری سوروكليه رك چكمك ، بعض كسانك ياپديغی كبی باجاغنی قربانك اوزرينه قويه رق حيوانك كوزينك اوكنده بچاغی بيله مك ، قبله يه طوغری توجه ايتديرمامك مكروهدر .

قربان كسمكدن مقصد تقرب الی الله ورضای سبحانی يه نائليت اولديغندن حين اجراده طيب نفس واخلاص نيت لازمدر .

بالخاصه عيد اضحاده صلاة عيد ادا اولننجه يه قدر اكلی ترك ايتمك كوچك چوجقلرده داخل اولديغی حالده عامهٔ مؤمنين ايچون مستحبدر .

بو يوم سرور ومواساتده فقرانك ، علی الخصوص كنج تنهائی يه چكيلوبده لسان حالی:

دلا عيدست هر كس دست يار خويشتن بوسد
غريب وبيكسم من ، دست غم ، غم دست من بوسد

بيت تلهفداريني كويان اولان غربانك كوكلنی آلمق دعوات خيريه سنی استجلاب ايتمك لازمهٔ فتوت وانسانيتدر . مصافحه سنت اولديغی كبی بيان تهنئه ده مستحسندر .

بزده شوراجقده بو ذريعهٔ حسنه ايله محترم قارئلرمزه بيان الحق نامنه عرض تبريكات ايده رك مقاله مزی مسك الختام ايلرز .

حسين حازم

ترقی

(مابعد)

—

اوپاپانسز مكاتب ايچنده نظر انسانيت وحميته آرانيله جق شرائط واوصافی حائز يالكز بر مكتبدن مدلول صحيحيله ساده بر مؤسسهٔ معرفتدن محروم قالديغمزی ؛ مديد برزمان قوای معنويه دن متجرد برحالده يشاديغمزی ؛ او الك قوی ومؤثر سلاحمزی بر كتلهٔ نفوس حالنده ... برانسان سوريسی شكلنده ياشامقلغمزی جهت جهت منفعتلرينه موافق بولان خصمانك ايادیٔ قهر وسطوتنه كندی المزله تسليم

ايلديكمزی دوشونه جك اولورسه ق ، حصراً مساعی واقدامات ذاتيه لريله يتيشن وتربيهٔ فكريه يی قسماً اوروپا ممالكنده ، ديار غربده آرايان برفرقه، همده ممتاز برفرقهٔ شبابمزك اوديار وممالكك ترقيات وآلايشنه منجذب ومايل كورونملرينی ، اومحيطك مأثر واعتياداتنی تحسين وتقليده اوزنملرينی حق الانصاف طبيعی بولمقلغمز ، بودرجه يه قدرده كنديلرينی معذور كورمكلمز اقتضا ايتمزمی ؟ . بوطرز معكوس ايله ، بوروش جاهلانه ايله ـ فقط پارلاق برمحيط ايچنده ـ دنيايی كورمكه باشلايان برانسان شرقی التفاته شايان بولمامسی ، سنه لرجه اوزاقلاشدقدنصكره دونوب كلديكی مملكتنی ، طوغوب بيوديكی وطننی برخرابه زار شكلنده بولارق استخفاف واستحقار ايله باقمسی پك معقول ، پك طبيعی ديمك اولمازمی ؟ تاريخ مليمزك پك چوق صحيفه لرينی اكالين اومشؤم حاللری ، اوملعونانه تصورلری ، اومنحوس ونامشروع امللری جدی برنفرت وصميمی برعزم واجتهاد ايله اساسندن قلع وتخريب ايدرك ترقيات مستقبله مزه معارفله ده حصراً مدارس ومكاتبمزك اصلاحيله آته جغمز تمللری ، غايت متين برزمينه استناد ايتديرمه لی الله ايچون آرتق كندمزی آلدادوب طورمق كبی بوالهوسانه حركتلردن ، طفلانه فكر وهوسلردن فراغت ايلمه لی يز .

دونه كلنجيه قدر معارف عثمانيه مزك او محير عقول ترقياتی (!) بيوكلرمز نزدنده يكانه مدار افتخار عد اولنيوردی . بوموهوم ترقياته مقياس و دليلده مفقود دكل ايدی : جابجا وجوده كتيرديكمز ، آچديغمز او حسابسز مكتبلر صاييلوب دوكيليوردی : بوكون كوكل ايستركه ، بوصورتك عكسنی ادعا والتزام ايتمك؛ يعنی بزده هنوز معارف ابتدائيه نك معدوم حكمنده بولنديغنی اعتراف ايلمك بيوكلرمزجه باعث شرف و افتخار صاييلسون بوحقيقت اعتراف ايدلسونده وطن مقدسمزك نور ديدهٔ مباهاتی اولان او مينی مينی استقبال آدملرينك، ملت نجيبهٔ عثمانيه نك عهدهٔ اميد و آمالی بولنان اولادلری مزك هردرلو اسباب فيوض وسعاداتی تحت تأمينه آلنمش بولنسون . اعتراف حقيقت انسان ايچون الك بيوك بر مزيتدر . انسان خودكامانه امللردن، خود فروشانه فكرلردن نفسنی نه قدر تجريد وتنزيه ايده بيليرسه دائرهٔ منجيهٔ حقيقته اونسبتده ياقلاشمش ، اونسبتده مركز فلاح و اقباله توجه ايله ايلرله مش اولور . بناءً عليه بوكوندن اعتباراً معارف ابتدائيه مزك هرشيدن زياده محتاج اصلاح اولديغنی تقدير ايله برنجی درجاده اوبيوك نقصانك جبر وتلافيسنه حصر اقدام و آمال ايلر ايسه ك، او بوزدن قازانجمز ناقابل تصور وتصوير برحده ايرر . بونقطه ده ذهول ومسامحه ايله بوكونده مكاتب عاليه و عاليه مزك وجود و مكمليته (!) قانع اولمق كبی چوجقلقلردن فراغت ايتميه جك، يكی يكی برچوق فنون ومباحث احداث وتدريسنه قيام ايده جك ، خراب وشوره بر زمين اوزرينه متين و معلا كاشانه لر وضع ايديله بيله جكنه كندمزی ايناندير مغه چاليشه جق اولورسه ق؛ محقق بيلملی يز كه، اوبوزدن استحصال ايده جكمز فائده ، معلم ناميله ينه برچوق آدم قايرمش ؛ بيك مشكلات و احتياج ايچنده جيب ملتدن چيقان پاره لری آووچ آووچ ينه شوكا بوكا قاپديروب يوق يره اسراف ايلمش اولمقدن عبارت قالير .

طرز ايجازه تابع طوتيلان شو مطالعات واضحاً تبيين ايدر ، تفصيلاتك بو درجه سی ده عياناً بيلديرركه، بوكون و بوندن صكره دانشوران امتك ، حميتپروران ملتك دوش غيرتنه يوكله نن وظيفه نه قدر دقيق ونازك ايسه اونسبتده آغير وحائز اهميت مخصوصه دور. لله الحمد مدارسمز آرتق ادوار سابقه يادكارلرينك ، او هردرلو آمالی ظلمت ايچنده، ظلمتدن استفاده صورتيله استحصال وتأمينه ساعی ظلمه وشبپره طبعانك زعم فاسدوباطللرنجه مجمع فساد ومركز اختلال (!) اولمق واويله ظن ايدلمك شائبه سندن بالكليه خلاص اولدی . آرتق اومدارسمزدن

هر بری، اك طوغری معناسیله بوكون بر مكتب عرفان و فضیلت بر ملجأ اقبال و سعادتدر ، مكتبلرمز ایچون بسله‌نن امللرده، هر برینی كرچكدن بر دارالتربیه، بر ملاذ علم وكمال حالنه افراغ ایلمك كبی اصحاب دانش وحمیته یالكز چالشمق، فقط دوشونه‌رك، آكلایه‌رق، حس ومحاكمه ایدرك چالشمق وظیفه‌سی ترتیب ایدیور. بو مقدس وظیفه‌نك بحق ایفاسنجه تصور ایدیله‌بیله‌جك مشكلاتك باشلیجه‌سی واك مهمی‌ده طرز تفكر وملاحظه‌ده، محیط و حالك الجاآت و استعدادینی حس ومحاكمه‌ده آلدانمامق، استحقار موانع ایله ثبات عزمه خلل كتیرمه‌مكدر . شرق وغربی، بو ایكی منتهای آمالی دائما كوز اوكنده بولندیره‌رق ، هدف اجلال وترقی‌یه طوغری آتدیغمز هر خطوه‌یی حساب ایدرك بویله سالم یوللرده وسائل تكمل وسعادتمزی تحری واستكمال ایله اوغراشیرسه‌ق، بحول الحق چوق سورمز ، اوت، پك آز زمان ایچنده ضیاعمزی تلافیدن بشقه قابلیات فطریه‌مزدن ، ثروت طبیعیه‌مزدن پك بیوك استفاده‌لر تأمین ایلمش ، دوستلرمزك تقدیر و استحسانی ، دشمنلرمزك دقت وغبطه‌لرینی بحق جلب ایده‌بیله‌جك بر موقع مستحكم ومعلا طوتمش اولورز .

ینه اعترافه مجبوریت كوریورم كه ، بو صورتك خلافنی التزام ایتمك ، افراط وتفریط كریوه‌لرینه صاپوب او نقطه‌لرده صاپلانوب قالمق بزه هیچ ، بر فائده بخش ایتمز . فاتحهٔ كلامده برقسم شبان وشیوخمزك آرا واقوالنه نظراً ، موضوع بحث ایدیلن برایكی مسئله‌یی مثال اوله‌رق شویله اجمالاً نظر دقت ومحاكمه‌یه آلیرسه‌ق افراطك او مرتبه‌سنده‌كی سقامت وبطلان تبین ایتمكله برابر اودرلو رأیلره ، او كبی مدعالره صحت وحقیقت نظریله باقمقدن بزجه جدی برمنفعت مأمول ومتصور اوله‌میه‌جغی‌ده آچیقدن آچیغه آكلاشیله بیلیر :

اوروپا مشق تقلید اتخاذ ایدلدكجه بزم ایچون نه‌دن ترقی وفلاحه امكان متصور اولمسون ؟ . تقلیددن غرض اوروپالیلرده تحری وتدقیق ایدوبده نظر تمییز وامعان ایله كوردیكمز ، احكام منجیهٔ دینیه‌مزه ومحیط وزمانك استعداد والجاآتنه موافق بولدیغمز مآثر معرفت وكمالاتی اقتباس معناسنه ایسه ، اكا برشی دینیله‌مز . او بحثده دائما ساعد همتی تشمیر ، هرزمان دامن غیرتی درمیان ایلمك بزجه بر وظیفهٔ مقدسه‌در . مقصد بو دكلده ، اوروپالیلرك محاسندن اعراض ایدرك ، انسانیته نافع اختراعاتی نظر التفات واهمیتدن اسقاط ایلیه‌رك هوا پرستانه وسفاهت پرورانه شیلرینی تقلید دیمك ایسه ، بونك ایچونده هیچ برمجبوریتمز اولمدیغنی ، هله او كبی بدعتلری ، سیئاتی صلا خوش كورمیه‌جكمزی ، حكمت جلیله‌مزه هیچ برزمان موافق بولامیه‌جغمزی ده اعتراف وحتی ادعا ایده‌بیلیرز . عصرلرجه آغیر باشلیلقله ، رزانت رأی ومتانت افكار ایله طانمش اولان اسلاملرك، عثمانلی ملتنك بوكونكی احفادی ایچنده‌ده دانس كبی ، بالو كبی محیطی آفاقیاب وهوائیات ایله مشحون ومحصور (سوسیه‌ته) كبی شیلری ، مدنیتك لوازم اساسیه‌سندن عد ایده‌جك یوزده بر ایكی هوا پرسته آنجق تصادف اولنه‌بیلیر .

مدارسمزك ، مكاتبمزك اصلاحاتی حصراً اوروپایی تقلید ایله ممكن اوله‌بیله‌جكنده‌ده ـ برقاچ استثنادن صرف نظر ـ حقیقتده قانع اوله‌بیله‌جك برصاحب قناعتك وجودی تصور اولنه‌ماز .

هراقلیمك ، هرقوم وملتك ، هرموقعك الجاآتنی استعداد وقابلیات مخصوصه‌سنی ، خصوصیتنی تأمل ایده‌بیله‌جك قدر فكر واذعانه مالك اولان بر انسان ممكنمیدركه ، اویله برمطالعه‌نك صحتنه قائل اولسون واویله بر ره ناهمواره طریق حق وصواب نظریله باقسونده سلمه السلام او یولی تعقیب ایده بیلسین ؟ . فی الحقیقه اوروپالیلر هرشعبهٔ معرفته عائد پك منتظم جداول ومفردات تنظیم ایتمشلر ، امراهم تحصیلده پك منتظم اصول وقواعد تعقیب ایدیورلر ؛ بو صورتی خواه وناخواه اعترافه مجبور اولاجغمز ، بر وجه ایله انكار ایده‌میه‌جكمز

برحقيقتدر . فقط .. فقط معارف مليه‌مزك صور اصلاحيه‌سى موقع بحث وتذكره وضع ايدلديكى صره‌ده ساده اوجدوللرك ، اومفرداتى كوزاوكنده بولنديره‌رق « اووح ! . . . نه اعلا ! . . نه‌قدرده كوزل ، نه قدرده اطرافلى دوشونولمش ! . بزم ايچون هيچ برصورتله دوشونمكه محل قالمامش ! » ديه‌رك ده اواصول وقواعدى اويله‌عيناً ، اويله‌اولديغى كبى تطبيقه‌تشبث وقيام‌ايديويرمك ضعف احاطه ونقصان تدقيق وتتبعه حمل ايديله‌مسه بيله قصور همتدن نشأت ايدر . حميت مليه وغيرت وطنيه‌اويله برحاله رضا كوسترمز . وكوسترمه‌مليدر . بومهم ، همده پك مهم‌اولان مسئله‌ده‌خاك پاك عثمانينك ، وطن‌مقدسمزك هرقسمنى وهرجزئى آيرى آيرى نظر دقته آلمق ؛ اوجدوللردن ، اوترتيبات منتظمه‌دن ايشمزه يارايه‌جق منافع حقيقيه‌مزه كرچكدن خدمت ايده‌بيله‌جك اقسامى آييروب اونلرى زمانك تابع اولديغى طور واستعداده كوره‌صلابت دينيه‌مزه‌برقات دهاقوت وانبساط ويره‌جك عادات وآداب مليه‌مزه اك زياده توافق ايليه‌جك احكام جليلهٔ دينيه ومواد اساسيه ايله مزج وتلفيق ايده‌جك اولورسه‌ق ؛ بوطرز حركت ، شبهه‌سز فطرت وتمايلاتمزه ، شان مليتمزه دها زياده موافق دوشر ؛ امل مبجل ومسعودمزك‌دها پارلاق برصورتده‌حصولنه خدمت‌ايلر.

تجارتمزك ، صناعتمزك ، زراعتمزك ترقيات وتكملاتى آنجق اوروپايى پيش نظر امعانده بولنديرمقله قابل اوله‌بيله‌جكنه ذهاب‌ده پك او قدر طوغرى برقياس ، طوغرى برفكر صايله‌ماز . بودقيق ، بواقتصادى ، بواك زياده نفعمزه خادم مسائلده حصراً غربى استاد وپيشوا طانيمغه ، حصراً آنلرى تقليد ايتمكه نه‌دن مجبور اولالم ؟ تجارت بزلرده هيچمى بيلنمدى ؟ صنعت دينيلن لازمهٔ اساسيه هيچمى تقدير اولنمدى ؟ مابه الحياتمز اولان ذخائر وحبوباتى تدارك واستحصاله خادم اولان چفتدن ، چيوقدن اول وآخر هيچمى خبردار اولمدق؟ بويله سويله‌مك ، بويله برظنده بولنمق و بودرلو ظنون وشكوكى حكم درجه‌سنه واردیرمق ؟ شعار انسانيت وشان وغيرت مليته نصل توافق ايده‌بيلير ؟ تاريخك طاش وتيمور دورلرى ديه صايوب دوكديكى زمانلرى ادراك ايتمش ، غارلرى كياه واسما كه انحصار ايلمش انسانلر ، فى الواقع اوچيريلى چبلاق هيئت واوضاع ايله بردنبره شو بولنديغمز زمانه انتقال ايديويرنجه اويله برحقيقته قائل اولمقده حقلى كوريله بيليرلر . فقط دائرهٔ اطلاع ومحاكماتى بودرجه تحديد ايتمك ، سوابق فاخره واحتياجات حاضره‌مزدن بومرتبه غافل بولنمق بزلره كوره باعث شين واسفدر .

تاريخلرك شهادتنه اعتماد جائز ايسه ؟ عالم اسلاميتده تجارتك ، صنايعك نه مرتبه التزام ايدلديكى ، نه قدر ترقيات وتكملاته مظهر اولديغى كوندن عيان بركيفيتدر . تفصيلى مجلدانه كنجايشپذير اوله‌ميه‌جق او مآثر جهان پسندانه‌دن قطع نظر ، چشم دقت و امعانمزى ، عثمانلى صفت فاخره‌سيله اقطار عالمده طانيمغه باشلاديغمز كوندن برى كچيرديكمز ادواره شويله براز عطف و ارجاع ايليه‌جك اولورسه‌ق ؛ هنوز بزه پك اوزاق اولميان برزمانه قدر تجارت وصنعتجه نه مرتبه ايلرى كيتديكمزى نه اثرلر ، حتى نه خارقه‌لر ابراز ايلديكمزى پك پارلاق دلائل وشواهدله پك قولاى اثباته موفق اوله‌بيليرز . اوت ، پك اوزاقلره كيتمكه حاجت يوق . (اوليا چلبى سياحتنامه‌سى) اوقونسون : جناب اوليانك قولنجه نزده نه عنقا بازركانلر يتشمش ، نه بيوك تجارتخانه‌لر وجوده كتيرلمش ؛ نه صنعتلر ، نه معرفتلر ابراز اولنمش ممالكمز بوسايه‌ده وقت وقت كنجينهٔ عالم اطلاقنه شايان بر ثروت و معموريت كسب ايتمش . شوده واركه ، بو عنقا بازركانلرك ، مدلول حقيقيسيله بوعنقا مشرب ارباب تجارت ومعرفتك برى وبحرى امور تجاريه‌ده ، صنايع داخليه‌مزك تكملاتى خصوصنده ابراز ايلدكلرى غيرتلر ، هنرلر هپ بر رسيه مستند . او غيرتلى وعاليهمت اجدادمز برنجى درجه‌ده انسانيتك سعى ايله قائم اوله-

بیله‌جکنی صراحةً بیلدیرن نص مبینه استناد ایتمشلر ، محبت الهیه‌نك کسب وسعی اربابنه خاص اولدیغنی تقدیر ایدرك واهلنی ترغیب وتشویقده اصلا قصور ایتمیه‌رك چالشمشلر . دارالتجاره وصناعه‌لرینی برر مکتب حالنه افراغ ایلمشلر . بومنهج قویمده ، بومسلك احرارانه‌ده کندیلرینه خلف اوله‌جق کنجلری‌ده مجبوریت قویه وقطعیه اولمدقجه ابواب حکوماته تقربدن ، بیت الماله کوزدیکمکدن تجذیر ایله اذواق حیاتدن حقیله مستفید اوله‌جقلری بر یولده یتشدیرمشلر . حاصلی :

« معرفت اتفاته تابعدر
مشتریسز متاع ضایعدر »

حقیقةً بیوکی ، کوچوکی پك ایی عقل ایردیره‌رك مملکتلرمزده وسائل سامان وعمرانی تزییده وقف وجود ومساعی ایلیه‌رك او مستثنا مرتبه‌لره ایرمشلر .

بالخاصه شوصوك برعصر اواسطنه طوغری نه‌دن تجارتدن بردرجه ال چکمشز ؟. نه‌دن او وسائل سامان وعمراندن همان صفرالید دینه بیله‌جك برحالده محروم قالمشز ؟. الیوم پك چوقلری اوروپالیلرجه تقلید ایدلمکده اولان بونجه صنعتلرمز ، نیچون بزلره کوره پردهٔ نسیان آلتنده قالمش ؟. اوت ، نیچون ، نه‌دن وسائط تجارت وصنایعمزی تا بوقدر کوزدن دوشورمشز ؟. بونلرده سببسز دکل ، اوسببلری آراشدیره‌رق ، بولمق‌ده پك قولای : براز دوشونوب آراشدیریورنجه شبهه‌سز آکلارز که ، اوسببلردن باشلیجه‌لری اولمق اوزره خلقمز ، هم ده خلقمزك بر سنف ممتازی هرنه‌دن ایسه بر آرالق آلایشه ، آزادهٔ قیود رغوائل یاشامغه زیاده‌جه میل ایتمکه باشلامش . اویولده‌کی میلان واحتراصاتی‌ده برر یول بولوب اعاظم ارکان حکومته چاتمق واو سایه‌ده دوائر دولتدن برینه پوستی سرمکله تسکین ایتمش . کیت کیده اوتمایلات واحتراصات ، عوامه قدر ناسك هرطبقه‌سنه سرایت ایلمش . برطرفدن اجانبله مناسباتمزك آثار طبیعیه‌سندن اوله‌رق مصنوعات ومعمولات اجنبیه‌نك آقین آقین ممالکمزه هجومی‌ده اوآتشین هوساتی کوروکله‌مشر . بزده‌کی اومیلان عطالت پرورانه ، او هوسات اذواق جویانه اوروپالیلرك بالطبع غیرتلرینی شوقلرینی آرتیرمش . دائرهٔ تجارت واستفاده‌لری کوندن کونه وسعت بولمش . « مصائب قوم عند قوم فوائد » حقیقتنه جلی بر برهان تشکیل ایدن بومؤلم ، بوفجیع حالاره قارشی برسیرجی طورینی طاقنمشز ! . دها برزمان کلمش که ، عمومز ایچون مقصد اعلا ، اقصای آمال حکومت منتسبی . حکومت آدمی اولمق نقطه‌سنده برلشمش . هپمز ، طوپمز کوزلرمزی خزینهٔ دولته دیکمشز ! اکثریت اعتباریله جیب ضعفادن چیقوب خزینه‌ده تراکم ایدن پاره‌لری بیوکلرمز بی‌محابا یغمایه قویولمش ، کوچکلرمزی ـ عرق جبین ایله الده ایدیلن اوپاره‌لری عادتا مباح وحلال فرض ایتمك درجه‌لرنده ـ برعمای غفلت قاپلامش . حاصلی خزینهٔ دولت عمومك معرض اشتهاسنه کشاده برخوان بی امتنان طانیمش ! اطرافمزه اویله سطحی بر کوز کزدیره‌جك اولورسه‌ق ، کدیملنیله آزاده سرانه واحرارانه یاشامق هوسنه تابع الیوم بیکده بر برانسانه تصادف ایدیله‌مز . ریاست حکومتده بولنان ذاتدن بده ایله برچوبجی‌یه وارنجه‌یه قدر هر فرد اولادینی مجرد یاعسکر ویاکاتب یتشدیرمك املنه مغلوب ، بویله اولماز ، اویله یاپیله‌مازسه یاشامق ممکن اوله‌میه‌جغنه قانع ! . فکرلر بوصر کزده ، عمومك هوساتی بونقطه‌یه معطوف بولندقجه ؛ جهالت بودرجه‌لرده ترقی آثاری کوستردکجه اسلافمزك تجارت وصنایع عالمنده نه‌قدر غبطه‌یه شایان برعمر سوردکارینی ، آکا مقابل بوکون نه‌سفیل وپریشان برحالده یاشامقده اولدیغمزی قیاس ومحاکمه‌یه نصل امکان تصور ایدیله‌بیلیر ؟

آفاق اجلال معرفتمزی هنوز جابجا قاپلایان او کثیف بلوطلرك کلیاً صیرلمسنه ، اوحقیقتلرك بتون وضوح وقوتیله انکشافنه ارباب غیرت وحمیتك نشریاتی‌ده

فی الحقیقه خیلی خدمت ایدر ، لکن بومقصدی اعلایه بویك مهم ومقدس اولان وظیفهٔ وطن پرورانه‌یی ایفایه اك زیاده خدمت ایده‌جك مکتبلردر . تجارت وصنایعه عائد مباحثك افهام وتلقینی تجارت وصنایع مکتبلرینه انحصار ایتملی . ابتدائیلردن باشلایه‌رق مکاتبمزك هرصنفنده ، هرطبقه‌سنده اومباحث جدیتله ، اهمیتله بردوزی‌یه تکرار ایدلملی ، اکلادلملیدر . تاریخلریمزك بوفصله متعلق اولوب نظر اهمیتمزدن همان بالکلیه ساقط اولان اقسامی ، خرده بینانه برنظرله برر برر تدقیق ایدیلوب ده اوصحائف منسیه‌دن التقاط واستنباط اولنه‌جق امثال برارمیه جمع اولنورسه ، بویولده کی اثرلردن طلبه‌جه بیوك بیوك استفاده‌لر حصولی پك طبیعیدر . بومسئله‌یه پك زیاده اهمیت ویرلملی ، موقع واستعدادمزه کوره بوکون اعاده واحیاسنه احتیاج اولان صنعتلرمزی بیلدیرلملی صمیمی تشویقانده بولنمالی . طرق حیات ومعیشت بتون مزاحم ومشکلاتیله ، بتون صفا وانشراحیله چوجقلره مکتب صره‌لرنده کوسترلملی . اونلرك عضلاتنه قوت ویرمکه چالشمالی . او نوشکفته ، وترتازه ذهنلره تخم اخلاق وفضیلت صاچمالی . اوصاف وپاك قلبلرده تجارت میلی ، صنعت هوسنی ، وطن محبتی احرارانه عمر سورمکده کی اذواقه عائد حسلری پك قوی ، پك جانلی برصورتده اویاندرمالی . وطنه ، ملته دولته اك زیاده بویوللرده خدمت ایدیله بیله‌جکی حقیقتی الی لابد زواله ایرمیه‌جك برمتانتله اذهان اطفال وشبابه یراشدیرملی . ارباب توحید وایمانی تجارت وزراعته تشویق بیوران آیات جلیله واحادیث نبویه تفسیر ایدلملی؛ خلاصه : بوزمین فیضناکده طلبه‌نك انظارینه عرض ایدیله‌جك الواح بیانده وضوح ایله ، تأثیر مخصوص ایله ، شرق وغربی ، دون ایله بوکونی قارشولاشدیرمالی . شرق وغرب یکدیکرك آیینهٔ انعطافی اولمالی . بویله چالیشیر ، بویله یاپه‌بیلیرسه‌ك نه کبی احوالده اوروپادن مستغنی ، نه کبی خصوصانده اوروپایی تقلیده مفتقر ، اوروپالیلردن اقتباسه محتاج اولدیغمزی آکلارز . اووقوف ایله‌ده مطالعاتمزی ، دعوالرمزی ، محاکاتمزی عقل سلیمك قبول ایده‌بیله‌جکی برطرز ومحورده یوریدوب بولندیرمغه موفق اوله بیلیرز . بونتایج مفیده ومسعوده‌یی ینه عطالت وجهالتدن بکلرسه‌ك ، اویولده‌کی بی‌معنی دعوالرمز ، براز انصاف ایدنجه کندمزی‌ده حیرتده براقیر .

مابعدی وار

مقری کوی : خلیل ادیب

سیاست شرعیه

۷

بعض مواد قانونیه‌نك شرع ایله مقایسه‌سی — دلائل وامارات ایله حکم اعطاسی — بینه‌نك تعریفی — سیاستك معناسی

سیاست شرعیه‌ده ، حیات بشریه‌نك تعرضدن صیانتی ضمننده « قصاص » وحفظ انساب ایچون « حد زنا » وقایهٔ اموال ایچون « قطع ید » واخذ ونهب کبی افعال منهیه‌نکده عقوباتی اولمغله برابر عقول بشریه‌یی محافظهٔ « حدشرب » وتهمت زنا اسنادی کبی افترا جرائمی وسب وشتم ایچونده « حدقذف » کبی مجازات موجوددر

جزا قانوننده دخی فعل شنیع ، سرقت ، قتل وسائره کبی مفتریات وبرناموسلی آدمك ناموس وحیثیتی کسر ایده‌جك صورتده معایبدن برشی تخصیصیله وقوع بوله‌جق جرائم ایچونده ۲۱۳ — ۲۱٤ نجی ماده‌لرده جزا تصریح ایدلمش وبو ایسه اسنادات وعزویاتك درجه‌سنه کوره نوع جرمی تبدیل ایتدیرمکده بولنمش اولمغله تحدید مجازاتك دخی درجهٔ جرمه کوره تعیینی طبیعیدر .

بوبابده سیاست شرعیه‌ده‌کی جزا ضرب اولوب بعض فقهایه کوره حبس جزاسی تجویز اولنمسنه وتعزیرك درجه‌سی مختلف ورأی امامه مفوض بولنمسنه بناء

بوخصوصده دخی سیاست شرعیه‌ده شدت اولمیوب دائما جرم ایله جزا بیننده برنسبت عادله گوزه‌دلدیکی ارباب اختصاصجه معلومدر . بونلردن ماعدا سیاست شرعیه‌ده مال یتیمه وبیت الماله خیانت ایدنلر ، ناقص العیار قنطار وتراز واستعمال ایلیانلر ، شهادت کاذبه‌ده بولنانلر معاملهٔ شرکتده خیانت ومخدراته تعرض ایدنلر وبوکا مماثل جرائم سائره حقلرنده دخی تعزیر وتنکیلك درجه‌سی جرمك درجهٔ خفت وشدتنه گوره تقدیر ایدلمك اوزره رأی حکام وولاته تفویض اولنمشدر .

بعضاً حبس بعضاً تغریب وبعضاً‌ده ضرب اولمق صورتیله تعزیر اولنور . اما اردوی اسلامك احوالنی تجسس ایله دشمن اردوسنه اخبار کیفیتده بولنمق یعنی « اسپیونلق » جرمنك جزاسی بعض ائمهٔ مذاهبه گوره اوشخصك قتل ایدلمسیدرکه ، بزم قانون جزاده درجهٔ جرمه نظراً گورك جزاسی تعیین اولنمغله برابر کیفیت واقعه‌نك اردوده وقوعی حالنده قوانین حربیه‌یه تطبیقاً اعدامی جوازی (٥٠) نجی مادهٔ قانونیه‌نك جملهٔ صراحتندن اولمغله شرعه تطابق ایدر .

دیگر تعداد اولنان جرائم حقنده جزا قانوننده مندرج جزالر ٨٢ ، ٢٦٤ ، ٢٠٧ ، ٢٠٨ الی ٢١١ موادیله ٢٠٢ نجی ماده ذیلنده مصرح اولمسنه نظراً بکدیگرندن هم نوع جرم وهمده تحدید مجازاتده فرق اولدیغی آشکاردر .

اما جهت شرعیه‌ده جرائم مذکوره حقنده نوع جرمده فرق گوریله‌مزسه‌ده تحدید مجازاتك درجه‌سی رأی امامه تفویض ایدلمکله بونقطه‌دن توفیق اختلاف اولنه‌بیلور .

* * *

حقوقه متعلق دعاویده اسباب ثبوتیه مجلهٔ احکام عدلیه واصول محاکمات حقوقیه قانونلرنده بیان اولندیغی اوزره اقرار ، بینه ، سند ، و سائره گبی شیلر اولوب حالبوکه جهت جزائیه‌ده بونلر اسباب حکمدن اولمغله برابر اصل نظر اعتنایه آلنان نقطه حکامك قناعت وجدانیه‌سی وتطمین قلوبی بولندیغندن جهت حقوقیه‌ده موجود اسباب ثبوتیه‌نك فقدانی حالنده بیله دلائل واماراتقناعت وجدانیه‌یی تأمین ایدرسه اعطای حکم جائز اولور . مثلا برقتل مسئله‌سنده مقتولك وجهنده حاصل اولان تغیرات لونیه ویا مقتلده قاتله عائد براشیانك بولنمسی ویا محل قتلده بولنان یاق ایزلرینك قاتلك آیاغنه مطابق گلمسی ! ؟ وخصومت سابقه‌نك وجودی والحاصل بوگبی تأمین وجدانی بادی دلائل وامارات قاتل علیهنده حکمك لحوقنه سبب اوله‌بیلور . ایشته بووامثالی نقاطی نظر اعتنایه آلان وکتبخانهٔ شرقدن حصه مندفیوضات اوله‌مامش اولان ارباب حقوقدن بعضیلری الزامك شریعت اسلامیه محدودیتندن بحثله مثلا برقیرده فعل سرقت اجراسنده بولنانلر ویاخودتنها برمحلده برشخصی قتل ایدنلر اسباب ثبوتیه‌نك فقدانیله وقناعت وجدان حکامی تأمین ایده‌جك دلائل وامارات خارجیه‌نك شرعاً معتبر عد ایدیله‌میه‌جکی ذهاب باطلیله آرتق بومثللو وقوعات جنائیه‌ده شاهدی بولندیرملی گبی تفوهات ایله شریعت محمدیه‌سنك انداز تعرض اولمقده ایسه‌لرده بونلر یوقاریده عرض ایتدیکم وجهله غوامض شرعیه‌یه عدم وقوف سیئه‌سندن باشقه برشی دکلدر .

باق ناصل ! مقصدم حاشا ثم حاشا شریعت غرایه وقوع بولان بوگبی اعتراضات واهیه‌یی رد ایله اودرجها نقیصتی تطهیر ساحهٔ عصمته چکمك دکلدر .

چونکه شریعت مطهره هر درلو سعادت مادیه ومعنویه‌مزی متکفل وهیئت اجتماعیه‌نك سعادت حاللرینی بالغاً مابلغ ضامن وکافل اولمغله اوگبی اعتراضات لمعهٔ شریعت قارشوسنده کندی کندینه انطفا پذیر اولور گیدر .

متن متین قرآنه عطف نظر ایدلدکده « ان کان قمیصه قدمن قبل فصدقت » آیت کریمه‌سی گوریلیورکه دلائل وامارانله اعطای حکمه بیوك بر دلیلدر . واقعا بوشرایع

سالفه‌دن اولمق صورتیله براعتراض ذهنه تبادر ایدرسه‌ده حکمت حقوق اسلامیه‌ده یعنی اصول فقهده موجود « شریعة من قبلنا شریعة لنا اذا قصه الله تعالی لنا مالم یقم علیها دلیل النسخ » قاعده‌سی موجبنجه اوجهتده مندفع اولور .

بناءً علیه حضرت یوسف علیه السلامدن محکی آیت کریمه‌دن منفهم اولدیغی اوزره نبی مشار الیه اسناد اولنان مفتریاندن کوملکنك آرقه‌سندن تخریق ایدلمش اولمسی اماره‌سیله معصومیتی تبین ومدعیه‌نك کیدوافتراسی تظاهر ایتمشدر .

کتب فقهیه‌لرمزده ایسه اسباب حکمدن برینك قرینهٔ قاطعه اولدیغی بیان بیوریلیور . قرینهٔ قاطعه ایسه کرك کتب فقهیه‌ده وکرك مجله‌نك ١٧٤١ نجی ماده‌سنده حدیقینه بالغ اولان اماره دیه تعریف ایدلمشدر . مثلا برکیمسه النده قانه بولاشمش بچاق اولدیغی حالده خوف وتلاش ایله برخالی خانه‌دن چیقدیغی کبی درعقب اوخانه‌یه کیریلوبده هنوز بوغازلانمش برشخص کوریلورسه اول کیمسه بوشخصك قاتلی اولدیغنه اشتباه اولنماز . شاید که اول شخص کندی کندوسنی اولدیرمش اولمق کبی صرف احتمالات وهمیه‌یه التفات قلنمیه‌جغی عمومیتله کتب فقهیه‌لرده تصریح ایدلمشدر .

کذلك خنثی مسئله‌سنده دخی حقیقت حالك تظاهری ایچون علامت ذکورت وانوثتك تحریسی مدعامزه دلیل اولدیغی کبی لقطه‌نك ردی دخی بوقبیلدندر . مثلا بر کیمسه اثنای راهده برشی بولوب اصولی وجهله اعلان ایلدکدن صکره صاحبی ظهورنده لقطه‌نك حالنی وصف ایدوب توصیفات واقعه مطابق ایسه تسلیم لازم کلور ، لقیطه‌ده‌ده بویله‌در . یعنی دلائل وامارات ایله تعیین عنصر ایدیلیورکه بونی ایلروده آیریجه تفصیل ایده جکز .

خلیفهٔ کزین حضرت عمر بن الخطاب زوجی بولنمیان حامله برقادینك رجیله اعطای حکم ایلمشدرکه بوده قرینه واماره ایله حکمدن باشقه برشی دکلدر .

مجله‌نك ١٧٧١، ١٧٥ ماده‌لریله دها برچوق موادی دلائل وامارات ایله حکم ویریله جکنی مبیندر .

بینه‌نك قرآن کریمده شاهد اولمق اوزره کوسترلمسی مقام سائلده درمیان اولنه‌ماز . چونکه بینه (اسم لکل مایبین الحق ویظهره) یعنی حقی اظهار وبیان ایدن هرشیئك اسمیدر دیه تعریف اولنمسنه نظراً بوبالکز شاهده منحصر اوله‌ماز . بینه قرآنده حجت ، دلیل ، برهان اولمق اوزره کتیرلمشدر . بناءً علیه بینه دلالت برهان ، علامت ، اماره معناً الفاظ متقاربه‌دن معدوددرلر . [١]

* * *

امام شافعی حضرتلرینك (لاسیاسة الاماوافق الشرع) کلاملری محتاج توضیح کوریلور . مشارالیه کوره سیاست ، آنجق شرعه موافق اولاندر دیه تعریف ایدلمشدر .

ابن عقیله کوره سیاست ؛ برفعلدرکه ناس آنکله صلاح حاله تقرب وفساددن تباعد ایدر . ولوکه بوبابده وحی الهی ، قول رسول اولمسون . بوصورتده قول شافعیدن مقصد ، سیاست ، شرعك ناطق اولدیغی شیئه مخالف اولمامق معناسنه اولوب یوقسه سیاست شرعك ناطق اولدیغی شیدر معناسنه آلنماملیدر . دیه تفسیر اولنور » [٢]

ایشته شونقطهٔ مهمه‌نك لایقیله آکلاشیله‌مامسنه مبنی برچوق حدودك تعطیلنه وحقوقك ضیاعنه ومستعد جرائم اولان اشخاص بدطینتك تکثیر جرأتنه سببیت ویرلمش وبوسببدن طولانی سیاست شرعیه مصالح عباددن قاصره‌در فکرینه ذاهب اولنمشدر .

[١] طرق الحکمیه فی السیاسته الشرعیه باق ا

[٢] فقال شافعی لاسیاسته الاما وافق الشرع فقال ابن عقیل السیاسة ماکان فعلاً یکون معه الناس اقرب الی الصلاح وابعد عن الفساد وان لم یضعه الرسول ولا نزل به وحی فان اردت بقولك الاما وافق الشرع ای لم یخالف مانطق به الشرع فصحیح وان اردت لاسیاسة الا مانطق به الشرع فغلط فتغلیط للصحابة الخ . طرق الحکمیة فی السیاسته الشرعیه صحیفه ١٣

والحاصل بوخصوصده افراط وتفريط جهتلرینی دخی التزام ایتامليدر . چونكه افراطده بولنانلر حدود الهی‌یی تجاوز وقانون شرعدن خروج ایله سیاست ظالمانه‌یی ابداع وتفريط طرفدارانی ایسه سیاستی قواعد شرعیه‌یه منافی دیه‌رك طرق حقی سد ایده‌جكلرندن مزالق اقدام اولان اشبو بحثده غايت دقت وبصيرت اوزره حركت موجب فوز وسلامتدر .

سیاسته ، شرع مغلظ دخی دینور . [۱]

انزال كتب وارسال رسلدن مقصد ، مصالح ناسی منهاج عدالت دائره‌سنده طوته‌رق طريق حق وعدلی ارائه بولنمسنه نظراً غایت ظاهر اولان دلائل واماراته مبنی ویریلان حكملر سیاست عادله‌دن اولوب شرعك ناطق اولدیغی خصوصه مخالفت شویله طورسون بلكه آندن برجزؤ بولنمغله سیاست تعبیری براصطلاح لفظیدن عبارت قالور . نته‌كیم ایلریده بیان اولنه‌جغی اوزره جناب رسالتمآب افندمز امارهٔ قویه اوزرینه متهمی معاتب وحبس بیورمشلردر .

* * *

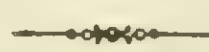
متهمك اجرا قلنان محاكمه‌سنده حقیقت حالك ظاهره اخراجی ضمننده استماع اولنان شهودك افاده‌سنده حاكم شبهه ایدرسه شاهدلردن بعضیسنی محكمه صالونندن طیشاری چیقاروب دیكرینك غیابنده استماع ایده‌جكی جمله سیاست شرعیه‌دن اولوب حتی حضرت عمر بن الخطاب اجرا ایلدیكی برمحاكمه‌ده بووجهله عمل ایدوب شهودك افاداتی بیننده مباینت حاصل اولمغله حقیقتی بوصورتله ظاهره چیقارمشدر .

بزم اصول محاكمات جزائیه قانوننك ۲۷۷ نجی ماده‌سی فقرهٔ اخیره‌سنده بوبابده رئیس محكمه‌یه رأساً صلاحیت اعطاسی سیاست شرعیه‌یه موافق اولدیغی كبی امام علی كرم الله وجهه حضرتلرینه عرض ایدیلان بردعواده متهملری یكدیكریله اختلاطدن منع ومنفرداً استجواب وهرمتهمك غیابنده كی تحقیقاتی كندیلرینه خبر ویره‌رك افاده‌لرندن حاصل اولان مباینت اوزرینه حقیقت حالی اظهاره موفق اولمشدر كه ، [۲] اصول محاكمات جزائیه‌نك ۲۷۸ نجی ماده‌سی دخی بوصورتله سیاست شرعیه‌مزله متحددر .

مابعدی وار

تمییز جزا ضبط كتبه‌سندن

ابن حازم : فريد

حق عالیدر

اصول مشورت موجب معدلت اولدیغی مبرهن و عكسنی ادعا ایله استبداده طرفكیرلك ایدن ظلمه مردود ومطعوندر. قوام الدنیا باربعة اشیاء بعلم العلماء وعدل الامراء وشكر الاغنیا وصبر الفقراء مقتضای حكمت احتواسنجه نظام وانتظام عالم واسایش انام درت شیله قائمدر . برنجیسی علمای اعلام كثرهم الله الی یوم القیام حضرتلرینك علمی ایله حاصل اولور . علمای كرام تعلیم علوم ونشر معارف ایتمزسه انسانلر وادئ خسران وجهالتده پویان ومعارف دینیه ودنیویه‌دن بی خبر وبی نشان اولدقلری حالده [اولئك كالانعام بل هم اضل] ماصدقنه مظهر اولور.

امراء عدل و حقانیت اوزره احقاق حق عباد ایتمزسه اومملكت خراب وعمران بلاد محو وبرباد اولور. (وما للظالمین من انصار) مآل منیفنجه مظالم اجرا اولنان مملكتلر پریشان اولور . اویله ظالملره نه جناب حق نصرت ایدر ونه‌ده اوظالملرك زیر تحكمنده اولان اهالی وتبعه معاونت ایدر ، حكومتك شوكت وقوتی ضعفه مبدل اولور . عدالت الهیه ظالملردن ادارهٔ حكومتی آلیر دیكرلره ویرر . اغنیا خیر واحسان ایدرلرسه جناب حق ماللرینه فیض وبركت بخش واحسان

[۱] معين الحكام صحيفه ۱٦۸

[۲] معين الحكام صحيفه ۱۷۰

[illegible] حكومت اورانده [illegible] كلدن ودو.
[illegible] صولاتى بويله اغنياى شاكرين
[illegible] واحد وبه اولور
[illegible] اولرزده غصب وسرقت
[illegible] نجه نيجه
[illegible] مقصد
[illegible] شرعيه و [illegible]
[illegible] شرعيه ومسائله
[illegible] جماعت
[illegible]) [illegible] ظاهرده
[illegible] قيودات
[illegible]
[illegible] ومنهى طانيق
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] اعذارلغه يتنلدى
[illegible] صلاتى [illegible] ذهرانه سنه تنى اور
[illegible] افعد [illegible] ده
[illegible] پرستلردن برطاقم
[illegible] صنعتى
[illegible]

[illegible] پروفسور

[illegible]

[illegible] اسلاميده بلاپروا

[illegible] دمزه دوه‌رك
[illegible] اولور
[illegible] . دوه‌اركان
اسلاميه [illegible] اسقاط ايتمك
[illegible] و ذانا صلاة تنهى عن الفحشاء

كى نيجه نيجه آيت بيناتى كورمه‌مزلك ايديور . فرضيتى دليل قطعى ايله ثابت اولان اركان خمسهٔ اسلاميه‌دن بريسنى تزييف ايدن كيمسه‌نك نه اوله‌جغى شرعاً ثابتدر اوت قرآن معجز بيانده اسلاميتك قواعد اساسيه‌سنه دائر پك چوق آيت جليله واردر (الدين النصيحه) كبى پك چوق احاديث شريفه دهان معجز بيان پيغمبريدن شرفصدور ايتمشدر . بوندن عماد الدين اولان ركن عظيمه تعرض نه‌دن لازمكليور (كل اناء يترشح بما فيه) . طبيعتنده فساد مركوز اولانلر اوفساداتى عالمه نشر ايله فيمتنى حكر پزه‌لرمز اولان كنجلرى چاه ضلالته القا ايتمكه چاليشيورلر اوزرهات فرصكارانه‌لرى حاوى اثرنجى نشر ايله تشويش اذهانه چاليشه‌جغنه مملكت محتاج اولديغى فنون جديده و آثار مخترعه‌يه دائر بر اثر ترجمه ايتمش اولسه ايدى بلكه ابناى وطنك استفاده‌سنى موجب اولور ايدى شعشعهٔ جهان آراسيله [illegible] بشرى راه هدايته ايصال ايدن سرور كائنات عليه افضل التحيات افنديمز حضرتلرينى كمال تعظيم وتكريم وجيبهٔ ذمتمز ايكن نصل اولورده شان عظيم احمدى‌يه ايراث نقيصه ايده‌جك بر اثرى انتخاب ايله ترجمه ايديور . يزيق وعقبه‌كه بويله راسقيمه احاله‌ٔ افكار ايديور [illegible] اوقيركه [illegible] شايسته اولميان سوزلرى يازيور . دوقتور بو يازديغى اثر نشر وترقى معارف دكل بلكه اهانت دين واحياى تاريخ اسلامدر . علماى اسلاميه ودينداران بو اثرده‌كى غلطاتى يوزيكه اوزره حضرتلرى ترجمه اثرك بر محلنده « تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى » قرآن كريمدن برآيتدر . صكره‌دن چيقاريلدى ديور . بو علماء امتى كانبيا بنى اسرائيل » و [illegible] اولان رؤساى دينمزك تحقيقات عميقه‌سندن كلياً غافل بولنديغنى كوستريور . مصولات [illegible] احبار بوبابده بروجه آتى اختصار اولنور . اصحاب كزين (رضوان الله عليهم اجمعين) حضراتندن بر مقدار ذوات

رخصت نبویه ایله دیار حبشه هجرت بیوردقلرندن صکره سورهٔ کریمهٔ (والنجم) نازل اولدی . مقتدای محراب دین محمد الامین (ع م) حضرتلرینك بالذات محفل قریشه کیدوب آواز بلند ایله سورهٔ مذکوره‌یی قرائت بیوردیلر « افرئیتم اللات والعزی ومنات الثالثة الاخری » زمزمهٔ حقیقتنثارینی سامعهٔ اسلام ومشرکین قریشه ایصال ایتدیلر اوراده بولنان اهل اسلام جناب حقی تقدیساً واصنامی تحقیراً سجده‌یه قپاندیلر اواثناده ابلیس پرتلبیس (تلك ... الخ) فقرهٔ ناصوابنی کوش بت پرستانه اسماع ایتدیرمسیله عبدهٔ اصنام اوکلام بی انتظامی مصباح نور نبوتدن ساطع انوار قرآنیه‌دن ظن ایله سجده‌یه بیقلدیلر . بعض فرتوت کهنه سالاری سجده‌یه مقتدر اوله‌مدقلرندن یردن برر قبضه خاك آله‌رق وضع جبین ایتدیلر بوظن باطل اوزره محمد (ع م) بزم الهمزه مدیحه‌کو اولدی دیه‌رك تفاخر ایدرلرکن جبریل امین درحال یتشدی وخواجهٔ عالم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك قلب تابناکنی بوخرده کاری وسوسهٔ شیطانیه‌یه واقف ایدوب (وما ارسلنا من قبلك من رسول الا اذا تمنی القی الشیطان فی امنیته فینسخ الله مایلقی الشیطان ثم یحکم الله آیاته والله سمیع علیم) آیت جلیله‌یی وحی وتبلیغ بیورملریله بدبختان مشرکین اشبو آیات ربانیه‌دن آکاه اولدقلرنده کالاول مرکز طغیانده ثابت قدم اولدیلر .

علامهٔ مغرب قاضی عیاض ، شفاسنده بوماده‌یی تدقیق وتعمیق ایله نهال نورس نبوتك غنچهٔ نوشکفتهٔ دهانندن بوجملهٔ باطله‌نك صدور ایتمدیکنی تفصیلا تبیله ایضاح واثبات بیورمشلردر . آفتاب مشرق فخرالدین رازی حضرتلری تفسیر کبیرنده بوقصه ، مفتریات ملاحده‌دن اولدیغنی تصریح ایلمش ومولانا قاضی عضد وفخرالدین رازی رسالهٔ عصمت الانبیاده وسائر حکمای دینیه مؤلفات مبسوطه‌سنده بوقصه‌نك ایراث ایتدیکی شبهانه اجوبهٔ مسکته ایراد ایتملری ارخای عنان خصمله الزام زنادقه وافحام اهل هوادر. صحت وقوعنی تسلیم دکلدر

پروفسور درژینك حقیقتدن عاری اولان کلامنی ترجمه ونقل ایلمك وعلمای اعلام حضراتنك عروة الوثقی اولان تحقیقاتنی تتبع ایله مختص برجواب یازمامق اضلال اهل ایمانه قصد دکلده نه‌در ؟

ینه بورسالهٔ جاهلانه وغرضکارانه‌ده فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندمزك خسته‌لغندن بحث ایله نه‌قدر افکار سقیمه ایرادیله اصحاب اذعان وایمانك جکرکاهلرینه خنجر صاپلامق ایستیور . هیهات بویله افترالر ، کذب ودروغلر مسلمانلرك عقائد سالمه‌لرینه قطعیاً تأثیر ایده‌میه‌جکنی بیله‌میور . مادامکه پیغمبران ذیشان حضراتی بنی آدمدن درلر . واکل وشرب وخسته‌لق کبی عوارض جسمانیه‌یه معروض اولورلر . اوت فخر کائنات افندمزك بعض کره مزاجلرینه انحراف حاصل اولمغله برابر قوت بدنیه‌جه پك چوق کیمسه‌لره فائق اولدقلری وبالفعل اوقابلیتی اثبات ایلدکلری مشهور ومتواتراً ثابتدر . حامل امانت کبرای رسالت اولان نبی محترم (ع ، م) حضرتلری وسائر پیغمبران ذیشان حضراتی پك چوق مشقتلره معروض اولسه‌لرده وظیفهٔ نظیفهٔ رسالتلرنده قطعیاً فتور وکسل کتیرمیه‌رك اوامر ونواهی الهیه‌یی حقیله تبلیغده قصور بیورمامشلردر. قوهٔ بدنیه‌لری خارق العاده اولدیغی کبی وعقل سلیملری‌ده صوك درجه‌یه بالغ ایدی. قرآن کریم یوزبیکلرجه حفاظ کرامك محفظهٔ قلبنده محفوظ واحکام جلیله‌سی مادام الدوران باقیدر ومؤبددر. وبیکلرله احادیث شریفه بلاغت وفصاحتی ایله برابر سندات صحیحه ومتواتره ومشهوره ایله محدثین کرام جانبندن مضبوط وکتب صحیحه‌ده مسطور ومرقومدر . پروفسور درژینك ، بیك اوچیوزسنه اول دار بقایه تشریف ایدن بر ذات عالیقدرك امراض عصبیه وسائره‌یه ابتلاسندن بحثله تشخیص امراضه قالقشماسی نه‌قدر مناسبتسزلك وغرضکارلقدر . صوکره‌ده (قرآن کریمده‌کی آیات جلیله‌نك تاریخ نزوللری ثابت دکلدر . واحادیث شریفه مضبوط دکل ایدی .) کبی عندی

سوزلری تفاسیر شریفه‌دن واصول احادیثدن متواتر ومشهور وخبر واحددن بی‌خبر ونصیبسز اولدیغنی کوستریور. کتب صحیحه‌ده مسطور اولان احادیث شریفه نی بشرك سعادت دینیه ودنیویه سنی کافل وحقوق عبادی، عدالتی، استشاره‌یی، ابنای جنسنه مرحمت وشفقتی ونضائل اخلاقیه‌یی جامعدر. (اطلبوا العلم ولو بالصین) حدیث شریفی ایسه ترقیات مادیه ومدنیه‌یی مستلزم فنون وحکمیات حاضره‌یی اکتسابه سعی وغیرتی آمردر. شو امره امتثال ایله کندیمزی اصحاب فنونمزك انضمام همتیله سكهٔ حدیدیه مدینهٔ منوره شرفها الله الی یوم القیامه قدر واصل وترقیات مادیه‌مز حاصل اولمغه باشلامشدر.

بوسعی وغیرتده دوام وثبات کوسترر، فنون حاضره‌یی معناً دکل مادةً مترقی اولان مملکتلردن اقتباس ایدرسه‌ك کنجلرمزك همت عاقلانه‌لریله ترقیات مطلوبه‌یی پك سریع برصورتده استحصال ایده‌جکمزدن امینز ومطمئنز.

بویله براثر ترجمه ایدوبده، [بن نشر معارفه خدمت ایدیورم] دیه عموم اهل اسلامه سنك انداز تعرض اولمق عفوی غیر قابل برخیانتدر. عامهٔ مسلمین (انه لایحب الظالمین) آیت کریمه‌سنی اوقور ظلمه‌یی سومز. وبلاد اسلامیه‌ده هرجمعه کونلری «ان الله یأمر بالعدل» الخ نص جلیلی اوقنورکن جناب عادل مطلق هر کسه عدالتله امر ایتدیکنی بیلور. بعض ظلمه‌نك اجرای مظالم ایتمسی کافهٔ مسلمینه ندن تحمیل اولنیور. ترجمهٔ مذکوره‌نك لایقی وجهله رد وابطالنی محترم جمعیت علمیه‌یه حواله ایله ختم کفتار ایدرم. الحق یعلو ولا یعلی علیه.

مکتب سلطانی اخلاق معلمی
رفعت

— بیان الحق —

دین اسلام هردرلو ترقیات مدنیه ومعنویه‌مزی کافل بولندیغنی وذره قدر هیئت اجتماعیه‌نك ترقیاتنه حائل اوله‌جق برامر توصیه ایتمدیکی حالده انوار لامعه‌سیله غربی بیله مستغرق فیوضات قیلان آثار اسلامیه‌دن برائری مطالعه ایتمیه‌رك بعض بدبین غربیونك محیطلری وملیتلری تحت تأثیرنده اولدقلری حالده جف القلم دین مبینه وقوع بولان تفوهاتی مال بولمش مغربی کبی ترجمه ایله افکار عمومیه‌یی تسمیمه قالقیشانلره نه‌قدر تأسف ایدلسه سزادر.

ایشته وقیلدن اولمق اوزره دوقتور جودتك بالترجمه نشر ایلدیکی اثر مذکور تعبیرات غیر لایقه ومطالعات عندیه ایله مملو بولنمسندن دولایی ملیونلرجه مسلمین نظرلرنده مظهر نفرین اوله‌جغندن امینز.

برملتك حسیات مقدسهٔ معنویه‌سنه تعرض ایتمه‌مکله مقید بولنان سربستیٔ مطبوعاتی بویله سوء استعمالاته اوغراتانلر حقنده حکومت اسلامیه‌مزده طبیعی معاملهٔ لازمه‌یی اجرا ایده‌جکدر. بز اثر مذکوری غزته‌مزله میزان انتقاده چکه‌جکز.

عروة الوثقی

(مابعد)

—

یارب! سن نه‌قدر بیوکسك! اوذرات ترابیه اولو ایدی. ایشتمز، کورمز، یوریمز، یمز، ایچمز. نصل اولورده بربوزاغی صورتنه کیرنجه کورر. ایشیدیر، یورر!

اوت اللهم! اوت! ایشتمیانلره احسان ایدرسین! کورمك شانندن اولمیان ذره‌لره‌ده حیات ویررسین! یورومیان برقاوون یارین برکوزك اجزاسنی تشکیل ایده‌رك مظهر حیات اولور. حیرت! حیرت! کافهٔ تجلیات واکرامات ذات پاککه اولسون ای یزدان بی زوال!

لكن اى قارئين كرام ! نه انجه برمبره‌دن كچيورز ؟ بومعبره‌نك صاغنده «ماديه» صولنده «تناسخيه» مذهبلرى افرادى صفبسته‌در . فقط بز نور دين اسلامى بدرقهٔ طريق اتخاذ ايتديكمز ايچون هيچ شاشيرمه‌يز . آنلره التفات ايتميز . ديرلركه مواد عنصريه هپ ثابتدر . ماده محفوظدر . يالكز شكلدن شكله كيرر . بوكون صو حالنده ايكن فردا مواد سائره ايله برلشه‌رك براوت اولور . او اوت برحيوان طرفندن اكل ايديلور ، حيوانه تمثل ايدر . يارين او حيوانى‌ده قصاب كسر ، آتى انسان يير . شمدى‌ده انسانه تمثل ايدر . خلاصه انسانده اولوم ديديلان حاله دوچار اولديغى اجزاسى طاغيلور . ذاتاً او اجزا دها اول نره‌دن آلنمشيدى ؟ طوپراقدن دكلميدى ؟ ينه طوپراق اولور . كل شئ يرجع الى اصله .

آل بريا كلتماج ! نه ديمك بزم سويلدكلريمز اصلى دكلى ؟ اوت اصليدر . لكن ايشك ايچنده ايش وار . آنلرك فكر سقيمنجه بودور مواد كندى كنديته اولور . چونكه ذره‌لر ، ماده‌لر ، برر خالق كسيلمش ؛ حريفلرك فكرنجه برخالق بوكون ييير ، اوبركون اولور ، يارين‌ده نبات حالنه كيرر . ايشته حيات ، اجزاء خالقه‌نك تفاعليدر . شو حالده بر اغاج ، مادامكه هرشى كبى ذرات ماديه‌يى حاويدر . هم خالق ، هم مخلوق ها ! معاذالله ! بو اويله برتناقضدركه كائنات ، كائناتك ؛ مثلا طاش ، طاشك ، تعبير آخرله شى ، نفسنك خالقيدر . قضيهٔ باطله‌سنك عينى بلكه آنك نتيجه‌سيدر ، كه بونى قبول ايتمك اويله شيلردن منزه اولان ربمك ميزان عقل وملاحظه‌يى استرداد ايتديكى بهايم ناس طرفندن واقع اوله‌بيلور ، تربيه ، كورمش بر عقل ، انساع ايتمش برفكر بداهةً حكم ايدركه خالقيت صفتنى طاقينان ذات اويله اك خسيس بى روح ، بى شعور شيلردن دكل ، حتى اشيانك اشرفى ، حاكمى صاييلان انساندن‌ده اكمل اولملى دكلميدى ؟ هيچ خالق مخلوقك عينى ، مماثلى اولورمى ؟ حالبوكه دور آدمدنبرو توالى ايدن انسانلر آره‌سنده حتى منزلتجه پك دنى اولان شيلره معبود نظريله باقيلمش واليوم ارضمزك محال متعدده‌سنده باقيلمقده بولنمشدر .

برشى آزه‌جق دياقويا انسان اوزرينه تأثير ايتديمى خالق صاييلور . برنجى تأثير ، ابدى كورينور . خالقيت آكا لايق كوريلور . – آتش ياقيور ، پارادجيدر ديورلر . صو ، شيلر پيدا ايديور ، معبودمز بودر ديو لر . برقوش تارلالرده‌كى بوجكلرى اولديريور ، ايشته خالق بواوله‌بيلور ديورلر . خيالى الهه‌لرده آپولونلرده ، نرونلرده ، باقكوسلرده اعتقاد ايدلدى حاصلى اولاد بشر خالق اكرمى حس ضروريسيله دوشوندى . كيفنه مطابق اولمق اوزره ، اعتقاد عنديسنه ، تأثيرينك قبوانه كوره خالق اكرمى بولمق ايسته‌دى .

هيهات ! تبارك الله عزوجل ... هر فرده ملهم اولان بو حس دينى ، نه‌قدر صفوتنى غائب ايتمشدر . فقط برفرقه واقعه مطابق اوله‌رق معرفة الخالق‌ده مظهر درك اوفرقه : فرقهٔ اسلاميادر .

بزده دينك بزه بيلديرديكى وجهله اعتقاد ايتديكمز خالق اكرم واحددر . بناءً عليه ايكى ، اوچ ، بش اولمق ممنوعدر . خدا اويله برتكدركه انقسام وياشىٔ آخر انضمام ايليه‌رك چفت اوله‌ماز .

بو فيض جليلك قوتيله بيلورزكه انسانلرده حيوانلرده « فيض الهى » اولان روحه مالكدرلر .

بودين ، اصلا واقعه مخالف اوله‌ماز . چونكه مصطفاى اكرم ، محمود مفخم افندمزه تلطيف روحانى اوله‌رق وقوع بولان تلقينات فيضيهٔ الهيه‌نك هيئت مجموعه‌سيدر .

استنادكاهمز ، بودين رصين الاساس اولديغى حالده كنيش كنيش ديرزكه بدن بشريتك مابه التركبى اولان اجزا وعناصر لازمه نطفهٔ پدرده كامندر .

هرشى‌ده مشهود اولان انتظام لايتغيرى ادامه ايدن خالق عظيم الشان رحمده كيفيتى ، خالقيتى بيلمديكمز فقط پك متحيرانه تماشا ايتديكمز جانلى برمخلوق خلق

واخراج ایتمکده‌در که بومخلوق مادةً عناصر معدنیه‌دن بشقه برشی دکل ، حتی اولدیغی وقت ینه معدن ؛ بناءً علیه طوپراق اوله‌جق . یعنی اصلنه راجع بولنه‌جق . شوقدر که برقبضهٔ خاکك حیوان شکلنده ظهوری « روح » دینلان برفیض عظیم الٓهینك مقارنتیله حاصل اولیور . انسان ایسه عین حیوان ایسه‌ده ناطقیت کبی اکمل القوا ایله آراسته بیورلمشدر .

ایشته مادیاتده کورولمین حس ، فکر اراده منحصراً شومخلوق کزیده‌ده جلوه نمادر . برحیوانده طویار ، احتمالکه کندنجه ملاحظه ایدر . لکن انسان اوقدر عددی متنوع حسیاته مظهردر که اونلرك پك چوغی حیواناتده یارادلمامشدر .

انسان فیض الهی یه اقرب اولدیغی ایچون قبل جلیلدن شرفرس اولان تکلیفات هپ انسانك دوش عبودیتنه محمول اولمشدر . عرض اولندیغی اوزره انسانلر مادیت جهتیله برمعدندن ، برنباتدن ، برحیواندن آیرلماز . شو قدر که روح سایه‌سنده سماویلره غبطه بخشا اولمقده وبالجمله مخلوقاته تسلط ایتمکده بولنمشدر . اونك ایچوندرکه طاغلر قعان مثالی یرلرندن قوپارلدی . دکزلر اوزرنده سیار بلده‌لر تأسیس اولندی .

نیجه‌بیك تخریباته سبب اولان صواعقه سپرلر کوکس کردی . کره‌مزك هرهانکی برنقطه‌سندن ولو ایکی سنه‌لك بر بعدده‌اولسون دیکر برنقطه‌ده اولان ذواتله کوریشیلور اولدی . وبونلری هپ انسانلر یاپدی . حیوانلردن بومثلو فتوحاته موفقلر کورونمدی ؟

— انسان اشرفدر .

انسانلرك صنوف مخلوقات آره‌سنده برنجیلیکی حسبیله تکلیفات معروضه واقع اولمشدر : انسانلره نه تکلیف اولنیور ! تکلیف ایدی . رب الامر کیمدر ؟ نیچون تکلیف اولنیور . حیوانلره ایدلمه‌ین شو تکلیفات انسانلری نصل برموقعده بولندیریور ؟ حیات انسانیه نه‌در ؟ موردمز ، معادمز نره‌ده‌در ؟ ذمت وحق نه‌در ؟ شو سؤاللر نه‌قدر اوزون برسلسله تشکیل ایده‌بیلور ؛ ایشته فلسفه‌نك ، شریعتك خلاصه‌سی .

انسانلره دور آفرینشدنبری مجبول اولدقلری حسیات فوقنده تعبیر آخرله وسع خارجده برشی تکلیف ایدلمامشدر . جناب حق هادی اسم جلیلنك دلالت کامله‌سی وجهله تکمیل مخلوقاتی وپك رعنا برصورتده انواع نباتات وحیواناتی طبیعةً مظهر هدایت ایلمشدر . قرلانغجلرك هرسنه قیش حلولنده کندیلرنده ذرةً ماعلم شعور ، اراده واختیار اثری اولمدیغی حالده سوریلرله افریقانك صیجاق بلادینه مهاجرت ایدوب بعده بهارك حلولنده قافله قافله بحرسفید اقطارشمالیه‌سنه عودتلری عجبا برقوهٔ الهیه یعنی هدایت والهام الهی اثری دکلدرده یانه‌در ؟ هرمخلوق حیوانینك احتیاجی نسبتنده کیمینك حدید النظر ، کیمینك سریع الطیر ، کیمینك حیله‌باز ، کیمینك دهشتلی پنچه‌لرله مجهز اولمسی ، کیمینك سرعت سیره مالکیتی عجبا مخلوقاتنه نظارت ایدن مشیت ازلیه ؛ انکله توأم اولان هدایت الٓهیه مقتضاسی دکلدرده یانه‌در ؟ بونلرك کافه‌سی سوق احوالیله متجلیدر .

(مابعدی وار)

مشیخت مکتوبی قلمی خلفاسندن

معمار زاده :

محمدعلی

اجمال داخلی

(مبعوثانك خلاصهٔ مقرراتی)

نطق افتتاحی‌یه ویرلمك اوزره تنظیم ایدیلان مضبطهٔ تشکریه‌نك بعض تعدیلات اجراسیله تدقیق وقبولی — ورود ایدن تلغرافلره جواب اعطاسی — مضابط

انتخابیه‌نك تدقیقی نطق همایونه ویریله‌جك جوابك الویه وقضالره تعمیمی . وطقوزنجی اجتماع عمومیده دخی صدر اعظم پاشانك مجلس مبعوثانه دعوتله سیاست داخلیه وخارجیه‌مز حقنده بعدالمید ایضاحات ویرمسی وداخلیه ناظرینك دخی پنجشنبه کونکی انعقاد ایده‌جك مجلسه کله‌رك انضباط داخلیه‌یه متعلق ایضاحاتده بولنمسی تحت قراره آلنمشدر .

متفرقه

اعلان حریتی متعاقب آچیغه چیقاریلان مأمورین ایله آوروپایه فرار ایدنلر واعلان حریتدن مقدم تبعید اولنوب یرلرینه دیکرلری تعیین ایدیلنلردن بوکره عودت ایدنلره معزولین صندوغنجه معاش تخصیصی شایان تأمل بر کیفیت اولدیغی مجلس وکلا قراریله مجلس مبعوثان ریاستنه تبلیغ قلنمشدر .

§ برات سنجاغنده بوسنه محصولانك قلتندن ناشی اقوات یومیه‌لرینی تدارکدن عاجز بولنان اهالی‌یه کفالت متسلسله ایله اوتوز بیك لیرانك سریعاً اقراضی تماماً زراعت بانقه‌سنجه قابل اوله‌مدیغندن یکرمی لیراسنك خزینه‌جه تسویه‌سی لزومی نافعه نظارتدن مالیه‌یه اشعار اولنمشدر .

§ طاشلیجه‌یه ایکی طابور عسکر کوندرلدیکی کبی دها ایکی طابور عسکرله بر بطاریه طوپ کوندریله‌جکدر .

§ شهزادکان حضراتی طرفندن ارمنی قحط زدکانه معاونت نقدیه‌ده بولنلمشدر .

§ بحریه ناظر سابقی حسن رامی پاشانك بحر سفید عموم فیلو قوماندانلغنده بولندیغی طقوز سنه ظرفنده آلنمش بیك لیرالی متجاوز سوء استعمالاتی اولمغله تشکل ایدن قومیسیون مخصوص واسطه‌سیله حساباتنك تدقیقنه مباشرت اولنمشدر .

مناستر روم متره‌پولیدی روملری بلغارلر علیهنه قیشقیرتمقدن حالی قالمدیغندن ولایتی دوره چیقمسی خصوصنده‌کی مأمورین محلیه‌نك کوستردیکی ممانعت باب عالیجه تصویب ایدلمشدر . .

§ فراری عزتك منسوخ مهاجرین قومیسیونه عائد حسابنی تدقیق ایچون بر قومیسیون تشکل ایتمشدر .

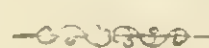
§ تجاردن طنطاوی زاده خالد بکك تجارت بحریه‌جه افلاسنه قرار ویرلمشدر .

§ مأمورین عدلیه ومالیه‌نك خدمت عسکریه‌دن استثنالری حقنده‌کی قرارك زراعت بانقه‌سی مأمورلرینه تشمیله مناسب اوله‌میه‌جغی حربیه نظارتندن مقام صدارته اشعار ایدلمشدر .

§ سابق مابینجی فائق بکك تجارت ونافعه ناظری محمود جلال‌الدین پاشانك ولد مشروعنی غیر مشروع کوسترمك صورتیله ترویج مرامده بولنه‌رق رشوت آلدیغی ادعاسیله مدعی عمومیلکجه تعقیبات قانونیه اجراسنه توسل ایدلمش ومرقوم بالتحری بولنه‌مدیغندن حقنده غیر موقت توقیف مذکره‌سی اعطا ایدلمشدر .

§ مجلس مبعوثان ایکنجی ریاست وکالتنه آریستیدی پاشانك تعیینته ارادهٔ سنیه صدر اولمشدر .

§ دیون غیر منتظمه‌نك ثبت دفتر ایدلمسی حقنده‌کی قرارنامه‌نك قانونیتی تصدیق ایدلمك اوزره مجلس مبعوثانه تودیع ایدلمشدر .

عالم اسلاميت

طهراندن تايمسه يازيليور :

§ عثمانلى سفارتى جوارى ايران عساكرى طرفندن اشغال ايدلمشدر . سفارتك ايچريسنده ايكيوز قدر ملتجى ايرانيلر بولنيور . عسكر طرفندن بو ملتجيلره مقتضى ارزاقك نقلى منع اولنيور . انكليز و روس سفيرلرى تكرار شاهه مراجعت ايتمشلردر . شاه ويرديكى جوابده وعدينى انجاز ايده‌جكنى بيان ايتمكله برابر احرارك عثمانلى سفارتخانه‌سنه التجا ايدرك ، كنديسنى جبر وتضييق ايتمك استدكارنى مقام شكايتده سويله‌مشدر . شاه ، ملتجيلرك سفارت عثمانيه‌دن چيقمادقجه ، انتخاباتك اجراسى حقنده امر ويرميه‌جكنى بيلديرمشدر . انكلتره و روسيه سفيرلرى ، شاهك بو قرارينى عثمانلى سفيرينه تبليغ ايلمشلردر ،

§ سيد على‌نك طرفدارانى كيتدكجه چوغاليور . اهالى ايشلرينى ترك ايتمكده‌درلر . شاه لهنده چاليشمق ايچون مستبدلرك اجرتله طوپلادقلرى آدملرك برمسئله توليد ايتمه‌سى ملحوظدر .

§ عثمانلى سفارتخانه‌سنه التجا ايتمش اولان احرار قانون اساسى‌نك اعلانندن اول سفارتخانه‌دن چيقميه‌جقلرنى بيلديرمشلردر .

§ احرار علما قيامتنده سرايه كيره‌رك ، شاهى تلف ايتمك تشبثده بولنمشلردر . شاه مجروح اولديغى ويانه‌دن يازيليور .

§ طهراندن كلان برتلغرافنامه‌يه كوره افرنجى كانون اولك ۳۰ نده ، بازارلر آچلمشدر .

شاه فرقهٔ احرار رئيسى سعد الدوله‌يى ياننه چاغردى . بوحال خيره علامت عد ايديليور .

درسعادت ايران سفير كبيرى جناب اشرف پرنس ميرزا رضا دانش خان حضرتلرينك شاهه كوندردكلرى عرضحالك صورتيدر .

قربان خاكپاى جواهر آساى مبارك اقدست گردم جاكر بيمقدار كه بابندكان اعليحضرت قوى شوكت همايون ارواحنا فداه بسه پادشاه جمجاه قاجار باكمال صداقت ودرستى خدمت كرده وازطرف دولت جاويد آيت واغلب دول معظمهٔ اروپ واسيا وافريك داراى اولين رتبه ونشان وامتيازات گرديده وهيچ ارزويى غيراز اينكه بيك وضع آبرومندانه‌خودرا ازخدمت دولتى كنار كشيده وباقى عمررا مشغول نشر تأليفات خود بشود دردل ندارد محض حفظ حقوق نمك خوارگى به عرض اين عريضه عاجزانه درخاكپاى مقدس همايونى ارواحنا فداه جسارت مينمايد .

البته راپورتهاى عبيدانه كه هر هفته چلد باربوزارت خارجه تقديم كرده وسواد فتاوى وتلگراف هاى‌حجج اسلام نجف اشرف را نيز به آنها علاوه نموده ازلحاظ انور همايونى ارواحنا فداه گذشته است . چيزى كه فدوى جان نثار را واداشته كه اين عرايض را مستقيما به خاكپاى همايونى جسارت نمايد همان احساسات حق شناس نعمت هاى سه پادشاه عظيم الشان قاجار است لهذا باكمال اميد وارى به عفو ملوكانه بعرض مطالب ذيل درخاكپاى اقدس اعلا ارواحنا فداه جسارت مينمايد .

اين وضع كه پيش آمده بنظر قاصرچاكر عاقبتى

وخيم از براى دولت وملت دارد وهر چه زودتر جلو آن كرفته شود به صواب نزديكتر است. هنوز وقت اصلاح نكذشته ورشتهٔ الفت درميان دولت وملت كسيخته نشده اعليحضرت همايونى ارواحنا فداه اكر به صرافت طبع مبارك اعلان عفو عمومى فرموده مهاجرين ايران را رخصت معاودت باوطان خود عطا فرمايند واز انها دلجوئى پدرانه فرموده ويك آن اول امر به بر قرارى قانون اساسى وافتتاح مجلس ملى بفرمايند. حجج اسلام نجف اشرف را از اين مواهب خسروانه مطلع فرموده وبلكه محض اطمينان حضرات چند نفرراهم احضار دربار فلك اقتدار بفرمايند مسلماً بازهمين ملت درراه حفظ شئونات شخص شخيص اعليحضرت همايونى وخانوادهٔ جليلهٔ سلطنت عظما ازجان ومال مضايقه نخواهند كرد. چراغانى كه در اسلامبول درشب جلوس همايونى ارواحنا فداه ازطرف ايرانى ها شد واقعاً تاريخى بود باز همان ملت هستند وهمان جانفشانى هارا خواهند كرد. خداى حى واحدرا شاهدمى آوردكه ازعرض اين عرايض غير از خير خواهى ابداً منظورى ندارد. اميدوارست. كه عرايض صادقانه وبيغرضانهٔ جان نثار مقبول خاكپاى مبارك اقدس همايونى ارواحنا فداه افتاده واسباب شوكت وشرف واقتدار مملكت ايران بشود. الامر الاقدس الاشرف الاعلى مطاع مطاع مطاع.

اوروپا بحرانى واسباب حقيقيه‌سى

تايمس غزته‌سى مخبر مخصوصنك مكتوبلرندن ترجمه اولنمشدر:

اوچنجى مكتوب : آوستريا وروسيه .

قونفرانس مسئله‌سى وبونكله برابر بحران حاضرك صورت قطعيه‌ده صلحپرورانه برصورت تسويه‌يه اقترانى ملاحظه‌سى يوماً فيوماً الم واضطرابى داعى برنتيجه‌يه دوشمكده‌در : عجبا قونفرانسك بوكون بوسنه وهرسك الحاقنه قارشو وضعيتى پارس معاهده نامه‌سنده قره دكزه عائدمواد واحكامك يكيدن تدقيقى ضمنده ١٨٧١ تاريخنده لوندره قونفرانسنك انعقادى ايچون شرط اوله‌رق تقرير اولنان تدقيق بيطرفى ومذاكرهٔ سربستانه قاعده‌سنك وضع وتأسيسى ايله‌مى تأمين اولنه‌جقدر ؟ دول سائره‌نك جبر وتضييقيله روسيه حكومتنك بيله قبول ايلديكى قاعدهٔ مذكوره‌نك اوتاريخده آوستريا قدر شدتلى محافظ ومدافعى يوق ايدى . لورد غرانويل لوندره قونفرانسنك رئيسى صفتيله رسم كشادده ايراد ايلديكى نطقده بوحقيقتى تماميله وبرصورت علنيه‌ده ميدان وضوحه قويمش وضبط وقيد ايتديرمش ايدى . كذلك دول معظمه مرخصلرى بيننده او كونى امضا اولنان پروتوقولده شوعباره محرر ايدى:
« حقوق دولك اك اساسلى برقاعده‌سى اولمق اوزره بيان اولنور كه دول معظمه‌دن هيچ برى طرفين عاقدينك موافقت متقابله‌سى اولمدقجه تعهدات عهوديه‌يى تماميله ايفادن امتناع ايده‌ميه‌جكى كبى مواد مندرجه‌سى احكامنى ده تغيير وتعديل ايده‌مز » الحالة هذه مادهٔ مذكوره‌نك احتوا ايلديكى ايكى قاعدهٔ اساسيه‌نك دوچار تغيير اولديغى كالشمس فى وسط النهار معلوم ومبرهن ايكن آوستريا حكومتنك صورت قطعيه‌ده بونلرى انكار ايتمكه قرار ويرديكى اكلاشيليور . آوستريانك ادعاسى شودر مادام كه روسيه حكومتى بعض تعهدات عهوديه ايفاسندن قورتولمق اسبابنى دوشونمشدر . آوستريا حكومتى‌نك بوسنه وهرسك ولاياتنى الحاق ايتمسندن مقصديده برلين معاهده نامه‌سى موجبنجه اداره‌سى درعهده ايلديكى ولايات مذكوره‌ده حسن اداره تأمين واستحصال ايلمك حقنده كى تعهداتنى تماميله ايفا ايده‌بيلمك مطالعه‌سندن منبعث وذاتاً روسيه حكومتى پارس معاهده نامه‌سنك قره دكزه عائد احكامنى قبول ايتمامسى اوبابده كى مقرراتى تغيير ايلديكندن بونلرى

مرعی الاجرا برشکله افراغ ایتمك اوزره اتخاذی الزم تدابیر محتاج تدقیق کورلمسنه مبنی بوسنه وهرسك الحاقنك برامر واقعه‌دن عبارت ایدوکی هردرلو اجوال ومناقشه‌دن آزاده قالدیغی درکاردر . آوستریا بویله برسفسطه‌یی مدار استناد اتخاذ ایتمسه بیله بوسنه وهرسك ولایاتی اوزرنده‌کی حقوق حکمرانئ عثمانی یرینه ایمپراطور فرانسوا ژوزفك حقوقنی وضع واقامه ایلمسنك برلین معاهده نامه‌سی احکامنی تعدیل دیمك اوله‌رق بونیده هیچ بروجهله انکار ایده‌مز . علی الخصوص آوستریانك بویولده تعدیلات وقوعه کتیرلمدکجه فرانسوا ژوزفك اوممالکه قانون اساسی بخش واعطا ایده‌میه‌جکی حقنده‌کی ملاحظه‌سی بشقه جه شایان دقت وفوق العاده حائز اهمیتدر . مع ذلك دول معظمه‌دن هیچ بری ١٨٧١ تاریخنده قره دکزه عائد احکامك اشکال اولیه‌سنی محافظه فکرینك مروجی اولمدیغی کبی قونفرانسده بوامر واقعك دخی تغییری جهتنه کیده‌مز . فقط مسئله‌نك بیطرفانه تدقیقی وکمال سربستی ایله مطالعه‌سی حقوق دول قاعده‌سنك محافظه‌سی ایچون مقتضی اولدیغی کبی سالف الذکر ایکی ولایاتده حسن اداره تأمینی ضمننده برلین معاهده نامه‌سیله درعهده ایلدیکی تعهداتی ایفا مقصدیله الحاقی وجوده کتیرمکه مجبور قالدیغی ارائه ایچون آوستریایه برمدار استناد دخی اوله بیلور . ایشته بوملاحظات درکه برطرفدن روسیه ایله دول غربیه بیننده ودیکر جهتدن آوستریا ایله آلمانیا بیننده اختلاف افکاری داعی اولمقده بولنمش وغالبا ایتالیا حکومتی‌ده اتفاق مثلثده‌کی وضعیت وموقعی مساعده ایلدیکی مرتبه دول غربیه طرفنه تمایل ایتمشدر . ویانه ایله درسعادت بیننده طوغریدن طوغری‌یه برصورت تسویه بولنمسه بیله مشکلات واقعه تمامیله ازاله ایدیله‌مز . چونکه بونك یینه حال دول معظمه طرفندن تصدیق اولنمسی لابد ولازمدر . شوحالده اختلاف افکارك وخامت جریحه‌سنی تزیید ایدن شی آوستریا ایله اساساً اختلافك وجودینه سببیت ویرن روس حسیاتی بیننده کون بکون ترقی ایتمکده بولنان خصومتدر. ایش دها زیاده تعمیق ایدیله‌جك اولورسه آلمانیانك سیاست اسرار انکیزانه‌سی ایله اولان خوف عظیمنك دخی اختلاف مذکور اوزرنده برتأثیر حصوله کتیردیکی محققدر. بارون فون ئه‌رنطال ضربه‌سنك آوستریا ممالکی داخلنده حصوله کتیردیکی ایلك تأثیر بودفعه (کونیغراچ) محاربهٔ مشهوره‌سندن برو آوستریانك یوزینی کولدیره‌جك برموفقیت دیمك اولمغله فخر وغروروله مترافق بر انشراح قلبدن عبارت ایدی. بوندن ایکی اوچ هفته مقدم نوبتجی عساکر تبدیل اولندیغی و مع مافیه برقاچ کشیلرك حاضر بولندیغی بر صره‌ده آوستریا سرای ایمپراطوریسی پیشکاهندن کچمکده ایدم بوهنکامده عسکری موزیقه‌سی ترنمساز اولمقده بولندیغی جهتله ارباب مراقدن برخیلی کیمسه‌لر بوراده اجتماع ایلمشلر ایدی . یانی باشمده کنج وحسنا برقیز ویانه‌لیلره مخصوص بر شیوهٔ لسان ایله رفیقه‌سینك اوموزنی تصارلیه‌رق همان اورایه صچرادی و بیندی بوصورتله (ماریا ترهزا) نك هیکلنه طوغرو عزیمت ایلدیلر مزبوره شویله سویلیور ایدی : « بوکونمزه حمد اولسون ! شو اختیار قادین برکره باشنی قالدیرسونده باقسون ؟ » بونك اوزرینه رفیقه‌سی بالمقابله « اوت هردرلو وقوعاته تحمل ایده بیلمك اوزره بونك ١٨٦٦ تاریخندنبرو بونی ایچه کسب قوت وجسامت ایتمش اولملی ! » دیمشدر .

ایشته بوسوزلر شوزمانده آوستریالیلرك پرورده ایلدکلری افکار مخصوصه‌یه برمثال ارائه ایده‌بیلیر. ذاتاً افکار عمومیه‌نك هپ بومرکزده جریان ایلدیکی وارستهٔ ایضاحدر . واقعا ملاحظات مذکوره آوستریا ومجارستان دلغاسیون مجلسلرنده بارون فون ئه‌رنطال پولتیقه‌سنك صورت عمومیه‌ده بلاقید وشرط التزام اولدیغنه کافی اولمق لازم کلورسه‌ده او پولتیقه ماهیتی تمامیله تصویر و ایضاح ایده‌مز . مذکور پولتیقه‌نك ماهیت احکامی حقنده استحصال معلومات ایتمك ایچون صوك

یکرمی ویا اوتوز سنه ظرفنده آوستریا و مجارستانك هر ایکی قسمنده جریان ایتمش اولان احوال سیاسیه و ترقیات وتکاملی تدقیق ایتمك لازم کلور . برجهتدن آوستریاده‌کی مرکز ثقلت سیاسی آلمان اقلیتندن انحراف ومبادءتله تدریجی اسلاو اکثریتنه تمایل ایتمش و آرای عمومیه آلمانیا ــ آوستریا نفوذینی محافظه ایدن فرقهٔ قدیمه‌یه صوك برموت ضربه‌سی ایندیرمشدر . دیکر جهتدن مجارستان قطعه‌سنده مجار نفوذی ومجار فکر ملیتپرورانه‌سی برلکده ترقی وتزایدله برزمانلر اولدیغی کبی بوکون بیله اثنینیت حکومتی داخلنده موازنهٔ قوایی تهدید ایلمش و ایلمکده بولونمشدر . ایش اودرجه‌ده کسب اهمیت ایلمشدرکه بعض آوستریالیلر وعلی‌الخصوص بونلرك صاحب نفوذ و اذعان اولانلری آتیده جنوبی آوستریا طرفنده هابسبورغ مقام حکمداریسنه مربوط اولمق اوزره اوچنجی بر اسلاو حکومتی وجودپذیر اوله‌جغنی و بونکده مجار نفوذینه مقابل طبیعی برقوهٔ موازنه تشکیل ایده‌جکنی تصور وتخیل ایلمکه باشلامشلردر . ایشته بوکون آوستریاده (تریالیسموس) پولتیقه‌سنك یعنی شمدیکی اثنینیت حکومتی یرینه اوچ حکومتی محتوی بر حکومت وضعی دیه شهرت بولان سیاستك اسامی بوندن عبارتدر . بارون فون ئه‌رنطالك (تریالیسموس) فکریله تعقیب ایلدیکی سیاستی التزام ایدنلرك کافه‌سنده آمال، مختلف اولمغله بونلرك توحیدینه چالیشمق بر امر متعسر اولوب انجق آوستریاده مذکور پولتیقه‌یی محافظه ایدنلرك قسم اعظمنده کوریلان بو غیرت بوسنه و هرسك قطعه‌لرینك صورت قطعیه‌ده الحاق ممالك ایدلمسیله آوستریانك اوروپای وسطینك جنوب شرقیسنده متمکن اسلاو اقوامنه تأمین تفوق وریاست ایلمسی امل بعیدینه طوغرو ایلك آدیم آتلمش اوله‌جغی ظن وامیدندن منبعثدر . اشبو اسلاو اهالینك اکثریتی قاتولیك مذهبی سالکینی اولمغله مناسبات طبیعیهٔ مذهبیه‌دن طولایی روسیه‌دن زیاده آوستریایه ربط قلوب ایلیه‌جکلری محتاج ایضاح دکلدر . انجق اسلاو عناصری آوستریا حکومتی داخلنده نه درجه نفوذ واعتبار تأمین ایده‌جك اولورسه روسیه حکومتی‌ده کندیسی ایچون او رتبه سربستی حرکاتی طالب اولور ، عین اسباب و ملاحظاته مبنی اختلاف مذاهب یوزندن اورتودوقس اسلاو ملتی بیننده حالا حصوله کلمکده اولان خصومت تدریجی تناقص ایلیه‌جکدر . خیالپرست اولمیان آوستریالیلرك کندی اداره‌لرنده غربی اسلاوافکارینك بالخاصه روسیه طرفندن ترغیب وتشویق اولونان شرقی اسلاو افکارینه تأمین غلبه‌سی ضروری اولدیغی وبوافکارك ترویج وترقیسندن کل یوم بحث ایلدکلری ایشیدلمکده‌در . بارون فون ئه‌رنطاله سیاست معلومه‌سنی تعقیب فکرینی ملاحظات مسروده تلقین ایلمش اولدیغی دوشونیلیرسه بونك مجارستاندن زیاده آوستریاده مظهر تصویب وتقدیر اولمسی اسبابی بالسهوله منفهم اولور . اوستریالیلردن بریله وقوعبولان ملاقات عاجزانه‌مده مومی‌الیه شویله دیمشدی : « البت خاطرلارسکز بوندن اوتوز سنه مقدم بوسنه وهرسك اشغالی وجزئی وکلی رضاسی خلافنه مجارستان خارجیه ناظری قونت آندراس طرفندن آوستریایه اجبار اولونمشیدی . بوکون ایسه بوایکی ولایتك الحاقی آوستریا خارجیه ناظری طرفندن جزئی وکلی رضاسی خلافنه مجارستانه تحمیل واجبار ایدلمشدر . » آوستریانك بوسیاست جدیده‌سی آوستریا ومجارستانك مناسبات داخلیه‌سی اوزرنده تأثیر حاصل ایتمکله برابر آوستریا حکومتیله روسیه دولتی میاننده‌کی مناسبات خارجیه‌ده دخی حائز اهمیت تأثیرات وجوده کتیرمشدر. کیفیت الحاقك صربستان وقره‌طاغده تولید ایلدیکی هیجان افکاره مجنونانه بعض تهدیداته و یانه‌ده ابتدای امرده خنده ایله مقابله اولونمشیدی ، فقط صربستان ولیعهدی ایله موسیو پاسیچ سن‌پترسبورغده ایمپراطور طرفندن مظهر حسن قبول اولدقلری حالده بوسنه وهرسك الحاقنه دائر آوستریا و مجارستان ایمپراطوری فرانسوا ژوزفك نامه‌سی واصل اولدقدن صکره آوستریا سفیرینك

چارحضورینه قبولی ایچون هفته‌لرجه انتظارده براغلمسی ایله ایشه سطحی برنظرله باقانلرجه‌بیله صربستان وقره‌طاغ خلجان افکارینك حدذاتنده براهمیت مخصوصه‌یی حائز بولندیغنه حکم ویرلمکه باشلانمشدر . بوده آوستریانك بالاده ایضاح اولندیغی اوزره طول مدتدر تعقیب ایلدیکی اسلاو سیاستنك اوروپای شرقیده‌کی اسلاو حکومت معظمه‌سی اوزرنده حصوله کتیرمش اولدیغی عکس تأثیری ایما ایلیوردی .

روسیه‌ده بردنبره اسلاو حسیاتنك اویانمسی دخی ایضاحات واقعه‌نك صحت وقطعیتنی تأیید ایدر احوالدندر صوك یکرمی سنه ظرفنده روسیه‌نك اتحاد اسلاو خصوصنده من‌القدیم تعقیب ایده‌کلدیکی سیاست معلومه شدت قدیمه‌سنی غائب ایتمش ایدی چونکه روسیه بتون حرص وآمالنی آسیا قطعه‌سنده توسیع اراضی وممالکه حصروسوق ایلمش اولمسیله ارتق اوروپا قطعه‌سنده بویله برسیاستك محافظه وادامه‌سنه بالطبع محل قالمیوردی . روسیه‌نك لااقل برآتیٔ قریب ایچون اوکبی تصوراتدن فراغت کتیرمسی ویکی افکاره تبعیت یوزندن روس اوردوسی اقصای شرق محاربانده خیلی هزیمت وفلاکتلره دوچار اولدیغی کبی آنی متعاقب داخلاً اغتشاشات مهمه‌یه معروض‌ده قالمسی اسلاو حسیاتی کرچه برحال استغراقه دوشورمش ایسه‌ده اوآتشین حسیاتی هیچ برزمان سوندیرمامش ویکیدن تدریجی بشقه برشکلده حال یقظه‌یه کتیرمشدر . الحالة هذه روسیه‌ده اسلاو حرکاتی دها واسع برمقیاسده وفقط دها آز خودکامانه انکشاف ایتمکده‌در . اسلاو ملتینك تماميله روسلاشدیرلمسندن عبارت بولنان قدیم اتحاد اسلاو سیاستی بوکون نه‌طوغریدن طوغری‌یه روس چارلنی اداره‌سنده بولنان ممالکده ونه‌ده اورتودوقس کلیساسنك حکمفرما اولدیغی اقالیمده عین آمال ومقاصده خادم اوله‌میوب یالکز اسلاولق فکر وعاداتیله لسان ومذهب وتابعیت سیاسیه اختلاف وقیودینی اخلال ایتمکسزین اسلاو نفوذینك محافظه وادامه‌سی آرزو وتمنیاتنی پرورده وتلقین ایله اکتفا ایلمکده‌در . بوسنه (پراغ) شهرنده انعقاد ایدن اسلاو قونفرانسی بوفکر وسیاستك یکیدن سرنمای بروز اولدیغنه براشارت قطعیه تشکیل ایدر فقط بویله برحرکت فکر سیاسیدن تماميله تجرد ایده‌من نته‌کیم صربلولر آوازهٔ استمدادی رفعه باشلادقلری زمان بوفریاد واشتکالرك روسیه‌ده ایشیدلمامسی لازم کلیردی صربستان سلالهٔ حکمداریسنك قان لکه‌لریله آلوده اولان وقایع وفجایعی روسیه‌ده خیلی قلوبی جذبه کافی اولمش ایسه‌ده صرب قرالیتنك‌ده روسیه‌نك دعوت واقعه‌سی اوزرینه اسلاو آمال ومقاصدی اوغورنده پك بیوك وغایت مهم فداکارلقلر اختیار ایتمش اولدیغی خاطر نشان اولمق لازم کلیر . مع‌ذلك صربستان قرالیتنك کیرو طرفنده مختلف فرقه‌لره انقسام ایتمش بر صرب ملتی موجود ایدی بوفرقه‌لردن ایکیسی قره‌طاغ وصربستانده صرب قومنه منسوب حکمدار اداره‌سنده اجتماع واتحاد ایتمش ایسه‌ده دیکرلری بوسنه وهرسك ایله آوستریا ومجارستانده اجنبی اداره‌سنده قالمشلردر . بوسنه وهرسك ولایاتنك صورت قطعیه‌ده الحاقی اوزرینه برملیون یدییوز اللی بیك مقدارنده بولنان صربلو اهالینك ایکی کوچوك وفقط مستقل صرب حکومتی اولان قره‌طاغ ایله صربستان بیننده‌کی قطعهٔ اراضیده قپانوب قالمسنه عجبا روسیه اغماض عین ایده‌جکمیدر ؟ اکر روسیه حال حاضرده عدم مداخله سیاستنی تعقیب ایده‌جك اولورسه مع‌التأسف احتراصات قلبیه‌سنی تماميله محو وغائب ایتمش واسلاو عالمنده من‌القدیم تعقیب ایلدیکی حقوق مشروعه‌سندن استعفا ایلمش عد اولنه‌جغی روسلرك جملهٔ مجزوماتندندر کچنلرده برمدت روسیه حکومتنك بحران حاضرده سربستیٔ حرکتنی چناق‌قلعه مطمعیله تحدید ایتمکه تشبث ایلدیکی حقنده‌کی قورقولر وجودپذیر اولدیغی هنکامده روسیه‌ده حصوله کلان غلیان افکار قدر بوحسیاتك قوتنی ارائه ایلر بربرهان اوله‌من بوخوف واندیشه‌لر موسیو ایزوولسکی‌نك

لوندره‌یه عزیمت ایلمسیله سریعاً زائل و بر طرف اولمشیدی روسیه‌ده ادارهٔ مشروطه تأسس ایلدیکندن برو ایلك دفعه اولمق اوزره ملی بر سیاستك مدافعه و ادامه‌سی خصوصنده سرای ، حکومت ودوما یکوجود ومتحد قالمشلردر . مع‌مافیه روسیه‌ده هیچ بر فرد بوسیاستك بر محاربه‌یی منتج واکا کوره منتهی اولمسنی ارزو ایتمیور بوده ویانه وبرلینده ظن ایلدیکی کبی روسیه‌نك الیوم محاربه ایتمك اقتدارینی حائز اولمدیغندن دکل بلکه روس افکار عمومیه‌سنده محاربه آرزوسنه بر تمایل موجود اولما-مسندن منبعثدر روسلرك حال حاضر محارباتنه دائر خیلی معلومات وتجربه‌سی بولنمق حسبیله اردولرینك سائر اوروپا اردولرینه جهات ترجیحیه وتفوقیه‌سی اولدیغنی بر درجه‌یه قدر ادعا ایلملری معقول ومصیب اوله‌بیلیر .

فقط روسیه‌نك حال حاضرده بر محاربه آچمسی بتون مملکتك محتاج اولدیغی اصلاحات وتنسیقات داخلیه امر مهمنی فنا حالده دوچار تأخرات دکل بلکه بسبتون امحا دیمك اوله‌جغی‌ده بو میانده روسلرجه معلوم اولمق کرکدر . اویله ظن ایدرم‌که روس ارباب عقولی بوسنه وهرسکده وقوعه‌کتیرلمش اولان حادثاتك شکل اصلیسنه ارجاعنی ملاحظه ایتمیوب یالکز بر اسلاو جنسنك منا-فعنی‌ده پایمال ایدن عهد شکنانه بر حرکتك روسیه ایله عهد مذکوره واضع الامضا دول سائره‌نك انضمام رأی وموافقتلریله امر واقعه شکل رسمیت ویرلمسی آرزوسنی تحت تأمینه آلدیرمغه چالیشیورلر . سن پترسبورغه عزیمت ایتمش اولان صرب زائرلرینك محافظهٔ سکون واعتدال و ابراز صبر ومتانت ایلمك نصایحندن بشقه برشیئی استحصاله موفق اوله‌مدقلری محقق اولوب کندی کندینه حربی داعی افعال وحرکاته تصدی ایلدیکی تقدیرده آنك نتایج ضروریه‌سنه‌ده متحمل اولمق لازم که‌جکی صربستانه بشقه‌جه اخطار قلنمشدر . فقط مع التأسف محاربه‌یه سببیت ویره‌جك اسباب یالکز صربستان جهتندن وارد اولمیوب آوستریا طرفندن اختیار اولنان حرکات عهد شکنانه‌نك وحتی صربستانك تجاوزی بر حرکته تشبثی تقدیرنده آوستریانك شدتله اخذ ثاره مسارعت ایلیه‌جکنه دائر وقوعبولان بیانات ونشریاتك بوبابده تاثیر مخصوصی کورولدیکی و مع ذلك بوسیاسته دوام اولندیغی تقدیرده ایش تعمیری غیر قابل نتایج تولید ایده‌جکی وروسیه حکومتی آمال صاحپرورانه پرورده ایلمکده اولمسنه رغماً اونتایجك عدم وقوعنی تأمینه موفق اوله‌میه‌جغی روسلرجه ملاحظه اولونمقده‌در . زیرا صربستانك اوستریا عساکری طرفندن اشغالی اوته‌دنبرو آوستریانك تعقیب ایلدیکی مقاصدك حیز حصوله ایصالی دیمك اوله‌جغی جهتله روسیه‌جه بوکا هیچ بر زمان نظر مساعده‌کارانه ایله باقیله‌میه‌جغی و صربلولرك آوستریا اداره‌سنده قالمسی روسیه‌نك اسلاو حیاتیله اصلا قابل تألیف اوله‌میه‌جغی محتاج توضیح دکلدر .

تهلکهٔ ملحوظه ظهوریته کلنجه آلمانیانك آوستریا ایله بلاقید وشرط اشتراکی بولندیغنی آچیقدن آچیغه اعلان ایلدیکی کونه دکین روسیه‌جه احوال حاضره‌ده خیلی آثار نیکبینی کوریلیوردی . بیانات واقعه آلمانیا حکومتنك ویانه‌ده آوستریا تعند وعصبیتنی تعدیله صرف ایلمسی تحت احتمالده کورلمدکدن ماعدا بالعکس آوستریانك بوبابده ابراز ایلدیکی شدت تعصبی بر قاتدها تحکیم خصوصنده استعمال نفوذ ایده‌بیله‌جکنی کوسترمکله عادتا موجب خوف واندیشه اولمشدی . قونفرانسه‌دائر جریان ایدن مذاکرات اوایه دول معظمه‌یی بالضروره بر هیئت حالنده اتحاده دعوت ایتمش ومع التأسف دولتلرك بواتحادی آلمانیا ایچون بر تهلکه تشکیل ایده‌بیله‌جکی فکری آلمانیا ایمپراطورینی هردرلو حضور وراحتنی سلب ایده‌جك درجه‌ده اشغال ایلمشدر . مع‌مافیه تابیوك فره‌دریقدن پرنس بسمارق زمانه‌قدر بتون پروسیا رجال سیاسیونی روسیه‌نك شرق ولهستان اموزنده دائماً آلمانیا

ايله برابر چالشمسنى تأمين ايلمش وعادتا حكومتين بيننده برمعاوضهٔ متقابله سياستى اساسكير اولمش ايكن روسيه حكومتنك بو حادثه مناسبتيله او قاعدهٔ قديمه يه بر صورت صريحه ده عدم رعايت كوسترمسى بالطبع آلمانيا يى ده آوستريا آلمان اتفاقنه دها زياده اهميت وبوكا آكلاشيلور طرزده برشكل تجاوزى ويرمكه سوق واجبار ايلمشدر . تهديدات مذكوره سن پترسبورغدن ماعدا آوروپانك سائر پايتختلرنده دخى اهميت مخصوصه ايله نقد و ملاحظه اولونمسى وايمپراطور كيومك اجرا ايلديكى برملاقاتك نشرى بردنبره فاسده قازا بلانقه حادثه سنك بى محابا توليديله ابراز شدت ايدلمسى هپ او سياست متغيره نك عكس تأثيراتى مقتضياتندندر . بوكون آوروپا صلح ومسالمتنى اكز زياده تهديد ايدن شى بلقانلرده ، ويانه وسن پترسبورغده دكل بلكه برلينك بردرلو آكلاشيله ميان تصوراتنده موجوددر .

محمد عزت

فطين

محمودبك مطبعه سى

فی ۱۸ ذی الحجة سنه ۳۲۶ وفی ۲۹ کانون اول سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز	سرمحرر	مدیرمسئول
فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن	محمد فطین
شهری احمد افندی	مصطفی صبری	

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

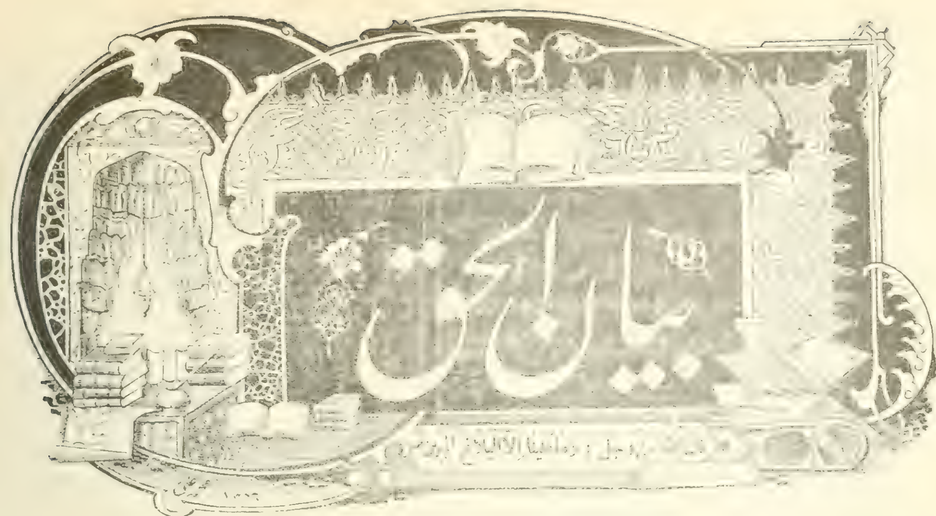
آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۵ غروش	۱۸ فرانق
التی آیلغی ٤۰ «	٤۵ «	۹,۵ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامه‌سی رجا اولنور .

بازار ایرتسی كونلری نشر اولنور دینی ، ادبی، سیاسی ، فنی هفته‌لق غزته‌در

تدریسات مدارسك اصلاح وانتظامنه مقدمه اولمق اوزره ۱۲۸٤ سنه‌سنده تشكل ایدن برهیئت علمیه طرفندن ترتیب ایدلمش اولان پروغرامدر .

(طریق تدریسك بروجه آتی اصلاح وتسویه‌سنه)

(احتیاجك سببی بیانده‌در)

دنیاده اعز مطالب واشرف مأرب كتاب وسنت آلمق اولدیغی اوزره علوم ومعارفله تحلی ودقائق ولطائفله تجلی اولوب بناءً علیه اسلاف كرام تعلیم وتعلم فنونه قیام ومسائلی متونه اعتنا واهتمام ایله نائل مرام اولمشلر ایسه‌ده برمدتدنبرو شروح وحواشی اضافه وسلك مذاكره‌یه چكیله‌رك تطویل مسافه اولندیغی جهتله بدایت تحصیلده اكثر طلبهٔ علومك ذهنلری اثقال قیل وقال آلتنده ازیلوب قوهٔ استخراجیه حصوله مدار اولمق اوزره فهم وضبطی لازم اولان قواعد واصولدن دور وایلرووده ترتب ایده‌جك مقاصده وصولدن بتون بتون مهجور اولدقلرینه بناءً بعض شروح وحواشی طی ایدیله‌رك طریق تدریسك اصلاحنه لزوم حقیقی كورنمكله محضا عصر معارفحصر جناب تاجداری آثار ترقی نشارندن اوله‌رق طریق مذكورك اصلاح وتسویه‌سنه بروجه آتی قرار ویرلمشدر .

(مقصد)

علی العموم طلبهٔ علوم حقلرنده انفع اولان طریق تدریس بیانده‌در .

« امثله »

برنجی ماده — امثله‌یی تدریسه بدأ ایدن معلمین افندیلر امثلهٔ مختلفه ومطرده‌نك صیغه‌لرینی مع معانیها طلبه‌یه حفظ ایتدیروب كل یوم بعضیسنك محفوظاتنی استماع ایلدكدنصكره اوالكونك درسنه شروع ایلیه واثنای تدریسده صیغه‌لرك اشتقاقلرینی طلبه‌یه تصویر وبالسؤال سائر كلماتی صیغهٔ مذكوره‌لره تطبیق واجرا

ایتدیره‌رك اولكونك درسی اكمال اولنه . ایمدی امثله بووجهله تدریس اولنه‌رق بین العیدین ختم اولنه‌جقدر.

« بنا ومقصود وعزی »

ایكنجی ماده — بعدعیدالاضحی بنایه بدأ اولنوب كل یوم طلبه‌نك بعضیسنه قرائت اولنان درسلرك مفهوملرینی اوقوتدیروب استماع اولنه وبعضیسنه اولدرسك معناسنی ویردیروب وبعضیسنه كلمه‌لرینی سبقت ایدن بابلره تطبیق ایتدیردكدنصكره اولكونك درسنه شروع اولنوب اثنای تدریسده طلبه‌یه تكثیر سؤال ایدرك معلومات سابقه‌لری اجرا ایتدیریله . ایمدی بناء بووجهله تدریس اولنه‌رق بربچق ماهده اكمال اولنه بعده مقصوده بدأ اولنوب اولدخی برمنوال سابق تدریس اولنه‌رق بربچق ماهده ختم اولنه بعده عزی‌یه شروع اولنوب بودخی برمنوال مذكور تدریس اولنه‌رق اول سنه‌نك جمادی الاخره‌سی نهایتنده تكمیل اولنه‌جقدر.

عوامل

اوچنجی ماده — ایكنجی سنه بعد عیدالفطر عوامله بدأ اولنه فقط عوامله بدأ ایدن طالب صرفه بدأ ایدن طالب كبی علم نحوجه غایت مبتدی اولدیغندن تحفه اوقونمیه‌رق یالكز عوامل اوقونوب عامل ومعمول واعرابلرك اسماء اصطلاحیه‌سی وانواع وافرادی ذهنلرنده تقرر ایتمك ایچون عامل ومعمول واعرابلردن تكثیر سؤال وبعضا قواعد صرفیه دخی اجرا وقرائت اولنان درسلرك مفهوملرینی ازبرلتدیروب استماع اولنه ایمدی كتاب مذكور بووجهله تدریس اولنوب (وفقط) كلمه‌سنه قدر اعراب یاپدیریله‌رق غایت محرمده اكمال اولنه‌جقدر .

اظهار وكافیه وایساغوجی

دردنجی ماده — اول سنه‌نك صفرالخیرنده اظهاره بدأ اولنوب اطه‌لی اوقونمیه‌رق برمنوال سابق تدریس وسنهٔ آتیه‌نك یعنی اوچنجی سنه‌نك ربیع الاوله قدر تكمیل ایدیله‌جكدر . بعد المولد الشریف كافیه‌یه بدأ اولنوب حاشیهٔ عصام وسائر حواشی اوقونمیه‌رق آنجق جامی ایله برابر تدریس اولنه‌جقدر . بودخی قواعد صرفیه وقرائت اولنان قواعد نحویه اجرا وكافیه‌نك عباره‌سی حفظ ایتدیریله‌رك واعرابی یاپدیریله‌رق بشنجی سنه‌نك رجب شریفنه قدر مع تدریس متن ایساغوجی اكمال اولنه‌جقدر .

فناری وتصورات وتصدیقات

بشنجی ماده — آلتنجی سنه بعد عیدالفطر فناری بدأ اولنوب محمد امین وقره خلیل اوقونمیه‌رق یالكز قول احمد ایله تدریس اولنه‌جقدر . بودخی متن ایساغوجی وفناریده قواعد صرفیه ونحویه ومعلومات سابقه‌لری اولان قواعد منطقیه اجرا اولنه‌رق اول سنه‌نك جمادی الاخره‌سی نهایتنده اكمال اولنه‌جقدر . ویدنجی سنه بعد عیدالفطر تصوراته شروع اولنوب مع التصدیقات اوچ سنه‌ده تكمیل اولنه‌جقدر .

شرح عقائد وقاضیمیر وجلال

آلتنجی ماده — اونجی سنه بعد عیدالفطر شرح عقائده بدأ اولنوب اوچ سنه‌ده یعنی اون ایكنجی سنه‌نك جمادی الاخره‌سی غایتنده اكمال اولنه‌جقدر . واون اوچنجی سنه بعد عیدالفطر قاضیمیره بدأ وبربچق سنه‌ده تكمیل اولنوب بعده جلاله شروع اولنه‌جقدر . واشبو درسلرك اوائلنده تبركا شفاء شریف اوقونمق لایقدر .

ایام تحصیلده بعدالعصر تدریس اولنه‌جق كتابلر

یدنجی ماده — ایام تحصیلده بعدالعصر عوامل وظهاره بدأ اولنده حلبی‌یه شروع بعد اكماله ملتقی‌یه بدأ اولنوب مسائلی كوزلجه طلبه‌یه تصویر اولنه وبعد اكماله مختصر معانی تدریس ومتنی طلبه‌یه تفهیم اولنوب

بعده اکماله مرآته و بعده مطوله شروع و به بده توضیح تدریس اولنه‌جقدر .

ایام تعطیلده تدریس اولنه‌جق کتابلر

سکزنجی ماده — طلبهٔ علوم ایام تعطیلده سرمایهٔ کمال اولان عمرلرینی ضایع ایتمیوب علم تفسیر وعلم حدیث وفقهدن (درمختار) ویا (درر) کبی وعلم وضعدن (وضعیه) وعلم مناظره‌دن (حسینیه) و (ولدیه) کبی وعلم بیاندن (فریده) و (علاقه) وعلوم ریاضیه‌دن (هیئت) و (هندسه) و (حسابه) دائر کتب ورسائل تدریس (وخط وانشایه) دخی سعیله تحصیل کمال ایلیه‌لر وطلبهٔ علوم اسباب فیضی اوکره‌نوب طریق تحصیلده تصور ایتمامك ایچون علم صرفه بدأ زمانده تعطیل کونلری بعدالعصر (تعلیم المتعلم) کتابنی اوقومق لازمدر.

(خاتمه)

طریق مطالعهٔ درس بیانندهدر

معلوم اوله که مطالعه‌یه شروع اولندقده ابتدا (متنه) بر بحثك اولندن آخرینه قدر ذهنده معنی ظاهرا منتقش اولور مرتبه نظرا جمالی ایله نظر اولنه بعده دقت نظریله امور تصوریه وتصدیقیه ملاحظه اولنه شویله که بولفظ شو معنایه (موضوعمیدر) دکلیدر . علی کلا التقدیرین بولفظ ایله (مراد آنجق) شومعنامیدر یوخسه بشقه معنایه احتمالی وارمیدر وبولفظ (مفردمیدر) (مرکبمی) مفرد اولدیغی صورتده (اسم) یا (فعل) ویا (حرفمیدر) مثلا اسم ایسه (معربمی) (مبنیمی) معرب ویا مبنی اولدیغی تقدیرجه قنغی قسمندندر . (وفعل) ایسه قنغی بابدندر . ولازممیدر ویامتعدیمی وفعل تام ویا ناقصمیدر و (حرف) ایسه عاملمیدر دکلیدر . وعامل اولدیغی حالده قنغی نوعدندر . ومرکب اولدیغی صورتده تاممیدر ناقصمیدر . علی کلا التقدیرین قنغی قسمندندر . و (بولفظ) مسند ویامسند الیهمیدر ونیچون ذکر ویا تقدیم وتأخیر اولنمشدر

وقس علی هذا (بعده شرحه) نظر اولنوب شارح ذکر ایلدیکی معنانی متنك نره‌سندن اخذ ایتمشدر . تأمل اولنه (ومنع) ویا (نقض) ویا معارضه بولمقلغه اجتهاد اولنه (ایمدی) بووجهله نظر اولندقده یابراعتراض بولنور . ویا بولنمز بولندیغی تقدیرجه دفعیچون دخی تدبر اولنه که دفعی قابلمیدر . دکلیدر . واکر اعتراض بولنمز ایسه بوعدم وجود یا مؤلفك کمالندن ویاخود طالبك قصورندندر . پس فتور کتورلمیوب اعتراضدن سالم اولانی غیرسالمدن تمییزه جد واجتهاد اولنه زیرا متعلم اولان کیمسه فهمده تهاون وتکاسل ایدوبده برایکی محلی فهم ایتمزایسه عدم الفهم اکا معتاد اولور دیمشلر . (بوعبد داعیان) وعلی العموم بندکان دعاکویان حقلرنده سزاوار بیوریله کلان توجهات مخصوصهٔ تاجداری وعنایات محضهٔ جناب پادشاهی آثارندن اوله‌رق طریق تدریس وتدرسك اصلاحی حقنده مجلس عاجزانه‌مزده بالاتفاق ویریلان قرار بروجه بالا تحریر واملا اولندیغندن نزد عالیٔ جناب فتواپناهیلرنده رهین تنسیب وقبول اولدیغی حالده اجرای ایجابی بابنده امر واراده حضرت ولی الامرکدر .

مدرسیندن مقرر	متقاعدیندن	من الموالی
صمصونی خلیل	احمد عزت	سلیمان وهبی
من الموالی	بابایه ادرنه	بابایه استانبول
ابراهیم ادهم	مصطفی شوکت	محمد محیی الدین
بابایه استانبول	بابایه استانبول	بابایه اناطولی
محمد شریف	درس وکیلی خلیل	عمر خلوصی
مدرسیندن	مدرسیندن	مدرسیندن
قره‌جه‌صولی احمد نجیب	بالیکسری مصطفی	اخسخوی سلیمان
مدرسیندن مقرر	مدرسیندن مقرر	مدرسیندن مقرر
کنغری عبدالکریم	کنغری علی نیازی	اماسی مصطفی توفیق

اصلاح مدارس

هرطرفدن علمیه ومسائل علمیه حقنده برچوق

مقالەلر ، اصلاحنامەلر ، تنقیدلر ، ترتیبلر خزنەلرده وبالخاصه بیان الحق رسالهٔ مرغوبەسنده کورلمکدەدر .

افکار منوره وعالیهٔ اصحابنك ارائه وتعیین بیوردقلری طرق اصلاحك، صور تنظیمیەنك اکثریسنده اختراع وتجدد اساسلری موجوددر .

اولمایان برصورتی یکیدن میدانه کتیرمك دیمك اولان اختراع شمدیلك بزم ایچون قابل تطبیق واجرا دکلدر . ظننده یم . تجدده کلنجه شبهەسز یکیلەنمك ایستیورز . ویکی برطرز واسلوبه ترقی وانتظام شرعیٔ علمی هوسندەیز ؛ فقط ارباب تجاربك تصدیق ایدەجکی وجهله برموجودی اساسندن ییقوب بشقه برشکلده یکیدن یاپمق بشقه، میدانده اولان برشیئی تعمیر ایله اساسی بوزمایەرق اصلاح وتعمیر باشقەدر .

بکا قالیرسه شمدی مدارس علمیه ومسالك شرعیه حقنده سهولتله الده ایدیلەبیلەجك وکندیسندن فوائد عاجله استحصال اولوناجق صورت اساسه دوقونمامق وتعمیر واصلاحده بردن بره پك ایلری کیدلمیوب تدریجی وسهل الحصول کیتدکجه توسع وترقی ایدەجك طرزده اولمالیدر ؛ زیرا بزم حال حاضرمز هرطرفی چوروموش؛ تمل طاشلری صاغلام کلیاً رفع وازالەسی مضر ، یالکز تعمیری واجب ، واسع جوانب وجهات مختلفەیی متعدد طاقاتی مشتمل بربنای عظیمه بکزر . بوبنایی هرحالده تعمیر ایتمزسەك منهدم وخراب اولەجق کلیاً منفیق وبلکه اساسی محو ومنقرض اولەجقدر .

اساسندن ییقوب یاپمغه وقت وبرچوق اوسطه وکراسته کرکدر . اما شمدیلك تعمیرینه قابل سکنا برحاله کلسنه غیرت ایدر وبرطرفدنده تعمیرجیسنی وکراستەسنی وسائر آلات وادواتی حاضرلارسەق ایلروده ینه اساسی بوزمامق شرطیله اختراع درجەسنده برتجدد اوله بیلیر . وبوکا قابلیت دخی حاصل اولور . بناءً علیه طرز تدریسی بردن بره بوزمایەرق لازم اولان بعض فنلری جوامع ومدارسده کوسترمك وهرفندن دیکر فنه بالامتحان کچمك وبعض اخلاق جهتنی نظر اعتنایه آلمق صورتیله یواش یواش ایلریلەمەیه باشلارسەق ظن ایدرم مقصود قولایجه اله کیرر . ترقیات وتکاملات علمیەنك برنجی مشوقی وواسطهٔ یکانەسی تعیشدر . طلبهٔ علومك امر معیشتی اصلاح وتأمین ایچون هرحالده اصحاب خیراتك اوقافی برطریق سالمه کیرمەلی . علمیه ادارەسنه کچمەلی اما استقامت اوزره حرکت ایدەجك صاغلام برهیئت علمیه ادارەسنه تودیع اولونمالی . ازمنهٔ تحصیلده طلبه کلیاً اولامازسه ده اکثریت اعتباریله غائلهٔ تعیشدن وبلکه صورت مشروعه وقناعتکارانەده کچنمه اندیشەسندن خالی الذهن بولونمالیدر . بعده یعنی هیئت مخصوصەسی جانبندن ترتیب ایدیلەجك فنونی تحصیل ایله چیقدیغنده نه کبی ایشلرده بولوناجق والنه دنیالقدن نه کچەجك بوراسی قطعیاً تعیین ایدلەلی . اکر تحصیلدن صکره معیشت دنیویەجه وحیثیت ظاهرەجه برشی کوسترلمزسه کافهٔ تنظیمات وترتیبات بی سود قالیر . معلوم ومحققدر که انسانلری برایشه سائق ومشوق غایات ونتایجدر که نتایجك مقبول ومعتبر اولمامی اومقدمەنك غیربسیله حاصل اولەمیەجغنك تیقن ایدلمەسیدر .

مدارس موجودەیه شروط وامتحان ایله قیدوقبول اولوندقدن صکره اعاشه ایچون برحد معین اولمالی . مدار معیشتی اولوبده کندی پارەسیله اوقویاجقلر هروقت کیره بیلمەلی . خروج امتحانی مجبوری اولمالی . فقط زمان معیندن فضله مدرسەده براقیلمامالی .

برقاچ درجه اوزره منتهی رؤس ویریلەرك وظائف ومراتب تصریح ایدلەلی . هرحالده دولت وحکومتجه قبول وجدی حمایه ایدیلەجك برطرزده علما ونواب ائمه وخطبا وسائره یتشدیرمەیه توسل اولونمالیدر .

بروسه مبعوثلرندن
عمر فوزی

ادب تحریر

—

لسان تحریرك ، کندینه مخصوص بر وظیفه‌سی، بر وظیفهٔ ادب و نزاهتی واردرکه قارئلرینه، مخاطبلرینه ، وبالخاصه مخاطبلرینك ملیتنه قارشو محرر او وظیفه ایله جدا مکلفدر . انك ایچون یازی یازمق، باخصوص غزته‌لره یازی یازمق اویله ظن اولندیغی قدر، حتی بونلره هرکون یازی یازانلرك جسارت ادمان ایله ظن ایتمك ایستدکلری قدر قولای دکلدر .

انسانلرده مرکز تصور اولان دماغ ایله تصوراتك اولدقچه غیر قارالذات برترجمان بیانی بولنان فتحهٔ شفویه‌یی آره‌سنده‌کی مسافهٔ تمکین وتأنی‌یی، بردهٔ مرکز مذکور ایله آنك دیکر برترجمان واضع‌الامضاسی اولان شقیقهٔ قلمی آره‌سنده‌کی مسافه‌نك، اولکی مسافه‌دن بش اون قات فضله اولدیغنی دوشوننلر، سوز سویلمك ایچون ایجاب ایدن احتیاط وبصیرتك بش اون مثلی درجه‌سنده بر بصیرت محترزانه‌یه یازی یازمق ایچون محتاج اولدقلرینی پیش نظر ملاحظه‌ده بولندیررلر. ناصل بولندیرماسونلرکه آغزدن چیقمقله تموجات هوائیه آره‌سنه قاریشان معانی ، قلمك اوچندن دوکولیورنجه انظار جهانده یا کوزل برنقش ویاخود چیرکین برلکه اوله‌رق قالیر .

لاابالیانه یازی یازانلر، عربك « حاطب اللیل » تعبیر ایتدکلری کبی، درجه‌سنه کوره زلف یاره طوقنمق ، بوط قیرمق، چام دویرمك کریوه‌لرینه دوشمکدن هیچ بروقت خالی قالمزلر.

شومقدمه‌یی یازمقدن مقصدم بعض ارباب قلممزك یازدقلری مقاله‌لرده تقیدات دینیه‌یه رعایت ایده‌مدکلرینی، قلملرینه سرسریانه برجریان ویره‌رك کذرکاهنده‌کی حدود معززه ومقدسه‌یی چیکنه‌مکدن چکینه‌مدکلرینی عرض ایتمکدر .

ازجمله اقدامك برقاچ کون اولکی نسخه‌لرینك برنده ایتالیا زلزلهٔ مدهشه‌سندن بحث اولنورکن :

« بیلمز ناصل برید عمیای امحا بر زلزله ایله بوزمین خندانی بردن‌بره باشدن باشه تالان ایدیویردی ، باشدن باشه صارصدی ، قاصدی ، قاوردی . »

« بوکون بو آفت زلزله او اقلیمی بویله غدارانه قاووردی ، خسته‌لر خسته‌خانه‌لرك ، چوجقلر ، اومینی مینی معصوملر مکتبلرك انقاضی آلتنده قالدیلر ، طوپدن فنایاب اولدیلر . بومنظرهٔ فجیعه بتون جهانی برباشدن برباشه صارصدی ، هپمز اودهشتی فکراً تماشا ایدرك نالندہ‌یز ، او درجه‌ده‌که برمدت مشیت شؤنك عدلندن بیله نومیدز . »

دینیلیوردی . (بیلنمز ناصل بریدعمیای امحا) دیدیکی دست قهار خدا اوله‌جقدرکه ایشته بو، یدقدرته اسناد عما ایلمك قدر نابینالق تصور ایدیله‌مز . کذلك اجراآت مشیتی غدارانه کورمك، عدلندن نومیداولمامق اواجراآتی ظالمانه عد ایتمکدر .

(ان‌الله لایظلم مثقال ذره . . ولاییأس من روح‌الله الاالقوم . .)

مذکور مقاله‌نك براز اشاغی طرفلرنده‌ده شویله دینیلیوردی .

« عجبا تفکراتمزی سیاهلره غرق ایدن بوفلاکت بزی ابنای بشرك اومردود معاداتنه دائر ایقاظ ایتمزمی ؟ جهانده بویله دردمی ، ماتممی اکسیکدرکه فرددن فرده قومدن قومه ، ملتدن ملته ، اومخاصمات خونینمزه میدان ویرمك ایچون هیچ برفرصتی فوت ایتمه‌یور ، هروسیله‌یی ارایورز . عجبا طبیعتك شو غدارلقلری نظرهٔ انتباهمزی بومساوی حرکاتمزه جلب ایتمك ایچون دکلمیدر؟ دکاسه بیله اوفلاکتی اویله تفسیر ایده‌مزمیز؟»

سیاق وسباق قرینه‌سیله بوسوزلردن همان همان نه چیقیور : تفکراتمزی سیاهلره غرق ایدن بوکبی سماوی فلاکتلر اوزرینه متیقظ اوله‌لم . قومدن ، قومه ،

ملتدن ملته معتاد اولان معاداتمزه، مخاصمات خونينمزه نهايت ويره‌رك بتون انسانلر بلا تفريق جنس وملت عقد اتفاق ايده‌لم، بتون قوتمزى بريره طوپلايه‌لم، (طوپلايه‌لم‌ده) مشيتك (حاشا) اجراآت غدارانه‌سنه قارشو متفقا يورويه‌لم.. كبى برشى.

بز هروقت سويليورز، مطبوعاتمزدن رجا ايديورزكه قانون اساسينك بزه بخش ايتديكى حريتى، بوسايه‌ده مطبوعاتمزك نائل اولديغى سربستيى سوء استعمال ايتميه‌لم. حريتك معناسى عدم عبوديتدر وبز حريتمزى استرداد ايتدك ديه‌رك اللهه قارشو اولان قوللغمزدن‌ده چيقمادقيا. اوت، انسانلر، ينه كنديلرى كبى انسانلره قارشو حردرلر، تكمل ايتدكجه بوحريتلرينه صاحب اولورلر، لكن انسانلق كماله ايردكجه اللهه اولان قوللق اكسيلمك شويله طورسون آرتمق لازم كلير. بوقوللق خواص بشر ايچون برشرف، هله عموم ايچون برامر ضروريدر. قال الله تعالى: ان كل من فى السموات والارض الا آتى الرحمن عبدا [١]

* * *

يازى يازاركن قيود دينيه واداب شرعيه‌يى كوزتمك خصوصنده‌كى مبالاتسزلغك بر نمونه‌سى‌ده مع التأسف مجلس اعيانك، نطق افتتاحى‌يه ويرديكى جوابده كورلدى.. مجلس اعيان ايله مجلس مبعوثاندن مركب اولان پارلمنتو قوهٔ تشريعيه ايمش.. تشريع، شريعت وضع ايتمك ديمك اولديغى كبى شارع، واجب تعالى حضرتلرندن عبارت اولوب پيغمبره بيله شارع اطلاقى مجازى اولمق لازم كلديكى مبحث مخصوصنده مصرح بولنديغنه نظراً پارلمنتو حقنده قوهٔ تشريعيه تعبيرى يولسزدر. مقصودى افاده ايچون ايسه قوهٔ قانونيه وياخود قوهٔ تنظيميه ياخودده قوهٔ تقنينيه ديمك ممكن وكافيدر. اما بو، قوهٔ تشريعيه تعبيرى، اصطلاح حقوقبونه كيرمش، آوروپا لسانلرندن بالترجمه قبول اولنمش تعبيرلردن ايمش.. نه‌مه لازم.. خطانك، اسكيمكله، باخصوص بانته، يردن آلمقله سوايه انقلابى لازم كلمز. امام شافعى رحمه‌الله‌ك (من استحسن فقد شرّع) قولى، تشريع تعبيرينك بشره اسنادى نه‌قدر بيوك بر جرأت اوله‌جغنى كوسترر. باخصوص بز ظن ايتميزكه اللهك اوصافندن اولان بر شيئك عباده نسبتنى آوروپاليلرده تجويز ايتسون.

* * *

شو آرالق صدر اعظم كامل پاشا حقنده شوراى امتده وطنينده كوريلان (مات اليهودى) كبى (ايكى يوزلى بر صدر اعظم)، كبى تعبيراتك‌ده جداً شايان تعييب اولنديغنى سويلمك سرلوحه‌مزه تعلق بولنان وظائفمزدندر. هله حسين جاهد بكك صدر سابق سعيد پاشا ايچون مقدماحقارتلر، لعنتلر يوسكوردكدنصكره بالاخره مشاراليهه قارشو غريب بروضع سكون وتجاهل آلمسى وسعيد پاشايى تلمين ايدركن، صدارتى، مشتاق بر آغوش استقبال ايله سلاملاديغى كامل پاشانك شمدى هر كون، موتى تمنياتى تكرار ايدر كبى، قاتندر بحث ايتمسى صوكدرجه‌ده مغاير نزاكت براطرادسزلق شكلنده تلقى ايديورز. بو حال، جاهد بكك، هانكى طرفه قورولورسه اوطرفه ايشلر برماكنه كبى اولديغنى كوسترمكدن خالى قالميه‌جغى جهتله خلوص نيتى حقنده انسانك قلبنه شبهه القا ايديور. جاهد بك كامل پاشانك بوكون محرك سياستمزده لزوم وجودنه قائل اولانلره قارشو كامل پاشا اولورسه نه يابه‌جقز؟ ديور. لكن ايش بويله فرضيه‌لره، همده چيركين فرضيه‌لره قالدقدن صوكره بريى چيقسه‌ده (الله كنجلكنى باغشلاسون) حسين جاهد بك وفات ايدرسه كامل پاشايى جاهد بكك ايسته‌ديكى درجه‌ده مؤاخذه بيان بولنه‌جقمى؟ وبوصورتله ملتك نائل سعادت اولمسنه حائل اولان كامل پاشا يرندن اوينا تيلمش اوله‌ميه‌رق باشمزده بربلا كبى قالمش

---

[١] بتون ساكنين سموات وارضين، سر بزمين عبوديت اوله‌رق حضور اللهه كلمك مجبوريتنده‌درلر.

اوله جقندن ملتك حالی نه اوله جق ؟ » دیسه . . شمدی بو ، و بونك امثالی سوزلر هیچ بر قیمت ادبیه یی حائزمیدر ؟

علم کلامده بر بحث واردر . مقتول ، اجلیله اولور مسئله سی اهل سنتجه قبول ایدیلمشدر . یعنی اجلی زمان قتلنده اولمق اوزره تقدیر بیورلمشدر ، یوقسه شوقدر سنه یاشایه جق ایکن مثلا اون سنه اول مقتولا وفات ایتمش دکلدر . اهل سنتك نظریه سنه اعتراضا : یکی بو آدم قتل اولنماسه نه اوله جقدی ؟ یاشایه جقمیدی ؟ یاشامایه جقمیدی ؟ دینله مز . چونکه اعتراض مذکور ، بو آدم قتل اولنماسه یاشاردی یاخود یاشامازدی شکلنده برقیاس استثنائی مقدمه سی تشکیل ایلدیکی حالده بوکا (لکن المقدم حق) طرزنده برمقدمهٔ استثنائیه ضمیله قیاسی اکمال قابل دکلدر . زیرا قتلی مقدر اولان برآدمك قتل اولنمامسی محال بالغیردر . ایشته بونك کبی برحیات بولنان برآدمك وفاتندن بحث ایتمك سفسطه اولور . چونکه اولوم ، اختیارلغه کنجلکه کلیه جکی جهتله کامل پاشانك ، غوائل مستعجلهٔ سیاسیه مز یانیشدیریلنجیه قدر حیاتی مقدر اولمق ممکندر .

برآدمك ، حیاتی مقدر اولان زمانده اولمسی ایسه محال اولدیغی کبی آرتق اومدته حیاتی ، ضرورت بشرط المحمول طریقیله محقق ولایتغیردر رجا ایدرم برازده منطق بیله لم .

صوکره کامل ویا سعید پاشالرك اختیارلقلرینی ایلری سوره رك شرعاً وعقلاً محترم اولان بر صفتی ایکیده برده وسیلهٔ استحقار عد ایتمك پك عیب اولیور . جاهد بك هرکون کامل پاشانك اختیارلغنی باشنه قاقیور . رجالك اختیارلغی ، اما محضا اختیارلغی بشرك هانکی صنفی نظرنده مدار تهمت وشکایت اولمق لازم کله جکی شایان تأملدر . کامل پاشانك جاهد بك طرفندن هرکون معروض اولدیغی بو سرزنشلره قارشو :

دیکن اولدی کوزینه موی سفیدم یارك

طرزنده تظلمه حقی واردر .

سرلوحه الجاسیله مناسبت ولی ایتدی‌ده بو کلماتی یازدم . یوقسه بن کامل پاشا طرفداری دکلم . ایچنده بولندیغمز آنات سیاسیه مز او قدر نازکدرکه بن ، کندی حصه مه بر مسئولیت وجدانیه آلمامق اوزره کامل پاشایی ایسته رم دیمکده ایستمم دیمکده جسارت ایده مم .

مصطفی صبری

سعادت حقیقیه

والعصر ان الانسان لفی خسر الا الذین آمنو
وعملو الصالحات الخ

هرکسجه معلوم کبی بدیهی بر مسئله درکه انسانلرك خواص وفضائلی درت جهتله تحری ایدیلیر . انسانلرك ، مفقودیتندن ضرر موجودیتندن منفعت کوره جکی شیلردن عبارت بولنان کمالاتی‌ده بالطبع بو درت جهتدن بری ویا هربری ایله مقایسه اولنمق لازم کلیر .

انسان ، اول امرده برجسمدر . حجمی ، ثقلتی ، ابعاد مخصوصه سی واردر . بالجمله اجسامه ، بالخاصه اجسام معدنیه یه مشارکت ایدر .

صکره برجسمدرکه نشو ونماسی واردر . موقعنه دوشن برتخمدن وجود بولور ، بویور کوزلله نیر ، فرسوده‌له شیر ، بوجهتله نباتاته اشتراك ایدر .

دها صکره حیواناته اشتراك ایدر . کندی آرزو واراده سیله بریردن بریره حرکت ایدر کیدر .

اك صوکره انسان اولمق حیثیتیله موالید ثلثه ایچنده برنوع مخصوصدرکه ارزو واراده سی آیروجه بر وسعت ایله ممتاز اولدیغی کبی دوشونجه سی ادراکی واسعدر . حرکات طبیعیه سنه قوهٔ فکریه سیله مداخله ایدر . بوکون کوکلنك آرزو ایتدیکی برشیئك قرق ییل صکره

برمضرتی اوله بیله‌جکنی دوشونور . طبیعتی تنقید ، آرزوسنی تحویل ایلر . هم نوعیله مداولهٔ افکار ایدر . سوز سویلر . سوزیله فکریله حسیاتنی تلقین ایدر . مخالفنی اقناعه چالیشیر .

ایشته بودرت جهتدن هر بریسی اعتباریله بر انسانه کمال نسبت ایدیله‌رك مظهر تقدیر اولور . منافع مقصودهٔ انسانیه‌دن عبارت اولان سعادت حقیقیهٔ انسانیه بوکمالات ایله تعیین وتقدیر ایدلمك لازم کلیر .

انسان ؛ جماداته، اجسام مدنیه‌یه مشارکتی یوزندن قوی البنیه طویل القامه اولمسی اعتباریله طاغ کبی آدم ، تیمور کبی پهلوان دیه مدح اولنور . سعادت انسانیه بو کبی کماله نائلیت ایسه طاغلر، طاشلر، تیمورلر، چلیکلر دها زیاده مسعود طانمایدر .

انسانلر نباتاته مشارکتلری حسبیله طراوت ولطافت جسمیه‌سیله حسن وآنیله مظهر ستایش اولور ، سلوی بویلی، کل یناقلی، کیراز دوداقلی دلبر دیه ستایش اولنور. بوده برکمالدر . سعادت؛ بومثللو کمالدن عبارت اولورسه شوحالده سرویلر، کللر، سنبللر والحاصل بتون ازهار ورياحين سعادت تامه ایچنده بولنمش اولور .

انسانلر حیواناته مشارکتلری نقطهٔ نظرندن غضب وحدت، شدت صولت، کثرت اکل وشرب ، باغلرده طاغلرده سیر وسیاحت، تشکیل جماعت، کورله‌ك سسلر، اهتزازلی نغمه‌لرله اجرای آهنك ایدوب کوکلنی دیکلندرمك ، دیشیسنی‌که کورنجه مقصد مجسمی کبی بتون وارلغیله جان آتمق، مثللو حالات ایله توصیف اولنور. بونلرده برر کمالدر . سعادت بوکبی کمالاته نائل اولمق ایسه قوردلر ، کوپکلر ، جانوارلر، مرکبلر ، ماندهلر ، آریلر، قارنجه‌لر، مارتیلر، کوکرجینلر، بلبللر، قناریه‌لر، قمریلر بالا برواز سعادتدرلر .

برده انسانلرك کندیلرینه مخصوص کمالاتی واردرکه اکا نائلیت مطلقا انسانلره مخصوص کبی کورولور . اخلاق فاضله، مدنیت کامله ، صنایع نفیسه ، مناصب عظیمه ، ام بالفعل مظهر اولمق کبی شیلردر . ایشته سعادت انسانیه اصل انسانلره مخصوص کمالاتده ارانمق لازم کلیر . بوسببه مبنیدرکه کندیسنك الك عالی ؛ الك مسعود اولمسنی ایسته‌ین هر شخص ، هر قوم، هر ملت خصائص مذکوره‌نك اکتسابنه چالیشیر وسعادات سابقه‌یی عادتا لاشیٔ عد ایدر .

نه چاره‌که بو آنه قدر مسئله‌نك تنقیحیله هنوز پروزی آییقلانه‌مامش، سعادت انسانیه‌یی انسانلق نقطهٔ نظرندن تعقیب ایتمك هانکی مقصد وهانکی مبدأ اعتباریله اوله‌جغی قرارلاشدیریله‌مامشدر .

برطرفدن باقارزکه انسانلره مخصوص ظن ایتدیکمز شیلری حیوانات سائره‌ده بلکه موالید ثلثهٔ باقیه‌ده کورور کبی اولورز . مدار امتیاز انسانی اولان جهتك تعیننده مشکلات چکرز. مثلا اخلاق فاضله‌دن بریسی شجاعتدر. شجاعتسز موجودیت حیاتیه محافظه ایدیله‌مز . شجاعت ایسه « غضب ، سودای انتقام ، تحمل شدائد ، مهالکه اقدام » دن عبارت کبیدرکه بوحسیات فحول حیواناتده‌ده موجوددر . فقط بوکا شجاعت دینلمیورده بلکه وحشت نامی ویریلیور . حسیات مذکوره قوهٔ عاقله‌نك فیض تهذیبندن کچملی ، برسبب معقول و بر مصلحت کلیه‌یه ربط ایدلملی . بعده کمال اعتدال ایله اجرا ایدلملی که شجاعت دینلسون .

بوکون افتخار ایتمك ایستدیکمز صنایع ، مدنیت ، مناصبك اصلی‌ده حیواناتده بولنه‌بیلور . نیجه قوشلر وار اویله یووالر یاپیورکه نسج وهندسه‌سی انسانلره‌بیله حیرت ویریور . هیئت اجتماعیه‌لری ، بربرلرینه قارشی ارتباط مخصوصلری‌ده بولنیور . کوز او کنده اولان اوروجکلر ، قارنجه‌لر ، ایپك بوجکلری ، بال آریلری مثال کافیدر . حالبوکه تاریخ طبیعی دها نه‌قدر صنایع وعجائب حیوانیه کوستریورکه مساعیٔ انسانیه‌نك آنی تحصیل ایده‌بیله‌جکی تجویز بیله ایدیله‌میور . دیکرطرفدن تدقیق ایدیورز هیچ شبهه ایتمیورزکه انسانلق بشقه‌در.

خواص عمومیهٔ انسانیه اویله برمحصله تشکیل ایدیورکه . اجرام علویه بیله نظرنده بازیچه کبی دونیور . انسانده نیجه اذواق عالیه وار که اکتسابنده کی مشکلات اولمسه انسانلر اذواق طبیعیه‌لرینك کافه‌سنی اونلره فدا ایدرلر کمالات وسعادات انسانیه‌ایشته بومحصله‌دن تقدیرایدیلور . هردرلو سوقیات طبیعیه برسعادت جزئیه مداری‌اولدیغی کبی اصل سعادت کلیه مقتضیات عقلیه‌دن تحصل ایدر . عقلك ـ فاعلی کرك روح اولسون وکرك اولمسون [١] کذا خـواص عقلیه‌یه روحانیت نامی ویرلسـون ، جسمانیت نامی ویرلسـون مادی دینلسـون ، مجرد دینلسون ـ هرحالده قطعی اولان موجودیتیله تکملاتی نه‌قدر عالی ایسـه کمالات وسـعادات بشریه اونسـبتده تعالی ایدر .

هرنه‌زمان‌سوقیات طبیعیه، حسیات بهیمیه حکم‌عقلی، اراده واختیـار بشری تحت تصرف حاکمیتنه آلیرسـه انسان امین اولملیدرکه سعادت بوله‌مز .

نصل‌که براتسان خسته اولور جانی مضربرشی‌ایستر سوق‌طبیعی‌اوقدرتضییق‌ایدرکه یمه‌سه‌م اوله‌جکم ظن‌ایلر. اگر قوهٔ عقلیـه‌سی حاکم فکری مدرك حقیقت ایسـه اوایستدیکی شیئك خسته‌لغنه مضراولدیغنی بلکه‌اوایستدیکی شیئی یمزسه دکل یرسه تهلکه‌یه دوشه‌جکنی بیلیر و بیلدیکیله عمل ایدرسه سلامته ایرر عکس صـورتده خراب اولور . بتـون حرکات بشریه‌ده بویله‌در . بوجهتله مزیت ومبـدأ کمالات انسـانیه هر حرکتنده عقلی حاکم قیله‌بیلمك وهرایشی (برایشـدن مقصدنه ایسه حکم اکا کوره‌در) قاعدهٔ کلیه‌سی موجبنجه‌برسبب معقول وبرمقصد مشروعه مستنداً ایشلیه‌بیلمکدر .

[١] انسانلرده نفس ناطقه تعبیر اولنان برقوهٔ مخصوصه‌نك وجـودی قطعیدر . بوکا روح نامیـده ویریلیر . روح اطـلاق اولنور برشیئك انسانلرده وجودی هم عقلا وهم شرعا ثابت ایسـه‌ده حقیقت روحیه‌دن بیـانات شرعیه سـکوت ایتمشـدر . بوبابده‌کی اقوال علوم عقلیه وفنون فلسفیه مباحثندندر . خلاصه‌سی ایسه جمهور متکلمینه کوره روحك مادی‌وبعضه کوره‌ده مجرداتدن اولمسیدر .

بنـاءً علیه نفس ناطقهٔ انسـانیه‌نك تعیین ایده‌جکی مصلحت کلیـه نه قدر واسع نه‌قدر عالی ومقدس ایسـه انسانلرك احراز ایده‌جکی کمالات وبوکا نائلیتدن عبارت اولان سعادت اوقدر علوی اولور.

عقلك برمصلحت کلیه تعیین ایده‌مدیکی اذواق هرچه بادآباد مطلقـا برذوق مخصـوص اولدیغنـدن دولایی سعادتدر دیو اجرا ایدلمك ایسته‌نیلیرسه ویا عقل سوقیات بهیمیه‌یه مغلوبیتندن ناشی تعیین ایتـدیکی مصلحت کلیه‌یه سوق ایده‌مزسه مدت عمرنده بورنی قانه‌مه‌دن کمال رفاه ایچنده انواع اذواق اوزرنده امرارحیات ایدن برکیمسه ینه مسعود اوله‌مز .

نه چاره‌که عقلی ابتـدا بازیچهٔ هوس وشهوت اولمق اوزره وجود بولور . بونکله برابر محیط شخصیـسنك هردرلو تأثیراتنـدن متأثر اولدیغی کبی کندی کندینـه دها ایلروسنی تفصیلاتیله، حقایقیله دکل غایة مافی‌البـاب جواز وامکانیله بیله بیلیر . بنـاءً علیه شهوات احکامنه تبعیته مجبور اولور .

بر وجهله‌که کویا وظیفه وخدمتی شهوات بهیمیه‌نك تکثیر شعباتنه، تسهیل استحصالنه ازالهٔ موانعنه چاره‌ساز اولمق ایمش . بوسـو یه‌ده‌کی عقولك بالطبع ذکاسـندن غباوتی اولادر .

نصل‌که برطاشی براوچورومدن آشاغی یووارلامق ایچون‌همان‌اویناتوب‌ایتیویرمك کفایت‌ایتدیکی‌حالده سمایه طوغری چیقارمق ایچون التزام ایدیلن برچوق اجتهادات نهایت براز هوایه قالدیره‌بیلمکله نتیجه‌لنیر ونصل‌که سمادن اینن برجاذبهٔ قویه اولمش اولسـه اوطـاشی همان جاذبهٔ سفلیهٔ ارضیه‌نك الندن آلیـویرر ایسـه ایشـته انسانلرده طبقی بویله‌در .

سوق طبیعیلری ایله حظوظـات نفسـانیه‌یه مغلوب اولدقلری ایچون ذاتاً مطالب سافله‌یه، احتراصات‌دنیه‌یه، اك عادی، اك وحشی حیـوانلرك حسـیات بهیمیه‌لرینـه قوشـوشورلر . هله مغلوب هوا اولان فکرلرینده

حرىتيله دكل شهوانه اسارتيله صرف ايدرلرسه اسفل سافلينه وارورلر. آزەجق براشارت ايله ضلالت وشقاوت اوچوروملرينه يووارلاندقلرى حالده غالب هواء نفسانى اولان عقل كاملك اجتهادات مستقلەسى بونك اوكنى آلەمز .

بركيمسه ايكى كون بر رذالتخانەيه كيديوبرمكله اك بيوك برسفاهته آليشير بتون حسناتى فضائل اخلاقيەسنى، مزيات انسانيەسنى پايمال ايدر . بيللرجه كتديكى مكتب ومدرسەده ، عمرنجه دوام ايتديكى محافل ادبده اخلاق ذميمەسنك برندن زور واز كچر . حياتى محو ايدەجك برجناتى آنى بر ذوق ايچون ارتكاب ايدر ، برغرض شخصيسنى اجرا ايله تشفئ صدر ايتمك ايچون اعدامنه سببيت ويررده اك بيوك سعادته ايصال ايدەجك برخيرى عالم حياتده بالجمله ابناى جنسنه بمدالممات سعادت ابديه. سنه سبب اولەجق اولان يك قولاى برخيرى تنبللكنه فدا ايلر . عمرينك قسم كليسنى، شهوات شبابيەسنك فورانلى زمانلرينى بالخاصه پارس بالولرنده كچيرن صكره‌ده اخلاق معلمى كسيلن محررلرك سويهٔ اخلاقيەسنه باقيله‌اولديغى كوريلور .

ايشته عقلك برطرفدن قصور احاطەسى ديكر طرفدن مغلوب هوا اولمسى جهتيله انسانلر سعادت حقيقيەلرى اسبابنى ايشلرينك مقاصد حسنەسنى تماميله بيلەمدكلرى كبى بيلدكلريلەده عمل ايدەمدكلرندن دائما (ان الانسان لفى خسر) سرينه مظهر اولوب سفليات اوچوروملرينه يووارلانيرلر . علوياتدن برقدمەيه ارتقا ايچون پك چوق اجتهاده تمام تعالى ايچون‌ده‌سماندن اينن برجاذبەيه محتاج اولورلر .

بوجاذبهٔ سماويەايسه دين و اكا سائق اولان هدايت رب العالميندر .

(ورحمتى وسعت كل شئ) بيان ربانيسيله اظهار صفات جمال ايدن جناب رحمن رحيم بخش ايلديكى نور عقل ايله قابل خطاب اولەرق خلق بيورديغى قوللرينه تا مبدأ خلقتده استعدادلرينەكوره ارائهٔ طريق سعادت، و اجتهاد طبيعيلريله حل ايدەميەجكلرى احكام اساسيەيى تعليم وتبليغ ايله ارشاده عنايت بيورمش و استعداد بشرى دائرەسنده بولنان خصوصاتى ايسه كندى ارادهٔ جزئيەلرينى (وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر) دستور ناصحنه تطبيقاً استعمال ايدرك حل وقوانين اساسيەيى شرح وتفسير ايلمكله امر ايلمشدر . حالبوكه مرور زمانله انسانلرده ايشلرينه كلانى الق وزورلرينه كيده‌نى اتمق حسى باشلامش واوقوانين حقيقيه مقتضيات شهوانيه واديلرينه طوغرى تأويل و اماله ايديله ايديله اونوتلمش كتمش وبوصورتله انسانلر برطرفدن قوانين حيوانيەنك جهت شهوانيەسنده آلايش ماديەسنده خيلى ترقى ايتمش وبوكون مأخذ تاريخ ومبناى علم اثار عتيقه اولان نيجه مخترعات عاليه واثار نافعه احداثنه موفق اولمش ايكن ديكر طرفدن فساد اخلاقه سوء عقيدەيه معالب نفسانيەيەزبون اولدقلرندن مقاصد عاليهٔ انسانيەده تدنى ايتمشلر ونيجەلريده محو اولمشلردر هرنەزمان جهت اخيره حسبيله جهالت مطلقه ايچنده قالديلرسه ينه رحمت الهيه يتيشوب ايچلرندن برپيغمبر بعثيله ارائهٔ شهراه حقيقت سعادت ايلمش وبويلەجه دوام ايدن تربيهٔ الهيه اك نهايت دين محمدى ايله نتيجەلنمشدر .

بعثت محمديەدن قيام‌ساعته قدر امتداد ايدوب‌ترقيات بشريەنك اك حيرت فزاسنه تجليكاه اولمق حيثيتيله ادوار بشريەنك دور بهترينى تشكيل ايتديكندن طولايى عنداه دخى اهميت مخصوصەسى (والعصر) قسم الهيسيله بيان بيوريلان عصر محمديده ايسه (اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتى ورضيت لكم الاسلام دينا) فرمان‌سبحانيسنده ارتق تعليمات وتلقينات الهيەنك‌ارقەسى آلنەرق لوازم سعادت انسانيەدن سعى واجتهاد ايله كشف ايديله‌ميەجك شئ قالمديغى وبوندن‌صكره انسانلرك يالكز اودائرهٔ نجات باهرەده علماً وعملاً بذل ايدەجكلرى همت اجتهاديه ايله محتاج اولدقلرى احكام فرعيەيى

بوقانون اساسیٔ الهی‌یه وانك شرح وتفصیلی مثابه‌سنده اولان احادیث رسالتپناهی‌یه توفیقاً حل ایتملری لازم کله‌جکی (فاعتبروا یااولی الالباب) (وماآتیکم الرسول فخذوه ومانهاکم عنه فانتهوا) کبی آیات جلیله‌ده بیان بیورلمش وبوجاذبهٔ مقدسه‌نك وجودینی تقدیرایدرك بالذات نورنبوته عرض انقیاد ایدنلر حقیقةً اوج کمالات انسانیه‌یه واصل اولمشلر ایدی .

« انهـا ستكون بعدی اثرة وامور تنكرونهـا الخ » حدیث صحیحنده اخبار بیـورلدیغی وجهله توالیٔ قرون واعصار ایله علوم وفنون وسائر صنایع وشؤنده واقع اولان صـنایع مختلفه‌ده کی ترقیاته رغمـاً تکثر حادثات وتشتت مناسبات وتزاید اختلاط یوزندن طبیعت انسانیه ده‌کی حس تقلید ومیل آلایش الجا آتیـله سـوقیات بهیمیـه وحسـیات شهوانیه وهرنقطـه‌ده هوا وهوس نفسانی غلبه ایدوب صفوت وجدانیا ، اخلاق انسانیه‌یه وهن وفساد طاری اولمغه باشلامشدر .

مثـلا ملیونرلری کوردکجـه قولای قولای ثروت وسامان صاحبی اولمق سـوداسنه دوشن برفکر سرقت طولاندیریجلق سـاخته کارلق رشـوت وسـائره کبی دنائتلری وهرچه باد آباد اذواق طبیعیه‌دن ـ آدم‌سنده کون بو کون دیه ـ استفاده ایتمك ایستهین برفکر زنا ، لواطه ، اسراف ، سفاهت استعمال مسکرات ومکیفات التزام ملاعب وملاهی کبی خباثتلری وهرنه اولورسـه اولسون تفرد شخصیسنی اقامه ایتمك ایستهین برفکر ، قتل نفس ، بغی وتسلط ، ظلم واستبداد تجـاوز حقوق کبی جنایاتی مخـافةالله ، محـافظهٔ حق وحقیقت ، ادامهٔ ناموس وعفت ، اجرای لازمهٔ ، معدلت مراعاة ایجابات مساوات ، ایفای شعائر انسانیت ، اکتساب نعم آخرت مثللو مقاصد سـعادته ترجیح وایده‌مدیکی حالده تاویل وتوفیقه قیام‌صورتیله احکام عالیه‌یه تعدی وتغلب ایتمکده بولنمشدر .

احکام سبحانیه‌نك قوانین اجتماعیهٔ بشریه‌ده وضع بیوردیغی اساس متینك سعادت حیوانیه نقطهٔ نظرندن بخش ایتدیکی منافع مشهوده بالاستحسان بتون دنیاده مظهر حسن قبول اولدیغی حالده اصل سعادت انسانیه‌یه عائد اولان حکم بالغه تشهی وسفاهات بشریه‌نك توسعنه سد چکدیکندن طـولایی آرقه‌یه آتلمغه باشـلانیله‌رق منکرات امور بطناً بعـد بطن تکثر ایتمش ودین مبین اسـلام حقیقت محض اولدیغنـدن دولایی اقطار عالمك هرطرفنده صور مختلفه‌ده انتشـار ایتمکده بولنمش ایکن ینه کندی محیطی ایچنده شریعت غرای محمدیه (نؤمن ببعض ونکفر ببعض) مؤداسنه مظهر ایدلمك ایسته‌نیلمش وایسته‌نیلمکده بولنمشدر . اعصار مدیده‌دن بری اسلامه عارض اولان انحطاطك باشلوجه اسبابی برطرفدن امور دینیه‌ده استیلای جهالت دیکر جهتدن شریعت مطهره‌یه توفیق حرکتده عطالت یوزندن حاصل اولان شقاوت حسـبیله منکرات امورك یداً ازاله‌سـنه مأمور اولان حکومت ، لساناً بیانه مأمور علما قلبـا نفرت وبغضه مأمور عوامدن هربری عهده‌لرینه ترتب ایدن واجبات شرعیه‌دن استنکاف ایتملری اولمشدر بو یوزدن اصول وفروعده عدم اتحادایله اختلاف ، لب دین اولان علم تهذیبدن اعراض سیاست شرعیه‌یه عـدم التفات ، مدار عمران اولان علوم وفنون دنیویه‌یه معادات طرق تعلیم وتعلمده اشکالات متنوعه ، آفاق عالمـدن غض بصر کبی تجیه اسباب مضره تولد ایلمش وبوصـورتله (واتقوا فتنةً لاتصیبن الذین ظلمو انکم خاصه) امر الهیسـنك بیان بیوردیغی تهلکه اوزرمزدن اکسیك اولمامشدر .

بو کون بز اول امرده (ای مؤمنـلر کندیکزه کلیکز نفسـکزی معاصیدن حفظ ایدیکز که دائرهٔ هدایتده اولورسه‌کز کوتولر سزه مضرت ایراث ایده‌مز) مآلنده کی (یاایهـا الذین امنوا علیکم انفسـکم لایضرکم من ضـل اذا اهتدیتم) امر الهیسنه توفیـق حرکت ایتمـدکجه چارهٔ خلاصمز یوقدر . بتـون عالم انسـانیتی کندمزدن خوشنود وجناب حق افعالمزدن راضی ایده‌جك

الكبر نجى سبب هر بريمزك نه يا بوب قويديغمزى اكلامقدر. (حاسبوا انفسكم قبل ان تحاسبوا) سرى بودر .

حضرت عمر الفاروق رضى الله عنه افندمزك (ايها الناس ارفعوا رؤسكم واتجرو افقد وضح الطريق ولا تكونوا عيالاً على الناس) كلام عاليلريله تبليغ بيوردقلرى نصيحت عاليه‌سنك بو كون اك زياده زمان تطبيقيدر . يعنى اى ناس باشكزى قالديريكز كنديكزى فقر ومذلتدن چيقاريكز تجارت ايديكز يوللر آچلدى انسانلره يوك اولمايكز .

اوت يول آچلدى ديورز . بونده شبهه ايده‌جك كيمسه‌مز قالمدى . حرز هر درلو حركات مشروعه‌يه مأذونز فقط كيده‌جكمز يولده مقتدابهلرمز مبعوثان كرامزاوله‌جق . انلر شو كونلرده بعض ارباب سفاهتك ارزوايتدكلرى كبى شقاوت وشهواته دكل مقصد اقصاى سعادت وعدالته ايصال ايده‌جك طريق مستقيمه سلوك ايدرلر و بو كون (وامرهم شورى بينهم) نظام مجيدينى نصل تطبيق ايديورلرسه انك ماقبل ومابعدنده كى احكام جليله‌نى ده عين تسليميتله تطبيق ايلرلرسه مملكتمه ملتمز دولتمز اقوام مسعوده‌نك قرة العينى اوله‌جغنده شبهه يوقدر.

كوچوك حمدى

— حق —

مدنيت فاضله، محافظهٔ حقدن عبارتدركه حق ، هانكى خلق آره‌سنده تعرضدن مصون قاليرسه اوخلق ، مدنيت فاضله‌نك مرتبهٔ قصواسنه اعتلا ايدر .

حقدن عدول ايدن اولا حقوق شخصيه‌سنى ، ثانياً حقوق جمعيتى ضايع ايدر . چونكه آخرك حقنى قبول ايتمه‌ين برشخص، كندى حقنى ده آخره قبول ايتديره‌مز. حقك طرفيندن عدم قبولى بالطبع معاداتى ، معادات ايسه تفرقه‌يى انتاج ايده‌جكندن حقوق جمعيت بوصورتله اضاعه ايدلمش اولور .

عدالت كه هرشيده حق قبول ايتمكدر ، هرفرد بو قاعدهٔ منجيه‌يى اول باول نفسنده تطبيق ايتمزسه افراددن مركب اولان جمعيت ايچنده نور عدالت تجلى ايده‌مز . زيرا افراد عادله‌دن تشكل ايدن برجمعيت عادل، افراد ظالمه‌دن تركب ايدن برجمعيت ده ظالم اولور .

جمعيتى اداره ايدن حكومت ، عدل وظلم مسئله‌لرنده افرادك مسلكنه تابعدر . « كما تكونوا يولى عليكم » .

مدنيت فاضله، انجق (مخافة الله) ايله تأسس ايده بيلير. نظام عالم (مخافة الله) ايله قائمدر. حقدن قورقان، حقى صيانت ايدر . حق صيانت ايدلدكجه خلق ، امنيت كامله و سعادت حقيقيه‌يه نائل اولور . مدنيتدن منتظر اولان فائدهٔ اصليه‌ده بودر .

افراد (مخافة الله) ايله تنوير فكر وقلب ايتمزده — منافع خبيثه سائقه‌سيله — ابطال حق ايلرسه قوهٔ حاكمه‌دن ده عين معامله‌يى كورر .

« نيك وبدى صانمه كه بندن كلير »
« هرنه كليرسه سكا سندن كلير »

مدنيت فاضله‌نك أس الاساسى اولان (امر بالمعروف، نهى عن المنكر) فريضه‌سنى ايفاده مساهله ايدن شخص — حد ذاتنده اخياردن معدود اولسه‌ده عند الله مسئو- ليتدن تخليص نفس ايده‌مز » اداى فريضه‌دن حذر، خوف ضرر ملاحظه‌سنه مبتنى ايسه بوملاحظهٔ فضيحه‌ده بولنانلر، نفسلرينى دها بيوك خطره القا ايدرلر .

هرمسلم تسليم ايدركه عالمده اك بيوك نعمت، مسلما- نلقدر ، « مسلمانلق‌ده حق يولنده قهرمانلقدر» مسلما- نلقده خوف وحذر، قهرمانلقده انديشهٔ خطر يوقدر . حقدن قورقان، خلقدن قورقماز. حدود الهى محافظه‌ده جانسپارانه ابراز شجاعت ايدلمزسه كوكللرده جبانت حاصل، غيرت دينيه زائل اولور .

صيانت حقده سعايت خلفدن خوف ايدنلر (مخافة الله) دن تباعد ايتمش اولوركه بوحال هولناك (خسر الدنيا والآخره) يه منجر اولور. خطرك درجهٔ

وخامتی‌ده اوزمان تقدیر اولنور ، نه فائده‌که ندامتدن فائده کورلمز .

رسول بشیر ونذیر صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری « لتأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر او لیسلطن الله شرارکم علی خیارکم فیدعوا خیارکم فلا یستجاب » بیوررلرکه اخیار ناسك بودقیقهٔ مهمه‌یی دائما نظر دقتده طوته‌رق حکم جلیلنی انفاذده دقیقه فوت ایتمه‌ملری اهم اموردر .

(امر بالمعروف ، نهی عن المنکر) امر عظیمنده — طوعاً یاخود کرهاً — مسامحه ایدلدکجه اشرار — شرذمهٔ قلیله‌ده اولسه — اخیاره غلبه ایدر .

شرارهٔ شر ، کائنات انسانیه‌یی زیر وزبر ایدر .

« دامن افشان اولنجه باد شرور »

« طوتوشور برشراره‌دن دنیا »

مدافعهٔ حقدن هراسان ، برکناردن حاله نکران اولان اخیارك اودم رستخیزده‌کی دعاسی البته مستجاب اولمز . زیرا هرشی وقتده لازمدر . اخیار (معروفی امر ، منکری نهی) ایله ابراز خیر ایده‌بیلیر . دعانك تأثیری‌ده اووقت کوریلیر .

حدود الهی تجاوز ایدنلری منع ایتمك — برو تقواده تعاوندن توقی ایتمکدرکه — بونك مفهوم مخالفی اثم وعدوانده تعاون دیمك اولور .

معاونت خیریه‌ده مخلوقدن حذر ایدلدیکی حالده معاونت شریه‌ده خالقدن تحاشی ایتمامك اویله بر فعل فجیعدرکه جزاسی محکمهٔ کبرایه تعلیق اولنماز ، محکمهٔ دنیاده‌ده اشد عقابه اوغراتیلیر.

مدافعهٔ حقده نفس ایچون تهلکه تصور ایتمك ، همزات شیطاندن منبعثدرکه بوتصور باطل ، اهل حقه عارض اولمز .

ضعیف الایمان اولانلر ملعبهٔ شیطان حکمنده بولندقلری ایچون ابلیس خبیث ، آنلرك قلبنی — کیف مایشاء — تقلیب ودنیا وآخرتلرینی تخریب ایدر .

(نعوذ بالله من همزات الشیاطین) .

تهلکه ، شخص واحد حقنده ملحوظ ایسه اشخاص متعددهٔ نقیه — مستعیناً بالحق — حق یولنده اجتماع ایتدیکی تقدیرده تهلکهٔ وارده زائل ، رحمت الهیه نازل اولور .

امام رفاعی رحمه الله حضرتلری نه کوزل سویلیور : « بندهٔ حق اوزرینه دشمن حق نره‌دن تسلط ایده‌بیلیر حزب الهی ، حفظ الهیده‌در » . .

ایشته ضعف ایمانمزدرکه بزی — کلاب ازقه‌دن‌ده احقر اولان — برطاقم ابناء ابلیسك شرندن لرزان ومدافعهٔ حقدن روکردان ایتدی. مخافة الله ایله احیای قلوب ایدوبده (امر بالمعروف ، نهی عن المنکر) فریضه‌سنی ایفادن تحاشی ایلمسیدك ظلم واستبداد — برمار هاهل نثار کبی — بوینمزه صاریلوبده سنه‌لرجه دنیایی باشمزه زندان ایتمزدی .

بنابرین ماضینك مظالمدن عبرت آله‌رق بوندن صکره محافظهٔ حقه وقف حیات ایتملی‌یزکه نائل لطف حق ، براستقبال منور تهیه‌سنه موفق اوله‌لم .

باقی ، حقدر .

ابن الامین
محمود کمال

— بیان الحق —

محمود کمال الدین بك افندی دخی ادیب محترم خلیل ادیب بك افندی کبی آره ، صره ، او کوزل ، مفید ، نافع مقالات فاضلانه‌لریله « بیان الحق » ك صحائفنی توشیح بیوره‌جقلرینی — آلنان وعد اوزرینه — محترم قارئلرمزه تبشیر ایلرز .

ترقی

(مابعد)

—

وطنداشلرمزدن بعضیلری بنك آرا واقوالنه نظراً قیافت وحرکاتجه ، طرز وآداب معاشرتجه‌ده اوروپالیلره

بكزه‌مك بزلرجه پك ضرورى كوريليور !. بومفرط فكر وظنه، الك طوغريسى بوفاسد رأى وتصوره مقابل بالمناسبه بوقاريلرده برايكى سوز سويله‌مش ايدم.

شمدى دها زياده مناسبت الويرديكى، زمين مساعد بولنديغى ايچون بر قاچ سوز دها سويله‌مك ايسترم. بويله طوغريدن طوغرى‌يه آكلامزه، بويله صرف كيفمزه تابع اولان احوالده اوروپاليلرى تقليده اوزنمك، اوزنمك‌ده دكل؛ بو صورتى ضرورى كورمك آچيقدن آچيغه حال وموقعمزى هيچ دوشونه‌مكدن، كندمزى بيلمه‌مكدن نشأت ايتمزمى؟. ممكنميدركه بر عقل سليم، اوغريب ضرورتى تسليم ايده‌بيلسين؟..

ادارهٔ سابقه‌ده، شو صوك اون اون‌بش سنه ظرفنده دول معظمه نزدنده بولنان سفارات سنيه‌يه منسوب مأمورينـدن برقسمنك طور وقيافتجه اجنبيلردن فرق ايديله‌ميه‌جك بر حالده باشـادقلرينى، غيرت مقلدانه‌نى سرپوش مليمز اولان فسك شاپقه‌يه تحويلى درجه‌لرينه وارديردقلرينى ايشيدير دلخون اولوردق وجهالتك بودرجه‌سنه بر درلو عقل ايرديره‌من ايدك. بوكبى تحفلقلر، بو درلو غيرتسزلك وحميتسزلكلر جهالتدن بشقه برمعنى ايله تعبير وتأويل ايديله‌من.

جهانده شخصنى هرفرددن آلچق كورر اول كيم
اوتانماز كندى نفسندن‌ده عار ايلمز ملامتدن

بيتنك تضمن ايلديكى حقيقتى براز ادراك ايده‌بيلن، آزاجق نفسنى دوشونن برانسان، اويله بر حركتى هر درلو سيئاتدن اشنع بولور وممكن دكل تجويز واختيار ايده‌من.

طقوز اون سنه قدر اوليور، بركون افاخم مأمورين دولتدن بر ذات، مناسبتله سوزى بو بحثه انتقال ايتديرمش، سركذشتى جمله‌سندن اولمق اوزره بكا شويله برفقره نقل ايلمش ايدى: .... تاريخنده مأموراً لوندره‌ده بولنيوردم، اويله بتون كون چاليشه‌جق هر ساعت مشغول اوله‌جق برخدمتله مكلف بولنمديغم ايچون بر ترجمان تدارك ايدرك اكثر اوقات خاليه‌مى اوشهرك شايان تماشا وزيارت اولان محللرينى كزوب كورمكله امرار ايليوردم. بركون بنده بر محكمه‌يه كيتمك، برمحاكمهٔ علنيه‌ده بولنمق آرزوسى حاصل اولدى بونى ترجمانه آكلاتدم. آنك دلالت ورفاقتيله برمحكمه‌يه كيتدم. بز محكمه صالوننه داخل اولور اولماز طرز جريان محاكمه وشكل اداره وهيئت غريب بر تحوله اوغرادى؛ پك صريح بر صورتده اكلايوردم؛ بتون نظرلر بزه، بالخاصه بكا انعطاف ايلمش ايدى. مقام رياستدن درحال ترجمانه توجه ايدن خطاب، پك معنيدار ايدى. مع هذا ينه حقيقتى ادراك ايده‌مه‌مشدم؛ بر قاچ سوز تعاطيسنى متعاقب ترجمانم بكا اوحقيقتى‌ده بيلديردى؛ مكر اوتحوله، اوخطابه باشمده فس اولديغى حالده حضور محكمه‌ده اثبات وجود ايديشم سببيت ويرمش، ترجمان رياستك، هيئت محكمه‌نك امرينه عطفاً هرحالده باشمدن فس چيقـارمقلغم لازم كله‌جكنى، بوحركتك هيئتجه حرمتسزلكه حمل ايدلديكنى اخطار ايديوردى باشمدن فس چيقارمق پك قولاى بر مسئله. فقط بو صورت نفسمه پك آغير كلير. بوهيئت محترمه‌يه لايق اولدقلرى تعظيماتده اصلا اوزمان قصور ايتمش وبلكه‌ده كنديلرينى تحقير ايلمش اولورم. بزجه مرعى اولان طرز آداب وحرمت، سزلرجه تاسس ايدن طور واصولك بالكليه خلافيدر.

بويله بر محفل عاليده، بويله بر هيئت مبجله حضورنده چيريل چبلاق برحالده بولنمق نه‌ديمك ايسه، باشده فس بولنديرمامق‌ده آنك عينيدر.

بوتك ايچون پك مشكل بر موقعده بولنديرلمش اولورم. بوحقيقتى ترجمه وافهام ايت. اصرار ايده‌جك اولورسه امرلرينى انفاذه حاضرم ديدم. ترجمان بومقابله‌مى هيئته بيلديردكدن صكره اصرار ايتمديلر، بالعكس بيان ممنونيتله اعتذارده بولنديلر!

دها پك چوق دلائل ايرادى قابل اوله‌بيليرسه‌ده

بو فقره‌دن ، بو طرز انهام و تلقیدن‌ده پك كوزل اكلاشیلیركه ، اوروپالیلرك لیاقةً ، عرفاناً یوكسه‌لن بویله برقسم ممتازی حقیقتی قبولدن استنكاف ایتمزلر . چونكه حق شناسلق فضیلت وایقانك لازم غیر مفارقیدر .

بوفقره بزه شوحقیقتی‌ده بیلدیرركه ، اومحیر عقول كمالات وترقیاتیله برابر اوروپالیلر ایچنده حتی بوكون شرقی حقیله بیلنلر ؛ بیلمه‌ینلره قیاس ایدیله‌جك اولورسه براقلیت ، همده جالب استغراب براقلیت تشكیل ایدر .

بوزده طقسانك بزه متعلق استحصال ایلدكاری ، خاطرات وسیاحتنامه‌لرینه كمال اهمیتله (!) درج ایتدكاری معلومات ؛ نظرلری غلطه وبك اوغلی حدودینی بیله تجاوز ایده‌مین بی‌سروپا بر طاقم جاهل ترجمانلردن مقتبسدر . بومهم نقطه‌یه عائد خطالرمز ، قصورهمتمزده بشقه‌جه جای ملاحظه‌در . حال بویله ایكن نه‌موقع وخصوصیتمزی ، نه‌ده اویولده كی همتسزلكلرمزی اصلا نظر دقته آلمیه‌رق علی‌العمیا اوروپالیلری طوراً ، قیافةً تقلیده بودرجه انهما كمز ، باخصوص اوصوری ، آلایش ونمایشلری مدنیتك شرائط مهمه واساسیه‌سی اولمق اوزره قبول ایدیشمز جداً تأسفلره شایان عظیم بر غفلت وجهالت اثریدر . بودرلو خفیفلكلر ؛ ملل واقوامی ، امصار وبلادی یربرندن آییران تخالف امزجه واستعداددن ، مؤثرات محیطیه والجاآتدن كلیاً بی‌خبر بولنمقدن نشأت ایدر . ضیا پاشا مرحوم :

برمملكتده صلب اولنور قاطع طریق
بریرده موجب شرف وفخر اولور بوحال
بربلده‌ده حجاب زنان عیب اولوب ینه
برشهرده بوحالت اولور باعث جمال

مشرب اولور شرابی ایچر حرمتن بیلیر
مذهب اولور حقوق عبادی كورر حلال

برعاقل مسلم الاطواره محرم اول
مشوار وطورینی نظر اعتباره آل

بیتلریله بوبحث مهمی نه كوزل خلاصه وایضاح ایتمش . اوبیوك خطالرمزی بوندن صكره اولسون تعمیره ، بو بیوك حقیقتلردن بوكونلرمزده اولسون خبیر اوله‌رق كندمزی اجتهاد وفضائلمزله جهان انسانیته طانتمغه چالشمالی ؛ بوصورتی حمیته ترتب ایدن وظائفك اقدمی اولمق اوزره تلقی ایلمه‌لی‌یز .

قیافت هیچ برزمان ، هیچ بریرده ماهیت انسانیه‌یی تغییر ایده‌میه‌جكی كبی انسانه فضله برمزیت وفضیلت‌ده افاضه ایده‌مز . قوجه راغبمز ، او وزیر ادیب وحكیممزده

لباس نوبنوله ای اولان آلایشه مائل
كمالكدن خبر ویركیمسه سندن احتشام آناز

بیتیله بوحقیقته ترجمان اولمش . آرتق عبرتبین اولمالی ، مزیت حقیقیه وفضائل انسانیه‌یی صورتده دكل ، سیرتده آرامالی‌یز . بوندن صكره‌ده همت وامعانمز ، مزیت وعزمز كندمزه افرنج پسندانه چكی دوزن ویرمكدن ، حركات وسكناتمزی ظاهراً آنلره بكزتمكدن عبارت قالیرسه ؛ پك یازق واوحالده السنهٔ عرفادن وارد اوله‌جق :

سزه باق شرقی‌ده بیلدیرمه‌ده مستشرقلر
اوتانك قوقله قیافتلی بینمز شیقلر
قفانك طیش یوزی بكز بوقولای افرنجه
ایچی آنلره بكزتمه هنردر نجه

طرزنده‌كی خطابلره یردن كوكه قدر حق ویرمك پك طبیعی دیمك اولور .

عصرلرجه بتون جهان انسانیتك معلم حكمتی ، مقتدای فضائل وكمالاتی طانینان وتأسیس ایتدكاری منهاج قویم سعادتله اوروپالیلرك حیرت وتقدیراتی جالب ایدن اومشعلحلی ، برنسلی عربلرك ؛ طریق دین واجتهادده زمانلرجه آنلره پیرو اولان اوعبالی كبه‌لی موحدین وعثمانیانك تعقیب ایلدكاری طرق وآمالی نسیان ایتمیه‌لم . اوعالیهمت مجاهدینك اقطار عالمده احرازه موفق

اولدقلری صیت بلند،شکل وقیافتك هیچ دخلی اولمدیغنی؛ بالعکس سایهٔ عرفان وکمالاتده اوقیافت ملیه‌لریله هر بولندقلری محافل عالیه‌ده، هرکیتدکلری یرلرده احتفالات ایله استقبال ایدلدکلرینی دائما پیش نظر دقته بولندیرملی معارف اسلامیه‌نك هر قسمنه، هر شعبه‌سنه عائد وجوده کتیردکلری بیکلرجه آثار ایچون نه همتلر، نه غیرتلر صرف ایلدکلرینی دوشونملی. ماحصل اوغیرتلی مسلمانلرك، اوهمتلی عثمانلیلرك وارث مشروعی، انسال واحفادی اولدیغمزی چالشمق، هریولده چالشمق، دائما چالشمقله اثبات ایدملی.

مثل سائر حکمنده اولان ذکامزدن، قابلیات فطریه‌مزدن بحق استفاده ایده‌جك برزمانده بولنیورز آرتق کوزلرمزی آچالم:

نه‌دن بونور ایله میال استتار اولالم
چیقوب کونش کبی آفاقه فیضبار اولالم

مقری کوی: خلیل ادیب

سیاست شرعیه

۸

دلائل وامارات ایله جرمك ظاهره اخراجنه مثال — وقسامه

---

۱ — برکون برذات قاضی ایاسه کله‌رك برشخصه امانةً پاره‌سنی تسلیم ایلدیکی حالده شمدی انکار ایتمکده بولندیغنی بیانیله امنیتی سوء استعمال ادعاسنده بولنمقله قاضیٔ مشار الیه مدعی علیهی جلب ایله استفسار کیفیت ایلدیکنده کلیاً انکار مدعاده بولنمقله مدعی‌یه مبلغ مدعا بهی نره‌ده تسلیم ایلدیکنی سوردیغنده «فلان محله‌ده کی آغاجك دیبنده تسلیم ایتدم اوراده آغاجدن باشقه فرد واحد یوق ایدی.» دیمکله بینهٔ شخصیه ایله اثبات مدعانك متعذر بولندیغنی تفرس ایدن مشار الیه مدعی‌یه «کیت او آغاجك دیبنه‌دفن ایتمشدرده بلکه اونوتمشدر. باق اویله بردفینه وارمی؟» دیه مدعی بی محل تسلیمه ارسال ومدعی علیهی حضورنده طوتوب یعنی تحت ترصدده بولندیره‌رق برمدت کچدکدنصکره مدعی علیهه «عجبا واردیمی؟» دیه ناکهانی برسؤال ایراد ایتمکله مظنون مرقوم بدایةً محل تسلیم حقنده بیله عدم معلومات ادعاسنده بولندیغی حالده «مسافه ایجه واردر هم او آغاجی مؤخراً قطع ایتدیلر» دیمسیله محل تسلیمی بیانی مدعا بهی اقراره دلیل اتخاذ ایدرك تضییقه باشلانجه مظنونك حقیقت حالی کتمه مجالی قالمیوب مدعا بهی اقرار ایلمشدر. بوندن استدلال اولنه‌جنی اوزره بینهٔ شخصیه موجود اولمسه بیله حکام فراستلریله اتخاذ ایده‌جکلری بوکبی تدابیر حکیمانه‌ایله تعمیق تحقیقاتده بولنه‌رق مظنونه جرملرینی اقرار ایتدیردکلری واقعدر.

۲ — حضرت عمر رضی الله عنهك زمان خلافتلرنده برمحله‌ده جرح ایدیله‌رك قتل ایدلمش برشخصك یاتمقده اولدیغی اخبار کیفیت اولنمسی اوزرینه درحال محل مذکوره عزیمت واوراده بولنانلردن استکناه ماده وموقعی تفتیش ووضعیت مقتولی تدقیق ایلدیکی حالده فاعل جرمه متدائر برامارہ‌یه دسترس اولامیوب یالکز مقتولك اوزرنده بولنان لباسنك برجهتی قسماً کسلمش اولدیغنی کورمکله لباس مذکوری چیقاروب آلیقویمش ومقتولك دفننه رخصت اعطا بیورمش ایسه‌ده قاتلی ظاهره چیقاره‌مدیغندن دولانی متأثر اولوب «یارب! شوجرمك فاعلنی ظاهره اخراجه بنی موفق ایت» دیه درکاه صمدانی‌یه تضرع واسترحامده بولنمشدر. آره‌دن اون آی قدر برمدتك مرورندنصکره حضور خلافتلرینه بریسی کله‌رك «یاامام المسلمین! بوندن مقدم فلان محله بولنان قتیلك یرنده تخمیناً برآیلق قدر برطفل نوزاد براغلمش بولقطه‌یی نه بیالم؟» دیه فکر خلافتی استفسار ایتمکله خلیفهٔ مشارالیه الحمد لله شمدی قاتل میدانه چیقدی دیه‌رك چوجغك برمرضعه‌یه

اعطاسی فرمان بیوروب عادت بلده مقتضاسی اوله‌رق مرضعه‌یه آیریجه چوجغی کورمك ایچون كله‌جك محدرات نسوانیه‌ایچنده طفل مذکوره قارشو برصورت فوق‌العاده‌ده ارائهٔ روی شفقتده بولنان‌اولورسه کندیسنه اخبار کیفیت اولنمسنی اخطار ایتمش و آره‌دن برایکی آی مروروندن صکره مرضعه حضور خلافته كله‌رك « یاخلیفهٔ کزین ! بو کون برجاریه کلدی چوجغی فوق‌العاده تقبیل وصدرینه باصه‌رق شدتلی برصورتده آغلایوب تربیه‌سنه دقت واعتنا ایتمه‌می تکرار علی‌التکرارتوصیه ایلدی » دیوب جاریه‌نك اقامتکاهنی خبر ویرمکله جناب عمر سیف جلادتی قوشانه‌رق خانهٔ مذکوره مواصلت ومذکور جاریه‌نك پدرندن کریمه‌سنه بعض نصایح دیندارانه‌نك اعطاسی ضمننده لاجل‌الملاقات مساعده‌طلب واستحصال‌ایتدکدنصکره جاریهٔ مذکوره‌یه « قزم‌انکاره لزوم یوق . بوندن شوقدر ماه مقدم فلان محلده بولنان مقتولك قاتله‌سی سن اولدیغك ومؤخراً محل مذکوره القا ایدیلان چوجقده سنك اولادك بولندیغندن شبهه قالمامشدر . حقیقت مسئله‌یی طوغرو سویله ! والاسنی شو سیف عدالتمله محو ایدرم » دیمسی اوزرینه جاریهٔ عفت فهیمه جوابه مبادرتله « یاخلیفهٔ کزین خانه‌مزه دائما برقادین کلوردی . آنکله کوریشور و کندیسنی والده اتخاذ ایتمش ایدم . بر کون مومی الیها طشره‌یه کیده‌جکنی افاده‌ایله مقتولك‌عودتنه‌قدر خانه‌مده بولنمسنی استرحام ایتمکله قبول‌ایتمش وبرخیلی‌مدت مقتول‌خانه‌مده، بولنوب برکیجه خواب حضورده ایکن اوزرمده برآغرلق حس ایتمله کوزمی آچدیغمده « حق علانی وخالطنی » دیه‌رك تصوبرلرنده ، تشبیهات بلیغانه‌لریله ادبای غربی بیله دمبستهٔ عجز وحیرت براقان لسان‌عربه مخصوص برشیوهٔادیبانه‌ایله کیفیت تعرضی بیان واواثناده قتل ایتدیکنی درمیان ایله شو مقارنت غیر مشروعه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره حصوله کلان طفل نوزادی تهمت زنا اسنادیله رجمدن تخلیص ایچون اومحله القا ایتدیکنی آیریجه علاوه ومقتولك البسه‌سندن اخذ ایتدیکی پارچه‌یی‌ده ارائه ایدرك شاید وقوع بوله‌جق تدقیقات جرمیه‌ده باشقه‌سنك مظنوناً توقیف ومجازات جهتنه کیدیله‌جکنی حس ایدرسه بغیر حق برمعصومك دمنی هدرایتمه‌مك‌املیله کندیسنی میدانه قویه‌رق علیهنده دلیل اتخاذ ایده‌جکنی افاده ایله جرم واقعی اقرارایتمکله جناب عمرده حصولی بدیهی اولان قناعت وجدانیه‌یه کوره جرم حقنده اجرای معامله اولنمشدر که اوده عفودر . کرك بو وکرك برنجی مسئله‌ده جرمك‌ظاهره اخراجی اماره‌یه مستند بولندیغی ظاهردر .

خلیفهٔ مشارالیهك بوتدقیقات جزائیه‌ده فطنت وفراستلری حائز اولدقلری مزیتلرینی برقاندها اعلایه دلیل اولدیغندن اطناب کلامی زوائددن عد ایدرم .

یالکز شوراسنی عرض ایده‌یمکه برجرم مشهودك وقوعنده مدعی عمومی ومستنطقك نه‌کبی وظیفه ایله مکلف بولندیغنه دائر اصول محاکمات جزائیه قانوننده بیان ایدیلان خصوصاتك کافه‌سنی خلیفهٔ مشارالیه مقتولك بولندیغی‌محله‌کتدیکنده‌ایفاایتدیکی آکلاشیلیور .

۳ — صدر اسلامده برکون صیادك بری شبکه‌سنی دجله نهرینه القا ایدرك چکدیکنده برچوراب درونده حناء ایله مخضوبه مقطوع برانسانك الی چیقمقله کیفیت واقعه مرجعنه اخبار اولنمغله معتضد بالله اشبو جنایتك فاعلی کیم اوله‌جغنی تدقیق ایتدیکی حالده براماره الده ایده‌مه‌مش ونهایت مذکور چورابك کیمك معمولاتی بولندیغی حقنده تعمیق کیفیتله صانعنی بوله‌رق مذکور چورابی ارائه ایله کیمه صاندیغنی استفسار واوصورتله فاعل الده ایده‌رك تدقیق احواله کیریشدیکده مرقومك بوشده‌کزر طاقمدن واشراء مقوله‌سندن اولوب مغنیه فلانك دوستی بولندیغی ومزبوره‌نکده برقاچ کوندنبرو غیبت ایتدیکی قومشولری طرفندن بیان اولنمغله آرتق کتم جرمه محل قالمدیغنی درك وتیقن ایدن جانئ مرقوم فعل قتلی اقرار ایتمکله مؤبداً حبسه محکوم ایدلمشدر .

فى الحقيقه زمانمزده دخى ماهرانه اجرا ايدلمش برخيلى افعال جنائيه فاعللرى على الاكثر الده ايديلان آلت قتلك هانكى صانعك اثر صنعتى ويا هانكى فابريقه‌نك معمولاتى بولنديغنه دائر اوزرنده موجود مارقه‌لردن آكلاشيله‌رق او نقطه‌دن تعميق كيفيتله جرمك ظاهره چيقارلديغى چوق دفعه‌لر كورلمكده‌در .

حتى بيلديز حادثهٔ جنائيه‌سنده ايقاع جرمه واسطه اولان عربه‌نك الده ايديلان تمغاسنك جرمك ظاهره اخراجنده پك بيوك مدخلى بولنمش ايدى .

فقط زمانمزده حكامك اكثريسى حقيقتى ظاهره اخراجدن زياده كويا قلوب ناسه دهشت ويرمك امليله دائما محكوميت طرفنى التزام ايدرك الده دلائل وامارات اولمديغى حالده بر طاقم منطقسز قياسلر ايله پك چوق معصوملرى محكوم ايتمكده اولدقلرى چوق دفعه‌لر كورلمكده‌در .

هله زمان استبدادده ارباب حميت . بيلديز مستبدلرينك جلب انظار توجهى ايچون دلائل وهميه‌نك قربانى اولمشلردر . بوكبى حكامه البته تأسف اولنور .

*
* *

بعضاً اولوركه ميدانده مقتول بولنديغى حالده اجرا ايديلان تحقيقات عدليه‌ده قاتل حقنده بر سررشته الده ايديله‌من . بتون تعقيبات عدليه ثمره‌سز قاليرِ. بوصورتده قانون سكوت ايدر . حالبوكه ، هيئت اجتماعيه‌دن برفرد مقتولاً ميدانده !

ايشته بويله برزمانده سياست شرعيه‌مز ولى قتيله برحق بخش ايديبوركه ، اوده قسامه ادعاسيدر . قسامه اسباب وشروطنك تحققندن صكره قتيلك بولنديغى محل اهاليسندن ولى قتيلك انتخاب ايده‌جكى اللى كيمسه‌نك هم بتاته همده عدم علمه يمين ايتمه‌لريدر . يمين ايلدكلرى تقديرده كرچه تهمت قتلدن تبرئه ايدرلرسه‌ده فقط حفظ ونصرتده تقصيراتلرى ظاهر اولمغله اومحل اهاليسنك جمله‌سى اوزرينه ديتله حكم اولنور .

كوريليبوركه ، شريعت محمديه قولاى قولاى برشخصك دمنى هدر اوله‌رق براقميور . نه بيوك عدالت بناءً عليه سياست شرعيه مصالح عباددن قاصردر زعم باطلنده بولنمق جنتدن باشقه برشيئه حمل اولنه‌ماز . قسامه‌نك تفصيلاتى كتب فقهيه‌ده مسطوردر .

« مابعدى وار »

تميز جزا ضبط كتبه‌سندن

ابن حازم : فريد

ادبيات

نعت شريف

بورويوب ديدهٔ اعمامى غفلت رمدى
نى سوق ايتدى ره معصيته ديو ردى
امان الله ايچون اى فخر جهان ابدى !
قويمه وادئ ضلالتده بوعاصئ بدى
سدهٔ مرحمتكدر دلمك مستندى
« مدد اى قافله سالار رسل خذبيدى ! » [١]

*
* *

قولكى ميل هوا چكدى سراسر بنده
قوللرى باغلى اسير اولدم افندم بنده
بشقه‌سندن اوله‌مام فيض ومدد خواهنده
جمله اميدم ايا شاه رسالت ! سنده
اولمشم باركه شفقتكه افكنده
« مدد اى قافله سالار رسل ! خذبيدى »

*
* *

اتباع ايليه‌رك نفسمه اولدم كمراه
كنديمه ظلم صريح ايلدم ايواه ايواه

---

[١] مصراع حضرت افتاده‌نكدر .

شمدی نادم اوله‌رق ایتمده‌یم ناله و آه
آه ایله ، گریه ایله کلدم ایا شاهنشاه !
ایدیٔ فقریمی آچدم سکا شیئاً لله
مدد ای قافله سالار رسل ! خذبیدی »

* * *

لقب عاطفتك شافع روز عرصات
درکه مکرمتك جای امانجش عصات
لب لعلکده دل مرده ایچون آب حیات
جنبش غمزه‌که وابسته سرراه نجات
برنظر قیل بکاده یامن علیه‌الصلوات
« مدد ای قافله سالار رسل ! خذبیدی »

* * *

مرحمت ایله‌ده مغفور کبائر اولایم
مدد لطفك ایله اهل بصائر اولایم
فیض پاکك ایله آگاه سرائر اولایم
مخلصم مثلی حقیقتده‌ده طاهر اولایم
دمبدم مصرع آتی ایله ذاکر اولایم
« مدد ای قافله سالار رسل ! خذبیدی »

طاهر المولوی

« برمعصومك تضرعاتندن »

موسم خزان ، او فصل حزن اثار کلمش ، اورتالغه روحانی بر مغمومیت مستولی اولمش ، یاز موسمنك شدتلی حرارتلریله قوپ قورو کسیلن دره‌لر صوك بهارك حزین ، لکن لطیف یاغمورلریله جان بولمش . بو سایه‌ده ایسه صراروب صولمش اولان او روحنواز چمنلر یکیدن برر لباس زمردین اکتسا ایلمش .

طاغلره او وه‌لره والحاصل انسانلری برآن حیرتدن خالی براقمیان مصنوعات الهیه‌دن هر هانکیسنه عطف نگاه اولنسه برلمعهٔ ابتسام اودرجه جالب نظر دقت اولیور که ، انسان قلباً :

« شانکله عظیمسك که اولمش ، »
« هرذره‌ده منعطف جمالك ، »
« خلاق و کریمسك که اولمش ، »
« هرذره‌ده منجلی مآلك . »
« علام وحکیمسك که اولمش ، »
« هر ذره‌ده منطبع جلالك . »
« نورکله سن اولمسه‌ك نمایان ، »
« ظلمتده قالیردی هپ بو اکوان . »

بیتلرنی سویلمکدن بردرلو کندینی آله‌میور !

اللهم ! قدرت وعظمتکی بنم کبی محدود فکرلی برچوجقجغز نصل ادراك ایده بیلسون که دها سکا مناجات ایچون قلبگاه معصومانه‌سندن سنوح ایدن پریشان سوزلرله شو بیاض کاغدی ژنکدار ایتمك اوزره قلمی النه آلوب دوشونمکه باشلادیغی وقتده اظهار عجز ایدییور !

خایر ، ربم ! خایر ، کمال عجز ایله اعتراف ایدرم که هر نه‌قدر فکر قاصرم احتشام وقدرتکی دوشونمکدن عاجز قالیورسه‌ده ینه بیوکلکك دائماً جالب بهت وحیرت اولان آثارکده منجلی اولیور که ایشته بو منظره بکا نه‌قدر عظیم و کریم اولدیغکی اظهاره کفایت ایدییور.

اوف ! « الله ! . . . » دیدکجه کمال خوفمدن اعضامك هر برینك زانقیر زانقیر تتره‌دیکنی حس ایدییورم ... یارب ! بنی عفو ایت . شو کناهکار قولکی لطفکله شاد کام ایله . زیرا سکا آنجق عفو یاراشیر .

الهی ، بن ، غریق عصیان برعبد رو سیاهکم ، آنجق سنك مرحمتکه صیغینیورم ، زیرا :

عاجز قولکی عفو وعنایت ایله شادان
سن ایتمز ایسه‌ك کیم ایده‌جك ای اولو یزدان ؟ !

لیلی قیز صنایع مکتبی طالباتندن
٤٦٧ نومرولی
م . نوار

اخبار داخلیه

مجلس مبعوثان

مجلس مبعوثان هیئت عمومیه‌سی عید اضحی مناسبتیله اون کون تعطیل ایدلمسی حسبیله پنجشنبه وجمعه ایرتسی کونلری یالکز قومیسیونلر اجتماع ایدوب بونلردن استدعا انجمنی مجلسه ورود ایدن استدعالری ترتیب وتصنیف ایله مشغول اولمشدر . لایحه انجمنلری ایسه لایحه‌لرك عدم ورودینه مبنی اجتماع ایتمه‌مش ومذاکرات اجراسی بو کونه تأخیر ایدلمشدر .

استدعا انجمنی دون تصنیف ایلدکلری استدعالری بو کون تدقیق ایله اشتغال ایده‌جکدر .

متفرقه

حربیه نظارتندن بیوك آطه‌یه نقل ایدیله‌رك تحت ترصد ومحافظه‌ده بولنان دور سابق وکلا ورجالنك سر افرازانی حقلرنده نه‌یولده معامله اجراسی لازم کله‌جکی مقام صدارتجه مجلس مبعوثاندن باتذکره استفسار ایدلمشدر .

§ معایدهٔ سنیه‌یه بایرامك برنجی کونی ییلدیز سراینده اجرا ایدلمش وبودفعه‌کی معایده‌ده ملت وکیللری دخی حاضر بولندیغندن اثنای معایده‌ده ذات شاهانه احمد رضا بکه [شمدی‌یه قدر معایده رسمنده یالکز وکلا ورجال دولت بولنوردی . بودفعه ملت وکیللریله دخی برابر بایراملشدیغمدن طولایی فوق العاده مسعود وبختیارم . مبعوثانك جمله‌سنه سلامی تبلیغ ایدیکز .] بیورمش ورضا بکده [انشاالله نیجه بایراملر ملت بویله حر ومسعود اوله‌رق سزی تبریکه کلیر] جوابیله مقابله ایتمشدر .

§ مجلس مبعوثان رئیسی احمد رضا بك افندی ولی عهد سلطنت رشاد افندی حضرتلرندن بدأ ایله خاندان سلطنت عثمانیه ارکانی زیارت ایلیه‌رك عید سعید اضحا مناسبتیله مبعوثان نامنه ایفای راسمهٔ تبریکات ایتمشلردر .

§ پوسته وتلغراف ناظری غالب بك استعفا ایتمشدر .

§ پوسته وتلغراف ناظر سابقی غالب بك مجلس مبعوثانه تقدیم ایدلمك اوزره ممالك عثمانیه‌ده‌کی جرائدك کافه‌سنك وغزته مخابرلری طرفلرندن کشیده ایدیله‌جك تلغرافنامه‌لرك پول رسمندن معافیتی متضمن بر لایحه امضا ایتمشدر .

§ قدس شریف اورتودوقسلری عثمانلی پارلمنتوسنه تقدیم ایدلمك اوزره براستدعانامه تنظیم ایتمشلردر .

§ ارکان حربیهٔ عمومیه‌جه دول معظمه‌ده اولدیغی کبی بزده‌ده صوك ترقیات ایله متناسب بردارالفنون عسکری تأسیسنه چالیشلمقده‌در .

§ مابین بکجی باشیسی عثمان آغا خدمت شاهانه‌دن چیقارلمشدر .

§ مسیناده سرزدهٔ ظهور اولان تزلزلات ارضیه‌دن دوچار فلاکت اولنلره معاونت ایلمك اوزره بزم عالم وابوری ، اوپراتور جمیل پاشانك تحت ریاستنده اون طبیب ، اون مکتب طبیه طلبه‌سی یکرمی خسته باقیجی ولازمکلان ادویه وسائره‌یی مستصحباً مسینایه حرکت ایتمك اوزره‌در .

§ اعیان رئیسی سعید پاشا مخابرات سیاسیه‌یی محتوی بر قرمزی کتابك طبعنی تکلیف ایتمش وتکلیف واقع قبول اولنمشدر .

§ ایکنجی فرقه قوماندان سابقی شوکت پاشانك ییلدیز خسته‌خانه‌سنه یدییوز لیرانی متجاوز دینی ظهور ایتمشدر .

§ دیون عمومیه مجلس اداره رئیس سابقی وفرانسز داینلر وکیلی قوماندان برژه دوچار اولدیغی خسته‌لقدن قورتیله‌میه‌رق پاریسده وفات ایتمشدر .

§ مکهٔ مکرمه‌ده بولنان پیاده وطوبجی عساکرینه انداخت تعلیملری اجرا ایدلمشدر .

§ درسعادتده بولنقده اولان اوچنجی اردو آوجی طابورلری ضابطان اولکی کون مکتب حربیه‌یی زیارتله مکتب مذکور قومانداني ، ضابطان وطلبه‌سی آرقدا-شلرینه ایفای تبریکات ایلمشلردر . ضابطان مومی الیهم فوق العاده برصورتده قبول ایدلمشلر ومؤخراً مکتبك موزه‌سنی دخی زیارت ایلمشلردر .

§ ولایت ثلثه مفتش عمومی وکیلی محمود شوکت پاشا باب عالی‌یه ارسال ایلدیکی برتحریرات ایله ماکدو-نیاده بولنان فرانسز مأمورین مخصوصه‌سی رئیسی میرآلای یومانك ژاندارمه تنسیقاتنده استخدام ایدلمك اوزره ترکیا خدمتنده قالمسی ایچون حکومتك ، فرانسه حکومتی نزدنده مراجعات لازمه‌ده بولنمسنی طلب ایتمشدر .

§ امور مالیه‌ده کسب اختصاص ایتمك اوزره فرانسه‌یه اعزام قلنه‌جق اولان اون ایکی افندی‌یه خرجراه اوله‌رق ٤٠٠ ومعاش اوله‌رقده درتیوز اللیشر فرانق ویریله‌جکدر .

§ ارضرومده ذخیره‌نك فقدانندن دولایی روسیه‌دن کله‌جك دقیق کبی کپك ، مصر ، آرپه‌دنده کمرك آلنمامسی قرارلاشدیرلمشدر .

§ بحریه نظارتنه عائد دعاوینك تعقیبی ایچون بر حقوق مشاورلکی احداث ایدیله‌جکدر .

ایران

میدان رقیت کستر ایران ایکی فکر متضادك جولانکاهی اولمقده الان دوام ایدییور . بوایکی سلسلهٔ افکاردن برینك مدیر مدبری شاه ایران محمد علی شاهدر . بودور مدنیتده ایران اهالیسنه مادةً وبوکون مسلمانلره وعالم انسانیته معنیً ایقاع ایله‌دیکی فجیعه‌لرله ماضینك — صحائف تاریخیه‌سنی ایچون برشین ابدی تشکیل ایدن — مظالمی بالکلیه اونوتدیران بوشاه نه احکام شرعیه‌یی نظر اعتباره آلیور ، نه دول متحابه‌نك نصایح ونوطه‌لرینی دیکلیور ، نه‌ده احرارك مظفریات متوالیه‌سندن قورقیور . حتی فکر استبدادکارانه‌سنك ترویجی ایچون آذربایجانك ید اجانبه کچمسنه بیله روی موافقت کوستریبور . نه‌قدر نفرت ولعنتله یاد ایدلسه آزدرکه کچنلرده عین الدوله‌یه چکدیکی برتلغرافنامه‌ده — امثالی برعبرت مؤثره اولمق اوزره — تبریز اهالیسنك عموماً قتلنی حتی اطفال وانانك‌ده اتلافنی امر ایدییور .

ایکنجی جریان افکارك قهرمان بسالت عنوانی‌ده ستارخاندر . برلسان تبجیل ایله یادینه هرفرد حمیت پرورك مجبور بولندیغی بوشیر دلیری طانیمیان همان یوق کبیدر . ارقوبوب یازمسی اولمیان وآذربایجان کویلیلرندن اولان بوذات حیاتنك برقسم مهمنی کاه ماوراء قفقاسیه مراکز صناعیه‌سنده ، کاه باکو فابریقه‌لرنده وکاه ایروان دمیر یوللرنده چالیشه‌رق کچیرمشدر . ایشته بو عمله‌لکی هنکامنده تفلیسده وباکوده آذربایجان لسانیله نشر ایدیلان (ملا نصرالدین) وامثالی غزته‌لری اوقور وعمیق برفکر تجسسله بو معلومات مستحصله‌سنی تدقیق ومحاکمه ایلردی . فطرةً متفکر وذکی اولان ستارخان عمله میاننده افکار شخصیه ومستقله‌سنی توسیعه موفق اولمشدی . وطنداشلریله سائر یرلی مسلم وغیرمسلم عمله آراسنده نفوذلی برموقع احراز ایتمش ایدی . ایرانده قانون اساسینك اعلانی اوزرینه ستارخان رفقاسیله برابر تبریزه کیده‌رك انتخاباتك تسهیلی ایچون چالیشمش ومختلف الافکار اولان فرقه‌لرك اتحادینی استحصاله موفق اولمشدر . عکس العمل طرفدارینك

مشروطيت علیهنه قیام ایتملریله فرقهٔ احرار ستارخانه منقاد اولمش وبونی ایشیدن قفقاسیه‌نك برچوق مسلم وغیر مسلم اهالیسی بونلره اشتراك ایله‌مشدر .

ایشته ایرانك تشتت اداره‌یه دوچار اولدیغی کوندن برو بو قهرمان حریت استبداد ایله پنچه‌لشه‌رك برچوق موفقیاته مظهر اولمش وبوتون ایران اهالیسنه مشروطیتك تامین استحصالی استعمال سلاح ایله ممکن اوله‌بیله جکنی افهام ایتمشدر . شمدی‌یه قدر ابراز ایله دیکی آثار متانت وشجاعته باقیلرسه ایران انقلاب حاضرینه دائر یازیله‌جق بر ایکنجی شهنامه‌نك رستمی ودها طوغریسی بو کونکی ضحاك ثانینك کاوه‌سی اوله‌رق ابدی برنام احراز ایده‌جکنه شبهه قالماز .

بو هفته طرفنده‌کی ایران حادثاتنی بروجه آتی بیان ایدیورز .

تایمس غزته‌سنك پترسبورغ مخابرندن الدیغی معلومات موثوقه‌یه نظراً روسیه حکومتی انکلتره‌نك موافقت تامه‌سیله ایران حقنده جدی وفعال برپولتیقه اتخاذینه قرار ویرمشدر . روسیه ایرانك امور اداره ومالیه وسائر اصلاحات لازمه‌سنه دائر قطعی برپروغرام اعطا ایده‌جك وبونك قبول واجراسی ایچون شاهی هرحالده مجبور ایلیه‌جکدر .

§ طهراندن اشعار اولندیغنه کوره سرای شاهی ارکانی اصول مشروطیتك احکام اسلامیه‌یه مغایر اولدیغنی مصراً ادعا ایدییور . ملتجیلر قانون اساسی اعلان ایدلدکجه عثمانلی سفارتخانه‌سندن چیقمیه‌جقلرینی درمیان ایتمشلردر .

§ محمدعلی شاه تاجنی ومجوهراتنی اون ایکی بیك انکلیز لیراسنه مقابل روس بانقه‌سنه ترهین ایتمش اولدیغی روایت اولنیور .

§ قانون اساسینك لغوینه دائر اولجه نشر اولنان بیاننامه طبع ایدیله‌رك اوتوز سکز مهم امضا ایله طهرانده نشر ایدلمشدر . بوحال ارتجاعیونك صوك برحرکت مذبوحانه‌سی دیمکدر .

§ ٤ کانون ثانی تاریخیله طهراندن تایمسه چکیلن تلغرافنامه‌ده اصفهانده دهشتلی برقاریشیقلق ظهوره کلدیکی وبو اثناده جامع کبیره التجا ایدن احرار اوزرینه باغ شاه طرفندن ویریلان امر موجبنجه بومباردمان اجرا ایدلمش ایسه‌ده بومجادله‌دن بالاخره عسکرلر صرف نظر ایدرك یغما کرلکه باشلادقلری وبوفرصتدن استفاده ایدن احرارك غایت محارب وشجیع اولان بختیاریلرله مشترکاً والی معیتنه هجوم ایده‌رك اظهار غلبه ایله نائل موفقیت اولدقلری ووالینك انکلتره قونسلوسخانه‌سنه التجایه مجبور اولدیغنی وبختیاری فرقه‌سی رئیسنك اوغلی ضرغام السلطنه موقتاً والی تعیین ایدلدیکی بیان ایدلمشدر .

ناتال

افریقای جنوبی‌ده کائن انکلیز مستملکاتی اولان [ناتال] یارم ملیونی متجاوز « کفار زولو » دینیلان زنجیلری حاویدر . بودیارده پك چوق مسلمانلر دخی بولنیور . بونلر غایت مترقی ومدنی برعنصری آشکیل ایدرلر . منتظم مکتبلری وجامعلری وحتی برده غزته‌لری واردر .

عالم اسلامینك هر یرنده اولدیغی کبی ناتالده‌کی مسلمانلر دخی عثمانلی پارلمنتوسنك افتتاحی مناسبتیله مقام خلافته شوصورتله برتبریکنامه کوندرمشلردر .

« ناتال مسلمانلری حمیت قلبیه‌لریله حکومت مشروطه‌لرینك مبدأ شعشعه پاشنده بولنان عثمانلیلرك کافه‌سنه سلام ایدرلر . ومجلس مبعوثانك افتتاحی مناسبتیله بیان تبریکات ایلرلر . »

هندوستان

ناظر لورد موره‌لی طرفندن لوندره‌دن هندوستانده اصلاحات قانون نامه‌سی بو کره کالکته‌ده نشر اولنمشدر .

بوقانون هندوستان اهالیسنه بردرجه‌یه قدر حقوق وصلاحیت بخش ایدییور .

اولجه والئ عمومی تحت ریاستنده بولنان مجلس کبیر مرکزیه یکرمی درت اعضادن مرکب ایدی . بونلرك قسم کلیسی انکلیز اکابر مأمورینندن ومتباقیسی دخی هندوستان ایالاتنك حکمداران وامراسندن عبارت ایدی. یکی تنسیقات موجبنجه ، مجلس مذکورك مقدار اعضاسی آلتمش درت کشی اوله جقدر . مقدما مأمورین حکومت اولمیان اعضالرك مقداری اون ایدی . شمدی ایسه اوتوز بر کشی یه بالغ اوله جقدر . ویکرمی سکز اعضا ایسه انتخابله تعیین ایدیله جکدر .

اروجه ده اسلاملر طرفندن بش مبعوث بولنه جقدر.

سائر انتخابات بلا تفریق جنس ومذهب جمعیت شرفا واسطه سیله اجرا ایدیله جکدر . انکلتره حکومتنك اسلاملره ویردیکی شو امتیازدن طولایی غیر مسلم هندولر براز دلکیر اولمشلردر . لکن بو امتیاز والئ عمومینك دیدیکی کبی مسلمانلرك موقع اجتماعی و سیاسیلری اقتضاسندن ایدی .

§ قانوننامهٔ مذکور بتون ولایاتلرده مجالس قانونیه واجرائیه تشکیلنی دخی بخش ایدیور . ایشته اك زیاده اهالئ هندوستانی خوشنود وممنون ایدن کیفیت بو مجالس محلیه نك تشکیلی کیفیتیدر .

§ اصلاحات جدیده نك انتاج ایتدیکی ثمرات حسنه دن اولمق اوزره بانغالده وسائر ولایتلرده « سامیتی » دینلان قومیته جیلر ترك سلاح ایدەرك افکار اختلالجویانه لرندن وازکچمیورلر .

§ اختلالجیلردن طقوز شخص دردست ایدلمشدر . « اختلال » نامنده نشر ایدیلن برجریده دخی قپادلمشدر.

افغانستان

برقاچ عثمانلی ضابطی خدمت عسکریه استخدام ایدلمك اوزره کابله مواصلت ایلدکلرینی وامیر حضرتلری حضورینه

قبول ایدرك حقلرنده ابراز خشنودی ایلدیکنی تایمس غزته سی یازیور .

فاس

طنجه ده کی هیئت سفرا طرفندن مولاحفیظه امارتنك تصدیق ایدلدیکنه دائر برنوطه تقدیم ایدلمشدر .

بعض اوراق حوادث مجلس مبعوثانه رضا ، انور ، نیازی بکلرك رسملری تعلیق اولنمسی ایچون تشبث اولندیغنی وبعضیلری ده بو رسملر یرینه مدحت پاشانك رسمنك تعلیق اولنمسی موافق اولدیغنی بیان ایدیورلر،

فقط شو تشبثده شو بیاناتده – آشلدیغی وجهله – حسیات اسلامیه هیچ نظر اعتباره آلنمیور . دفعاتله ایلدیکمز رجایی تکرار ایدرز که هیچ برفائده سی محتمل اولمیان تشبثلرله حسیات دینیه یی رنجیده ایده جك شیلره قالقشمه لم . فائدهٔ حقیقیه سی ملحوظ اولان شیلره اسلامیتك نظر استحسان ایله باقه جغنده شبهه ایتمیه لم .

مجلس مبعوثانی رسملرله طولدیرمقدن برشی چیقماز بلکه محاسده یه یول آچەرق کفتکویه سببیت ویرر. هانکی طرفدن دوشونیلورسه دوشونلسون مادی ومعنوی برفائده ملاحظه اولنه میان رسملر یرینه موقعه مناسب مضامینی محتوی آیات جلیله واحادیث شریفه وکتب مقدسه دن بعض فقره لر وجمل حکمیه برلوحه حالنه تعلیق ایدلسه شبهه ایدلمسونکه حسیاتمزه موافق حرکت ایدلمش اولور .

فطین

محمود بك مطبعه سی

فی ٢٥ ذی‌الحجة سنه ٣٢٦ وفی ٥ كانون ثانی‌سنه ٣٢٤

جمعيت علميهٔ اسلاميه‌نك ناشر افكاريدر

صاحب امتياز
فاتح مجيز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجيز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدير مسئول
محمد فطين

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ايچون	ولايات ايچون	ممالك اجنبيه ايچون
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
آلتی آيلغی ٤٠ »	٤٥ »	٩،٥ »

درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاتده آيات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولنديغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلماه‌سی رجا اولنور .

پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی، سیاسی ، فنی هفته‌لق غزته‌در

عروة الوثقی [١]

—

انسانلرده بویله حیوانلره نسبتله دها نه‌قدر قوتلرله مجهزدرکه عادتا پك حیرتبخشا بر آلت فعاله‌در . برچوجق طوغار طوغماز ممه‌یه صاریلور . صارلمق فعل اختیاری ایسه معصوم هنوز کندیسندن بی خبر ؛ نره‌ده قالدی اختیار . ایشته بو برسوق ربانی ، الهام الهی ایله طبیعتنده متجلی اولان هدایت اثریدر.

شو صارلمه کیفیتی معصومك طالب زندکی اولدیغنی کوسترمزمی؟ لسان حال ایله :

— بکا سود ویریکز ! یاشایه‌جغم ! سزك کبی اوله‌جغم ! یاردم ایتمزسه‌کز اولورم — دیمزمی؟

پدر ومادراوزادهٔ حیاتی قوهٔفاطره‌نك کندیلرینی طبعاً مجبور قیلدیغی حس حمایه ایله شفقتده درجات مؤثره ابراز ایتمزلرمی ؟

شفقت ومعاونت ید اختیارده دکلدر . مایهٔ فطرتده کامندر، زیرا اختیار قرارده قالیر شیمیدر ؟ هر پدر ومادرك اختیاری عجبا عین نقطه‌یه متوجهمیدر ؛ خیر ! زیرا آثار موجودهٔ آدمیه‌ده کوریلان اختلاف وتضاد اکثرا اراده‌نك مختلف ، مختلف صورتده تجلیسندن نشأت ایتمیورمی ؟ بو آثار اختلاف دکلیدرکه دنیا الان قائمدر . مخلوقده مولوده امداد ، هدایت الهیه آثار باهره‌سندندر . آنك ایچوندرکه حین صباوتده حمایتمزه قوشمش اولانلره طبعاً محکوم اطاعت وحرمتز . یا بر پدر ووالده‌یه ، عالم وجوده قدمنهاده اولدقدن صکره ابراز ایتدکلری حمایه‌یه قارشی ـ شوقدر بیوك احترامانه کندمزی سوق فطرتله مجبور کوررسه‌ك اون سکز یکرمی سنه اول یابربغدای ، یابرانجیر دانه‌سنده‌بی‌حیات اوله‌رق مکون قالان اجزای عدیده‌یی برکار تقسیم ایله دائرهٔ عیانه ارجاع ایدن ، اکا الهام فیض روح ایده‌رك صاحب حس وحرکت ایدن ذاته قارشی تقدیم احترامانه

---

[١] اون دردنجی نسخه‌دن مابعد

کندمزی قاچ یوز مثلی ایله مجبور کورملی یز ؟ هر فرد بویله محاکمهٔ داخلیه اجراسنه فطرةً مسوق اولدیغی نتیجه‌ده تبین ایدرکه ذات اقدسه قارشو برچوق آدابه رعایته کندیکی ینه قدرت فاطره‌نك مجبور ایتدیکنه سجده بر حیرت اولور .

بو مجبوریت عمومیدر . اوت ! شو نقطهٔ مجبوریت محاکات وجدانیه‌مزه هدف اتخاذ اولنورسه مشهودمز اولان اشیا حقنده‌ده حرمت مخصوصه بسلەمەمز ایجاب ایدر .

سینه کلنجه : قوجه وجود انسان تشریح وتفصیل اولنسه سراپا موضوعاه اولدیغی نمایان اولور . یابووجود مادوننده قالان حیوانلر ، نباتلر ، معدنلر ..... هپ سلسلهٔ خلقت الهیه داخلنده دکلیدر ؟

دوشونورم : بن کبی بر آدمی اولدیرمکه کندمی حقلی کورەمم . نیچون ؟ بنم مصنوعم اولمدیغی ایچون . کندم آثارصناعەدن برشی یاپیورم . اولمدیغی وقت بوزوب آتمقده اختیارم حاکم مستقل کورونیور .

بوزیورم ، قیریورم ، محو ایدیورم . بکا کیمسه برشی دیمیور . چونکه بن یاپدم . جمعیتجه مرعی طوتیلان قوانین نظرنده بوفعلم قرین جزا اولمیور .

زیرا غیرك حقوقنی اخلال ایتمیور . فقط برادرمی قومشومی .... ضرب ایتدیسەم قانون مداخله ایدیور . آنجق ظاهر افعاله حکم ویرمکده اولان قانون دنیوی مداخله ایتمسه ؛ یاخود مداخله‌یه وقت قالمسه بیله عقل ووجدانم بنی تکدیر ایدر ، حقه تجاوز ایتدیکمی سویلر .

دوشونملی ! بو عقل ووجدان ، بو دهشتلی حاکم سریر عدالتده کیم طرفندن اقعاد ایدلمش ؛ ینه وجدانم بوسؤاله جواب ویریور . دیورکه : بن هرفعل ارادی‌یه نظارت ایچون « مرسل من عنداه » صفتنی حائزم ، حکومت عادلانه‌م حوزهٔ اختیار داخلنده سرزده اولان هرفعله ایی وکوتو برحکم ویرمکله مأموردر . هرشیٔ یارادان خالق ، بکا بو امتیاز حاکمانه‌یی بخش ایلدی .

قورقه ! دارالحکومتمدن جیقان صدای داخلی ارغنون هوائینك نوای قدسیسیدر . طورنی اونداى حقه تطبیق ایت ! رهیاب سمت مقصود اولورسك !

بوملاحظه‌دن اشتباهه کلیرم ، فقط امینم که بووجدانم بعضاً شاشیریور ، چونکه حرمان عذابه محکوم اولورده کلبانك ناصحانه‌سی بنده برتأثیر براقه‌ماز اولور . اوبر غدای الهیدر ، اوبرسفرهٔ بی‌امتناندر . اوغدا ، پیغمبر عصمتپناه افندمزك هرفردی دعوته مأمور بیورلدقلری مائدهٔ شرع ربانیدر . بومائده‌یه عدم رغبت بختسزلغنی اختیار ایدنلر مسلوب الراحه‌در .

مهمانخانهٔ ارحم الراحمین‌ده داعی‌اولان اوذات رفیع القدرك محضر انامه یادکار براقدیغی اومجموعهٔ شریعت مطالعلرینه حیات قویه بخش ایدر ، وجدانم که ناظر الافعالدر . اومجلهٔ رحمتی غیرتله تلاوته درحال شتاب ایدر . بوندن نه استفاده ایدر ! اومجله‌دن ، اومکتوب وحیك صحائف مکشوفه‌سندن کشف اسراره سعی ایدرك صباح الحقیقتك فجر صادقنه داخل اولور . (مابعدی‌وار)

مشیخت مکتوبی قلمی خلفاسندن
معمار زاده :
محمدعلی

بقا ، دین ایله قائمدر

علم الیقین بیلنملیدرکه کائناتده بقای وجودمز ، انجق دین ایله قائمدر . بردین‌که سعادت بشریه‌یی - فوق العقول - تأمین ایتمشدر ، علوشاننی آکلامق ایسته‌ینلر تاریخ اسلامه مراجعت ایده‌بیلیرلر .

یاخود - علوم شتاده متبحر ، خصیصهٔ انصاف ونصفت ایله متنور ایسه‌لر - حضرت قرآن حکیمك احکام هدایت نثارندن کشف حقیقیت ایدرلر .

ارباب علمه معلومدرکه دین اسلامك حقایق عالیه‌سنه وقوف ، عرفان وکماله موقوفدر .

علم ، دین اسلام ایله مقابله ایدیلنجه - خورشید عالم

آرایه عرض وجود ایدن ذره‌لر کبی ـ کسب حیات ایدر. ادیان سائره، علمه تقابل ایدنجه ـ آفتاب تموزه معرض اولان ـ کتلهٔ برف حالنی آلیر.

بوکون ممالك غربیه‌ده تجلی ایدن انوار مدنیت ـ احکام غیر معقوله‌سی احکام معقوله‌سنه هزاران کره غالب اولان ـ بردینك اثر فیضی دکلدر. دین اسلامك ـ ابر رحمت کبی ـ کائنات انسانیه‌یه صاچدیغی قطرات معرفتك محصول تابداریدر.

عالم انسانیت، ظلام ظلم وجهل ایچنده شاهراه حقیقتدن مجتنب وحال بهیمیته منقلب ایکن برشمس هدی طلوع ایتدی. درعقب غمام غموم زائل؛ انسانلر انسانلغه مائل اولدی. نور اسلام، کوکللره افاضهٔ حیات ایلدی. مجاهدین اسلامیه، هانکی شوره‌زاره کیردیسه هرنقش پاینده کللر آچیلدی. خارستان عدوان، کلشن احسان اولدی. عالم بشقه عالم، آدم بشقه آدم اولدی.

علت جهل ایله چشمك قپانوب کور اولدی
ابن مریم بیله فتح ایلیه‌مز چکسه امك

مأ لنه ماصدق اولان آوروپا خلقنك کوزلرینی استیلا ایدن غشاوهٔ نادانی‌ده یدبیضای اسلامله سیلندی.

جهلی استحسان، علمی استهجان ایدن اوخلق ـ برهة من الایام ـ مستنیر فضل اسلام اولدی. دست اسلامله صاچیلان بذور معرفتك نشو ونماسنه چالیشدی. نعمت معرفت، هرطرفه توزیع ایدلدی. بخشایش اسلام اولان حریت شخصیه عرض دیدار ایتدی. حقوق عامه تأمین اولندی. تجارت، زراعت، صنعت ترقی ایتدیرلدی. چاراقطار عالمده (الارض لمن احیاها) حکمتنه موافق اوله‌رق مستملکه‌لر تدارك، برچوق منابع ثروت استحضار ایدلدی. الحاصل، وقتیله لانهٔ وحشت اولان آوروپا، عاقبت آشیان مدنیت اولدی.

آوروپالیلر ـ انقلابات کونیه وایجابات دهریه ایله قابل تطبیق اولمیان ـ بردین غیر معقوله اتباعده اثبات قدم ایدوبده دین اسلامك امور دنیویه‌یه تعلق ایدن احکام فیاضانه‌سندن مستفید اولماسیدیلر بوکون دنیاده اسملری، جسملری قالمازدی. یا اوخلق متمدن، احکام دینیه‌یه‌ده انقیاد ایتسیدی عالمده اسلامیتدن بشقه دین قالیرمیدی؟ ...

بوحقیقت، انظار غیره منجلی ایکن مسلمانلر، زمان زمان طریق حقدن روکردان اولدیلر. عدل ظلمه، معرفت جهله تحویل ایدلدی. شاهلردن کدالره قدر هرفرد، جهل وغدر ایله استیناس ایتدی. هرکوشه‌ده (ابن یوسف الثقفی) یه رحمت اوقوته‌جق درجه‌ده دهشتلی حجاجلر پیدا اولدی. ظلم وجهلك یتشدیردیکی شجرهٔ ملعونهٔ نفاق، هرطرفه برك وشاخ صالدی. محصول شقاق، حیات امتی تسمیم ایتدی. دنیانك اوچ بیوك قطعه‌سنده تاسیس سلطنت ایدن حکومات اسلامیه، بربرینی متعاقب مضمحل اولدی.

زیرا (ان الله لایهدی القوم الظالمین) ندای لاهوتیسنه احالهٔ کوش هوش ایدلمدی. ظلم ایله بقانك ظلمتله نورك اجتماع ایده‌میه‌جکی دوشونلمدی. ظلمك ـ الك مخوف زلزله‌لردن زیاده ـ تخریب بلاد، امحای عباد ایده‌جکی نظر دقته آلنمدی. ارضك عباد صالحه‌یه موروث اولدیغی تأمل ایدلمدی.

برصاحب تخت وبختك حرکات مستبدانه‌سنی ـ حسب الدیانه ـ خوش کوره‌میوبده.

دولتك دین ایله‌در دینکی تحقیر ایتمه
صفحهٔ روی زمیندن ایدر الله سنی حك

نصیحتنده بولنانلرك بینه صاعقهٔ غضب ایندیرلدی. عکس نصیحتده بولنه‌رق کانون استبداده مروحه جنبان شوق اولانلرك سربی مغزینه مرصع چلنکلر طاقلدی. اسفل سافلینه کچیرلمکه لایق اولان وجود مردودلری طبقات علیایه چیقارلدی.

نهایت عموم مسلمانلرك نخبهٔ آمالی، امید استقبالی اولان بردولت ـ برزمانلر صلابت دینیه وفضائل سائره ایله ـ کرهٔ ارضك مدیر اموری اولدیغی حالده بالاخره

عدلدن عـدول ، علمدن نكول ايله شوكت وقدرتنی ضایع ایتدی. دها صکره‌لری آوروپا ایله اختلاط ایدیله‌رك فرنكلرك ـ اسلامدن مقتبس اولان ـ محاسلندن قطع نظرله مساویسی تقلید اولندی .

محـاسن طوررکن مسـاوی‌یی تقلید ایتمك جهلدن متولددر . برقومه جهل عارض اولنجه سیئهٔ تقلید باش کوسترر .

اسلامیتك اك بیوك دشمنی ـ امّ المساوی اولان ـ جهلدر . جهل، سوء اخلاقه ، سوء اخلاق‌ده انقراضه علتدر .

حیات اسلام، معرفت و مكارم اخلاقه مربوطدر . بوحالده تقلید مساوی، اسلام ایچون انتحار دیمكدر .

[تبصره — مسلمانلر، اساساً مدنی‌ایكن فرنكلری تقلیـد ایله مدنیتـدن محروم اولدی . فرنكلر، محروم مدنیت ایكن مسـلمانلری تقلیـد ایله تمدّن ایتـدی . فرنكلرك ماضیسی، مسلملره حال اولنجه، مسلملرایچون حال یمان اولدی، تأمین استقبال محال‌حكمنه كچدی ...]

دور اسـتبدادك اك خطرلی دملرنده‌ده سـویلدك ، ینه سویلیه‌لم : ملت اسلامیه‌نك بقاسی، سلامتی، شوكتی احكام دینـه اطـاعتله قابلدر . حال بوكه بز ، نفسمزه اطـاعت، دینمزه عصیان ایتدك . دینمزك امرینه قولاق ویرمدك ، فقط نفسمزك اراده‌سنه جان ویردك . دینك ارائه ایتـدیكی طریق سـلامتدن یوز چویردك . نفسك كوستردیكی كریوهٔ خسرانه توجه ایلدك .

اكر بز، اسـلامدن بشقه بردینه سـالك اولسیدق ارتكاب ایتـدیكمز مظالم ومعـاصی بزی چوقدن خاك هلاكه سرر، یرمزده یللر اسردی . بزی اضمحلال كلیدن خلاص ایدن شی ـ دولتلرجه نظر اعتنایه آلنان بعض اسباب سیاسیه دكل ـ دین‌سلامت رهیندر، حمایت سید المرسلیندر .

تاریخ میدانده ، ابتدای ظهورمزدن بوده‌مه كلنجه‌یه قدر بز، قاچ دفعه سوء قصده اوغرادق . سكنهٔ ارض، قاچ دفعه ـ متحداً، مجتمعاً ـ اوزرمزه هجوم ایتدی .

تاریخك بتون صفحاتنه كوز كزدیرمك لازم دكل، دونكی صفحه‌یه باقمقده كفـایت ایدر : بر (ره‌وال) ملاقاتی اوجاغمزی سوندیرمكه، خاكسترمزی صاوورمغه كافی دكلیدی ؟ بو بلای خانمانسوزدن بزی تخلیص ایدن نه ایدی ؟ اسباب سیاسیه‌می ، صحـابت دولیه‌می ، یوقسه سطوت وقدرتمزمی ؟...

سبب نجاتمز ـ شبهه یوق‌كه ـ عنایت الهیه ، حمایت محمدیه اثری. چونكه ایچمزده ایمان كامل اربابی بسبتون نابود اولمامشدی ..

بز، بو حقیقت سـاطعه‌دن اغماض ایتمه‌ملیز . نائل اولدیغمز نعمت جلیله‌یی انكار ایلمه‌ملیز . كافر نعمت ، محروم لعمت اولور .

اسلام عالمه رحمتدر. ملت حاكمهٔ اسلامیه، اسلامیتك قدرینی حقیـله تقدیر ایدوبده مـوقعنی احكام دین ایله احكام ایتسه ـ تحت تابعیتنده بولنان جماعات مختلفه‌نك‌ده سعادت عظمایه نائل اوله‌جغی محققدر. چونكه اسلامك ملل تابعه‌یه بخش ایتدیكی‌حریت وامنیت، هیچ بردینده هیچ بر ملته تأمین ایدلمه‌مشدر .

ملل غیرمسلمه‌نك ملت حاكمه‌دن شكایتی،كوردكلری ظلم وعداوتدن، ظلم وعدوان ایسـه ملت حاكمه‌نك دینه عدم رعایتندن منبعث ایدی .

احكام دین بحق اجرا اولنسه ـ عثمانلی نامی آلتنده اجتماع ایدن مسـلم ، خرسـتیان ، یهود ، نسـطوری ، نصیری، وهلم جرا ـ عموم نحل‌مختلفه، دائمی بر آسایش وسعادت ایچنده دمكذار اولورده اسلامك فیوض حیات بخشاسی انظار جهانده تعین ایدر .

بنابرین دین اسلامك امر ایتدیكی ادارهٔ مشروطهٔ مشروعه‌نك ـ بفضله تعـالی ـ وطن عزیزمزده تأسس ایتدیكی شو دم خرّمده تأمین استقبال ایچون ینه دینمزك لطفنه التجـا ایده‌جكز . زیرا بزم بشقه معینمز، بشقه منجیمز یوقدر .

بقا ، دین ایله قائمدر ....

ابن الامین
محمود کمال

— اعتذار —

گچن نسخه‌مزده میر موسی الیهك (حق) عنوانلی مقاله‌سنك [صحیفه ۳۳۴ سطر ۲۰ : حدود اللهی تجاوز ایدنلری منع ایتمه‌مك ...] عبـاره‌سنده‌کی (ایتمه‌مك) سهواً (ایتمك) صورتنده دیزلمش، اولدیغندن تصحیحنه مسارعت اولنور .

« تاریخ اسلام صحائفندن »

۲

« اسلام حضرت حمزه رضی‌الله عنه »

گچنکی مقاله‌مزده بالمناسبه اسلامك ایلك حرب سنجاقداری وایلك سریه قوماندانی اولان حضرت حمزه دن ده بحث ایده‌جکمزی وعد ایله‌مشدك . او وعدمزی ایفـادن اول قهرمان مشارالیهك دین مبین اسلامه کیفیت دخالتنی یازمغی مناسب کوردك :

هدم کعبة الله فکر لئیمانه‌سیله مکهٔ مکرمه‌یه کله‌رك من عندالله دوچار اضمحلال اولان ابرهه وعسـاکر- ینك ــ که قرآن کریمده « اصحـاب الفیل » عنـوانیله مذکوردر ــ سال استیصالنه اهالیٔ ام‌القری « عام‌الفیل » نامنی ویرمشلردی . ایشته بو عام الفیلدن ایکی ییل اول یعنی میلادك ۵۶۷ نجی سـنه‌سی جوار بیت الحرامده ، قوم نجیب عربك اك اصیلی اولان قبیلهٔ قریشك براولاد عالیٔ نژادی واو قبیلهٔ کزیـنك رئیس معـالی قرینی جناب عبدالمطلبك برفرزند مکرمی دنیایه کلمشدی .

مطلع الانوار پیشـانیسی ، ایکی ییل صـوکرا عالم اشرا کی برصباح الخیر توحیده تبدیل ایده‌جك اولان خورشـید جهانکیر نبوتك طلوعنه براعت اسـتهلال بولونان نوزاد مکرم . بومعصـوم محترم حضرت حمزه ایدی که بالاخره ذات اقدس رسـالتپناهی‌یی برقاچ کون امزیرن (ثویبه) نك دست ارضاعنه تودیع اولنمشدی .

تازین من هنوز طفلست شیری میخوره
کشته اندر لعل پاکش شیر وشکر لب بلب

لوحه‌سنی آندیران بوطفل شیرخوار برمدت قلیله صـوکرا وهنوز اونجی دورهٔ حیاتنه کیردیکی صیراده والدماجـدی عبدالمطلب وفات ایتمکله دریتیم نبـوت افندیمز کبی اوکسـوز قاله‌رق برادرلرینك تحت حمایت صحابتنه کیردی . اوسایه‌ده برور شباب اولوب شجاعت وبسالتیله شجعان قریشـك تقدیر وستایشنی قازاندی . معاصر عربك اك کزیده‌لرندن اولان اصالت وحماسی حائز بولوندیغندن یالکز بنی هاشم دکل ، بتون قریشیلر آراسنده ، بلکه بالجمله قبائل عربان میاننده برموقع عالی ، برصیت بلنداحراز ایتدی، آواز شرف وشجاعتی آزان فرسانه طنین انداز اولدیغی هنکامده برادر زادهٔ اقدسنك صـدای رسـالتی وصـلای دعوتی‌ده اطراف واتحاده طویولمغه باشلادی .

زیرا قرق یاشنده ایکن بالای طوبانماسی خلعت نبوتله تزیین بیورولان ذات مکارم‌سمات پیغمبری‌یه قرق اوچ یاشنده دثار رسالت اکسا اولونه‌رق انس وجنی طریق توحیده دعوته مأمور قیلنشمدی.

ایلك دفعه اوله‌رق ام المـؤمنین حضرت خدیجه ، ثانیا حضرت علی ، ثالثاً حضرت زیدبن حارثه ، رابعاً حضرت صدیق اکبر [۱] اظهار ایمان ایتدیلر وسابقین اسلامك اسـبقی اولمق شرفنی اکتساب ایله‌دیلر . ایشته بوکون ۲۵۰ میلیونه ، یاخود دها زیاده نفوس اسلامیه‌نك

---

[۱] حضرت ابوبکرك ایلك مؤمن عد ایدیلمه‌سی احرار ورجالدن بولونماسی اعتباریله‌در . یوقسه حقیقة اول مسلین دکل رابع مؤمنین‌در . کذا فی سیرة الحلبیة .

مستقل هدایتی اولدیغی بنای استوار ایمان بودرت رکن متین ایله ابتنا ایتدی .

رضی‌الله عنهم وارضاهم .

انظار مشرکینه نوآیین کورونن دین مبین اسلامك بطیء ، لکن متین خطوه‌لرله ترقیسی ، وعقائد سخیفه‌لرینك عادتا تملندن صارصیله‌رق کندیلرینه سفاهت وضلالت اسناد ایدیلمه‌سی اکثر بنی عبدالمطلبله برابر کچنظران قریشك تعصب جاهلانه‌سنه طوقوندی . اوچ عصردن بری طابه کلدکاری اوچیوز التمش بوقدر صنمی براقوب‌ده اله واحده عبارت ایتمکی ذهنلرینه صیغدیرامایان کم خردان ، محضا جهل وغفلتدن ، اسلامك حق وصواب اولدیغنی ادراك ایدن عقلاده انجق حسدورعونتدن دائرهٔ اسلامه دخالته وسلطان نوجاه رسالته تبعیته تنزل ! ایده‌میورلردی .

شوجهل وحسد سوقیله یاپمادقلری ادبسزلك قالمیوردی . شیرین زبان علمه البیان افندیمزه شاعر دییوزلر . کاهنلك اسناد ایدییورلر ، مجنونانه هذیانده بولونیورلردی .

بش سنه شوکشمکش ایچنده کذران اولوب عدد مسلمین اوتوز سکزه بالغ اولمش ومشرکینك ایذای تعصبی‌ده تحملفرسا درجه‌لره کلمشدی .

بعثت جلیلهٔ محمدیه‌نك التنجی ییلی حلول ایده‌رك کرك علیه‌الصلاة والسلام ، کرك فرقهٔ قلیلهٔ اسلام بونجه شدائده رغماً پایدار سبیل توحید اولدقلری کونلردن برنده ، رسالتپناه علیه وآله صلواة الاله افندیمز حضرتلری (صفا) جوارنده برمحلده جایکیر انفراد اولمشلردی . بوامتك فرعونی وقریشك اك متمرد برلعینی اولان ابوجهل اورادن کچدی .

آموزکار عرفان‌اولان نبی آخرالزمان تنها کورنجه دیدار پرانواری اك ادبسزلری بیله ادنی طاقینمغه مجبور ایدن اووجود اقدسه قارشی حقارت ایله‌مکه وزباندرازلقده بولونمغه باشلادی .

اوصاف قرأنیه‌سی (رؤف رحیم) اولان نبی کریم افندیمز سکوت ایله مقابله بویوردیلر . ادبسز لعین ، برچوق دیرلاندقدن صوکرا مندفع اولدی . ملعونك شوجرأت کستاخانه‌سیله ، افندیمزك سکوت ادیبانه‌سی وقعه‌یی اوزاقدن کورن برقادینك حسلی وجدانی ، انسانیتلی یورکنی یاقدی . لکن کندیسی (عبدالله بن جدعان) ك جاریه‌سی اولوب جنس احراردن بولونمادیغی کبی ابوجهل (بنی مخزوم) ك رئیسی وقریشك اك متنفذ برخبیثی اولدیغندن سوز سویله‌یه‌مه‌مشدی . فقط اوشفقتلی قلبی سکونپذیر اولمادی . لعین متمردك حدنی بیلدیرمك وانف استکبارینی قیرمق آرزوسنه دوشه‌رك بکله‌دی . اقشام اوستی حضرت حمزه قلنجی بلنه ، یاینی بوینه آصمش اولدیغی حالده آودن کلیوردی . مهابت دلبرانه‌سیله کورنلری پای بهادرانه‌سی آلتنده پرلری تیتره‌ته‌رك اورادن کچدی . جاریه آرقه‌سندن قوشدی . ماجرایی آکلاته‌رق بلکه (هبل) ده‌نیلن بیوك پتك قارشیسنده آلمادیغی بروضع حزین احترام ایله ابوجهل لعینك تادیبنی استرحام ایتدی .

حضرت حمزه کرچه‌هنوزاظهار اسلام ایتمه‌مشدی . فقط اسلامك درجهٔ قدسیتی ، نبی‌الانبیا افندمزك پایهٔ علویتی بیلمز دکلدی . جاریه‌نك نقل ایتدیکی وقعه‌یی طوینجه هیچ بردین ومذهبك قبول ایتمیه‌جکی بویله ادبسزلکی بویله حقسزلغی ارتکاب ایدن ابوجهل کبی برلئیم ایله هم مذهب اولمقدن عادتا اوتاندی . دیکر طرفدن مسلمانلغك ایجاب ایتدیکی عدالت وحقانیت وامرایتدیکی مساوات واخوت‌مهر حقیقت کبی کوزینك اوکنده تجلی ایدیوردی . ابوجهل وامثالی کبی عبدهٔ اوثانك لوث مذهبلرندن تمیزله‌نمك ودین مبین اسلامه دخالت ایتمك ایستدی . لکن اولجه برادر زادهٔ اقدسنه قارشی تجاوز ایدن ابوجهل لعینی تأدیب ایدوب‌وظیفهٔ قرابتی‌ده ایفا ایلمك فکرنده بولوندی . طوغرو حرم شریفه کیتدی . ذاتاً قوجه قهرمان ، نه‌وقت اودن کلسه

اوه کیتمه‌دن اول مطلقا کعبهٔ مکرمه‌یی طـواف ایدر . واوراده اشراف قریشك نشیمنکاهی اولان (حجر) ده اوطوروب کبار قوم ایله مصاحبت ایلردی . برمعـتاد بیت شریفی طواف ایتدکدن صکره حجره توجه ایله‌دی . اما نصل کلیوردی ؟ کلیر اما نه کلیر عربده جویانه کلیر !

طرزنده ، برطرفدن بویله آغاجدن، طاشدن یاپلمش بتلره طـاپاجق اونلری خـدای واحده شریك اتخاذ ایده‌جـك قدر احمق اولان حریفـلردن نفرت ، دیکر طرفدن رحمةً للعالمین اوله‌رق بعث وارسال ایدیلان برادر زاده‌سنه وقوع بولان تجاوزدن متولد حـدت کبی ایکی حس آرا مربانك تأثیریله بر آتشپارهٔ جلادت کسیله‌رك کلیوردی .

(کانهم خشب مسندة) وضعیتنده بولنـان اشراف قریش ، بوکلیشـدن اورکدیلر . هله ابوجهل ، دکه کورولتویه پاپوچ براقماز. زورلو وایت جانلی برحریف ایکن صباحکی ادبسزلکی خاطرینه کلمکله بتـون بتون صفری توکندی . ایشی طاتلی‌یه باغلامق فکریله :

— اهلاً وسـهلاً یااباعمـاره ! دیه احترامه قالقیشدی . [۱]

او حدتلی قهرمان ، او کوکره‌مش آرسلان ایسه :

— برادر زاده‌مه زباندازلغه قالقیشان واو وجود ذیشانه هاولامغه جرأت ایدن کلب عقور سنمی ایدك ؟ دیه‌رك الندهکی یایی برقخاطف مثالی صاللایوب بلای آسمانی کبی ابوجهلك سر شقاوتنه ایندیردی . بوضربهٔ صاعقه‌نمانك تأثیریله افکار ملعنت قمقمه‌سی اولان او قفا یاریلدی . آقان قانی اوتانمایان یوزینی قیزارتدیغی حالده اورلمش خنزیر کبی یره یووارلاندی .

(بنی مخزوم) رئیسلرینی قورتارمق ایچون قوشو-شدیلر وبر آرسلانك اطرافنی صـاروب‌ده یافلاشامایان کوپکلر کبی او شیر دلیری قوشادوب :

— یا حمزه ! بونه حال ، یوقسه سـن‌ده‌می محمدك دیننه کیردك ؟

توبیخ واسـتیضاحنی کویا تهدیدکارانه بر صورتده افاده ایتدیلر .

جناب حمزه متانت قهرمانانه‌سنه قطعیاً فتور کتیرمه‌یه‌رك بوعوعویه قارشی غضنفرانه برطرزده :

— اوت . بن‌ده محمدك دیننـه کیردم . سزك دینکزدن، بتپرستلککزدن ، حماقتکزدن نفرت ایتدم. نه یاپه بیله‌جکسکز ؟ دیمکله برابر دعوای دیندارانه‌سنه بینهٔ قاطعه ابرازی ایچون شمشیر شهامتنی چکوب طوردی . مهـاجلر، سـیف حمزه‌نك ، او بارقهٔ حمـاستك چکیلدیکنی کورنجه لمعانندن کوزلری قاماشـه‌رق کری چکیلمکه مجبور اولدیلر .

بوصیره‌ده ابوجهله یوزنده‌کی قانی سیلوب کوزلرینی آچدقدن و ایشك فنـا برنتیجه ویره‌جکنی آکلادقدن صوکره طاورانمغه چالیشه‌رق :

— بو ایشـده ابوعماره حقلیدر . زیرا بن برادر زاده‌سنه حقسز معامله‌ده بولندم . سز چکیلك . دیه قورو کورولتیـدن عبـارت اولان قومنی طـاغیتدی . و جنـاب حمزه‌یه ترضیه ویروب سیویشـدی . غزوهٔ بدرده مجروح دوشمشـکن باشـنك بیـوك کورونمه‌سی ایچون کردنیله برابر قطعنی ابن مسعوده رجا ایدن ابو جهل کبی عظمتلی و بورنی یوك برحریفك بویله ترضیه ویرمکه تنزلی ایکی فکر اوزرینـه ایدی‌که بری قـومنی سیف قاهر حمزه‌دن وقایه ایتمـك ، دیکری او دلاور غضوبی بتون بتون حدتلندیرمیه‌رك شوصورتله اولسون مسلمـانلغه مانع اولمق ایدی . فقط تقـدیر الـهی، ابو جهلك تدبیر شیطان پسـندینه توافق ایتمه‌دی . جنـاب حمزه ابوجهلی تپه‌له‌دکدن صوکره کیدوب کحل العیـون انس وجان اولان خاك پاك نبی آخرالزمانه یوز سوردی

[۱] ابو عماره ، ابویعلی حضرت حمزه‌نك کنیه‌سندن مشار الیهك عمـاره اسمنده برقیزی ویعلی نامنـده براوغـلی واردی . عربلرجه برذاته حرمت قصـد ایدلنجه کنیه‌سـیله خطاب اولنمق عادت اولدیغندن ابوجهل شوخطاب حرمت آمیزیله جناب قهرمانك حدتنی تسکین ایتمك ایسته‌مشدی .

وكلمهٔ شهادتی آوردهٔ زبان اخلاص ايله‌دی .

قهرمان مشار اليه كبی قرابت پيغمبری ايله ممتاز وشجاعت وبسالتی ايله سرافراز برفارس نامدارك قبول ايمان ايديشی بنيان بی اساس اشراكه عظيم بر رخنه وقلعهٔ استوار اسلامه يكی بر استحكام اولديغندن كرك فخر كائنات افنديمزك ، كرك صحابهٔ كرامك موجب خشنوديسی اولدی . قوة الظهر مؤمنين اولان او پهلوان كزينك حق‌دليرانه‌سنده طرف رسالتدن دعا وكنديسنه (اسدالله) لقب مبجلی اعطا بويورولدی .

او مرد وغا وشير خدا قرق سكز ياشنده ايكن مسلمينك اوتوز طقوزنجيسی اوله‌رق شوصورتله ايمان ازليسنی اظهار ايتدی .

حمزه كبی شير دلير خدا
اولمش ايدی براسد سرمدی
چكدی كمند نظر مصطفی
بستهٔ زنجير هدا ايله‌دی

رضی‌الله عنه وارضاه .　　　　طاهرالمولوی

— غيرت دينيه —

عالمده نه‌بختياردر اول‌امت ناجيه‌كه برحبل‌متين سعادته ، برركن‌ركين‌هدايته تمسك وتوسل ايدرك‌عنايات ازليهٔ سبحانيه‌يه مظهريتلرينی فعلاً اثبات وابراز ايديبورلر .

نه‌قدرده قرين وادیٔ خسار ، مستغرق دريای بواردراول ملت‌كه بوعالم‌زوالده درت كوكلك — حتی اكثريا مسرتی‌ماتم ، خنده‌سی كريه ، نعمتی نقمت تعقيب ايدن — حظوظات نفسانيه‌سنك اسيری اولمش ، ديدهٔ ادراك وبصيرتی بهيميت پرده‌لری بورومش اولديغی حالده اويله‌جه خصائل انسانيتدن بی نصيب ، غايهٔ خلقتدن غافل قالمشلردر .

افسوس بوزواللی بچاره‌لره‌كه دنياده علت غائيه‌دن آزاده‌هيچ برشيئك وجودپذير اوله‌ميه‌جغنی مدركهٔ عقليه‌لری تلقين ايدوب طورور‌كن بيلمم نه‌كبی برحسه تبعيتدركه كنديلرينی مقدمه‌لری مسلم بولنان بوقياسك حكم شاملندن خارج طوتملرينه سائق بولنيور .

نصيبه‌دار عقل‌وادراك بولنان بوغافللرظن ايدرلرمی‌كه اويله هردرلو قيددن آزاده ، آرزو ايتدكلرينی كيفلرنجه اجرايه آماده بر حالده براقيلسونلر ؟

(ايحسب الانسان ان يترك سدی)

ايشته اعين اكواندن محتجب بولنان جناب كبريا ، افق چشم استكناهلری پك محدود حتی لايقيله نفسلرينی بيله ادرا كدن قاصر اولان قوللرينه بوحقيقتی ، حقيقت مقصودهٔ انسانيه‌يی تبليغ ايتمك اوزره لاهوتی ، مكرم ، مفخم مبوثلر ارسال بيورمشدر .

من طرف الله وحی والهام ومعجزات ايله مؤيد بولنان بومرسلين كرام حضراتی عصراً بعد عصر . زماناً بعد زمان هيئت بشريه‌يی دركهٔ بهيميتدن طبقهٔ عليای انسانيته‌اعتلا ايتديره‌جك منهاج حق اتمامی مبعوث اولدقلری امه تلقين بيوره‌كلمشلر واك نهايت بووظيفهٔ مقدسه‌يی ايفا واكمال شرفی حضرت فخرالمرسلين ، خاتم النبيين افندمز حضرتلرنده (ختامه‌مسك وفی ذلك فليتنافس المتنافسون) نظم مجيد التهيسنه ماصدق اوله‌رق مسكی الختام اولمشدر .

پيغمبران كرام ، بالخاصه نبی آخر الزمان افندمز حضرتلرينك ارشادات سنيه‌لريله صراط مستقيم هدايتی طوتمش اولان سعدای امت ، اوت ! نه قدر بختيار ، شايستهٔ غبطه‌درلركه سعادات سرمديه‌يی موجب اولان عنايات ازليهٔ سبحانيه‌يه مظهريتلرينی تبليغات سنيهٔ احمديه‌يی قبول ايتملريله ابراز ايلدكلری كبی دها عالم شهودده ايكن ، كنديلرينك خير الملل ، اعدل الامم اولدقلری بيله تبشير بيورلمشدر .

بشری لنا معشر الاسلام ان لنا
من العناية رکناً غیر منهدم

استعیذ بالله :

(کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر) آیهٔ فرقانیه‌سنده بو امت ناجیه‌نك خیر الامم فضیلت مخصوصه‌سنی احراز ایتمه‌لری آمر بالمعروف ، ناهی عن المنکر اولملریله توضیح وتعلیل بیورلیور .

بناءً علیه بز مسلمین شرائط مخصوصه‌سی تحقق ایتدیکی یرده بو وظیفهٔ مقدسه‌یی ایفایه دیناً مجبورز . بر حالده‌که درجهٔ ایمانمز بیله بو وجیبه‌نك ایفاسی خصوصنده کوستره‌جکمز همت ودقتدن آکلاشیله‌جقدر . جناب رسالتمآب افندمز بر حدیث سعادتلرنده (من رأی منکم منکراً فلیغیره بیده فان لم یستطع فبلسانه فان لم یستطع فبقلبه وذلك اضعف الایمان ولیس ورائه من الایمان حبة خردل) یعنی « امتم ! سزدن بریکز بر منکر کوردکده آنی درحال الیله تغییر وازاله ایتسون . اکر او منکری الیله تغییر وازاله‌یه قادر دکلسه لسانیله نهی ایتسون آکاده کوجی یتمزسه قلبیله او منکرك زوالنی تمنی ایتسون . ایشته بو درجه ، خصال وآثار ایمانك اك ضعیف درجه‌سیدر که بوندن اوته‌ده خردال دانه‌سی قدر ثمرهٔ ایمان یوقدر » بیورمشلردرکه بوندن امر بالمعروف ونهی عن المنکر وجیبه‌سنك درجهٔ اهمیتی پك صریح بر صورتده استنباط اولنور .

بز بر مؤمنك کمال ایماننه مجرد غیرت وحمیت دینیه‌سی سائقه‌سیله بو فریضهٔ مهمه‌یی ایفا خصوصنده واقع اولان همت عالیه‌سیله حکم ایده‌بیلیرز .

مؤمن کامل ، اودات همم پروردرکه بو خصوصده اصلا لوم لائمدن چکنمز ، حق وعدالت وفضیلته ترغیب باطل وظلم مساویدن ترهیب ایلر .

اغیار واجانب کبی حمیت دینیه‌یی تعصب جاهلانه شکل مقدوحنده کوستردیکی حالده یارکچین ایمان فروشلرك سرائرینی حائز اولدیغی نورخاص ایمانله درحال اکلار . اغفالاتنه قاپیلمز . اوکبی ایکی یوزلی منافقلره قلباً بغض ایدر . دائما حدود شرعیه اوزرنده تترور . احکام مقدسهٔ دینیه‌یه یان کوزیله باقانلره اظهار شدت وغلظت ایلر فقط بالعموم انسانلره بالخاصه اخوان دینیه غایت رحیمانه ، خیر خواهانه معامله‌یی هیچ بر وقت دریغ ایتمز . هله (الم یأن للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذکر الله وما نزل من الحق) عتاب الهیسنه مظهر اولمامق ایچون اکمل وجوه اوزره عبادات وطاعاته مسارعت ، فسق فجوردن کلیاً مجانبت ایده‌رك نام بلند الهی‌یی یاد ، فرقان حکیمی تلاوت ایتدکجه بتون اجزای طینتی برخشوع تام استیلا ایلر .

عبدالله بن عباس رضی الله عنهما حضرتلری کبی اوخطابات الهیه‌یی اوقودقجه آغلار ، آغلارده :

اوت ! ربم ! اوت ! ربم !

دیه‌رك خوش اولور قالیر .

حسین حازم

سیاست شرعیه

٩

معاملاته متعلق دعاوی — دعوای تهمت — دینك اقسامی — دین ایچون حبسده‌کی اختلاف حقوقیون — مدت حبس — متهمك اقسامی — ضرب ایله تعزیرك مقداری

برشخص حقنده وقوع بولان دعاویده مدعی علیهك حبس وضربی سیاست شرعیه‌یه موافقمیدر دکلمیدر ؟ و مدت حبس و مقدار ضرب نه‌قدردر ؟ سؤالنی حل ایتمك ایچون دعاوی‌یی سیاست شرعیه نقطه‌سندن ایکی‌یه تقسیم ایده‌جکز .

برنجیسی دعوای تهمت : ایکنجیسی معاملاته یعنی قرض ، بیع ، هبه کبی حقوقه متعلق دعاوی .

عقوباته متعلق دعاویده على الاكثر اقامهٔ بينه متعذر بولنديغندن دلائل و اماراتی نظر اعتباره آله‌جغمزی وبونك مشروعيتی ديكر مقاله‌مزده سويلمش ايدك .

بناءً عليه معاملاته متعلق ادعالرك اسباب ثبوتيه‌سی بينهٔ شخصيه ، سندات ، يمين ، يميندن نكول ، اقرار كبی شيلر اولوب بردين دعواسنده مدعا عليهك انكارينه مقارن مدعی اثبات مدعا ايتدكده على الاصول محكمه‌دن اعطـا ايديله‌جك اعلامی موقع اجرايه وضع ايله تنفيذ ايتـديرو . بر حكمك اجراسی ايسه اجرا قانوننـك « ٣١ » نجی ماده‌سی موجبنجه يامحكوم عليهك حبسی وياخود اشـيا و املاكنك فروختی صورتيـله اولور . مديونك حبسی ايسه قانون مذكورك « ٣٢ » نجی ماده‌سنده بيان اولنديغی اوزره مديون ايفای ديندن امتناع ايدر و دينی ايفـايه قـدرتی داين اوراق واخبـارات معتبره ايله اثبات و ياخود اشبو ماده‌نك معطوف عليهی اولان يكرمی‌سكزنجی ماده‌نك فقرهٔ اخيره‌سی موجبنجه داين مديونك فرار ايده‌جكنی آكلايوبده كفيل طلب ايلديكنـده كفيل ارائه‌سندن امتنـاع ايتمسی صورتلريله مشروطدر .

سياست شرعيه‌يه كلنجه ، مديونك قدرتی وارايكن دينك اداسنده مماطله ايلديكی تقديرده داينلرك مالنـك صاتيله‌رق دينك تأديه اولنمسنی حا كمدن طلب ايتدكلرنده حا كم آنی حجر ايدر . چونكه مديونك بطريق المواضعه اموالنی بيعدن منع ايتمك لازمدر . شـوقدركه مديون مالنی صاتوب ادای ديندن امتناع ايدرسـه حا كم آنك مالنی صاتوب دينی تأديه ايلر . فقهادن بعضيسی مديون، افلاسنه حكمدن صكره حجز اولنور. بعده مالنی صاتوب ايفای دين ايتمسنه جبر اولنور . وحبس دخی ايديلور . امتناعنده مصر اولورسه آرتق حا كم صاتار ديدكلری كبی بعضيسيده حا كم صاته‌ميوب صاتمق اوزره مديونی جبر وحبس ايدر ديمشدر.

فقط قانونده كی حبس افلاسـدن متولد اولمديغندن مديونك تصرفات قوليه‌سـنه مانع اولماز ينه معتبردر . عم‌زادهٔ نبی جناب حيدر مديونك حبسی لازمكلميه‌جكنی و ائمهٔ ثلثه دخی قـول مذكوری قبـول ايله داينك ، مديونك تغيب ايده‌جكی ومالی بولنديغی حقنده‌كی افاده‌سنك نظر اعتباره آلنه‌ميه‌جغنی بيان ايديبورلرسه‌ده ائمهٔ حنفيه حبس جهتنی التزام بيورمشلردر . مشاراليهم حضراتی دينی اوچ قسمه تقسيم ايديبورلر .

(١) ثمن مبيع كبی عوض مقـابلی اولمق (٢) بالالتزام ذمته ترتب ايدن ديوندر كه كفـالت ، مهر كبی (٣) مقـابلنده عـوض اولمقسزين بلا التزام اولان ديوندر كه ، بدل متلف ، دعاوئ جنائيـه‌ده‌ارش كبی. برنجی ايكنجی صورتده مدعی‌به مديونك ايفـای دينه قدرتی اولوب اولمديغی سؤال اولنـور . اكر قـدرتی بولنماديغنی اقرار ايدرسه حبس اولنماز. اما قدرتی واردر ايفاسنده مماطله ايديبور دير ايسه حبس اولنور . فقط صورت‌اولايه كوره‌مادامكه‌عوض‌مقابليدر . « استصحاب » قاعـده‌سی نظر اعتباره آلنمق صـورتيله حبسی جهتنه كيدله‌مليدر دينليورسه‌ده بز بونی‌احكام عموميه‌يه موافق بوله‌ميورز.

لكن قبل‌الحبس مدعينك سـوزينك صحت وعدم صحتی اوزرينه بينه طلب اولنوب اولنميه‌جغی مختلف فيه اولوب بعض فقهايه كوره حبس اولنـور . بعـده بينه طلب اولنور دينلمش وبعضيلريده قبل‌الحبس بينه طلب ايتمليدر بيورمشدر . كوريليور كه شو مطالعات شرعيه قانونه قسماً مطابق دكلدر . چونكه قانون ارش وديت كبی جرمدن تولد ايدن حقـوق شـخصيه‌ده بلا تدقيق حبس ايديبور . حالبوكه عدالت دكلدر . زيرا عبارهٔ قانونيه‌ده مديونك امتناعنی وياخودعدم قدرتنی (اوراق واخبارات معتبره ايله اثبـات) ايتمليدر ، قولندن شـق ثانينك ترجيحی آكلاشـلمقده وبوده مـوافق معدلت بولنمقده‌در .

فی الحقيقه حبس جهت شرعيه‌ده عقوبات اليمه‌دن معدود

وتلافیسی غیر قابل شیلردن اولمغله اول امرده اثبات اولنمسی معدلته دها زیاده خدمت اوله‌جغنده شبهه اولنماز.

* *

مدت حبسه گلنجه ، بوجهت دخی اختلاف آرایی موجب اولوب بعضیلری بر آی وبعضیلری ایکی آی وبرقسم فقهاده اوچ ماه مدتله حبسی تجویز ایلمشلر . وبونلردن برینك اختیاری ایسه رأی امامه تعلیق وتفویض اولنمشدر .

قانون مذکورك « ۳۵ » نجی ماده‌سنه نظراً مدت حبسك طقسان بر کون اعتبار ایدلمسی رأی ثالثك ترویجنی مبین اولدیغی کورلمکده‌در .

مال متلف بدلی وارش ونفقهٔ اقارب کبی خصوصاته مبنی حبسه گلنجه ، بونده مدیونك مماطله‌سی قرینهٔ قاطعه ایله ثبوت بولمسی قیدیله تصریح ایدلمشدر . چونکه حبس عقوبات الیمه‌دن اولمغله سببنك تحققنده لازمکلیر . دیون ایچون حبس خصوصنده دخی دیکر برمقاله‌مزده عرض ایلدیکمز اوزره شرافت ، اصالت مأموریت کبی صفتلر نظر اعتباره آلنمیه‌جغی وهیچ بر وجهله عقوبات تعطیل ایدلمیه‌رك مساواتك خللدار ایدلمه‌مسی نص شرعی مقتضاسندن اولوب یالکز مجنون وصبی کبی اهلیت قاصره اصحابی بوندن مستثنا طوتلمشدر.

حتی قانون مذکورك ۳۴ نجی ماده‌سنده دخی قانوناً حبسدن مصون اولانلرك دیون محکومه‌لرندن طولایی حبسی لازم کلیه‌جکی تصریح ایدلمشدرکه سیاست شرعیه‌یه موافقدر .

مصونیت مسئله‌سنك مأمورین موظفه‌یه تشمیلی قضیه‌سی دخی مساواتی اخلال ایتمیوب حجزك دخی برنوع تضییقدن عبارت اولمسنه کوره موافق شرعدر .

*

دعاوئ تهمت — سیاست شرعیه‌ده متهم اوچه آیریلور .

(۱) کندیسنه اسناد اولنان تهمت اولنان کیمسه ارباب تهمتدن و اشرا مقوله‌سندن اولیوب بوکبی احوالدن بری وحسن اخلاق ایله متعارف اولنلردر .

(۲) فاجر وفاسق اولوبده اسناد اولنان تهمتك اهلی بولنانلردر .

(۳) مجهول الاحوال بولنان کیمسه‌لردر .

برنجی صورتده اکر کندیسنه تهمت اسناد ایدیلان شخص ارباب عفت وناموسدن اولوب فعل مدعا بهك کندندن صدوری محال وصرف افترا وتصنیعاتدن عبارت اولدیغی تبین ایدرسه مفترینك تأدیبی لازمکلور. شوقدرکه بونوع متهملرك تعبیر قانونیجه مظنونلرك درحال اخباراتله حبسی جهتنه کیدلیوب لایقیله تدقیقات اجراسی لازمدر .

اما ایکنجی صورتده نتیجه‌ده معصومیتی تحقق ایده‌جك ومنع محاکمه‌سی جهتنه کیدیله‌جك اولسه بیله درحال حبس اولنور . جناب رسالتمآب افندمز بوقبیله متهمی حبس ایله تدقیق کیفیتده بولنمشدر .

اوچنجی صورتده دخی حقیقت حالك انکشافنه قدر متهمك حبسی لازمکله‌جکی جملهٔ نصوص شرعیه‌دندر. دیمك اولیورکه قاضی متهمی اقرار جرم ایچون حبس ایده‌بیلور . وبو حبس اکراهده عد اولنماز . اجلهٔ فقهای عظامدن امام محمد دیورلرکه ، ناس شرف وحیثیت ودنائت طبعده متفاوت بولندیغندن بعض آدم حبسدن متأثر اولمق شویله طورسون حبسی برشرف بیلور حالبوکه ارباب ناموس دکل برکون برساعت بیله حبس ایدلمسی سبب فوتی اولمق اوزره تلقی ایده‌جکندن بوقبیل ذوات حقنده حبس ، رضانی معدم و برنوع اکراه اوله‌جغندن قاضی زمان واحوالی نظر اعتباره آلمسی لازمدر . یعنی مجرد بر ادعا واخباره مبنی حبس ایتمه‌ملیدر .

بزم حقوق جزائیه‌ده‌ده بویله دکلیدر ؟ مدعی عمومیلر اخبار اوزرینه درحال اقامهٔ دعوی ایده‌بیلورلرمی؟ بناءً علیه اصول محاکمات جزائیه قانوننده مستنطقلرك

موقت وغيرموقت توقيف مذكره‌لری اعطاسی كيفلرينه تابع وغرضلرينه آلت اتخاذيله بويوزدن برچوق ارباب ناموسی لكه‌دار ايتمه‌مك ايچون بوبابده تعميق تحقيقات ايتملری درجهٔ وجوبده‌در .

* * *

تعزير وحدود بعضاً ضرب ايله اوله‌جغی احكام شرعيه مقتضاسندن اولوب آنجق اسناد اولنان فعلك اسباب ثبوتيه‌سی تحقق ايتديكی تقديرده اجرا اولنور . ضربك مقداری مختلف فيه ايسه‌ده قرق دكنك ايله يوز وسكسان آره‌سنده اولوب بونی تجاوز ايتمز ؛ بعض ائمه‌ده ضربك اون دكنكی تجاوز ايتميه‌جكنی بيان ايلمشلردر . فقط [فاجلدوهم ثمانين جلدة] آيت كريمه‌سنه نظراً ضرب ايله مجازاتده حد اكبرك سكسان وديگر برآيتده يوز اولديغی بيان ايدلمسنه كوره حد اكبره منتهی اولنجه‌يه‌قدر مقدارك‌تعيينی جملهٔ اجتهاددن اولمغله بوبابده اختلافات ائمه‌يه اعتراضاته محل يوقدر . تدقيقات فقهيه‌يه نظراً ضرب ايله تعزيرده ائمهٔ حنفيه بيننده تشتت آرا موجود اولديغی كورلمكده‌در. شوقدركه ضربده عدد اعتباريله تخفيف مجازات وار ايسه‌ده وصف اعتباريله تخفيف يوقدر .

بزم احكام جزائيه‌يه كلنجه ؛ جزا قانوننده مظنونلر حقنده ضرب جزاسی موجود دكلسه‌ده عسكری جزا قانوننامه‌سنك برخيلی‌موادنده اخلاق عسكری‌يی محافظه ايچون جزای ضربك موجوديتی و اشبو جزا حقنده تعيين ايديلان مجازاتك حد اصغريله حد اكبرلری سياست شرعيه‌مزه موافق كليور . شويله كه قانون مذكورك ١٠٣ ، ٩٦ نجی ماده‌لرنده قرق دكنكدن سكسان دكنكه قدر مجازات موجود اولديغی كبی ١٠٦ ، ١٠٨ ، ٩٨ ، ٩٢ ، ٩١ ، ٩٠ ، ٨٩ مواديله سائر موادنده دخی حد اصغر و اكبرك اختلافيله برابرضرب ايله مجازات تصريح ايدلمش وجزانك حد اصغرنده‌كی اختلافات اكثريتله اون بش ، يكرمی ، وبش وحد اكبر ايسه قرق ، آلتمش ، سكسان بولنمسنه وذاتاً ضرب صورتيله تعزيرك درجه‌سی رأی امامه مفوض اولديغی شرعاً كوسترلمسنه مبنی بو بابده‌كی احكام قانونيه‌نك سياست شرعيه‌يه توافقی بديهيدر .

و ينه قانون مذكورك اون ايكنجی ماده‌سنده ١٥ — ٨٠ دكنكه قدر اولان ضربك مجازات تأديبيه‌دن و اون اوچنجی ماده‌سنده ٣ — ١٥ دكنكه قدر جزانكده مجازات تكديريه‌دن اولديغی بيانيله تحديد مجازاتده نوع جرمك درجه‌سی شرعده اولديغی كبی نظر اعتباره آلنمشدر .

قباحت وخفيف جنحه‌لرده مثلا عياشين كروهنی ايكی اوچ كون حبس ايتمكله وياخود اوتوز غروش قدر برجزای نقدی آلمقدن ايسه حد شرعی اجرا ايدلسه قيامتمی قوپار ؟ يوقسه بونده‌كی اوله‌جق تأثير جزای نقديدن خفيف دوشه‌رك هيئت اجتماعيه‌نك امنيتی تماميله تأمينمی ايده‌مز ؟ وياخود اخلاق عموميه‌يه خدمتيمی كوريله‌مز ؟ وياخود عسكرله افراد سائره‌نك مجازاتی خصوصنده برفرق اخلاقيمی تصور ايديليور ؟ برملتك عسكری ، افراد سائره‌سی كنديسی تشكيل‌ايدن هيئت اجتماعيه‌نك جزؤی دكليدر ؟ اما بوجهت برقسم افراده مثلابزمسلمانلره‌مخصوص اوله‌جق ايش‌وارسون اولسون. تخصيصدن نه‌محذور اجتماعی تولد ايده‌جكمش؟ هرملتك تطبيقات قواعد دينيه‌سنك خللدن وتعرضدن وقايه ومحافظه‌سنی قانون اساسی‌در عهده ايتميورمی ؟

« مابعدی وار »

تميز جزا ضبط كتبه‌سندن

ابن حازم : فريد

تدريسات ومدارسدن

امتحانلر

كچن هفته‌كی نسخه‌لرمزده كرك دائرهٔ عسكريه‌نك

وکرك درس وکالتنك ترتیب ایلدکاری پروغراملری درج ایتمش وهر ایکی پروغرام حقنده مطالعه درمیان ایلیه جکمزی دخی وعد ایلمشیدك . ایجاب ایدن مطالعات واقتضا ایدن تنقیداته بر مقدمه اولمق اوزره اول امرده تحصیل ایله امتحان آراسنده کی مناسباتدن بحث ایده جکز .

عمومك تحت تصدیق واعترافنده درکه : انسانلر دائما رقابت ، تعقیب امل ، تلطیف وتقدیره نائل اولمق حسلرینه فوق العاده مغلوب وانظار عمومیه ده ذلت ومحجوبیتدن صوك درجه مجتنبدرلر . ابنای جنسمزك فطرتنده مرکوز اولان بو قوای احتساسیه یی افراطله تفریط آراسنده برجهت معتدله یه سوق ایدرك حسن استعمال سایه سنده درکه بعض یرلرده مدنیت ولوازمی فوق العاده ترقی ایتمش وبعض اقوامك اخلاق فاضله سی محافظه ایدیله گلمشدر .

ترقیات؛ هیئت عمومیه لری ایچون مدار حیات بیلن اقوام، محافظهٔ حیاتلری ایچون یالکز ایکی شی دوشونورلر. بری ، کندیلرینه انتقال ایدن ترقیاتی دها ایلری کوتورمك. دیکری؛ خلفلرینی کندیلرینه انتقال ایده جك ترقیاتی محافظه ایده بیلور ودها ایلری کوتوره بیلور بر استعداده مالك ایتمك ، ایشته دائما شو ایکی اساسه اهمیت ویره لرندن طولاییدرکه کندی ترقیلرینك قوای مؤثره سی اولان احتساسات معنویه واسباب مادیه یی کوزلجه تفریق ایتمشلر ومصدر ترقی اولان تدریساتك انتظام واستکمالنه بو قوتلری استعمال ایلمشلردر .

تدریساتك استکمالنه اسباب اولان بو قوتلرك مادی اولانلرینی، اوصاف لازمه یی حائز معلمین ، شاکردلرك محافظهٔ صحتی ، احتیاج ایله متناسب پروغرام وکتابلر ، آلات فنیه ولوازم سائره تشکیل ایلدیکی کبی معنوی اولانلرینی دها طوغریسی اك مهم بولنانلرینی امتحان ایله علوم وفنونه اولان رغبت عمومیه وتحصیلك بخش ایده جکی استفادهٔ مادیه ومعنویه تأمین ایلر .

بز دیکرلرینی براقه‌لم ده موضوع بحثمز اولان امتحانی نظر اعتباره آله‌لم. امتحانلر ؛ آنفاً بیان ایتدیکمز وترقیات انسانیه‌نك باشلیجه مؤثرلرندن اولدیغنی ایضاح ایتدیکمز احتساساتك کافه‌سندن استفاده ایدیله جك یگانه بر وسیله‌در .

فی الحقیقه کچوکلریمزك دها صنفوتله دها قوتله تابع بولندقلری رقابت ، تعقیب امل ، تلطیف وتقدیره نائل اولمق ، ذلت ومحجوبیتدن توقی ایتمك حسلرینی تحصیلده استعمال ایتمك یالکز امتحانله ممکندر . ایشته بو نقطهٔ نظردن مکاتبده طلبه‌نك هرسنه امتحانه تابع طوتلملری قبول ایدلمش آرتق امتحانلرك فوائدی قضایای بدیهیه وتجربه صره سنه کچمشدر .

تدریسات اسلامیه‌نك اك شعشعه‌لی اك مترقی زمانلرنده بیله تحصیلك هرنوع احتیاجاتی نظر اعتباره آلندیغی حالده امتحان اصولی قوانین تدریسیه میانه وضع ایدلمامش اولدیغنی کوریورز . فی الواقع مدارس اسلامیه ایچون بو برنقیصه صاییله بیلور . فقط بونقیصه طلبه‌نك استادلرینه قارشو اولان مربوطیت قویه‌لری وخواجه - لرینك مظهر تقدیری اوله بیلمك ایچون شرکا آراسنده کی رقابت وتحصیل برامر دینی اولدیغیچون تعقیب ایلدکاری امل معنوی وآیریجه ده کمالاته اولان رغبت عمومیه کبی تأثیرات معنویه ایله تلافی ایدیلور . وامتحانلردن ایدیله - جك استفاده بوصورتله تأمین اولنوردی .

حسن نیتك بولندیغی واعتراضك نفوذ ایده مدیکی یرلرده تشبث نسبتنده انتظام وتکاملك تجلی ایده جکی مادیاتله دائما تأیید ایدلمسنه وآنکله هرزمان مترافق بولنمسنه دقت ایدلملیدر. تا که منجلی اولان بو انتظام وتکاملك برمیزان مادیسی کوز اوکنده بولنسون ودرجهٔ تعالی وتدنیسی مقایسه ایدیله بیلسون . ایشته غرب مدنیتی موقعندن پك ایلری کوسترن وشرقی موقعندن پك کریده ظن ایتدیرن شی بری ترقیاتی مادیاتله مترافق ومتوازی کوتورمسی ودیکری بوجهته همت ایده‌مه‌مسی اولدیغنده شبهه ایدلمه‌ملیدر .

بدايع فكريه يه مجلوب اولان و برچوق اسباب اجتماعيه تأثيريله بدايع ماديه يى مهم كورميان مسلمانلر تدريساتده ده بو مسلكى تعقيب ايتمشلر و ترقيات تدريساتى بر ناظم مادى يه ربط ايده مامشلردر كه موضوع بحثمزى تشكيل ايدن و تدريساتده ناظم ماديلرك الك برنجيسى اولديغى كوستره‌يلان امتحان دخى تدريساتك بر لازم غير مفارقى اولديغنى بالطبع دوشونه مامشلردر .

كرچه شو نقيصه اوللرى موجوديتنى بللى ايتمز وعلوم اسلاميه نك طريق ترقى وتكاملدن كيرو قالمسنه باعث اولمز ايديسه ده حسن نيت شكلنى دكشديرمكه واغراض هر ايشده تأمين موفقيت ايتمكه باشلامش اولديغى زماندن اعتباراً طريق ترقيمزده كى سائق معنوى ده يواش يواش تزلزله اوغرامش ، مدرسه لريمز ، تدريساتمز والحاصل اسلاميتمزك اسباب تكملى آجينير بر حاله ، درين بر انحطاطه دوچار اولمشدى .

صد هزار تأسف كه حكومتمز آلتمش سنه‌دنبرى هر شعبهٔ اداره ده آز چوق ، ايى كوتى بر تجدد كوسترمك ايستديكى حالده معارف اسلاميه مزى انحطاط طبيعيسنده براقيويرمش و بلكه تسريع انحطاطى ايچون ضربات متواليه ده ايندير مش ومملكتك تربيهٔ فكريه سنى بشقه نقطه لرده ، بشقه چيغيرلرده ارامغه باشلامشدركه حسيات عموميه ايله قابل تأليف اولميان شو طرز حركت ، شو خطاى فاحش هيئت عموميه مزى — دوشديكى يردن قالقمق ايستين بر آدمك موازنه سزلكى ايله تكرار دوشمسى و بو حالك تكرريله بتون بتون حركتدن معطل بر حاله كلمسى قبيلندن اوله‌رق — حركتدن محروم بر حاله كتيرمشدى .

بز ينه صدده رجوع ايده لم .

تدريسات اسلاميه نك كرك دورهٔ تعاليسنده وكرك دورهٔ تدنيسنده اوته دنبرى بر امتحان اصولى جارى ايديكه اوده بر مطلب ايچون اكمال تحصيل ايدنلر آره سنده اختيارى اوله‌رق مسابقه امتحانى اجراسندن عبارت بولنيوردى . فقط بو امتحاندن مطلوب اولان استفاده تأمين اولنه‌ميوردى . واولنه‌ميه‌جغى ده طبيعيدر . چونكه تحصيلك الك چوق اهميت ويريله‌جك دوره‌سى الك زياده مشكلاته تصادف اولنه‌جق صفحه‌سى دورهٔ ابتدائيسيدر . امتحانلره تحصيلك بو دوره لرنده اهميت ويرلمليدر كه مطلوب اولان استفاده استحصال ايديله‌بيلسون . دورهٔ عاليهٔ تحصيلده امتحانلره لزوم بيله قالمز . چونكه تحصيل عالى‌يه كيرن بر طالب ايچون مقدمات علوم استحصال اولنمش ، مشكلات اقتحام ايدلمش ، غايه‌يه ياقلاشلمش ، منافع معلوماتى تقدير ايده‌جك سويهٔ فكريه حاصل اولمش ديمكدر . ايشته بوكا بناءً دركه آوروپا دارالفنونلرنده صنف امتحانلرندن صرف نظر ايدلمشدر .

حالبوكه بر مطلب ايچون اجرا اولنه‌جق مسابقه امتحانى ادوار تحصيلدن صكره ياپيله‌جغندن ابتدائى وتالى دوره لرينه هيچ بر تأثير معنوى اجرا ايده‌ميه‌جكى آشكاردر .

تدريسات اسلاميه هر نوع لوازم ماديه ومعنويه‌دن محروم قاله‌رق غايهٔ سقوطه ياقلاشديغى بر صره‌ده‌كه ۱۲۷۰ سنه لرينه مصادفدر — طلبهٔ علوم ؛ قرعه امتحانى ناميله آلتى سنه تمادى ايدر بر امتحانه تابع طوتلمش ايدى . عجبا بو قرعه امتحانلرينك تدريسات مدارسه درجهٔ تأثيرى نه قدر ايدى ؟ آچيقدر كه بو قرعه امتحانلرى مطالعات سابقه مزه استناداً تدريساتك استكمالى مقصديله وضع ايدلمامشدر ؛ بلكه طيشاريده واستانبولده تكثر ايدن طلبه نك عددينى آزالتمق مقصدى كوزتلمشدر . فى الواقع بويله بر مقصد تعقيبنده مجبوريت حاصل اوله‌جغى ده طبيعيدر . چونكه بر طرفدن طلبه صفتنى حائز اولانلر عسكرلكدن معاف طوتيلورسه ديكر جهتدن طلبه نك سويهٔ اقتدارى بر ميزان تقدير ايله تعيين ايدلمزسه مدرسه نشين اولمق ويا اويله كورنمك عسكرلكدن يقايى قورتارمق ايچون پك ايى وسيله تشكيل ايدر . بو ايسه ملك جليله علمى‌يى برده اتخاذ ايدرك سلك جليل عسكرى‌يه ايقاع ضرر ايتمك ديمكدر كه مضرت معنويه

ومادیه‌سی درکاردر .

شو حالده مدرسه‌لره امتحان وضعی ایکی نقطه‌دن لازم اولدیغی اکلاشیلور. بری، طلبه‌یی درسه چالیشمغه مجبور ایتمک، دیگری منافع عسکریه‌یی تأمین ایتمک .

شمدی یکدیگرینه مربوط اولان بو ایکی نقطهٔ نظرك هانکیسی مهمدر؟ هانکیسی اساس اتخاذ اولنملیدر؟ بوراسنی محاکمه ایده‌لم . معلومدرکه تشکیل حکومت ایلیان افرادك هیئت عمومیه‌سی برشخص معنوی دیمکدر . بوهیئت عمومیه‌دن آیری آیری هرفردك تربیهٔ دینیه‌سی اوشخص معنوینك اخلاق فاضله‌سنی؛ معلومات فنیه، و مکتسبات فکریه‌سی تکملات دماغیه‌سنی تشکیل ایلدیکی کبی هیئت عمومیه‌نك قدرت وشوکت عسکریه‌سیده اوشخص معنوینك سلامت وجودی وقوهٔ بازوسنه مقابلدر .

شمدی اخلاق ردیهٔ صاحبی برشخصك مضرتندن باشقه برفائده‌سی اولمیه‌جغی وبوشخصك مضرتنك اقتدار فکریسی وبازوسی نسبتنده زیاده‌لشه‌جکی و کمالات عقلیه وتربیهٔ فکریه‌سی اولمیان برشخصه‌ده (دیوانه را قلم نیست) سوزندن باشقه برشی دینیله‌میه‌جکی، سلامت وجودی، قوهٔ بدنیه‌سی بولنه‌میانده علل وامراضدن آسوده اوله‌میه‌جغی و برشیئه مقاومت ایده‌میه‌جکی دوشونیلورسه و سهپای حکومت اولان بواوچ جهت یکدیگریله ایجه مقایسه ایدیلورسه کوریلورکه: برهیئت اجتماعیه‌یه برنجی درجه‌ده اهم اولان شی تربیهٔ دینیه دیمك اولان تربیهٔ روحیه . ایکنجی درجه‌ده تربیهٔ فکریه، درجهٔ ثالثه‌ده قدرت عسکریه‌در .

بناءً علیه تربیهٔ روحیه‌ایله تربیهٔ فکریه‌نك مشترکاً تعالیسنه خادم اولان تدریسات مدارسك هرشیدن مهم اولدیغی ومدرسه امتحانلرینك بالاکثر طلبه‌یی چالیشمغه مجبور ایتمك ایچون وضع ایدلمسی ایجاب ایتدیکی آکلاشیلور.

طلبه‌یی چالیشمغه مجبور ایتمك ایسه هرسنه اوقودقلری درسلردن بالامتحان ایکی سنه اقتدار ابراز ایده‌میانلرك مدرسه‌دن اخراجیله حاصل اولورکه بوصورتله اخراج اولنانلر مکلفیت عسکریه‌یه بالطبع تابع طوتیله‌جغندن جهت عسکریه‌نك منافعی دخی تأمین ایدلمش اولور .

تدریسات مدارسك منافع اساسیه‌سندن اولان شو جهت اولدن بری دوشونیله‌مدیکندن بالضروره جهت عسکری منفعتی تأمین جهتنه کیتمش واون آلتی سنه اولنه قدر قرعه امتحانلری اجرا اولنمش وهرنه‌دنسه بواون آلتی سنه‌دنبریده کلیاً منفعتدن خالی اولمیان بوامتحانلرده لغو ایدیله‌رك هم تدریسات بتون زیر وزبر ایدلمش همده جهت عسکریه منافعی دوچار ضرر اولمشدر .

شو دور تجدده ایسه بزم ایچون فائده‌سی محدود اولان قرعه امتحانلرندن تکرار باشلانمق ایسته‌نلدیکنی کوریبورز. لکن عجبا مدرسه‌لرده شمدی صنف امتحانك اجراسی ممکنمیدر؟

طبیعیدرکه مدرسه‌لر احتیاج حاضره متناسب برطرزده اصلاح ایدلمزسه صنف امتحانلری‌ده برر رابطهٔ منتظمه تحتنده اجرا ایدیله‌مز. اصلاحات وتنسیقات اجرا اولونجه‌یه قدر ـ که اوچ سنه قدر تمادی ایده‌جکی آشکاردر ـ قرعه امتحانلرینك اجرا اولنمسی ایجاب ایدر . بوحالده بو امتحانلرك مضرت ومنفعتی درپیش ایده‌لمده هیچ اولمزسه مضرتنك تحدیدی چاره‌لرینی تحری ایده‌لم .

قرعه امتحانلرینك مضرتلری شونلردر :

(۱) — امتحانلر تدریساتی تعقیب ایلمدیکندن اکثریتله طلبه‌نك اولجه اوقودیغی ویااوقویه‌جغی درسلردن امتحان اولنمسی ایجاب ایدر . بوصورتله طلبه تعقیب ایلدیکی درسلری براقه‌رق کچمش ویاکله‌جك درسلرله مشغول اولمسنك سلسلهٔ تدریسه نه درجه‌ده مضرت اوله‌جغی تقدیر ایدلملیدر .

(۲) — امتحانلر ؛ هرملتده ، هرمکتبده قبول اولندیغی وجهله درس نهایتنی تعقیب ایتمیوب قرعه

كشيده‌سنى متعاقب اجرا اولنمسى وبوسبيله امتحان بعضا درس بدايتنه وبعضاً درس اورته‌سنه تصادف ايتمسيدركه موسم تحصيل ايكى‌يه بولنه‌رك اوته كى تحصيلك بتون بتون محو اولمسى ايجاب ايدر .

٣ — تقدير معلومات پك قولاى برشى اولميوب طلبه‌نك اثناى امتحانده احوال روحيه‌سنده اوفق برتشتت بتون سنك قپانمه‌سى ، معلومات ومكتسباتى ابراز ايده‌مامسى ايله نتيجه‌لنه‌رك بوسبيله بتون مكاتبده اقتدارينى كوستره‌ميه‌ن افندى مكتبدن چيقارليه‌رق سنهٔ آتيه‌ده بردها تجربه اولنمسى جهتى اختيار ايديلور . بونك محسناتى دركاردر . تجربهٔ ذاتيه‌مله ثابتدركه صنفدن دونن افنديلردن برچوغى ايكنجى سنه فوق‌العاده اثر ترقى كوسترمشدر . امتحانك تكررى ايكنجى سنه‌يه دهشتلى برانتباه حاصل ايده‌جكى جهتله طلبه‌يى درسه چاليشميه مجبور ايده‌جكده ايروجه بيوك برفائده تشكيل ايدر . ايشته شو فوائد قرعه امتحانلرنده نظر اعتباره آلنميه‌رق يالكز بردفعه تجربه ايله اكتفا ايديليوركه بربيوك حقسزلقدر .

قرعه امتحانلرندن استحصال اولنان فائده ايسه آزچوق طلبه‌يى تحصيله مجبور ايتمكدر . بناءً عليه يوقاريده كى اوچ محذور رفع ايديليرسه يالكز فائده‌سى قالوركه صنف امتحانى موضع ايديلنجيه قدر بويولده اجراى معامله فائده‌دن خالى دكلدر .

والحاصل بتون شو ملاحظات زبده ايديله‌جك اولورسه شو نتايجه دسترس اولورز .

(١) مدرسه‌لر ايچون هرحالده امتحان لازمدر .

٢ — مكاتب سائره‌ده اولديغى كبى مدرسه‌لرده‌ده صنف امتحانلرى اجرا ايدلمليدر .

٣ — شمديلك بو صنف امتحانلرى قابل تطبيق اولمديغندن نتايج تنسيقاته قدر قرعه امتحانلرى بالضروره اجرا اولنه‌جقدر .

٤ — قرعه امتحانلرندن تمامىٔ استفاده تأمين اولنمسى ايچون امتحانك هرحالده تحصيل نهايتنه تعليق ايدلمسى .

٥ — مكاتب سائره‌ده اولديغى كبى بر امتحانده اثبات اقتدار ايده‌ميان عسكره آلنميوب سنهٔ آتيه‌ده عين درسدن بردها امتحانه مجبور طوتمق وبونده تأمين موفقيت ايده‌مديكى صورتده عسكره آلنمق .

ايشته صوك ايو مسئله كرك درس وكالتندن كرك حربيه نظارتندن كمال اهميتله نظر دقته آلنمسنى مسلكم نامنه دكل حق وحقيقت نامنه‌بيان ايدييورم . الحق احق ان يتبع .

محمد فطين

ادبيات

نعت شريف

—

برق اورسه نه دم عشق دلاراى محمد
برنشئه ايدر كوكلى سوداى محمد

كانون فراقنده يانوب تصليه خوانم
اولدم ازلى عاشق شيداى محمد

يوز سورمك ايچون خاكنه خيلى املم وار
ديده‌مده توتر يثرب وبطحاى محمد

كوش ايتمه‌ديم صانكه او « لبيك » لرى شمدى:
نور ايلدى حجاجى تجلاى محمد

كوكلم طولاشير شمدى محيط عرفانى ،
ايتدكجه تجلى دم. اضحاى محمد

يوم العرفه ، ايشته دون اولمشدى مزين
باشدن باشه حجاج ايله صحراى محمد

حاج الحرمين اولدى بوكون زمرهٔ عشاق
هم ايلديلر عرض تولاى محمد

طائف ، سکا فکرمدر ایاشانلی مدینه ،
کندم اوله‌مزسه‌مده جنبنسای محمد

مشتاقم ، عیان اول هله سن قبله کهمده
ای مکه ایا مولد علیای محمد

عزم ایلدی طبعم ینه تنظیم نعوته
یوکسلتدی سنوحاتمی معنای محمد

صدقی ، بنی البته قوماز دهرده محروم
الطاف فیوضات معلای محمد

اشرف

ضعیفجه چهره‌سی ایلردی هرکسی تسخیر
اوچار کبیدی اوسیماده برسویملی اثیر

ذکایه شاهد ایکی لمعه‌دار چشم کبود
اولوردی رهگذرمده وقت وقت مشهود

صانیردی اون ایکیسنده او پاك وجهی کورن
دیبیوردی : اون بشه کیردم هنوز بن سناً

قولایمی سن ایله اویغونجه سرپیلوب بیومك
اویولده بر دوشونلسون نه رتبه ایستر امك

(ترن) توقف ایدنجه قوشار بولوردی بنی
کولر، آچار، اوزادیردی نحیف اللرینی

کچنجه دستنه برقاچ پاکت ، چیقین اوزمان
غرور وشوقنه کوجدی تصور پایان

قانادلانیرده اوچاردی اوشوق ایله کویا
کورونجه عودتنی بنده برغروش اعطا

ایدر ایدم ! سویلنیر، باکمال حمد وثنا
قازانجم اولدی بوکون بش غروش یتر بو بکا

دیر، احتمال ویرەمزن هیچ یارینکی حرمانه
شاشارده غبطه ایدردم او طور وسامانه

بو بش غروش نظرمده خزینه‌دنده بیوك
جهانده دوشنه یوکلمسه هیچ کلیر ایدی یوك

حمیتی ، ادبی ، سعیی، طوری، هرحالی
محبتی ایله ایتمشدی کوکلمی مالی

یالین آیاق ایدی برقیش کونده بیچاره
طوقوندی آجدی دلمده اوحالی بریاره

تجاهل ایلیه‌رك آفت ضرورتدن
دیرمدی : خسته‌لنیرسین ، یازیق حقیقتدن

نیچون تغافل ایدرسین یازق دکلمی سکا
قاپیلمه پاره‌یه نفسی او یولده ایتمه فدا

سویملی چهره‌سنی قاپلادی او آنده ملال
شو طرزده ایتدی زواللی چوجق حکایهٔ حال :

آنام چالشمیور آرتق ، یتاقده پك دوشکون
چالشدیغم او آجیقلی قادین ایچون هرکون

اوت ، آجیقلیدر اولدی کدرله خسته ، علیل
بېتر، کدرلرینی بنده ایله‌سه‌م تعدیل

شمندوفرده بابام ایلیوردی زنجیرلك
فغانی آه ، نه خوشدی اودمده‌کی دیرلك

او اولدی اوج سنه اولده بز سفیل قالدق
بو ییل هله نه اودون وار، نه‌ده کمور آلدق

قازاندیغم کیدییور هپ علاج ایله بوغازه
بو ییلده بر چیقه بیلسه‌ك خیرایسیله یازه

یا چورلی‌یه کیدرز، یاخود ایشته استانبول
نه‌در آیاستفانوس ، نجه بردکرسز یول

بویرده کوشکی اولانلر یاشار فریح وفخور
اولورمی هیچ بزه مسکن بوشانلی جای سرور

او رتبه صيزلادی کوکلم بوقول وحکمتدن
نقوش مبهم بالای سرمدیتدن

چیقارمق ایستدی فکرم مال ، ناپیدا
کوروندی چشممه بوشلق ایچنده هپ فیضا

اوکونده اشرفی حالنجه ایلرم ممنون
بووضعی ایتدی فقط قلب وروحمی پرخون

* * *

نه‌دنسه بر آرالق کوز اوکندن اولدی نهان
خیالی لکن اولوردی (ترەن) طورونجه عیان

ایچه ذهنمه ایتدی بو اغتراب اشغال
دیدمدی : چورلیده ظاهر، بودر حقیقت حال

اوحال ایله آره‌دن کچدی برزمان حتی
بهاره منقلب اولمشدی موسم سرما

کونك برنده ایدرکن تنزه وجولان
کوروندی یولده کیتمش تمیزجه بر انسان

تقرب ایتدی طوتوب آلدی دامنم دسته
بوکیمدی ؟ بکزی اوچوق پك ضعیف برخسته

باقنجه وجهنه بیلدیردی کندنی اشکال
دکلدی بشقه‌سی . تاکندیسی کوچك حمال

زواللی برقاج آی اولمش اسیر رنج وفراش
« نه چاره لازم افندم حیات ایچون برخاش ! »

دییوردی ، آکلادییوردی کچن زمانی هپ
بتون سفالت ایدی چکدیکی مشاقه سبب

اوحالنه آجیمش یاشلی باشلی قومشو فرنك
ویررمش آنلره اقشام صباح براز اکمك

او بویله کندنی کیدیرمش ایلمش ممنون
صوکنده ایتدی بنی ایشته بویله‌جه مدیون

مراقلیدر چلبی هرکون آو پشنده کزر
کوچك بر ایز ، بر اثر کوردیمی اوآنده سزر

آثار کوزندن اورور اك کوچك قوشی بردن
مرام ایدر « آوی قالدیرر او هریردن !

یانده چانطه‌جی‌یم بن آنك برم ایچرم
ایشم بیتنجه‌ده بویله براز چیقار کزرم »

بو ساده سوزلری عکس ایلیوردی تا جانه
تصور ایتمه‌لی شایان دکلمی امعانه ؟.

نه انجذاب، نه خالص یوره‌ك، نه حس رقیق
بومسلکنده‌ده ایتمشدم اشرفی تشویق

* * *

اوت ، زاردی اوکون جانلانیر همیشه بو یاد
نظرده هرطرف اولمشدی برنشاط آباد

کوکلده حاکم اولان حزنه اتباعاً اوکون
جهانده وار ایسه بر بن ایدم همان کوسکون

سرمده محشر سودا خروش قبر جهان
دلمده آبش یأس ومرارت هجران

اوحال ایله کزییوردم براز تك وتنها
بر اقتضایه‌می بنی ؟ دکلدی سوق قضا

سوروکله‌دی بنی استاسیونه یاقینلاشدم
کورونجه برکوشه‌جکده طوروب آلیقلاشدم

کشاده دست وعیون بسته برغریب سائل
نصل بومنظره اولماز عزیمته حائل

دکلدی آه او سائل نظرده بیکانه
اوبر وجود معززدی نجه فرزانه

نصیبی چانطه‌جیلقدن زواللینك بوایمش
نصلسه نصلسه برایکی صاچه کوزه دکمش

سویملی کوزلری اولمش سلاح غدره هدف
علیلدی بوینی بوکمشدی شوخ وشن اشرف

عیون بارقه‌زاسنده، تنك وتار عالم
صانیردی قاپلامش اطرافی نوحهٔ ماتم

اوكنده ، فوق سرنده طيور ، نغمه سرا
آلهى نه‌يدى بوحالت ، او سور وواويلا ؟.

مقرى كوى : خليل اديب

صباح انشراح

بوكون صباح بوتون حسياتمى وجده كتيره‌ن ، اعماق قلبيمه تأثير ايله بر حيات جاودانى بخش ايدن طاتلى ، علوى ، غايت لطيف ، روحنواز بلالى بر نواى محمدى ايله اويقودن اوياندم . بر حالده‌كه بوتيقظ وانتباه ايله خواب صباحينك كوز قپاقلرمك اوزرينه تحميل ايتديكى غفلته تابع اولمق ممكن اوله‌مادى . والدهم ايسه بندن بك ايركن قالقه‌رق سجاده‌نشين عبادت اولمش ، قرأن كريم تلاوتيله مشغول بولنيور ايدى . همان آبدست آله‌رق جومبانك اوكنه قوشدم . اوخ ، كوكلم نه قدر فرحلاندى ! عروق واعصابم نه قدر منبسط اولدى . برنور لطيف خدا قلبمك اك درين نقطه‌لرينه قدر نفوذ ايتمشدى : مسرتلر ايچنده رقصان اوليوردم .

بتون موحدين اسلاميه‌يى قوللغه دعوت ايدن بونواى الهى‌يى كمال احترام ايله ديكله‌مكه باشلادم . بوكلام قدسى‌ده كى جلادت الفاظك عظمت معنانك تأثير لاهوتيسى بنى ناسوتيلكدن چيقاريوردى . علائق ماده‌مى تجريد ايديوردى . ظن ايديوردمكه آسمانى اولان بوكلبانك الهى‌يه صاريله‌رق فجرك پنبه‌سيسلرى آره‌سنده ، آسمان منور ايچنده تلاطم افزاى علويت اوليوردم. اللهم ! بونه خطاب معنوى ؟ بونه ذوق روحانى؟

بوتون تفكرات طفلانه‌مله ، فقط بويوك ايمانمله ديكله‌ديكم بوصداى لاهوتى ، انسانى ، اسلاميتى ، بوايكى كلمه‌يى شرح وتفسير ايديوردى)

اذان شريف اوقنوب نهايت بولديغى حالده معناى دلنشينى شفقك صارى ، طوروبنجى ، قيرمزى لون نظر رباسندن ، بدايع طبيعيه‌نك زينتندن ، هواى خفيفك نزاكت طبعندن ، نم پك زياده سوديكم وپيغمبر ذيشان افندمز حضرتلرينك مبارك عرق سعادتلرينك نفحات لطيفه‌سنه مشابهتى روايت اولونان قاطره‌لى بر كولك بوى رقيقندن ، معظم بر سمانك صاف ومجلا روى بشوشندن، خورشيد عالم آرانك ضياى پرتو افشانندن، مذهب بر بدر منيرك حسن وآنندن مصنوع ومركب كرانبها بر كوپه كبى قولاغمده قالدى .

بوذوق ونشاط بنى اوه‌رتبه مستغرق وجدايتدى‌كه : عجز وجهالت دوشونجه‌سى فكر قاصرمده بردرلو كنديه‌ير بوله‌ميوردى .

بنى ، بوروحانى، لاهوتى اذواقه نائل ايدن دينمه ، حمد ايتدم اللهمه شكر ايتدم . دينمك ، اسلاميتك صاحبى اولان حبيب كبريايه‌ده آلمدن كلديكى قدر عرض اخلاص ايلدم .

صباح نمازنى بعد الادا بر كوشه‌يه چكيله‌رك ، بنى آغوش شفقته آلوب حار وصميمى محبتلريله سوه‌ن ، صاچلريمى بوسه‌لريله اوقشايان... صوكرا يوزيمه باقه‌رق مدور كوزلرندن سياه صقالى اوزرينه ياشلر دوكيلن بدرجكمك بوتلطيفات شفقتكسترانه‌سندن متحصل برانشراح صدر ايله سورهٔ (يس) نى تلاوت ايتدم . بوآناده برده باقدمكه آرتق صباح اولمش ، كتابلرمى وچانطه‌مى بالاحضار بنده سوكيلى مكتبمه متهيئ عزيمت اولدم ....

ليلى قيز صنايع مكتبى طالباتندن
٤٦٧ نومرولى م . نوار

احوال داخلیه

مجلس مبعوثانك خلاصهٔ مقرراتی

مجلس مبعوثان اوننجی اجتماعنده : صدراعظم کامل پاشا حضرتلری طرفندن مقدما وقوع بولان استیضاحك بعض اسبابه مبنی چهارشنبه کوننه تعلیقنه دائر ورود ایدن تذکره‌لر قرائت اولنه‌رق قبول ایدلمشدر .

§ مکهٔ مکرمه مبعوثی عبدالرحمن افندی مبعوثلقدن استعفا ایتدیکنی مبین استعفانامه قبول وتبریکه متضمن کلان تلغرافنامه‌لر قرائت اولنمشدر .

§ مقام صدارتدن استقراض و آوانس مقاوله‌لرینه وتلغراف نظارتنك داخلیه‌دن فك ارتباطی وتنسیق معامله‌سیله مصردن جلب ایدیلان صابا پاشایه اعطا ایدیله‌جك معاش حقنده ورود ایدن تذکره‌لرك طبعیله مبعوثلره توزیعی تقرر ایتمشدر .

§ تقاعد معاشاتنك فضله بولنمسی اسبابنك استیضاحنه وشعبه‌لرده مالیه انجمنی تعیینیله بودجه‌نك تدقیقنه قرار ویرلمش وهرشعبه‌دن اوچر کشی تعیین ایدلمشدر .

§ اون برنجی مذاکره‌در : مقام صدارتدن ایتالیا فلاکتزدکاننه دائر کلان تذکره اوزرینه اطبا کوندرلمیه‌رك یالکز صدارتك تکلیفی دائره‌سنده ٢٠٠ بیك فرانق اعانه کوندرلمسی اکثریتله تصویب ایدلمشدر .

§ قانون اساسینك بعض موادینك تعطیلی اتفاقله قبول ایدلمشدر .

اون ایکنجی اجتماعده : بعض مبعوثان کرام طرفندن ویریلان تقریرلر قرائت اولنمشدر .

کامل پاشانك بیاننامه‌سی قرائت اولنه‌رق سورکلی آلقیشلرله قبول ومجلس مبعوثانجه مشار الیه اعتماد ایدلوب حسین جاهد بك لال ابکم اولمشدر .

اون اوچنجی اجتماعده بعض تقریرلر قرائت وداخلیه ناظرینك وقوع بولان استیضاحی استماع ایدیله‌رك بیاناتی قبول ایدلمشدر .

متفرقه

مابین باشکاتب سابق قره تحسین پاشانك طولاندیرنجلق ماده‌سندن دولایی درسعادت ایکنجی جزا محکمه‌سنده اجرا ایدیله‌جك محاکمه‌سی کانون ثانینك یکرمی آلتنجی کوننه تعلیق ایدلمشدر .

§ تصحیح تقویم نظامنامه‌سی ایچون متشکل قومیسیون اکمال وظیفه ایله تنظیم ایلدکلری لایحه‌یی بر ای مطالعه اعیاندن غازی احمد مختار پاشایه تقدیم ایتمشدر .

§ مکتب سلطانیده مدیر ومعاونلر ایچون آیریجه آپارتمانلر وجوده کتیرلمه‌سی ضمننده مقام صدارتدن معارف نظارتنه تبلیغات اجرا ایدلمشدر .

§ قرق کلیساده بولنان بعض موسوی تاجرلر دور سابقده آوستریا تابعیتنه کیرمشلر ایکن شمدی تابعیت عثمانیه‌یه قید وقبوللرینی استدعا ایلمشلردر .

§ خطهٔ حجازیه‌ده‌کی عشائر عربانك تموین احتیاجی ضمننده مقتضی حنطه وشعیرك مجاناً نقلی خصوصنه باب عالیدن مأذونیت ویرلمشدر .

§ بغدادده وبا ظهور ایدرك ١٤٥ مصاب ٧٩ وفیات وقوع بولمشدر .

§ خاصه اردوسنه منسوب بعض طابورلره انداخت تعلیملری اجرا ایدلمکده‌در .

§ مجلس مبعوثان نامنه پولسز برچوق مستدعیات ورود ایتمکده اولوب بونلرك معامله‌یه وضعی نظامنامهٔ مخصوصنه مخالف بولندیغی جهتله بالطبع موقع معامله‌یه قونیله‌مامقده اولدیغندن بعدما تماما نظامنامه‌سنه موافق

اوله‌رق پوللی وعنوان ومحل اقامتکاهلرینك توضیحیله کوندرلمسی لزومی اعلان اولنور .

§ شیخ‌الحرم حضرت نبوی مأموریتنه اعطاسی متقابل اولان حنطه وشعیرك ویرالمکده اولدیغی شیخ‌الحرم حضرت نبوی مختار افندی طرفندن باب عالی‌یه اشعار قلنمش وذکراولنان حنطه وشعیرك کما کان اعطاسی لزومی اوقاف همایون نظارتنه امر وتبلیغ بیورلمشدر .

§ هندستان اهالئ اسلامیه‌سی آوستریا علیهنه بویقوتاژ اجراسنه قرار ویرمشدر .

§ بوندن درت سنه مقدم سرای بورونده مصادمه نتیجه‌سی اوله‌رق غرق اولان وبرقسمی خارجده بولنان (جون موریسون) واپورینك طوماس کسریان افندی ایله جون قومپانیاسی طرفندن اشترا اولنه‌رق انقاضك دینامیتله طاغیدلمسی ایچون اوجوارده برکلبه‌ده دینامیت فشنکلرینك ترتیبله مشغول بولنان عمله کلبه‌سنده هرنصلسه فشنکلردن بری آتش آلمغله عمله‌دن بعضیسی وخیم صورتده مجروح وبرقسمیده پارچه‌لانه‌رق محو اولمشدر .

§ کریددن کلان یولجیلر اوزرنده ظهور ایتمکده اولان « یونان قرالیتی » عنوانی حاوی ورقه‌لرك اخذ واحاسی لزومی باب‌عالیدن داخلیه نظارت ورسومات امانتنه امر واشعار بیورلمشدر .

§ تجارت نظارتی الیوم اهمیتی درکار بولنان پرنج زراعتی حقنده تدقیقاتده بولنمقده‌در .

~~~

عالم اسلامیت

هندوستان

بوسنه مادراسده اجتماع ایدن [هندوستان مجلس ملیسی] یکی قانون‌نامه‌یی تحت مذاکره‌یه آلمشدر . رئیس مجلس « دوقتور راس بهاری غوزه » مجلسجه وقوعبولان برقاچ تنقیداتدن صکره اصلاحات جدیده‌دن طولایی انکلتره حکومتنه بیان تشکر وممنونیت ایتمشدر.

§ مسلمانلر صورت عمومیه‌ده یکی قانون نامه‌دن ممنون ایسه‌لرده یالکز مجلس ملی انتخاباتی مسئله‌سنك منافع اسلامیه‌یه مغایرتندن طولایی شدتله اعتراض ایدلمکده‌در .

« تایمس » بربند مخصوص‌ده مسلمانلرك مدعیات ومطالباتنك محق اولدیغنی تصدیق ایدرك بوبابده لورد مورله‌ی‌نك نظر دقتنی جلب ایدیور .

§ عید اضحی کوننده کلکته‌ده بر حادثهٔ صناعیه وقوع بولمشدر . شویله‌که : هندولرك تحریکات خبیثانه وعقیدهٔ باطله‌لری اوزرینه اسلاملرك بقر ذبح ایتمه‌لرینك منعی ایچون پولیسلر تشبث ایتمشلردر . بناءً علیه اسلاملر دخی پولیسلری ایاقلر آلتنه ویرر . بت پرستلرکه اینکی معبود بیلیرلر قیام ایدرك اسلاملر ایله مبارزه ایدرلر . طرفیندن برآلتمش کشی مجروح اولمشدر. نهایت عسکر مداخله ایدرك ازدحامی داغتمشلردر . هندولرك جامع شریفده مردار برطونغوزك جندکنی آتدقلرندن طولایی کلکته مسلمانلرینك حدت و غیظلرینی صوك درجه‌ده ایقاظ ایتمشلردر .

هندوستان‌ده یالکز ٦٢٥,٠٠٠ کشی انکلیزجه لساننك اوقومامسنه وتکلمنه مقتدر اولدیغی حالده سکز بچق ملیون کندی لسان مادر زادلرنی اوقور یازارلر . دیمك‌که طوغریدن طوغری انکلتره تابعیتنده بولنان هندوستانده الیوم ایکیوز یکرمی ملیون کشیدن زیاده علم ومعرفتدن محرومدرلر . بو ایکیوز اللی ایکی ملیون نفوسدن یالکز اللی ایکی قدر ملیونی مسلماندر.

§ عید میلادی مناسبتیله برچوق هند مسلمانلرك امرا واشرافنی انکلتره حکومتی نشانلر ودیقوراسیون ایله تلطیف ایلمشدر .
~~~

ایران

استبداد ایله پنجه‌لشمکده اولان اصفهان اهالیسی‌ده نهایت بختیاری عشیرتی معاونتیله تخلیص گریبان ایتمکه موفق اولمشلردر . بورادە‌ده عساکر شاهی مضمحل اولمش والی دخی فرار ایدرك انکلتره قونسولخانه‌سنه التجا ایتمشدر . بختیاری امیری صمصام السلطنه الآن اصفهانده بولنیور وکندی مخدومنی‌ده اصفهان والیلکنه اهالینك آرزوسی اوزرینه تعیین ایتمشدر . شهرده کمال سکون و آسایش حکمفرمادر. تایمس مخابری ، بختیاریلرك طور وحرکاتنی تقدیر ومدح ایدیور .

§ پترسبورغدن تایمسه یازیلدیغنه وجهله روسیه قابینه‌سی تکرار اجتماع ایدرك ایران مسئله‌سنه دائر مذاکراتده بولنمشدر . آکلاشیلدیغنه کوره روسیه حکومتی حرکات تجاوزکارانه ومنفعتجویانه‌ده بولنیه‌جقدر . ومحققدرکه روسیه‌نك تجارتی وتبعه‌سی ایرانده خسارديده اولمامشدر . روسیه‌نك شاهه هم فعلاً هم نقداً معاونت ایده‌جك شایعاتی کاملاً بی اصل واساسدر .

§ لوندره‌ده [ایران قومیته‌سی] رئیسی مستر لینچ تایمس‌ده بر بیان نامه نشر ایتمشدر . بو بیان نامه‌ده روسیه تجارتی ایرانده اختلال مناسبتیله متضرر اولمدیغنك وفرقهٔ احرارك هرطرفده احراز موفقیت ومظفریت ایتمکده اولدقلرندن روسیه‌نك ایران امور داخلیسنه مداخله ایتمه‌سنك لزومسز ونا روا اولدیغنی ادعا ایدیور . روسیه‌نك شاهه وعد ایلدیکی مداخله کیفیتیله اقراض مسئله‌سی ایرانیلر ایچون موجب یأس وناخوشنودی اوله‌جغنی‌ده علاوه ایدیور .

افغانستان

کچن هفته‌ده کابله برقاچ عثمانلی ضابطنك مواصلتی یازمشیدق .

بونلر اولجه ادارهٔ سابقه‌دن فرار ایدرك هندوستان طرفلرینه هجرت ایتمش اولان یکرمی قدر ضابطدن عبارتدرکه بوصره‌لرده افغانستان طرفندن استخدام ایدلمك اوزره قبول ایدلمشلردر .

فاس

فاس امیری مولای حفیظك عصیان ایدن وبالاخره دردست ایدیله‌رك توقیف ایدیلان امرده بیوك برادری مولای محمد فجأةً وفات ایتمشدر .

تأویلات سخیفه !

شایان تأسفدرکه (ینکی غزته) یه تفرقه اوله‌رق رضا توفیق بکك دیانت علیهنده‌کی قونفرانسی ینه کندی طرفندن تصحیح اولنمق اوزره مؤلاً درج ایدیلیور . آن ایراداندنبری برنسبت متزایده اوزره غلیان ایتمکده بولنان ملتك احتساسات متألمانه‌سندن حالا متنبه اولان یوقدر !

قلوب امتی التیام ناپذیر برپاره ایله جریحه‌دار ایلیان قونفرانس محتویاتنده‌کی تأویلات، ارباب اذعان وتدقیقی تسکین وتسلی دکل ، بالعکس دوچار وله وحیرت ودهشت ایدیور. نه جرأت کستاخانه !... ناطقه پرداز، منوی ضمیرنی قبول ایتدیرمك ایچون ترك تاریخنی اعلا دکل ، بلکه تلویث ایدن انسانیت ومدنیت دشمنی بولنان « هلاکو ، جنکیز » کبی ظلمهٔ حکمدارانی یالکز ترك اولملری حسبیله عدالت وقانون مشروطیت دائره‌سنده حکومت سوردکلرینی درمیان ایتمك عالم مدنیت وانسانیته قارشو نه چیرکین بروضع ! ایشته حقائق تاریخیه‌یه قارشو بریالان دها ! دیانت علیهنده‌کی اسناداتنی ستر ایچون بداهته قارشو بر ریا دها ! . .

— تاریخـك موشـكافانه تدقیقندن صرف نظر ، یالکز سـطوتلری ومدت تغلب اسـتیلالری عمرلری مدتجه شهرتکیر آفاق اولان ظلمهٔ حکمدارانك پایدار اولمقسزین آز زمانده محـو ومنقرض اولملری حکمت حکومته موافق براثر تعقیب ایتمدکلرینی ارائه‌یه کفایت ایتمزمی ؟ ناطقـه پرداز اولان ذات نه‌قدر یوکسـکدن ادارهٔ افکار ایلیور . تدقیقات وتتبعات تاریخیه‌یه قارشو نه‌درجه تجـاوزاته ، سرد مطالعـاته جرأت ایلیور . قارشوسنده طوپلانان هیئت محترمه‌یی نه‌قـدر جاهل ، غیر مدرك فرض وتخیل ایلیور .

ایشته جنت تعظمنه برمثال دیکر دها ! . .

کویاکه حقائق ودقائق برمعجون ایمش ، اوده دست فیلسـوفانه‌لرینه (!) تودیع ایدلمش‌ده ایسـته‌دکلری بچمده وایسته‌دکلری شکلده حبلر یاپوب خلقه‌یوتدرمق ایسـته‌یورلر . . . اکر یوتارلرسـه اونلری‌ده سر دفتر جهلایه قیـد ایده‌رز . طبیعی کیمسـه یوتماز . نتـه‌کیم یوتمادیلر . هرطرفدن اعتراضلر یاغدی ؛ محقانه جوابلر ویرلدی ؛ اومعجون حبلرینی اولا کندیلری یوتسونلر! باقالم بداهته قارشو هضم ایده‌بیلورلرسـه بعده هرکسه تقدیم ایتسونلر ! . .

عریض وعمیق تدقیقات ایله مشغول اولان بی‌طرف مؤرخین مقتدره ومتبحرین سیاسیه ـ حکومتلرك مدت حیاتیه‌لرینـك درجهٔ عـدالتلری ایله متناسب اولدیغنی متحداً بیان ایتمکده‌اولدقلری حالده فیلسوف شهیرمزك (!) نمونهٔ عـدالت اولمق اوزره حکومات عثمانیـه‌نك احکام‌شرعیه‌یه تمسك‌ایلدکلری مدتجه کرك ترقیٔ مدنیت ومعارفجه واصل اقصی‌الکمال وکرکسه وسعتجه حائز وسع بی‌مثال اولملرینی کوسترمك ایجاب ایدر ایکن‌قصیر المدت اولان حکومتلری اثناسنده کتبخانه‌لر طولوسی آثار مدنیه وانسانیه‌یی تخریب ایچون ضبط ایلدکلری بلاد وممـالکی ویرانه‌یه دوندیرن چولوق ، چـوجق ، عاجز ، قادر ذکور واناث اهالیسـنی قتـل عام ایله هر کیتدیکی یرده وجوده کتیردیکی محشر اموالك سـیریله نشئه‌لانن حکمدارانك افعال ظالمانه‌سنی انسانیته ، عدالته خدمت شکلنده کوسترمك طوغریسی نه‌قدر چیرکین ، نه‌قدر شـایان نفرین برلقردیه ؛ نه‌درجهٔ شایسـتهٔ لعنت برفیلسفیه‌در ؟ ! . . .

یوزباشی
محمد حمدی

براثر نسیان

دولت علیهٔ عثمانیه بنای جلیـلی شریعت مطهره خرجی ایله یوغورلمش وبالجمله اصـول ومعـاملاتی اکا تطبیق اولنه کلمشـدر . قوانین ونظاماتك کافه‌سی احکام شرعیـه‌یه توفیق اولنه کلمش واولیه‌جـه توفیق اولنـه کیده‌جکی مسلم بولنمشدر .

بوسببه مبنیدرکه اصول مشروطیتك اعلانی مشیخت علیا موقع رسمیسنه خلل کتیرمه‌مش ومقام صـدارتله سیاناً نصب خلیفه‌یه براقلمشدر .

بو رتبه مهم اولان شـوجناح مکرم ادارهٔ‌مزك مجلس مبعوثانده قرائت اولنان بیان‌نامهٔ عمومیٔ حکومتده کلیاً مسکوت عنه براقلمه‌سی انجق ایکی سببدن ایلری‌یه کله‌بیلور .

یا اثر نسیاندر . یاخود اصـلاحات واجرا آتك وسعت واهمیتنه مبنی شیخ الاسلام افندی حضرتلرینك صـدر اعظم ایله همپا بیوکن اداره بولنمسـندن طولایی آیروجـه بیان نامه شـکلنده اعـلان ایتمکه اصراری اثریدر .

هرایکی شـقده نتیجه‌نك تأخر ایتمـه‌مسی مأمول قویدر .

فطين

محمودبك مطبعه‌سی

فی ۲ محرم سنه ۳۲۶ وفی ۱۲ کانون ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷٥ غروش	۸٥ غروش	۱۸ فرانق
التی آیلغی ٤٠ «	٤٥ «	۹.٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاتده آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

پازار ايرتسى كونلرى نشر اولنور دينى، ادبى، سياسى، فنى هفته‌لق غزته‌در

— ادارهٔ مشروطه —

ادارهٔ عامه‌نك يد واحده‌يه قويديغى — احسان عظيم الهى اولان — حريت بشريه‌نك اسر مطلقه تبديلى ديمكدر كه طبيعت انسانيه، بو حال غير طبيعى‌يه قطعياً متحمل دكلدر.

طبيعتى — تحمل ايده‌مديكى احواله — انقياد ايتديرمك، احكام طبيعيه‌نى تغييره چاليشمق قبيلندندر كه قدرت تغييره انجق خالق طبيعته مخصوصدر.

مسائل بسيطه‌دن اولان بو كيفيت، حريت بشريه‌يى امحا ايتمك فكر وتشبثنده بولنان قلوب قاسيه اربابنجه‌ده مجهول اولمامق لازم كلير.

نه فائده كه منافع خسيسه، عيون انتباهى ژنكدار ايتديكى اشخاصه نقطهٔ حقيقتى كوسترميور..

شبهه يوق كه هر ليل مظلم ظلامك برده صبح تابدارى واردر. اما — زنجير اسر ايچنده ايكله‌يه‌رك — انجم شمار انتظار اولانلر، بو صبح سلامته ملاقى اوله‌مزلر.

تمنيات ذليلانه، تشبثات مردانه درجه‌سنده تحصيل مطلب ايتسيدى — مظهر تكريم كريم اولان — انسانلر عموماً حال ذلتده قالير، انسانيت، بهيميتك زير پاى تحقيرنده نابود اولوردى.

خصائص عاليهٔ انسانيه، محافظهٔ حريتله اعتلا ايدر. انسلاب حريت، او خصائص عاليه‌يى حضيض ذل ومسكنته ايندير.

برحالده كه — لمعهٔ نور الهى اولان — عقل وفكر سايه‌سنده كرهٔ زمين اوزرنده كيف مايشاء اجراى احكام ايدن انسانلر، حريت شخصيه‌نك انسلابيله برابر اك حقير بر قرنجه‌يه منقاد اولور.

منافع خسيسهٔ دنيويه، زنجير اسرى — حسيات شريفه‌دن خالى ياخود حسيات سخيفه ايله مالى اولان — رؤس منحوسه‌يه بالاختيار تعليق ايتديرر.

فقط بوتعليق دهشت انكيزك توليد ايتديكي ضرر وخطر، او شخص عقيم المقالك نفسنه منحصر قالماز، برعلت ساريه كبي اشخاص سائره‌يه‌ده سرايت ايدركه اطباء اخلاقك اك زياده احتراز ايتديكي علت مهلكه بودر . . .

زيرا ذليلك كوستردیكي اطوار طرارانه، درعقب ازاله ايدلمزسه — اسرك ولد طبيعيسي اولان — ذلت، بتون افراد ملتي قبضهٔ تسخيره آلير، بالآخره اوملتك صحيفهٔ عالمده يالكز برنام مشئومي قالير .

ذلتدن وقايهٔ نفس ايده‌بيلن سائر افراد ملت،

« بيچاره وطن شو امّ امّت »
« اولادينه ايلمزمي لعنت »
« هم عرضنه ايتديلر تعرض »
« هم جانه قيديلر نهايت »

مألنه‌جان ويرن جانيلرك اوضاع، وضيعانه‌سنه بركناردن نكران، مسكينانه لاحول كويان اولمقله نفسني نجهٔ عقاب عقابدن تخليص ايده‌من .

چونكه ظالمه رضا ظلم اولديغي كبي ذلتي منع ايتمه‌مكده ذلتدر .

يد واحده — حق وعدله نه‌قدر متشبث اولورسه اولسون — حريت عامه‌يي تأمين ايده‌بيلمك اقتدارندن محرومدر .

امور ناس، نه‌زمان يد واحده‌يه انحصار ايدرسه اوآنده همان حريت، الدن كيدر . يرينه بوم اسر وذلت كلير .

هماى حريتك محافظه‌سي انجق برشرط ايله قابلدركه اوده ادارهٔ مشروطه‌در .

مشروطيتك ادامه‌سي‌ده — هرشيدن اوّل — جهلك بيخنه سيخ صاپلايه‌رق او دشمن انسانيتك وجودني امحا، معارف ومكارم اخلاقي احيا ايتمكه متوقفدر .

بومقصد معززك حصولي — بوقاريده بحث ايتديكم — تمنيات ذليلانه ايله ممكن دكلدر، مولّد حريت اولان مكارم اخلاقك انتاج ايتديكي تشبثات مردانه‌يه محتاجدر.

محاسن اخلاق، غذاى حيات حكمنده‌در . هيچ برفرد، هيچ برملت غذاسز ياشايه‌ماز .

زيرا بزم مايهٔ حياتمز — روح الاخلاق اولان — دينمزدر . ديندن تباعدمز، حياتدن تباعدمزي ايجاب ايدر .

حريت‌ده بزه انجق دين سايه‌سنده عرض ديدار ايدر . چونكه حريت حقيقيه، اسلاميتدن عبارتدر .

بنابرين دينك امر ايتديكي ادارهٔ مشروطه‌نك ادامه‌سي، دينك اوامرينه اتباع تام ايله مشروطدر .

(والعاقبة للمتقين) . ابن‌الامين

محمود كمال

محمود كمال‌الدين بك افنديك كچن هفته‌كي مقاله‌لرنده واقع اولان ترتيب سهولرندن طولايي دفعه ثانيه‌ده بيان اعتذار ايلرز

مقالهٔ مخصوصه

[عرفاى نقشبنديه‌دن كلامى دركاهى پوست نشيني اربلي شيخ اسعد افندى حضرتلرى طرفندن ارسال بيورلمشدر]

شوصره‌ده خزانهٔ خيالي اشغال ايلين معروضات فقيرانه‌مك سامعهٔ اعتبار، وصولي ومطالعات حقيرانه‌مك انظار دقته حلولي ايچون رجال دولت واعاظم ملتك مساعدهٔ نوازشكارانه‌لريني معاملهٔ حميتمندانه‌لريني ديلرم: غنچهٔ آمالمي كولديره‌جك برنسيم سحرى‌يه انتظار ايدرم . جناب حق جل وعلا حضرتلرى هدايت احسان بيورسون عامهٔ انام وكافهٔ اسلامك معلومي اولديغي اوزره مدت مديده وسنين عديده‌دنبري دوراستبدادك برملت مرحومه‌يه ، بواُمت محترمه‌يه كوسترمش اولديغي چهرهٔ منحوس مظالمي واوكا بوس‌بلانك، او مقده بولنديغي ضربات ناهنكامي برر برر شرح وبيان ايلمك قال وقالمك دائرهٔ امكاني خارجنده بولنمقده‌در ممالك محروسه‌نك همان هرجهتني تلويث ايلين اشقياى متغلبه‌نك تهاجمي ومشهود باصرهٔ تأسف اولان امواج فتنه وفسادك تلاطمي و

على الخصوص اسباب غير مشروعه ايله استحصال مأموريت ايدن برطاقم رجال حكومت ايچنده معاملهٔ جاريه حكمنى آلمش اولان ارتكاب وارتشانك تكثرى تبعهٔ صادقه‌نك امنيت واسايشنى اخلال واسباب استراحتلرينى كلياً اضمحلاله سببيت ويرمش اولدقلرى كبى اموال اميريه‌يى دخى سوء استعماله اوغراتارق خزينهٔ جليلهٔ بيت المالك مضايقه‌سنى ونظام وانتظامك مدار تأمينى بولنان مصارف مبرمه‌يه قارشى عدم كفايه‌سنى انتاج ايلمش ايدى. لسان حال ايله « اعوذ برب الفلق من شر ما خلق » سويليان يك چوق وافق استرحاملرندن بر شمس عدالتك طلوعنى بكليانلرك حسابى يوق ايدى.

جناب حق وفياض مطلق حضرتلرينه هزاران حمد وثنالر اولسون كه (الجنة تحت ظلال السيوف) حديث شريفنه ماصدق اولان احراران امت وطرفداران حريتك اثار بسالت وحميتلرينى وسيله ايدرك تبعهٔ صادقهٔ عثمانيه وملت معظمهٔ اسلاميه‌يى اعلان عدالت واعلاى لواى حريتله مقرون احسان ومديون وجيبهٔ شكران ايلدى. (وشاورهم فى الامر) آيت جليله‌سنه توفيقاً مبعوثان واعياندن عبارت بر مجلسك تشكيلنه امكان ويردى. زمان سابقك صدماتى آلتنده ازيلن زدور استبدادك زور بازو وسيله بوزيلن ضعفانك بو كون عيدا كبريدر ديسه‌م بجادر. فرياد مظلومانه‌لرينى اسماع ايچون بر زمان مساعد ادراك ايلديلر دعواسنده بولنسه‌م روادر. لله الحمد علايم سعادت وبشائر سلامت استقباللرينى تبشير ومقدمات موفقيت قلب حريتلرينى تسرير ايتمكده بولونيور.

عموم اهالى طرفندن حائز اهميت واعتماد اولان وبتون اولاد وطنك حقوق متنوعه‌سى مساعىٔ حميتمندانه‌لرينه توديع اولنان بو ايكى هيئت محترمه‌دن اميد ايدرز كه عون وعنايت حضرت بارى ياور وامداد روحانىٔ جناب رسالتپناهى برابر اولديغى حالده خلوص نيت وكمال جديتله دفع مفاسد وجلب مصالح كبى ايكى امر مهمك مذاكراتنه بسمله‌خوان اوله‌رق دولت عليه خزينهٔ ماليهٔ عثمانيه‌نك منبع ثروت وقدرتى ديمك اولان رعايا وزير دستانى وممالك محروسه‌نك هر جهتنده گريبان چاك تعرض اولان برخيلى مظلومانى گروه متغلبه‌نك پنجهٔ تجاوزلرندن تخلصلرينى دوشونورلر. جداً فعال وتجربةً صداقتشعار اولان مأمورلرك تعيين بيورملرينى وعمران ملك ملته اهم والزم اولان اشقياى مذكوره‌نك تحصنگاه خباثتلرندن تبعيد ايله منع شقاوتلرينى تأمين ايده‌جك اسبابه توسل بر له قلوب موحدينى تسرير وخرابه زاره‌دونن دائرهٔ استراحتلرينى تعميره مسارعت بيوررلر. ومن الله التوفيق.

ذاتاً بو ملك وملتك قانون عدالت دائره‌سنده اداره ايدلمسى وممالك عثمانيه‌نك هر جهتنده اسباب امنيت واسايشك استكمال اولنمسى مقصد خير مرصدينه بتنبدركه كوريورز حكومت سنيه‌مز هر درلو اسبابه توسل ايتمكده وصفات ممدوحه‌يى حائز رجال ملكيه وعلميه وسيفيه وقلميه‌يى تدارك اغورنده برخيلى مكتبلره صرف گنجينهٔ همت ايلمكده بولونيور. شو قدر كه بر دولت وملتك سعادت وسلامتى وبر ملكك حالاً واستقبالاً محافظهٔ عمرانى انتاج ايليان اجراى عدالت والتزام عفت واستقامت كبى اوصاف جميلهٔ معنويه‌يى تعليم ايليه‌جك مكتبلرمز نقصاندر. بو نقصان كلمه‌سى اوچ صورتله تفسير اولنه‌بيلير. اولاً بويله بر مكتبمز اساساً يوقدر ديمكدر. ثانياً مكتب واردر اما معلمى يوقدر. ثالثاً معلميده واردر لكن طلبه افنديلرك رغبتى يوقدر. مع مافيه « لا يكلف الله نفساً الا وسعها » آيت جليله‌سنه نظراً جناب حق طرفندن مطلوب اولان اوصاف حميده‌يى تعليم ايچون هر زمان ومكانده بر معلمك وجودى امكان وبلكه وجوب تحتنده بولنمق اقتضا ايديور. اولياى عظام وعلماى ذوى الاحترام افنديلرمز تربيهٔ نفسى ايله كمالات بشريه‌يه ارتقا واخلاق پسنديده‌نك ذروهٔ بلندينه اعتلا ايچون بر معلم ارزوسنده بولنان اصحاب وجدانه « وكونوا مع الصادقين » فرمان جليلى جناب واجب التبجيلى قرائت وادعاى عبوديتلرنده

صادق واوصاف جمیله‌لری شرع شریف وسنن منیفه‌یه موافق بولنان ذوات ایله مصاحبه‌یی ارائه بیورمشلردر واقعا « الطبیعة سارقة والمجاورة مؤثرة » قضیهٔ کلیه‌سی دخی بومدعایی مؤیددر . دین ودیانتمزك فضائل ذاتیه واحکام جلیلهٔ شریعتمزك کمالات مادیه ومعنویه‌سی بتون اقوام متمدنه‌نك تحت تصدیقنده بولندیغی جای اشتباه دکلدر .

حبل المتین شریعته صاریلان وحصن الحصین عدالته دخالت ایلیان بر قوم آجی آجی تجربه‌لره معروض اولمیه‌جقلری کبی تأییدات رحمانی وتجلیات سبحانی ایله مظهر شان وشرف اوله‌جقلری بدیهیدر .

قال تبارك وتعالی « ان تنصرالله ینصرکم » شعر :

دین ایله حاصل ایکن نصرت اصحاب امور
مجرمك مظهر توفیق اوله‌جقمی عملی
نور طاعت ایله تزیین صفات ایتملیدر
دولت وملته خدمت اولور سه املی

شونیده علاوهٔ معروضات ایدرمکه نوع بشری مستعد اولدیغی کمالاته ایصال ایچون بوندن اون اوچ عصر مقدم طلوعیله بتون مکوناتی شعشعه نثار فیوضات ایلیان شمس شموس جهان حبیب خدا نبیٔ ذیشان علیه صلوات الرحمن افندمز حضرتلرینك تبلیغ بیوردقلری اوامر الهیه وسنن سنیهٔ مرضیه‌لرینه اتباع ایدن اصحاب کرام وتابعین ذوی الاحترام افندیلرمزك پك آز مدت ایچنده نصل ترقی وتعالی ایتدکلری وکرهٔ ارضك هرطرفنی انوار عدالتله تنویر ایده‌رك شرقدن غربه نقدر ملل واقوام وارایسه جمله‌سنه حاکم اولدقلری وبتون دنیایی سطوت وشوکتلری اوکنده لرزان ایلدکلری معلوم ایکن حیفا که بالآخره اوبارقهٔ ترقی یرینه برتدنی واضحك اوصعود سریعك مقامنه برهبوط هائلك قیامنه علت نه اولدیغی تفکر اولنه‌میور . اولنسه بیله بوبابده کی حکمت وعلت تمامیله تعیین کمالیله تبیین ایدیله‌میور . افسوس که بوعلت مهلکه‌دن توقی برحکمت منجیه‌یه ترقی ایچون اسباب لازمه‌یه تشبث کوریله‌میور . صحایف تاریخیه‌یی مطالعه ایدنلر وباخصوص « ظهرالفساد فی البر والبحر بما کسبت ایدی الناس » آیت جلیله‌سنده‌کی حکمت باهره‌یه واقف اولنلر اسباب ترقینك کافه‌سنی اتباع سنن سنیه‌یه والتزام شریعت غرای احمدیه‌یه وابسته بولندیغنی اعتراف ایده‌جکلرنده اشتباه ایلمم . جناب حق جل وعلا حضرتلرندن استرحام ایدرم که بو ور جدیدی جهان اسلامیانه برعید سعید ایلسون . بو یکی هیئت ترمه‌نك مساعیٔ مشکوره‌لرینی علوم باهرهٔ اسلامیه‌یه توفیقاً شایان تحمیل وتمجید بیورسون .

محمد اسعد

ندای اهل اسلام

انقلاب مسعود اخیرمز اوزرینه هرطرفده اسلاملر اسویمش ، سربستجه هرکس دینی ، دنیوی سوزلرینی چکینمه‌یه‌رك سویلیه‌جکلرینی ملاحظه ایله طریق استقامته دوغری کیدیله‌جکنی امید ایتمش وصنوف مختلفه جانبلرندن ایدیلن تشبثات وخطب وافادات‌ده بوامیدی تأیید ایلمش ایدی .

اسلاملرك سروری . برکره مشاورتك اصول دیندن اولمسنه . وبعده هرکس کیفی کبی ایش یاپامیوب عمومك ، معین وظیفه‌یی جداً وبحق ایفا ایده‌جکلرینی اعتقاد وحکومت سلیه‌نك دینی دین اسلام اولدیغندن قانون اساسیده مصرح بولنمسیله احکام شرعیه ودینیه‌نك موقع اجرایه وضعنه اعتماد اولنمسنه مبنی ایدی . علماء دین دخی طرف طرف اهل اسلامه نصایح ووصایای لازمه‌ده بولونه‌رق افراد اسلامیه‌یی اصول مشروطیته وقانون اساسی‌یه ربطه چالیشدقلری هپ بوفکرلره مستند ایدی .

وا اسفا که امیدلر بعض جهتدن بوشه چیقیور .

مله اهل اسلامك امور شرعيه ودينيه حقنده كی انتظار ايتدكلری شيلردن هيچ برشئ كوروله‌ميور .

امور دينيه‌يی محافظه واجرايه ، تبليغ واعلانه مأمور اولان علماء دينك ومأمورين شرعيه‌نك سكوتلرينه مانع قالمامشدر . شرع شريف محمدی‌يه مخالف هرشيی علناً سويلمك ايچون هيچ برطرفدن ممانعت كوره‌ميه‌جكلردر . فقط صنوف اهالی‌يه احالهٔ نظردن مقدم علما صنفنه وطلبهٔ علومه برنظر ناصحانه عطف ايتملرينی الزم كوريبورم شويله كه : مدارس واماكن علميه‌ده ساكن طلبهٔ علومك اخلاقی تدقيق وكنديلرينه براصول حركت وضع وتأسيس ايدلملی . جوامع ومدارس علميه‌ده بولونه‌جقلره ياقيشميان حالاره نهايت ويرلملی . مثلا وضوء ، غسل صلات ، طهارت ، جماعت خصوصلرينه اعتنا ايله برابر كرك مدرس وكرك طلبهٔ علومك وبلكه بالجمله اسلاملرك قهوه‌لرده قمار ، اسقامبل وسائر لعبيات ممنوعه ايله اشتغاللرينه سكوت ايدلمه‌ملی . درسه دوام ايتميانلر . مدرسه‌ده براقاماملی .

جوامع شريفه‌ده دوام ايتمكده اولان بعض كراهت وبدعتلرك منعی ايچون مرجعنه افادهٔ مرام اولونمالی . مثلا نمازده اك زياده لازم حضوری منع ايدن مؤذنلرك هردرلو هوادن ومقاماتدن اوله‌رق آمين صدالری ، خطبه اثناسنده ترضيه وسائر بدعتلری . وچوجقلرك اويناملری قادينلرك جوامع شريفه‌ده طوپلانمالری . مسلمانلرجه خوش كوريله‌جك شيلردن دكلدر . بونلر وامثالی شيلر علما جانبندن مقام مخصوصنه سويلنمكله اومقامدن اجراسی طلبنده اصرار كوسترمك وجيبهٔ علميه واسلاميه‌دندر .

فساد اخلاقك ايلريله‌مه‌سی ايچون هروقت كوز يومولارق نه‌ياپالم آخرزمان ديه معناسز سوزلرله سكوتمی ايديله‌جك ؟ يوقسه برمرضك دفع وازاله‌سی ايچون دوقتور علاجی‌اراديغی كبی اسباب ووسائلنه‌می مراجعت اولنه‌جقدر ؟ شبهه‌سز عالم اسباب وامكانده بشر ايچون هرشيئك سببی تحری وتعقيب ايدلمك وظيفه‌در .

طلبهٔ علومك تحصيللرينی تنظيم واصلاح ايچون باشلوجه اسبابدن بری اوقافك ماوضع لهنه صرفی ماده‌سيدر . اكر اصحاب خيراتك وقفلری برحسن صورتده اداره اولنور ، مصرفه بوغولمازسه فقرا وطلبه‌نك ، علما وعجزه‌نك ضرورتلری مندفع اوله‌جقدر . بوكاده مقام مشيختدن برتشبث ايستر .

استبدادله محو اولمش اولان امتحانك يكيدن ميدان ترقی‌يه چيقمسی حقيقةً شايان تشكردر ؛ انجق بوقدرله اكتفا اولنه‌ماز . چونكه يالكز امتحانه تشويق اصلاح خصوصنده كافی دكلدر . بلكه نتايج اعتباريله‌ده برمشوق وسائق تهيئه‌سنه صرف همت ايجاب ايدر .

بودخی رؤسای علميه‌يه عائد اولمغله البته انلر طرفلرندن دوشونيله‌جكدر .

عموماً اهل اسلامك خليفه‌سی بولنان پادشاهمزك شيخ الاسلامی دخی كافه‌سنك شيخ الاسلاميدر . بوصورتله مرجع عمومی اولديغنی بيلن شيخ الاسلام حضرتلرندن مسلمانلر ؛ احكام شرعيه‌نك وقايه واجراسنه تشبث واوامر بكله‌يورلر . البته حقلری واردر . قوهٔ اجرائيه‌دندر ضابطه كندی حكمنی اجراده تردد كوسترمز .

روم ايلی واناطولی ولايتلرنده برچوق محللرده قحط وغلا وسفالت وضرورتدن طبيعی خبردار اولمشلردر . اهالينك نه فكرده ونه حركتده اولدقلرينی بيليرلر . كوندن كونه توسع ايتمكده اولان فساد اخلاقك دكل اسلاميته جمعيت بشريه‌يه‌ده ضرر ايراث ايتديكنی تقدير ايدرلر . شو حالده اسلاملرك اركان ديندن اولان بش وقت نمازلرينه ، طهارت وحلال تجارتلرينه ، مسكرات ولعبياتدن منع اولنملرينه زنا ، لواطه ، كوچه‌ك اويناتمق بيهوده يره پاره صرفيله سفاهته دوام ايتمك كبی حالاته ميدان ويرلمه‌مسنه دائر مجددا امرنامهٔ مشيختپناهی تصدير وتعميم بيورلسه بونده نه مضرت واردر ؟ حريت ، اصول مشروطيت احكام اسلاميه‌يی كوكندن قوپارمشميدر ؟

بالعكس حريتمز احكام شرعيه و آداب مليه ايله مقيد ومشروطيتمز مشروطيت مشروعه‌در .

قطعياً شهوت بهيميه‌يى تحريك ايدر برصورتده اجرا ايدلمكده اولوب مكتب ادب ديه بتون غزته‌لرك باغيرمقده اولدقلرى تياترولرك حال حاضرلرى افساد اخلاقدن بشقه برشى اولمديغنى هركس بيليركن شرعاً برشى دينلميور . اوراية كيدن مسلمانلره مساعده كوستريليور . مكتبليلر طرفلرندن دائما تياتروكبى اويونلرله اعانه تشكيلنه قيام ايديليور بونلر خلقى اويونه تشويق ايديور واويونلرى برصنعت مقبوله اولديغنه قائل اولديغمزى كوستريور . اعانه جمع اولوناجقسه هرحالده اويونسز اولملى . اويونلرك مسلمانلرجه بادئ خسران اولديغى دائما اعلان ايدلمك اقتضا ايدر .

تدريجاً طشره‌لره سرايت ايدن اسباب فساد اخلاق بورادن تميزله‌نمك وبورادن چارهٔ ازاله‌سنه توسل اولونمق لازمدر هله قادينلرك تياترولرى قطعياً جائز اولاماز نه چاره كه بوكا بيله اغماض عين ايديليور .

يوقارووده سويلديكم كبى اسلاملر اوزرنده احكام شرعيه‌نك اجراسى آداب دينيه‌نك محافظه‌سى مقام مشيخته عائددر بونده سياست خارجيه وملل اجنبيه‌يه تعلق ايدن برشى يوقدر . واقعا هركسك شخصى تعرضدن مصوندر . اما ديانت وشريعت قيدندن مسلمانلر چيقماديلر وچيقمق دخى ايسته‌مزلر احكام اسلاميه‌يه رعايت شرطيله بركيمسه‌يه برشى دينله‌مز .

اى شيخ الاسلام حضرتلرى مسلمانلرك اخلاق وآدابنى محافظه‌يه همت ايديكز زيرا وظيفه‌كزدر . ايتمزسه‌كز آخرتده مسئولسكز ايده‌ميه‌جك ايسه‌كز او مقامى ايده‌بيله‌جك برذاته ترك ايديكز . آياقلرى باشلرى چيلاق لباس وطعامى مفقود ، سفالت وضرورتدن درجهٔ نهايه‌يه واران ملت اسلاميه‌نك وبورجندن بشقه برحالى كوروله‌مين خزينهٔ دولتك هرآى بيكلرله ليرا - لرينى آلانلرى كوريورسكز بونيده شمدى‌يه قدر سكوتله كچشديرديكز شمديده ملت مجلسى وارديه‌جكسكز ؟ احكام شرعيه خوف الهى موقعنده بشقه برسبب آرانيرمى ؟ يغماكرلكله ملت ودولتك محو اولور درجه‌يه كلسه‌نه قدر سكوتكز جائز دكلدر . شيخ الاسلام اولمغله نبى ذيشان واصحاب كزين واسلاف كرام افنديلرمزه تبعيتكز لازمدر . انلرك احوالندن برحال كوستره‌مه‌كز مأمول وكرهٔ ارضده وممالك محروسه‌ده‌كى اسلاملردن مسئول ايكن نه‌دن دوشونمديكز حالاده دوشونميورسكز متعدد اغالر ، اوشاقلر ، قوناقلر ، عربه‌لر ، كاشانه‌لرله ذوق وصفا ايده‌جك زمان دكلدر . ماليه‌دن آلنان اوصارى ليرالر ملتك قلبلرينك قانندن متحول صارى ايرينددر . دوشونيك ، دوشونيك! مقامات عاليه‌يه مأمورين شرعيه‌يه سفاهتى ترك ايتديرمزسه‌ك بش اون اوشاق اون بش يكرمى جاريه ، چالغجى معاشلرينه كافى معاش ويرمكله اوغراشيرسه‌ق مأمورين ملكيه‌يه نه ديه بيليرز . اهاليمز ، احكام شرعيه‌نك هانكيسنك اجراسندن امين اولورلر ؟ بوكيديشله نه خزينه‌يه ونه ملت اسلاميه‌يه خدمت كورليور . آخرتى ، عذاب الهى‌يى ، ملتمزك حال پرملالنى ملاحظه ايديكز ، موقعكزدن اهل اسلامه قارشو شفقت ومرحمتله فعلاً آداب شرعيه‌نك محافظه‌سنى كوستريكز سفاهته ، سوٴ اخلاقه نهايت ويرمله‌نك اسبابنى ميدانه قويمايه چاليشكز .

بروسه مبعوثى عمر فوزى

سبيل رشاد

—

ارباب ايقانه نهان دكلدركه : امور دينيه ودنيويه‌جه احكام شامله‌يى احتوا ايدن شريعت غراى اسلاميه سعادت بشريه‌يى بالغاً مابلغ كافلدر . انوار وجدان

بیرای اسلام طلعت نمای ظهور اولدیغی اثناده کائنات انسانیه‌ده باشدن باشا حکمران اولان ظلام جهل وعدواندن هانکی دیار آزاده قالمش ، هانکی جمعیت مدنیه — تأمین عدل و حضور قواعدینی — صرف کندی فکر واذعانی محصولی اوله‌رق تأسیس ایده‌بیلمش ایدی ، خالق متعال حضرتلرینك عباده اك عالی عطیهٔ مخصوصه‌سی اولان حریت فکر ووجدان قانونی جهانك هانکی جهتنده موجود ومرعی ایدی . تاریخك ضبط واراثه ایلدیکی حقایق درپیش ملاحظه ایدلنجه کوریلیرکه: علم ومعرفت ومحاسن اخلاق اساسلرینه مبتنی اولان دیانت جلیلهٔ اسلامیه ابتدای ظهور وانتشارنده دکل فقط شوکتلی قوتلی زمانلرنده ، حتی برطاقم ظلمه ومستبدینك بغیر حق تقلید قلادهٔ حکومت ایتدکلری هنکاملرده بیله حریت وجدانیه‌یه تجاوز تنزلندن متعالی بولنمشدر . حکومت اسلامیه‌نك زیر سایهٔ حمایتنده قالان اقوامدن هیچ برینك موجودیت دینیه وملیه‌لرینه ذرة ماتعرض ایدلمامش بالعکس داخل دائرهٔ ذمیت اولانلر ، عموماً مؤمنیك ذمیتلرینه کچه‌رك انلرك حمایت وصیانت مشفقانه‌لرینه مظهر اولمشلردر. حضرت فاروق اعظم رضی الله عنه افندمزك غالبیت ومظفریت کامله ایله برابر اودرجه داد کسترانه ، حق پرورانه برصورتده قدسه شرف بخش دخول اولملری کبی برواقعهٔ جلیله‌یی تاریخ عالم — امم واقوام سابقه ولاحقه‌دن هیچ بری نامنه — هنوز زیور صحیفهٔ شئون ایده‌مدن بته بالفرض انکیزیسیون مظالمی درجه‌سنده فجایع‌ده تاریخ اسلام صحائفنده هنوز جای قید بوله‌مدی . چونکه نظر اسلامده ظلم وشر او رتبه منفور ومنهیدرکه : دوست دشمن صفتیله یالکز انسانلره دکل حتی حیوانات غیر مفترسه‌یه قارشی بیله روا کوریله‌من . حتی کندی جنس وماهیتنجه ارائهٔ اثر حیات ایلیان اشجار ونباتك بیله سبب ولزوم اولمدقجه قلع وتخریبنه مساغ ویریله‌من . ظلم واذادن اجتناب امرنده قضیه بویله اولدیغی کبی محارسهٔ عدالت والتزام حقانیت خصوصنده‌ده یالکز تحت وصایت وولایتلرنده بولنان انسانلره دکل حتی حیواناته قارشی برچوق وظائف واردر . حضر وسفرده حیوانات اهلیه ایچون نه یولده معامله اولنه‌جغی بونلرك حقوقی نه دن عبارت بولندیغی صورت مخصوصه‌ده تعیین وتصریح اولنمشدر . ایشته بومرتبه‌لره قدر محافظهٔ حقوقی آمر ومروج اولان بردین عالی احکام جلیله‌سی البته تماماً وابدیاً تأمین سعادت بشریه‌یی کافلدر . هنر ، او احکام عالیه‌یی جان ودلدن تیقن ایله مطمئنانه ورضا جویانه تسلیم نفس ایتمکدر یوقسه دائرهٔ اطاعت وحرمتدن خروج ومهاجمهٔ نفس وهوایه موافقت ایله درکات سفلیته ولوج ایدن کمراهلرك نصیبی‌ده البته ذلت ومسکنتدر.

§

افاضل حکمای متأخریندن برذات بزرکوار « مسلمانلق حق یولنده قهرمانلقدر » قولنی ایراد بیوریور ایدی . فی‌الحقیقه شو قول مسلمانلغك خجسته برتعریفیدر . حق یولنده ، قهرمانلق میدانلرنده طولاشان ارباب ایمان بشقه‌لری طرفندن بشقه‌لر بنه ایقاع اولنان حقسزلقلره‌ده تحمل ایلیه‌من . ایجابنه کوره قولاً ، فعلاً ، حالاً متجاوزین حقی منعه چالیشیر ومظلومین ومغدورینه معاونت ایدر . امر بالمعروف ، نهی عن المنکر برفریضهٔ جلیله‌درکه : عموماً مؤمنین حال وقدرتجه آنی ایفایه مجبوردر . بوفریضهٔ شریفه اودرجه شامل الاحکامدرکه: حقیله تطبیقاتنه اهتمام ایدلمش ، هرکس کندی نفسندن بدأ ایله بنی نوعنی احاطه چالشمش اولسه سلامت وسعادت عمومیه درحال انجلا ایدر .

حیف صد حیف که : اساساً دشمن دین اولانلر شویله طورسون کویا غیرت دینیه سودالرینه دوشمش بر طاقم سربهوالر میدانه چیقه‌رق بیلیر بیلمز اقاویل واباطیل سرد وتعبیر معروف عامیانه‌سیله « قاش یاپه‌یم دیرایکن کوز چیقارمق » قبیلندن تائیرات سیئه ونتائج وخیمه ایقاع ایدیورلر . ولوحسن نیت موجود اولسه

بیله حیات وموجودیت ملیه‌یه تعلق ایدن مسائل مهمه‌ده خصوصیله هیجانلی صره‌لرده ایراد مقال ایده‌بیلمك ایچون هرحالده اومبحثده وقوف تام صاحبی اولمق ، تدقیقات واستقصاآت دورادورده بولنمق الزمدر . اثر جهل وغفلت ویامحصول ضلالت اولان قیل وقال ارباب نظر عندنده برماهیتی حائز اولماسه بیله هیئت عمومیه‌یه کوره ـ کوته‌نظران ایچون تأثیر وتأثردن خالی قاله‌مز . ایشته برحزب قلیل‌ده اولسه حتی اوچ‌بش کیمسه‌دن‌ده عبارت بولنسه تغلیط ذهنه ، تشویش فکره سبب اولانلر، خلقی چیقماز وادیلره سوقه چالیشانلر ـ ابلیس کبی ـ رحمت الهیه‌دن مهجور وهرصورتله منفوردر . استطراداً بیانه لزوم کوریرزکه سوزلرمز برشخص معین ومقصوده معطوف دکلدر . لاعلی‌التعیین خونهٔ دین مبینه عائددر خذلهم‌الله . مابه‌الانتظام عالم که : حق وعدلدن بشقه برشی دکلدر . مسلمانلقده‌ده نخبهٔ امل ومقصد تأمین عدل وحقدر . اساساً امور وجدانیه‌دن اولان ایمان هرشخصك اختیار وقبولنه، قبول واختیار ایسه حصول یقین وقناعته متوقف بولنمسنه کوره مؤمنین ایچون احکام دینیه‌یی بکمالها استقبال وامر ونهیه علی‌قدرالاستطاعه تطبیق اقوال وافعال ضروریدر .

بناءً علیه بین‌المسلمین عدل وحقك تأمینی اویله‌یالکز بیك‌درلو تأثیرات وتأثراتیله ، عوارض وحادثات ایله تغیر وتبدله معروض بولنان حس والفت ایله دکل ، تغیر ناپذیر اولان اعتقاد دینی ایله مؤیددر. حالبوکه حسیات دینیه ـ متدین اولانلر ایچون ـ هردرلو عوارضدن منزه ودائما برنقطه‌یه متوجهدر . ایمان کامل اربابی یکدیکرینه سراً وضراده متوجه ، قلبلری بربرینه منکشفدر . جلب خیر ، دفع شر مسلمینك صفت کاشفهٔ حالیدر .

یابو ، بویله اولدیغی ، معالیٔ اسلامیه حقاً وصدقاً ظاهر ومتین بولندیغی حالده ساحهٔ فسیح ملك اسلامیده دونوب طولاشان ، اذهان وافکاری تخدیش ایدن ظلمات شروشور ، نره‌دن ظهور ایدییور !

شبهه اولنمامليدركه بوشأمتك سبب اصلیسی اوته‌دنبری اسلام آره‌سنه فرجه‌یاب دخول اولان نفاقدر . دها صدر اولده بیله کندیلرینی کوسترن منافقین عصراً بعدعصر تبدیل شکل وقیافتله بین‌المسلمین القای فسق وفساددن کیری طورمیه‌رق روی زمینده ابلیسه نائب مناب اولان منافقلر اك اول مؤمنینی تفرقه‌یه دوشوردکدن‌صکره هرفرقه‌ده انواع تلبیسات مهینانه ایله اساس ایمانه ضعف وخلل ایراث ودینه ومذهبه دکل حتی عقل وتدبیره حتی حضور وراحته صیغماز بدعتلر احداث ایتدیلر . قوهٔ شهویه اودرجه غلیان ، غفلت اورتبه سریان ایلدیکه موهوم موجود ، موجود موهوم مقامنه کچدی . خوف خدا اندیشه‌سی زائل ، مال وجاه احتراصاتی حاصل اولدی. کلمهٔ حق ایرادی نشانهٔ حماقت، کذب ودروغ ایجادی علامت درایت عد ایدلدی . ساخته‌وقارلق دیپلوماتلق ایله تأویل، اخلاقسزلق کبارلق ایله تفسیر اولندی . جهل ، کمال خواهشله توقیره ، دانش‌ده ینه اوخواهشله تحقیره لایق کورلدی . عرض وناموس هرصورتله پامال تعرض اولور . حق یولنده قهرمانلق ایده‌جك مسلمانلر کوریله‌مز برحاله کلدی . ذلت ومسکنت استیلا ، نیجه سفیها امور عباده تولی ایلدی . منهیات ، مندوبات یرینه کچدی. سنن وفرائضه مراعات ایدلمز اولدی . والحاصل تخمین وخیاله کلمز . نیجه بدعتلر شایع وقوت قلب وایمان ضایع اولدی .

ای، حال بوشکله کیرنجه ، انوار لایزال اسلامدن اعراض ایدیلنجه بالضروره خیبت وخسران تحقق ایتدی. ایشته بوکون واویلا اشتکا ایله آفاقی طولدیران حالات اوخسران وخیبتك نتائج ضروریه‌سندن بشقه برشی دکلدر .

§

هیئت اجتماعیه‌یی تشکیل ایدن افراد آره‌سنده مساوی ومناهینك کلیاً وقطعیاً ازاله‌سی قابل اوله‌ماسه بیله میال حسنات اولانلرك غلبه‌سی اوجمعیتك زوال

و بقاسی خصوصنده بر مقياس صحيحدر . برقوت مؤثره‌در . هانكی جمعيت ميانه‌سنده حسنات شايع ايسه او جمعيت افرادينك اكثريتله اخياردن، هانكی جمعيت ايچنده سيئات رواجكير ايسه افراد جمعيتك غالبيتله اشراردن عبارت بولنديغنه حكم اولنمق طبيعيدر . فطرت بشريه‌ده خيرده شرده استعداد بولنديغی ايچون انسانلرك عموماً خصيصهٔ ملكيتله متصف اوله‌جقلری، هر جمعيت حتی هر عائله آره‌سنده بيله فطرةً سيئاته منهمك ومستعد افراد بولنه‌جغی معلومدر . شوقدركه سيئات ومنهياتك بر عائله، بر جمعيت ميانده مجاهرةً شيوعی او جمعيتك سقوط وانحطاطی ايچون بر دليل كافيدر .

ديه‌بيليوروكه : الله‌ك بيلديكنی عبادندن گيزله‌مكده نه معنا واردر . مجاهر مساوی اولانلرك سائقهٔ جهل وغفلتله ايراد ايتدكلری شو قيلده كنديلری كبی سخيفدر، مردوددر . سيئاتی عباددن گيزله‌مكده پك چوق معنا واردر . بو معنانی ارباب اذهان وانصاف ادراك وتقديردن عاجز دكلدر. حدود شرعيه‌نك اقامه‌سی غفلته وجه خصوصی اوزره ثبوتنه متوقف اولمسنده‌كی دقائقدن غافل بولنان بو مجاهرين، هتك حرمت شرعيه كبی بر فضيحه‌نی ده ارتكاب ايتدكلرنی، هنوز سيئاتدن محترز بولنان هم جنسلرينی ده گريوهٔ هلاكه سوروكلدكلرنی بيله‌ميورلر . «مختوم القلب» اولان، صماخ دائمترينه كلمهٔ حق نفوذی قابل اوله‌ميان بو گروه مكروه بر جمعيت ايچون اك بيوك بر آفتدر. ايشته اقوام اسلاميه ايچنده‌ده بو قبيل مجاهرين و منافقينك تكثری، مربازانه اقوال وافعاله جرأتی نعوذ بالله تعالی ضعف وانحطاط آثارينك گوندن گونه توسعنه وسيله اولدی . صلابت دينيه اربابی هدف طعن و استهزا ايدلمكه باشلاندی . قضيه بر عكس ايديله‌رك صلاح حاله، ترقيات ملييه گويا شو غير تورا دينك مانع و حاجز اولدقلری ادعا ايدلمك درجه‌لرنده جرأتلره قالقيشلدی. شرواسی تحقيق بيلنمليدركه الام جهلی صورت قطعيه‌ده رد ايدر . بر مؤمن هر حالده پك چوق شی بيلمكه، دائما اوگرنمكه ، مادام الحياة چالشمغه مأموردر .

بناءً عليه برقاچ جاهلی اورته‌يه قويوب ، ايستدكلری كبی تصوير وتعريف ايدوبده مسلمانلغی بوندن استدلال ايلمك ، سكره‌ده او استدلاله كوره ترتيب قياساته قالقشمق ، نتيجه‌نی ده بوكا كوره استخراج ايتمك منافقانه بر عايش، مضلانه بر روشدر . نه‌چاره كه بالاده‌ده اشارت ايتديكمز اوزره بوكبی اقاويل آزچوق، تأثيردن خالی قالميور اساساً علوم دينيه‌دن بی بهره بولنانلر ، غربك فضائل انسانيه‌دن زياده هوسات نفسانيه‌يی تهزيز ايدن آلايشنی كورن ويا ايشيدوب آغزدن عاشق اولانلر اوزرنده اويولده كفتكولر اسلاميته قارشی قيدسزلغی استلزام ايديور . اسلاميتی مانع ترقی ظن وعد ايتمك بر بهتان عظيمدركه : اسلامه هيچ بر وقتده هيچ بر وجهله شين آور اوله‌ماز. ضلالت پيشكانی‌ده - حسب الانسانيه - تأسفله تلقی وهدايته مظهريتلرينی تمنی ايدر ايسه‌كده تلهفمز اك زياده - سائقهٔ جهل ايله اغوا آتنه قاپيله‌رق دها هيچ بر شی آكلايوب اوگرنمه‌دن - اسلامه بيگانه نظرلرله باقان شبانه عائددر .

مليتنی ، ديانتنی استخفافه قالقيشانلردن امت ايچون برخير بكله‌مك عبثدر .

نفسنه خيری اوليانلرك بشقه‌لرينه هيچ خيری اوله‌ماز «السعيد من اتعظ بغيره» تنبيه جليلی پيش ملاحظه‌دن هيچ بر آن دور طوتلماملیدر .

خلاصة الخلاصه : مسلمان نام وصفتنی طاقدينی حالده ، احكامنه رعايت ايتمدكدن بشقه - پك بيوك بر جرأت بو جهلانه ايله - اجتهاداته ، نفس وهواسنه اويمان مسائلده تنقيداته قدر حدنی تجاوز ايتمك مسلمانلغه صيغار احوالدن دكلدر .

مسلمانلر ايچون بوكبيلرك شر ومكيدتندن استعاذه لازمدر . نعوذ بالله من شرورهم ومن شرور انفسنا .

§

بز مسلمانلر ایچون هرزمانده خصوصیله شودور حریتده نفسمزدن بدأ ایله اصلاح حاله چالیشمق ، مجاهدهٔ کبری اولان نفس وهوا ایله اوغراشمق یگانه وظیفه‌در . اخلاقسز هیچ برقوم محافظهٔ موجودیت ایده‌مز . اخلاق ایسه دیانتله پایدار اولور . دیشه ، خوف خدایه استنادی اولمیان حمیتلر ، غیرتلر طلاش آلوی کبی بر پارلار برکچر . قوت ومتانتی حائز اوله‌ماز . انفعالات وتمایلات نفسانیه ایله رنکدن رنکه کیرر اعتماده شایان کوریله‌مز . اللهدن قورقمیانلردن قورقیلور . دیانت ، سالکلرینی معناً مادةً صیانت ایدر . خوف خدا اساس حکمتدرکه معالئ اخلاقی اکتسابه سائقدر .

اخلاقسزلرك ، دینسزلرك کرفتار اولدقلری سوء عواقب وخسرانی کوروب عبرت پذیر اولمق ، قدرت ومشیت الهیه‌یه متوکلانه تسلیم نفس ایله ، شریعت سنیهٔ محمدیه‌یه مستمندانه صارلمق ، منهاج مستقیم فوز وفلاحه کیرمکدر . شوامت مرحومه‌نك بوآنه قدر اوغرادیغی حالات ، تفاصیلیله تفکر ایدیلنجه ادامهٔ موجودیت ایده بیلمسی محضا معجزه قبیلندن اولدیغنی اعتراف ایدلمك لازم کلیر .

بولطفك منبعی ده رحمةٌ للعالمین صلی الله علیه وسلم افندمزدر . بوحقیقت باهره‌یی بیلوب آکلایوب اوسایهٔ کریمه التجا ایدنلر شبهه‌سزدارینده مظهر نجات اولور .

« قیام شرعله قائم بنای دولت ودین »
« کتابسز یشایان انقلابسز یشاماز »

حکمت وحقیقتی هروقت حکم وقوتنی کوسترمکده‌در . ایشته سبیل رشاد بودر . باقی : السلام علی من اتبع الهدی .

ابن الامین : احمد توفیق

مقالهٔ مخصوصه

غنچهٔ امید اقبالٔ آچیلوب مشام ترقی استقبالمز معطر اولمغه وشب یلدای استبداد واعتساف نهایته ایریشوب صباح فلاح مظفریت آچیلمغه یوز طوتدی . بوغنچهٔ امیدك آچیلوب بوی عطرنا کیله عالم مدنیتی مستفید ایتمسنه نسیم فیض وسیم اتفاقك سبب اولدیغنی اونوتمیه‌لم بوشب مظلم استبدادی نهایته ایرشدیروب شعاع خیره سازیله جهان انتظام وترقی‌یی مستفیض ایتمکه شمس معلای اتحادك باعث اولدیغنی فراموش ایتمیه‌لم .

لیالئ حرماندن قورتولدق امل دلفریب حریته نائل اولدق . فقط بزم بو حریته نائل اوله‌مز یکده اوجوز بر بها ایله حاصل اولمامشدر .

بوناثلیت جانمز مالمز وکمال جدیتله چالیشمامز وبر اتحاد ملی سایه‌سنده حاصل اوله‌بیلمشدر .

بو اتفاقی تشکیل ایچون هر نوع فدا کارلغی کوزه آلدیردق . حبسخانه‌لرده یاتدق ، آغلادق ، ایکله‌دك اشکنجه ایدلدك ، چوق زحمتلر چکدك ، نفی اولندق ، منفالرده سوروندك ، نفی اولونمیانلرده منفی اولانلردن دها ایی برحالده دکل ایدیلر چونکه هپمز .

بیت

یادست آویز محنتله کلور یاتحفهٔ غمله
اوصاندم حاصلی آمد شد لیل نهارمدن

بیتنی لسان حال ویا زبان مقال ایله سویلینلردن وینه

بیت

الا ایهاللیل الطویل الا انجلی
بصبح ومالاصباح منك بامثلی

یعنی

ای لیل آچیل آچیل صباح اول
سندن ایمی صباحی بلمم

دینلردن ایدك کیجه‌لر خوف وهراس کوندوزلر خشیت وتلاش ایچنده قالمش ایدك چونکه هرکس خفیه‌لرك ترصدی آلتنده اولوب بر ژورنال ایله اوجاغنه انجیر دکیله‌جکنی یك ایی بیلمش ایدی ، جناب الله لطف وعنایت ایدوب بزی بوکریوهٔ هلا کدن خلاص ایتدی ،

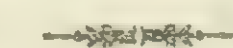
عدالت الهیه ظاهر اولدی . عزیز ذوانتقام اولان جناب حق ظالملردن انتقـام آلدی وقتیله عدالت ، مساوات ، اتفاق ، ملت ، وسائره‌دن عبارت اولان کلمات محترمه‌یی کورمکدن واشیتمکدن دردناك اولان ادانیلر شمدی باشلرنده طاشیورلر اما باطنـلری طوغرلمشمی اوراسنی الله بیلور بز شمدی انلرك سوابق احوالنـدن عبرت آله‌لم، آنلر کبی نفرت عمومی‌یه دوچار اولمیه‌لم. والده ایتمش اولدیغمز شو نعمت عظمایی ضایع ایتمیه‌لم . حکومت مستبده عدالت ومساواته رعایت ایتمدکدن بشقه بو لفظلری تلفظ ومعناسنی ایضاح وبیان ایدنلری بیله تجریم وتغریب وایجـابنه کوره تعذیب دخی ایدردی بوسببله آتش ظلم واعتساف شراره‌پاش اولدی.

عالم بتون فتنه وفسادك اوکنی آلمق وبوظلم واعتسافك کوکنی کسـمك ایچون عدالته وقانون شرعی محافظه‌یه اهتمام ایتمـك لازم کلورکن مع التـأسف بر ره نارفته‌یه سـلوك ایتدی . کتابلردن عدالت کلمـه‌سی قالدیرلدی ظلمك فنا اولدیغنی افاده ایدن رسـاله وکتابلر یاقیلدی هـله الائمة من قریش حدیث شریفنی حاوی اولان کتابلر کلخنلره آتیلدی اصحاب وجدان وارباب اذعان تحقیروتغریب اولندی. اشراف واهل ناموسدن اولوبده ظلم واعتسافه وحقارته دوچار اولمدق برفرد آفریده قالمدی بوخصوصـده الك فلاکت دیده اولانلر علما وطلبهٔ علوم ایدی . چونکه امر بالمعروف ونهی عن المنکر وظیفه‌سنی اکثر بونلر ایفا ایتمکله مکلفدر .

صاقلی بر پیلان ترتیبندن واز کچوب اعصار کثیره‌دن بری دار علوم اولان استانبولدن طلبهٔ علومی بوشالتمغه قرار ویردیلر . وایکی کون ظرفنده اون بیکه قریب طلبهٔ علوم معونه‌لره ارکاب اولنه‌رق نفی وتبعید اولنـه‌رق اوزره وابورلره کوندریلدی استـانبول سـوقاقلرندن قویون سـوریسی کبی فوج فوج منفایه کتمکده اولان طلبهٔ علومی کورن وارباب وجدان واصحاب ناموسدن بولنان استانبول اهالیسی برواویلادر قوپاردیلر . پنجره‌لرك جاملرینی قیروب فریاد ایتمکه باشـلادیلر . بواغلیانلرکده جانی تهلکه‌لیدی . خفیه‌لر پکده بوش دورمدیلر بوایکی کون ظرفنده طلبهٔ علومـك احوالنه آجیانلر وطلبهٔ علومـك نفی اولندقلرندن ناشی مکدر ودردناك اولانلر پك چوق اولدیغنی افاده ایتمش ایدیلر طلبهٔ علومك نفی وتبعیدنده ثبات اولنورسه عموم اهالئ ملت وکافهٔ افراد امت اغتشاش وشورش چیقاره‌جغنی ملاحظه ایتدیلر عثمانلی نام مبجلی آلتنده یاشـایان کافهٔ اهالینك علمایه وطلبهٔ علومه ظهیر اولدقلرینی آکلادیلر، صارصلدیلر ایشك نره‌یه واره‌جغنی دوشوندیلر توبه ایتمك لازم ایکن کویا طلبهٔ علوم برعصیان ایتمش کبی حقـلرنده برعفو عمومیدر اعـلان اولندی . چاره‌سز علمانك کوکنی کسمك ایچون بشقه درلو برپیلانه احتیاج وار ایدی ، همان موقع اجرایه وضع اولندی . طلبهٔ علومدن قرعه امتحانی قالدیرلدی مدرس اولمق ایچون اقتضا ایدن رؤس امتحـانلری آیاقده ایدیلیر اولدی خلاصـهٔ کلام خاطر وخیاله کلمین انتریقـه‌لر ترتیب اولندی . قابل دکل هیچ بری کارکر تأثیر اولمدی . چونکه (انانحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون) آیت جلیله‌سـنك مقتضـاسی اوزره جناب الله قرآن عظیم الشانك حامی وحافظیدر بناء علیه قرآنی حامل ومعانیسنی ونکت ومزایاسنی تعلیم وتدریس ایله مشغول اولان علماء دینی حفظ وحمایه ایتمه‌یی وعد بیورمشلردر . بونلرك امحاسـنه چالشمق بوآیت جلیله‌یه قارشـو تحدی ایتمکدر جناب اللهك حفظ ایتدیکنی محو ایتمك قابل اولماز کسکین برقلیجه طوقنان قلیجی کسه‌من کندیسی کسیلمش اولور . حکومت مستبده سیف مسلول الهی اولان شریعت قلیجنه طوقنه طوقنه کندیسنی محو ایتدی . بوانقـلاب کبیره سببیت ویردی بونك تفصیلاتی پك چوقدر یازمقله بیتمز . بوقدر سـویلمك شوسیف مسلول الهی‌یه دست تعدی‌یی اوزادن ادانیٔ ناسك احوال واطوارندن واوضاع خودسرانه‌لرندن وشریعت مطهره‌یه تجـاوزلرندن نه‌لر ظهور ایتدی ونه کبی حالاته دوچار

ا ولدقلرینی تصویر ایله نظر عبرته وضع ایچوندر . شمدی قورقالم غضب الهی‌یه کرفتـار وقهر خداوندکردکاره دوچار اولمقـدن حـذر ایدەلم مشروطیت اداره‌سی وحضرت پروردکارك قرآن کریمنده (ان الله یأمر بالعدل والاحسان وینهی عن الفحشاء والمنکر والبغی) آیت جلیله‌سیله بیان بیوردیغی عدالت ومسـاواتی محافظه‌یه چالیشـالم عدالت عوض غرضدن خالی یاپیلمش اولان برقانون ایله مملکتی اداره وافراد امتك جمـله‌سنی مواد قانونیه‌یی اجراده مسـاوی طوتمقله اولور . بویله قانون آنجق قانون الهی اولان احکام شرعیه‌در کتب فقهیه‌مزی مطالعه ایدنلرك معلومیدرکه مسـائل شرعیه پك دهشتلی صورتده براحاطه‌یه مالك اولوب کافهٔ ناسـك حقوقنی محافظه‌یه کافیلدر . نظر شرعیده من جهة الحقوق اسلام یهودی، خرستیان هیچ مسـاویدر احکم الحاکمینك حکمی البته غالبـدر . عرض ایتدیکم بونقطه آنجـق سیاست شرعیه جهتلریدرکه اهتمام اولنمدیغی صـورتده ومکروا ومکرالله والله خیرالماکرین.

علی نظمی

قوهٔ تشریعیه

علمای اعیاندن مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلری طرفندن بکن هفته وارد اولوب غزته‌مزك صحیفه‌لری باقلاندیغی زمانه مصادف اولدیغی جهتله درجی بوهفته‌کی نسخه‌مزه تأخر ایدن مکتوبدر :

بیـان‌الحق رسالهٔ نفیسه‌سـنك اون‌بش نومرولی نسخه‌سنده مصطفی صبری افندی حضرتلری طرفندن نشراولنان « ادب تحریر » عنوانلی مقاله‌ده هیئت اعیان مضبطهٔ جوابیه‌سنده استعمال اولنان « قوهٔ تشریعیه » تعبیرینه اعتراض ایدلمش وبوتعبیرك منحصراً شارع تعالی حقنده قوللانیلـه‌بیله‌جکی درمیـان اولنه‌رق غیری‌یه اسنادی خطای عظیم ، دینجه مبالاتسزلق عداولنمشدر .

بوبابده‌کی تدقیقات عاجزانه‌مزه کلنجه :

اولاً جناب حقه اسـناد اولنان « تشریع » دکل « شرع » در . « شرع لکم من الدین » حتی امام شافعی حضرتلرینك نقل اولنـان « من استحسن فقدشرع » عباره‌سنده‌کی « شرع » فعلی‌ده تخفیف راء ایله اوقونمق واجب واویله مضبوطدر . زیرا « اشراع وتشریع » یولی آچیق وواضح ایلمك معناسـنه‌در . یقال اشرع الطریق وشرعه اذابینه . « شرع » لفظی برقاچ معنایه کلیر ، فقط عرف شریعتده امرونهی ایله سلوك اولنه‌جق آیین وعادت وضـع ایتمك معنـاسـنده مستعملدر . یقال شرع لهم شرعاً من الباب الثالث اذاسن . معهذا « شارع » تعبیرینك جناب حقه اختصاصی یوقدر . بلکه قاموسده تصریح اولندیغی اوزره واضع شریعت اولان ذات اجل وعلایه صادق اولدیغی کبی حضرت پیغمبر ذیشانه ، حتی هر عالم ربانی‌یه ، معلم خیر اولان کیمسه‌یه اطلاقی جائزدر .

« تشریع » ی امام علی کرم الله وجهه افنـدمزده شـان الوهیتده متصور اولمیـان معناده استعمال ایله « اهون السقی التشریع » بیورمشلردر . امثال عرب جمله‌سـندن اولان بوکلامك مؤداسی ترجمهٔ قاموسـده مذکوردر .

ثانیاً هایدی فرض ایده‌لم که « تشریع » لفظی‌ده نقل طریقیله « شرع » معناسنده جائزالاستعمال اولسون، بوندن بشقه معناده استعمالی خطااولمق لازم کلمز . اوصاف وافعال الهیه‌نك برنده مستعمل اولان برلفظی بشقه معناده استعمال ممنوعمیدر ؟ ازجمله انشاءکلام وانشاءابنیه تعبیرلری طوغرودر . حالبوکه « انشاء » مرادف ایجاد اوله‌رق جناب باری‌یه اسـناد اولنور . قرآن کریمده « هوالذی انشاءلکم » « ثم انشاءناه » بیورلمشدر . بر کاتبه منشی اطلاق ایتمکله قیوددینیه وآداب شرعیه‌یه مخالفت کوسترمش اولمز . حتی ـ تکوین وایجاد معناسنه « خلق » خصائص ربانیه‌دن اولدیغی حالده ـ تقدیر

معناسنه « خلق » جناب باریننك غیریسنده قوللانیلیر .
فتبارك الله احسن الخالقین .

برلفظك جناب حقه اطلاق واسنادی باعث اختصاص اولمق ادعا اولنورسه بزه مؤمن اطلاقی صحیح اولمامق لازم کلیر . چونکه « الملك القدوس الخ » نظم جلیلی اسماء حسنایی تعداد صره‌سنده بو اسمی ده محتویدر . حالبوکه « مؤمن » لفظی برمعنای مناسب ایله جناب حقه ، دیکر معناجه قوللرینه اطلاق اولنور . علی حکیم عظیم متکبر اسملری ده بویله‌در .

بو حالده عین معنایه محمول اولمیان الفاظك خالق ایله مخلوق بیننده مشترك الاستعمال اوله بیلمسی قابل انکار دکلدر .

الحاصل ، ایضاحات آنفه‌یه نظراً ، جناب باری‌یه مختص اولان « تشریع » لفظی دکل بلکه « تأسیس ـ شریعت » در ووضع قانون معناسنه تشریع لفظی عباده نسبتده هیچ برمحذور دینی ویالغوی یوقدر

مناسترلی

اسماعیل حقی

جوابمز

کوریلیورکه مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلری اعیانه ومبعوثانه اسناد اولنان قوۀ تشریعیه تعبیرنده بربأس دینی اولمدیغنی اثبات خصوصنده تشریع کلمه‌سنك معنای لغویسندن استفاده‌یه چالیشیورلر ، کلمه طوغریدن طوغری‌یه معنای لغویدن اصطلاح قانونه نقل اولنمشدر . دیمك ایستیورلر .

فقط عاجزلری مصطلحات قانونیه میانه ادخال ایدیلن بوتعبیرك معنای شرعی ایله قطعیاً مناسبتدار اولمسی فکرنده بولنه‌رق بوجهتله تعبیر مذکور حقوق صلاحیت شرعیه‌یی تنظیره بکزر برسوء ایهامی متضمن بولنمق وترکی هرحالده شیمۀ تأدبه اوفق اولمق ادعاسنده مصرم.

اولا بوتعبیرك ، لغت کتابلرینك کوشۀ لسیانده قالان اومعنای لغویدن نقل ایدلمش اولمسی جداً شایان تردد اولمقله برابر اویله اولسه بیله نافلك بوکلمه‌یی انتخابنده کندیسنه رهبر اولان ، ولو معنای لغویدن اولمق اوزره شونقلی خاطرینه کتیرن شیئك معنای شرعی اولدیغنده شبهه ایتمیورم . حتی ذوق سلیمك قوۀ کاشفه‌سندن استمداد ایدرك تخمیناتیمی کمال اعتماد ایله شورالره قدر کوتورمك ایسته‌یورم که اسماعیل حقی افندی حضرتلرینك بیان بیوردقلری وجهله لغتده وضع شریعت معناسنه اوله‌رق منحصراً ثلاثیدن کلان (شرع) مصدرینك عین معنای مصدریده استعمالی بزم شیوۀ لسانمزه غیر مأنوس کلمه ایدی ناقل قانونی تشریع مصدری یرینه ثلاثی مصدرینی اخذ واستعمال ایده‌جکدی . لکن ، نه چاره که وضع شریعت ایلمك معناسنه دلالت ایدن کلمه عربجه‌ده (شرع) مصدرندن عبارت اولدیغی حالده لسانمزده (شرع ایتدی) تعبیرندن تأسیس شریعت ایتدی . معناسنی اکلامغه شیوه‌من مانع اولمش ، وبالعکس بومعنایی لغته موافق اولوب اولمدیغنی بیله دوشونمیه‌رك (تشریع)دن تفهیم ایتمك ایسته‌مشدر . [۱]

لسانمزك ایشته بویله بعض کلمه‌لر حقنده کی معامله‌سی ، نظاری غرابت آلوددر . (شرع)ك کویا برمصدر متعدی معناسنی افاده ایده‌بیله‌جکنه امنیت ایتمیوب تشریعی اویدوردیغیمز کبی (تنقید) مصدرینی قوللاندیغیمز معناده اصل طوغریسی اولان (نقد) مصدر ثلاثیسینی غیر کافی کوره‌رك (نقد ایتدی) دیه‌مه‌مشزده تفعیل بابندن برمصدر اویدرمشزکه بونلرده صرف شیوه ایجاباتندن باشقه برحکمت لسانیه ملاحظه ایتمك‌ده ممکندر.

لسانمزده استعمال ایدیله‌کلن تسریع ، تحکیم ، ترهین ، تلعین ، کلمه‌لری‌ده ایشته هپ بویله لغته غیر موافق مصادر

---

[۱] حتی تشریع کلمه‌سنك تأسیس شریعت معناسنه ترکجه‌مزده زبانزد وبلکه کتب کلامیه واصولیه‌ده براستعمال مولد اوله‌رق موجود اولمسی امام شافعینك قول مذکورینی تفعیل بابندن اوقویشه سبب اولمشدر.

موضوعه‌در .

شو تشریحات عاجزانه‌مه نظراً لسانمزده کی تشریع کلمه‌سنك حادهٔ تخاطبله تعیین اولنان معناسی وضع شریعت وياخود تأسيس شريعت معنالرينك اختصارندن باشقه برشی دکلدر . غریبدر که اسماعیل حقی افندی حضرتلری تأسیس شریعت تعبیرنده‌ده عین مخلص لغوی‌یی موجود اولدیغی حالده واضع قانون حقنده بونی چوق کوریور . تجویز ایتمیور ، لکن تشریعی تجویز ایدییور . حال بوکه واضع قانونه اسناد اولنان تشریع کلمه‌سی اوزرنده‌ده ادنی برتحلیل لسانی اجرا ایدلدکدن صکره تأسیس شریعت معناسی چیقمازمی ؟ « بو کلمه‌دن تاسیس شریعت دکل تأسیس قانون معناسی چیقار ، چونکه مطلوب اولان بومعنادر . » دیه‌جك اولورلرسه هر کلمه‌نك تعیین تحلیلنده جوهر حروفندن خارج برماده‌یی آرامق ایچون کندیلرنده نصل برحق تصور ایدییورلر ؟ دلالتده ایسه اراده شرط اولمدیغی معلومدر .

مثلا تاسیس کلمه‌سنی‌ده تحلیل وتفصیل ایتسه‌ك اساس وضع ایتمکمی میدانه چیقار . یوقسه باشقه برشی وضع ایتمکمی ؟

حاصل کلام تشریع کلمه‌سنك معنای قانونی‌یه نقلنده معنای لغویسی رهبر اولمامشدر . چونکه کلمه‌نك معنای لغویسنده ، شومعنای قانونی‌یه پك الویریشلی اولمق کبی برخصیصهٔ مناسبت ، برسائقهٔ نقل موجود اولمامقله برابر کلمه‌نك حدذاتنده — علی الخصوص لسانمزده — معنای لغویسیله معروفیتی وبویوزدن ساحهٔ استعمالده موجودیتی بیله یوقدرکه اصطلاح قانونی‌یه ایشته بومعنای لغویدن آلنمشدر دنیلمکه محل اولسون . برخیلی تتبعات لغویه‌دن صوکره خبردار اوله‌بیله‌جکمز شومعنای لغوی‌یه نظراً کلمه‌نك پارلمنتویه دکل‌ده طرق ومعابر اداره‌سنه مناسبت وعائدیتی تبادر ایدر . اویله‌ایسه معنای لغویسنك ، معنای قانونی‌یه مناسبت وحدذاتنده معلومیت اعتباریله شورا‌ده‌ده بولنمسنه مقابل معنای شرعی ایله معنای قانونی ارەسنده برمناسبت باهره بولندیغی کلمه‌نك اصطلاح قانونه نقلنده معنای شرعی خاطره کتیرلمش اولمامق وایکی اصطلاحی بربرینه بکزه‌تمك نیتندن تجرد ایدلمش اولمق احتمالی یوقدر . چونکه هرایکی اصطلاح ، موضوع وغایت جهتیله متجانس اولدیغندن لفظلر ارەسنده موجود اولان تقارب موضوعلر بیننده‌کی مجانست ومشابهتی تقویه ایتمکدن قورتیلاماز [۱] بانیکز ، اصطلاح شعراده‌ده تشریعك برمعناسی واردر : بیتی‌ایکی قافیه اوزرینه بنا ایتمك . لکن بومعنی ایله احکام وضع وتاسیس ایتمك معناسی آره‌سنده هیچ برمناسبت اولمدیغندن آره‌ده کوریلان مجانست لفظیه‌نك‌ده هیچ برحکم وتاثیری اوله‌ماز ؛ شعرانك اوتعبیری شرعك حقوق حاکمیتنه قارشو برتشبه ، برتقلید شائبه‌سنی ایهام ایتمز . فقط بحثمزده مسئله‌نك رنکی باشقه‌در . جناب حقك ، قوللری ایچون دستورالعمل اولمق اوزره عبادات ومعاملاتی حاوی احکامی وارکه اوكا احکام شرعیه دینلیور . صوکره قوللرده ینه دستور العمل اولمق اوزره برطاقم احکام وضع ایدییور ، وبواحکام موضوعهٔ بشریه‌یه ، اتباع قطعی وضروری اولمق اعتباریله کیتدکجه احکام منزله الهیه قدر اهمیت ویریلیور . شمدی بو احکامك واضعلرنده‌کی قوتی باشقه برنام ایله یاد ایتمك ممکن وبلکه بونك ایچون باشقه درلو الفاظ موجود ومستعمل ایکن اونلرله قناعت ایتمیه‌رك نام وعنوان جهتیله‌ده احکام منزلهٔ الهیه‌نك وضع وتاسیسنه بکزتمك ، مسلك ومعناده اولدیغی کبی اسمده‌ده عین ماخذ اشتقاقی تعقیب وتقلید ایتمك .. ایشته بوحال هر کسك صایغیسنه الویرمز ، هرحوصلهٔ احتیاطه صیغماز ؛ بونی تجویز ایدرکن ادنی بروقفهٔ تردده دوچار اولمامق ایچون

[۱] مبعوثانك عین زمانده قوهٔ اجتهادیه‌یه‌ مالکیتی کبی برتعبیر دها وارکه بونك قوهٔ تشریعیه دوبه‌سنده برتعدیری اولامعله برابر پارله‌منتولرك هانکی وادیٔ تقلیده یورودیکنی وقوهٔ تشریعیه تعبیرینك هانکی قوتی تلقیا اصطلاح قانونه آلندیغنی واضحا کوستریر

هر کس اسماعیل حقی افندی حضرتلرنده بولنان جسارت قابه مالك اوله ماز .

مؤمن اسماء حسنادن اولدیغی حالده بو لفظك عباده اطلاقی جائز اولدیغنی بحثمزده مثال اوله رق ایراد ایلمك کوزل بر قیاس مع الفارق نمونه سی عد اولنمغه سزادر . اولا عباده مؤمن اطلاقی منصوص ومأثور اولدیغندن کرك بونده بولنان کرك (فتبارك الله احسن الخالقین) نظم جلیلندن مستفاد اولان جواز اطلاق ، سماعه موقوف ومنحصر ومقدار ضرورتله متقدر اولدیغی واحسن الخالقین نظم جلیلی متشابهاتدن عد ایدنلر بیله بولندیغی کبی عباده مؤمن اطلاقندن رتبهٔ مقدسهٔ الهیه یه بر نوع تقلید وتشبه متصور دکلدر . لکن شارعك وظیفه سنه تعلق ایدن بر واديده نام وعنوان جهتیله ده فرصت تنظیری فوت ایتمك ایسته نیلمیورمش کبی داوراناق تام شریان تشبهه باصمق کبی تلقی اولنه بیلیر . بو خصوصده مثال یرینه کچه بیله جك بر وقعه ، بر حکایه نقل ایده یم . برقاچ سنه اول رجال علمیه دن بر ذات کندیسنه بر مهر قازدیرمش . اسمی شیخ الاسلام افندینك اسمنه موافق اولدیغی کبی یازینك نوعی ، استیفی ده شیخ الاسلامك مهرینه بکزه مش اولدیغندن بو مشابهت تصادفیه نك شیخ الاسلامی کوجندیرمك ، بر حس رقابته دوشورمك احتمالنی درپیش ملاحظه ایدرك مهرك یازیسی غایت کوزل وطبعه موافق دوشمش اولمسنه باقیه رق بالمجبوریه مهرك شکلنی تبدیله مجبوریت کورمشدر . ایشته بو ، بر صاینیدر ، وارد خاطر بر مسئله‌در . حال بو که بو آدم آچیقدن ، اوزاقدن ، طریق علمیه یه مناسبتی اولمیان ، شیخ الاسلاملق یولنده بولنمیان بری اولایدی البته بویله بر وسوسه یه دوشمك ایچون نفسنده لزوم حس ایتمزدی . مع مافیه شیخ الاسلام افندی کبی عاجز بر مخلوقی کوجندیرمنك ، حس استرقابه دوشورمنك حد ذاتنده بر اهمیتی اوله میه جغندن بو کا وسوسه دییورم . ایشته پارلمنتونك تشریعی ، رجالدن ، هم ده رجال علمیه دن برینك مهرنده شیخ الاسلامك مهرینه مشابهت کورونمك وشعرانك تشریعی یاخود بر صاحب ایمانه مؤمن دینلمسی مهر مذکوره اوزاقدن بر آدمك مهرینه بکزه مك قوه سنده اولور .

بر مثال دها ذکر ایده یم : اسماعیل حقی افندی حضرتلری عباده ، تقدیر معناسنجه خالق صفتی بیله اسناد اولنور دییور ، وآیت کریمه ایله استدلال ایدیور . فقط بو جواز اسنادی ، ذی روح صورتلرینی اعمال ایدنلر حقنده وارد اولان (ومن اظلم ممن ذهب یخلق کخلقی) حدیث شریفنده کی خالق تعبیرینك تضمین ایتدیکی مذمته ، تعریض جرأته مانع اوله بیلیورمی ؟ نه صفت خالقیتی تقلید ایدنلردن دها ظالم ، دها حدنا شناس کیم واردر ؟ بیوریلیور . ایشته عباده ولو باشقه معنی ایله خالقیت اسنادی جائز ایکن نیچون بو تعبیر ، بوراده واقع اولان جرأتکارلغك درجه سنی یك کوزل آکلاتیجی بر صیغهٔ عتاب تشکیل ایلدی . صورت یاپان ده حقیقةً قالقشمامشدی یا . انجق خالقیته نباتات وجمادات صورتلریله اکتفا ایده میه رك صناعتنی دها ایلری یه کوتورمش اولدیغی جهتله جناب حق بو فعلك ، بو حرکت ممنوعه نك ادنی ده کندیسی وضع وتسمیه بیوریورلر . بحثمزده ایسه بویله بر سؤالی متضمن اولان اسمی کندیمز وضع وتسمیه ایدرك جرأتمزی تضعیف ایتمش اولیورز .

شو معروضاتمك درین بر نظر دقت وبصیرتله تلقی اولنمسنی رجا ایدرم .

مصطفی صبری

ترجمهٔ خطبهٔ منیفهٔ حضرت رسالتپناهی

یار غار وفادار جناب صدیق صداقتشعار ایله برلکده مکهٔ مکرمه دن مدینهٔ طاهره یه نور بخش شرف وسعادت اولمش اولان رسول خدا علیه افضل التحایا افندمز حضرتلری اوتنجی سنهٔ هجریه لری ذی الحجه سنك طقوزنجی

جمعه كونى مناده صلاة فجرى ادا ايله طلوع شمسدن صكره حركت بيوروب اوكله‌دن اولجه يوزبيك نفوسى متجاوز موحدين حجاج ايله عرفاته داخل وشمس عالم آراى نبوتى مركز كاله واصل اولدى .

خطيب موضع عرفات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلرى اوكله وقتنده نحره يعنى مسجد ابراهيمك موقعنده طوروب احكام اساسيهٔ شرعيه‌يى مبين برخطبهٔ عالى ايراد بيورديلركه ترجمه‌سى تبركاً ذكر اولنور .

تحقيقاً حمدالله‌در . اللهه حمد ايده‌رز . استغفار ايده‌رز . توبه ايلرز . نفسلريمزك شرندن وسيئات اعمالمزدن آكا صيغنورز . اللهك هدايت ايتديكى كيمسه‌يى اضلال ايدن واضلال ايتديكنه هدايت ايلين بولنماز . شهادت ايدرم كه اللهدن بشقه الله يوقدر . بردر . كنديسنه شريك يوقدر . تحقيقاً محمد انك عبدى ورسوليدر .

عباد الله ! اللهه تقوى ايله سزه وصيت ايده‌رم . طاعة اللهه سزى ترغيب ايلرم . حقكزده خير اولان شى ايله استفتاح ايتمكزى توصيه ايده‌رم .

اما بعد :

اى ناس ! بندن ايشيديكزسزه بيان ايده‌يم . بيلمم اما بلكه بوسنه‌دن صكره بوموقفده سزكله ملاقى اولمم .

اى ناس ! تحقيقاً ربكزه ملاقى اولنجيه قدر دملريكز ماللريكز شو كونك ، شو آيك ، شو بلده‌نك حرمتى كبى اوزريكزه حرامدر . تبليغ ايتدمى ؟

« ديو سوأل بيورملريله حضار اوت ! ديدكده « ياربى شاهد اول » ديوب خطبه‌يه دوام بيورديلر . »

كيمك نزدنده برامانت وارايسه آنى امانت صاحبنه اعاده ايتمليدر . رباء جاهليتدن قالمه ربا دعوالرى موضوعدر . بونلردن الك اول استماعى منع اولنان دعواى ربا عمم عباس بن عبدالمطلبك مطلوبيدر . زمان جاهليتدن قالمه قان دعوالرى دخى موضوعدر . وبونلردن الك اول رفع اولنانى عامر بن ربيعة بن الحرث بن عبدالمطلبك دعواسيدر . [١]

كذلك سدانه يعنى بيت شريفك حاجب ومفتاحدارلغى وسقايه يعنى زمزم سقالغى خدمتلرندن ماعدا مآثر جاهليه موضوعدر .

عمد قود و شبه عمد يعنى عصا وطاش كبى شيلرله قتلك ديتى يوز دوه‌در . بونلردن زياده ايستيان اهل جاهليتدن اولور .

اى ناس ! شيطان سزك شوراده عبادتكزدن يأسده‌در . لكن طاعاتدن صكره بوراده كنديسنى محقر اولان اعمال خيريكزك غيرى شيلرى ايشلرايسه‌كز راضى اولور . [٢]

اى ناس ! حقيقتى نسيان كفرده زياده‌لكدر كافر اولانلر نسيان ايله ضلالتده قالورلر اللهك تحريم ايتديكى عدتده مواطئه ايتمك ايچون بعض زمانى حلال وبعضيسنى حرام قيلارلر . [٣]

تحقيقا زمان الله تعالانك سماوات و ارضى خلق ايتديكى كونده‌كى هيئتى بولدى . عندالله عدت شهور اون ايكى آيدركه الله تعالى سماوات وارضى خلق ايتديكى كونده بويله تقدير بيوردى . اندن دردى حرمدر اوچى يكديكرينى ولى ايدوب برى آريجه‌در انلرده ذى القعده و ذى الحجه ومحرم ورجبدر . بوده جمادين ايله شعبان آره‌سنده‌در . تبليغ ايتدمى ؟

« ديو سوأل بيوروب حضار اوت ! ديدكده « ياربى شاهد اول » ديوب خطبه‌يه دوام بيورديلر »

---

[١] صاحب شريعت عليه افضل التحيه افندمز حضرتلرى عباس وعامرك دعوالرينى ذكرايده‌رك احكام شرعيه‌نك تطبيقاتنده الك اول اقربالرندن بدأ ايله سائر ناسه مثال اتباع اراءه بيورمشلردر .

[٢] وقوف عرفات ومناسك سائره سبب مغفرت اولمقله معاصئ واقعه معفو اولورايسه‌ده بعدما ايشلنه‌جك كناهلره شامل اولمديغندن افعال شيطانيه‌دن احتراز ايدلمسى امر بيورلمشدر .

[٣] وقت جاهليتده عربلر شهور سنه‌يى كنديلكلرندن تبديل ايدرلردى . بونك كفره منضم اثر جهل اولديغى بيان بيورلمشدر .

ای ناس! نسالرکزایچون سزك اوزرکزده حق واردر. سزك ایچونده، انلرك اوزرنده حق واردر. فراشکزه بشقه سنی وطئ ایتدیرمیه لر. ایستمدیککز آدملری اذنکز اولمدقجه بیوتکزه ادخال ایتمیه لر، آتیان فحش ایلمیه لر. اکر بونلری یاپارلر ایسه کندولرینی زجراً فراشکزدن مهجور ایتمکه و ایخجمکسزین دوکمکه من طرف الله مأذونسکز. واکر حقکزده رعایت واطاعت ایدرلر ایسه صورت معروفه ده رزق وکسوه لری اوزریکزه در. تحقیقاً قادینلر عندکزده عاریتدر. نفسلرندن هیچ برشیئه مالك دکلسکز. آنلری امانة الله اوله رق آلورسکز وکلمة الله ایله استحلال ایدرسکز. امدی نساکز حقنده اللهه اتقا ایدیکز. وخیر اولاجق شیلری آنلره توصیه ایدیکز.

ای ناس! حقیقةً مؤمنلر قرداشدر. هیچ برشی ایچون قرداشنك مالی کندوسنه حلال اولمز انجق طیب نفس ایله اولور. تبلیغ ایتدمی؟

« بیورملریله حضار اوت! دیدکلرنده « حاضر اولانلر غائب اولانلره تبلیغ ایتسون » دیو امر ایدوب خطبه یه دوام بیوردیلر. »

ای ناس! بندن صکره کفره رجوع ایدوبده بربریکزك بوینینه اورمیه سکز. بن ایچکزده کتاب الله ایله اهل بیتمی براقدم. لازم اولان شیلری انلردن اخذ ایتدیککز حالده ضلالتده بولنمزسکز. تبلیغ ایتدمی؟

« بیورماریله حضار اوت! دیدکلرنده « یاربی شاهد اول » دیوب خطبه یه دوام بیوردیلر. »

ای ناس! تحقیقاً الله تعالی هر وارث ایچون میراثدن نصیبنی تقسیم بیوردی وثلث مالدن زیاده ده وصیتی وارث حقنده جائز کورمدی. ولد صاحب فراشکدر. عاهر طاشلنور. یعنی محصن محصنه ایله زنا ایتدیکی تبین ایلدکده رجم اولنور.

بشقه سنك ولدی اولدیغنی ادعا ایله کندی ولد صابیسنی انکار وبشقه لرینك کوله لرینه تولی ایدنه اللهك وملکلرك و انسانلرك کافه سنك لعنتی اولسون آندن صرف وعدلی مقبول الهی اولسون. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته. »

❦

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری ومسرده حضاره خطاباً « سزه بنم احوالمدن سؤال اولنسه کرکدر. بنم حقمده سز نه دیرسکز » بیورملریله حضار « یارسول الله شهادت ایدرزکه سن تبلیغ واداى احکام ونصیحت ایلدك » دیدیلر.

ایشته عرفاتده اوکله وقتنده محل مزبورده خطبه اوقومق سنت اولدی وبو منبرده اعاظم امتدن پك چوق ذاتلر عالی ومهم خطبه لر اوقودی.

اسبق موصل والیسی
احمد رشید

ضیاع الیم

یازق ثریا بکده اولمش!

بین الاتراب تمیز ایتمش رجال بسابقه دن بر ذات، دنیایه وداع ایدر ایتمز عمومی ایکی یی اوچی هیچ برزمان تجاوز ایدمه مین غزته لرمز آره سنده نه غریب بر امتحان مسابقه آچیلیردی. بو بر حقیقتدرکه، بوکون ایضاحه لزوم کوسترمز.

موضوع برده خواص بندکانه، طلوع مهر حربتله نه ماهیتده، نه خلقتده یارادلش اولدقلری بتون وضوح وقوتیله نظرلرده تعین ایدن او طالع و یلدیزی پارلاق افاخمه (!) آنلق ایده جك اولورسه، اوکون هر غزته نك هیئت تحریریه سی پك بیوك برفعالیت ابراز ایدرلر، شایان تصویر برتلاش و پیچ وتاب ایچنده کوریلورلر. حتی برقطعه سی قاچیرلمقسزین او مرحوم مشار الیهلرك

ترجمهٔ حاللرینی تدقیق ونشره معطوف اولان فداکارلقلرك؛ اویوزده بلکه‌ده طقسانی برهیچدن، برهیچ، هیچدن بشقه برشی اولمیان اعاظمك مناقب فاخره‌سنه عائد ستونلر طولوسی یازیلان مناقب واغراقاتك، مراسم تدفینیه‌نك شعشعه‌سنی - هرکسی اولسون عاشق ایده‌جك برصورتده - نظرلرده دها زیاده پارلاتمق ایچون بذل ایدیلن غیرتلرك تصور مراتبی حقیقةً ذهنلره طورغونلق کتیرر .

افکار عمومیه‌نك تربیه وترقیات مایه‌نك ناطقهٔ بیان وترجمانی دیمك اولان مطبوعات، ایچون بودرلو احوال، فی‌الحقیقه بیوك برقصوردر، کوچوکلکدر، باعث شیندر . فقط - حق‌الانصاف اعتراف ایتملی‌یز - او قصورك، او کوچوکلکك، اوخجالتك ینه یوزده طقسانی افکار عمومیه وتربیه و اخلاق ملیه‌مزی درکهٔ هیچی‌یه تنزیل ایدن؛ ناطقهٔ عرفان ملتی کلیدلیوب صولدیران زمانه، زمان بی‌امانه اسناد ایلمك لازم کلیر .

کندیمی استطراد قبیلندن شو برقاچ جمله‌یی یازمقدن‌ده منع ایده‌میورم : هله او اکابر و افاخمه نسبتی اولان ویا منسوب کچینمك ایسته‌ین، برقسم مهمی‌ده مجرد نامل‌رینك غزته‌یه درج ایدلمش اولمسندن ذوق آلان جنازه‌جیلرك، او خلوصکاران ومرده پرورانك دیدیکم ولده مرتب برموکب محتشمه التحاق ایتمك اظهار ایلدکاری شوق وتهالکی تصور ایدییورم؛ شودقیقه‌ده اوزواللیلرك آلای آلای، قافله قافله کوزمك اوکندن کچدکلرینی کوربیورمده بی‌اختیار بکا برکوللك عارض اولیور . ای وطنك سعادت وسلامتندن، ملتك تکامل واعتلاسندن بشقه برشی دوشونمه‌ین هیئت محترمه، امینم‌که بوسطرلری اوقورکن اوصورت سزلری‌ده خنده‌یه دعوت ایلیه‌جکدر .

دم انفلاق اقبالمزه، روز نخستین اجلالمز اولان (١٠ تموز ٣٢٤) تاریخ مبجلندن بزی جرائد یومیه و اسبوعیه‌دن، رسائل موقوته‌دن حالاً، استقبالاً اقبال وسعادتمزه عائد برحصهٔ مباهاته مظهر اولان ومطالعاتی عادتا احتیاجات مبرمه‌دن صایان خلقمز، خلق مسعودمز سرنامه‌سی کورر کورمز آرتق او وادیٔ مرده پسندانه‌ده بیان فکر ایده‌جکمه احتمال ویره‌مزلرسه حقلیدرلر. اوت، بن بوکون بو محترم ستونلرده؛ دنیایی التفاته والك یوکسك طبقاتی نفسنه لایق کورمیه‌جك برخلقت ممتازه ومستثناده، یارادلمش؛ بتون کون معنیً اعلایه چالشمش برذات ستوده صفاتك مناقبدن بحث ایتمك، اوروح پاك وعلیین پروازه بوصورتله برتحفهٔ ناچیز اتحاف ایلمك ایستیورم.

شوصوك، زمانلرده برآی قدر بنی آیاقدن دوشورن برنضا، عارضه سببیله موقع مأموریتده آنجق ایکی اوج دفعه اثبات وجود ایده‌بیلمش ایدم . بوکچن کانون اولك اوتوزینه متصادف صالی کونی ینه افتان وخیزان دائره‌یه یول اوغراتمش، سکون وعطالتك (!) روحمه ایراث ایلدیکی قوتی تعدیل مقصدیله مطالعه‌یه وقت بولامدیغم غزته‌لری جیبمدن چیقاروب کوز کزدیرمکه باشلامش ایدم . برآرالق نزدیمه تقرب ایدن اوطه‌جینك بردنبره : « یازق، ثریا بك‌ده اولمش ! » دیمسی؛ خسته وجودمی اودرجه صارصمش ایدی‌که، زواللی آدم سویلدیکنه پشیمان اوله‌رق شاشیروب قالمش ایدی . «یازق، ثریا بك‌ده اولمش!» بواویله برجمله، اویله برترکیب ناقص وتلهفداردرکه، صمیم قلب وروحمه عکس تأثیرینی؛ صحیفه‌لرله یازی یازسه‌م، ینه افهام ایتمك ممکن اولاماز .

آره‌دن برساعت کچر کچمز بوقره خبر، دائره‌نك هرطرفنه یاییلمش ایدی. ثریایی طانیانلرك همان عمومی، اوطه‌جی ایله همزبان اوله‌رق تکرار ایدییورلردی : « یازق، ثریا بك‌ده اولمش ! » ایلك خبری تعقیب ایدن آهنك بیان آره‌سنده شو فرق وار ایدی : « تأسف اولنورکه، مرحومك جنازه‌سنده اوطه‌جیلردن بیله کیمسه بولنه‌مامش؛ کیم بیلیر نه‌قدر غریبانه قالمشدر!.. ایشته بو سوزلرده او ایلك جمله‌یی، او ترکیب ناقص وحزن انکیزی اتمام وتوضیح ایلیوردی .

حد سبعینه تقرب ایدن سنین عمری ایچنده بر فردی اینجیتمه‌مش ، الدن کله بیلدیکی قدر بتون کون عمومنك خیر ونفعنه وقف حیات ایتمش ، حق یولندن بر کون بیله آیرلمامش ، بشوش سیماسی و ذوق محاضراتیله هر کوردیکی، هر کوروشدیکی انسانك قلبنه زوال ناپذیر بر محبت صمیمیه القا ایلمش بویله بر انسان کامل ، شبهه ایدیله‌مزکه ، صاغلغنده اولدیغی کبی دم ارتحالنده‌ده آلایش و احتشامه افتقاردن آزاده‌در . اوت ، پك طبیعی رقیق ، بر خالق وخصوصیله بر ادیبلان عالی طبیعتان وعرفای امت :

بعد از وفات تربت من در زمین مجو
در سینه‌های مردم عارف مزار ماست

فیض وسرینه مظهردرلر . فقط ، آه فقط .. بو حقیقت پك ایی بیلندیکی ، پك کوزل تقدیر ایدلدیکی حالده کوکل ایستیورکه ، بر زمانلر بزده و الیوم دیار غربده اصحاب کمال وفضیلتك حیاتلرنده ، مماتلرنده مرتبه‌لرینه کوره نائل اولدقلری تأثر حرمت وقدرشناسی شمدی‌یه‌دك دریغ اولنمسون . چونکه حیات اجتماعیه‌مز، ملیت وقومیتمز ایچون بو پك الیم بر حال ، پك آجیقلی بر نشانهٔ بدبختیدر .

بر ملتك، بر قوم وجمعیتك معرفت ومدنیتدن فضائل وکمالات انسانیه‌دن نه درجه‌لرده نصیبه‌دار اولدقلرینی کوستروب بیلدیره‌جك مآثر فاخره ودلائل مشکوره‌دن بریسی‌ده ایچلرنده یتیشن نوادر فطرت وارباب دانش وفضیلت حقلرنده لایق اولدقلری وظیفهٔ رتبه شناسی وتوقیرك طرز وصورت ایفاسنده تجلی ایدر . انشاءالله سایهٔ اجتهاد واهمامزده بوندن بویله او بیوك نقصانی‌ده جبر وتلافی‌یه ، حمیت و معالی ایله مجبول وطنداشلرمزك هر صورتله تقدیر وحرمته نائلیتلرینی ادرا که ، زمانك بویوزدن قلبلرده آچدیغی او درین یاره‌لری ، او وجدا نسوز وفجیع اضطراباتی قپایوب تسکین ایتمکه موفق اولورز .

آرتق برازده ثریامزدن بحث ایتمك ، بومزیتلی‌یی آ کلایه بیلدیکم قدر محترم قارئینده‌ده طانتمق ایستیورم‌که — جالب انتباه نقاطی حاوی بولنمق اعتباریله — یازه‌جغم سطرلرك طبعه کلال آور اولمیه‌جغنی امید ایلیه بیلیرم .

ثریا بك کیم ایدی ؟. اوزاقدن یاقیندن بیلنلرك قسم کلیسی مرحومی، معارف نظارتنك تاریخ تأسیسندن بری برقاچ قالبه کیرن والك صکره یکرمی سنه‌یی متجاوز زمان ظرفنده‌ده (مجلس کبیر معارف) عنوان مشعشعیله درت بش آی اولنه ، نظارتی اساسندن تخریب ایله عظیم بر هرج ومرجه اوغرادان اوغریب تنسیقاتك تاریخ تطبیقنه قدر موجودیتنی محافظه ایدن هیئتك ، الك طوغریسی هیئت معظمه‌نك بر اعضاسی صفتیله طانیرلر . بن ایسه ثریایی براز دها اولدن ، (جریدهٔ حوادث) باش محرری صفتیله سماعاً طانیردم .

مجلس مبعوثانك اوتوز اوچ سنه اولکی ایلك دورهٔ کشادینی و آندن براز دها اولکی زمانلری ادراك ایدن یاشلی باشلی مطبوعات منتسبلرندن، ثریامزك شیخ الجرائد عنوانی آلان اوغزته‌ده (کاتب) اولدیغنی ایشتمش ایدم . اوتاریخلرده ، اوزمانلرده غزته‌لره یازی یازانلره کاتب دینلدیکی ، او کاتبلرك عددی اوچی بشی تجاوز ایده‌مدیکنی، واو لفظك (محرر) ه تحویلی اوزرندن هنوز پك چوق برزمان کچمدیکنی ایسه ، ینه اووقتلره یتیشنلر پك کوزل بیلیرلر .

موزه باش کتابتنده کچیردیکم اون سنه قدر برمدت ظرفنده بالایجاب بعضاً دائرهٔ نظارته یول اوغرادقجه ثریا بکی ، عددی آلتی ایله سکز راده‌سنده محدود قالان اعضا میاننده کوروردم . صره‌سی کلمش ایکن شوحقیقتی‌ده اعترافه مجبورم‌که، اعضاسنك مقداریله او پارلاق عنوانی بیننده بر نسبت وتوافق کوریله‌مین اوزمانکی (مجلس کبیر معارف) هرحالده او دونکی هیئت معظمه‌دن بوکونکی منور الافکار ارکاندن پك چوق زیاده ایش کوریور، پك چوق زیاده ایشه یارایوردی !. سوابق

احواله واقف اولانلر ایچنده بو حقیقتی انکار ایده‌جك برفردك وجودینه احتمال ویره‌مم . هزاران افسوس !.

تأثیری بزده عکسنه‌در مدعالرك

معارف نظارتی مکتوبی قلمنه انتسابم تاریخی اولان (١٣٠٩) دن صکره جناب ثریا ایله الفت نظریه‌م تزاید ایتمش ایدی . دائره‌یه کیرر چیقارکن اکثریا کهنه مردیونلرده ، آلت و اوست قات صفه‌لرده تصادف ایلردم . حتی بعضا سلاملاشدیغمزده واقع اولوردی . فقط ایشته اوقدر . بوتصادفلر ، مرحومه عائد قلبمده تولدایدن محبت مخصوصه‌یی تزیید ایدر طورردی. غنای طبع عنقاپسندینه دلالت ایدن طوریله قیافتنده‌کی سادکی وپریشانلق ایسه بومحبتدن فضله بنده برده مراق، مسلك ومشربنی یاقیندن تدقیق ایدوب اکلامق مراقی حاصل ایلمش ایدی . ثریا بك حقنده‌کی محبت قلبیه‌مه کوندن کونه انبساط ویرن رفاقت ومخادنتمك مبدئی ، مجلس مذکور باش کتابتنه مأموریتم تاریخی اولان اوچ یوز اون درت سنه‌سی نیسانك اوائلیدر .

ایشته اوتاریخدن اعتباراً مجلسده اك چوق کوردیکم، مصاحبتندن اك زیاده متلذذ ومستفید اولدیغم بومحترم معارف آدمی ایدی . ایچه برزماندن بری کندینه عائد حاصل ایلدیکم مراقك ملشأ ومولدی اولان هرحالی ، مأموریتمك دها ایلك کونلرنده آکلامغه باشلامش ایدم. پیش نظر تدقیق وامعانمده آچیلان صفحات ، آرتق بکا ثریانك نه خصلتده ! نه مزیتده ، نه کعبده بر انسان کامل اولدیغنی وضوح ایله بیلدیریبوردی . نتیجهٔ تدقیقاتمده بك کوزل آکلامش ایدم که ، بومحترم انسانك دنیا ایله علاقه‌سی دنیایه کلمش ، زیاده بولنمش اولمقدن عبارت . هوتی ، بتون آمالی شو اوچ کلمه‌ده مندمج . عائله ، حب وطن ، وظیفه .

اوت، ثریا بك، اك طوغری تعبیر ایله ـ عائله‌سنه بك دوشکون ایدی . یاشده طقسانه یاقلاشمش بر والده‌سی بولندیغی حالده عائله‌سنی ، نسوان و ایتامدن مركب سكز اون نفوس تشکیل ایلیوردی . عمری ایچنده تأهل ایتمه‌مش، تأهلی عائله‌سنك آهنك معیشت وانتظامنی اخلاله باشلیجه برسبب عد ایلمش اولان بو پریشان روزکاره بك چوق کوته بینان نظرنده مسعود عد ایدیلیر، بك چوقلری نزدنده اوحال پریشانی خست طبعنه حمل ایدلمك ایستنیلیردی !. حقیقت ایله تصور وخیال بینی نه‌قدر آچیقدر، بن بوزمینده ثری ایله ثریانی خاطره کتیریرم .

مابعدی وار

مقری کوی : خلیل ادیب

اخبار داخلیه

مجلس مبعوثانك خلاصهٔ مقرراتی

اون دردنجی اجتماعده ملك وملته اهانت ایتمش حزینهٔ دولتی صویمش اولان اطه‌ده‌کی موقوفینك محاکه‌لری وبونلر حقنده تطبیق ایدیله‌جك معاملهٔ قانونیه‌نك نه‌دن عبارت اوله‌جغی مذاکره ایدلمشدر .

اون بشنجی اجتماعده : اطه‌ده‌کی موقوفین حقنده‌کی معاملهٔ قانونیه‌نك اجراسنه دائر اولان تذکرهٔ صدارتپناهینك برانجمن مخصوصه حواله‌سنه قرار ویرلمشدر .

§ مبعوثلر طرفندن ویریلان تقریرلردن بعضیسی رد اولنمشدر .

§ چهارشنبه کونی مجلس عمومی بولنمدیغندن شعبه وقومیسیونلرجه ایشلره باقلمش واستدعا انجمنی یوزاللی استدعا تدقیق ایلمشدر .

§ مالیه انجمننه استدعا دائره‌سندن حواله ایدیلان

بش تقریردن دردی بودجه مذاکراتنه تعلیق اولنمش ، اغنام حقنده اولان بشلجیسی ردایدلمشدر .

§ مالیه انجمننه ایکی کاتبك لزومی اولدیغندن مالیه نظارتنجه بالانتخاب اعضالری ایچون مقام ریاسته انجمن مذکوردن بر تقریر ویرلمشدر .

متفرقه

قوبیین وسینکر قومپانیه سی شهر امانتنه مراجعتله امانت نامنه احداث اولنه جق مذبحه لری انشایه حاضر بولندیغنی بیان ایتمشدر .

§ شهزاده دولتلو نجابتلو سلیم افندی حضرتلری مکتب فنون حربیه سواری شاکردانك تعلیملرنده قوللانلمق اوزره حیوان مبایعه اولنمسی ایچون مکتب مذکوره بوکره دخی قرق عدد عثمانلی لیراسی ارسال واهدا بیورمشلردر .

§ اهالی غیرمسلمه ایله درسعادت اهالیسندن آلنه جق افراد عسکریه اوچیوز یکرمی بش سنه سنده سن مکلفیته داخل اولنلر اولوب حال بوکه بوسنی تجاوز ایتمش اولنلرك قانونك شمولی اوله میه جغی کبی وبونك مقداری ایسه دهشتلی بریکون تشکیل ایده جکندن بونلر ، درسعادتده بلاتفریق جلس ومذهب سلاح آلتنه آلنه رق ملی بر اردو تشکیلی موجب محسنات کورلمکله اولبابده تنظیم اولنان نظامنامه حربیه نظارتندن مقام صدارته تقدیم ایدلمکله اوراجه ده شورای دولته تقدیم قلنمشدر .

§ آیدین ولایتنده سرزدهٔ ظهور اولان تزلزلات ارضیه ، اك زیاده فوچه ومنمنده خسارات ایقاع ایدرك یوزلرجه نفوسك آچیقده قالدیغی وفلاکت زدکانك معاونتنه شتاب اولندیغی ولایت مذکوره دن داخلیه نظارتنه ورود ایدن تلغرافنامه لردن مستبان اولمشدر .

§ تراموای شرکتنك طاطاوله یه قدر انشا ایده جکی خط ایچون شرطنامه احکامنه تمامیٔ رعایت اسبابنك استکمالی شهر امانتندن نافعه نظارتنه اخطار قلنمشدر .

§ دارالخیرده موجود طلبه دن بعضیلری مدیر معاونی ثروت بکی ضرب وتحقیر ایلدکلرندن تحقیقات لازمه نك اجراسیله طلبه دن بوایشده مدخلی اولانلر مکتبدن طرد ایدلمشلردر .

§ نجیب ملحه پاشا حقنده اقامه ایدیلان ساخته کارلق دعواسندن طولایی مستنطقلکجه ویریلان توقیف مذکره سی اوزرینه مرقوم ضبطیه نظارتی توقیفخانه سنه تسلیم ایدلمش وتوقیفخانه یه کیرمکدن امتناع ایتمش ایسه ده ضابطه جه جبراً ادخال ایله مذکره احکامی اجرا اولنمشدر .

§ معیت سنیهٔ ملوکانه چاوشلرندن اولوب صغر سنلری حسبیله خانه لرنده بولنان اوتوزبر چاوشك خدمتلرندن عفوی خصوصنه ارادهٔ سنیه صادر اولمشدر .

§ جده ده وبادن درت کشی وفات ایتمسنه بناءً خطهٔ حجازیه بولاشیق عد اولنه رق حجاج قرانتینه یه تابع طوتلمشدر .

§ هرهانکی برماده ایچون اولورسه اولسون ویریلن قرارك واردات ومصارفاته تعلقی وارسه قبل القرار اوماده نك مالیه انجمننه حواله سی ومالیه انجمننه ویریله جك قرار اوزرینه انجمن مخصوصنه تودیع اولندقدنصکره هیئت عمومیه یه قونلمسی قرارکیر اولمشدر .

عالم اسلامیت

ایران

« نوووی وره میا » غزته سی مخابری طهراندن یازیور : — اکر انکلتره ایله روسیه حکومتلری مداخله ایتمیه جك اولورلر ایسه ایرانك احوالی واموری پك فنا

...اوله جقدر . بو هرج ومرج حاضرك اوكى بر آن اول آلنمازسه قيام عمومى يى وحتى برسراى فاجعه سنى انتاج ايده جكنه شبهه يوقدر . حال حاضرده حكومت ايرانيه عاجز وضعيف اولديغندن طولايى مملكتده قانون واداره يوق كبيدر . بناءً عليه مداخله لازم وضروريدر . حكومت مشار اليها طرفندن ايرانك بتون دوائر رسميه سنده برر اجنبى مشاورك تعيينى وبو صورتله آنغلو روس قونترولى تحت تامينه آلنه جغى متصوردر .

§ « تايمس » غزته سنك پترسبورغ مخابرى يازيور : — « ايرانك امور سياسيه سنه دائر ترتيب ايدن تكاليف برقاچ كون ظرفنده روسيه حكومتى طرفندن لوندره قابينه سنه تقديم اولنه جقدر . بو تكاليف انكلتره حكومتنك دعوتى اوزره ترتيب و تنظيم ايدلمشدر . حكومتين مشار اليهما ايرانده بر [قوندومنيوم] ديديلن حاكميت متحده اصولنى اجرا ايتمك فكرنده دكل وبلكه آنجق اصلاحاتك ادخالى خصوصنده خيرخواهانه ودوستانه برصورتله نصيحت ورأيده بولنه جقلردر . تنظيم اولنان مخطره نك مقصد يكانه سى حكمدار ايله مجلس مليه على السويه ياردم ايتمكدن عبارتدر . مخابر مذكور شاهك ادارهٔ حاضره نك تنسيقى وادارهٔ مشروطيتك اعاده سى ايچون لازم كلن تشبثات واقداماتده بولنه جغنه دائر بر منبع موثوقدن استخبار ايلديكنى وبوبابده قناعت كامله سى بولنديغنى يازيور . اكلاشيليوركه شاه ملك سفينه سنك هدفى فلاكتدن بشقه برشئ اولمديغنى درپيش ايتمش چار وناچار مقصد احراره تمايل ايتمشدر . بو حوادث طوغريلغى نسبتنده موجب شكرانمزدر .

§ احرار رئيسى سعد الدوله خارجيه نظارتنه تعيين ايدلديكنى « نووى ورميا » وساٸر غزته لر اعلان و تبشير ايلمشلردر . صوك تلغرافنامه لره نظراً . سعد الدوله مقام صدارته كچه جكدر) بو حوادث طوغرى اولورسه مشروطيتك ايلك خطوه سى استحصال اولنمش ديمكدر .

§ ديكر طرفدن استبداد طرفدارلرندن ماراغه واليسى معهود صمدخان درت بش طابور ايله تبريزده كى احراره مهاجمه ايتديكنى وستارخان طرفندن بالمقابله رجعته مجبور اولديغنى تبريز انجمن ايالاتى استانبولده كى انجمن سعادته بيلديرمشدر .

§ « تايمس » ك الديغى حوادثه نظراً اركان استبدادن شيخ فضل الله بر كنج طرفندن قورشونله قتل ايدلمشدر .

بتون ايران ارتجاعيونى بيوك بر خوف ايچنده بولنماقده درلر .

هندوستان

§ لاهوردن « رويتار » غزته مخابرى يازيور : هر سنه آوستريادن هندستانه ادخال اولنه كلان يوزبيكلرجه فسه قارشى عثمانليلرى وبوسببله بتون عالم اسلاميتى كوجندير مش اولدقلرندن طولايى بويقوت اجرا ايدلمشدر .

لاهورده نشر اولان پراسلام جريده سنك تشويقيله برفس فابريقه سى تأسيسنه تشبث ايدلمش وهندستانك هر طرفندن مسلمانلر اشتراك ايدرك مبالغ كليه جمع ايدلمشدر .

§ « تايمس » غزته سى ماه حاضر افرنجينك ١١ نجى نسخه سنده هند مسلمانلرينك موقع سياسى واهميت اجتماعيه لرى عدد نقطهٔ نظرندن دكل اهميت معنويه لرى جهتيله نظر اعتباره آلنمسنه دائر مهم بربند نشر ايتمشدر .

« تايمس ديبوركه : » دائما اوله كلديكى كبى اليوم دخى بزم موقعمزى هندوستانده تامين ايدن عنصر اسلامدر . بونلرك هر حالده ماهيت سياسيه لرينى نظر تدقيقدن كچيرمه لى يز . واولسببله دوائر رسميه ده آنلردن مقدار كافى ومناسب اعضانك تعيينى اقتضا ايدر .

نسخ سالفه‌مزده صورت تشکلنی و تعلیمات اساسیه‌سنی نشر ایتدیکمز « امتعهٔ داخلیه شرکتی » نك فخری هیأت اداره‌سی تشکل ایتمش ودیون عمومیه مأمورلرندن کامل بك ، مانع‌زاده حاجی حسین افندی ، دلنطاوی زاده دامادی ابراهیم حلمی بك ، مانیفاطوره تجارندن لطفی افندی ، بدستانلی حسن نامی افندی کبی طانیدیغمز ذوات دخی هیأت مذکوره میاننده بولنمشدر .

وشرکت حوایج ضروریهٔ اصلیه‌دن اولان اکمك مسئله‌سنی نظر دقته آله‌رق بوندن برای مقدم قپاندقیق ارنده زیرك جاده‌سنده اکمك اعمالاتنه مخصوص بر شعبهٔ تجاریه کشاد واکمکك بهر قیه‌سنی اللی پاره‌یه تنزیل ایلمشدر

بعده صوکره تنزیل واقع شهر امانتنجه نظر اعتنایه آلنه‌رق اجرا قلنان تحقیقات نتیجه‌سنده تکمیل فرونلرك قبأت مذکوره دائره‌سنده اکمك صاتمسی ایچون نرخ وضع اولنمشدر که شرکتك مملکت نامنه برنجی خدمتیدر .

شرکت مذکوره امتعهٔ داخلیه وضع ولتشهیر ومرکز اداره اتخاذ ایلمك اوزره بودفعه‌ده استانبولده رضا پاشا یوقوشنده شرق چارشیسنده برنومرولی مغازه‌یی کشاد ایلمش ویقینده امتعه جلب وفروختنه باشلامق اوزره بولنمشدر

قرعه امتحانلری عنوانلی مقاله‌ده تصحیحات

صحیفه	ستون	سطر	خطا	صواب
٣٥٧	٢	٣٢	نسخه‌لریمزده	نسخه‌لریمزك برنده
٣٥٨	٢	١١	تجربه	تجربیه
٣٥٨	٢	٢٣	اعتراضك	اعراضك
٣٥٨	٢	٢٤	تجلی ایده‌جکی مادیاتله	تجلی ایده‌جکی طبیعی ایسه‌ده مادیاتله
٣٦٠	٢	٢٨	مشغول اولمسنك	مشغول اولمسی اقتضا ایدرکه بونکده
٣٦١	١	٣	اوته‌کی	اوسنه‌کی
٣٦١	١	٧	سنك	قربجه‌سنك
٣٦١	١	٨	نتیجه‌لنه‌رك بوسببله بتون	نتیجه‌لنه‌رك بوجهت نظر اعتباره آلنه‌رق بتون
٣٦١	١	١٥	ایده‌جکده	ایده‌جکیده
٣٦١	٢	٢	ایدلمی .	ایدلمسی لازمدر .
٣٦١	٢	٥	طوتمق	طوتلمق
٣٦١	٢	٧	آلمق .	آلنمق اقتضا ایدر .

فطین

فی ۹ محرم سنه ۳۲۷ وفی ۱۹ کانون ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥۰ پاره‌در

ابونه اجرتی

استانبول ایچون		ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك	۷٥ غروش	۸٥ غروش	۱۸ فرانق
آلتی آیلغی	٤۰ »	٤٥ »	۹,٥ »

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلماسی رجا اولنور.

پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی، سیاسی ، فنی هفته‌لق غزته‌در

— سرمایهٔ حیات —

(حیات ، ایلروده حسابی ویرلمك اوزره اعاره اولنمش برسرمایه‌در) دیورلر .

بوسرمایه‌یی افلاس مادی ومعنویدن محافظه ایتمك، عهدهٔ انسانیته مترتب بر وظیفهٔ مهمه‌در .

سرمایه‌یی سوء استعمال، کاری اخلال ایده‌جکندن افلاس مادی تعین ایدر .

حیاتك ـ سرمایهٔ مستعار اولمسی اعتباریله ـ سوء استعمالی‌ده امانته خیانت دیمك اوله‌جغندن افلاس معنوی تعین ایدر .

سرمایهٔ مستعاری حسن استعمال ایتمك ایچون ـ قبل‌المحاسبه ـ محاسبهٔ نفس ایتمك لازم کلیر . محاسبهٔ نفسده اهمال واهمال، درکهٔ افلاسه سقوط استعدادینی تولید ایدر . بو استعدادك حصولندن صکره محافظهٔ سرمایه، مشکل اولور .

بر علت مهلکه، دورهٔ اولیده تداوی ایدلمزسه معلولی حفرهٔ عدمه ایصال ایده‌جکی کبی استعداد افلاس‌ده مبدأ ظهورنده ازاله ایدلمزسه ـ علی‌التدریج تزاید وتشدد ایدرك ـ یاقه‌سندن طوتدیغی مفلسی زندان خسرانه آتار .

قوانین اخلاقیه ـ ادویهٔ مؤثره کبی ـ استعداد افلاسی امحا ایده بیلیر . فقط دوانك تأثیری ، وقتنده استعماله منوط اولدیغی کبی قانون اخلاقك اجرای احکام ایده بیلمسی‌ده موسمنده تطبیق اولنمسنه متوقفدر .

زیرا مرور زمان، برچوق فوائدك فوتنی موجبدر .

هرفطرت، اساسا پاکیزه‌در. حیف که زمین وزمان، فطرت طاهره‌یی افساد وسوء تربیه ، سوء قرین، سوء دلیل ـ تشدید فسادده ـ زمین وزمانه امداد ایدیورده معصوم ، آثم اولیور .

« طریق حقه نصل اهتدا ایدر بونفوس »
« اوکنده بدرقهٔ راه ایکن ضلال خیال »

محیطك تأثیراتندن مخالطك آزاده اوله‌میه‌جغی قضایای بدیهیه‌دندر . بنابرین قوانین اخلاقیه ، محیط اوزرنده حاکم اولمدقجه مخالط ، سوء تأثراتدن مصون قالماز .

قوانين اخلاقيه‌نك‌ده تابع اولديغی بر حاكم مطلق، بر آمر محقق واردركه محيط ومحاطك صلاح وطلاحنی او، تعيين ايدر.

فطرتك طهارت اصليه‌سنی ادامه ايده‌بيله‌جك قوتی اول باول آنده آرامق لازمدر.

حاكم مطلق، ديندر. قوانين اخلاقيه، او آمر مطاعك پيش قدرت و عظمتنده بر مأمور مطيعدركه تلقی ايتديكی امری تبليغ ايدر.

(آمرم عقلمدر، حاكم وجدانمدر) دعواسنده بولنانلرك افلاسنه – شبهه يوقكه – ينه محكمهٔ عقل ووجدان حكم ايدر. چونكه حكومت عقليه ووجدانيه‌نك‌ده – دين كبی – بر حاكم مطلقه تابع اولديغی محققدر.

ناسك افضلی اعقليدر. عقلك افضلی‌ده عقل متديندر. آفتاب ايمانله تنور ايتمه‌ين عقل ووجدان، (تنور فجور) حكمنده‌دركه اندن مستنير اولمق ايسته‌ين تيره دلانك كيده‌جكی مكان، دارالسلام دكل، دوزخ خسراندر.

دست ابليسدن نوش ايتدكاری بادهٔ غفلتله كوزلرينی غشوهٔ نشوه استيلا ايدن بيهوشلرك (آمرم عقلمدر، حاكم وجدانمدر) طرزنده‌كی مدعيات باطله‌لری، محيطك هواسنی افساد ايدرده – حسب السن – شرافت اصليه‌سنی محافظه ايدن ارباب عصمتك فكر وروحی او هوای فاسددن تسمم ايدر.

مقدماتی بوصورتله رونما اولان افلاس مادی، بالاخره افلاس معنويی انتاج ايلر.

بلای افلاسدن تخليص نفس ايتمك ايچون چارهٔ يكانه، محاسبهٔ نفسدر. حاكم حليم، منجیٔ رحيم اولان ديندن استغنا ايله عقلی آمر، وجدانی حاكم عد ايدن ابناء ابليس – بلای پاربجا كبی اورته‌ده طولاشير، چركاب كبی هر كسه بولاشير ايكن – هنوز نيك وبدی تفريقدن عاجز اولانلر، محاسبهٔ نفسه نصل مقتدر اولورلر؟

تدقيق خبر، تعميق نظر، تحقيق اثر خاصه‌لری حاصل اولوبده محاسبهٔ نفسه اعتنا ايتمدكجه سرمايهٔ حيات، نه صورتله افلاسدن صيانت ايديله‌بيلير؟

(غايهٔ ادب، انسانك نفسندن حيا ايتمسيدر).

نفسندن حيا ايدن، نفسيله محاسبه ايدر.

حيات حيا، محاسبهٔ نفس ايله قائمدر.

محاسبه‌ده مساهله، حيابی ازاله ايدر.

حيا، ايماندن منبعثدر. ايمانسزلر حياسز، حياسزلر ايمانسز اولور.

حساب وكتابی نظر دقته آلمق ايچون مطلقا حصه‌مند فيض حيا اولمليدر.

دنياده محاسبهٔ نفسه لزوم كورمه‌ينلر، محاسبهٔ عقبايی انكار ايدنلر ديمكدركه عقلاً، نقلاً ثابت اولان بر حقيقتی انكار ايتمك حياسزلقدن ايلری كلير.

حيا و ايماندن نصيبی اولميان غشاشين بدآيينك (آمرم عقلمدر، حاكم وجدانمدر) ترانهٔ سامعه‌شكافيله اطرافه صاچدقلری احجار جواهر – يوقاريده سويلديكم وجه ايله – قلوب ضعيفه‌يی متأثر ايدرده كريوهٔ افلاسه دوشورر. مصائب افلاس اتساع ايتدكجه نفوس صالحه‌ده مصاب اولمغه باشلار.

دنيانك معاملات تجاريه‌سنده‌ده جريان حال بويله دكلميدر، مفلسلرك تكثری عالم تجارتی رخنه‌دار ومعتبران تجاری‌ده اضرار ايتمزمی؟..

يوم حسابی استخفاف ومحاسبهٔ نفسدن استنكاف ايله عالم انسانيته ايراث افلاس ايدن فجره‌نك – اصلاحندن قطع اميد ايدلديكی تقديرده – امحایٔ وجودنده اختيار ايديلن تكاسل، نفوس ذكيه‌يه اصابت ايدن حصهٔ مصيبتك اسباب حقيقيه‌سنی تشكيل ايدر.

بناءً على ذلك حاكم مطلقك احكام ناجيه‌سنه اتباع تام ايله هم نفسنك، هم‌ده غيرك خسراندن محافظه‌سنه چاليشمق تحت وجوبده‌در.

اصلاح نفس، اصلاح غيره مقدمدر. نفسنی اصلاح

اتمه‌یتك، غیری اصلاح ایتمسی محال و اصلاح نفس ایده‌نك اصلاح غیره کسب قدرت ایده‌جکی آزاده قبول وقالدر .

« اصلح نفسك يكن الناس تبعاً لك »

ابن الامين

محمود کمال الدين

تصحیح — ۱۷ نومرولو نسخه‌نك برنجی سطرنده (ید واحده‌یه توديعی) (تودیعی) صورتنده وایکنجی صحیفه‌ده (همای حریت)(همان حریت) شکلنده یازلمش ، ینه او صحیفه‌نك ایکنجی ستوننده (هیچ برملت غداسز یشایه‌من) عباره‌سندن صکره (هله بز هیچ یشایامیز) جمله‌سی سهواً درج ایدلمه‌مش اولدیغندن تصحیحنه مسارعت اولنور .

ضیاع الیم

یازق ، ثریا بك‌ده اولمش !

مابعد

ثریا بك بهمه‌حال هر کون ایکی اوچ دفعه نزدیمه کلیر ، بش اون دقیقه اولسون مصاحبتیله تلطیف ایلردی . مجلسك مذاکراتدن خالی اولدیغی ، یازی ایشلرم خفیف بولندیغی زمانلرده او مصاحبتك ساعتلرجه امتداد ایلدیکی‌ده واقع اولوردی . تلاقی والفتك بو اوزونجه دوره‌لرنده بر ایکی سیغاره‌می قبول ایدر ، واو سیغاره‌لری بهار وصیفك أك صیجاق کونلرنده‌ده اکثریا اوستنده طاشیدیغی فرسوده پالطوسنك جیبنی آراشدیره‌رق بولدیغی آغزلغه طاقوب تللندیردی . هیچ برشی طاشیمدیغی ، هیچ بر شیئك محافظه‌سیله مقید اولمدیغی حالده ، بیلمم هانکی تاریخده یادکار اولمق اوزره بر ذات طرفندن اهدا ایدلدیکنی دفعات ایله لساندن ایشتدیکم بو آغزلغی ییللرجه محافظه‌ده التزام ایلدیکی تقید واعتنا بکا حیرت ویروردی . سیغاره یاپمسنی بیلمز وویریلن سیغاره‌لری نادراً ایچمسی‌ده کندوسنه مخصوص برغرابت تشکیل ایلردی . اقشاملری صباحلری خانه‌سنده ویا کوپری وریختم اوزرنده‌کی غازینولردن برنده بر ایکی نارکله چکشدیردیکنی کندوسندن وسائر بعض ذواتدن ایشیدیردم . ثریانك بتون ذوقی ، بتون سفاهتی ایشته بوندن عبارت ایدی !

همان هر دفعه‌سنده زمین مصاحبتمز شو ایکی نقطه‌یه تعلق وانحصار ایلردی . عائله ، اداره‌ٔ سابقه‌نك تذبذب مسلکی . یکرمی ایکی سنه مقدم مأمور ایدلمش اولمق حیثیتیله مجلسك أك قدملی اعضاسندن اولان ثریا بکك معاشنی بیلمم ایکی بیك غروش راده‌سنه ابلاغ ایدیله‌بیلمشمی ایدی ؟ اوچر وبشر بیك غروش معاشلرله مأمور ایدیلن رفقای ازقه‌پیما واقلقه‌پیراسی میاننده معاشنك او حددن ایلری کچمه‌مسی پك طبیعی ایدی . چونکه مرحومك کینهٔ استغنا وکالی مأمورلرمزجه أك برنجی سرمایه‌ٔ سعادت صاییلان نقود مغشوشه‌ٔ اخلاص وتعصبدن خالی ایدی . ثروت وسامان نامنه ایسه اللرنده وقتیله متصرفلقلرده بولنمش اولان پدرندن واحتمال که پدرینه‌ده ینه آناسندن قالمه خراب وجیبیجه بر خانه بولنیوردی .

مجلسه مأموریتمك ایلك سنه‌سی رمضاننده بر کون قلم ارقداشلرندن نزدیمه بر قاچ افندی کلوب ایکی کون صکره ثریا بك طرفندن افطاره مدعو بولندیغمزی ، هر سنه هیئت قلمیه‌یی بویله افطاره دعوت ایتمك حضرتلك معتادی اولدیغنی شوق بشاشتله خبر ویرمشلر ایدی . هنوز دوامه باشلامش ملازمینه وارنجه‌یه قدر قلمك یکرمی نفره یاقلاشان بتون ارکان ومستخدمینی ـ ایچمزده اعضادن بر ایکی ذات ایله او اثناده مکاتب اعدادیه مدیریتنده بولنسان جانیك مبعوثی نائل بك‌ده بولندیغی حالده ـ طوبخانه جوارنده قشله آرقه‌سی دینیلن محلده کائن کاشانه‌ٔ صفا آباد ثریاده طوپلانمش ایدك . بر نجه نه

اوكيجه شطارتله كچيريلن ساعتلری نسيان ممكن، نه‌ده او كيجه بو محترم انسانده كورديكم محويت ايچنده‌كی وضع كبارانه‌يی زمان كوزمك اوكندن زائل اوله‌بيلير .

اوطه‌جيلرله انصافسز صرافلرك اللندن قورتاره‌مديغی وبلكه‌ده عمری ايچنده بردفعه اولسون كوره‌مديكی معاشی صورتنك كيت كيده دها زياده اوغراديغی انقسامات ايله دوش غيرت وحميتنده‌كی ثقلتی كوندن كونه آرتيران باركران ديون زواللی ثريانك صوك زمانلرنده پك زياده دوشونديريور، پك زياده ازيورردی . بن بو حقيقتی پك آشكار كوروب آكلايوردم . ثريا بك بويله اك بحرانلی كونلرنده‌ده يأس ومرارتنی تعديل ايده‌جك تسليتی وظيفه‌ده آرايوب بولمق ايستيوردی . هر كسدن اول دائره‌يه كلمك ، هر كسدن صكره وداع ايتمك اعتيادينی محافظه‌ده‌كی ثباتی بالعموم رفقانی حيرته دوچار ايديور ايدی . بر حالده‌كه چوق دفعه اوطه‌جيلرك او حالندن شكايت ايتدكلری واقع اولوردی . بونلر ايچنده بعضاً « خسته‌لنوب‌ده بر كون اولسون ثريا بكك كلمه‌ديكی زمان كوريله‌جكمی ؟! » ديينلر بيله بولنيوردی .

بعضاً برقاچ مكتب هيئت تعليميه‌سنجه اجرا ايديله‌جك تبدلات ويابكيدن اجراسی تصور اولنان تشكيلات حقنده‌كی اوراقك بدايةً تدقيقی كندوسنه حواله ايديليردی . ثريا بكك روحی ، مزيات فطريه‌سی ايشته اصل او كونلرده انظار حق شناسانده پارلامغه باشلاردی ، عدل وحقدن ذره‌قدر آيرلماز ، ابطال حق وترويج اباطيل يولنده روا كوريلن اك كوچك بر معامله‌يه قارشی آتش پوسكورودی . كرك استانبول مكاتبنده ، كرك طشره مكتبلرنده نه‌قدر مأمور ومعلم وارسه ناملريله ، شهرتلريله ، منشأ ودرجات لياقتلريله هپسنی طانير وصره‌سی كلدكجه حقلرينی قهرمانانه مدافعه‌ده ثبات كوستررردی . عند الاقتضا مرجوملك حافظه ومعلوماتی اودرجه جامعه سجل قيوداتندن دها زياده استشهاد واحتجاجه شايان كوريلوردی . موشكافانه يابديغی ترتيبات ، مجلسجه موقع بحث ونذكره وضع ايدلديكی زمان سكوت ايدردی . اره‌يه خاطر وكوكل قاريشديرلماز ، او جكرلره قدر ايشله‌ين مرض مزمن التماس حكمنی اجرا ايتمزده ترتيب ايلديكی صور مظهر تصويب وتصديق اولورسه ، شوق وسروری تصويری قابل اوله‌ميه‌جق حدده ايدی ؛ اوشوق ومسرتله يرنده اوطوره‌ميه‌جق برحاله كليردی . عكس حالده طبيعی اونسبتده جانی صيقيلاردی ، ينه برشی سويله‌مزدی ، فقط قلباً پك چوق قيريليردی . كوسر ، بر كوشه‌يه چكيلير اوطوروردی . بويله كوسكون ومنفعل زمانلرنده اكثريا يانمه كليردی . مزاج ومشربنه هركسدن زياده واقف اولديغم ايچون همان هر دفعه‌سنده برايكی سوزله تأثراتنی ازاله ايده‌مزسه‌م‌ده تعديله موفق اولوردم .

حين مأموريتمده مجلسی اون‌التی اعضادن مركب بولمش ايدم . اوتاريخده ثريابك ؛ « بن مأمور اولديغم زمان مجلسده طوپی درت اعضا ايدك ، شمدی پك چوغالدق ! » ديوردی . برنسبت متزايده ايله سنه‌دن سنه‌يه اعضانك مقداری يكرمی‌ين اوتوزی ، حتی قرق ، قرق بشی (!) بولنجه آرتق ثريا بكك سويليه‌جك برسوزی قالمامش ايدی .

وقت وقت ! « حيرت ! مجلسمز سفينهٔ نوحی‌د. كچدی . » دير و

« بيله‌مم ايليه‌جك خنده‌ميدر كريه‌ميدر ؟ »

مصراع مشهورينی اوقوردی .

اوصاف مميزه ومخصوصه‌سنی حقيله تصور ايده‌بيلمك ايچون نه‌ديمك لازم كله‌جكنی تعيينده متحير اولديغم ؛ بوزمينده « ملعبهٔ صبيان » ، « كرمابهٔ زنان » كبی خايده تركيباتی پك توتسز ، پك حكمسز بولديغم مجلس كبير معارفك شوصوك اوچ درت سنه ظرفنده‌كی عدم انتظامدن دها زياده صيقلمغه باشلايان برقاچ ارقداشدن بريده ثريابك ايدی . آرتق دوامده ، وظيفه‌ده برذوق وحظ بولاميور ؛ حزن قلبنه مرآت

انعطاف اولان بشوش سیماسی کوندن کونه دها آجیقلی برنشانهٔ یأس ومرارت ارائه ایلیوردی . اوچ درت سنه‌قدر اول والده‌سنك ارتحالی‌ده وجود علیلاسنی پك زیاده صارصمش ، بش‌التی یاشنده برچوجق کبی بیاض صقاللی اوزرینه پك آجی کوزیاشلری دوکدورمش ایدی . اوکوندن اعتباراً دوامی براز سیرکلشدیردی . وهیچ برکون فارغ اولمدیغی مطالعه وتحریر مشاغلنه برده چیچك یتشدیرمك هوسی انضمام ایتدی . هرهفته بازارایرتسی کونلری یکی‌جامع بازارینه یول اوغرادیر ، تحملر تدارك ایدردی . چیچکلرینك کوزللکندن ، تنوعندن ، صاقسیلرندن وبونلری یتشدیروب اورتمك ایچون تعقیب ایلدیکی اصول‌وطرزمساعیدن بحث ایدیشی نه‌قدر لطیف ایدی . اوحیات خزان رسیده‌نك ازهار انجذاب وارتباطندن متولد تضاد ، نظرده نه‌غریب بر لوح ذی‌مآل عبرت تشکیل ایلیوردی .

طالع ناساز، دها طوغریسی جور زمان زواللی‌یه اوجانی‌ده چوق کوردی . ایکی سنه‌دن بری آرتق ثریانی آیاقـدن‌ده دوشورمش ، بیت احزانه قاپامش ایدی . هرهفته زیارتنی آرزو ایتدیکم حالده ، آردی آرقه‌سی کسیلمه‌ین مبارزهٔ حیات بنی اوشرفدن، اودولتدن محروم براقیوردی . آنجق اوطه‌جی واسطه‌سیله یکدیکرمزه برسلام تعاطی ایدیله بیلیوردی . زمانمز اکابری ایچنده مآثر معرفت وکمالاتی تقدیرده اربابنی اعزاز وتلطیفده کمینی پك عالی طانیمقله مفتخر اولدیغم کچه‌جی‌زاده رشاد فؤاد بك افندی ایله بوایکی‌سنه ظرفنده ایکی اوچ دفعه ملاقات نصیب اوله‌بیلمش وهردفعه‌سنده برکون برلشوب مرحومی‌زیارت وعیادت آرزوی‌شدیدی موضوع بحث اولمش ایدی . افسوس ! اوده میسر اوله‌مدی . بومحرومیتدن طولایی امینم که ، اك زیاده داغ بردل اولانلردن بری‌ده میرمشار الیهدر. بن ایسه شوساعتده اویوزدن حاصل ایلدیکم حزن وملال آتشینی ، روح علیین پرواز ثریایه شویله برخطاب رقیقله تعدیل ایده‌بیلمکده‌یم :

سفله پرور جهانه هیچ برکون
التفات ایله‌مز ایدك ذاتاً
املك حقدی عرشه یوکسلدك
حقلیسین ، یوکسل ای ثریا سن

ثریا بك ، اکثریا کتب لغویه تدقیقیله‌ده متوغل ایدی . فقط شعبات معارفدن اك زیاده تاریخ ایله تراجم اسلافی تتبعه میال ایدی . تاریخ، ، تراجمه عائد کتبخانه لرمزده نه‌قدر مطبوع ویازمه آثار وارایسه همان هپسنی کوزدن کچیرمش‌ایدی . بوشعبه‌لرده‌ذاتنه حقیله متخصص دینیله بیلیر ، اویولده کی احاطه‌سی کندوسیله ملاقی اولانلره حیرت ویرردی . [سجل عثمانی ـ یاخود ـ تذکرهٔ مشاهیر عثمانیه] نامیله وجوده کتیردیکی تألیف مهمی ؛ بیوجك قطعه‌ده ایکی بیك درت‌یوز صحیفه‌یی متجاوز درت جلد اوزرینه مرتبدر که ، عالم اسلامیتده یتیشن‌فحوللك وبالخاصه‌دولت عثمانیه‌نك بدایت‌تأسیسندن زمانمزه قدر دنیایه نه‌قدر حکمدارمز ، رجال سیاسیه وادبیه‌مز، علماومشایخمز کلوب کیتمش ایسه جمله‌سنك وجیز برادا ایله مناقبی مضبوط ومندرجدر .

(۱۳۰۸) تاریخنده مطبعهٔ عامره‌ده طبع ایدیلن بواثر مهمندن مرحومك آز براستفادهٔ مادیه تأمین ایده بیلمسی مأمول ایکن مذکور مطبعه‌نك ظلماً سنه‌لرجه مسدود قالمسی ، برچوق آثار نافعه ونفیسه‌نك فاره‌لره مأکل ایدلمسی زواللی‌یی‌اواستفاده‌دن‌ده محروم‌براقمشدر.

ثریا بك او یأس کمالی وکمال یأسی ایله برابر یوزبکده بر انسانه نصیب اوله‌بیله‌جك بر ثبات ومتانتله ینه تحریر وتتبعاتندن فراغت ایتمه‌مش ایدی . سجل عثمانینك ذیلیله مشغول اولدیغنی سویلردی . وفاتندن برقاچ ماه مقدم صدارته تقدیم ایلمش اولدیغی عرضحالك اله کچیردیکم صورتنده ازجمله « سجل ملی‌یه ذیلاً اون جلد والتی‌یدی جلد لغات واون‌جلدقدرتاریخ‌اسلام‌وایکی‌جلدنخبة‌التواریخ وسائره اوله‌رق قرق جلددن متجاوز اثرمی ملته براقوب اولملك ایسته‌دیکمدن ...... » دیورکه ، بو صورت

سعينك ، امل بقا كزين ومعالى پسنديننك مرتبهٔ بلند ومستثناسنى بيلديرر .

ثريامز طبعاً لطائفه‌ده پك متمايل ايدى . حافظه‌سنى تزيين ايدن فقرات شوق انكيزدن بعضلرينى مناسبتله نقل ايدردى . بالمناسبه شطحات وهزلياته عائد قطعات وادبيات اوقوديغى‌ده اولوردى . لكن سجيهٔ شعريه‌يه مالك اولمامقله برابر شعرده پك اوقدر اهميت ويرمديكندن الشاد اشعارده يالكز فكر ومعنايى محافظه ايلر ، اوزان وقوافى‌ده چوق دفعه مسامحاتى كوريلوردى . مثلا بر كون مناسبتله :

باداشوب ابن يسين ايله حالت
دولتى ايشته بو حاله قودى
بريسى كتيردى حالت نزعه
اوبرى‌ده اوستنه يسين اوقودى

قطعه‌سنى اوقومش ايدى . او زمانه قدر ايشتديكم وبر اثرده‌ده تصادف ايتمديكم بوقطعه‌يى درحال :

ابن ياسين ايله حالت باداشوب
ايكيسى دولتى بو حاله قودى
بريسى حالت نزعه كتيروب
اوبرى اوستنه يسين اوقودى

صورتنده كندوسنه اوقوينجه كوله‌رك : « ايشته شمدى شعره بكزدى ، بن اوته‌دنبرى وزن وقافيه‌يى بجره‌ميورم » ديمش ايدى . وآرتق نه‌زمان بربيت ويا قطعه اولورسه ، « سن بونك وزنى ، قافيه‌سنى اويديريوير » دير ايدى .

بركونده اوطه‌جيلردن برى ثريابكه صوقوله‌رق عملكنلرندن يكى كلن وبرازاول طانتمش اولديغى همشهريسندن بحث ايديور ، معتادلرى اوزره مناقبنى صايوب دوكمكله بتيره‌ميوردى . بوحركتدن مقصدى او آدمى بردائره‌يه قاپولانديرمق ايچون چاره تحريسى ايدى . برآرالق اوطه‌جى « پك دولت دوشكونيدر اوجاق زاده‌در » دينجه حريفك كوزه‌لكندن بيزار اولان جناب ثريا آرتق صبر ايده‌مامش وقاشلرينى چاتوب : « اوت ، كورمش ايدم ، اوجاق زاده اولديغى قوروسندن بس بللى ! » ديمش ايدى مرحومك او وضعى ، بو مقابله‌سنى نه‌قدر كولدورمش ايدى .

ثريا بكك فضائل موهوبه ومكسوبه‌سنى ، بودرلو لطائفنى مجملاً تصوير ايتمك ايسته‌سه‌م مستقل برجلد وجوده كتيرمك اقتضا ايدر . بو پريشان بش اون سوزى براره‌يه طوپلامق ، بو صحائف كزينده بولنديرمقدن مقصدم ، مرحوم مشاراليهى بيلميەن وطنداشلرمزه‌ده برنبذه طانتمق وياد نام جميلنه وسيله‌ياب اولمقدر . آرتق برديه‌جكم قالمش ايسه اوده : ثريامزك عفووغفران الهى‌يه مظهريتنى ، پك چوقلرى عجز وسفالات ايچنده وبيوك برادمزك قولنجه جنون صحرالرنده ، ورم دوشكارنده ترك حيات ايدن بومزيت وفطرتده‌كى ارباب كمالمزك بوندن بويله اولسون نائل سعادت اولملرينى تمنيدن عبارتدر .

مقرى كوى : خليل اديب

مقالهٔ مهمه

اختلاف امتى رحمة واسعة

—

نوع انسانينك بقاسى مدنيتله ، مدنيتك قوامى‌ده عدالتله‌در . عدالت ايسه اولاً قانون ثانياً اوقانونك حسن تطبيق واجراسنه وابسته‌در . قانون مذكور اول امرده افرادك حريت ومساوات مشروعه وحقوق طبيعيه‌سى اساسنه مستند اوله‌رق حالاً واستقبالاً احتياجات بشريه‌يى تأمين ، مقاصد حياتيه‌يى تعيين ، روابط اجتماعيه‌يى تأييد ، مزيات انسانيه‌يى تكميله كافل اولوب زمان ومكان وحسيات اعتباريله مالايطاق اولمامق وقابل تطبيق بولنمق لازمدر .

بو سببدن مبنیدر که سیاست خارجیه‌لریله منافع مشترکه اوزره بر دائرهٔ صلح ومناسبت ترسیم ایتمکده بولنان هیئات دولیه بر طرفدن حقوق دول ومللی احکامنجه بربرلرینه کمال تماس وتقربه کلمك آرزوسنده بولندقلری حالده دیکر طرفدن سیاست داخلیه‌لری نقطهٔ نظرندن هر بری کندی منطقه‌لرینك ایجابات محیطیه ومرکزیه‌سیله متناسب قوانین مخصوصه و مستقله اتخاذینه مجبور بولنمقده‌درلر .

دول معظمه ایی دوشونورلورسه بیلنیر که شکل حکومتلرنده بربرلرینه متقارب ومتشابه اولمق مرتبه‌سندن ایلرو کچمه‌مشلر ، تشکیلات اداره اعتباریله‌ده عین حالده بولنمشلردر .

حکمت حقوقلری، فلسفه قانونلری‌ده‌خی بو وجهله متخالف اولدیغی کبی حادثات وقوانین طبیعیه ایله حسیات اهالی اوزرنده محاکمات حکیمانه ودور اندیشانه‌یه مستند بر فلسفه تعقیبنه ومخیلات صرفه وعصبیت محضه‌دن تبری‌یه طوغری کتمکده‌در .

مثلا غرب حقوقنك اساسنی تشکیل ایدن روما حقوقنده قاعدهٔ اصلیه اوله‌رق « حقوق بشر کندیسیله طوغار کندیسیله اولور » نظریه‌سی بروقت غربده دستورالعمل ایدی . قبل التولد وبعدالوفاة انسانلرك بر حقه اهلیتلری اولمدیغی قبول ایدیلیردی . بناءً علیه رحم مادرده‌کی جنین اصلا برحقه حق حیاته اهلی عد ایدلمدیکندن نه بر حق عادی‌یه مالك نه بر متجاوزینه قارشو تعیین جزایه مستحق بیلینمزدی . اخیراً بو نظریه بسبتون دکشدی ، قصداً اسقاط جنین ایدن ابوین بیله مستحق جزا کورلدی . بوکا دائر نظریات واسعه حاصل ایدلدی، شیمدی انصاف ایدهلم بزم علم اصولده اهلیت بحثنده‌کی حقائق واسعه نظریات مذکوره‌نك برلجهٔ عمیقه‌سنی تشکیل ایدن بحث مذکورك ایضاح ایتدیکی معالی اصل تجلی ایتدی . بزه بحث مذکورده اهلیت حقوق کرکله وکرك علیه کرك ناقص وکرك کامل کرك نفس وجوبه کرك وجوب ادایه منقسم اوله‌رق اولاً مبدأ حیاتدن اعتبار ایدیله‌جکی وبو حیات وجود مستقل ایله کسب استقلال ایلیه‌جکی ووجود مستقل کمال عقل یعنی بلوغ ورشد ایله تکمل ایلیه‌جکی وجنین رحم مادرده‌کی حیاتی تاریخندن اعتباراً من وجه والده‌سندن جزأ بولندیغی من وجه ده حیات مخصوصه‌یه مالك اولدیغی نقطه‌سندن لهنه عائد احوال ممکنه‌ده حریت، نسب، ارث، وصیت وسائره کبی منافع ممکنه‌یه اهلیتی اولمسی وبو اهلیتی افنا ایدنلر غره وسائره کبی جزایه مستحق بولنمسی وبعد التولد وجود مستقلندن صکره سن تمیز وعدم تمیز اعتبارلریله بر چوق مراتب اهلیتده ترقی ایتمسی کبی اصول دقیقه‌نك استنباع ایتدیکی مباحث عمیقه‌نك قدرینی بیلمك وایفای شکر ایتمك لازم کلیور .

شمدی‌یه قدر هیئات دولیه‌نك قوبروقلی ییلدیزی دیمك اولان دولتمز بوکره انقلاب سعادت مآبزله برکوکب نوطالع عثمانی شکلنه کیردی . مشروطیتی اعلان ایدلدی . منظومهٔ دولیه‌ده بر محور حرکت قزانمق استعدادینی کوستردی . بوکا کمال عجب وحیرتله منعطف اولان ایلك نظرلر مشروطیتك شریعت اسلامیه‌ده مظهر حسن قبول اولوب اوله‌میه‌جغی ونتیجه‌نك نه‌یه منجر اوله‌جغی جهتنه متوجه بولندی . محافل خارجیه بونکله طولدی . زیرا هرکس بیلیوردی که کسوهٔ شرعیه‌یه کیرمیه‌ن برشکل حکومت ، براداره ، بر قانون بو مملکته کیرسه‌ده پایدار اوله‌مزدی . بناءً علیه بالجمله معاملاتی مخافةالله استقامت، حریت ، عدالت، مساوات ، اخوت، تأمین مصالح عباد، تزیید عمران بلاد، تکثیر سواد مدنیت تعمیم انواع معرفت ، احقاق حقوق ، تهذیب نفوس قلع فسق وفساد امحای فتنه وفجور، حفظ عهد ومیثاق، انجاز وعدو وعید، التزام اصول مشورت، اعتصام روابط وحدت کبی ارکان مناط اوزره مؤسس اولان شریعت اسلامیه معشوق قدیمی اولان حریت و مشروطیتی دراغوش ایتدی . اکا اولان محبت وصمیمیتنی یار واغیاره تفهیمه

چالیشدی ، قانون اساسی موافق شرع شریفدر دینلدی همان حرز جان بیلندی شبهه‌سزدرکه قانون اساسی کسوهٔ شرعیه‌یه بورونمسه ایدی نه‌بو احترامه نائل نه بو اعتصامه محل اولوردی .

بوکون ایسه لاف زمانی کچدی ایش زمانی کلدی مجلس مبعوثانمز ، محفل مشورتمز انعقاد ایتدی . قانون اساسینک تعدیلی بیله قرار کیر اولدی . مشروطیتی بر وجه مشروح دراغوش ایدن شریعت عجبا بوکون مشروطیتدن نه معامله کوره‌جک سؤالنک حلنه لزوم کورلدی . مشروطیت اصلی کبی بیلمم که فروعاتنده‌ده شریعتک عنایت ترویجنه التفات ایده‌جکمی . یوقسه ایشم بتدی دیوب چکیله‌جکمی .

مملکتمزک . ملتمزک بو آنه قدر باشندن کچن سلاسل مصائب قانونمز اولمدیغندن دکل ایدی . قانونلرمزک اسمی وار جسمی یوقدی . دها طوغریسی حکمی یوقدی . حالبوکه اصل قانون نظریاتنده دکل فعلیاتنده لازم ایدوکی نقطه‌سندن بتون نظرلرمزک تطبیقات قانونیه‌نک حسن انتظامندن بشقه همان بر شیئه منعطف اولمامسی لازمه‌دندر . بر طرفدن اجراآتده کمال کرمی ایله دیکر طرفدن مملکتمز حسیاتیله متناسب اولمیان ، احتیاجات حاضرهٔ مدنیه‌مزه موجودیت کاملهٔ عثمانیه‌مزه موافق بولنمیان قانونلر یرینه تقلید نوهوسانه‌دن عاری ، حسیات فاضلهٔ عثمانیه‌مز قدر متعالی قوانین اقامه ایتملیز که اساس مقصد مدنیت حاصل اولسون . بونی تعیین ایتمک ایچون ایسه بر کره آفاق سیاسیه‌مزه بر کره‌ده آدریاتیق دکزندن بحر محیط هندی وصحرای کبیر آفریقی‌یه طوغری اوزانوب کیدن منطقهٔ عثمانیه‌ده ساکن مسلم غیر مسلم اهالینک حسیاتنه وحقوق وآمالنه عطف نظر ایتمه‌مز اقتضا ایدر .

آفاق سیاسیه‌مز داخل مملکتمزک هر نه صورتله اولورسه اولسون مدنیتپرورانه تنظیم اجراآتیله تعقیب صلح ومسالمت کبی حرکات صفابخشادن تنور ایتمک ایستیور . بناءعلیه بزهر نه یاپارسه‌ق هر نه بکلرسه‌ک ثمرهٔ ذاتیه‌سنی داخلمزدن بکلمه‌مز اقتضا ایدیور . اویله ایسه همان تبعه‌مزک صنوف وعناصر مختلفه‌سنه بر عطف نظر ایده‌لم . کورورزکه اکثریت عظماسنی عناصر مسلمه بر قسمنی‌ده عناصر غیر مسلمه تشکیل ایدیور ،

اولا عناصر غیر مسلمه هم بردرجه‌یه قدر فکراً مترقی محب وطن عناصر غیر مسلمه ایی بیلیرلرکه کندیلرینک بو مملکتده مظهر نعم رفاه وسعادت اوله بیلملری عناصر مسلمه‌نک حکم قانونه تمام مطاوعتلری ، سویهٔ فکریه‌ده ترقیلریله کسب مدنیت کامله ایلمه‌لرینه وابسته‌در .

ینه بیلیرلرکه آره‌لرنده آز چوق ظهوره کلن سوءتفهملک ایکی طرفدن برینک ایجابات دینیه‌سندن دکل هر ایکیسنک باشلرنده‌کی بلای مبرم استبدادک شامتیدر .

اکر بویله اولمسیدی . اعصار مدیده‌دنبری بر آره‌ده یاشاملرینی عقلمز تجویز ایتمزدی .

دیمک که مسلمانلر قانونشناس اولملی که غیر مسلملرک حقوقی‌ده محافظه ایدلسون .

مسلمانلرک ایسه کسوهٔ اسلامیه‌ده کوره‌میه‌جکلری هیچ بر قانونه مطاوعت ایتمیه‌جکلری وایده‌بیلملری ایچون صرف ایدیله‌جک زمانلرک ، امکلرک ینه عقیم قالمق احتمالی بولندیغی درکار ایدوکندن « شریعتک کسدیکی پارمق آجیماز . » مثلی الک بدوی بر عشیرتنک ترجمان حسیاتی اولان اهالیمز نظر اعتباره آلنه‌رق - وطنی اعمار ایتمک ایستیور ایسه‌ک - مملکتمزک سریعا تطبیق آرزو ایدیلن هر قانونی شریعت اسلامیه‌یه مضاف قیلمق یعنی هر قانون فلسفهٔ فقهیه‌یه مستند بولنمق اقتضا ایدرکه هم افراد مسلمه تمامیله دائرهٔ اطاعت قانونیه‌یه کیرسون کرک مسلم وکرک غیر مسلم هیچ بر فردک حقوقنه تجاوز حریتنه تعرض ایتمسون ایدرسه اطاعتنی فرض بیلدیکی قانونک تعیین ایتدیکی جزای سزایه بیون اکمسی ممکن اولسون

همده ملتمزده بحق مدار شرف اولان علم جلیل فقهدن استفاده ایدیله‌رك هیچ اولمز ایسه

کهن خرقهٔ خویش پیراستن
به از جامهٔ عاریت خواستن

سرینه امتثال ایدلمش اولسون .

فقط بوصورتده اوچ شی وارد خاطر اولیور.

(١) عجبا اوروپا بوکا نه دیه جك .

(٢) عجبا بووجهله ملل غیر مسلمه‌نك حقوق مساواتی محافظه ایدیله‌بیله‌جکمی یوقسه مسلمانلر هپ کندی طرفنه‌می یونته‌جق .

(٣) علم جلیل فقه مدنیت حاضره‌نك معاملات شتاسنی احاطه ایده‌بیله‌جکمی یوقسه مملکتی تعصبات جاهلانه ایله بوغه‌جقمی ؟

ایشته بوسؤاللر بعضلرجه غایت مهم کورینور . حالبوکه مهم کوروندیکی قدرده دکرسزدر . اول امرده برنجی خاطره‌یی یوقاروده سبق ایدن جوابیله برابر مطالعه ایده‌لم . اوروپانك کرك حقوق ومناسبات دوله نظراً کرك عقلاً ، کرك حکمةً بزدن بکلدیکی برشی وارسه اوده عهد پرورانه مسالمت جویانه برمسلك مستقیم تعقیبیله تبعه‌مزك حقوق اساسیهٔ حریت ومساواتی بالمحافظة والتکفل توزیع معدلت ، نشر معرفت ، تقریر مدنیت ، تعمیم صنایع ، توسیع تجارت ، تنظیم امور مملکتدر . بزبونی یاپالم‌ده نه‌صورتله یاپارسه‌ق یاپالم . اکر کندی سرمایه‌مز کندی سعی واجتهادمزله یاپارسه‌ق مدنیت اسلامیه‌نك مانع ترقی دکل سائق ومشتاق معالی اولدیغنی مادةً اثبات ایدرك دها زیاده مظهر تقدیر اوله‌جغمزده شبهه یوقدر . اوروپالیلرك حقیقت پرست اولدیغنه شبهه‌مز ایتمه‌یز .

ایکنجی خاطره ایسه پك بدیهی الحلدر . چونکه بوبابده‌کی قاعدهٔ منصوصه‌سی (لهم مالنا وعلیهم ماعلینا) برهان مساواتندن عبارت بولنان شریعت اسلامیه تحت ضمانتنده بولنان ملل غیر مسلمه‌یی منفعت ومضرتده مساوی طوتدیغی جهتله بر ذمی ایچون برمسلمانی قصاص ایدر . الك فقیر برخرستیان ایله برپادشاهی محکمهٔ عدالتده یان یانه یکنسق اوله‌رق طوردیره‌رق محاکمه ایتمکله امر ایلرسه معاملات سائره‌ده نه‌درجه مساواته رعایت ایده‌جکی پك قولای قیاس ایدیلیر .

اوچنجیسنه کلنجه : معلومدرکه شریعت اسلامیه‌ده ایکی نوع حکم واردر . بریسی احکام منصوصه دیکری احکام مجتهدفیهادر . احکام منصوصه انسانلرك فیما بعد تغیر ناپذیر اولان احوالی حقنده‌درکه (هوالذی جعلکم خلائف فی الارض) (ان اکرمکم عندالله اتقیکم) نصوص جلیله‌سنك تعیین ایتدیکی حریت ومساوات بوقبیلدندر . مثلا ارککلرك قادینلره قادینلرك ارککلره اولان جاذبهٔ بشریه‌لری بیك سنه اول نه‌ایسه قیامته قدر ینه اودر . بونلره عائد احکامکده لایتغیر اولمسی طبیعیدر . ایشته یالکز بوکبی احکام شرعیه بالخاصه قرآن عظیم الشانده محکم صورتده بیان اولنه‌رق تغیر ناپذیر اولمشدر . مع مافیه احوال استثنائیه‌دن ینه قورتلمامشدر .

ایکنجی قسمه کلنجه : نسخ شرایعده‌کی حکمت ایجابنجه زمان مکان احوال واشخاصك تفاوتیله متفاوت وبونلرك تغیریله متغیر بولنان احکام معلله واجتهادیه عرف وعادات وحاجاتك اهمیتی اعتباریله (ازمانك تغیریله احکامك تغیری انکار اولنه‌مز) قاعدهٔ کلیه‌سنك مدار تدوینی اولان سرشرعی اوزره حکمت حقوق اسلامیه اولان علم اصول فقهده معین طرز عمیق وعمیمده برفلسفهٔ جدیهٔ حقیقیه‌یه ربط اولنمشدرکه ازمانك تغیریله تغیر ایده‌جك احکامی ینه کندیسی تعیین ایتمکی درعهده ایده‌رك مدنیت حاضره‌مزه دکل بوندنبویله روغون اوله‌جق ترقیات کوناکون نتیجه‌سی اولان مدنیتك معامله‌لری بیله آنك دائرهٔ شمولندن چیقه‌مز وچیقمق احتمالی یوقدر . شریعت محیط دکلدر دینلر شریعتی بیلمیانلردر . شوقدر وارکه آدم ایستر ، سعی وهمت ایستر .

کرك قوانین طبیعیه‌یی وکرك قوانین تعلیمیهٔ الهیه‌یی

احتـوا ايله (لاحرج فی الدين) (يسروا ولا تعسروا) (واتقوا الله حق تقاته) كبی اوامر جليله‌نك دلالتی موجبنجه وسعت وشمولی احتياج وضرورت ناس وعاقبت واستقبال حيات ايله متناسب وقطعاً عقل ساذج بشرك مطالعه‌سی صرفه سيله غير قابل تعيين نيجه احكام جليلهٔ اسلاميه واردر كه انلك حكم خفيه‌سی ، مصالح نافعه‌سی عصرلردن صكره مشهود عيون انتباه اولور .

بنابرين شو سرائردن طولايی ازمنهٔ مختلفه وامكنهٔ متعددهٔ اسلاميه‌ده وقوع يافته اولان حادثاتی حل ايتمك وجوبی عهده‌لرينه ترتب ايدن ائمهٔ دين مبينك (اختلاف امتی رحمة واسعه) سرينه ماصدق اولان اجتهادات مختلفه‌لريله قسماً زمانلرينه قسماً ده استقباله نظراً صور ممكنه ومعقوله دائره‌سنده تدوين ايديلان مسائل بين الاسلام مذاهب متعدده ميدانه كتيرمش وبو كون‌دردی دستورالعمل بولنمشدر .

بونلرك هپسی برحكمت حقوقك فرعی ، جمله‌سی شجرهٔ شريعتك ثمره‌سيدر . بو اختلافات اويله بر ايجاب طبيعيدركه هيئت مجموعه‌سنی دلالات خفيه ايله ضمناً احتوا ايدن قرآن جليل البيان بو احكامی صراحةً ونصاً درعهده ايتمش اولسيدی ينه بوقدر مسائل مختلفه‌نك وجودی لازم كلير . واو وقت قرآن عظمت عنوان غير قابل احاطه مليونلرله جلدی حاوی بر كتاب اولور . و بو كونكی محفوظيتنی البته غائب ايدردی . وبرده انسانلر علم سايه‌سنده قزانه‌جقلری درجات اخرويه‌دن محروم ايدلمش اولورلردی .

ايشته بز بو كون بو اساسلره مالك اولديغمز جهتله فقه جليل اسلامده معتبر اولان بالجمله مذاهبی المزه آلهرق زمانمزده كی (مع التأسف قليل اولان) متخصصيندن مركب - هر نه‌دن اولورسه اولسون - مجلهٔ جمعيتدن دها واسع برهيئت علميه تشكيل ايدوب برطرفدن اوروپا قوانينی ترجمه ايدر . ديكر طرفدن ملل غيرمسلمه ارباب اقتدارندن برهيئت حقوقيه بولنديرر . وبالجمله حادثات ومعاملات كايه‌مزی‌ده تعيين ايلر . واول امرده فقه حنفی‌دن تدقيق وتطبيق وجمع وتأليفه باشلار . واحتياج ناسه ارفق واوفق اولان مسائلی هرهانكی مذهبدن اولورسه اولسون آلير . وفرضا بونلرده بوله‌ميه‌جغمز ضروری الحل برحادثه‌يه تصادف ايدرسك حانی عيناً بوله‌بيله‌جكمز اوروپا قوانيننده دكل قواعد فلسفهٔ شرعيه مزله حل وتعيين ايلر . وبوصورتله اويله برقانون محيط ميدانه كتيرر زكه عالم مدنيت پارمق ايصيرر . ومجله‌مز بيله انك برصحيفهٔ مختصره‌سی كبی قالير . بو بابده ژاپونيانك‌ده بزه درس امتثال اولمسی اقتضا ايدركه انجق بوصورتله حسياتمزی احتوا ايدن برقانونمز ميدانه كلير . ومملكتمزك بتون سلامتنی تأمين ايتمش اولورز . وحقيقة‌ده موجوديتمزی اثبات ايتمش بولنورز .

بوندن صكره‌ده مكتب ومدرسه‌لرمزده بيوك برمقايسهٔ قوانين فنی دها شمولی برحكمت حقوق وعلم اصول فقه تدريسنه يول آچمش اولورز . بالآخره محاكمزی‌ده شرعاً هرايكيسی جائز اولديغی وجهله ياحاكم منفرد ويا حاكم مشترك اصوللرندن برينی بالقبول توحيد وتنسيق واصلاح ايدرك اهاليمزی ايكی جامع آره‌سنده قالمش بی‌نمازه چويرميز .

مسئلهٔ معروضه جوازی مختلف فيه اولان تلفيق مذاهب ديمك بيله اولمديغی اونوتماملیدر . زيرا برمسئله‌ده ايكی مذهب ايله عمل معناسنی متضمن دكلدر . جوازنده ايسه هيچ شبهه يوقدر . متقدمين فقهای اسلام علی الاطلاق بو كيفيتی تجويز ايتدكلری كبی متأخرين فقهای حنفيه كوره‌ده بزم كبی برمقلد حنفی‌نك برمسئله‌ده مثلا مذهب شافعی‌نی تقليد ايتمسی خود بخود جائز دكل ايسه‌ده حكم حاكمك انضماميله جائز اولمسی شويله طورسون واجب بيله اولور . اذن امام ايسه حكم حاكمدن اقوی اولمسنه نظراً صورت مشروحه ايله ميدانه كلان قانون ارادهٔ خلافتپناهی‌يه اقتران ايدنجه واجب العمل اوله‌جغنده شبهه يوقدر . فصول بدايعك اجتهاد وتقليد بحثی حل

مسئله‌یه کافیدر ظن ایدرم .

شوراسنی‌ده علاوه ایتمك ایسترم كه بوصورتده‌ده ینه بتون استفاده‌من استحسانی حاوی اولان مذهب حنفی‌دن اوله‌جغی اونوتلمامليدر . والله اعلم ومنه التوفیق

کوچوك حمدی

— شرق ، غرب —

عنوان مقال اتخاذ ایتدیکم شو ایکی کلمه ، صوك زمانلرده مضاف الیهلری اعتباریله دائرهٔ تعلق ونسبتلرینی خیلی توسیع ایلمشدر. بونلره انعطاف ایدن انظار تدقیق وتحقیقك ایسه اونسبتده متشعب ، ممتد برساحهٔ بی‌پایانی تتبعه طوغری سیر ایتمسی طبیعی بولنمشدر . بویله بر فیفای فسیحه‌ده اجاله خامه ایتمك، تفرعات لازمه‌یی احتوا ایلمك شرطیله بیان فکر ومطالعه‌یه قالقشمق بیوك برجرأت اولدیغی کبی حد ذاتنده متعذر ، یاخود متعسردر .

بنا برین بز السنهٔ مطبوعاتده کثرتله متداول بولنان شو ایکی کلمهٔ جامعه حقنده منسوب الیهلری اعتباریله تمدن ، فضیلت ، معرفت نقطهٔ نظرندن بعض مطالعات بسط ایتمك ایستیورز .

اولا شرقی ، شرقلیلری پیش نظره الهلم . شرقك، تاریخك، کتب مقدسه‌نك اراءه بیوردیغی ادوار تاریخیه‌سنه دوغری ارجاع فکر ونظر ایلرسه‌ك کوروروزکه شرق ایلك زمین تمدن خلق ، جلوه‌گاه فیض وهدایت حقدر. نیرتابان انسانیت ومدنیت، اوخیره‌ساز انظار اولان شعشعه باهره‌سیله ایلك اوكجه شرقدن طلوع ایده‌رك بالتدریج غربه، بتون جهانه نشر انوار ایلمشدر . شرقك معنویات مقدسه‌سنه ، علو شانه دال برحجت ساطعه‌درکه بتون هیئت بشریه‌نك هادیلری ، مکارم اخلاق مبلغ ومتممليری اولان پیغمبران عظام حضراتی‌ده شرقدن ظهور ایتمشدر . دها غرب ، حتی بتون جهان وادئ ضلالت وخسرانده بوینار ایکن شرق ، انسانلغی ، غایهٔ خلقتی ، سعادت حقیقیه‌یی اوکرنمش ، عموم ابنای جنسنك‌ده بوحقایق عالیه‌دن خبردار اولملرینه بالفعل ساعی بولنمشدر . شرق ، خیرخواهدر ، خادم انسانیتدر ، معلم فضیلتدر. اخص تمنیاتی ، غایهٔ سعی واجتهادی بین البشر خصائل فاضله‌نك تقرر ایتمه‌سنه خدمتدن عبارتدر .

تاریخك شکوك وذهول پرده‌لری آرقه‌سنده قالان ادوار ظنیه‌سنی شویله برطرفه براقه‌لم‌ده بیك اوچیوز بوقدر سنه‌دنبری عنعنات موثوقه‌سیله بزه انتقال ایدوب کلمکده بولنان ادوار یقینیه‌سیله استشهاد ایده‌رك سلسلهٔ مطالعاتمزی یوروته‌لم .

بوکون غربك مدنیت فاضله قوانین واصولی دیه تطبیق ایتدکاری نوع اداره ظن ایدرمیسکزکه شرقك اوایلك حسن اخلاق قواعدی اوزرینه مبتنی ، مساوات مطلقه‌یه صوك درجه رعایتکار برنظارت ووصایتدن عبارت بولنان طرز ادارهٔ عادلانه‌سی قدر حقوق بشریه‌یی، اسباب سعادت وتکاملی متکفل بولنسون .

خلفای راشدین حضراتنك عهد گزینلرینی تشکیل ایدن بوادوار جلیله خلافت ـ که (الخلافة بعدی ثلاثون سنة) منطوقنجه اوتوز سنه‌دن عبارتدر ـ صور حکومت حاضره‌دن هیچ برینه اخلال ایتمدیکی ، وسلطنتدن کلیاً عاری بولندیغی حالده یالکز ملکات فاضله ومکارم اخلاقی قلوب امده تمرکز ایتمسیچون بذل ایدیلن همت وعنایت سایه‌سنده ساده برنظارت ووصایتله زمام امور جمهور نه کوزل عادلانه اداره اولنمشدر . برحالده‌که بو ادارهٔ عادله‌نك داخل دائرهٔ منجیه‌سی اولان امم، اولا تهذیب اخلاق ایده‌رك اخوت نسبیه‌دن دها متین وقوتلی براخوت ایله، برجهت جامعه ایله یکدیکرینی غایت صمیمی قرداش طانیمشلر وبوسایه‌ده اولانجه خیرخواهلقلریله بالعموم قرداشلرینه دست تعاون واتحادی اوزاتمشلردر .

تأمین آسایش ایچون اعصار اخیره‌ده مراجعت وتطبیق ایدلدیکی کبی اویله جسیم، دائمی فرقه‌لر تشکیلنه

بيله لزوم كورمه‌مشلر . مساوات مطلقه، قواعد حسن اخلاق بينلرنده جايگير اولان بو امت فاضله حسب الايجاب احقاق حق ، اظهار عدالت ايچون هم مسلك ومذهبی اولميان بر ذمی ايله‌ده تام معنای مساوات تجلی ايتمك شرطيله (حاكم بالحق) ك حضورينه چيقمق كبی بيوكلكلری دائما ابراز ايتمشلردر .

عرض ايلديكم وجهله شرقده ايلك تطبيق ايديلن اصول اداره بو مركزده اولوب سلطنت حكومت حضرت معاويه‌دن (رضی الله عنه) ابتدا ايتمشدر . ايشته بو تاريخدن اعتباراً شرقك اك برنجی خصال ممدوحه‌سندن اولان اخلاق مرضيه تدريجاً فساده يوز طوتمغه باشلامش و ادارهٔ امور جمهور ايچون يالكز نظارت كفايت ايتميه‌رك قانون الهينك احكام عادله‌سی تماميله اجراسنه واسطه اوله‌جق ، وحدت امامت قاعده‌سنه راجع برصورت حكومتك (مونارخ) تشكيلنه لزوم كورولمشدر .

صكره‌لری شرقده زمام امور جمهور كاه ايادی متحكمه‌يه، كاه يد عادله‌يه كچه‌رك الی ماشاء الله دوام ايده كيتمشدر : بو كونكی اكتساب ايتديكمز مشروطيت اداره‌ده (قونستيتسيون) وحدت امامت قاعده‌سنی اخلال دكل، بلكه‌ده تأييد ايلديكندن شرقك من القديم تابع بولنديغی قانون اساسی كلينك صور اجرائيه‌سی جمله‌سندن بشقه برشی دكلدر .

ايشته شرق مزيات مسروده‌سيله جهانك معلم اول مدنيتيدر . شرق علوم ، معارف ، صنايع جهتندن‌ده استاذ كلدر . علوم ادبيه ، فنون حكميه و رياضيه‌يی انظار استفاده‌يه اك اوكجه وضع ايدن شرق اولديغی كبی برچوق صنايعك مقدمهٔ كشفياتی شرقی‌ده آكا عائددر حاصلی ، شرق ، مطلع انوار مدنيت ، منبع زلال معرفتدر . بز آكا دائما مديون شكرانز . بزه ايلك ، اك اتحاف ايتمش اولديغی مأثر فاضله‌يه قارشی استخفافكارانه طاورانمق ، جاهلانه تزييفلر بوسكورمك عادتاً كفران نعمتدر . دوغريسی يا شرقـونك ، يوق ، يوق غرب مقلدلرينك شرقده قابليت اجتماعيه‌يی انكاره جرأت ايتملری ، كتبخانه‌لرمزك بوم بوش ، طام طاقير اولديغی ادعايله قدر كيتملری تحقير ايليتدر . شرق ظن اولنديغی كبی او قدر قابليت اجتماعيه‌دن محروم ، آثار مكمله نافعه‌دن بی نصيب دكلدر . يالكز قابليت ايستركه شرقك اوحير العقول استعداد خداداد اجتماعيسی ، مؤلفات عاليه‌سی نظر ادراك وتقدير اوكنده تجلی ايده‌بيلسون!.

بيلديز آرايوب كوكده نيجه طرفه منجم
غفلت ايله كورمز قويوبی رهگذرنده

معرفت ، انسانيت نه‌قدر تعالی وتكامل ايدرسه شرق اونسبتده اعلای شان و موقع ايده‌جك ، پيش انظار احترامده قدری دو بالا اوله‌جقدر . بوكا دليل باهر ايسه شرقك بيك بوقدر سنه اول اخبار وتبليغ ايلديكی حقايق عاليه‌دن بعضلری دها غربده بوكون ادراك اولنه بيلمسيدر . افسوس‌كه شرقك، برخيلی لجنظران او حيرت آور عقول مفاخر مليه ومأثر جليله‌سندن غافل اولدقلری حالده بتون كمالاتی غربده آرارلر، شرقك بيك سنه، بشيوز سنه اول كشف وادراك ايلديكی برحقيقتی ـ هرنه‌دنسه بيلمم ـ غربه نسبت ايدرلر. غربده اوقدر قورنازكه اساساً شرقدن آلديغی برفكر وحقيقتی بشقه برقالب لفظ‌ربايه افراغ ايله بو زواللی مقلدلرينه هنوز كشف وادراكنه موفق اولدقلری برمعرفت ديه تلقين ايدرلر و اويله‌جه يوتديررلرده .

(مابعدی وار)

حسين حازم

تستر

[قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم] امر جليليله هرمسلم ومسلمه كوزينی ومحل عورتنی حرامدن حفظ ايله مأمور ومأموردر .

ملل سائره‌ده دخی مستوریت واجبدر زیرا عرض عموم حقنده محترمدر والحالة هذه اکثر بلاد اسلامیه‌ده ملل غیر مسلمه قادینلری زقاقلرده چارشاف ایله گزمکده درلر.

جناب ستارالعیوب وغفارالذنوب نبی محترمنه خطاباً [یاایها النبی قل لازواجك وبناتك ونساءالمؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلك ادنی ان یعرفن فلا یؤذین وکان الله غفوراً رحیماً] یعنی « ای نبی سویله زوجه‌لرکه، قزلرکه، مؤمنلرك قاریلرینه‌که چارلرینی کیسونلر بوحال انلرك معروفیتنه واذا ایدلمامکلکلرینه سبب اولور الله عظیم الشان غفور رحیمدر » بیورمشدر . بناءً علیه قادینلر ایچون مستوریت تامه فریضهٔ محکمه‌در .

مستوریت ، نامحرمه قارشـو اولملق قادینلر زقاقه چیقدقلرنده تستر ایتملری لازم کله‌جکی کبی درون خانه‌ده نامحرمه ملاقی اولدقلری حالده دخی آندن تستر ایتملری لازمدر وضرورت اولمدقجه یوزلرینی ، اللرینی ، ایاقلرینی آچیق بولندیرمق وانجه یوز اورتیلری وطار چارشافلر ایله عرض وجه واندام ایتمك قطعاً جائز دکلدر .

قادینلرك مستورتی کندیلرینی تعرضدن صیانت وحقلرنده موجب شرف وسیادتدر خاملقـده بودر ضدی ابتذال ومهانتدر. چونکه اناث ایجـاب فطرت اوله‌رق تجاوز کاه ذکوردر. تجـاوزه معروض اولمق قدر ذلت اوله‌مز. قادینلرك عزتی عفتنده‌در. عفتیده تعرضه اوغرامقـدن نه‌قدر چکنور ایسـه اونسبتده مصوندر. مراتب علویته صعود ایچـون احتجابدن اسلم طریق اوله‌مز .

بر منکوحـه‌یه تعرض زوجـك حقنـده تعرض اوله‌جغندن زوجه‌سـنی تستره جبر ایتمکه صلاحیتی درکاردر .

اسبق موصل والیسی
احمد رشید

« تاریخ اسلام صحائفندن »

٣

« اسلامك ایلك حرب سنجاقداری »

—

میـلاد عیسی (ع ، م) ك ٦٢٢ نجی سـنه‌سنك یبسـانه مصـادف بر ربیع الاولك اون ایکنجی بازار ایرتسی کونی مدینهٔ منوره جوارنده‌کی « قبا » قریه‌سنده قبیلهٔ (اوس) دن (بنی عمرو بن عوف) ك شـیخی بولونان (کلثوم بن الهدم رضی الله عنه) ك دار سعادت قراری برهمای همایون سایه‌لك آشیانه‌سی، یعنی نبی الحرمین وامام القبلتین (صلعم) افندیمز حضرتلرینك مهمانخانه‌سی اولمشدی .

فخر کائنـات علیـه وآله اکمل التحیـات افندیمز اوراده برمدت اقامت و « لمسـجد اسس علی التقوی » مدیحهٔ ربانیه‌سـنه مظهر اولان مسجد شریف قبـانی تأسیس ایتدکدن صوکرا برجمعه کونی حرکت بیوردیلر. راکب اولدقلری (جدعاء) یاخود (قصـواء) یاخود (عضباء) عنوانلی ده‌وه‌نك زمامی پیش اجلال محمدیده پیاده اوله‌رق کمال شوق وشطارتله یورویـن انصار کرامك ایادئ تکریمنـده اولدیغی حالده جانب مدینـه‌یه توجه ایله‌دیلر. یولده جمعه وقتی اولمقله (بنی سالم بن عوف) ك مسجدنده یوزی متجـاوز اصحـاب ایله برلکده صلات جمعه‌یی ادا و ایلك خطبهٔ جلیله‌یی انشا ایتدیلر .

بعده ینـه ده‌وه‌یه سوار اولوب جنـاب ابوبکری ترکی‌یه آله‌رق بوصورتله داخل مدینه اولدیلر . راحلهٔ سعدتلری حضرت (ابو ایوب رضی الله عنه) ك خانه‌سی پیشکاهنه شرفبخش قعود اولدیغنـدن اوراده یدی آی قدر مسافر قالدیلر .

بومدت ظرفنده مسجد نبوی بنا وحجرات سلیه انشـا اولونوب مکه‌یه کونده‌ریلن (زید بن حارثه و ابو

رافع رضی‌الله عنهما) وداعتیله اهل بیت پیغمبر وعائلهٔ صدیق اکبر جلب ایدیله‌رك حجرات مقدسه‌یه نقل بویورولدی .

هجرت سنه‌سندن بش آی مروروندە ــ مکه‌ده ایکن بین‌المسلمین منعقد اولان ــ بردین قارده‌شلکی مهاجرین و انصار آراسنده یکیدن عقد ایدلدی و « انما المؤمنون اخوة » حقیقتی انظار اعداده تجلی‌ساز اولدی .

شو عقد اخوت اوزرینه انصار کرامدن بعض حمیتپروران مالنك نصفنی مهاجر قارده‌شنه تکلیف ایتمك درجه‌سنده آثار جوانمردی کوسترمشلر و « یحبون من هاجر الیهم » ستایش قرآنیسنه نائل اولمشلردی .

انصار کرامك شو خدمات جانسپارانه‌سی و نبی آخرالزمان افندیمزك اقوال حقائق پرورانه و افعال اعجاز کارانه‌سیله دین مبین اسلامك شوکت وقدرتی تعالی وتصاعده، داخل دائرهٔ ایمان اولانلرك مقداری‌ده ترقی وتزایده باشلادی .

(عبدالله ابن سلام وسلمان فارس رضی‌الله عنهما) کبی برچوق ارباب عقول، استماع ایتدکلری نصوص ونقول اوزرینه اسلامیتك برطریق نجات اولدیغنی تفهیم ایله‌یه‌رك اتباع پیغمبری‌یه مجبوریت وجدانیه حس ایدییورلر و فضای وسیع الانحای توحیده ضیا فشان اولان خورشید ابد شعار رسالتك اطرافنده نجوم سیارهٔ هدایت‌مثالی منجذبانه ویان اولیورلردی. دیکرطرفدن، چرکاب جهالت و هوای ضلالتله پرور شیاب تعصب اوله‌رق ادراك حق وحقیقتدن بی بهره قالان برطاقم بی خردان ، بوادیٔ جزیرة العربده نشر نور عرفان ایتمك ایسته‌ین دین منیرك خطوات فیوضات آیاتنه مانع اولمق ایچون مغیلان مفسدت کبی دامنکیر انتشار اسلام اولمغه قالقیشیورلردی‌که بویله وقود نیران اولان وجود جهنمیلرك تیشهٔ تنکیل ایله قلعی وشمشیر آتشبار ایله احراقی لازم کلیوردی ،

بوکا بناءً هجرت سنه‌سنك ایکنجی سال فرخ فالنده فریضهٔ جهادی آمر اولان آیات جلیله ایله حسام اسلامك صواعق ریز ظلام اولماسی فرمان بویورولدی . شو فرمان جلادت عنوان اوزرینه نبی‌السیف ورسول‌الملاحم افندیمز کرك بالذات قوماندا ایده‌رك (غزوه) کرك اکابر اصحابدن برینی قوماندان تعیین ایلیه‌رك (سریه) صورتلریله کشورکشای اشراك اولمغه ابتدار ایتدیلر .

طرف عالیٔ نبوتپناهیدن (سعد بن عباده رضی‌الله) مدینه قائممقامی تعیین ایدیلوب سنهٔ ثانیه صفرینك اون ایکنجی کونی جمله‌سی مهاجر بندن اولمق اوزره آلتمش سواری ایله سوق مطیهٔ جهاد بویورولدی .

مقصد همایون ، شام ایله مکه آراسنده برای تجارت آمد شد ایدن قریش کاربانلرندن برینی اوروب هم حامل اولدیغی اموالی اغتنام ایده‌رك ضعفای اسلامه مددرس اولمق، همده دینلری دینارلرندن عبارت اولان مشرکین مکیه‌یه شو صورتله بر زخم دوا ناپذیر آچه‌رق انف رعونتلرینی قیرمق ایدی .

معیت سنیه‌ده یالکز مهاجرین بولنماسی ایسه انصاره تکلیف رفاقت بویورلمادیغندن ایلری کلمش و (عقبه) ده واقع اولان بیعتده، مدینه‌لیلر وجود هدا نمود محمدی‌یی بلده‌لرنده محافظه ایتمکه سوز ویرمش ایسه‌لرده خارج مملکتده مقاتله‌یی تعهد ایتمه‌مش اولدقلری مانع تکلیف اولمشدی .

سردار قدسی شعاری بالذات حضرت فخرالانام اولان بو فرقهٔ نخستین اسلامك برعلم امتیازی وبر علمدار کردنفرازی اولمق لازم ایدی. بناءً علیه ارباب ایمانك قلوب منوره‌سی کبی صاف وآق بر سنجاق عقد ایدیلدی . برقطعهٔ عسکریه‌نك رایت بسالتی اونی محافظه ایچون ایجابنده ترك حیاتی بیله کوزینه آلان فدایی بر قهرمانه تسلیم ایدیلمك معتاد اولدیغندن جنود منصورهٔ اسلامك لوای اولین حربی اولان او علم ظفر توأمده حامل لواء الحمد افندیمز طرفندن اسلامك ایلك حرب سنجاقداری تعیین بویورولان اسدالله الغالب حضرت

حمزه بن عبدالمطلب رضی الله عنهك دوش حماستنه تحمیل قیلندی .

لوای نصرت التوا منکب اسد اللهده تموج ایلرکن سیل خروشان هدا نی آقوب کیدن فرقهٔ جلیلهٔ پیغمبری‌ده مصادف اولدیغی بوادیٔ ضلالی دوچار تهیج ایدیوردی .

بو سیارهٔ هدایت ، بو قافلهٔ سعادت ، بوکتیبهٔ مظفریت ، ضیابخش اولمق ایچون اك درین اوچوروملرده بیله ظلمت آرایان اشعهٔ خورشید مثالی ، سیهپوش ضلال او مظلم وادیلرده قافلهٔ قریشی تحری ایده ایده (بنی ضمره) قبیله‌سنك موطنی اولوب (ودان) یاخود (ابواء) ده‌نیلن موضعه قدر کلدی . اوراده قافلهٔ قریشك کچدیکی خبر آلیندی .

قبیله رئیسی اولان (مجدی بن عمروالضمری) ذکی ودور اندیش بر آدم اولدیغندن شوکت متزایدهٔ اسلام وامان امنیت رسان فخر الانامه شیمدیدن التجا ایتمك اوزره امیر خطهٔ لولاك ، فاتح کشور اشراك افندیمزدن مصالحه طلبنده بولوندی . طلب واقعی رهین اسعاف اوله رق (بنی ضمره) لدی الایجاب اردوی سعادته معاونتده بولونمق وعندالاقتضا کندیلرینه طرف پیغمبریدن یاردیم اولونمق اوزره نفسلرینی ومالارینی تحت امانده اولدیغنه دائر برمصالحه‌نامه یازیلدی انظار اولی الابصاره مظفریات آتیه ایچون برفتح مبین کورونن شو مصالحه‌دن صوکرا ذات اقدس پیغمبری دارالقرار مدینه‌یه عودت بویوردیلرکه غیبوبتلری بش کون امتداد ایتمشدی .

ایشته جنود مجندهٔ اسلامك ایلك عقد ایتدیکی رایت حرب بو بیاض سنجاق اولوب دفعهٔ اولاده اسدالله کامکار حضرت حمزه‌نك دوش حماستنده موجه‌دار اولمشدی .

ظاهر المولوی

اسلامیتده مدنیت وحریت

انسان فطرةً مونس طبعاً مدنیدر . مدنیت معنای اشتقاقیسی اعتباریله برشهرده اوطورمق دیمك ایسه‌ده اقامتدن اقامته فرق کلی واردر . بر یرده کوریلان آثار ترقی وتعالی اویرك درجهٔ تمدنی ایله مبسوطاً متناسب اولمسندن طولایی مدنیت حیات اقوام درجه‌سنه کلمشدر .

انسان هم اخلاق فاضله‌یه وهمده اخلاق فاسده‌یه مستعد اولمق صورتیله مجمع قوای متضاده‌در . اشبو قوای متضاده آره‌سنده حصول موازنه شمس منیر شریعتدن اقتباس نور ایتمکله قابل اولور . نقطهٔ مقصوده وصول ، حبل متین شریعته صارلمقله حیز آرای حصول اولور . مکارم اخلاقك ، سلامت افکاره چارهٔ یکانه اولمسی شریعت مطهره‌نك کوستردیکی حقایقدندر .

مکارم اخلاق موجود اولمیان یرده تمدن اولماز ، آفت وارده انك ایچون اساتذه ، تحصیل علم ومعرفتدن اول تصفیهٔ اخلاقی تعمیه ایدر . واکتساب مدنیته اساسندن تشبث وجوبنی اخطار ایلر .

علو همت ، آلام واکداره مقاومت ، حلم ، سکون ، ارتکاب قبایحدن حیا وحجاب ، هوا وهوسه مطاوعتدن اجتناب ، تواضع ، شهامت ، خیرات وحسناته بذل ماحصل غیرت ، اخلاق فاضلهٔ اسلامیه ارکانندندر .

ناموسکارانه کسب ، شهواتی تسویلاته قارشو اختیار سکونت ، اقتصاده تصرف ورعایت ، استحصال مقاصده متأنیانه غیرت رفق وملایمت ، کسب فضائله محبت شرعك یقین ایتدیکی قواعد سالمه‌دندر .

مصالح ومعاشك مدار حصولی اولان اموری حسن تصور واجرا ، کرم وسخا ، صداقت ، یار غمکسارلنه دوام واعتنا ، محافظهٔ مودت اقران ومحبت امثال وسائلی استکمالی ، مصافاة ، معاملاتده عدل وحقه دقت ، اصلاح وتألیف بین ، حسن حال هب محاسن اخلاق اسلامیه مقتضیاتندندر .

ايشته مدنيت اسلاميه بودرلو فضائل ايله تزيين ذات وصفات ايدنلره ومكارم اخلاق ايله مكرم اولنلره خاصه‌در .

ذلت وسفاهتدن ، تنپروری وعطالتدن ، فقدان صبردن ، كذب ودروغدن . غرض ونفسانيت ، الفت اراذل ، امتناع فضائل كبی تعداد وتفصيلی صحايفی طولديره‌جق بيك درلو سوء احوالدن انسانی تحت ممنوعيته آلان شريعتدر . انسان مقتضای خلقتی اولان مدنيت وفضيلتی اكتساب ايتمكی ارزو ايدر . وشرف ذاتيسنی صيانت ايتمك ايستر ايسه بای حال شهراه ديانته قوشمليدر . چونكه : شخصی اصلاح ايدن شريعت، عائله‌يی دائرهٔ رفاه وانتظامده بولنديران شريعت ، برقومی وايه‌دار مدنيت ايدن ينه شريعتدر . شريعت جناب اللهك قانون اساسيسی بتون مسلمانلرك باعث نجات وسلامتيدر . حريت ايسه اساساً شريعتك بخش ايتديكی نعمتدر . شريعته تمسك ايتميان برمسلمان هيچ برزمان حر اوله‌ماز .

اماسيه سنجاغی تحريرات مديری
محمد رفعت

سياست شرعيه

۱۰

صفحات بشريه‌ده‌كی تجليات مختلفه — محبوس زوجه‌سيله مقارنتده بولنه بيلورمی ؟ — محبوسك خسته‌لغی — محبوس تجارت ايده بيلورمی ؟ — محبوس ايام مباركه‌ده چيقاريلورمی ؟ — محبوس اقربا واحباسيله كوريشه بيلورمی ؟ — محبوسك يتاغی .

صفحات هيئت بشريه بيش امعانه آلنه‌رق تدقيق ايديله‌جك اولورسه انسانلرده‌كی اوصاف مختلفهٔ فطريه‌يه حيرت ايتمه‌مك قابل دكلدر . انسان كوريرزكه ، محاسن اخلاقيه‌نك قدر وقيمتنی تقدير ايتمش علم ومعارف ايله تزيين ذات وصفاتده بولنمش مقاصد و امالی ، حركات و اعمالنی ميزان عدل وانصاف ايله تزيين ايدرك هيئت اجتماعيه‌يه بيوك بيوك خدمتلرده بولنمسنی شرف عد ايتمشدر .

انسان كوريرزكه ، دنياده نه‌قدر رذائل اخلاقيه وارسه جمله‌سنی شخصنده جمع ايتمش حب دنيا عقل واذعانی مسحور ايليوب مرتبهٔ حيوانيتدن بيله آشاغيده بولنه‌رق جزؤی برمنفعت شخصيه اوغورنده قتل نفوس، هتك عرض، سرقت اموال كبی فضايحك اجراسنی كنديسنه عادتا برمزيت عد ايتمشدر .

انسان كوريرزكه ، دنياسندن اوصانمش ، بتون لذائذ حياتيه‌دن ال چكمش كوشه نشين عزلت اوله‌رق امرار حيات ايديور .

انسان كوريرزكه، تحرير كامل كسوه‌سنه بورونه‌رك حرص وجاه بليه‌سيله دينی واسطهٔ منفعت اتخاذ ايدرك عوامپسندانه تملقلرله ، تبصبصلرله دين وديانتی هرشيئه ترجيح ايتمش وبوصورتله برقوتك تأثير اخلاق شكنانه‌سيله الك بلند بر موقعه چيقمش ، هيهات كه اوموقعده وظائفنی تقدير وتميزدن عاجز برحالده بولنيور .

ايشته شو تجليات غريبه سلسلهٔ بشريتده نه‌قدر يوريديلورسه اودرجه متنوع حاللره تصادف اولنور . برملت راه ترقيده نه‌قدر خطوه انداز تقدم اولسه ينه كنديسنی تشكيل ايدن افرادك جمله‌سی برسويهٔ عرفانده بر اخلاق متساويه‌ده بولنه‌مز . ايچلرنده ينه اجتراء جنايته ، ايقاع رذائله مستعد اولانلر اكسك دكلدر . بوقبيل مجرملری تأديب هيئت اجتماعيه‌نك وظيفه‌سيدر.

بناءً عليه برفعل قتل ويا سرقتی اجرا ايدن كيمسه‌لر حبس اولنوركه صره‌سی كلدكجه دائما تدقيق وبحث ايديورز . فقط محبوس حبسخانه‌ده ناصل وقت كچيرر؟

* * *

برمحبوس حبسخانه‌ده جزاسنی چكمكده بولنديغی حالده متأهل ايسه زوجه‌سيله مقارنت مشروعه‌يه مساـ

عده ایدیلورمی ایدلمزمی ؟ مسئله‌سی غرب حقوقیونی بیننده دوچار اختلاف اولمش بعضیلری مساعده ایدلمسنی بعضیلریده ایدلمه‌مسنی شدتله بیان ایلمشلردر . بونلر دیرلرکه ، ارباب جنایت عادتا برخسته‌در آنك تداویسی حبسخانه‌ده هردرلو لذائذ حیاتیه‌دن محروم براقیله‌رق اکمال مدت ایتمسیله‌در . شاید بویله بر مساعده بخش اولونورسه فنا برعلتله معلول اولان برآدمدن حاصل اوله‌جق اولاد دخی طبیعی اوعلتله آشیلانمش وبوصورتله هیئت اجتماعیه اضرار ایدلمش اولور . بوایسه اوله‌ماز .

بزم جزا قانوننده بوبابده صراحت اولمدیغی کبی نظریات فلسفهٔ جزائیه دائر خامه‌ران تفصیلی اولان مؤلفلرمزده مع التأسف بو بابده برشی دیمه‌مشلردر . بالعکس جزا قانوننك (٢٥) نجی ماده‌سنده قلعه بندلر اطرافی سور واستحکامات ایله محاط اولان برشهرایچنده خارجه چیقمامق اوزره اوطوردلمق اعتباریله محبوس ومنفی اولدقلرندن قلعه ایچنده برخانه‌ده اوطوره‌بیلملری وخارج ایله‌ده مخابره ایده‌بیلملری مجاز اولدیغی کبی (٢٨) نجی مادهٔ قانونیه‌ده مؤبداً نفی جزاسیله محکوم اولنلر فامیلیاسنك دخی منفاسی اولان محله نقلنی ایسترسه مساعده اولنور دیه تصریح ایدلمسنه نظراً بوقبیل محکوملر حقنده واضع قانون ضمناً وصراحةً برمساعده بخش ایتمش ایسه‌ده فقط حبس واصطلاحات قانونیه‌جه کورك جزالریله محکوم اولنلر حقنده بویله بر مساعده‌یه تصادف ایده‌میورز .

بزم سیاست شرعیه‌مزه کلنجه . محبوس زوجه‌سیله مقارنت طلب ایدر وحبسخانه‌ده عیون اغیاردن خالی برمحل بولنورسه مساعده اولنور . فقط بر مکان خالی یوق ایسه بوکا مساعده ایدلمز دینلمش وبالعکس امام اعظم مساعده اولنه‌میه‌جغنی بیان ایلمشدر . [١]

دوشونیله‌جك اولورسه محبوسینه بویله بر مساعده بخش ایدلملیدر . چونکه بوکون ممالك عثمانیه‌ده موجود حبسخانه‌لرك بر ایستاتستیقی یاپیله‌جق اولورسه دهشتلی بریکون تشکیل ایدر . بونلرك نصفی بلکه دها زیاده‌سی متأهلدر .

اکر عدم مساعده جهتی ترجیح ایدلسه برطاقم محاذیر تولد ایدیور .

اولاً : طول مدت کورکه محکوم برآدمك حبسخانه‌ده بولندیغی مدتجه زوجهٔ مشروعه‌سی یا مقتضای جبلتی ویاخود اغفالات دنائتکارانه نتیجه‌سی اوله‌رق طریق فحشه سلوك ایله اخلاق عمومیه‌یه دهشتلی برزخنه آچیور . دیکر جهتله‌ایسه حبسخانه‌ده فعل شنیع کریهك وقوعی کبی حاللر محبوسك اصلاح حال وتهذیب نفسنه مانع اولیور .

ثانیاً : مقارنت مشروعه زوجین بیننده برحق اولوب زوجك ایقاع ایلدیکی جرمدن دولایی مؤبد وموقت کورکه محکوم اولمسنده زوجه‌نك نه دخلی وار . درکه بوحقندن بیچاره محروم براقلسون . وبوصورتله اوده دوچار مجازات ایدلسون .

ثالثاً : اك زیاده دولتلرجه نظر اهمیتده طوتیلان تکثیر نفوس مسئله‌سی بویوزدن دهشتلی بر ضربه‌یه دوچار اولیور .

رابعاً : مقام تعلیلده ، جانی برخسته‌در بوکا مساعده ایدیلورسه آندن حاصل اوله‌جق چوجقکده علت جنائیه ایله معلول بولنه‌جغی ادعا اولنمی ایسه عادتا بالدیزلی حب کبی تلقی اولنه‌جق سوزلردندر .

چونکه نه‌قدر وحشیانه ایقاع جرمده بولنمش جانیلر واردرکه ، ینه بونلرك اولادلری جانی اولمیه‌رق هیئت اجتماعیه‌یه بیوك بیوك خدمتلر ایتمشلردر . نه‌درجه حسن اخلاق صاحبی آدملر کورنیورکه ، اولادلری انواع جنایتی ارتکاب ایتمکده اولدقلری مشهودمز اولمقده‌در . تاریخ بوکا شهادت ایتمزمی ؟

واقعا مجرملری خسته‌در دیه بیلورز . فقط بومرضك ساری اولدیغنی تسلیم ایتمیز . بناءً علیه تقریب ، دعوایه

[١] معین الحکام ١٩٣

موافق اولمیجه قبول اولنه‌ماز . سعادت وشقاوت کبی شیلر ارثاً انتقال ایده‌مز . متن متین نسفیده (والسعید قدیشقی والشقی قدیسعد) فلسفهٔ اعتقادیه‌سی میدانده اولوب شقاوت وسعادتده تغیر واقعدر . اما اسعاد واشقاده تغیر یوقدر . چونکه آنلر صفات الٓهیه‌دندر .

بناءً علیه هیچ اولمزسه مؤبد، اون بش سنه کورك جزالریله محکوم بولنانلره ینه شرعك بیان ایلدیکی وجهله حبسخانه داخلنده اتخاذ ایدیله‌جك برمحل مخصوصده مساعده ایدلمسی هیئت اجتماعیه‌نك مقتضای منافی بولندیغی مطالعات قاصرانه‌سندن بردرلو کندیمی آله‌میورم . مع مافیه عدم مساعده تقدیرنده‌ده مذهب ابی حنیفه‌یه نظراً قانون ینه شرع ایله متحددر .

*
* *

محبوس حبسخانه‌ده خسته اولورسه ، حبسخانه‌لر حقنده کی نظامنامه لایحه‌سنك آلتمش ایکنجی ماده‌سی موجبنجه خسته‌خانه‌یه نقل اولنور .

سیاست شرعیه‌مزده ، محبوس خسته اولور واثر مرضدن ضعیف دوشوب کندیسنه خدمت ایده‌جك بر کیمسه‌ده بولنمازسه حبسخانه‌دن اخراج اولنور . فقط بواخراج کیفیتی آرتق محبوسك حیاتندن امید منقطع اولدیغی تقدیرده‌در . بعض فقها ایسه حبسخانه‌ده وفات ایتمکله طشره‌ده وفات ایتمك بیننده هیچ برفرق اولمدیغندن اخراج اولنماز دیورلرسه‌ده مفتی به اولان قول اولدر . شوقدر که تخلیه‌ده کفیله ربطی لازمدر . کفیل ارائه ایده‌مزسه تخلیهٔ سبیلی جهتنه کیدیله‌مز .

برده محبوس خسته‌لندیکی معاینه راپوریله ثابت اولدیغی تقدیرده حبسخانهٔ عمومی خسته‌خانه‌سنه کوندریلور بوشرعك بیانه مخالف دکلدر . چونکه سیاست شرعیه‌ده (کندیسنه خدمت ایده‌جك بر کیمسه بولنمازسه) قیدیله اخراجنه مساعده اولنیور . خسته‌خانه‌ده ایسه تداویسنه واحوال سائره‌سنه باقیله‌جغندن بالطبع اخراج اولنماز . برده شرع ، اخراج کیفیتی « آرتق محبوسك حیاتندن قطع امید اولندیغی » عبارهٔ عادلانه‌سیله تقدیر ایدییور . مثلا محکوم تورم ایدرك علت منفوره‌نك دورهٔ ثالثه کیرمش ایسه بونی حبسخانه‌ده طوتمقدن ایسه هم علت منحوسه‌نك حبسخانه داخلنده کی مضرتنی تحدید و بر جهتدن ایسه شفاخانهٔ الطاف الهیه‌دن قطع امید اولنه‌میه‌جغی احتماله مبنی کفیله ربط ایله تخلیه ایدییور .

بونه عدالتدر ، دوشونملی !

حالبوکه دور مذموم استبدادده یلدیز مستبدلرینك چویردیکی منفعت شخصیه فیرلداقلرندن بریده ایستدکلری محبوسی تخلیه ایدی . حتی ازمیرده حیوانات وحشیه‌یه بیله رحمت اوقوده‌جق برصورتده برشخص دنینك یوزلرجه خلق حضورنده بر کنجی طاووق کسر کبی بوغازله‌دیغی ومحکوم دخی اولدیغی حالده یلدیز ملعونلرینك معاونتلریله « معلولیتنه مبنی !! » عفو عالی‌یه! مظهر اولمش ایدی . فقط الآن کرسئ صدارتده شعشعه پاش اجلال اولان وزیر درایتسمیرمز کامل پاشا بوخونریز قاتلی ازمیرده بولندیغی مدتجه ولایاته آیاق باصدیرمه‌مش وبوصورتله سورونديرمشدر .

« معلولیته مبنی !! » اولان عفو عالیلرك قسم اعظمی بزده بویله ایدی . بونك نره‌سنده عدالت ادعا اولنه‌بیلور؟

*
* *

سیاست شرعیه‌یه نظراً ، محبوس تجارتدن منع اولنور . جمعه وبایرام نمازلری وصلاة جنازه وعیادة مریض ایچون چیقارلمز . اعلا دوشك یورغان ویرلمز .

محبوسك اقربا واحباسی ایله کوریشمه‌سنه مساعده اولنور . فقط بومساعده اوزون برمدت ایچون اوله‌مز . چونکه استیناس حاصل ایدرك دائما فراره چالیشور .

بزم احکام موضوعهٔ قانونیه‌یه عطف نظر ایده‌جك اولورسه‌ق حقوق مدنیه‌دن ساقط اولان مجرملر اعادهٔ حقوق ممنوعه ایتمدکجه تجارت ایده‌مزلر . وتاجر اوله‌مازلر .

تهذیب اخلاقه پك زیاده دخلی اولان اعادهٔ حقوق

ممنوعه قضیه‌سی ایچون ارباب حقوقدن برینك دیدیكی كبی مع التأسف عدلیه نظارتنه شمدی‌یه قدر هیچ بر مراجعت ایدلمدیكنی سویلمك مبالغه‌یه حمل ایدلمه‌ملیدر . امید ایدرزكه بوندن صكره بو جهتلر نظر اعتباره النور .

ایام مباركه‌ده محبوسیلك چیقمسنه قانون مساعده ایتمز .

دیون خفیفه‌دن دولایی محبوس بولنانلرك بعضاً ایام مباركه‌ده تخلیه ایدلدكلرینی غزته ستونلرنده كورمكده ایسه‌كده بونك حكمتنی اكلایه‌میورز . عجبا بونلر صرف حقوق شخصیه محبوسلریمیدر ؟ یوقسه داینك اذنیله‌می تخلیه اولنیورلر ؟

محبوس اقربا واحباسیله كوریشه‌بیلورسه‌ده بوده محبوسك فرارینه میدان ویرمه‌مك اوزره نظارت آلتنده بولندیرمق صورتیله اولور . چونكه بو خصوصده مسامحه تعلیلات شرعیه وجهله محبوس ایچون انسیت حاصل اوله‌رق فرارینی تسهیل ایدر .

دور حریت ابتدالرنده بابا طاهرك مسامحه حكومتدن بالاستفاده محكومین عادیه‌نك تخلیه‌سنه سببیت ویرمسی بیوك بردلیل اوله‌مازمی ؟

هله سابقهٔ مكرره اصحابی وسوء احوال ایله متعارف اولنلر ایله محبوسینك قطعیاً كوریشمه‌لرینه مساعده ایتمه‌ملیدر .

محبوسك یتاغی حقنده‌كی بیانات شرعیه ایسه وصف اعتباریله حبسخانه‌لر حقنده‌كی نظامنامه لایحه‌سنك ۵۹ نجی ماده‌سنه قسماً موافق اولمغله تنسیق قوانینده بونلرك نظر اعتباره آلنه‌جغنی امید ایدرز .

« مابعدی وار »

تمیز جزا دائره‌سی ضبط كتبه‌سندن
ابن حازم : فرید

ادبیات

قطعهٔ تاریخیه

ایلدی غصب ایدیلن حقلرینی استرداد
كوریلور طوغریسی تبریكه سزا ملتمز
ویردی امداد ایله تاریخه شرف آل عبا
مصدر سعد اوله سال نو حریتمز

۱۳۲۷

مقری كوی : خلیل ادیب

ادیب افخم نامق كمال بك مرحومك نجل نجیبلری بك افندی حضرتلری طرفندن اهدا بیورلمشدر :

یا حسین [*]

مقام رأس جلیل جناب سبط نبی
جهان وحدت ومعناده عرش یزداندر

فقط او رأس مبارك بونقطه‌دن كچمش
دیمك كه طوپراغی مرآت نور یزداندر

شهید ملحمهٔ كربلا جناب حسین
مقام رأسنه تا عرشدن نكهباندر

بو خاكه سور یوزكی، قدرت وعنایت حق
ویرر جنانكه البته بشقه بررونق

[*] قدس سنجاغی داخلنده عسقلان قربنده حضرت حسین رضی الله عنهك مقام رأس مباركلری زیارت اولندیغی زمان سویلنمشدر .

اولور حريم نبوتده فاتحهٔ مقبول
كولر روانكه ارواح مرتضى و بتول

كمال زاده
على اكرم

عالم اسلاميت

ايران

« تايمس » دن :

تبريز و ما كودن كلن اخباره كوره كردلر جلفا ايله تبريز بيننده‌كى طريقى سد ايدوب بو سببله تجارتى آبلوقه ايتمشلردر . بختياريلر اصفهان اطرافنده قرق كسور انكليز ميل امتدادنده بولنان مواقعى ضبط ايتمشلر واستحكامات ايله تحكيم ايتمكده بولنمشلردر .

§ تبريزدن پترسبورغه وارد اولان بر تلغرافنامه‌يه نظراً ، تبريز، عساكر حكومت طرفندن محاصره واحاطه ايدلمشدر .

§ پترسبورغده نشر اولنان (رچ) غزته‌سى ديوركه: روسيه حكومتى انكلتره‌نك موافقتيله برابر ايرانك استقراض آرزوسنى قبول ايتمشدر . استقراضه بالخاصه فرانسه اشتراك ايده‌جكدر.

§ آتيده‌كى حوادثى لوندره جريدهٔ يوميه‌سى اولان مشهور « ده‌يلى تلغراف » دن اخذ ايديورز : افرنجى ماه حاضرك ۲۴ تاريخنده انكلتره خارجيه نظارتى جانبندن ايرانه دائر بر بيانامه نشر ايدلمشدر. بو بيانامه‌ده انكلتره وروسيه حكومتلرى اولجه اتخاذ ايتدكلرى عدم مداخله قاعده‌سنه رعايت ايده‌جكلرى تأمين اولنيور فقط ايران امور داخليه‌سنك اختلال فوق العاده‌سندن طولايى امور اقتصاديه وماليه واداره‌يى اصلاح وتنظيم ايتمك ايچون وكلاى ملتك اجتماعندن بشقه بر چاره بوله‌ميه‌جغنه مبنى حكومت مشار اليها بر مجلس ملى‌نك فعلاً انعقادينه تشبث ايده‌جكلرى بيان اولنيور .

§ كچنلرده شاهك دقتاتورى اميرجنك ستارخانه بر مكتوب ارسال ايدرك ترك سلاح ايتمه‌سنى توصيه ايتمش وهر حالده شاهك مظهر عفو وتلطيفى اوله‌جغنى وعد ايلامشدر. ستارخان دخى شويولده برجواب ارسال ايتمشدر :

« سزايله بن كويا ايكى مختلف قطبده طوريورز كبى يكديكريمزدن خبردار اوله‌ميورز. ياخود بر بريمزى آكلامق استميورز . برقاچ كره مقاصد اساسيه‌مزى ايضاح وبيان ايتمشدم . بز اول امرده آذربايجانى مستبد حيدودلرك الندن قورتارمق املنده اولديغمزى ومطلقا مقصدمزه نائل اوله‌جغمزدن امين بولنديغمزى هركس آكلامشدر. لكن تأسف اولنوركه شاه حضرتلرى خرسزلره، حيدودلره طرفدارلق ايديور .

بو آلتى آى ظرفنده شاهك پوليتيقه‌سى وحركاتى بزى ترك سلاحه دكل بلكه تشديد تسليحات وتجهيزاته مجبور ايديور .

بناءً عليه نه شاهك او بيوك ومحتشم تلطيفاتنى قبول ايدرز نه‌ده اونك ابراز وتطبيق ايتديكى حكمت اداره نمونه‌سنى قبول ايلرز . بزم يكانه آرزومز مشروطيتدن عبارتدر. بركره محمدعلى شاه قانون اساسى‌يى لايق وجهله اعلان ايتسون همان او آنده اسلحه‌مزى ترك ايدوب جمله‌مز اياقلرينه قاپانه‌رق يابديغى مظالمى ووطنك هر نقطه‌سنى سيراب ايدن بيچاره ايرانيلرك قانلرينى عفو وفراموش ايليه‌جكمزى قطعياً وعد ايدرم »

فاس

§ « تايمس » مخابرى طنجه‌دن بروجه آتى وقعهٔ وحشت انكيزى يازيور : بن سليمان (متوفى خارجيه ناظرى) نك نعشى برشخص طرفندن قبردن چيقاريلوب پارچه پارچه ايدلمش و باشى فاس شهرى قلعه ديوارينه آصلمشدر . بو معاملهٔ تحقيريه فاس شهرنده بيوك برحدت وهيجان عموميه‌يه سببيت ويرمشدر .

آصلەیش اولان سرمقطوعك اوزرنده شو یافته بولنیوردی:
— « بو باش کافر بن سلیمانك باشیدر هرکیم که اوروپا. لیلری بو مملکته کتیررسه و آنك مسلکنی تعقیب ایدرسه البته باشی بوکبی کسیلوب عین مجازاته دوچار ایدیله جکدر . »

§« موردینغ پوست » غزته‌سی مخابری یازییور :
فرانسه حکومتی مولای حفیظك صندالیٔ حکومته قعودینی تبریك مناسبتیله مسیو (ریگنولد) ك تحت ریاستنده اوله‌رق برهیئت اعزام ایلمشدر .
مولای حفیظ ایلك دفعه اوله‌رق براوروپا هیئت مرخصه‌سیله مذاکره‌یه کیریشیور . فقط بومذاکره‌ده بین‌الملل مسائل مهمه قاله آلنمیه‌جقدر . ایشته بو وقعه فاس تاریخنده یکی برفصل کشاد ایدییور . مشار الیه حضرتلری فرانسه مرخصی ایله بالذات مذاکره ایده‌جکدر.
§ فرانسه‌نك فاسده بولنان عسکری باش قوماندانی جنرال[دماد] استعفا ایتمش و حکومت مشارالیها استعفاسنی قبول ایتمشدر .

هندوستان

هندوستانده بوسنه تطبیق ایدیله‌جك اولان انتخابات نظامنامه‌سنه مسلمانلرك اعتراض ایلدکلرینی و بوده مسلمانلرله هندولر آره‌سنده برمسئله منازع فیهك شکلنی الدیغنی‌او لجه یازمشدق. الله آبادن « دیلی تلغرافه » یازلدیغنه کوره بومسئله‌نك حل وفصلی ایچون بنغاله مفتش عمومیسی مستر (کولین) هرایکی طرفدن طقوزر اعضا انتخاب ایدرك بنغاله امیری (نواب سیر سلیم‌الله) حضرتلریله هندولرك امیری (مهرچا سیر کومار توغور) ك ریاستلری ومفتش عمومی‌نك نظارتی التنده برقومیسیون تشکل ایتمشدر .

---

§ پارسده نشر اولنان عالم اسلام مجموعهٔ موقوته‌سی هندوستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك تعداد نفوسلرینه دائر کوزل برلیسته یاپمشدر . اسلاملرك موقعیله برابر قاچ قبائل واجناسدن ترکب ایتدیکنی‌ده بیلدیریور . بوندن بشقه، مسلمانلرك اصناف وفرق متعدده‌سنی علاوه ایدیور.

انکلیز تحت اداره‌سنده بولنان مسلمانلر :

آجر ، مارورادە	۷۲,۰۳۱
آسام	۱,۵۸۱,۳۱۷
بلوجستان	۲۷۹,۱۵٤
بانغال	۲۵,۲٦۵,۳٤۲
برار	۲۱۲,۰٤۰
بومبای	۱,۲۸۰,۱۰۵
صنه (سنه)	۲,٤٤٦,٤۸۹
برما (برمانیا)	۳۳۹,٤٤٦
ولایات مرکزیه	۲۹۵,۲۹۱
مادراس	۲,٤٦۷,۳۵۱
ولایات شمالی غربیه	۱,۹۵۷,۷۷۷
پنجاب	۱۰,۸۲۵,٦۹۸
آغرا (آکرا)	۵,۰۲۷,۱۸۸
اود (عوذ)	۱,۷۰۳,۸٤٦
کرك	۱۳,٦۵٤
اندمان ونیکوبار	٤,۲۰۷
یکون	۵۳,۷۷۰,۹۳٦

امارات تابعه‌ده موجود اولان اسلاملر :

حیدر آباد امارتنده	۱,۱۵۵,۷۵۰
کشمیر «	۲,۱۵٤,٦۹۵
راجپوتانا «	۹۲٤,٦٤٦
هند مرکزیه	۵۲۸,۸۳۳
دیکر امارات پرنسیه‌ده	۳,۸۸۹,٦۲٦
یکون	۸,٦۵۳,۵٦۰

انکلتره مستملکاتنده بولنان مسلمانلر :

سیلان جزیره‌سنده	۲٤۰,۰۰۰
مالدیو جزائرنده	۳۰,۰۰۰
یکون	۲۷۰,۰۰۰

بوارچ يكونك مجموعى يعنى انكلتره يه
مربوط اسلاملرك مقدارى = ٦٢,٩٠٤,٤٩٦ در
بومقدار سجل نفوسده مقيد اولانلرك عددى
اولوب بونلردن ماعدا اوچيوز بيك قدر برما وبلوچ
سمتنده ساكن مسلمان بولنديغى دخى تخمين ايديليور.

§

بتون هندوستان وامارات مستقله ده موجود اولان
مسلمانلرك عددى بروجه آتيدر.

	سنى	شيعى
انكليز تابعيتنده	٦٠,٩٠٤,٤٩٦	٢,٠٠٠,٠٠٠
لاقديولر	١٤,٤٠٤	٤٠
فرانسه نك هندوستان		
مستملكاتنده	١٧,١٠٠	٦٩
پورتكيز مستملكاتنده	٨,٤١١	٢٠
عمانده	٩,٢٠٠	٣٠٠
ولايت مستقله ده	٥,٢٦٨,٩٠٠	٥٧٧,٠٠٠
يكونى	٦٦,٢٢٢,٥٠٧	٢,٥٧٧,٤٢٩
يكون مجموعى	٦٨,٧٩٩,٩٣٦	دن عبارتدر.

متفرقه

مكهٔ مكرمه دن آلديغمز برخبرده حجاز شمندوفر
خطى موقفلرينه مسكرات كثيرلمكده وبوايسه خط كذر
كاهنده بولنان مأمورينك حركاتى هرآن تجسسدن خالى
قالميان عربان طرفندن حس ايدلمكده وكورلمكده
اولديغندن بوحركت غيرلايقه اوقدرجه بيوك برسوء تأثير
حاصل ايلديكى وحتى جهته وقعهٔ مؤسفه سى باشليجه بو
كبى احوالدن نشئت ايتديكى بيلديريليور .

برقومه كورمدكلرى، بيلمدكلرى بريكيلك، بربدعت
تطبيق ايديليورسه ائ اول اوقوم تطبيق اولنان شيئك كندى
معنوياتيله ، كوره نكاريله ، عادتلريله طويغولريله ، قابل
تأليف اولوب اولميه جغنه دقت ايدر. قابل تأليف اولديغى
آكلارسه او يكيليكه صاريلر، تقدير ايدر ؛ بتون يكيليكلره
قارشو ميلان حاصل ايلر فكر ترقى ديديكمز شى ده بوصورتله
پيدا اولمش اولور. قابل تأليف اولمديغى اكلارسه منافع
سائره سنى مقايسه يه بيله كيريشمز. ابراز خصومت ايدر. بتون
يكيليكلره قارشو برحس نفرت بسلر. دشمن ترقى اولور.

بز ترقيات ماديه يه محتاجز . ترقياتى مملكتمزه
تطبيق ايتمك لازمدر بلكه فرضدر . فقط بو ترقيات
نره دن كلورسه كلسون معنوياتمزه موافق كلميان خوشمزه
كتميان عاداتى ، اخلاقى سوروكليوب كلسون. ترقياته
ـ مملكتمزه كيرر كيرمز ـ درعقب اسلام كسوه سى
شرق البسه سى كيدبرلسون. بووجهله شهراه ترقيمزدن
عارضه لر قالديرمش مشكلات رفع ايدلمش اولور. عكس
تقديرده افكار عموميه مز دشمن ترقى اولور. چونكه
مملكتمزده افكار عموميه هنوز فكر تمييزه مقتدر
دكلدر . صفوت وحسياتمزه موافق كلميان احوال
غير لائقه يى ترقيانك لوازمى اولديغنه حكم ايدرلر.

ايشته حكومتمز حالا مسلك ناهموارنده دوام ايدوب
كيديور . كندى اليله ترقياتمزه سد چكيور . والى الله
المشتكى !

الحاصل ارض مقدس حجازك خاك پاكنده مناهى ومحرماتك
اجرا اولنمسى افكار مسلمينى نه درجه متأثر ايده جكى
آشكاردر . بوبابده حكومتك نظر دقتنى جلب ايدرز .

§

مقياس شريعت غزته سنك ١٧ نومرولى نسخه سنده
(ازان جمله افلاطون كه اسملرى مضبوط ومعلوم اولميان
نبيلردن برى اولمق احتمالى دخى واردر) سوزى كورلدى

افلاطونك مسلك فلسفيسى وحيات خصوصيه سى تماما
معلوم اولوب مجهوليت ماضيه التنده مستور برذات اولمديغى
كبى كتب معتبرهٔ اسلاميه مزده افلاطوندن بحث ايدلديكى
حالده بويله هيچ برروايت بولنمديغى جهتله رفيقمزك
خطاى واقعنى براثر ذهول اوله رق تلقى ايلر وتغليط

اذهانی موجب اولمامق اوزره تصحیح کیفیت ایلملرینی رجا ایدرز .

قرعه امتحانلری

درس وکالتیله حربیه نظارتی آره‌سنده جریان ایدن مخابرات نتیجه‌سنده قرعه امتحانلرینه بو آی ظرفنده باشلنه‌جغی صورت قطعیه‌ده تقرر ایتمشدر .

امتحان اولنه‌جق طلبهٔ علومك تولدینه نظراً امتحان درجه‌سی بروجه آتی کوسترلمشدر .

٩٩	تولدلیلر	آلتنجی سنه
٣٠٠	«	بشنجی «
٣٠١	«	دردنجی «
٣٠٢	«	اوچنجی «
٣٠٣	«	ایکنجی «
٣٠٤ ، ٣٠٥	«	برنجی «

٣٠٥ تولدلیلرده سلاح آلتنه آلنمش اولدیغندن ٣٠٥ تولدلی طلبهٔ علوم دخی برنجی سنه امتحانی ویرمکله مکلف طوتلمه‌سی ایجاب ایدییورسه‌ده بو صورتده طلبهٔ علوم ایچون مکلفیت عسکریه یدی سنه‌یه بالغ اولیورکه مغایر قانون وعدالت اولدیغی شبهه‌سزدر . بو حالده یا ٣٠٥ تولدلیلرك امتحانی تأخیر ایدلملی ویاخود ٩٩ تولدلیلر امتحان ایدلمامليدر . ایشته بو مسئله‌نك حلی ایچون درس وکالتیله حربیه نظارتی آره‌سنده مخابره جریان ایدییور .

امتحان پروغراملری بروجه آتیدر :

برنجی وایکنجی سنه امتحانلری

	نومرو
اظهاردن عباره ، مفهوم ومعنی . یدی سؤال صرفدن ، اون سؤال نحودن .	٩٠
حسن خط	٢٠
	١١٠

اوچنجی ودردنجی سنه امتحانلری

ایساغوجیدن عباره ، معنی ، مفهوم . یدی سؤال نحودن اون سؤال منطقدن .	٩٠
املا	٢٠
	١١٠

بشنجی والتنجی سنه امتحانلری

شمسیه‌دن عباره معنی ، مفهوم . یدی سؤال تصوراتدن اون سؤال تصدیقاتدن .	١٠٠
انشا	٢٠
	١٢٠

١ ، ٢ ، ٣ ، ٤ نجی سنه امتحانلرنده ثلث یعنی ٣٧ نومرو آلان امتحانی قزانیر ٣٦ آلان قزانه‌ماز . بشنجی وآلتنجی سنه امتحانلرینی قزانمق ایچون نصف یعنی ٦٠ نومرو آلمق لازمدر . بشنجی وآلتنجی سنه‌ده دیکر سنه‌لرکبی ثلث قزانانلرك امتحانلری مقبول طوتلمسی ویرده نومرولر ٤٥ اوزرینه اعتبار ایدلمسی ایچون درس وکالتی طرفندن تشبثات لازمه‌ده بولنلمشدر . طشره‌ده امتحانلر طابور مرکزلرنده اجرا اولنمسی ایچون لازمکلان محللره امر ویرلمشدر . امتحانلر غایت سهولتلی اجرا ایدیله‌جکنی طلبهٔ علومه تبشیر ودرسلرینه کمال اهمیتله چالشملرینی توصیه ایلرز .

تصحیح

کچن هفته‌کی (قوهٔ تشریعیه) به عائد مقالهٔ جوابیه‌نك صوك ستوننده واقع (صورت یاپانده حقیقةً خالفیته قالقیشمامشدی یا) جمله‌سنده‌کی (خالفیته) کلمه‌سی سهو ترتیب ایله موقعندن ایکی کلمه اشاغیسنه یازلمش وبو صورتله کیردیکی وچیقدیغی یرلرك معنالری مختل اولمش اولدیغی کبی مذکور مقاله اوفاق تفك دیکر ترتیب سهولرینی دخی محتوی بولنمشدر .

فطین

محمودبك مطبعه‌سی

فی ۱٦ محرم سنه ۳۲۷ وفی ۲٦ کانون ثانی سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد قطاین

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

آبونه اجرتی

استانبول ایچون	ولایات ایچون	ممالك اجنبیه ایچون
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۵ غروش	۱۸ فرانق
التی آیلغی ٤۰ «	٤۵ «	۹,۵ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

بازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی، سیاسی ، فنی هفته‌لق غزته‌در

مقالهٔ مخصوصه

معلوم انام ومسلم اقوام اولدیغی مثللو نوع بنی بشری حضیض جهالت وسفالتدن ذروهٔ سعادت وسلامته اعتلا ایچون یگانه واسطه‌نك علم وعرفان اولدیغی جای اشتباه دکلدر. بناءً علیه « طلب العلم فریضة الی آخره » حدیث شریفی وارد اولمشدر . ایچنده بولندیغمز حیات فانیه‌ده هر نه قدر احتیاجات جسمانیه‌مز وار ایسه وحیات ابدیه‌ده هر نه مرتبه فیوضات روحانیه‌مز منتظر ایسه جمله‌سنك تأمینی مرشد علم وعرفانك دلالتیله پذیرای حصول اوله‌جغی کذلك مخفی دکلدر . انتظام دنیا واکتساب عقبی ایچون لازمکلن سعی وغیرتك بردرجهٔ کفایه‌ده بولنمسی محسنات اسلامیه‌دن اولدیغنه دائر « اعمل لدنیاك کأنك تعیش ابدا واعمل لاخرتك کأنك تموت غدا » فرمان بیورلمشدر . شو قدر وارکه تقدیم اهم علی المهم قاعده‌سنه رعایت ایدن وتأمین استقبال مسئله‌سنی وجوب تحتنده مشاهده ایلیان اهل ایمان بغایت محدود اولان برحیات مستعاره‌یه خدمتدن فضله بعد الممات اولان او حیات ابدیه‌یه او وحدت خانهٔ سرمدیه‌یه خدمتلری تحت مجبوریتده کورمشلردر « دنیایی ارزو ایدن علم تحصیل ایتسون، آخرتی استیان علم تحصیل ایتسون، ایکیسنه طالب اولان علم تحصیل ایتسون» مآلنده دخی برحدیث شریف وارد اولمشدر . شو قدر وارکه نفس نشوهٔ اولاسنده برطفل مادرزاد حکمنده اولوب تربیه واسطه‌سیله اصلاح ویا افساده مستعد بولندیغندن بر عالم نامور، بر حکیم حذاقت کسترك تحت تربیه‌سنه موفق اولور ایسه اکتساب علوم وفنون ایله تزیین ذات وصفات ایده‌رك هم کندینی سفالت دنیویه واخرویه‌دن قورتارر همده « تعاونوا علی البر والتقوی » آیت جلیله‌سنه اتباعاً بر چوقلرینك استفاده‌لرینه وسیله اولور معاذ الله دین ودیانت شرفندن محروم وحواس مادیه ومعنویه‌سنی بش اون کون قبیلندن بولنان سعادت دنیایه محصور ایدن بر کمراهك تربیه‌سنه تصادف ایدر ایسه بالعکس ضال ومضل اولور کیدر . حال بویله ایکن جرائد اسلامیه‌نك برنده مطالعه کذار فقیرانم اولان بعض فقره‌لره تصادف اولنیورکه حقائق اموره واقف اولمیان بر طاقم شبان امت ونورسیدکان ملتك عقائد اسلامیه ومؤسسات مذهبیه‌لرینی تارومار ایتمکه کافیدر دیسه‌م جائزدر .

ازان جمله — « بزده اساساً عصرك احتياجاتيله ، ترقياتيله متناسب بر تحصيل علمى وارمى نه كزر — » ديكرى — « فرنكلر دها اون طقوز يكرمى ياشنه كيرنجه حقيقةً اصحاب ذكاوت ايسه‌لر عادتا برر علامه اولورلر — » بر ديكرى دها — « روملرلو كبى دهات عادتا اوسن اول شبابده موجد مخترع بر دهات اولديلر — » هيچ بزدن بونوع علوم حقيقيه وتجربيه‌ده علامه‌لر ، علمى جهانه تسليم ايتديرن علامه‌لر يتشديمى ايشتديكزمى —» بونلر وبو كبى حيات اسلاميه‌يه بر ضربهٔ اليمه اولان مقاله‌لر همان هركون نشر اولنمقده‌در . بو ايسه كنايةً دكل صراحةً ملت معظمهٔ اسلاميه‌نك كمالات بشريه ومزيات علميه وعمليه‌دن بى نصيب اولدقلرينى اعتراف ايلمك ديمكدر . حالبوكه حق تعالى حضرتلرى نص جليل قرآنيده « وان تطع اكثر من فى الارض يضلوك الى آخره » فرمان بيورمشدر . معناى منيفى يا محمد اكر سن يريوزنده موجود اولان مخالفينه مطيع اولسه‌ك سنى طريق حقدن اضلال ايدرلر . زيرا آنلر حقايق علومدن بى‌خبر اوله‌رق ظنه اتباع ايدييورلر . كذلك « ومن يبتغ غير الاسلام ديناً فلن يقبل منه » يعنى اسلامدن بشقه بردين ايله متدين اولانلرك اعمالى شايان قبول اوله‌مز . ملل سائره‌ده علوم وعرفانك على الاطلاق هرجهتى موجود اولسه ايدى هر شيدن مقدم سعادت ابديه‌لرينك تأمينه موفق اولورلر ايدى . انواع اعزاز واكرام ايله بسلدكلرى روحلرينى عذاب اليمدن قورتارورلر ايدى .

فى الواقع ترقيات حاضرهٔ صناعيه‌لرينه وتسهيل معيشتلرينه خادم اوله‌رق مخترعات فنيه ومعاملات تجاريه‌لرينه بر ديه‌جكمز يوقدر . لكن شونى دخى علاوهٔ مقال ايده‌بيلورز كه ملل مذكوره‌نك حائز اولدقلرى مكمليت فنيه وتحصيل ايلدكلرى مزيات ماديه‌لرينك اس الاساسى ينه او عوارف محمديه‌دن مأخوذ وشريعت اسلاميه‌يى تشكيل ايدن معارف مكملهٔ معقوله‌دن مقتبس بولنديغنى اثبات ايچون حكم وقوتى حائز آيات كريمه واحاديث شريفه كبى ادلهٔ قاطعه وبراهين ساطعه‌مز پك چوقدر . رعنا بيلنمليدر كه فضائل ماديه ومعنويه‌نك منبعى آيات كريمه‌در . عمران ملك وملتك يكانه معامى ينه آيات كريمه‌در . حمده اويله بر آيات كريمه كه خالصاً من عندالله اولديغى بوكون فرانسه‌ده تعظيم وتبجيل ايله ياد اولنان اسمنى درخاطر ايده‌مديكم بر عالمرينك اعترافيله اكتساب ثبوت ايلمشدر عالم مذكور سويلمش كه آيات قرآنيه‌نك درجهٔ فصاحت وبلاغتنه واقف اولنلر او آيتلرك كلام بارى اولديغنه اصلا اشتباه ايتمزلر . حتى حضرت محمد بو آيتلر بنمدر ديمش اولسيدى بن تصديق ايتمزدم . زيرا مشار اليهك حديثلرينى وكلام بارى ايله بلاغةً موجود اولان تفاوت عظيملرينى مشاهده ايديورم ديمشدر . صحائف تاريخيه‌دن مستبان اولديغى مثللو ايام جاهليتك يكديكرى حقنده‌كى تجاوزات وحشيانه‌لرى وشيوهٔ انسانيه‌دن بين السماء والارض بعيد اولان معاملهٔ رذيلانه‌لرى بر درجه‌يه واردى كه كريمه‌لرينى كندى جكرپاره‌لرينى مزارستانه كوتوروب بكا وفريادلرينه ، نوحه واستمدادلرينه مرحمت ايتميه‌رك حياً قبره قويوب طوپراق ايله اورترلر وبلاپروا خانه‌لرينه عودت ايدرلر ايدى . قسوت قلبلرى بو درجه‌يى بولمش وعادتا تحجر ايلمش ايكن انوار اسلاميت ايله منور اولنجه عواطف كريمه ايله معروف ومزاياى ساميه ايله موصوف اولملرينه كذلك مكملى مدنيلر ايچنده نظيرلرى بولنمز واجلهٔ علما ميانده مثيللرى كورلمز اولدقلرينه سبب آيات فرقانيه اولمدى‌ده نه اولدى . آثار شهامت آنلر ، امواج فضيلت آنلر ، سير حكيمانه وسرائر عادلانه‌يى اخلافه تعليم ايدنلر ينه آنلر اولدى . سفاسف اعمالدن سخائف افكاردن تماميله ججديلر . سموات رفعته عروج ، كمالات بشريه‌يه صعود ايلديلر فكراً ملكلره تقدم همةً كسرالره تفوق شان وشرفنده بولنديلر . عمر بن الخطاب رضى الله تعالى عنه افندمزك حالنه حق الانصاف بركره نظر اولنمليدر . علماً ، عملاً ، خلقةً ، وخشة اشداهرابك

برابری ایکن نور ایمانی اعتناق ایدنجه نائل اولدیغی سطوت سایه‌سنده ملوك جهانی اعتراف عجزه مجبور وحائز بولندیغی حكمت ومهابت پناهنده، اعاظم علمایی حیران ومبهوت ایلدی . قوۀ قاهره‌سیله اسلامیتی اعزاز وحكمت باهره‌سیله قوم عربی سرفراز ایلدی . عجبا بویله بر احیای عزته بادی وبوکبی بر امحای ذاته باعث نه اولدی . بوذات شریفه او علو منزلت نره‌دن كلدی . بونونهال لطیفه اوهمای موفقیت نه طرفدن توجه ایلدی . علم اخلاقی ، فنون عمرانی هانكی بر مكتب عالیدن تدرس ایلدی . شبهه‌سز او ذات محترمی او کبی مراتب عالیه‌یه اصعاد ایلیان منحصراً كتاب الله تعالی اولدی . حق تعالی حضرتلرینك اوامر ونواهیسنه كمال تسلیمیت سایه‌سنده موفقیتك هر نقطه‌سنی حائز اولدی . اوحالده بز نه ایچون علوم وعرفان کبی بر محصول قرآنی طائفهٔ مخالفینه اسناد ایده‌لم . فیوضات باهره‌مزك حق تعلیمنی « روطلویه ، كیرقویه » اعطا ایلیه‌لم . مفاخر معارفی جامع ومصالح دنیویه واخرویه‌مزی لامع بولنان كلام الله تعالی حضرتلرینك مطالعه‌سنی براقوب اكتساب حكمت بابنده اغیاره مراجعت بو ملت محترمه ایچون موجب شین وعار اوله‌جغی جای اشتباه دكلدر . همده اویله بر اغیارکه شرف ایماندن بشقه نه قدر معلومات حمیده ومعاملات پسندیده‌لری وارایسه جمله‌سی ترجمه لر واسطه‌سیله آثار نفیسه‌مزدن كتب مقدسه‌مزدن اقتباس اولنمشدر. بناءً علیه شرف اسلام ایله مشرف ونور ایمان ایله منور اولان وباخصوص میدان حقایق شناسیده بر موقع ممتازك احرازی املنده بولنان محررین اسلامدن مأمول ومنتظر اولان برنجی وظیفه واجبات دینیه ومقتضیات دنیویه‌یی تفریق ایتمكله برابر ابنای جنسنی بلا تفریق مذهب سعادت ابدیه‌یی موجب اوله‌جق اسبابك تأمینی وباخصوص عقائد واعماله دائر بولنان كتب معتبره‌نك تحصیلی بابنده‌كی شوق وشطارتلرینی تزیید ایلیه‌جك تشویق وترغیبی دریغ ایتمامك درجهٔ ثانیه‌ده بدایع شتی وصنایع لاتحصی‌یه دائر موجود اولان ترقیات حاضره‌یه مستند اولنلری دخی ممالك غربیه‌ده كائن مكاتب مستحضره‌یه مراجعتلرینی توصیه بیورمق خصوصیدر . اثردن مؤثره انتقال صورتیله مبرهندركه صدر اسلامدن زمان حاضره كلنجه توالیٔ ایام وتعاقب اعوام ایله متصلاً علمای بنام وارشاد عوامه وقف وجود ایلین فضلای ذوی الاحترامك بیكارجه‌سنی یتشدیرمش اولان او مكاتب والای عرفانمزی اومراتب اعلای ایمانمزی تزییف وباخصوص چركاب ظلمتله تلویث ارواح ایلین بر طائفه‌یی مصراً علم وعرفان ایله تقدیس وتوصیف ایلمك وظیفه‌سنی نه مقوله اشخاصه لایق ورواكوره‌بیلیرز . بو بابده امحای اسلامیتی التزام ایلین كمسه‌دن بشقه كیمی ارائه ایده‌بیلیرز « افتونا مأجورین » بو مقوله مقاله‌نك نشری وانظار عالمه وضعی محررین اجنبیه‌نك برینده مشاهده اولنور ایسه اصلا شایان اسف واعتماد اوله‌مز . لكن مشاهیر ادبای اسلامیه‌دن برذات باكمالك قال وقلمندن جریان ایدر ایسه طوغریسی فریاد وفغاندن اغماض عین ایده‌مز .

« شعر »

من از بیگانگان هرگز ننالم
كه بامن هر چه كرد آن آشنا كرد

كلامی دركاه شربفی پوست نشینی
اسعد

سیاست شرعیه

١١

تشبث جرم — متشبثك جزاسی — اجتماع جرائم — جزا ی — بر جرمك متعدد جزاسی حالنده‌كی احكام شرعیه وقانونیه — عین نوعدن اولان جرائمك تعددنده تداخل مجازات — تكرر جرم ومجازاتی — شرعاً تكرر خصوصیه‌نك قبولی .

مصمم جرم اولان بر آدم نیت جرمكارانه‌سنی بر فعل

مادی ایله خارجه ایصال ایتمدکجه صرف نیتندن دولایی مؤاخذه اولنماسی لازمدر .

احکام موضوعهٔ قانونیه‌ده جرائم سیاسیه استثنا ایدیلنجه صرف تصمیمدن دولایی جزا یوقدر. شوقدرکه بعض مواد قانونیه‌ده ازجمله ۱۹۱ نجی ماده‌ده بیان ایدلدیکی اوزره اخافه وتهدیداتده بولنانلر ایله ۵۸ نجی ماده‌ده‌کی اتفاق خفی تشکیله دائر تصمیم اولنان مقررات و ذیلنده‌کی آلات ناریه و ادوات مهلکه ایجادی کبی افعال حقنده‌کی مجازاتی برجرم مخصوص تلقی ایتمک کبی تأویلات سخیفه‌یی حسن صورتله تلقی‌یه شایسته کوره‌میز. واقعا هیئت اجتماعیه ایچون تصورات جنایتکارانه موجب اندیشه ایسه‌ده بونک منعی جهتی قوهٔ عدلیه‌یه دکل ضابطهٔ اداره‌یه عائددر .

هم ایقاع جرم ایچون معاملات لازمه استحضار و استکمال ایله احوال اجرائیه‌یه ابتدار اولنورسه اوزمان، قانونک « برجنایتک اجراسنه بدأ ایتمک تشبثدر » تعریفی میدانه کلمش اولور .

آرتق متشبثک ید اختیارنده اولمیان اسباب مانعه‌نک حیلولتی ایستر جرمک ایقاعنه ایسترسه جرمدن متولد نتیجه‌نک استحصالنه مانع اولسون متشبث جرم جزا کورر .

ایشته مذکور مواد قانونیه‌ده جرمک اسباب اجراسنی تهیه کبی بعض افعال وتدابیره تشبث اولنمق صورتنده مقدمهٔ اجرائیه ایله فکر ونیت عمل مادی‌یه مقارن اولیورده قانون نیته دکل ینه افعال مادیه‌یه جزا ویریور. اما تشبث تام درجه‌سنده اولمامغله بوکا بر استثنا تشکیل ایده‌بیلور . فقط نیت وتصور اوزرینه تجزیه‌در دیه‌رک جرم مخصوص اولمق اوزره قبول ایدلمز .

متشبثک کوره‌جکی جزا تمام جرمک جزاسندن فرقلی اولمسی لازمدر . بزم قانون جزا کیم بیلور نه ملاحظه‌یه مغلوب اولدیده سرقت ورشوت تشبثلرنده عین جزانی اعطا ایتمشدر . مثلا برآدم سرقت قصدیله برخانه‌یه دخول ایچون دیواری دلوبده فقط او اثناده محله بکجیسنک کلمسی اوزرینه فرار ایدوب مؤخراً دردست ایدلسه محکمهٔ جنایتک ویره‌جکی جزا ۲۳۰ نجی ماده‌نک ذیلی دلالتیله ۲۲۰ نجی ماده‌یه تطبیقاً موقت کورکدر . کوزل ! قتل ، فعل شنیعه تصدی جرملری عجبا بوندن خفیف برشیمیدرکه قانون بونلرده متشبث جرمه تام جزا ویرمیور ؟ بز اینزکه هیئت اجتماعیه‌دن برفرد ، معاملهٔ جبر وشدت اجراسیله ناموسنه تصدی دکل برتک سوز سویلنمامسی ایچون خزینه‌لرنی فدا ایدر . محافظهٔ عرض ونفس وقایهٔ اموالک دونده‌میدر؟ مادامکه جزا فعل وعمله تعلق ایدن تشبثاتده تجویز ایدلمش بووجهله مساواتسزلغه محل ویرمک موافق معدلت دکلدر .

سیاست شرعیه‌یه کلنجه ، برایشدن مقصد نه ایسه حکم آکا کوره‌در دیه حکمت حقوق اسلامیه‌ده بر قاعده‌مز واردر. بوقاعده بزه پک کوزل ارائه ایدیبورکه برفعله مقارن اولمیان نیت اوزرینه بعض اعتقاداته متعلق مسئله‌لردن صرف نظر احکام شرعیه ترتب ایتمز. مثلا سرقت ایتمکی نیت ایتمش برآدم حقنده سرقت فعلنک جزاسی ویرلمز . حتی جناب فخر عالم افندمز « تجاوز لامتی ماحدثت به انفسهم مالم یعملوا » بیورمشلردر . اما نیت واقعه برعمل مادی‌یه مقارن اولورسه اوزمان اوزرینه برحکم شرعی ترتب ایدر. فقط متشبث جرم اولانه شرعده تام جرمک جزاسنی ویرمز . بناءً علیه برکیمسه برخانه‌نک دیوارینی دله‌رک ایچری‌یه بالدخول برشی سرقت ویاخود دیواری دلمکه قویی آچمغه چالیشوبده بوبابده‌کی وظائفی تکمیل ایتمه‌دن اسباب مانعه حیلولتیله نتیجه‌یی الده ایده‌مسه برنجی صورتده ۳۰ ایکنجی صورتده ۲۰ اوچنجی صورتده ۱۰ دکنک اورلمق صورتیله تعزیر اولنه‌جغی بیان ایدلمشدر . [۱]

[۱] احکام سلطانیه‌یه باق !

تعزیر هرحالده ضرب اولمیوب رأی امامه مفوض اولمغله بوجزا، متفاوت صورتده حبسده منقلب اولور .

بناءً علیه شریعت ضرب جزاسی ویرمشدر دیه‌رك هیئت اجتماعیه بوندن توحش ایدر دنیلمه‌ملیدر. آنك ایچون دیبورزکه تعزیر هرحالده ضرب دکلدر .

بناءً علیه سیاست شرعیه سرقتده تمام جرمك جزاسنی ویرمیور. اما فعل شنیعه تصدی وسائر جرائمده قانون سیاست شرعیه ایله متحددر .

ذاتاً قانون جزاده‌کی عبارات غیر مطرده ومتناقضه معلوم بولندیغندن سرقت خصوصنده‌ده سیاست شرعیه‌مز دها زیاده عدالتی کوزتمش وقاعدۀ مساواتی محافظه ایتمشدر .

* * *

اجتماع جرائمه کلنجه : سیاست شرعیه ایله قانون بوخصوصده‌ده آیریلیور . شویله‌که ، اصول محاکمات جزائیه قانوننك ۲۹۹ نجی ماده‌سنده [برقاچ جنایت وجنحه برلشمش اولدیغی حالده یالکز اك آغیر جزانی استلزام ایدن جرمه ترتب ایدن مجازات تعیین اولنور.] دیه محرر اولمسنه نظراً مرتکب جرائم اولان برشخصك ارتکاب ایلدیکی متعدد جرملرندن یالکز اك آغیر جزانی استلزام ایدن جرمك جزاسی ویریله‌جکی قانونك جملۀ صراحتندندر .

سیاست شرعیه‌ده ایسه ، حدودك تعدد واجتماعنده جرمك درجۀ نوعنه کوره برقاچ حدود اجرا ایدلدکدن صکره بعضیسیده الغا ایدیلیور . یوقسه اك آغیر جزا ایله اکتفا اولنمیور . مثلا برشخص حد قذفی موجب برجرمده صکره‌ده برنی قتل بردیکرینی جرح دردنجی درجه‌ده‌ده حد شربی موجب برحالده بولنمش اولورسه اشبو شخص حقنده اولا حد قذفی موجب حرکتك جزاسی وثانیاً جرمك جزاسی اجرا ایدلدکدنصکره اوچنجی مرتبه‌ده قتلك موجبی اولان جزانك ایفاسیله حد شرب لغو اولنیور . [۱]

[۱] جوهره‌یه باق !

حالبوکه حقوق جزائیه‌ده اشبو جرملرك جزاجه اعاظمی بولنان قتلك جزاسنك تطبیقیله دیکرلری جزاسز براقیلیور . مجازات فرعیۀ متممه بوندن استثنا ایدلمش ایسه‌ده ذاتاً جهت شرعیه‌ده‌ده (فان کان معهارجم یبدأ بحدالقذف ویضمن المال فی السرقة الخ) عباره‌سیله مجازات متممه نظر اعتباردن دورطوتلمامقله برابر اجتماع جرائمك مقید اوله‌رق قبول ایدلدیکی آشکاردر.

کرچه اصول محاکماتك مذکور ماده‌سنه نظراً اجتماع جرائم ، اك آغیر جزانك اجراسی اعتباریله صورت مطلقه‌ده قبولی مشعر ایسه‌ده جزا قانوننك ۱۳۰ ، و ۷ نجی موادی قاعدۀ مذکوره‌یه براستثنا تشکیل ایتدیکنی کوسترمك مطلق تقییدن باشقه برشیمیدر؟ هم حقوق جزائیه‌ده ؛ برکیمسه فرضاً قتل قصدیله جرح وبرای اخافه تشهیر سلاح جرملریله مظنون ومتهم اولوبده بالمحاکمه افعال مذکوره‌نك مرتکبی اولدیغندن اعاظم جرم اعتباریله قتل قصدیله جرح فعلندن دولایی ۱۸۰ نجی مادۀ قانونیه‌یه توفیقاً موقت کورکك حد اصغری اولان اوچ سنه محکومیتی جهتی الزام ایدلسه دیکر فعلی بسبتون جزاسز براقق صورتیله قرین عدالت اوله‌میه . جهتندن تشهیر سلاح فعلی سبب شدت عدیله اوچ ویا آلتی‌ماه جزا ویرلمسی هیئت اجتماعیه نظرنده موافق معدلت عد اولنور . واقعا بوراسباب مشدده ایسه‌ده ، اسباب مشددۀ قانونیه‌دن واقسامی بولنان عمومی وخصوصی قسمندن اولمیوب صرف تقدیر حکامه عائد اسباب مشددۀ تقدیریه‌دن اولمق اوزره تجویز ایدلمش وسیاست شرعیه‌مزده ایسه اولا حد قذفك اجراسی ومؤخراً جنایت فیمادون النفسدن اولان جرح - قتنده‌کی مجازاتك ایفاسی بینده‌کی فرق ، آنجق مجازاتك مجرمه چکدیرلمسی خصوصنده دکل بلکه قانونده « سبب شدت » شرعده مستقل برجزا اولمق اوزره حکم ایدلمك صورتنده قالور .

بونقطه‌دن حقوق جزائیه شرع ایله توحید ایدیله

بیلورسه‌ده فقط برشخصی قتل قصدیله جرح وه من غیر تعمد !! » قتل فعللرینی ارتکاب ایتمش ایسه یالکز قتل فعلنك جزاسی اجرا ایدیله‌جکی وبونوع قتلك جزاسی ایسه اون بش سنه کورك اولوب قانونده الك آغیر جزا عد ایدلسی حسبیله مدت مذکوره‌یی تجاوز جائز اوله‌میه‌جغندن بعض محاکم اعلامنده منظورم اولدیغی اوزره بومثللو خصوصاتده « جرح فعلی سبب شدت عدیله اون بش سنه مدتله کورکه قونلمسنه!؟ » عبارەسندەکی « سبب شدت » تعبیرینه عجبا برمحل صحیح بولنه‌بیلورمی؟! وهیئت اجتماعیه بونی موافق معدلت عد ایدرمی ؟ ایدرسه دیکر مثالده سبب شدت عدیله تزیید مجازاته نه لزوم حس ایدییور؟ مقصد اخافه قصدیله تشهیرسلاح جرمنی جزاسز براقمامق مطالعه‌سنه مستند دکلمی ؟ تأمین معدلت اساسنه مبتنی بومطالعه قتل قصدیله جرح ایله قتلك اجتماعنده دها زیاده وارد اولمزمی ؟

ایشته غرب حقوقنك مذبذب قاعده‌لری برمحلده قابل تطبیق دیکر جهتده بویله تطبیقی متعسر قالیر !!

بزم سیاست شرعیه‌مزده اجتماع جرائم مسئله‌سی اکثریتله حد شرب حد قذف کبی مسائلده کوسترلمسنه وقباحت افعالنده ایسه اجتماع جرائم ذاتاً تجویز اولنمسنه مبنی مقصد حقوقیون شرعه تقرب ایده بیلورسه‌ده [وان کان فیها قصاص فی النفس اوفیما دونها یبدأ بحد القذف ثم یقتص فیما دون النفس ثم یقتص فی النفس ویلغو ماعدا ذلك الحدود کذا فی الینابیع] عبارەسنه نظراً مطالعات سابقه‌نك وارد اوله‌جغی بدیدار و شریعت منوره‌مزده‌کی هیئت اجتماعیه‌نك منافعنی تأمین خصوصنده‌کی عدالت درکاردر .

غریبدرکه آلمانیا وهولاندا کبی دولتلر قوانینی اجتماع مجازاتی بعض مرتبه قبول ایله شرعه ممکن مرتبه تقرب ایتدکاری حالده بزم، عکسنی التزام ایدن دولتلر قوانیننی ترجیحنده‌کی حکمت حقوقك ! ! نه اولدیغنی آکلایه‌میورز .

شوراسنیده عرض ایدرمکه ، بعضاً جرائم اجتماع ایتمزده یالکز برجرمك متعدد جزالری بولنور. مثلا بزم قانون جزانك ۱۷۹ نجی ماده‌سنده عادیاً جرح وضرب فعلنده « ویاخود بوصورتلرك ایکیسی بردن اجرا اولنور . » افادۀ تردیدیه‌سیله هم حبس وهمده مجازات نقدیه‌نك جزا اواق اوزره مجتمعاً اعطاسی تنسیب ایدلمشدر .

سیاست شرعیه‌ده ایسه بوقبیل اجتماع مجازات ، قبول ایدلمه‌مشدر . مثلا محصن حقنده هم جلده همده رجم کبی ایکی مجازات اجتماع ایتمز. کذالك بکر حقنده هم جلده وهم نفی اجتماع ایتمز . یعنی برجرمك جزاسی متعدد ایسه هیچبی اعطا اولنمز .

برکیمسه‌عین نوعدن برجرمی متعدد دفعه ایشله‌مش اولدیغی حالده دردست ایدلسه تعدد فعلی سبب شدت عد اولنه‌رق جزا کوریر .

مثلا سرقت فعلنی متعدد دفعه ارتکاب ایتمسی کبی. سیاست شرعیه‌ده دخی برکیمسه عین نوعدن متعدد سرقتلرده بولنمسه دردست ایدلدیکنده یالکز برسرقت جزاسی اجرا ایدیلور .[۱]

*
* *

سیاست شرعیه‌ده تکرر جرم خصوصی دخی نظر اعتنایه آلنه‌رق روما حقوقنده‌اولدیغی کبی اجتماع‌جرائم ایله قاریشدیرلمامش واجرای مجازاتده شدت کوسترلمش وجزا تضعیف ایدلمشدر . مثلا فعل سرقتده بولنان برآدمك الی قطع اولندقدن‌صکره ایکنجی برسرقت‌دها ایدرسه آیاغی قطع اولنور .

اوچنجی دفعه تکررنده مؤبداً حبس اولنور . چونکه جزادن متنبه اولمامش چونکه اوآدمك صلاح حالنه وتهذیب اخلاقنه‌هیئت اجتماعیه‌جه قناعت حاصل ایدلمه‌مشدر .

[۱] وان سرق مراراً قبل القطع فلیس علیه الاقطع واحد. احکام‌سلطانیه وجوهره‌یه باق !

فقط تكررنده شرعاً جزانك چكيلمش اولمسى لازمدر .

برده تكرر جرمده كتب فقهيه‌لرده كى امثله‌يه نظراً ايكنجى جرم اولكى جرمك عينى اولمسى اقتضا ايدييور كه بو صورتده شرع تكرر خصوصى‌يى قبول ايديور . حالبوكه بزم محكمهٔ تمييزك اجتهادينه نظراً ايكنجى جرم اولكنك عينى وياخود اولكى ايكنجيدن دها آغير اولمق اساسى قبول اولنديغنه باقيلورسه «تكرر خصوصى» مقيد اوله‌رق قبول ايدلكله اجتهاد واقع شق ثانى‌يه نظراً سياست شرعيه‌دن افتراق ايدر .

آلمانيا . آوستريا ، روسيه قوانينى تكرر خصوصى‌يى قبول ايتمكله سياست شرعيه‌يه مطابقدر .

قانون جزانك ٧٤ نجى ماده‌سنده « برشخص بركره ارتشا تهمتيله متهم اولوب تأديبات قانونيه‌سنى كوردكدن صكره ايكنجى دفعه الخ » ذيلمسنه نظراً جزانك چكيلمش اولمسى لازمدر .

كرچه بو احوال استثنائيه‌دن معدود ايسه‌ده فقط مستثنامنه اولان ٨ نجى مادهٔ قانونيه فرانسه قانوننده اولان نشاتى مؤيد برصورتده ميدر ؟!

« مابعدى وار »

تمييز جزا دائره‌سى ضبط كتبه‌سندن

ابن حازم : فريد

— عمل —

معلوم اهل يقيندركه عبادتدن مقصد (حقه يقين) حاصل ايتمكدر . يقين حاصل اولنجه‌يه‌قدر ـ كمال اخلاص ايله عمل صالحده دوام ايديله‌جكدر . حصول يقيندن صكره استغنا دكل ، عبادته اشتها حاصل اولورده عبد ، عبادت ايچنده محو وجود ايدر ، وجود حقيقى‌يه مظهر اولور .

عرفاى عابدين « رأس عبادت ، نفسه مخالفتدر » ديورلر . بنابرين نفس لوامه‌يه مخالفت ايتمدكجه عبادته ائتلاف قابل اوله‌ماز .

بشر ، نفسك يد اسارتنده بر اسير حكمنده‌دركه قيد اسردن خلاص اولمق ، حقه دخالت واخلاص تام ايله عبادت ايتمكه متوقفدر . حقيقت حريت ، حقه كمال عبوديتدر ..

عبوديتك حقدن بشقه مرجعى اولمديغى حالده نفس امّاره ـ احكام مهلكه‌سنه اطاعت ايدلدكجه ـ بندهٔ فرمانبرينى ـ دنيا و آخرتده ـ پريشان ايدر . آنك شرّندن خلاص اولمق ايچون صدق واخلاص لازمدر .

كرام كبارك تعريفنه كوره : صدق ، مطالعهٔ نفسدن تنقّى ، اخلاص ، ملاحظهٔ خلقدن توقّى‌در .

مطالعهٔ نفس ، كذب كبى برمرض فاسد و ملاحظهٔ خلق ، ريا كبى بركار كاسد توليد ايدر .

محاسن نفس ، مساوئ نفسه نسبتله ذرهٔ موهومه مثابه‌سنده اولديغى حالده صاحب نفس ، مساوى‌يى نظر دقته آلماز ، محاسنى مطالعه ايدر . قلبنده مرض عجب وغرور بينده درد خود بينى ظهور ايدر . ذره‌يى آفتاب ، قطره‌يى دريا شكلنده كورر .

باطنى خراب ايكن معمور ظن ايدر . بوظن وبينش ، اختيار كذب ايتديرر . ايمان ايسه كذبدن مجانبدر .

باطننك خراب اندر خراب اولديغى صاحبنجه مصدق ايكن تعمير باطنه چاليشماز . بالعكس ظاهرينى انظار عامه معمور كوسترر . بو نمايش ، ارتكاب ريادر . ريا ، انسانك اولديغى كبى كورنمسنه ، ياخود كورنديكى كبى اولمسنه ممانعت ايدر . ايمان ، بالطبع ريادن‌ده مجتنبدر .

اهل ايمان نيت خالصه ، اعمال صالحه كبى ايكى جناح مستلزم الفلاحه محتاجدر . آندن محروم اولورسه سعادتدن‌ده محروم اولور . درجات عاليه‌يه اعتلا ايده‌مز . اسفل سافلينده قالير .

حقيقت بوندن عبارت ايكن عملده قصور ، ياخود

ترك عمله كسب حضور ايدن بعض اشخاصده غريب براعتقاد كوريليور. بواعتقاد عجيبه كوره: « ترك عمل، ايمانه خلل ويرمز. عمل، علامت ايمان اوله ماز. قلبه باقلى. عبادات وطاعاتدن مقصد اقصى، ايى برآدم اولمقدر. اديانك نتيجة النتيجه سى بوايلكى استحصالدن عبارتدر » .

بكى بوسوزلرك بعضيسنى قبول ايده لم. واقعا ترك عمل (اما استخفاف وانكار طريقيله دكل) ازالهٔ ايمان ايتمز.

فقط ترك عمله اصرار واستمرار - على التدريج - قلبدن نور ايمانى ازاله، اوقلبك صاحبنى كريوهٔ خذلانه اماله ايدر. چونكه عمل صالح، نفس لئيمه اوزرنده ضابطه در. ضابطه نك زواليله نفس طغيان ايدر. استعداد طغيان، مانع ايمان اولور.

هرمسلم، دينك اوامر ونواهيسندن اتقا ايتمكه مجبوردر. هرايكى صورتده ده اخلاصك وجودى واجبدر.

حقه عبوديت، حقك امرينه اتباع ونهيندن اجتناب ايله اثبات اولنور. اتباع واجتنابده تكاسل، عبوديته مخالفدر.

(عمل، علامت ايمان اوله ماز) قولى ده مجروحدر. فى الحقيقه حقك ايشنه قاريشلمز. عبدايله معبودك آراسنه كيرلمز. كوكل بازارلغنه خارجدن بى سورلمز. كيمسه نك باطنندن بحث ايدلمز. چونكه عالم السرائر انجق جناب قادردر.

فقط (الظاهر عنوان الباطن) قاعده سنه رعايتله ظاهره حكم ايتمك ضروريدر. عمل صالحدن مبرا، عمل طالحه مبتلا اولدقلرى رأى العين كوريلن اشخاصك ايمان كامل اربابندن بولندينى نصل ادعا اولنه بيلير؟ عمل، علامت ايمان اوله مازسه ترك عملى علامت اوله جق؟ بويله علامتلره قيامت علامتى دينيلير.

جناب حق، عملمزه دكل، قلبمزه باقار. بومسلمدر. لكن بوندن (اعتبار قلبه در، عمله دكلدر. بناءً عليه عملدن تجرد ايديكز) معناسنى چيقارمق، چيقماز بريولدر.

شاهراه حقيقت ايسه بودر: عمل، نيته تابع ونيت خالصه يه استناد ايتمه ين عمل، ضايعدر. كذب وريا، فساد ونفاق ايله آلوده اولان برقلب ونيت صاحبنك عملى مقبول الهى اوله ماز.

مادام كه عبادات وطاعاتدن مقصد اقصى ايى برآدم اولمقدر، اديانك نتيجة النتيجه سى ده ايلكى استحصالدن عبارتدر، بوحالده ايى برآدم اولمق ايچون خالصاً لوجه الله عبادات وطاعاتده بولنمق، نفس امارهٔيى اصلاح ايتمك لازم كلير. عكسى تقديرده ايى آدم اوله نك احتمالى يوقدر.

بيله ميلر بيلمليدركه عمله قصور، ظاهر وباطنى معمور ايده مز. ظاهر وباطنى معمور اولميان هيچ بر وقتده ايى آدم اوله ماز.

نيت خالصه يه مستند اولان اعمال صالحه دن استغنا ايله برابر ايى آدم اولمق سوداسنده بولنانلر سوداى بى سودده بولنمش اولورلر « ايشته بوقدردر اول حقيقت »

اسلاميتك تعيين ايتديكى قواعد وشرائط خارجنده برطاقم محاكات عنديه واجتهادات باطله ايله عجيب وغريب مذهبلر، مشربلر اتخاذ ايتمك موجب ضلالدر، جالب نكالدر.

بعض ارباب ايمانده واركه حميت دينيه ده عامهٔ مؤمنينه فائق كورينير. دهان صلابتكارانه سنه باقيلسه حق يولنده سيف ولسانيله جهاد ايدر، برمجاهد اكبر ظن اولنور.

اما فرائض دينيه يى ايفاده متكاسلدر.. صحت كامله يه نائل اولدينى حالده اداى صلات ايتمز. بوجهتله صحتندن استفاده ايده مز.

قسوت دائمه يه، آلام قلبيه يه كرفتار اولور.

دينار بى شماره مالك ايكن اداى زكات ايتمز.

بوسيله مالندن انتفـاع ايده‌من . بر مفلس مندبور كبي سفالت معنويه ايچنده ياشار . امورنده توفيقات الهيه‌دن محروم ، اسباب حضور ايچنده‌ده مغموم اولور .

عمـله اعتماد مؤدئ خسراندر . فقـط عمـل ، ديندر [١] . دينني ادا ايتمه‌يشـلرده رهين خسراندر . اداى ديندن اغماض ايدنلر، نصل قريرالعين اولورلر ؟

عبد ، وظـائف عبوديتى ـ اخلاص تام ايله ـ ايفا وسرّا وضرّاده مرحمت ارحم الراحمينه التجا ايده‌جكدر. كرم حق ، حق طانيـانلره رايكاندر . حق طانيـانلر ـ عبادت خالصه ايله ـ تحصيل يقينه چاليشيرلر .

عبادتك نفعى عبده عائددر . يوقسه جناب معبود ، عبدك عبادتندن غنيدر .

« اى ذات تو بر كمال استغنا فرد »
« فارغ زعبادت وكناه زن ومرد »
« كر جمـلهٔ كائنـات كافر كيرد »
« بردامن كبريات ننشيند كرد »

ابن الامين
محمود كمال

تصحيح — ١٨ نجى نسخه‌نك ايكنجى صحيفه‌سنك ايكنجى ستوننده (صـاچدقلرى احجـار هواجر) دينيله‌جك ايكن سهواً (احجاز جواهر) ديزلمش اولد يغندن تصحيح اولنور .

دين اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل دن

صورت

اوروپاليلرله مناسبت و اختلاطه‌مزى صيقلاشديرمغه باشلاديغمز زمانلردن برى اونلردن اقتباس ايده‌بيلديكمز برقاچ حسـنانه بدل تقليد ايتديكمز يوزلرجه سـيئاتدن برى‌ده ذى روح صورتلرى حقنده‌كى مبالاتسزلغمزدر . حتى بومبالاتسزلق تعبيرى؛ شوحسبحالمزك ، هر خصوصده اوروپاليلره اتباعى يكانه چارهٔ فلاح ونجـات بيلن افراطپروران ايله دكل‌ده بوبابده اولدقجـه اعتدالدن ايريلماق ايسـته‌ينلرله وقوعى فرض ايديلديكنه كوره كافى عـد اولنه‌بيلير . اكر حسـبحالمز ـ بوسـفر دها طوغريسى شـكايتمز ـ برنجى صنفه عائد اولسه مبالاتسزلق يرينه اعتنا ويرستش تعبيرلرينى قوللانمامز لازم كليرد .

برادمك ذى روح صـورتلرينى اعمـال وترسيم ايتمسـنه وياخود تزدنده بولنديرمسـنه قارشـو شريعت اسلاميه‌نك نظر خشنودى ايله باقديغى معلومدر . بوبحث حقنده ، اولجـه عرض ايتديكمز مجبوريتله ابتدا بعض ادلهٔ نقليه ايراد ايده‌جكز . اندن صكره تمايلات عقليه‌سنه كچـه‌جكز . قال رسـول الله صلى الله عليه وسـلم (ان أشدالناس عذابا يوم القيمة من قتل نبيا اوقتله نبى اوقتل احد والديه والمصورون وعالم لم ينتفع بعلمه) مألى : اخرتده الك شـدتلى عذابه كسب لياقت ايدنلر بر پيغمبر ذى شانك قاتلى ويا مقتولى ياخود ابويندن برينك قاتلى اولانلرله ذى روح صورتى ياپانلر برده علمندن استفاده ايديلمه‌ين عالملردر . [تبصره : برعالمك ، علمندن استفاده ايديلمه‌مك، امربالمعروف ونهى عن المنكر وظيفه‌سنى ايفا ايتمه‌مسى وياخود معلوماتنى نشر وتعليم ايلمكدن استنكاف ايله كتم علم ايتمسى صورتيله اولور . بناء عليه حديثك بو نقطه‌سى مجـاهدهٔ حق و معدلت و تعميم علم ومعرفت قضيه‌لرينك اهميتى حقنده محمدانه برتقدير عالى العالى محتويدر . ايشته بويله ، هر برجمله‌سى، برجلد كتابلك حكمت وبلاغتندن نفضله‌سنى جامع بولنان احاديث شريفه‌يى بيلنلر دوقتور عبدالله جودت خيتنك بيوك القيشـلرله ترجمه ايتديكى تاريخ اسلاميت مؤلفى دوقتور دوزينك ، پيغمبرمزى اوزون بويلو مقاله ايراد وانشادى اقتدارندن

[١] دين ـ بورج

محروميتله اتهام ايلمسنه قارشو (انها لاتعمى الابصار و لكن تعمى القلوب التى فى الصدور) نظم جليلنى اوقويهرق بويله مؤلفلرك ، مترجملرك اثارنى مطالعه ايدركن مؤثرلرينك چهرهٔ مستحضرلرينه توكورمك احتياجنى حس ايدرلر .]

وقال صلى الله عليه وسلم (من صور صورة فان الله معذبه حتى ينفخ فيها الروح وليس بنافخ فيها ابدا) مآلى: بر آدم برصورت ، برذى روح صورتى تصوير ايدرسه اوصورته جان ويرنجيهقدر طرف الهيدن معذب اولور. لكن برانسانك ، يابديغى صورته جان ويرمسى الى الابد قابل اولهميهجغندن عذابىده ابدى اولمق لازم كلير [تنبيه : بوكبى مواضعده ابديتك طول مدتدن كنايه اولديغى قواعد مقررهٔ شرعيه اقتضاسندن اولمق اوزره اربابنك معلوميدر .]

وقال صلى الله عليه وسلم (يخرج عنق من النار يوم القيمة لها عينان تبصران واذنان تسمعان ولسان ينطق يقول انى وكلت بثلاثة بكل جبار عنيد وكل من دعا مع الله الها آخرو بالمصورين) مآلى : يوم قيامتده جهنمدن مدهش بربويون اوزار . بوبوينك ، بوقفانك هرطرفه نظر انداز صولت اولان ايكى كوزيله غايت حساس ايكى قولاغى ورعد كلماتى زهرهٔ سامعينى چاك ايليهجك برده لسانى واردر . ايشته بولسانيله ديركه : بن اوچ صنف انسانلره مأمورم : نهقدر جبابرهٔ متمردين وارايسه بر . . ايكنجيسى جناب حقه نهقدر اشراك ايدنلر وار ايسه . . برده صورت ياپانلر .

وقال صلى الله عليه وسلم (كل مصور فى النار يجعل بكل صورة صورها نفسا فيعذ به فى جهنم) معناسى : بتون صورت ياپانلرك يرى جهنمدر . اوراده مصورك هر يابديغى صورت باشنه بر شخص ياراتيلهرق كنديسنه اشكنجه ايدرلر .

وقال صلى الله عليه وسلم (ان اشد الناس عذابا يوم القيمة الذين يضاهون بخلق الله قال الله تعالى ومن اظلم ممن ذهب يخلق كخلقى الحديث) يوم قيامتده اك شديد عذابه دوچار اولهجق اولانلر اللهك صفت خالقيتنى تقليد ايدنلردر . بويلهلرى حقنده جناب حق بيوروركه بنم ياراديشم كبى ياراتمغه قالقيشانلر قدر ظالم، حد ناشناس كيمسهلر يوقدر . [توضيح : رسساملردن هيچ برفرد جناب حقك صفت خالقيتنى تقليد مقصديله اجراى صنعت ايتمز . بناءً عليه بوحديث شريفك اونلره شمول وتعلقى يوقدر .. دنيلهمز . چونكه صورت ياپانلردن هيچ بر فردك واجب تعالى حضرتلريله ياراتمق مسابقهسنه چيقماسى احتمالى اولمديغى پيغمبرمزجهده معلومدر . انجق بوحركتى نه نيتله اولورسه اولسون ياراتمق كبى تلقى ايديلهجك واو درجهده بركستاخلق صايلهجق ديمك ايستهنيلور .]

وقال صلى الله عليه وسلم (ان اصحاب هذه الصور يعذبون يوم القيمة ويقال لهم احيوا ماخلقتم) معناسى : شو صور وتماثيلك اصحابى ، مصورلرى يوم قيامتده عذاب چكرلر وكنديلرينه ، مخلوقاتكزه جان ويريكز باقالم دنيلير .

وقال صلى الله عليه وسلم (لايدخل الملائكة بيتا فيه كلب اوصورة) معناسى : ملكلر [تحرير اعماله مأمور اولانلردن باشقه] ايچريسنده كلب وياصورت بولنان اوطهيه كيرمزلر .

صورت بحثنه دائر اولان آثار شو يازدقلرمدن عبارت دكلدر . دها پك چوقدر . صوكره بوبحثده فعل تصويرايله صورتى اوده بولنديرمق ارهسنده فرق واردر. احاديث شريفهدنده آكلاشيلديغى وجهله برنجيسى ممنوعيتجه ايكنجيدن شدتليدر . حتى بونى كبائردن عد ايدنلرده اولمشدر . ايكنجيسى ايسه كراهت تحريميه ايله مكروهدر .

برده صورتك مجسمى ايله مرسومى متساوى اولهرق برچوقلرينك ظن ايتدكلرى كبى ممنوعيت ، مجسمه منحصر دكلدر .

صورتك نماز اوزرنده‌ده برتأثیری واردر. مصلینك قارشوسنده ، یاخود صاغنده ، یاخود صولنده یاخود سمت رأسنده بولنان صورتلر نمازینه کراهت تحریمیه ایراث ایدر . آرقه‌ده ویا یرده [سجده موضعنه کلمه‌مك شرطیله] بولنانلرله جهات اربعهٔ ممنوعه‌ده اولدقلری حالده اوزرلری برشی ایله مستور بولنان صورتلرك نمازه ضرری اولماز .

شوراسنی‌ده سویله‌لم که مسکوکات اوزرنده بولنان یاخود تفاصیل اعضاسی سچیله‌میه‌جك درجه‌ده کوچك اولان صورتلرله اعضاسندن بعضیسی ناقص ، اماصورتی حقیقت فرض ایدنجه اونقصان ایله یاشامسی قابل اولمیه‌جق درجه‌ده ناقص اولان صورتلر معفودر . شو مساغك نمازه ، مصلی‌یه عائد اولان جهتی کتب فقهیه‌نك صلاة بحثنده مذکور اولدیغی کبی خارج صلاته عائد اولان جهتی‌ده طریقت محمدیه‌شرحی بریقه‌ده‌مصرحدر. بوتفصیله نظراً بلدن یوقاری آلنان فطوغرافلرك جائز اولماسی لازم کلیور . چونکه بلندن آشاغیسی کسیلن انسانك یاشامسی قابل دکلدر. بواعتبار ایله، ذاتاًبودرجه‌ده ناقص الاعضا اولان صورتلر ذی روح صورتی تعبیرینه بیله ماصدق اوله‌میه‌جغی جهتله اساس بحثدن دخی خارج قاله بیلیرلر. آنجق (من حام حول الحمی یوشك ان یقع فیه)[۱] فحواسی اوزره عرض ایتدیکمز صورتلرله تحدید اولنان جوازلر، مساعده‌لر برچوق سوء استعمالات احتماله معروض بولندیغندن‌صوك درجه‌ده شایان دقتدر. یارم فطوغرافله باشلانان ایش براز صوکره بتونلشیر . بو ، صنعت نفیسه شکل ونامیله باشلایان رساملغك ، فطوغرافجیلغك چارشوده بازارده‌چیلاق‌قادین‌رسملری تشهیرینه واسطه اولمق کبی بردرکهٔ شناعته تنزل ایده‌جکی خاطره کلیرمیدی . آنك ایچون شو‌یارم فطوغراف مسئله‌سنده‌کی مساغ شرعی‌یی بنده کزده‌ایچه بیوك برخوف واحتراز ایله وضع انظار ایدیورم . دها طوغریسی زمان حاضرمزك احوال روحیه‌سنی تأمل ایدن ارباب بصیرت بنجه بوکون شومساغدن بالاستفاده یارم فطوغرافلرینی تشهیره جسارت ایده‌مزلر . چونکه شمدی‌یه قدر بویولده فطوغرافلرینی آلدیرانلرك جواز شرعی‌یه توفیقاً آلدیرمش اولملری فکرنده بولنه‌جق قدر ابذال و اسراف ایدیله‌جك بر حسن ظنه مالك اولمدیغمی مع التأسف اعتراف ایدرم . بنده کزك ظن وتخمینمجه بوایشلر یکی بر کورنمك ، قیود شرعیه‌ایله تقیدخصوصنده تدریجاً ایلریلین بر مبالاتسزلق جریانی ایچنده وقوع بولمقده اولدیغندن بوکبی افعالك، شرعك حدود تجویزی داخلنده قالان انواعی دخی شبهه آلود برنظار آلنده قالمقدن قورتوله‌میه‌جقدر. برده مثلا بو کون آز چوق مقتدای شرعی عد اولنان ذواتدن بری‌یارم فطوغرافنی نظار ناسه تشهیر ایتسه‌زمانك عرض ایتدیکم احوال روحیه‌سی ومعلومات شرعیه‌جه مزمن ومستولی برفقر ایچنده بولنمسی حسبیله بونك یارملغی وسائر اوصاف خصوصیه‌سی نظر دقته آلنمیه‌رق درحال اطلاقی برنمونهٔ امتثال ، بروسیلهٔ سوء استعمال اولور . اما فرض ایده‌لم که مسئلهٔ شرعیه‌سی‌ده برابر اوکره‌نیلمش ، بنم بوکون یابدیغم کبی غزته‌ایله‌اعلان‌ایدلمش اولسون . فقط مسئله‌یی اوکرنمك هوسنده بولنان بیك کشی اولورسه فطوغرافی بلا تدقیق اطلاقی اوزره قبول ایدن یوز بیك کشی چیقار .

مابعدی وار — مصطفی صبری

[۱] قوروغك ، دخولی ممنوع اولان بر محلك اطرافنده طولاشان، ایچنه دوشمك تهلکه سنه‌پك یاقلاشمشدر .

— ملاحظهٔ مقتصدانه —

اقوامك درجهٔ سعادت و رفاهی طرز حیات معیشتلریله متناسبدر . سفاهت و اسراف وادیلرینه دوشانلر ، آلایش وزینایشه آلدانانلر سرمایه‌لرینی تلف کندیلرینی خسران و افلاسه هدف ایدرلر . مدبرانه ومقتصدانه تعقیب حیات ایدنلر ، منهمکانه برسی وغیرتله

حضور وسعادتدن هیچ بر وقت وارسته قالمازلر . عبث وبی فائده شیلره التفات ایتمزلر . جدیت وحقیقتدن اصلا آیرلمازلر . موهوماته وجود ویرمزلر . نره‌ده اولورسه اولسون برلمهٔ فیض وفائده کورنجه استفاضه واستفاده‌دن کری طورمازلر . فقط ماهیت حقیقیه‌سنی بیلوب آکلامه‌دن هیچ برشیئه انجذاب کوسترمزلر . هله عادی برمقلدلکه تنزل شائبه‌سنه اصلا یناشمازلر . صلابت ملیه واصالت قومیه‌لرینه — جهانک نره‌سنده بولونورلر ایسه بولونسونلر — توز قوندرمازلر . اقوام مختلفه ایله اختلاط ومناسبتدن چکنمزلر . جهانله حسن معاشرت ایدرلر . حکمتی ، معرفتی کندی ماللری کبی اخذ واقتباس ایدرلر . قبول واستیناس ایده‌میه‌جکلری برجهت وار ایسه اوده : حمیت ملیه وغیرت قومیه‌دن انسلاخ شناعتیدر . بورداٌتی اختیار ایتمک ، قوم وجماعتدن افتراق ایلمکدر . بوکبیلرک دلالتی ، ضلالته منجر اولور .

اعصار سابقه‌ده اقوام مختلفه‌نك یکدیکریله اختلاط ومناسبتی — اسباب عدیده‌دن طولایی — برشکل مهم ودائمی‌یه کیره‌مدن دور اخیرده‌ایسه — وسائط وسوائق مختلفه ایله — مناسبات پك زیاده ایلرولدی ، اختلاط دائمی حصوله کلدی ، چونکه امتعه مستحصلاتنه مخارج جدیده تدارکی مجبوریتنده بولنان ارباب سعی وصنایع — شوکت و قدرت ملیه‌لرینك سایهٔ حمایتنه صیغینه‌رق — جهانك هرجهتنی دور وسیر ونوع نوع امتعه واشیا تشهیر ایله جلب رغبات وتمایلاته جانسپارانه اقدام واهتمامدن خالی قالیورلر . سطوت وشوکتلرینی تبعه‌سنك تأمین وتوسیع منافعی اساسنه ابتنا ایلیان دول متمدنه‌نك مناسبات ومجاهدات خارجیه‌لری‌ده — ادوار سابقه‌ده تعقیب اولنان مقاصد استیلا جویانه‌دن زیاده — مجادلات اقتصادیه الجا آتنه تحویل ایتدی . حرباً ضرباً تسخیر بلاد امنیه‌لری یرینه — قوای دائمهٔ معظمه‌لرینك تأثیرات تهدیدیه‌سی وفنون وصنایع متنوعه‌نك ابداعات وترقیات متوالیه‌سی ایله — هنوز اعصار اولینك كرانخواب عطالتندن بیدار اولمیان ، فكراً اخلاقاً فتور وفترت ایچنده، پویان اولان اقوامی ظاهراً ومادةً دكاسه‌ده ، معناً وحقیقةً كندی مركز ومنبعلرینه چكوب سوروكله‌مك قوای معنویه‌لرینك تأثیراتنه محكوم ایتمك لحیرت ومسابقه‌لری قائم اولدی .

شوكت وقدرت اولیه‌لری دوچار ضعف وخلل اولان اقوامك اخلاق عمومیه ، وصلابت قومیه‌لری‌ده مختل اولمق ، دها طوغریسی احوال النسیه‌لری تغیراته اوغرایان ملتلرك ، حركات افاقیه‌لرنجه متانت واطراد قالمامق قانون ازلی مقتضیاتندن بولندیغی ایچون اك اول عزم وتدبیر مرفوع وملاحظهٔ حال واستقبال خاصه‌سی مرفوع اولور. منفعت ومضرتك هانكی نقطه‌ده بولندیغی تفریق ، سلامت وهدایتك مصدر ومنبعی تحقیق اولنه‌ماز .

كویا اختیار عمومی كلیاً سلب ایدلمش كیمسه‌ده رؤیت قالامش كبی عموماً برروش ناهموار ، بركردش نااستوار ایله سوق روزكاره تبعیت ایدیلیر . زمان زمان امور معكوسه‌نك تهاجمات متمادیه‌سیله غرابتدن غرابته ، افقدن آفته كیریلوب چیقیله‌رق — كردباده طوتیلان اوراق وذرات كبی — دركهٔ ذلت ومسكنتده بجتاب اولنور . بوكراهاق خصوصیتدن عمومیته ، عمومیتدن خصوصیته انتقال وسرایت وكوندن كونه شمول واحاطه‌سنجه كسب وسعت ایدرك — العیاذ بالله تعالی — خیبت وانقراض تعیین ایلر . « یخربون بیوتهم بایدیهم » سرسبحانیسنك تجلای ظهوری اولان شو احوال ایچنده قالان ، هرصورتله خسرانه اوغرایان اقوام بالضرور، وبالطبع اقوام سائره‌نك ایادی تحكمندن كریبانی قورتاره‌مز . انلرك بازیچهٔ القاآت وافساداتی اولور .

§

عصر مدنیت یكرمنجی دوره‌سنه كیرمش ، جهانك

جهات مختلفه‌سنده حقوق انسانیتدن دائما بحث ایدلمکده بولنمش ایسه‌ده اوبله حکیم شیرازینك تصویر بیوردیغی کبی ابنای بشری — جوهر آفرینشی ملاحظه ایله — یکدیکرینك عضوی عد ایده‌جك ، منافع مخصوصه‌لرینی منافع عامهٔ عالمه فدا دکل حتی مساوی طوته‌جق قدر حسیات عالیه — معارج مدنیه‌نك پایهٔ برترینه ترفع ایدن ملل آره‌سنده‌بیله — هنوز رواجیاب حدوث اوله‌مدی. منفعت خصوصیه داعیه‌لری مقاصد سائره‌یه هر یوزدن تقدم وتفوق ایدوب طوریبور . بین‌الملل مناسباتك اساس ومبناسی عصر حاضر مدنیتده‌ده احتمال اعصار متعاقبه‌ده منافع متقابله صبغندن قورتیله‌میه‌جقدر ، لکن متقابل کلمه‌سنك افهام ایتدیکی حدود معنانك ، منفعت متساویه‌یه قدر توسیعی ممکن اوله‌مدیغی ایچون اکثریتله برطرفك جرایتدیکی منفعت طرف دیکره ضرر وخسار دعوت ایدیبور . قوت حقوقه غالب بولندقجه، مدنیت حاضره، حتی آتیه بین‌الملل هرخصوصده منافع وحقوق متساویه تأمین ایده‌جکنه احتمال ویریله‌مز . چونکه صلح وصلاح عمومی شو ولوله‌کاه بی سکونده میسر اوله‌ماز . وقت وقت شرقده غربده ، شمالده جنوبده ظهور ایدن علائم کیرودار ، خصوصیله تجهیزات وتسلیحات ـ ولیه ایچون صرف اولنان ورزش بی‌شمار ، صلح وصلاحه عائد امیدلری تارومار ایدر .

« حاضر اول جنکه اکر ایسترایسه‌ك صلح وصلاح » قاعده‌سی‌وانما تأمین صلحه مدارایسه‌ده قوت ومکنتلرینی دیکرلرینك فوقنده بولندیران دولتلر، مادونلرنده قالانلره قارشی هیچ بر وقتده حقوقه متساویاً رعایت ایده‌جك درجه‌لرده بر اثر عدل وصلاح کوستره‌جك حاله کلدیلر . قوت مادیه‌لرینی فعلاً دکل فقط معناً استعمال، و مقصد واملالرینی ینه زوربازوایله استحصالدن کری قالمدیلر . بحر سفید حوضه‌سنده برقاچ دفعه تلاطم خیز اولان وحقوق دولك احکام مرعیه‌سنی بیله غرقاب امحا ایدن سفائن حربیهٔ اجنبیه‌نك افاقره نشر ایتدکلری دود سیاه سحائبه قاریشوب بی‌نشان اولمش ایسه‌ده قلوب ارباب ادراك وحمیتده براقدیغی کردکدر الی الابد تأثر آوردر . والحاصل محافظهٔ حقوق نامنه نجه حقسزلقلر عصر حاضر مدنیتده‌ده جابجا کوریلوب طورمقده ایکن صلح وصلاح عمومی امدی یالکز شاعرلرك مفکره‌لرینه صیغه بیله‌جك خیالات حالندن ایلری کیده‌مز . انجق بالاده‌ده تمهید اولندیغی اوزره مناسبات ومنازعات اقوام زمانمزده بشقه مجرالره کیرمش، صحنهٔ حروب وجدال پهنای تجارت واقتصادده تأسیس اساس ایدرك ادراك وعرفانجه ، ثروت وسامانجه ضعیف وبیوایه اولانلر قوی الشکیمه اقوامه مقاومتدن من کل الوجوه عاجز قالمشدر .

§

مملکتمزده تادور قانونیدن ابتدا ایدن و « قاپیتولاسیون » دینیلان معافیات ومساعدات تجارت اجنبیه‌نك رواج وتوسعنه اساساً برمدار عظیم تشکیل ایتمش اولمغله برابر کچن عصرلرده تجارت داخلیه بسبتون مفقود حالنده‌ده دکل ایدی . احتیاجاتمزك قسم عظیمی داخلده تدارك اولنه‌بیلور ایدی . وبوحال ابتدائیده‌ده اولسه خیلی صنایع موجود ایدی. تعبیر معروفیله کندی‌یاغمزله قاوریلور ایدك . ذاتاً قاپیتولاسیونلر اووقته کوره داخلاً احضار واعمال اولنه‌میان محدود برقاچ نوع امتعه واشیانك مملکته سهولتله ادخالی مقصدینه مستند بولندیغی‌حالده بالاخره قوت وشوکت دولته خلل طریان ایدوب آثار ضعف وانحطاط نمایان اولدقجه مساعدات ومعافیات احکامی‌ده توسع ایتدی . دیکر جهتدن صنایع داخلیه‌ده ـ انحطاط عمومی آره‌سنده ـ همان معدوم درجه‌یه کلدیکی ایچون قاپیتولاسیون بربار کران اولوب قالدی . اکر رسومات ایستاتستیقلرینك صحتنه قائل اولمق لازم کلیر ایسه ادخالات واخراجات بیننده کی فرق عظیمه کوره چوقدن افلاسه تقرب ایتدیکمز تسلیم اولنور .

اخراجاتمز مواد ابتدائیه‌دن عبارت قاله‌رق غایت اهون فیأتله الدن چیقاردیغمز حالده مؤخراً بعد الاعمال ادخالنده فاحش بدل ایله قاپیشوب طورمقده‌یز . مسئله‌نك اك مهم وصدد بحثه ملایم اولان جهتی یوقاریده بسط ایتدیکمز وجه اوزره هر یوزدن دوچار اولدیغمز فتور وفترت سائقه‌سیله عزم وتدبیر وملاحظهٔ حال واستقبال خاصه‌لرندن محروم قاله‌رق طرز معیشتجه التزام اولنان کریوهٔ ناهموارددر . بو کریوه اخلاقاً دخی سقوطی یاخود سقوط اخلاقی او کریوه‌یی استلزام ایتدیکندن تقدیر منفعت ایدیله‌من اولدی . مقتصدانه برطور آلنه‌جق یرده ، مبذرانه برطرزه کیرلدی . لازم ، ترك ؛ مالایلزم التزام اولندی . تأثیر اختلاط ایله مقلدانه نمایشلر ایله امتعه واشیای محلیه نظرلرندن دوشورلدی . نه اولور ایسه اولسون معمولات اجنبیه‌یه جانلر ماللر فدا ایدلدی . نهایت اودرجه‌یه کلندی که : تپه‌دن طرناغه قدر ملبوساتجه ، اتمکه وارنجه‌یه قدر مأکولاتجه اموال اجنبیه‌یه مفتقر قالدق کچن عصرلرده‌ده قاپیتولاسیونلر موجود اولمغله برابر ادخالات اجنبیه شمدیکی مرتبه‌یه چیقمامشدی . چونکه بو کونکی قدر مقلد ، بو رتبه تقدیر منافعدن عاجز دکل ایدك .

صلابت دینیه ، اخلاق ملیه بودرجه خللدار اولمامشدی . واقعا تبذیرات ینه موجود ایدی .

فقط هیچ اولماز ایسه دائرهٔ اسراف خارجه قدر توسع ایتمامشدی . داخلده طوپلانیر ینه قسم کلیسی داخلده صاچیلیر ایدی . برالدن دیکر اله کچر ایدی . شمدی الدن چیقان برده‌ها اله کیرمامك اوزره کیدیور . حمیت ملیه اصحابی جداً داغدار اولیور . ولو برغروش بیله اولسه فائده‌سز لزومسز یره صرف ایتمك روا دکلدر . حالبوکه غروش دکل بیکلرله لیرالر پك بیهوده یره آقوب کیتمکده‌در . متاعلرینی نه‌صورتله اولور ایسه اولسون صاتوب جلب نقود ایتمك ایچون چار اقطار عالمی طولاشان ارباب تجارت دیارمزده هر یردن زیاده رواج کوریورلر . بالفرض شوصوك سنه‌لرده قارت پوستاللر برشعبهٔ تجارت تشکیل ایتدی . بدایةً سوقاقلرده اون یکرمی پاره‌یه صاتلمغه باشلادیغی حالده بو کون جابجا برچوق دکانلر آچلدی . اوچ بش غروشلغه قدر انواع عدیده‌سی تمثیل اولندی . یالکز بو کاغد پاره‌لرندن بیکلرله لیرالر هدر اولدی . باری ملکمزده میدانه کتیرلسه ، بدلی ینه دیارمزده قالسه اوقدر اهمیت ویرلمز ایدی . حیف که بونلرده خارجدن کتیریلیور . پاره‌مزله اخلاقمزده افساد اولنیور . چونکه بونلرك اك چوق آلنوب صاتیلانلری . اك مستکره ومستهجن تصاویری احتوا ایدییور . علناً دکانلرده تشهیر ایله اداب عمومیه‌یه تجاوز ایدیلیور . بو مستهجنات مصوره‌دن قولکسیونلر ترتیب اولنیور . اولرده ، عائله‌لر ایچنده بولندیریلیور . نظرکاه هوسانده صنایع نفیسه نامنه بویله شیلر کورمکه آلیشان شبانك اخلاقجه تمایلاتی نه‌طرفلره منجر اوله‌جغی تصریحه حاجت کوریله‌من . حمیت ملیه وغیرت وطنیه‌سی اولانلر بویله شیلردن البته دلفکار اولور .

§

مناسبت واختلاطدن فائده مند اوله‌جق یرده ـ کندی اختیارمزله ـ ضررلر کوریلیور . اخلاقمز متین ، بدرقهٔ اجتهادمز دین مبین اولسه ایدی اجانبك متروکات بی‌سودینه اصلا رغبت اولنمز ، قدرت وشوکت سابقه‌مز برقات دها استکمال ایله درکهٔ عجز ومسکنته ، ورطهٔ فقرومذلته دوشمز . « ماعال من اقتصد » دستور جلیلی عالم اسلامده پك‌چوق زمان اول تعیین بیورلمش ایکن ـ سائر دساتیر عالیه کبی ـ بوحکم منیفدن‌ده اعراض ایدلدی . لزومسز یرلره صرفیاتدن احتراز ، لزوملی اموروده ایسه سماحت ابراز اولنمق ایجاب ایتدیکی حالده عکسنه حرکت اولنه‌من . ادارهٔ مستبده‌نك تضییقات وتغلیظاتی‌ده احوال مسروده‌یی دها زیاده تشدید ایلدی. نعوذبالله تعالی هر یوزدن ملائم انقراض کورلمکه باشلادی .

نهایت خداوند کریمك لطف وعنایتی ورحمة للعالمین افندمزك روحانیتی ایله انقلاب حاضر وجوده کلدی. ارتق احوال سابقه‌یی نظر عبرت وانتباهدن هیچ بر دقیقه آییرمامق، شاهراه صدق وسلامتی تیقن ایدوب تیرطمات مقلدان‌دن کلیاً نکول ایتمك، الك اول اخلاقی تهذیب وتصحیح ایله عالم مساعیده جانسپارانه ایلروله‌مك، علوم وفنونجه، سائر لوازم حقیقهٔ مدنیه‌جه اکتساب کماله اوغراشمق، ماحصل شو کارگاه هستیده کندمزی فراموش دکل، نه اولدیغمزی بیلوب دوشنوب بشقه‌لرینك متروکات سفلیه‌سنه تنزلدن استغنا ومحصولات سعی وعرفانمزله شرف وشوکت زائله‌مزك اعاده‌سنه جان ودلدن اعتنا کوسترمك وجیبهٔ حمیتدر، یوقسه توری کورولتیلرله اظهار شماتت، اغراض شخصیه الجاآتنه قاپیلوب شوکا بوکا تعرضله کندی مثللیمزی آکلامقدن مجانبت ایتمك براثر صلاح وانتباه دکلدر.

§

بو بر اجمالدرکه پك مجملدر. فقط «قطره‌دن صاحب نظر عمانه ایلر انتقال» مؤداسنجه انتظار حق بین ایچون کافیدر. مقدمات مبسوطه‌نك نتایجی شو اولورکه: سیاسةً، ادارةً، تجارةً، احوال عمومیه‌جه بو مرتبه انحطاطمزك اسباب اساسیه‌سی مهما امکن تعین ایتسون. ایتسون‌ده او اسبابدن توقی اولنسون. فکر قاصرانه‌مجه اسباب انحطاطك زبده‌سی صلابت دینیه‌نك واو سائقه ایله‌ده متانت وصفوت اخلاقك مختل اولمسندن عبارتدر. اخلاقسزلق بلیه‌سیله اسرافاته دالمق، عطالت وخسرانه محکوم اولمقدر. مجادلات حاضرهٔ اقتصادیه‌ده احراز غلبه ثروته، ثروت ده سعی وعرفانه وهر صورتله مقتصدانه ومدبرانه حرکته متوقفدر.

«ستاد ودادینی دائم بو سوق فانینك
بصیرت اوزره کورنلر حسابسز یشامز»

توفیق وهدایت‌ده حقدندر.

ابن الامین: احمد توفیق

دیانتك انسانیته سیاسته لزومی وارمی

بر کره انسانیت نه‌در بیلملی‌یز. انسانیت مخلوقاته انسانلره یاقیشیرجه‌سنه معامله ایتمك دیمکدرکه بونك مآلی شفقت علی خلق الله‌در. انسانیتی شفقت معناسندن تجرید ده متجاسر اوله‌جق انسان اله کچمیه‌جکی ایچون شفقتك انسانیته لزومنه ایستر ایسته‌مز ذاهب اوله‌جغز. سیاسته کلنجه بو کلمه هر درلو معناسیله شفقته مقارن اولمازسه ظلمی استلزام ایدرکه قواعد عادلهٔ اسلامیه بوشکل سیاستی تقبیحده موقع معلا احراز ایتمشدر. سیاست عادله قسمی آسایش خلقی سلامت عمومیه‌یی لایق وجهله اداره حقوق ومنافع عامه‌یی ووطنی وقایه ایتمکله تعریف اولندیغی حالده الك عالی معناسیله شفقتی متضمن اولور. شفقتسز سیاست عادلانه اجراسی قابل اوله‌بیله‌جکنی ادعا ایدنلره خندهٔ ظریفانه ایله مقابله‌دن بشقه جواب یوق. انسانیته سیاسته شفقتك درجهٔ لزومی تحقق ایتدی. انسانی اونوتمیه‌لم انسان معلوم آنه قدر عاقل اولسه بر ایچر شهوت طبیعتله خواهشکر قوهٔ غضبیه‌یه زبون بر حیواندر بو حیوان محترمك بعض افرادنده جبللی بر شفقتك موجودیتی غیر منکر ایسه‌ده بو شفقت رهبر عقل سلیمك ارشادیله اعتراف اولنان وبالعموم ادیانك مقصد مقدسنی تشکیل ایدن ذات واجب الوجودك اوامر الٰهیه‌سنی تعظیم ودارالجزایی تذکر ایتمدکجه حیوانیتك ایجابات طبیعیه‌سنه معروض قاله‌رق اثر کمال کوسترمیه‌جکی کبی معاملهٔ شفقتکارانه اجراسنده قصور ایدن افرادك جلب اشفاقی ایچون فرمان الوهیت مطلقه‌یه اطاعت قیدی ومجازات اخرویه قورقوسی آلتنده بولنمسی قانون تکامل اقتضاسندندر. سیاست عادله اجرای مظالمه مانع اولور انتظام اموری تأمین ایدر دینیرسه سیاست مذکوره‌یه نقل کلام ایده‌رك او سیاستك بیان اولنان شفقتلره محتاج اولدیغنی تکرار ایله‌رز نتیجه نه اوله‌جق ایشته انسانیت سیاست

بالخاصه حميت ايچون شفقت شفقت كامله ايچون ده السانلره قوتلى ديانت لازم .

ريزه مبعوثى فريد

— مذبحهٔ اخلاقيه‌لر ياخود قهوه‌خانه‌لر —

أوت ، فى الحقيقه بزده بوكون هر برى برمذبحهٔ اخلاقيه‌دن باشقه برشى اوليان قهوه‌خانه‌لر ، اوتوزاوچ سنه‌لك برحكومت ظالمه‌نك خانه‌لرمزه قدر اوزانان قولاقلرى ايچون دها واسع برمحل استخبار اولمش واورايه قوجا قوج كيروب چيقانلردن برچوغنك جانى يانمش ، خانمانى محو اولمش شعلهٔ عائله‌سى سوندورلمش ، نهايت قهوه‌خانه‌لر اخلاق فاضلهٔ اسلاميه ونجابت انسانيه آياق باصميه‌جق برحاله كلنجه ، معالئ اسلاميه ، نجابت انسانيه‌يه بدل ، ديناً ، عقلاً ، ممنوع وملعون اولان قمارلر ، اويونلر ، هذيانلر بالمجبوريه قائم اولمغه باشلامشدر.

قمار وعشرت كبى برى ، ثروت وسامانك ، ديكرى ، عقل كبى براحسان خدانك دشمن بى امانى اولان بلالر ، تا اوائل اسلامده اولا تدريجاً ايكى آيتله تنبيه ودرجهٔ ثالثه‌ده حضرت عمر رضى الله عنه افندمزك « اللهم بين لنا فى الخمر شافيا » دعاى اصابتپناسى ، « انما الخمر والميسر الى فهل انتم منتهون » آيهٔ كريمه‌سنك سبب نزولى كبى اولارق بو آيتله تماماً منع وتحريم بيورلمشدر .

عشرت ايله قماردن هيچده فرقى اولمايان اويونلرك تخريبات اخلاقيه وافساد تربيهٔ انسانيه يوزندن سبب اولدقلرى فضايح وجنايات ، شويله برنظرهٔ امعان ايله باقيلسه ، منافع مهمهٔ حياتيه ايچون وقوع بولان مصادمات ومحاربانك درجهٔ تخريبيه‌سنه ياقلاشه‌جق قدر نظرلرده تجسم ايدر .

اخلاق اسلاميه وانسانيه‌مزده كى هيچيه اك بيوك برمثال اولان بوشيلر ، ديانةً محاكمه ايديليرسه ، حكومتى علمايى ، نظر حقنده نه درجه‌لرده اتهام ايدر ،

عصر حاضر مدنيتده قهوه خانه‌لر ، برر تجارتخانه شكلنده بولنديغيچون بالطبع سرباز اولور .

هايدى كيروب اوطورمقده ده شرعاً برمحذور تصور ايدلمسين كه بوكون برچوق جهتلرله مجبوريت درجه‌سنده برمألوفيت عموميه واردر . فقط شو دور مشروطيتده ده‌مى ، آلتيوز سنه‌دنبرى كندى خدمتكارلرندن باشقه برشى اولماديغمز حالده محضا علو جنابدن ، حميت دينيه سندن دولايى بزلرى ، ايالتلى ، ايالتسز بلاحساب ولاعذاب قانيله ، جانيله ، ماليله بسليه بسليه نيابت ولى نعمتلكك فوقنه چيقاران ، الكثرى انواع حقارت ومظالممزه تحمل ايله چولوغك ، چوجغنك نفقهٔ يوميه سنى‌ده بزه ويروب كنديلرينى آچ وآچيق قالمغه محكوم ايدن بوفقرانك پاره‌لرينى بويله قمارلرده وسائر اويونلرده وطاوله باشلرنده ترتيبمك صورتيله هم دينمزى ، هم اخلاقمزى ، همده اوفقرايى محو ايده‌جكز ؟

بزدها نه‌زمان كندمزى اونودوبده ملتك سعادت وسلامتنى دوشونه‌جكز ؟

نه‌زمان ، ملت بزه برمعاش تكليف ايتديكنده احتياجات ضروريهٔ بيتيه وذاتيه‌مزدن ماعداسنى بيت المال مسلمينه رد واعاده ايده‌جكز ؟

نه‌وقت اقتصاد شرعى‌يه حسب الديانه كندمزى مكلف طانيه‌جغز ؟

اى امت محمد ! قانون الهى اولوب اكليتده هيچ برقانونه نسبت قبول ايتمه‌ين ومدنيت وسعادت عموميهٔ بشريه‌يى تحت ضمان وتكفلنه آلمش اولان قوانين شرعيه مزه ، اوروپاليلرك كندى عادات واخلاقنه كوره تنظيم ايديلان قانونلرينى نه‌وقته قدر ترجيح ايدوب طوره‌جغز .

دين مبين محمدينك رايحه‌سنى بيله استشمام ايتمه‌ين وهردرلو مدنيتى ، ترقى‌يى غربدن بكله‌ين اهل ضلالك اقوال سخيفه‌لرينه حالا حقيقت نظريله مى باقوب طوره‌جغز ؟

صورارم بوجهلاى دينه كه ملك وملتمزك بتون احتياجاتنى تكفل ايدن قوانين شرعيه‌مزده ، هانكى ماده اكسيكدر ؟ شريعتمزده اسلاملرك ، انسانلرك ،

اللهنه بنی نوعنه ، حیوانانه ، حتی فائده‌لی آغاجلره وارنجه‌یه قدر . صیانتلریله مکلف اولدقلری حقوق شخصیه ومدنیه‌لرینی کوردیلر ویاایشتدیلرمی ؟

ایشته بوهرشیئ بیلیرم‌دین وحقیقتده جهالتك ، جانلانوبده آیاقده کزن نمونه‌لری ، بوفرنك مقلدلری ، بوحریت ادعاسنده بولنان شهوات حیوانیه وافعال افرنجیه اسیرلری ، وباقار کورلر دکلیدرکه بومعصوم ، پاك مملکتلرمزه آوروپانك اویون طابورلرینی ، عشرت ، قمار آلایلرینی اخلاق رذیله فرقه‌لرینی ، اسباب محو وانقراض اوردولرینی ، پیشدارلقله تعبیه ایده‌رك بوکوندن بالاستفاده میدان ظهوره چیقانلر وافکار متعفنه‌لرینه افکار عمومیه سوءسی ویرنلر ؟ ایشته بونلر امین اولمالیدرلرکه شرع الله ودین حق ، هروقت عالی وبونلره غالب ومظفردر ، بونلر هروقت مقهور ومنهزمدر ، دینی اولمیانلرده حسن اخلاق وحسن اخلاقی اولمیانلرده ، بولندیغی ملته خیر ایده‌جك فکر ونیت ، قطعیاً آراماملیدر .

بالاده تعداد ایدیلان فسوق ومعاصی ، مسلمان اولانلره قطعیاً ممنوع اولدیغندن کندینی مؤمن طانیانلرك بولعبیاتدن قطعیاً فراغتلری لازمدر .

بیضاوی مرحومك سورهٔ بقره‌ده « ومایضل به الاالفاسقین » آیهٔ جلیله‌سنده فسقك معنای لغویسنی بیان ایدرکن « الفسق هوالخروج عن القصد » دییورلرکه فسق ، مطلق طریق اعتدالدن چیقمق معناسنه‌در . دیمکدر .

فسق ایچونده جهت شرعیه‌جه ویردیکی تفصیلاتنده اوچ درجه ارائه وتعریف ایدییورلر ، بونلردن ایکیسنی براقوب اوچنجی مرتبه‌یی سویله‌یه‌لم که اوده : (فاسق ارتکاب ایتدیکی معصیتك حرمتنی اصلا اندیشه ایتمیه‌رك اونی تحسین ایتمکدر) دیدکدن صکره آشاغی طرفده [فاذاشارف هذاالمقام وتخطی خططه خلع ربقة الایمان من عنقه ولبس الکفر فنعوذبالله] عباره‌سیله‌ده حکم شرعیسنی بیان وتوضیح بیورمشلردر . بونك ترجمه‌سی (فاسق ، بواوچنجی درجه‌یه کلوبده حدود شرعیه‌یی آتلانجه حبل متین ایمانی کردن انقیادندن چیقارمش ولباس کفری تلبس ایتمش اولور . بوحالدن جناب حقه صیغینیرز) دیمکدر .

بوکون براویون اویناوبده نتیجه‌یی قازانانلردن کیم وارکه اوحالی تحسین ایتمه‌سین ، حتی اطرافنده کیلر اونی (براوو) تقدیرلریله تقدیر ایده‌رك اوفعله ، اوحسه اشتراك ایتمه‌سین وبرطاقم بیلنلرله چوق کوزل برشی یاپدیغنی کندیسنه بیان ایتمه‌سین ؟

مشاهیر اولیاء اللهدن شیخ عبدالله انصاری حضرتلرینك (نصایح ومناجات) اسمنده‌کی رسالهٔ عالیهٔ اخلاقیه‌سنده : (ای درویش ! بامدادن که برخیزی درآینه نظر کن اکر رویت خوبست کار زشت مکن واکر زشتست ، دو کارزشت بهم جمع مکن) بیوریلیورکه ترجمه‌سی : [ای درویش ! صباحلین قالقدیغکده آینه‌یه باق ! اکر یوزك کوزلسه فنا ایشلری ارتکاب ایتمه ! واکر چیرکینسه ، ایکی فنالغی بریرده جمع ایتمه] دیمکدر .

مادام که بوکون قهوه‌خانه‌لرده ایجابنده وقت کچیرمك مجبوری کبی اولمشدر . هیچ اولمازسه بولندیغمز یرلری شرفی برحاله کتیرمك ایچون موانع مصاحبتمزی ، احوال داخلیه وخارجیه‌مزك الدینی وآله‌جغی اشکالی مذاکره‌یه تخصیص ایتسه‌ك غزته‌لرده‌کی مطالعات مختلفه‌یی تحلیله چالیشسه‌ق ، ترقیات عالمه رصد بین اولسه‌ق ، مملکتمزك معموریت وآبادانیسنی دوشونسه‌ك ، چوجقلرمزك ، اواستقبال وکیللرینك تهذیب اخلاقنه تعلیم وتربیه‌سنه ، فقط شریعت منجیه‌مز داخلنده چالیشسه‌ق ودیسه‌ك که : اولادم ! تحصیل علوم وفنونه بذل مساعی ایدك ، آوروپانك جمیع علوم وفنوننی اوکره‌نك ، بونلری مملکتمزده تطبیقه چالیشك ، عادات رذیله‌لرندن شرعه موافق اولانلر وارسه وبزده اونودلمشسه

قبولده تردد ایتمه‌یك ، دیانت جاهللرینك ولوحسن نیتله اولسون وصایاسنی شرعه توفیق ایتمدکجه قبول ایتمه‌یك ، نقط دیکله‌یك ، صوکره الیکزده‌کی میزان حساس شریعتله اولچوك ، بیچك ، مناسبنی قبول ، غیر مناسبنی رد ایدك ، ملتك پاره‌سنی وزه ویردیکی معاشلری بونجه فقرا ویتیملرك حقوقی اویونلره ، عشرتله ، قمارلره نضاحته ، سفاهته صاقین صرف ایتمه‌یك . یارین اوله‌جك کبی حتّه عبادت وقیامته قدر یاشایه‌جق کبی دین ودنیا کزی اعماره همت ایدك ، نفسکزه آرزو ایتمدیککز شیلری هیچ کیمسه حقنده‌ده آرزو ایتمه‌یك ، ملته باربلا اولمایك ظهیر صاحب وفا اولوك ، دیسه‌ك وبو کبی لوازم حیاتیه‌مزی دائما قهوه خانه صحبتلرنده یکدیکرمزه تکرار ایده‌رك هر قهوه خانه‌یی برر دارالفنون شعبه‌سی یاپسه‌ق ، آلتیوز سنه‌در بوملت معصومه‌یه ایتدیکمز اهانتلردن براز حیا ایده‌رك آرتق بیت‌المال ممکن مرتبه کوز دیکمسه‌ك کوز دیکنلرمزده حق ملتی صیانت ایتسه ، بوصورتلرله کندمزی واولادمزی اصلاح ایتسه‌ك ، اللهمزك مرحمت وصیانتی ، پیغمبرمزك مدد وعنایتی شبهه‌سز بزم ایله برابر اولور . دنیا وآخرتده مسعود ومطمئن اولورز .

محمد عارف

— فران ماصونلر —

صباح غزته‌سنك ٢٠ کانون‌ثانی سنه ٣٢٤ صالی کونکی نسخه‌سنده (تان) دن تلغراف اوله‌رق: اوزون مدتدنبری میدانه چیقامیان ترك فرماصونلری مشیر فؤاد پاشانك خانه‌سنده عقد اجتماع ایلدکلرینی وبواجتماعده عدلیه ومذاهب ناظریله برچوق اعیان ومبعوثان بولندیغی وترکیاده کبیر برفرماصون لوجه‌سنك اون بش کونه قدر کشاد ایدیله‌جکی بیان ایدیلیور . بزبوراده فرماصونلغك شکل ومقصدندن بحث ایده‌جك دکلز . مملکتمزده ایقاع ایده‌جکی تأثیری اکلاته‌جغز .

بوتأثیرك درجه‌سنی تقدیر ایچون فرماصونلق ویاخود ماصونلق نامیله یاد ایدیلان فرانماصونلغك افکار عمومیه‌ده‌کی معناسنی دوشونمك کافیدر . افکار عمومیه‌ده فرماصون دیمك دینسز ، ناموسسز ، وجدانسز ، قبقیزیل ایمانسز دیمکدن دها شموللی دها عمومی برمعنایه صرف اولمشدر . بو کلمه‌نك بومعنایه شیوعی یالکز بین المسلمین ، دکل افکار غیر مسلمه‌ده دخی عین وجهله اساسکیر اولمشدر . کرك مسلمان کرك روم کرك ارمنی برشخصی انسانلغه مخصوص بتون خصائصدن تجرید ایتمك ، ردائت روحیه دنائت طبیعیه ایله توصیف ایتمك ایسترسه اوشخص ایچون فرماصوندر دیه‌ویرمکله حق تعبیر وتوصیفی تماماً ایفا ایلمش ، مقصدینی فکرینی افهام ایتمش اولور .

فرض ایده‌لمکه پردهٔ مستوریت آلتنده بولنان ماصونلق ؛ دیدکلری کبی انسانیته یاردم ایتمك ، انسانلر آره‌سنده‌کی خصومتی ازاله ایلمك ، بنی بشری فضائل اخلاقیه‌یه سوق ایتمك ایچون تشکل ایتمش اولسون حتی مملکتمزك ترقی وتعالیسی ایچون ماصونلغك یکانه برمسلك اوله‌جغنی‌ده تسلیم ایده‌لم . افکار عمومیه‌نك پك آشکار اولان تلقی سابقی قارشوسنده ماصونلغه مملکتمزده شکل ویرمك وترکلك نامنه برلوجه آچمق عثمانلی انسانیتنی محو ایتمکه ترکلك حیاتنی سوندرمکه‌لکدن باشقه برشی دکلدر . ای دوشونه‌لم ! کندی کندمزی آلداتمیه‌لم ! افکار عمومیه بریکیلك مقدماتی قارشوسنده بولنیور . ومقدماتك ویره‌جکی نتایجه متهالکانه برصورتده انتظار ایدییور . اکر بونتایج ، حیاتندن معززیلدیکی دیننه ، ائتلاف ایلدیکی عاداتنه موافق اولورسه اویکیلکه درت ال ایله صاریله‌جغنی کوستریور . عکس تقدیرده محترزانه بر وضعیت آله‌جغنی حس ایتدیرییور .

وطنمزی — اه تعالینك لطف وکرمیله — ابدیاً وطن اتخاذ ایدن شاهد نازنین حریتك چهرهٔ دلاراسنی نقیندن مشاهده ایدنلر ، مملکتك افکار دینیه‌سنی متأثر

ایده‌جك شیلردن نه درجه مشمئز اولدیغنی کوریورلر . استبداد ، یکدیکرینه مربوط اولان ایکی شی ایله تفسیر اولنور: ظلم ، جهالت . مشروطیتدن‌ده یکدیکرینه لازم ایکی معنا اکلاشیلور : عدالت ، معارف . بتون فلاکت انسانیه ظلم وجهلدن نشأت ایلدیکی کبی بالعموم اسباب سعادت بشریه‌ده عدالت ومعارفه ارجاع اولنور . عدالت ومعارفه ارجاع اولنه‌میان شیلر هیچ بروقت مشروطیتك لازمی دکلدر. غرب عاداتی، اخلاقی حسیاتی هیچ بر وقت مشروطیتك ایجاباتی اوله‌ماز . تبدد حاضرمز قارشوسنده بولنان افکار عمومیه اسباب تحریسندن قاصردر . دین وعاداته مخالف نه کوررسه مشروطیتك لوازمندن اولدیغنه حکم ایدر. بتون امیدلریمز بیوك، بیوك مانعه‌لره تصادف ایدر .

ایشته افکار سلیمه‌نك تصدیقنده تردد اتمیه‌جکی محاکمات آنفه‌دن آکلاشیلورکه مملکتك افکار دینیه وسجایای ملیه‌سنی متأثر قیله‌جق حرکتده بولنمق مشروطیت وحریت علیهنده تشبثدن بشقه بر شی دکلدر . بوکبی افکارده بولنانلره «مسلمان لعنت ایدر غیرمسلمان لعنت» دیمکدن کندمزی آله‌میورز .

عقلمزی باشمزه طوپلایه‌لم ، مملکتمزك حسیات مشترکهٔ عمومیه ومختلفه‌سنی ایجه آکلایه‌لم ، احوال روحیه‌سنه واقف اوله‌لم ، مملکتمز طار ، مظلم بر استبداددن قورتلدی ، غیر محدود بر حریته آتیلدی . بالعموم هیئات اجتماعیه‌نك کچیرمش اولدیغی استبداد مظلم ایله مشروطیت آره‌سنده‌کی استبداد منوره دوره‌سنی کورمدك . اولجه طریق حیاتمزك شوره‌زار، عارضه‌لی، بیك درلو مهالکه معروض برمنطقه‌سنده ایدك . شمدی عارضه‌سز، واسع، فقط نا محدود بر ساحه‌سنده بولنیورز . طریق حیاتك بو ایکی منطقه‌سنك نقطهٔ التصاقنده بولنه‌مدق ، قوناق ویرمدك‌که بو ساحهٔ فسیحه‌ده‌کی طرز حیاتله ائتلاف پیداسنه توسل ایتمش اوله‌لم. ولوازمنی احضار ایلمش بولنه‌لم . بو عدم ائتلافز ، بوتدارکسزلکمز تلافی اولنمق

ایچون نه قدر احتیاطکارانه حرکت ایدلمك لازم اولدیغی دوشنامللی. بوکبی حرکات مجنونانه‌دن توقی ایدلملی ،

ایشته فران مصونلغنك نه اولدیغنی تشریح ایدلمکسزین مملکتمزده ایقاع ایده‌جکی تأثیری اکلادق .

کله‌جك نسخه‌مزده فران مصونلق اساسنه دائر معلومات لازمه اعطا ایدیله‌جکدر .

ادبیات

(نعت شریف)

—

ای تعالی ایله‌ین نه آسمانك اوستنه
وی قدومی فر ویرن عرش خدانك اوستنه
بی‌تناهی سیرکه برمنتها بیلمم دیرم
صاعد اولدك سدرهٔ ذی الانتهانك اوستنه
اولسه کنجایش‌پذیر همتك سویلر ایدم :
اعتلا ایتدك سرای کن فکانك اوستنه
سنسك اول بالانشین بزم خاص الخاص کیم
چیقدی عزمك لاخلا ولاملانك اوستنه
سنسك اول اعلی الاعالی کیم علوّ رفعتك
سبقت ایتمش معنیٔ لفظ علانك اوستنه
سنده ایتمشدر تجلی ذات حق حق الیقین
مهرك عکسی مثلی بر بحر صفانك اوستنه
رؤیت حقدر بلا شك رؤیت ذاتك سنك
واردر ایقانم رموز (من رأی) نك اوستنه
برتجلیٔ کالیدرکه (ماذاغ البصر)
برتر اولمشدر دم (انی انا) نك اوستنه
آتش سینامی یکزدر شهودك یاحبیب
رؤیت علیا اولورمی (مارأی) نك اوستنه
سنسك اول مهر حقیقت کیم شعاع طلعتك
اولدی تاب انداز حقانی فضانك اوستنه

سن‌سك اول ابر مروت، غيث رحمت كيم، خدا
ذات پاكك ايله‌مش رحمت جهانك اوستنه
بن دخی برجزء ناچيزم جهاندن يارسول
حصه‌سن بخش ايت بوجزء ناتوانك اوستنه
بن او عاصیٔ گنهكارم كه ناچار ايتمشم
هپ سلوك سيرمی نفس وهوانك اوستنه
خانهٔ خيراتی بوشدر دفتر اعمالك
قيدی وارسه صفحهٔ شر وشقانك اوستنه
حاله رحم ايله الله عشقنه اول دستگير
بن خطا ايتدم عطا ايت سن خطانك اوستنه
ديدهٔ اعمامه بخش ايت ضيای انتباه
قالمايم راهكده بو مشی عمانك اوستنه
باقه‌ده دوزخدن اول آتش خجلت بنی
فيض لطفك صاچ دل سوزشفزانك اوستنه
سايهٔ انعام واكرامكده پرورده ايدوب
قيل نثار عشقكی جان وجنانك اوستنه
ياشفيع المذنبين ای رحمةً للعالمين
ای غبار پايی سرمه چشم جانك اوستنه
قلب طاهردن دمادم يوكسه‌لن بانك صلات
وارد اولسون سدهٔ عرش آستانك اوستنه
هردقيقه نوبنو لطف جليل كبريا
نازك اولسون روضهٔ مينو نشانك اوستنه
فيض روحانيتك مولی نگهبان ايله‌سين
امتكدن بز كبی بيچارگانك اوستنه
امت مرحومه‌كی الله منصور ايله‌سين
هم نكله دشمن دوزخ مكانك اوستنه
شرعك اولسون خيره‌ساز دشمنان دين حق
انجلا ايتدكجه نوری خاكدانك اوستنه

طاهر مولوی

دارالشفقه

و

جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه‌نك احياسی

قوم نجيب عثمانی‌يه خاص بر حس عالیٔ وطنپروری سائقه‌سيله ١٢٨١ تاريخنده جنتمكان سلطان عبدالعزيز خان حضرتلرينك اواخر سلطنتلرنده صدر اعظم ساقزلی اسعد پاشا مرحومك تحت نظارت ورياستنده تأسيس وتشكيل ايدلمش ودور سابقده ١٢٠٤ تاريخلرنده تعطيل اجتماعه مجبوريت حاصل ايتمش اولان جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه بوكره دارالشفقه مأذونين جمعيتی همتيله يكيدن احيا اولنمشدر . جمعيت تدريسيهٔ اسلاميه درسعادتده وبالجمله ممالك عثمانيه‌ده بيكس وبيوايه شبان وملی مجاناً تعليم وتربيه وبين‌الاسلام نشر معارف ايتمك كبی برمقصد علوی‌يی حيز فعله ايصال ايلمك عزم ديانتپرورسيله وجوده گتيرلمش ايديسه ده بعض اسباب كونيه‌دن طولايی بوكون يكانه نظرگاه ملت اولان دارالشفقه‌دن بشقه برموفقيت كوستره‌مامش ايدی .

جمعيتك مؤسسلری : ماليه ناظری يوسف پاشا مرحوم ، باب سرعسكری موازنه مديری جمال بك مرحوم ، مجلس اعيان رئيس وكيلی غازی احمد مختار پاشا ، تجارت ونافعه ناظری مرحوم توفيق پاشا ، ماليه ناظری مرحوم نظيف پاشا ، عدليه ناظری مرحوم رضا پاشا ، طربزون مبعوثی علی نقی افندی ، ضربخانه ناظری مرحوم توفيق بك ، مدرسيندن ميخاليچی مرحوم مصطفی افندی وسائره‌در .

صدر اسبق سعيد پاشا حضرتلريله صدر اسبق مرحوم جواد پاشا مكتبه مسبوق اولان خدمات معارف پرورليريله مؤسسين كرام عدادنده‌درلر .

جمعيت مذكوره اعضاسی ١٦ كانون ثانی ٣٢٤

تاریخنه مصادف شهر محرم الحرامك التنجی جمعه کونی مرکز تأسیسی اولان دارالشفقه‌ده بالاجتماع ایفای وظیفه‌یه بدأ مباشرت ایتمك ایچون نظامنامهٔ قدیمی موجبنجه بری اون اعضادن مرکب اولمق اوزره مجلس اداره و مجلس تدریس هیئتلرینی تشکیل ایلمشدرکه اعضالغه انتخاب اولنان ذوات کرامك اسامیسی بروجه آتیدر :

— مجلس اداره هیئتی —

اعیاندن مصرلی سعید حلیم پاشا
موزه مدیر معاونی خلیل بك
مجلس اعیان رئیس وکیلی غازی احمد مختار پاشا
تجاردن مانع زاده حاجی حسین
انطالیه مبعوثی ابوالضیا توفیق بك
مجلس اعیان رئیسی صدر اسبق سعید پاشا
معارف ناظر وکیلی اعیاندن عبدالرحمن بك
پوسته مدیر عمومیسی فخری بك
طنین غزته‌سی صاحبی حسین کاظم بك
مجلس مبعوثان رئیسی احمد رضا بك

— مجلس تدریس هیئتی —

درس وکیلی خالص افندی .
دارالفنون عثمانی معلملرندن مجلس صحیه رئیس ثانیسی احمد مدحت افندی .
تلغراف نظارتی مهندس قلمی مدیری محمد امین بك
مابین همایون مترجملرندن و دارالفنون عثمانی میخانیك ریاضی معلمی محمدت عزت بك .
تلغراف نظارتی فابریقه مدیری فرید بك .
تلغراف نظارتی محاسبات اجنبیه مدیر معاونی حسین رمزی بك .
دارالشفقه معلملرندن فطین افندی .
معارف نظارتی هیئت علمیه اعضاسندن صالح ذکی بك
اقدام غزته‌سی سر محرری علی کمال بك
ریاضیات معلمی فریق ادهم پاشا

بو ایکی مجلس هیئتی ۲۳ کانون ثانی‌یه مطابق شهر محرم الحرامك اون اوچنجی جمعه کونی دارالشفقه‌ده بالاجتماع ایفای وظیفه‌یه مباشرت ایلمش و اول امرده مکتبك تاریخچه‌سنی یازمق و بودجه‌سنك تنظیمیله سائر بعض خصوصاتی حقنده اجرای تدقیقات ایلمك اوزره مجالس مذکوره هیئتندن ایکی قومیسیون تشکیل و مأذونین مکتبدن مجلس تدریس اعضاسندن محمد عزت بك جمعیتك کاتبی تعیین اولنمشدر .

ختام مذاکراتده مجلس اعیان رئیسی صدر اسبق سعید پاشا حضرتلری قیام ایله هیئته خطاباً صورت آتیده مندرج نطقی قرائت ایلمش و معارف ناظر وکیلی عبدالرحمن بك افندی حضرتلری صدر مشار الیهك مکتبه مسبوق اولان خدمات وطنپرورانه‌لرینی یاد و تذکار ایله ابراز بیوردقلری توجهاته بالمقابله کرك مکتب کرك معارف نامنه بیان تشکرات ایتمشدر .

سعید پاشا حضرتلرینك ارتجالاً ایراد بیوردقلری نطقك صورتیدر .

« دارالشفقه مؤسسات ملیه‌نك برنجیسی اولمغله مکاتب سائره‌یه فضل و تقدمی حائزدر . بو اثر صدر اسبق اسعد پاشانك یوسف پاشانك دها صوکره‌لرینده رضا ونظیف پاشالرك محصول همتلریدر »

« شمدی انلر عالم ابدیدن ساحهٔ وطنه نظر ممنونیتله باقیورلر . ایرکیج بزلرده انلره التحاق ایده‌جکز . بو کذشتکانك ناملرینی بو اجتماعده رحمتله تذکار ایدرز . بزلرده ممکن اولدیغی قدر انلرك اثرلرینه اقتفا ایدرك بو جمعیت تدریسیه‌نك تحت حمایه‌سنده بولنان دارالشفقه‌نك توسعنه تکاملنه چالیشه‌لم . دارالشفقه‌نك تأسیسندن صکره بنده آره‌ده کلوردم . صوك زیارتم ۱۳۰۰ تاریخنده واقع اولمش ایدی . او تاریخدن شمدی‌یه قدر زیارتلریمه مانع اولان موانع کونیه ایدی . یکرمی آلتی سنه صکره شوراده اثبات وجود ایتمکه بو عاجزی موفق ایدن نائل اولدیغمز حریتدر . انك ایچون یشاسون حریت دیه‌لیم

انسانلر ایچون بر درجه‌یه قدر غدا بر درجه‌یه قدر لباس کافیدر دینلر اولمشدر . انسانلرك حیات حقیقی وحیات معنویه‌سی ایچون الك اول لازم اولان حریت دیرم . حریت مشروعه‌دن استفاده ایدرك منسوب اولدیغمز ملتك توسیع معارفی که احتیاجات عظیمهٔ مشروعه‌دندر. اکا موفق اولمه‌مزی جناب حقدن تمنی ایلرم . »

« بو امل خاصه‌ذات عالیلرینك متحد اولدقلرینه شبهه ایتمم. معلوم عالیلریدرکه بومکتبك اوائل تأسیسنده ریاضیات ایله لسانه پك زیاده اعتنا اولنمش ایدی. واقعا بو ایکیسیده اعتنا اوله‌جق شیلردندر. ریاضیات فکری صحیح معادله‌لره الیشدیرر . لسانده مدنیتك جسم واحد حکمنه قویمقده اولدیغی ملل آره‌سنده کی مناسباتی اصلاح وادامه ایدر. دمیندن تشکیلنه قرار ویردیکمز انجمنلردن بری که مکتبك ترقیاتی اسبابنی دوشونه‌جکدر . بو ایکی نقطه‌یی انظار دقته الیر ظن ایدرم . »

«ذات دولتلریله مشرف اولدیغمه عرض تشکر ایلرم . »

ارناوودلر وخط عربی

بو معلومه‌دندرکه انسانلر آره‌سنده روابط اجتماعیه‌نك نافابل افتراق بر صورتده ترصینی، آنلرك آیری آیری لوازم حیاتیه‌لری آره‌سنده وحدت پیداسنه واشتراك تأسیسنه وابسته‌در .

لوازم حیاتیه‌لری ولو قسماً اولسون مشترك اولان انسانلر ، اشتراك نسبتنده رصانت ومتانتی حائز بر کتلهٔ متجانسه تشکیل ایلیه‌جکلری قوانین حیاتیه‌نك ایجابات طبیعیه‌سیدر .

بو لوازم حیاتیهٔ مشترکه دین ، ملیت ، لسان ، سجایای مشترکه ، عادات متوافقه وسائره‌دن عبارتدرکه تصنیف ایدیله‌جك اولورسه جمله‌سی دین وملیت کبی ایکی اساس قوی‌یه ارجاع ایدیلور .

انسانلر آره‌سنده بو قوای مشدده‌دن دها عمومی دها شمولی بر قوهٔ لاصقه واردرکه اوده حقیقت انسانیه خصیصه ناطقه‌در .

فکرلرك ترقیسی ایله انسانلر حقیقته تقرب ایتمکده وبرهدف واحده توجه ایلمکده والحاصل بو طرز تکاملی تعقیبله یکدیکره یاقلاشمقده‌در . اشتراك افکار اویله قوتلی بر رابطه‌درکه انسانلری انسانلق زنجیریله یکدیکره ربط ایلر . ترقیات فکریهٔ مادیه شو نظریه‌یی بو عصر ترقیده فرضیهٔ صرفه حالنه قویمقده، وبو یولده دوام ایدوب کیده‌جکنه‌ده استدلال اولنمقده‌در . فقط اسلامیت که انسانلرك هدف تکاملی اولدیغنه شبهه ایدیلمیان بر حقیقت محضه‌در ، تماماً ساحهٔ منوره‌سنده بولنانلر آره‌سنده نظریهٔ سالفه‌یی حقیقت عملیه اوله‌رق تطبیق اولندیغنی کورلمکده‌در . ایشته بونك ایچون مسلمانلر ادوار مدنیتك هانکی صفحه‌سنده بولنورسه بولنسون یکدیکرینه مربوط اولمش وهر وقت کتلهٔ واحده حالنده بولنمش وبولنه‌جقدر .

دین اسلام دائرهٔ فیضنه آلدیغی ابنای بشری بر چوق لوازم حیاتیه‌ده توحید ایتمش وبرچوق سجایای کزیده‌ده اشتراك ایتدیرمشدرکه بونلر ، کتلهٔ معظمهٔ اسلامیتك برر روابط مادیه‌سی حکمنده‌در.

هر قوم کندی کتله‌سنك تزایدی ، هر حکومت کندی هیئتك متانتی ایچون بو لوازم مشترکه‌نك تزاید وتقویه‌سنه برسعی خارق العاده ایله چالشمقده اولدیغی شو زمانده بزمده بو روابطك محافظه‌سنه ، تقویه وتزایدینه چالشمامز بر وظیفهٔ متحتمه‌در .

مسلمانلر آره‌سنده مشترك اولان لوازم انسانیه‌نك بریسی‌ده یازی مسئله‌سیدر . ترك ، کرد ، چرکس ، قافقاسلی ، ترکستانلی ، ایرانلی ، هندلی ، جاوالی ، قابلی والحاصل اون بش اون التی مختلف لسانله متکلم اولان بتون مسلمانلر یازیلرینی خط قرآن اولان عرب یازیسی ایله یازارلر . لسانلرنده بولنوبده عربجه‌ده بولنمیان

صدالری عربجه متقاربنه اوفق بر اشارت وضع ایدرك حرفلرینی اکمال ایدرلر . یازیلرك اشتراکی وحدت لسانك بخش ایده‌جکی منافعك نصفنه مقابل اولدیغنده شبهه ایدلمامليدر . اوچیوز ملیونه قریب مسلمان، خط قرآن اولان عرب حروفاتی استعمالده متحد ایکن بوندن اوچ درت آی مقدم آرناوود قرداشلریمزك لاتین حروفاتی قبول ایلدکلرینی ایشتمش وفوق العاده متأسف اولمشدق .

استخبارات اخیره‌مزه نظراً ارناوود قلوبجه فکر سابقدن وازکچیله‌رك خط عربیك قبوله قرار ویرلمش والفبا دخی ترتیب ایدلمشدر . شو تشبثرندن طولایی ارناوود قارداشلرمزی تبریك ایلرز .

بو هفته ظرفنده طلبهٔ علومك قرعه امتحانلرینه مباشرت اوله‌جغی کسب قطعیت ایلمشدر . امتحان اوله‌جق طلبه حربیه نظارتنه با عرضحال مراجعت ایلملری اصول اتخاذ قلنمشدر .

حربیه نظارتندن کنعان پاشا ایله اردو مفتیشی شاکر افندی حضرتلری درس وکالتی تشریف ایله کچن هفته کی نسخه‌مزده تعیین ایتدیکمز مواد وسائره حقنده مشترکاً مذاکرده بولنلمش و ۳۰۵ تولدلولرینك امتحانه داخل اوله‌جغی ۹۹ تولدلولرینك ایسه داخل اوله‌جغی وبشنجی آلتنجی سنه امتحانلرنده ثالث نومرو قزانانلرك دیکرلری کبی امتحانی مقبول طوتیله‌جغی تقرر ایتمشدر . درس وکالتی ومجلس طرفندن طلبه‌نك حقوقی تماماً محافظه اولنمق اوزره هر نوع تشبثاتده بولنلدیغندن امتحانلرك بشقه صورتنه افراغی ضمننده طلبه‌نك افکار عمومیه‌سی خلافنه اجلرندن بعضیلرینك جائزکه بعض بدخواهانك تشویقاتنه قاپیلارق اوته یه بری یه مراجعتده بولنملری پك نابجا اولدیغندن کندیلرینه بیان تأسف ایدر ومصمم اولان هر نوع سهولتك ضیاعنه سببیت ویرمرك بالعموم طلبهٔ علومك منفعتنی خللدار ایتمه‌ملرینی توصیه ایدرز .

معین الطلبه

علم منطقدن عسکری امتحانی اوله‌جق طلبهٔ علوم افندیلره بیوك برمعین وتسهیلات اولمق اوزره فاتح درسعاملرندن محمد عاطف افندی طرفندن غایت آچیق براسلوب ایله سؤال وجواب طرزنده ترتیب اولنان اشبو اثر اهون فیئاتله بایزیدده قزانلقلی عمر لطفی ، شاملی حاجی رشید وچتالجه‌لی حسن افندیلرك دکانیله فاتحده کتبخانه آلتنده امرالله افندینك مغازه‌سنده فروخت ایدلمکده اولمغله شایان استفاده اولان بو اثردن برردانه ایدنملری طلبهٔ علوم افندیلره توصیه اولنور .

آچیق مخابره

بشکطاشده ص . . . افندی یه :

هویتکزی بیلدیرمکزی رجا ایدرز .

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

فی ۲۳ محرم سنه ۳۲۷ وفی ۲ شباط سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز
فاتح مجیز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سرمحرر
فاتح مجیز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مدیر مسئول
محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥۰ پاره‌در

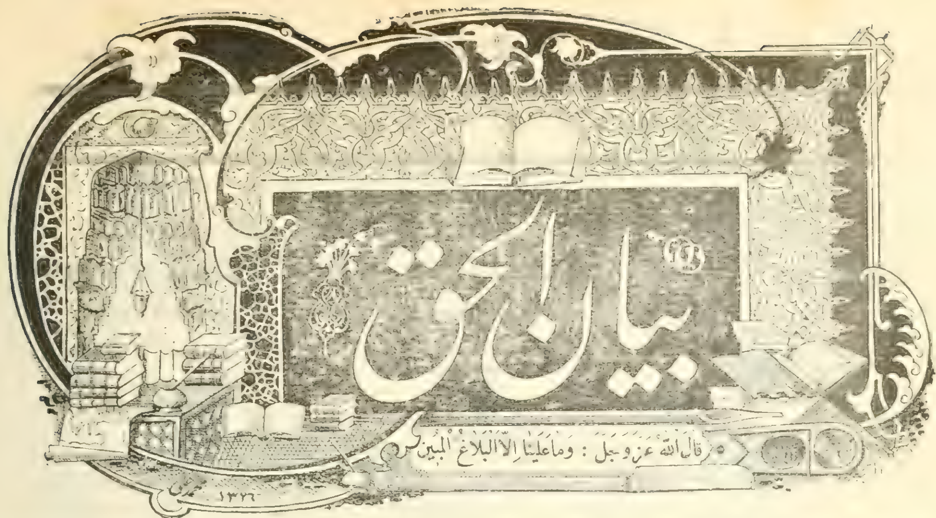
آبونه اجرتی

ممالك اجنبیه ایچون	ولایات ایچون	استانبول ایچون
۱۸ فرانق	۸٥ غروش	برسنه‌لك ۷٥ غروش
۹,٥ «	٤٥ «	آلتی آیلغی ٤۰ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته آیات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلماسی رجا اولنور .

پازار ایرتەسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی، سیاسی ، فنی هفتەلق غزتەدر

پارسده انعقاد ایتمش اولان افریقای شمالی مؤتمرنده موسیو رینیه میلیه طرفندن ویریلان قونفرانسك صورتی اولوب فرانسەده ، مصرده بعض جرائد ایله نشر اولنمش وغزتەمزلەده نشری مناسب کورلمشدر .

اسلامیتله ، مدنیت جدیده برلشه بیلیرمی

موسیو رینیه میلیه دیورکه :

مؤتمرده اولا اسلامیتی موضوع بحث ایدیشم ایکی سببه مبنیدر . برنجیسی اسلامیت افریقای شمالیده متحدث مسائلك مرکز دائرەسی اولوب بلاد سائرۀ اسلامیەدن زیاده افریقاده اهمیتی حائزدر . چونکه اوتەدنبری بحرسفید حوالیسنده اسلامیت ایله نصرانیت ارەسنده بر منافسه موجود وحالا آثاری باقیدر .

ایکنجیسی بز فرانسەلیلر تونس وجزایرده مسلمانلرله برلکده یاشامق ومصالح دائمەمزدن ناشی آنلرله اختلاط ایتمك مجبوریتنده بولنیورز .

هندستان انکلیزیده قرق کسور ملیون مسلمان واردر [١] لکن انکلیزلر بونلرله اختلاط دائمیده

[١] تحریر اخیرده التمش کسور ملیون مسلمانك هندستان انکلیزیده موجودیتی تحقق ایتمش اولمغله موسیو رینیەنك بوافادەسی موثوق دکلدر .

بولنمدقلری کبی بلاد اسلامیه میاننده مدنیتجه مترقی بولنان مصر اهالیسیله بیله حقیقی بر عمران پرورلکله اختلاط ایتمیورلر . اوروپالیلر ایسه بعض بیوك شهرلردن ماعدا بلاد اسلامیەیی کورمیورلر . سائر قری اهالیسیله هیچ مناسبتده بولنمیورلر . حالکه بزم عناصر وطنیەمز افریقا مستعمرەلرمزده عین حالده درلر . [٢] بناء علیه اسلامیت مسئلەسی شو مؤتمرمزده موضوع وبحث ومناظره اولەجق مسائلك اقدم مهماتیدر . بحرسفید ایله اتلانتیق دکزی ارەسنده منتشر اجناس وصنوف مختلفەیی بربرینه ربط ایدن دین اسلام اربابیله مودت صافیانه استحصال ایدەجك برطریق سالم بولمینجه بزم ایچون مستملکەلرمزده اقامۀ معموریت قابل اولەمز .

شوراسیده مهمدرکه غربیونك ملل سائره حقندەکی ذهاب وتصورلری زمانمزده تماماً تبدل ایتمکه باشلادی .

[٢] موسیو رینیه میلیه بتون اوروپالیلری عالم اسلامیته وقوفسزلقله اتهام ایدیورکه پك طوغری بر حقیقتدر [illegible] بعض شهرلرده سطحی بر سیاحت اجراسیله حاصل ایدەبیلدکلری معلومات اجمالیەیی اساس اتخاذ ایدرك حسیات آثار اسلامیه حقنده تتبعات کاملەدن محروم اولدقلری حالده اسلامیت علیهنده نشریاتده بولنانلرك ماهیتلری شو افاده ایله پك کوزل اکلاشیلیور .

بن عنفوان شبابمده ايشيديردم كه اسيا اقوامنك مدار استنادى يوقدر .

بونلر قابليتسزلكلرينك ، ضعف وانحطاطلرينك تأثيرات اليمه‌سى اثنانده مندرس اولوب كيده‌جكلردر . » دينليردى . ايشته غربليلر شو ايكى تهمتى بردن بى‌پروا اسياليلره يايشديررلر وبوسوزلرنده‌كى تناقضلرندن هيچ خبردار اولمازلردى چونكه هرزمان بريرده بر حركت تأخر وقوعه كلمش اولسه شبهه‌سز اوراده برده حركت تقدم ملاحظه ايدلمسى لازم كليردى .

هيچ نزاع ايدلميه‌جك موادندركه غربيون نظرنده چين برامت جامده ، ژاپون يالكز سطحى پك سطحى بر مدنيت ايچنده هند ناپذيراى صلاح وانتظام برحال تذبذبده تلقى ايدييلر عالم مدنيت اسلاميه دخى عين تهمتلرله ياد ايديليردى . هله همشهرم اولان غربليلر نزدنده شو نظريه مشهور وعادتا مسلماتدن معدودايدى.

ديديلير ايدى‌كه « مسلمانلر ، توكل ، قضا وقدر حقنده‌كى اعتقادلرى حسبيله عطالتدن قورتلمق احتماللرى يوقدر . » شمدى بو بابده سوز سويلمكه حاجت بيله قالمدى . صناديد غربك دماغ ظنون وتخيلاتنى اشغال ايدن شو تهمتلرك كذب وافتراى محض اولديغى ميدان علانيته چيقدى. زيرا موقدن صحرالرينى طولديران طوپلر اقصاى آسياده يابلمشدى .

طوكمش اولمش ديديكمز اقوام چينده ، هندچينى‌ده ، هندستانده ، بوكون اهاليسى قانون اساسى مطالبه‌سيله مشغول بولنان ايرانده برقوهٔ ناميهٔ تيقظه مالك بولنيورلر. استانبولده ايسه اويله برحركت وطنيه ظاهر اولديكه بتون عالمى انكشت بر دهان اوله‌رق دهشت وحيرته القا ايلدى . [١]

علوم سياسيه طلبه‌سنك خاطرلرينه كلورمدى كه يقين زمانده درس پروغراملرى مهم برتغييره اوغراسون؟ بوكون شرق مسئله‌سنك دكشمه‌سى وطور جديده كيرمسى حسبيله بوامر واقع اولايوردى . آرتق بزه شو انقلاب عظيم قارشوسنده مسلمانلره اسناد ايديلن عطالت وانجمادى صوروب اكلامه‌مز اقتضا ايديور . بوتهمت ژاپونلره اسناد اولنان تهمته بكزه‌يوركه اساسسزلغى بتون معناسيله اكلاشيلدى .

بن انتشار اسلام مسئله‌سنى سويلمك ايسته‌ميورم. اسلاميت بر دين يكانه‌دركه اديان سائره‌نك برآديم آتمقدن بيله محروم قالديغى برعصرده اسيا وآفريقاده كمال سرعتله انتشار ايتدى وكوندن كونه منسوبلرى چوغالدى . بوراسى نزاع كتورمز برمسئله‌در .

ولكن شونى صوره‌ق ايسترم كه اسلام علوم وفنون جديده‌يى تطبيق ايله استفاده ايتمكه باشلاديغنى كوروسه كز

مملكتمزده حريتى استحصال ساده حقوق طبيعيه‌يى استحصال ديمك اولميوب هم حقوق طبيعيه وهم حقوق مكتوبهٔ شرعيه‌يى استحصال ديمك ايدى . حكومت عثمانيه اساساً قانون شرعى ايله مقيد ومشروط بر حكومت ايكن بالاخره بونك خلافنه وقوعه كلان احوال ، يعنى شريعتك سلطنت كلمه‌سى آلتنده تغيير ايتديكى استبداد هيچ برحقه مستند بولنميوردى . ذاتاً مساوات اسلاميه مقتضاسنجه اقوام عثمانيه اره‌سنده برصنف مخصوصك قانونى برامتيازى‌ده يوقدى كه انقلابدن متضرر اولسون زادكانك اخيراً كوردكارى بعض لطفلر عثمانليلر نظرنده هيچ بروقت حقه اقتران ايتميوردى . شوحالده انقلاب ايله عثمانليلر اوروپاليلر كبى هيچ كورمدكارى برحاله نائل اوله‌مدقلرى برحقه دسترس اولق صورتيله دكل برمقتضاى شرع شريف اساساً مالك وفقط بعض عوارض طولاييسيله اخيرا محروم بولندقلرى برحقى تعقيب ايتدكارى جهتله براشارت اوزرينه يكوجود اوله‌رق چاليشيويرديلر . پادشاهلرى‌ده بونى تسليم ايتدى . غايت ساده برانقلابه موفق اولديلر . بناء عليه انقلابك بتون شرفى شريعت اسلاميه‌يه عائددر .

فرانسه وانكلتره وسائره‌ده ظهوره كلان ارتجاعيونك استناد ايتدكارى سببلر بزده يوقدر يالكز بزده مشروطيتى شريعت اسلاميه‌يه مغاير بر صورتده افراغ ايتمك ايستيانلر اوروپانك آقسيونى مقامنه قائمدر .

[١] سفك دماء اولمقسزين استحصال حريتك امتناعنه قانع اولان اوروپانك انقلاب مسعودمزدن صوك درجه متحير اولاسى ضروزى ايدى . فقط اساساً حكومت اسلاميه اولان حكومت عثمانيه‌نك ماهيتنى اوروپا ادارهٔ مطلقه‌سنه قياس ايتمك طوغرى دكل ايدى . بعض رجال سياسيونك كشف ايتدكارى وجهله

نه‌دیه‌جککز ؟ بوحکمته مبنیدرکه اسلاملر کندی قوت ذاتیه‌لری واسلام مهندسلریله دمشق‌شام ومدینهٔ منوره بیننده (١٣٠٠) کیلومترو طولنده بیوك برتیموریولی انشاایتدیلر. صورارم اهل‌اسلام برنوع اویقو خسته‌لغیله مصابدر دین اعاظم فلاسفه بوکا بوکون نه‌دییورلر . بو خط‌عالی‌یه مسلمانلرك سکسان میلیون فرانق تبرع واعانه ایتدکلرینی بیله‌جك اولورلرسه شمدی نه‌دیه‌جکلر . ایشته شو بحث‌عظیمه‌اشتراك ایتمکده‌فرانسزلرك پك بیوك فائده‌سی واردر .

ایمدی مدنیت اسلامیه اکر ظن اولندیغی کبی بر مدنیت جامده ایسه یاسیاسةً کمال مناسبتله علاقه‌دار اولدیغمز شومسلمانلردن کوریلن حرکات انتباهکارانه‌یه قارشو بزی بتون انسانلره عطف نظر معاونت ایتمك مجبوریتنده بولندیران خصائل جمیله‌مزك خلافنه بر معامله‌ده بولنمقلغمز اقتضا ایده‌جك ویاخود مسلمانلرك مبالات دینیه‌سی اولمیانلرینه وارنجه‌یه قدر قلبلرنده آثار وحشت انکیزی بر صورت غریبه‌ده کزلنمش اولان محاربات صلبیه ظهوره کله‌جك.

شایان تأسف امور مدهشه‌دندرکه انسان فرانسه‌ده بعض کیمسه‌لره ملاقی اولیور . بونلر آمال وافکار اسلامیه‌نك بتون ضدینه اوله‌رق حالا محاربات صلیبیه‌نك بقیهٔ اوهامنی محافظه ایتمك ایسته‌یورلر .

اما بوفرضیهٔ واهیه‌یی براقوبده مدنیت اسلامیه ایچنده هریرده تجلی ایدن حرکات ترقی جویانه‌یی حسن تلقی واعتقاد ایتدیکمز صورتده مملکتمزده‌کی شعب اسلامیه‌یه کمال حریتله دست محادثتی اوزادوب کندیمزله برابر انلری‌ده طریق مدنیتده کوتورمك عهده‌مزه واجب اولورکه ایشته بونقطه بوکون بحث‌ایتمك ایستدیکم مسئله‌در . بونی‌حل ایده‌بیلمه‌مز ایچون مسالك مختلفه واردر .

بونلردن بری طریقت مباشره دیه‌بیله‌جکم مسلك اساسیدر. بزقرآنی وکتب سلفی کشاد ایده‌رك هرعصرده‌کی مؤمنین صادقینك علومه اولان اقبال وتهیئلرینی اثبات‌ایدن نصوصی تفتیش واستنباط ایتملیز.

یقین زمانلرده جزائر مسلمانلرنده سید عبدالسلام بن شعیب طرفندن بکا کوندریلان برکتابده اونصوصك بعضلرینی کوردم . مثلا (الحکمة ضالة المؤمن ینشدها این‌وجدها) و (اطلبو العلم ولوبالصین) کبی برچوق ایات واحادیث وآثار واردر .

بو مسلك اسلامك تحصیل علومه اولان میل واحتراصلری حقنده‌اقوام وطنیه‌مزك قناعت وجدانیه‌سنی استحصال ایتمکده کافی ایسه‌ده بوراده ایکی مشکله‌مصادف اوله‌جغز .

(١) بن ونم کبی اسلاملری مدافعه ایدن رفقام آیات واحادیثی تفسیر واسلامیتك مبادئ صحیحه‌سنی استنباط خصوصنده حجت ومعتمد القول اوله‌میز .

(٢) دیانت اسلامیه اربابی دائما ظواهر نصوصدن کندی استطلاعاتلرینه اتباع ایتمزلر . بلکه آنلردن صرف نظر ایتدیره‌جك اقوال فقها ومفسرینی اختیار واخذ ایدرلر . بناءً علیه دینك شرف علمه دائر وقوع بولان تنصیص اصلیسنی کوروبده ارباب دینك ومطلقا بونی مقتصد اوله‌رق تحصیل علومه رغبتکار اوللری لزومنی اثبات ایده‌میز . [١]

مابعدی وار

مترجمی : کوجك حمدی

[١] شو افاده‌لره باقیلنجه کورولیورکه اوروپاده اسلام و مسلمانلر حقنده معلومات صحیحه‌سی اولانلر همان یوق کیبدر . بزم بعض مستغربلرمزك ظن ایتدکلری کبی اوروپاده علوم اسلامیه حقنده معلومات خارق‌العاده‌سی اولانلره تصادف ایدیله‌میه‌جکدر . چونکه زواللی میلیه دها اسلامیتك علومه تشویق ومسلمانلرك بوتشویقه امتثالی مسئله‌لرینی فرانسزلیلره اکلاته‌جغم دیه اوغراشیور . عالم اسلامده (طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة وهل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون) نصوص جلیله‌سی خلافنده اوله‌رق برحسه تصادف ایتمك قابل اولمدیغی حالده مسئله‌یی تابورادن تعقیب ایتمك لزومی نه‌دن حس اولنیور. اسلامیتك بواساسنی قبول ایده‌مبادا اوروپا علوم مفصلهٔ اسلامیه حقنده عجبا نه‌معلوماتی حائز بولنه‌بیله‌جك دیمك که بزه چوق وظیفه‌لر ترتب ایدیور . المترجم

سیاست شرعیه

۱۲

سرقتك تعریفی — حرزك اقسامی — غصب ایله سرقتك آیری آیری شیلر اولدیغی — اصولك فروعه‌دن وفروعك اصولدن وقوع بولان سرقتلرنده‌کی احکام قانونیه وشرعیه — زوج ایله زوجه‌نك یکدیکرندن سرقتی — عدت وعدد طلاقك بوخصوصده‌کی تأثیری — افتراق اموال وابدان — حقوق عمومیه وشخصیه‌نك یکدیکرندن فرقی — مال مسروقك مستهلك ویدنالنده بولنمسی صورتلری .

سرقت برمکان محرزدن خفیةً برمالی اخذ ایتمکدر. مجرمه جزای سرقتك اعطاسنده مال مسروقك مکان محرزدن اخذی شرطدر. فقط احراز ایکی درلو اولور. بری محافظه ایدیلان اموال وامتعه‌نك خانه دکان کبی مکان محرزده بولنمسی ایکنجیسیده محافظ ایله محرز اولمسیدر .

مقاله‌مزك برنده سویلدیکمز اوزره بر سارقك صفوان بن امیه‌نك اثنای نومده باشنك التنه قویدیغی رداسنی سرقت کبی که جزای سرقت اجرا ایدلمش ایدی. دیمك اولیبورکه ، حرز یاکندنده موجود برمعنا یاخود حافظ مال اعتباریله‌در . مثلا اثنای راهده برکیمسه‌نك نزدنده‌کی اشیایی اخذ ایتمك سرقتدر . صاحبنك نائم ومستیقظ اولمسنده فرق یوقدر .

سرقت ایله غصب یکدیکرینه قاریشدیرلمامليدر . چونکه غصب ، مجله‌نك تعریف ناقصی اکمال ایله دینیله بیلورکه . برکیمسه اذنی اولمقسزین متقوم ومحترم مالنی جهراً صاحبنك یدینی ازاله ویاقصر ایدر صورتله اخذ وضبط ایتمکدر .

بزم قانون جزا « غصب » تعبیرینی هیچ بر ماده‌سنده قوللانمامشدر . یالکز ۲۵۲ نجی ماده‌سنده « نهب » تعبیری واردرکه مادهٔ مذکوره‌نك سیاق افاده‌سی حدبله غصبه حملی اولنه‌بیلور .

کرك عبارات شرعیه‌دن وکرك قانوندن استدلال اولندیغنه نظراً سرقت، اموال منقوله‌یه مخصوص اولمسی اقتضا ایدییور . حالبوکه جزا قانوننك ۲۲۷ نجی ماده‌سنده بر کیمسه خرسزلق ایتمك ایچون تفریق املاك علامتلرینك یرلرینی دکشدیررسه جنحه درجه‌سنده مجازات کوربیور . شمدی شومادهٔ قانونه نظراً ایکی کشی بیننده مشترك برترلا اولوبده تقسیم وهربرینك حصه‌سی علامت فارقه ایله تفریق ایدلدکدنصکره طرفیندن بری دیکرینك ملکندن یرینی توسیع مقصدیله علامت فارقه‌یی تحویل ایدرسه بوماده‌یه توفیقاًمی متجاوزه جزا ویره‌جکز . یوقسه بوغصب اراضی اولمغله متجاوز علیهك محاکم حقوقیه‌یه مراجعتله حقوق مدنیه‌مزه کوره احقاق حق ایتمسی‌می لازمدر ؟

قانون جزا شارحلری بوماده‌یی یرچالمق دکل بلکه اشیا چالمق مقصدیله تبدیل علامت معناسنه آلمشلر ایسه‌ده ادعالری صرف توهمات فکریه‌یه مستند ونص قانونه مخالفدر. چونکه عبارهٔ قانونیه‌ده‌کی (دکیشدیررسه) صیغه‌سندن بوتحویلك برشی چالمق معناسنه آلنمسی حکمت حقوق اسلامیه‌یه عدم وقوفدن نشئت ایدر . زیرا ؛ تحویل، برشیئ برمکاندن نقل ایله مکان آخرده اثباتدر. شوکا نظراً علامت فارقه‌یی تبدیل ، توسیع اراضی مقصدینه مستندر . اکر واضع قانون « برکیمسه تفریق املاك علامتلرینی تجاوز ایله خرسزلق ایدرسه » دیمش اولسیدی قانونه شرح یازانلرك بوصورتله تأویلات وتماشاتنی خوش کوره بیلوردك . بناءً علیه بو ماده‌نك حسن صورتله افراغی آرزو اولنور .

*
* *

جزا قانوننك ۲۱۶ نجی ماده‌سی موجبنجه اصولك فروعدن فروعك اصولندن وزوج ایله زوجه برلکده اولدقلری ویا یکدیکرندن مفارقت ایلدکلری حالده یکدیکرینه عائد مالی سرقت ایدرلرسه جزا کورمزلر . شوقدرکه قانون تکررنی جرائم اعتیادیه‌دن عد ایدرك جزا ویرر .

سیاست شرعیه‌یه گلنجه ، اصولك فروعدن وفروعك اصولدن وذی رحم محرمدن وبینلرنده قرابت سببیه بولنان زوج ایله زوجه‌نك یكدیگرندن وقوع بولان سرقتلرده قطع یدك عدم جوازی تصریح اولنمسنه مبنی شرع، قانون ایله متحددر.

بزم شرق حقوقی مسئله‌یی ، مسائل مستأخره‌یه سببیت ویره‌رك دعوانی سوروندیرمه‌ده براقامق ایچون تفصیل ایدییور . شویله‌كه : رضاعاً اولان صهریتلرده یالكز رضاعاً اولان آنانك مالنی سرقتده جزای سرقتك اعطاسی مختلف فیه ایسه‌ده اما رضاعاً قرداشدن وقوع بولان سرقتده جزا لازم گله‌جكی تصریح ایدلمشدر.

بركیمسه بر قادیندن اشیا سرقت ایدوبده بعده اوقادینی تزوج ایتسه اگر هنوز حكم حاكم لاحق اولمامش ایسه جزا لازمگلمیه‌جكی مسئله‌سی متفق علیه اولوب اما حكم حاكمك لحوقندن صكره تزوج وقوع بولمش ایسه جزانك لزومی جهتی مختلف فیه ایسه‌ده صحیح اولان عدم لزومیدر .

زوج ایله زوجه بیننده سرقت وقوعندنصكره طلاق صورتیله افتراق وقوع بولمش ایسه ینه جزا لازمگلمز. چونكه جرمك وقوعنده زوجیتك قیامی كافیدر . عدت ایچنده وقوع بولان سرقتلرده اجرای مجازات لازمگلمز ایسه‌ده عدد طلاقك نظر اعتباره آلنمسی لازمدر .

اگر اوچ دفعه تطلیق ایتمش ایسه بوصورتده تكرار زوجیتك بینلرنده قیامی مستحیل اولمغله جزای سرقتك اعطاسی لازمدر .

قانونك « اعتیادی » نظر اعتباره آلمسی بین العائله امنیتك منسلب اولمامسی فكرینه مستند ایدوكی ظاهردر. فقط گرك شرحك گرك قانونك درجه‌سنی بیان ایتدیكی اقربا بیننده‌كی سرقتلرده جزا ویرمه‌مسنده‌كی مقصدی مال مأخوذك حرزنده شبهه عارض اولوب حدود ایسه شبهات ایله منتفی اوله‌جغی ایچوندر .

قانون جزایه شرح یازانلردن بعضیلری زوج ایله زوجه طلاق ایله افتراق ایتدكلرندن صكره یكدیگرینك مالنی سرقت ایدرلرسه جزا گوره‌جكلرینی صورت مطلقه‌ده بیان ایتمشلر ایسه‌ده یوقاریده تفصیلاً بیان ایلدیگمز اوزره عدت ایچنده اولمامسی لازمدر . شو قدر كه طلاق ثلثه اولورسه عددده نظر اعتباره آلنماز .

اما عدت ایچنده طلاق رجعیده مراجعت وطلاق كنایه‌وبائنده تجدید نكاح امكان داخلنده اولمغله ناموس عائله‌یی صیانةً جزا ویرلمه‌مسی لازم وفقط مناسبات زوجیتك عدم اعاده‌سی كبی برحال وقوعنده بسبتون جزاسز براقلمقده اولمیه‌جغندن قانونك تعریفی درجه‌سنده برجزا اعطا اولنه بیلور .

ینه اوشرحده دینیلیور كه ، « متن قانونك زوج وزوجه حقنده بیان اولنان مفارقت ، نكاح باقی اولدیغی حالده طرفینك برسبب ایله آیریلیشلرینه معطوف اولوب بوآیریلق زمانلرنده وقوع بولان سرقتلر حقنده اولنه‌جق معامله ینه بوماده حكمنه تطبیق اولنور . » بو شارحك افاده‌سنه نظراً اولان مفارقت بین الاسلام برنتیجهٔ اغبرار وياعدم حسن امتزاج صورتلرنده تصور اولنه بیلور . یوقسه قید نكاحك فسخی ومخالعه صورتلرنده دگلدر . چونكه فسخده نكاح قالمیه‌جغی كبی مخالعه صورتلرنده دخی وقوع بولان افتراق طلاق بائن اولمغله احكام سابقه جریان ایدر .

اما فرانسزلرك Séparation de corps دیدكلری افتراق مادی ویاخود S. de corps et de biens دینیلان تفریق اموال وابدان بزده اولمدیغندن بوجهت آنجق تبعهٔ عثمانیه‌دن اولوبده بینلرنده افتراق مادی جاری اولان غیر مسلملر حقنده عین ماده‌نك تطبیقی ضروریدر . چونكه بوصورتله افتراق طلاق divorce دگلدر . بونلر آیری آیری احكامه تابعدر .

علم حقوقده خصوصاً حقوق جزائیه‌ده یدطولاسی اولان والیوم عدلیه نظارتی محاكمنك برنده ریاست

صندالیه‌سنده بولنان بزذات قانون جزایه یازدیغی شرحنده « آخرت اولادی ایله پدرینك یکدیکرندن » وقوع بولان سرقت افعالنده اشبو ماده‌یه تطبیقاً مجازات قانونیه‌دن مستثنا طوتمشدر ! ؟

بزده (Adoption) دینیلان اولادلق مسئله‌سی فرانسه قانونی کبی اولمدیغندن آخرت اولادلقلر فرعدن معدود اوله‌مازلر. وبوکبی اولادلقلرك منسوب اولدقلری عائله ایله مناسبات صهریه‌لری اولمامقله « حرز » حقنده‌ده شبهه عارض اوله‌میه‌جغی طبیعیدر . اوصورتده عجبا نه فکره مبتنیدرکه بونی بوماده حکمنه ادخالده منفعت تصور اولنمشدر ؟

بزه قالیرسه اولادلق مسئله‌سی حقنده‌کی فلسفهٔ شرعیه‌یه عدم وقوف سیئه‌سی بوکا سببیت ویرمشدر .

یقینده بو آخرتلك اولادلق مسئله‌سی حقنده‌کی فرانسه قانونی احکامیله بزم شرق حقوقنی مقایسه ایده‌جکم .

* * *

موضوع بحثمز اولان مادهٔ قانونیه‌دن اکلادیغمزه کوره بونوع سرقتلرده اعطای مجازات یالکز اعتیادله مشروط اولمیوب مال مسروق استهلاك اولنه‌رق تضمیننه سارقك مقتدر اولماسی دخی شرط قلنمقده‌در . زیرا عبارهٔ قانونیه‌ده ، مال مأخوذ صرف واستهلاك اولنوب آخذ دخی تضمیننه مقتدر اولمدیغی وکندوسی مادهٔ سرقتی اعتیاد ایتمش بولندیغی حالده حبس جزاسیله مجازات بیان ایدلیور. بناءً علیه مال مأخوذك استهلاکی تقدیرنده آخذ تضمینه مقتدر ایسه ضمان لازمکلیورکه سیاست شرعیه‌مزده دخی بویله‌در . « تأسیس النظر ویاخود روح حکمت حقوق اسلامیه » نامیله دردست طبع اولان اثرمزك قسم ثانیده تفصیلات واردر .

معلومدرکه ، حقوق عمومیه دعواسنك اقامه‌سیله اعطا ایدیله‌جك حکمك تنفیذی حقوق شخصیه‌یه مانع دکلدر . بعضاً جزا محکمه‌سی حقوق عمومیه ایله حقوق شخصیه‌یی‌ده حکم ایدر بعضاً حقوق شخصیه محاکم حقوقیه‌ده آیریجه اقامه اولنه‌رق تحت حکمه آلنور . نه صورتله اولورسه اولسون حقوق عمومیه‌نك تنفیذ واجراسی حقوق شخصیه‌یه مانع دکلدر. مثلا بر سارقك جرمی ثبوت بولدیغی تقدیرده نوع ودرجهٔ جرمه نظراً اعطا ایدیله‌جك مجازات قانونیه ایله معاً مال مسروق کنده موجود ایسه مسروق منه اعطاسنه ومستهلك ایسه تقدیر قیمت اولنه‌رق بدلنك محکومدن تحصیلیله مدعی‌یه اعطاسی تحت قراره آلنور .

سیاست شرعیه‌یه کلنجه ، سارق حقنده حقوق عمومیه‌یه متعلق جزا حکم ایدلدکده مال مسروق موجود ایسه صاحبنه رد اولنور .

چونکه حقوق جزائیه‌ده اولدیغی کبی فلسفهٔ شرعیه‌ده دخی حقوق عمومیه ایله حقوق شخصیه بیننده اسماً ، محلاً ، سبباً ، مقصوداً فرق واردر .

اسماً فرق واردر . زیرا بری حق الله یعنی حقوق عمومیه دیکری حق عبد یعنی حقوق شخصیه‌در .

محلاً فرق واردر . چونکه برینك محل اجراسی قطع ید وقانونده ثبوت بولان نوعنه نظراً موقت ، مؤبد کورك ویا حبسدرکه دولتجه حبسخانه اتخاذ اولنان محلده بولندیرلمق صورتیله اولور .

سبباً فرق ایسه حقوق عمومیه‌دن مقصد عبرت مؤثره وهیئت اجتماعیه‌نك تقرر آسایشنه خدمت دیکری ایسه شخص متضررك حقوقنی وقایه ایله مال مسروقی کندیسنه اعطا ایتمکدر .

قصداً فرقه کلنجه ، برنده زجر مقصود دیکرنده اخذ مطلوبدر . [١]

بناءً علیه بونلریکدیکرندن آیری آیری شیلر اولمغله برینك استیفاسندن دیکرینك انتفاسی لازمکلمز .

[والسارق والسارقة الخ] آیت کریمه‌سنده‌کی قطع

[١] کشف بزدوی‌یه باق !

یدك اجراسیله ضمانك عدم انتفاسی خصوصنده کی مناقشانده تنویر مدعایه دالدر .

واقعا آیت مذکوره‌ده « قطع ید » مطلق اوله‌رق بیان ایدلمش ایسه‌ده معرض عقوباتده جزا ، اطلاق ایدلدیکی تقدیرده افعال عباد مقابلنده کی حقوق عمومیه نك وجوبی مقصود ومطلق کانه مصروف اولمغله صرف حقوق عمومیه‌نك کمال تنفیذی آکلاشلمقده ایسه‌ده بوندن حقوق شخصیه‌نك انتفاسی لازمکلمز .

بوسببه مبنی احکام فقهیه‌ده قطع جزاسی اجرا ایدلدکدن صکره مال مسروق ید سارقده ایسه صاحبنه رد اولنه‌جغی وکذلك آنی آخره بیع وهبه ایتمش اولوبده ید ثالثده عیناً موجود ایسه ینه صاحبنه رد ایدیله‌جکی بیان ایدیلیور .

چونکه مال مسروقده صاحبنك تصرفی باقیدر . حتی مجازاتك تنفیذندن صکره اولسه‌ده ینه رد اولنور. چونکه حقوق عمومیه‌نك اجراسی صاحب مالك ملکیتنی ازاله ایده‌مز.

فقط تفصیلات واقعه مال مسروقك موجودیتنه معطوف اولوب اکر مستهلك ایسه ضمان لازمکلمیه‌جکی بیان ایدلمکده ایسه‌ده بعض ائمهٔ حقوق ، بو صورتده دخی ضماناً اعطای حکمی التزام ایلمشلردر .

لکن حقوق عمومیه اجرا اولنوبده بعده مال مسروق استهلاك ایدلمش ایسه صاحب مال ایچون تضمین ایتدیرمك حقی واردر . [١]

ایشته بورایه‌قدر تفصیلاً تشریح ایتدیکمز مادهٔ قانونیه‌ده مال مسروق موجود اولمدیغی تقدیرده تضمین ایتدیرییور . « مابعدی وار »

تمیز جزا دائره‌سی ضبط کتبه‌سندن

ابن حازم : فرید

— شرق ، غرب —

(مابعد)

لکن دقایق بین شرق، اورته‌یه قیرلاتیلان مسأله‌نك هانکی منبع معرفت و فضیلتدن ترشح ایتدیکنی همان ایلك نظرده ادراك وتیقن ایدرلر. یالکز نام وعنوانك، شکل ظاهرینك تبدل ویا اغفر فریب برزنك اکتساب ایتمسندن اساساً مالك وذی‌الید بولندقلری محصول اجتهاد مسبوقلرینی تشخیص ایده‌مه‌مك کبی موحبشین برحالدن ، برنقیصهٔ کوته بینانه‌دن کندیلرینی تزیه وظیفهٔ مجبور بیله کورورلر .

شرق ، آرتق اوقدر خصیصهٔ انتقادیه‌دن ، قوهٔ ممیزه‌دن محروم وبی نصیبمیدرکه او بدیعه فروشلرك تصنیعات ابلهفرینی یوتسون ؟ ذاتاً غربك حیله کارلغی روح سیاست ، آب آچیق برصورتده تدویر ایتدکلری دولاب تحکم وتعرضی لازمهٔ عدالت تلقی ایتدکارینی و اوته‌دنبری اس حرکتلرینی بوکبی نظریات فاسده اوزرینه قوردقلرینی ، تجارب عدیده ایله ادراك وتحقیق ایلمشدر .

اخطار ایدرم‌که :

انتقادخانهٔ دماغدن ترشح ایده‌رك ساحهٔ بیضای قرطاسه‌دوکولن شو قطرات حقیقت، اکثریت طرفین نظر اعتباره آلنمق اوزره وادیٔ قیاس و مناظره‌یه جریان ایدییور .

ولو نزد خصماده اولسه بیله حقیقتی تسلیم ایتمك قاعدهٔ مناظره احکامندن، حقیقت‌پرورلك ایجاباتندندر.

اوت ! بزده اعتراف ایدرزکه بوکون غربده جداً محب حقیقت و عدالت ، منصف ، حکیم ، فیلسوف ، شاعر ، ادیب ذوات فاضله موجوددر . لکن نه فائده‌که افکار عامه ، آرای حاکمه حالاً براز یوقاروده عرض ایتدیکم نظریات مدخوله کریوه‌سنه صاپمقدن قورتولا ـ مامشدر .

[١] ولو قطعت یدالسارق ثم استهلك المال غیره کان لصاحبه ان یضمن المستهلك . جوهره

خيرخواه انسانيت ، ناشر صلاح و عدالت شرقه اسناد ايتدكارى تعصب دينى، حميت جاهليه ، تحكم ، بارباراق كنديلرينك لازم غير مفارقيدر. حتى شوصوك زمانلرده فضله اوله‌رق غربده اخلاق اوقدر مختل اولمشدركه بو يوزدن سونن ، محو اولان خانمانك ، سامانك كثرتنه نظراً هيئت اجتماعيه‌لرينك بيله حقيقةً متزلزل بر موقع خطرناك اخذ ايلديكى اكلاشيليور .

ايشته كوندن كونه بر نسبت متزايده ايله توسع دائرهٔ سرايت ايتمكده بولنان بو داء مهلك ويبى امانك چارهٔ مداواتنى دوشونن اكابر عرفاى غرب ، بيك اوچيوز بوقدر سنه‌دنبرى ملت معظمهٔ شرقيه‌نك حرز جان ايديندكلرى قانون متين اسلاميتك قواعد واحكام منجيه‌سنه توسل سايه‌سنده تهذيب اخلاق ايده‌بيله‌جكلرينه يقين حاصل ايده‌رك بو خصوصده تأمين موفقيت ايچون اك متمدن ، جسيم قصبه‌لرنده (پان اسلامزم) جمعيتلر بيله تشكيلنه ابتدار ايتمشلردر .

غريبدركه فضلاى غرب بوكبى سزاوار تقدير و تبجيل، وسائل سعادت وهدايته تمسك ايتدكلرينى آثار فعليه‌لريله اظهار واثبات ايدوب طورور كن بزده بر طاقم مقلدين سيئات — صباح غزته‌سنده‌كى خبر مؤسف اكر واقع وصحيح ايسه — فرانماسونلق كبى شايان نفرين ولعنت بر جمعيت سخيفه تشكيليله ضاليت ومضليتلرينى كوسترمك ايستيورلر ، انسان ، انسانلغك تمثال مشخصى طانيديغى اقوام نجيبهٔ شرقيه ميانده بويله مجاهرين سيئاتك وجودلرينى استخبار ايتدكجه عظيم بر تأسفدن كنديني آله‌ميور . فسبحان الملك العليم . غريبك بوقدر شايستهٔ تمثل واقتباس خصال ممدوحه‌لرينى هيچ نكاه اعتبار وانتباهه آلميوبده سيئاتنه تقليد خصوصنده كوستريلن تمايل وانهماك‌ه دوغريسى يا بر معنى ويره‌ميورز. حقيقةً هر درلو قابليت واستعدادى حائز بولنان شو ملت نجيبهٔ شرقيه‌نك مادةً ترقى وتكاملى آرزو اولنيورسه مركز سعادته وصول ايچون بويله چيقماز ، معوج ، متشتت يوللره دكل شهراه وسيع اتحاده ، منهج قويم استقامته سلوك ايدلمليدر .

نه‌دن غريبك اويورولق ، اوصانمق بيلمين فعاليت فكريه وماديه‌لرى سايه‌سنده وجودپذير اولان بونجه مخترعات فنيه وصناعيه‌لرينى پيش نكاه انتباهه آلميورز . آجى بر حقيقت اولسه‌ده عرض وبيان ايده‌جكم . بو خصوصده پك بطى حركت ايديورز .

فطرتك بالغاً مابلغ بخش ايتديكى فيض خاص اجتهادى ، قابليت و استعدادى موقع لايقنده صرف و استعمال ايتمديكمزدن دكلميدركه بويله هدر اولوب كيديور . بارى اسلاف كرامزك سعادت ماديه‌مزى استكمال ايتمك مقصد عاليسيله تأسيس واحضار بيوردقلرى منهج سعى وفعاليته اولسون اقتفا ايتسه ايدك حالاً ترقيات ماديه خصوصنده غربه تفوق ايده‌مزسه‌كده احتمال كه همعنان مسابقه اوله‌بيليردك . فقط هيهات !... اويله بر دامنكير عطالت اولمشزكه قولاى ، قولاى براقه‌جغمز يوق .

قوهٔ معنويه‌مز قدر قوهٔ ماديه‌يه مالك اوله‌مديغمزدن دولايى بيلمم لازمهٔ عدالتمى، ايجاب تمدن وسياستمى ديه تپه‌مزه شمدى‌يه قدر آز ضربه‌مى ايندير لدى ؟ نه ديرسك هيچ بريندن‌ده متيقظ اولمدق . ا بز بستر عطالتده مروحه جنبان غفلت اولدقجه‌ده بالطبع تضييقات خارجيه تمادى ايتدى . هله داخلاً حكمفرما اولان استبداد وتحكم اولانجه قوهٔ معنويه‌مزى كسر ايتدى . آرتق تنبلرلك واديسنده سورونديكمز يتر . عقلمزى باشمزه آله‌لم .

« اسلاميتده طلب معيشت » عنوانلى مقالهٔ عاجزيده عرض وبيان ايدلديكى اوزره بزم ايچون بولنديغمز عصر ومحيطك ايجاباتنه كوره تهيئات لازمه‌ده بولنمق فرضدر . بونك ايچون ترقيات ماديه اسبابنه تمسك ايتمكلكمز ايجاب ايدر . حتى شوكت مليه ومحاسن شرقيه‌يى اظهار ، مواقع سياسيه‌مزى تأمين وتحكيم

ايده بيلمكده من بعد متبصرانه، فعالانه حركت ايده‌رك اكتساب ايليه‌جكمز قدرت ماليه سايه‌سنده اوله‌جقدر .

عالمده (الحكم لمن غلب) دستور قويمی حكمفرما اولدقجه معضلات امور جمهور ، هر وقت قوانين موضوعهٔ سياسيه‌ له حسم وفصل ايديله‌مز . زمان اولوركه خصم، « حقك منبعی قوتدر » نظريهٔ حقوقشكنانه‌سنی ايلری سوره‌رك كنديسنجه‌ده مصدق و مسلم بولنان حقوق جاريه وموضوعه‌يی چيكنر كچر . ايشته بو ملاحظه‌يه بناءً جناب زهيرك :

ومن لم يذد عن حوضه بسلاحه
يهدم ومن لا يظلم الناس يظلم

مضمون حقيقت مشحونی دائما نظر حزم وابتصاردن دور طوتميه‌رق اكا كوره اخذ وترصين موقع ايلمك ايجابات سياسيه‌دندر .

ادبيات ، – (شرق ، غرب ادبياتی) قسملريله – عنوان مقاله‌نك احتوا ايلديكی مسائل جمله‌سندن بولنمسی حسبيله او واديده‌ده اجالهٔ خامه ايتمك ايجاب ايدييور . فقط شمديلك اوصحائف انتقاديه‌يی آچمق، علی الخصوص شو مقاله‌يه تذييل صورتيله سرد مطالعه ايتمك زمين وزمانله متناسب كورولمه‌مشدر . حسين حازم

« تاريخ اسلام صحائفندن »

٤

« اسلامك ايلك سريه‌لری وقوماندانلری »

---

٣ نومرولو مقاله‌ده عرض ايديلديكی اوزره صاحب السيف واللواء عليه افضل الصلوة واكمل التحايا افندمز حضرتلری (ودان) سفرندن صلحاً معاودت ايلدككدن براز صوكرا – كه هجرت سنه‌لرينك ايكنجی ييلنده‌كی ربيع الاول ياخود رمضان شريف ايچنده ايدی – يينه مهاجريندن اوتوز كشيلك برفرقه ترتيب ايله قوماندانلغنه عم اكرملری مجاهد غالب حمزه بن عبد المطلب رضی الله عنهی تعيين بويورديلر . بوفرقهٔ كزيده ايچون دست معالی پيوست رسالتلريله عقد اولونان بياض برلوای نصرت التوائی‌ده اميرلرينه اعطا ايتديلر .

(سراپای اسلامك ايلكی اولان بوسريه‌نك لواسنی بعض سيرنويسان اولين لوای اسلام اولمق اوزره كوستريورلرسه‌ده بونك طوغرو اولماديغنی تتبعات جديده نتيجه‌سی اولان مقالاتمزی مطالعه بيوران ذوات كرام تصديق ايدرلر .)

سردار بسالت شعار ، بالذات يدمؤيد محمديه‌دن شرفياب تسلم اولديغی اولوای غرايی ، معيتنده‌كی جانسپاران شجعاندن علمدار نصب ايله‌ديكی (ابومرثد غنوی) يه تسليم ايتدی .

شيران غابهٔ ايمان اولان بوكزيدكان شجعان، صدای حماسه‌لريله ايكلتدكلری تلال وجباله ، اقدام بسالتلريله تيتره‌تدكلری صحاری و بوادی‌يه دهشترسان اوله‌رق ساحل بحره طوغرو كيدييورلر . صانكه سركشان اعدا كبی ارا صيرا تلاطم نما اولان بحر احمری‌ده زيرپای شجاعتلرنده زير وزبر ايتمك ايستيورلردی .

(جهينه) [١] قبيله‌سی اراضيسندن معدود (عيص) ناحيه‌سنه قدر كلديلركه مقصد شهامتلری

---

[١] (جهينه) قبيله‌سی (اولاد مالك) و (اولادموسی) ناميله ايكی بيوك قسمه وبونلردن هربری برچوق شعباته آيرلمق اوزره حالا پايدار اولوب جبل حسانيدن ينبع البحره قدر بحر احمرساحلنده وجبل حسانيدن هديه چشمه‌سنه قدر اولان مواقع ايله شجوه قلعه‌سی وفقير قويوسی اطرافنده، وعباس تسميه اولنان واديده وينبع البحر ايله بونك طرف شرقيسنده‌كی جبل رضوه وينبع النخلده اسكان ايتمكده ايسه‌لرده قسم كليسی سيار اولوب من حيث المجموع ٥٠٠٠ قدر تخمين اولنورلر .

ايچلرنده كميجيلك ، بالقجيلق ، چفتجيلك ايدنلربده واردر .

قريش كاروانی بولق ومتاعنی اغتنام ایده‌رك قلوب مشركينه مهلك بر جریحه آچمق ایدی .

بردنبره آرادقلری كاروانك قارشیسنه چیقیویردیلر. شو ناكهانی تلاقی ظلمتله ضیانك ، كفر ایله ایمانك ، ضلال ایله هدانك شیطان ایله رحمانك تقابلنی آندیردی.

شامدن مكه‌یه عودت ایدن بو كاروان ابوجهلك تحت اداره‌سنده اولوب ۳۰۰ كشیدن عبارت بولوندیغی وفرقۀ جلیلۀ مسلمینك تام اون مثلی اولدیغی حالده سریۀ اسلامك كرك سردار غیرت شعاری، كرك افراد حمیت كرداری طرفندن لاقیدانه تلقی ایدلدی . هر بری میدان كارزارك یكانۀ هزار افكنی اولان اوغضنفر ارلر بوغارغه درنكینه ، بوایت سوروسنه قارشی طورمقدن تحاشی ایتمدیلر .

تمام كانون جدال قیزیشوب اوكلرنده شقاوت بیشه زاری كبی طوران ار (خشب مسنده) یه شمشیر صواعق تأثیرله آتش انداز اولاجقلری آنده هر ایكی طرفله‌ده عهد وامانی بولنان (مجدی بن عمر والجهنی) اورتایه آتیلوب مصالحه تكلیفنی درمیان ایتدی .

كثرتلریله برابر مسلمینك مهابت بهادرانه‌سندن تیتره‌شن مشركلر ، مجدی‌نی خضر نجات وتكلیفنی نفخۀ حیات تلقی ایده‌رك ازجان ودل قبول مصالحه‌یه مسارعت كوستردیلر .

ارككجه چارپیشمقدن چكینه‌رك مصالحه طالبنده بولنانلره قلنج چكمكی شان مردانكی یه موافق كورمین مؤمنلرده بوكا راضی اولدیلر .

بونك اوزرینه ایمانیان مدینه‌یه عودت كاروانیان مكه‌یه عزیمت ایتدی .

شو وقعه ، سطحی بر صورتده اوقونورسه مسلمانلرك بلاموفقیت دوندكلری آكلاشیلیر . لكن حقیقت جویانه ودور بینانه بر نظرله تدقیق ایدیله‌جك اولورسه بونك عدم موفقیت دكل ، پك بیوك مظفریت اولدیغی تجلی ایدر . چونكه كروانی تشكیل ایدن اوچیوز مشرك كندیلرندن اون دفعه دها آز بولنان افراد مسلمیندن اوركوب طالب مصالحه اولمشلر . ومیدان غلبه‌یی اونلره براقوب جانلرینی قورتاردقلرینه متشكراً مكه‌یه قدر درت نعله قاچمشلردی. افرادندن هر بری اون دانه ضلالت پیشه‌یی دوچار خوف واندیشه ایدن فرقۀ اسلام ایسه كمال شان وشرفله مظفرنانۀ شجاعتلری اطراف وانحایه عكس انداز اوله‌رق طبعاً حماستپرست بولنان قبائل عربانك آلقیشلری آره‌سنده مدینۀ منوره‌یه عودت ایتمشلردی .

جناب امیر ، حضور فائض النور پیغمبرده شرف مثوله مظهر اولوب وقعه‌یی تماميله عرض ایتدی. قبول اولونان مصالحه‌نك ، كاروانك مصادره‌سندن زیاده بر غنیمت واعدای دینه قارشی پك بیوك بر مظفریت اولاجنی طرف جلیل نبویدن تقدیر اولنه‌رق مصالحه تكلیفنی درمیان ایدن مجدینك خدمتی استحسان ایدیلمش وحقنده : مجدی ، مبارك وعاقل بر آدمدر ، مدیحه‌سی شرفصادر اولمشدر.

§

مجدینك قبول اسلامنه دائر بر روایت یوقسه‌ده بالاخره آدملری زیارت سدۀ پیغمبری‌یه كله‌رك خلعت كیدیریلمك صورتیله تلطیف ایدیلمشلردر .

*
* *

سریۀ حمزه‌نك سوقندن صوكرا مهاجرین اصحابدن التمش یاخود سكسان كیشیلك بر مفرزه دها ترتیب ایدیله‌رك امر اداره‌سی (عبیدة بن الحرث بن عبدالمطلب) رضی الله عنه تودیع بویورلدی .

حضرت عبیده : كبار اعمام پیغمبریدن اولوب هجرت ایدن مسلمانلرك اك یاشلیسی بولوندیغندن كندیسنه (شیخ المهاجرین) دنیردی . همان یتمشلك بر وجود محترم اولان او پیر جوان عزم لحیۀ منوره‌سی كبی آق بر لوای والایی دست امارتنه آلدقدن صوكره رفقای بسالت

اتماسندن (مسطح بن اثاثه) رضی‌الله عنهك دوش بسالتنه تحمیل ایتدی وحقیقة زورآوران شبانه غبطه بخش اوله‌جق برشهامتله یوله چیقدی .

جناب عبیده‌ده ، حضرت حمزه کبی مکه ایله شام آره‌سنده برای تجارت آمدوشد ایدن قریش کاروانلرندن برینی توقیف ایله اموالنی اغتنام ایتمکه مأمور ایدی .

مکه‌لیلر ، مدینه‌ده بولنان مسلمینك اکتساب قوتله طرف طرف سریه‌لر کوندرمکده اولدقلرینی دویدقلرندن ایاب وذهابلرنده غایت محترز ومتحاشی بولونیورلردی . لکن اوقدر احتیاط وتوقی‌یه رغماً ینه شیردلان اسلام اونلری بولوب باصدیریورلر وارسلان ورودینی حس ایتمش حیوانات کبی اورکوتیورلردی .

بوقبیلدن اولمق اوزره سریهٔ عبیده‌ده (رابغ) جهتنده ، ابو سفیانك یاخود عکرمه بن ابی جهلك ؛ ویاخود مکرز بن حفصك اداره‌سنده ایکی یوز کشیلك بر کاروانك قارشیسنده آنسزین کوروندیلر .

کاروانده‌کیلری ، دلاوران اسلامك شوقدوم ناکهانـ نیسی خوف وتلاشه دوچار ایله‌دی . مقابله ایله فرار شقلرندن هانکیسنی اختیار ایتمك لازم کلدیکنی دوشونه جکلری صیراده بین‌المسلمین ایلك دفعه اولمق اوزره اوق آتمه‌سیله ممتاز سعد بن ابی وقاص رضی‌الله عنه کبی برتیرانداز سرفرازك قوس قضادن فیرلایان سهام حوادث‌مثالی آتدیغی اوقلر ، مشرکلرده مجال مقاومت براقدی . و « رفتی وجان بردی » حقیقتنی آکلاتدی .

چونکه : بهادران مسلمین ، کاروان مشرکینه مصادف اولور اولماز جناب سعد ، رفقاسنك اوکنه کچه‌رك ترکیسنده‌کی یکرمی‌دانه اوقی رمی ایتمش وهر بریله مطلق برانسانی یاخود برحیوانی جریحه‌دار ایله مشدی . شهاب کبی آتیلان ، شمشك کبی چاقان ، ییلدیرم کبی یاغان بوسهام سینه سوزه قارشی مشرکلر « العار ولاالنار » دیه‌رك (فاتبعه شهاب ثاقب) حکمنی آکدیره‌جق برصورتده ملائکدن قاچان ابالسه کبی فرار ایتدیلر . ساحهٔ ظفر کندیلرینه قالان مؤمنلر ایسه قاچانلری قووالامغی شعار شجاعته منافی کوره‌رك تعقیب عدودن کری طوردیلر .

بوسفرده صورتا مادی برغنیمت حاصل اولمادی ، لکن معنوی برغنیمت اکتساب ایدلدی که آلتمش یتمش کیشیلك براسلام مفرزه‌سنك کندیلرینك ایکی اوچ مثلی درجه‌سنده غلبه‌لك برکروان خلقنی مجبور فرار ایدرك شوکت اسلامیه وسطوت محمدیه‌نك انظار اغیاره تجلی ایتمسی وسریهٔ حمزه اوزرینه شو غالبیتك برلاحقهٔ فائقه اولمسی ایدی .

دیکر جهتدن برفائده دها حصوله کلشدی که اوده مکه‌ده ایکن اظهار اسلام ایدوبده هنوز هجرته موفق اولامایان و بوسفرده میان کاروانده بولنان (مقداد بن اسودوعتبه بن غزوان) رضی‌الله عنهمانك فرصتی‌غنیمت بیله‌رك فرقهٔ اسلامه التحاق ایتمه‌سی ایدی . شو التحاق ایله‌ده ایکی مؤمن ایادئ مشرکینك ایذای تعصبندن قورتلیور وجمعیت اسلامیه ایکی رفیق دها بولیوردی .

طاهر المولوی

عروة الوثقی

مابعد

سمای فکرمده ترفع ایدن ظفر انکیز سحابه‌لر ، او فخر الحقیقه ، شو سحر الشریعه اولان شمس القرآنك ضیای جان بخشاسنه هیچ شبهه یوقدرکه مرآت تجلی اولور . اویله مسعود بزمکده صباحتی همپیراسته‌ریز ، فقط طلب ، برآرزوی مجرد حالنده قالیرسه عقیم قالیر . سی جدی برقرین اولملیدر ، مکتبلرك ویره‌بیله‌جکلری برفکر وارسه بویله فکردر . ایشته اوفکر پك درین حقیقتلری کورور . خالقنی بیلور ، کندی کبی هربری

ممنوع الر. اولان هرفرد ذی حیات وبی حیاته نظرهٔ استحقار آتماز اولور .

ینه مایهٔ مبادیسنی طویارمکه اسفلدر ، خاکه رجعت ایدر. ما کنه کبی بدنی تدوین ایدن روح، خیره مصدر ایسه ربنه رجوع ایتدیکنده وقوعات حسنه‌سنه شاهد اولور . زمان کچر ، زمین دکیشر ، سرمای انقلاب وجههٔ ظهورینی آچی آچی کوستر . حیات المخلوقات رسیدهٔ ختام اولور . انسانلر ابدیت قپولرینه وارر . ذاتاً هرفردك دوشدیکی حفرهٔ تنك ملتقای فنا وابددر . تعبیر آخرله قبر مظلم ، فنانك منتهای امتیاز آدمیان اولان ابدیتك مبتداسیدر .

ایشته شریعتك ، اوقیوم خالقك انسانلره بخش ایتمك ایسته‌دیکی مفهومات عالیه‌یی شوسوز اعلان ایدر :

— انسان وار اولور ، بیور ، اولور. بواوچ فعل کورولمیه‌ن ، حقیقتی بیلنمه‌ین براللهك فعلیدر ، ای انسانلر چالیشکز ! وارلغیکز عدمکزله مسبوقدر ! سزا بدیته سوق اولنیورسیکز ! غیرت ایدیکز ! سزی حیات ارضیه میاننده کلزار طرب ایچنده براقان خدا ، حیات جاودانیکزی عقبات برزخیه‌ده سیرنما ایتمسون ! تبعیت ایدیکز ! اوقانون منیفه‌که هر کلمه‌سی برنکتهٔ حقیقته اشارتدر . اوقانون ، کتاب الله نام جلیلیله عالم انسانیتی خللدن محافظه‌یه معین اکمل اولمق اوزره موضوعدر .

بوکتاب کریم کائنات الیوم اوچیوز ملیونی متجاوز نفوسك هامهٔ تکریمنه پیرایه بخشادر . براسلام دست یمین احترامنده طوتدیغی بوکتاب الهی ایله نور رحمتك تنویر ایتدیکی اومعبرهٔ حیاتدن پك سهولتله کچر. اختلاف احکام ، تضاد افکار اسلاملرده یوقدر . کافه‌سی کعبهٔ توحیدك مجاور استقامتیدرلر . [۱]

مشیخت مکتوبی قلمی خلفاسندن

معمار زاده : محمد علی

اساس تربیه

قوای معنویه‌لری دوچار انکسار اولان اقوام ، تمایلات روحیه وحرکات عمومیه‌لرینه بر مجرای مستقیم وسالم تعیین وتعقیب ایده‌من . حقوق ومنافعنی ملاحظه ووقایه‌یه مقتدر اوله‌ماز . حسناتدن اعراض ، سیئات ایله ائتلاف ایدر . معنویات مختل اولنجه مادیاتده‌ده صلاح ومتانت قالماز .

قوای معنویه‌نك ادامه‌سی تربیهٔ ملیه ایله ممکن الحصولدر . تربیهٔ ملیه‌دن محروم اولان اقوامك قوای معنویه‌لری‌ده معدوم حکمنده قالور. تربیهٔ ملیه‌نك اولین اساسی عائله‌لر ایچنده وضع اولنور ایسه‌ده قوای نامیه‌سی واسباب محافظه‌سی معارفه منحصردر . علوم ومعارف ایله پیرایه‌دار اولان عائله‌لرك اولاد واحفادی ادب وتربیه ایله نصیبه‌دار سعادت اوله‌جغی کبی عائله‌لرك هیئت مجموعه‌سندن تشکل ایدن برقومك تربیهٔ عمومیه‌سی‌ده درجهٔ علم ومعرفتلریله متوافق بولنمق ضروریدر .

زمانمزده ایسه علوم ومعارف هرقوتك فوقنده بر تأثیری حائز اولدیغنی هرکون هر ساعت بیك درلو دلیللر ، عبرتلرله — اولوالابصاره — افهام ایلمکده‌در .

علم ومعرفتجه پسمانده اولانلر — ولوعدداً فائق بیله اولسه‌لر — معارفندان اقوامك هریوزدن زبون ومحکومی اولمقده‌درلر . شمندوفرلره ، او توموبیللره قارشی جاموسلرله مسابقه‌یه چیقیله‌میه‌جغی کبی نادانلق وادیلرنده — حس وخاشاك کبی — سوروینوب طورانلر هنر ومعرفت میادیننده پرواز ایلیانلره بالطبع قارشی طوره‌من .

عصر حاضرده بین‌الملل مناسبات مدنیه پك زیاده ترقی ایلمش ، واختلاط دائمی حصوله کلمش ایسه‌ده هر شخصك فطرةً ومسلكاً بر خصوصیتی بولندیغی

[۱] مقاله‌مزك موضوعنده‌کی وسعت معلومه ایله شوکوچك صحیفه‌لری دها زیاده اشغال ایتمامك ایچون درج قسمیله اکتفا ایدلمش و انشا الله مابعدیله برلکده کتاب شکلنده طبعی مصمم بولنمشدر .

كبی هرقومك دخی تمایلات ومخصوصاتی بشقه مابعدن مترشح ، وبشقه استقامته متوجه اولدیغندن — غایهٔ مقصد مدنیت اولسه بیله — اقوام عالمك تربیهٔ ملیه‌لری نسق واحده ارجاع ایدیله‌مز . اختلاف السنه كبی اختلاف امزجه‌ده اهمیتدن اسقاط اولنه‌ماز . قانون ازلی احكامنه مخالفت امكانی بولنه‌ماز . كورلمزمی‌كه : بعض اقوام نظرنده معایبدن عد ایدیلان حالات دیكر اقوام ایچون محاسندن فرض اولینیور ، بو راده شرمسارانقله تلقی اولنان برحركت اوته‌ده افتخارلر ایله قبول ایدیلیور .

قدرت فاطره طبایع عالمی صور مختلفه‌ده خلق وابداع بیورمشدر. بنابرین هرقوم فطرتنده‌كی استعداد وخصوصیت الجاآتنه تابع اولور. فطرتنه واستعدادینه ملایم اولمیان خصوصاتی — علی الاطلاق وبلارویه — اخذ واقتباسه قالقیشیرایسه تربیهٔ اصلیه‌سنی ده تشوشه دوشوروب متضرر اولور . قوای معنویه‌سنی رخنه‌دار ایدر . بصیرتی قپانیر ، علی العمیا مهالكه آتیلیر . تربیهٔ ملیه اساساً استعداد فطری ایجاباتنه مستند واندن متولد بولندیغندن اصلاً وماهیةً محافظه‌سی الزمدر . تعاقب دهور واوقات وتوالیٔ حادثات ایله فرعاً وشكلاً بعض مرتبه معروض تغیر اولدیغنی انكار اولنه‌ماز شوقدركه : تغیراتجه هدف انجق كمالنه معطوف بولنمق اقتضا ایدر . یوقسه اساسه طوقنه‌جق ، ماهیت اصلیه‌یی اخلال ایده‌جك تغیرات كمالی دكل نقصانی موجبدر . وسیلهٔ ارتقا دكل صبب انحطاطدر .

صدد بحثی كندیمزه انتقال ایتدیرنجه محققاً بیلنملیدركه: تربیهٔ ملیه‌مز تربیهٔ دینیه‌مزدن مولددر . بز قومیت اساسی اوزرینه تأسیس موجودیت ایدن اقوام ایله اصلا قابل قیاس اوله‌میز . موجودیت سیاسیه وهیئت اجتماعیه‌مزك اساس ومبناسی حسیات دینیه‌در .

اواساس قدیم ومستقیمدن بر ذره انحراف — نعوذ بالله تعالی — مؤدی انواع شقاق واختلافدر. كمال انصاف ودقتله تیقن اولنملیدركه : بونجه اقوام وعناصر مختلفه‌یی — بو آنه‌قدر دوام ایدن سؤاداره ومظالم آلتنده — هیئت اجتماعیهٔ واحده حالنده بولندیران ، هردرلو مضایقات وتضییقاته تحمل ایتدیرن منحصراً حسیات دینیه تأثیراتیدر. چونكه شو عناصر واقوامك تربیهٔ ملیه نامنه محافظه ایتدكلری تمایلات ، تربیهٔ دینیه‌لری مقتضیاتیدر. اساسی بوصورتله متین ومستبین اولماسه ایدی ، مختلف اقلیم ودیارده ، مختلف مشارب وافكارده پرورشیاب اولان شو اقوام متعدده‌یی اویله خانمانسوز بر ادارهٔ ظالمه‌یه مربوط بولندیرمق امكانی‌می واردی . چوقدن حبل ارتباط منقطع ، هر طرفدن بیك درلو آوازهٔ افتراق مرتفع اولوردی . شوراسی‌ده نظر اهمیتله كوریله‌جك موادداندركه: تربیهٔ دینیه وملیه‌مزده‌كی صلابت‌ده برخیلی رخنه‌یه اوغرامش ، اولكی قوت مبدل ضعف اولمش ایدی. اوقوت وصلابت حال اصلیسنده قالمش، آزچوق آثار نفاق وشقاق ظهوره كلمامش اولسه ایدی شوكت و قدرت سابقه‌مز زائل ووقتیله جهان سیاستده فرمانفرما ایكن — نوپیدا برطاقم امارات صغیره‌نك بیله بازیچهٔ تهدیداتی اوله‌جق قدر متنزل ومتذلل‌دركلره سقوطمز قابل اولماز ایدی. «كما تكونوا یولی علیكم» تنبیه جلیلی نظر بصیرته آلنجه — آیلردن بری تعداد وتصویر ایدوب بیتیره‌مدیكمز بی‌حساب فضایح ومساویدن افرادك دخی بالكلیه تخلیص كریبان ایده‌میه‌جكی تعیین ایدر . چونكه احوال شنیعه‌یه بی‌محابا اجتسار ایتمك ، نصل — قوای معنویه‌نك اختلالندن منبعث ایسه، شنایع وفضایحه قارشی عاجزانه ومسكینانه بروضع وطور ایله منقادقالق‌ده معنویاتجه ، تربیهٔ ملیه‌جه براثر ضعف وفتوردر. منافع وسلامت عمومیه‌یه وقوعبوله‌جق ادنا بر تجاوز وتعرضه عموماً متحداً مقابله ومدافعه ایدلمیوب‌ده هركسك انجق كندی منفعت وسلامتی اسبابنی تحری‌یه قیام ایتمسی منفعت وسلامتی تأمین دكل بسبتون تهلكه‌یه القا ایامك دیمك اولور. زیرا: سلامت عمومیه‌ده سلامت خصوصیه‌ده

مندمجدر . حالبوكه بر دكل بر قاچ شخصك سلامت خصوصيه‌سی سلامت عموميه‌يی اصلا تأمينه كفايت ايده‌من . معنوياتی آزادهٔ خلل ، تربيهٔ مليه‌سی متين ومكمل اولان اقوامك انديشه‌سی نفسندن زياده عمومه عائددر . ادارهٔ واحده التنده يشايان بر قومك سلامت وسعادت عموميه‌سی افراد قومك يكان نخبهٔ املی وغايهٔ مقصدی اولمق ، جلب منفعت ودفع مضرت امرنده جانسپارانه اقدام ايدلمك لازمدر . وطنه ، ملته برعشق زوال ناپذير ايله مربوط قالمليدر . شو عشق هدانما، افكار واطوار حميتمندانه ومجاهدات غيرتكسترانه ايله انجلا ايتمليدر. عشق حقيقی اربابی معشوقنی نفسندن بيله اسيركر ، صوك درجه غيرت كش اولور . اغيارك تسلطی دكل نظرينی بيله چوق كورر . اطرافنه پارقه نثار اولور، جوهر جانی ايثار ايدر. مهالك ومخاطراتدن قورقماز ، تبليسات وافساداته باقماز .

عشقی صاف وخالص اولانلر ، لوث ودنسدن منزه بولنانلر معشوقنه ايراث شوائب ايده‌بيله‌جك بدعتلرك ، خفتلرك ظهورينه روی رضا كوسترمز. بويله بدعتلری خفتلری، بونلری احداثه اوغراشانلری نفرت ومخالفتله تلقی ايدر . ايشته ديانته ، مليته قارشی قلبلری برعشق شديد وصاف ايله مالی اولانلر اخياردر. بونك خارجنده بولنانلرده اشراردر . اخيار واشرارده بالطبع متخالف الافكاردر. مابعدی وار

ابن الامين

احمد توفيق

—

— وظيفهٔ اسلام —

—

دين اسلامك دنيا وعقبايه شامل اولان احكام رحمت انتسابی ، هردرلو حقايق ودقايق ايله انظار عامه عرض اولنوبده افكار عامه، كعبهٔ حقيقته توجيه ايدلدكجه كائنات انسانيه ، مظهر صلاح وفلاح اوله‌ميه‌جقدر.

انسانيت ، ابناء جلسنك سعادتنه خدمت ايتمكی انسانلره اخطار ايديور . انسانيتك روحی مثابه‌سنده اولان اسلاميت ايسه معاونت خيريه‌ده بولنمنی مسلمانلره بر دين [١] مفروض الادا اوله‌رق حكم ايليور .

حال قدرتده دين مفروضی ادا ، ياخود — فقدان قدرت تقديرنده — استطاعت كافيه پيدا ايتمه‌ينلرك دارينده اشد عقابه دوچار اوله‌جقلری محققدر .

اسلاميت ، كائناته رحمت اولديغيچون فرده توجه ايدن — مادی ومعنوی — سعادتدن جمعيتكده انتفاعنه لزوم كوستريور .

اما افراد جمعيتكده اكتساب سعادته بالذات اقدام وعطالت كبی بربلای ذلت آميزدن وقايهٔ نفسه اهتمام ايتمسنی امر ايديور .

يد عليانك يد سفلايه مقدم وعلوهمتك نزد اسلامده فوق العاده ملتزم اولديغی معلومدر .

جناب عليمك انسانلره اك بيوك نعمتی ، علم نافعدر آندن نصيبی اولانلر — علی الاطلاق بيوك انسانلره — بخشايشده بولنمازلرسه تحديث نعمت ايتمه‌مش اولورلر . تحديث نعمتك دوامی ، عكسی‌ده زوالنی موجبدر .

روح العلم والعرفان صلی الله عليه وسلم افندمز حضرتلری « من علم علماً فكتمه الجمه الله يوم القيمة بلجام من نار » بيوربيورلركه نشر علمدن تجافی، ياخود كتم علمه تصدی ايدنلرك تنذير واقعدن عبرتپذير اولملری لازم كلير .

نشر علمدن اجتناب سببيله دنياده تصادف ايديلن نوائب كونا كون تأمل ايديلرسه بويوزدن آخرتده اوغرانيله‌جق عذاب بی حساب تقدير اولنه‌بيلير . زيرا نعم الهيه‌يی مخلوقات الهيه‌دن دريغ ايتمك كفران نعمتدر. كافر نعمتك دوچار عقوبت اوله‌جغی آزادهٔ اثباتدر .

[١] بورج

علم ایله تقابل ایتدیرلدکجه زیوف محضه اولدیغی تعین ایدن ادیانك چار اقطار جهانه نشری ایچون — انواع مصارف ومصائبه مقاومتله — آفریقا چوللرنده، آمریقا کوللرنده سیاحت ، اوموزلرنده طاشیدقلری — زنبیللر طولوسی — رسائلی توزیعه غیرت ایدن اشخاصك مساعیٔ جانسپارانه‌سی ، مؤمنلر ایچون شایان عبرتدر .

(نقل عن نیقوله) قبیلندن برطاقم نقول غیرمعقوله احتوا ایدن بو رسائل ، افکار منوره اربابی نزدنده بالطبع مظهر قبول اوله‌مدیغندن انوار مدنیتدن استفاضه ایده‌مه‌ین اقوامه قبول ایتدیرلمك ایستنیلیور .

نقداً ، بدناً اختیار ایتدکاری فداکارلغه مقابل اقتطاف ایتدکلری ثمره، اهمیتدن وارسته اولدیغی حالده حریفلر دوچار فتور اولمیورلر. اقدام اقدامی هر وادی‌یه آتیورلر. چونکه (الکاز فائده، ینه فائده‌در) دستوری، بو آدملرجه هرزمین ورمانده مابه‌التطبیقدر. ذاتاً مقصده وصول ایچون فائده‌نك قلت وکثرتنه باقمامق ، دائما چالیشمق اقتضا ایدر . .

دیکر جهتدن علو شانی ، اعدانك‌ده مسلمی اولان بر دین سعادت رهینك تضمین ایتدیکی حقایق جلیله‌یی جهان انسانیته کوسترمك ، تحری حقیقته بذل مجهود ایدن ارباب دانشی حقیقتدن خبردار ایتمك اهل اسلام ایچون بر دین مفروض الادا اولدیغی حالده او یولده ابراز همت ایدنلر مفقود ، یاخود — تأمین مقصد ایده‌میه‌جك درجه‌ده معدوددر .

حقیقت شناسان امته خفی دکلدرکه حقایق دینیه ، اول باول مسلملر آره‌سنده انکشاف ایتدکجه انوار حقایقك خارجه انتشاری ممتنعدر. زیرا بیلدیرمك ایچون بیلمك لازمدر . بیلمه‌ینلر نصل بیلدیررلر ؟

عملده مساهلهٔ مصرانه‌ده بولنانلردن قطع نظر ، صلابت دینیه اربابندن اولانلرك قسم اعظمی بیله علم دیننده معلومات جزئیه ایله اکتفا ایدیورلر .

کراراً بیان اولندیغی وجهه ایله اسلام ، بر دین صلابت انسانیه‌درکه آندن مستفید اولمق ایچون علمك وجودی شرطدر. اهل اسلام، جهل ایله پایدار اوله‌ماز. طلب علمك هر مسلم ومسلمه‌یه فرض اولمسی‌ده بو حکمته مبنیدر .

اسلامك مربیٔ عالم اولدیغنی اثبات ایتمك ایچون — مهددن لحده قدر — طلب علمه چالیشیله‌رق حقایق دینیه‌یه — علی وجه الکمال — کسب اطلاع واوامر دینیه‌یی حقیله ادا ایتمك مقتضیدر .

اولا مؤمنینه تعلیم معرفت وتلقین حقیقت ایله فکر وقلبلرینی تنویر ایتمك اهم اموردر .

امور مؤمنینه اهتمام ، وظیفهٔ اسلامدر . بو وظیفهٔ مهمه‌ده قصور ایدنلر ، قافلهٔ مؤمنین آره‌سنده احراز موقع ایده‌مزلر .

« ومن اصبح لایهتم بامر المسلمین فلیس منهم » صدق رسول الله امور مسلمینده اختیار اولنان تکاسله مقابل — آوروپادن ، آمریقادن کلن — جمعیات انجیلیه منتسبلری — جراد منتشره کبی — اناطولینك اك هجری کوشه‌لرینه یاییله‌رق تلقینات مهلکه‌یه شد نطاق غیرت ایدییورلر . حال بوکه قرای اسلامیه‌نك اکثرنده مسجد مکتب ، امام ، معلم ، یوق . بعض ناس — سائقهٔ جهل ایله — عقاید باطله‌یه طالمش ، بعض خلق هر شیدن محروم قالمش ، بر حال اسف اشتماله دوام ایدوب کیدییور.

ایشته کویلرده ، ناحیه‌لرده ، حتی قصبه‌لرده یاشایان خلقك برچوقلری — بروجه مسرود — ظلمات جهل ایچنده دربدر وشهرلرده اقامت ایدنلرك برقسمی‌ده بسبتون وادیده کزر. ایکن حقایق دینیه‌نك خارجه نشری نصل ممکن اوله بیلیر ؟

بناءً علیه هر شیدن اول دین مبینك بین المؤمنین محافظهٔ احکامنه وبو صورتله اصلاح مصالحه اهتمام ایتمك اقدم فرائضدر .

امور عامه‌نك اصلاحی ، امور مسلمینك اصلاحنه مربوطدر . بو امر اهمك حصولندن صکره مسلملر ،

حقايق عاليهٔ دينيه‌نك كائناته نشرى ، كنديلرى ايچون بر وظيفهٔ مفروضه اولديغنى حقيله تقدير وايفاى وظيفه‌يه سعى وفير ايدرلر .

چونكه اهل اسلام ، معاونت خيريه‌يه مأمور ونفع ناسه خدمتله مأجوردر .

اسلام ، سلامت عامه‌يى متكفلدر .

سلام ، اسلامده‌در . .

ابن الامين : محمود كمال

ارضروم نائبى فضيلتلو ابوبكر حلمى افندى طرفندن ارسال بيورلمشدر .

جناب رب العالمينك مملكت بديعهٔ انسانيه‌يه لطيفهٔ مودوعه وخليفهٔ مخصوصه‌سى اولان سلطان روح ايده‌الله تعالى بالفتوح حضرتلرينك حرمسراى لطافت احتواسنده ساكنه ذاتى تعريف شرعى ايله معرفه امّاره نام جاريه محكمهٔ وجدانده معقود مجلس شرعمعالى عقودده وزير معاليسمير عقل كامل مواجهه‌سنده بن سلطان بيدانٔ عالم انسانى وصنيعهٔ سميحهٔ ربانى اولان روح پرفتوح حضرتلرينك حرمسراى همايونلرنده خدمات مبرورهٔ خلافتپناهيلريله اشتغال وسينهٔ صاف ملكداريلرينه جالب ملال اولان احوالدن توقى وانفعال ايتمكله صدر معاليدر صفوتپناهيلرينه القاى سرور وجسم جليل انسانيده بولنان مختلف الاطوار خواص وعوام ، كبار وصغارك شدتله تحت انضباطه وقيد مراقبه واحتياطه الديرلمق يولنده كى الغا آتمله مملكت انسانيه‌دن دفع شرور ايتمكده ايكن وزير مشاراليه مطلع اوله‌مديغى برصورت خفيه‌ده سلطان روح حضرتلرينه حلول ايدرك مملكت فسيحهٔ انسانيه‌نك هرطرفنده حريت ومشروطيتله قانون اساسى ديلان نقرات نظاميه‌نك مرعيتى امر فرمان سلطانى‌يى اعلان وذكر اولنان امر انضباط واحتياطه متعلق فكر مخصوصى ترويج وتأييد ومدار انضباطى خفى وجلى تفتيش ايله تشديد ايدن اعاظم خواص باطنيه‌يى توقيف ودوچار خسران ايلملرى اوزرينه بدن انسانى مخلوقاتى مطلق العنان حالنده تجاوزانه قيام وآسايش مملكتى اخلاله اقدام وقواى نامئمه ترتيب مقالات وبى پروا تفوهات ايله تزييف سلطنته ومذمت اولياى اموره صرف كلام ايتمكده اولدقلرى وارستهٔ اشتباهدر حريت مشروطيت مرعيت مشروحهٔ غير مشروعه‌نك دوامى حالنده سلطنت سنيهٔ انسانيه‌نك برباد ومملكت معمورهٔ بشريه‌نك خراب آباد اوله‌جقلرى مستغنئ كواهدر. هر چند حال حاضر سربستينك ملك وملته مضراتى درباره سعادتقراره عرضله حريت ومشروطيتك لغونى طلب ايتمكده ايسه‌مده طلبم اسعاف بيورلميوب حقمده اظهار اغبرار وبوبابده وزير مشاراليه مراجعت اولنمق لزومى تذكار بيورلمشدر. شوحالده وجود انسانينك هرنقطه‌سنه شامل اولان خدمات طبيعيهٔ حياتيهم ايجابنجه اووجود بديع الموجودك كمال آسايشله دوام وسلطان عاليجاهنك استقلاليتله انفاذ احكام ايتمسنى بالطبع آرزو ايدر اولمامله وزير مشار اليهك مشروطيت وحريت كبى مستوجب مداخله ومستلزم معارضه ومجادله بولنان حالات مدهشه ومضره‌نك لغويله مملكت انسانيه‌نك كالاول تحت انضباطه آلنمسى خصوصنك دربار معدلتقراره عرض واستحصال ايچون فرمان بيوره‌رق فعليات حسنهٔ سابقه‌سنك اعاده‌سى اسباب مؤثره‌سنه توسل ايلمسنى طلب ايدرم ديو دعوى ايتدكده لدى السؤال وزير مشاراليه حضرتلرى دخى جوابنده بن ذات انسانينك مدار تكليفى وتدابير وحركات حسنه‌يه سوق ايدر وسيلهٔ نجات وتلطفى ايكن امارهٔ مومى اليها مصائب انسانيه‌نك وسائل مزعجه‌سى اولان وهم خيال حرص طمع ريا جهل نميمه بغض ظلم افترا وشتم كبى اشخاص رذيله ايله دائما مخابره ومسامره ايدرك بيك درلو حيل ودسايسله اشخاص مرقومه‌يى ذات حضرت سلطانى‌يه تقرب وامر كريه استبدادى ترويج وترتيب وخفيه واسطه‌لريله خواص وعوام كبار وصغار مخلوقاتى كونا كون مظالمه كرفتار وبوحاله راضى اوله‌ميان خواص واديانى حبس وتغريب وخانمانلرينى

تخریب ایلدیکی واشخاص مرقومه‌دن هر برینك دمی درهم دکمز ایکن مقامات ومراتب عالیه‌یه ایصال ایتمك معونت ملعونانه‌سیله خزائن دولت ومکسوبات ملتدن اموال عظیمه ادخار وخلقی اضرار ایلملرینه وساطت ایلمسی وآثار اسلافدن برچوق کتابلری محو وتحریف ومطبوعاتی معاملهٔ منحوسهٔ استبدادیه‌نك مدحنه حصر ایتمسی ومدارس علمیه‌دن تحصیل فضائل عالیه ایلین علما وفضلایی ومعارف الهیه‌دن استفاضه ایدن صلحای مشایخی تلقین شریعت وحقیقتدن منعه ورزش کوسترمسی ایجابنجه مملکت انسانیه‌ده امید ترقی وتعالی ایدیله‌جك حال انتظام قالمدیغی و بوسببله استقبال مملکتك پك وخیم اولدیغی تیقن وعاقبت مملکتك سلامت وسعادتنه بالذات خدمتمك ثمره‌سز قاله‌جغنی تفرس ایتمامله مخافة‌الله خشیة‌الله تقوی هدی سخا شجاعت متانت امانت کیاست حسن همت کبی امرای جنود سلطانیه‌یه مراجعتله ادارهٔ مستبده علیهنه مقاومتی ناقابل جمعیت جسیمه تشکیلنه موفق اولمشیدم جمعیت مشارالیها طرفندن حریت ومشروطیت اعلانی خصوصنك مصراً طلب اولنمسی اوزرینه تشویقات مؤثرهٔ عاقلانه مله طرف سلطانیدن درحال طلب واقع اسعاف بیوریله‌رق اعلاننه امر وفرمان شرفسنوح ایتمش وایجابی اجرا اولنمشیدی کرچه بو اعلان حریت اوزرینه بعض عوام مخلوقات طرفلرندن حرکات تجاوزیه وقوعبولمش ایسه بوده اشخاص مرقومه طرفدارانك تشویقلرندن ایلرو کلدیکی تحقق ایتمش وبو حالات تجاوزیه‌نك تدابیر مؤثرهٔ تأدیبیه ایله اوکی آلنمشدر. مع هذا فضلای علمانك کمال حریتله قالاً وقلماً مسائل دینیه ودقایق علمیه‌یی نشر وتعلیمه باشلادقلری جهتله امر دین تحت تأمینه آلنه‌جغی وبویوزدن منافع مهمهٔ دینیه ظهوره کله‌جکی کبی کافهٔ اقوام قوائیه وخلقیه طرفلرندن منتخب مبعوثلر مرکز خلافتده بالاجتماع امور دنیویه وترقیٔ شان دولت وملت امرنده مذاکره ومداولهٔ آرای صائبه ایده‌جکلری جهتله امور اصلاحیهٔ دنیویه واتحاد وترقیات ملیه دخی اقصای حصول ووصوله ایصال اولنه‌جغی واصل مرتبهٔ بداهت اولوب منافع عمومیه‌نك بو نقطه‌ده بولنه‌بیله‌جکی اقتضاسنجه حریت مشروطیت ومرعیت مشروحه‌نك موافق شرعشریف اولدیغندن لغوینه مجال محالدر. بناءً علیه مطمح انظار عمومیه اولان حریته مخالف حرکاتدن مجانبت وذات حضرت سلطانی‌یه بو دائرهٔ سلامتده صداقتله خدمت ایتمك اوزره قبل شرعدن امارهٔ مومی الیهایه تنبیه بیورلمسی مرادمدر دیو وزیر مشار الیهك بسط وبیان ایلدیکی دفعنی یعنی مشروطیت اداره‌نك موافق شرعشریف اولدیغنی امارهٔ مرقومه کلیاً انکار ایتمکله وزیر دافع مشار الیه بر منوال مشروح دفع مدعاسنی اثبات ایچون بیانه حواله اولندقده شهود متواتره ایله دفع مشروحنی اثبات ایده‌جکنی بیان ایلدیکنده کرچه شهود متواتره بینات شرعیه‌نك شبههٔ تزویردن بری ومعارضه‌دن عاری اولانی ایسه‌ده دور منحوس استبدادده پراراق کوسترمك معرضنده اون سکز سنه‌دنبری استماعی محاکم شرعیه‌دن منع ایدلمش وشو دور مسعود حریتده ممنوعیت مرقومه هنوز لغو ایدلمامش اولمسی ایجابنجه شهود متواتره استماع اولنه‌میه‌جغندن شاهدین عادلین شهادتلریله دفع مشروحنی اثبات ایلمسی وزیر مشار الیهه قبل شرعدن تفهیم وتکلیف اولندقده حضور محکمهٔ وجدانه احضار ایلدیکی اعاظم علماء اسلامیه وافاخم ادبای عرفانیه طرفلرندن تألیف ایدیله‌کلان «بیان‌الحق» و «صراط مستقیم» نام اثرلر لدی‌الاستشهاد وزیر دافع مشار الیهك مدافعهٔ مسرودهسی تفصیلاتی اوزره مشروطیت اداره‌نك شرعشریفه موافق ومصالح عامه‌یه دخی مطابق اولدیغنه متفق اللفظ والمعنی بالمواجهه اداء شهادت ایلدکلرندن صکره شاهدان مشار الیهما اصول موضوعه‌سنه تطبیقاً اولاً باورقهٔ مستوره علم ومعرفتدن سراً وبعده قوهٔ مفکره وباصره وسامعه نام ذواتدن بالمواجهه علناً لدی التزکیه عدل ومقبول الشهاده ایدوکلری اشعار واخبار

اولنمغله شهادتلری شرعاً مقبوله اولوب برمنوال محرر مشروطیت اداره‌نك مشروعیتنه حكم اولنمغين موجبنجه وزير معاليسمير مومى اليه حضرتلری حريت واداره مشروطيه‌نك دوام وحسن قيامنه اقدام ايده‌جكنى التزام وتعهد ونفس امارهٔ مشاراليها دخی عقل كامل مشاراليهه كمال مطاوعت ايليه‌جكی بولنده كی وصايای شرعيه‌يی بالطوع والرضا قبول ايتمكله طرفينك تعهد وقبوللری اعلان ودربار عدالتمدار سلطانی‌يه عرض واعلام اولندی . باقی امر وفرمان حضرت ولی الامركدر . حرر فی اليوم السابع عشر من ذی القعده الشريفة لسنه ست وعشرين وثلثمائة والف .

العبد الداعی لدوام الدولة المشروط
العثمانيه المولی حلافة بارضروم
المحروسه
السيد ابوبكر حلمی

ادبيات

يادكار

اوغلم عمر لطف الله‌ه

· نور ديدهم عمر ، كوونمه زمان
ايديور باق نهر كبی جريان
بر دمی بكزه‌يورمی بر دمنه
طالمش آنجق او كندی عالمنه
صيف وسرماسی بی ثبات ودرنك
نوبهاری ، خريفی هم آهنك
بوليور آز زمانده هپسی زوال
خوابه بكزر دكلسه نقش وخيال
كورور ، ادراك ايدرده كيم كووه‌نير
كووه‌نن آدمه دوشون نه دينير
منفقدر حكمده شيخ ايله شاب :
دليدر شبهه‌سز اوخانه خراب
كوربيورسين بوحالی سن‌ده عيان
اعتماده دكرمی سويله زمان
كل ، اوطور ، طوردن آكلاسه‌كده براز
دها دون برچوجق ايدك ياراماز
وارسه ذوقك ييوب ايچوب ياتمق
اوينامق ، صيچرامق ، طوتوب آتمق
بويله لكله كچيرديكك ايام
سن‌ده بيلدك كه اولدی ايشته تمام
شمدی ماضی بتون او خوش اوقات
عودت ايلرمی بردها ؟ هيهات !
صانكه برقوشدی اوچدی اولدی نهان
دم بودم ، كون بوكون ، زمان بوزمان
هله هيچ ايتمه ، ايتمه عمری سؤال
جلب ايدر نجه يأسی چونكه اوحال
برزمان بن بيله شاشاردم بن
طوغريسين بياسه‌ك آ ، بيلسه‌ك سن
آنی‌ده هايدی ايليم اقرار :
نهره بكزر حيات‌ده طورماز آقار
نه‌يسه برعاقله كوره اوقات
عيليدر هيچ تردد ايتمه حيات
بونی بيلمكدر ايشته وارسه هنر
بيلمه‌ينلر ايدر حياتی هدر
آچ كوزك هردمی غنيمت بيل
كيرمه قيفای جهله ، كيرمه چكيل
ويرمه اقوال جاهلانه قولاق
كوره‌جكسين كه هپسی جاس جاولاق
قالاجقلر زوالليلر بر كون
شمديدن ايشته سن اوحالی دوشون
آرقداشسزمی قالدك ايشته كتاب
اله آل باق نه طاتليدر اوخطاب

حال وماضی وطور استقبال
نه ایمش آکلادیر سکا او مقال
برکتاب آدمه نه‌لر سویلر
آنده‌کی رمزی کوش جان دیکلر
دیلرم حق ایریشدیره توفیق
هر دمکده کتابی ایله رفیق
دیمسونلر یازیق سکا حیلاز
کیجه کوندز دیمه همان اوقو یاز
قلم اولسون بنانکه محرم
یازیایر شی دکل فیوض قلم
شان ویرر اصل فطرت ونسبه
سیفه‌ده چوق زمان چالار غلبه
اولمه اسرارکلکه بیکانه
بك قوی متکادر انسانه
فیضه ، انعامه ، لطفه مصدردر
قسم حقه چونکه مظهردر
یارادیرده اوکر ایسه خلاق
نصل اولماز او مقسم ارزاق
دوشر عجز وفتوره‌ده شمشیر
او ایدر حل وفصل امر خطیر
محض جاندر او مهر عالمکیر
شرق وغرب سایه‌سنده هپ داسیر
اولمه مغرور دولت وحشمه
حرمت ایت ، حرمت ایت ، آمان قلمه
آنی الدن براقمه هیچ بردم
او ایدر ایشته آدمی آدم
بر یدکده قلم ، بر الده کتاب
ایت اوصورتله حرمت استجلاب
کسب فضل وکماله ساعی اول
بودر انسانه الك منور یول
بوطریق کعبهٔ فیوضه چیقار
باشقه وادی‌یه صاپمه سن زنهار

جاه واقبال دهره آلدانمه
آنی سن پایدار اولور صانمه
اوده فانی ، نظرده عین سراب
یا دکلسه سراب ، نقش برآب
باخصوص ای نهال باغ امل
شوقکه ویرمه هیچ فتور وکسل
جاهلانی کورونجه شیرینکام
باق نه‌لر بیلدیرور سکا انجام
جاهلك ارتقای منزلتی
حشمتی ، طوری ، عجبی ، مسعدتی
الك بیوك ، الك کزبده عبرتدر
چونکه هر وضع وحالی جنتدر
قدری اولسه نه مرتبه بالا
آز زمانده حضیضی ایلر جا
آز زمانده اوت ، قالیر محروم
حشمتی ، ذاتی‌ده اولور معدوم
جهل ایله برلشیرمی فیض بقا
بر دوشون هیچ زمین اولورمی سما
التفات ایتمه اویله شیلره سن
جهل ایله زنده اولماز اصلا تن
صاغلغنده اولور دها جاهل
اولسه‌ده زنده‌در فقط کامل
حاصلی ای خلاصهٔ آمال
سن همان طورمه ایله کسب کمال
انتساب ایله صنعته ، هنره
چاتمه دنیا ویرلسه دربدره
ایله شاید اولور ایسه‌ك ناشاد
در الطاف حقدن استمداد
حقدن آیرلمه ، حقه اول مجلوب
انجذاب ایلدکجه حقه قلوب
نه‌لر احسان ایدر نه‌لر یزدان
بوقدر احسانه آنك پایان

عاله صيغميان حكمداران
آستاننده بنده‌در هر آن
بر قولك واركن اويله مولاسى
عبده لايتميدر تمناسى
اولماز اى نور ديدهٔ دل وجان
بو اساسلى مباحثه پايان
واردر اجمالى هپ كلستانده
نيجه حكمت ، حكايه وار آنده
اوقو ، قلبه ايله استكناه
نه‌دييور ديكله سعدىٔ آكاه
او بنم مرشد يكانه‌مدر
زيور وشوق آشيانه‌مدر
آكا اولدقجه منعطف انظار
دل دونر باغ خلده ، كللر آچار
نى خزاندر او كلشن حكمت
دينسه شايسته روضهٔ جنت
بوقدر امثالى برحقيقت بو
بوده اول جمله‌دندر ايشته اوقو :
« نخورد شير نيم خردهٔ سك
وربسختى بميرد اندر غار
تن به بيچاره كى وكرسنكى
بنه ودست پيش سفله مدار
كرفريدون شود بنعمت ومال
بى‌هنررا بهيچكس مشمار
پرنيان ونسيج برنا اهل
لاجور دوطلاست برديوار

مقرى كوى : خليل اديب

[قيصرى علماى بنامدن مرحوم حاجى طوروون افندى حفيدى نوح افندى حضرتلرى طرفندن غزته‌مزه منظومهٔ تاريخيه اولمق اوزره ارسال بيورلمشدر .]

لنا فى بيان‌الحق حظ مع الاجر
اجور هداة الحق بمد همو تجرى
به قد قضى ارباب علم ديونهم
من الامر بالمعروف والنهى عن نكر
تحير من اصغى طايق لسانه
وعاد قرير العين منشرح الصدر
به فتنتنا مخدرات مسائل
برزن ومافيهن شئ من الخدر
بلقياه يوم السبت فى قيصرية
كعيد غدا بل ليله ليلة القدر
جرائد قوم كالثر يانفيدهم
وفى كل اسبوع لنا طلعة البدر
اضاء شموس الدين طال بقاؤهم
صحائفه فادرالضياء من الحبر
فؤادى اصطفى صبرى قديما فألتجى
اذا اشتد اشواقى الى مصطفى صبرى
وتعلم ان القلب يختار مجبرا
فمنه رجونا الطب للمكسر بالجبر
محرر رأس لم يحرر رقابنا
فنسأل تحرير المراد من الحر
اذا كان فى امر فطينا مديره
يكون صحيحا دائرا فى مدى الدهر
شهير امتياز صانه عن مشابه
وقدحازه ممتازهم احمد الشهرى
فذا يواقيت المواقيت فالهنا
لمن يشترى فى سوق مرجان من بكر
سمى طويل العمر يثنى مؤرخا
بيان بيان‌الحق مستوجب الشكر [١]
اذا زال رق القوم قلنا مؤرخا
لنا فى بيان‌الحق حظ مع الاجر [٢]

[١] انشاد وارسال تاريخى ١٣٢٧
[٢] تأسيس تاريخى ١٦٢٦

افريقا قطعه‌سنده بولنان مسلمانلر
و
سكنهٔ عموميه‌سى ايله مقايسه‌سى

مملكت	سكنه يكونى	اسلام	حكومت	لسان
«ا» +۲۰ درجه عرض خطينك شمالنده‌كى منطقه‌ده				
۱ مصر	۹,۷۳٤,٤۰٥	۸,۹۷۸,۷۷٥	عثمانيه	عربى
۲ طرابلس (غرب)	۱,۳۰۰,۰۰۰	۱,۲٥۰,۰۰۰	عثمانيه	عربى وبربرى
۳ تونس	۱,۹۰۰,۰۰۰	۱,۷۰۰,۰۰۰	فرانسه	عربجه وفرانسزجه
٤ جزاير	٤,۷۳۹,٥٥۷	٤,۰۷۲,۰۸۰	فرانسه	عربجه وبربرى
٥ فاس	٦,۰۰۰,۰۰۰	٥,٦۰۰,۰۰۰	مستقله	عربجه و {شلحا بربرى}
٦ ريودى اورو	۱۳۰,۰۰۰	۱۳۰,۰۰۰	اسپانيا	عربجه
يكون	۲۳,۸۰۳,۹٦۲	۲۱,۷۳۰,۸٥٥		
«ب» خط استوا ايله +۲۰ درجه عرض خطى نك آره‌سنده‌كى منطقه‌ده				
۷ اوتريا	۲۷٤,۹٤٤	۱٥۲,۱۷۷	ايتاليا	عربى وحامتى
۸ فرانسه سومالى‌لند	۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	فرانسه	حامتى (وياحامتيق)
۹ برتانيا سومالى	۳۰۰,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	انكليز	حامتيق
۱۰ ايتاليا سومالى	٤۰۰,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	ايتاليا	حامتيق
۱۱ برتش است افريقا مستملكه‌سى	٤,۰۰۰,۰۰۰	٥۰۰,۰۰۰	انكليز	عربجه وحامتقجه
۱۲ اوغندا	٤,۰۰۰,۳۰۰	۲۰۰,۰۰۰	انكليز	دينقا وباتو
۱۳ حبشستان	۳,٥۰۰,۰۰۰	۳٥۰,۰۰۰	مستقله	حامتيق
۱٤ سودان	۲,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	انغلومصريه	عربجه ودينقا
۱٥ سنغامبيا ـ نيجر	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	فرانسه	حامتيق ، سامتيق ، نيغرو (زنجى)
۱٦ ريوموفى	۱٤۰,۰۰۰	غير معلوم	اسپانيا	
۱۷ قامرون	٤,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	المانيا	باتونيغرو ، زنجى
۱۸ لاغوس	۱,٥۰۰,۰۰۰	٥۰,۰۰۰	انكليز	زنجى
۱۹ نيجيريا	۲٥,۰۰۰,۰۰۰	٦,۰۰۰,۰۰۰	انكليز	نيغرو، زنجى
۲۰ داهومى	۱,۰۰۰,۰۰۰	۳٤۰,۰۰۰	فرانسه	نيغرو
۲۱ توغولند	۱,٥۰۰,۰۰۰	۷۲,٥۰۰	المانيا	نيغرو
۲۲ غوله كوست	۱,٤۸٦,٤۳۳	۳٥,۰۰۰	انكليز	عربجه، نيغرو
۲۳ فيل ديش مملكتى	۲,٥۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	فرانسه	نيغرو
۲٤ ليبريا	۲,۰۰۰,۰۰۰	٦۰۰,۰۰۰	مستقله	نيغرو

مملكت	سكنه يكونی	اسلام	حكومت	لسان
٢٥ سيراليون	١,٠٧٦,٦٥٥	٣٣٣,٠٠٠	انكليز	نيغرو
٢٦ فرانسه غينيه	٢,٢٠٠,٠٠٠	١,٥٠٠,٠٠٠	فرانسه	نيغرو
٢٧ پورتوغه رغنيه	٨٢٠,٠٠٠	٨٠,٠٠٠	پورتوغه‌ز	نيغرو
٢٨ غامبيا	١٦٣,٧١٨	١٤٧,٣٤٧	انكليز	نيغرو
٢٩ سنغال	١٠٧,٨٢٦	١٠٠,٠٠٠	فرانسه	نيغرو
يكون	٧٨,١٦٩,٨٧٦	٣٣,٠٦٠,٠٢٤		
«ج» خط استوا ايله ٢٠ درجه عرض جنوبی آره‌سنده‌كی منطقه‌ده				
٣٠ زنكبار	٢٠٠,٠٠٠	١٨٠,٠٠٠	انكليز	عربی وباتو
٣١ المانيا افريقای شرقی	٦,٨٤٧,٠٠٠	٥٠٠,٠٠٠	آلمان	باتو وعربی
٣٢ افريقانك مستملكهٔ مركزيه‌سی	٩٩٠,٤٨١	١٠٠,٠٠٠	انكليز	باتو وعربی
٣٣ پورتوغه‌ز افريقای شرقی‌سی	٣,١٢٠,٠٠٠	٦٠,٠٠٠	پورتقال	باتو وعربی
٣٤ روديسيای شمال شرقی	٣٤٦,٠٠٠	(مجهول)	انكليز	باتو وعربی
٣٥ روديسيای جنوبی	٥٧٩,٥٦٧	»	انكليز	باتو وعربی
٣٦ روديسيای شمال غربی	١,٠٧٤,٤٣٣	»	انكليز	باتو وعربی
٣٧ قونغو دولتی	٢٥,٠٠٠,٠٠٠	٢,٠٠٠,٠٠٠	قونغو	باتو وعربی
٣٨ فرانسه قونغوسی	١٠,٠٠٠,٠٠٠	١,٠٠٠,٠٠٠	فرانسه	باتو وعربی
٣٩ آنقولا	٤,١١٩,٠٠٠		انكليز	باتو وعربی
يكون	٢٥,٢٧٦,٤٨١	٣,٨٤٠,٠٠٠		
«د» ٢٠ درجه عرض خطنك جنوبنده‌كی منطقه‌ده				
٤٠ ترانسوال	١,٢٦٨,٧١٦	٢,٠٠٠	انكليز	اوروپا
٤١ سوازی‌لند	٨٥,٤٨٤	١,٥٠٠	انكليز	اوروپاجه ونيغروجه
٤٢ نانال	١,٠٣٩,٧٨٩	١٥,٠٠٠	انكليز	» »
٤٣ بازوتولند	٣٤٨,٦٢٦	مجهول	انكليز	» »
٤٤ اورانج رورقولونی	٢ ٧,٥ ٣	٣,٥٠٠	انكليز	» »
٤٥ بچوانه‌لند	١٢٠,٧٧٦	مجهول	انكليز	باتو وبوشمش
٤٦ قاپ	٢,٤ ٥,٥٥٢	١٥,٠٠٠	انكليز	اوروپاجه وهوطنتاقجه
٤٧ المانيانك جنوب غربی مستملكه‌سی	٢٠٠,٠٠٠	مجهول	آلمانيا	» »
يكون	٥,٦٧٦,٤٨١	٥٥,٠٠٠		
هـ افريقانك حواليسنده‌كی جزائر ومادا غاسقار والخ .	٣,٨ ٩,٩٢٤	١٧٨,٧٠٧	انكليز فرانسه اسپانيا پورتقال	
ا، ب، ج، د، هـ منطقه‌لرينك يكون عموميسی	١٦٣,٧٣٦,٦٨٣	٥٨,٨٨٤,٥٨٧		

متفرقه

قرعه امتحانلری

جمعه ایرتسی کونی بایزید مدرسه‌سنده درس وکیلنك ریاستی آلتنده تشکل ایدن هیئت ممیزه حضورنده امتحانلره مباشرت اولنمش و بش آلتی طلبه‌نك امتحانلری اجرا ایدلمشدر طلبهٔ علوم بیدرپی حربیه نظارتنه مراجعت ایلمکده‌در.

§ امتحان ایچون مراجعت زمانی ربیع الاول ابتداسنه قدر تمدید ایدلمسی ضمننده درس وکالتنجه حربیه نظارتی نزدنده تشبثات لازمه‌ده بولونلمشدر. امتحانلرك اجراسی مسئله‌سی ایسه درت بش ماه امتداد ایده‌جکی طبیعیدر.

§ طشره‌لردن وقوع بولان مراجعتلردن آکلاشلدیغنه کوره طشره‌لرده‌کی هیأت ممیزه، امتحانك شایان قبول اولمسی ایچون قزانیلان نومرولرك نصف ویا ثلث نسبتلرندن هانکیسنك اعتبار ایدیله‌جکنده تردد ایلامش اولمغله ثلث نومرونك اعتبار ایدلمسی ضمننده لازمکلان محلره ۱۷ محرم سنه ۳۲۷ تاریخنده تبلیغات اجرا ایدلمشدر.

امتحانلر ایچون حربیه نظارتنه ویریله‌جك استدعا معاملهٔ قانونیه کوردکدنصکره صاحبی طرفندن اخذ اولنه‌رق مداومی بولندیغی مدرسه مدرسیله خواجه‌سندن آله‌جغی علم وخبرله معاً هیأت ممیزه تقدیم ایدیله‌جك وکرك استدعایه کرك علم وخبره پول الصاق اولنمیه‌جقدر.

آیروجه‌ده هیچ بر شیئ استعماله میدان ویرمامك ایچون امتحان اوله‌جق ذاتك هویتنك تعیینی منسوب بولندیغی مدرسه هیأت ممیزه حضورنده مواجههً تعریف وتصدیقنه اقتران ایتمسی اصول اتخاذ ایدلمشدر.

آشیان

۲۲ نجی نسخه‌سی انتشار ایتمشدر

دور مسعود انقلاب بزی فوق العاده نفیس وامثالسز بر رساله‌یه مالك قیلمشدر اوده آشیان رساله‌سیدر. هرهفته منتظماً ۳۲ صحیفه انتشار ایدن بو رساله مملکتمزك اك معروف و اك مشهور محررلری طرفندن نشر ایدلمکده‌در.

آشیان، دینی، ادبی، علمی، اخلاقی، فلسفی، سیاسی، فنی اولمق حسبیله هرکس ایچون فائده‌لیدر. صنعت کتابتدن بهره‌دار اولملری لازم اولان معارفپرور ذوات ایچون آشیان فوق العاده موجب استفاده‌در. خادم علم ومعرفت اولان بو رسالهٔ کزیده‌یی بالعموم ارباب معارفه توصیه‌یی وجائب قدر شناسیدن بیلیرز.

مندرجاتی

تیاترو: [ماضی وآتی] سعید حکمت — شعر: [فرقتده] جناب شهاب الدین — حیات وخدمات مشاهیردن: [امام غزالینك حیاتی وآثاری — مابعد] ابن حازم فرید — شعرلر: [افقلرم] محمد عاصم — [کیجه‌لر] ا. جودتی — [تحفهٔ محمدت] مصطفی نامق — مترجم رومان [عفو] اسماعیل مشتاق.

طشره ایچون سنه‌لکی ۹۰ غروش آلتی آیلغی ٥٠ غروشدر. اداره‌خانه‌سی: جغال اوغلنده دائرهٔ مخصوصه‌در.

بیروتده بوکره ساحهٔ انتشاره وضع اولنان عربجه «النبراس» رفیقه‌مزی تبریك ایلرز.

فطین

محمود بك مطبعه‌سی

برنجی سنه — بيان الحق — عدد — ۲۱

فی ۳۰ محرم سنه ۳۲۷ وفی ۹ شباط سنه ۳۲٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز : فاتح مجیز درسعاملرندن شهری احمد افندی

سر محرر : فاتح مجیز درسعاملرندن مصطفی صبری

مدیر مسئول : محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی (پوسته اجرتیله برابر)

استانبول ایچون :	ولایات ایچون :	ممالك اجنبیه ایچون :
برسنه‌لك ۷٥ غروش	۸٥ غروش	۱۸ فرانق
التی آیلغی ٤۰ «	٤٥ «	۹,٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته ایات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

درسعادت
بکر افندی مطبعه‌سی — وزیرخان

پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی ، سیاسی فنی هفته‌لق غزته‌در.

اسلامیتله مدنیت جدیده برلشه‌بیلرمی

[مابعد]

مدنیت اسلامیه‌یه واقف اولمق ایچون دیکر برطریق ایسه معلومات تاریخیه‌در .

اعتقادمجه تدقیقات اسلامیه ایله مشغول اولانلرمزك خطاسی بودین حقنده‌کی درسلری دورهٔ ظهورنده احوال ووقایع محیطیه‌دن صرف نظرله ترتیب ایتملری خصوصیدر. اسلامیتك زمان ظهورنده علمك نه‌مرکزده ایدوکنی بیلمش اولسه‌ق دهشت آور عقول اولان انتشار اسلامك اسبابنی کوزلجه اکلامش اولوردق .

اسلامیتك بوقدر انتشاریته مساعد اولان سبب میلاد عیسانك اوچنجی عصرنده بیزانتین دولتی امپراطورینك مسیحیتی دین حکومت یاپمق خصوصنده‌کی قراریدرکه اشبو قرار بیزانتین دولتی بالاخره الك عمیق مشکلاته دوشورمشدر .

کرچه رومانك دین قدیمده دین حکومت ایدی لکن بودین ادیان سائره‌یی یوتیوردی . یعنی روما هر هانکی برملتی تحت تابعیته آلیرسه آنلرك الهه‌سنی روما آلهه‌سی اتخاذ ایدیوردی . بیزانتین دولتنك حالی ایسه بوکا مخالف ایدی .

بیزانتین ایمپراطوری نشر دین ایچون سل سیف ایتدیکی تاریخدن اعتباراً بنای دولتده آلام وهموم رخنه‌لری آچلمغه باشلادی .

میلادك دردنجی، بشنجی، آلتنجی عصرلری تاریخلریه نظر ایتمش اولسه‌کز بولورسکزکه ایمپراطور توحیدینه اقدام وبتون قوای دولتی اکا حصر وتوجیه ایتمشلر وبوصورتله ملکارینك انقراضنه سببیت ویرمشلردر . عقائد مسیحیه‌دن بر عقیده حقنده نه قدر قانلر دوکلمش وبرمجلسدن صادر اولمش هر برقراردن دولایی ایمپراطورلر نه‌لر ضایع ایتمشلردر .

بوکون کمال اطمئنان ایله اعتقاد ایتدیکمز طبیعت

مسیحیه واقانیم ثلثه مسئله‌لرندن دولایی بر چوق قانلر دوکلمش و بوخصوصده‌کی مجادلات و منازعات نتیجه محاربات هائله‌یی انتاج ایلامشدر .

حال بویله ایکن حکومت نشر دین حقنده‌کی غیرتی بر درجه‌یه وازدردی‌که حکومتك احتیاجات اولیه‌سندن بیله غفلت ایتمکه باشلادی . رهبان خانه‌لر فوق العاده محترم طولدی . خدمت عسکریه‌لری رفع اولندی . بالجمله تکالیفدن وارسته قلندی . بناء علیه قرن سادس کیرر کیرمز دولت ضعفك منتهاسنه کلدی . اطرافی اختلافات دینیه ایله طولدی [۱] . بوصرده‌ده اسلامیت نه ایدی؟

اسلامیت بر دین ایدی‌که بسبتون احوال سابقه‌نك خلافنه ایدی . درجات اداره‌نك تعددینی ــ عدم مرکزیت اصولنی ــ رفع ایله جمله‌سنی بر مرکزه ربط ایلدی . بالجمله امورك حل و عقدی ایچون اورایه مراجعت اولنوردی . اه اویله قوللر آره‌سنه رهابینك توسطنی قبول ایتمدی . رهبان خانه‌لره بر امتیاز مخصوص ویرمدی . اوعصرده عالم مسیحیتده مقرر اولان بکارلق مسئله‌سنی لغو ایتدی . کذلك تارك دنیالغی منع و دنیا و اخرتله مشترکاً اشتغالی امر ایلدی . والحاصل عصر مذکورده‌کی مسیحیتك نظام جاریسنه بسبتون مخالف بر اساس وضع ایتدی‌که احتیاجات ناسه پك موافق ایدی . ایشته دین اسلامك دین مسیحی‌یه غلبه‌سنك سری بو ایدی .

اسلام دینی حال طبیعی‌یه ارجاع ایتدی . مسیحیتك عقائد فلسفیه‌سندن هیچ برینی قبول ایتمدی . آچیق آچیق « لااله الاالله » دیدی کسدی . بوسببله اسلام ، اوروپا دولتلرینی بربرندن تفریق ایدن ، مصر و آسیای

---

[۱] موسیو رینیه‌میلیه شوبیانیله دین عیسوی‌یه کمال صلابتله صاریلان بر حکومتك پایدار اوله‌میه‌جغنی وحکومتك ترقیسی دیندن تجردی نسبتنده اوله‌جغنی تفهیم ایدییور . بوسوز پك طوغرو بر حقیقتدر . اوروپابونی تجربه‌ایتدی . یعنی حکومتلرنده دین نصرانیدن تباعد ایتدکجه ترقی حصولنی کوردی . حقایق عالم میاننده اکر دین حقیقی اولمق اوزره برشی بولنمسی تجویز ایدلمزسه بو سوز عموم ادیانه شمولی اولمق اوزره‌ده طوغری اولوردی . معمافیه هردین ایچون ینه بر تجربه اقتضا ایدردی . شمدی اساس مسیحیتده‌در . اوچ نقطهٔ نظردن دین مسیحی دین حکومت اوله‌مزدی . برنجیسی اعتقادات اصلیه‌سی وحدته مبتنی اولمدیغندن اربابنده تشتت افکاره بادی وتفرقه حصولنی داعی اوله‌رق منتظم بر جهت وحدت تشکیل ایده‌مزدی . بیزانتین اموال تاریخیه‌سی بو نقطه‌یه عائددر . ایکنجیسی حکومت البته معاملاتی تنظیم ایده‌جك قوانین واصوله محتاجدر . انجیل شریفده ایسه احکام بولنمامق حسبیله مسیحیتك توراتدن مقتبس اوله‌جق شریعتی ائمهٔ نصاری تفسیراً استنباط وتدوین ایده‌مامش دها طوغریسی نصرانیتده‌کی رهبانیت وتارك دنیالق احتیاج ناسه موافق معاملات دنیویه‌نك نظام وتدوینه بر خصم یکانه بولنمش اولدیغندن برفقه مسیحی میدانه کله‌میوب بالطبع حکومت هرهانکی برقانونه مالك اولمق ایچون دینی تجاوز ایتمك مجبوریتنده بولنور واکر دینی تجاوز ایتمزسه قانونسز قالیردی . شوحالده صلابت دینیه‌سی بولنان بر حکومت نصرانیه‌نك قانونسزلغی قرون وسطاده کچیردیکی احوالی ضروری ایدی . اوچنجیسی نصرانیت ، اره‌سنده بشقه دین اربابنی بولندیرمز و نشردین ایچون جبر و اکراهه مراجعت ایلر . انکیزیسیونلر یاپاردی . ایشته شو اسرار مکشوفه اوروپا حکومتلرینی دینسزلکه سوروکله‌یور . وحقیقته شو موانع مهلکه‌یی برطرف ایتدکجه ترقی قوشوب کلیوردی . بناء علیه اوروپا حکوماتی کوندن کونه کندیلرینه نظراً دینسزلکه و فقط احکام اسلامیه‌یه وقوع بولان تقرب حسبیله دین فطری‌یه میل ایتدکجه ترقی ایتمشدی . بوصورتله اوروپا نصرانیتده یاپدیغی تجربه‌یی بیلمیه‌رك طبیعتیله ادیان سائره‌یه تشمیل ایدردی . چونکه اساساً اسلام اولوبده اخیراً احکام اسلامیه‌یه یاقلاشدیغنی بیله‌میانلر ایچون بو حکم ضروری ایدی . حالبوکه بتون حقایق احتوا ایدن اسلامیت حقنده نظریه قطعیاً باشته اولمق لازم کلیردی . اعتقاد اصلیسی وحدت شریعتی دنیوی اخروی سعادتی آداب عمومیه‌سی مزایای انسانیه اولان دین اسلام البته ، ماسبقه مقیس اوله‌مزدی . بو حقیقتلری کیم اکلاته‌جقدی . اسلاملرك دورهٔ اخیره‌ده بوکبی همتلردن وارسته بولنملری عالم اسلامه بر حسن نظر توجیه ایده‌میوردی . یالکز دین اسلام بر عاجز یدنده‌کی حق کبی کوزه چارپیوردی . ایشته‌رینیه بوحقی بر درجه‌یه قدر میدانه قویمق ایسته‌یور یعنی مسلمانلر دینلرندن تجرد ایتمیه‌رك مدنیت وترقیات حاضره‌یه مالك اوله‌بیلیر دیور . فقط بتون بومحاکمه‌لری ادیان حقنده‌کی ثمرات اعتباریله اولیور . ادیانی ایشمزه یارامق ایچون دکل مستقل بر حقیقت اولمق اوزره محاکمه ایدیلیرسه بشقه نتیجه‌لر حاصل اوله‌جغی بدیهیدر .

صغرایی بیزانتین دولتنك ادارەسندە فنا بر حالە قویان اعتقادات مسیحیەدن خالی ایدی .

اهل اسلامە بغض ایدوب طوران فرق مسیحیە نصل اسلامە میل ایتمزلردی کە مسلمانلر ادیان سائرە اربابنەدە حسن معاملەدە بولنور و آنلردن منافع حکومتی تأمین و مصالح مملکتی توثیقە مدار اولەجق تکالیفدە استعانەدن بشقە بر شی یاپمازلردی . بوحال ولاتدن برینك همتیلە بردرجەیە کلدی کە ذمیلری اسلامیتە ترغیب و اکراه ایتمك شویلە طورسون بتون حر براقدی . زیرا انلرك مسلمان اولمسی بیت المال وارداتنی تقلیل ایدردی .

شو احوال تاریخیۀ مختصرەیی مطالعە ایلە بیزانتین دولتنك عروق حیاتی نصل قورودیغنی اکلامق ممکن اولور. بیلیرسکز کە تارك دنیالق ، رهبانیت اورادە نصل انتشار ایتمشدی. حالبوکە فساد اخلاقك هیچ دە اوکنی آلەمیوردی. ینە بیلیرسکز کە آسیا تبعەسی ظهور اسلامی نصل بر فانوس نجات وسعادت بیلدیلر .شونی یاد ایدرم کە تاریخ اسلام تدریس ایتدیکم کونلردە معلملرمز بزە اسلامك سرعت انتشارندن بحث ایدرلر فقط اسبابنە دائر معلومات ویرمزلردی. نهایت سوزلری بو اولوردی کە « عربلر طبیعت حربجویانەیە مالك آتلری دە بیلدیرم کبی سریعدر » حالبوکە طوغریسی فتوحات عربیە آتلرلە دکل قاطرلرلە اجرا ایدیلیردی .

لکن عربلر اویلە عقیدە ایلە کلیورلردی کە هرکس اکلایە بیلیر. وهیچ بر عسکر مجاهدە ثقلت ویرمزدی . عربلر بوندن دها زیادە اولەرق ادیان سائرەیە نظر مسامحە ایلە باقمقدە ایلرو کیتمشلر ایدی. عربلرە آسیا و افریقا ایلە اسپانیانك یاریسنی ویرن انقلاب عظیمك سری دە بو ایدی .

بورالری معلومکز اولدیسە شو حرکت وطور اسلامیتك نتائج موفقیاتی نە اولدیغنی دە بیلمەکز اقتضا ایدر.

عربلر فطرة بشریەیە ملائم عقائدایلە میدانە چیقوب حیات دنیویەیە دکری قدر اهمیت ویردیلر . آنلرە معاصر اولان نصارانك عاجز قالدقلری علوم وفنون و آداب اجتهادلریلە ترقی ایتدی .

بکا اویلە کلیرکە قرون وسطی نصاراسنك کوزلرینی بتون افرادینی استیلا ایدن تارك دنیالق حسندن متولد برغشاوۀ کثافت بورومش اولمغلە حقایق اشیایی کورەمز اولمشلردی. عین زماندە عربلر دینە متفرع یکی بر بحث کشاد ایتدیلرکە تأملات ومناظرات علمیەیە بر مبدأ جدید تشکیل ایدیوردی.

مسلمانلر عهد عتیق کتابلرندن هانکیسنە میل ایتدیردیلر بیلیورمیسکز ؟

خیالات افلاطوندن زیادە ارسطونك کتابلرینە اهتمام ایدرلردی. اوت بتون همتلری واضع اساس علم اولان شو حکیم مدقق کتابنە مصروف اولدی. صکرە علوم طبیعیە ایلە اشتغالە میل ایتدیلر وبرکالە یتشدیلرکە علم کیمیانك اساسنی وضع ایلدیلر. ایچلرندە بیوك طبیبلر یتشدی. حیات دنیایی فرط تقدیرندە حقیقة شعراء اطلاقنە سزا وار اولان شاعرلریدە اشتراك ایدرك اویلە شعرلر سویلدیلرکە اك کوزل شعرلر دیر ایسەم طوغریدر. زیرا عقل امس اولدیغی قدر روحی تغذیە وتنمیم ایدر. بونلر هرحالدە قرون وسطی شعراسنك خیالاتندن بیك کرە افضلدر . بو ایلە حیات خرستیان عربلرك ، هیکللریلە ، اوهاملریلە ، انزوالریلە دوشدکلری حال هولناك بیننده نەقدر فرقلر وار ایدی .

[مابعدی وار]

مترجمی : کوچك حمدی

اساس تربیه

مابعد

اساساً تربیۀ دینیەمز معاد ومعیشتجە خیر وشری ،

ونفع وضرری واضحاً وکاملاً تعیین والتزام خیر ایدنلرك نائل سعادت وفریقهٔ شر اولانلرکده دوچار نکال ونکبت اوله‌جقلرینی تبیین ایدییور . مدونات اخلاق ، اهل اسلامك آداب ومعاشرتجه یاتوب قالقمسنه ، ییوب ایچمسنه ، کزوب طوزمسنه ، کینوب قوشانمسنه والحاصل هیئت اجتماعیه‌نك کرك شخص کرك عمومی کافهٔ وظائف واعمالنی نقیر وقطمیر بالجمله تفاصیلیله تصویر وتلقین ایله‌یور . کتب سیر واحادیث ، احوال عمومیه‌جه ، معاملات سیاسیه‌جه حل اولنه‌میه‌جق اشکاله دوشیله‌جك مبهم برنقطه براقیور . لکن نه اولور شو قوم نجیبه‌که اره‌لرنده — ترسی دونمش کبی — نوری ظلمت ، ظلمتی نور ظن ایده‌جك مرتبه‌لرده شبپره چشمانه روشلرده بولنانلرده کوریلیور .

شو تعداد ناپذیر معالیی کوره‌میوب‌ده بواون اوچ عصرلق قوجه ملت معظمه‌یی فضائل مدنیه‌دن بی بهره ، ترقیات کونیه‌یه غیر مستعد زعم باطلنده بولنمق ، صکرده مجتهدانه ، حتی متهورانه ، متهکمانه بر سوری لاف کته‌لریله خلقی مهلك ومفرط یوللره صاپدیروب ذاتاً کرفتار تهوش اولان افکار ناسی بسبتون تشویش ایتمك امته قارشی پك بیوك برخیانت ، عفو اولنماز برجنایتدر .

بزم ایچون بسمله‌سز ابتدا ایدن امور نتیجه‌اعتباریله خیردن دوردر . اویله ناپاك — اللرله کوستریلان یوللر فوز وفلاحدن پك بعیددر . بویله حالات وحادثات بوملکك — صاف ونزیه هواسیله تمی ایدن — دماغلرنده برتأثیر حصوله کتیررسه اوده حس نفرت واستکراه اولملیدر . وجناب حقك فضل وکرمندن متضرعانه نیاز ایدرزکه اویله اولور . خائنلرك خیانتی کندیلرینه قالیر . ذاتاً شو امت مرحومه‌یه بیامیه‌رك اهانت ایدنلرك ایر کیج جزالرینی کوردکلرینی کوردك . سیأته تائد بدعتلردن بر بدعت احداث وامته اوصورتله خیانت ایراث ایدنلرسه نادم رستخیزه قدر او بدعت سیئه‌یه کرفتار اولانلرك وبالنی کندی اوزرلرینه آلمش اوله‌جقلری جملهٔ تنذیراتندندرکه: دینه ، ملته محبتی اولان ، دها وجیز تعبیر ایله ایمانی بولنان بویله جرأت جهولانه‌دن بالطبع صوك درجه احتراز ایدر .

٭

تربیه ، قوای معنویه‌نك محافظی ، تمایلات روحیه وحرکات نفسانیه‌نك سائق ومؤثری‌درکه نظر دقت واعتنادن اصلا دور طوتیله‌ماز . متین واستوار اساسلره مبتنی اولملیدرکه پایدار وثمره نثار اوله بیلسون . یوقسه شو قوم نجیبك فطرتنه ، عاداتنه اصلا ملایمت ومناسبتی بولنمیان برطاقم بدعتلرك خفتلری بیکانه اللر ، فسانه کونه دیللرله احداثه اوغراشمقدن بی حساب محذورلر کوریلیر . بالفرض بودیارده طوغوب بوخلقه منسوبیت دعواسنده بولنان برکیمسه نصل اولورده ولدشیر خوارینی — کندی وطننده بیله ناموسپرور عائله‌لر آره‌سنه کیره‌میه‌رك برطرفدن هرکوز وحشتله تصویر ایدیلان برقومك دیارینه قدر کلمك مجبوریتنده قالان — مجهول الحال براجنبیه‌نك ید تربیتنه تودیع ایده‌بیلر . بویولده تربیت‌یاب اولان اطفالك محبت مایه وصلابت دینیه‌سی نه‌مرتبه‌لرده قالیر . شوراسی مسلمدرکه عصرك الجاآت حاضره‌سی بردکل حتی — امکانی بولنورسه ایسه — برقاچ لسان اجنبی تحصیلی لزومنی حاصل ایتمشدر . بولزومی تقدیر ایده‌مامك احوال عالمدن خبردار اولمامقدر ، فقط ینه مسلمدرکه تحصیل لسان بشقه برقضیه ، اولسانه منسوب قومك تربیه واخلاقیله تمثل ایتمك بشقه برمسئله‌در . تحصیل لسان داعیاسیله تربیهٔ مایه‌یی فدا ایتمك ، خصوصیله مبرمات دینیه‌دن بیوایه قالمق کارعاقل عداولنه‌ماز . دها غریب واهمیته شایان برنقطه‌ده بوصورتله تربیته تابع طوتیلانلردن برقسمنك کندی اسلافندن بهره‌یاب اوله‌مامالریدر . لسان مادرزادینه بیله بیکانه قالانلرك مایتلریله ارتباط

ومناسبتلری نەدرکەیه دوشر. بوکبیلردن اوقوم نەخیر امید ایدەبیلیر. فسبحان الله .

ینه برطاقم کیمسەلرده تسویلات شیطانیەیه قاپیلیر . ضرورتی، ایشلرینك معکوسیتی وسیله ایدوب عشرته مبتلا اولور . یاسوقاقلرده یامیخانەلرده یووارلانوب قالیر. یاخود اوینه قپانیر قاپوسنی قپاتیر، ایچر. ایچدکجه حرارتلنوب چولوغنی چوجغنی حاشلار . هم کندی یانار هم عائلەسی افرادینی یاقار. اولادینه بالذات سوء مثال اولور فنالقلره آلشدیرر.

ینه برطاقم خلق دها وار اکثریت عظیمەیی تشکیل ایدرلرکه روستائیلردر. بوزواللیلر شوعالمده هرشیدن — برمحرومیت کلیه ایله — بی نصیبدر. فقروضرورت صوك درجەده مستولیدر . خانەلری انسانلره مخصوص مساکنه بکزەمز. بیەجکاری کیەجکاری‌ده اویلەدر . معارفك اسمی بیله ایشیدلمامشدر . مفرط بر ضرورت وجهالت دوام ایدر . انسانیته دکل بهیمیته تعلقنه حکم اولنه بیلەجك برمعیشت سفیلانه حکم سورر .

ایشته بونلر — طبقات حیاتمزدن برر لوحەدرکه منابع اصلیەسندن آیرلمشدر. دها نەقدر طبقات واردرکه اجمالی ممکن اولەماز . شواحوال اصلنه ارجاع اولنمق ، محو واثبات ایله آردلری تألیف ایدلمك الزمدر . بوده هرشیدن اول تربیهٔ دینیه وملیەنك — من الباب الی المحراب — کافهٔ طبقات ناس آرەسنده تلقین وتقویەسی وسائلنی استحضاره متوقفدر . اووسائل ایسه خصوصیت اعتباریله عائلەلرك ، عمومیت وکلیت اعتباریله اولیای امورك ، امنای امتك سعی واقدامنه معلقدر .

تدبیر ،لزوم واحتیاجه کوره اتخاذ اولنور . اصل هنر اواحتیاج ولزومك اهمنی مهمندن عاجلنی، آجلندن تفریق وتمیز ایده بیلمکدر .

شو تفریق وتمیز ایچونده بر نظر احاطه وتعمیق ایسترکه صواب فرض ایدیلان خطا اولمسون . خیر بیلنان شر چیقماسون .

جناب حق فکر واملی خیره معطوف بولنانلری مظهر توفیقات ، شر وشیطنته مألوف اولانلری‌دەدوچار هزیمت وعقوبات بیورسون .

ابن الامین
احمد توفیق

— — —

سیاست شرعیه

١٣

ذمتك تعریفی — وذمته وقوع بولان اعتراض — مبدأ حریت — اهلیت واقسامی — عقلك تعریفی واقسامی — عقل نظری وعملی — عقل هیولانی — عقل بالملکه — عقل بالفعل — عقل مستفاد — عوارض سماویه — عوارض مکتسبه

شو سرلوحه آلتنده یازمقده بولندیغم مقالەلردن مقصدم؛ شرق حقوقنی، غرب فکریله پرورده اولەرق کتبخانهٔ شرقدن حصه مند فوضات اولەمیان سطحی بینانه کوسترمك وشریعت اسلامیەنك وضع ایتدیکی قواعد عدالتی انظار عامەیه وضع ایتمکدر .

بلا پروا دیه بیلورمکه بزغربك صنایع وتجارتی، زراعتی کندمزه سرمایهٔ ترقی عد ایدرز. فقط هیچ برزمان غربك قواعد حقوقیەسی بزه بردرس ترقی ویرەمز .

بزم حقوقمز پك واسع، پك مکملدر. لکن نەچارەکه شرقك فیوضات عرفانیله تنویر اذهان ایتدکلرینی صرەسی دوشدکجه یازان اقدام محرری علی کمال بیله غرب غرب دیه باغیرمقدن مع التأسف کندیلرینی آلەمیورلر. مرحوم شیخ عبدەکبی متأخرین علمانك رحلهٔ تدریسی اوکنده بولنان بوکبی ذواتك فریاد مبالغەکارانەلرینه ناصل تأسف ایتمەیلم ؟ دوغریسی یا بن علی کمال بکك فاضل مرحومدن تفسیر اوقودقلرینی بعض مقالەلرینه نظراً استبعاد ایدییورم . بونلردن بعضیلری تنویر مدعا.

ضمننده شمسك غربده غروبنى بيله سويلمكدن چكنميورلرده. محل طلوعك شرق اولديغنى اونوديورلر. همان هر محاكمه‌ده حتى اك عادى بر قونفرانسده بيله صداى غرب عيوقه چيقاريليور شرق هر درلو مزيتدن عارى كوستريليور. محاكمهٔ منصفانه يوريدلميور. بويله‌مى اولملى؟

صرف دور استبدادك سيئهٔ مظالمى نتيجه‌سى اوله‌رق آثار جزائيه‌نك تحرى ايدلمه‌مسى بر نقيصه ايسه‌ده عجبا بر صاحب انصاف تصور اولنورميكه بو نقصانمزى شرقه عطف ايتسون؟ كرچه بو بزم ايچون بر شبهه ايسه‌ده بتون بو نواقص شرقه دكل استبداده معطوفدر. دائما سويليورم سويليه‌جكم. كتبخانهٔ شرق تحرى ايدلسه اوخزينهٔ عرفانده‌كى كنوز لآلى ظاهره اخراج ايداسه هيچ اولمازسه آثار اسلاميه‌دن عقوباته متعلق مدونات شرق تدقيق اولنسه‌ده سويهٔ عرفانمزه محيطمزه كوره جزا قانوننه اولسون شرقه مخصوص بر لباس نوين اكسا ايتسه‌ك نه اولور؟ بز شرقليلر ايچون بو آز شرفيدر؟ فرانسزلرك حقوق جزائيه‌لرينى عاميانه بر صورتده لسانمزه نقل ايله تجدد پسندان ملتدن كچنمك سوداسنده بولنان دها طوغريسى حماى حرص و شهرته مبتلا اولان نظريات جزائيه مترجملرينك آثارينك هيچ بر نقطه‌سنده قطعيت كورميورز. اوت! هيچ بر جهتنده شوائب ترددن سالم بر نظريهٔ فكريه يوريدميورز. نته‌كيم شو سلسلهٔ مقالاتده صره‌سى كلدكجه دائما سويليورم. مثلا مسئوليت جزائيه‌نك مبدأى ترددن باشلايه‌جنى اوروپا حقوقيونى درلو درلو مطالعاته، نظريات بى‌سوده سوق ايتمش نتيجه يته فكرلرنده بر قطعيت، مطالعاتلرنده بر جديت كوريله‌مه‌رك اختلاف ايچنده بوغولمش قالمش مسئله حقيله توضيح ايديله‌مه‌مشدر.

بزم شرق حقوقى ايسه مسئله‌يى پك كوزل حل ايدر. آنك ايچون بو بابده‌كى نظرياتله اسباب معافيتى بيان و قانون جزانك بياناتى بر نظر تنقيدى ايله يازمق ايستيورم.

معلومدركه وجود انسانيه توالئ ازمان ايله نشو نما بوله‌جنى واعضاى بدنيه‌نك تكملى مرور زمانه وابسته بولنديغنى مستغنئ عرض و بياندر.

تكملات بدنيه‌نك هر شيده دخلى اولديغى كبى معاملات و عقوباتده، تطبيق قوانينده دخى پك بيوك مدخلى واردر. مثلا قانون اون بش ياشنى اكمال ايتمش بر شخصك ايقاع ايده‌جكى افعال ايله هنوز اون اوچ اون درت ياشلرنده بولنان بر صبينك فعلى حقنده باشقه باشقه معامله ايدر. ذاتاً انسان بيودكجه فكر و محاكمه‌سى، عقل و اذعانى دخى ترقى ايدر. بو سببه بناءً دركه هر دولت محكوم عليهك اهليتنى دائما نظر اعتباره آلمشدر. بناءً عليه محكوم عليهك مكلف اولمسى يعنى فعلنه خطاب تعلق ايتمسى لازمدر.

بزم حكمت حقوقمزده اهليت؛ وجوب و ادا اولمق اوزره ايكى‌يه انقسام ايدر. افراد بشريه‌دن هر برينك له و عليهنه واجب اولان حقوقه صلاحيتى قيام ذمت اوزرينه مبنيدر. يعنى اهليت وجوب ذمتدنصكره ثابت اولوركه بو صورتده اهليت، محل وجوبدن عبارتدر.

فلاسفهٔ اسلاميه‌دن بعضلرى ذمتى مخترعات فقهادن عد ايتمك كبى اسائهٔ ادبده بولنمشلر ايسه‌ده بو ادعاى واهيه‌لرى شايان قبول اولميوب مردوددر.

زيرا ذمت، لغةً عهد معناسنه اولوب شرعاً دخى انسانك له و عليهنه اولان شيئه مالكيتى وصفندن عبارتدر. جناب حق انسانى محل امانت اوله‌رق خلق بيورديغندن عقل و ذمت ايله كنديلرينى تكريم ايلمشدر. ايشته انسانلر بخشايش الهى اولان شو ايكى مزيتله له و عليهنده واجب اولان حقوقه اهل اولور.

هر آن صحائف مطبوعاتده بتون دبدبه‌سيله شعشعه‌سيله عكس انداز اجلال اولان صداى حريتك مبدأى يوم ميثاقدر. « الست بربكم » خطاب جليليدر.

چونكه بين الدول وقوع بولان معاهدات وياخود افراد بيننده منعقد مقاولات طرفين عاقدينه ناصل بر طاقم

حقوق بخش ایدرسه عهد و میثاقده دخی جناب حق افراد بشریه‌یه بر طاقم حقوق اعطا بیورمشدرکه اوده، حق عصمت، حق حریت وحق مالکیتدر. دیمك اولیورکه بز حریته مبدأ خلقتده مالك ایدك. قهر اولسون مستبدلرکه طرف الهیدن نتیجهٔ معاهده اوله‌رق بخش ایدیلان حق حریتی غصب ایله یرینه بر هیکل استبداد رکز ایتمش ایدیلر.

مادامکه بدایتده بیله حقوق و اعمال بشریه موجوددر. ذمتده واردر.

واقعا مقام اعتراضده دینیله‌بیلورکه، انسانده عقل واردر. بوسایه‌ده له وعلیهنه اولان شیلری بیله‌جکندن وجوب حکمده ذمته نه‌لزوم واردر؟

جواباً دیرزکه ذمته ینه لزوم واردر. زیرا عقل مجرد فهم خطاب ایچون اولوب وجوب ایسه وصف اوزرینه مبنیدرکه اوکاده ذمت تسمیه اولنور.

حتی بالفرض حیواناتده عقل ادعا ایدلسه علیهنه وله‌نه اولان شیلرده اهلیتی ثابت اولماز. چونکه ذمت یوقدر.

ذمت بعدالولاده اولدیغی کبی قبل الولاده دخی موجوددر. مثلا حامله بر قادینك قارننده بولنان چوجغه وصیت اوله‌جغی کبی جنین میراثه دخی نائل اولور. شو قدرکه جنین، علیهنه اولان شیلرده ذمتی قبول ایتمز. مثلا ولی، جنین ایچون بر شی اشترا ایدرسه ثمنی اعطا جنینه لازمکلمز. اما ولادتندن صکره له وعلیهنه حقوق واجب اولور. چونکه بالذات کسب استقلال ایلمشدر. بوصورتده ذهنه تبادر ایدرکه برصبی ایقاع جنایت ایده‌جك اولورسه آرتق مسئولیت جزائیه ترتب ایتملی؟ خیر! زیرا اهلیت وجوب موجود ایسه‌ده، بوقسم اهلیت بالذات مقصود اولیوب بلکه اصل مقصود اولان اهلیت وجوبك حکمیدرکه اوده ادای وجوبدر یعنی کندیسندن صادر اوله‌جق افعاله صلاحیتدار اولملیدر. حالبوکه صبی، ضعف بنیه‌سی حسبیله اهلیت ادا اصحابندن اولمدیغندن محکوم علیه اوله‌ماز. چونکه حکم وجوب یوقدر.

بناءً علیه صوم صلاة کبی عبادات بدنیه زکاة کبی عبادت مالیه وهر ایکی عبادتك مزج و تلفیقندن عبارت اولان حج کبی فریضهٔ شرعیه، حدود، قصاص کبی عقوبات صبی حقنده جاری اوله‌ماز. عقوبات بالفعل مؤاخذه‌دن عبارت اولمغله صبیده حکم وجوبك انعدامنه مبنی اجراسی لازمکلمز.

نفقهٔ قریب، مالنك ویرکوسنك اعطاسی کبی بعض حقوق واردرکه بونلر صبی‌یه لازم کلیر.

اهلیت ادا ایکی‌یه انقسام ایدر. بری اهلیت قاصره دیکری اهلیت کامله‌در. بونلردن هرایکیسیده قدرت عقلیه ایله ثابت اولور. یعنی اهلیت قاصره عقل قاصر، اهلیت کامله ایسه عقل کامل ایله تعین ایدر.

عقل قاصر، صبی ومعتوهك عقلیدر. عقل کامل ایسه بالغ اولانلرك عقلیدر. عقل قاصر اربابی ایچون نفع محض اولان بعض حقوق عباد مثلا هبه‌یی قبول جائزدر. ولیسنك اذنی شرط دکلدر. حتی ولیسی اذن ویرمسه بیله صبی هبه‌یی قبول ایده‌بیلور. چونکه حقنده نفع محضدر. اما صبی مالنی هبه ایده‌مز. زیرا حقنده ضرر محضدر. ضرر ایله نفع بیننده متدائر اولان عقودات‌ده ایسه مثلا بیع کبی ولیسنك اذنیله جائزدر. چونکه ولیسنك اذنی انضمام ایتمکله ظاهراً احتمال مضرت مندفع اولور.

.:.

عقل حقنده فلاسفهٔ اسلامیه بیننده برچوق اختلاف موجود اولوب حتی بعضیلری عقلی جناب حقدن ابتدا صادر اولان شیدر دیه‌رك برحدیث شریفله تنویر مدعا ایتمشلر ایسه‌ده دعوای واقعه‌لری مقدمات فاسده ودلائل وهمیه‌یه مبتنی اولدیغندن شایان احتجاج عد اولنمیور. بز بوبابده‌کی مناقشات علمای اربابنه ترك ایله دیرزکه، عقل، نفس

ایچــون برقوتدرکه آنکله علوم ومعارف اکتســاب اولنور. وجوهر عقلدن طلوع ایدن انوار سببیله نفسده اشیایه قابلیت رونما اولور .

عقل؛ هیولانی ، عقل بالملکه، عقل بالفعل ، عقل مستفاد اولمق اوزره درده تقسیم ایدرلر . اصل «مناط تکلیف» عقــل بالملکه مرتبه‌سی بولندیغندن انســان او مرتبه‌یه قدمنهاده اولمغله تحت مکلفیته کیرمش اولور.

نفس انســانی ایچون مبدأ ادراك وافعــال اولمق اوزره ایکی قوت واردرکه ، برنجیسنه مافوقندن تأثر اعتباریله حد ذاتنده مستکمل اولمغله (عقل نظری) دینیلوب ایکنجیسنه دخی کندنده موضوع برتأثیر بولنمق اعتباریله تکامل ایتدیکندن « عقل عملی » تسمیه ایدیلور . بناءً علیه مبدأ فطرتده نفس انسانیه علومدن خالی ایسه‌ده عامه استعدادی بولنمسی حسبیله اوصره‌ده‌کی عقول بشریه‌یه « عقــل هیولانی » دییورلر . بر چوجغك کتابته استعدادی کبی .

بو دوردن صــکره ادراك ضروریات وحصــول نظریات ایچون استعداد باشلارکه بوکا « عقل بالملکه » دینور . چونکه ملکهٔ انتقال حاصل اولمشدر . جاهل بر آدمك تحصیل معارفه استعدادی کبی .

بوندن صکره نظریات مذکوره‌نك آرزو ایلدیکی زمان کســب جدیده حاجت قالمقسزین دائمی بر قدرت حاصل اولورکه بوکا «عقل بالفعل» دینور. کتابته مقتدر بر آدمك یازی یازمامسی وفقط آرزو ایتــدیکی زمان یازه‌بیلمسی کبی . اما نظریات حاضره مشاهده اولنور ایسه بوکا « عقل مستفاد » تعبیر اولنور . بالفعل یازی یازان آدم کبی .

فقط مناط تکلیف عقل بالملکه مرتبه‌سیدر .

اهلیت بشریه‌یه عارض اولان شیلرده یاسماوی یاخود مکتسبه‌در. حکمت حقوق اسلامیه‌ده عوارض سماویه؛ صباوت ، جنت ، عته، نسیان ، نوم ، اغماء ، حیض ، مرض ، موت کبی شیلر اولوب عوارض مکتسبه ایسه هذل ، سفه ، سفر ، اکراه ، سکر کبی خصوصاتدر . ایشــته بورایه قدر سرد ایلدیکمز نظریات حقوقیه‌یی بحث ایده‌جکم اسباب معافیته تماميله تطبیق ایده‌جکم .

[مابعدی وار]

محکمهٔ تمیز جزا دائره‌سی ضبط کتبه‌سندن

ابن حازم : فرید

«تاریخ اسلام صحائفندن»

— ٥ —

بت‌پرستلکك قطعهٔ حجازیه‌ده کیفیت انتشاری وحجازیونك قبل الاسلام بعض عادات جاهلیه‌سی

ارباب تاریخ ، قوم نجیب عربی : بائده ، عاربه ، مستعربه ، مستعجمه ناملریله درت طبقه‌یه آییرییور .

عرب بائده : عاد ، ثمود ، عمــالقه ، طسم ، جدیس ، امیم ، جرهم اولی حضرموت اسـملریله پك اسکی زمانلرده یاشامش واکثری جناب حققه عاصی اولدقلرندن قهر الٓهی‌یه اوغرامش قبائلدرکه عصرلرینك اوزاقلغندن حال وشانلرینه دائر معلومات مکمله یوق کبیدر . دینه‌بیلیرکه بونلرك احوالندن اخلافه انجق بر عبرت مؤثره قالمشدر .

عرب عاربه : (عرب عرباده تعبیر ایدیلیر) اولاد سامدن (قحطان بن عامر) ك نسلندن ظهور ایدن عراق طرفلرندن یمنه هجرت ایله‌ین قبــائلدرکه اوراده تشکیل ایتدکلری (حمیدیه دولتی) عصر سعادته قدر پایدار اوله‌بیلمشدر .

عرب مستعربه : جد کریم نبوی حضرت اسماعیل علیه الســلامك (جرهم ثانیه) رئیسی (مضاض بن عمرو) ك کریمه‌سیله تزوجندن حصوله کلن قبائلدرکه اهالئ حجازیه ، خصوصاً قریش قومی بونلردندر .

عرب مستعجمه: اعلاى كلمة الله ايچون صدر اسلامده اطراف و آفاقه داغيلان دلاوران عربدن بلاد سائرده توطن وتأهل ايدنلرك ذرياتيدركه بو كون « عرب » نامى تحتنده‌كى قوم كزينك اكثرى بونلردندر .

بزم بحثمزه ايكنجى واوچنجى طبقه‌لره عائداولديغى جهتله سائرلرى حقنده دها زياده تفصيلاته لزوم كورميورز.

§

حضرت ابراهيم على نبينا وعليه الصلاة والتسليمك زوجهٔ ثانيه‌سى (هاجر) ك جناب اسماعيلى توليد ايتمه‌سى اوزرينه اورتاغى (ساره) ايله آراسى آچيلمش وايكى قادينك ديدى قوديسندن حضرت خليل الله بيزار قالمشدى . شو اويونسزلق اوزرينه وحقيقة بر حكمت جليله‌يه بناءً جناب ابراهيم هاجرله اوغلنى اوصيرالرده مهجور عمران قورقونج بربيابان اولان مكه‌يه كوتوروب براغمغه مأمور اولدى وهجرتدن تخميناً ٢٨٩٣ سنه اول عيال واولادينى امر الهى مقتضاسنجه اوبيابانده مؤخراً اوزرينه بيت مكرمك انشا ايدلديكى قزيل برتپه‌جكك يانثه براقوب عودت ايتدى .

« صراط مستقيم » ده درج اولونان « هجرت هاجر » عنوانلى منظومه‌ده مكه‌نك اووقتكى حالى :

ايكى جانبده افلاكه تعالى ايلمش كهسار
ميانى بى عمارت برحزين وادىٔ تنهازار
اوطاغلر بى كياه وبى شجر بى صخرهٔ صما
اووادى بى نبات وبى ثمر برساحهٔ ملسا
محيطى سرتاسر سنك سيهدن ياپمه بر ديوار
محاطى جابجا قومدن عبارت بر مغيلانزار
بوربكستان هولك اوتاسنده برحزين توده
زمين مستوى‌يه نسبةً طورمقده افزون
بشردن ايتمه‌مش كيمسه بوجاى خلوتى مسكن
سكون وحدتى اولمش بتون اطرافه دهشتزن
عواطف بعض دم ايكلر بوكهسارك اراسندن
سحائب بعض دم آغلار بو وادينك سماسندن
بوجايك اولماده مهرجهان مهمان هرروزى
ليالنده كواكب ناظران ديده افروزى
اورتبه رنك سوزش وار ضياى آفتابنده
سراب ايلر تموج التماع ماهتابنده
دكل يريز قوراقلقدن زمينى چاك چاك اولمش
صوسزلقدن لب عطشانى آچمش هلاك اولمش
مغيلانى بيله پژمرده يوق لون خضراسى
« بواد غير ذى ذرع » بوجاى اولمش مؤداسى
بووادى مكه‌در كه قبلهٔ اهل معاليدر
شوتصوير ايتديكم بيكلرجه ييل اولكى خياليدر

بيتلريله وحضرت ابراهيمك وداعنى‌ده :

متانتله نه رتبه اولسه‌ده مستحكم تسليم
تحمل ايتمه‌دن آرتق دل اواه ابراهيم
زمام اشترا چكدى دونوب اول همسرپاكه
ديدى : صيغماز حكيم مطلقك احكامى ادراكه
بوصورتله تلقى ايله‌دم امر خداوندى
بوجايه تركه مأمورم شويولده اهل وفرزندى
اطاعت ايله امرحقه : اللهدن توكل قيل
بليه صورتنده جلوه‌كر صبر ايت : تحمل قيل
سزى بيكس براقماز حامىٔ بيچاركان الله
معين بيكساندر حافظ كون ومكان الله
سزى بن صون مولايه امانت ايله‌دم زيرا
اماناتى زيان ايتمز جناب كبريا اصلا
شوفرقت امر باريدر نه‌چاره بنده منقادم
وداع اى سوكيلى زوجه‌م ! سلام اى روحم اولادم !

طرزنده تصويره چاليشه‌رق :

اولور هرامرى بارينك نيچهٔ حكمتلره مظهر
باقك عمران اسلامك اساسى : هجرت هاجر

بيتيله نتيجه‌لنديرمشدك .

حضرت ابراهيمك عودتندن صوكره جناب هاجر اوبيابان دهشت رسانده متوكلانه قالدى وبرقاچ كون كچمز اثر لطف الٓهى اوله‌رق زمزم شريف ظهور ايدوب كنديسنى اوغلنى برموت محققدن قورتاردى .

سيده هاجر شوصورتله بحل بخيلندن ماعدا انيسى بولونماديغى حالده او وادىٔ تنهايى دردمكدار اولوركن بر كون افراد بشردن ايكى شخصك متعطشانه ومتحيرانه اوراده دولاشديغنى كوردى . اونلرده برمنبع كنارنده اوطوروب چوجغنى آغوشنه آلمش پرى صورت بروجود كورنجه شاشيرديلر . طرفينك آنى اولان دهشتى زائل اولدقدن

صوکره بربرلرینی اکلادیلر . او ، ایکی شخص : یمندن هجرت ایدن وعرب عاربه‌دن بولنان (جرهم) و (قطورا) قبیله‌لرینك افرادندن اولوب ایچه‌جك صو وأسکان ایده‌جك یر آرایورلردی . زمزم کبی بر آب خوشکوارك بولوندیغی محلك نه‌قدر قابل اعمار بولندیغنی اکلایوب اوراده اقامتلرینه مساعده ایتمه‌سنی حضرت هاجردن رجا ایله‌دیلر . آلدقلری جواب موافقت اوزرینه قانه قانه زمزمی ایچدکدن صوکره افراد قبیله‌یی‌ده کتیروب اوراده یرلشدیلر .

بو مهاجریندن جرهم قبیله‌سنك رئیسی (مضاض بن عمرو) قطورا قبیله‌سنك رئیسی (سمیدع بن هوش) یاخود (بن عاص) ایدی بو ایکی رئیس آب زمزمله مکه‌یی پك زیاده بکندکلرندن یمنده قالان بقایای افرادی‌ده کتیرتوب اوراده اسکان ایتدیلر . حوالیٔ بلده‌الله بو وجهله کسب عمران ایتمکه باشلادی .

حضرت اسماعیل اونلرك آره‌سنده یتشوب لسان عربی‌یی اوکره‌ندی . سنی یکرمی‌یه طوغرو ایلرله‌دیکی صرده‌ده التمش یاشلرنده بولنان والده‌سی وفات ایتمکله بیکس قاله‌رق مضاض بن عمروك کریمه‌سنی آلدی . بالآخره حضرت ابراهیم علیه‌السلام کلوب فرزند کزینی ایله کعبهٔ مکرمه‌یی بنا ایله‌دی . جناب اسماعیل حجاز و یمن اهالیسنه مبعوث الٰهی اوله‌رق طریق توحیدی اونلره اشارت و ١٢٠ سنه قدر تبلیغ احکام نبوت ایتدکدن صوکره ارتحال و کعبهٔ معظمه‌نك سداتی ایله مکهٔ مکرمه‌نك حکومتی اوغلی (ثابت) ه انتقال ایتدی .

جناب ثابت‌ده برمدت صکره عازم آخرت اولونجه اولاد ایتامنه وصایت ایتمك شرطیله بیوك پدری و حضرت اسماعیلك قاین پدری اولان (عضاض) حکومت بلدهٔ مقدسه‌یه تعیین قیلندی .

مضاضك حاکم مکه و سادن کعبه تعیینی قطورا قبیله‌سنك رئیسی سمیدعك جانی صیقوب حسدینی موجب اولدیغندن ایکی رئیس آره‌سنده ، حتی ایکی قبیله بیننده کیتدکجه بویومك اوزره اوفاق بر مخالفت باش کوستردی ، بوندن طولایی مضاض قبیله‌سنی آلوب (جبل ابی قبیس) ك (قیقعان) شاهقه‌سنه چیقه‌رق اورایه وجوارنده‌کی تپه‌لره رکز خیام ایتدی . سمیدع ایسه قبیله‌سیله برابر اسفل مکه وجبال جیاد طرفلرنده اختیار آرام ایله‌دی .

دور اسماعیل وزمان ثابتده یکدست وفاق اولان بو قبائل شوصورتله ایکی اوفاق اداره‌یه انقسام یده‌رك شام طرفندن کلن ارزاق واشیانك رسومنی مضاض ، یمندن ورود ایدنلرك ویرکوسنی‌ده سمیدع آلمق طریقیله برمدت اداره اولوندیلر .

صوکره بوتون بوتون بوزوشوب اعلان حربه‌قدر وارديلر . نتیجهٔ حربده سمیدع مقتول ومعیتی مخذول اولوب حکومت مکه‌ده مضاض مستقل قالدی . لکن ساحهٔ حرم ایلك دفعه معرکهٔ فساد اولدی وخاك پاك مکه خون ناحق ایله بویاندی . اولاد اسماعیل کرچه بو مناسبتسزلکدن دلکیر اولمشلردی . لکن مضاضك حضرت اسماعیله اولان قرابت ومصاهرتندن سنس چیقارمادقلری جهتله سدانت کعبه وحکومت مکه مضاض ایله اولادنده مستمر قالدی .

زمان کچدکجه تناسل وتکاثر ایدن بنی اسماعیل اطرافه داغیلمغه ومکه خارجنده قبیله‌لر تشکیل ایتمکه باشلادیلر . جدکزینلرینك شریعتنه محافظه ومکه اهالیسنه دائما ناصح بولونان اولاد اسماعیلك یاواش چکیلمه‌سی اوزرینه جرهمیلرده طریق حق واستقامتدن عدول ایله ظلم واعتسافه غدر وخیانته ابتدار وزوار کعبه‌یی منعه ، اموال بیتی غصبه اجتسار ایتدیلر . ارکان دینه رعایت ایتمز اولدیلر .   [مابعدی وار]

طاهر المولوی

« قوۀ تشریعیه » تعبیرینه دائر

«بيان الحق» جریدۀ موقوته‌سنك ١٥ نومرولی نسخه‌سنده « قوۀ تشریعیه» تعبیر مشهورینه اعتراضی حاوی بر مقاله وارایدی. آنده دینیوردی که «هیئت اعیان نطق افتاحی‌یه ویردیکی جوابده « قوۀ تشریعیه » تعبیرینی قوللاندی . بوایسه اصطلاح حقوقیونه موافق بر تعبیر اولمقله برابر خطادر واستعمالی دنجه مبالاتسزلغه نمونه‌در . چونکه تشریع ، وضع شریعت معناسنه‌در. بویله اوصاف آلهیه‌دن اولان برشیئی عباده نسبت ایتمکی اوروپالیلر بیله قبول ایتمزلرکن مع الأسف هیئت اعیان قبول ایتمشدر »

بواعتراضه قارشی حق وحقیقتی بیان وتعبیر مذکورده هیچ برمحذور اولمدیغنی اثبات مقصدیله برمقاله یازوب جریدۀ مذکوره اداره‌خانه‌سنه ارسال ایله‌دم. مقاله‌من ١٨ نجی نسخه‌یه عیناً درج اولنه‌رق زیرینه‌ده «جوابم » عنوانیله بش ستون علاوه ایدلمشدر . جوابك مؤداسی مؤولاً اعتراف حقدن بشقه برشی دکلسه‌ده حقیقتك واضحاً آکلاشلمسی ایکی مقاله‌نك برلکده مطالعه ایدلمسنه متوقفدر . اکر بویله یاپیلیرسه جوابك حاوی اولدیغی تکلف وعدم اصابت پك قولای نمایان اولور .

اولا: اولجه تعبیر مذکورك شایان تأسف ودنجه مبالاتسزلق اولمسی ادعا ایدلمش ایکن بوکره اولسه اولسه شیوۀ تأدبه غیر اوفق بولنمسنده اصرار اولنمشدر . بوایسه تناقضدر .

ثانیاً تشریع تعبیری خصائص الهیه جمله‌سندن عداولنمش ایکن خصائص آلهیه‌دن معدود اولان «شرع» اولدیغنی بالاطراف ایضاحمزدن طولایی شمدی تشریعك وضع شریعت معناسنه اولمیوب برتعبیر مولد اولمسی تسلیم ایدیلیورکه بونکله بحثمز ختام بولمق لازم کلیوردی . حالبوکه بویله یاپیلمامش ، بلکه بونی متعاقب قانون مناظره خارجنده تغییر دلیل ایله شویله دینلمشدر: مادامکه بز« تشریع »ی بومعناده استعمال ایدییورز . وضع قانون معناسنده استعمال خطا اولمقدن قورتوله‌ماز »بعده مقام استدلالده برطاقم مثاللر ایراد اولنمش . وحکایه‌لر نقل ایله خیلی تطویل کلام ایدلمش ایسه‌ده اتمام تقریب قابل اوله‌مامشدر. بوده امر طبیعیدر . چونکه محضا بزم اختراع ایتمش اوله‌جغمز براستعماله مخالفتك نه‌قدر اوغراشلسه دنجه مبالاتسزلق اولمسنی اثباته امکان اولمیه‌جغی میدانده‌در « وضع شریعت وتفرعاتنه دائر استعمالده متداول اولان « شارع، مشروع . شرع . شریعت » کبی الفاظ هپ ثلاثی مجرددر . اعتراضك بوتون مبنالری فرضیاتدن عبارتدر .

طرفمزدن حقوقیون ایچون هرمحذوردن سالم مأخذ صحیح تعیین ایدلمش طوررکن بونی براقوبده لفظك استعمالی ثابت واصلی اولمیان بر معنایی منقول منه اعتبار ایتمك وبناءالفاسد علی الفاسد قبیلندن اوله‌رق بر اصطلاح متعارفده قبول عامه‌یه مظهر اولان براستعمالدن محذور دینی تولیدینه چالشمق شایستۀ تحسین برمسلك عد اولنمیه‌جغی دركاردر .

ثالثاً : تشریعك معنای لغویسی ایله معنای قانونیسی آره‌سنده‌کی مناسبت کامله اظهر من الشمس ایکن حالا تسلیم ایدلامك ایستنیور. هله مقام استناده ده ایراد اولنان شو کلام بالوجوه شایان استغرابدر: «تشریع کلمه‌سنك حد ذاتنده علی الخصوص لسانمزده معنای لغویسیله معروفیتی وبویوزدن ساحۀ استعمالده موجودیتی بیله یوقدرکه اصطلاح قانونی‌ده ایشته بومعنادن آلنمشدر، دینلمکه مساغ اولسون. برخیلی تتبعات لغویه‌دن صوکره خبردار اوله‌بیله‌جکمز شومعنای لغوی‌یه نظراً کلمه‌نك پارلمنتویه دکل‌ده طرق ومعابر ادارسنه مناسبت وعائدیتی تبادر ایدر».

حالبوکه علمای لغتك « اشرع الطریق وشرعه ای بینه » عباره‌لرنده‌کی طریق تعبیری امر محسوسدن، مرور وعبور ایچون اعداد اولنان یولدن عبارت اولمیوب طریق معقوله معاملات بشریه‌نك منهاج انتظامده دوراننی کافل اولان وذاتاً اساسی اعتباریله شرع شریفه استناددن خالی اوله‌مامسی طبیعی بولنان قوانینه شمولی جای اشتباه دکلدر .

مناسترلی اسماعیل حقی

جوابم

اولا مناظرمك ایلك مقاله‌سیله بنم برنجی جوابمك ایکیسی برلکده مطالعه اولنمسنی حق وحقیقتك اتضاحی ایچون بنده کندی قدر بلکه دها زیاده تمنی ایدرم . حتی شو ایکنجی مقاله‌لری ؛ (صراط مستقیم) ده مندرج بولندیغی حالده قارئین کرامه . بنده‌کزك مدافعه‌م ایله بنه ایکیسنی بر یرده اوقوتدیرمق مقصدیله بودفعه‌دخی عیناً (بيان الحق) مزه درج ایدلمشدر .

الك برنجی مقاله‌مده قوۀ تشریعیه تعبیرینی مبالاتسزلق عد ایتمش اولدیغم حالده ایکنجی مقاله‌مده تعبیر مذکورك شیمۀ تأدبه موافق اولمیه‌جغنی سویله‌مشم . بو بر تناقض تشکیل ایدییورمش. شمدی کویا برنجی مقاله‌مده کوریلن شدت تعبیرك ایکنجیده کسب خفت ایتدیکنی سویله‌مك ایستنیورلر. حالبوکه مقالۀ ثانیه‌ده سوء ایهام تعبیری‌ده وارایدی . مبالاتسزلق کلمه‌سی ایسه اهتمامسزلق ، احتیا

طسزلق معناسنه اولدیغندن خلاف ادب وسوء ایهام تعبیرلرینك بوكا نسبتله خفیف ویاخود بونك اونلره نسبتله شدید اولمسی كبی برفرقی حائزاولدیغی قطعیاً مسلم اولمیه‌جغندن باشقه مقالاتك تكرری ایله تفنن وتجدده اوغراماسی معتاد اولان تعبیرات متقاربه بیننده جزئی برفرق بیله اولسه‌بوحالی برتناقض عدایتمك [١] منطقده‌كی تناقضك تعریفنی بیلمه‌مك دیمكدركه بزم حقمزده تناقضی تجویز ایدن مناسترلی خواجه افندی حضرتلری حقنده بزبویله بر وقوفسزلغی تجویز ایتمیز.

خواجه افندینك صوك مقاله‌لرنده كوریلن:

«جوابك مؤداسی‌مؤولا اعتراف حقدن باشقه برشی دكل ایسه‌ده حقیقتك واضحا اكلاشلمسی ایكی مقاله‌نك برلكده مطالعه‌سنه متوقفدر. اكربویله‌یاپیلیرسه‌جوابك حاوی اولدیغی تكلف وعدم اصابت نمایان اولور.»

فقره‌سنده عدم اصابتی اعتراف حق ایله‌جمع ایتمش اولدقلری جهتله بو نقطه‌دده براز منطق بیانه محتاج بولندقلرینی سویله‌مكدن كندیمزی آله‌مدق.

ذات مسئله‌یه كلنجه بركرده بوراده خلاصه‌ایدهلم:

مناظرمدیورلركه: «وضع شریعت معناسنه‌اوله‌رق لغت عربده یالكز ثلاثیدن (شرع) مصدری موجود اولوب بومعناجه تفعیل‌بابندن (تشریع) كلمه‌سی مستعمل‌اولمادیغی جهتله قوهٔ تشریعیه تعبیرنده وضع شریعت معناسنه عائد برسوء ایهام تصور اولنه‌ماز.»

بنده‌كزده دیيورمكه سوء ایهام ثلاثی مصدرنده موجود اولدیغندن اصطلاح قانونی ایچون اونی انتخاب ایتمدیلرده تشریع كلمه‌سنی سوء ایهامدن خالی اولدیغنه مبنی‌می انتخاب ایتدیلر؟ خیر.. بالعكس لغتك، ثلاثی مصدرینه نسبت ایتدیكی معنای مذكورك تفعیل‌مصدریله افاده‌سنی متعارف ومتعامل برحالده كوردكلرندن، یعنی وضع شریعت‌معناسنی افاده ایدن شرع مصدری دكلده تشریع مصدریدر ظننده بولندقلرندن وبو معنایی تقلید ایچون تشریعی اك مناسب وشایان انتخاب بركلمه اولمق اوزره تلقی‌ایتدكلرندن مصطلحلری میانه‌ادخال‌ایلدیلر. چونكه اوروپا حقوقیوننددن ویاخود اوروپا حقوقنك مترجملرندن عبارت بولنان ارباب اصطلاحك مطمح نظرلری بوكلمه‌ده بولدقلری عظمت معنادن باشقه برشی اولمدیغنی تخمیننده ذوق سلیم اصلاتردد ایتمز. انجق بو اعتبارایله حقوقیونك مطلوبنه پك زیاده موافق اولان شوكلمه ینه‌عین اعتبارایله علمای دین نظرنده استكنار ایدلمك، وشایان انتقاد اولمق لازم كلیر.

كلمهٔ ذكر اولنان احتشاملی معنی، لغته نظراً اصل ثلاثی مصدرینك، شرعك‌مدلولی‌اولدیغی حالده‌حقوقیونك اونی مقصدلرینه كافی بولمامارینك سببی، ثلاثیسنك، مصدریتدن زیاده حاصل بالمصدرده یعنی وضعدن زیاده موضوعده استعمالی متعارف اولمسیدر. قوهٔ تشریعیه تعبیرینه ماصدق یاپیامق ایسته‌نلر ایسه برقوهٔ واضعه‌یی حائز بولنه‌جقلردر. ایشته بوكبی، ثلاثی مصدرینك، مصدریتدن باشقه برمعناده شیوعی زمانلرنده‌دركه تفعیل بابندن برمصدر تولید واختراعنه تركجه‌مزده احتیاج حس ایدرز.. نقد مصدرینك، منقوددن عبارت بولنان نمده ورهن مصدرینك مرهونده غلبهٔ استعمالنه مبنی تنقید ایله ترهینی ایجاد ایتدیكمز كبی. حال بوكه تشریعك لغتده ثلاثی مصدرینه نسبت ایدیلن معناده شیوع استعمالی یالكز تركجه‌مزه مخصوص اولمیوب بش آلتی یوزسنه‌دن اكسیك اولمیان برقدمله استعمالات عربه بیله كچمشدر، عرف فقهایه قبول ایدیلمشدر، وبوعرفه مبنی امام شافعینك قول مشهوری تفعیل بابنده اوقونمشدر. ایشته تشریعك، وضع شریعت معناسنه‌اوله‌رق لغته‌موافق اولمسه بیله ــ عرف علما وفقهاده تأسس ایتمش برحالده

[١] برنجی مقاله‌نك (ادب تحریر) سرلوحه‌سنی حائز بولندیغنه دقت ایدیلیرسه بومقاله‌نك، شیمهٔ تأدبه غیرموافق تعبیرنی احتوا ایدن مقالهٔ ثانیه ایله متناقض اولسی شویله طورسون بالعكس نه‌درجه‌لرده متلایم اولدیغی كوریلور.

بولنمسندن ناشی بوکلمه‌نك. پارلامنتولرده تصور اولنان قوت وصلاحیتده استعمالی برنوع سوء ادب وسوء ایهام تشکیل ایدییور. سوء ایهامك منشأئی ایسه یالکز لغت اولمق لازم دکلدر. بلکه عرف ، سوء ایهامه دها آچیق بر منشأ اولمق استعدادینی حائزدر . شمدی تشریعك وضع شریعت معناسنده بر عرف متعارف اولدیغنی استعمالات فقها وعلما ایله اثبات ایده‌لم: قال الجلال المحلی فی شرح جمع الجوامع (فمن قال به فقد شرع) بتشدید الراء کما قال الشافعی رضی الله عنه من استحسن فقد شرع ای وضع شرعا من قبل نفسه انتهی . وفی حاشیة البنانی (قوله بتشدید الراء) غیر متعین کما توهمه العبارة بل یجوز التخفیف قال تعالی شرع لکم من الدین الآیة اشار له شیخ الاسلام انتهی . وقال فی التقریر شرح التحریر (المختار انه) صلی الله علیه وسلم (متعبد) ای مکلف (قبل بشرع آدم) علیه السلام لانه اول الشرایع حکاه برهان (وقیل بشرع نوح) لانه اول الرسل المشرعین انتهی . وقال الجلال الدوانی فی شرح العقائد العضدیة فی آخر بحث الارادة ویمکن ان یقال الامر امران امر تکوینی یلزم منه وقوع المأمور به وهو یعم سائر الکائنات وامر تشریعی وعلیه مدار الثواب والعقاب انتهی وفی منهوات المجامع فی بحث الحکم الخطاب اما تکوینی کقوله تعالی کن او تشریعی فهذا ایضا اما وضعی کالحکم بالشرطیة والسببیة واما تکلیفی وهذا ایضا اما طلبی کالواجبات واما غیر طلبی کالمحرمات انتهی . وقال فی مباحث الفتوی من اواخر اعلام الموقعین والذی قال لنا (وما آتاکم الرسول فخذوه) هو الذی شرع لنا هذه الزیادة علی لسانه والله سبحانه ولاه منصب التشریع عنه ابتداء کما ولاه منصب البیان انتهی .

آرتق بوقدر شواهد استعمال میدانده ایکن بنده‌کزك اعتراضاتم حقنده: « وضع شریعت وتفرعاتنه دائر استعمالده متداول اولان (شارع . مشروع . شرع . شریعت کبی الفاظ هپ ثلاثی مجرددر ؛ اعتراضك منشأئی بتون فرضیاتدن عبارتدر » دینلمك خیلی عیب اولور ظن ایدرم .

مناظرم تشریعك معنای لغویسیله معنای قانونیسی آره‌سنده‌کی مناسبت اظهر من الشمس ایکن ... دییورلر. حالبوکه بن بو مناسبتك ، قانونیونی اطماع ایده‌جك درجه‌ده اولدیغنی قطعیاً تسلیم ایتمیورم اونلره بوکلمه‌یی بکندیرن، معنای شرعیسنك ویردیکی شرف ورونقدر. وحالا ایشته انجق بونقطهٔ نظردن سوسلی واحتشاملی اولان بوکلمه‌یی فدا ایتمك ایسته‌مییورلر . بودقیقه‌یی اکلامق ایچون یالکز جامد بر استقامت نظرله کتب لغاته دکل برازده ذوق سلیمه مراجعت ایتمك ، امزجهٔ استعمالاتی دوشونمك لازمدر . مناظرمك تعبینه رغماً بورادده حکایه‌یه کیرز بروقعه ایراد ایده‌جکم . چونکه اثنای بحثده بوکبی نقاطك تقدیر قیمتی قارئین کرامه عائددر . مناظرمك استخفافکارانه برخطوهٔ تجلدله بوحقیقتلرك اوزرندن آتلایی‌ویرمسی ارباب دقتی شاشیرتماز . وقعه شودر : مشاهیر محررین عثمانیه‌دن بر ذات کچن کون مطبوعاتده متداول اولان برطاقم سرلوحه‌لری ، معروف برخطاطه سپارش ایتمك اوزره بولنیوردی. اومیانده قوهٔ تشریعیه ترکیبی ده واردی . بو تعبیری دکیشدیرسه‌کز ؛ بونك جواز وعدم جوازی هنوز موقع بحث ومناظره‌ده بولنیور . دیدم . ظاهر ، بیان الحقی اوقومامشدی . دها طوغریسی بیان الحق مسلکنده بولنان غزته‌لرله اشتغاله حال ووقتی مساعد دکلدی . بن بویله سویلینجه یووق. قوهٔ تشریعیه تعبیرینی دکیشدیره‌مم. بزمو تسکیونك روح القوانیننده روح الشرائع دیرزدیدی . ایشته اولکی مقاله‌مده تشریح ایتدیکم وجهله بوتعبیری انتخاب ایدنلرك ذاتکی وادئ تقلید وتشبهده کزیندکلری خصوصنده ارباب انصافه . بووقعه‌دن‌ده برحصهٔ عبرت چیقمالیدر. بونلرك نظرنده اسماعیل حقی افندی حضرتلرینك تتبعات

لغویه‌سی بنم صایقلرم قدر بی‌لزومدر؛ بونلر اوكلمه‌نك نشوهٔ قوت و بلاغتنی قاچیرمامق ایچون شمدی‌یه قدر ظلام مجبولیتده قالان معنای لغویسندن خبردار اولمق بیله ایسته‌مزلر. بونلرك استعمال ایتدكلری قوهٔ تشریعیه تعبیری ایچون برطریق جواز بولمق اوزره معنای لغویسندن استفاده‌یه قالقیشمق (توجه بما لا یرضی صاحبه) قبیلندن اولور. ایشته عین كزیركه لغوی شریعت كلمه‌سنده‌ده موجوددر دیه‌رك روح الشرایع تعبیرینی ده تجویز ایده‌لمی؟ شمدی عرض ایتدیكم وجهله حسب اللغة عینی قاچاماق یولنی حائز اولان شریعت كلمه‌سنی ده قانونده استعمال ایده‌بیله جكمیز؟ طرزنده بوندن اولكی مقاله‌مك حاوی اولدیغی سؤالی مناظرم نیچون جوابسز براقیورلر؟ یوقسه شریعت باشقه تشریع ده باشقه‌می؟ حال بوكه عرف خاص علما وفقها ایله تأیید ایدن عرف عمومی، استعمالده بو ایكی كلمه‌یی قطعیاً برفامیلادن عدایتدیكی كبی لسان العربده بیان ایدیلدیكی وجهله شریعت، لغتده صویولی، تشریع‌ده ایشته بوصویولنی آچمق دیمك اولدیغنه نظراً شو ایكی كلمه‌یی لغتده بری برندن آییرمیور. امالغتده فضله اوله‌رق شریعت ایچون برمعنای دینی ولاهوتی موجود اولدیغی حالده تشریعك بویله برمعناسی اولمامق جهتیله آره‌لرنده برفرق وار دینیله‌جكمش. فقط نه فائده‌سی اولور؟ برعرف مؤسس بوفرقی محو وازاله ایده‌رك شو ایكی كلمه‌یی بومعنای دینی خصوصنده‌ده برلشدیرمش وعصرلرجه پایدار اولان برعنصر استعمال ایكیسنی برلكده اوله‌رق توارث ایتمشدر. نه حاجت؟ تشریع كلمه‌سنی استعمال ایدركن معنای دینیسنی، شریعتی خاطره كتیرمه‌مك غیر قابل اولدیغی شونكته‌ده ثابتدركه قانونیون طرفندن استعمال ایدیلان شو كلمه‌یی، ساحهٔ مناظره‌ده اخذ ایتدیكی موقع ایجابیله معنای دینیسنه بولاشدیرمامق مجبوریتنده بولنسان مناظرم بیله موقعی اونوته‌رق خاتمهٔ مقالنده شویله دییوردی:

« علمای لغتك (اشرع الطریق وشرعه ای بینه) عباره‌لرنده‌كی طریقك، طریق معقولك، معاملات بشریه‌نك منهاج انتظامه دوراتنی كافل اولان وذاتاً اساسی اعتباریله شرع شریفه استناددن خالی اوله‌مامسی طبیعی بولنسان قوانینه شمولی جای اشتباه دكلدر. »

ایشته انطاق حق واعتراف حقیقت بویله اولور. شوحالده مناظرمك دیدیكی كبی قوانینده اساس اعتباریله شرعه استناد بولندیغندن طولایی قوهٔ قانونیه‌یه قوهٔ تشریعیه دینیلنجه ارتق بوتعبیری یكیدن تحلیل ایتمك لازم كلدی: شریعتلندیرنجی برقوت! ایشته مناظرم دوندی، طولاشدی، شریعتی كندی الیله تشریعك ایچنه صوقارق (من حیث لایشعر) سوزمه كلدی. فقط شریعتلندیرمك هیچ برقانون جدید وضع ایتمه‌رك قوانین موجوده‌نك شرعه موافق اولمالرینی توفیق ایلمك دیمكمی؟ بالطبع دكل. شوحالده شریعتلندیرمك ایچون نه‌معنی قالیر؟ عین شریعت اولمق درجه‌لرنده شرعه موافق قوانین وضع ایتمك معناسی دكلمی؟ آرتق ای قارئین كرام! شو تحلیلاتك صییردیغی پرده ابهام آرقه‌سندن مناسترلی اسماعیل حقی افندی حضرتلرینه خاص اولان لوحهٔ تماشاتی تمامیله مشاهده ایده‌بیلیرسكز. استحسانه قائل اولان شرع ایتمش، یعنی — ینه استعماله مجبور اولدیغمز تعبیر ایله — تشریع ایتمش اولور مألنده بولنان (من استحسن فقد شرع) قولیله استحسان فقهیی شرعه قارشو بر جسارت عد ایدن ومجتهدینی بوسوزی ایله قورقوتمق ایسته‌ین امام شافعی مناسترلی خواجه افندی كبی قانون واضعلرینك: بز تشریع ایدییورز دیدكلرینی ایشیتسه اوحالده سزه سویلیه‌جك سوزم قالماز دیمكه مجبور اولوردی. بحثك لفظدن معنایه انتقالی نقطه‌سنده آرتق سوزی بوندن زیاده اوزاتمق ایسته‌میورم. ذاتاً مناظرم بنی تطویل كلامدن منع ایدییوردی.

مصطفی صبری

— — — —

عمدة الایقان

دنیا، مکرم آدمه نشیمنگاه اولدیغی کون بیشگاه خداده نام بشریته سجده ایدیله‌رك طرق قدرت تجلی اولنمشدی . وقت ، وقت پیامبران عظام ورسل کرام بعث اوله‌رق معاشرت حیاتیه رحلهٔ امتده اوقونمغه وعالم امکانك‌ده اسرار اعجوبه‌سی برر برر احتیاجات بشریه‌یه صوقولوب ایشه یارامغه باشلادیغی زمان ، انسانلر قوانین طبیعیه‌دن درس کورمکه آلشمشدیلر . صونك نیچون اك اسفل نقاطی انتخاب ایتدیکنی، آتشك نیچون هرزمان یاقدیغنی کوردیکمز قوجه‌قوجه اغاجلرك کوچك کوچك تخملردن یتشدیکنی وبو اغاجلرك بقای نوعلری ایچون بیکلرجه تخملر تولید ایتدیکنی دوشوندیلر؛ سماده کونشك وقمرك سیرینی، طلوع وغروبنی وسماده‌کی موجودات سائره‌نك احوالنی بیله نظر اعتباره آلدیلر. طبیعتك انتظام دائمیسنك ایجاباتنی ،قانون بشریه‌نك صحائف کمالاتنه تطبیق ایتمك ایسته‌دیلر، فقط طبیعت کبی ثابت یاشامق احتیاجندن آشدیلر .

فی الواقع کندیلرینه بخش اولنان عقل وعرفانك متساوی اوله‌مامسندن دستگاه ارض‌ده مجبر عقول وقوعه کلان قدرت بشریه اجتهاد واختراعاته میل ایتدی . جهان بردرسخانهٔ سعی واقدام اولدی. الله بو مخلوقی پك مکرم یاراتدیغندن طبیعتك ثابت وجامد حالرینه قوللارینی بکزتمدی. رهبرلر ارسال ایتدی قانون حقیقت ومعاشرتی احسان ایتدی. بوصورتله انسانلر قیودات فکریه‌لری نسبتنده مظهر توجه رحمان اولدی. دریغا که چوقلری‌ده کریوهٔ عتاب خسران‌ قالدی . ایشته انسانك دفتر اعمالنی تلویث ایدن احوال وافعال ، شق ثانینك تخریبات الم افزاسیدر !

عالمده هر شیدن برمقصد بکلنیر ؛ انسانلرك بوعرصه‌ده وجود بولمه‌لرندن مقصد ایسه نظر الوهیتده افعال ذاتیه‌لریله تجربه وامتحاندن عبارتدر .

بوراده موضوعه انسانك روحی . ساعتی ،غایه‌سی پك یقین حلول ایدییور :

دوشونسه‌ك برجیلهٔ عظمتك (روح) کبی عاطفتنه جسدمزی ترجمان بولورز . انسانك اعضا وسیماسنده نمایان اولان بشاشت ، لطافت آلتنده پارلایان نجابت وظرافت ، کوزلردن صاچیلان نوررؤیت ، اعضاسنده موجود اولان آثار قوت وفعالیت ، فکرنده لمعان ایدن شعلهٔ ذکا وفطانت هپ کندندن دها عالی اولان روحدن کلمش ، لکن بوحق احسان بزی خدایه قارشو مسئول طوتمشدر .

موضوع حیاتده بحث ایتدیکم (ساعات) ایسه ظن اولنمسونکه بر الماسلی ساعته منحصردر؟ بونك کچمش بر دقیقه‌سنه میلیونلر فدا ایدلسه عودتی محالدر .

امل ، مقاصد ، نتایج ایچون ساعته استناداً یازی یازمق قولای دکلدر . دوشونملیدرکه بزدن اول شو مسافرخانهٔ عالمه نیجه قافله کلمش، مدت حیاتلرینی بیتمز ، توکنمز اشتغالاته حصر ایتمش ، احتیاجات بشریه‌یی تسهیل ایچون چالیشمش ، چاپالامش، اکثریسی تعقیب ایتدیکی مسلك سعی واقدامده بدبخت اولدقلری حالده ینه ثبات ومتانت کوسترمش ، نهایت بووظائف وخدماتی شمدیکی ساعتلرده بزلره تحمیل وکافهٔ اشیا وآثاری بزلره تودیع ایده‌رك عالم استراحته چکیلوب کیتمشلردر.

وثائق تاریخیه‌یی کوز اوکنه آلوب زمانك ولو بر ساعتنه عطف نظر ایدرسه‌ك مثلا بر آنده ساحهٔ امکانده انسانیتی جریحه‌دار ایدن بر آفتك چارهٔ منعی بولنمش ، بیکلرجه لوازم بشریه استکمال ایدلمش ، عالم مدنیت ایچنده نیجه بیك فوارهٔ نور افشان ایله تنویر قلنمش ، منبع انسانیت اولان رحم مادردن نیجه عالملر ، حکیملر ، داهیلر وجوده کلمشدر . حقائق انسانیه‌یی متفکراً یاشامق بردرس حکمت احضارندن عبارتدر . بوساعتلرك اثنای کذارنده خالق تجلی ایتسه بختیار آدم ارادهٔ شخصیه‌سیله مسعود اولور . غایه‌نك محترم اتموذجی اولور .

انسان برطاش كبی كنديسنك جسماً موجود اولديغنی بيلدكدن صكره فكراً ده بر موجوده مالك اولديغنی حس ايدر اووقت معنويت حياتيه‌نك نقاط رقيقه‌سی برطاقم قيودات ايله مترشح بولنور . تدقيق حيات طرفدارانك سرد ايتدكلری فرضيات نه‌قدر ايلريله‌سه منتهاده منعكس افكار اولان « دين » عرض وجود ايدر. بوراده انسانلر ،كائناتك شكر علنيسنی برلسان مصادقتله ترجمه ايده‌رك حضور رب الكرامده (سبحان الله العظيم) ديرلر .

ايشته سلامت حياته بناء صاحب وجدان واذعان اولان بركيمسه « اعمال حسنه » اجراسيله روحك صفاسنی آرتيرر . روحك بوصفاسندن وجودی مستفيد اولور، برذوق روحانی حس ايلر . مساوی‌ء اخلاق وعذاب وجدانيدن قورتيلور .

بوحقيقت كاملیه بناءً حكمت اسلاميه جسمانيتدن زياده اصل اهميتی انسانك ماهيت معنويه‌سنه ويرمكده ، بونك ايچون قوانين اخلاقيه‌يی هرشيدن زياده تتبع ايتمكی بزه توصيه ايلمكده‌در .

معمار زاده :
محمد علی

متانت عزم

بر قاچ كون مقدم بنی استانبولدن كويه كتيرن (تردن) ده چوقدنبری كوره‌مديكم بر محبمه تصادف ايلامش ايدم . طريق حياتده خيلی مسافه قطع ايتمش . حيات مبارزه‌لرنده پك چوق مغلوبيتلره اوغراديغی كبی پك چوقلرده ظفر ونهايت، احراز ايلامش اولان بو محب ستوده سيرتم بنی كورنجه درحال الندهكی غزته‌يی پالطوسنك جيبنه وضع ايده‌رك شو وجه ايله سوزه باشلايه‌رمش ايدی .

— امان بوغزته‌لر !.. برايكی دانه‌سنی اوقومقله‌ده قناعت ايده‌ميورم . صباحلين يتاقده باشلاديغم مطالعه كيجه ياريلرينه قدر يتاقده نهايت بولميور . متخالف رأيلر، محاكمه‌سز فكرلر، مطالعه‌لر ذهنمه طوقونيور! هر كون نيت ايدييورم ، يارندن اعتباراً بردها الله هيچ بر غزته آلوب اوقومه‌يم دييورم . نه ممكن . كوزمی آچار آچماز ايلك ايشم بنه مه‌زعك كلوب كلمديكنی صورمق ؛ شايد كلمش وغزته‌لرمی براقمش ايسه همان صاريلوب مطالعه‌يه قويولمق . آه برادر جالمی هيچ صورمه !. انقلاب مسعود ومجاهزك ايلك كوندن بری آياقده كزر برخسته‌يم ....

دوستمك ، ايچه سورن بر مفارقتی متعاقب تصادفاً وقوعبولان برملاقاتك مبدأنده استفسار حال وخاطر كبی مقدماته اصلا لزوم كورمكسزين بويله بردنبره دردندن شكايته باشلامسی ، نظرمده كنديني معذور كوستريبوردی . بوهيجانی ، بوعصبيتلكنی پك طبيعی بوليوردم . چونكه بر درجه‌يه قدر بن‌ده او شؤن متضاده وغريبه مصابيتندن ايدم . مع مافيه بوبابده‌كی مطالعات واحتساساتمی بيان وتفسيره قالقيشمق ؛ زواللی‌يی دها زياده بی‌حضور ايده‌بيله‌جكی ايچون بحثی ممكن اولديغی قدر سرعتله آفاقی برزمينه تحويل آرزوسنده بولنه‌رق ديدم‌كه :

— بويله‌مهم انقلاباتی ادراك ايدن، دورمشروطيت وحريتده ياشايان انسانلر برآز دكل ، پك چوق متحمل اولمليدرلر . بيلدرجه ، خير ، يا كيليورم : كوزومزی آچوب دنيايی كورمكه باشلاديغمز كوندن بری اوملعون استبداد يوزندن نه‌لر چكديكمزی ، بو كونه قدر محافظهٔ حيات ايده‌بيلمه‌مز معجزدن بشقه برشيئه حمل ايديله‌ميه‌جكنی اونوتماملی‌يز .

— امان او ياپراغی آچمه . ذاتاً پك اينجه برقيل اوستنده طوران عقلمی بوسبتون زيوانه‌دن چيقارمش اولورسين !..

— اوحالده بو درجه نفسمزی صلاحیتدار عد ایتمیه‌لم . اویله مدید بر سکوتك ، بویله شانلی بر دورهٔ شماتت ومصادماته تحوانی طبیعی بولمقلغمز ، بوندن طولایی هرلحظه اعلان افتخار وشادمانی ایتمکلمز اقتضا ایدر . بودرجه تأثره بوقدر عصبیلکه لزوم یوق . خوش کور ، وارسون هرکس سویلاسون .

— بن شمدی یانغین وارده یاتقیرتمی ایستیورسین؟ سنك کبی جدیتنه ، سلامت فکر ومحاکمه‌سنه قائل اولدیغم انسانلردن ده بویله برمقابله کوردکجه طوغریسی صبرم . تحملم یانیور . اوت ، دون استبدادچکه‌لرمزی کلیدله‌مش ایدی ؛ آغزیمزی پچاقلر آچمیوردی . حتی اوزقوردا. شمزك یاننده بیله تك بر کلمه‌یی دوشونه دوشونه ؛ یوتقونه یوتقونه سویلیوردق . هله کوچك برحقیقتی برك قولاغی وارديه نفسمزده قارشو لسانه آلمقدن چکنیوردق . اوراسی طوغری . الله بزه بردها اوزمانلری کوسترمسون . فقط بوکون ، بوکونده برباشقه تهلکه قارشوسنده بولندیغمزی حس ایدییورم .

— نه کبی تهلکه ؟ .

— باق شمدی سن بیله صفوت ومخالفتله سویلدیکم برسوزی نه‌قدر یاکلش تلقی ایتدك ، همان مؤاخذه‌یه قالقشدك . بن اویله انسانلره تصادف ایدییورم‌که ، اوقودیغم برمقاله خلافنده بر ازسربست بیان مطالعه ایتدیکمی کوردکجه درحال بنی استبداد طرفدارلغیله ، کذلك استعداد حال وزمانه موافق بربنده عائد تقدیراتمی ایشیدنجه بر جمعیت ویابرفرقه‌یه نسبتله اتهامه قالقیشیور ! دها برطاقم انسانلر کورییورم‌که ، حال وطورلری بالکلیه باشقه . زمین وزمانه کوره بربحث آچاجق اولدمی یاننده کیلرده برقیود احترازیه حس ایدییورم . یکدیکره عطف ایدیلن معنیدار نظرلر عادتا قلبمه القای هراس ایدییور . اتحاده‌ن زیاده لزوم حاصل اولان برزمانده بوبیکانه اداله برمعنی ویره‌میورم . مسلکلرینی ، ماهیتلرینی ، بردرجه‌یه قدرده مزاجلرینی بیلدیکم بووطنداشلره عجبا نه‌اولدی دییه دوشونیورم . بودرد وحیرتمی کوندیکم برقاچ ذاته آچدم « اودیدیکك ذاتلر مطلقا جمعیته منسوبدرلر ، یکی ژون ترکلردندرلر » مقابله‌سنده بولندیلر . شمدی چکنیورم . سن ده اویکی ژون ترکلردن ایسه‌ك سویله‌ده بودرد وبحثه نهایت ویره‌یم .

— اوحال نجه‌ده محسوس اولدیغی ایچون محب صفوت شعارمك بوسوزینی ده غریب بولمادم . محاورده‌من بر وجه آتی براز دها دوام ایتدی :

— جمعیت اعضاسندن اولوب اولمدیغمی سؤاله بیلمم نه‌دن لزوم کورییورسین ؟ پك کوزل تقدیر ایدرسین‌که ، بتون مقاصد وآمالی سوکیلی وطنمزك ، اومقدس مادر مهربانك سلامت وسعادتنه ، ضعفا وبیوایکانك مظالم واعتسافاتندن ، حقوق عمومیه‌نك تعرض وتجاوزدن وقایه‌سنه ، انوار عدالتك ملکك هرکوشه‌سنده انتشارینه مقصور اولمق لازم کلن محترم برجمعیتدن نفسنی تجرید ایدن برزواللی‌یه ، برکافر نعمته امینم‌که سن ده انسان نظریله باقمازسین . اوت ، جمعیتك .. — تعبیر آخرله — اوشخص معزز معنوینك هم‌ده طوغدیغم کوندنبری ارکاننده‌نم ، برجزء حقیری بولنمقله افتخار ایدرم . فقط اوجمعیت محترمه‌یه نسبتی ۱۰ تموزده ابتدا ایدنلردن قسم کلیسنك منافع خسیسه‌یه ، آمال ذاتیه‌یه منجر اولان مسلك واقوالنه حال وقالنی اویدیره‌مدیغم ایچون ، اونلره ویاسنك تعبیرکجه او یکی ژون ترکلر نظرنده ممدوح صاییلمازم ؛ اصلا تأثرده ده لزوم کورمم .

— های الله سندن راضی اولسون . بوسوزلرله افکار وحسیاتمی ترجمه ایتمش اولورسین . آه ! . بو حقیقت هرکسه افهام ایدیله‌بیلسه ! . اونه‌قدر مشکل .

— طبیعی دکلمی آایکی کوزم . افهام حقیقت هر زمان ، هریرده مشکلدر . هنر عزم وتوسلده فوزده‌نلوب اولمامق ؛ وقوف وتدقیقه ، حق وتمیزه مستند اولمیان سفسطه وآفاقیاته حقیقتله قارشو قومق ؟ ترویج اباطیله

واومناسبتله تازه ذهنلری ؛ صاف قلبلری اخلال و تغلیطه خادم اولان وادی نوردان غفلته صره‌سی کلدکجه حدینی بیلدیرمکه چالشمقدر . « مسلمانلق ، حق یولنده قهرمانلقدر » قول حقیقت نصابنك مدلولی آنجق بو صورتله آکلاشیلیر ، بوصورتله آکلادیله‌بیلر . وظیفهٔ خدمت، وظیفهٔ حمیت بونی اقتضا ایدر. حق دائماحقدر. حقه غلبه هیچ بر یرده هیچ بروجهله قابل اوله‌ماز . الکبیوك برادیبمزك « بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افکاردن چیقار .» سوزینی مادام که بر دستور حکمت اولمق اوزره تلقی ایدییورز . اوحالده اظهار حقیقت بحثنده تردد نه دیمك اولدیغنی اکلامام.

اوح !. سن سویلدکجه ایچم آچیلیور. لکن بن ینه تکرار ایدرمکه، بوغزته‌لرده اوقودیغم مقالاتك پك چوغی بکا هم بنلکمی، هم‌ده تعقیب ایده‌جکم یولی شاشیردییور. هله هرقفادن برسس چقدیغنه، هنوز امور ذاتیه‌سنی تسویه‌دن ، نفسنی ادراك ومحاکمه‌دن عاجز برطاقم سبکمغزانك کندیلرینی دیو آیینه‌سنده کوره‌رك عندی مطالعات ایله کیمنك سیاسات خارجیه‌دن، کیمنك اصلاحات داخلیه‌دن دم اوردقلرینه واوصورتله برقسم عقول ضعیفه اربابنك افکار وحسیاتی تهییجه چالشدقلرینه باقدقجه ذهنمه طورغونلق کلیور . بن ایسترم که . کلمه‌نك بتون قوت ومعناسیله اتحادك معناسی بیلنسون . ارتجاعیون، مستبدین کبی مشئوم ومنحوس الفاظ صحائف مطبوعاتمزده آرتق کورلمز اولسون. واقعا بعضاً ارباب حمیتك بوزمینده یازلمش مقاله‌لرینی اوقویورم. یوره‌کمه برازحوسر پیلیور. نه‌چاره‌که اویارالماز چوجقلر سوزدن اکلامیورلر. ینه بیلدکلرندن شاشمیورلر . برآلای سفسطه ایله تشویش اذهانی بویله نازك برزمانده برخدمت، برمعرفت عد ایدییورلر.

— عزیزم کوچمه‌سنی براز وهمه‌مغلوب کوریورم. اوبی سروبن یازیلان مقالات ؛ اوسرد ایدیلن عندی مطالعات وسفسطه‌لر ظن ایدییورمیسین‌که ، عمومیت اعتباریله ارباب مطالعه نزدنده بر حقیقت اولمق اوزره تلقی اولنیور؟ ارباب مطالعه ایچنده بوصورته احتمال ویره‌جك حتی یوزده بش کیمسه‌نك وجودینه قائل اولامام . بیلیرسین‌که ، « سویله‌یندن دیکله‌ین عارف کرك » قولی آتالردن قالمه پك اسکی بر سوزدر . بن اویله ظن ایدییور، خیر ؛ اویله اعتقاد ایتمك ایستیورم‌که بوکون فکرلر اویله غث وسمین رطب ویابس سویله‌نن هرسوزی حقیقت محضه اولق اوزره قبول ایده‌جك برمرتبه‌ده دکلدر ؛ خیلی یوکسلمشدر . شمدی یوزده طقسان هرفرد اوقودیغی شیلرده سعادت وطن وسلامت عمومیه نامنه برحکمت وحقیقت تحری ایدییور . آثار جدیده‌یه کوستریلن رغباتك درجه‌سی بونی واضحاً بیلدیرر. بوصردده مطالعاتکی اوراق حوادثه حصر ایتمیوب‌ده انتشار ایدن مخلداتمزدن ، آثار مهمه ونفیسه‌مزدن بعضیلرینی‌ده اوقومقده ایسه‌ك ، شبهه‌ایده‌مم‌که صدق افاده ومدعامی درحال تسلیم ایدرسین .

— پك طوغری سویلیورسین. له‌الحمد چوقدنبری مطالعه‌سنی آرزو ایدوب‌ده بر درلو الده ایده‌مدیکم (باشمزه کلنلر) ی اوقودم . کچن هفته‌ده [خاطرات نیازی] یی کوزدن کچیرمکه موفق اولدم . بواثرلری اوقورکن نه‌مؤثر حقیقتلره تصادف ایتدم ؛ بیاسه‌ك نه آجی کوزیاشلری‌دوکدم . نیازیلرك ، انورلرك ومسلك اجتهاد وحمیتده اونلره پیرو اولان رفقای حماستك ابراز ایلدکلری مردلك ؛ جلادت بردقیقه بیله کوزمك اوکندن کیتمیور . اللهم ! آنالر نه اولادلر طوغیور. ژون ترکلکك بودرلوسنه‌بردیه‌جکم یوق . جناب‌حق اوخصلت ممتازدده ، اوفطرت مستثناده خلق ایلدیکی انسانلرك افرادینی تکثیر بیورسون . بن برشی دوشونیورم ؛ بیلمم اوفکرمه سن نه‌دیرسین ؟

— نه دوشونیورسین ؟

— اوت دوشونیورمکه بالخاصه (خاطرات نیازی.
کبی قیمتلی ومهم اثرلرمزك مطالعه واستفادەلری خواصه
انحصار ایتمسون . بوقبیل آثار هر صنف خلقه جبراً
اوقوتدیرلسون .. اوقومق بیلمینلرده احتوا ایلدکلری
حکم وحقایق افهام ایدلسون . درس پروغراملرینه
بیله ادخال اولنسون . چوجقلرمزك اذهانی مکتبلرده
بودرلو مباحث جدیه و مهمه ایله کشایش بولسون .
هله (یکی ژون ترکلر) بوحقیقتلری پك ایی آکلاسونلر.

— بنده تماميله بوفکردهیم . وطن محبتنه انبساط
ویرەجك ، وطن پرولك صفتنك نه دیمك اولدیغنی
بیلدیرەجك ایشته بونوع آثاردر . بو اثرلر برلحظه نظر
التفاتدن اسقاط ایدلمهملیدر . حقیقتده التفاته شایان
اولەبیلەجك قول دکل ، فعلدر . بزده ایسه مع التأسف
بوصورتك عکسی متجلی . یوز قوالی قارشی [illegible]
هیچ فعل کورەمییورز . بونك اسبابیده شبهه ایدەممکه
اوکوزل اخلاق مایه وعثمانیەمزی بودرجه وهن وتزلزله
اوغرادان دور سابقه عائد سیأته آرامق اقتضا ایدر .
انشاءالله بوندن بویله کوزلرمزی آچار ، هر حادثەدن
عبرتبین اولەرق کوندن کونه کعبهٔ علیای فیوضات وترقیاته
طوغری ایلریلرز. بونك ایچونده شوزواللی معارفمزه
قوی برتمل آتمغه هرشیدن اول محتاجز. بواساسه آیاق
ایدن دوشونجەلرم ، سویلیەجکلرم پك اوزوندر . بر
بشقه وقت بولوشەرق اوزمینده قونوشورز .

— های های . بیلیرم ، سن اکثرجمه کونلری
اودەبولنیورسین. بوندن بویله صیقجەصیقجەقونوشورز.
بر آی اول بزم دامادده مقری کوینه نقل ایتدی. کریمه
براز خسته . بوکیجه اورادە مسافرم . شو تصادف بکا
پك چوق متانت ویردی . اعصابمدەکی کوشکلك بو
کونلرده بنی بیتیریوره خراب ایدییوردی .

متین اوت برادر متین . نامق کمالمزك :

ایدر تدویر عالم برمکیك قوهٔ عزمی
جهان تترر ثبات پای ارباب متانتدن

بیتنی اونوتمه . حق وصواب هانکی نقطەده تجلی ایدر
ایسه بز اویوله سالك اولورز . منافع شخصیەدن ،
آمال خسیسەدن تجردله بوکون یارنین برندن فرق
ایدیلەمیەجك برحال خرابیده بولنان مقدس وطنمزی .
مظلوم ملتمزك سلامت واقبالنه چالیشان وزخارف
دنیویەیه قطعاً التفات ایتمەرك لایموت برصیت بانده
عاشق اولان انسانلری نرده کورور وبولورساق اونلره
اتباع ایله کوجمز یتدیکی قدر اومنهج سدادده چالیشیرز.
بویله اولورز دوشنیز . اعتقادمجه عزمده متانت
بویله کیمسەنی کوسترر . یوقسه هرطرفدن اسن بر
روزکاره قاپیلان ، هرکون بر قالبه دوکیلن قوش
توکندن خفیف زوالیلرك اقوال واطواری بوکوزده
یارینده خندهٔ استخفافه بیله دکز .

بو اثناده ترن کویه مواصلات ایلمش اولدیغندن
ضروری بحثه نهایت ویرەرك محب صفوت شعارمه
وداع ایلدم .

مقری کوی : ٤ شباط سنه ٣٢٤

خلیل ادیب

فران ماصونلق

[illegible] هفته فران ماصونلغك مملکتمزه ایقاع ایدەجکی
ایلك تأثیری اکلاتمش ایدك . بو نسخەمزدەده بوبابده
بعض معلومات ومطالعات درمیان ایدەجکز .

مصدری آوروپا اولان وبلاتفریق جنس ومذهب
توسع ایدن مقصد ومسلکیده صریح و آشکار صورتده
بالی اولمیان فران ماصونلق حقنده سوز سویلمك ،
مطالعه درمیان ایدەبیلمك ایچون فران ماصونلغك
باشکال خارجیسنی نظر مطالعەیه آلەرق بیان فکر ایتملیدر.

وياخود ممكن اوله‌بيلديكي قدر داخلنه عطف نظرلا مقصد ومسلكلرينه كوره محاكمه يوروتمليدر .

اول امرده ماصونلغي برنجي نقطهٔ نظردن يعني شكل خارجيسي اعتباريله منطقي بر صورتده مطالعه ايده‌لم :

فران ماصونلق نفس الامرده يا ايودر ويا فنادر. فنا . يعني هيئت اجتماعيهٔ بشريه‌نك موجب فلاكتي اولان بر مسلك اولديغي تصديق ايديلورسه مضرتي بديهي ديمكدر .

اكر ايي ديناورسه يعني فران ماصونلق بتون انسانلرك سعادتي تأمينه متكفل اولديغي قبول ايديلورسه بو جمعيته كيرن آدم هانكي دين وملتدن وهانكي حكومتدن اولورسه اولسون فران ماصونلغك بخش ايده‌جكي سعادته اشتراك ايتمسي لازمكلير . بو حالده فران ماصونلق حقيقةً انسانلره سعادت بخش ايده‌جك برشكلده ايسه وبو سعادتك داخل جمعيت اولان بتون انسانلرده مساواةً تشميل وتوزيعي ممكن ايسه فران ماصونلغك عليهنده بولنمق منافع عموميهٔ انسانيه‌يي خللدار ايتمكدن وابناى بشرك مضرتنه چاليشمقدن بشقه برشي دكلدر . اكلاشيليوركه بز، فران ماصونلغك لهنده ويا عليهنده برحكم استخراج ايده‌بيلمك ايچون سلسلهٔ محاكمه‌مزي ايكي شقه تفريق ايتمه‌مز لازمكلير.

١ — بلا تفريق جنس ومذهب فران ماصونلغه اشتراك ايدنلر ، توليد ايده‌جكي منافعه سوياً اشتراك ايده‌بيلورلرمي ؟

٢ — فران ماصونلق كرك مادي وكرك معنوي حقيقةً برفائده توليد وتأمين ايده‌بيله‌جك برشكلده ميدر؟

اولا برنجي شقي تدقيق ايده‌لم . فران ماصونلق جمعيتنه اشتراك ايدنلر هانكي دين وملتدن اولورسه اولسون وهانكي حكومتدن بولنورسه بولنسون شخص معنوي جمعيتك مادي ومعنوي توليد ايده‌جكي منافعه، بخش ايده‌جكي سعادته سوياً اشتراك ايده بيله‌جكي قبول ايديلورسه فران ماصونلغك وحدت افكار ومنافع انسانيه اساسني تعقيب ايلديكي قبول ايدلمك لازمكلير. يكديكرينك لازم وملزومي اولان وحدت افكار وتوحيد منافعك انسانلر آره‌سنده تأسيسي ايسه ينه آنلر آره‌سنده‌كي مباينت افكاري واختلاف منافعي موجب لوازم حياتيه‌نك رفع وتنكيلنه وابسته اولديغي شبهه‌سزدر . مباينت افكار واختلاف منافعي توليد ايدن لوازم حياتيه تصنيف ايديله‌جك اولورسه جمله‌سي دين، ملت وحكومت اختلافي كبي اوچ اساسه ارجاع ايديلور.

شو مقدماتدن استحصال اولنان نتائجه نظرا فران ماصونلق انسانلر ايچون بر سعادت مشتركه تأميني اساسنه مستند ايسه يا وحدت اديان، وحدت ملل وتوحيد حكومت اساسني تعقيب ايليه‌جكدر ؛ وياخود وحدت حكومت اساسني تعقيب ايله برابر حسيات دينيه ومليه‌نك ازاله‌سنه صرف مقدرت ايليه‌جكدر. بو حالده فران ماصونلق توسيع دائرهٔ انتشار ايده‌جكي يرلرده تعقيب ايده‌جكي مقاصد اوچ اساسه منجر اولوركه:

— برنجيسي بالعموم اديانك توحيد وياخود ازاله‌سي، ايكنجيسي ، بالعموم مللك توحيدي ويا مليت حسنك ازاله‌سي ، اوچنجيسي بالعموم حكومتلرك حكومت واحده حالنه افراغي صورتلرندن عبارتدر . آيري آيري بو اساسلر حقنده تنقيداته باشلامازدن اول عجبا انسانلرك معلوم اولان زماننده زمانمزه قدر تعقيب ايلديكي سلسلهٔ اجتماعيه بر نقطهٔ مشتركهٔ سعادته، بر مركز متحد منافعه منتهي اولمق استعدادني ابراز ايديورمي؟

معلومدركه هر هيئت اجتماعيه‌نك سعادتني موجب اولان اسبابك كافه‌سي يكديكرينك عيني دكلدر. برچوق نقاطده آيريلورلر، وحتى اكثريله بري ديكرينك نقيضي اولور. برصورتده‌كه بري‌نك سعادتي ديكرينك فلاكتي اوبري‌نك مصائبي برديكرينك فوائدني موجب اولور . بو حقيقت اجتماعيه‌يه ، بو دستور حياته ماضيده‌كي انسانلر نصل اسير

اولمشلرسه حالده بولنان ابنای بشر دها قوتلی بر صورتده تابع اولمش و بشرك تعقیب ایتدیکی شو سلسلهٔ اجتماعیه‌ده استقبالاتده نه اوله‌جغی منکشف بولنمشدر. کرچه خیالی دها طوغریسی مافوق الخیال اوله‌رق انسانلر آره‌سنده اخوت تامه‌نك تأسیسی وسعادت بشریه اسبابنك تولیدی انسانلق ایچون لازم اولدیغی ــ هرشیدن تجرد ایدلدیکی حالده ــ فکره طاتلی بر صورتده تماس ایدییور ، فقط هیهات! بوقدر ترقیات مادیه‌یه رغماً بوجهته بر آدیم آتیلمشمیدر؟ اقوام متمدنه‌کوزیمزك اوکنده . آسودکی حال، سعادت بشریهٔ حاضره بتون کتلهٔ اقوامی تحملفرسا تضییق آلتنده ازن قوتلرك تقابلیله کسب موازنه ایلملرینه منوط . استقباله یوریدکجه بو قوتلرك دها شدتلی اوله‌جقلری‌ده استدلال اولنیور . خیالی برفلسفه‌دن، نظری برامل‌دن عبارت بولنان سعادت بشریهٔ مطلقه . سعادت حاضرهٔ انسانیه‌نك مستند اولدیغی تضییقات ایله قابل تألف اولمیه‌جغی طبیعیدر . بناءً علیه صورت مطلقه‌ده انسانلرك برهدف مشترك سعادته طوغری تقرب ایتدکلری وتقرب استعدادینی دخی ابراز ایده‌مدکلری آکلاشیلور.

مابعدی وار

قابینه‌نك تبدلنده تأثیری بولنان

بعض اسرار مهمه

کامل پاشا قابینه‌سنك سقوطنده تأثیری بولنان اسبابك برچوقلری صحائف مطبوعاته کچمشدر. بو میانده شمدی‌یه قدر مطبوعاتك دائرهٔ استطلاعاتنه داخل اولمامش بولنان بعض اسباب دها وار درکه کامل پاشانك سقوطنده دخل وتأثیری عظیمی اولمشدر . معلومدرکه دور استبداد رجالنك اك بیوك بر رکن رکینی اولان شیخ الاسلام سابق جمال الدین افندی رفقای سابقه‌سنك نائل اوله‌مدیغی برمساعدهٔ طالعه انضمام ایدن وابوالهدا افندی‌یی دست بردهان حیرت وحسرت براقان برسحر مهارتله اولاً سعید وثانیاً کامل پاشالر قابینه‌سنه قاپانی آتمش واوراده پرآشوب قالمش ایدی .

بولندیغی مقام مقدس افتایه علماً وعملاً لیاقت ومناسبتی اولمیان بویله برذاتك ، او مقام مقدسده طوردقجه طورمسی عالم اسلامیه قارشی برشین عداولنمغی درجه‌لرنده اولدیغی نظردقته آلان طریق علمیه منسوبینی دفعاتله شو حال اسنم اشتمالك رفعی ایچون تشبثاتده بولنمشلر ایسه‌ده مثمر اولمامش ایدی . ایشته بوکره مجلس مبعوثانده بولنان علما ، کامل پاشا قابینه‌سیله برابر جمال الدین افندینك دخی سقوطی لازمکله‌جکنی دوشونه‌رك کامل پاشا قابینه‌سنك لزوم بقاسنده ذاتاً متردد بولندقلری حالده جمال الدین افندینك انفصالده تصور ایتدکلری نفع محقق، کامل پاشا قابینه‌سنك قالماسنده‌کی مضرت مشکوکه‌یه، نظرلرنده برنك قطعیت ویرمش و بو صورتله کامل پاشانك جداً اسقاطنی آرزو ایدن فرقهٔ مبعوثانه ، مشارکتلریله اکثریت بخش ایلمشلردر .

جمال الدین افندی منسوبیندن ، بو حالی اکلایانلر کندیسنه آرتق استعفا توصیه ایتمشلر . اوده قابینه‌نك دوشه‌جکی کون استعفاسنی ویرمشدر . آرتق بو حقیقتك افشاسی اوزرینه کویا جمعیت علمیه طرفندن جمال الدین افندینك استعفا ایتمامسی ایچون برتکلیف وقوع بولمش اولمسی طرزنده بعض غزته‌لرده کوریلان نشریاتك درجهٔ صحتی اکلاشیلمق لازم کلیر .

ردوسده مرادرئیس درکاه شریفی شیخی مشاهیر فضلادن وارباب ورع وتقوادن عبدالله افندی بودفعه‌ترك حیات مستعار ایله عازم کلزار جنان اولمشدر . مرحوم مشاهیر علمادن حافظ غالب افندیدن اخذ اجازت ایله ردوسده اقامت ایلدیکی اثناده بر جهتدن تدریسه دخی جهد واقدام ایدرك پك‌چوق ارباب علم ومعرفت یتشدیرمش واوچ دفعه اعطای اجازته موفق اولمش ایدی .

مرحوم طقسان تاریخلرنده یکی قپو مولویخانه‌سنده مثنوی خان اولوب او تاریخده چلبی افندی طرفندن دستار اهدا ایدلمك صورتیله مزیتلری تقدیر ایدلمشدر. رحمه‌الله رحمة واسعه

جواب محق

[اوروپا علماسندن بری شریعت محمدیه‌نك شرایع سائره‌یی نسخ ایتدیکی وهیچ برشریعتله منسوخ اوله‌میه‌جغی وارجح شرایع اولمسی، نه ایله ثابت اولدیغنی، ملت اسلامیه‌دن صورمش اولمغله لیورپولده محمدعبدالله بن قسطنطین نام ذات طرفندن بروجه زیر جواب ویرلمشدر.]

هوا آچیق. جوسما سحابدن آزاده اولدیغی بر کیجه‌ده یوزومزی فضای نامتناهی‌یه قارشی چویرر فقط دقت وعرفان ایله بقارسه‌ق نه کورورز؟ اوتنها القدن هر بری برقانون مرتب ومخصوص اوزره موظف اولدیغی وظیفه‌یی کمال انقیاد ایله کورمکده اولان. — نیجه بیك عوالم شمسیه بولندیغی. واطرافنده. — سیاره‌مزکبی. — نیجه‌بیك سیاره دوندیکی همان پیشکاه تماشامزه رونما اولمزمی؟

لیلك مدت معینه‌سی بیتنجه، آفتاب جهانتابك اشعهٔ نثاری نسبةً ذره مقامنده اولان کره‌مزه عطف نکاه انتباه ایتسه‌ك نه‌یه تصادف ایدرز؟ اجناس واشکالی خواص وحکمی، فائده وضرری مختلف ومتغایر اوله‌رق اشجار، اثمار، انهار، بحار، جبال، معادن وحوش، حشرات، نباتات. جمادات، صحرالر، قوشلر، چیچکلر، پنار طاغلر، تپه‌لر، دره‌لر کبی بیکارجه شیلره تصادف ایدیلیرکه، آنلرك کنه وخلقیتلرینی فهم وادراکدن عقل بشر اودرجه‌ده توسع وترقی ایتمش ایکن ینه عاجز وقاصر قالمشدر. چوق کره تصادف اولنمشدرکه، هوا صاف وراکد اولدیغی برآنده شدتلی روزکار اسر، آنی متعاقب شدید برفورطنه قوپار، عقبنده اویله بر یغمور یاغارکه، بولندیغمز موقعك اطراف واکنافی دریادن فرق اولنمز اولور. سببی تحری اولندقده شمسك حرارتی ارضك رطوبتنه تماس ایدنجه جوهوایه، بخارلر سیسلر دومانلر تصاعد ایتمکه باشلور، کیت کیده تضاعف ایده‌رك سحاب پارچه‌لرینه تحول ایدیور! بوسحاب پارچه‌لری بعض کره مثبت وبعض کره منفی الکتریق ایله طولو اولور. بلوطلر اوزرینه طوپلانمش اولان بوالکتریقلردن ییلدیرم، هوایی. — صارصمسندن رعد حاصل اولیور کبی قواعد فنیه بیان اولنور.

بوقدر ترکیبات وتحولاتدن مقصدده یاغموری حاصل ایتمك وانك قطرات حیات بخشاسیله رخساره رونق نما ومزروعات ونباتاتی اسقا و بتون سکنهٔ خاکدانی احیا ایلمکدر.

عجایب وغرائب فضائیه‌یی کاملاً بیان ایتمك ایسته‌سه‌ك برقاچ جلد کفایت ایتمز. آنك ایچون بوقدرجقله اکتفا ایده‌لم‌ده مقصد اصلیمزه کله‌لم:

بونجه مصنوعات کونیه‌یی کورنجه خاطرمزه نه کلیر؟ اولا بونلری عدم آباد نسیاندن ساحهٔ وجوده کتیرن وقانون لایتغیر طبیعتك اصول وقواعدینه مطیع ومنقاد، وهر برینی طبیعتدن بر خاصیته مختص ایدن وطبیعتکده آنلره آیری آیری تأثیراتنی محافظه ایلین کیم اولدیغنی بیلمك دکلمی؟ ایشته بو خاطره‌یی متعاقب بونلرك ودها بیله‌مدیکمز اشیانك کافه‌سی ذات احدیت سماتك آثار اعجاز شعاری اولدیغنی حس ایدرز. وبو آیات الوهیت بیناتدن: بز؛ یدقادره وفاطره‌نك اثری‌یز. بز دست قناله برر برهان حقیقت نشانز. مادی معنوی بر سسله سامعهٔ اقرار واذعانمزی قدسیتله طولدیرر. فاعل وصانعی بیلدیردکدن صکره، ساکن اولدیغمز کرهٔ ارضك نصل تکون ایتدیکنك حس تمامی قابمزده اویانیر. او حالده فنه مراجعتمز لازمدر. لدی المراجعه جناب احدیت مآب بو کره‌یی بخاردن ایجاد ایلدیکی؛ او بخاری

مایع ناری حالنه کتیردیکی ؛ مرور اعصار ایله انتشار ایده ایده حرارتی آزاله‌رق برودته منقلب اولدیغی ؛ او برودت آرتدقجه تکاثف ایلدیکی ؛ متکاثف اولدقجه قشر پیدا ایدرك تقادم ایام ایله تصلب ایتدیکی ، صلب بر حاله کلدکدن صکره ، نباتات و بعده مخلوقات دکیشدیکی ؛ صلابت ارضك تزایدیله حرارتك تناقصنه مبنی مادهٔ حیاتیه‌وقوهٔ نباتیه‌نك بشقه‌لشدیغی واوسببدن طولایی اصول خلقت وطبیعتك تخلف ایتدیکی کوریلور . أوت ! پك طوغریدر . مبدأ تکونده بولنان مخلوقك بر قاچ عصردن صکره اولان عالمده نیامی غیرقابل اولدیغی کبی ، اعصار اخیره مخلوقاتنك‌ده ادوار اولیه حالنده بولنملری محالدر . زیرا حیوانات مائیه‌نك طوپراقده وحیوانات ترابیه‌نك صوده یشاملری غیر ممکندر . حاصلی وقت وزمانك حال ومکانك تأثیریله مخلوقاتك طبیعتی وشکل وماهیتی دکشمشدر . موجوداتك هر ایکی قسمی یعنی نامیسی وجامدی تکون ، نما ، تکمل ، بقا ، فناخصوصنده قانون طبیعی‌یه تابعدر . تکامل مخلوقاتده آنی الحصول دکل تدریجیدر . نقطهٔ کماله وارنجه زوال پذیر اوله‌جغی محققدر . اوزواله شرعاً قیامت ، حکمةً انقراض دینر . فقط . انقراضدن صکره تکرار تکون ایدر . زیرا بو فضاده هیچ بر شی غائب اولمز . آنجق تبدیل شکل وماهیت ایدر . حیواناته ، نباتاته تکون . نما ، مرض ، موت کبی حالات طبیعیه تدریجیه عارض اولدیغی کبی اجرام سماویه‌یه‌ده عارض اولور . کمال تدریجیه‌یه قانون قانون تکامل دینیلیرکه انکلیزلر (اودلیسق) دیرلر . سائل فاضل مواد مرقومه‌یه بحق واقف مدققیندن اولدیغندن زیاده توضیحاته ودور دراز مباحثاته لزوم کورمیورز. شوقدرکه :

جوابك اساساً ومصالحةً متوقف اولدیغی بعض مسائلك بیاننه حاجت مس ایتمشدر . زیرا متوقف علیه بیلنمدکجه متوقفك اثباتی ممکن اوله‌ماز . اویله ایسه بحثمزده دوام ایده‌لم: مخلوقاتك تکون وتشکلندن صکره نوع انسان قدم زن عالم شهود اولمشدر . انسان ؛ خلقةً طبعاً ، معناً ، مادةً کافهٔ موجوداتك ارجح وافضلی ؛ قانون تکاملك اتم واکملیدر .

انسان ؛ ظاهرده برجرم اصغر ، حقیقتده عالم اکبردر . انسان ؛ جامع امتداد ، مجموعهٔ غرائبدر .

[مابعدی وار]

ابن الامین محمود کمال بکك (١٩) نومرولو نسخه‌ده مندرج (وظیفهٔ عقلا) عنوانلی مقاله‌نك تصحیحات:

صحیفه	ستون	خطا	صواب
٤٥٥	٢	بیوك انسانلره	بتون انسانلره
٤٥٦	١	غیرمعقوله	غیرمعقوله‌یی
»	»	تضمین	تضمن
»	»	انسانیتله	انسانیته
»	٢	(لایهم)	(لایتهم)
»	»	اشتماله	اشتمال
		بدون	بدتون بشقه
»	»	اصلاحی	صلاحی

قطعین

[بکر افندی مطبعه‌سی | وزیر خان]

برنجی سنه — بيان الحق — عدد — ۲۲

فی ۸ صفر سنه ۳۲۷ وفی ۱٦ شباط سنه ۳۲٤

جمعيت علميهٔ اسلاميه‌نك ناشر افكاريدر

صاحب امتياز : فاتح مجيز درسعاملرندن شهری احمد افندی

سر محرر : فاتح مجيز درسعاملرندن مصطفی صبری

مدير مسئول : محمد فطين

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی (پوسته اجرتيله‌برابر)

استانبول ايچون :	ولايات ايچون :	ممالك اجنبيه ايچون :
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
التی آيلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

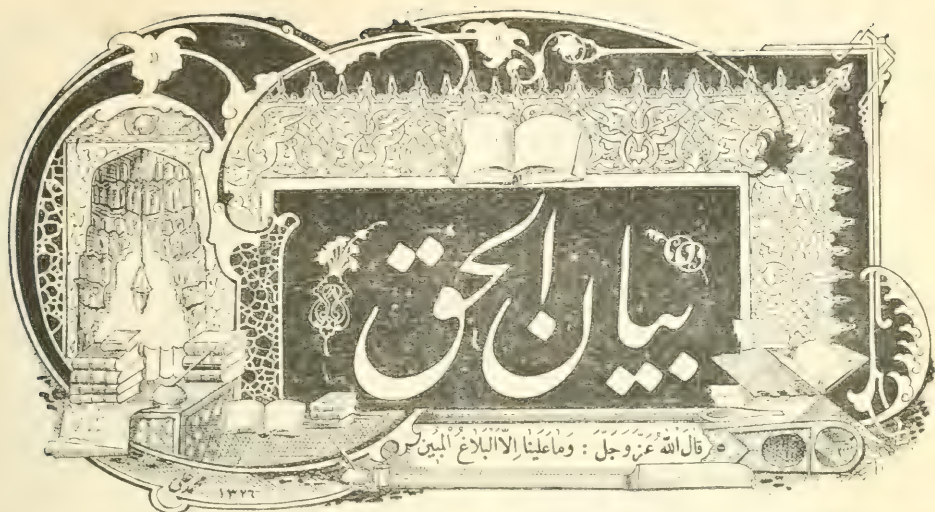
درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاته ايات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولندينی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلامامسی رجا اولنور .

درسعادت

بكر افندی مطبعه‌سی — وزير خان

بازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی ، سیاسی فنی هفته‌لق غزته‌در.

اساس تشتت

بار كران استبدادك ــ ظهور غيرةالله ايله ــ دوش اضطرار خلقدن وهلهً رفعی ، وطرز اداره‌نك برشكل آخر معقوله تحولی ــ اختلاف طبايع ومقاصد الجا آتيله ــ بدايت امرده بالطبع وبالضروره ــ خوش وناخوش ــ بر طاقم اقاويلك اظهارينــه ميدان ويردی . فعلاً بيله بعض مرتبه حركات مختلفه ومتخالفه‌نك تحدثنــه بادی اولدی .

مدت مديده وتحت تضييقده محكوم كسل وعطالت اولان برجمعيتك دفعةً كمال سربستی وآزادكی‌يه مظهريتنك حصوله كتيره‌جكی جوش وخروش ايله آزچوق اقوال وافعال متضادديه تصديسی داعیٔ استغراب اوله‌ماز . بخاصه عمومه تعلق ايدن مسائلده وقايع سابقه‌نك حادثات تاليه ايله بيوك برارتباط ومناسبتی موجوددركه ارباب بصيرتك نظر تدقيقندن دور قاله‌ماز .

وقوعات تاريخيه لايقيله احاطه ومحاكمه ايدلدكده شويولده نيجه حقايقه كسب اطلاع اولنوركه بوندكی اهميت ايضاحدن مستغنيدر . داناً تاريخك برلطف مخصوصی ده حادثات مستقبليه قارشی انظار ابتصاری تنوير ايله احتياط وتيقظ وجوبنی احســاس وتلقين ايتمسی دكلميدر .

ايشته بوكون ارتق ماضی حكمنه ودورسنه انتقال ايدن وقايع اليمهٔ سابقه‌نكده تحولات اخيره‌نك بورتبه سرعت وسهولتله تيسرنده‌كی مناسبت وارتباطی هرحالده شايان تفكر وملاحظه بولنديغی انكار اولنه‌ماز .

بار اليم استبدادك تضييق وثقالتی — بعض مستثناتندن قطع نظر — خواصدن عوامه قدر كافهٔ طبقات ناسی حقيقةً متأثر ايتديكی ايچون اكثريت مطلقه صبح حيات مدار انقلابك انفلاقنه چارچشمله منتظر ايدی.

بوسببله‌دركه انقلاب حاضر صورت عموميه‌ده جان ودلدن حسن تلقی ايدلدی. برايكی كمراهك ، اوچ بش سفيهك حركت مذبوحانه‌سی قاله النه‌جق براهميتی بيله

حائز عد اولنـه‌ماز. تمايلات عموميه‌يه قارشى تشبثات خصوصيه ومنفرده برقوت وقرار كوسترەمز. لكن منافع واغراض شخصيه يه تابع اولانلرك، وتقدير منفعت وحقيقتدن غافل ويا متغافل بولنانلرك القاآت وافساداتى — ولو موقت برزمانه منحصر قالسه بيله — افكار عموميه‌جه بسبتون تأثير وتأثردن آزاده فرض ايدەمز. خصوصيله متعدد عناصردن وادراك وافكارجه، اخلاق ومشوارجه مختلف طبقاتدن مركب اولان شو ملك فسيحك خلقى اوزرنده اوالقاآت وتسويلات برتأثير تيز حصوله كتيره بيلير.

بشريتده خيرەده شرەده ميل واستعداد موجوددركه انكارينه امكان يوقدر. بواستعداد فطرى سائقه‌سيله‌دركه — مظهر تكريم اولان — انسانلر بعض كره حيوانات مفترسه‌يى بيله اونوتديره‌جق برحالده صولتلرله تيجه هائله‌لر ميدانه كتيرييورلر.

ايقاع خير، القاى شره نسبتله اشكالاته دوشمكدن وارسته قالميور. حق وحقيقت بعضاً خوش كوريله‌ميور. استحصال حق نامنه، حقوق غير پامال ايديليور.

فكر ونيت خلوص وصميمته متمايل اولميوبده بعض آمال خسيسهٔ خودكامانه پرورده ايديلير، وادئ نفاق وريايه دوشيلور ايسه حق وحقيقتك عظمت وعلويتى تقدير اولنه‌ماز. بوتقديرسزلك سائقه‌سيله بسبتون شقاق وتزوير استيلا ايدرك هر يوزدن مساوى رواج بولور. حق نرەده‌در، باطل نه جهتده‌در. اكلامق، آكلاتمق مشكلله‌شير. برنجك طاشنى آييقلامق، ايشك ايچندن سلامتله چيقمق زورلەشير. حق ديكله‌يوب آكلايانلر، اباطيله سمع آچانلرك ولوله‌سى آرەسنده اسماع مرامه مقتدر اوله‌ماز. والحاصل شر وشور برسهولت وسرعتله دائرهٔ سرايتنى توسيع ايده‌بيلير ايسه‌ده خيرك اتساعى بطائت وموانعه تصادف ايدر. مكركه اكثريت منور الافكار، مهذب الاخلاق اولسون، آز چوق معارفله پيرايه‌دار بولنسون.

.·.

هركون مسامع ناسه ايصال اولنان روايات وطشره احوالنه دائر واقع اولان نشريات واخبارات احوال حاضرەيه انظار دقت واهميتى جلب ايده‌جك مرتبه‌لره چيقدى. نه‌لر ايشيديلوب سويلنميور. محل امن وآسايش حركاتك دوام واتساعندن، شورايه بورايه حتى حكومات محليه‌يه تعرضات وتجاوزاتدن، مالى مختلفه آرەسنده مناقشات ومنازعاتدن، حاصلى اذهان وافكارى تخديش ايده‌جك بيك درلو حالاتدن بحث اولنيور. اجتماعات اخيرەسنك برنده مجلس مبعوثانده‌ده احوال مبسوطه موقع مذاكره ومناقشه‌يه قونيليور. ادارهٔ حاضرەنك تشكلندن برى خيلى مدت مرور ايتمسنه نظراً شو حالات آرتق ايلك خروش وهيجان اثرى عد اولنه‌مامق لازم كلير. بوقبيل شايعات وحادثاتك سرعتله منع وزجرى اسبابى بولنمق، نه‌ياپلمق لازم ايسه ياپيلوب هركسك هرشيئك حدودى تعيين ايله امور جريان طبيعيسنه ارجاع اولنمق اقتضا ايدر. شو خصوصده امهال واهمال نتايج وخيمه‌يى استلزام ايلركه بوجهت علاقه‌دار اولان مأمورينجه بالطبع دها زياده معلوم بولنه‌جغى ايچون ياپيله‌جق شيلر ياپيلير. جناب حقك لطف وكرميله شر وشور قريباً وكلياً مندفع اولور.

اصل موضوع بحث ايتمك ايستديكمز مسئلهٔ اخرادر. اساسه، جهت معنويه‌يه متعلقدر: عنصر اسلام اردسنده تحدث يوماً فيوماً دائرهٔ شمول وسرايتى توسع ايدن اختلاف فكر ومذهب قضيهٔ مهمه‌سيدر. ملكمزك احوالنه آز وقوفى بولنان ارباب حميت وبصيرتك نظر دقتندن مطلقا دور قالمامشدركه كوچك قصبه‌لرده، خصوصيله كويلرده نور معارفك براثر بيله كوريله‌ميور.

بیچاره خلق ظلام جهل ایچنده ، هیچ اندر هیچ عالملرنده پویان اولیور . دینی ، دنیاسی ، هدر ایدوب گیدییور . اگر مکمل ایستاتستیقلر ترتیب اولنوب ده مذهب نامنه میدان آلان شیلر ثبت صحائف ایدلسه اورته یه چیقه جق غرائبه متحیر ومتلهف اولمامق ممکن دکلدر . گرچه فرق ضاله اولدن بری وقت وقت وجابجا القا آت ضلالتکارانه دن گری قالمامش ایسه ده هیچ برزمان بوگونکی حاله گلمامشدر . بونلرك ایچنده اوقدر اباطیل وخرافات ایله آلوده اولانلری موجوددرکه — اهل سنتدن معدود بنلری شویله طورسون — بواباطیله قناعت گوسترمك درجه لرنده کی بلاهت وشناعتلری اعتباریله زمرهٔ انسانیدن فرض ایدیله بیملری دهمشکل اولور .

یحس منفعت . یاخود روی زمینده ابلیسه نیابت سببیله طاقم طاقم ، جنس جنس ، ضلالت پیشگان — انوار معارفدن بیگانه بولنان — خلقی باخصوص اهل قرایی پك زیاده برسهولتله گریوهٔ فساده القا ایدوب طوریورلر . اگر شو مضله لرك انواع واجناسی بیلنوب بیلدیرلسه مذهب ومشربجه حقیقةً برشورش واختلالات متزاید برشدتله — حکمفرما اولدیغنه حکم ایدلکده تردد ایدیه مز . یله تردد بز تسلیم اولنورکه شورش واختلال مادی نصل بلا افادهٔ زمان تسکین ومحو اولنمق الزم ایسه شورش معنوینکده بر قدم اقدم ازالهسی وسائلنه اعتنا واهتمام گوسترلمك وجائب اموردندر .

[مابعدی وار]　　ابن الامین :

احمد توفیق

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائلدن

صورت

[ماقبلی ...]

ذی روحه مخصوص اولان صور وتماثیلی ... واولرده بولندیرمق حقنده انواع واوضاعنه گوره شرعاً ترتیب ایدن احکامی بوندن اول ادلهٔ نقلیه سیله بیان وایضاح ایتمش ایدك .

بوندن صوکره ایسه دین اسلامده تماثیله قارشی بر نوع مبالاة تحرزکارانه موجود اولدیغی حالده شو تقیدك عقل وحکمت نظرنده تقدیر اولنه بیله جك بر لزومه مستند اولمامسی گبی بعض افکار محدثه اوزرینه ادارهٔ کلام ایده جکز :

تماثیل حقنده کی تقیدات شرعیه مزك بی لزوم اولدیغی رأینده بولنانلر وار دیمش اولیورز . اوت بو مسئله ده معترضینك مدعیاتی قائض وسینوزطه مسئله لرنده اولدیغی وجهله احتیاج بشری درجه سنه چیقاموب بونك نه محذوری اوله بیلیر ؟. نه ضرری وار ؟ شکلنده اولمق لازم گلیر . یوقسه صور وتماثیلی اتخاذ ایدنلر قطعیا بونك ایچون برفائدهٔ صحیحه بیان ایده مزلر .

مثلا الامالك بر آدمك اون یاشنده ایکن آلنمش اولان برفطوغرافی آرده سره موضوع بولندیغی موقع اهتمامدن چیقاره رق زیارت ایتمسی چوجقجه سنه برخفت . غریب براشتغال ؛ یاخود یگرمی بش یاشنده کی شخصی قارشوسنه آله رق بش دقیقه حیات جوانیسی ایله یاشامه سی اعادهٔ شباب قدر باطل برخیال دکلیدر ؟ . بومناظر ماضیه دن قانیلدیکنی استدلال ایتمسی ایسه برکاملك برناقصدن استرشاده قالقیشماسی قدر برتنزلدر .. چونکه بر دیدهٔ اعتبارك هر آن انعطافده قاپیدیلمش دائرهٔ معارف اولدیغی بونجه ادلهٔ ناطقه وبلیغه یه نسبتله پك ابکم قالان بویله بر دلیله عرض احتیاج ایلمسی جدا شایان تعییب اولور ؛

صوکره .. بر آدمك مابعدالحیات ابقاء رسم ایلمسی البته ابقاء اسم ایتمك گبی مفاخردن معدود برشی اوله ماز . کذلك برانسان ایچون اسلافدن برینك ریا اوزاقده بولنان برسودیگنك فطوغرافی صاقلامقده صاحبلرینه ...

بر منفعت متصور دكلدر . انك ايچون « بن احترامأ فلان ذاتك فطوغرافنى محافظه ايديورم » ديديككى زمان دقت اولنورسه وظيفهٔ احترام فطوغرافك محافظه‌سيله دكل بوجملهٔ كلاميه ايله ايفا ايديلمش اولور . . والاموات واحيادن هركيم حقنده بر حس حرمت وموالات بسله‌نيورسه اوحسك حقوق ووظائفنه قولاً وياخود فعلاً رعايت اولنمه‌رق ستين سنه بر فطوغراف قارشوسنده پرستش ايدلسه او فطوغرافك بوندن برشى اكلامق احتمالى يوقدر .

فطوغرافك فوائد مهمه‌سندن اولمق اوزره درميان ايديله بيله‌جك برصورت دها وار : حكومتلرك انظار تحريسندن اختفا ايدن برطاقم جانيلرك دردست اولنمسى خصوصنده اك چوق فطوغرافلرندن استفاده ايديليور . اوت . لكن بوفائده مذكور فطوغرافلرك اله كچمسى كبى تصادفك لطفنه قالمش اولان برشيئه متوقف اولدقدن باشقه ، خلقه فطوغرافلرينى آلديرمق توصيه‌سى اثناسنده كوستريله‌جك فائده فطوغراف صاحبلرينك كنديلرينه عائد اولمق لازم كله‌جكى ايچون فطوغرافك فائده‌سى حقنده ذكر اولنان دليل ايله مدعى اره‌سنده‌كى ارتباط غرابت پيدا ايتمش اولور . اوت ! حكومتلر بعض ارباب جرائمك سيمالرينى تخايل ايدركن احوال سابقه‌لرينك تكررى احتماله مبنى فطوغرافلرينى الدقدن صوكره تخايه ايتمك لزوم وضرورتنى حس ايدرلرسه بوراسى (الضرورات تبيح المحظورات) حكمنه بنا ايديله بيلير .

كلهلم .. اخلاف ايچون وثائق تاريخيه يرينه كچمك اوزره اوته‌يه بريه ركز اولنان هيكللر هيچ بر وقتده محررات تاريخيه‌دن مغنى اوله‌جق تفاصيلى احتوا ايده‌مزلر . بوخصوصده انجق برطاقم وقايع قهرمانلرينك شخصلرينى طانيتمق فائده‌سى قالير كه بومقصدك تحرير اشكال ايله حاصل اولان مقدارندن زياده‌سنه هيچ حاجت اولماديغى كبى بو اصول تشخيصك تحرير اشكال اصولى قدر تعميمه قابليتى ده يوقدر .

مذكور هيكللر بين الانام خدمات بركزيده‌سى سبق ايدن ذوات ممتازه‌نك تذكير نامنه وسيله اوله‌جق صورتده حقلرنده ابدى بر نشانهٔ احترام اولمق واخلاف ايچون زده مجسم ومحتشم برطاقم نمونهٔ تشويق حالنده بولنمق ملاحظه‌لرى طوغرى دكلدر .. حتى دين اسلام بونلرى تصوير نقطهٔ نظرندن باشقه فائده‌سز سرف وبيهوده مصرف اولملرى جهتيله‌ده منع ايدر . چونكه هيكللرك يرينه اوكبى ذوات عاليه‌نك نامنه منسوب برطاقم خيرات وحسنات جاريه ياپيلسه بويوزدن دنياده‌كى انسانلر مستفيد اوله‌جغى كبى ثوابندن ده ذوات مشار اليهم استفاده ايتمكله كرك تذكير نام وكرك اداى حق احترام مقصدلرى دها جدى ، دها اقتصادى برصورتده حاصل اولور . صوكره اولولردن ، ديريلردن كيمسه‌يه ذره قدر نفعى اولميان بوروحسز اشباحك ، بوجمادات مهمله‌نك عيون امعانه قارشى حقيقى بر معناى تشويقى تضمن ايده‌ميه‌جكى شبهه‌سزدر . اوت .. انسانلرك مزاجنده بوكبى شيلره دها زياده قاپيلمق . مجلوب اولمق خاصه‌سى واردر . اما يينه بوقاپيلمق تعبيرى اغفال اولنمق والدانمق معنالرينى كوسترركه دين اسلام ايسه انسانلرى سلحى نظرانه آليشديرمامق واغفال ايديله‌مز برحاله كتيرمك وظيفه‌سنى درعهده ايتمشدر .« انسانك ابناى جنسى ارەسنده مرتبه‌سى اوقدر يوكسلور كه اولدكدن صوكره نامنه هيكل ديكيورلر .. ايشته بو بيوك مكافاته نائل اولمق ايچون بن ده چاليشه‌يم چاپالايه‌يم » دنيله‌جك .. دنيله‌جك اما بومكافاتدن نه چيقار؟ كيم استفاده ايدر؟. اكر مقصد بقاى نام ايسه عرض ايتديكمز كبى برطاقم صورتلره ايله استحصالى دها مناسب اولمزمى ؟. صوكره ، اسلاميتده بقاى نام مسئله‌سى ده مقاصد صحيحه ومشروعه‌دن دكلدر .. عالم اسلامده (غرضسز مساعى) ديديككى زمان بو ميانده صيت وشهرت آرزوسندن ده تبرى ايديلير .. مثلا تحصيل رضا ايچون جهاد ايدن مجاهده فى سبيل الله وظيفهٔ اسلاميه‌سنى

ایفا ایتمش اولماز .. صددمز متحمل اولسه ایدی بتون بونلرك اسباب ونكاتیده عرض ایدردك .

برده بدیهیات مسلمه‌دن اولمق لازم كله‌جكی اوزره قلوب اخلافده اعاظم اسلافك موقعلری، هیكللرینك عظمت واحتشامی نسبتده اولمیوب خدمتلرینك ، موفقیتلرینك درجه‌سنه كوره‌در .. مثلا جناب فاروقك نامنه برهیكل ركز ایدیلمه‌مش اولمسی بوكون جهان مدنیته قارشی شان اجراآتنه ذره قدر برنقیصه‌ایراث ایده‌بیلیرمی؟ صوكره .. حسیات اسلامیه، دها یوقاری‌یه طوغری بالفرض فخرعالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری ایچون برهیكل برصورت اتخاذینی برحرمت دكل بالعكس صوك درجه‌خلاف ادب برجرأت‌عدایدر.. نته‌كیم جناب عیسی صلوات‌الله علی نبینا وعلیه حضرتلرینك راست كلن درودیواره نقش اولنان رسملرینك اوضاع مبذولیتنه قارشی بزم عقلمزجه تأسف ایتمه‌مك قابل اولماز .

انبیای ذیشان حضراتنك رسملرندن صوكره نوبت. بتون اشكال وصوردن منزه ومبرا بولنان واجب تعالی وتقدس حضرتلرینه‌می‌كلیر؟.. نه‌حاجت؟. خرستیانلق عالمنده بونوبت چوقدن كلمشدر بیله . نزاع علم ودین مؤلفی معلم دراپر قرآن كریمده بولنان (الرحمن علی العرش استوی) و (یدالله فوق‌ایدیهم) (ویبقی وجه ربك) كبی بعض آیات متشابهه‌یه مبنی مسلمانلره واجب تعالی حقنده حاشا برفكر تجسیم اسناد ایتمشدر.. حال بوكه عجبا معلم مومی‌الیه هیچ بریرده مسلمانلق نامنه ، حتی ازمنهٔ اخیرده اوروپادن سرایت ایدن الفت تصاویر سائقه‌سیله اولسون حاشا جناب حقه عائد برصورت كورمشلر ویا ایشیتمشلرمی ؟ آیات جاپلهٔ مشارالیهایه كانجه اونلرده‌كی نكات اعجازی هنوز معلم جنابلری تقدیر ایده‌مزلر. بوكبی آیات شریفه حقنده

معانیسنه‌اطلاع، بشرك‌ادراكی‌فوقنده‌اولمق[١]ومراد الٰهی هرنه‌دن عبارت ایسه اویله‌جه عینا وبلا تأویل اعتقاد ایدیلمك ویاخود قواعد بلاغت عربیه وعقائد مقررهٔ اسلامیه دائره‌سنده تأویل اولنمق كبی ایكی مذهب واردر. صوكره واجب تعالی حقنده بوكبی تعبیرات كندی ذات الوهیتی طرفندن وارد اولان كلماته منحصر قالمق لازم كله‌رك بونلره قیاسا هیچ بركیمسه‌طرفندن هیچ برتأویله اعتماداً امثالنه جسارت اولنه‌میه‌جقدر.

فطوغراف مسئله‌سنده بنم كندمه مخصوص بر حسم‌ده واردر . بونده انسانلرك عزت نفسنه، وقارینه منافی برحال ، كیزلی برمعنای ابتذال اكلایورم. مثلا ، كندم فطوغرافمی آلدیرمق فرضیه‌سنه قارشو طبعمده بر حس تحاشی بولیورم ؛ فطوغراف بنم برتمثالم اولدیغنه نظراً بونی ، یار واغیارك اللرینه توديع ایلمكدن طبع بنی احترازه سوق ایدییور ؛ بنم لاابالی اوله‌میه‌جغم انسانلرله تمثالمك لاابالی اولمسنه بر درلو كوكلم راضی اولمیور ؛ بالفرض فطوغرافمی، النه كچیرن برآدم ، بنی سومه‌ینلردن اولدیغی جهتله تحقیر ایدرسه.. دییورم . اما بوندن نه‌حاصل اولور ؟ فطوغرافك بویله شیلردن متأثر اولمسی متصور دكلدر دنیله‌مز . چونكه عكسی صورتده فطوغراف حقنده ایدیله‌جك تعظیمك صاحبنه عائد اولدیغی فرض ایدیلیوریا . دهاطوغریسی بن؛ تمثالمك راست كلن برلب احترام ومودته تماس ایتمسی صورتیله دخی ، برطاقم ، تعیین ایده‌میه‌جكم انسانلرله تكلیفسز ، لاابالی برحالده بولنمقدن توحش ایدرم .

الحاصل انسانك ظلی آنجق كندیسنه تابع اولمق لازم كله‌جكندن بنم ظلمك ، تمثالمك كیم بیلیر كیمك تمایلاتنه تابع اوله‌رق نه‌كبی معاملاته هدف اوله‌جغنی

[١] علم اصول فنهك متشابه بحثنده بوخصوصه دائر تدقیقات مكمله واردر .

تعيين ايده‌میه‌جكم برحالده بولنمسنی تجویز ایده‌میورم ، وبدن انفكاك وانتزاع ایدن تمثالك حریتی مسلوب اولمسنی بنم حقوق حریتمك اخلال ایدلمسنه بكزه‌تیورم. وایشته بو حسیات ایله‌دركه محترم بر آدمك صورتنی یاپمق مخل حرمت واوذاتك كندیلكندن بویله بر شیئه موافقتی بر اثر خفت اولیور . مثلا بعض دكانلرك جامكانلرنده برچوق اعاظم وكبرانك فطوغرافلرینی تعلیق ایدلمش كوریورسكز . ایشته بونلر پاره ایله صاتون آلنمش برطاقم انسان مودللریدركه كندی كندیلرینك حقوق حریتلرینه صاحب اوله‌میه‌رق مالكلرینك ، متصرفلرینك قویدیغی یرده ، ایسته‌دیكی وضعیتده طورمغه محكوم بولنیورلر . طبقی تأثیر سكر ایله ویاخود برخسته‌لق ایله فرقنده اولمدیغی بریرده قالمش انسانلر كبی‌كه هیچ بر وقتده‌بوانسانلر.كندیلرینه‌كلدكدن صوكره‌كیردكلری حالتدن دیقیلاجقلری درجه‌ده شایان نفرت‌ویاخود محتاج مرحمت اولمقدن خالی قالمازلر.

[مابعدی وار]

مصطفی صبری

سیاست شرعیه

١٤

صباوت — حدبلوغ — صبیٔ غیرممیزك تعریفی — مراهق ومراهقه دورلری — بوبابده‌كی احكام قانونیه وشرعیه — جنتك تعریف واقسامی — مجنون مطبق وغیرمطبقك تعریفلری — وبونلرحقنده‌كی احكام قانونیه وشرعیه.

اسباب معافیتدن بری صباوتدر . صباوت، منافیٔ اهلیت برامرعارض اولمقله‌صبیٔ غیرممیزمجنون‌حكمنده‌در. ایشته بوحال عجز ومعصومیتی كندیسنی مسئولیت جزائیه‌دن قورتارر .

بزم احكام موضوعهٔ قانونیه نظر امعانه آلنه‌جق اولورسه عثمانلی جزا قانوننك ٤٠ نجی ماده‌سنده [حد بلوغه واصل اولمیان مجرم ایشلدیكی جرمه مترتب اولان جزایه مستحق اولمیوب قوهٔ ممیزه انتخابندن اولمدیغی صورتده كفالت قویه‌یه !! ربطیله پدرووالده‌سنه ویا اقرباسنه تسلیم اولنور . وبونلر طرفندن كفالت قویه !! كوسترلمدیكی حالده پولیس معرفتیله اصلاح نفس ضمننده مدت‌مناسبه‌ایله حبس اولنور ،]دینیلیور.

واضع قانون شوفقره‌سنده « حد بلوغه » دیدیكی حالده حدبلوغی مسكوت عنه براقمشدر . بزم سیاست شرعیه‌مزده بوجهت ایضاح ایدیلیور . شویله‌كه ؛ شرعاً برصغیر وصغیره‌نك بلوغی احتلام واحبال وحیض وحبل ایله ثابت اولوب سن بلوغك مبدأی دخی اركككلرده تام اون ایكی وقیزلرده تام طقوز ومنتهاسی هرایكیسنده دخی اون بش یاشدر .

بناءً علیه برارككك تام اون ایكی وقیزلرده تام طقوز یاشنی تكمیل ایدوبده بالغ اولنجه‌یه دكین مراهق ومراهقه دینیلور. سن بلوغه واصل اولمامش برچوجق برجرم ایشلدیكی تقدیرده كفالت قویه‌یه ربطیله ابوینه تسلیم ایدیله‌جكی بیان ایدیلیور .

بورادە كفالت قویه سوزی معناسزدر . كیم‌بیلور واضع قانون وقتیله نه‌كبی اهمیت ویرمشده كفالت‌لفظنی برده (قویه) صفتیله توصیف ایتمشدر .

عجبا كفالت قویه‌یه ربطایدلدكدنصكره‌صبیٔ‌مذكور برجرم‌ایقاع‌ایده‌جك‌اولورسه‌كفیلی‌می‌مؤاخذه‌اولنه‌جق؟ مثلا بریسنی جرح وقتل ایتدی وصف جرمه كوره معین اولان جزا كفیله‌می چكدیریله‌جك ؟

بویله ایسه سیاست شرعیه وعقل‌ومنطقه مخالفدر . چونكه عقوباتده نیابت جاری اولماز .

دینیله بیلوركه ، كفالتدن مقصود كفالت‌نفسیه‌در . شومعنایه كوره‌كه صبیٔ مرقوم تكراربرجرم ایشلیه‌جك

اولورسه ولیسی آنك نفسنی حکومته تسلیمه مجبوردر . کوزل ! لکن تسلیمه قدرتیاب اولهمازسه نه اوله جق ؟ مجله‌نك ٦٥١ نجی ماده‌سنده‌کی صورت، عقوباته مقیس اوله‌بیلیرمی ؟ واقعا کفالت بالنفسك حکمی مکفول بهك احضاردن عبارت اولوب مکفول له طلب ایتدیکی زمان احضار ایتمزسه احضار ایتمك اوزره جبر اولنورسه‌ده بوبزم قانون جزانك یا کفیل ویرملی یا حبس ایده‌جکم بولنده‌رضای مخل صورتده آلنان کفالته قابل تطبیقمیدر ؟

اکر کفالتدن مقصد، کفالت مالیه ایسه بوکا ذاتاً لزوم یوقدر . چونکه سیاست شرعیه‌ده برصبی دیکرینك مالنی اتلاف ایتسه کندی مالندن ضمان لازمکلور . مالی یوق ایسه حال یسرینه انتظار اولنور . ولیسنه تضمین ایتدیرلمز . واقعا کفالته مربوط ایسه ضمان لازمکله‌جکی جمله احکام شرعیه‌دن ایسه‌ده کفالت مطلقه‌لرده مکفول لهك معلومیتی شرط بولندیغی مصرح اولمقله بونقطه‌دنده قابل توفیق دکلدر .

اکر جزای نقدی‌یه کفالت ایسه بوده برجزا اولمقله مطالعات سابقه‌یه مبنی معتبر اوله‌ماز . مطالعات قاصرانه‌مه کوره متن قانونده‌کی « کفالت قویه » سوزی مناسز اولوب قانونك اثنای تعدیلنده اخراج اولنملیدر .

قانون کفالت کوسترلمدیکی تقدیرده اصلاح نفس ایچون حبس اولنه‌جغنی سویلیور . بالجمله حقوقشناسك معلومی اولدیغی اوزره بوحبس برتربیهٔ قانونیه‌دن عبارتدر . آنك ایچون حبس یرینه تربیهٔ قانونیه سوزی قوللانلمالیدر .

سیاست شرعیه‌مزه کلنجه ، اکر صبیٔ غیرممیز بر جرم ایشلیه‌جك اولورسه حاکم آنی مجرد تربیه وتأدیب ایچون حبس ایدر . فقط بوحبس بر جزا دکل بلکه کندیسنی افعال ذمیمه‌دن منع ایچون برتربیه‌در .[*]

کوریلیورمی شریعت اسلامیه‌ده‌کی تحقیقات عادلانه !

صبی حقنده‌کی تربیهٔ قانونیه ایسه اصلاح نفس ایچون اوله‌جغندن مدت تربیه ایچون برحد تعیین ایتمکدن ایسه کیفیتك تقدیر حکامه حواله‌سی ومدت تربیه‌نك زیاده اولمسی دها مناسبدر .

تربیه ایچون دخی حکومت مشروطه‌مزله موافق ومناسب دارالتربیه‌لر وجوده کتیریلورسه بووطنه بوملته بیوك خدمت ایدلمش اولور .

مادهٔ قانونیه‌نك ایکنجی فقره‌سنده [اما اول مجرم نابالغ مراهق بولندیغی یعنی فعل عملك نتیجه‌سی برجرم اوله‌جغنی فرق وتمییز ایدرك متعمداً اول جرمی ایشله‌مش اولدیغی صورتده الخ] دیه مراهق ومراهقه‌لر حقنده ایقاع ایلدکلری وصف جرمك درجه‌سنه نظراً حبس جزاسی تعیین ایدیلیور . احکام شرعیه‌یه نظراً صبیٔ غیرممیز، بیع وشرایی فهم ایتمیان یعنی مالکیتی بیعك سالب وشرانك جالب اولدیغنی بیلمیان واونده بش آلداتمق کبی غبن فاحش اولدیغی ظاهر اولان برغبنی غبن یسیردن تمییز وتفریق ایتمیان چوجغه دینور . شو تعریفه کوره فعل عملك نتیجه‌سی نه اولدیغنی، حقنده مضرت ومنفعتی موجبمیدر دکلمیدر بوجهتی تقدیر ایتمیان چوجق صبیٔ غیرممیزدر .

حالبوکه قانونك (یعنی فعل وعملك) تفسیرینه نظراً صبیٔ غیرممیز ایله مراهق یکدیکرینه قاریشیور .

هرنه‌قدر ٧ صفر سنه ٩١ تاریخلی تذکرهٔ علیه‌ده اون اوچ یاشنی تکمیل ایتمه‌مش اولان اطفال صبیاندن معدود وبوسندن صوکره اون بش یاشنی تکمیل ایتمیانلرده مراهق ممیز عد اوله‌جغی بیان ایدیلیورسه‌ده بوده احکام شرعیه‌یه موافق دکلدر . چونکه قانون مادامکه قوهٔ ممیزه اصحابندن اولمیان صبی‌یی تعریف ایتمه‌مشدر . بونك ایچون بالطبع احکام عمومیه‌یه مراجعت ایده‌جکز . حقوق مدنیه‌مزده ایسه ارطادن عرض اولندیغی اوزره دبدأسن

[*] قال فی المحیط وللقاضی ان یحبس الصبی الفاجر علی وجه التأدیب لا علی وجه العقوبة لان الصبی یأدب لینزجر عن الافعال الذمیمة ص ١٦٩ معین الحکام

بلوغ اركككده اون ايكي وقيزلرده طقوز اولمسنه و بونلرك اكمالندن صوكره بلوغه قدر مدتده مراهق و مراهقه عد اولنه جقلري ظاهردر .

بناءً عليه تذكرهٔ عليه‌ده « اون اوچ ياشني تكميل ايتمه‌مش » عباره‌سندن اون اوچ ياشنه قدر قدمنهاده اولوب ده هنوز بوسني تكميل ايتميانلرك صبئ غير مميز عد حقوق مدنيه‌مزه مخالفدر . خصوصا حقوق مدنيه‌ده قز ايله اركك بيننده مبدأ سن بلوغده فرق اولمغله آكا كوره قانون تفسير ايدلمك اقتضا ايدر .

بنابرين اون اوچ ياشني تكميل ايتمه‌مش بر چوجق فرضا بريسني قتل ايلسه صبيان معدود اولمغله مادهٔ مذكوره‌نك فقرهٔ اولاسنه توفيقاً كفالته ربطاً ايله ابوينه تسليمنه قرار ويرلمسي اقتضا ايديور . حالبوكه فقرهٔ مذكوره‌ده‌كي « قوهٔ مميزه » تعبيريني حقوق مدنيه‌مز ايله تفسيرده انصاف كوسترن نظريات جزا مترجملريله قانون جزا شارحلرينك بيانات منصفانه‌لرينه !! نظراً بو تذكرهٔ عليه ناصل قبول ايديله بيلور ؟ چونكه حقوق مدنيه‌مزه كوره اون اوچ ياشني ولو اكمال ايتمسون مراهق عد اولنه جقندن مادهٔ مذكوره‌نك دردنجي فقره‌سنه كوره مستحق اولديغي اون بش سنه كورك جزاسنك ثلثي اولان بش سنه مدتله حبس جزاسي تعيين ايدلمك لازمدر . قانونك حائز اولديغي خاصهٔ الاستيقيت كافي دكلمش كبي برده حقوق مدنيه‌يه مخالف بويله بر تذكرهٔ عليه اصداري شايان تأسفدر . خصوصا مبدأ سن بلوغك اركك وقزلرده براولمامسنه كوره بو نقطهٔ تفاوتك دخي نظر اعتباره آلنمسي درجهٔ وجوبده‌در .

بعض مؤلفلر كتابلرنده « بناءً عليه مواد جزائيه‌ده اون اوچ ياشني اكمال ايتميان صبيلرك مجلهٔ جليله‌نك تعريفي وجهله صبئ غير مميز اعتبار اولنه‌رق الخ » ديه سرد مطالعاتده خطا ايديورلر . چونكه مجله تفصيل ايتمه‌يكمز اوزره مبدأ سن بلوغي اركككده تام اون ايكي قزده تام طقوز اعتبار ايتمش و بوسنك تكميليله اون اوچ و اون بش‌لري مراهق دوري اولديغني تصريح ايتمش ايكن ناصل اوليوررده [مجله‌نك تعريفي وجهله] دينيله‌رك مادهٔ مذكوره‌نك فقرهٔ اولاسنه حوالهٔ كيفيت ايديليور . احتجاجه صالح كوره‌مديكمز [محاكمات جزائيه دائره‌سنك سالف الذكر تذكره‌سي موجبنجه] دينلمش اولسيدي هم مجله‌يه افترا ايدلمامش و هم ده معهود تذكره‌نك برنجي فقره‌سنه مماشات ايدلمش اولوردي . ينه او تذكره مفادينه نظراً اون اوچ ياشنده‌كي بر چوجق حقنده مثلا ازالهٔ بكر جرمي ادعا ايدلسه و جرم مدعابه ايله چوجغك بلوغيده ثابت اولسه صبياندن معدود اولمغله مادهٔ مذكوره‌نك برنجي فقره‌سنه توفيقاً بر جزا ويرلمه‌مسي اقتضا ايديور . حالبوكه سن بلوغ اون ايكي اولمسنه و بوني تجاوز ايتمسي حسبيله مراهق اولوب قانونك (مراهق نابالغ) تعبيرينه نظراً بلوغيده ثابت اولمغله حركت واقعه‌سندن دولايي ٤٠ نجي ماده‌يه دكل ، بالكه ١٩٨ نجي ماده‌يه توفيقاً اوچ سنه كورك جزاسي ويرلمسي اقتضا ايدر . چونكه مراهقك بلوغي ثابت اولورسه عقود واقراري نافذ اوله‌جغي كبي عقوباتده مثلا قصاصك وجوبنده بلوغ شرط اولديغندن جزادنده قورتيله‌مز . بناءً عليه مذكور تذكره‌ده اون ايكي ياش دنيلمش واناث ايله ذكور تفريق ايديله‌رك مطلق براقلمامش اولسيدي سياست شرعيه‌مزه موافق برصورتده قانون تفسير ايدلمش اولوردي .

***

اسباب معافيتدن بريده جنتدر .

معلوماتلري غرب حقوقيله محدود اولانلردن بعضيلري جنتك جزا قانونيله مجله‌ده تعريفي اولمديغندن بحثله فرانسه تميز اسبقنك تعريفني اورته‌يه آتمشلردر . ايشته اورئيسك تعريفي :

« جنت ، برمرض عقلك سببيت ويرديكي تشوش ذهن وشعوردن عبارتدر . »

بزم حكمت حقوق اسلاميه‌ده‌جنت، منهاج استقامت دائره‌سنده افعال واقوالك جريانه مانع صورتده عقلك مختل اولمسيدر .

شمدی شو ایكی تعريفدن هانكيسنك افرادينی جامع اغيارينی مانع تام بر تعريف اولديغنی ارباب بصيرتك نظر منصفانه‌سنه حواله ايلرز .

مجنون ايكی قسمدر. بری مجنون مطبقدركه، جنونی جميع اوقاتی مستوعب اولان كمسه‌در. ديكری ايسه جنون غيرمطبقدركه، كاه مجنون كاه افاقت بولان كمسه‌در.

بناءً عليه مجنونك اقرار وعقودی صحيح دكلدر . شوقدر كه جنون غيرمطبقك حال افاقتنده‌كی معامله‌سی صحيح اولوب وليسنك اجازتنه‌ده متوقف دكلدر .

بر مجرمك حال جنتده بولنمسی اوچ صورتدن خالی اوله‌ماز. يافعلی حين ايقاعنده مجنوندر وياخود ايقاع فعلدن صكره اثنای تحقيقات ومحاكمه‌ده تجنن ايدر. وياخود بعدالمحكوميه جزاسنی چكمكده بولنديغی حالده حبسخانه‌ده تجنن ايدر .

برنجی صورتده جنت ، فنه مستند معاينه راپوريله تبيين ايدر وبونك خلافی فنا ثابت اولمازسه اول شخصك مجرميت ومحكوميتنه كيديله‌من . قانون جزانك قرق برنجی ماده‌سنده مجرمك برجرمی حين ارتكابنده جنت حالنده بولنديغی ثابت اولورسه مجازات قانونيه‌دن معفو طوتيلور دينلمشدر.

بزم سياست شرعيه‌مزده‌ده بويله‌در . زيرا مجنون تكليف شرعی‌يه اهل اولمديغندن عقوبتاً قصاص وجزاءً حرمان ارث واجب اولماز . فقط سياست شرعيه‌نك مطمح انظاری دائما عداله وهيئت اجتماعيه‌نك حقوقنی وقايه‌يه معطوف بولنديغندن مقتولك دمنی هدر ايتمزده ديتله حكم ايدر. چونكه مجنونده ذمت موجوددر .

اما فاعل جرم تحقيقات استنطاقيه‌ده وياإجرای محاكمه اثناسنده تجنن ايدرسه اوزمان تحقيقات ومحاكمه بولنديغی نقطه‌ده قالوب مجنون خسته‌خانه‌يه ارسال ايله تحت تداوی‌يه آلنور . اكر محكوم اولوبده حكم واقع محكمهٔ تمييزك تصديقنه اقتران ايله قضيهٔ محكمه حالنی آلدقدنصوكره حبسخانه‌ده تجنن ايدرسه ينه تخليه اولنميوب لاجل التداوی شفاخانه‌يه كوندريلور .

بزم سياست شرعيه‌ده دخی محبوس حبسخانه‌ده‌تجنن ايدرسه‌حاكم اخراج‌ايده‌مزدينيليور[۱] . بوندن محبوسك برای تدای شفاخانه‌يه‌ارسال ايدلميه‌جكی آكلاشلمز . بلكه عدم‌اخراجدن مقصد ، جنت مدت محكوميتی اسقاط ايده‌ميه جكندن تخليه ايدلمز ديمك اولديغی آشكاردر .

شوقدركه ، بركيمسه برشخصی قتل‌ايدوبده قصاصنه حكم حاكم لاحق اولوب لاجل القصاص ولی قتيله تسليم اولندقدنصوكره‌تجنن‌ايتسه قصاصك‌اجراسنه مانع اوله‌ماز چونكه اهليت وجوب . ووجوب ادا بولنمق صورتيله حكم قضا شروطنی‌استكمال ايتمش اولمقله اجرای‌قصاص تقرر ايدر . اما حكم لاحق اولوبده قاتل لاجل‌القصاص ولی قتيله تسليم ايدلمه‌مش ايسه هرنه قدر ادای قصاص واجب ايسه‌ده اهليت حقنده سرد ايتديكمز حكمت حقوق نظريه‌سنه كوره نفس وجوب بالذات مقصود اولميوب ولی‌قتيله تسليم ايدلمدكجه وجوب ادا تحقق ايده‌ميه‌جكندن قصاص اجرا اولنه‌ماز . چونكه امضاء قضا يعنی تنفيذ حكم تتمهٔ قضادندر.

اثنای محاكمه‌ده ويا حكمدن صكره تجنن ايدوبده شفاخانه‌ده تداوی ايديله‌رك افاقت بولورسه محاكمه‌سی بالاجرا لاحق اولان حكم انفاذ اولنور .

سياست شرعيه‌مزده دخی حال افاقتنده برشخصی قتل ايدن كمسه ينه حال افاقتنده قصاصيله حكم اولنور . دنيله‌رك نظريات جزائيه ايله تطابق ايتديكی كوريلور .

[مابعدی وار]

ابن حازم : فريد

[۱] معين الحكامه باق !

« تاریخ اسلام صحائفندن »

۵

[مابعد]

وتربیه‌سزلکده اودرجه‌یه واردیلرکه مناسب بر یر بولامیان اشراری داخل کعبةالله‌ه کیروب قبله‌گاه شریعتلری اولان او بنای الهیده اجرای شناعت ایدرلردی. حتی بر وقت صفا ومروه تپه‌لرینه، صوکره‌ده کعبه ایله زمزم جوارینه موضوع بولنوب مشرکین قریش معبودلری صراسنه گیرمش اولان (اساف) و (نائله) اسمنده‌کی ایکی پوتك اولجه انسان اولوب درون بیت مکرمه‌ده جرأت ایتدکلری ادبسزلکدن طولایی قهر الهی‌یه اوغرایه‌رق طاش کسیلدکلری وبالاخره اخلافه عبرت مؤثره اولمق اوزره او تپه‌ده وضع ایدیلمشکن (عمرو بن لحی) طرفندن حرم شریفه کتیریلوب پرستش اولنمغه باشلاندیغی جملهٔ مرویاتدندر .

زمان ایلرولدکجه خباثت وشناعتلری‌ده تزاید ایدن بو حریفلره تأدیب معنوی اولمق اوزره برمرض مستولی عارض اولدی . بورونلرینه اوشن قورتلرك تأثیریله بوشانان قاندن قیریلیشیورلردی . برطرفدن‌ده جزای مادی اوله‌رق اولاد اسماعیلدن (بنی بکر بن عبد مناف بن کنانه) نك :

— تولیت کعبه وحکومت مکه بزم حق موروثمزکن جدمزه قرابت ومصاهرتکزدن ومستقیمانه حرکتکزدن استرداد حقه قالقیشمامشدق . لکن شمدی استقامتی سقامته، ادبی ادبسزلکه تبدیل ایتدیکز . بناء علیه بلدهٔ معظمه‌دن چیقوب گیتمه‌لی وحتی مستحقنه تسلیم ایتملیسکز . بوکا موافقت ایتمدیککز صورتده جانسپارانه واقع اوله‌جق هجوممزه حاضر بولنکز . خبر تحدی آورینه هدف اولدیلر. لکن سرمست سروراولدقلرندن (بنی بکر) ك بو پیام تهدیدی اونلری ایقاظ ایده‌مدی . حرکتلرنده دائم وجنك وجداله عازم اولدیلر .

(بنی بکر) (بنی خزاعه) ایله بالاتفاق جرهمیلری فنا حالده مقهور وجلای وطنه مجبور ایتدیلر . اك صوك جرهمی رئیسی اولان (عمرو بن الحرث) قومنی طوپلایوب :

وکنا ولاة البیت من بعد نابت
نطوف بذاك البیت والخیر ظاهر
بلی نحن کنا اهله فابادنا
صروف اللیالی والدهور البواتر

بیتلرینی حاوی طویل الذیل قصیده‌سنی اوقویه‌رق یمن طرفلرینه طوغری شدرحال ایتدی . لکن اك صوك برفنالغی‌ده ارتکاب ایتمکدن چکینمه‌دی . ایران قهرمانلرندن وشهزادکاندن اولوب مشهور (رستم زال)ك کعبه‌یه تعظیماً هدیه ایتدیکی آلتوندن مصنوع ایکی دانه که‌ییك هیکلی ایله — که بونلره غزال الکعبه دنیردی — برچوق اسلحه‌یی حتی برروایته کوره حجرالاسودی بیله بئر زمزمه آتدی واوستنی طوپراقله اورتوب اوزرنده بیله‌زیکی بولنمیان قویونك یرینی بلیرسز ایتدی [*]

جرهمیلرك مغلوباً خروجی اوزرینه بنی بکر ایله بنی خزاعه غالبانه داخل اولدیلر . فقط حکومت مکه خزاعیلرك النه کچدی و (ربیعة بن حارثه بن عمرو بن عامر) اجرای حکومت وایفای تولیته باشلادی . بنی خزاعه‌نك مکه‌یه دخولی ملوك فارسدن (شاپور بن اردشیر)ك زمان سلطنتنه مصادف بولندیغی روایت ایدلدیکندن — هجرت سنه‌دن ۵۰۰ سنه اول تخمین اولنور — بو (ربیعه) یه بین القبائل (لحی) دنیلیر ایدی که بونك ولد مادر نجطاسی اولان (عمرو بن لحی) دین حنیف اسماعیلی بت‌پرستلکه تبدیل ایدن حریف ضلالات الیف ایدی .

ربیعه نام دیکر لحیك باباسی حقنده بین المورخین

[*] بئر زمزمه ایلك دفعه بیلازك وضع ایدن عباسیه خلفاسندن (ابوجعفر منصور) در .

اخلاف واردر. بعض تاريخ نويسان حميريلردن (عمرو مزيقيا بن عامر) ك اوغلى (حارثه) نك ولدى اولديغنى بيان، بعضلرى ده حارثه‌نك ولد صلبيسى اولميوب (قمعة بن خندف (اسمنده‌كى برشخصك وفاتى اوزرينه حامله قالان زوجه‌سنى ـ كه جرهمى رئيسى عمرو بن الحرث قيزى ايدى ـ آلمغله حيك طوغديغنى اتيان ايدييور. ابوهريره رضى الله عنهك « رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم حضرتلرينى ايشيتدم‌كه (اكثم بن الجون) ه خطاباً: بكا جهنم عرض اولندى اوراده عمرو بن لحى بن قمعة بن خندف) ى آتش ايچنده باغرصاقلرينى سوروز برحالده كوردم. يا اكثم! سندن اوكا واوندن سكا دها زياده مشابه بركيمسه مشاهده ايتمدم بيورديلر. » اكثم: يارسول الله! شو مشابهتك بكا ايراث مضرت ايتمسندن قورقارم ديدى. رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم افندمز: خير قورقما. سن مؤمنسك اوكافر ايدى. ايلك اوكه دين ابراهيمى تغيير ايتمش وبحيره، سائبه، وصيله، حام اتخاذ ايلمشدى. جوابنى ويرديلر. » مآلنده‌كى « سمعت رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم يقول لاكثم بن الجون يا اكثم عرضت على النار فرأيت فيها عمرو بن لحى بن قمعة بن خندف يجر قصبه فى النار فما رأيت رجلاً اشبه برجل منك به ولابه منك فقال اكثم اخشى ان يضرنى شبهه فقال رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم لا انك مؤمن وهو كافر انه اول من غير دين ابراهيم وبحر البحيرة وسيب السائبة وحمى الحام » حديث شريفى ده ايكنجى روايتى مؤيد بولنيور. [مابعدى وار]

طاهر المولوى

سعادت مؤتمنه

بر مملكتده هر درلو سعادتك عيارى كمالات مدنيه‌در؛ فقط درجهٔ تمدنك اك طوغرى عيارى حسيات دينيه‌در. بر مملكت خلقنك سعادت ورفاهنى تأمين ايده‌جك طريق ايسه طريق سلامت؛ دها طوغريسى شرافت وعظمتى كركى كبى لمعه‌دار اولان اسلاميتدر. تمدن ايله اسلاميت آره‌سنده موجود اولان رابطه ونسبت سعادات دائمه‌نك اك بسيط، بسيط اولمقله برابر برطريق مستقيم موازيدن عبارت اك طوغرى بريوليدر.

دنياده بوقدر انسانلر نيچون چاليشوب چبالايور؟ نائل ثروت و سامان اولمق ايچونمى؟ هايدى بونعمته مظهر اولسون... عجبا بوسايه‌ده هر بر سعادتى، هر بر استراحتى تأمينه موفق اوله‌بيله‌جكميدر؟

نه‌كزر! انسان استراحت قلب، استراحت وجدان ايچون ياشايور، چاليشيور، يوقسه حيوان كبى امرار عمر ايتمك انسان ايچون بادئ تلهفدر. للّه‌الحمد ادوار اسلاميه‌يى تشكيل ايدن عصرلر، على العموم بر چوق آثار علميه وكمالات مدنيه ايله ممتاز اولمقله برابر نوادر دها آره‌سنده فوق العاده عالملرك وجوديله‌ده شايان دقتدر.

بونقطهٔ نظردن ترقينك وقوعنده استعجال ايتمك ومملكتمزده اسباب ترقى مادةً موجود اولديغى حالده كنديمزى برموقع ذليله ايندير‌ه‌رك ـ آوروپانك ترقياتندن خبردار دكلز، بناءً عليه اولا قانونلرمزى آوروپا قانونلرينه تطبيق ايده‌لم ـ وياخود شو كونلرده همان اكثر محررلرمزك يازدقلرى وجهله آوروپاليلر بزى شويله لوم ايدييورلر؛ بويله تقبيح ايدييورلر. ديه‌رك طريق سعى وورزشه بيوك برمانعه ركزايله جلى برطاقم افكار بدبينانه يوروتمك جداً وجدانسزلقدر. ترقيات مدنيه‌نك ادوار متعاقبه‌سى آره‌سنده‌كى رابطه متصلدر. اويله‌كه براثر تشويق ساحه آراى حصول اولسون بوكون مملكتمزده ترقيات نافعه‌نك وقوعنى ايما ايديجى دليللرك كوندن كونه آرتديغنى وسعادت

حالمز ایچون امنیت بخش اولدیغنی کورمکله مسرور یاشامغه باشلادق . بزم ایچون نعمت تمدن بودر . بوامید بر بیوك سعادتدر . بوکا قارشو شکر کذارلق هر وجدان صاحبنك وظیفه‌سیدر .

شمدی بز حسیاتمزی ینه عالم انسانیتده‌کی موقعمزه جلب ایله متحسس اوله‌لم :

باقیلسه ، بر انسانك مشاغل حیاتیه‌سی بیك درلو عارضه‌لرده اوغرایه‌رق ، بو عوارضاتده برچوق محن و مشقته معروض بولنه‌رق کچیور ؛ ینه باقیلسه قانون طبیعتك کندیسنه بخش ایتدیکی خط حرکتله قانون تمدن آلتنه کیرمش بولنیور ؛ بو نظام ایله کدییور ؛ ومن القدیم انسانلرك مساعیسی بو جهته مصروف بولنیور .

انسان بو مساعینك زحمتنی کیده‌ره‌جك راحت وحضوری نرده بوله‌جق ؟ ثمرهٔ سعی واقدامنه — ولو خارجده فیض و ترقیسی مکافات اوله‌رق تقابل ایتسون — بو ثمردن مطلوب اصل اولان سعادت و استراحتی نرده حاصل اوله‌جق ؟ شبهه یوقدر که حسیات و وجدانده بو امر عظیمه قارشو وجودینی موقوف بوله‌جقدر . چونکه انسان مزاحم حیاتدن متأثر اولدیغی زمان وجدانك تلقین ایتدیکی دینه التجایه مجبور قالیر . دینك کندوسنه لاهوتی ذاتیله متسلی اولور ، بخش ایتدیکی شفقت و محبتله بتون مزاحمنی اونودیر . ایشته انسانك عوارضات کونیه‌یه قارشو بویله بر استنادکاه معنویسی بولنماز ، یعنی دینسزلکله امرار عمر ایلمش ایسه او بیچاره‌لر محترم وجودلرینی اك عادی مؤثره متحسراً فدا ایدرلر ، یوم آخرتده ده (یالیتنی کنت تراباً) ندای ندامت اشتمالیله دنیانك برنفس دین سلیمنك مظهریتنی تمنی ایدرلر . لکن هیهات !!!

بر انسان بو بابده‌کی حق وحقیقتی کشفه سوق همتله کندیسنی مجبور قیلارسه البته دنیا امورنده بیله اشکنجه حکمنه کیرن اوزونتیلردن ، دیرلکسزلکدن ، انتظامسزلقدن بری بولنور ؛ بو صورتله‌ده سعادت و استراحت بشریه‌نك استحصالی ممکن اولور .

بو سوزلرك اصابتنی بعض مبالاتسز ارقداشلریمزه تصدیق ایتدیره بیلمك ایچون ، بو نوع مقالاتك برچوق دوراندیش ذواتی درین ، درین دوشوندرمش اولدیغنی برقاچ آیدر ساحهٔ مدنیتده — فقط بویوزدن وقوعه کلان دوشکونلکك تأثیرندن متأثر اولملریله تأمین ایلرم .

دین ، اورفق الدارین ، برکره وجودی شوقانك لوث مشاق و آلامدن خلاص ایلدیکی مشهود انام اولمقله مشرف بولنیور .

ایمان ، او محصول عمر ، انسانی خزینه‌لره ، سعادتلره مستغرق ایدییور ، عبادت ، طاعت ، احسان ، مرحمت ، مروت ، کبی انسانیتك اك کزیده خصائلنی جامع اولدیغی جهتله هر بری بر طبیب حبیب کبی اك مریض ، اك غمناك بر وقتده روحه فیض قطعی بخش ایدییور .

ظن اولنمسین که امور دینیه‌نك اداره‌سی او قدر قولایدر : بر قومك خصوصات دینیه‌ده‌کی سعادت و استراحتی تأمین ایچون تربیهٔ اصلیه ، تربیهٔ دینیه ، تربیهٔ اطفال تربیهٔ عائله‌دن طوتیکزده محیطنده موجود اولان سائر دین قومشولرینك خصوصات احوالنه ودها بر طاقم تفرعاتنه‌ده وقوف لازم اولدیغنی کوررسکز .

الحاصل دینك ترقیسیله سعادت حیاتیه‌سنی آرزو ایدن ویا اصحاب دین وایمانك هرکونه استراحتنی تأمین ومعیشتنی تنظیم ایتمك ایچون حیات دنیویه‌سنی برشرف محض ضمنده فدای نفس ایدن برمسلم ، هیچ برزمان غوائل دنیویه‌دن کندوسنی پك‌ده وارسته بیله‌مز . وظیفه‌سنك کندیسنه بخش ایتدیکی ذوق ایله فتوحات عدیده‌یه واصل اولور . ذاتاً وظیفه‌نك ایفاسی قدر انسانی متلذذ ایدن برشی بولنمدیغی کبی برقوم ایچنده وظائف متقابله‌نك حسن ایفاسندن بشقه‌ده دیرلکسزلکی اورته‌دن قالدیروب راحت وسکونی اقامه ایدن برماده یوقدر .

برمملکتده بروجه معروض مقتضيات دينيه‌يي ايفادن واومملکت ايچنده سعادت حضور وجدانيه‌نك تقررندن مسئول اوله‌جق صنف انسانيه ايسه علمای دين اولديغنه نظراً کنديلرينك بو ايشده نه‌قدر علاقه‌دار اولدقلرينی تفرس بيوره‌رق تکاسل کوسترمامه‌لری آرزو اولنور.

(العلماء ورثة الانبياء)

معمار زاده :

محمد علی

ـ ضرر مسکرات ـ

آپسنت ، سم هائل

بيروتده منتشر «النبراس» جريدهٔ شهريه‌سندن مقتبسدر.

فرانسه انجمن دانش اعضاسندن وبيوك تياترو مديری موسيو ژول کلارنی تان غزته‌سنده نشر ايتديکی شذرات نافعه‌ده آپسنتك توليد ايتديکی مضرات عظيمه يوزندن برخيلی خانمانلرك ، سامانلرك هدر اولوب کيتمکده بولنديغنی بيان ايده‌رك بونك بالخاصه فرانسه‌ده تعمم وانتشارندن ابنای وطننی تحذير ايتمش ، آپسنت خانه‌لرك تقليل ياخود بسبتون الغاسی صورتيله وقوعی ملحوظ وطبيعی بولنان خساراتك تخفيف وتحديدی وسائلنك لزوم اتخاذينی درميان ايلمشدر.

آپسنت ؛ متمدن ، مترقی ، متفنن غربك وضع زمين تناول ايتدکلری برمشروب کئوليدر. بتون مستعمللرينك بيانات واقعه‌سيله ثابت اوليورکه بوندن دها قوتلی ، دها مؤثر بر ايچکی اولمسه کرکدر. حتی دوشکونلرندن مسموع اولديغنه کوره مقدار متوسطی يالکز تناول ايديله‌جك اولورسه درحال شاربنی اهلاك ايدرمش. بونك ايچون حين استعمالده برجزئنه اك اشاغی ايکی جزء صو مزج وعلاوه ايدلمسی لازمه‌دن ايمش. بونکله برابر ينه تأثير هائلندن ، عاقبتندن قورقولورمش.

آپسنت ؛ سنين اخيره ظرفنده بالخاصه فرانسه‌ده صوك درجه تعمم ايتمشدر. حتی ارباب صنايع وايشجيلر بيله بوداء کئوله مبتلا اولمشلردر. فرانسه‌ده شؤنات روزمره حالی آلان بلايا ورزائل ؛ هپ بو ابتلای مبرم يوزندن ايلری کلمکده‌در. ديئيله بيليرکه فرانسه‌ده هيچ برخانه يوقدرکه ابسنت کيرسونده اوراده بر بليه ، برضرر ايقاع ايتمه‌مش بولنسون.

برخيلی دردلر ، علتلر ، قتللر ، شقاوتلر هپ بو أولديريجی ايچکينك مدمنلرنده کورلمش احوالدندر. بوکون بوقتال شرابه انهماکات اودرجه کسب شدت ايتمشدرکه پارس بويوزدن عادتاً براضطراب عظيم ايچنده‌در. بتون دوائر حکومت ، مجالس قضا ؛ بونك ايقاع ايتديکی خساراتك کثرتندن دولايی هيئت اجتماعيه‌نك بيله بر موقع متزلزل وخطرناك اتخاذنده بولنمسندن احتراز ايدييورلر. حتی مجلس مبعوثان اعضاسندن ايکی ذات ۱۹۱۰ کانون اولندن اعتباراً آپسنتك منع بيعی حقنده مجلسه برتقرير رسمی تقديم ايتمشلردر.

موسيو کلارنی‌نك «تان» ده نشر ايتديکی شذرات ميانده يالکز فرانسزلر ايچون دکل بتون اقوام متمدنه ايچون‌ده شايان اعتبار وانتباه مواد مندرجدر. چونکه بوداء عضال ، بومشروب قتال بتون بلاد متمدنه‌ده پك واسع برمقياسده کوندن کونه انتشار ايدوب کيتمکده‌در. برشوراجقده موسيو کلارنی‌نك نشر ايتديکی مواد مفيده‌نك صوك درجه نظر دقت وانتباهی جالب ، انتها وتوقی خصوصنده اك مؤثر اولان قسمنی بالتلخيص وضع انظار ايليورز.

اپسنت ، مسئله‌سی فرانسه‌ده ايکی جهتدن نظر مطالعه وانتقاده آلنيور. برنجيسی تجارت نقطهٔ — نظرندندرکه حکومتی شمدی‌يه قدر مساهله‌کارانه معامله‌يه سوق ايدن ايشته اصل بوجهتدر. ايکنجيسی حفظ صحت

وانسال جهتيدر . ايشـك دائ اضطراب، باعث منع واجتناب نقطه‌سی بوراسيدر. شوايكی ضرر متعارضدن برينی آخره ترجيح خصوصنده تردده محل كوريله‌من چونكه حفظ صحت وانسال، برهيئت اجتماعيه ايچون الك اوكجه نظر مطالعه‌يه آلنه‌جق مسائلدندر . فی الواقع ايسنتك منع بيعنه تشبث ومبادرت ايدلديكی تقديرده بو يوزدن برچوق ارباب تجارت وايسنتخانه‌لر متضرر اوله جقلردر. فقط بو خسارات، مدمنارينك اوغراديغی مضرات عظيمه‌يه نسبةً شايان اعتبار وتذكار اوله‌ماز . نصل اوله‌بيلركه بوداء عضالك قربانی اوله‌رق ترك حيات ايدنلرك اولادينه بيله كثولك تأثيری انتقال ايدوب كيديور.

مع هذا دينله‌بيليركه مسأله بشقه برجهتدنده نظر مؤاخذه‌دن قورتولاماز. بايع ، حق تعيشنی ، شارب ايسه حق حريت استعمالنی مطالبه ايدييور . لكن مضرت ميدانده شو ايكی حقك ايكيسيده قائم اوله‌مازيا . بشقه‌سی يوزندن متضرر اولمق ، بشقه‌سنی كنديسی اضرار ايتمك : طبيعی هيئت اجتماعيه اوزرينه هر بر حريت مضره‌يی منع ايتمك واجبدر .

بوبابده اعمال فكر ونظر ايدنلردن بریده دييوركه ايچكی خانه‌لر قاپاتديريله‌جق اولورسه زندانلرده سد ايدلمش اوله‌جقدر . كوريليوركه بوكون هر ايچكی خانه سائق بلياتدر . هادم بنيان انسانيتدر . خوش برذوق ايله ساعت تعطيلی امرار ايتمك اوزره مثلا برصنعتكار مسامره‌خانه‌يه كليور . وقتيله صداقتشعار دوستلرينك بزم ملاقاتی ظن ايلديكی اودار الندوه‌ده برايكی قدح پارلاتديغی دوستلق ايلديكی انسانلر برطاقم بدمشرب چاپقين كروهی، مشروبات ايسه برسم مهلك چيقيور بيچاره آدم ذوقه بدل الم، صحته، كمال عقله مقابل ضعف وبيشعوری قازانيور . زوالّی، قوای فعاله‌سنی مقويات ومغذياتدن برشيله تربيه ايده‌جك يرده معده‌سنی سم افعی ايله طولديروب كيدييور .

كل سن اولده شمدی بوكا آچيمه . شرور وبليات تهاجم ، داء ؛ ايسه كوندن كونه تزايد ايدييور. بونكله برابر بو غافل حريفلرك تقاصر اعماره تأسفدن بشقه هيچ بر هم وغملری يوق . ! دوغريسی فرانسزلرك بويله بر غفلت هادمه ايچنده پويان اولدقلری حالده آپسنت كبی بر داء مهلكه بودرجه انهماكلری انتحاره تصديدن بشقه برشی دكلدر. فی الحقيقه حكما واطباء غربيون بوخصوصده وعظ وارشاداتده بولنيورلر . خلق محاذير عديده‌سنی بيان ايدرك اندارده قصور ايتميورلر. فقط بوبابده الك مفيد ومؤثر سوز آپسنتك منع بيع واستعمالی حقنده مجلس مبعوثاندن صدور ايده‌جك برقاچ كلمه‌دن عبارتدر .

حال حاضردن اوندرت سنه مقدم ينه مجلس مبعوثان اعضاسندن برذات طرفندن بوبابده مجلسه برتقرير تقديم اولنمشدیكه موقع قبول واجرايه وضع ايدلمش اولسه‌يدی اووقت ٥٥٠ بيكدن عبارت بولنان ايچكی خانه‌لر بوكون مجموعی ٥٠٠ بيكه طوغری فيرلايوب چيقمازدی . تجارب ومشاهدات متعدده ايله تبين ايتمشدركه برمملكتده مسكرات نه‌قدر استهلاك اولنورسه جرائمده او نسبتده، تزايد ايدييور .

١٨٩٣ ده فرانسه‌ده معتوهينك عددی ٥٩ بيك اولديغی كبی عين نسبتده‌ده انتحار وقوع بولمشدی . ايسنت ؛ بين المسكرات الك مضر وقتال بركئول اولديغی كبی ديكر مسكراتده بولنميان مزاياي‌ده حائزدر .

طعماً لذيذ ، جاذبه‌دار، صفا آور برشراب اولديغندن ايچنلر، ايچدكجه « هل من مزيد » ديمكدن كنديلرينی آله‌مازلر . كثرت تناولی نسبتنده‌ده، وله وغرامی تزييد ايدر. ايسنتك بوتأثير عظيمی شو نكته‌ده استشهاد اولنوركه فرانسه اعاظم رجال وكتابندن بركتلهٔ جسيمه اويله مبتلای تناوليدرلركه براقمق كنديلرنجه عادتا ممتنعاتدندر. مكر اوداء مبرم سببيله عدم آباده قدر ملاقی اوله‌لر .

فرانسه‌نك شاعر شهیر یكانه‌سی زواللی « الفرددی موسه » ده ایسنت مسكر قتالنك قربانلرندن بریدر .

حكما ، اطبا آپسنتك ایقاع ایتمسی طبیعی بولنان ضررلری پك مؤثر بر صورتده توصیف ایتمشلردر :

كیمیاوی شهیر « برتلو » بتون اطبا و فیسیولوژیین ایله متفق الحكم اولدیغی حالده « آپسنت بر سم هائلدر كه مدمنلرینك صحت وعقلنی افنا ایدر » دیمشدر كذلك « دارسونفال » دیمشدر كه « بویله بر سم مهلكك بیعنه رخصت ویرمك وطنه وانسانیته قارشی بر جنایت ایقاع ایتمك دیمكدر .

ارتق تفصیلات مسرودهدن اكلاشیلیور كه فرانسه‌ده وقوع بولمقده اولان جنایتلرك ، امراضك ، نقصان موالید وضعف بنیه‌نك منشأ یكانه‌سی بو كئول مخرب اولمشدر . مأمولدر كه حكومت ومجلس مبعوثان بونك منعی خصوصنده وسائل فعاله اتخاذینه مبادرت ایدرلر . والا ... عاقبت وخیمدر .

ظاهر مجلس مبعوثان اعضاسنك اكثریسی تقدیم اولنان تقریر رسمینك احكام نافعه‌سنی قبوله میالدرلر . امید ایدرز كه بو خصوصده امر قطعی ویررلرده وطنلرینه ، قرداشلرینه الك بیوك بر خدمت ایتمش اولورلر .

المترجم

ایسنتك مملكتمزده نه درجه‌لرده تداول اولندیغنی بیلمم . فقط مسكرات متداوله‌ٔ سائره یوزندن بزدهده آز جنایتلر ، فاجعه‌لر ظهوره كلیور . شرع الله اكبرك تحریم بیوردیغی مسكراتك منعی حقنده اكثر اعضاسی اسلام بولنان بزم مجلس مبعوثان برقرار تنبیه جق .

حسین حازم

جواب محقق

[مابعد]

سجایای قدسیه وخصائل بهیمه‌نك مركزی . خیر وشرك مصدری ، انس ووحشتك منبعیدر . انسان واقعا مدنی بالطبع یارادلمش ، فقط حیوانیتی اقتضاسنجه ، قانون طبیعی یه تابع اولمسی ضروریدر . سائق ومانعی اولمزكه خودبخود حضیض ذل ووحشتدن اوج اعلای سعادته عروج ایدمز . انسان بدایت خلقتده حیوانات وبهایم كبی — هیئت وحشیانه‌ده چریلچبلاق قیرلرده ، صحرالرده وبیابان غفلت وعماده پویان ایدی . — ایوبی كوتودن تفریق ایتمز ، حقایق اشیایی بیلمز ، شهوات نفسانیه‌سنك مغلوبی ایدی . كونشك طلوع وغروبندن ، لیل ونهارك نه اولدیغنی فهم ایده‌مز . اویودیغنی ، یدیكنی ، ایچدیكنی قالقدیغنی ، اوطوردیغنی درك ایتمز ، كره‌ٔ ارضك مواقع ومحل مختلفه‌سنی كزر ؛ فقط كزدیكنی كندیسی نه اولدیغنی ونرده بولندیغنی اكلایه‌مز ، اغاجلری چیچكلری ، میوه‌لری ، یاپراقلری كورر ؛ نه اولدیغنی تعقل ایده‌مز . بخارلری ، طیورلری ، وحوشی مشاهده ایدر ؛ حیوانی نباتدن ؛ نباتی جمادن ؛ جمادی ، انساندن — ماهیتلری اعتباریله آییره‌مز . فضای نامتناهیده هر كیجه اومنظره‌ٔ دل آرایی تشكیل ایدن اجرام علویه‌یی كورنجه عجبا برشی تصور ایده بیلمش می ؟ قمرك هلال اولدیغی كیجه‌دن بدر حالنه كلدیكنی وتكرار بدرلكدن هلالیته تحول ایتدیكنی تدقیق ایتمشمی ؟ خسوف وكسوفی امعان ایله باقمش وذهننه هیچ كتیرمشمی ؟ هیهات . . . . . . یانه دوشونوردی ؟ بلیه جوع وعطشی ازاله ایچون اوكنه راست كلان حیوانلری افتراس و آندن قوی اولنلردن كندینی وقایه ایتمك اوزره مغاره‌لره التجا ایتمك یولنی دوشونوردی . بوقدرمی یا ؟ ! خیر ، قوه‌ٔ شهوانیه‌سی غالب اولنجه اوكنه تصادف ایتدیكنه عقد مناسبت ایدر . اهمیتسز بر مسئله ایچون . — برادر شفیقنی بیله اولدیرر وهلم جرا . . .

بناءً علیه معیشتنك طریق مستقیمنی ، ادارەسنك حسن جریانی ، افراد جمعیتی ایله معاشرت واختلاط

ايتمك يولی، مادهٔ حياتيه وصحيه‌سنك عوارض مخله‌دن صيانتی تأمين وحيوانات سائره‌دن تصل تمييزينی تدين ايچون . — قانون طبيعتدن بشقه — برقانونه احتياجی وارايدی. زيرا حيوان اولديغی مناسبتيله هوا وهوسه، حيله وفريبه ، تجاوز وتعدی‌يه مائلدر. حال وحشتدن قطعياً آيرلمق ايسته‌مز. لكن رهبری اولسه همان صفات ملكوتيه‌سی خصائل بهيمه‌سنه غالب كله‌رك درجهٔ علیای مدنيته واصل اولور. ديمك اوليوركه انسانك شمديكی ترقیٔ عظيمی وحيرت رس ارباب عقول اولان انواع اختراعات وكشفياتی وحضرت صانع لايزالك بونجه آثار عظمتشعارنك ادراكی كبی برمزيت مخصوصه‌ايله صنوف حيوانات ارەسنده كی تميز ايده‌بيلمسی مطلق برقانون ورهبرك سائقه‌سيله حصول پذير اولديغنده هيچ برصاحب شعورك شك وشبهه‌سی يوقدر .

ايشته ، اوقانون ؛ حكمةً قانون مدنيت . شرعاً دين تسميه اولنمشدر .

اوقانون تمدنی ، ياخود : اودينی تأسيس ايچون حضرت الله نوع انساندن بعض ذوات انتخاب بيورركه، عقلاً . فكراً عصرلرنده موقعلرنده بولنان سائر انسانلره فائق اولدقلاری كبی حسيات قلبيه‌لرينك جديت وحقيقتی جهتيله‌ده جمله‌يه مرجحدرلر . اوذوات عاليه . درجهٔ اقتدار واستعدادلاری نسبتنده اولان احتساسات صادقه وصائبه‌لری وتعبير آخرله وحی والهام الهيلرينك يتديكی قدر، زمانك ومكانك ايجاباتنه وحال ومصلحتك ضرر وزيانه كوره نوع انسانی تدريجاً حال وحشتدن قورتاروب شو كورديكمز صورت مقبوله وهيئت كامله‌يه ايصال بيورمشلردر .

بوذوات كرام حضراتنه حكمةً مؤسس مدنيت .— شرعاً ينه او معناده اولەرق .— نبی دينمشدر .

بناءً عليه، فن ؛ شرعدن آيرلمز، شريعت، فنوندن تخلف ايتمز . شريعت مجموعهٔ فنون شتا اولديغی كبی فن‌ده شريعتك برقسميدر . مثلا : انسانلره ايلك اولكه تعليم مدنيت وتفهيم هدايت ايدن نبی ، ياخود مؤسس تمدن ، خلقه آنجق چپلاق كزمكدن وحيوانات سائره كبی هرشيئی اكلدن منع وزجر ايله هيچ اولمازسه . اوراق اشجارايله تستر . وينه اوراق شجری اكل ايتمكی اعتياد ايتديره‌بيلمشدر . چونكه او آنده جمعيت بشريه بالجمله لوازم وضروريات مدنيتدن محروم ايدی فابريقه چوخه وياكتان البسه كيمكی امر ايتسون ؟ صنايع . تجارت معلوم دكلدی . زمان كچدكجه فكرلر قابل تعليم وتعليم برحاله كلدی . منافع . ومحسناتی تفهيمه مستعد اولدی . اوعصردن صكره ظهوريله عالم انسانيتی منتدار ايدن ايكنجی نبی البته سلف معظم ومحترمنك براقديغی قانونی توسيع ايتمش وادراكندن عقل بشرك اولجه عاجز اولديغی اشيا وموادی بيلديرمش وفقط تفهيمی دها زياده دكيشمشدر . بونبينك دورنده بولنان انسانلر اولكی پيغمبرلر امتنك حال وحشتنی تخطر ايتدكجه خنده‌زن استهزا اولورلر. زيرا ترقيات زمانيه وتكملات ارضيه سايه‌سنده فكرلر اويانمسی ايكنجی پيغمبرك تلقينات وتعليماتنه ياردم ايتمشدی . برمدت كچدی . فكرلر دها واسع اولدی . اوچنجی پيغمبر ارشاد ايچون دها كنيش بر ميدان بولدی . محدوديت فكر سببيله هرايكی پيغمبرك تعليمنه موفق اوله‌مدقلری فوائدی تبليغ ايتدی . نائل موفقيت اولدی .

فقط انبيای عظام حضراتندن هربرينك عصرنده فكراً تلقينه قابليتی اولميانلر اكسك دكل ايدی . آنلر تعند وتمردن آيرلميه‌رق ذل وحشتی قبول ايتمشلر ونامليری صحائف تواريخ وكتب مقدسه‌ده كافر تعبيريله ياد اولنه كلمشدر . برقاچ عصر صكره عالمی ظهوريله تنوير ايدن بشقه برنبی؛ حيوانلرك كوبه‌و برقسمنی اكله‌و مؤذی اولانلری قتله آيرمش وهيچ برايشه صالح اولميانلری ترك ايتمكی امر ايتمشدر. والحاصل بوترتيب اوزره يكديكرينی متعاقب اوله‌رق

نوع انسانی تدریجاً ترقی یاب اولمشلردر . ساحهٔ دنیایی تشریفیله تزیین بیوران حضرت موسی ، اسلاف کرامنه نظراً دائرهٔ تمدنی پك چوق توسیع ایتمش و جمعیت متمدنه افرادینی چوغالتمشدر .

حضرت عیسی زماننده اولان ترقیات وتجارت وصنایعجه وقوعبولان انتظام الحق‌که ایام متقدمینه فائق ایدی بو ترقی‌ده اولکی پیغمبرلرك شان وشرفنی خللدار ایتمز. زیرا : عرض‌اولندیغی اوزره ؛ نبیلر : انسانلرك درجهٔ تعقللرینه نظراً تبلیغ احکام وتفهیم مرام ایتمکه مجبوردرلر . برده برنبینك ایامنده امر ویا نهی اهمال اولنان بعض اشیایی اونبینك اباحت ویا تحریم ایتدیکنه حمل ایتمامیلیز . نیه حمل اولنه‌بیلیر ؟ اواشیادن اهم واقدم اولان موادك دفع وازاله‌سیله مشغول اوله‌رق نوبت دها اوکی شیلره کلمامش اولمسنده‌در . مثلا : شرب خمرك ؛ فلان نبینك عصرنده ، ونکاح اخوانك فلان پیغمبرزماننده نهی‌اولنمامسی‌اونبینك قبول‌ایتدیکنه حمل اولنه‌مز. بلکه خلقنك تعقللری بونقطه‌نك ضررینی اکلایه‌بیله‌جك مرتبه‌یه ایرمدیکندن وتحریم ایدیله‌جك اولورسه وحشتلری سببیله برفتنه وفسادك ایقاعنه‌سببیت ویره‌جکنك احتمالی بولندیغندن منع وتحریمی یولنه کیدیله‌مامشدر . [مابعدی وار]

ادبیات

— بشر —

اوت بیلیر بونی هرکس ، اوت کورر معقول
بشر نه‌در ؟. کوچوجك برشی عجز ایله‌مجبول
خمیر خلقتی برقبضه خاکدر ؛ اوچ کون
یاشار نه‌مرتبه اولسه حیاتنه دوشکون
بو بویله‌در ، او حقیقت ایدلمسون انکار
فقط تأمله شایان دکلیدر ؟. شوده‌وار :
قرون سالفه‌دن قالمه بونجه مصنوعات
لسان حال ایله باقی ایتمیورمی هپ اثبات ؟.
بشر ، شو کوردیکمز ارضی ایلمش احیا
بشر دییوب کچیورمه اوسایه‌ده دنیا
بو شکل وزینتی بولمش ، بوغایته ایرمش
بو فیضی عالمه هیچ شبهه یوق بشر ویرمش
هبوط آدمه ارجاع فکر ایدن انسان
کورر ، بیلیر نه ایمش اول زمان بوکهنه‌جهان
مقر وحشت ، عطالتله سرتسر مشحون
برر خرابه نه‌سمته ایدلسه عطف عیون
آغاج قووقلری! مسکن ، جبال کاشانه
غذا کیاه ایله خاشاك ؛ برفه ، بارانه
کوکس کره‌نده ینه آدم اوغلیدر نجه‌دم
اوت . نه ظن ایدییوردك یاسن بهی آدم ؟!
شو کوردیکك اثر انتظام وموجودات
کلیرمی کندیلکندن وجوده هیچ هیهات !
بو انتظامه بدل یوقمش اورته‌ده برهیچ
بشر هدایت ادراك ایله علی التدریج
لباسن ایلمش احضار ، مسکن ابداع
جهان وحشته ایتمش صوکنده عرض وداع
قالنجه بویله صیجاقدن ، صغوقدن آزاده
بولنجه قوتی پیش نظرده آماده
تمایلاتنه اونش‌ده ایلمش اظهار
ذکاسی . سنی قدر هر بری نجه آثار
حیات ؛ برییوب ایچمکله برياتوب اویومق
صانیر ؛ جهان بوهنوز واریا اویله‌چوق احمق
اوفرقه‌یه دیه‌جك یوق: اوبشقه طور وحساب
نصل‌که بشقه‌در عالمده جویبار وسراب

اوطوزی رأی سدید ایتمز ؛ ایتمه‌مش تحسین
بتـون بو کـوردیکمز ، هر اثر ایدر تبیین
بو صـورتی بزه ، لازمسه آدمه امعـان
برازده بیلمه‌لیدر طوغریسی نه‌در انسـان
بو کـون برر موزه‌در بللی باشـلی هرشهرك
مدار زینتی ؛ آنلر خـبر ویرر دهرك
کچیردیکی بتـون ادوار و انقـلاباتی
تصـور ایله‌ین آدم براز او حالاتی
نه‌لر کورر ، نه‌لر ادراك ایدر ، قالیر حیران
نه‌در اومشهر عبرت ؟. جهان ایچنده جهان
شویانده ایشته مرتب طباق چاناق طوریور
شویانده برصره چاناقده چشمه باق اوریور
شـوجامکانده نه‌لر یوق طـاقم طاقم ادوات
باقك شوکوشه‌ده برچوق نقوش وتصویرات
هزار لوح وهیـاکل . هزار شـکل ولحود
نه ایستسه‌ك نه‌دیلرسه‌ك عمومی هپ موجود
شویانده الهه (!) باق بر صنف ایلمش تشکیل
بو یانده ایشـته نیجه ذی شـکوه وذی اکلیل
وه‌نوس ، (مینه‌رو) ه مقارن‌شو صاغده‌کی ژوپیتر
مقابلنـده‌کی هیکلده ایشـته اسـکندر
زمان هپسنی بر یولده ایلمش تخریب
بصیرت اهلی طبیعی بولور شو حالی غریب
مصـون صـدمه و تأثیر قالمـامش ایواه
اوبر سوری کچین بره ، بحره قارشی آلله !.
ترابه منقلب اولمش مـدید بر مدت
نهـایت الده ایدلمش ، بو مشهر عبرت
او شـانلی ارلره کویاکه کوسـترر بر ایز
او ایزده طوغریسی پك کوچ ایدلمه‌ده تمییز
دمنـده اولمش ایکن هر بری فلك پیما
کیمنده کله قولاق یوق ، کیمنده ساعد وپا !

کـوررمی باطله عاقل بقـایی هیچ الیق
سماده ، ارضده ، هر شـیده پارلارکن حق
خلاصـه هر موزه بر صفحه‌درکه شـعشعه‌زا
کورر او صفحه‌ده بارز باقنجه اهل نهـا
نیجه دقیق مسـائل ، نیجـه غمـوض مأل
دوشر او مرحله‌ده عجزه کالك وفکر وخیال
بشر توقفی شـایسته کورمه‌مش شـانه
روامیـدر یا توقف شـعار انسـانه
ایلرله‌مك ، کچن اعصاری چکنه‌مك کچمك
حقوق وحـق ووظیفه نه‌در بیلوب سچمك
همیشـه عزم وتوسـلده اولمسـه رهبر
بوکون بولورمی ایدك کوزاوکنده بونجه اثر ؟.
بو کون نه وار ایسـه میدانده التفاته جدیر
آنی وجوده کتیرمش مسـاعی وتدبیر
نه‌لر نه‌لر اولور باق ، نه‌لر نه‌لر اولمش
بشر بو فیض وکمالاتی سعی ایله بولمش
ایلرله‌مش چالیشـان فرد وملت واقوام
تشبث ایتـدیکی هر کاری ایلمش اتمـام
ثبات سـعیه مقارن اولنجه شبهه‌می وار
دونر ریاض بهشـته بتـون بلاد ودیار
بو سره واقف اولان ارتقـایه سـاعیدر
مـدار رفعت انسـانلرك مسـاعیدر
اوت ، ینه ایدرم بن بو قولمی تـکرار
بشر بو قدرتی غیرتله ایلمش اظهـار
اوغیرت اولمسـه قالقارمی اورته‌دن کیده‌رك
تصـور ایتملی یلکـنله تحته پاره کوردك
ویرر او سـیر وسـفر آدمه فتور وکسـل
او تحته پاره نه‌دیر ؟ . برغریب مهر اجـل
تفکر ایتمه‌لی سعی اولماسـیدی ماندا ؛ اوکوز
عجیرتیلی آرابه کوز اوکـنده یاز ایله کوز

قالیردی اوغرایه‌جقدی طریق ؛ صرپه مدام
اوحالی کورمدی لایق بشر ایچون اقدام
بش اون کون ایله‌جك اولسه امتداد ، سفر
یاسب لاغر ایمش یاکه چنته‌لی استر
مروره واسطه دشت وجبالدن دره‌دن
خلاص اولورایسه انسان نه‌موطلی مهلکه‌دن
بشر بوصورتی‌ده شانه کورمه‌مش لایق
بتون بوشیلری رفع وازاله‌یی سائق
بیلك‌که سعی وثباتدر امل دکل یالکز
دیلر ایلرله‌یك ای عاطلان دیلر قالیکز
باقك بوکون کوز اوکنده کونش کبی رخشان
مساعیٔ بشره وار دلیل بی پایان
خیاله هرنه کلیرسه برر برر بارز
تأمل ایتمه‌لی انسان نه قدرتی حائز
اینیش: یوقوش: دره: کرداب: طاغ: دکزدیه‌یوز
ایلرلیور کیجه کوندز توقف ایله میور
هوایه ، آتشه ، آبه ، صواعقه ، خاکه
نجومه ، مهر ایله ماهه ، بخاره ، افلاکه
طیوره ، ماره ، وحوشه ، سباع بی باکه
هوامه بر اوزرنده ، دکزده اسماکه
کمال عجزی ایله پك غریب حکمتدر
تضادی جمع ایله تألیفه صانکه آلتدر
دکل بوصایدیغمز شیلره ، نه‌وارسه دها
زمیندن طوتیکزده سمایه‌دك مثلا
نفوذنی یورودن آدم اوغلی آدمدر
اوعجز ایچنده حکومتده بشقه عالمدر
آچوب قزوب اینیور قعر ارضه یولبولور
هزار مهلکه‌دن غیرتیله قورتیلیور
کوزن او خنزه‌لری ظن ایدر برر بلده
کوردکله قازمه دکل ساده ایشله‌ین الده

نجبه وسائط حیرت فزا اوشعله مدار
مقاومت ایده‌مز قارشی کلسه برکهسار
بوسعی کوه شکنله او سخت وشوره زمین
ید بشر بوکون اولمش ایشته کنج دفین
بتون موانعی پیشنده اقتحام ایدیور
جبالی دوز اووا ظنیله طیرمانوب کیدیور
تعلق ایتمز ایکن کوز حدود وچوردسنه
چکنمیور چیقیور اك مخوف ذروه‌سنه
اوذروه‌دن مترصد سمایه صبح ایله شام
علومه خدمت ایدن هپ بو رغبی استلزام
او سایه‌ده نجبه سیارهٔ ولهفرما
برر برر اولیور کوز اوکنده جلوه نما
بو میل کشف وتتبع اجل خدمتدر
نتیجه‌سی بتون اعلای حق وقدرتدر
سماده کوردیکمز جابجا اوجرم صغیر
نه‌در ؟. آنی ایده‌مز هرکورن ، بیان تقدیر
او بر جهان وسعدر دکر تماشایه
بوکوزکی ربط ایدر ایشته عادی مولایه
صوسز ، زراعته قابل دکل شو یر مثلا
باقك نه طرز ایله ایلر بشر آنی اروا
قازوب زمینی درینده اساله ایلمش آب
او شوره زاری جداوله ایلیور سیراب
نه ایستیور ایسه غیرت ایدوب یتشدیریور
بحاری ارضده قاب ایلیوب یتشدیریدر
دوشون سوابقی حاله باقوبده آلدانمه
سویش جدولی سن صودن بر ایش صانمه
بصیرت اهلنه ظاهردر آنده‌کی اشکال
سزادر ایشته دینیرسه اوحاله قاطع جبال

خلیل ادیب

— ⁂ —

تراجم احوال

(امام غزالى) [١]

اسم ساميلرى محمد بن محمد بن محمد بن احمد. كنيهٔ سيادتلرى ابو حامد مسقط رأسلرى طوس بلدهسيدر.

صوفى المشرب شافعى الاشعرى المذهبدر. فقيه وفاضل بى نظير اولوب حجةالاسلام وامام غزالى ديمكله مشهوردر.

مشاراليه درت يوزاللى سنهٔ هجريهسنده مهدآراى وجود اولوب بش يوز بشنجى سنهسى جماذى الاخرهسنك اون دردنجى پازار ايرتسى كونى جوار رحمت رحمانه ارتحال ايلمشدر حال صباوتنده ايكن مملكتنده مقدمات علومى كوردكدن و برازده فقهه شريف اوقودقدن صكره (نيسابور) ه عزيمت و (امام الحرمين) ك درسنه ملازمت ايدرك قوهٔ فاطرهنك فطرت نجيبهسنه بخش ايتمش اولديغى فرط وادراك وشدت ذكا ونور عرفان كبى خصايص ممتازهسى دلالتيله مدت قليله ظرفنده اقرانينك فريد ووحيدى وخواص وعوامك منظورى اولهرق دها (امام الحرمين) حال حياتده ايكن طلبهيى تدريس وارشاده مباشرتله برابر علوم وفنون مكتسبهسنه دائر تأليفات حسنهوجوده كتورمكه موفق واستاد مكرمنك كندوسيله افتخار ايدهجك بردرجهٔ فوق العادهده تحسين وآفرينه مظهر اولمش وامام خراسان دينهجك بر مرتبهٔ كمالى سكسان درت تاريخنده بغداده عزيمتله مدرسهٔ مذكورده بولمشيدى (امام الحرمين) ارتحال دارنعيم ايلدكدن صكره مشاراليه دخى (نيسابور) دن چيقوب وزير نظام الملكك مجلسنه داخل اولديلركه اوراسى بر محفل فضلا وعلما ايدى مباحثات واقعه ومناظرت جاريهٔ حسنهده امام غزالينك كمالاً تفردى واقران وامثالنه تفوقى ظاهر اولمسيله (مدرسهٔ نظاميه) نك [١] مدرسلكى وظيفهٔ نظيفهسى عهدهٔ استيهال نحريرانهلرينه توجيه بيورلمسيله درت يوز

---

(١) ترجمهٔ حاللرينه نظراً مشاراليه حضرتلرينه امام غزالى تسميهسى صنعتى اعتباريله پدرلرى مرحومه نسبتندن نشأت ايلديكى اكلاشيليور. چونكه پدرلرى مرحوم محمد افندى مملكتى اولان (طوس) شهرنده صوف غزل وبيع ايدردى. (غزل) ايپلك اكيرمك معناسنهدر. كسب يديله كچينور فقير وصالح بر ذات ايدى. دائما فقهايى طواف ورعايت وعلمايه حرمت وخدمت ووسع وقدرتى دائرهسنده اكرام واحسانه سعى وغيرت ايلر ايدى. مجالس علميهيه مداومتى اثناده مسموعى اولان حقايق علميهدن متأثراً آغلايوب كنديسنكده برولد فقيه ايله مرزوق اولمسنى جناب حقدن ديلر ومجالس وعظ ونصيحتدهده وقتنه كوره بكا ايدوب بر ولد واعظ ايله مرزوق اولمسنى حضرت واهب الآمالدن نياز ورجا ايلر ايدى. جناب مجيب الدعوات ايكى اركك اولاد احسان بيورمسيله برينى محمد ديكرينى احمد تسميه ايلمشيدى. پدر بزركوارلرى شو صورتله معنوياته توسل ايتدكلرى كبى اسباب ظاهريه تشبثندهده غفلت ايلامشدر شويله كه: مخدوملرى حال صباوتدهلر ايكن كنديسنك باعث ارتحالى اولان مرض موتنده مخلفاتى هرنهدن عبارت قالور ايسه اوغللرينك تعليم وتربيهلرى اغورنده صرف ايدلمسنى متصوفهدن برصديقنه نذر ووصيت ومتعاقباً ارتحال دار آخرت ايدر.

صوفئ صديق انفاذ وصيته ابتدار واقدام وذاتاً بر شئ قليلدن عبارت اولان مخلفات منذورهيى بيتيرنجهيه قدر مشار اليهمانك تعليم وتربيهلرينه اهتمام ايلمشدر. ختامنده اساساً كنديسى اهل فقر وتجريددن برذات اولوب قدرت ماليهسى معاونته غير مساعد اولديغندن مشار اليهمايى مدرسهيه يرلشديرمشدر، ابشته بوصورتله مقدمات علومى مملكتلرنده تحصيل ايدرك نهايت الامر بونلردن محمد يعنى ترجمهٔ حالنى يازديغمز امام غزالى فقيه وعلامهٔ بى نظير واحمد دخى برواعظ شديد التأثير اولديلر.

[١] مدرسهٔ نظاميه وزراى دولت سلچوقيهدن (نظام الملك)ك جملهٔ تأسيسات وخيراتندندر. مشاراليه عن اصل طوسلى برفقير كويلى چوجغى اولوب علم وعرفانى وحسن سلوكيله وزراى اسلاميهنك اك مشهورلرى صرهسنه كچمش وآل سلچوقيدن داود وآلب ارسلان وجلال الدوله ملكشاه زمانلرنده وذات خدمتنده بولنهرق پك چوق خدمات حسنه ابرازينه وخيرات ومبرات تأسيسنه موفق اولديغى كبى آلب آرسلان زماننده بغدادده (٤٥٧) تاريخنده ذكر اولنان مدرسهٔ نظاميهيى ياپدرمشدر. مشار اليهك اسمى حسين وسنى تمش يدى ومدت وزراتى اوتوز سنه اولوب (٤٨٥) سنهسنى رمضان شريفنده بعد الافطار ارتحال دارنعيم ايتمشدر، روح الله روحه

تدریس علومه مباشرت بیورمش وکمال فضلی حسن کلامی فصاحت لسانی نکات دقیقه‌یه اشارات لطیفه‌سی عمومك تعجب وتوجهنی جلب ایدرك بودفعه‌ده امام عراق اولوب مشار الیه مراتب ومناصب و حشمت جهتیله‌ده امراء ووزراء واکابرك جمله‌سنك فوقنده بر منزلت رفیعه‌یی احراز ایتمشیدی . لکن بحول الله تعالی امرجهت اخرایه انقلاب ایدرك درت یوز سکسان سکز تاریخنده بغدادی وحائز اولدیغی جاه وحشمت واسباب عزت ورفعتی کلیاً ترك وجهت تقوایه میل وعزیمتیله بیت الله الحرامی زیارت وبیت المقدسده مجاورت وریاضات ومجاهداته مداومت وتبدیل اخلاق وتحسین اوصاف وشمائله اعتنا ودقت وانواع عبادات وطاعات رب العالمینه مواظبتله معنویاتده دخی ترقیات عظیمه‌یه مظهر اوله‌رق اقصای مراتب اولان مرتبهٔ قطبیته واصل اولمش وبرطرفدنده تألیفات حسنه ایله اشتغال ایدرك زیرده ذکر اولنان کتاب احیا دخی بواثناده وجود بولمشدر .

بعده وطنه عودتله اخر عمر عزیزینه دکین انفاس حیاتنی عبادات وطاعاته واوراد واذکاره وتدریس علومه وبتخصیص علم تفسیر وحدیث وتصوفی تعلیم ونشره واستعدادلری مقدارنجه عباداللهی ارشاده ودعوت حقه وقف وحصر بیورمشدر .

(کتاب احیا) مشار الیهك اشهر مؤلفاتندن اولوب « احیاء علوم الدین » اسمیله مسمی ودرت جلد یعنی درت قسم اوزرینه مرتبدر . اقسام اربعه اوزرینه ترتیبی موضوع بحث اولان علومك انقسامات اصلیه‌سی نظر اعتباره آلنمق حکمتنه مبنیدر . چونکه وسیلهٔ تقرب الی الله اولان علوم معامله اساساً ایکی قسمه منقسمدر بری علوم ظاهره دیکری علوم باطنه‌در علوم ظاهره‌ده ایکی قسمدر بری عبد ایله خالق دیکری عبدایله خلق بیننده اولان معامله‌یه متعلقدر . کذلك علوم باطنه‌ده ایکی قسمدر . بریسی صفات ذمیمه‌دن قلبك تخلیه وتزکیه‌سی واجب اولان دیکری صفات محموده‌دن قلبك تحلیه وتزیینی واجب اولان اموره متعلقدر ایشته شو اساسه بناءً مؤلف مشار الیه کتاب شریف مزبوری اشبو ارکان اربعه‌یی شامل اولمق اوزره « عبادات » « عادات » « مهلکات » « منجیات » عنوانلری تحتنده درت ربع اوزرینه ترتیب وتألیف بیورمشلردر .

شیخ الشیوخ ابوالحسن الشاذلی قدس الله روحه حضرتلرندن روایت متسلسلهٔ صحیحه ایله مرویدرکه کندی معاصرلرندن مغربی فقیه مشهور ابوالحسن علی بن حرزهم کتاب احیانك انکارنده مبالغه ایدوب کندوسی نافذالکلم برذات اولدیغندن کتاب شریف مذکورك اله کچوریله‌بیلان نسخه‌لرینك جمعنی امر وجمعه کونی جامع شریفده احراقنی عزم وقصد ایتمشیدی .

اوجمعه‌نك کیجه‌سی عالم معناده کانه کندوسی جامعه داخل اولدی او آنده سبب احیا وجود کائنات علیه اکمل التحیات والتسلیمات افندمزی معیت نبوتپناهیلرنده جناب صدیق اکبر وفاروق اعظم رضی الله عنهما حضرتلری موجود وامام غزالی دخی کمال ادب وتعظیم ایله حضور رسالتپناهیده قائم اولدیغنی کوردی . وقتاکه ابن حرزهم حضور سعادته طوغری اقبال ایلدی ایسه امام غزالی دعوایه ابتدار ایله (یارسول الله) خصمم بودر . اکر حقیقت بونك زعمی کبی ایسه (تبت الی الله) وشاید برکت نبوت واتباع سنتدن بنم ایچون برشی حاصل ایسه حقمی خصممدن آل دیه‌رك کتاب احیانی اعز الناس افندمز حضرتلرینه عرض وتقدیم ایلدی . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری کتاب مذکوری اولندن آخرینه قدر ورقه ورقه تصفح ایدوب یعنی امعان نظر وتأمل ایله باقوب « والله ان هذالشیء حسن » دیه‌رك تحسین وصدیق اکبره اعطا بیوردیلر . انلردخی بعدالنظر استحسان ایدوب « نعم والذی بعثك بالحق انه لشیء حسن » دیدکدن صکره فاروق اعظمه مناوله

ومشار اليه حضرتلريده مطالعه برله صديق اكبر كبي ثنا ايلدكلريني متعاقب « علي بن حرزهم »ك قيصندن بالتجريد حد مفتري ايله ضرب ايدلمسي حقنده ارادهٔ عدالت افادهٔ جناب رسالتپناهي مهابت افزاى صدور اولمسيله منطوق منيفي وجهله فقيه مفتري ضرب اولندي . وقتاكه بش قامچي اورلدي فقط جناب صديق يارسول الله بلكه سنت سنيهٔ نبوتپناهي يه مخالف ظن ايتمشدرده ظننده خطا ايلمشدر . ديه‌رك شفاعت بيورمش وامام غزاليده بوكا راضي اوله‌رق شفاعت واقعه مظهر قبول اولديغني متعاقب « ابن حرزهم » دخي حالت نومدن يقظه‌يه عودت ايلمشدر . حالبوكه اثر سياط ظهرنده موجود ايدي . درحال صورت واقعه‌يي اصحابنه بيلديروب امام غزالي وكتاب احيا عليهنده‌كي انكارندن جناب حقه رجوع واستغفار ايلدي . فقط اثر سياطدن تألمي مدت مديده باقي قالمسيله دائما جناب حقه تضرع ورسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينه تشفع ايدر ايدي . بوحال تأثر واضطراب جناب رسالتپناهي عالم منامده رؤيت ميسر اولنجه‌يه قدر دوام ايدوب نهايت بركيجه برشرفه نائل وحضور عالئ نبوي‌يه داخل اوله‌رق جناب نبي شفيق افندمز حضرتلرى دست محترملريله مومي اليهك ظهريني مسح بيوروب بومسح شريفك اثر بركاتي اوله‌رق اضطرابي زائل وشفا وعافيت حاصل اولدي.

ايشته شو حالتدن صكره فقيه مومي اليه (كتاب احياء العلوم)ك مطالعه‌سنه ملازمت ايدرك آنك بركاتيله فتوحات غيبيه تيسر نماى حصول اوله‌رق (معرفة بالله) ه نائل وشو صورتله علم ظاهر وباطن اهلنك كبار مشايخي عدادينه داخل اولدي . فقط وفات ايتديكي كون اثر سياط ظهرنده ظاهر ايدي .

كتاب احيايه ولو اوراقني چويرمك صورتيله اولسون نظر ايدنلرك انك بركاتندن حصه‌دار فيض معنوي اوله‌كلدكلري روايات موثوقه‌دندر . مؤلف مشار اليهك اشبو (احياء العلوم) اشهر مصنفاتندندر. بوندن بشقه برچوق انفس آثاري دها موجوددر .

مشار اليهك انوار فضل وكمالي آفاقه منتشر وحسن تصانيفده صاحب حظ اوفر اولوب مؤلفاتي جزالت وسهولت عباره وحسن اشارتله مزيندر .

كتاب شريف مزبورك مقدمه‌سيله هامشندن تلخيصاً ترجمه ايدلن احوال سنيهٔ مبسوطه مؤلف مشار اليهك اوصاف وشمائل برگزيده‌سندن بر نبذه وكتاب احيانك لمعات انوار مناقبندن برلمعه‌در .

رحمة الله عليه

بهجت

اسلاميت وخلافت ومشيخت اسلاميه

ميزان غزته‌سنك ٧٦ نومرولى نسخه‌سنده « شيخ الاسلام مجلس مبعوثانه كلمه‌ليمي كلمه‌مليمي؟ » عنوانلى بر بند كورلدي .

شيخ الاسلامك قابينه اركانندن اوله‌ميه‌جغي ويالكز خليفه وكيلي وجماعت اسلاميه رئيسي بولنديغي جهتله قابينه‌ده موقتاً يعني محاكم شرعيه‌دن امور قضا آلنه‌رق بسبتون عدليه نظارتنه توديع ودائرهٔ مشيختك معاملات حكومتدن ال چكديريله‌جكي زمانه‌قدر داخل اوله‌بيله‌جكي وبناءً عليه مجلس مبعوثانه كلمه‌سي لزومي اتيان اولنمشيدي.

مطالعهٔ مذكوره، حكومت عثمانيه‌شكل مشروطيته كيرمكله عادتا حكومت اسلاميه اولمقدن چيقمش اوله‌جغني وبوصورتله اسلاميتك مدنيت جديده واصول مشروطيت ايله امتزاج ايده‌ميه‌جكني احساس ايليور وخلافت ومشيخت اسلاميه‌يي تمادتا برر رئيس روحاني تلقي ايتديريور برده وكلاى مشروطيته بر عدد مخصوص لزومنه قائل اوليور ديمكدر .

اولا اسلاميت رهبانيت اساسنه‌مستند اولان رياست

روحانیه‌یی هیچ بر وقت قبول ایتمامشدر . چونکه احکام شرعیه‌سنده روحانیته دائر بر مسئله‌سی یوقدر . اسلامیتده روحانی دینه‌جك برشی وارسه علم ومعرفتدر . علماسنه ارباب معارف اولمقدن بشقه برصفت ویرمز . روحانیت ، عباداتك حسیات روحانیه ووجدانیه‌دن عبارت اولمسی اعتقاد اساسینه مبتنی برفلسفه‌نك ایجاب ایلدیکی برشیدرکه بوکا نظراً اشتغالات مادیه‌دن هیچ بری عبادت اوله‌مز . مثلا حرامدن اجتناب ایچون واسطهٔ مشروعه ایله کسب معیشت ایتمك عبادت تلقی ایدلمز . دنیا امورندن هیچ برنده مثوبات اخرویه کوزدتلمز . بناءً علیه روحانیت اساسنه ذاهب اولانلر عبادتله مشغول اولمق ایسته‌نجه تارك دنیالغه مجبور اولورلر .

برده روحانیت اساسنده فلسفهٔ حلول موجود بولندیغی جهتله رؤسای روحانیه مقدسات ، لاتخطیات ایله توصیف اوله‌رق برقدرت فوق البشر ایله تلقی ایدلدیکندن کیفیت احترامده بشقه‌برزنك موجود بولور .

احکام اسلامیه‌یه نظراً نصرانیتده‌کی رهبانیت بیله (ورهبانیة ابتدعوها) دلالتیله مبتدعات اخیره‌دن اولدیغی کبی (فما رعوها حق رعایتها) مفادنجه مقصد ابتداعه خدمت ایده‌مه‌مش وحقیقتده مدنیتك ترقیسیله امور سیاسیه‌دن ال چکدیرلمکه لزوم کورلمش ایدی . بونکچوندرکه اوروپاده یازلمش حقوق سیاسیه کتابلرینك بریچیده روحانیتك جسمانیتدن تفریقی مسئله‌سی اشغال ایلمشدر . چونکه مسئله‌خراج اسلامیتدن صرف نظرله مطالعه اولنمشدر .

حالبوکه اسلامیت روحانیت فلسفه‌سنی کوکندن ییقه‌رق (لارهبانیة فی الاسلام) نصیله ابتداء ادیانك سیاسیاته اشتراکنه مانع احوالك باشلیجه‌سی اولان اساسلره‌دن چکدیکی صرده رهبانیتی ده رفع ایتمش وخصائص اجتماعیه‌یی من كل الوجوه ترصین ایدرك مکلفیت بشریه‌یی یکنسق تنظیم ومساواتی تحکیم ایلامشدر .

دین فطری اولان اسلامیتك احکام اساسیه‌سی بر عالم مدنیتده ضروری التطبیق دیمك اولدیغندن بوکون مدنیت دین اسلامی اسمندن بشقه برصورتله تطبیق ایدیبور . ونه‌چاره‌که دین اولماق اوزره طوتمیور . اسلامیتك عباداتنده‌بیله روحانیت اساسی یوقدر . یالکز قواعد ایمان واعتقاداتده علم ومعرفت اساسی واردر . فقط ایمانك آلق ایتدیکی مؤدن بهلر مادیدر . نمازلر اوروجلر زکاتلر حجلر عباداتیله خدمتلر معاملات بشریه‌ده حل وحرمتی تفریق ، عدل مساواتی تطبیق ، تحصیل علم ومعرفته سعی ، تشمیل مرحمت وانسانیت غیرت محافظانه ایجاباتی تمامیٔ تطبیق هپ مادی دینه بیلیر .

فلسفه ومقایسهٔ ادیان کتابلرنده کوریلیرکه روحانیون اسلامیتی عباداتی مادی اوله‌رق اجرا ایتمکله اتهام ایتمك ایسترلر . وفی الحقیقه تعریفی تقدیر ایلرلر .

اسلامیتده روحی قبول ایتمز روحانیتی قبول ایتمك دیمك دکلدر . روحك ماده ویامادی اولمدیغی ثابت بیله دکلدر .

جمعه وبیرام وحج کبی شعائر اسلامدن اولان عبادات اجتماعیه‌ده خلقك تنویر افکاریله انتباه وانتباهنه ودنیا واخرتدن خبردار اولمسنه وبونك ایسه وحدت اسلامیه‌یی خللدار ایلمامسنه اهمیت عظیمه ویره‌رك خطبه‌لرده بر نقطهٔ سیاسیه کوزتمش وتعیین خطیبی اذن خلیفه‌یه تعلیق ایتمشدرکه بوده روحانیتدن زیاده جسمانیته معطوف بولنمشدر . اسلامیت معاملات بشریه وحقوق اجتماعیه‌نك تأمین انتظامیله عالم انسانیتك مواد فسادن تصفیه‌سنه ووظائف دینیه واخرویه‌نك حسن توزیعیله مقصد اقصای سعادته طوغری ترقیسنه والحاصل حقوق الله وحقوق عبادك تمامیٔ محافظه‌سنه موضوع اولان احکام عمومیه‌سنی تطبیق ومعاملات وعقوبات نامری التده اجمال ایدیلن قوانین سیاسیه وحقوقیه وجزائیه واجتماعیه وسائره‌دن عبارت بولنان احکام شرعیه‌نك اجراسنی درعهده ایده‌جك

برقوۀ اجرائيه لزومنى امرايدر و آكاده امام و خليفه عنوانى ويرر .

خليفه ، برطرفدن كنديسنه بيعت ايدن امتك وكالتنى ديكر طرفدن كنديسنكده افراد تبعه كبى تبعيت و تطبيقه مأمور ومجبور اولديغى قانونك واضع وشارعنك حسب الاجرا نيابتنى حائز بولور . وهيچ بر وقت رأى مستبديله اوقانونى تجاوز ايده مز . ايدرسه حاكميت ملت حكمنى اجرا ايلر . بناءً عليه اسلاميتده كى خلافت قانون شرعك قوۀ اجرائيه رياستندن باشقه برشىء اولديغى جهتله رياست روحانيه يه مشابهتى يوقدر . خلافت برحكومت مشروطۀ اسلاميه رئيسى ديمكدر . بونكچون ممالك اجنبيه ده بولنان مسلمانلر دولايتى يوقدر . فقط مسلمانلر معنوى بر حس مربوطيت طويارلر . تغلب وتسلط معناسنى متضمن اولان سلطنت مآل اعتباريله استبدادى مشتمل اولديغندن آرتق دور حريتده بعض اوهامك لفظى مشروطيته نامتلايم كورديكى خلافتك معناسى ايجابات مشروطيت طانيمق ضروريدر . قانون اساسىٴ اسلامك مسلم ومقرر اولان عدل ومساواتى ايجابنجه تبعه ده كى اختلاف ملل واديان بو اساسه هيچ مانعه تشكيل ايده مز . زيرا آنلرك بر حكومت مشروطه حكمدارينه اولان وضعيتلرى تبدل ايتمش اولماز . پادشاه ، ايمپراطور ، قرال اسملرينك برملت مخصوصه طرفندن تلقيب اولنمسى برمحذور تشكيل ايتمزسه عين معناده خلافت كلمه سنك اسلامدن كلمسى محذور دكلدر .

سياست شرعيه كتابلرنده بيان اولنديغنه كوره خليفه ، ايجابات زمان ومكانه توفيقاً قضا واداره وعسكرى وسائره كبى خصوصاتده مسلم وغير مسلمدن مختلف وزرا ووكلا تشكيل ايدر . ولدى الاقتضا يالكز ذمام تفويض وتنفيذ كنديسى النده اولمق اوزره بتون امور امامت وحكومتى بر وزير اعظمه ، برباشوكيله تفويض ايلر . بووكلا ميانده ركن مخصوص اولمق وفقط مسلمان بولنمق شرطيله بر قاضى القضاة ومفتى الانامده بولنور خلفاء راشدين ، امويه وعباسيه وسلجوقيه لر دورنده شيخ الاسلاملر بوقاضى القضاتدن عبارت ايدى وهيچ برنده اسلاملر بررئيس روحانى طانيمامشلردى .

ادارۀ قديمۀ عثمانيه ده شيخ الاسلاملر وظائف خصوصيۀ اساسيه لرنده كى بعض اختلاف ايله برابر ينه بونقطه دن تشكيل اولنمشلر وبوصورتله عدليه ومعارف امورينه نظارت ايتمكده بولنمشلردى . يعنى مختلف دوائره منقسم بولنان وظائف خلافتك بعض جزئنده وكالت ايلمكده ايديلر . معارف حسبيله مدارسه ، عدليه جهتيله محاكمه نظارت ايديورلردى وهيئت وكلا تشكلندن برى ده صدراعظم معيتده مجلس خاص اركانندن بولنيورلردى . مدرسه لرده اخيراً فنون قسمنك سكتۀ تعطيله اوغرامسى يوزندن تشكيلات اخيره ده مكتبلر كشاديله معارف نظارتى احداث اولنمش ومشيختده معارفه عائد اولمق اوزره مدارس ومكتب نواب قالمش اولديغى كبى مناسبات دول وملل ايجابى وعهود موجوده مزك اقتضاسنجه مملكتمزده رؤيتى ضرورى عد ايدلمش اولان بعض مسائلك قواعد فقهيه يه توفيقى فدا كارلنده بولنامديغندن بوكبيلره عائد اولمق ودعاوىٴ نظاميه ياد اولنان بومسائلك فصلنه مرجع بولنمق اوزره نظامى محكمه لر تشكيلنه مبنيت ويرلمش وبناءً عليه ساده بودعاوى يه مرجع اولمق ايچون عدليه نظارتى احداث ايدلمش وامور جزائيۀ تعزيريه ده بورايه توديع قلنمش اولمغله قوۀ عدليه مملكتمزده ايكى يه انقسام ايلمش ايديسه ده ايجابات محليه مزدن اوله رق بالطبع نه دائرۀ مشيختك وظيفۀ اصليه سى سلب اولنمش نه ده دعاوىٴ نظاميه الى الان فقهك دائرۀ شموله آله رق عدليه نظارتنك لزومسزلغى جهتنه كيديله بيلمشدر . بوسببه مبنى ظاهر حالده تابعيتمزده ايكى جهتدن برنقصانلق كوريليور . برنجيسى يا عدليه ويا

مشيختدن برى ديكرى طرف خلافتدن نصبى اعتباريله يا صدر اعظم ويا شيخ الاسلامدن برى بولنيوردى .

مسرودات سالفه‌دن اكلاشيلديغنه كوره خليفه‌وكيلى اولمق يالكز شيخ الاسلامه عائد اولمديغى كبى روحانيت ايله‌ده مناسبتى بولنمديغندن شيخ الاسلاملر قابينه اركاننده وقوهٔ اجرائيه اجزاسندن بولنمق صفتندن ماعدا برصورتله نظر اسلامده بر بوله‌مز . وهيچ بر وقت بر رئيس روحانى عد ايديله‌مز . مظهر اولديغى حرمت مخصوصه ايسه اسلاميتك شرف علمه ويرمش اولديغى اهميتدن بشقه برشيئه عائد اولنه‌مز . بونكچون شيخ الاسلامك كچنلرده ماتن غزته‌سى مخبرينه وقوع بولان بياناتى‌ده وظيفه نشناسانه عد ايلمك لازمدر .

مشروطيت عدد وكلاده بر تحديدى متضمن اولمديغى واوروپا حكومتلرنده عدد وكلانك متفاوت بولنديغى نقطهٔ نظرندن بزده دخى وكلادن برينك حسب المشروطيه فضله لغنه حكم ايتمك طوغرى اوله‌مز .

كرچه مشروطيتله اداره اولنان مملكتلرده رئيس حكومت يالكز باش وكيلى تعيين ايديور . وبعضلرنده باش وكيل بر نظارتى‌ده درعهده ايديور . بونى مشروطيتده قانون لايتغير عد ايتديره‌جك وشرقى بو جهتدنده تقليد غربى‌يه سوق ايده‌جك بر دليل وارسه اونكده چاره‌سى واردر . زيرا باش وكالت ايله مشيختك اجتماعنه بر مانع اولمديغى كبى فضله كوريلنلردن برينك ديكرلريله توحيدى‌ده ممكندر . فقط هيچ برصورتده موقتاً مشيخته حصر ايديله‌مز . وايديله‌جك اولورسه اسلاملر او وقت بر رئيس روحانى تحريسنده بولنمز . زيرا جماعت اسلاميه رئيسى حكومت اسلاميه رئيسندن بشقه برشى اوله‌مز . حكومتى بوصورتله تفريق ، حكومت ايچنده حكومت ديمك اولور . ماداه بويله‌در . شيخ الاسلام هرحالده ملت مجلسنه قارشو مسئول ولدى الاقتضا جواب وايضاحات ويرمكه مجبوردر . حتى نظر اسلامده الك بيوك مسئوليت علمايه توجه ايدر . شيخ الاسلاملرك مجلسه كلمسى بر وقت ايجابات اسلاميه

مخالف دكلدر . بلكه امهال ايديله‌رك الك مهم بر دائره‌يى يد استبدادده براقمق صورتيله سوء استعماله ميدان ويرلمسى مقامك پاپالق كبى لايخبطالك ومقدسيت معامله‌سى كورمسى شريعت اسلاميه‌نك حكمت اصليه‌سنه مغايردر .

شريعتك خليفه‌يه بيله حاكم كوستر‌ديكى قوهٔ عموميه ماتى صفت خلافتك بر جزئنه وكيل اولان ذات حقنده كوچك كوسترمك هيچ جائز اوله‌ماز والحاصل شيخ الاسلام حكومت مأمورى اولمقدن بشقه برشى دكلدر . وبوصفتله مجاسه كلير . مقامنه لايق بر ذات ايسه اولديغى قدر هم مقامى وهم شخصى اعتباريله القشلانير . دكل ايسه يالكز شخصنه عائد اولمق اوزره حرمتدن ساقط بلكه نقيضنه لايق اولور . ايشته خليفه‌سنى فقير ووضيع بر تبعه‌سيله سوياً محاكمه ايدن اسلاميتك حكمى بودر . ماعداسى خرافاتدر . دونكى نسخه‌سنده‌كى تصحيح ايسه تعمير دكلدر يالكز خطانى اعترافدر .

بزميزانك بوكبى مطالعه‌لرينه :

« ادراك معالى بوكوچوك عقله ركمز »
« زيرا بو ترازو اوقدر ثقالى چكمز »

ديمكه مجبور اوليورز .

كوچوك حمدى

عالم اسلاميت

جاوا

ياخود

يكرمى سكز مليون مسلمانى حاوى برجزيره

دنياده موجود مسلمانلرك مقدارى واحوال اجتماعيه‌لرى هنوز تماميله تعيين ايديله‌مامشدر . بزكه تركيه‌ده‌كى مسلمانلرك عدد نفوس واحوال اجتماعيه‌لرينه دائر معلومات صحيحه‌يه دسترس دكلز ؛

كرهٔ ارضك بتون قطعاتنه يايلمش اولان اخوان دينمزك مقدارينی حاللرينی نصل اكلايه جقز؟ ونرهدن بيله جكز؟ اسلامله دائر مطلع اولديغمز معلومات بزه دائما منابع غير مسلمه دن ورود ايديور. بوكبی استطلاعات نه قدر شايان اعتماد اوله بيله جكنی دوشونملی يز. لهمزده اولان حوادثی كوچك كوستررلر. وعليهمزده اولان خبرلری دائما اعظام ايدرلر. لكن بزم ايچون فرح بخش برحقيقت وار ايسه اوده عليهمزده بيله يازيلان راپورلرده، استاتستيقلرده، سياحتنامه لرده دائما اسلاملرك فضائل اخلاقيه لرندن ودينلرينه قارشو ثبات ومتانتلرندن وهردرلو احوال قارشوسنده رابطهٔ دينيه لرينك دوچار انحلال اولمديغندن بحث ايدلمسيدر. مسلمانلر رابطهٔ دينيه لرينك تقويه وتوسيعی ايچون هيچ بر وسيلهٔ ماديه يه توسل ايلمزلر. اسلاملرك خرستيانلر كبی مسيونرلری يوقدر. خرستيانلر كبی عيسويتك تعميم وتأسيسی وآرالرنده كی روابطك ترصينی ايچون مليونلرجه پاره طوپلايه رق، هيأتلر تشكيل ايده رك تشبثاتده بولنمامشلردر. ايشته بويله مادی بر تشبث اولمديغی حالده بالعموم مسلمانلر آره سنده غايت قوتلی بررابطه موجوددركه بوحال اديان سائره اربابنی حيرتده براقيور.

جاوا جزيره سی اسيانك جنوب شرقيسيله اوستراليا اراسنده كائن جزيرهٔ مجتمعه نك اك منبت واك سكنه دار برجزيره سيدر. جزيره نك مساحهٔ سطحيه سی (١٦٧) بيك كيلو مترو مربعی ونفوسی يكرمی سكز مليون اولوب بهر كيلومترو مربعنه (١٧) نفوس اصابت ايديور. بوحالده جاوا جزيره سی دنياده نفوسجه اك غلبه لك اولان بر موقعدر.

جاوا سكنه سی همان هيئت مجموعه سيله مسلمان وسنی المذهب. يالكز جزيره نك سكنهٔ قديمه سندن متباقی قالان (كالانكس) لر جزيره نك شرق طرفنده كی طاغلرده ساكن اولوب قرمزی كرپكاره پرستش ايدرلر. بونلرك نفوسی (١٣) بيكی متجاوز دكلدر. برده درت بيك قدر اسكی برهمنلر بولنقده در. خرستيانلر همان غير موجود كبيدر. يابانجی اوله رق جزيره ده (٢٨٠) بيك قدر چينلی عمله ايله اوچ، درت بيك قدر هندلی عمله بولنور. واپروجه ده علما، تجار، كميجی اولمق اوزره بر عرب جماعتی دخی واردركه بونلر جزيره ده پك زياده صاحب نفوذدرلر. اوروپاليلره كلنجه — جزيرهٔ مذكوره نك (١٧) نجی عصر هجريدنبری هولاندا قراللغنك تحت تابعيتنده بولنديغی مناسبتيله بالطبع اوراده بر چوق اجنبی تجار وزراع وفابريقه طورلر وكذا هولاندا عساكر بريه و بحريه سی موجوددر. بونلركده مقداری (٤٥) بيكدن زياده دكلدر.

اقطار جهانده كی مسلمانلرك حسيات مشتركه لرندن اولديغی وجهله جاواليلرده مقام خلافته صوك درجه مربوطدرلر. حكومت عثمانيه مزك سطوت وشوكتيله دائما افتخار ايدرلر. بزم احوال داخليه و خارجيه مزی بيوك بر آرزو ايله آراشديررلر، خبردار اولمق ايسترلر. لهمزه اولان استخباراتدن فوق العاده ممنون، مضرتمزی موجب شيلردن فوق العاده دلخون اولورلر. مقام خلافته حرمت ومحبت ابراز ايدرلر. خطبه لرده خليفه مزك اسمنی ياد ايدرلر. الحاصل حكومت اسلاميه مزه طوغريدن طوغری يه مربوط بر مسلم نصل بر حسياتده ايسه بونلرده عينی حسياتده بولنورلر.

جاواليلر، قيصه بويلو، يووارلاق چهره لی، كنيش اغزلی، يناق كميكلری مرتفع قيصه واوفاق بورونلری دزين وكچوك سياه كوزلو اولديغی كبی رنكلری سياه ايله اصفر اراسنده وصاچلری غايت سياه وسرت صقاللرنده كی توكلر دخی پك نادردر. طبيعتلری ملايم، مسالمتپرور، چاليشقان وصادقدر. هرسنه حج شريفه كيدن جاواليلرك مقداری بيكی تجاوز ايدر. حتی مكهٔ مكرمه ده برچوقلری مجاور اوله رق قاليرلر.

جاوالیلر برنجی عصر میلادی صرهلرنده هندولر طرفندن براهمه مذهبنه ادخال ایدلمش ودرتیوز سنه صکره برچوقلری بودا مذهبنی قبول ایلمشلردی . حالا جزیره‌نك بعض شهرلرنده بیوك ونهایت جسیم بتخانه‌لر موجوددرکه اسکی جاوالیلرك معمارلق وصنایع نفیسه‌ده استعداد صاحبی اولدقلرینه دلالت ایدر . بونلرك الك مشهوری [بوروبودو] معبدیدر . بوجسیم بتخانه‌ایکیوز متره مربعی ساحه‌سنده و (۲۳) متره ارتفاعنده اولوب دیوارلری نهایت‌قالین ومحکم یدی‌ترا چه‌لی قاتدن‌عبارتدر. صوك قاتده اوج صره‌ایله نهایت ظریف (۷۲) یوکسك قوله‌بنانك قبه‌سنی‌احاطه ایدییور . بتون دیوارلربودانك هیکلی ورسملریله مزیندر . [والهسر] نامنده‌کی بر انکلیز محرری دییورکه سعی ومهارت نقطهٔ نظرندن مصر اهراملری‌بیله [بوربودو] معبدینك یاننده هیچ کیدر . دنیاده بوکامثال آثار عتیقه بولنمدیغی کبی قدیم یونانستانده‌کی هیکلتراشلق بومعبدده‌کی هیکلتراشلق درجه‌سنه واصل اوله‌مامشدر .

او عصرده آثار متباقیه‌سندن مترقی اولدقلری استدلال ایدیلان بوقوم کیتدکجه قربی پایان جهالته طالمرق وحشی‌برحاله کلمشلردی . سیاح شهیر مارقوپولو اون‌اوچنجی عصرده ائاول جاوانی اوروپالیلره بیلدیرمشدر . مارقوپولو جاوایه بالذات کیتمیوب یالکز صوماطره‌یی زیارتنده اهالیٔ محلیه واسطه‌سیله جاوانك موجودیتندن خبردار اولمشدر. اوروپالیلردن جزیره‌یه ایلك دفعه آیاق باصان [لوئی‌جی‌بارناما] ایدی .

بوذات (۱۵۰۶) تاریخنده جاوانی زیارت ایتمش واون درت کون اقامت ایلمشدر . جاوالیلرك اوزمانده نه‌درجه وحشی وبدوی برحاله کلمش اولدقلرینی لوئی‌جی بیلدیریور : اهالی انسان اتی اکل ایتدکلری کبی ابوین کندی اولادینی قویون کبی مشتری وقصابلره صاتارلر ایمش .

سکزنجی عصر هجریده منول پادشاهلری بتون هندستان وحوالیسنه توسیع سلطنت ایتمکده وبووسیله ایله هندستانده دها اولجه تأسس ایتمش اولان اسلامیت اطرافده بیوك برمقیاسده توسع ایتمکده ایدی . ایشته بوزمانلر ـ که ۱۴۷۵ تاریخنه تصادف ایدر ـ اسلاملر جاوانك بر قسمنی استیلا وضبط ایتمش واون التنجی عصرك نصفی صره‌لرنده بتون‌جزیره اهالیسی دین‌اسلام ایله مشرف اولمشدر . جزیره‌ده اسلامیتك تأسسیله وحشت بالطبع برطرف اولمش واهالی اسلامیتك بخش ایتدیکی فضائل اخلاقی اکتساب ایتمشدر .

اون بشنجی عصرده تأسس ایدن سلالهٔ حکمدران اون‌یدنجی عصره قدراجرای حکم ایتمشلردر.

هولاندالیلر ۱۵۹۵‌ده جاوایه‌تجارت مقصدیله‌کلوب تام انکلیزلرك هندستانده‌کی معامله‌لری کبی تدریجاً کسب قوت‌ایدرك جزیره‌نی‌الارینه‌کچیرمشلر . ۱۶۷۷ تاریخندن [۱۸۳۰] ه قدرهولاندالیلرایله جاوامسلمانلری‌اره‌سنده درت اوزون وقانلی محاربه‌لر وقوع بولمش ودردنجی محاربه‌ده جاواده‌کی حاکمیت‌اسلامیه محووضمحل‌اوله‌رق جزیره‌یه فلمنکلیلر صاحب اولمشلردر . برنجی محاربه ۱۶۷۴ سنه‌سنده‌باشلایه‌رق اوتوزسنه‌دوام ایلمش‌ایکنجی محاربه‌بش سنه‌اوچنجی اون بش‌سنه دردنجی‌ده ۱۸۲۱‌ده بدأایله بش‌سنه امتداد ایتمشدر .

بو صوك محاربه نتیجه‌سنده مغلوبیت قطعیه‌یه دوچار اولان بو زوالیلر موجودیت ملیه‌لرینه وداع ایتمك مجبوریتنده بولنمشلر ، وطنلرینی وحقوق حکمرانیلرینی چار ناچار هولانده‌لیلره تسلیم ایتمشلردر . دین ، اخلاق‌وقومیت‌کبی بتون‌لوازم حیاتیه‌ده متحد بولنان یکرمی سکز ملیوندن عبارت بر کتلهٔ جسیمه عشری نسبتنده‌کی فلمنکلیلره بیکارجه‌فرسخ اوزاقده‌اولدقلری حالده مقاومت کوستره‌مامه‌لری حاکمیت و موجودیتلرینی غائب ایتملری کرچه بزی تأسفلر ایچنده حیرتلره القا

ایدییور . فقط بزه بر درس حقیقت ویرییور . تأسف وتلهفلری براقلمده بو درس حقیقتی مطالعه ایده‌لم. اوت هیئت عمومیه‌سی اوچیوز ملیوندن عبارت بر کتلهٔ عظیمهٔ انسانیه تشکیل ایدن مسلمانلر پارچه پارچه، آیری آیری موضوع بحثمز اولان جاوالیلرك باشنه کلان فلاکتك اسیری اولمشلردر . ایشته هندستان، ایشته ترکستان، ایشته عجمستان، ایشته آفریقای جنوبیده‌کی مسلمانلر، ایشته فاس، ایشته جزایر تونس، ایشته مصر وسودان ایشته ..... ایشته .....

عجبا آفاق اسلامیه‌یی استیلا ایدن بو سحائب مظلمه‌نك بو دواهی وبلایانك اسباب حقیقیه‌سی نه‌در؟ باشقه برشیٔ دکلدر . یالکز جهالتدر. یالکز ترقی‌یه قارشو بیکانه‌لکدر . غرب، شرق موجودیتنی ترقیاتیله فنونیله تارمار ایتدی. شرق، غربه انحطاطیله جهالتیله اسیر دوشدی . اسلامیتکه بقای شوکتی وموجودیتی ایچون مدافعات لازمه‌ده بولنمزلك هرشیدن مهم هرشیدن مقدس اولدیغنی امر ایدییور، اسباب مدافعه‌نك تقویه‌سی ومدافعه وسائطنك درعقب تطبیق اولنمسنی فرض قیلیور . بز ایسه رغماً او وسائط ومدافعه‌یه ابراز خصومت ایدییورز . وا اسفا که : موجودیت اسلامیه‌نك اسباب بقاسنی اسلامیته منافی تلقی ایدییورز . بوکون اوروپالیلرك مسلمانلری، شرقی، زیر تحکملرینه آلملری ایچون استعمال ایلدکلری یکانه اسباب علم وهنردر . بز مسلمانلر اییلیه لم که یالکز علم وهنر مغلوبی‌یز .

غریبدرکه اوروپالیلرك علوم وفنونه متمایل اولدقلری بر زمانده مسلمانلر صنایع فنونه قارشو وداعده بولنیورلر ایدی. عالم اسلامیتده فنونه قارشی زائل اولان بو محبت یرینه یواش یواش نفرت، خصومت، بیکانه‌لك قائم اولیور؛ واوروپاده تدریجی تدریجی قدری یوکسلیور وکندینه موقع بولیوردی. بزم مدرسه‌لریمزدن طب، مهندسلك، ریاضیات، طبیعیات، حکمیات اسلامیه، فنون عسکریه قالقیور؛ اوروپادار الفنونلرنده موقع احترام بولیوردی.

اوروپا علوم وفنونیله، ترقیاتیله سطوت وشوکتنی تقویه ایدییوردی . عالم اسلامده ایسه اسلافی طرفندن تقویه ایدلمش اولان شوکت وموجودیت دوچار ضعف وانحلال اولیوردی. بتون آفاق اسلامیه‌ده بر صدای معنوی « واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ... » فرمان الهیسنی اوقویوردی. فقط کیمسه قولاق ویرمیوردی. ایشته عالم اسلامیتده‌کی بو انحطاطلر، بو فلاکتلر توالی ایده ایده مسلمانلرك حیات اجتماعیه‌لری آجینیر بر تذبذبه دوچار اولمش وترقیاتیله قوت وسطوتنی یوکسلتن آوروپا توسیع مدنیت پرده‌سی آلتنده — کندی منافع قومیه‌لرینی اقوام سائره حیاتنه ترجیح ایتمك نظریه‌سنی اساس اتخاذ ایده‌رك — آیری آیری هیأت اجتماعیهٔ اسلامیه‌یی پنجهٔ ثقلی آلتنده ازمکه باشلامشدر . یالکز مسلمانلر دکل. آوروپادن خارج بولنان بتون اقوامك موجودیتلرینه، جکرکاهلرینه طوغرو اوزانان او مخوف پنجه‌یه قارشو آیری آیری مدافعه ومقابله‌ده بولنمشلر والکثره بالطبع برچوقلرینك محو وفلاکتلریله نتیجه‌لنه‌رك زبون اولمشلردر.

توسیع مدنیت وتنکیل جهالت یالدیزیله استیلا ایدیلان بو اقوامك عجبا ترقیلرینه، معارفلرینه همت ایدیلیورمی؟

نرده ..! دکل ترقیلرینه سعی ایدلك؛ طبیعی بر صورتده نشو ونما استعدادینی کوسترن ترقی حسلرینه قارشو نه مقاومتلر ابراز ایدلمیور؟ نه‌لر یاپیلمیور؟ ایشته موضوع بحثمز اولان جاوالیلرك معارفی تدقیق ایدیلورسه بو حقیقتلرك کوزل آکلاشیلور. جاوالیلر موجودیت ملیه واستقلاللرینه وداع ایده‌رك هولاندالیلرك ربقهٔ اسارتنه کیردکدنصکره پك چوق تضییقاته، پك چوق مظالمه دوچار اولمشلر؛ معارفلری ایسه بتون بتون تضییق آلتنده ازیلمشدر .

یکرمی سنه اول جاوا، هندستان وحوالیسنده سیاحتده

بولنان واوراردەکی مسلمانلرك حیات اجتماعیەلرینی تدقیق ایدن محمد عادل افندیدن[*] آلدیغمز معلوماته نظراً جاوادە هیچ بر مدرسە ومکتب یوقدر. یالکز مسجدلردە وخصوصی صورتدە اولردە پك مذبذب برصورتدە تحصیل ابتدائی تعقیب ایدیلیور. وبو تحصیل ابتدائینك اصلاحی جهتنه کیدلیور. ذاتاً عمومی اولمیان بو تحصیل ابتدائیدن بر استفادە تأمین اولنەمیەجکی طبیعیدر.

مکتب ومدرسه کشادی ممنوعدر. حتی مسلمانلره هولاندەلسانی تحصیل ایتمك بیلەشدتله ممنوعیت تحتندەدر. بورادەکی مکتب سلطانیدە اکمال تحصیل ایدن جاوا کنجلری مملکتلرینە عودتلرندە پك چوق تضییقاتە هدف اولمشلردر. وبش آلتی دانەسی «نەایچون براز انسانلغه وقوف پیدا ایتدك» دیە وطنلرندن طرد وتبعید ایدلمشلردر.

شوراسی شایان تشکردرکه فریضۀ حجی ایفایه مساعدە کوستریور. ومکۀ مکرمەدە مجاور قالانلر تحصیل دینیه اهتمام ایدرك بوواسطه ایله مسلمانلر معاملات دینیەلرینه قارشو جاهل قالمیورلر. وارتباط دینیلری دوچار ضعف اولمیور. وبعضیلری مصردە تحصیل ایله محللرینه عودت ایدیورلر. وبوواسطەایلەدە حس معارف، حس ترقی اویانیور. ایشته صوك سنەلردە بوحس ترقینك اولدقجه تعمیم اولنه بیلمسی نتیجەسیدرکه هولاندەلیلر مکتبلرك آچلمسنه موافقت کوسترمشدر.

بو آجی حقیقتلری بسط وتمهیددن مقصدم حقیق احتیاجاتمزی آکلاتمقدر. بزم سبب فلاکتمز ایکیدر. بری بزم جهالتمز وجهالتده اصرارمز. دیکری غربك ترقیات مادیەسی وترقیلرینی منافعلری اغورندە استعمال ایتملری. اکر اقوام سائره ترقی ایتمیه ایدی بزه برشی اولمازدی. بتون مسلمانلر موجودیتلرینی محافظه ایدرلردی.

اکر بزدە ترقی ایدیدك بنه موجودیتمزه برخلل طاری اولمزدی. ابنای بشره بیوك بیوك دروس حقیقت، دروس عدالت، دروس فضائل ویرر ایدك.

احوال حیاتیەنك استقرائی برقانونی واردرکه، اودە هرذی حیات کندی منافعنی کوزتمکدر. بو حقیقتی بر عرب شاعری عصرلرجه زمان اول:

کل من فی الوجود یطلب صیداً
غیر ان الشباك مختلفات

بیتیله آکلاتمشدر. قدرتلی بر قوم قدرتسز بر قومدن تأمین منافعه چالیشمسی قوانین حیاتیەنك برنتیجۀ لازمەسیدر. انسانلق نقطۀ نظرندن سویلنمش بر چوق بکلك سوزلر قوتلرك موازنتی حالندە استعمال اولنان قضیەلردر. ایکی قوت تقابل ایدرسه یکدیکره اولان معامەلرندە براز حق وحقیقت آرانیر. برقوی ایله برضعیف آرەسندە بونلری آرامق بیهودەدر. امین اولەلمکه، شبهه ایتمەلمکه بولندیغمز حالدە دوام ایدەجك اولورایسەك حیات اسلامیه ناقابل تداوی مرضلره کرفتار اولەجق.

عقلمزی باشمزه آلەلم؛ احتیاجاتمزی تقدیر ایدەلم؛ علوم وفنونه رغبت کوسترەلم؛ سویۀ فکرمزی یوکسلدەلم.

حکیمانەسوزلرك الکحکیمانەلرندندرکه برشخصك سویۀ فکریەسنك یوکسلمسی بتون روابط حیاتیەسنك ترقیسنی، انحطاطی تدنیسنی موجبدر.

الحاصل بتون قوتمزله سعی وغیرت زمانیدر. غفلت زمانی دکلدر. یالکز شونی اونوتمەلمکه نصل

[*] محمد عادل افندی هولاندالی معدن مهندسلرندن بر ذات اولوب جاوادە بولندیغی اثنادە شرف اسلام ایله مشرف اولمشلردر. فرانسز، انکلیز وآلمانجەیه واقف اولدیغی کبی جاوا لسانیله تکلم ایدر. مسلمانلغك ترقی وتعالیسی ایچون وقف وجود ایتمش بر ذات عالی قدردر. آرە صره ادارەخانەمزی تشریفله شرقدەکی مسلمانلرك احوال عمومیەسنه دائر معلومات مفصله ویریرلر.

بر صفحهٔ ترقیده بولنورسه‌ق بولنه‌لم فضائل اخلاقیهٔ اسلامیه‌یه‌درت ال ایله صارلیه‌لم.

[مابعدی وار]

عبدالاحد داود

متفرقه

مجلس مبعوثان عثمانیده بعض مبعوثان طرفندن علم فقهك مأخذ قوانین اولمسی تکلیفنی حاوی بعض تقریرلر ویریلمش وبوتقریرلرك هیئت عمومیه طرفندن نظر مطالعه‌یه آلنه‌رق مجلس مبعوثانده متشکل علمیه انجمننه حواله ایدلمش اولدیغی معلومدر . استخبارات موثوقه‌مزه نظراً مذکور تقریرلر اوزرینه علمیه انجمنی صورتی آتیده مندرج برمضبطه تنظیم ایده‌رك هیئت عمومیه‌یه تودیعنه قرار ویرمشدر :

تواریخ مختلفه‌ده انجمنمزه حواله ایدیلن مربوط تقریرلر مطالعه وتدقیق اولنه‌رق مجلهٔ جلیله‌نك محتویاتی، حال وزمانه موافق واحتیاجات عصری محیط برحال توسع وتکامله افراغی ایچون اولجه اولدیغی کبی مجله جمعیتنك یکیدن تشکیل واحیاسی تکلیفندن عبارت اولان مندرجاتی انجمن عاجزانه‌مزجه دخی قرین تصویب اولوب انجق تشکل ایده‌جك جمعیت مذکورده، مذاهب اربعهٔ فقهیه‌نك جمله‌سندن ارباب اختصاص بولندیریله‌رق ایجاب حال ومصلحته دهازیاده موافقتی تقدیرنده شافعی ومالکی وحنبلی مذاهبندن دخی اخذواقتباس ایدلمسی وبوندن باشقه زمانمزده جریان ایدن معاملات تجاریه واقتصادیه کبی احتیاجات حاضرهٔ مدنیه حقنده معلومات وایضاحات کافیه اعطاسنه مقتدر ومتفنن بعض ذواتك‌ده برلکده مذاکراتده بولنمق اوزره تشکل ایده‌جك اولان مذکور جمعیت علمیه‌یه ترفیقی جهتلری علاوهٔ انجمن عاجزانه‌مزك جملهٔ تشبثات وتصوراتندن بولنمغله اشبو خصوصاتك هیئت عمومیه‌جه دخی شایان تصویب کورلدیکی حالده جمعیت مذکوره‌نك برآن اول تشکیلی ضمننده مقام مشیخته تبلیغات لازمه اعطاسی تحت قراره آلنمشدر .

محافظهٔ آسایش ایچون حکم قصاصك اجرا ایدلمسی ضمننده بیروت ولایتندن مراجعت اولدیغی وبوکره مراجعت واقعه‌نك تأکید ایدلدیکی وبرچوق یرلرده محافظهٔ آسایش ایچون هرحالده حکم قصاصك اجرا ایدلمسی ایچون مراجعتلر واقع اولدیغی ایشیدیلیور. شرع شریفك وقوانین حاضره‌نك ایجاباتی اولان امر قصاصك اجراسنی مسلم یاغیر مسلم بتون افکار عمومیه ارزو ایلدیکی، مراجعت متمادیه‌ده بولندیغی حالده حالا اجراسی ایچون بر تشبثده بولنلدیغی یوق بتون اهالی احکام شرعیه‌نك اجراسنه بیوك بر تمایلکله منتظر اولدیغی شوزمانده ممالك متمدنه‌ده بیله ایجابات طبیعیه‌دن اوله‌رق اجرا ایدیلان قصاص حکم شرعی اوله‌رق اجرا ایدلمسی افکار عمومیه اوزرینه اجرا ایده‌جك حسن تأثیر دوشونیاملیدر . محافظهٔ آسایشه ویره‌جك تأثیر نظر دقته آلنملیدر. فتوا خانه‌ده موجود اولان قصاص اعلاملرینك برآن اول اجراسنه شدتله منتظرز .

مشروطیتله برابر مملکتمزه هجوم ایدن بلالردن بریده جمعیتلردر .

یدی آی اول تلفظی بیله یساق اولان جمعیت بوکون بتون کثرتیله مملکتمزده برنمای خارق العاده ابراز ایدییور. افکار عمومیه‌نك بوکا تماشاتی شمس حریتك جمعیت ایله برابر طلوعندن نشأت ایتسه کرکدر . هرنه ایسه مملکتده بویله بر جمعیت قولکسیونی اولمسی پك ایی

دكلدر . بویتمش ایکی فرقه‌یی‌ده كچدی . یوز یتمش ایکی فرقه‌یی‌ده . هیچ بر مملکتده بوقدر جمعیت چوقلغی یوق ایمش .

امینزكه بوجمعیتلر یكدیكرینك مقاصدینی آكلایه‌رق مملکتك منافعنه خادم برفكر مشترك تعقیب ایدنلر، عین مقصد اوزره سیر ایدنلر برلشه برلشه آزالیرلر . ومملکتمزه نافع خدمت ایفا ایدرلر . فقط خفی وجلی بوجمعیتلر میاننده مملکته مضر و افکار عمومیه‌یه سوء تأثیر حاصل ایده‌جك جمعیتلرده ایشیدییورز . بوجمعیتلر یالدیزلی اسملرله، پارلاق مقاصدله كرك استانبولده كرك طشره‌لرده طرفدار پیدا ایتمكه چالیشیور . اهالیمزه اخطار ونصیحت ایدرزكه اكثریتله اغراض شخصیه اوزرینه مستند بوكبی اسامی واشخاصی خفی طوتیلان جمعیتلردن توقی ایتسونلر . (مسلمان دینی آشكاردر) حقیقتی اونوتمسونلر .

بو یكیلكاردن بریده میتینغلردر .

میتینغلر افكار عمومیه‌نك بر خزمه مادیسی . حكومتك بر ناظم آنیسی اولدیغنده شبهه یوقدر . فقط هرقوت حسن استعمال ایدلمزسه عكس نتیجه‌یی ویره‌جكیده طبیعیدر . بزده بوكبی اجتماعلر هنوز اشتراك افكار ایله حاصل اولمیور . بونك ایچون میتینغلرك دائما منافع مملكتی موجب اولمسنی قبول ایتمك طوغری دكلدر . بوهفته میتینغلرك بعض شرط وقیود آلتنده طوتلمسی حقنده حكومتك براعلان رسمیسی كورلدی . غزته‌لرك افراط وتفریط تنقیداتنه دوچاراولدی . بعض معتدل غزته‌لرك مطالعه‌سنه اشتراك ایله حكومتك یكرمی درت ساعت اول خبردار ایدلمسنی موافق مصلحت كوریرز . فقط میتینغك منعنه صلاحیتدار اولمسنی پكده خوش كورمه‌یز . نتیجهٔ اجتماع منافع مملکته مضر اولدیغی آكلاشیلورسه حكومتی خبردار ایدن اشخاص [illegible] لازم كلور [illegible] ایدلسون .

[illegible] غزته [illegible] عسكریه [illegible] ایدن [illegible] وقوق . بونلرك ایچنده منیرلره ١٢٥٠٠ وبرنجی فریقانه ٧٠٠٠ غروش ویرلسنده‌كی امیرده ویوزباشی‌یه ٨٠٠ . یوزباشی‌وكیلنه ٧٠٠ ، ملازم‌اوله ٦٠٠ . ملازم‌ثانی‌یه ٥٠٠ غروش تخصیص ایدلدیكی حالده طابورائمه‌سنه درتیوز غروش معاشك مناسب كورولمسنده‌كی بی‌رحمانه وقدرناشناسانه معامله‌یه تأسفدن كندمزی آله‌مدق . معلوم‌اولدیغی وجهله طابور اماملری شمدی‌یه قدر ملازم اولك فوقنده ویوزباشی‌یه قریب برموقعده بولندیغی وبونلرك استقبالی ، ترقیسی محدود وبلكه مفقود برحالده بولنمسی ، حقلرنده براز دها لطفكارانه معامله‌یی موجب اولمق لازم كلدیكی حالده بوكون ملازم ثانینك بیله‌بادوننده براقلملری عجبا نه‌دن نشأت ایتمندر . عساكر اسلامیه ، ائمه‌سنی نه یوز ایله محراب اقتدالرنده بولندیره‌جقلر . یوقسه بونلرك شرف علمیلرینه رعایتده‌حربیه نظارتجه برمناسبت معكوسه‌می كوزه‌تیلیور ؟ اونوتمیه‌لم كه بو تنسیقات مجلس مبعوثانه‌ده اوغرایه‌جقدر .

اخطار

یكرمی درت صحیفه اوله‌رق انتشار ایدن غزته‌مز بو هفته‌یه مخصوص اولمق اوزره ٣٢ صحیفه‌یه ابلاغ ایدلمشدر .

ذیلین

[بكر افندی] مطبعه‌سی — وزیرن خان

فی ١٥ صفر سنه ٣٢٧ وفی ٢٣ شباط سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز : فاتح مجیز درسعاملرندن شهری احمد افندی

سر محرر : فاتح مجیز درسعاملرندن مصطفی صبری

مدیر مسئول : محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی (پوسته اجرتیله برابر)

استانبول ایچون :	ولایات ایچون :	ممالك اجنبیه ایچون :
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
التی آیلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته ایات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلكده بولنلماسی رجا اولنور .

درسعادت
بكر افندی مطبعه‌سی — وزیرخان

بيان الحق

قال الله عز وجل : وما علينا الا البلاغ المبين

١٣٢٦

پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ادبی سیاسی فنی هفته‌لق غزته‌در.

[illegible] مدنیت جدیده [illegible]

[illegible]

[illegible] بر خصوصی عرض ایده‌جکم.

[illegible] اولدقلری [illegible] منفعتیه [illegible] اسلامیه سرایت ایدنجه [illegible] اخلاقی ثمره‌لری بخش ایتدی.

[illegible] سلامت [illegible] قوة سیاسیه‌سی زماننده [illegible] مقاومت ایدوب بر چوق فلاسفه و علمای [illegible] مدنیت فرنگدن استفاده ایتدیکی [illegible] سلامت [illegible] روحلری [illegible]

[illegible] اولان افتراقک سببی [illegible].

[illegible] انقلاب کلمیه [illegible] علماء علیه قسمتی کوزل اکلامق ایچون دینی تأثیرات اجنبیه‌دن عاری [illegible] اثبات ایدر [illegible] دکل ایدی چونکه هر دینک اعظم قوتی تأثیرات خارجیه‌دن و نفس الامرده اودینک بو تأثیرات خارجیه‌یی [illegible] ایدر. [1]

[1] دین حقنده [illegible] طبیعی [illegible] ایدلمز. [illegible] لایتغیر [illegible] کیفیت ایکنجی مسئله‌سی [illegible] لایتغیردر [illegible] اسلامی [illegible] ایده‌جک [illegible] ظهور ایده‌مز دیمکدر.

بو اساسه ایکی نقطه‌دن محاکمه ایدیلیر. برنجیسی اصول دین اعتباریله‌در. عقائد و قواعد اساسیه دین هیچ بر وقت تغیر ایده‌مز.

[illegible]

ثم افريقا مسلمانلرینك فتح ایتدکلری اندلسده‌کی دولت اسلامیه‌یه دائر بعض سوزلرم وار .

باقیکز بوکون حضیض فقر و مذلته اینمش اولان او قرطبه شهرینه باقیکزکه وقتیله دولت عربیه زماننده شهر مذکور بشیوز بیك نفوس اوچ بیك مسجد یوز اون اوچ بیك خانه واوچیوز حمامی حاوی غایت معمور وصولك درجه مترقی بر بلدهٔ طیبه ایدی .

دولت مذکورده امراء مسلمینك اخلاقه ، درجهٔ آدابنه ، کمیت ترقیلرینه واقف اولمق ایسترسه‌کز قرطبه خلفاسندن عبدالرحمن اولك مخدومنه براقمش اولدیغی وصیتنامه‌یه باقویرمکز کفایت ایدرکه اسپانیاده تاریخ اسلامه متعلق مستندات کثیره میاننده آنی اختیار ایتدم !

« اعلم یابنی ان الملك بیدالله یؤتیه من یشاء وینزعه ممن یشاء فاحمدالله علی ان وهبنا ملك الاندلس فعلیك بتقوی الله وطاعته واعمل خیراً مع الناس کافةً وخصوصاً اولئك الذین وکل الله شؤونهم الیك وساو فی حکمك وقضائك بین الفقراء والاغنیاء ولاتول امور الناس الامن عرفت فیه الحکمة والخبرة وعامل جندك بالشدة واللین معاً لیکونوا حماة الدولة لاعونا للظلمة من الحکام وواجب علیك ان تظل الزراع بحمایتك وان تود بمعونتك لانهم مورد حیاتنا واحرص علی محبة الرعیة لك وتعلقهم بك الخ »

اولادینه معلوم اولسونکه ملك یدقدرة الهیه‌ده‌در ایستدیکنه ویرر ایستدیکندن آلیر . بناء علیه اندلس ملکنی بزه احسان ایتدیکندن طولایی جناب حقه حمد وثنا ایت تقوی وطاعت الهیه‌دن آیرلمه عموم ناسه وبالخاصه شؤنات اداره‌لرینه من قبل الرحمن وکیل اولدیغك رعیه‌که خیرله معامله ایت حکم وقضاکده فقرا واغنیایی مساوی طوت امورناسی اهل خبره وارباب حکمتدن اولدقلرینی بیلدیکك ذواته تفویض ایت عسکریکه شدت ولینتی جمعله

وقوف نه‌قدر تزاید وتناقص ایدرسه دلائل فلسفهٔ دینیه‌ده او قدر تزاید وتناقصه معروض اوله‌بیلیر . بو ایسه مسائل اساسیه‌نك ینه تغیرینی مستلزم اولاز . مثلا اللهك برلکی بودین اسلامك اساسنی تشکیل ایدن بر مسئله‌در . وبوده لایتغیردر . ادله‌سی ایسه ازمان وامکنه وعقولك تفاوتیله متفاوت اوله‌بیلیر . ایکنجیسی فروع دین حسبیله‌در . فروع دین مسائلی ایکی‌یه آیریلیر . بریسی یقینی وضروری دیکر ظنی ونظریدر .

بالطبع احکام فرعیه‌نك یقینی اولانلری اصول دین حکمنده اولدیغی جهتله لایتغیردر . بش وقت نماز آلتی اولامز . قتل نفس . سرقت زنا کبی افعالك حردتی حله منقلب اولامز . کذلك ادله وفلسفهٔ شرعیه‌نك اساسی تبدل ایدهمز لکن احکام نظریهٔ دینیه‌که اصل وسعت احکام بورالرده‌در . ازمانك تغیریله تغیر ایده‌بیله‌جکی وفقط صورت تغیری ینه اصول دینیه ایله تعیین ایدیله‌جکی ده مسائل دینیه‌دندر . ایشته بو خصوصده وبالخاصه علوم دینیه‌نك موقوف علیهی اوله‌بیله‌جك علوم وفنونده عوامل اجنبیه ظن ایدیلن هرشی « للوسائل حکم المقاصد » سرینه ماصدق اوله‌رق مقتضیات دینیه‌دن اولور . بونك ایچوندرکه علم اطلاق اولنه‌بیله‌جك هرهانکی برشی اولورسه اولسون (انما الاعمال بالنیات) حکمنه توفیقاً نظر اسلامده اعز عبادت عد ایدیلیر وعین زمانده فرض واجب سنت مکروه حرام حکملرندن برینه محکوم اولور .

برعلم مقاصد حیاتیهٔ انسانیه‌یه طوقونمق ایچون تعقیب ایدلدیکی مدتجه حرام اولدیغی حالده ینه عین علم منافع حقیقیهٔ بشریه نقطهٔ نظرندن فرض اولمق درجه‌سنه قدر واره‌بیلیر . ایشته بو حکملری تولید ایدن قواعد اساسیهٔ دین لایتغیر اولدیغی حالده فروع دینیه کمالات بشریه‌نك جهات مختلفه‌سندن هیچ بریسی سد ایچون دکل بلکه کشاد ایچون موضوع اولدیغندن اجتهادات علما نسبتنده تکامله سائق وبناءً علیه عقل ونقلدن استفاده‌یی آمردر . وهیچ برعلم وفندن منسوبینی منع ایلمز . بلکه تشویق ایدر . بونکچوندرکه علوم دینیهٔ اسلام شعبات فنوندن هر برینه علاقه‌دار بولنمش واحیقا که عصرلردن بری بو علاقه‌سنی ابراز ایده‌بیلمك ایچون ضرورتدن بقاسنی قورتاره مامشدر . (اولم یکفهم انا انزلنا علیك الکتاب) آیت کریمه‌سنه عائد کبی کورینن موضوع مسئله ظن ایدلدیکی کبی تدریسات دینیه‌نك استقلالی ادعاسنی سوء تفهمه دوشوره‌رك علوم عقلیه وکسبیهٔ بشریه‌نك وسعتی نسبتنده علوم دینیه‌نك توسعنی آمر اولان حکمت اسلامیه‌نی [illegible] . زیرا مبنای اسلامیت علم ومعرفتدر . عدو اکبر اسلام بالطبع جهالت اولسی لازم کلیر . جهالت هر موضوعده جهالتدر . (هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون) ایت کریمه‌سنده معلومك ذکر ایدلمه‌مسی بوتعمیمی افاده نکته‌سنه شمول اولدیغی ده اربابنجه معلومدر

المترجم

معامله‌ایت‌که ظالمهٔ حکامه عونه دکل اموردولته نکهبان اولسونلرزوالی جناح حمایتکده بولندیرمق وکندیلرینه معاونتـله اظهار وداد ایلمك اوزریکه واجبدر . زیرا انلرمورد حیاتمزدر رعیه‌لك سکا محبتله مربوطیتلرینـه حریتی اول .

افندیلر !

بن شوکی وصیتی زمانمزده رئیس وکلامزدن دیکلمك ایسـترم . بو بویله‌در فقط خلیفه عبدالرحمن اولك شو سوزلری سویلدیکی اوتجی عصرده بن بزم مملکتلرمزده جریان ایدن احوالی توصیف ایتمك ایسته‌مم . چونکه قورقارم بر عالم مسیحی‌نك سـامعه‌خراشی اوله‌جق بر صورتله بنی اتهام ایدرسکز . بروجه معروض دهشتلك برصورتده کچمش والآن نامی حیرتکامله ایچنده براقمش اولان شومدنیت سکزیوزسنه کمال صفاایله دوام ایتدی .

عربلر اندلسی برایکی سنه‌ده فتح ایتدیلر . وبالآخره سکز یوز سنه حکملری جاری اولدقدن صوکره‌الالرندن چیقدی . بوکا تعجب اولنمزمی . بوکا ترك دولتنك اتساع ایتدیکی وعظمت حربیه‌ده درجهٔ قصوایه بالغ اولدیغی ایکی اوچیوز سنه ضم ایدیله‌جك اولورسه دول اسلامیه جهانده تقریبا بیك سنه کمال سیادتله حکمران اولمشدرکه روما ویونان دولتلرینك عمرلرینه معادلدر .

ولکن بوراده موضوع بحثمزه متعلق برشی وارکه اوده استانبولده واکا یقین بحرسفید حوالیسنده جریان ایدن احوالك نتایجندندر بو ایسـه اسـلام ومسیحیتك معارفه و ائتلافی قضیه‌سیدر .

بومعارفه فتح اندلسده فتح اسلامیدن صوکراقیصه برفترتی متعاقب باشلامشدر . شونی اونوتمیکزکه اسپانیا قصاصلرینك اسلام ونصاری اره‌سـنده‌کی جهاده دائر روایت ایتدکلری ماصالاری قطعیاً حقیقته مقارن دکلدر

ازجمله « غورنیل » ك ترتیب ایتدیکی برقصـه‌ده بر قهرمان بسـالت تصویر ایدرلرکه کویا قومی کندیسنی مجاهدهٔ کفار [١] ایچون حاضرلامشلر اوده فوق‌العاده ابراز مأثر ایلمش حالبوکه حقیقتده بوقهرمان کندیسنی خدمات مسلمین ایچون تقدیم ایتدی وصفوف اسلامیه‌ده محاربه ایلدی . واعداء مسلمینه قارشی حرب ایدرکن وفات ایلدی . اندلسده نصاری ایله امرا مسلمین اره‌سنده‌کی اطوار وعلاقاتی استقرا ایدنلر بیلیرلرکه امراء مسیحیین ایله استشاره ایدرلر وچوق وقتلرده خلفانك سرایلرینه کیدرك شفایاب اولنجه‌یه قدر اقامت ایلرلردی .

افندیلر کوریورسکزکه شوعادات قصاصینك آتوب صاووردقلری محاربات صلیبیه خرافاتنه قطعیاً مناقضدر .

اندلس مسلمانلری دولتلرینك منقرض اولدیغی وامراء مسیحیه‌نك اطرافدن تضییقی کوردکلری دورده بیله نصارایه مسامحه وموادتکارانه معامله‌دن ایرلمامشلردی . بوکون اسـپانیا حوالیسـنده طولاشمش اولسـه‌کز اورادکی آثار عربیه‌ودور اضمحلاللرنده او آثارك بقاسی واندراسدن محافظه‌سنه دائر وقوعبولان همات تشیید یه‌لرینه آکاه اوله بیلیرسکز .

اندلس برمملکت ثروت ورفاه ایدی . حتی سلطان مسلمینك صوك دورهٔ اضمحلالنده بویله ایدی . حالبوکه اوزمانده بیله نصارایه حقد وکین پرورده ایلمملری احوال مدهشه‌دندر .

شـو عصرده غرناطه دولتی اوروپانك زهره‌سی ایدی . نسیم حریت ومدنیتی استشمام ایتمـك ایسته‌ین هرشخص اورایه کیدر وامراء مسیحیه‌نك تحکم ایتدکده بولندقلری بلده‌لردن فرار ایدردی . زیرا اورالر مهد قسوت وظلم اولنوب امراء میدان حربده طوتدقلری اسرایی برطاقم بیرتیجی کلبلرك الارینه ویره‌رك جسدلرینی پارچه پارچه ایتدیرمکله معاقبه ایدرلردی بو حال اندلسه مقصور دکل ایدی . بلکه مسلمین ایله مسیحیین اره‌سنده برعلاقهٔ محکمه وار ایدی‌که محاربات صلیبیه‌نك انتهاسـندن استانبولك فتحنه قدر دوام ایتمشدی .

[١] کفاردن مقصد مسلمانلردر .

افندیلر بیلیرسکزکه قرون وسطاده جنوه‌نك عظمتی شرق ایله اولان معاملات تجاریه‌لرینك ثمره‌سی ایدی .

اوزمانده بزم مسلمانلرله اختلاط ومناسباتمزدن ایتدیکمز استفاده‌یی‌ده بیلیرسکز . فلسطین ، سوریا ویونانده بزم برچوق تجارت خانه‌لرمز واردی .

کیزلنمیه‌جك شیلردندرکه غربیونك سعادتلری مسلمانلرله اختلاطلرینك ثمرهٔ ازدیادیدر ، بوصره‌ده اسلاملرك برچوق عادات حسنه واخلاق شریفه‌لری بزه سرایت ایدیوردی . حتی روح اسلامینك بزه سرایتی حسبله قاتولك کلیسالری مضطرب اولدی . مبادئ اسلامیه ونصرانیه‌نك تنازعنه نظر خوفله باقیوردی . وبالخاصه انلرك افت وعدوسی اولان سربستئ ادیانك مبدأندن زیاده قوشقولانیورلردی .

[مابعدی وار]

کوچوك حمدی

معرفت — دین

نزد فقیره‌کلن برذات فاضل ، ماتن غزته‌سنك درسعادت مخابریله شیخ الاسلام افندی حضرتلری آره‌سنده جریان ایدن محاوره‌نك [صباح : ١١ شباط] فقرهٔ آتیه‌سنی نقل ایله اوبحثه دائر برمقاله یازلمسنی تکلیف ایتدی .

مخابر دییورکه : « ادارهٔ جدیده ملت عثمانیه‌نك دها دها مکمل برتحصیل کورمسنی موجب اوله‌جقدر . بعض یکی ، مملکتلرده سویهٔ معرفتك یوکسلمسی حسیات دینیه‌نك آزالمسنه بادی اولدیغی کورولمشدر سزده بوراده عین حالك وقوعنه احتمال ویرییورمیسکز ؟ » .

شیخ الاسلام افندی بیوریرییورکه : « خیر ، ممالك اجنبیه‌ده بویله برتحولك واقع اولدیغنه‌ده حیرت ایدرم » .

§

اول باول عرض ایده‌یم که (بیان الحق) ایله نشر ایتدیکم مقالات متتابعه ، بالخاصه ١٦ نجی نسخه‌ده‌کی « بقاء دین ایله قائمدر » عنوانلی مقاله ، لایقیله مطالعه اولنورسه محاورهٔ مذکوره‌یه تماس ایده‌جك صورتده وقتیله ایراد ملاحظه ایدلمش اولدیغی کوریلیر . معذلك بوصدده ینه برقاچ سوز سویلیه‌یم :

مخابرك دیدیکی کبی « ادارهٔ جدیده ، ملت عثمانیه‌نك دها یکی ، دها مکمل تحصیل کورمسنی موجب اوله‌جقدر » . چونکه ادارهٔ جدیده ، ادارهٔ عادله‌در . ادارهٔ مستبده هرمملکتده جهلی مروج ، ادارهٔ عادله ایسه علمی منتج اولدیغندن انقلاب اداره ، طبیعیدرکه جهلی امحا ، علمی احیا ایده‌جکدر . جهلك عامه تحولی ایچون هرشیدن اول — آداب اسلامیه دائرهٔ منجه‌سنده — تربیهٔ عمومیه‌یه چالیشمق ، محیطمزی احاطه ایدن اقوام متمدنه‌نك نشر معارفده اتخاذ ایتدکلری اصول مستحسنه‌یه عطف انظار وترقیات زمانیه ایله متناسب صورتده برمسلك تدریس اختیار ایتمك الزمدر .

بومقصدك حصولی ، ادارهٔ مشروطه متکفلدر .

مسلمانلرك حیات حقیقیه‌سی مثابه‌سنده بولنان علمك وجودی ، ادارهٔ عادله‌نك وجودینه محتاج وجهل عدل ایله ، علم استبداد ایله غیر قابل امتزاج اولدیغندن ادارهٔ عادله‌نك تأمین تقرری ایچون تعمیم عامه حصر مساعی ایدلمسی تحت وجوبده‌در .

مساعده قصور ، مشکلات محتمله‌یه قارشی فتور کوستریله‌جك اولورسه جهل دینیان بلای مبرم ، کماکان ملیونلرله ابوجهل تولید ایدر ، اژدر استبدادکبی برهادم استخدام ایلرده تعذیب عباد وتخریب بلادده اك شدتلی آفتلری خلقه نعمت عد ایتدیریر .

ادارهٔ مشروطه ، امانتك اهانه توديعنی استلزام ایلدیکندن امانته اهل اوله‌بیلمك ؛ وطنی بلیهٔ استبداددن محافظه ایتمك ایچون تحصیل مکمل کورمك ، تحصیلدن

مقصد حقیقی اولان مکارم اخلاق ایله تزیین نفس ایتمك [illegible] اعتقاددر .

معیشت و معامرته تعلق ایدن اسباب مختلفه‌ده بو معرفته مربوطدر . چونکه بوکون حیات ، معرفتدن عبارتدر .

روی زمینده ادامهٔ وجود ایچون الجاآت زمانیه‌یه انقیاد ایتمکدن بشقه چاره اولمدیغندن اولاد وطنك — وتقطهٔ نظردن — تنویر افکارینه ، تأمین حیاتنه‌وقف فکر ایتمك اهم وظائفدر. ایفای وظیفه‌ده مساهله ایدن عائله‌لر ، جمعیتلر، حکومتلر متجدداً اختیار انتحار ایتمش اولورلرکه حیات ملته بونلردن دها مضر بردشمن تصور اولنه‌ماز .

معرفتك حاکم عالم اولدیغی برزمانده آلایارله ابوجهل بتشدیرن ملتلر یشامازلر . بوحقیقتی تقدیر ایده‌جك قوهٔ عاقله ، ادارهٔ مشروطه‌در .

بنابرین ادارهٔ جدیده ، اولاد مملکتك (دهایکی ، دها مکمل تحصیل کورمسنی) ایجاب ایده‌جکی قضایای بدیهیه‌دن اولمسنه نظراً مخابرك قولی ، نفس الامره موافقدر .

مخابرك « بعض مملکتلرده سویهٔ معرفتك یوکسلمسی حسیات دینیه‌نك آزالمسنه بادی اولدیغی کورلمشدر . » جمله‌سی‌ده موافق حقیقت کورلمشدر . فقط بوجمله‌ده « بعض مملکتلر » قیدی شایان نظردر .

درکار اول خبرویرمه‌یمکه اومملکتلر ، هرحالده اسلام مملکتلری دکلدر . زیرا — بالدفعات بیان ایلدیکی اوزره — دین اسلامك جهل ایله ، ادیان سائره‌نك علم ایله پایدار اوله‌مایه‌جغی حقایق ثابته‌دندر .

تتبعات متمادیه سایه‌سنده حقایق علمیه انکشاف ایتدکجه دین محمدینك عظمت شانی ، ادیان سائره‌نك بطلانی تحقق ایدییور . مدققین غیر مسلمه ، بوحقیقته عطف نکاه دقت ایتدکجه — تابع اولدیغی — دین حقنده‌کی حسیات [illegible] سنی محافظه ایدمیور .

بر شخص ، دینك خرافاتدن عبارت بولندیغنه علماً، فنّاً قناعت حاصل ایدرسه اودینه نصل ربط قلب ایده‌بیلیر ؟ خرافه‌یه ربط قلب ایتمك ایچون اولا عقل سلیم ، ثانیاً معرفت مانع قطعیدر. خرافه ، نزد جهله‌ده مسموع ومعتبر اوله‌بیلیر . علمك قبول ایده‌مدیکی احوالی ارباب علم‌ده قبول ایده‌مز . بناءً علیه « سویهٔ معرفتك یوکسلمسی حسیات دینیه‌نك آزالمسنه » ، حتی زوالنه بالطبع بادی اوله‌جقدر .

مخابرك « سزده بوراده عین حالات وقوعنه احتمال ویریورمیسکز » سؤالی ایراد ایتمسی، دیانت اسلامیه‌نك هانکی اساس متینه مستند اولدیغنی بیلمه‌مسندن منبعثدر . حقیقته واقف اولسیدی بویله برسؤاله لزوم کورمزدی .

موسیو ، بندن استفسار حال ایتسیدی دیردمکه : بزده سویهٔ معرفت یوکسلدکجه حسیات دینیه آزالماز ، تزاید ایدر. بز ، معرفتدن دکل، جهلدن قورقارز . بزم دشمن دیمز ، جهلدر، مسلملرده سویهٔ جهل یوکسلدکجه حسیات دینیه تنزل ایدر. مسلملرده جهالت ، غیرمسلملرده علمك وجودی، دینلرینك زوالنه علتدر .

بو حقیقت، تعین ایدنجه جامعٔ علم اولان بردین ایله ماحیٔ علم اولان ادیانی مقایسه ایتمه‌مك لازم کلیر . مقایسه‌یه قیام ایدیلیرسه‌کوریلیرکه اسلامك احتوا ایتدیکی حقایق عالیه علم ایله ، ادیان سائره‌نك زیوف صرفه اولدیغی‌ده علم ایله تبین ایدییور. دین حقی اظهار ایدن علمدر . ادیان غیر حقه وجود ویرن — دشمن حق اولان — جهلدر .

ایشته علمك انتشاریله برابر خرستیانلغه اعتقاد واعتماد ایدنلرك — یوماً فیوما — تناقص ایتمسنه سبب بودر .

وقتیله — تأله ایدن — پاپالرك رضاسنه مخالف حرکت‌ده‌بولنوبده‌غضبلرینه‌اوغرایان‌حکمدارلر، استحصال عفو ومرحمت ایچون واتیقانك قالدیرملرنده چامورلر.

قارلر ايچنده سورينيركن شمدى لوستره جيلربيله اويولده تذليل نفسه واستدعاى عفوه تنزل ايتمز اولدى . دين نامنه آياقلرى تقبيل ايديلن (شرپر) لر ، شراب فوچيسى كبى يرلرده يووارلانه رق آياقلر التنده تذليل ايديلدى ديياردن دياره طرد اولندى .

زيرا مهر معارف طلوع ايتدى . كوزلر آچيلدى . آرتق دين نامنه برطاقم نقول غيرمعقوله يه ، رهبانسيه رنك وسيه دلك تبرطمان بوالفضولانه سنه احاله كوش ايدن قالمدى ،

نور معارفله تنوير فكر ايدن ارباب دانش ايچنده « بر دين ايله تدين ايتسيدم مسلمان اولوردم » ديه نلر بولندى . علم ايله انصافى جمع ايدنلر ايسه اسلامدن بشقه دين حق تصور ايديله ميه جكنى اعتراف ايتديلر .

بو ، بويله اوله جقدى ، بشقه درلو اوله مازدى . چونكه حق ، زوالدن مصوندر . باطل دائما زواله مقروندر . حقك ظهورى باطلك انعدامى كبى طبيعيدر . تأخر ظهور ، حقك شاننه شبهه ويره مز . حق ، نه وقت اولسه حقدر ...

تكرار ايدهلم ، دين حقى اظهار ايدن علمدر . علم دينه بحق واقف اولان فضيلتمندان امتك صلابت دينيه ده سائر خلقه تفوقى هرمسلم عندنده مسلمدر . زيرا او مردمتدين ، علم دينده كسب رسوخ ايدنجه — تقليدى تحقيقه تبديل ايله — دين مبينك اوامر جليله سنه جان ودلدن اتباع ايتمكى نعمت عظمى بيلير . او مرد حق بينك اوامر دينيه يى ايفادن حاصل ايتديكى ذوق روحانى يى آكلامق ، عالم عامل اولمغه توقف ايدر .

فنون جديده يه آشنا اولانلر ميانده حسيات دينيه سى آزالانلر وارسه بوحال ، او آدملرك علم ديندن بى خبر بولنملرينه حمل اولنور . فنون جديده يه نسبتلرى درجه سنده علم دينده منسوب اولسه لر آنلرك حسيات دينيه لرى ده تناقص ايتمز ، تكمل ايدر .

علوم وفنون — مع التأسف بزم دكل — آوروپا ، مدققيننك اقدامات حيرت بخشاسيله مرتبهٔ كماله اعتلا ايتدكجه دين اسلامك — صباح حشره قدر سعادت اممى متكفل — بر دين حق اولديغنه ، اديان سائره نك مدنيت حاضره ايله متناسب وفنون جديده يه قابل تطبيق اولمديغنه براهين قاطعه ظهور ايديور .

حال بوكه زمانمزده — معجز العقول بر درجه ده — ترقى ايدن علوم وفنون متنوعه ، دين اسلامك احتوا ايتديكى حقايق عاليه نك مليونده برينه كسب اطلاع ايده مه مشدر .

فنون حاضره ، هنوز زمين عجز وحيرتده طوريور ، خورشيد عالم آرا كبى شعشعه پيراى عيون اولان دين مبينه مقابل ذرهٔ موهومه ماهيتى حائز بولنيور . نه قدر تعالى ايدرسه ايتسون — نور الهى اولان — او دين سعادت آكينك پيش عظمتنده ابدياً والهانه ناصيه برزمين ابتهال اولوب قاله جقدر .

بن قطعياً امين ابن امينم كه ممالك متمدنه دانشپناهانى بو شوق وخواهشله جستجوى حقيقتده دوام ايتدكجه بركون ، بتون ارباب علم وفن اعلان اسلام ايده جك ، جهان انسانيت — محتاج ومتحسر اولديغى — بر دينه مظهريتله مستغرق فيض وسعادت اوله جقدر .

حيات فانيه م ، بنى او استقبال منوره يتشديرمزسه « ان الدين عندالله الاسلام » حجت مقدسه سنه استناداً — كمال اطمئنان قلب ايله — اويله بر اميد محقق الحصولده بولنديغمى اخلاف هدايت نصاب تخطر ايتسون ...

§

مخابره — بروجه بالا — جواب ويردكدن صكره اخوان دينه ده ديرمكه: دين مقدسمزدن مادى ومعنوى انتفاعه ، دين معززمزك علو شانى اثباته — الك زياده بز مأمور ومجبور ايكن — بو همت فاضله يى بيكانه لردن بكله مك لايقميدر ؟

بو انتظار تبهکارانه ایچنده چار اقطار جهاندن

« الك بیوك نعمت حق، نعمت اسلام ایكن »
« قدرینی بیلمه‌ین آدملره دیرلر حیوان »

نداسنی ایشیده‌رك غبای غی وعطالتده عجبا نه‌زمانه قدر طوره‌جغز ؟....

ابن الامین محمود کمال

دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائلدن

مابعد

ماهر رساملرك آثار صنعت ومعرفتلری بولنان وعلی الاکثر صور وتماثیلی احتوا ایدن تابلولره قارشی‌ده قیمتشناسلق ، نفاستپرورلك نام وعنوانیله برنوع اعتنا واردر وبو حال ، اعتیادات مدنیه‌دن ، ذوق سلیم ایجاباتندن اولمق اوزره اوقدر تأسس وتعمم ایتمشدرکه: « شمدی بونلره قارشی‌ده عجبا نه دیه‌جك . قسامه‌دن ناصل انتقاداته بولنه‌جق ؟ » دیه برچوق قارئلرمك خندهٔ استخفاف واستهزایه حاضرلانه‌جقلرندن امنم . فقط اونلرده امین اولسونلرکه اولا بشرك منافع وفضائلنی هرکسدن زیاده تقدیر ایدن ولکن محضا جدیات وحقیقیات اوزرینه مؤسس اولان مدنیت اسلامیه بویله آلایشلره بویله مالایعنیلره قارشی اوقدر چیلغینجه‌سنه انجذاب کوسترمز . بوکا مثال اوله‌رق صدر اسلام وقایع تاریخیه‌سندن برینی نقل ایده‌لم :

عهد فاروقینك حدود فتوحاتی داخلنده بولنان سرای کسری مشتملاتی میاننده قیمت مادیه وصناعیه‌سی جهتیله بوکون ملیونلره ، بلکه ملیارلره دکیشله بیلن مرصع برخالی ایدی‌ٔ اغتنامه کچیرلمش وبالاستیذان حضرت خلیفه طرفندن کلن امر ایله غزاة مسلمین بیننده پارچه پارچه تقسیم ایدلمشدر . ایشته بزم ، صنایع نفیسه‌نك برنجیلرندن معدود اولان رساملق حقنده‌کی استخفافمز نه‌قدر جرأتکارلق عد ایدلدیسه بو وقعه‌یه‌ده اویله‌جه تعجب وتأسف ایدنلر بولنور .. حال بوکه ایی دوشونیلنجه حضرت عمرك بو مسئله‌ده‌کی علو عزمی ، جلالت رأی وتدبیری ینه کندیسنه یاقیشان بیوکلکلردن اولدیغی اکلاشیلر . چونکه مذکور خالینك نفاستنه قارشی براز مفتونیت ، برنوع ضعف قلب کوستره‌رك کمال جدیتله وال برلکیله یکی بردین عالینك تشدید بنیانه چالیشمقده اولان برقومك باشنه ارککلردن زیاده قادینلره یاراشان و بوکون موجب اولدیغی مصارف بی‌نهایه‌ایله عالم مدنیتی بیزار ایدن ابتلای زینت وآلایش غائله‌سنی چیقارمامق ایچون بویله یاپیلمسی الزم وانسب ایدی . علی الخصوص دنیانی هیچه صایان حضرت عمر نظرنده بویله شیلرك هیچ اهمیتی یوقدر.. اکر بوکبی احتشامات زائده‌نك برملك ایچون فائده‌سی اولسه ایدی دولت کسرویه‌نك باشندن آرته قالمازدی . مقدمه‌ده شویله برسوزمز کچمشدی : « قرآن انسانلرك قانون معیشت ومعاشرتنی ، اخلاقنی ، مدنیتنی الك جدی ، الك نزیه ، الك ساده ، الك عمومی برصورتده تنظیم ایدر. » ایشته اوجمله‌ده‌کی قیودك معنالرینه دقت ایدیلدی ایسه شوراجقده اذهان قارئینی ایصندیرمغه چالیشدیغمز حقیقتلر دها کوزل اکلاشیلیر .

الواح طبیعه‌یی عینی عینه تصویر ایتمك نقطهٔ نظرندن پك بیوك برقیمت واهمیتی حائز اولان تابلولر ومثلا : دیوارده کوستریلن آچیق براوطه قاپوسندن ایچری‌یه طوغری کیدن مدموهوم بصرینك ، اوطه‌ده موضوع برمنقاله دوشه‌جك کبی بروضع آلان چوجوق رسمنه قارشی عادتا برمنظرهٔ قضائمود مشاهده ایدیورمشجه‌سنه موجب تلاش اولمسی والحاصل تماشا کرانی یاکیلتان بتون رسم حکایه‌لری پك بیوك برر هنرومعرفته‌دال اولمقله برابر مع التأسف منافع جدیه وحقیقیه‌لری مفقوددر . عاقل محضا برتعجب واستغرابی مقابلنده اوقدر

مبالغ مهمه‌یی فدا ایده‌مز. آتدبنی ایکنه‌لری متسلسلا یکدیکرینك کوزینه‌صاپلامق صورتیله ابراز صنعت ایدن برهنروره مکافاةً اکابردن برذاتك بر چوال ایکنه احسان ایتدیکی وبونی نه یاپه‌جق؟ سؤالنه جواباً‌ده : قیامته‌قدر بربرینه‌کچیرسون دیدیکی‌مشهوردر. ایشته او، نفائس‌پروراتك پرستش ایدرجه‌سنه مفتون وحیرانی‌اولدیغی تابلولرده، لمعات‌اغفالیله‌ابصار وافکاری قاماشدیران مدنیت مستحدثه‌نك القا ایتدیکی حسیات آلایش وسفاهتدن تجرد ایدرك دوشونولك شرطیله ایکنه حکایه‌سندن فرقلی دکلدر. الحاصل بوتابلولر قطعیاً حوائج صحیحهٔ بشریه‌دن عد اولنه‌مازلر. اما بوکبی مصنوعات نفیسه‌یه حوائج اصلیه‌سنی مع زیادةٍ تأمین وتسویه ایدن ارباب ثروت‌پاره ویرر، وانسانلر بعضاً بویله‌جه (هوسات) وشهوات‌یولنده مصارف اختیارندن چکنمیه‌رك بوکا موفقیات مالیه‌لرینك مکافات صلاحیتی اولمق اوزره کندیلرینی قلباً متلذذ ایده‌بیله‌جك تجملات وتزینات نامنی ویره‌بیلیرلر دیینلر واردر. حال بوکه مثلا بیك لیرا بدلنده آلنان برتابلونك ویره‌جکی نشوهٔ کبارانه‌یه، اومبلغك‌یاریسی‌ایله‌بشیوز فقیری‌سویندیرمکدن حصوله‌کلن ذوق حمیت وانسانیتی ترجیح ایده‌مین ودیکر نصفنی، سایهٔ وسعتده بوکبی مآثر مفتخره‌یه مقتدر اولدیغی ثروتنك جهت نامیه‌سنده استعمال ایتمین برآدمك [کبارلغنه] وعقلنه، مدنیت کوره‌نکلرینه اسیر اولمیان برعقل احرارانه ایله شاشمق لازم‌کلیر. اما بوکبی احتیاجات مدنیه اومثللو وظائف‌انسانیه‌یی‌ده ایفادن صوکره ثروتك فضلهٔ فضلاتیله استحصال‌اولنور دینلیرسه بزم دمینکی عرض ایتدیکمز قیاسك هراحتماله قارشی قابل‌تطبیق اولان اقیسهٔ قطعیهٔ مطرده‌دن‌اولدیغنی سویلیه بیلیرز. چونکه ثروت نه‌قدر فضله اولسه بیله معاونت ایدیله‌جك فقرا بولنور واك صوکنجی فقیرك ممنونیتی اك برنجی زینتدن دها زیاده مهم وملتزم اولمق لازم‌کلیر.» بوسوزلر طوغریدر. اما انسانلری‌باخصوص سائقهٔ ثروتله‌زینت‌وسفاهتدن بسبتون محروم ایدیله‌مزلر. حیات بشریه‌نك‌بوکا آز چوق‌احتیاجی واردر. چونکه انسان هروقت‌جدیات ایله‌اشتغال‌ایده‌مز، بعضاً‌ده‌کوزینی کوکلنی آچه‌جق شیلره وقت ونقدینی صرف ایده‌جك، کوله‌جك اکلنه‌جك وحتی اوینایه‌جقدر.» دنیلمك هیچ طوغری اوله‌ماز. چونکه بونك، دائما انسانلری بوحالده‌کورمکدن یعنی کوره‌نکدن بشقه دلیلی یوقدر. حال‌بوکه‌بنه‌کوره‌نك‌ووقایع‌دلالتیله‌انسانلرك‌عقل وحکمت وقانون معدلت خارجنده اجراسندن خالی قالمدقلری افعالی استحسان ایده‌بیلیرمیز؟ هم، بشریتده سفاهت نیچون ضروری اولسون؟ کیجه کوندوز استراحت بیلمه‌ین زنکینلر، ملیونرلر بولندیغی حالده سفاهته استراحتدن دها مهم نظریله باقیله‌بیلیرمی؟ حال بوکه دین انسانلرك بالجمله احتیاجات صحیحه‌لرینی رهین اسعاف ایتمش، معظمات حظوظك هیچ‌بریسندن کندیلرینی محروم براقمامش، منع ایتدیکی احوال ومشتهیاتدن هربری مقامنه مباحاتدن بر شی اقامه ایلمشدر. [۱] بعض مأکولات ممنوعه‌یه مقابل بونجه نفائس مطعومه‌یی، مسکراته قارشی سائر مشروبات لذیذه‌یی تجویز ایتمش، فحشی تقبیح ایلدیکی حالده اك کوزل نسوان ایله ازدواجه صلاحیت ویرمش، غایت محدود برچارچیوه داخلنه صیقیشدیریلان مناظر صناعیه‌یه قیمت ویرمه‌مکله برابر دنیانك اك واسع،

[۱] حتی فطرتك اسرار بدیعهٔ عادلانه‌سندن اولمق اوزره انسانلرك شوحظوظ اصلیه‌سنده غایت درین برمساواة مندمجدر. چونکه اشتهاء حقیقی ایله یینن یاوان اکمكك لذتی هرکون تناول اولنان اطعمهٔ نفیسهٔ متنوعه‌دن افزون وبعضاً چیرکین برقادینه قارشو زوجی سائرلرندن زیاده مفتون وممنون اولور. دیمك‌که طریق‌حیاتده بعض احوال فوق‌العاده مستثنی‌اولماق اوزره زنکین، فقیرهرکس ایچون‌وسائط سعادت آماده‌در. انجق بونلردن استفاده یولنی چوق کیمسه‌لر بیله - مدیکندن پیمانهٔ حیاتی کندی کندیلرینه زهر ایدرلر.

اك متنوع برمشهر بدايعىاولان الواح خالقتى نظردقت اوكنده كشاده براقمشدر . فائضك برقع امنيت آلتنده ابراز ايلديكى سيماى مسكنته وقارك ، صبغهٔ سرعت وعدم محدوديتله يالديزلادينى چهرهٔ مكيدته عطف نكاه ايتميوب برى طرفدن تجارتكى برمحب لاهوتينك [١] اوزاتدينى دست صميمت وعلويتى قبول ايلمش ، تياترولرده ؛ قازينولرده، بتون لعبتكاهلرده پارهقازانمق ايله امانهٔ وقت ايلمك كبى ايكى مختلف ومتباين حسياتك كركين ، ممسك ؛ قيمت خصوصيتدن عارى دقيقهلرى ارهسنده استحصاله چاليشيلان نشاط انبساطه مقابل عائله بوجاغنده ، ياران بزمنده ، حجرهٔ مطالعهده ، مصاحبات علميه وادبيهده بولنان اذواق صافيهٔ سعادتى ترجيح ايتمشدر.

ايشته كنديني بيلن انساني اكلنديرمك ونشوه ياب ايتمك ايچون معزيادة كافى اولان شووسائطه قناعت ايتميهرك باشقه صورتلرله اكلنجه آرايانلردن ، بردفعه وقوعى انسانه الىالابد يوز قارهسى اولهجق افعالى ارتكابه قدر ايلريلهينلر وبعضاً انواع موجودهٔ سفاهتدن بيقوب اوصانهرق ايچ صيقينتيسندن انتحار ايدنلر بولنديغى ايشيديلمشدر.

اوت انسانلرك ، حركات هوا پرستانهدن بالكليه آيريلمامسى ، قصوردن خالى اولماملرى مقاسنجه طوغريدر. واعتياداپله تأييد ايدن بوكبىاحوالدن قورتولق وحتى او اعتيادك هركون اوقوتديغىدرس اغفاليوزندن بونلرك نقصان بشرى آثارندن اولديغى اكلامق پك قولاى برشىاولمديغى مسلمدر. انجق تكملات انسانيهيه وصولده بالطبع هركسه ميسر اوليان فضائلدندر . من قبلاه موهوب اولان دينمزك اك عالى مزيتى ، اك مشكور خدمتى ايسه بزه انسانلقدهكى او اكلاشلميان قصورلرى . اوطبعا منجذب اولهجغمز مزالق اقدامى بيلديرمكدر . يوقسه اوكبى حالاتدن كنديني الاميانلر دينمدن چيقمش اولمزلر .

احكام اسلاميهيى استشكال ايدنلرك محاكمهلرندهنهقدر سخيف غرابتلره ، نهمزعج اكلايشسزلقلره تصادف ايديورز : انسانلرك ، اكلنجه وحتى سفاهت نامنههيچ برحركتنه ، هيچ برزمانده مساعده ايدلمزسه بوحال ، مافوق الطبيعه بر امر محال اولور . ديورلر . بوادعاى مبالغهكارانهنك، عرض ايتديكم وجهله كورهنكدن باشقه دليلى اولمامقله برابر وظيفهسى ابىهابى وفنايه فنا ديمكدن عبارت اولان قانون شريعت باشقه درلو نهياپمالى ايدى ؟ بونلرك عقلنجه سفاهتى آزاولق شرطيله تجويز ايتملى ايدى . ديمك اولهجق . حال بوكه بويله قانون اولمز. فنالك آزينى نظر مسامحهايله كورهرك برشيئك قلتىايله مفقود ديتى سچهمهمك قانون شريعتك علويت احاطهسنه يقيشمز . كنديسى فنالغك آزينك ضررى يوق ديمك كبى براثرذهول كوسترميهجكى كبى تصحيح افكار ايچون بونى بويله سويلهينىده شديداً مؤاخذه ايدر . صوكره فنالك ، آزيندهكى فنالق دخى اذعان و تقدير ايديلهرك وقوع بولان سيئاتك بلاتوبه آزينكعفو اولنمسى مأمول وچوغنك عفو اولنمسى ممكن وتوبهايلهقليل وكثيرينك عفوى محقق بر حالده بولنور . ايشته كوريليوركه احكامنده اولدقجه شدت وصعوبت توهم ايتدكلرى شريعتمزده بالعكس سماحت وعاطفت مبذولاً موجود وانجق سوء تفهم جداً مردوددر .

(مابعدى وار)

مصطفى صبرى

اساس تشتت

[مابعد]

مسلمانلق قدر حريت وجدانيهيى تعرضدن منزه طوتان هيچ بردين وقانون يوقدر . اديان سائره

---

[١] الكاسب حبيبالله

سالكننه رسوم و آينلرينك ايفاسنجه اصلا مداخله ايدلمز . وهيچ بركيمسه‌يه‌قبول دين ايچون جبروا كراهه اصلا مساغ بولنه‌ماز . لكن بر كره دائرهٔ اخوته داخل وزمرهٔ موحدينه واصل اولانلرده اودائرهٔ فوز وفلاحدن ارتجاع ايله خسران ابدى يه كرفتار اولمسنه — اخوةً وشفقةً — روى رضا كوستريله‌مز .

حدود شرعيه معين‌ومبرهندر. حدينى تجاوزايدنلر ، حدود شرعيه قارشيسنده قاليرلر . اقامهٔ حدود اليهده رحم ورأفته تبعيت ايديله‌مز . چونكه اقامهٔ حدود كرك شخص محدود ؛ كرك عموماً موحدين ايچون محض رحمت ورأفتدر . على‌العموم مسلمين — لزومى درجه‌ده — مبرمات علوم دينيه‌يى تحصيل وتعلم ايله مكلف بولنديغى كبى علما وامناء امتك‌ده تعليم علوم دينيه و — عصرك ايجابات والجاآتنه‌كوره — وسائط مقتضيه ايله تلقينات لازمه‌يه بذل همت ومقدرت ايلملرى ديانةً وحميةً بروظيفه‌در .

دقت وعبرت مخصوصه‌يه شاياندركه مالكمزك همان هرجهتنده برچوق مؤسسات اجنبيه وجوده كتيرلمش ، بزم هنوز اساس‌وموقعنى بيله ايشيدوب اوكرنه‌مديكمز برچوق كويلرمزده قصبه‌لرمزده — قيافت مخصوصه‌لريله — اجنبى موسيونرلر دونوب طولاشمقده ، امل ونيتلرينك استحصال وسائلنه جداً متهالكانه ، مشكلات برانداز‌انه چاليشوب اوغراشمقده بولنمشدر .

شومؤسساتى — علوم‌وفنونك نشرينه وساطتلرى اعتباريله — خوش كوره‌بيلانلر — او يولده حتى انلردن دها دون درجه‌لرده مؤسساتمزك فقدانى اوكه سوره‌رك — لازم بيله عد ايدنلر كوريلوب ايشيديلور ايسه‌ده ، بونلرك اساساً تأسيسنده‌كى مقصدوتعقيب‌ايدلمكده بولنان فكر ونيت استثناء اولنور وشمدى‌يه قدر واقع اولان تلقينات والقاآتك عناصر مختلفه اردسنده حصوله كتيرديكى تأثيرات واحوال سياسيه وادارهٔ مالكيه‌جه ايقاع اولنان مشكلات استطلاع ايديلير ايسه موجوديتلرينى حسن نظرله تلقى ايتمك حميت‌مليه‌اربابنك حوصله‌سنه صيغه‌بيله‌جك احوالدن اولمديغى اكلاشيلير . واقعا بونلره قارشى الك معقول مدافعه وتأثيرات‌سيئه‌لرينى بخندن ازاله انلره مماثل ودها مكمل مؤسسات وجوده كتيرلمسندن عبارت بولنديغى بديهيدر. فقط نه‌چاره حالا برمعلم برآدم بيله بولنميان برچوق محللر واركه آفت دهشتناك جهالتك زيرپاى استيلاسنده — كندى كنديلرينه — معناً مادةً خسران واضمحلاله‌محكومدر . بو ، بويله‌ايكن برده‌خارجدن‌قوتلى برچوق‌مؤثراتك تهاجمى شوزواللى آفت‌زده‌لرى منافع حقيقيه و منابع اصليه‌لرينى تعيين وتقديرده نصل كردبادلره اوغراده‌جغى ، نصل مهالكه دوشوره‌جكى ادنى ملاحظه ايله آكلاشيلر . آكلاشيلنجه‌ده ايكى يوزدن عظيم برحس يأس وتأثره دوشيلير . اومؤسسات اجنبيه صرف حسيات نجيبهٔ انسانيه سائقه‌سيله وجوده كتيرلمش اولمقدن‌زياده‌مقاصد مخصوصهٔ سياسيه‌يه مستند بولندقلرى برچوق احوال ووقوعات‌ايله معلوم‌ايكن ايقاع تأثيراتنه ممانعته حالاامكان بولنه‌ماممسى ، بزم ايسه او واديده‌من‌كل‌الوجوه‌برمحروميت كليه ايله خيبت وخسرانه دوشوب مدت قريبه‌ده‌دكل مع‌التاسف دهامديد برزمان فعلاً ومادةً مقابله ومدافعه قدرتنى اكتساب ايده‌بيله‌مزه عائداميدلرك پك ضعيف كورنمسى‌قلوب‌ارباب‌ديانت‌وحميتى حقيقةً داغدارايده‌جك مسائلدندر .

ايشته غايهٔ‌امل وهدف مقصدلرى ظاهراً مختلف ومتخالف اولسه‌بيله بالنتيجه‌خلقى سوادعظيم‌اهل‌سنتدن تبعيد وتفريقه منجراولان واجنبى‌وانلردن‌بشقه برچوق يرلى ضلالت پيشكان ، ظلمت جهل‌ايله‌تقديرخير وشردن جداًعجزلرى نمايان ومتقرب خسران بولنان شوبيچاره لرى رنك ، رنك تسويلات‌والقاآت‌ايله — هيچ‌برمانعه‌يه تصادف ايتمكسزين — ايستدكلرى كبى ايستدكلرى حاله صوقوب طورمقده‌درلر .

[illegible] معرفت ترده‌ولمورلر ایسه ده بولنسون . کیمدن
ونورسه اولسون اخذ ونقل اولنور . بوندن بشقه بوقدر .
فقط شو نقطه‌ده [illegible] یوقدرکه هر قوم ومجتمعیتك احوال
خصوصیه واحتیاجات اجتماعیه‌سنه [illegible] اولان امورده غیرلرینه
تحمیل وتقلید مجبور بولنمسی موادی‌الاطلاق بر
دکلدر . صنوف ودرجاته منقسمدر . [illegible]
اجتماعیه‌جه دارندر .

[illegible]

[illegible] اولانلرده [illegible] مقاصد خصوصیه
منافع سیاسه‌لیه تأسیس اولنان [illegible] دارالمدارلرده
کندی موجودیت دینیه وسیاسیه‌لری اعتباریله [illegible]
موافق بریری اوقومق ایجاب ایدر . چونکه اورالرده‌کی
تحصیل [illegible] انجق مقصد تأسیسه تابع اوله‌جغی ایچون
منافع اصلیه‌دن تباعد وخدمت ایتدکدن بشقه بر نتیجه
حاصل ایتمز . هر حالده محذوردن [illegible]

نه دنیایی ایسه دنیاسون هیئت اجتماعیه‌مزك نقطهٔ
استنادلری — من الاول الی الاخر — دیانتدن عبارتدر .
بو نقطهٔ مهمه‌دن آز چوق تباعده سبب اوله‌بیله‌جك
احوالك — پك زیاده براقیلمه وغیرته اوکی آلنمق .
اذهان وافکارك صفوت ومتانتی ادامه وتقویه ایلیه‌جك
اسباب مادیه ومعنویه‌یه [illegible] دقتله بیله غوت ایتمکسزین
کمال جدیت واخلاص ایله چالشمق [illegible] مقدس وظائفدندر .
حقایق بدیهیه‌دندرکه اوتدن برنراره بیونك بر حریق
حصوله کتیرمکه کفایت [illegible]
شیلان مواضعه [illegible] اختیار وبلاسبب صوقامق . بشقه‌لرینی‌ده
تقربه میالشدقی یادراککن محرومتی یاخود [illegible]
برمقصدك [illegible] ایدر . ارباب عقول وحمیت اویله مواضع
مهلکه‌یه [illegible] نفس ایدمز . [illegible] مهالکده

کوردیکی بی نوعنك تخلیصی غیرتیله مخاطرات ومهالکی
کوزه آلیرلر . شراردی [illegible] آتیاً ایقاع ایده‌جکی مخاطرهٔ
عظیمه‌یی ملاحظه ایله [illegible] اولمدن اخمایه چالیشیر .

اثنای جریان خامه‌ده وغلیان حسیات ذاتیه‌یه تبعیت
سائقه‌سیله دکل . سنه‌لردن بری وقوف واطلاع حاصل
ایده بیلدیکمز بعض حالات وحقائقه استناداً وکمال اخلاص
وحسن نیتمزده ابتداء بیان واظهارندن کری طورمیزکه
اکثر ولایتده وقوعاتدن [illegible]
صورت مادیه‌سندن پك چوق زیاده جهت معنویه‌سی محتاج
دقت واهمیتی مستلزمدر . دفعه [illegible] مبالاتسزلق بعض
یرلرده علنی اعلان ارتداد مرتبه‌لرینه بیله وارمشدر .
ظاهرا دیانتدن تجرد اتمامکله برابر مذهبا واعتقادا بر رو
طریق ناستوارده [illegible] انواع اختلاف [illegible]
[illegible]

بویله تشتت وتفرقه‌یه اوغرایان بر قومك [illegible]
عمومیه‌سنده بالضروره اطراد وارتباط قالماز . اغتشاش
شات مادیه‌نك اسباب حقیقیه‌سی [illegible]
افکار واذهانك تشتتندن منبعثدر . فکر [illegible]
[illegible]
تیسیر ایدهمز .

« حریت مذهبیه » ی بر طرز ایلیسانه‌ده تفسیر
وتأویل ایله کیمسه‌نك فکرینه قاریشیله‌ماز دیئیله‌مز .
بونی دینك اسلامیتدن نصیب وبهره‌سی اولمدیغی اعلان
ایتمکدر . او حریت مذهبیه ادیان سائره مسالکینه راجعدر .
انلرك آیین ومذهبنه مداخله اولنماز مسلمانلر — هر شیدن
اول — مسلمانلغی اوکرنمکه . بیلمیانلره اوکرتمکه
مجبوردر . اویله بین المسلمین نفاق وفتنه ایقاظنه اصلا
مساعده اولنه‌ماز . اولنورسه عموماً مسلمین فرداً
فرداً علی الدرجات مسؤل ومعاتبدر .

دائما دوشینوب بیلنمیدرکه کائناتده حکمران اولان
انجق قدرت ومشیت الهیه‌در . متقرب فنا اولدیغی —

هردقيقه‌بيك عبرتله كورديكى حالده —وجودينه وجود ويروبده كنديده برقدرت فرض ايده‌جك درجه‌ده غفلته قاپيلانلر غرور وتمتوتلرينك جزاى اليمنى پك چابوق كوريرلر. آقله قره‌يى تفريق ايده‌ميه‌جك بر عجزه محكوم اولمشيكن بينات الهيه‌نك عكسنى ادعايه‌قالقشمق نه‌جرأت وحماقتدر.

ثابت ومعين حقيقتلرى براقوبده مظلم وچوروك اقاويل واباطيله قولاق ويرمك نه‌يمان حالتدر.

نتيجه: شو صحيفه‌لرك وسعتنه كوره —بحثك دهازياده تطويلندن — طريق ايجازى اختيار اوليدر. يوقسه نيجه حقائق اليمه واركه تصويرى صحيفه‌لر طولديرر. ارباب وجدانى داغدار ايدر « زيرا كه انك ذكرى‌ده بركونه المدر ».

هم شو اجمال ولو مجمل وناچيز اولسه‌ده مقصد اصلي‌يى — بودرجه‌يه‌قدر اولسون — تبيين ايده‌بيلير. يوندن اوته‌سى ارباب ايمان واذعانك فكر وملاحظه‌سنه مودوعدر.

ابن الامين: احمد توفيق

سياست شرعيه

١٥

اكراهك تعريفى — اقسامى — واكراه ملجى وغيرملجينك تعريفلرى — اكراهك شرطى — بوبابده‌كى احكام قانونيه وشرعيه — سرخوشلق — عته — جهل — سفيه — هزل وبونلر حقنده‌كى احكام شرعيه وقانونيه

اسباب معافيتدن بريده اكراهدر.

اكراه، بركيمسه‌يى اخافه‌ايله رضاسى اولميان برفعلى ايقاعه بغير حق جبر ايتمكدر. بوصورتده اكراه رضايى معدم ايسه‌ده اختيارى معدم دكلدر. زيرا مكرهدن مكره‌به اولان فعل، اختياريله صادراولور. شوقدركه اختيارى مفسددر. چونكه آنك اختياريده آخرك اختيارينه مستنددر. بناءً عليه فاعل قصدنده مستقل ايسه اختيارى صحيح خلافى تقديرنده فاسددر. شوتفصيله نظراً اكراه ياملجى ياخود غيرملجيدر. اكر فاعلك نفسنك ويا اعضاسندن برينك اتلافيله تهديد اولنوبده بوندن خوف ايدرك بالاضطرار فعله مباشرت ايتمش ايسه بوكا اكراه ملجى دينيلوركه رضايى معدم اختيارى مفسددر. واكر غم والمى موجب صورتده حبس وضرب خفيف ايله تهديد اولنه‌رق برفعلى ايقاعه جبر ايديلورسه بوكاده اكراه غيرملجى‌دينيلوركه رضايى معدم اختيارى مفسددكلدر. اكراه ايستر ملجى وايستر غيرملجى بولنسون اهليت وجوب واهليت ادايه منافى دكلدر. چونكه مكرهده ذمت، عقل، بلوغ باقيدر.

اكراهك معتبر اولمسى ايچون درت شرطك وجودى لازمدر. اولا اكراهك ملجى اولمسى ثانياً مكرهك تهديدينى ايقاعه مقتدر بولنمسى ثالثاً مكره عليهى ايشله‌مديكى تقديرده مجبرك مكره بهى اجرا ايده‌جكنه علم وغلبهٔ ظن حاصل اولمسى رابعاً مكرهك، مكره عليهى مجبرك ويا آدمنك حضورنده ايشله‌مسى شرطدر. بناءً عليه شرائط مذكوره تحقق ايتمزسه اكراهده بولنمامش اولور.

عثمانلى جزا قانوننك ٤٢ نجى ماده‌سنده بركيمسه‌نك برجرمى رضاسى اولميه‌رق مجبوراً ايشله‌مش اولديغى ثابت اولورسه مجازات قانونيه‌دن معفو طوتيله‌جغى تصريح ايدلمشدر. فقط بوبابده‌كى مجبوريت، مجرمى شعار تهمتدن بسبتون برئ الذمه كوستره‌جك بركيفيت وكنديسنك مقاومت ايده‌ميه‌جكى بر ضرورت اولمق لازمدر.

ابوينك اولاده، افندينك خدمتكاره اولان امرى كبى تعظيم واحترامدن نشئت ايدن شيلر مجبوريت قانونيه‌دن اوله‌ميه‌جغى ينه قانونك جملهٔ صراحتندندر. مثلا سابقهٔ مكرره اتباعندن وارباب شقاوتدن برى برقادينك عرضنه

چكمك ايچون تشبث سلاحله بر شخصى تهديد واخافه ايدوبده اكر مكره بوفعلى ايقاع ايتمسه فى الحقيقه شقى مرقومك كنديسنى قتل ايده جكنى بيلوبده رضاسى اولمدينى حالده بو امر اجبارى اوزرينه اوقادينه فعل شنيعى اجرا ايتسه فاعل جزادن معفو طوتيلور . فقط محكمه جه بوبابده تعميق تحقيقات ايله اساس مسئله نك اكراهه مستند اولديغى ثابت اولمق لازمدر .

ينه بوقبيلدن اولمق اوزره بر آدم آمر مجبرك امريله برشخصى قتل ايتسه قاتل جزاسى آمر حقنده اجرا اولنور . قانون آمر مجبرى شو وجهله تعريف ايدر . « آمر مجبر ، مأمورى امرينه مخالفت ايتديكى تقديرجه اتلافه مقتدر اولان كيمسه ديمكدر » بو برتعريف دكل بلكه اكراهك شرائطندن بريدر . واضع قانون ديمك ايستيوركه آمر مجبر ، تهديدنى ايقاعه هر وجهله مقتدر اولان اشخاصدر .

ايشته بويله اولان بر آدم بريسنى قتل ايتمك اوزره بر شخصى تلف نفس ايله تهديد ايدوبده مكره اولان آدم مكره به اولان فعل قتلى ايقاع ايتمديكى يعنى او آمر مجبرك امرينه ارائۀ روى مخالفت ايلديكى تقديرده كنديسنك قتلى محقق اولديغنى بيلوبده او آدمى قتل ايتسه قاتلك جزاسى آمره لازمكلور . دور استبدادده بوكبى آمر مجبرلر پك چوق ايدى . باشلجه سى مابين شقيلرى وشمديكى اطه مسافرلريله فرارى عزت لعينى وبونلرك آدملرى ايدى . فقط شمدى حكومت مشروطه مزده دولتك سطوت قانونيه سى موجوديتنى كوستره جكندن بر آدم ديكرينه بويله برفعل اجراسى ايچون نه امر ايده بيلور نه ده امرينك عدم انفاذندن دولايى مأمورى تلفه مقتدر اوله بيلور .

اكراه ايله وقوعه كتيريلان ضرب وجرح فعللرى دخى بويله در .

سياست شرعيه مزه كلنجه ، قصاصك وجوبنك شرائطندن بريده قاتلك اكراه معتبر ايله مكره اولمامسيدر بناء عليه اكراه معتبر ايله وقوع بولان قتلده قاتله قصاص لازم كلميوب بلكه قصاصك مجبره لازم كله جكى صراحت فقهيه دن اولمغله شرع ايله قانون متحددر .

حقيقت . اكراهده مكره اولان كيمسه مجبرك عادتا بر آلت متحركه سى مثابه سنده اولديغندن جزانك مجبره اعطاسى موافق معدلتدر . فقط بر آدمى قتل ايتمك اوزره اكراه اولنان آدم قتله مباشرت ايتمسه مأجور اولورسه ده انسانك حياتنه محبتى جبلى اولديغندن اكراه واقع اختيارينى افساد ايدر . موجب ديت اولان قتلده دخى عين حكم جارى اولوب هر ايكى صورتده قاتل مقتولك ميراثندن محروم اولماز .

لكن اكراه معتبرايله اولميان تهديدلر اوزرينه ايقاع اولنان جرائمك جزاسى فاعلى اوزرينه لازمكلوب آمرينه لازمكلمز .

اوروپا حقوقيونى جبرى ، مادى ومعنوى اولمق اوزره ايكي يه آييرمشلر ايسه ده بونلرك تعريفلرينه نظراً بزم سياست شرعيه مزده اكراهك معتبر اولماسى حقنده كى شرائط بونلرى معزيادة جامعدر .

سرخوشلق شرعاً ممنوع بولنديغندن اسباب معافيتدن معدود دكلدر . بناءً عليه بركيمسه سرخوش اولديغى حالده ديكر بركيمسه يى آلت جارحه ايله قتل ايلسه قصاص اولنور . چونكه سكر عوارض مكتسبه دندر . سرخوشلق كندى كسب وصنعيله واقع اولمشدر . آنك ايچون سرخوشلق اسباب معافيتدن دكل اسباب مشدده دن عد اولنمسى لازمكلور . نته كيم بعض مؤلفين اجنبيه نك فكرلرى دخى بوزمين حقيقتده در .

برده عوارض سماويه دن عته واردر . معتوه مجله نك تعريفنه كوره « اول مختل الشعور اولان كيمسه دركه فهمى قليل وسوزى مشوش وتدبيرى فاسد اولور . » عته . برنوع خلل عقليدن عبارت اولمغله بوندن صادر اوله جق

بر فعل قتلدن دولايى قصاص لازم كلميوب بلكه قصاصه بدل ديت لازمكلور . چونكه معتوهده ذمت موجود اولديغندن مقتولك دمنى هدردن وقاية ديتله محكوم ايديلور . فقط جرمك حين ايقاعنده حقيقةً مختل الشعور اولوب اولمديغى معاينه راپوريله فأثابت اولمسى لازمدر . قانون جزاده معتوهينه دائر بر ماده يوقسهده نظريات جزائيهده كوريلان مطالعات احكام شرعيهيه موافقدر . فقط هيئت اجتماعيهنك منافعنه موافق واحكام شرعيهيه مطابق معتوه حقنده قانونه بر ماده علاوهسنى آرزو ايدرز .

عوارض مكتسبهدن اولان جهل . بيلمك شاننده اولان برشيئى بيلمهمكدر .

جهل بعض خصوصاتده اصلا عذره صالح اولهماز . نتهكيم فلاسفهدن بعضيسنك مسائل دينيه خصوصنده كوستردكلرى جهل وعناد عذر دكلدر . قطاع طريق يعنى بغاتك جهلى دخى بوقبيلدن اولمغله اتلاف ايتدكلرى شيئى تضمين ايتمك لازمكلور . شوقدركه شبههيه صالح وحدودى دارء اولان جهتلرده جهل قسما نظر اعتباره آلنور . بالفرض قصاص اولنهجق بر قاتلى مقتولك وليلرندن برى عفو ايتمش ايكن ديكر ولى قتيل حق قصاصك منفرداً كنديسى ايچونده برحق اولديغى ظنيله قاتلى قصاص ايتديرسه بوندن دولايى كنديسى قصاصله مؤاخذه اولنماز . زيرا موضع اجتهادده شبهه حدودى رفع ايدر . بومسئلهٔ شرعيهده وليلردن برى قاتلى قصاصدن عفو ايتمش وقصاص ايسه تجزى قبول ايتمديكندن ديكر ولينك حق قصاصى دخى ساقط اولنغله قصاصه صلاحيتدار دكل ايدى . فقط كنديسى ايچونده حق قصاص بولنديغى ظنيله قاتلى قصاص ايتديرمكله اعاظم جزا اولان قصاصله مؤاخذه ايدلمسى موافق معدلت دكلدر . اما قصاص ايديلان قاتلك دمى هدردن وقايةً ديتله محكوم ايديلور . خلاصه بعض مسائلده جهل عذره صالح اولوب بعضيسنده عذر عد اولنماز . بناءً عليه بركيمسه بريسنى قتل ايدوب وياخود برخانهدن سرقتده بولنوبده بن قتل وسرقت حقلرندهكى جزاى قانونىيى بيلميوردم وبويله برقانون اولديغنده ايشتمدم ديسه معتبر اولماز . شوقدركه . بوكا محل براقامق ايچون برقانون لايحهسى ارادهٔ حكمدارىيه اقتران ايتدكله برابر خلقجه معلوم اولمق اوزره مندرجاتى اعلان ايدلمسى لازمدر . promulgation دينيلان بو اعلان رسمى كيفيتى پادشاهك اوقانونك وجودينه شهادت ايتمسيدر . بناءً عليه قانونيتى ثابت اولميوب تصديق حكمدارىيه اقتران ايتمهين قانون ايله افراد ملت مقيد اولماز . كرچه حكمدارك تصديقيله قانون شكلنى آليرسهده افراد اهالىيه اعلان ايدلمسى وبوصورتله اوقانونك مندرجاتنه ملتك واقف اولمسى لازمهدندر . زيرا دولتى ميدانه كتيرن افراددر . بوصورتده شخص معنوى اولان دولت افراد ملتك هيئت مجموعهسندن مركبدر . بر قانونك هيئت اجتماعيهجه وضعنى حس ايتديرهجك مؤثر ايسه قواى عموميه اولديغندن آنك وضعندن كنديسنى تركيب ايدن افرادك معلوماتى اولمق لازمدركه احكامنه تطبيق حركت ايله احتساسات واقعهسنك صميمى اولديغنى اثبات ايتسون :

آنك ايچون برقانونك بين الافراد مرعيتنك مبدأنى تعيين خصوصنده ارباب حقوقجه اختلاف حاصل اولمش ايسهده انسب آرايه نظراً اكر بر قانونك مبدأ مرعيتى تعيين اولنمامش ايسه تاريخ نشرندن اون بش كون مرورنده مرعى الاجرا اولور . خلاصه جهالت حقندهكى احكام قانونيه وشرعيه بردر .

عوارض مكتسبهدن بريده سفاهتدر . بزم حقوق مدنيهنك تعريفنه كوره سفيه شول كيمسهيه ديرلركه ، مالنى بيهوده يره صرف ايله مصارفنده تبذير واسراف ايدن كيمسهدر . مثلا دور استبدادده ملتك پارهلرينى

بك اوغلنده ، قافه شانتانلرده خوانندەلره ، سازندەلره ، ناموسنی سرمایهٔ معیشت اتخاذ ایتمش اسافل نسوانه صرف ایدن داماد ومخدوم بکار!! قانون مدنیمزك تعریف ایتدیکی سفیهك برر مثـال مجسمیدر . سفاهت ، شرع وعقل وقانونك خلافنه حرکت ایتمکدرکه ، اهلیته مانع اولمدیغندن بونلر افعـال واقوالندن مسئولدرلر . چونکه سفیهده عقل وذمت موجود اولدیغنـدن هم اهلیت وجوب وهمده اهلیت ادا اصحابندندرلر .

بناءً علیه سفیه حاکم طرفندن اسباب بیانیله حجر اولنـەرق ناسه اعلان اولنور . وبوندنصکره تصرفات قولیەسی صحیـح اولمـاز وحقوق ناس کنـدی مالندن تأدیه اولنور . وبونلر برجرم ایقاع ایدرلرسه جزالرینی کوررلر .

نظر قانونده دخی سفیه اولانلر ایشـلدکلری جرمه مترتب جزایی چکرلر . وسـفاهتلری اسباب مشددەدن بیله عد اولنور .

عوارض مکتسبەدن بریده هزلدر . معناسنی قصـد ایتمیەرك برلفظی تکلم ایتمکدر . بوخصوص نظر شرع وقانونده بردر ، چونکه هزل ، اهلیت وجوب واداىه منافی دکلدر . مثلا برکیمسـه دیکر کیمسـەنك حیثیت وناموسنی مخل برسـوز سویلیوبده متعرض علیه اقامهٔ دعوا ایتمسی اوزرینه « بن اوسوزی هازلاً سـویلدم معناسنی قصد ایتمدم » دیمکله لازمکلان مجازات شرعیه وقانونیەدن قورتیله‌ماز .

[مابعدی وار]

ابن حازم : فرید

جواب محق

[مابعد]

معمافیه انبیانك مراتب ودرجاتجه افضلیتی انکار اولنه‌ماز . چونکه زمانك تجددی قوهٔ ادراکیه‌نك توسعنه برواسطه‌در . بناءً علیه متأخر اولان پیغمبر ، متقدمدن اکمل اوله‌جغنده شبهه‌یوقدر . برده زماناً متأخر بولنان بعض انسانلرك بلاهتلری متقدمینك بعضلرینه نظراً دهازیاده کوریلور . بوایسه قضیه‌مزی جرح ایتمز . چونکه حکم اغلبیتەدر . بریرده وحشتك وجودی دیکر یرلرده‌کی مدنیتك عدم وجودینی اقتضا ایتمز . زیرا مقصد مدنیتك جهانده من حیث المجموع درجهٔ ترقیسنه کوره‌در . یوقسه عصر حاضرده اعصار متقدمه رجالندن دها متوحش کیمسه‌لرك بولنمسی بعید دکلدر .

وجود قدسیت آلودلری عالم انسانیت ومدنیتك یکانه واسطهٔ اعتلا وترقیسی اولان حضرت محمد صلی الله علیه وسلم «افندمزك» شرف افزای ساحهٔ شهود اولدقلری کوندن بری لوازم واحتیاجات بشریه‌یی . — مشروع برصورتده . — اکمال وانسانلری برسرعت خارقهٔ برقیه‌ایله اقصای مراتب سعادته ایصال بیورمشلردر .

عصر سعادتلرندن اول اناملك حال ضلال وسفالتلرینه وصکره‌کی ترقیات بی‌غایاته باقیلیرسه ثرادن ثریایه‌قدر برفرق عظیم کوریلور .

اوت! ناسی ؛ اصنام ! شمس ، کواکب آتش کبی مخلوقك عبادتنـدن قورتارمش وکیمنه لطف وملایمت ، کیمنه عنف وشدت بعضیسنه تهدید ، دیکرینه حرب وضرب ، برینی ترغیب وتشویق ، برینی تحذیر وتخویف والحاصل حال ومصلحتك ایجاب ایتدیردیکی معامله‌ایله خلنه‌طریق فوز وهدایتی کوسترمش واو جزئی زمان ایچنده نور مدنیتی غربدن شرقه وشرقدن غربه یایمشدر .

اتباعنك اوقدر آز برزمان ایچنده اومرتبه‌لره وارمسی عقول اولی الابصاری وله وحیران ایتمشدر . سببی ایسه امرونهی ایلدیکی اشیانك کافه‌سی عقل وحکمته مطابق اولمسیدر . زیرا کتاب حکمت وحقیقت نصابی اولان قرآن جلیل الشان بیك اوچیوز بوقدرسنه شرف بزصدور اولدیغی حالده افادهٔ مرام خصوصنده‌کی طرز اعجاز نماسنه باقیلیرسه ، صانکه بوعصرده اینمشدر .

زیرا هم ساده ، هم بلیغ ، هم کسك ، هم مفیددر . حالبوکه زمان ظهورنده ینه عصرك شیوەسنه مطابق کورلمش ایدی . وهر وقتك شیوەسـنه موافق کوریله‌جك ، کتابت ترقی ایتدکجه بلاغتی تقدیر اولنه‌جقدر . والحاصل فصاحت وبلاغتی فصحای اولین وآخرینی عاجز براقشدر .

احکام ومندرجات شریفه‌سنه کلنجه : ابنای بشری تهذیب اخلاق خصوصنده محتاج اولدقلری موادك جمله‌سنی جامع وحاویدر .

مثلا تواضع . عدل حسن معاشرت ، حسن خلق معاونت . شرك مالا یعنی . شکران نعمت . امر معروف ، نهی منکر . اصلاح بین . ابوینه حرمت . معارفه رغبت . معیشتی تأمین ایچون سعی وغیرت . عبادت مریض . قبول نصیحت . جهلی اقرار . ارباب علمی احترام . حقایقی التزام تأنی . ایتامه

شفقت . محتاجینه اعانت . خیر خواهلق . شجاعت . عفو . احسان‌طهارته دقت . اولی‌الامره‌اطاعت . ایولکده‌ایثار. حلم. صبر. وفا . سخا . حقوق‌شناسلق. ثبات . قناعت . حفظ‌امانت مجهولی تعلیم . جاهلی تعلیم . استقامت . عفت . صدق . مروت . حسن نیت . علو همت . اعتراف قصور . ازعان . انصاف . رأفت صیانت ناموس . خیره دلالت . جدیتی اعلا تربیهٔ نفس . صلهٔ رحم . حفظ وداد . ایفای وعد وفای دین. استشاره . حقیقته‌خدمت . بیوکلری‌توقیر . کوچکلری تلطیف ایتمك کبی سجایای عالیه وخصائل حسنه ایله متخلق اولمغه آمر وخسارت وسیئاتی تجاریب عدیده‌ایله‌ثابت‌اولان : زنا . لواطه . شرب‌خمر . اکل‌رباظلم . غدر . کبر . حسد . حقد . حرص کذب . غیبت . نمیمه . رشوت . سوء نیت . قتل . عناد . حقوق والدین . کثرت کلام بدخواهلق . ریا . جبانت . ظالمه وساطت خدعه . دسیسه . مداهنه . کثرت ضحك . استهزا افشای سر . کشف عیوب ناس . کفران نعمت . عطالت‌بخل . اسراف . افترا . تزویر . خیانت . تعدی . تجاوز . غصب حقوق . حق ناشناسلق . کتم شهادت . شهادت زور . تجسس سوء ظن لعب . قمار . تفاخر . تطفیف موازین . احتکار . شتم . نقض عهد . خلاف وعد کبی مساویٔ اخلاقدن ناهیدر .

بونلردن ماعدا سیاسته اعمارلکه رعیتك امن وآسایشنه متعلق تدابیر وحکام قدسیه واردرکه منافع وفوائد عدیده‌سی قولاً دکل فعلاً وتجربةً ثابتدر .

قرآن عظیم الشانك احکام جلیله ومبجله‌سندن بری‌ده تقسیم ارث مسئله‌سیدرکه سائر کتب مقدسه‌ده یوقدر . دیمککه شریعت محمدیه اتباعنك حقوقنی حیاً ومیتاً تأمین ایتمش بر شریعتدر .

قرآن عظیم الشانك غوامض وحکم ودقایق معانیسنه شمدی‌یه قدر کسب وقوف تام ایدیله‌مامشدر . سببی‌ده عقل بشرك نقصانیدر . معارف فنون ، افکار ترقی وتوسع ایتدکجه احکام منیفه‌سنك فوائد ومحسناتی کشف اولنه‌جقدر .

مثلا : ارضك متحرك اولمسی . فن سایه‌سنده بر قاچ سنه دنبری بیلنمشدر. حالبوکه قرآن عظیم الشان آنی تام اون‌اوچ عصر اول بیلدیرمشدر . حفظ‌الصحه نقطهٔ نظرندن قرآن‌کریم عادتا قانون طبدر . برتاریخ عمومیدر . هله قصصلر قسمی اوقدر اعجاز کارانه ومؤثر برصورتده‌درکه شمدی‌یه قدرترکجه . عربجه . فرانسزجه وسائرلغتلرده یازیلان‌کتب اخلاقیه‌وتاریخیه وروما‌نلردن هیچ بری اویله یازیله‌مامشدر . اعجازیله برابر حقیقتی تجسم وتصویر ایدر براثر معجز کستر اولدیغنی اعلان ایدیور . حالبوکه کتب مقدسهٔ سائره‌ده‌بومباحثك قسم‌اعظمی یوقدر وبوخارقهٔ عرفانك همده بولنمامسی ضروریدر . زیرا او عصرلرده بوندن اهم شیلرله اوغراشیلیر . دها لازم امورك اصلاحنه چالیشلیر . وظیفهٔ ارشاد وهدایت بوکبی شیلرله مکلف دکل ایدی . بوکبی شیلر سویلنسه‌یدی . اکلاشلمزدی.

ذاتاً قرآن عظیم الشانده‌کی فنون ومطالب عالیه شمدی‌ده بحق اکلاشیله‌مامش ، فقط بر وقت کله‌جك‌که هپ مزایاسی بیلنه‌جکدر .

قانون تکامل تدریجیدر. آنی الحصول دکلدرده یوقاروده برمادهٔ فنیه کچمش ایدی. دیمك‌که قانون تکامل بویله‌برکتابك تأسیس وترتیبنه محتاجدر .

نبی اولك شریعتی . آندن صکره کلان پیغمبرك شریعتیله وآنك‌کیده دیکرینك شریعتیله تا حضرت موسی‌یه کلنجه‌یه قدردر .

حضرت موسی‌نك شریعتی حضرت عیسی‌نك شریعتیله کمال یافته اولدیغی‌کبی بوشرایعك کافه‌سی‌ده حضرت محمدك شریعتیله اکمال ایدلدی . موسی‌نك شریعتی آندن اول کلان پیغمبرك شریعتندن اولی ، وعیسی‌نك شریعتی حضرت موسی‌نك شریعتندن ارجح واقوی اولدیغی‌کبی حضرت محمدك شریعتی‌ده آنلردن اکمل وافضل اولمسنده تردد اولنمامیلیدر . زیرا انجیل شریف . تأخر ظهوری سببیله توراتی شامل اولدیغی وبو واسطه ایله تورات شریف اوزرینه ترجیح ایدلدیکی کبی قرآن عظیم الشانده عین سببدن طولایی انجیل شریف اوزرینه مرجح اولمسی اقتضا ایدر .

توراتك ، انجیلدن ویاخود انجیلك ، قرآندن اولدیغنی ادعا ایتسه‌ك ، زمان ایلرولدکجه عقل بشرك کیرولدیکنه قائل اولمش اولورز . بوکا قائل اولمق بزم ایچون ، بونی آرزو ایتمك ایسه ، عموم انسانلر ایچون بیوك برظلمدر. شمدی‌یه قدر بیان اولنان اسبابدن طولایی متأخر متقدمی فسخ ایتمك قاعدهٔ کلیه‌سنه بناءً شریعت محمدیه‌ده بوسببدن طولایی جمله شریعتی فسخ ایتدی .

برده برشریعت نیچون منسوخ اولور ؟ احتیاجات بشریه چوغالیرده اکا کوره دیکر برشریعتك ترتیبنه لزوم‌کوریلور. حالبوکه احتیاجات وضرورات بشریه نه‌قدر چوغالیرسه چوغالسون ، ینه شریعت محمدیه‌دن واسع برشریعته محتاج اولمیه‌جقدر . شریعت محمدیه‌نك مندرجات شریفه‌سی بالاده ذکر اولنمش ایدی . بوندن بشقه دها نه توسع ایده‌بیلیر ؟ عقلده نه‌قدر ترقی ایدرسه ایتسون . او مواد معروضه‌نك خارجنه چیقه‌مز . اکا اتباعده ضروری ومجبوریدر .

بناءً علیه قرآن عظیم الشان : اویله برنظامنامهٔ قدسیٔ الهیدرکه ؛ هرزمان ومکانده احکامنه تطبیق حرکت فوز

وفلاح . وخلافی موجب ندامت وخسراندر . ذکر اولنان ملت معقوله‌نك طولانی منسوخ اولیه‌جنی ونبی ذیشانی‌ده خاتم الانبیا اولدیغی تحقق ایتدی . « والسلام علی من اتبع الهدی . » ختام

فی ۲۱ ربیع الاول سنه ۳۲۳ وفی ۱ مایس سنه ۳۲۲

ادبیات

بشر

نفسنه حاجه اسن هوایه تابعدر
هوانه دکلسه . آمانه مساعدر
نه‌یز ظهور ایدیور دهانه بو حالدن
صدا نویس دکلسز . کوچك بر آلتدن
صباح جانه‌لر عکس ایدن او خوش نغمات
دکلمی قدرتنه آتشت جلی آیات ؛
بلونله قوش کبی جو وسعتنه سزر
یونوغراف . بتون هپ بو معجزه دائر
برر وثیقه‌که حیرتده‌در بتون اذهان
بو سطری یازان انسان دکلمی ؟ هپ انسان
هر بحثلریده ایتمس صراحه منفذ
دکل بو معجزه . آنلر سعی واستعداد
بو کون اوسعیده بوق برق نجم ایله برله
بتون اوطه کبی دهشت فزا سفینه‌لرله
برر اوپونجغه تکرار عمومی حکمنه رام
نصل دیلر ایسه ایلر او یولده استخدام
طالار کیدر اکر ایسترسه قعر عمقنه
اهمیت بیله ویرمز قوپارسه طوفانه
نصل یاشار ؛ نه‌یاپارسه اونده لیل ونهار
واپورده‌ده ایدر اوقاتی اینته اویله کذار
بخار قوتی آنجق بخاره‌می جاری
اوقوت ارضه‌ده عینیله اینته باق ساری
شمندوفر آکا بر جانلی شانلی برهاندر
اوت بوده ؛ اثر اجتهاد وعرفاندر
او شویله بویله دکلدر اجل صنعتدر
آنك وجودی بوکون پك بیوك سعادتدر
جهان عشق وصفاده اهتزازلی کردونه
تعرف ویررسه نجا اولسونمی کردونه ؛
ایدر نه مرتبه اولسه مهالك استصغار
جبالده ؛ اوچورومارده قوش کبی سیاره
تپنسه ، چاتلاسه بیهوده‌در بو مرحله‌ده
صبا ایله یاریشان اسبی ترك ایدر کریده
غلوه عطف ایده‌مز قولمی بدیعیون
کونش کبی بو حقیقتله خیره‌ساز عیون
تصور ایتمه‌لی برشیمدر دومن ؛ یلکن
او شیلره کولر الینه قهقهه‌یله ترهن
دهانی پوسکورر انلا که دود آتشناك
زمینی صدمهٔ هیبله ایلیور صد چاك
مرور وعزمنه پیش وپسنده یوق حائل
باقارمی حائله هیچ یولده اویله بر صائل
سلفده . طی منازلده وارمی انبازی ؟
اودر مأثرك الحق بدیع وممتازی
چالیشماسیدی ؛ لزوم کورمسیدی نوع بشر
بوکون صواعق آتش فشانه قارشی سپر
مدار حفظ اوله‌مازدی بو بر بداهتدر
اوت . بو کشف مهم حجت فطانتدر
نیجه نفوس واماکن ؛ نیجه قلاع حصین
بوکون اوسایه‌ده آفتدن اولیورمی امین؟
النده قوهٔ برقیه صانکه بازیچه
صایان اوقوتی‌ده آدم اوغلیدر هیچه
دوشون او قوته قارشی فنا محقق ایکن
بوکون نه‌لر یاپیور باقانکله صنعت وفن
آلکتریقله تداوی او جمله‌دن بریدر
ممیته دینسه‌ده محی خطا دکل . بریدر
مأثری کوز اوکنده کونش کبی رخشان
اوجمله‌دندر اوت ، تلغراف‌ده ای انسان !
او واسطه ایله بوکون غرب وشرق ایله کویا
معاشرت ایدییور بر محلده صبح ومسا
اوتار برق ؛ خیاط شعاع عرفاندر
او کشتزار تمدن . مسیر وجداندر
او سیر وسرعته قارشی قالیر پیاده تاتار
تصور ایتمه‌لی ساعی نه ایش کورر . نایاپار
بتون مساحه‌سی متصور طرفة العینه
توسط ایتسه نه‌دم ائتلاف ماینه
ردوسله بغدادی توحیده الویرر برآن
او آن ایچنده ینه برلشیر حلب ایله وان

بو بر بدیعه‌که انسانه حیرت افزادر
بو حاله معجزهٔ فن دینلسه احرادر
فوطوغرافی‌دوشونولسون‌نه‌خرده‌صنعتدر
آنك محصلی‌ده شبهه یوق‌که غیرتدر
سزا دکلمی باقلك التفاته ، امعانه
نه مقتدر قلمه فورچه‌یه ، نه الوانه
نه شکلی ایسته‌سه تصویرینه یتر بر آن
قالیر او صورته حیرتده کورمه‌ین انسان
ضیا بو صنعتی هیچ یوقدن ایلمش احیا
کونش کبی اوده اعیانه قارشی بارقه زا
طبیعتك ایدیلیرمی محاسنی انکار ؟
فیوض والطفنی طبك کیم ایله‌مز اقرار ؟
بری قلوبی ایدر خدمتیله شوقه قرین
بری برنده‌کی آلامی ایلیور تسکین
بری ادامهٔ اذواق روح ایچون ساعی
بری ازاله ایدر جسمه عارض اوجاعی
شؤن‌دهری بری قید وضبط‌ایچون‌مأمور
کورولیور برینك خدمتنده عجز وفتور
اوخدمتك بوکون آثاری ایشته میدانده
خفی جلی نه مرض وارسه جسم انسانده
برر برر ایدییور سیر وحکمتی اظهار
مقدر اولمسه کورمزدی برزمان دشوار
بولوردی موته‌ده بر چارهٔ خلاص البت
بودر همان بشرك وارسه عجزینه حجت
بو نقطه‌ده اولور البته دقته شایان
بشر بو رتبه آرارده سلامته امکان
اوت ، بر ارویه بر آدمی طوتارده بدل
اوت ، مهالکی امحا ایچون ایدرده جدل
اوت ، مضرت امراضی دفع ایچون حتی
حیات ونقدینی ایلرده شوق ایله افنا
زمان کارکه براردو کوزنده موره‌دونر
اولور اواردو دکن قهرمان‌ده محووهدر
بو کونکی قولنه اوبماز یارینکی افعالی
او بشقه مسئله لازمسه بحث واجمالی
یکانه مقصدی ظاهرده ترك تسلیحات
مدار شغلی حقیقتده فکر تجهیزات
جهازی اویله‌دکل ، زره‌ایله قلیچ قالقان
بوکون اوافقی باقلك قاپلامش‌باروتله دومان
جسیم طوپلری طراقه‌سیله ولوله زا
ایدر بر اردویی بر کونده سرتسر امحا

نه‌قالدی‌اورته‌ده‌چکدیرمه شمدی‌وارنه‌کورمك
نه‌لر نه‌لر نه‌لر ایجاد ایدلدی باق کیدرك
او زرهلیلرکه دکزلرده صانکه وولقاندر
اوت . دینلسه بجا کوه آتش افشاندر
نقود وجان طیانیرمی اوصوانه ؟ . اصلا
مآل این ثریا و این تحت ثری
تحقق ایتمه‌ده‌در نرده اسکی حرب‌وستیز
شاشاربوحالی‌بوکون کاسه‌کورسه‌برجنکیز
بو سطوتك‌ده مداری قوای انساندر
بوکون او سطوته قارشی‌بشرده حیراندر
نه‌دربشرده بوقدرت ، بوفیض‌واستعداد
نه ایسته‌سه یاپار البت ایدار استبعاد
پلنك وماری‌ده شیر ژیانی‌ده حتی
ایدر مرامنه منقاد کوسفند آسا
اوت ، او صحنهٔ مدهشده جابجا منظور
تصور ایتلی انسان نه میل ایله مفطور
تصورمجه اومیله سبب شودر : هردم
نه وارسه هیسنه حاکم یاشار بنی آدم
اوت . بو فکر وطلب حقلیدر طبیعیدر
بشر وجوه ایله مخلوق ایچنده علویدر
وار اعتلاسنه ، رجحانه علی‌العاده
او رتبه شاهد وآثار برده دریاده
مجلداته صیغیشماز یازلسه بالاجمال
خلاصه هرنه مراد ایتسه ایلر استحصال
نه جلوه‌درکه الٓهی ! بوقدرت وشوکت
او کوز قماشدیران آثار سطوت وحشمت
کوزنده ذره اولور بر بیوك جهانکیرك
اولنجه منجذبی بر لطیف تصویرك
تفکر ایتمه‌لی اول پیکرك ملاحتی
جهانه ، جانه معادل طوتار اسارتی
اوت، جهانلره‌صیغمازایکن کوزل‌برکوز
قلوبه ، روحه نفوذ ایلینجه برایکی سوز
مطاع عالم اولور امتنان ایله منقاد
نظرده برلشیر اول دمده صید ایله صیاد
نه‌در الٓهی او تأثیر ؛ اوحلی مشکل راز
یاوز سلیم کبی بر شهریار بی انباز
سباعی پنجهٔ قهرنده تتره‌دن او دلیر
صوکنده‌برکوزی آهویه‌اولمامشمی‌اسیر ؟.
کلنجه یادیمه حضرت بتون‌جهان طارالیر
نه مهر وماه ونه اختر ، نه آسمانی قالیر

زمان زمان کورراول دمده‌دیدهٔ دل وجان
بر آفتاب ملاحت که صورة انسان
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ۳۲۲

خلیل ادیب

عالم اسلامیت

جاوا

جزیره‌نك قابلیت زراعیه‌سی فوق العاده اولوب پرنج وسائر حبوبات زرع اولنور ؛ وسنه‌ده ایکی دفعه محصول آلنور . جزیره خط استوا اوزرنده اولدیغی ایچون بالطبع پك صیجاقدر . هیچ قار دوشمز . فقط هواسی صاغلامدر . هله جزیره‌نك طاغلق محللرنده هوا پك لطیفدر . جزیره‌نك متروك بر یری براقلمامشدر . هر یری زراعته صالح بر حاله افراغ ایدلمشدر. جزیره‌نك بویله زراعی بر مملکت اولمسی هولاندالیلرك تشبثی نتیجه‌سی دکلدر ؛ جاوالیلر هولاندالیلردن دها اول زراعی بر مملکت ایدی. جزیره‌نك طاغلق محللری بیله قابل استفاده بر حاله کتیرلمش وطاغ اتکلری باغ وباغچه‌لرله تزیین ایدلمشدر. جزیره واسع اورمانلره وزنکین معدنلره مالك اولدیغندن بونلردنده آریجه استفاده ایدلمکده‌در . جزیره‌نك ثروت طبیعیه‌سی واهالیسنك فعالیت وچالیشقانلغی سایه‌سنده جزیره آوسترالیا قطعه‌سنده واسع ومهم برتجارت موقعی احراز ایتمشدر . جزیره‌نك سنه‌ده « ۱۳٦ » میلیون فلورین [۱] اخراجاتی اولوب قسم کلیسی هولانده ، چین ، هندستان وآوسترالیایه وبرقسمی‌ده انکلتره وآمریقایه اخراج اولنمقده‌در . اخراجاتك قسم اعظمی شکر ، توتون ، قهوه تشکیل ایدر . ۱۸۹۳ ده ٥،٥ ملیون فلورین شکر ۳٦،٥ میلیون قهوه ۳۲،۳ ملیون فلورین توتون اخراج ایدلمشدر . بوسنه‌لرده شکر اخراجاتی تناقص ایلمش ایسه‌ده قهوه وتوتون تزاید ایتمشدر. جزیره‌نك ادخالات واخراجاتی هولانده‌لیلر طرفندن تشکیل اولنان « نه‌یست ایندیه » واپور قومپانیه‌سنه منسوب سفائن ایله اجرا ایدلمکده‌در. بوقومپانیه‌نك ۱۸۹۱ ده ۲،۳۳۱،۱۲۷ طونیلاتو حجمنده ۱،۸۸٤ پارچه سفائنی وار ایدی . شمدی دها متزاید برحالده‌در .

جزیره‌ده ایی بیوك نهر وبرچوق ایرماقلر وبرقاچ اوفاق کول اولدیغی کبی طاغلرده‌ده پك چوق منابع میاه موجوددر. بناءً علیه جزیره‌نك صویی مبذولدر . ونهرلرله ایرماقلر وکوللردن ترقیات اخیره‌یه تطبیقاً جدول کشادیله اراضی اروا واسقا اولنمقده‌در .

جزیره‌نك قصبه‌لری غایت ظریف، ابنیه‌لری غایت منتظم ویوللری واسع وتمیزدر . بیوك شهرلرده بدایع فنیه‌نك همان جمله‌سی تطبیق اولنمش کبیدر . الکتریق ضیالری اوتوموبیللر ، تراموایلر ، تلفونلردن استفاده اولنمقده‌در . داخل جزیره‌ده بولنان بیوك شهرلر شمندوفرله ساحله مربوطدر .

جاوالیلر . مالی وسوندی جنسلرندن متشکل اولدقلرندن مالای وسوندی لسانلریله تکلم ایدرلر . مالای لساننده یکرمی حروف صوتیه والتی حروف صدائیه بولنوب ث ، ج ، خ ، ف ، ق ، ش ، ع ، غ ، ذ حرفلری بولنمدیغندن حروف مذکوره‌یی تلفظ ایده‌مزلر.

---

[۱] فلورین تقریباً اون غروشدر . ۱۳٦ میلیون فلورین ایسه تخمیناً ۱۳،٥ میلیون عثمانلی لیراسنه معادلدر .

وبناءً عليه قرآن كريمك قرأتنده صعوبت چكرلر .

سوندی لسانی ايسه هندوستان لسانی اولان اردو لسانك برشعبه‌سی اولديغندن بولسانده متكلم اولانلر يازيلرنده بزم حرفلريمزی استعمال ايدرلر . جاواليلر بوقدر تضييقات آلتنده يالكز جاواده بولنان ايكيوزمسيو نرك تسلطنه معروض بولنـدقلری حالده دينلرينه اولان مربوطيتلرينـه بر خلل كتيرمامشـلر ومسيـونلرك خارق العاده‌سعی وغيرتلرينه رغماً يرلی برقاچ مجوسيدن بشقه بر مسلمانی خرستيان ياپه‌مامشلردر .

عبدالاحد داود

متفرقه

شريعت ايسترز

سرلوحه‌مز ، بوهفته استانبول اذهان عموميه‌سنی خيلجه اشغال ايتمش برمسئله شكلنی آلدی .

بز، برمقصدی برتشبثی ادله واسباب تحری ايتمكسزين مقصدمزه ، حسياتمزه ويا آرزومزه كوره همان برشكل ويريويرمكه آماده يز . كنـدی كندمزه ويرديكمز بوشكلك ، بوحكمك قطعيتنه‌ده عادتا جزم ايدرز . بو ، دور زائلك ويرديكی تربيهٔ فكريه نتيجه‌سی اولسه‌كرك . مثلا دورسـابقده بيك يياق دمير قازيق يلديزينه دمير قازيق يلديزی ديمك همان بشـقه صـورتله تفسير ايديلير وبيوك برجنايت تلقی ايديليردی . كذلك حسبحال ايدن ايكی ذاته ديكر اوچنجی برذات تصادفاً آزاجق عطف نظر ايده‌جك اولورسـه حسبحال ايدنلر همان تعقيب اولندقلرينه، ترصد آلتنده بولندقلرينه حكم ايله كمال خوف وتلاش ايچنده موقعلرينی ترك ايلرلر ، تنها سوقاقلردن كوز آرقـه‌ده اوله‌رق امنيت بخش اوله‌جـق بريرده صولوغی آليرلردی . بوحال برصورت كسب ايتمشدی‌كه استقبال وطنی دوشونن برذات سائرلرينی خائن وطن، دشمن حريت تلقی ايلر واستبداد حكومتی تأييـده چاليشـانلر ايسه ديكرلرينك خائن حكومت ، دشمن استبداد اولدقلرينه قانع اولورلردی .

شمدی‌ده عين وجهـله احتمالات اوزرينه ، وهم اوزرينه حكملر ويرمكدن چكنميورز . مثلا برجمعيتك مقاصدی، استبدادكارانه برخط حركت تعقيبندن عبارت اولديغنه حكم ايدلمكده، ديكر برجمعيتك‌ده آمالی، مملكتی آنارشی حالنه افراغ ايلمك ايدوكنه قناعت حاصـل اولمقده ، وحسن نيته مقرون برتشبثك فكر ارتجـاع ايله اجرا ايدلديكنه حكم اولنمقده ، والحاصل بسيط بر محاكمه اجرا ايدلمكسزين پك چوق شيلرك سوء تأويله اوغرادلمقده اولديغنی كوريورز . بوجمله‌دن بريده :

اهالينك مطالبهٔ احكام شريعت ماده‌سيدر . فوق العاده اعظام ايديلان بوماده هرنه‌دنسه پك چوق سوء تفسيرات وتأويلاته اوغراتلمش ، بلا تدقيق وتأمل كليشی كوزل اجالهٔ قلم ايدن بعض غزته‌لرده مسئله‌يی بتون بتون بشقه شكل وماهيتده ارائه‌يه صرف ماحصل ايتمش وشو تشبثك لهنده اولانلرك‌ده عليهنده بولنانلرك‌ده افكارينی تشويش وتهييج ايتمشدر .

مسئله‌نك اساسنه كلنجه بو بابده‌كی تدقيقاتمز بر وجه آتيدر : معلومدركه دولت عليهٔ عثمانيـه‌نك دينی دين اسلام اولديغندن وعالم اسلامده اس القوانين قانون جليل شرعی بولنـديغندن ايجاب حال ومصلحته نظراً تدوينی اقتضا ايدن قوانينك احكام شرعيه دائره‌سی داخلنده بولنمسی لازم وطبيعيدر . ايشته بو لزوم طبيعی مجلس مبعوثانمزك تعديل قانون اساسی انجمنی طرفندن نظردقته آلـه‌رق قانون اساسی‌يه قوانينك احكام فقهيه‌دن اخذ ايديله‌جكی علاوه ايدلمش ومبعوثان ملتك شو تشبثی افكار عموميه

بیوك بر مسرت بخش ایدیکندن هرکسده صمیمانه بر تشکر حسی اویانمشدر. ایشته بو حسك تأثیری نتیجه‌سی اوله‌رق اوچ ذات بر تشکرنامه تنظیم ایلمکی وایکی یوز قدر ذاته تمهیر ایتدیردکدن صکره مجلس مبعوثانه تقدیم ایتمکی تصمیم و تشبث ایلمشلر؛ حسن نیتدن عبارت اولان شو تشبثه بالطبع بتون مسلمانلر آلقیشلایه‌رق همان اشتراك ایتمشلردر. فقط اوفق مقیاسده اولان شو تشبث ایکی کون ظرفنده بردنبره توسع ایدرك شریعت ایسترز صورتنده یکدیکرندن خبردار اولمقسزین آیری آیری عنصرلر ترتیب و تمهیر ایدلسنه قالقیشمسنی انتاج ایتمشدر.

اساسی حسن نیتدن عبارت اولان شو تشبث سوء تفسیرات وتأویلاته اوغراتیله‌رق کوناکون مطالعاته میدان آچمشدر. کرچه شو تشبث هرنه‌قدر حسن نیته مستند ایسه‌ده بی‌لزوم و حاصلی تحصیل اولدیغنده شبهه یوقدر؛ فقط غزته‌لرك اساس مسئله‌یی تدقیق ایتمکسزین مطالعات عندیه‌لریله علیهده اولانلری تدهیش و لهده بولنانلری تهییج ایلملری واشتراك ایدنلری تحقیر و بر مقصد غیرمشروعك خادمی اوله‌رق کوسترملری وحتی بی‌محابا دینسزلکله اتهام ایدلملری پك تجاوزکارانه بر حرکتدر.

الحاصل مجلس مبعوثان، مملکتك هرنقطهٔ نظردن منافع ولوازمنی تقدیر ایتمکده واکا کوره حرکت ایلمکده اولدیغندن بوکبی بی‌لزوم تشبثاتده بولنماملرینی اهالیمزه توصیه ایله برابر بومقوله‌مسائلده اجالهٔ حکم ایده‌جکلره احتیاط و اعتدالی توصیه ایدرز.

قرعه امتحانلری

مجلس مبعوثانده متشکل انجمن علمیه دونکی اجتماعنده آتی‌ده صورتی مذکور مضبطه‌یی تنظیم ایله بوکونکی هیئت عمومیه‌یه عرض اولنمق اوزره مقام ریاسته تقدیم ایتمشدر:

طلبهٔ علومك قرعه امتحانلری اون الی سنه‌دنبری بالارادهٔ سنیه تعطیل ایدیله‌رك هرسنه بدایتنده قرعه کشیده اولندیغی اثناده اسملرینه قرعه اصابت ایدن طلبهٔ علومك اثبات اهلیت علمیه ایلملری ضمننده منسوب اولدقلری مدارسك مدرسلری طرفندن مصدق شهادتنامه ابرازینك کافی کورولمسی اصول اتخاذ ایدیلمش واوچیوز یکرمی درت سنه‌سی نیساننده دخی طلبهٔ علوم حقنده سنین سابقه مثللو معامله ایدیله‌رك اولوجهله اسملری حذاسنه شرح و یرلمش وسنهٔ مرقومه‌یه عائد اولان معاملهٔ عسکریه‌لری بوصورتله ختام بولمش ودفترلری قاپادلمش اولدقدن اوچ درت آی صوکره دور دلارای مشروطیتك حلولی اوزرینه حربیه نظارتی طرفندن طلبهٔ علوم تکرار اوچیوز یکرمی درت سنه‌سنه محسوباً امتحانه دعوت ایدلمشلرسه‌ده بوحالی موافق حق ومعدلت کورمه‌ین مومی الیهم طرفندن اولا حربیه نظارتنه وثانیا مجلس مبعوثانه با استدعا مراجعت ایدلمش ومقام ریاستدن استدعالرینك علمیه وحربیه انجمنلرینه حواله بیورولمش اولمسی اوزرینه هرایکی انجمنده مشترکاً اجرا ایدیلن مذاکرات نتیجه‌سنده فی الحقیقه طلبهٔ علومك بالاده بیان ایدلدیکی وجهله یکرمی درت سنه‌سنه عائد اولان معاملات عسکریه‌سی سنه مبادیسنده سنین سابقه مثللو جریان ایدوب بیتمش اولدقدن صکره سنه ایچنده تجدید معامله‌یه قیام ایدلمك موافق معدلت اولمه‌یه‌جغی کبی طلبه ایچون امتحانسزلغك هرحالده ایی برشی اولمیه‌جغی وبویولسزلغك بر آن اول لزوم اصلاحی فکر وحسیاتنه تابع اوله‌رق مسئله بونقطهٔ نظردن محاکمه ایدلدیکی صورتده دخی دور سابقك میراث مساویسی بولنان سائر یولسزلقلرك اصلاحیله چیغیرندن چیقمش اولان جهات سائره‌نك حدود معقولیت وانتظامه ارجاعی ایچون مجلس مبعوثانمزك دائما اوچیوز یکرمی بش مبدأنی انتظارده مضطر قالدیغی کورولمکده

اولدیغی حالده یالکز طلبهٔ علومك قرعه امتحانلری حقنده استثنائی برسرعت وفعالیت التزامی ایسه مخل نصفت ومساوات اوله‌جغی وذاتاً هنوز اخذ عسکر قانوننامه‌سی بالتصحیح مجلس عمومی‌یه تودیع ایدلمدیکی واصول مشروطیته رعایةً خدمت عسکریه‌نك بتون تبعهٔ عثمانیه‌یه تعمیمی قانون اساسیمز احکامندن اولدیغی حالده جهت عسکریه‌جه بوخصوصك دخی سنهٔ آتیه‌یه ترك ایدلدیکی کورولوب طوروركن بو آچیقلرك طلبهٔ علومدن قاپادلمسی واستبدادك ختامی متعاقب مترقب فرصت ایمشجه‌سنه همان طلبهٔ علومك یاقه‌لرندن طوتلمسی موافق اوله‌میه‌جغی ملاحظه‌سیله اشبو امتحان معامله‌لرینه دخی اصلاحات سائره مثللو ۳۲۵ سنه‌سندن بدأ ایدلمسی جهتی هیئت عمومیه‌نك قبول وتصدیقنه موقوفاً انجمنلرمزجه قرارکیر اولمغله حربیه نظارتنه اولوجهله تبلیغات اجراسی بابنده اشبو مضبطه تنظیم قلندی .

جواب

وولقان رفیقمزك ۶۳ نومرولی نسخه‌سنده کچن هفته‌کی اسلامیت وخلافت ومشیخت اسلامیه عنوانلی مقاله‌مزه طوغری ایکی فوران خفیف کورلدی .

دنیلیورکه :

«ایکی شی نظر دقتمزی جلب ایتمشدر. بری رهبانیتله روحانیتك بر کوسترلمسی بری ده روحك مادی اولدیغی ثابت بیله دکلدر . دنیلمسی»

برنجیسنه نقض ویا معارضه ایکنجیسنه منع بالسند صورتلرنده استدلال اولنیور . بز معارضمزك دلیل ویا سندینی ابطال ایتمك زحمتنه بیله لزوم کورمدیکمزدن منشأ غلطی بیان ایله اکتفا ایدی‌ویره‌لم .

سوزمزه (رهبانیت اساسنه مستند اولان روحانیتی) افاده‌سیله باشلامشدق روحانیت ایچون‌مبنی کوستره‌رك سرد ایتدیکمز فلسفه هدف اعتراف اولان نقطه منطقه افراغ اولنجه شویله اولور .

روحانیت رهبانیته مستندر. رهبانیت‌ایسه‌اسلامده یوقدر . بناءعلیه روحانیت اسلامده اولمیان برشیئه مستنددر . اسلامده اولمیان برشیئه مستند بولنان شیده اسلامده یوقدر . ارتق روحانیت اسلامده یوقدر .

برنجی صغرایی اثبات ایچون رؤسای روحانیه‌نك هرحالده رهبان اولدقلرینی ریاست روحانیه‌یی اقتضا ایدن سبب دیه‌نکده هر حالده روحانیت بولندیغنی اکلامق کفایت ایدر .

شو تقریردن اکلاشیلیورکه بز رهبانیتله روحانیت بردردیمه‌مشز بلکه برینی دیکرینه‌مبنی‌ویا علت‌کوسترمشز برکره منشأغلط بولنجه دعوامزك نقیضنه سرد ایدیلن دلیللرده روحانیتی معنویته مرادف قیلمق وبالاخره مادیلشدیرمك دها طوغریسی روحانیلرك اساس روحانیتدن آیرلدقلری اوصافی روحانیته تعریف یاپمق وصکره بزه دلیل اولمق لازم کلن کتب فقهیه‌ده بولنمامسی مسئله‌سنی اورته‌یه سورمك کبی برچوق نقاط شخصیه‌یی رده حاجت قالماز.

روح مسئله‌سنه کلنجه : بوخصوصده اولا علم کلام کورملیدر. عقائدك حدوث بحثنده (لاثبت بالمجردات) فقره‌سنی اوقویان طلبه سوزمزی آکلاردی . رفیقمزده اوکرنملیدرکه فلسفهٔ یونانیه مجرداتی قبول ایدن بعض متفلسفین‌ایله‌بعض متصوفه‌دن‌ماعدا جمهورمتکلمین‌روحی یامادی ویامادة بیلیرلر . ملکلرك‌اجسام لطیفه اولدقلری مشهوردر. شرح مواقف ومقاصده مراجعت‌اولنسون دیه جکدم . نه‌چاره‌که شرح عقائد بیله کورلمه‌دن‌اعتراض ایدلمك ایسته‌نیلمش بونکچون ماده ایله مادی بینی بیله فرق اولنه‌مامش . آرتق سوزی اوزاتمیه‌لم .

کوچوك حمدی

صباح رفیقمزه

مجلس مبعوثانك مذاكراتی مطبوعات ستونلرنده نه درجه‌لره قدر تغیراته اوغرادیغی ، موقع مذاكراتده بولنانلر ایله برغزته‌نك یازیسی دیكرینككنه اویمادیغی نظر دقت ومقایسه‌دن دور طوتمیانلرجه معلومدر . تغیرك اطناب واختصاره عائد قسمنده غزته‌لر نه‌درجه معذور ایسه‌لر بر مبعوثك سوزنی دیكرینه نسبت اولنمق [۱] ویاخود سوزه روح خصوصینی ذنب اولاق درجه‌سنده تغیرات اجرا ایده‌جك غزته‌لری دقتسزلكله اتهام ایدنلرله اویله‌جه معذور عد اولنملری لازم كلیر . بوجمله‌دن اوله‌رق جریدهٔ فریده‌لری صباحی كوننكی نسخه‌سنده مجلس مبعوثان مذاكراتنك تنسیقاته عائد قسمنی نقل ایدركن بنده‌كزه نسبت ایتدیكی سوزلر آره‌سنده (قوهٔ تشریعیه) تعبیرینی احتوا ایدییور ایدی . حال بوكه بنده‌كز بو تعبیرك غیر مناسب اولدیغنی اثبات مقصدیله (بیان الحق) ده اوچ دانه مقاله‌یازدم .

[۱] غزته‌لردن بری بردفعه بنم اسممك یرینه ابراهیم وصفی یازمش وبر دفعه‌ده محمد توفیق افندینك سوزلری بنم نامم تحتنده كوستریلمش ایدی . هله صبری یرینه خیری یازلمسنه ، بر اسممك ده خیری اولدیغنه كندمجه اینانمق درجه‌لرنده من القدیم آلشمش اولدیغمدن بو التباسه اوقدر اهمیت ویرمم .

بناءً علیه منع ایتدیكم بر تعبیری ناصل اولورده كندم استعمال ایدرم ؟

مصطفی صبری

آچیق مخابره

اینه‌كولده محمد سزائی افندی‌یه:

چوق طوغری سویلیورسكز .

كچن هفته‌كی نسخه‌مزده‌كی (بشر) منظومه‌سنده كوریلان ترتیب سهولری :

خطا	صواب
كچنده	كیمنده
یزلاركن	یزلایوركن
اولور	اولیور
رفعت	رفعتی
مهر	مهد
ازاله‌یی	ازاله‌یه
یكی	نكی
رغبی	رنجی
یتشدیرییور	پتیشدیرییور

فطین

بكر افندی مطبعه‌سی — وزیرخان

فی ٢٢ صفر سنه ٣٢٧ وفی ٢ مارت سنه ٣٢٤

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افکاریدر

صاحب امتیاز : فاتح مجیز درسعاملرندن شهری احمد افندی

سر محرر : فاتح مجیز درسعاملرندن مصطفی صبری

مدیر مسئول : محمد فطین

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی (پوسته اجرتیله برابر)

استانبول ایچون :	ولایات ایچون :	ممالك اجنبیه ایچون :
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
آلتی آیلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اکثر مقالاته ایات کریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلکده بولنلمامسی رجا اولنور .

درسعادت
بکر افندی مطبعه‌سی — وزیرخان

بازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی ، سیاسی فنی هفته‌لق غزته‌در.

اسلامیتله مدنیت جدیده برلشه بیلیرمی ؟

[مابعد]

برحقیقت واردرکه واجب البیان بیلیرم. مسلمین ایله مسیحینك پیدای معارفه ایتدکلری شو فترت قصیره ایچنده — محاربات صلیبیه‌نك انتهاسندن فتح قسطنطنیه‌یه قدر — مدنیت اسلامیه و مسیحیه بربرلریله پك کوزل طانشمشلردی . بو خصوصده ایسه عالم اسلام عنصر مؤثر اوروپا عالی عنصر متأثر بولنیوردی . اوروپا مصنوعات ومنسوجات کبی بتون حوائجیله انواع رفاهی شرقدن جلب ایدیور، حتی اشترا ایتدیکی اشیانك ثمنی وقتی وقتنه ویرمکه بیله موفق اوله‌میوردی. بو جهتله بیلیرسکزکه اوروپا امراسنك هرهانکی بر وسیله ایله استحصال ثروت ایچون چیقمه‌لری اکثریتله اوروپانك فقر وضرورتنه واحتیاجاتنی شرق تجاریله اوله‌جق مبادلاتندن تأمین خصوصنه راجع ایدی .

مادیات حسیه اولان احوال بو مرکزده ایدی . حالبوکه علوم و آداب جهتیله‌ده اوروپا عالمی تمام اوچیوز سنه عالم اسلامدن اقتباس انوار ایلدی و بوکونکی مدنیت غربیه بو اقتباساتك ثمرهٔ مستحصله‌سی دیمکدر .

نه چاره‌که ایکی حادثهٔ عظیمه اسلامیتله نصرانیت بیننده بحر سفید حوالیسنی احاطه ایتمش اولان جریان الکتریکی‌یی طوردیردی .

بو ایکی حادثه اتراکك قسطنطنیه‌یی — سنه ۱٤٥۳ — واسپانیولارك غرناطه‌یی — سنه ۱٤۹۲ — استیلالریدر.[۱]

[۱] ترکلرك استانبولی فتح ایتملرینك مسئلهٔ مبحوث عنهاده‌کی تأثیری خصوصی نه اسلامیته نه‌ده عثمانلیلره عائد دکلدر. عثمانلیلر مخل مدنیت بشریه اولاجق بر احوالی ارتکاب ایتمیورلردی. فقط محاربات صلیبیه‌نك انتهاسندن صکره او زمانلرده اوروپا عالی ارتق عالم اسلامی کوندن کونه ازمکده وقریباً بسبتون استیلا ایده بیله‌جك بر قدرتده بولنمق امیدیله متسلی اولمقده ایدیلر. بویله بر صره‌ده عالم اسلامدن شرقی رومانك استیلاسنه دائر ظهور یافته اولان موفقیت اوروپا امیدینك عکسنی کوسترمش اولدیغندن تعصبات دینیهٔ خرستیانیه غلیانه کله‌رك یکیدن اهل صلیب حسنی اویاندرمش وزمانمزه قدر دولت عثمانیه‌نك معروض

اوکوندن اعتباراً عداوت دینیه الجا آتیله محاربه‌لر باشلادی. حتی اندلس تاریخنده اسپانیا تعصبلرینی بیاض ومجلا بر کاغد اوزرنده‌کی سیاه نقطه کبی کوررسکز . هله امیر یوسفك جماعت رهبانیه ایله عقد عهود و قسم ایلدیکی بر وقتده . . .

اعتقادمه‌کوره اسپانیوللرك تعصبی غایت فظیع و بر معذرته استناد ایتمکدن بری ایدی. زیرا برزمانده ظهور وغلیانه کلدی‌که قوت وکثرت کندی طرفنده ایدی .

اسپانیوللرك افتخار ایتدکلری وفردیناند و ایزابلا عهدینه پیرایش عد ایتدکلری غرناطه استیلاسی نفس‌الامرده بربریانه برعمل وحشت انکیزایدی‌که تاریخده همان مثلی نامسبوقدر . علی‌الخصوص غرناطه امارتی اسپانیایی بروقت تهدید ایتمك ایسته‌یه‌مزدی . چونکه اطراف واکنافنده اراضی وقصبات تحت استیلا-لرنده بولنیوردی . شوقدر وارکه غرناطه اسپانیانك بر عروس زینت فزاسی اولیوردی . شبهه‌سز اسپانیالی اکلیروس ویاخود طلیطلی مسیحیته خدمت ایده‌بیلمك غرضیله شوجمالی قالدیرمق واوشهر دلارایی ییقمق عزمنده بولندی . حالبوکه مسیحیت بونی‌قبولدن بری ایدی .

بوندن دها شنیعی‌ایسه شودر .

مسیحیین غرناطه‌یه قبل‌الدخول برطاقم وعدلرده بولندیلر . ودرحال بووعدلرنده خلف ایتدیلر . بر چوق کتب جلیله‌یی طوپلایوب یاقدیلر . انك منظرهٔ دلسوزندن تلذذ ایلدیلر وظن ایتدیلرکه بو ایشلریله دین‌و آداب اسلامیه‌یی کوکندن‌قازیدیلر. صوکرامسلمانلره دین مسیحی‌یه کیرمك امرینی ویردیلر . وموافقت ایتمنی بلوك بلوك طوپلادیلر بیوك بیوك صحنه‌لره‌حبس‌ایلدیلر. واوزرلرینه صوصاچدیلر . کویا واقتزلیوب نصرانیته صوقیورلردی .

بالاخره تنصر ایتدی فرض ایتدکلری شو مسلمانلری کوردیلرکه کوندن کونه کسب ثروت ایدییورلر. بناءعلیه آنلرینك تریله قزاندقلری مالارینه کوزدیکدیلرومتصل اشکنجه وظلم ایتمکه باشلادیلر .

ایکنجی فلیپك امرنامه‌لرندن المیزه کچمش اولان برشیء بوقبیلدن ایدی‌که عرب البسه‌لرینی تحریم ایدیور . ولغت عربیه‌استعمالندن وحماملره کیرمکدن منع ایلیوردی. بوامرك اصدارینه سبب‌ایسه‌اسپانیا کلیساسنك استحمامی عفو اولنماز کبائردن‌عدایتمسیدر. غرناطه‌یی زیارت‌ایتدم. ایکنجی‌فلیپك مسلمینه عداوت وکلیسانك‌مأوای شیاطین اعتقادینه مطاوعت ایدرك هدم ایتدیردیکی ابنیهٔ محکمه ونقوش بدیعه‌یی محتوی اوحماملرك خرابهٔ دلسوزینی کوردم . ایشته شو حماملرده عربلر بیقانیرلر تمیزلنیرلر شعائر انسانیتدن اولان نظافته اعتنا ایدرلردی . بز ایسه حالا اولاد وطنمزی عادتا استحمامه الیشدیره‌میورز .

سز تنصره اجبار ایدیلان شو مسلمانلرك وطنلرندن (۱۶۱۰) سنه‌سی نصل طرد اولندقلرینی وبونلره‌اصحاب سفن نه‌کی‌خیانتلرده‌بولنه‌رق‌اشیالرینی‌دکزه وکندیلرینی بادیه‌یه دوکدکلرینی بیلیرسکزکه بوصورتله برمدنیت‌اسلامیه حالت بربریه‌یه انقلاب ایتدی .

اوت اوروپانك کنیش خطوه‌لرله درجات عالیه‌یه ترقی ایتمکده اولدیغی برزمانده اسلاملر اسباب‌مشروحه طولاییسیله کندی باشلرینه قالنجه تونس طاغلرنده کوردیکمز یبانی زیتون اغاجلرینه دوندی . داللری قوتلی ایسه‌ده میوه‌سی طاتسز قالدی . [۱] مع مافیه

اولدیغی‌مشکلات باشلیجه بوحسك نتایجندن بولنمش‌ایدی‌که مقدمهٔ کلامده صاحب قونفرانس بوکا اشارت ایدیور ایدی. بورادهده طوغریدن‌طوغری‌یه اسپانیوللری مؤاخذه‌یه کیرشمسی بوحکمته مبنی اولدیغنده شبهه یوقدر . للمترجم

[۱] اسلاملرك حال انفرادده‌ثمره‌داراوله‌مدقلرینی ومناسبات مسیحیه‌دن ایرلمرله آشیسز یبانی آغاجلره دوندکلرینی بیان‌ایله رینیه میلیه شرف اصلی‌یی ینه مسیحیته ویرمکدن واز‌کچه‌میور . فقط بو شبهه‌سزدرکه اسلاملر آنیه‌یه احتیاجلرندن دکل احوال واقعه‌اوزرینه‌عروقنه صارلمش اولان‌میقروبلردن‌طولایی نما نمای کمالات اوله‌مامشلردی . للمترجم

ظن ایتمیکزکه اوروپا مدنیت اسلامیه‌دن مفارقتنك سوء تأثیرینی کورمدی . زیرا بوکون او نقصانی اکلامغه باشلادی .

اوروپانك حال حاضرده واصل اولدیغی معارج ترقی وبوترقیلرندن بلاد اجنبیه‌یه انعکاس ایدن آثار تمدن بیاندن مستغنی برحالده‌در . لکن اجانب ایله اولان علاقاتنده حالا قانی یورکلیدر . عربلرك اسپانیادن طردی هنکامنده مسیحیتك درجهٔ قیمتی وجدانکزده تجلی ایتدیره بیلمك ایچون اسپانیالیلرك آمریقایه اثنای دخوللرنده ارتکاب ایتدکلری فضایحی خاطره کتیرمك کفایت ایدر عمالله اسپانیا بتون رشدینی ضایع ایتدی حتی حیاتك معنای حقیقیسنی اکلایه‌مز اولدی . اکلامش اولسیدی امم اجنبیه‌یه مقتدابه اولوردی .

صوك ایکی عصرك تاریخ استعماریی مطالعه بیورمش اولسه‌کز روح ظلم وعداوت پیش تیقنکزده تجسم ایدر وکوررسکزکه اوروپانك اتساع حکم وانتشار نفوذی زنجیلری استرقاق وتعذیب سبیله وقوعه کلدی . وبیلیرسکزکه اوروپانك مطمح نظری ادخار مال ومنالدن عبارت اولمغله هردرلو شر واعتسافی ارتکاب ایتمکدن چکنمدی . بونك هپسی اسلامه ایدیلان غدر وآندن اولان افتراقك نتایجی ایدی . حتی ظلم واعتسافده او قدر التزام غلو ایدیلیوردی که بعض زمانلرده بر بلده‌نك اهالیسنی عذاب استیصال ایله اهلاك ایتمنجه صاحب اولماوردی . انکلتره‌ده‌خی امریقاده عینی حالی ارتکاب ایتمشیدی . [مابعدی‌وار] مترجمی :

کوچوك حمدی

اتحاد قلوب

کائناتده اتحاد قلوبدن مؤثر قوت تصور اولنه‌ماز. بو اویله بر قوتدرکه ذره‌لری هم مرتبهٔ آفتاب ایدر .

تاریخك هانکی صفحه‌سنه عطف نکاه عبرت ایدلسه، فئهٔ قلیله‌یی جم غفیره فرمان فرما ایدن قوهٔ فیاضه‌نك اتحاد قلوبدن ، کذلك اك محتشم جمعیتلری تارمار ایدن قوهٔ قاهره‌نك تشتت قلوبدن حاصل اولدیغی کوریلیر .

قلوب متشتته‌یی جمع وتألیف ایدن کلمهٔ واحده ، نفع جمعی نفع فرده تقدیم ایامکده‌در . سلیم القلب انسانلر « بهر جمعیت دلهاست بریشانی ما » دیه‌رك کلمهٔ واحده‌نك احتوا ایتدیکی انوار فیوضدن برلمعهٔ دلپذیر کوسترمشاردر.

فرده عائد فائده ، جمعه عائد فوائددن برجزء تفریق ایتمك صورتیله تشکل ایدرسه بو حال اجزاء مجتمعه‌نك تفریقی دیمك اوله‌جغندن تمزیق جمعیت کبی برخطر عظیم تولید ایلر . فائدهٔ شخصیه فائدهٔ عامه‌یه فدا ایدلدکجه خطر زائل ، مقصد حاصل اولماز . بناءبرین ــ نخبهٔ آمالی نفع جمع اولان ــ برقافلهٔ فاضله‌نك ــ نیل امل ایچون ــ اتباع ایده‌جکی دستور متین شودر : « ترك کام خود کرفتم تابر آید کام دوست » ..

فرده تعلق ایدن فائدهٔ حقیقیه ، انجق نفع عامه‌نك حصولیله ممکندر . نفع عامه‌دن اغماض ایله نفع نفسه حصر امل وعمل ایدنلر ، بالطبع ضرر جمعه تصدی ایده‌جکلری جهتله تفرقه‌یه علت اولورلر .

« من فرق فلیس منا » حدیث جلیلی ، بوقبیل منفعت پرستان امت ایچون برتنذیر دهشت انکیزی متضمندر .

تنذیر واقعدن تحاشی ایدنلر ــ که خشیة‌الله ایله منور القلب اولانلردر . ــ اتحاد قلوبه وقف فکر ایتمکه مأمور ومجبوردرلر . « فلیس منا » شرذمهٔ شریره‌سنه دخولدن متحاشی اولمیانلره برکونه مأموریت ومجبوریت توجه ایتمیه‌جکی آزادهٔ اخطاردر .

ارباب ایمان امیندرکه اسلامك اساسی، اتحاد قلوبدر. اسلام، اتحاد قلوب ایله اظهار ایدلدی .

قلوب ـ کلهٔ واحده‌یه اتباع صورتیله ـ اتحـاد ایده بیلیر. سـعادت عامه‌ده ینه اوصورتله استحصال اوله‌بیلیر.

مشرقده‌کی مؤمنی، مغربده‌کی مسلمك سـعادت ونکبتندن متأثر وادامهٔ سعادت، ازالهٔ نکبت ایچون متفکر ایدن سائق، انجق کلهٔ واحده‌در. اسلامك عالمه رحمت اولمسنه کوره بوتأثر وتفکر یالکز اخوان دینه انحصار ایتمز، ـ اعضای یکدیکر اولان ـ بتون ابناء بشرده دائرهٔ تأثر وتفکره داخلدر.

اسلامده ـ ضرر غیری تضمن ایدن ـ نفع شخصی یوقدر؛ منفعت شخصیه منفعت عامه ایله قائمدر.

اسلام ـ ابررحمت‌کبی ـ هانکی شوره زاره سایه ساز سعادت اولدیسه (نفع عموم) ی (نفع خصوص)ه تقدیم ایتدی. مجاهدین اسلامیه‌نك ـ فدای جان ایله ـ استحصال ایتدکلری فائده نه ایدی؟ غصب اموال ایله جمع نقود، تحکم غدارانه ایله تذلیل نفوسمی ایدی؟ حطام دنیـا نظر رغبته آلندیمی، تجبر وتسلطن ایله حریت عامه امحا ایدلدیمی؟

اهل اسلام، کائناتی حکمنه رام ایده‌جك درجه‌ده تعالی ایتدیکی زمانلرده برخلیفهٔ اعظم قدسه نصل کیردی، کلیساده نه‌یاپدی، بطریقه نه سـویلدی، اهالی‌یه نه‌یولده معامله ایتدی؟ اسلام وخرستیان تاریخلرینك الك مهم صحائفنی تزیین ایدن بوخدا پسندانه معامله‌لر، کلهٔ واحده التنده اجتماع ایدن عالیجناب، مروتکار انسانلرك اتحاد قلوبندن انبعاث ایلمشدی.

او اتحاد قلوب‌که ـ یالکز اصحاب قلوبك دکل ـ جهان انسانیتك‌ده سعادتنه سبب محض اولمشدی.

بر دم کلدی‌که ـ قلوبك نتیجهٔ منجیه‌سی اولان ـ حکومت فاضله، سلطنت باطله‌یه تحول ایتدی. درعقب اتحاد قلوبه خلل، بنیهٔ اسلامه انواع علل عارض اولدی. افکار، تشتت ایتدی. هربلده‌ده، حتی هرخانه‌ده تفرقه ظهور ایتدی. حاکملر محکوم، غالبلر مغلوب اولدی..

چونکه هر سعادتك اسـاسی اتحاددر. باخصوص اسلامك مابه‌القیامی اتحاد قلوبدر. مسلملر، بوحقیقت مسلمه‌یه دقت ایتمزلرسه البته تارمار اولورلر.

عنصر اسلام آره‌سـنده اتحاد قلوبك وجودی، سعادت وطنك مسبب اولی اولدیغندن بوسایه‌ده عناصر سائره‌ده مسعود اولور. زیرا اسلامده ضرر واضرار یوقدر، فوائدی حساب واردر.

ملت حاکمه‌نك افرادی بیننده تشتت افکار حدوث ایدنجه آهنك عمومی بوزولور. وجود وطن جریحه‌دار اولور. جرحه‌لر، غانغره‌نه تبدل ایدر. اعادهٔ حیات، خیال محال حکمنه کیر. عموم سکنهٔ وطن ـ قافله قافله ـ دیار عدمه کوچر ایش بیتر..

ایشـته منفعت عامه‌یه بر سـترهٔ سیه‌رنك چکوبده ـ پارلاق سوزلرله ـ منفعت شخصیه قضیهٔ مریضه‌سنی ترویجه، یاخود نفع عموم مدعاسی تحتنده نفع خصوصی استحصاله حصر مساعی ایتمك کبی ـ حمیت وطنیه ایله قابل تألف اولمیان ـ او ضـاع وضیعانه‌ده بولنمقدن نه‌درلو دواهی خانمانسوز ظهور ایده‌جکنی نظردقته آله‌رق ادامهٔ حیات ایچون اتحاد قلوبه نه‌درجه چالیشمق لازم کله‌جکنی ارباب بصیرت تقدیر ایدر.

« قلوبك اتحادی اعظم اسباب قوتدر »
« تشتت باعث خذلان ملت، بر مصیبتدر »
« مصیبتدن توقی ایتمین آدمده آدممی »
« بودرلو آدمه حیوان دیمك عین حقیقتدر »...

ابن الامین
محمود کمال

سیاست شرعیه

۱۶

اسقاط جنینك تکثیر نفوسه مضرتی بولندیغی — بوبابده‌کی احکام قانونیه — اسقاط جنینك زوج ایله زوجه طرفندن

وقوع بولمسی — اسقاط جنینده قادینك رضاسنك اهمیتی اولمادیغی — قابله‌یه جزا لازم كله‌جكی — اسقاط جنین حقنده‌كی احكام شرعیه — اسقاط جنینك توأم اوله‌رق وقوعی — غره‌نك نه‌وقت لازم كله‌جكی — غره‌نك نه‌دن عبارت بولندیغی .

تكثیر نفوس قضیه‌سی بالجمله ملل متمدنه‌جه نظر اعتنایه آلنمش وتناقص نفوسی بادی افعال شدتله منع اولنمشدر. معلومدركه، دولتلر اراضیدن زیاده‌علی‌الاكثر نفوسه اهمیت ویررلر. چونكه نفوس اولمایجه بر دولتك اراضیسی نه‌قدر واسع اولسه او نسبتده تأمین استفاده قابل اوله‌ماز . بر مملكت اراضیسنی اعمار ، زیر تراب مجهولیتده بولنان معادن كبی ثروت طبیعیه‌یی اعمال ایله او مملكتك ثروتی تزیید ایده‌جك افراددر . بو سببه مبنی اولملیكه بر دولت كرك نتیجهٔ حرب وكرك اسباب سائرهٔ سیاسیه‌یه مبنی دیكر بر دولت اراضیسنی ضمیمهٔ ممالكی قیلارسه اراضیٔ ملحقه داخلنده ساكن افرادی متصرف سابقی ممالكنه هجرته مساعده ایتسه‌لر بیله اوراده قالمسنی دها زیاده ترجیح ایدرلر . چونكه او محلك ثروت طبیعیه‌سندن استفاده یوللرینی او اراضی‌یه رابطهٔ تولدیه‌سی بولنانلر دها زیاده بیلیرلر . وكندیلرندن اونسبتده استفاده اولنور .

آنك ایچون مطمح انظار دولیه نفوسه معطوف اولوب دائما بونك تزییدی چاره‌لرینی دوشونورلر . نفوس بشریه‌یی تنقیصه بادی اسبابدن برینی باكه برنجیسنی ایسه اسقاط جنین مسئله‌سی تشكیل ایدر . اسقاط جنین اوچ سببدن نشأت ایدر. برقادین فقیر برعائله‌یه منسوب بولنور وتولید ایده‌جكی اطفالك مدار معیشتی خصو - صنده دوچار مضایقه اوله‌رق برحال سفالت اشتمال ایچنده بولنوب حیاتك دست آهنینی آلتنده امرار حیات ایده‌جكندن قورقه‌رق اسقاط جنین كبی برجنایتی ایقاع ایدر. ویاخود اغفالات دنائتكارانه‌یه بناءً مغلوب حرص شهوت اوله‌رق براركك ایله مقارنت غیر مشرو - عه‌ده بولنـورده بونك نتیجه‌سی اولاق اوزره حامله قاله‌رق ناموسنی بازیچهٔ شهوت نفسانیه قیلدیغی انظار عمومیده آكلاشلامامق ودیكر جهتدن تولید ایده‌جكی چوجق هیئت اجتماعیه طرفندن آلقیشلرله مظهر قبول اوله‌میه‌جغنی جزم ایتمك كبی حالاتدن دولایی بوجنایته اجترا ایدر .

اوچنجی صورت دخی مجرد برمنازعه ویاخصومته مستند وقوع بولان ضرب نتیجه‌سی اوله‌رق بلا اختیار اسقاط جنین میدانه كلیر . ایشته شو اسقاط جنین كیفیتی نفوس بشریه‌نك تزییدی قضیه‌سنه دهشتلی برسلهٔ خائنانه اوردیغندن فاعللری هم نظر شرعده همده نظر قانونده دوچار تقبیح ومستحق مجازاتدرلر .

واقعا وارد خاطر اولوركه ، بر قادین كندی چوجغنی كندی الیله افنا ایتمش ، بوعادتا بر آدمك بغچه‌سنده بولنان میوه‌لی آغاجك كاله یوز طوتمش میوه‌سنی تلف ایتمسی كبیدركه بوندن دولایی بر ضمانله محكوم اولمیه‌جغی كبی اسقاط جنین قضیه‌سندده دوچار مجازات اولماسون ؟ بوقیاس حقه مشابه مقدماتی جامع كوزل بر مغالطه عد اولنه‌بیلورسه‌ده ایكنجی مقاله‌مزده حق حیاتدن بحث ایتدیكم صره‌ده انتحار كیفیت مذمومه‌سی حقنده فرانسه نظریات فلسفیه‌سنی رد ایدركن دیمش ایدمكه بركیمسه حق حیاته مالك وحیاتی هردرلو تعرضدن مصون ایسه‌ده « حیات » انسانلرك كسب یدی محصولی اولمدیغندن بر شخصك نفسنی تلفه صلاحیتی یوقدر . نرده قالیركه باشقه‌برینك حیاتنی افنایه سبب اولسون . خصوصا جنینك حیاتی والده‌سنك دكلدركه آنی ایستدیكی كبی تصرفه‌قدرتیاب اوله.

بودقیقه‌یه مبنی هنوز مشیمهٔ مادردن قوپه‌رق سطح حیاته قدمنهاده اولمیان بر جنین ایستر والده‌سی ایستر آخری طرفندن اسقاط ایدلمكله فاعلی مؤاخذهٔ قانونیه وشرعیه‌دن تخلیص كریبان ایده‌مز

عثمانلی جزا قانوننك ١٩٢ — ١٩٣ نجی ماده‌لری بو مسئله‌دن باحث اولوب ١٩٢ نجی مادده « بر کیمسه ضرب ویاخود سائر کونه برفعل ایله برحامله خاتونك اسقاط جنین ایلمسنه سبب اولورسه دیت شرعیه‌سی استیفا اولندقدنصکره اکر بو تعدیسی عن‌قصد اولمش ایسه‌موقتاً کورکه‌قونیلور .. » دینیلیور. بومادهٔقانونیه‌دن اکلاشیلیورکه واضع قانون اسقاط جنین جرمنی جنایت درجه‌سنده‌طوتمش وفاعلنی‌موقت کورکه محکوم‌ایتمشدر. قانون جزایه شرح یازانلر اشبو مادهٔ قانونیه‌یی تشریح ایتدکاری صره‌ده قانونك فقرهٔ شرطیه‌سنی یعنی « اکر بوتعدیسی عن‌قصد اولمش ایسه » قضیهٔ شرطیه‌سنی نظره آله‌رق « اسقاط جنین قصده مقرون اولمدیغی حالده یالکز ظهورایدن برمنازعه سببیله‌حاصل اولان‌ضربدن متأثراً جنینك سقوطی واقع اولورسه فاعلی بو ماده حکمیله مجازات اولنمز » دییورلر . آچیقجه‌سی متن قانونده‌کی « اکر بوتعدی عن قصد » عباره‌سنی یالکز جنینه عطف‌ایتمك ایستیورلر . حالبوکه‌عباره‌یی « اسقاط جنینی قصد ایدرسه » معناسنه شرح ایتمکدن زیاده « ضربی قصده » حمل ایدلسه اوزمان اسقاط جنینده نیتك بولنوب بولنمدیغنی تحری‌یه حاجت قالمیه‌جغندن واضع قانونك مقصدی فکر قاصرانه‌مجه دها ایی تفسیر ایدلمش اولور . زیرا قصد امور باطنه‌دن اولوب بونی کشف ایتمك طاقت بشریه فوقنده بر حال اولمغله وقوع بولان ضربدن جنینك سقوطی قصده دال بولندیغی آشکاردر . حالبویله ایکن اثر ضرب اوله‌رق وقوع بولان‌اسقاط جنین کیفیتنده حکام قصدك عدم وجودینه ناصل‌قائل‌اوله‌جقده بوماده‌موجبنجه فاعله‌جزا ویرمیه‌رك معاف طوته‌جق ؟ باخصوص بر کیمسه حامله بولنان بر قادینی‌ضرب‌ایدوبده سقط‌وقوع‌بولسه ، ضربدن‌مقصدی اسقاط جنین دکلدر دیمك هیئت اجتماعیه نظرنده‌مقرون عدالتمی عد اولنه‌جق ؟ دیمك ایسترمکه مادهٔ قانونیه‌ده‌کی « عن‌قصد » تعبیرینی‌بولندیغی‌حال‌اطلاقدن چیقارمامایدر. باخصوص قتل قصدی اولمقسزین قانون بعض ماده‌سنده ضرب ایله وقوع بولان اتلافی جزاسز براقامشدر . ١٧٧ نجی مادهٔ قانونیه‌نك ذیلی کبی . حتی‌ایلروده عرض ایده‌جکمز اوزره سیاست شرعیه‌مزده‌ده قصد تعبیری آنجق حامله قادینك مجرد اسقاط جنین مقصدیله‌کندی کندینه القای جنین‌ایلدیکی‌تقدیرده‌نظر اعتباره آلنمشدر، دیمك اولیورکه قصد بالذات حامله قادینك فعلنده آرانوب یوقسه بویله برقادینی ضرب ایتمك وسائر صورتله اسقاط جنینه سببیت ویرنلرك فعلنده قصد شرط دکلدر . [٣]

بناءعلیه جزا ویرلمکله‌برابر حقوق شخصیه‌ایچونده محکمهٔ شرعیه‌یه مراجعتله دیت اعطا اولنه‌جغی قانونك جملهٔ صراحتندندر . شو قدرکه ؛ اشبو مادده هرحالده « قصد » نظر اعتباره آلنه‌جق‌اولورسه اوزمان محکمه‌جه قصدك عدم ثبوتنه کیدلدیکی تقدیرده دیت ایچون محکمهٔ شرعیه‌یه مراجعتله اکتفا ایدیلور . فقط حقوق عمومیه‌نك اجراسی حقوق شخصیه‌یی ابطال‌ایده‌میه‌جکی ١٧١ نجی مادهٔ قانونیه‌واصول‌محاکمات جزائیه‌احکامندن اولمغله حقوق عمومیه جهتی تحت حکمه آلنمغله برابر حقوق شخصیه ایچونده عائد اولدیغی محکمه‌یه حوالهٔ کیفیتده مساغ قانونی موجود اولمغله صیغهٔ شرطیه‌یی ضربه عطف صورتنده هم حقوق عمومیه‌یی تنفیذ وهمده حقوق شخصیه ایچون مرجعنه حوالهٔ کیفیت دها زیاده موجب عدالت اولمش اولور .

قانون « برکیمسه ضرب الخ » دییور . اکر حامله بولنان قادین کندی فعلیله مثلا قارننی ضرب ایدرك برجنین القا ایلسه ویاخود زوجی ضرب ایدرك اسقاط جنین‌ایلسه بوماده‌حکمنه‌توفیقاً جزا ویرملیمی‌ویرمه‌ملیمی؟ عبارهٔ قانونیه‌یه نظراً « برکیمسه » تعبیرنده زوج داخل

[٣] « استقطته میتاً عمداً » کذا قید به فی الکفایة وغیرها قال فی الشرنبلالیه والافلا شیٔ علیها وفی حق غیرها لایشترط قصد اسقاط الولد کما فی الخانیه درمختار ص ٣٩١

اولوب زوجه داخل اولهمیه‌جگندن فقدان جزایه مبنی آنك حقنده عدم مسئولیت قراری و یرلمسی لازم ایسه‌ده بزم سیاست شرعیه‌مز نظر اعتنایه آلنه‌جق اولورسه هرایکی صورتده‌ده قادینه وزوجنه غره لازمکلدیکی کورلمکده اولمسنه نظراً هم زوج وهمده قادینك جزا ایله‌ده محکومیتی مقتضای عدالت اولمش اولور. چونکه شریعت اسقاط جنینه مادامکه بونلره مساعده بیورمیه‌رق کندیلرینی غره ایله محکوم ایدییور. قانونده محکوم ایتملیدرکه نفوس بشریه صیانت ایدلمش اولسون. امید ایدرزکه مجلس مبعوثانده قوانینك تنظیمی صره‌سنده بوجهتده نظر اعتباره آلنورده قادینه جزا لازمکله‌جکی صورت موضحه‌ده بیان ایدیلور.

قانونك ۱۹۳ نجی ماده‌سنده « برحامله خاتونك کرك رضاسی اولسون وکرك اولمسون اسقاط جنین ایتدیرمك ایچون علاج ایچیروب یاخود اسباب ووسائلی تعریف ایدوبده اثریله چوجغی دوشیریلورسه بوکا سبب اولان کیمسه آلتی آیدن ایکی‌سنه‌یه قدر حبس اولنور واکر بوکا سبب اولان طبیب وجراح واجزاجی ایسه موقة کورکه قونیلور » اسقاط جنین یالکز نتیجهٔ ضرب ایله وقوع بولمیوب علاج ایچمك ویاخود اثر اسباب ووسائلی تعریف ایتمکله‌ده اوله‌جغندن قانون بوماده‌سنده بوجهتلریده صراحةً ذکر ایلمشدر.

یالکز مادهٔ قانونیه‌ده «کرك رضاسی اولسون کرك اولمسون » عباره‌سیله واضع قانونك قادینك رضاسنی نظر اعتباره آلمامسی بوعادت شنیعه‌نك اوکنه سد چکمك وبین النسوان بوحال اسف اشتمالك رواجنه مانع اولمق کبی تدابیر حکیمانه جمله‌سندن تلقی ایدیله‌جکی بدیهی اولمغله نظام عدله شئونات مدنیه‌یه موافقدر. شوقدرکه قانون فقرهٔ اخیره‌سنده طبیب وجراح واجزا کبی ارباب صنعت حقنده تشدید مجازاتده بولندیغی حالده اك زیاده بوفعل کریهده ایلری کیدن قابله‌لر حقنده سکوت ایتمسی بومداهنه خائنه، مخلوقلر حقنده جزانك عدم اعطاسنه دلالت ایتمز. بونلرکده بوماده‌ده داخل اوله‌جقلری « کبی » عباره‌سیله اکلاشلمقده وبرمسئله حقنده عباره بولنمدیغی تقدیرده عباره‌نك دلالت واشارتلری دخی نظر اعتباره آلنه‌جغی حکمت حقوق اسلامیه‌دن اولمغله برابر بونلر ذاتاً « طبیب » عنوانده داخلدرلر.

آیدین سنجاغنده پك چوق قابله‌لری بیلورمکه اسقاط جنینی عادتا کندیلرینه برصنعت ایدنمشلردر. بونلری جزادن معاف طوتمق فعل مذکورك توسیعنه معاونتدن باشقه برشی دکلدر. مع مافیه محاکم اعطای مجازاتده تردد ایتمز. وایتمه‌ملیدر.

بزم سیاست شرعیه‌یه کلنجه بر حامله خاتونك قارننه ضرب ایله ویا علاج ایچیرمك صورتیله برکیمسه اسقاط جنینه سبب اولسه غره لازمکلور. حتی جناب رسالتمآب افندمز زمان سعادتلرنده برقادین دیکر برقادینی ضرب ایله اسقاط جنینه سببیت ویردیکندن اشبو دعوایی رؤیتله ضاربه‌نك عاقله‌سی اوزرینه غره ایله اعطای حکم ایلمشدر. غره‌ده ذکور ایله اناثك فرقی اولمیوب کاملاً ویا قسماً مستبین الخلقه (بعدما استبان خلقه اوبعض خلقهلما روی ان الخ) [۱] اولمسی لازمدر. چونکه حکم نبوی صورت مطلقه‌ده واقع اولمشدر.

اسقاط ایدیلان جنین توأم ایسه ایکی غره لازمکلور. [۲] اکر بریسی حی اوله‌رق خروج ایدوب مؤخراً اولور ودیکری میتاً خروج ایدرسه غره ودیت لازم کلور. بویله ایکیز اوله‌رق اسقاط جنین وقوعنده قانون سکوت ایدییور ایسه‌ده بواسباب مشددهٔ تقدیریه‌دن عد ایدیله‌رك مجازات قانونیه تشدید اولنملیدر، هله مجلس مبعوثانجه اسباب مشددهٔ قانونیه‌دن اولمق اوزره برفقره علاوه اولنورسه دها کوزل اولور.

[۱] جوهره ص ۲۳۰

[۲] وان القت جنینین یجب غرتان جوهره جلد (۲) ص ۲۳۰

برخاتون زوجنك اذنى اولمقسزين علاج ايچەرك برجنين ميت القا ايتسه غره لازمكلور . قانونده تفصيل ايديلان صورت، آخرى طرفندن ايچيرلمك اولوب كنديسى ايچرسه زوجى دعوا ايتسه بيله جزا لازمكلمز . چونكه قانون سكوت ايتمشدر . فقط يوقاريده عرض ايتديكم اوزره جزا ويرلمسى طرفدارى يم . شو قدركه برحامله خاتون القاى جنينده بولنوبده چوجق حى اولەرق ساقط اولدقدن صكره اتلاف ايدرسه اوزمان حقنده قتل جزاسى ويريلور .

شايان دقتدركه، غره نك لزومى جنينك ميت اولەرق القاسى صورتنده اولوب اما حياً ساقط اولوبده وفات ايدرسه ديت لازمكلور .

كوريليوركه مسائل شرعيه قسماً قانونه توافق ايدييور .

غره؛ بشيوز درهم كومشدن عبارتدر ،

بوبابده كتب فقهيه ده دها برچوق مسائل موجود اولمغله آرزو ايدنلر مراجعتله توسيع معلومات ايده بيلورلر.

خلاصه شو اسقاط جنين فعل كريهى هم شرعاً هم قانوناً وهمده اخلاقاً مذموم بركيفيت اولمغله نسوان اسلاميه نك بوندن احترازى هم هيئت اجتماعيه نك همده كنديلرينك موجب فوز وسعادتلرى اوله جغى مستغنئ عرض وبيان اولمغله بوعادت كريهه دن اجتناب ايتملرينى خالصانه توصيه ايلرز .

[مابعدى وار]

تميز جزا ضبط تبه سندن

ابن حازم : فريد

تاريخ اسلام

[٥ نومرولو مقاله سنك مابعدى]

وقتاكه (عمر وبن لحى) جانشين پدر اولدى . معيتى اطعام واكساايتمك صورتيله سماحتلر كوستردى، خلقى كنديسنه مجلوب ايتدى . بالطبع عبداحسان اولان انسانلرده اونى تقديس ايلەمك درەجەسنه واردیلر . بوقدر حرمت وتوجهى كورن عمرو شماردقجه شماردى اوامر دنيويه ايله اكتفاايده ميەرك دين امورينه ده مداخله يه باشلادى . اكل ميته شريعت اسماعيليه ده حرام ايكن : — نه ديمك ! كندى قتل ايتديككزى (ذبح اولنان حيواناتى) ييورسكزده الله ك قتل ايتديكنى (اولن حيوانلرى) نيچون يميورسكز ؟! ديەرك عمومتى اعتباريله غايت جاهل بولنان عربانه اولو حيواناتى يدردى . شام طرفلرندن كتيرديكى انسان شكلنده و (هبل) نامنده كى بيوك پوت [١] ايله تدارك ايله ديكى اصنام سائره يى وصفا ايله مروه تپه لرنده بولديغى (اساف) (ونائله) اسملرنده كى طاشلرى اطراف كعبه يه ديزديروب اونلره عبادت ايدلمسنى وتحصيل رضالرى ايچون قربان كسيلمه سنى امر ايتدى .

(عربك ايمانى كوزنده در) مألنده كى ضرب مثل موجبنجه معنوياتدن زياده مادى شيلره ايناتان جهلاى عربان دين مبين اسماعيلى ترك ايدەرك بونلره پرستشه باشلاديلر . ايشته فساد پيشه وضلال انديشه اولان عمرو كبى برمضل مزورك اغواسيله ساحهٔ كعبة الحرام پرستشكاه اوثان واصنام اولدى .

بوقدرله ده قناعت ايده ميەرك ازلام ايله استقسام ايدلمه سنى احداث واثنساى تلبيه ده (لبيك لاشريك لك) جمله سنه ـ هبلى قصد ايدەرك ـ (الا شريكا هولك تملكه ومامك) هذياتى علاوه ايلدى . بحيرة، سائبه، وصيله ، حام دنيلن عادات جاهليه يى ميدانه چيقاردى . اوزون برمدت [٢] عالم كون فسادى قاريشديردقدن صكره :

---

[١] بوپوت عقيقدن منحوت اولوب كلير كن قولى قيرلمش ومكه ليلر آلتوندن برقول اعمال ايدەرك يرينه طاقمشدى .

[٢] ٣٠٠ سنه قدر ياشادى ديه روايت وارسه ده افسانه قبيلندن اولديغندن ايناناسى مشكلدر .

نه کندی ایلدی راحت نه خلقه ویردی حضور
بیقیلدی کیتدی جهاندن دایانسین اهل قبور

مؤداسنجه عازم دارالبوار اولدیسه‌ده وضع ایتدیکی عادات سیئه او قدر کوکلشمش واو قدر دال بوداق صالیویرمشدی‌که ۳۰۰ سنه صکره کلن جد بزرکوار پیغمبری جناب (قصی بن کلاب) بنو خزاعه‌یی مکه‌دن طرد ایدوب یکی برادارە تأسیس ایتمك درجه‌سنده سطوت قاهره ابراز ایتدیکی حالده ایلدیکی مساعیٔ فوق‌العادیه رغماً بو عادات سیئه وعقائد باطله‌یی قالدیرمغه موفق اوله‌مدیغندن عصر هدایت حصر رسالتپناهی‌یه قدر دوام ایده کلمشدی .

کرك عمرو طرفندن احداث اولنان ، کرك بالآخره ضم وعلاوه قلنان عادات غریبه‌دن بعضیلری بروجه آتیدر:

بر دوه ، بش دفعه طوغورز وبشنجی یاوروسی ارکك اولورسه بودوه‌نك قولاغنی یاروب (بحیره) نامیله چوله صالیویریرلر. نه اوزرینه بینرلر، نه ده سوتنی ایچرلردی .

اون دفعه دیشی یاورو طوغوران، یاخود برخسته‌نك شفایاب اولمسی ، غائب اولان برشیئك بولنماسیچون نذر ایدیلن دوه‌یی ده چوله صالیویروب آدینه (سائبه) دیرلردی .

برقویون یدنجی دفعه‌ده بری ارکك ، بری دیشی ایکی قوزی طوغورورسه ارکك یاورویه (وصیله) دیرلر ودیشی قوزویه حرمةً اونی ده کسمزلردی . کذلك برقویون یدنجی دفعه‌ده یالکز برارکك طوغورورسه اوقوزویی بتلرینه قربان ایدرلردی .

بردوه اون یاورو طوغورورسه اوکا(حام) عنوانی ویروب بللی اولمق ایچون برکوزنی چیقاررلر وایسته‌دیکی کبی کزوب اوتلاماسیچون مطلق العنان اوله‌رق چوله براقیرلردی . بریله چوله صالیویریلمش دوه‌لره بینمك ، یاخود یوك یوکله‌تمك ، یاخود سودینی صاغمق عظیم کناه صاییلردی .

اغرب الغرائب اوله‌رق شو عادات جاهلانه‌یی امر آلهی مقتضیاتندن زعم ایدرلردی‌که شو زعم افزاآمیز وقت سعادته قدر امتداد ایلمشدی . جناب حق (ماجعل الله من بحيرة ولاسائبة ولاوصيلة ولاحام ولكن الخ) آیت کریمه‌سیله مشرکینك افتراسنی رد بویوردی .

بدمست اشراك اولان عربان بی‌ادراك خنزیراتی اکلندن چکینمه‌دکلری کبی اولو قویونلری‌ده یرلر وبو میته یوکسك بریردن دوشوب اولمشسه (مترديه) بر قوچك بوینوزیله اورماسندن مرداولمشسه (نطيحه) دیرلر وبر جاناوارك پارەلدیغی حیوانك لاشه‌سنی‌ده کوچوررلردی .

بعض دفعه ، قانی آقوب ضایع اولماسین دییه قویونی بوغارلر، یاخود صوپا طاش کبی سرت برشیئله باشنه اوروب اولدوررلردی‌که بوغدقلرینه (منخنقه) صوپا ایله اولدوردکلرینه‌ده (موقوذه) نامنی ویررلردی .

جناب حقه تقرب قصدیله بوتلره قربان کسرلر وذبح ایلرکن اسم‌الله یرینه نام اصنامی ذکر ایدرلر وکیفیت اجراسی آتیده بیان قلنه‌جغی اوزره ازلام ایله استقسام ایلرلردی . جناب خداوند حکیم بویولده‌کی عادات لئیمه‌یی ده (حرمت عليكم الميتة والدم ولحم الخنزير وما اهل لغير الله به والمنخنقة والموقوذة والمتردية والنطيحة وما اكل السبع الا ماذكيتم وماذبح على النصب وان تستقسموا بالازلام ذلكم فسق) نظم کریمیله نهی وتحریم ایتدی .

قیز چوجغی دوغان برآدم ، قیز باباسی اولدیغنه حیا ایتدیکندن ، یاخود فقر وضرورتندن دولایی بسله‌یه میه‌جکندن — علی الاکثر — برمدت صوکرا بیچاره قیزینی کوتوروب دیری دیری کومك جنایتنی اجرا ایدردی.

قرآن مبین (ولاتقتلوا اولادكم) حکم کزینی ایله بو عادت وحشتی‌ده نهی ایتمش ونبی مدنی صلى الله عليه وآله وسلم افندیمز (عقبه‌ده) واقع اولان بیعتده قتل اولاددن کف ید ایله‌ملرینی اهالیٔ مدینه‌یه تعهد ایتدیرمشدر .

فتح مكه ده بعدالرجال كلن نسوانك ده بيعتلريني اولادلريني اولدورمه مك شرطيله قبول بويورمشلردركه اوصيراده ابوسفيانك قاريسى (هندك) :

— بز چوجقلرمزى كوچك ايكن بويوتدك. لكن بويودكلرى حالده سن اونلرى بدرده اولدوردك ! طرزنده ويرديكى جواب داغ درون اصحاب اولمشدى .

بو عادت وحشيانه وجنايت غدارانه يه عربان جاهليه (وادى البنات) ديرلردى. برشخص اولوب دفن ايدلدكدن صوكرا دوه سنى قبرينه كتيررلر واياغنى كوستكله يوب براقيرلردى. زواللى حيوانك اوراده آچلقدن، صوسزلقدن ايكله يه ايكله يه اولديكنى كوردكلرى حالده متوفى قالقوب ده اوزرينه بينه جك اعتقادنده بولونورلر وبو عادته (وثم) ديرلردى .

بر آدمك دوه سى بيكه بالغ اولورسه اركك برده وه نك بر كوزنى ايكى بيكه چيقارسه ايكى كوزنى چيقاروب سائرلرينك نظر ده كه سندن قورتولاجغنى ظن ايدرلر وشو اصولده (تعميه وتفقيه) ديرلردى . اويوز علته اوغراماسين ديه صاغلام ده وه لرى داغلارلر ، بوكاده (مداواة العسر) ديرلردى .

براوكوز صو ايچركن اوركرسه اوزرينه جن بينمش ده صو ايچمكدن منع ايديور ديه اوكوزى دوكرلر وبو ضربه (ضرب النقر) ديرلردى . قوجه سى قتل ايديلن قادينلر ، زوجلرى مقتول اولديغى وقت آغلاميوب انتقاملرى آلنديغى زمان كريه نك اولورلر وشو كريۀ عجيبه يه (بكاء المقتولين) ديرلردى.

چوجقلر ديش ده كيشديردكجه اسكى ديشى كونشه طوغرو فيسكه طاشى كبى آتارلر وبويله يابيليرسه يكى ديشك طوغرو چيقاجغنى فرض ايدرلردى شو اصولده ده (رمى السن) ده نيردى .

(بيك بشيوز ايكى بيك سنه اول اجرا ايديلن شو (رمى السن) حالا استانبولمزده بيله بعض عوام ايله قوجه قاريلر اراسنده اجرا ايديلير وديش آتيلركن چوجغك لسانندن (آل سنك چوروك ديشكى وير بنم ايجى ديشمى !) ده نيلير !

برلكده آوه كيدن كيمسه لردن هانكيسنك آتى دها اول شكاره يتيشيرسه صيداولونان حيوانك قانيله او آتك كوكسنى بويارلر وبوكاده (خضاب النحر) ديرلردى .

(شيمديكى متمدن آوجيلرده كوپكلرينك آلننه اورولان حيوان قانندن سوررلرمش !)

منزللرى بللى اولمق ايچين كلبه وچادرلرينك قاپيسى اوكنه برباراق ديكرلر بوكاده (نصب الرايه) ديرلردى.

برقبيله خلقى مغلوب ايتديكى قبيله افرادنى اسير ايدر وآزاد ايتمك لطفنده بولونورسه آلنلرينى چيزه رك صالويرردى كه اسارتدن خلاص اولانلر، آلنلرنده كى چيزكى مناسبتيله مادام الحياة عار وخجالتدن قورتولامازدى. بو اصولده ده (جز النواصى) ديرلردى .

سفره كيدن ، منزلندن چيقديغى وقت دونوب آردينه باقارسه عودت ايده مز اعتقادنده بولوندقلرندن حين عزيمتلرنده آرقه لرينه باقمازلر وشو عدم التفاته (التفات) ديرلردى .

خسته لق بولونان بركويه كيريله جكى وقت اشك كبى آكيرمق سرايت مرضى منع ايدر زعم ايتدكلرندن بولاشيق بريره داخل اولوركن مطلقا ظيرلارلر وشو اشكجه اصولده ده (نهق) ديرلردى .

درد درمانسوز عشقه تحمل ايتمك ايچون (سلوان) ديدكلرى بونجوقلرى صويه دوكوب اوصويى ايچرلرو:

عشق دردى اى معالج قابل درمان دكل
جوهرندن ايلمك جانى جدا آسان دكل

حكم قطعيسى خلافنه اوله رق بوصودن علاج ايله اضطرابات سودايه متحمل بولونورلردى.

(هبل) ده نيلن بيوك پوتك يانسنده مفردلرينه

(زلم) (قلم) (قدح) جمعلرینـه (ازلام) (اقلام) (اقداح) نامرلی ویریلمش واوق شـکلنده یونتولمش یدی دانه تخته پارچه‌سی واردی بونلرله استقسام ایدرلردی. شویله‌که :

بونلردن برینك اوزرنده (دیة المقتول) برنده نعم الامر برنده (لا) برنده (منکم) برنده (من غیرکم) برنده (ملصق) برنده (میاه) لفظلری محرر اولوب برمقتولك دیتی کیمك اعطا ایتمه‌سنده اختلاف واقع اولورسه مظنون بولنانلرك اسمیله (دیة المقتول) اوقنه قرعه چکیلیر وهانکیسنك نامنه اصابت ایدرسه اعطای دیته محکوم ایدیلردی .

بر ایشـه تشبثك خیر وشرّ اولمسی حقنده (نعم الامر) و (لا) اوقلریله فال آچیلیر (نعم الامر) ظهور ایدرسه او ایشه باشـلانیر (لا) چیقارسه بر سـنه قدر تأخیر اولونوردی .

بر کیمسه‌نك نسبنده شبهه ایدیلیرسه (منکم) (من غیرکم) (ملصق) اوقلریله تفأل ایدیلیر (منکم) چیقارسه او آدمك کندی قبیله‌لرندن اولدیغنه (من غیرکم) چیقارسه یابانجی بولوندیغنه (ملصق) چیقارسه نسبنك معلوم اولمادیغنه حکم ایدیلیردی .

قویو قازدیرمق کبی صـویه متعلق موادده مواقع اسملرینه (میاه) اوقیله قرعه آتیلیر هانکی محلك نامنه تصادف ایدرسه اوراسی قازیلیردی . لکن بو استقسامك مطلقا هبلك یاننده اجرا اولونماسی واورادهکی فالجی‌یه ایچه براجرت ویریلمکله برابر ثروته کوره مطلقا برقاچ دوه یاخود قویون کتیریلوب اصـنان قربان ایدیلمه‌سی وفالجینك کشیده اثناسـنده الله (ربانه) ده‌نیلن مشینی صاروب حیله وخدعه‌یه تشبث ایتمه‌مه‌سی شرط ایدی بو فالجیلغك هرکسه مخصوص اوفاق برشعبه‌سی‌ده واردرکه : بری (امرنی ربی) دیکری (نهانی ربی) یازیلی اوچنجیسی‌ده بوش اوله‌رق اوج اوقله قرعه کشیده‌سی ایدی . ایلك کشیده‌ده (امرنی) اوقی چیقارسه آرزو ایدیلن ایشـه باشلانیر (نهانی) اوقی چیقارسه کف ید ایدیلیر ، بوش چیقارسـه امرنی ونهانی اوقلرندن بری چیقنجه‌یه قدر کشیده‌یه دوام اولنوردی .

(میسر) نامیله‌وقرعه اصولیله‌برده قمار اویناریلردی. اویونجیلر ، پاره‌سی بالآخره ویریلمك اوزره برقاچ دوه آلوب کسـدیررلر واتلرینی یکرمی‌سکز پارچه‌یه آییررلردی . بوپارچه‌لری (فذ) (توأم) (رقیب) (حلس) (نافس) (مسبل) (معلی) (منیح) (سفیح) (وغد) اسمنده‌کی اوقلره تفریق ایتـدکدن صوکره اوقلری بر طوربایه قویوب امین بر آدم چکدیررلر . هرکیمك نامنه نه‌اصابت ایدرسه درحال ویررلردی .

اوقلر بردن یدنجی‌یه‌قدر بربرندن برر فضله قازانوب ۸ ، ۹ ، ۱۰ نومرولر غائب ایدردی . غائب ایدنلر ذاتاً متضرر اوله‌جنی کبی قازانانلرده قازانجلرندن مسـتفید اولامایه‌رق فقرایه تصدق ایتمکه مجبور ایدیلر .

شرابك سخاوت وشجاعت ایراث ایتمه‌سی کبی شو میسردن فقرا منتفع اولورسه‌ده کناهی وقماربازلرك دوچار اولدیغی ضرورت بوکوچك منفعتدن پك بیوك ایدی . کماقال تعالی : واثمهما اکبر من نفعهما

عقل سلیم وفکر قویمه قطعیاً موافق اولمیان عادات سیئه ورسـوم جاهلیه‌یی اسـقاط ایدن شریعت محمدیه (انما الخمر والمیسر والانصاب والازلام رجس من عمل الشـیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون) آیت کریمه‌سی موجبنجه شرابی ، میسری پوتلره قربان کسـیلمه‌سنی واوقلرله استقسام ایدیلمه‌سنی قطعیاً منع ایتمشدر . ایشته دین مبین اسماعیل وشریعت غرای خلیل علیهما السلام والتبجیل احکام جلیله‌سیله ایکی بیك سنه‌دن زیاده تدین ایدن حجازیون عمرو بن لحیك تزویرات ابلیسـانه‌سی اوزرینـه ذاتاً پك جاهلی بولوندقلری اودین حنیفی براقوب طرق مختلفهٔ ضلالته سالك اولدیلر .

ایچلرنده تهود وتنصر ایدنلر اولدیغی کبی مجوسی ،

صابئی اولانلری ؛ ملکلره ، جنلره ، طاشلره ، اغاجلره طاپانلری ظهور ایتدی . حتی برقبیله خمیردن بر معبود یاپه‌رق اوکا پرستش ایلرکن ظهور ایدن برقحط اثناسنده طاپدقلر خمیری یمکه مجبور اولمشلردی . تناسخ اعتقادنده بولونانلری‌ده ظهور ایتدی . مکه‌لیلر ۳۶۰ دانه پوته عبادت ایتمکله برابر خالق کائناتی اقرار واصنامی خدای بی نیازه شریك وشفیع اتخاذ ایده‌رك حقه تقرب ایچون اونلره‌قربان‌کسرلرو بیت‌شریفی — لکن‌چیپلاق‌اوله‌رق — طواف ایدرلر ، موسم حجده احرامه کیروب عرفاته چیقارلر ، مسواك واستره طوتونورلر ، اغتسال ایدرلر ، سارقك الینی کسوب قطاع طریقی آصارلر . میتی کفنله دکدن صوکره ولیسی طرفندن محاسنی تعداد ایدیله‌رك ختامنده (علیك‌رحمة‌الله) دینلکدن‌عبارت اولان صلات جنازه‌یی ایفا ایلرلردی .

انالریله قیز قارده‌شلرینی استفراش ایتمزلر . ایکی همشیره‌نك ایکیسنی بردن آلمازلر اشهر حرام اولان‌محرم ، رجب ، ذی‌القعده ، ذی‌الحجه آیلرنده جنك وجدال ایله‌مزلردی‌که‌بونلردن حق وعقله‌موافق اولانلری بقایای دین اسماعیل اولوب شرع منیف احمدیه‌ده ابقا بیورولمشدر .

مع مافیه ایچلرنده اشهر حرامی ده‌کیشدیره‌جك قدر جرأتکار اشرارده ظهور ایتمشدی . مادام‌الحیاة بربریله دوکوشوب زبونکشانه معاملاته آلیشمش اولدیغندن ذی‌القعده‌دن باشلایوب صفره قدر امتداد ایدن اوچ آیلق مدت محرمه‌ده خیمه نشین استراحت اولمقدن ذوق آلامایان (قالمس بن عبد بن فقیم) اسمنده برشریر برسنه حج اثناسنده ده‌وه‌سنه بینه‌رك :

— ای ناس ! ربکز بوسنه محرمك حرمتی صفره تأخیر ایتدی ! طرزنده خطبه اوقومش وایتدیکی‌هذیان خطاب آسمانی ممنونیتله قبول ایدلمشدی . اوسنه صفر ، اشهر حرامدن عد اولنه‌رق دها صوکره موسم حجی بهار زمانلرینه تصادف ایتدیرمك ایچون شهور عربیه‌یه هر اوچ سنه‌ده برآی علاوه ایتمك صورتیله زمان حجی آی آی دولاشدیردیلر . بواصول سقیم امتداد ایده‌رك فخر کائنات علیه واله اکمل‌التحیات افندیمزك‌ده بولندیغی حجة الوداعده زمان حج تماملیه ذی الحجه‌نك اوننه تصادف ایتمش وبعدما تغییرینه میدان ویریلمه‌مشدر .

بویله تبدیل مواسم وشهور ایدنلره (اهل نسیئه) دنیرکه حقلرنده (انما النسیء زیادة فی الکفر) آیتی شرفنازل اولمشدر .

ینه حجه عائد برعادت جاهلیه و حرکت مستبده واردی‌که بوکا (اجازه) ده‌نیلیر و (غوث) اسمنده بر حریف ایله اولاد واخفادینك ایادیء ظالمه‌سنده بولونوردی .

بوغوث جرهمیلردن برقادینك اولوب خدمت‌کعبه‌یه نذر ایدلمش واوراده بویومش اولدیغندن خلق آراسنده فوق‌العاده برنفوذ قازانمشدی . شونفوذندن‌اودرجه‌لرده استفاده‌یه قالقیشدی‌که موسم حجده عرفاته عزیمت وعودتی کیفنه وحجاجك حرکتی‌ویره‌جکی (اجازه) یه تابع طوتدی . بونك وفاتنده امر اجازه (آل صوفه) نامیله یاد اولونان اولاد واخفادینه و (آل صوفه) نك انقراضندن صوکرا (آل صفوان) ه انتقال ایتدی . آل صفوان کندیلرندن اول‌کیمسه‌نك عرفاتدن حرکت و (منی) ده رمی حجراته جرأت ایتمه‌لرینه میدان براقمادقلری جهتله استبداد ومظالمده آل‌صوفه‌یه رحمت اوقوتدیلر . شوکی اجازه ارباب عقول‌طرفندن‌تجویز اولونمیورسه‌ده تعمم ایتمش اولدیغندن منعی‌درجهٔ‌امکانده بولونمیوردی . برمدت‌مدیده دوام ایدن شومناسبتسزلك بالآخره جناب (قصی بن کلاب) ك همت مدبرانه‌سیله الغا ایدلمش و حجاجك عزیمت و عودتی سربست براقیلمشدر .

جناب قصینك شوهمتی‌وسائر مآثر برگزیدهٔ انسانیتی

شايان تذكار اولديغندن (اجـداد پيغمبرى وقصى بن كلاب) عنوانيـله يازه‌جغمز بر مقاله‌ده بوخصـوصده تفصيلات ممكنه ويره‌جكز . انشاءالله .

طاهرالمولوى

قوصواده واقع فيروز بك جمعيتى
ياخود
اهالئ اسلاميه‌نك حسيات شريعتپرورانه‌سى

بو آرالقده قوانين دولتك شرع شريفه تطبيق ايله تحكيمى وبوصورتله حسن اداره‌نك تنظيمى آداب دينيه واركان واحكام شرعيه‌يه مراعات ايله جهت محافظه‌سى تحت تأمينه النمسى واولوجهله اشبو انقلاب كبيرمزدن دين وشريعتمز ايچون دخى بر باب استفاده آچيلمسى آرزولرى ، آوازهٔ روحنوازلرى ميدانه كلمسنه قارشو بعض غزته‌لرك هرزه‌لرى ، على الاطلاق حملهٔ شريعت اولان علماى كرامه حتى اولوالعزم انبياى عظامه قارشو ادب وتربيه‌دن بسبتون چيقارق ملتى دلخون ايده‌جك بربرينه قويه‌جق درجه‌ده اهالى اوزرنده سوء تأثير حاصل ايتمكده‌در . باخصوص اتحاد وترقى جمعيتنك ناشر ومروج افكارى نام‌عظمتى طاشييان غزته‌لرك بوحركت غير معقوله‌لرى حيرت ويرمكده‌در . مركز عمومى وكركسه مراكز سائره نشر افكار ومدافعهٔ حقوقى بويله ادب وتربيه‌دن محروم جهله كروهنك عهده‌سنه براقه‌جق درجه‌ده عاجز قالمش قحط رجاله دوچار اولمش ايسه تأثرلر تأسفلر !

شو حريفلرك شيوهٔ افاده‌لرينه باقه‌رق جمعيتك صورت تشكل وتوسعنه وحقيقت وهويتنه وبوبابده‌كى حسيات عموميه‌يه آزدن آز اولسون بروقوف حاصل ايتمدكلرى پك رعنا اكلاشيلبور . دين وشريعتى مشروطيته مخالف طانيورلر . دين وشريعتى آغزينه آلانى على الاطلاق خصم مشروطيت اعتقاد ايديورلر . قوجه بر ملت نجيبهٔ اسـلاميه‌نك هر ايكى جهـانده نائل سعادت بى‌شمار اولدقلرى دين وشريعتلرينى هوسـات نفسانيه وسـوقيات شهوانيه‌لرينـه قربان ايدوب كنديلرندن كچه‌جكنى ظن كبى برذهاب باطله بولنيورلر بيلمزلركه حق مشروطيت دين وشريعته تمام تمسـك وتبعيتدر . دين وشريعت طرفدارلغى ايدنلر انلردن زياده انلردن اول استحصال مشروطيت اوغورنده فداكارلق ايدنلردر .

شريعت غراء محمديه ، سـعادت وحيات اجتماعيـه واداب واركان مدنيت حقيقيه‌يى شئونات عالى الئعاديسندن صوك درجه‌لرده‌كى ترقى پرده‌لرينى احاطه ايلمش حسن جريان احوال بشريه‌يى تأمينه كافى بر قانون قويم الٓهى دنيا وآخرت بالجمله فوائد ومصالح انسـانيه‌يى تفصيل ايدر ، حكمى وقت مقدرينه‌دكين باقى بر تبيان ربانى اولديغندن تابعلرينى هروجهله اغياره عرض احتياج ذلتندن مستغنى ايتمشدر . بورالردن سوز ايده‌جك دكلم يالكز بزده‌كى شو وديعهٔ الٓهيه‌يه قارشو حسيات عموميه‌يى لازمكلانلرك نظر دقت واعتنالرينـه عرض ايتمك اوزره بالاده‌كى سرلوحه آلتنده براز كلام ايده‌جكم .

٣٢٤ سنه ٢٤ حزيران صره‌لرنده ايديكه پريشتينه‌دن شهرمز اولان قالقاندلنه كلانلر ، قوصوا اوواسنده كائن فيروز بكده ارناؤدلغك بعض قبـائلى اجتماع ايتمكده ايدوكنى سويلديلر وبواجتماعلرى‌ده اوحواليده براجنبى طرفندن كويك برنده بر آدمدن استيجار اولنان اورمانلق بر محلده انشا ايديلان ومكاتب اجنبيه شاكردانـه وشورادن بورادن طاشينوب طوپلانه‌جق اجنبى خلقنه بر اكلنجه بر تنزه ومسيره اتخاذ اولنه‌جق اولان بر تياترونك انجابنه باقمق مقصـدينه مبنى ايدوكى خبرينى كتورديلر ادارهٔ منحوسهٔ سابقه‌نك مسـاويسنى كيزله‌مك ملتى هيـچ بر شيئدن خبردار ايتمامك كور ، صـاغر ، الى باغلى ، دلى كسيك فكرى دونوق ، عقلى اويوشق ، جبين ، جاهل

برحالده بولنديرمق مسلك ملعوننك ايجابات سيئه‌سی اوله‌رق كائناتك شئوناتندن دشمنلرك وطن عزيزمز حقنده‌كی سوء عزمات و تشبثاتندن دكل جوار قضالرك احوالنه‌بيله اكاه اولمق بازارجيلرك كيراجيلرك كيدوب كلمسنه متوقف اولديغندن فيروز بكده‌اجتماع ايدن اهالينك مقصدلرينه نه نتيجه ويرديكلرينی واويوزدن نه‌كبی احوال ظهوره كلديكنی اكلامق ، ايشك دركار اولان اهميتيله برابر هرحالده هفته بازارجيلرينك وياخود اولطرفدن ناكاه ظهور بركيمسه‌نك كتوره‌جكی برخبره كمال هيجان وتلاش ايله انتظار اولنيوردی .

حالبوكه اوته‌دنبری ال آلتی عقوله‌حيرت ويره‌جك بر انتظام ومتانت ايله‌دوام ايدن عثمانلی اتحادوترقی جمعيتی باش ويرمكه وآره صره دين ودولت ، وطن وملت خائنلرينه سطوتنی كوسترمكه باشلامش اولديغی وجمعيت مذكوره نظر اعتباره‌الديغی بعض محاذيره مبنی آرناؤدلق ايچريسنده‌كی عنصرك كثرت نفوسنه باقه‌رق خطوهٔ توسعنی كمال احتياط ايله‌اتديغندن افراد جمعيت ارناوودلق ايچريسنده شوراده بوراده برطاقم انتشارهٔ حميت وجلادتدن عبارت اولان اوبسالتلی اوجلادتلی عنصر اوحقيقتپرست اوحريت پرور ملت دين ودولته وطن وملت اغورنده قانی دوكمكده جانی فدا ايلمكده لذت آلان اونجيب قوم مطالب مشروعهٔ جمعيتی تلقی وقبوله الك‌زياده مستعد اولمقله برابر تفصيل وبيانه لزوم كورلمين بعض اسبابدن طولايی كنديلرينه تلقين حقيقت خصوصنده‌دهاغيرجه طورانلمسی مطالعه اولنديغندن جمعيت مبجله‌نك تعقيب ايتديكی مقاصد علويه هنوز ارناؤدلق ايچريسنه ايشله‌مه‌مش بولنديغی برزمانده قوصوا صحرا وجبالنده دفعةً يكرمی اوتوز بيك كشيدن عبارت براهالينك اجتماعی اوپله دهشتلی برجمعيتك آنسزين ظهوری حميت ونظر دقت اصحابنی پك بيوك انديشه‌لره القا ايتدی .

باخصوص آرناؤدلر سرحدلرده‌بعض يارارلغه قارشو اره‌لرنده دوشورديكی قان وقتالی هيچه‌صايه‌رق كنديسنه توجه واونقطهٔ نظردن برمحبت بسلدكلری شمسی پاشا ارباب استبداد دينلان خذله‌نك پروردهٔ امال ملعنت مألی اولديغی جهتله‌مناسبتر ورسنه‌يه‌اولان مأموريت ملعونه‌سنه يرزيندن حركت ايدوبده فيروزبكده اهالئ مجتمعه ايله كوروشمش وآرالرندن بش التی كيشی دائرهٔ محرميتنه الوب خصوصی قونوشمش اورته‌لغی قورقونچ قورقونچ دوشونجه‌لره قاره قاره خياللره دوشورمشدی .

بعض دين دولت ، وطن وملت دشمنلری صورت حقدن كورونه‌رك تلبيس حقيقت ايله اوقوهٔ مدهشه‌يی سمت مخالفدن دين ووطن غيرتنه‌سوقه‌سی ايتمش اولملری احتمالی اول باول عقله كليوردی عثمانلی اتحاد وترقی جمعيتی عليهنه استعمال اولنمسنه غيرت سوروله‌جكی خصوصی تبادر ايديوردی اوت اصحاب حميت اجنبيدن كليتلی پاره چكمش وطنی كوتورمكه چالشيور برفرقهٔ اختلاليه طانيدلمقده ايدی كه معاذالله شو احواله باقه‌رق وطن وملتك باشنه آچلمسی ملحوظ اولان فلاكت عظمادن فكر دوربين اربابنی عظيم برخوف وخشيت صاريوردی تهلكه‌لی تهلكه‌لی انديشه‌لر ايله پك كوچ صباحليوردی . اصل ايشه تأثير ويرن حال بوايديكه اولی مهالك ومحاذير ماليه ووطنيه دوران ايدن شايعات ايله‌ده تأييد ايليورايدی حتی براقشام اوزری ايديكه فيروز بكده اجتماع ايدن اهالئ مسلمه‌نك مركز ولايته طوغری ايتمك وهرچه‌باد آباد اوكنه كلن ايله نجه‌لشمك فكرنده وآره‌لرنده اويولده برعهد وميثاق عقدايتمك اوزره اولدقلری شهرمزده شيوع بولدی .

ما بعدی وار

مناستر مفتيسی

رجب

ادبیات

بر نشیدۀ حکیمانه

امام العرفا، جمال الاولیا جناب مولانا « عظم الله ذکره » حضرتلرینك محیط اعظم معارف اولان « دیوان کبیر » لرندن بر نشیدۀ حکیمانه‌در :

چراز قافله یك کس نمی شود بیدار
که رخت عمر بیکبارمی برد طرار

نیچون قافله خلقندن بر کیمسه اولسون اویانق بولونمایورکه اجل خیرسیزی بالجمله عمر یوکلرینی آلوب کوتوریور.

چرابخواب وطرارمی نیازاری
چرا ازوکه خبرمی کند کشی آزار

نیچون اویویورسین، خیرسیزك حقندن کله‌یورسین. نیچون ـ فضله اوله‌رق ـ خیرسیزی خبر ویرنلره منکسر القلب اولیورسین.

ترا هرآنکه خبرکرد شیخ وواعظ تست
که نیست مهرجهان راچونقش آب قرار

هرکیم سکا حیدودك ورودینی وانواع حیل ومکرینی خبرویررسه ؛ کذلك « صو اوزرینه یازی یازمق کبی عجوزۀ دنیانك ابراز ایله‌دیکی مهرووفاده‌ده ثبات وقرار یوقدر » بولنده سکاهرکیم‌که تلقیناتده بولونورسه او آدم سنك شیخك ، واعظك یعنی دوستك خیر خواهکدر .

یکی همیشه همی کفت رازباخانه
مشوخراب بنا کەمرا بکن اخبار

بریسی دائما مخفیجه خانه‌سنه « بردن بره ییقیلی ویرمه . بکا اولجه خبرویر » دیر ایدی.

شبی بنا که خانه برو فرود آمد
چه کفت کفت کجاشد وصیت بسیار

برکیجه آکسزین خانه بونك اوزرینه کوچدی . کسوچنجه آدمجکز نه‌دیدی . دیدی‌که : بنم برچوق وصیتلرم نره‌یه کیتدی.

نه‌کفتمت خبری کن توپیش ازافتادن
کەچاره سازم من باعیال خود بفرار

« چلوق چوجوغمله برابر قاچمغه برچاره تحری ایده‌یم ییقلمزدن اول بکا برکره‌جك اولسون خبر ویر.» دیمه دمی .

خبر نکردیم ای خانه کوحق صحبت
فرو فتادی وکشتی مرا بزاری وزار

ای خانه . بکا برکره‌جك اولسون خبرویرمه‌دك . دوستلق حقی نره‌ده قالدی . آکسزین چوکدك وبنی ایکله‌ته ، ایکله‌ته اولدوردك .

جواب کفت مراورا فصیح آن خانه
کەچند چند خبر کردمت بەلیل ونهار

اوخانه فصیح برصورتده جواب ویروب دیدی‌که : بن سکا کیجه‌لی کوندوزلی نیجه نیجه کره‌لر خبرویردم .

زهر طرف‌که دهن راکشادمی بشکاف
کەقوت من برسیدست وقت شدهش دار

« بنم اولومم یاقلاشدی . وقت کلدی ، چاتدی . عقلکی باشنه طوپله » دیه جابجا یاریقلرله ، چاتلاقلرله هرهانکی جهتمدن آغیز آچدمسه ......

همیزدی بدهانم زحرص مشتی کل
شکا فها همه بستی سراسر دیوار

سن حرصکدن آغزیمه متصله بر آووج چامور طیقیشدیردك [باشدن باشه دیوارك یارقلرینی قاپاتدك .]

زهر کجا که کشادم دهن فروبستی
نه هشتیم کەچه کویم چەسازم ای‌معمار

آه ؛ یاپی اوسته‌سی. هرهانکی طرفمدن آغیز آچدمسه همان طیقادك . نەسویله‌مکلکمه ، نەیاپمقلغمەبنی‌براقمه‌دك‌که .

بدان که خانه تن‌تست ورنجها چوشکاف
شکاف رنج بدارو کرفتی ای بیمار

معلومك اولسونکه : وجودك « خانه » یه بکزر .

خستەلقلردە ـ اسكمش بر خانەنك ـ چاتلاقلرينە مشابهدر . آخستەسن امراض چاتلاقلريني علاجلرله قاپاتمغه دوام ايتديك .

مثال كاه وكلست اين مزوره معجون
هلا تو كاه وكل اندر شكاف مى افشار

بواويدورمه معجونلر ، بو يالديزلى حبلر صامانلى چامور كبيدر . ياريقلره متصل صامانلى صوه چامورى طيقيشديرمق صورتيله كندى كنديكى آلداتمقدن سنى اندار ايدرم .

دهان كشايد تن تا بكويدت رقتم
طبيب آيدو بند بدوره گفتار

وجود «بن كيديورم» ديمك ايچون آغزيني آچاركن حكيم كلير اونك آغزيني [علاجله] طيقار .

خمار درد سرت ازشراب مرك شناس
مده شراب بنفشه بهل شراب انار

باش آغريسى صورتيله تجلى ايدن اولوم شرابنك خمارندن باشقه برشى اولمەديغنى محقق صورتده بيل . منكشه شروبى ، نارشروبى ايله تداويدن وازكچ .

وكرد هى توبعادت بدانكه رو پوشست
چەروى پوش ازان كوست عالم الاسرار

برمعتاد بوشوروبلرى ويرمكه چالقيشيرسەك ستر حقيقت ايتمش اولورسين . عالم الاسرار والخفيات اولان، صاقلى كيزلى نه وارسه هپسنى بيلن خالق كائناته قارشى نەيى ستر ايدەجكسين .

بخور شراب انابت بساز قرص ورع
زتوبه ساز معاجين غداز استغفار

جدى برمداواته تشبث ايدرسەك رضاى حقه يونلمك ومتوجه اولمق شرابنى ايچ ، معصيتدن اجتناب حبنى [هاپنى] استعمال ايله. كناهلرى ترك ايلەمك معجونيله تداوى ايت . غدا وطعامكدە جناب حقدن عفوومغفرت طلبندن عبارت اولسون .

بكير نبض دلودين خود بەبين چونست
نكاه كن توبه قارورۀ عمل يكبار

كوكلكك دينكنك نبضنى طوت؛ بركره يوقله . ناصلدر . عمل قارورەسنىدە (؟) بركره معاينه ايت .

بحق كريزكه آب حيات حق دارد
تو زينهار از وخواه هر نفس زنهار

حيات ابدى ايسترسەك « ففروا الى الله » منطوقنجه اللهه التجا ايله كه آب حيات نزدباريدەدر. سكا كمال اهميتله توصيه ايدرم كه هرنفسده باب امان الهى يه دخيل اول .

اكركيست بكويدكه خواست جيزى نيست
بكوكه خواست ازوخاست چون بودبيكار

اكرسكا بركيمسه « اولەجق اولور . طلب ودعانك هيچ اهميتى يوقدر » ديەجك اولورسه سن اوكا جواباً دىكه : طلب كنديسندن صدور ايتدى . « ادعونى استجب لكم » ديه اولا كنديسى قوللرك دعاسنه طالب اولدى هيچ عبث اولورمى .

مريد چيست نيازى مريد خواهنده
مريد آن بمرادست وصيد آنشكار

عربجەدە « مريد » نەدر .« مريد » ديلەين ديمكدر. اونى ديلەيوب ايستەين مراده ايرر ، اونى آولامق ايستەين اوكاشكار اولوركه بردها ياقەسنى بيراقمز .

اكر نخواست مراپس چرام خواهان كرد
كەزرد كرد رخم را فراق آن ديدار

اكر « مريد » اسم شريفى حكمنجه اوده بنى طالب اولماسەيدى اوصورتدە بنى نيچون عاشق وطالب ايلەدىدە اوديدار فائض الانوارك افتراقى بنم چهرەمى صارارتدى

اكر نه غمزۀ اوزدبه تير عشق مرا
چراست اين دل من خون وچشم من خونبار

عشق اوقى ايله اونك غمزەسى بنى وورمەديسە نيچون بنم يوركم قان ايچندەدر . نيچون قان كوزلرمدن فيشقيرمشدر .

خزان مرید بهارست زردو آه کنان
نه عاقبت بسر او رسید شیخ بهار

خزان صاری چهره‌سیله ، آه وانینله بهارك مرید وطالبیدر . [خزان بوارادت صادقه‌سیله نائل امل اولمه‌دیمی .] عاقبةالامر شیخ فیاض بهار سربالین امدادینه ایرشمه‌دیمی .

چوزنده کشت مرید بهار ومرده نماند
مرید حق زچه ماند میانهٔ مردار

بهار مریدی بیله حیات تزه بولوب اولوم قلمه‌دیغی حالده مرید الٰهی مردارلر، اولولر میاننده ناصل قالیر. نه‌وجهله حیات جاودانی‌یه ایرشمه‌سندن قطع امید ایدیلیر.

بسوی باغ بیا وجزای فعل به بین
شکوفه لائق هرتخم پاك گوهروار

باغ سمته کل‌ده افعالك مکافاتنی تماشا ایله . هرهانکی تخم صاغلام وطینتی طیب وطاهر ایسه یردن چیقار. کوزل چیچکلر آچار. ولطیف میوه ویرر. طینتی مردار اولان تخم فنا ومردار قوقولی چیچك آچار ویاچیچك یرینه دیکن بیتر . تخم بوسبوتون فاسد ایسه طوپراق آراسنده محوو فنی اولور .

چوو اعظان حضر کسوت بهار بپوش
زبان حال کشاوخموش [١] باش ای یار

حضروات واعظاری کبی بهار کسوه‌سنی تلبس ایدوب لسان حالکی کشاد ایله وخزان دورندن قورتولوب ابدی بهاره ایرشدیککی « حضر » کبی کسوهٔ حضر ایله عالمه اعلان ایت لسان قال ایله افادهٔ مقالدن خاموش وساکت اول .

جمال مفخر تبریز شمس تبریزی
بریز جام عطای توای‌شه ابرار

ای تبریز حقیقت مفاخرینك تمثال دیداری اولان شمس تبریزی . ای سلطان الابرار . اقداح ارواحمزه شراب عشق واستغراقی سرشار و بزی سرمست انوار اسرار ایله . آمین .

درویش مثنویخوان
محمد بهاءالدین ولدالمولوی البکری العلوی

برمکتوب

.... ناحیه‌سی مدیری .... افندی‌یه

مقری کوی ٢٢ شباط ٣٢٤

نور دیده

.... ناحیه‌سی مدیریته وقوع مأموریتکزی مبشر مکتوبکزی ممنونیتله اوقومش ، موفقیاتکزه خالصانه دعالر ایتمش ایدم . متعاقباً خلال طریقده یازیلان ، بر قاچ کونه قدر ناحیه‌یه مواصلتکزی خبر ویرن ٢٠ کانون ثانی ٣٢٤ تاریخلی مکتوبکزی‌ده آلدم. بوصورت ممنونیتمی بر نشوهٔ مخصوصه ایله مزج و تتویج ایتدی .

صوك مکتوبلریکزدن برقاچنه جواب آله‌مدیغکز ایچون ، خلاف عاده بویله مدید بر سکوتك اندیشه‌یی موجب اولدیغنی یازییورسکز . حقکزی تسلیم ایدرم . فی الحقیقه شمدی‌یه قدرسزی اوزون مدت انتظارده براقمش ایدم . بوروح نواز سرزنشلر ، نائل تلطفات والتفاتی اولدیغم محباتمدن پك چوقلرندن‌ده واقع اولیور. اویوزدن پك مشکل بر موقعده بولنیورم . صیقلیورم . زمین اعتذارده زیاده‌جه مشغول بولندیغمدن بحث ایتسه‌م ؛ بیلیرم‌که بومعذرت اودوستلر نظرنده پك خاییده ، پك حکمسز صاییله‌جق. اسباب تأخراتی شرحه قالقشسه‌م ؛ اوصورتده‌ده زمین وزمان نامساعد . بونقطه‌یه سوق فکر ایتدکجه :

حلال مشکلاتی اولدم جهانیانك
مشکل بودرکه قالدم بن مشکلات ایچنده

---

[١] جناب مولانا شعرلرینك صوك بیتلرنده على الاکثر مخلصلری اولان « خاموش » لفظنی ویاسکوته دلالت ایدن مثلا : « دم درکش . دهان ببند . مکو . لب ببند » کبی برتعبیر ایراد بویورورلر. کذلك على الاکثر نام وثنای حضرت شمس ایله کلام حقایق التئاملرینی مسك الختام ایدرلر.

ديمش اولان شاعرى بويله بر بيت ايله بتون مطالعات وحسياتمى خلاصه ايلمش اولديغى ايچون — رحمتله ياد ايليورم. سزك كبى سوابقله لواحقى قارشولاشديروبده محاكاتى دائرهٔ انصاف وحال آشناييده يوريدنلر نظرنده هرحالده معذور كوريله جكمه، امنيتم هر زمان بركمالدر، فقط بعضاً بك بى انصافانه مؤاخذاته هدف اوليورم. حتى كوجنيورنلرده تصادف ايديورم! بو درلو احوال فوق العاده واستثنائيه ده يارى:

يارك بزه بر سلامى يوقمى
انصافك اويرده نامى يوقمى

طرزنده كى نغمات حزين وتحسر انكيزه برازقولاق ويرن بولنسه.. هيهات!. بو آجيقلى بحثى تطويل ايتمك ايستهمم. چونكه نتيجه سى اك زياده ينه بنى متأثر ايده جك.

مفطور اولديغكز تمايلات سنه لرجه اظهار ايتديككز او آتشين شوق وهوسات ايله برابر حاضرلنديغكز مسلكده كوچك بر خدمته اولسون نائل اولاميشكز سزدن پك چوق زياده زواللى معارفمز ايچون بر نشانهٔ بدبختيدر. سز: بوكون ينه فيضناك بر مسلكده بولنيورسكز بو مسلكده دده شبهه ايده مم كه، معارفه خدمتى مهم بر لازمهٔ حميت عدايدر، وظائفك اقدمى اولمق اوزره تلقى ايلرسكز. لكن اهميتى، ماهيتى، قدسيتى حالاده حقيله تقدير ايديله مين معارف شمدى يه قدر فيضسزلكى، حيثيتسزلكى يوزندن غائب ايتديكى وسائطى بردرجه قدر اولسون تلافى يه بوكونده بويله لايق اولديغى درجه ده عطف نظر التفات ايتمز ايسه. تأسف ايتمه مك دلخون اولمامق طبيعى قابل اولاماز.

معلومكزدر كه، اودونكى ملوث ادارهمزى كيف وآمالنه كوره تدويره چاليشان زمامداران حكومت ويا بغير معروف ومعهوديله — اولياى امور حضراتى (!) دولتك فيض واجلالنه برنجى درجه ده معارفى مانع عد ايلدكلرى، بويارجان ماتى جانيلر كبى مدنى عموميلر، جهل ودنائتده مثل سائر حكمنده اولان بر آلاى سفيهلر الارنده سوروكليوب اعدامه محكوم ايتدكلرى ايچون اوسرابستان خاليده. اوشوره زار تلهف اشتمالنده تك توك يتيشن هوس پروان معرفت بالاضطرار بزر بزر چكيله رك وسائل معيشتى بشقه يوللرده تدارك چاليشيورلردى. آه! اونه اليم بر حال ايدى.

خضر همت يتيش امداده طراوت بخش اول
قورودى مزرعهٔ معرفت عثمانى

فريادى، كوكلره پيوسته اوليوردى بوكون اودرجه اليم، اومرتبه جانكداز برحاله رضا كوستره بيلنلرى دكل، حتى اك كوچك بر تساهل واغماضنى تجويز ايله ينلرى نه صفتله ياد ايتمك لازم كله جكنى آرتق سز تعيين ايديكز. شبهه ايده مم، «اوت» اصلا تردده لزوم كوره مم كه:

أولورسه م كورمدن ملتده اميد ايتديكم فيضى
يازلسون سنك قبرمده وطن محزون بن محزون

نبين كمال، بوكون اعادهٔ حيات ايله حالمزه، شو حال حزين وسفيلانه مزه عطف نظر امعان ايده بيلسه او بيتك:

معارفده اولورسه م كورمدن مطلوب اولان فيضى
يازلسون قبريمه خونمله سرتاسر وطن محزون

صورتنده تصحيحنه لزوم كوروردى. بعض اقتصاديون هر دولتده روح اداره واعظم اسباب موفقيات پاره در دستورينى ايلرى سورمك ايستسه لرده؛ بن او اهميتى، اوقوتى بالعكس برنجى درجه ده معارفه عطف ايلر. وبوادعاده اصرار ايليه بيليرم. معارفسز بقاى جمعيات ممكن اوله ميه جغى، هرملتك رفاهيت وسعادتى، اعتلاى شوكتى معارفه وابسته بولنديغى بوكون هريرده، هردولتده مسلم بر حقيقتدر. بديهيات رياضيه دن اولان بوحقيقتى بز تسليم ايتمه جك اولورسه ق او عميق جهلمزه او آجينه جق غفلتمزله بتون جهانى كندمزه كولدورمش اولورز. اوف!. قلبم، روحم آتشلر ايچنده يانيور، بوكون كندمده تحمل كوره مديكيم ايچون ايشته او بحثى ده كچيور.

مكتوبكزك خاتمه‌يه قريب برقسمنده « عهده‌مه ترتب ايدن وظائفه ، ترقيات مملكته ، اهالی‌يه قارشو ايديله‌جك معامله‌يه عائد مطالعاتكزدن مستفيد اولمق ايسترم. او يولده بر تعليماتنامه كوندررسه‌كز ممنون اولورم » دييورسكز بن هيچ اميد ايده‌مم‌كه ، بو طرز طلب واستيضاح بر التفات و تشويق اثريدر . سزده تردده محل كورمزسكزكه ، بويله بر طلب واستيضاحده بولنماكز غرور وافتخارمه باعث بر مجالادر . صادق دعوامه اقامه ايده‌جكم دليل پك قويدر ، پك پارلاقدر . خدمت تعليميه‌كزله ، دها طوغروسی عجزمده‌كی كمال ايله مدار كرهٔ علميه‌كزله تشرف ايتديكم زمانلرده بين الاقران سزده كورديكم شوق استفاضه و فكر اعتلا طبيعی بجه‌شبهه‌يه لزوم كوسترمز. سزده او مسعود دملری تخطر ايتدكجه غرور وافتخارمه البته حق ويررسكز. متقابل اولمسندن امين بولنديغم بو روابط قلبيه واخلاص سوقيله — ولوكه ناچيز ولوكه سزجه معلومی اعلام قبيلدن اولسون — اوزمينده برقاچ سوز سويله‌مكی عهدهٔ موت وحمية مترتب بر وظيفه صايارم .

بيلمم نظر مطالعه‌كزه تصادف ايتديمی؟. شو صرده يكرمی بش اوتوز سنه ظرفنده انتشار ايدن رسائل موقوته ميانده بيك درلو قيود موانعه رغماً مسلكنده‌كی ثباتی، جديت مندرجاتی اعتباريله احراز ايلديكی بر نجيلكی بوندن صكره‌ده محافظه ايده‌بيله‌جكنه قانع اولديغم (مجموعهٔ ابو الضيا) نك ايلك نسخه‌لرندن برنده نوادر فطرتدن واك كزيده احرارمزدن ضيا پاشانك پك مهم برمقاله‌سنی اوقومش ايدم. مرحوم مشار اليه او مقاله‌ده اوان طفوليتنه عائد خاطراتی تصوير ايدييور؛ بزده تربيهٔ اطفاله معطوف اهميتك درجه‌سندن، ايحالا كابرك لالا ناميله نه‌كبی اللره تسليم ايدلديكندن، مربی صفتی حائز اولان او جاهل و تربيه‌سز مخلوقاته قوناقده استخدام ايديله‌جك بر آشجی ويا بر سايس ايچون التزام ايديلان وقتك حتی يوزده بش مرتبه‌سنده بر اعتنانك چوق كورلديكندن بحث ايليوردی. بو زمينده يوروتديكی حكيمانه مطالعات و محاكمات نتيجه‌سنده‌ده حد ذاتنده او هيچ بر ايشه ياراميان لالالرك ، هنكام پيريده ومعنای صحيحيله آرتق هيچ ، هيچ بر ايشه يارامیه‌جقلری زمانلرده‌ده قدم وخدمتلرينه مكافاة برر ناحيه مديريتلريله چراغ بيورلدقلرينی يازييوردی !

احتمال كه اخلافمز بوقدر غريب برحالك وقوعنی استبعاد ايدرلر ، بلكه‌ده حكمت حكومتله قابل تأليف اولميان بو درلو بر حادثه‌نك نصل اولوب ده تجويز ايدلديكنه عقل ايرديره‌ميه‌رك اوصورتی بر افسانه طرزنده تلقی ايتمك ايسترلر، فقط .. بزلره كوره بو بر حقيقت، هم ده پك آجی بر حقيقتدن . اوت پاشا، سوزنده پك حقليدر. ياقين وقتلره قدر نواحی امورينك كيملره، نه‌كبی انسانلره تفويض ايدلديكنی كورميورمی ايدك؟.. ناحيه‌لرمزدن همان هيچ برنده عمران وسعادتدن اثر كوريله‌مامسنك حكمت واسبابنی وضوح ايله بداهتله اكلاميورمی ايدك؟ بوكون بيله كوشه‌ده بوجاقده وانقاضدن بعض پارچه‌لره ، اوپروردكان عاطفتدن ، وافروختهٔ چراغ عنايت واحساندن بر قاچ يادكاره تصادف ايديله‌رك بيلير! لكن بوندن بويله زمانك ، اوقبيل ماضیٔ ترقی احوال واجراآت مؤسفه‌يی حكمت واداره حكومته موافق بوله‌بيلمسنی تصور ايتمك ايسته‌مم . چونكه پك اليمدر. چونكه جبری ناقابل برضياع مؤسف ودلدوزدر .

سزده پك كوزل تقدير ايدر وتسليمده تردد ايده‌مزسكزكه ، ناحيه اموری برامر دقيق وعظيمدر ؛ ناحيه مديرتی پك مهم بر وظيفه‌در. ناحيه‌نك ولايتدن ، ناحيه مديريتك واليلكدن فرقی مقياسك كوچولمش اولماسندن عبارت قالير. وظيفه اعتباريله اره‌ده او فروق وتفاوت‌ده زائل اولور . مهم پك چوق اقسامه ايريلان وظائفكز ؛ اساساً قوانين موضوعه ايله معيندر. او قوانينك

حسن تطبيقاتنیده الجاآت محليه دینیلن ،بالخاصه نظردقته آلنمسی لازم کان کیفیت تعیین ایلر . دولتجه وضع وتنظیم اولنـان قوانینك هرماده‌سی ، هرکلمه‌سی هر یرده کلمه بکلمه تطبيق ايديله‌مز . برقصبه‌ده تطبيقندن ثمرات نافعه اقتطاف وحسن نتایج استحصال ایدیلن حکم نظام؛ دیکر برقصبه ایچون بالعکس آزچوق مضر اوله‌بیلیر . وقت وقت بعض محللرده تحدث ایدن ، امور حکومتی مشکلاته اوغرادن، چوق دفعه نامرضی احوال مؤسفه‌یی انتاج ایله‌ین مسـائلك منشأ حدوثی تدقيق ايديله‌جك اولورسه ، هنوز کنج وتجربه‌سی نقصـان مأمورمزك بونقطه‌یی پك اوقدر التفاته‌شایان کورمیه‌رك علی الاطلاق احکام قانونیه‌یی تطبيق واجراده برطور استعجال وتعقیب کوسـتردکاری تظاهر ایدر ؛ او درلو حادثات مؤلمه ومسائل مشـکله‌نك مصدر ومولدی الجاآت محليه‌نك لايقيله اکلاشیله‌مامسندن بشقه‌برشی اولمدیغی پك‌قولای اکلاشیلیر . ایشته بودقیقه وکالته‌یی بولندیغکز محللرده برنجی درجه‌ده او هدفه عطف نظر اهتمام ایله‌مکزی توصیه ایلرم .

سؤال واستیضاحاتکزده‌کی ترتیبه رعایتله سوزی ، ترقیات مملکته عائد بحثه انتقال ایتدیرمك اقتضا ایدییور. زمام استقبال اداره ایادیٔ رویت واهتمامنه مودوع اولان سزك کبی منورالافکار کنجلره حالك طوروا ستعدادندن، زمانك احتیاجاتندن عریض وعمیق بحثه قالقشمق معلومی اعلام دیمك اوله‌جغی ایچون اوبحثه تعلق ایدن مطالعاتمی ــ فقط تکرار مکرر قیلندن اولسـه‌ده سزجه ذاتاً مسلم برحقیقت بولنسه‌ده ــ شو اسـاسلی برایکی نقطه‌یه حصر ایتمك ایسترم :

بوکون جهان انسانیتك هرطرفنده تصدیق وقبول ایدلمش برکیفیتدرکه ، هردرلو اصلاحات وترقیاتك تملی معارفدر . معـارفك ، اومهر عوالم افروز وحیـات بخشانك تعمیم وانتشارینه نه مرتبه چالیشیلیرسه مملکت وافرادجه مطلوب اولان عمران وصـلاح او نسبتده آثارینی کوسترر . معارفسز ، مکتبسز برمملکتده ترقی وانتظامك حاصـل اوله بیله‌جکنی امید ایتمك ؛ ظلمت جهل ایچنده پویان برخلقك صلاحنه قائل اولمق، عینله صحرا نوردان وحشتك نمایش سرابدن تسـکین عطش امید ووهمنه قاپیلملرینی اکدیرر. بو درجه محال اولان برآرزویه اتباعی ایسه ، طبیعیدرکه دنیاده هیـچ برعاقل تجویز ایده‌مز . بناءً علیه امراهم معارفی وسائل سعادت وترقیاتك الك برنجیسی اولمق اوزره تلقی ایتمکز ، ایشه اونقطه‌دن باشلاماکز پك ضروریدر .

مابعدی وار

خلیل ادیب

بر مملکتك ترقی اساسـلری او مملکتك حسـیاتی اساسنه مستند اولمدقجه تأسس ایده‌میه‌جکی، تربیهٔ روحیه ایله ترصین ایدلمدکجه مستقر وثابت اوله‌میه‌جغی سلامت افکار اربابنجه بر قضیهٔ قطعیه‌در .

بز بوکون محتشم ومتین بر بنای ترقی استحضاری تلاشنده‌یز . هنوز تمل موقعلرینی تعیین ایله مشغولز . فقط اوقدر آجیقده‌یزکه آز برزمان ظرفنده بو بنـایی احضار ایتمیه‌جك اولورسه‌ق پك شدتلی باران فلاکتله قامچیلانه‌جغز ؛ اثاث ملیه‌مز پامال احتراص و حقارت اوله‌جق . عجبـا بو مبنای ترقی‌یی موقع لازمی اولان حسیات ملیه اوزرینـه وضع ایله اوغراشـیورمی‌یز ؟ بوبابده بزم ترددمز کیتدکجه زیاده‌لشیور . چونکه بزده هنوز حسیات ملیه‌نك مجراسنی جهتی اکلامسی لازمکانلر آکلامیورلر. ویا اکلامق ایسته‌میورلر .

بزده حسيات مليه نه‌در ؟ شبهه‌سزدركه مملكتمزی تشكيل ايدن عناصرك حسيات مليه‌لرينی بركتلهٔ معنويه حالنه افراغ ايتسه‌ك و بوكتله‌يی هرصفحه‌سندن هرجهتندن نظر تدقيقه معروض قيلسه‌ق حسيات دينيه‌دن بشقه بر شی اولمديغنی كورورز . مملكتمزده حسيات مليه ايله حسيات دينيه بر حسك ايكی مختلف اسمندن عبارت اولديغی مادتاً‌ده اكلاشلمش اولسه كرك.

تربيهٔ روحيه ايسه تربيهٔ دينيه‌دن بشقه برشيئی اولمديغی آشكاردر . عالم مدنيتده پيشوالق وظيفه‌سنی ايفا ايدن انكليزلر حسيات دينيه‌يی، تربيهٔ دينيه‌يی حيات سياسيه‌لرينك اك مهم غداسی اوله‌رق تلقی ايدرلر . مطبوعاتكه معكس حسيات مليه‌در ؛ هزار تأسف كه بوحسياتی اظهار ايده‌مدی .. اوخشايه‌جق هيچ بر تشبثده بولنمدی . بعضلری بالعكس تهيج افكاره سببيت ويردی .

بوغزته‌لركه كندی فكرلرينی افكار عموميه ظن ايديورلر وياخود كنديلرنده ؛ آرزو ايلدكلری كبی اذهان عموميه‌يی تقليب ايده‌بيله‌جك بر اقتدار كورييورلر ؛ حسيات وافكار خصوصيه‌لرينی اظهار ايده‌رك مملكته بيوك بيوك جنايتلر ايقاع ايديورلر. مسلمانلری مأيوس ايده‌جك مطالعاتده ، دلخون ايده‌جك هزيانلرده ، تهورلرينی موجب كفرياتده بولنيورلر. غزته‌لرك حسيات دينيهٔ عموميه‌يی اوقشامه‌سندن واز كچدك باری متأثر ايده‌جك نشرياتده بولنمسه‌لر .

بوبابده حكومتك مسامحه‌سنی ده شايان تنقيد كورمكدن واز كچه‌ميورز . حكومت بوكبی موادده نه‌كذركاه مسلكنی تعيين ايتدی نه‌ده واحده قياسیٔ اجرا آتنی كوستردی . تاكه قياس منطقی ايله مقصدی حقنده نتايج لازمه‌ استخراج ايده‌بيله‌لم .

⁂

حيات اجتماعيهٔ اسلاميه‌ده قادينلرك مهم برموقع مخصوصی اولديغی و آداب اسلاميه دائره‌سنده هرنوع حقوق حريته مالك بولندقلرينی احكام دينيه‌مزده آزبچق واقف اولنلر تسليم ايدرلر .

« طلب العلم فريضة علی كل مسلم ومسلمة » حديث شريفنی بيلنلر قادينلره اسلاميت دائره‌سنده تعليم وتربيه لزومنی تصديق ايدرلر . اسلاميت دائره‌سنده ديورز . اوت مسلمانلر ؛ قادينلرينك عادات مليه و آداب اسلاميه خارجنده بر تربيه كورمسنی ارزو ايتمزلر . صفوت اخلاقيه‌لرينك محافظه‌سنی ايسترلر . شو اساسلرك وقايه‌سيله برابر لزومی نسبتنده تربيهٔ فكريه‌لرينه غيرت ايدلمسنی نظر تقدير ايله كورورلر .

شيمدی‌ده سلانيكده نشر اولنان زمان غزته‌سنك « ٢٤ » شباط نسخه‌سنده جلال درويش امضالی برمقاله محتوياتنی ديكليه‌لم . « حيات اجتماعيه‌ده قادينلر » سرلوحه‌لی بومقاله‌ده انحطاط وانقراضمزك اسبابی قادينلريمزك جهالتی اولديغنی ، قادينلرك جهالتی ايسه تأثيرات دينيه‌نك ايجاباتی بولنديغنی ؛ خواجه‌لرك ايسه مملكتده تأثيرات دينيه‌نك تماديسنه سببيت ويره‌رك جهالت عموميه‌يه وسيله اولدقلرينی باليان احتمالكه هيچ بر مملكتده وحتی اك دينسز بر مملكتك مطبوعاتنده بيله كوريله‌ميه‌جك بر صورتده علمانی تحقير ايلديكی كورليور. شو خلاصه‌مزده مبالغه ايدلمامش اولديغی قارئينه اكلاتمق ايچون مذكور مقاله‌دن شونلری اقتباس ايديورز .

« بونده يكانه موجب احتراز كوريلن حال بومبحثك اعتقاداتمزله مربوطيتی نقطه‌سيدر .

مباحث دينيه‌يه تماس ايدن مسائلده دوچار تعريض اولمق خوفی برطاقلرمزه دوشونديكمزی سويله‌يه‌ممك كبی برجبانت ويرييوركه بوشايان مؤاخذه‌در . »

« معمافيه بزم باشمزده ده اوقوديغنی اكلامیان ، وبالطبع اوقوديغنی تفسيردن عاجز بولنان خواجه‌لرمز واردر .. »

« چوجقلری اومخرب تأثيراتدن خلاص ايتمك والده‌لری اوقوتمق لازم ... فقط فضليتی باشنده‌كی قوجه صاريقدن عبارت اولان جاهل خواجه‌لره اوقوتمق دكل ...

كيمدن احترازايده‌جكزده صاقلايه‌جغز بزده اويله خواجه‌لر

وارکه اصل قادینلرمزه جهل وتعصب تلقین ایدن اونلردر . آرتق بوملت اویله سبکمغزانی دیکایه‌مز . دین نامی آلتنده بیك درلو خرافه‌لر تلقین ایدن اونلردر ، سویلدیکی سوزلرله طاشیدیغی لباس علویٔ علمی‌یی لکه‌دار ایدن ساخته وقار واعظلر آرتق کرسیٔ خطابی اشغال ایده‌مز .

بزه لازم اولان معرفتدر ، خرافات دکل .. »

اول‌امرده بومقاله‌یی یازانی وترویج ایدنلری معاشر اسلامك خارجنده طانیه‌جغمز شبهه‌سزدر . آنك ایچون بحث وتنقیده بیله دکری اولمیان بو سوزلرك قائلی حقنده بر شیٔ دیمیه‌جکز . یالکز سوزلرینك نه قدر جاهلانه . جاهلانه اولمقله برابر مملکته نصل بر ضربه اولدیغندن برنبذه بحث ایده‌جکز . طبیعیدرکه حسیات دینیه‌دن ازاده قالمق ایستیانلرك آرزولرینه اك بیوك مانعه تشکیل ایدن علمای دیندر . چونکه علما مسلمانلرك لوازم اسلامیه‌لرینی تعلیم وروابط دینیه‌لرینی تحکیم ایدرك قلبلرنده اوته‌دنبری جایکیر اولان حسیات اسلامیه وجامعهٔ محمدیه‌نك دوچار ضعف و انحطاط اولمامسنه چالشمشلر وقدرتلری نسبتنده سعی وغیرت ایتمشلردر . هرکس عهده‌سنه دوشن وظیفه‌یی علما قدر ایفا ایتمش اولسیدی امینزکه مملکتمز مترقی بر حالده بولنوردی . عجبا حواجه‌لرك دینسزلکه ولوازمنه مقاومتدن بشقه مضرت مملکتی موجب هانکی تشبثده بولنمشلر . هانکی ترقی‌یه مانع اولمشلر . دینسزلك ولوازمنی ترقی اکلایانلر ایی بیلسونلرکه مقصدلرینی مضمرلرینی بر آزدها آچیقلرلرسه کتلهٔ متینهٔ اسلامیتك تضییقی آلتنده ازیلیرلر . بوکبی هذیانلر افکار عمومیه‌یی مشروطیت علیهنه تحریکدن بشقه برشی اویندیغنی ایی دوشونملیدر . بز بوکبی نشریات غیر لایقه‌نك افکار مسلمینده حاصل ایتدیکی تأثیراتك اشتدادنی موجب اولمسونده دها ایلروسنه کیتمیورز . فقط زمان غزته‌سنه اخطار ایدرزکه بوکبی هذیانلرك بردها تکررینی التزام ایتمسون .

*

ینه مذکور غزته‌نك ۲۳ شباط نسخه‌سنده شریعت ایسترز سرلوحه‌سی آلتنده برهذیان دها مصادف نظرمز اولدی . شویله باشلایور :

« خواجه‌لرمز شریعت استیورلر . الکز بر « کورعلی » فرقه‌سی دها . قصاص حیاتدر بیوران پیغمبر ذیشان افندمز نه بیوك حکمت سویلامشلر . اکر کور علی اعدام ایدلمش اولسیدی بوسفسطه میدانه چیقمازدی . »

اوت خواجه‌لر هیچ بر وقت شریعتدن آیرلمق ایستمزلر مسلمانلر دائما شریعت ایسترلر . شریعته تعرض سوداسنده بولنانلرکده کوزلرینی چیقاریرلر .

شوراسی نظر استغرابمزه چارپیورکه صاحب هذیان شریعتدن بحث ایتمك ایستیور فقط « ولکم فی الحیاة قصاص » آیت جلیله‌سنك آیت اولدیغنی بیلمیور .

بومسئله‌نك اساسی حقنده کچن هفته‌کی نسخه‌مزده معلومات لازمه درمیان ایدلمشدی .

***

ینه بوغزته‌ده حضرت پیغمبر [صلی الله تعالی علیه وسلم] افندمز حضرتلرینك دم ارتحاللرنده بتول عذراء کریمهٔ محترمه مصطفی ، جناب فاطمة الزهرا « رضی الله عنها » طرف سامیلرندن شدت تأثر نتیجه‌سی اوله‌رق انشاد بیورولان :

صبت علی مصائب لو انها
صبت علی الایام صرن لیالیا

بیت مشهوری حضرت عایشه « رضی الله عنها » یه اسناد وکچنلرده جوار رحمت الهیه‌یه انتقال ایدن رفیق بك حقنده‌ده [تبجیلا لقائلها وتکریما لمقوله] تذکیر ویاد ایدلدیکی کورولمشدر .

بوصورتله وقوع بولان بر غفلت ومبالاتسزلق میاننده مرحوم حقنده [شهادت اکبر غزا ایله مرتحل پیامبر حریت] دیه بروصف ایهامکارانه دها بولنیورکه ایشته بوتعبیرات سیاق مقال اعتباریله اسلوب شریعته پك بیکانه دوشمشدر . زمان غزته‌سی اسنادات واقعه‌سیله رفیق بك مرحومك روحنی ده

متأذى ايديبور . آه سيئهٔ جهالت !. انسانه قاش ياپه‌يم دير ايكن كوز چيقارتديريبور .

مجلس مبعوثانك جمعه ايرتسى كونكى مذاكراتى غريب وشايان اسف برحالده جريان‌ايتمشدر . اولابراى ايضاحات باب مشيختدن بالوكاله كلن باب نائبى حسن افنديك قبولى‌قانونه مخالف‌ايدى . قانونه نظراً‌استيضاح ايچون دعوت اولنان وكلانك يا كنديلرى وياخود دائره‌سى‌رؤساى مأمورينندن برى‌كلمك اقتضاايلديكى‌حالده باب مشيختك رؤساى مأمورينندن اولميان باب نائبنك ايضاحاتده وكالت ايده‌ميه‌جكى بروسه مبعوثى عمرفوزى وقونيه مبعوثى زين‌العابدين افنديلر طرفندن درميان اولنديغى وصراحت قانونه مخالف اولان برشيئك آرايه وضعنه محل اولمديغى حالده حسن افنديك قبول وكالتى آرايه وضع ايدلدى . وقبول ايچون يوكسك الاراقليت صريحه درجه‌سنده بولنديغى حالده اكثريت وار دينلدى . صوكره هيئتك اكثريت عظيمه‌سنك انظار استثقاله قارشو كرسئ ايضاحاتده قالمق اوزره اصرار ايدن بوذات ، شيخ الاسلام سابق جمال‌الدين افندى‌يى مدافعه وتبرئه ايتمك طريق ناهمواريني طوتارق وبو اوغورده ، شيخ الاسلام اسبق مرحوم بدرومى عمر لطفى افندى كبى فضل وكمال وصلاح حال اصحابندن برذاته اسناد قباحتدن باشلايه‌رق دور سابقده بين‌الدوائر محافظهٔ‌عفتله‌ممتازاولان فتواخانهٔ‌عالى‌يى‌لكه‌لمكه قدر ايلريله‌دى. جمال‌الدين افندى برائت قازانسين‌ده اون طقوزسنه اولكى بيكناه برشيخ‌الاسلام وياخود فتواخانهٔ عالى لكه‌لنسين . حسن افنديك امورنده‌دكل دونكى مناسبتسزلكك قسماً مسؤليتى شيخ الاسلام افندى حضرتلرينه عائددر . استخباراتمزه نظراً حسن افندى‌يى كوندرمه‌مسى ايچون كنديسنه اخطارات‌وقوع بولمشدى . معهذا حسن افنديك جمال‌الدين افندى منفعتنه عائد اولان بياناتى‌ده مشارالیهك‌مساوى‌يسنى‌تعداده وسيله اولمقدن باشقه برشيئه يارامادى . ديمك‌كه هر ايكى شيخ‌الاسلام افنديلر

اذا كنت فى حاجة مرسلا
فارسل حكيما ولا توصه

حقيقتده رعايت ايده‌مديلر . برده‌حسن افنديك بياناتنه جوابا سرمحررمز توقاد مبعوثى صبرى افندى طرفندن سويلنن سوزلرك بعض مطبوعاتجه‌يك طوغرى تلقى ايديله‌مديكى اكلاشيليور . محررمز فتواخانهٔ عالى ايله شيخ‌الاسلام اسبق مرحوم بدرومى عمر افندى‌يى مدافعه ايتمشدر .يوقسه خفيه بدرومى‌يى مدافعه ايتمكدن هركسله برابر محررمزك جناب حقه استعاذه ايده‌جكى بياندن مستغنيدر .

---

٢٣ نومرولو نسخه‌ده‌كى (معرفت ــ دين) عنوانلى مقاله‌يه عائد تصحيحات :

صحيفه	ستون	خطا	صواب
٥٢٥	١	دها دها	دها يكى . دها مكمل
٦٢٦	١	يشامازلر	يشايامازلر
»	٢	تناقض	تناقص
٥٢٧	١	تبرطمان	تبرطمات
»	»	شبهه	شين
»	»	دينيه‌لرى‌ده	دينيه‌لرى
»	٢	آوروپا	آوروپا ، آمريقا
»	»	بو	اوهمت

فطين

بكر افندى مطبعه‌سى — درسعادت : وزيرخان

فی ٢٩ صفر سنه ٣٢٧ وفی ٩ مارت سنه ٣٢٥

جمعيت علميهٔ اسلاميه‌نك ناشر افكاريدر

صاحب امتياز :
فاتح مجيز درسعاملرندن
شهری احمد افندی

سر محرر :
فاتح مجيز درسعاملرندن
مصطفی صبری

مندرجات

نسخه‌سی ٥٠ پاره‌در

آبونه اجرتی (پوسته اجرتيله برابر)

استانبول ايچون :	ولايات ايچون :	ممالك اجنبيه ايچون :
برسنه‌لك ٧٥ غروش	٨٥ غروش	١٨ فرانق
التی آيلغی ٤٠ «	٤٥ «	٩,٥ «

درج ايدلميان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاته ايات كريمه واحاديث نبويه درج ايدلمش بولنديغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعايتسزلكده بولنلمامسی رجا اولنور .

درسعادت
بكر افندی مطبعه‌سی — وزيرخان

بيان الحق

قال الله عز وجل : وما علينا الا البلاغ المبين

بازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی ، سیاسی فنی هفته‌لق غزته‌در.

[illegible] منافقه ولازمه [illegible] صورت

[٢٣ نجی نسخه‌دن مابعد]

فرصت دوشدکه سویلمکدن خالی قالمدیغمز وجهله شمدی بالمناسبه ینه عرض ایلرمکه دینمز عملیاتدن زیاده اعتقادات [illegible] علوم اوزرینه مؤسسدر . [١] حتی بر یزینک [illegible] وی بر دولت [illegible] قبلندن بعض [illegible] اوزره هیچ بر فعل . هیچ بر معصیت [illegible] دینه [illegible] . علوم ومعاینک قوالب [illegible] وعباراتده اهمیتی [illegible] . [illegible] اوزده [illegible] دیمرجه منفی

[١] [illegible]

[illegible] دینمزه دکلدر . یالکز ارتکاب اولنان جرم دینک قواعد و احکامندن برینی استخفاف وممنوعاتدن برینی استحسانه مؤدی اولمامق لازمدر . چونکه بو ، دینی تشکل ایدن علوم واعتقاداته طوقنور . مثلا : شارب الدیل [illegible] اولان وفقط هیچ بر وقت شو حاله [illegible] واستحسان ایلمیان بر مؤمن مخلوط الایمان اولمدیغی حالده آچیقدن بر آدم [illegible] بر داملا ایچکی دخی قویمقسزین دمنکی شخصه طرفدارلق ایدرک : قبحتمی ایمش ؟ دیه‌یورمکه [illegible].

ایشته بو دینده چوق [illegible] . [illegible] حسن اداره ایتمك . [illegible] نکته‌شناس اولق ومتقید بولنق [illegible] بر [illegible] خداده [illegible] [illegible] فضل [illegible] بو دینده بر دستور ووظائف [illegible] : [illegible] خلق الله [illegible] ایدن حدیث شریف [illegible] واردر .

شو تفصيلاته بناءً مقتضيات دينيه‌يه رعايتجه بعض مرتبه قصوری بولنان ادملرك ، مثلا مقالاتمزه زمين اتخاذ ايتديكمز وجهله فائض آلانلرك . چالغی دیکله‌ينلرك ، فطوغرافلريني آلديرانلرك صاچنی ویا کردنی کوسترن قادينلرك احوال مذکوره‌دن توقی ایتملرندن زياده ايی برشی ياپمش اولمدقلرينی اکلاملری بزجه مطلوبدر . کناه ايشله‌مش اولمغی چوق کوره‌رك اوکناهك معقول وطبيعی برحرکت اولديغنی اثباته قالقيشمقله بو دفعه کفره کيرمك توفيق وهدايتدن نصيبی اولميان بدبختانه مخصوص خسرانلردندر .

زنار قوشانمق ، غير مسلمينه مخصوص قيافته کيرمك وحتی علی الاطلاق بر صورتله بالالتزام اونلره تشبيه ايتمك افعال قبيلندن اولمقله برابر نظرشرعده امارهٔ جحد وانکار عد واعتبار اولنديغی ايچون تصديق قلبی‌يی اخلال ايدر . . وامارهٔ‌يه مستنداً واقع اوله‌جق حکم ظاهريدر . بناءً عليه حقيقةً جحد وانکاره دلالت ايتمز طرزنده‌کی تأويلات فائده‌سزدر . چونکه قانون شريعت او کبی احوالی جحد وانکار مقامنه قائم اولمق اوزره تلقی‌يه قرار ويرمش ومقرراتنی اعلان ايتمش اولديغی ايچون بوندن صوکره مخالف حرکتده بولنمق برمعنای هرچه باداباد‌ی محتوی اولور .

بحثمزدن خيلی تباعد ايتمش اولدق ايسه‌ده شو برقاچ جمله‌يی ده سويلمه‌دن استطرادا تمزه ختام ويرميه‌جکز :

براز اول تصديق وادراکه منافی اولميان هرهانکی برجرم کبائردن دخی اولسه اعتراف قصور ايديلمك شرطيله قابل عفودر ديمش ايدك ! بوراده‌کی اعتراف خريستيانلق عالمنده پاپازه قارشی وقوعی معتاد اولان اعترافات قبيلندن دکلدر . عالم اسلامده جناب حقدن باشقه هيچ برکيمسه‌يه قارشی اعتراف کناه مجبوريتی اولمدقدن باشقه کناهی ديکرينه حکايه وافشا ايلمك‌ده ایکنجی بر کناه اولور وحتی بو جهتله فاسق مجاهرك حقوق مدنيهٔ اسلاميه‌ده موقعی خيلی ساقطدر . کناه برجه نه‌قدر مکتوم طوتيلورسه اوقدر سهل العفودر . صوچلو اولمق اوزره طانينان آدملرده عزت نفس وحيثيت انسانيه قالميه‌جغی وبو صورتله انسانلغی تنزل ايتمش اولان متهميندن جمعيت بشريه ايچون برخير بکلنه‌ميه‌جکی جهتله بو فکر پك عالی وطبيعيدر .

دين اسلامده حقوق عباد قاريشميان ذنوب قلبا صميمی برندامت وجدی برعزم ايله برآنده کأن لم يکن حالنه کليورر . يالکز بو ندامت وعزمك اغراض سائره‌دن نشئت ايتميوب محضا خوف الالهه مستند اولمسی شرطدر .. مثلا ملاحظات صحيه‌يه مبنی وياخود خلقه قارشو مخل حيثيت وناموس اولديغندن طولايی فحشياتی ترکه قرار ويرمك توبه دکلدر . بونقطه‌لره دقت اولنه‌رق خلوص نيت وصدق طويتله ياپيلان توبه‌لر قطعيا مقبول آله وماحیٔ جرم وکناهدر وبوخصوصده هيچ بر فرد توسط ومداخله صلاحيتنی حائز اوله‌ماز . عالم اسلامده يالکز بودکل هيچ بر وظيفه پاپاس وامثالی برصنف مخصوص روحانينك وجودينه باغلی دکلدر .. مثلا جنازه‌يی ، اصولنی بيلن هرکيم اولورسه تجهيز ايدر ونمازينی قيلديرر ، کرك بونك ايچون وکرك جوامعده نماز قيلديرمق ايچون ائمه تعيينی تسهيل مقصديله اتخاذ ايديلن برامر عرفيدر يوقسه جماعتدن اهليت ومعلوماتی حائز بولنانلر هرهانکی صنفه منسوب اولورسه اولسونلر بو وظيفه‌يی ايفا ايده‌بيليرلر وبين المسلمين نمازلرده ارباب عمامه‌نك امامتی متعارف اولمقله برابر دين اسلامك قبول ايتديکی بر کسوه‌ده بولنديغی حالده اهليت علميه ودينيه‌سی فضله اولان شرعاً شايان ترجيحدر بيله .

صورت بحثه رجوع ايديورز : بومبحثده شوراسنی‌ده سويليه‌لم که بشريتك حوائج اصليه ومعارف حقيقه‌سنه نسبةً ايکنجی و بلکه اوچنجی درجه‌ده قالان بو ، رسامق و هيکلتراشلق صنعتيله وجوده کله‌جك آثار بديعه ، ذوق مهارتشناسی‌يی اوقشامسی اعتباريله مدنيت

ایچون مطلقا لازم‌ایسه بوخصوصده برصورتك جانلی اولدیغی فرض ایدلدیکنه کوره یاشایاجق قدر ــ تام الاعضا اولمامق شرطیله تصویری حقنده موجود اولان مساغ شرعیدن استفاده ایتمك ممکندرکه بز بو مساغی سوء استعماله اوغراتیلمامق رجاسنه تردیفا قارئلرمزه سویله‌مشدك .

بورایه‌قدر صور وتماثیلك برفائدهٔ معتد بهاسی اولمدیغنی اثبات ایتدك. کله‌لم محاذیرینه :

ذی‌روح صورتلرینی تصویر وترسیم ایلمك واجب تعالی حضرتلرینك صفت خالقیتنی تقلیده جسارت دیمك اوله‌رق دها زیاده برشدت وعمومیتله ممنوع اولدیغی کبی بونلری اولرده بولندیرمقده‌کی ممنوعیتك حکمتی بت پرستلکك منابع نشئتنی سد ایتمکدن عبارت اولمق اوزره تخمین اولنور . « بعدما صورتلره طاپه‌جق قدر شاشقین آدملر قالمامشدر . یاخود بتم کندی حقمده او احتمال امکان خارجنده‌در .. بناء علیه علت ممنوعیتك زوالی ایله ممنوعیتك ده زوالی لازمکلیر . » دیه‌رك کندی کندینه فتوا ویرن بعض عقلاء کسك، عقل وادراکنی کندی سویه‌لرنده دوشونه‌رك مثلا بر چوق خرافات قدیمه‌دن الحالة هذه واز کچیله‌مین قادینلرله ساده‌دلان عوامك بویولده‌کی قابلیت مشهوده‌لرندن غفلت ایدیورلر وهله بت پرستلکی منع تعبیری ایله بت پرستلك احتمالنی منع تعبیری آره‌سنده‌کی فرقی اکلایه‌میورلر. حال بوکه بت پرستلکك بوکون کندی اولماسه بیله احتمالی موجوددر ویارین بالذات کندیسنك دخی واقع اولمیه‌جغنی کیمسه تأمین ایده‌مز . صوکره بو آدملر کندیلری حقنده سویله‌دکلری سوزلریله ده سد ذریعه ایچون وضع ایدیلن بر قانونك عمومی اولمسی لازم کله‌جکنی تقدیر ایده‌مه‌مش اولیورلر.

شوراسندن ده آیریجه غفلت ایدیورلرکه برحکم شرعیی تعلیل ایتمك علتك صراحت حکمدن خارج قالان برلرده جریانی وار ایسه حکمی اورالرده تعمیم مقصدیله ورتبهٔ اجتهادی حائز اولانلر طرفندن یاپیله‌جق برشی ؛ هانی قیاس فقهی نامنی ویردیکمز برکیفیت .. یاخود حکمی دهاقوتلی براهمیتله انفاذه مدار اولمق اوزره دوشونوله‌جك برجهت اولوب یوقسه برحکم شرعیی محل صراحتنده ابطال ایتمك ، کان لم یکن حالنه کتیرمك ایچون تعلیله قالقیشمق هیچ بر وقتده جائز اوله‌ماز . باقسه‌کز آ شرابك علت حرمتی سکر فرض ایدلدیکنه کوره شرابدن مقدار مسکرك مادوننی تجویز ایدیله بیلیرمی ؟.

برده مقدمه‌مزده : « هرخصوصده امره حرفیاً امتثال ایدن خدمتکار ، تعلیل ایدن ، معنی ویرن خدمتکاردن زیاده مقبول اولور وبوتعلیل کیفیتی آمر ایله مأمور آره‌سنده‌کی مرتبهٔ ادراکك تفاوتی نسبتنده مخاطره‌لیدر . » دیمشدك : اوسوزمزك صوك جمله‌سنی بوراده براز ایضاح ایده‌لم :

اك ذکی ، اك داهی برعالمك اك جاهل ، اك غبی بر اوشاغنه قارشی ویردیکی امرلرك اوشاق طرفندن : « بزم افندینك مرادی شویله اولملیدر ، بویله اولملیدر » طرزنده ویریله‌جك معنالره کوره اجرا ایدلمسی پك غریب یاکلیشلقلر تولید ایدر دکلمی ؟. حال بوکه حق جل وعلا ویاخود رسول مجتبی ایله بزم آره‌مزده‌کی نسبت، مثالده کوستریلن نسبت ومسافه‌یه‌ده مقیس دکلدر . انك ایچون فلان حکمك علتی شودر دیه جزم ایده‌میز . ایشته رسمك علت ممنوعیتی ده بوقاریده سویلدیکمز شیدن عبارت اولمق قطعی دکلدر . وجائزکه اوندن باشقه بر شیدر . دها باشقه نه اوله بیلیر ؟ دیرسه‌کز ... دیکر بر سبیله شدیداً ممنوع بولنان صنعت تصویرك رواجنه خدمت ایتمسی یعنی اعانه علی المعصیه قبیلندن اولمسی جهتی‌ده درمیان ایلمك ممکندر . صوکره بونك فحشی تسهیله معاونتی اوله‌مازمی ؟. اسلامیتده تستر نسوانك فحشه قارشی چکدیکی پردهٔ اشکالی سرابستیٔ تصاویر اصولی خیلیدن خیلی هتك ورخنه‌دار ایده بیلیر .. ارکك

شخصنى كوره مديكى قادينك فطوغرافنى اله كچيرمك وقادين ، كوزللكى ، چيركينلكى حقنده تماماً قرار ويره جك قدر يوزينه باقمغه صيقيلديغى براركك رسمى قارشيسنده كنيش كنيش مشكلنى حل ايتمك امكانى بولور .

ممنوعيت رسمك تعظيم قصديله مقيد اولمسنى كتب فقهيه‌دن تلقى ايدن بعض كج فهمانك منشأ غلطى فقهانك صلاة بحثنده : تماثيل مصلى يه نسبتله معظم برموقعده يعنى اوكده وياصاغده ، صولده ياخود بالاده بولنماق لزومنه دائر اولان سوزلرى اوله جقدر . حال بوكه معظم تعبيري ايله فقهاء عظام محضا رسمك نمازه مضر اولان موقعنى تعيين ايتمشلردر . نته كم مقصدلرينى ينه كنديلرى تفسير ايديورلر . يوقسه حقيقة تعظيم غير جائز اولمق ياخود على العاده نمازه ضرر ويرمك شويله طورسون موجب كفر اولور .

الحاصل احكام شرعيه‌نك علتلرينى وحكم خفيه‌سنى بلا تردد وتعيين واحاطه بزم كبى عجزه‌نك كارى اولمديغنى وبويله وظائف عاليه‌يه قاريشمق خطردن سالم اولميه جغنى بيلمليز .

بالمناسبه خاطرمه كلدى : بعض ارباب دقت صوم وصلات كبى احكام دينيه‌مزك فوائد صحيه‌سندن بحث ايدرلر ، شارع حكيم طرفندن شرف صادر اولان بالجمله تكاليف البته نافع ومفيد شيلر اوله جغى جهتله ذكر اولنان حالقنا دكلدر. انجق شوراسنى نظردقتدن آيرمامق لازمدركه بز اوامر شرعيه‌يه كندى منافع ماديه‌مزى وبلكه منافع اخرويه‌مزى دوشونه‌رك امتثال ايتمش اولميه جغز . بز محضا امر اولنديغمز ايچون و آمرمزك كمال استحقاقنه بناء امتثال ايده جكز . حتى بالوظيفه ايفا ايتديكمز وياصاقنديغمز شيلر شارعه قارشى برر فداكارلق بررخدمت واقتحام كلفت ومشقت طرزنده اوله جق .. نماز قيلمق ايچون يورو-له جغز اوروج طوتارەق ضعيفليه جكز وبوعياداته اليشقينلغمز بيله طبيعت ثانيه حالنده اجرا اولنملرينى ايجاب ايتميه جك والحاصل (افضل الاعمار احمزها) نكته‌سى مرعى اوله جق وكندمز ايچون اولميان شو مساعى ضمننده مستفيد اولورسه‌ق اوراسى بزجه مقصود اولميوب محضا معبودمزك بزم خدمتمزدن قطعيا مستغنى بولنمسى آثارندن اولمق وبوجهتله‌ده مديون شكران اولديغمزى بيلمك اوزره دوشونوله جكدر .

شكر الاله نعمة
موجبة لشكره
وكيف اشكوبره
وشكره من بره

احكام شرعيه‌نك تعليلى مناسبتيله خاطرمزه بربحث دها كلديكه اونى‌ده ايراد ايتمه‌دن مقاله‌مزه خاتمه ويرميه جكز :

التون وكموشك رجال حقنده عدم جوازى اسبابندن اولمق اوزره قادين كبى سوسلنمك وبويله حجر پاره‌لرله كنديسنه شرف ويرمك شان رجليته موافق اولميه جغى طرزنده بعض ملاحظات درميان ايدلديكى زمان بعض انسانلرك مثلا التون قوردونلرينى كوستره‌رك :

« لكن شو زمانده ايشته بز بونى مجرد ساعتى طوتمق ايچون برباغ ، برزنجير ديه قوللانيرز وبونكله تزين وتفاخر ايتمك خاطرمزه بيله كلمز . »

ديدكلرى ايشيدلمشدركه بوده انسانك پك ايى دوشونمه‌دن ، كندى حسياتى حقيله تدقيق وتحليل ايتمه‌دن سويلديكى سوزلردندر . چونكه هم آلتون قوردون طاقنمق هم‌ده بونده‌كى حس تزين وتفاخرى استحقار ايتمكله تزين وتفاخرك دها درين ، دها مضاعف برنقطه‌سنه قدر ايلريلنمش اولديغنك فرقنه وارلميور ديمكدر .

مصطفى صبرى

قوانین اخلاق

حال مدنیتده بولنان بر قوم وجماعتك ، مدار سلامت وسعادتی اول امرده قوانین عادله وقواعد متینه‌نك تأسسندن عبارت بولندیغی مسلمدرکه : افراد قومكده — علی قدر الامکان علم ومعرفتله پیرایه دار اوله‌رق احکام عادلهٔ قوانینك علویت وحکمتنی ادراك ایلمسی ، فساد اخلاقی استلزام ایلیان احوالدن بالاجتناب صفوت وجدانیه‌لرینی محافظه‌یه وکرك عمومه کرك طوغریدن طوغری‌یه شخصلرینه عائد مسائل شتاده — هرصورتله — وظیفه پرورانه حرکته دقت واهتمام ایله مسامحات ومساهلاتدن متوقی بولنمسی لازمدر .

مساوی‌یه قارشی حس تأثرك زوال وانحطاطی وظائف خصوصیه وعمومیه‌جه مبالاتسزلغی وبالنتیجه اخلاقسزلغك رواجنی دعوت ایدرکه سوء اخلاقك ایلك علائمی خاصهٔ تأثرك زوالیله استدلال اولنور .

اشخاص آره‌سنده‌کی معاملات وحادثات برطرفك مادةً ومعناً حقوق وشرفنی اخلال ایتدیکی حالده حمایت قانونیه‌یه مراجعتله جبر مافات ودفع تجاوزات اسبابنك استحضارینه چالیشیله‌جغی کبی حقوق ومنافع عمومیه‌یه تعرض وقوعنده مأمورین مخصوصه‌سی تطبیقات قانونیه‌یه مسارعته مجبور ایلر .

اس الاساس مدنیت وحارس انسانیت اولان قوانین — ایجابات اجتماعیه‌یه کوره — بین الناس تحدثی — بالتجربه وبالملاحظه — تعین ایده‌بیلان معاملات وحالاته قارشی — لازمهٔ معدلته ابتناءً — وضع احکام ایلرکه بونده قواعد اخلاقده فی الجمله داخل مافی المرام ایسه‌ده شمول واحاطه‌جه بالطبع اصول وفروع اخلاقی کماهی حقه اداىه کفایت ایده‌مز . چونکه بر چوق احوال ومعاملاته تصادف اولنه‌بیلیرکه: صرف وجدانه، حسیات نجیبه‌یه تماس ایدر. احکام قانونیه ایسه انجق امور حادثه وثابته‌یه تعلق ایلر . بنابرین اخلاق نامنه‌ده قوانین مخصوصه تأسیس وتدوینی وجوبی بدیهیدر .

قوانین عدلیه‌نك شمول واحاطه‌سندن خارج قالان و — حق الانصاف — معاتبات وجدانیه‌یی ومسئولیت معنویه‌یی استلزام ایلیان خصوصاتده — هیچ برصورتله اغفال واضلالی ممکن اوله‌میان — وجدانی اعطای حکمدن هیچ برشی منع ایده‌مز . جانیلر ، خائنلر بیله وجدانك حکم ومؤاخذه‌سنی آز چوق حسدن وارسته دکلدرلر . فقط کمال درجه شناعت ورذائتله ائتلافلری انفاذ حکم وجدانیدن کندیلرینی کری براقیر .

احکام قانونیه‌یه تماس ایلیان بر فعلك — یالکز عقوبت معینه‌سندن احترازاً دکل فقط او فعلك حد ذاتنده فجیع وشنیع بولنمسنه اعتباراً — اندن اتقا ایلمك قواعد اخلاقك حکمت وعلویتنی تقدیره دلالت ایدر .

قوانین عدلیه احکامنه خواه وناخواه مراعات تحت مجبوریتده ایسه‌ده قوانین اخلاقك انفاذ حکمنده‌کی جبر ، انجق وجدانك اسماع وایقاع ایده‌بیله‌جکی اخطار وتأثیره منحصردر .

قوانین اخلاقده‌ده اس الاساس اخطارات وجدانیه‌یی سمع بصیرته ایصال ایتدیره‌بیله‌جك ، احوال معنویه وحسیات نجیبه‌یی ضعف وخللدن وقایه‌یه چاره ساز اوله‌جق اك معقول ومعتدل اصول ایله کذلك احتیاجات اجتماعیه وایجابات فطریه‌یه اك ملایم وموافق قواعدك تدوین ووضعندن عبارتدر . شو اساس وقیاسه نظراً قوانین اخلاق متین ومکمل اولنجه قوانین عدلیه‌نك تطبیقات واجرا آتنده‌ده یسر وسهولت حصوله کله‌جکی تبین ایدر . قوانین اخلاق همان مهدن ابتدا ایتدیکی جهتله ناسی قوانین عدلیه‌یه مراعات وانقیاده احضار وعدل وحقك تمامیله تأسسنه وظلم وعداوتك امحاسنه مدار واستناد تشکیل ایدر .

قوانین اخلاقك تدوینی ومتانت ومکملیتنك تأمینی

ك اول علوم ومعارفك رواج وانتشارينه متوقف بولنديغى جاى ملاحظه اولمامقله برابر على العموم خلقك قابليت واستعدادى برسويه ده بولنه ميه جغى كبى ذاتاً بشريتده — فرد واحد اعتباريله — هريوزدن احراز كماله مساعد اولميه جغى ايچون ديانتك سايهٔ عنايت وحمايتنه التجا ضرورتى تحقق ايلمشيدر . من الاول شرائع الهيه — وقت مقدره قدر بنى بشرك ادامه سى مراد باريدن بولنمق جهتيله — بويولده كى احكام ووصايايى تعيين وتبليغ ايتمشدر .

بشريت ادوار اولينده — صرف كندى اجتهاد وايقانيله — سلامت وسعادتنى تأمين ايده بيله جك قوانيني اويله صورت مكمله ده وضع وتدوينه مقتدر اوله مديغى كبى ادوار اخيره سنده ده — معالئ افكار وادراك پك زياده ترقى وتوسع ايلمش ايسه ده — اغراض وامال مختلفه ومخالفه نك تأثيراتنه تماميله غلبه قابل اوله مامش ، مكارم اخلاق حقيله وكماليله تيسر ايده مامشدر . بنابرين شرايع الهيه دن استغنا حصولنه — مدنيت ومعارف نه رتبه اعتلاياب اولور ايسه اولسون — امكان تصورى محالات قطعيه دن بولنمشدر .

دها طوغريسى شرائع الهيه انزال بيورلمامش اولسه ايدى بشريتك بوكونكى درجهٔ كماله ارتقاسنه احتمال بولنه مز ايدى ، غلبهٔ بهيميت ايله صفت فاخرهٔ انسانيت كمنام اولور ايدى. انبياى عظامك زمان بعثت وظهورى ده هپ انسانيتك مهالك ومخاطراته دوشديكى اوانه تصادف ايديوركه بشريتك عصرلردن برى احراز ايلديكى تكامل اساساً وقت وقت انزال بيوريلان شرائع الهيه ايله ايقاظ وشاهراه سلامت وحقيقتك ابراز ايدلمسى سايه سنده انجلا ايده بيلديكنى ارائه ايلر .

كرك معاملات عموميه يى تعيين ايدن قوانين عدليه ؛ حركات شخصيه يى تبيين ايليان قوانين اخلاق اساس ومأخذ اعتباريله شريعت الهيه يه استناد ايلمكدن وارسته فرض اوله مز .

شرائع سابقه دن قطع نظر شريعت غراى اسلاميه دينى دنيوى، عمومى خصوصى بالجمله احكامى بكمالها احتوا ايلركه او احكام شامله ادوار ماضيه ايجاباتيله متناسب بولنمغله قالميوب — الى قيام الساعه — اعصار تاليه ده كى احتياجات والجاآتنه ده اوفق اولديغى ترددن آزاده در. مسائل فقهيه ده كى شمول ووسعت — بر درياى بيكران كبى — حيرت بخش ارباب ادراك ودقت ايكن جهلندن متجاهل بعض بركوللر دعواى علم ايله مجالس ومحافلده حلال مسائل كچينوب فقهاى كرام ومجتهدين عظام حقنده زباندرازلغه وزمان ومكان اعتباريله مسائل اجتهاديه نك بوكونكى الجاآت واحتياجاته كوره حائز كفايت بولنمديغنى تفوهه جرأت ايتدكلرى — مع الاستغراب — ايشيديليور . هجرت سنيه نك اعصار اولينده ظهور وبر خطهٔ معلومه داخلنده مقصور اولان ائمهٔ عظامك انجق محيط واختلاطلرينه نظر ايله اجتهاده سالك اولدقلرينى دليل مدعا اتخاذ ايديورلر . فقط بو قبيل اقاويل ايله انجق جهالت وضلالتلرينى اعلان واظهار ايلمش اوليورلر . اكر فقه شريفه آزچوق انتسابلرى وائمهٔ عظامك علو كعب ومنزلتنه ونفوذ نظر واطلاعلرينك وسعتنه وقوفلرى بولنسه بالطبع بويله [illegible]تكارانه سوزلره جرأتياب اوله مازلر .

نور اسلام دها ايلك عصرلرده بيله آفاق عالمه استيلا ومليونلرجه ارباب ايمانك مادى ومعنوى كافهٔ معاملات واحتياجاتنى تعيين وايفا ايلمش وزمان حاضرده بيله — بعض دقائق وغموض حقوقيه نك حلنجه — ملل غربيه جانبندن مراجعت وقوعى اكسيلمامش ايكن مجتهدين عظامى بر خطه ده محصور ومسائل اجتهاديه يى اوزمانك ايجاباتنه مقصور عد ايلمك اهانتكارانه بر جهالتدر .

معالى آموز عالم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى اتمام اخلاق ايچون مبعوث بولندقلرى اخلاق ومحاسن اخلاق ايسه علم ومعرفتله رواجياب اوله جغى جهتله

دیانت جلیلهٔ اسلامیه‌ده مکارم اخلاق وعلوم ومعارف اساس اتخاذ بیورلمشدر .

ایشته بو اساس متینه ابتناءً علمای اسلامیه جانبندن هر وادیده وجوده کتیریلان مصنفات ومدونات عالم عرفانده حقیقةً بادئ مباهاتدر . نه‌چارکه جهلك علمه تغلبنه مساغ ویریله‌رك فساد اخلاقك ظهور وشیوعندن بری معالئ دینیه وقومیه‌مز انکاروناروفته یوللرده‌رفتار ایدلمکه باشلاندی .

اصل صدد بحث اخلاق نامنه موضوع ومدون قوانینك لزوم ولطفنی وبوزمینده‌کی مدوناتمزك مکملیت ووسعتنی تذکار ایله بر آن اول استفاده چاره‌لرینه توسل وجوبنی تکراردر .

حقائق ثابته‌دندرکه شو عالم کیروداره هیچ برقوم اخلاقسز پایدار اوله‌مامشدر . فساد اخلاق هانکی قوم وجماعته مستولی اولمش ایسه — اك مدهش آفتلردن زیاده — اثر تخریب کوسترمشدر .

بوبلیه‌یه دوچار اولانلر ذلت ومسکنتدن تخلیص کریبان ایده‌مامشلردر . علم ومعرفتدن اك زیاده‌مقصود اولان تهذیب اخلاقدن عبارت وسعادت وسلامت بشریه‌ده بوکا متوقف بولندیغنه بناءً قوانین اخلاقك — کمال جد واهمیتله — خواصدن عوامه قدر کافهٔ طبقات ناسجه حسن تلقین وتعقیبی وسائلك استکمالنه . — خصوصا معنای حریتك هرکسك فکر وذهبابنه کوره توسیع وتفسیر اولندیغی شویله برزمانده — بحق چالیشمق فرائض اموردندر . قانونلر ، قاعده‌لر انتظام واطرادی تأمین ایدر. اطراد وانتظامك فقدانی تشتت وشورشی ، شورش وتشتتده سلامت وسعادتك انسلابنی دعوت ایلر . فقط قانونلرك لطفی احکامنك مرعیتنه وابسته بولندیغی‌ده آشکاردرکه تشکیلات عدلیه قوانین عدلیه‌نك تطبیقاتجه اطمئنان بخشدر . قوانین اخلاق ایسه وجدانه مودوعدرکه انك صفوتی‌ده‌سعادت حقیقیه‌نك حصولی‌ده آنجق دیانتله قابلدر . هرخصوصده توفیق وهدایت ایسه حقندر .

ابن الامین : احمد توفیق

سیاست شرعیه

١٧

خطاءً قتل — قتل تسببی — تسبباً اتلافك معناسی — بو بابده‌کی احکام شرعیه وقانونیه — خطانك اقسامی — تسبباً قتل ایله خطاءً قتلك حکمی — خطامجراسنه‌جاری قتل — کیجه‌لین برخانه‌یه کیرمك حقنده‌کی احکام قانونیه وشرعیه .

عثمانلی جزا قانوننك ١٨٢ نجی ماده‌سنده «برکیمسه برشخصی خطاءً اتلاف ایدر یاخود بغیر قصد تلف نفسنه سبب اولورسه ورثهٔ مقتولك حقوق شرعیه‌سی بالمحاکمه استیفا اولندقدن صکره اکر بوقتل کیفیتی دقتسزلکدن الخ» دینیله‌رك قتل خطادن بحث ایدیلیور . فقط عبارهٔ قانونیه سنجیدهٔ امعانه آلنه‌جق اولورسه کوریلورکه قانون تسبباً قتلیده، قتل خطایه الحاق ایتمش وایکیسنی برشی ظن ایتمشدر . چونکه قانون « خطاء اتلاف ایدر » دیدکدنصکره بر افادهٔ تردیدیه ایله « یاخود بغیر قصد تلف نفسنه سبب اولورسه » دیه‌رك تسبباً قتلیده جمع ایدیویرمش ومذکور قتلار نظاماته رعایتسزلك ویا عدم دقت اثری اوله‌رق وقوع بولدیغی ثابت اولدیغنده‌جزجه درجه‌سنده یعنی آلتی آیدن ایکی سنه‌یه قدر بر حبس جزاسی ویرمشدر . قانون جزایه شرح یازان معلمین حقوقدن بعضیلری بوراده دخی برکریوهٔ غلطه‌صاپیورلر . چونکه بونلر دییورلرکه ، « تلف نفسه سبب اولمق مسئله‌سیله خطاءً قتل تعمیق ایدیله‌جك اولورسه ایکیسی برشیدر ؟! » واقعا هرایکیسنك نتیجه‌سی بر آدمك اتلافی قضیه‌سی ایسه‌ده قتل خطا فعل قتله نظراً قصد واختیاره مقرون مقتوله نظراً قصد و اختیاره مقرون دکلدر .

اما تسبیده فاعل فعل قتلده متعمد اولمدیغی کبی خاطیء دخی دکلدر . خطا بشقه تسبب ینه باشقه‌در . بزم سیاست شرعیه‌مز بونلری پك کوزل تفریق ایتمشدر . شویله‌که بر شیئك تلفنه سبب اولمق دیمك ، بر شیده دیکر شیئك علی جری العاده تلفنه مفضی اولان بر ایش احداث ایتمکدرکه ایدن کیمسه‌یه متسبب دینور . متسببك دوچار مجازات اولمسنده تعدی لازمدر . مثلا بر کیمسه طریق عامده حیوانی طوردیروب ویا باغلایوبده اول حیوان بر انسانی تلف ایتسه دیت لازمکله‌جکی کبی کذلك بر آدم ولی الامرك اذنی اولمقسزین طریق عامده قیو حفر ایدوب اورایه بر آدم دوشسه بوده تسبباً قتلدر . حالبوکه خطا ، قصدده مقارن اولمیه‌رق بر آدمی قتل ایتمکدن عبارتدر .

خطایا فاعلك ظننده ویاخود فعلنده اولور . مثلا بر آدم اثنای صید وشکارده یدنده بولنان چیفته تفنکنی آو ظنیله نشانکاهه موازی نقطه‌ده بولنان بر آدمه آتمقله تفنکك صاچمه‌سی او آدمی تلف ایتسه بو خطا فاعلك ظننده واقع اولمشدر .

فعلده خطایه کلنجه ، بر آدمی اولدیرمك ایچون آتیلان بر قورشون دیکر بر شخصه اصابت ایدوبده او شخصی قتل ایتمك کبی . حالبوکه شو مثالی حقوقیون قتل خطایه ادخال ایتمیورلر . ودییورلرکه ، هرنقدر وهلةً بونوع قتلك خطا اولدیغی ذهنه تبادر ایسه‌ده بو خطا دکلدر . چونکه او آدم مادامکه هیئت اجتماعیه‌دن برشخصی قتل ایتمك ایسته‌مشدر . اوشخص معینی قتل ایتمیوبده آتدیغی سلاحك باشقه برینه اصابت ایتمسنده هیچ فرق یوقدر . چونکه عاطفك یرینه ناهیدی قتل ایتمشدر . ینه انسان قتلی میدانه کلمش وهیئت اجتماعیه متضرر اولمشدر . بناءً علیه فاعلی جنایت درجه‌سنده برجزا کورمك لازمدر .

اما بزم سیاست شرعیه‌ده موجود نظریه‌یه کوره بو ، قتل خطا اولمغله قتلك تام جزاسی ویرلیور . مثلا برکیمسه خالدی اولدیرمك ایچون قورشون آتوبده ایی نشان آلامه‌مسندن ویاخود هدف استناد اولان شخصك تبدیل استقامت ومکان ایتمسندن ویاخود فاعلك هیجان تهوردن اللری تتره‌یه‌رك لایقیله استعمال سلاح ایده‌مه‌مسندن دولایی مرمی برحائطه تصادف ایدوب بعده اورادن صیچرایوب اصل هدف اولان شخصه اصابت ایدرك قتل ایتسه خطادر . چونکه حائطه اصابت خطاءً واقع اولمشدر . مرمینك اوشخصه اصابتی ایسه حائطه اصابتنه مستند اولوب ، سبقت ایدن رمیه مستند دکلدر . دیمك اولورکه بوراده ایکی سبب اجتماع ایدییور . بری اصل هدف اتخاذ ایدیلان شخصه آتلمق دیکری حائطه اصابتدر . حکم ایسه وجودده سبب آخره مضاف قلنور . [١]

اما بر آدمك النی جرح ایتمك ایچون حوالهٔ سلاح ایدوبده لایقیله استعمال ایده‌مدیکندن خطا ایده‌رك قفاسنه اورسه‌ده او آدم وفات ایتسه بوقتل عمد اولور . چونکه سلاح ینه متعرض علیه اولان آدمه اصابت ایتمشدر . کرچه اعضا اعتباریله تخالف وارسه‌ده قصد فاعله نظراً جمع بدن محل واحددر . لکن برشخص معینه آتیلان قورشونك دیکر آدمه اصابتی بویله اولمدیغندن خطا عد اولنمشدر . [٢]

مذکور مادهٔ قانونیه‌یه نظراً بر آدم تفنکنی سیلمك ایله مشغول ایکن آتش آله‌رق بر آدمه اصابت ایتسه جنحه درجه‌سنده جزا کورر . چونکه بوحال دقتسزلکندن نشئت ایتمشدر . بناءً علیه خطادر . بومسئله سیاست شرعیه‌مزله متحددر . چونکه شرعده دخی بر آدم سیلمك قصدیله تفنکنی تحریك ایده‌رك بوندن قضارا تفنك بوشانوب قورشونی برکیمسه‌یه اصابت

[١] معین الحکام صحیفه ١٧٨
[٢] جوهره صحیفه ٢٠٦

ایسه بو، فاعلك فعلنده خطا اولمش اولور. کوریلیورکه، قانون بعض مسائلده شرع ایله متحد ایسه‌ده اکثریا خطأ قتل مسئله‌لرنده یکدیکرندن آیریلور.

واضع قانون بو ماده‌سنده بر قید استثنائی وضع ایدرك دییورکه، قتل کیفیتی دقتسزلکدن و نظاماته رعایتسز- لکندن نشئت ایتملیدر. ایمدی نظاماته رعایت ایتمش مثلا موسمنده صید وشکارده بولنمق اوزره صید نظامنامه‌سی موجبنجه رخصت تذکره‌سی آلان بر آوجی اثنای شکارده آوه آتدیغی تفنك اوجوارده بر آدمه تصادف ایدرسه برشی لازمکلمز. چونکه رسماً رخصت تذکره‌سی آلدیغندن نظاماته رعایتسزلکی یوقدر. دقتسزلکده ده بولنمازسه آرتق او آدمی محکوم ایتمك موافق معدلت دکلدر.

قانونك شو فقرهٔ استثنائیه‌سی سیاست شرعیه‌نك خطاء قتلك بیاننده‌کی فعلده، ظنده خطا اولمق تقسیمنده ذاتاً مندمج اولدیغی کبی تسبباً قتلده ایسه امثلهٔ فقهیه‌یه نظراً شرع شریفده بونی نظر اعتنادن دور طوتمامشدر. نته‌کیم یوقاریده طریق عامده حیوان طوردیرمق، بلا اذن ولی الامر قیو حفر ایتمك مسئله‌لرنده کی قیودات شرعیه قانونك بیان ایتمك ایستدیکی شو قید استثنائینك دها مکمل بر شرط عادلانه‌سی اولدیغی درکاردر. بناء علیه طریق عامده اذن ولی الامر ایله قیو حفر ایتمش ویاخود حیوان بازاری کبی برمحلده حیوانی طوردیرمق صورتیله تلف نفسه سبب اولمش ایسه برشی لازمکلمز. چونکه بوافعاله مساغ شرعی واردر، جواز شرعی ایسه ضمانه منافیدر. بوایسه قانونك «نظاماته رعایت» سوزندن باشقه برشمیدر؟ شو قدرکه قانون خطاء قتل ایله تسبباً قتلی یکدیکریله مزج ایتدیکی حالده شرع بونلری یکدیکرندن تفریق ایتمشدر.

زیرا شرعاً خطاء قتلك موجبی کفارت، ودیتدر. بوندن ماعدا قاتل میراثندن محروم اولور. وجوب دیتده مسلم ایله ذمی مساویدر. [٣] اماقتل تسببده یالکز دیت لازمکلور چونکه اتلافه سبب اولمشدر. فقط کفارت لازمکلمه‌جکی کبی مانع ارث دخی اوله‌ماز.

خطاء وقوع بولان جرح فعللری دخی عیناً بویله‌در.

شوراسی شایان دقتدرکه، بعض نظریات جزا مترجملری کتابلرنده «قتل قصدیله بر آدم اوزرینه آتیلان طبانجه‌دن چیقان قورشون دیکر بر آدمه اصابت ایدوب قتل ایتدکده قتلی نیت ایدیلان آدم اوزرینه قصداً، قتل ایدیلان دیکر آدم اوزرینه تقصیراً قورشون آتلمش اولدیغندن الخ» دیه‌رك قورشونك ایکنجی آدمه اصابتنی تقصیر عد ایدوب بو صورتله شرع ایله متحد بولندقلری حالده تحدید مجازاتده قصد جزاسیله فاعلك دوچار مجازات جهتنه کیتملری، اعتراف ایلدکلری نوع جرمه نظراً بر تناقض تشکیل ایده‌جکی کبی دیکر جهتدن ادعالرنجه فاعلك برانسان قتل ایتمك قصدی موجوددر. اما خالد اولمامشده جاوید اولمش. بونده فرق یوقدر دیدکلری حالده دیکر آدمه قورشونك اصابتنی تقصیر عد ایتمه‌لری منطقسز اولمازمی؟

برده خطا مجراسنده اولان قتللر واردر. مثلا بر حمالك آرقه‌سنده بولنان آغر بر یوکك قصد واختیاری اولمیه‌رق بر آدمك اوزرینه دوشوب اوکمسه‌یی تلف ایتمسیدر. بوده خطاء قتل حکمنده اولوب فاعل وجوب دیته محکوم اولور. چونکه آنك فعلیله تلف وقوعه کلمشدر. هرنه قدر بونده دخی قصد موجود دکلسه‌ده مقتولك دمی هدردن وقایةً دیته حکم ایدلمسی موافق معدلت اولدیغنده شبهه ایدلمز.

جهت قانونیه‌یه کلنجه، برحمالك آرقه‌سنده یوك اولدیغی حالده طریق عامدن مروری نظاماته رعایتسزلك اولمدیغی کبی اول شیئك سقوطی کیفیتده برنوع دقتسزلکی دخی وقوع بولمامش ایسه جزا لازمکلمز. فقط بو

[٣] وان كان من قوم بينكم وبينهم ميثاق فدية مسلمة الى اهله الخ

وامثالی مسائلده قانوناً جزانك عدم اعطاسی حقوق شخصیه‌یی اسقاط ایده‌میه‌جكندن دیته محكوم اوله‌جغنده شبهه یوقدر. ذاتاً متن قانونده (حقوق شرعیه‌سی بالمحاكمه استیفا) سوزیله بوجهت تصریح ایدلمشدر.

*

عثمانلی جزا قانوننك ۱۸۷ نجی ماده‌سی موجبنجه كیجه‌لین بر كیمسه بر آدمك خانه ویادكان ویا اوطه‌سنه نردبان قوروب چیقاركن یاخود جبراً كلید آلتده‌كی یرلری بوزار ایكن ویاخود برمسكون خانه‌نك یامشتملاتنك دیوارلرینی دلر ویا قپوسنی قیرار ایكن اول كیمسه‌یی دفع ایچون وقوع بولان قتل وجرح وضرب فعللری معافدر دینلمشدر. طبیعیدركه بویله كیجه وقتی بر خانه‌یه دخول ایتمك یامالایاعرضه‌یاجانه تعرض مقصدینه مستند اوله‌جقدر. برشخصك اموال وناموس وحیاتی تكفل عمومی تحتنده بولندیغندن وكیجه‌وقتی حكومته‌اخبار كیفیت‌ایسه‌مستحیل اوله‌جغندن واضع قانون صاحب خانه‌یه برصلاحیت‌واسعه بخش ایتمشدركه اوده متعرضی دفع ایتمكدر. اما بو اثناده‌قتل وجرح وقوع بولورسه فاعلی مسئول طوتمق او شخصك حیاتنك، ناموس و اموالنك حكومتك ضمانی تحتنده بولنمدیغنی كوسترمكدركه بوصورت، افرادك حكومته قارشو امنیتنی سالب اوله‌جغندن تجویزینی‌قانون مغایر حكمت كورمشدر. حقیقت، دوشونیله‌جك اولورسه قانونك بو معامله مساعده كارانه‌سی محض عدالتدر. قانون جزایه شرح یازانلردن بری بویله خانه ایچنده‌بولنان برشخص فرار ایتمك احتمالی موجود ایسه قتل ایتمه‌مك‌لازمدركی‌مطالعه‌ده‌بولنمش‌ایسه‌ده‌متن‌قانونك صراحتنه نظراً «نردبان قوروب چیقاركن» قتلی‌معاف عد ایدلمشیكن درون خانه‌ده كلید محللرینی بوزار وقیرار ایكن برسارقی‌فرار احتمالی ملحوظ بولنمسی توهمنه ابتنای حكم ایله قتلندن اجتنابی توصیه دوغریسی شایان قبول كوریلمز. وهمده واضع قانونك مقصدینه هیئت

اجتماعیه‌نك سلامت حالنه، خلاصه اساس معدلته‌مقرون عد ایدلمز.

واضع قانون فقرهٔ اخیره‌سنده كیفیت تعرضك كوندوز وقوعنی تفریق ایدرك بوصورتده قاتل‌وجارحی معذور عد ایدوب قاتل معذور معامله‌سی ایدییور. فقط بونلر حقنده تعمیق تحقیقات ایدلمك لازمه‌دن اولوب فطانت حكامه مودوع مسائل مهمه‌دندر. چونكه‌اوله‌بیلوركه بر آدمك پاره‌سنه طمعاً صاحب خانه، اوینه دعوتله قتل ایدر وبومادهٔ قانونیه‌دن استفاده فكر واهیه‌سنه دوشر. ایشته بونك ایچون تحقیقات بالاطراف توسیع ایدلمك درجهٔ وجوبده‌در.

سیاست شرعیه‌مزده ایسه، بر آدم دیكر بركیمسه‌نك خانه‌سنه كیروب صاحب خانه طرفندن قتل اولنسه وصاحب خانه بو آدم فاسقدر. بنی قتل ایتمك ایچون خانه‌مه كیردی بنده قتل ایتدم دیسه اكر مقتول ارباب فسق وفجوردن ایسه قاتله قصاص لازم كلمز. [۳]

ایشته شریعت اسلامیه قاتله جزا ویرمدیكی كبی حكامه نه جهت حقنده توسیع تحقیقات ایتمارینی‌ده بر صورت بلیغانه‌ده كوسترمشدر.

كذلك قتل قصدیله‌برخانه‌یه‌كیرن‌كیمسه‌یی صاحب‌خانه قتل‌ایله قصدواقعی‌اثبات‌ایتسه مقتولك‌دمی هدردر. [٤]

یالكز قانون كوندوز ایله كیجه‌یی تفریق ایتمش ایسه‌ده مسائل شرعیه‌ده بوفرق كورلمیور. مقصد قانون، كوندوز استمدادك امكانه مستند دینیله‌بیلورسه‌ده استمداد قابل اولمدیغی حالده نه‌یاپملی دیه مقصد قانون تعلیل ایدیلورسه عجبا نه جواب ویریلور ؟!

تمیز جزا ضبط كتبه‌سندن

ابن حازم : فرید

---

[۳] معین‌الحكام ص ۱۷٤

[۳] بزازیه باق !

استبداد ، دين

علم سياستكه شئون مشتركه‌يى مقتضاى حكمت اوزره اداره ايتمك اصولنى معرفتدن عبارتدر . ايلك مبحثى مطلقا بحث اهم « استبداد » تشكيل ايدر .

استبداد ، لغة استشاره واجب اولان محلده انسانك رأى خوديله حركت ايتمسنه . اصطلاح سياسيونده ايسه برشخصك ويا جماعتك حقوق محفوظهٔ ملتى ، شئون مشتركهٔ امتى ، صنوف رعايايى خاطر وخيالنه كتيرميه‌رك مجرد هواى نفسانيسنه اتباعاً تصرف جهتنه كيتمسنه دينور. استبداد ، مطلق ذكر اولنديغى وقت معناى عرفئ سياسيسى مراد اولنور . چونكه « بر لفظ، مطلق ذكر اولنديغى وقت كمالنه مصروف اولور.» قاعدهٔ مقررهسى اوزره هيئت بشريه‌يى درجهٔ مكرمهٔ انسانيتدن دركهٔ سفليهٔ حيوانيه‌يه تنزيل ايدن عوامل ومؤثرات ؛ بالخاصه استبداد حكومالدر . بعض رؤساى اديانه ، عائلات واشخاصه‌ده مجازاً صفت استبداد اعطا اولنور .

استبداد ، تحكم، تسلط ، اعتساف‌ده مقام استبدادده مستعمل كلمات مرادفه‌لردر . بونك مقابلى ايسه شرع مصون ، حقوق محترمه ، حس مشترك ، حيات طيبه كبى تعبيرالدر .

برحكومتكه مطلق العنالدر . زمام امورى كيف مايشاء اداره ايديور. قارشيسنده مادى، معنوى هيچ بر قوهٔ مؤاخذه طانيمور . حكومت مستبده‌در .

حكومات‌ده استبداد ، ياحكومتك برشريعت‌وقانونه ياخود ارادات تبعه‌يه توفيق حركت ايتمكله مكلف اولمامسندن وياخود مكلف اولديغى حالده احوال مذكورهٔ اساسيه‌يى مجرد حركات كيفيه‌سيله تغيير‌وابطال ايده‌بيلمك نفوذ وقدرتنه مالك بولنمسندن نشأت ايدر . شق اول حكومت مطلقه‌ده شق ثانى ايسه اكثر حكومات مشروطه‌ده جارى وموجوددر . حتى ادارهٔ مشروطه‌ده قوهٔ تنفيذيه قوهٔ قانونيه‌دن تفريق ايدلمش اولديغندن قوهٔ تنفيذيه قوهٔ قانونيه . قوهٔ قانونيه ايسه بتون افراد ملت نزدنده مسئول طوتولمدقجه استبداد دها قوتلى ، متشعب واديلرده جريان ايدر . حاصلى حكومت هرهانكى صور واشكالده بولنورسه بولنسون مراقبهٔ شديده آلتنده بولنمدقجه وصف استبداددن قورتولاماز .

هله امور مقررده‌لردركه بر حكومت نه قدر عادل اولورسه اولسون قارشيسنده‌كى قوهٔ مؤاخذه‌دن كوچك برغفلت‌وتسامح اثرى كورور ياخود اغفاله موفق اولورده مسؤليت ومؤاخذه‌دن كريبانى بركره قورتاررسه‌درحال بونجه جامهٔ استبدادى تلبس ايدر . جهالت ملت ، جنود منتظمه كبى ايكى قوهٔ هائله‌ده معين اولدقجه واى ملتك باشنه !.. بوصورتله سيالهٔ طبيعهٔ استبداد اولانجه قوتيله بتون عروق واعصابنه سريان ايدرك حكم اصلئ طبيعيسنى آلدقدن صوكره اويله بياغى قوتلرله استرداد حريت‌قابل‌اولماز. بونك‌حجت‌واضحه‌سى‌انكلتره‌حكومت حاضره‌سندن ماعدا هيچ برحكومت متمدنه‌نك نهايت‌بر بچق‌عصر مدتدن زياده يشاديغنك‌تاريخده‌كورولمه‌مسيدر.

تاريخك صحائف اجمالنى تزيين ايدن بو موفقيت ، بو شرف ومزيت منحصراً انكليز قومنه راجعدر . انكليزلر موفقيات واقعه‌لريله نه درجه‌لرده متيقظ ، بصيرتكار ، دمغاليت وانتصارده فرط شاديدن كندندن كچمز ، ايام يأس وانكسارده مردانه مقاومتدن كيرى طورماز بركتلهٔ معظمه اولدقلرينى انظار جهانيانده اثبات ايتمشلردر .

الغبطه شو فيض انتباهه

وادئ سياسيات‌جولانكاه‌كالك‌اختصاصى‌بولنان‌اكثر محررين غرب ؛ استبداد سياسينك منشائى استبداد دينى اولديغنه‌دائر يكديكرينى‌مؤيد برصورتده‌بيان‌رأى وافكار ايتمشلردر. ديكربعض‌محررين افرنج‌ده‌ارخاى عنان‌طريقله

تأييدمدعا ايده‌رك « استبدادسياسى‌استبداد دينيدن‌متولد اولمسه بيله بونلر يكديكرينه برر ابطهٔ قويهٔ تعاون ايله مربوط ، هيئت بشريه‌يى تدليل واستعباده خادم ايكى دادر ظلم وتحكمدرلر ؛ بريتك عالم قلوبده حاكم ، ديكرينك مملكت اجسامده متحكم اولمسنه نظراً آره‌لرنده‌كى مشاكلت‌ده پك ظاهردر . » ديمشدر .

ايشته من وجه مصيب ، من وجه مخطئ ايكى حكم سياسى . فى الواقع توارت شريفك ، انجيل منيفك قسم تاريخيسنه ، اساطير اولينه ، بالخاصه رسائل انجيليه يه نظراً سلسلهٔ مطالعات يوروتولورسه اصابت هويدا ، فقط على الاطلاق توراتك ، انجيلك اقسام تعليميه‌سى حقنده عين حكمى اعطا ايتمك‌ده پك بيوك برخطا . واجب التصحيح بر رأى سقامت اثمادر . هله حضرت قرآنى ، استبداد سياسى‌يى مؤيد ، ياخود استبداد سياسى ايله مؤيد براستبدادى آمر تلقى ايتمك علامهٔ سياست كچينن محررين غربك على العميا دوشدكلرى ديكر بر غاى عميق خطادر .

« بز قرآنك لدنيات اعجازينى ، اشارات مطويه‌سنى ادراكدن عاجزز . انجق مسلمينك اليوم رداى اسلام التنده بولنان مستبدينندن دين نامنه استعانه ايتملرى كبى حالرندن بالاستدلال شو حكمى ويرمكده مضطر قاليورز . » يوللو بيان اعتذار ايتسه‌لرده ينه دوشدكلرى كريوهٔ خطادن قورتولامازلر .

[قارئين كرام ! احتمالكه برتهالك واحتراز ايله پيش نكاه امعاندن كچيره‌جككز شو محاكات غربيه‌يى كمال صبر وسكون ايله تعقيب ايده‌رك نتيجهٔ مطالعاته انتظار بيورمكزى شو راجقده اخطاره لزوم كوريورم . ذاتاً « استبداد ، دين » عنوانى آلتنده عاجزلرينى سرد مقالاته سائق يكانه بولنان جهت ، غربك تعاليم دينيه‌يى نه يولده تلقى ايتدكلرينى ، بوخصوصده نه قدر سطحى نظرانه ، كج بينانه محاكات يوروتدكلرينى بياندن زياده اسلام مملكتنده طوغمش ، بويومش ، كسوهٔ فاخرهٔ اسلاميتى تلبس ايتمش بعض اشخاص رديئه‌نك‌ده عين افكار فرنكانه ايله مشبوع اولدقلرينى بالذات مشاهده ايتمكلكم اوزرينه قلبمده دويديغم برحس اليم واسف انكيزدر .

انسان ، ايسته‌ديكنى منهاج حق وسعادته ارشاد ايتمك يد اقتدارنده اولمديغنى بيلديكى حالده ينه هم جنسنك وادئ خسران وضلالته دوغرى يووارلانوب كيتمكده اولديغنى كورنجه او زواللى‌يه قارشى قلبنده درين بر حس مرحمت ، صميمى برتمنئ هد ايتدركه بوليور .

ايشته بويله برحس رقت انكيز وخيرخواهى سائقه‌سيله — ولو هيچ برحكم وتأثيرى حائز اولمسه‌بيله — عاجزلريده قلبمده تموج ايدن احتساسات خالصانه‌يى بتون ابناى جنسمه عرض وتلقين ايتمكى لازمهٔ حميت ، وظيفهٔ انسانيت تلقى ايده‌رك على قدر الاستطاعه اكمال وظيفه‌يه مبادرت ايدييورم]

[مابعدى وار]

حسين حازم

قوصوه‌ده واقع فيروز بك جمعيتى

ياخود

اهالئ عموميه‌نك حسيات شريعتپرورانه‌سى

مابعد

ايشته بوجهتدن آلديغم آغوى تأثر اوزره دوچار اولديغم برطاقم تصورات اليمه وتخيلات فجيعه ايله كيجه‌لرم وقيصه بيلديكمز اوياز كيجه‌لرى اوزادقجه اوزايوردى بردرلو صباحه قاووشه‌مييوردى بو كيجه‌لرمز زمان ايچنده زمان وار دينلرك بيانه پك كوزل مثال اوليوردى تعديل عذاب و تسكين اضطرابه مدار رب العالمين تبارك وتقدس حضرتلرينه التجا ايله اكا حسن ظندن بشقه بر شى بوله‌ميورم او درجهٔ نهايه وكماله وارمش اولان

ظلم واستعلافك وامد مدید خائنلرك حدون افزون انواع ظلم متمادیسی وزنجیر اسارت استبدادی التنده ازیلوب ایکله‌ین محمدیه وتبعهٔ عثمانیه‌نك فریاد وفغانی اه وانینی ارتق جناب ارحم الراحمین حضرتلرینك غیرت ونظر مرحمتنه طوقونه جغنه قناعت وجدانیه حصوله کلدیکندن تأسیس انصاف وحقانیت ونشر وتقریر عدالت الهیه ایله رفع وازاله ظلام ظلمه سعی واقدام ایلین وزنجیر استبدادی کسر ایده‌رك سعادت حریتی استحصاله ماتم وظلم جان کدازیدن برعالم نورانوره وبرعید حبور وسروره چیقمنه کمال فدا کاری ایله اهتمام ایلین امت محمده امداد الهی یتیشه جکنه حسن ظن حاصل ایتمش اولمقله متسلی اولمقله چالیشیوردق دین ودلتك ملك وملتك سلامت وسعادتی اغورنده الدن کلن واقتضا ایدن فدا کارلقدن کری قالمامقله برابر بویله الك زیاده مضطر قالنه جنی زمان وتوقیف ونصرت دعوت وعنایت الهیه یه شدت احتیاجمز پك اچق کورونه جکی برهنکامده جناب عزیز دو انتقامه نیاز واسترحامدن کری قالق ایروجه غضب الهی‌یی جالب برحالت وبوجهت احادیث صحیحه ایله ثابت ومتحقق برکیفیت اولدیغنه بناءً دعا ونیاز وجیبه‌دن کوریوردك انجق یالکز دعاده بولنمق تسکین خلجان . تعدیل اضطرابه کافی کلیوردی .

بعض مرتبه یارارلق کوستریرم . معقول برفکر صرف ایده‌بیلرم . امیدیله وجداناً وحمیةً بالشخص فیروز بك جمعیتنه التحاق ایتمك ایستیور ایدم انجق کندیلکمدن اومحفل عمومی‌یه دخولم تأمین مقصدده اولقدر خدمت ایتمیه جکی اعتقاد وملاحظه‌سنه مبنی دعوت انتظار ایلیوردم چونکه خود بخود اویله شورایه قاتیله جق برآدم حصهٔ شایعه‌سی نسبتنده انجق بیان مطالعه ایده بیلور اویله دور ودراز سرد مطالعات درمیان افکاره اولك بوله‌ماز لکن دعوت ایله اولورسه وعلی الخصوص الای بیك نفوس نامنه اورته‌یه آتیلورایسه دها واسع برمقیاسده صرف افکار وبیان ارایه حق وصلاحیتی اوله جغندن اویولده‌کی انتظارده حسن نیتمه مبنی کندمی پك محق کوریور ایدم .

بنابرین اوشب یلدانك صباح نمازندن صوکره دوغریجه مدرسه‌ده‌کی مطالعه خانه‌مه کیتدم اوطوردیغم یردن قالقاندلنك عسکرلك ومحاربه جه درایت وشجاعتجه کرکسه ارناؤدلق وکرکسه جهت عسکریه نزدنده پك مهم وممتاز برموقع احراز ایتدیکی حالده فیروز بك اجتماع عمومیسنه هنوز دعوت اولنمامسنه تعجب ایدییوردم .

باخصوص‌که اطرافی وخامت صارمقده وفیروز بك جمعیتی کیتدکجه کسب دهشت ایلمکده اولمغله برابر هیچ برطرفدن برکونا اشعار واخطاره دسترس اولنه‌مدیغی جهتله پك زیاده صیقیلمش بولنیوردق .

بنابرین استکشاف احوال اکتناف داعیه‌سیله آرامزدن مفارقتله مرکز ولایته طوغری کیتمش اولان قالقاندلنلی مرحوم رجب پاشازاده عبد الرحمن بکدن کونلر کچدیکی حالده هیچ برخبر آلنه‌مامسندن اویولده‌کی تدبیردن دخی او آتش پارهٔ جلادت وحمیتدن اویله برصره‌ده دور ومهجور قالمقدن بشقه برفائده الده ایدیله‌مه‌مسندن پك زیاده متأثر قالمش ایدك .

حکومت مستبده‌نك فیروز بك جمعیتندن قالقاندلنه دعوت یوللی یازیلان اوچ قطعه تلغرافنامه‌یی کتم ایتدیکنه وعبدالرحمن بك برادرمزك جمعیته التحاق ایدوبده عموم اشراف ورؤسا طرفندن اهمیتله دعوت اولندیغمزی کورنجه اوصرەلرده التزامی طبیعی اولان تدابیر احتیاطیه ایجابی وبینمزده‌کی تماسی کسه‌یه سزدیرمامك مطالعه‌سنك اقتضاسی اوله‌رق مخابره کبی وسائطدن صرف نظر ایله بزی فیروز بکده انتظاره قرار ویردیکنه مطلع اوله‌مدیغمزدن فوق العاده تأسف برحالده دوشونور دوریوردك بواثناده ایدی‌که بردلیقانلی ایچری کیردی

واشرافدن برذاتك قوناغنده بتون علما ووجوه بلده اجتماع ایتدكلرینی وبزیده اورایه دعوت ایلدكلرینی سویلدی كیندیمجه بواجتماع، فیروز بكدن عكس ایتمش بر كیفیتدن بشقه، ذهنمده هیچ برسبب بوله‌مدیغمدن همان بیوك بر هیجان ایله علما و اشرافمزك مجلسنه داخل اولدم سلام ویروب التفاتلرینی آلیر الماز دین ودولتك تعالیسی وملت ملتك سلامتی امرنده بر تدبیر وتشبثده بولنمق اوزره همان یارینكی ترنله فیروز بكه كلمكرنی عموم لوا وقضالر علما واشرافیله بكرز مآلنده واشراف نامنه پرشتنه بلدیه رئیسی سودی افندی امضا - سیله علما واشرافه خطاباً بر تلغرافنامه الیمه طوتیشدیردیلر جناب الله دین ودولت وملته معین ونصیر اولسون دیه‌رك تلغرافنامه‌یی اعاده ایتدم وبلا افاتهٔ زمان مذاكره‌یه باشلانیلدی وجریان ایدن مذاكرات نتیجه‌سنده‌كی قرار عمومی ایجابی اوله‌رق شهریمزك مفتیٔ فضیلتمند ومعالیپسندی عیسی روحی افندی اشرافدن بلدیه رئیسی آدم ورفعت وعبدالمجید اغالر ایله بوداعیٔ عاجزك همان ایرتسی كونی متروبچه ترننه یتیشمك اوزره اوكون حركت ایتدك . كیج وقت اسكوبه داخل اولدیغمزدن اهالیدن كمسه ایله كوروشه‌مدك فرداسی شمندوفره كیدركن بنركن بزی كورن ارباب حمیت ودرایت سلامت وطن وملت اوغورنده كمال تهالك ایله چالیشه‌سكز توحید ارایه اتحاد واتفاق سعی واقدام ایلیه‌سكز . دیو بیوك بر تلاشله توصیه ایلیوردیلر . شمندوفر حركت ایتدی احوال حاضرهٔ عمومیه‌یی انواع تهدید آلتنده بولندیران وسلامت وطن حسن اداره ومحافظهٔ موازنهٔ سیاسیه‌سنه وابسته كی اولان اوقوجه جمعیته طوغری عظیم بر خلجان قلب وهیجان افكار ایله یول آلمغه باشلادق برزماندن صوكره فیروزبكه واصل اولدق برده كوریزركه اومبارك موقع دهشت براردوكاه حالنی المش ایدی نفس مركزده واطراف قرا جبال وصحاراده یك بیوك برغلبه‌لك كوریلیور ایدی .

قوهٔ موجوده‌نك ثابت قسمنی تشكیل ایلیان اشراف ورؤسا معیتنده اوله‌رق ارناؤد لغك اك بنام شجعانندن اولمق اوزره كرچه یكرمی اوتوزبیك كشی ایدی. انجق ایشی مشكلشدیرن وعلما واشرافك موقعنی بیوك تهلكه ومخاطره‌یه دوشورن ایلروده اسبابی اكلاشیله‌جغی وجهله پرشتنه ایپك پررزین سنجاقلری مالیسیالرایله برابر اولانجه موجودیتلریله یرندن اویناپه‌رق فیروزبكه ییغلمده ومركز ولایته یوریپوب شدتلی عزملر بسلمكده اولمسی خصوصی ایدی .

مابعدی وار

مناستر مفتیسی

رجب

برمطالعه

دولت علیهٔ عثمانیه‌ده ودها اوللری حكومات اسلامیه‌تك كافه‌سنده بین العباد تمشیت امور وتقریر آسایش وحضور ایچون مرعی اولان دستور باشلوجه شریعت مطهرهٔ احمدیه‌دن عبارت ایدی .

بوحبل متینه اعتصامدن هیچ بر وقت كیرو طورلمایوب آنجق تبدل زمان ایله تغیری ایجاب ایده‌جك بعض احكامی محتوی اولمق اوزره سلاطین عظام طرفلرندن شرف صدوراولان امر واراده‌لر اوزرینه علمای فخام طرفلرندن منفرداً ومجتمعاً ایجابات حال وزمانه اوفق فتاوای شریفه آرالق آرالق جمع ونشر اولنوردی. اشبو فتاوای منیفه هم اوزمان حكومتنك مسلم وغیر مسلم كافهٔ افرادینك سعادت حالنی متكفل همده افراد مسلمینك فروع اعمال وافعالی ایچون واجب الاتباع بركتاب ایدی. چونكه اقوال كثیره ومتخالفهٔ مجتهدیندن قنغیسیله عمل ایدلمسی سلطان زمان طرفندن امر وترجیح اولنورسه آنكله عمل اولنور ایدی مثلا : سلطان طرفندن

ویریلن امر اوزرینه اولوقت علمأ مجتمعه طرفندن جمع وترتیب ایدلمش اولان (فتاوای جهانکیریه) بوقبیلدن یازیلان کتب فتاوادن هر دولت اسلامیه کبی دولتمز جهه‌دخی هروقت احکام عادلهٔ شرعیه دائره‌سنده حل وفصل امور اولنوردی. انجق ادارهٔ ممالك وتنظیم عساکر ایچون ینه احکام عمومیهٔ شرعیه دائره‌سندن چیقلمامق اوزره تشکیلات وتفصیلات اموری حاوی بعض نظامات خصوصیه‌دخی وضع اولنوردی‌که خاقان ثانی حضرت اورخان غازی زماننده علاءالدین پاشا طرفندن وضع اولنان نظامات عسکریه وابوالفتح سلطان محمد خان طرفلرندن تأسیس ایتدیر- یلن (قانون محمدی) وقانونی سلطان سلیمان ایله سلاطین عظام سائره طرفلرندن قونیلان قوانین ونظامات بو قبیلدن ایدی .

ایشته صدر اسلامدن شمدی‌یه قدر الده کرك احکام شرعیه‌یه وکرك بعض نظامات خصوصیه‌یه دائر قوانین کافیه هروقت موجود اولوب بوزمانلری یکدیکرندن فرق ایتدیره‌جك برحال وار ایسه احکام ونظامات مذکوره‌نك اجراسی جهتنده ایدی . زمان سعد اقتران نبویدن شمدی‌یه قدر هرزمان وهرقطعه‌ده حکمران اولان دول وحکومات اسلامیه‌نك تواریخی نظر وتدقیقدن کچیره‌جك اولور ایسه‌ك کوریلورکه هردولتك ، هرحکومتك ترقی ، توقف ، تدنی دورلری احکام شرعیه‌یی اجرا خصوصنده‌ده عین صورتله کذران اولمشدر . ینه تکرار ایده‌یم‌که تواریخ اسلامی حادهٔ امعاندن کچیریکز ، هرحکومتی احکام منیفهٔ شرعیه‌یی اجراده فوق العاده دقت ورعایت ایتدیکی زمانلرده مادةً ومعناً مظهر ترقیات وفتوحات اولمش واجرای احکامده مسارعت وفعالیتی ترك ایله جریان طبیعیسنه بر اقدقلری مدتجه برحال توقفده قالمش وبالعکس احداث بدع ومظالم دورلرنده کوندن کونه انحطاط وانقراضه محکوم اولمشدر .

عین قضیه‌یی دولتمز حقنده‌ده تطبیق ایتدیککز حالده عین حالی پیش نظریکزده متجسماً جلوه‌نما بولورسکز: سلیمان قانونی دورینه قدر کرك منفرداً وکرك مجتمعاً هرامر وحرکت حرفیاً مقتضای شریعته تطبیق اولنور ایدی. ایشته او دور عالیده ایدی‌که دولتمز درتیوز خانه‌لی برعشیرت ایکن بتون دول معظمه‌یی دهشتلر ، حیرتلر ایچنده براقان برسطوت وقدرته مالك برجها- نکیر اولمشدی . مشار الیه قانونی سلطان سلیمان دورنده باشلایان مبالاتسزلقلر یوز اللی سنه قدر دولتمزی بر حال توقفده قویوب یوز اللی سنه‌دن بری‌ده اجرای احکام امرنده‌کی سوء استعمالات بزی شمدیکی درکهٔ اضمحلاله قدر تنزیل ایتمشدر .

ایشته دور فلاکت وتدنیمز اولان بویوز اللی سنه ایچنده مناصب قضاومحاکم شیخ الاسلاملرك، قاضیعسکر- لرك مبالغ معلومه مقابلنده التزام صورتیله توجیه ایتدکلری بر طاقم جهلهٔ ناس اللرنده قالەرق هرحکم آقچه‌ایله صاتیلور وویریلن حکملر ومعامله‌لرده ایجابات شرعیه نه‌بیلنور ونه‌ده دوشونیله‌بیلوردی. بوسببه بناءً داخلك فغان مظلومانه‌سی، خارجك مداخلات متمادیه‌سی دولتی بربهت وحیرت ایچنده براقدیغی وآرالق آرالق اصلاحاته دائر فرمانلر ، اراده‌لر صادر اولدیغی حالده زمام امورك اکثری نااهللر ، اللرنده ایدوکندن حکامك برصورت جدیده‌ده اصلاح احوالی ممکن اوله‌مدی. آرتق دولتی انقراض قطعی‌یه معروض قیلدیغی عیاناً مشهود اولان بو حالك اوکنی آلمق اوزره سلطان محمود خان عدلی طرفندن تنظیمات خیریه نامیله اجراسی تصور اولنان اصلاحات، عبدالمجید خان طرفلرندن ٢٦ نیسان سنه ١٢٥٥ تاریخلی کلخانه خط همایونیله اعلان واجراسنه ابتدار اولنه‌رق هرشعبهٔ اداره ایچون قانونلر ، نظاملر وضعنه باشلانیلدی .

حیف‌که ایشته بو اصلاحات اثناسنده شرع قویم احمدی‌یه تمسك واو دائرهٔ منجیه‌ده وضع قوانین

واجرای تشکیلات و تنظیمات ایدلمسی امر اهمنه لایق وجهله دقت ایدلمدی . کرچه بوکا سبب شرع شریف نامنه ایشلنیلان مظالم وسفسطه‌لرك اونام مبجل ومحترمی لکه‌دار ایتدیکندن کویا اجانبه قارشو بشقه بر نام جدید ایله اجرای عدالت ایدلمك صورتی کوسترلمك ایستنلمسی ایدی . حالبوکه بوسبب محض عدالت وتکمل اولمسنده ذره قدر شبهه‌مز اولمیان ودنیا وآخرتمزك سعادت وسلامتی انجق او حبل متینه صارلمقله ممکن اوله‌بیلن شریعت غراء مطهره‌مزی براقمغی موجب اوله‌میوب بالعکس هردرلو شوائبدن سالم اولان قوانین شرعیه وضع ونشرینی استلزام ایدردی . نهایسه او وقتکی علما ورجال دولت الی الابد عفو اولنمیه‌جق بر قصورده بولنه‌دیلرکه بوکونکی احوالمزده او وقتك نتایج وخیمه‌سندندر .

اخیراً ۱۲۹۳ قانون اساسیسی اعلان اولندیکه بونکله دولتمزك شکل واداره‌سی بتون بتون دکیشمش ایدی .

قانون مذکور اساس مشروطیتله مؤسس اولمقله برابر دولتك دینی دین اسلام اولدیغی وخلافت کبرای اسلامیه‌یی حائز وبو اساسی محافظه ایله مکلف بولندیغی ووضع اولنه‌جق قوانینده امور دینیه‌یی خللدار ایده‌جك برماده اولمدیغی حالده تعدیل واصلاح اولنه‌جغی مصرح اولدیغندن قانون مذکور بر کسوهٔ مشروعیتده کورلمش وبتون عثمانیلرله برابر عالم اسلامك دخی برمقدمهٔ فال وخیری عد اولنه‌رق عموماً سویلنمش .

حیفا که بازوی استبداد بر ضربهٔ ناکه سوز دها اوره‌رق اوتوز سنه‌در بوجهت حیز آرای حصول اوله‌مدی .

شمدی ایسه لله الحمد والمنه قانون اساسیٔ مذکورك مرعیتی اعلان بیوریله‌رق آفتاب اقبال عثمانیان پارلاق برصورتله شعشعه پاش اولدی .

آرتق قانون مذکورك محتوی اولدیغی اوزره دولتك دینی اولان دین اسلامك وصفت جلیلهٔ خلافت کبرانك شانینه لایق وهر ماده‌سی مشروع قانونلر وضعی وآنلرك حسن اجراسی لابددرکه بیك اوچیوز سنه‌در اوسایه‌ده ایفای وجود ایتمش اولان عنصر مسلمه وکافهٔ افراد عثمانیه الی الابد تأمین بقا وترقی ایتمش اولسون .

اوت احکام شرعیه هم مسلم وهم غیرمسلم کافهٔ افراد عثمانیه‌نك سعادت حال ، واستقبالنی متکفلدر . مسلمین دنیا وآخرتلرینك برات سعادتی بیلدکلری بوقانوندن استنباط اولنان احکامه کمال طوع ورضای وجدان ایله منقاد اولورلر . بوصورتله مملکتك مظهر اوله‌جغی نعم آسایش وترقیدن مسلمین‌ده غیرمسلمین‌ده مستفید اولورلر . ملل غیرمسلمه ذاتاً احکام شرعیه‌ده‌کی عدالتی منکر دکلردر . آنلرك شکایتلری شریعتدن ، قانوندن دکل شریعت ویاقانون نامنه اجرا اولنان مظالمدندرکه بوحالدن فرقهٔ مسلمین دهازیاده زحمتداردر . تبعهٔ غیرمسلمه اعتراف ایدرلرکه بیك اوچیوز سنه‌در بین المسلمین کندیلرینی دین ومذهب وهردرلو موجودیتلریله محافظه واسلامك عصرلرجه معروض قالدیغی انکزیسیونلردن هیچ برینی کندیلرینه کوسترمکسزین بوکونه قدر پایدار ایدن آنجق عدالت شرعیه‌در بوحقیقتی هیچ بر وقت انکار ایده‌مز وایدرلرسه پك بیوك کفران نعمت ایتمش اولورلر .

شریعت اسلامیه بوکونکی ترقیات بشریه‌یی تأمین ایده‌میه‌جك برصورتده — بعضلرینك زعم ایتدکلری کبی — محدود دکلدر . شریعت مشار الیها اویله بر ضوابط عمومیه وقواعد متینه‌یی حاویدرکه بشریت بوکونکی ترقیاتك میلیونلرجه فوقنه چیقسه ینه آنك دائرهٔ احتواسندن دون قالیر . کوزیلن محدودیت شریعتده دکل اکا معطوف اولان فکر ونظرده‌در وتأسف اولنورکه بوکبیلرك اسلام نامی آلتنده یاشایان وآوروپا مقلدلکنی — آنی ده

بيلمیه‌رك ـ كندوسنه شرف بيلن بزم بعض شبانمزده‌در. نه‌حاجت متخصصين علمامزه بر صلاحيت ويرلسون هرشعبهٔ اداره حقنده احكام شرعيه‌دن استنباط ايله برر قانون يازلسون اولوقت منكرلری‌ده، غیرمنكرلريده ؛ مسلميده ، غيرمسلمی‌ده كورسونكه قانون نصل اولور قانونه اطاعت تأمين عدالت نصل اولور .

سيواسی سليم افندی زاده

مصطفى تقى

ادبيات

برمكتوب

.... ناحيه‌سي مديري .... افندی‌يه

مقری‌كوی ۲۲ شباط ۳۲۴

[مابعد]

فقدان وسائطجه حالاً دركار اولان مشكلاته نظراً بويله برامر خطيری باشه‌چيقارمق سزی پك يوره‌جق، پك اوزه‌جك، حتى زمان زمان يأس وفتوره دوشوره‌جكدر . اوحقيقتی اعتراف ايدرم . آرزوبی قوده‌ده . قولده براقمامق ؛ وطن وملته جداً وفعلاً خدمت ايده‌بيلمك ايچون‌ده اومشكلاتی امكان درجه‌سنده اقتحامه ؛ او يورغونلقلره ، اواوزونتيلره ، او يأس وفتوره قاتلانمغه احتياج ومجبوريتمز حد كمالده‌در. نره‌ده بولسه‌كز ؛ انسانيتی آطه طاوشانلغندن پك بشقه بر صفت فاخره طانيسان عاليهمتانی آز چوق مشكلات ايچنده كوررسكز . انسانلق ايچون مدار تميز ، بيوك ايشلری كوچك كورمك ؛ موانعی . كوجاكی استحقار ايتمكدر .

مشكلی نيست كه آسان نشود
مرد بايدكه هراسان نشود

بيتی‌ده او حقيقتی بيلديرر .

وهم وخيال عالمنده هيچ برينی مكتبسز براقديغمز بهشتی منظر برر حديقه حالنه افراغه چاليشديغمز زواللی كويلرمز حقيقتده شمدی او فيضه ، اوسعادته ايره‌جكلر . بومقصد ترقی پرورانه‌يی اقدم وظائف واجل خدمت عد ايدوب‌ده اك بيوك بر اديبمزك تصور وقولنجه : « جهالت كبی اك بيوك ملتلری محو ايتمش ؛ اك بيوك جهانكيرلره غالب كلمش ؛ اك بيوك حكيملری خطاره ، بلالره دوشورمش بر قوتلی انسانيت دشمننك قهرينی اضمحلالنی النه دكنك آلمقدن بيله ممنوع اولان برقاچ خواجه ايله عجزده قوزيدن فرقی اوليان بشر آلتيشر ياشنده چوجقلرك سعينه ، همته براقق عظمت الٰهيه‌نك نظر حكمت اوكنده نه‌قدر سوكلی ، نه‌قدر شايان دقت برلطيفه‌سی » اولديغنی تماشا ؛ دوشونيكزكه . نه‌بيوك بر دولتدر ! ناحيه‌يی تشكيل ايدن قرانك هيچ برينی مكتبسز ، معرفتسز براقمامغه چاليشكزكه ! اويله برلوح قدرت وعبرت آميزك برلحظه تماشاسی . انسانه آيلر وييللرجه چكديكی محن وزحمتی اونوتديرر .

بر طرفدن موانع بر انداز بر غيرت ، تعب ناپذير بر همتله زمان زمان ، زمين‌زمين تخم معرفتی صاچدقدن صكره امزجه واحتياجات اهالی‌يی دائما پيش نظردقده بولنديرمق ، بر زمانلر قصباتمزك هربرنده موجود اولوب‌ده سوق عطالت وميل تن‌پروری ايله برر برر محو واضمحلاله اوغرايان صنايعمزك احيا واعاده‌سنه چاليشمق‌ده زمامداران امورك عهدهٔ حميتلرينه مترتب وظائفك اك مهملرندندر . بوكون ملك وسيع عثمانی‌يی باشدن باشه احاطه ايدن ظلمت جهل ونادانی ، زواللی اهاليمزی قويون سورسندن فرق ايديله‌ميه‌جك برحاله كتيرمشدر . ديكر برتعبير وتوجيهه كوره بی‌چاره‌لر ـ نفع وضررينی بر درجه‌يه‌قدر تقدير ايده‌بيلنلرده داخل

اولدقلری حالده — عموماً محتاج وصایت اطفاله بڭزرلر طرز حیات ومعیشتلرینه ؛ طور معاشرت ومعامله‌لرینه آز بردقته بو حقیقتی ایضاح ایده بیله‌جکم مرتبه‌دن پك چوق زیاده واقف اولمق ؛ سزجه پك قولای بر کیفیتدر. ایچلرندن الڭ غیرتلیلرینك طیرناقلریله قازارجه‌سنه سینهٔ ارضده مدخر ثروت طبیعیه‌دن بیك مشکلات ایله حاصل ایده بیلدکاری استفادهٔ جزئیه‌یی — یاری آچ یاری طوق یاشامغه قاتلانه‌رق — آقین آقین دیار اجنبیه‌دن کلن برطاقم چوروك امتعه ایله مبادله‌یه شتابان اولدقلری بتون کون کوریلن حادثات الیمه‌دندر. قلب وحسه بوندن دها زیاده طوقونه‌جق برحالی تصور ایدیله بیلیر؟.

هر درلو وسیله‌دن ، هر درلو فرصتدن استفاده ایله اوزواللیلره نصایحده بولنمق ؛ محیط وموقعك قابلیاتی درجه‌سنده کندیلرینی سعی وتجارته سوق ایتمك، استفاده یوللرینی کوسترمك . ماضیده اوغرادیغمز خسارك درجه‌سنی بیلدیرمك . حالاً وآتیاً اوخساری بردرجه‌یه قدر اولسون تضمین وتلافی آرتق بزجه فریضه حکمنده بولندیغنی اکلاتمق حاصلی اوپاصلانمش وکوفلنمش قلوب واذهانی تنویر وتصفیه‌یه چالیشمق حکومت آدملری ایچون بوکونده نظر دقته آلنمیه‌جق اولورسه طریق تمدن وترقیده برخطوه ایلرله‌مك ممکن اوله‌ماز . ایکنه‌دن اپلکه، اورمه‌دن سورمه‌یه وارنجه‌یه قدر محتاج اولدیغمز هر شیئی ینه اوروپالیلرك غیرتندن، همتندن بکله‌مك کبی برغفلته قاپیلیرسه‌ق طبیعی جیبلرمزده بوکونده یارین‌ده بش پاره بولنماز . هر صنف خلقمزك طوتدیغی مسلك ، التزام ایلدیکی طور وحرکت — الڭ طوغری معناسیله — اوکنی آرقه‌سنی ، صاغنی ، صولنی ، دوتی بوکونی اصلا دوشونمه‌ین ودوشونمکده اصلا لزوم کوسترمه‌ین برمیراث یدی طور وحرکتیدر. بتون کون سرمایه‌دن ییوب ایچیورز . بتون کون تلافیسی مشکل وبلکه‌ده ناقابل ضررلره اوغرایورز . غریبدرکه . بو سفیهانه حرکاتمزی‌ده حکمته موافق ومعقول بولیورز. اوضررلری قازانچ صایمق کبی مجنونانه حسابلرده . مطالعه‌لرده بولنیورز . نه درین بر خواب غفلته طالدیغمزی . نه آجینه‌جق بردرکهٔ عجز وسفالته دوشدیکمزی عقلمزی باشمزه طوپلارده براز دوشونه‌جك اولورسه‌ق بوحالمزه نه دیمك . نه‌معنی ویرمك لازم کله‌جکنی تعیینده حقیقةً شاشیرر قالیرز .

کوریورسکزکه : بو زمینده دها پك چوق سوز سویله‌مکه مساعد. فقط مخاصکز | العارف یکفیه الاشاره | قول ورمزینه اتباع مجبوریتنده بولنیورم . نوبت کلام شمدی‌ده اهالی‌یه قارشی ایدیله‌جك معامله‌یه کلدی . اوبحثه عائد مطالعات ونظریه‌می‌ده سطور آتیه سزه مجملاً بیلدیریر :

رأس ادارهٔ حکومتده بولنانلرك اهالی‌یه، اهالینك‌ده رؤسای حکومته قارشی مکلف ومتعهد اولدقلری حقوق ووظائف پك چوق نقطه‌دن غایت مهم ، غایت دقیق ، غایت نازکدر . اوحقوق ووظائف طرفینجه نظر دقته آلنماز ؛ کذلك متقابلاً حسن ایفایه بذل مقدور ایدلمزسه نه اهالی بیننده تمدن وانسانیتك ایجاب ایتدیردیکی یولده وفاق وآمیزشدن براثر کوریله بیلیر ، نه‌ده حکمتله مترادف اولسنده ذره قدر محل اولمیان حکومتك معنای صحیحی اکلاشیلیر .

اهالی ، نظر حکومتده برنجی درجه‌ده ودیعه اولمق اوزره طانمالی ؛ اول امرده بو بیوك حقیقت بیلنمه‌لیدر. اهالیدن — ولوکه الڭ عاجزی بولنسون — برفردینه ایدیله‌جك حقسز برمعامله، کوچك برجفا امانته خیانت دیمکدر . اویله برجفا وخیانتدن الڭ زیاده مسئول اولمسی اقتضا ایدن رئیس حکومت اعمال نفوذ ایله اوحرکت ومساهله‌نك استلزام ایلیه‌جکی مجازات مادیه‌دن نفسی تخلیص ایتسه بیله آندن دها آغیر ، دها مؤثر اولان جزای معنویدن ممکن دکل ، یاقاسنی قورتاره‌ماز.

هر مأمور وظيفه‌سندن مسئولدر دستورینی کندیلرینه رهبر حرکت اتخاذ ایدن رؤسای حکومت ؛ مکلف اولدقلری نظارت معنویه‌یی التفاته شایان کورمزلر ، حوزهٔ اداره وحکومتلرنده جریان ایدن حادثاتك سرین قالله اوزاقدن تماشاسنی کافی بولورلرسه اعتقادمجه احراز ایلدکلری مرتبه‌یه لایق اولدقلرینی، بوستان قورقولقلری قدرده حکملری بولنمدیغنی اثبات ایلمش اولورلر .

رئیس حکومت ــ ولوکه هنوز پك کنج بولنسون ــ نظر اهالیده صفت ابوتی حائز دیمکدر . ریاست عائله مقامنده بولنان برذاتك کندینه کبی قبو دو خدمتله نه درلو وظائف مهمه ومقدسه ایله مکلف طوتمسی لازم کلیرسه ؛ رأس ادارهٔ حکومتده بولنانلرکده نفسلرینی عین قیود ووظائفله مکلف عد ایلملری اقتضا ایدر .

اذا کان رب البیت بالدف مولعاً
فشیمة اهل البیت کلهم الرقص[*]

بیتك تضمن ایلدیکی حقیقت اعتباریله موقع وخدمتی ، وظائف مقدسه‌سنی تقدیر ایتمه‌ین واتمك ایسته‌مین بررئیس عائله ، خانه‌سی خلقنی مؤاخذه‌یه نصل صلاحیتدار اولامازسه ؛ وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایتمه‌ین برحکومت ادمی‌ده طبیعتیله تحت اداره‌سنده بولنان خلقی خود سرانه حرکتلرندن طولایی تجریمه صریح برحق قازانه‌ماز.

ایشته بوجهتی نظر امعانه آلیر . اهالی‌یه قارشی صفت فاخرهٔ ابوتی حائز بولندیغکزی ؛ مقامکزك بر رئیس عائله موقعندن قطعا فرقی اولمدیغنی نسیان ایتمزده بیوکلره رفق وتزاکتله . کوچکلره رحم ورأفتله معامله‌یه اهتمام ایلرسه‌کز پك آز برزمان ظرفنده عمومك جلب قلوب وخاطرینه احراز موفقیت ایده‌بیله‌جککزه اصلا شبهه ایتمیکز . بوخصوصده کوزدیله‌جك ساده مهم برنقطه وار : اوده جدیتله — ممدوح اولان حد وصورتی تجاوز ایتمه‌مك شرطیله — مکانت ووقاردر. بونقطه‌یه رعایت ایدلمزده ناسك هرطبقه‌سیله لاابالیانه مناسبات ومعاشرتده بولنیله‌جق اولورسه اوزمان مسئله‌نك رنکی دکیشیر. بیلیرسکزکه ، هرایش وقتنده ، هرسوز زماننده تأثیرینی کوستره‌بیله‌جکی کبی جدیت ونزاکتده زماننده التزام ایدیلیر، اهلنه ومقصود لهنه مصروف اولورسه مثمر ومؤثر اوله‌بیلیر . بوقسه قاش یاپه‌یم دیرکن انسان کوزچیقارمق تهلکه‌سنه معروض بولنور .

زمان اولورکه، صنف ممتاز اهالیدن برویا برقاچینك النی اوپدیرمك اقتضا ایدر . زمان اولورکه ینه اومحیط داخلنده حدودینی تجاوز ایدن بر ویابر قاچ حدناشناسه سیلیٔ تأدیب ایله مقابله‌ده بولنمق لازم کلیر. وقتیله تقبیل ایدیلن الار ، صره‌سنده حواله ایدیله‌جك سیلیٔ تأدیبه پك بیوك یاردمجی اولور. بعضاً حکومتك تعقیبدن عاجز قالدیغی، ازینی بولامدیغی برفرقهٔ فساد انکیزك ملاذ واستناد کاهی‌ده او اوپولن اللر کشف ایدر. بودقیقه‌لری تعیین ایچون قانونده برمادهٔ مخصوصه ، برفقرهٔ مصرحه کوره‌مزسکز . بوبرلازمهٔ سیاستدرکه ، کشف وتدقیق رؤسای حکومتك کیاست وتمییزینه احتیاج کوسترر . حاصلی نه آچلیکز ؛ نه‌ده باصیلیکز . اجرا آت حکومتده مسلك اعتداله سلوك وتوسل ایلیه‌رك بالعموم اهالینك قلوبنه مهابتله ممزوج بر محبت القا ایتمکه چالیشکز . لساننزده معروف اولان قوله کوره کوشه قاضیلغنه صدر حضور وتن آسانیدن اجرای احکامه تمایل ایتمیکز . کندیککزی هرشیئ کوزیکزله یاقندن کورمکه آلشدیریکز . آسایش عمومی‌یه، انضباط مملکته تعلق ایدن مسائلده الك کوجك برترانحی‌یی تجویزدن صاقنیکز. آیده برقاچ دفعه اولسون استراحته تخصیص ایلدیککز ساعتلردن اوچنی بشنی فدا ایله کیجه‌لری

[*] بیان الحق :
بوبیت حکمت قرین شوصورتله‌ده ادا ایدلمشدر .
اذا کان رب البیت بالطبل ضاربا
فلا تلم الصبیان فیه علی الرقص

بالذات ضابطه رفاقتنده سوقاقلری طولاشمغی مسلك وظیفه خارجنده طوتمایيكز. بالخاصه بونقطه‌ده كوستره‌جككز اثر اعتنا وتيقظ؛ پك مهم و پك نافع ثمرات اقتطافنی مستلزمدر.

باقی: حصول حسن موفقيت وارتقای شرف ومنزلتكز دعواتی زيور زبان اخلاصمدر افندم.

خليل اديب

ايران شاهنه

شاه عاقل ملكنی برباد وويران ايلمز
سعی ايدر نقصاننی اكماله تالان ايلمز
ملتن مسعود ايدر بوقسه پريشان ايلمز
قان دوكر ملكی ايچون ملكنده برقان ايلمز
شاه عاقل بويله ايلر شاه ايران ايلمز

§

صرف ايدر هر روز وشب اعمار ملكه همتی
راحتن سلب ايتديرر ترفيه ملت غيرتی
جان ويرر شانی ايچون انجيتمز اصلا ملتی
اوستنه كولدرمز اصلا دشمنان دولتی
شاه عاقل بويله‌در؛ خاقان ايران ايلمز

§

ملتی ايتمك ديلرسه كندينه منقاد ورام
چكسين ال ظلم وتعديدن يتر بو فكر خام
ذهنی صرف ايتمسين تخريب ملكه صبح وشام
ايلمش باق عدل ايله نوشيروان ابقای نام
شاه عاقل بويله‌در؛ خاقان ايران ايلمز

§

ايلك تقليد لايقمی يزيد افعالنی
هيچ دوشونمك ايسته‌مزمی ملكك استقبالنی
شاه اكر بيلمزسه كيم بيلسين رعيت حالنی
نفع ملتده آرار سلطان حضور بالنی
شاه عاقل بويله‌در؛ خاقان ايران ايلمز

§

ظلم ايله برمملكت اولماز محقق پايدار
آه مظلومان آنی بی‌شبهه ايلر تارمار
(شوكتا) ابقای نام ايتمك ديلرسه شهريار
كلشن ملكنده قويمزكه بيته برذره خوار
شاه عاقل بويله‌در؛ خاقان ايران ايلمز

ارضروم مبعوثی
حاجی شوكت

متفرقه

درسعادت جمعيت علميهٔ اسلاميه مركز عموميسنه

السلام عليكم

قطعات خمسه‌ده بولنان مللی واقوامك كسوهٔ مخصوصه يعنی علامت فارقه‌لری اولديغی كبی ملت نجيبهٔ اسلاميه وعثمانيه‌نك دخی كنديلرينه مخصوص كسوه وقيافتلری واردر. بوقيافت و علامتلرك امر محافظه‌سنه اعتنا ايلمك وجائب ملت پروری وقيد نجابت كستری مقتضياتندن اولسه كركدر. بوخصوصه اعتنا اولنمديغی تقديرده كت كيده يعنی آز زمان ايچرسنده تشبه ايلديكی اقوامه منقلب اولوب اساسدن محو ومنقرض اولمق تهلكه‌سی بديداردر. انسانيتله توأم اسلاميت بوكسوهٔ مخصوصهٔ اسلاميه ومليه‌نك محافظه‌سنه صوك درجه اعتنا اولنمسنی صاحب شريعت (ص ع) افندمز حضرتلری «من تشبه بقوم فهو منهم» حديث شريفلريله ده شدتله تأييد وتقييد ايلمشلردر. بوبر قيد اسلاميت اولمقله برابر آرزوی محافظهٔ مليتدر. بوده خاصهٔ نجابت انسانيه‌دندر. خصيصهٔ معروفه‌سی اولميان انسان تقليد پرستلكدن قورتيله‌مز. صرف تقليده اتباع ايدن صاحب ادراك وعرفان عد اولنه‌مز. اوحالده بوكبيلر زمرهٔ انسانيه‌دن معدود اولنماز.

جمعيت اسلاميه‌مزك آرامكيى اولان بوموقع فرحفزا درعليه‌نك باشليجه صيفيه محللرندن اولمسى حسبيله عن قريب حلول ايده‌جك موسم بهارده وصيفده بيسدربى عائله‌لر كله‌جكاردر . بو عائله‌لر ميانده بعضيلرى سابق سنه‌لرده اولديغى كبى بو سنه دخى چوجقلرينى كونشلك ناميله اجانب شابقه وقابه‌لالرينه مشابه سرپوشلرله كزديره‌جكارندن انظار عموميه‌ده چركين و مخالف كسوهٔ اسلاميت و مليت بر طور اخذ ايتمش اوله‌جقلردر . بو حال اسف اشتمال ايسه عموم ملت اسلاميه وعثمانيه‌نك قلوبنى الله مشحون ايده‌جكى كبى بعض كوته‌بينانيده او كسوه‌يه برونمك هوسنى اوياندیره‌رق تشويق وتفرقه‌يه باعث اوله‌جقلردر. كوكل ارزو ايدركه كسوهٔ مليه‌مزك محافظه‌سى قيدى يالكز عنصر اسلام عائله‌لرينه مختص قالميوب عثمانلى نامى آلتنده بولنان بالجمله اقوامك دخى بوقيدله مقيد اوللرينه اعتنا ايدياسين . چه‌چاره دور سابقده اولديغى وجهله هرخصوصده‌كى تقيدسزلك عناصر خرستيانيه‌نك « الآن اناطولينك اكثرى محللرنده اولديغى كبى خرستيان وموسوى عائله‌لرى دخى همان مستوره اولدقلرى حالده » يواش يواش اجانبه‌بكزه‌مكده‌كى تمهالكلرينه مانع اوله‌مامش اليوم عناصر مذكوره‌ده داخل ممالكدن ماعدا درعليه وبعض سواحل شهرلرنده قيافت مايه‌دن اثر قالمامشدر . مفاخر مليه‌مزدن اولان سرپوش مليمزى دخى دكيشديرر ايسه‌ك يزده‌ده مشابهتچه اجانبدن بر فرق بولنه‌ميه‌جقدر بو حالده غيرت وطنيه ومليه دينيلن كيفيت زده‌ده قالور . دعواى قوميت واصالت برقورى نفظ بى معنايه‌مى انقلاب ايتدى. حريت ومدنيت تبدل قيافتمى عبارتدر. سرعتلى برعلت ساريه كبى مستولى اولمقده بولنان بوتمهالك تشابه قضيه‌سنه برنهايت ويرلمز ايسه بعدما نه ياپيلسه چاره‌سى بولنه‌ماز !. اجانب دوشدكلرى كريوهٔ سفاهته چاره جو ايسه‌لرده ممكن الحصول اوله‌ميور. بو حالرندن اشتكالرى دردلرينه دوا بوله‌ميور. ادراكسزلك ايتميه‌لم. بر آز دوشونه‌لم. ارزومزله او عالم سفاهت دينيلن كريوهٔ سفالته دوشميه‌لم. اطنابدن مقصد عاجل برچاره‌يى بولمق اوزره بو خصوصك تحت تذكره آلنمسنى تمنيدن عبارتدر .

جمعيتمزك قرارى كسوهٔ اسلاميه ومليه‌مزك محافظه‌سى چاره‌سنى تحريدن هر برمسلمك وظيفه‌سيده بوكبى شعائر اسلاميه‌يه رعايت اولديغندن توسلمزله وجيبه‌مزى ايفا ايتمش اوليورز مقامات عائده‌سنه مراجعتله ايجابنك اجراسنه عنايت بيورلمسى مسترحمدر . همان جناب پروردكار تأثيرات حسنه‌سنى خلق ايليه آمين يامعين اى اخوان دين .

فى ١٨ سفر سنه ٣٢٧ صارى يار مركزى
وفى ٢٦ شباط سنه ٣٢٤

بيان الحق

احوال مسرودهٔ مهمه‌نك حارهٔ تسويه‌سى اقصاى آماليمزدر .

قهرمان حريت رسنه‌لى محترم نيازى بك افنديدن غزته‌مز نامنه آلديغمز تلغرافى بيطرفلغمز حسبيله درج ايديورز :

بيان الحق غزته‌سى اداره‌خانه‌سنه

سربستىٔ ايله سربست ازميرده فرقهٔ احرارة انتسابمه دائر برفقره كوردم كلياً يالان وفساد آميزدر. ايشته مطبوعاتمزك حالنى كورملى. مطبوعاتمزدن بونى مى انتظار ايده‌جكدك. وطنمزى قورتاران اغزلريمزى آچديران اتحاد وترقى جمعيتى دكلمى؟ بوكا تعرض كفران نعمت دكلميدر؟ بو جمعيتك مقصدى سعادت وسلامت وطندر. عمرم اولدقجه اتحاد وترقى جمعيت محترمه‌سنك اك عاجز براعضاسى صفتيله محترم ملتمه خدمات فداكارانه‌ده بولنه‌جغمى و بو عزمى

اولومدن غیری هیچ برشیئك تغییره امکان اوله‌میه‌جغنی کمال فخر ایله اعلان ایدرم. صاف دل اهالیمزك تربیهٔ اخلاقه چوق احتیاجلری واردر. مطبوعاتدن خدمت بکلرایکن منفعت شخصیه طولاییسله بالعکس فکرلری زهرلنیور وطنی سون بونلره اهمیت ویرمزسه‌ده کناهدر آرتق یتر. مطبوعات وارباب مفسدتدن انصاف.

٣ مارت سنه ٣٢٥

اتحاد وترقی جمعیتی عاجز اعضالرندن

قول اغاسی رسنه‌لی

نیازی

* * *

اوقاف نظارتی حقوق مشاورلکندن

جابی ومتولیلردن منحل اوله‌جق جهتلرك بعدما وارث مشروعلرینه توجیه اولنمیه‌رق اوقاف نظارتنه ربطی حقنده بر قرار اتخاذ اولندیغنه دائر بعض غزته‌لرده نشریات وقوعی وبوسببله علاقه‌دارانك دوچار یأس اولدقلری استخبار قلنمش ایسه‌ده اوقاف نظارتجه اویله برقرار اتخاذ قلنمدقدن بشقه تصور بیله ایدلمدیکی ونشریات واقعه قطعیاً مقارن حقیقت اولمدیغی واصحاب علاقه‌نك مطمئن اولملری لازم کله‌جکی بیان اولنور.

«تقویم وقایع»

غزته‌مز مدیری فطین افندی مملکتمز معارفنك وجودیله متسلی اوله‌بیله‌جکی ارباب فنوندن واصحاب اختصاصدن اولدیغی معلومدر. شمدی‌یه قدر غزته‌مزك مدیرلکنده بولنمسی، معلملکنی درعهده ایلدیکی مکاتب عالیه‌ده‌کی تدریساتندن اولاد مملکتك استفاده‌لرینه آزچوق مانع اولمقدن خالی قالمیوردی. فی الحقیقه بوزیانه مقابل غزته‌مز واسطه‌سیله ینه مملکتمزه ایفا ایتمکده اولدیغی خدماتده نظر دقته آلنمق لازم کلیوردی. نه چاره‌که اخیراً ریاضیٔ شهیرمزك شو ایکی خدمت آره‌سنده تصور ایتدیکی دستور معادله‌ده مشاغل تدریسیه‌سی کسب رجحان ایدرك مع التأسف کندیسنی غزته‌مزك مدیرلکندن استعفایه مجبور براقمشدر. بزده غزته‌مزه عائد اولان شوضیاعه، معاونت قلمیه‌لرینك دوامی شرطیله رضاداده اولدق.

* * *

امرئهٔ حره‌ده عدت مدتی اوچ ماهدر؛ جاریه‌ده ایسه عدت مدتی ایکی ماهدر. قیاساً بربچق ماه اولمق لازمه‌دن ایسه‌ده حیض تجزی قبول ایتمدیکندن ایکی ماه اعتبار ایدلمشدر. چونکه جاریه حکم شرعشریف انورده نصف حره‌در. بناء علی ذلك نظر شرع شریفده عدت تبرئهٔ رحم نکته‌سنه مبنی ایدوکندن حره‌ده اوچ ماه، جاریه‌ده ایکی ماه اولمسنده‌کی حکمتك ایضاح وبیانی مسترحمدر افندم.

سجل نفوس ادارهٔ عمومیه‌سی

قیودات قلمی ممیزی

احمد نورالدین

بيان الحق

جوابنی کله‌جك هفته‌کی نسخه‌مزده یازه‌جغز.

* * *

اخطار

غزته‌مز کله‌جك نسخه ایله آلتی آیلغنی اکمال ایدییور. جلد یاپانلر ایچون لازم کلان مندرجات جدولی ترتیبنه باشلانمشدر. کله‌جك نسخه‌یه علاوه‌سی مقرردر. غزته‌مزك قارئلری نزدنده مظهر اولدیغی رواج واعتباره نظراً آبونه فیئاتنك تنقیصی خصوصنده توالی ایدن مراجعات ایله برابر جمعیتمزك اساس تشکلی ترقیات دینیه وعلمیه‌یه خدمتدن عبارت اولوب بو اوغورده ممکن اولان هیچ برفدا کارلقدن چکینمه‌مسی جملهٔ تعهداتندن بولندیغی نظر دقته آلنه‌رق یکرمی یدنجی نسخه‌دن اعتباراً کرك آبونه وکرك بهر نسخه بدللرندن تنزیلات مناسبه اجراسی تذکر ایدلمکده اولدیغنی محترم قارئلرمزه بیان ایلرز.

اعتذار

كچن هفته‌كى نسخه‌مزك ٥٦٧ نجى صحيفه‌سنك ١١ نجى سطرنده (ولكم فى القصاص حياة) آيت كريمه‌سى سهواً (ولكم فى الحياة قصاص) شكلنده ديزلمش اولديغندن مع الاعتذار تصحيح اولنور .

امتعۀ داخليه شركتى

شركت مذكوره طرفندن ممالك عثمانيه‌يه سپارش اولنوب بوكره قسماً ورود ايدن امتعه‌يى فنجانجيلر يقوشنده شرق چارشيسنده بر نومرولو مغازه‌ده موقع تشهير وفروخته وضع ايلمشدر .

وطن نامنه شايان تقدير وتبجيل اولديغى قدر مملكتك حيات اقتصاديه واستقباليه‌سنه معطوف وعثمانلى صنايعنك استحصال رفاه وسعادتلرينه موقوف براملى تعقيب ايتمكده اولان شركت هيئات اداره‌سنك بوبابده‌كى مساعيسى هردرلو ستايشك فوقنده‌در .

حميتپروران وطنه‌شونى اخطار ايدرزكه : منسوجات ومعمولات داخليه‌مزه كوستريله‌جك رغبت ، آغوش حيات بخشاسنده انسانلغمزى ادراك ايله ياشامغه باشلاديغمز شو فقير ، شو محتاج مملكت نامنه برخدمتدر .

صاحب امتياز شهرى احمد افندى

بكر افندى مطبعه‌سى — درسعادت : وزيرخان

برنجی سنه — بیان الحق — عدد ۲٦

فی ۷ ربیع الاول سنه ۳۲۷ وفی ۱٦ مارت سنه ۳۲۵

جمعیت علمیهٔ اسلامیه‌نك ناشر افكاریدر

صاحب امتیاز :	سر محرر :	مدیر مسئول :
فاتح مجیز درسعاملرندن	فاتح مجیز درسعاملرندن	معمار زاده
شهری احمد افندی	مصطفی صبری	محمد علی

مندرجات

نسخه‌سی ۵۰ پاره‌در

آبونه اجرتی (پوسته اجرتیله‌برابر)

استانبول ایچون :	ولایات ایچون :	ممالك اجنبیه ایچون :
برسنه‌لك ۷۵ غروش	۸۵ غروش	۱۸ فرانق
آلتی آیلغی ٤۰ «	٤۵ «	۹,۵ «

درج ایدلمیان اوراق اعاده اولنماز

قارئلرمزه :

اكثر مقالاته ایات كریمه واحادیث نبویه درج ایدلمش بولندیغی نظر اعتباره آلنه‌رق رعایتسزلكده بولنلمامسی رجا اولنور .

درسعادت
بكر افندی مطبعه‌سی — وزیرخان

پازار ایرتسی کونلری نشر اولنور دینی ، ادبی ، سیاسی فنی هفته‌لق غزته‌در.

اخطار مخصوص

غزته‌مزك هدف مقصودی بولنان خدمت دینیه‌یی ممکن اولدیغی مرتبه‌ده تعمیم مقصدیله بدل اشتراسی حقنده کچن هفته وعد ایلدیکی وجهله ۲۷ نجی نسخه‌دن اعتباراً اجراسی متصور اولان تنزیلات بروجه آتی تقرر ایتمش واعاما للفائدة طشره فرقی دخی نظر اعتباره آلنمامشدر .

	غروش	
سنه‌لك	٦٠	استانبول وطشره ایچون پوسته اجرتیله برابر
آلتی آیلق	۳۰	

	فرانق	سانتیم	
سنه‌لك	١٢	٦٠	ممالك اجنبیه ایچون
آلتی آیلق	٦	۳۰	

نسخه‌سی ١ غروشدر

دوئللو

مشروطیتمز بزم ایچون اك کوزل املمره جولانکاه، اك کوزل ایشلره زمین اوله‌جغی بکله‌نیرکن حرکاتمز همان کونی کونه دکیشمکده و بوتحول ایسه مطلقا اوروپا اخلاق و عاداتنه متوجه بولندیغندن اوروپالیلرك ولو آلیشدقلرینه

پشیمان اولدقلری عاداتی توارث ایچون بعضلرمز طرفندن غریب برتهالك کوستریلدیکی و بوخصوصده دها فعال داورانمق ایستیه‌نلرمزك ایشی ، تشبث درجه‌سنه چیقاردقلری مع التأسف کورلمکده‌در . حیات حقیقیهٔ دینیه وملیه‌لرینی، یکی حیات نامدلفریبیله (؟) اوغیرمأمون ساحه‌یه وضع ایتمکی برمزیت ظن ایدنلر شو حرکت مقلدانه‌نك خسران عاقبتنی نصل دوشونه بیلیرلرکه بووادیده عاقبتلرینی فدا وافنایه قدر کوزه آلدیریورلر.

ایشته بوهفته غزته‌لرده قرنای حضرت پادشاهیدن علی غالب بك ایله مشاهیر وکلای دعاویدن عادل بکك، اوروپادن آل بیوك قوتله دفع ایدیلمکه چالیشیلان وبرنوع مقاتلهٔ متعمدانه‌دن عبارت اولان دوئللو کبی برفعل مقدوحك اجراسنه قرار ویردکلری کوریلور کورولماز جمعیت علمیهٔ اسلامیه بالوظیفه ناهی عن المنکر صفتیله ایشه مداخله ایدرك ومسئله‌نك (وان طائفتان من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بینهما) نظم جلیلنه تماسی

دوشونه‌رك تأليف ذات‌البينه شتاب ايلمش وبوكا دائر يومی غزته‌لرده بربيانانامه نشر ايلديكی كبی مسئله‌نك جهت شرعيه‌سنی‌ده بيان‌الحق‌ده يازمغی وعد ايتمشدی . بوبابده‌كی ايجابات شرعيه شو صورتله خلاصه اولنور :

(دوئللو ايدن ايكی شخصدن هر بری ديكرينك قتلنی قصد ايتديكندن « انما الاعمال بالنيات » و « لكل امرئ مانوی » حديث شريفی مقتضاسنجه قصد ونيتلرينه كوره حكم ترتب ايدر . بناءً عليه شخصين مذكورينك هر بری وقوع بولان دوئللوده قتل وتلفدن سالماً بالكليه قورتلمش اولسه‌لر بيله حكم اخرويسی اثم قتل ايله آثم ومرتكب كبيره اولمق وحكم دنيويسی تعزير شديد وحبس مديد ايله حبس اولنمقدر. شايد بری ديكرينی قتل ايدر ايسه انجق قتيلك ورثه‌سی ، وهر بری يكديكرينی قتل ايدر ايسه هر ايكی قتيلك ورثه‌سی طرفندن ديت دعواسنه قيام اولنه‌بيلور . چونكه نفوسده اباحه جاری دكلسه‌ده اذن واباحه شبهه‌سی بولنديغندن قصاص وقود ساقط اولور . اكر اثنای اقتتالده دوئللو ايدنلردن برينك ويا هر ايكيسنك بر عضوی ويامتعدد اعضاسی مجروح وياسقط اولورده تلف نفس وقوع بولمازسه جنايات فيمادون النفس مسائلی دستور العمل اتخاذ اولنمق اقتضا ايدر .)

دين اسلامده هدف مناقشه اولان مسائلدن

طلاق [١]

دين اسلامده طلاقك اركككره عائد برحق اولمسی مسئله‌سنی اثبات ايچون ادلهٔ نقليه ايرادی معلومی اعلام درجه‌سنده بی لزوم برشی اولديغندن بوبحثك قسم اولنده ، اولكی مباحثده اولديغی كبی استدلالات نقليه ايله اشتغال ايتميه‌جكز . چونكه بتون نصوص شرعيه‌نك ، ايقاع طلاقی اركككار طرفندن صادر بر فعل اوله‌رق كوسترمسی وبونك لوازمندن اولمق اوزره زوجی مطلّق وزوجه‌يی مطلّقه ناميله ياداتمسی بوخصوصده هيچ برشيئه حاجت براقميه‌جق درجه‌ده صريح وقطعيدر .

بوديده ، اويله ظن اولنديغی كبی يعنی من‌القديم علماسنك ظن ايتدكلری كبی رجال ، حق طلاقه مالكيت خصوصنده حائز استقلال اولميوب بونك پك چوق شرائطی موجود اولديغی واوشرطلردن بريده (واُولات الاحمال اجلهن ان يضعن حملهن [٢] نظم جليلندن آكلاشلديغی وقتيله كورديكم بركتابنده سويله‌ين مابين همايون مترجملرندن وسابق مجلس معارف اعضاسندن دوقتور « صابونجيان لوئيز » افنديك برطرفدن دين اسلامی مدافعه وديكر طرفدن علماسنی ، قرآنك معناسنی اكلامامش اولمقله مؤاخذه طرزنده يازديغی سوزلره قارشو ايسه حالا ، جواب ويرمكدن زياده

[١] بومقاله ، نهايتلرينه طوغری حره ايله جاريه بيننده‌كی فرق عدته عائد برسؤاله قارشو كچن هفته‌كی نسخه‌مزده وعد ايلديكمز جوابی احتوا ايده‌جكدر .

[٢] حامل بولنان نسوان مطلقه‌نك انقضاء عدتلری وضع حمل ايلملريله حاصل اولور .

اوقوركن مجبور اولديغم خنده‌لريمی تكراره احتياج حس ايدييورم .

طلاقك جهت عقليه‌سنه كلنجه بومسئله ، رجالك نسوان اوزرينه رجحان وتفوقلری اساسنه مستندر . يعنی اساس مذكور ثابت اولدقدنصكره رجالك حق طلاقه مالكيتنی آيريجه اثباته لزوم بيله قالماز .

رجالك رجحان وتفوقی ايسه | تعددزوجات | منظومه‌سنده خيلجه ايضاح واثبات ايدلديكی كبی ذاتاً بوجهت خلقت عالمدن بری دنيانك هرنقطه‌سنده كندی كنديته ظاهردر . فی الواقع بتون اقطار جهانده بولنان نسوانك رجاله نسبتله حائز اولدقلری موقعه باقلسون : فكر متين ويا پنجۀ آهنينه بدل ساعد نرمينه مالك بولنان شو مخلوقات لطيفه‌نك صوك زمانلرده اوروپاده نائل اولديغی مقام احترام بيله رجالك تحت حمايه‌سنده اكتساب ايدلمش بر شرف عجز نمادر . اوت قادينلر موده‌سنه كوره مثلا ارابه‌نك صاغ طرفنه آلنمقله تقديم ايدياسه‌لرده ايشته بوحال ، تعبير اولنديغی وجهله تقديم ايدلمك درجه‌سنده قالوب اونلرك تقدم ايتمسی شكلنده دكلدر . صكره : بو شرف حادث محبيانه‌نك منشأی نه اوله بيلير ؟ قادينلرك قوت سطوتلريمی ؟ اصلا : چونكه باقسه‌كز آ شرف محبيانه ديبورز . ميدان مصارعه‌ده اركككاری مغلوب ايدن قادينلرك بولنديغنی سويلينلر واردر . لكن قاره احمد كبی اركككاری دكلدريا . طوغريسی آره صره تصادف ايديلن اوكبی وقايع نادره‌نك | دنياده هرقادينی يكه‌جك براركك ، هرارككه يكيله‌جك برقادين بولنمق | قاعدۀ قديمه‌سنه قارشو قاله آلنمغه لايق بر اهميتی اوله‌مز .

شرفك منشأی قادينلرده مكنون اولان ذكاودرايت اولسون . نته‌كيم قوای بدنيه‌لرينك زياده‌لكنی سويلمكه جسارت ايدن مستأنثلر قوای عقليه‌لرينك فضله اولديغنی‌ده ادعادن كيری طورمزلر وبوخصوصده دمينكی مصارعه ميدانلرينه نظيره اوله‌جق مسابقه امتحانلرينی ذكر ايدرلر .

لكن بونلرك اجماع بشری‌يه مخالف فكرلر اولديغنی هركس بيلير . اكر بويله برقاچ جزئيات ايله قواعد كليه وعموميه ثابت اولمق لازم كلسه دنيانك بتون قواعد اصليه‌سی بوزولوردی .

نسوانك عقل وفكرندن استفاده ايدلمك نقطۀ نظرندن انسانلر آره‌سنده‌كی موقع اجتماعيلرينك درجه‌سنی شوندن‌ده اكلامليدركه نسوانی مترقی عد اولنان ملتلرده داخل اولمق اوزره هيچ بر حكومت مشروطه‌ده نسواندن مبعوث اوله‌ماز . منتخب ثانی‌ده اوله‌ماز . منتخب اول‌ده اوله‌ماز . مبعوثلغه چيقمايه‌لم ، حق انتخاب برحق رأيدن عبارت اولديغنه نظراً نسوانك هيئت بشريه آره‌سنده علماً وفكراً قيمت نوعيه‌لری فاضلات افرادينه بيله جمال حسن انا قدر اولسون برموجوديت قزانديرمغه كفايت ايده‌مز برحالده ايكن بری طرفدن بونلری قوۀ عقليه‌جه رجالك فوقنده عد ايتمك پك معناسز اولور . [١]

[١] استطراد : مملكتمزك حال تدنيده قالمسنی يكانه نسوانمزك تحصيل معارفه بيكانه قالملرندن بيله‌رك وفلاح آتيمز ايچون هرشيئه ، هراحتياجمزه تقديماً نسوانمزی اوقوتمق لزومنی يكی بر آهنك نقرات ايله تكرار ايده‌رك بر طرفدن اسايلرينه ، قلملرينه افكار صائبۀ عموميه‌نك ترجمانلغی وظيفه‌سنی توجيه وبرطرفدن حقيقی افكار عموميه‌نك تمثال صامتی مؤاخذه‌لرينه ، تعريضلرينه مخاطب اتخاذ ايدن عقلامزك پك زياده يا كلدقلرينی ، پك افراطكارانه دوشوندكارينی تأمين ايده‌بيليرز . باشده اقدام سرمحرری اولديغی حالده بو فكرلری بر حقيقت عاليه . برحكمت محكمه شكلنده ايلری سورنلر ، ينه اقدام محررينك ياپديغی كبی آلمانيانك ترقياتی ، شوكت حاضره‌سی ، آلمانيا موسيقيسنك ترقيسی سايه‌سنده اولديغنه ذاهب اولمق ودولت مشاراليهانك ساحۀ عالمده قزانديغی عظمت واهميتی بيسمارقك دهاء سياستندن . مولتكه‌نك سيف جلادتندن زياده واغنرك نغمات لطيفه‌سنه مديون اولديغی سويلمك قدر كولنج برنظريه‌يه تبعيت ايتمكده‌درلر .

انقلاب حاضرمزی قوی وسالم براساس اوزرنده تقرر ايتديرمه‌دن ، آناطوليده ، روم ايلی‌ده ، عربستانده دوام ايدن آسايشسزلكه ، آچلغه چاره بوله‌دن ؛ ينه ملكمزك بواقطارنده

بزده حرمت نسوان فکرینك اك زیاده مظهر رواج وشیوع اولدیغی اوروپاده اخیراً اراء حکیمه قادینلرك یالکز علم تدبیر منزلده، زوجه ووالده اولمق ایچون اقتضا ایدن علومده ایلری کیتملری لزومنه قانع اولوب علوم سائره ایله اوقدر توغل ایتمك اونلر حقنده موافق اوله‌میه‌جگی تسلیم ایدلمکده بولندیغنه بناءً شرف مبحوثك منشأنی قادینلرك مزیت عقلیه‌لری تشکیل ایده‌میه‌جکدر. حتی شرف مذکورك برطرز محیانه‌ده اولمسی ده بو احتماله مانعدر. چونکه قادینلر یالکز قوای عقلیه‌جه اولسون ارککلرك فوقنده بولنسه‌لردی مشهود اولان شرف وموقعیلرینی ارککلرك سایهٔ حمایتی التنده احراز ایتمك احتیاجنه دوشمه‌دن تأمین غالبیت چاره‌سنی بولورلردی.

قادینلره امور مهمه تودیع ایتمك، بیوك مأموریتلر ویرمك فکری‌ده کلوب کچیجی موده‌لر کبی تقرر ایده‌مشدر. برمحاربه‌نك اك دهشتلی؛ اك جان الهجق دمنده ادارهٔ حربیه ایله مشغول اولان قوماندان الجاآت مخاضیه‌یه معروض اولمق یاخود مهم برمسئلهٔ سیاسیه‌نك اك زیاده اعتدال دمه احتیاج کوستردیکی برصردده مأمورك [استری] سی طوتمق نه‌قدر غریب اوله‌جغنی کوز اوکنه کتوریلورسه بوکبی فکرلرك نه‌درجه‌لرده قابل تطبیق اولدیغی اکلاشیلیر.

اویله ایسه قادینلرده‌کی شرف ومزیتك منشأنی رجال ایچون سعادت عائله اسبابنك قادینلرله حاضرلنه‌بیلمسنده اراملیدر. نته‌کیم کتاب مبینمز قادینلرده اولان بو مزیت جامعه‌یی بزه بیك اوچیوز سنه اول اك بلیغ اك موجز برافاده ایله بیلدیرمش [هو الذی خلقکم من نفس واحدةٍ وجعل منها زوجها لیسکن الیها] بیورمشدر. انك ایچون قادینلرده‌کی بو شرفی بو خصلتی بز اوروپالیلردن دها ایی تقدیر ایده‌رز. عالم اسلامده قادین ارککك، اك نفیس، اك قیمتدار، محفظه‌لره قونیلان حلیات کبی صاقلانیلیر، قیصقانیلیر برمالی مثابه‌سنده‌در. وقادینلرده بولنان برشرف، بوقیمت دائرهٔ مخصوصه‌سی داخلنده اولمق شرطیله نه قدر بیوك کورولسه یری واردر. فقط اودائره خارجنده بونلره شرف ورجحان ویرمك ورجاله یاقیشان فضائل وخصائلی بتون درجاتیله بتون عمومیتیله بونلرده ارامق جائز اوله‌میه‌جغی کبی حرمت نسوانی سوء استعمال دیمك اولان شو حال قادینلر حقنده‌ده برایيلك صاییله‌مز. بوکا مبنیدرکه اوروپا نسوانی بزم قادینلره نسبتله خواص طبیعه‌لرندن خیلی تباعد ایتمشلردر. فرض ایده‌لم که بوکا مقابل خیلی‌ده ترقی وتکامل ایلامشلردر، فقط تنزل ایدن جهت فطرة اوقدر مهم، اوقدر مطلوبدرکه بوکا (مقابل) بیسان ایتمك قابل دکلدر.

ارکك چوجقلرمز ایچون محتاج اولدیغمز ابتدائیه مکتبلرمزك یوزده طقسانی نقصان ایکن استانبولده اناث سلطانی کشادینه چالیشان همتورانمزك امین اولدیغمز حسن نیتلرینه رغماً مملکتمزك مزاج واحتیاجنی حقیقةً بیله‌مامکده اولدقلرینی بزده اك صمیمی برخلوص نیت ایله ادعا ایده‌بیلیرز. « انسانلغی، انسانلغك وظائفنی تحصیل کورن آنالرك آغوش تربیتنده بویوین اولاد مملکتدن بکلیه‌بیلیرز؛ اکر نسوانمز نعمت معارفدن حصه‌مند اولسه‌لردی ملکمز سنه‌لرجه امواج استبداد آره‌سنده یووارلانمازدی؛ اهالیمز بواخلاقسزلغه، بوسفالته دوچار اولمازدی» دییورلر. حال بوکه دور سابقه‌ده‌کی معارفسزلکمز آره‌سنده استانبول نسوانك آز چوق اختلاس معرفت ایده‌بیلمش اوللرینك مکافاتی اوله‌رق مخدراتمز پیانودن، آلافرانغه‌لقدن، تکلمنه اوزندکاری فرانسزجه‌لریله لسانلرینه. ملیتلرینه قارشی غریب بربیکانه‌لك حس ایتمکدن، مطالعه ایتدکاری موده غزته‌لریله ارککلرینی دها فضله مصرفه صوقمقدن، دها فضله معاشلی برمأموریت آلق چاره‌سنی تحری‌یه مجبور ایتمکدن وبتون بومکتسبات علم ومعرفته مقابل بزده‌کی اسکی معناسیله او قادینلغندن بر آز دها اوزاقلاشمش اولمقدن بشقه نه قازاندیلر؟ بز مخدراتمزك اکتساب علم وکمال ایلملرینه معترض دکلز. آنجق بزده تحصیل علم ومعرفت بالخاصه قیز چوجقلرمز ایچون (طلب العلم فریضة علی کل مسلم ومسلمة) دستورینك واضعی بولنان اسلامیتك تعیین ایلدیکی حدود وقیود دائره‌سنده اولدقجه بوندن حقیقی برمنفعت، جدی برثمرهٔ سعادت بکلمك عبثدر. بونی بو کونده، یارینده، هر زمانده بویله بیلملیدر. اینانمیانلر ایلریده، حقمزی تسلیم ایتمك مجبوریتی قارشیلرینه چیقنجه سوزلرمزه کلیرلر.

شو تمهيداتدن قادينلری صرف بر وعاء تناسلی حالنده تحصیل وتربیه‌دن محروم براقق طرفداری اولدیغمز اکلاشیلامامیلیدر. چونکه بز قادینلرده ارانیله‌جق محاسنی ارککلر ایچون اسباب سعادت عائله‌یی احضار ایده‌بیلمك قابلیت واقتداری ایله اجمال ایتمشیدك ، بناءً علیه جاهل برقادین قادینلق وظیفه‌سنی‌ده حقیله ایفا ایده‌مز .

شمدی شوراده براجمال دها یاپه‌لم ، ارکك امور دنیایی ، قادین امور بیتیه‌سنی اداره ایده‌جك صورتده یتشدیرلمك لزومی بوکون دنیانك هرطرفنده مدید تجربه‌لر ، عمیق تفکرلر نتیجه‌سنده تسلیم اولنمشدرکه بونظریهٔ مسلمه ایله برابر ارتق ارککلرله قادینلرك موازنه‌سی مسئله‌سی‌ده حل ایدلمش اولاق ضروریاتدندر.

مابعدی وار

مصطفی صبری

تصحیح

کچن هفته‌کی نسخه‌مزده مندرج دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائلدن صورت‌عنوانلی مقاله‌نك صوك صحیفه‌سنده بولنان شعرك اوچنجی مصراعی سهواً : (وکیف اشکو بره) طرزنده یازیلمش اولدیغی جهتله بروجه آتی تصحیح اولنور:

فکیف شکری بره

سربستیٔ مذاهب

بیروتده آمریقان مکتبنه دوام ایتمکده اولان طلبهٔ مسلمه‌نك کلیساده اثنای دعاده اثبات وجود ایتملری ایچون مکتب اداره‌سنجه اصرار ایدلمکده اولدیغی ومعلملردن برینك برمسلم شاکرده «بزم ایچون مکتبی بسبتون ییقمق باجمله شاکردانك اثبات وجود ایتملری حقنده‌کی قاعدهٔ موضوعه‌یی اخلال ایتمکدن اهوندر . چونکه مکتبی انشا ایتمکدن مقصد اصلی بودر . » طرزنده اظهار مافی‌الضمیر ومصرلی طلبه‌دن ایکیسنك تنصر ایلدیکی صباح غزته‌سنده (٢٤ شباط) مطالعه اولنمشدر .

بومسئلهٔ مهمه حقنده حکومتجه تدابیر لازمه اتخاذ ایدلمش اولدیغنده شبهه ایتمم . بناءً علیه اوجهتدن بحثه لزوم کورمیه‌رك یالکز مکتب اداره‌سنك معاملهٔ واقعه‌سنه مقابل برقاچ سوز سویله‌مکه مجبور اولدم .

(دور مدنیت) نامیله تبجیل ایدیلن عصرمزده « اسلامیتك قبول وترویجی انسانلری دور بداوته اعاده‌دن بشقه برشی اولمدیغنه » دائر نطقلر ایراد ایدن خائنلر ، ینه او عصر مدنیتده (سربستیٔ مذاهب) کبی برامر وجدانینك — وحشتله اتهام ایدیلن — مسلملر جانبندن دکل — مدنیتله اعزاز ایدیلن — غیر مسلملر طرفندن اخلال وامحا ایدلمك ایستندیکنی کوروبده مدنیتك هانکی قافلهٔ فاضله‌یه ، وحشتك هانکی زمرهٔ باطله‌یه عائد اولدیغنی عجبا تقدیر واعتراف ایدرلرمی ؟

نظر مدنیتده حائز اهمیت اولان (سربستیٔ مذاهب) ، دین اسلامك ظهوریله برابر بحق تأمین اولندیغی حالده ربع مسکونك هرکوشه‌سنده ادیان مختلفه سالکارینك بربرلری حقنده اجرا ایتدکلری انواع تضییقات وتعدیات ، البته صحائف تاریخدن سیلنمه‌مشدر .

جهان انسانیتی حالا کریه فشان تأثر ایدن (انکیزسیون) اصول شنیعه‌سی — احتوا ایتدیکی شناعت وفجاعت ایله — برطرفده طورسون ، برمذهب معین خارجنده قالان انسانلرك عادتا حقوق مدنیه‌دن اسقاط ایدلمسی ، حکومتك مذهب رسمیسنه منسوب اولمیان آدملرك کندی مذهبلرنجه اجرا ایتدکلری مناکحاتك قانوناً معتبر عد اولنمامسی ، فرانسه‌ده قراللرك حین جلوسنده قتولیك مذهبندن غیری مذاهب اربابنی قهر وتدمیر ایده‌جکلرینه دائر (رسماً یمین)

ايتملرى كبى — انسانيت ومدنيته كلياً مخالف اولان — اطوار عجيبه‌نك اهل اسلامه توجه مدنيت ايده‌مه‌ين ملل غير مسلمه‌دن صادر اولديغى البته انكار ايده‌مز.

هر درلو فضائل اخلاقيه وسياسيه‌نك مصدرى اولان دين اسلامك ترقيات مدنيه‌يه ومحافظهٔ انتظام عالمه حائل اولديغى ادعا ايدن انسانيت دشمنلرينه نه ديه‌لم ؟. نصرانيتك ديانت كبى برام وجدانى‌يى بيله ابطال وقواعد حقانيتى اساسندن اخلال ايتديكى اوان منحوسه‌ده دين اسلامك « دينده اكراه يوقدر » قاعدهٔ عادله‌سنى وضع ايله مذاهب شتى اربابنه سربستئ تام ويردكدن بشقه هرماتك دينى، جانى ، عرضى ، مالى حمايه ومحافظه ايتمك صورتيله كائنات انسانيه‌يى احيا ايلديكى مسلم انام ايكن اودين مبينك مانع مدنيت ، مسلمانلرك رهرو وادئ وحشت اولديغى — بويله برعصر مدنيتده — ادعا ايدنلر ، حقيقةً (منكر) اولدقلرينى اقرار ايدرلر .

مدنى آوروپاليلر، آمريقاليلر سربستئ اديان مسئلهٔ معتنابهاسنك مقتضاى مدنيت اولديغى پك يقين برزمانده تقدير ايده‌بيلدكلرى ، مع هذا اصول سربستى هنوز پك چوق محلارده لايقيله تقرر ايده‌مديكى حالده — وحشى عد اولنان — مسلمانلرك بو اوصول نصفت پرورانه‌يى دها حين ظهورلرنده تأسيس وبوكونه قدر كمال دقتله ادامه ايتدكلرى حقايق ثابته‌دندر .

ايشته (سربستئ مذاهب) ه مساعده ايدن بر دين مقدس اربابنك زير حكمنده بولنان برمملكتده مكتب كشاد ايدن اشخاصك طلبهٔ مسلمه‌يى كليسايه صوقمق ، تابع اولمدقلرى بردينك آيينه اشتراك ايتديرمك ، حتى تنصره مجبور ايتمك — اسلاملرى تعصب بارده، غيرت جاهليه ايله اتهام ايدن — اشخاص مغشوشه‌نك انسانيت ومدنيتدن تماميله بى نصيب اولدقلرينه دليل قطعيدر .

او اشخاص ، بو درلو حركات مدنيت شكنانه‌يى كندى مملكتلرنده التزام ايتسه‌لر مدنيت وانسانيتك لعنتنه هدف اوله‌جقلرى طبيعى ايكن ديار اسلامده اولاد اسلام حقنده اختيار ايتدكلرى اطوار وقاحتكارانه حقنده نه ديمك لازم كله‌جكنى ارباب انصاف تقدير ايتسونلر ..

مكاتب اسلاميه‌يه دوام ايدن طلبهٔ غير مسلمه حقنده مسلمانلرك كوستردكلرى معاملات عالى جنابانه نظر امعانه آلنيرسه طرفينك فضيلت وفضاحتى تعين ايدر ، فضله سوز سويلمكه حاجت قالماز .

بنجه الك زياده شايان تأسف اولان مسئله ، اطفال مسلمه‌نك مكاتب اجنبيه‌يه متهالكانه دوام ايتديرلمسيدر . آمريقان معلمنك يوقاريده نقل ايديلن سوزينه دقت ايديلكز ، مكتبك نه مقصدله تأسيس ايلديكنى اعتراف ايديور . حق ايله باطلى تميزدن عاجز اولان اطفالمزى — كه اميد استقبالمزدر — كندى المزله اويله برغياى غىّ وضلاله آتمق نصل تجويز اولنور ؟

بيلمه‌يورلر وارسه يقيناً بيلمليدرلركه بزمله ملل سائره آره‌سنده‌كى فرق (بين السماء والسمك) در . بزم بقامز، دينك بقاسيله قائمدر . دين زائل اولنجه بزده مضمحل اولورز .

كابوس بلا كبى باشمزه چوكن استبداد ، مملكتمزده معارفى محو ايتدى . مكتبلر ملعبه‌كاه اطفال اولدى . علم ، دست جهلده بازيچه حكمنه كچدى . اولادينى تعليم وتربيه ايتمك ايسته‌ينلر ، مكتبلرك حال هولناكندن اوركديلر . خلقك برقسمى بالاختيار ، ديكر قسمى (دكزه دوشن ييلانه صاريلير) مثلنه ماصدق اوله‌رق مع الاضطرار جكرپاره‌لرينى مكاتب اجنبيه‌يه سوق ايتديلر. حكومت مستبده، بونى منع ايتمكه چاليشدى. سبب منع ، صلابت دينيه‌دن منبعث دكلدى . كوزلرى غشاوهٔ جهل ايله آلوده اولان اولاد وطنك تحصيل معارفله تنوير عيون وبو سايه‌ده ازالهٔ ظلام ظلمه قيام ايتمه‌سى ايچوندى. ثروتى مساعد اولانلر ، اولادلرينى خانه‌لرنده تربيه

ایتدیلر . فقیر الحال اولانلر، چوجقلرینی بزم مکتبلره ، یاخود ـ بیك درلو وهم وهراس ایله ـ ینه فرنك مکتبلرینه کوندردیلر .

آرتق اولانلر اولدی . هیکل هول انکیز استبداد ییقلدی . بزم ایچون‌ده مدار معذرت قالمدی . بوندن صکره تبدیل فکر ومسلك ایله کندی دردمزه کندمزك چاره بولمسی فرض اولدی .

معلومدرکه علم نرده‌ده ایسه اهل اسلام اورایه کیده‌جك، علمی کیمده بولسه آله‌جق . کیتمزسه ، آلمازسه فریضه‌یی ایفا ایتمه‌مش اوله‌جق . عقابه اوغرایه‌جق .

بو مسئله‌ده تعصب بارد کوسترنلر ، حیات ملتی رخنه‌دار ، کندیلرینی ده مسئولیت معنویه‌یه کرفتار ایدرلر .

اما سالك اولدیغی دینك احکامندن غافل ، حق وباطلی تمییزدن عاجز اولان بر طفل صاف دلك ایادی اجانبه تودیعندن ، بیروتده‌کی آمریقان مکتبی کبی بر دارالبواره سوقندن فائده بکله‌ینلر ابداً متضرر اولورلر.

بز بستر عطالتده خواب نوشین غفلت ایکن شاهراه معرفتده قطع مراحل ایدن اجانبك مکتسبات وکشفیات علمیه‌سندن استغنا کوسترمك ـ مملکتك احتیاجات حقیقیه‌سنه واقف اولانلر نزدنده ـ غیرقابل واولادمزی مکاتب اجنبیه‌یه دوام ایتدیرمکدن‌ده محذورات کونا کون حاصل اولمسنه نظراً مکتبلرمزه آوروپا وآمریقادن مقتدر ، منصف معلملر جلبیله آنلرك معلوماتندن استفاده ایتمك تأمین مقصد ایدر .

الحاصل ـ هر ملتدن زیاده بزم حیات حقیقیه‌مز منابه‌سنده اولان ـ معارفی نورسحر کبی وطنمزك الك تحری کوشه‌لرینه قدر نشر وتعمیم ایله اولادمزك تنویر افکارینه ، وطنمزك احیاسنه چالشمامز محافظه حیات ایچون باشقه چاره یوقدر .

معارف، دین عزیزمزك لازم غیرمفارقیدر. بناءبرین محافظه حیاته چالیشانلرك نقطه نظری ـ هرشیدن اول ـ دین اولملیدر. بویله اولمازسه حال ، خراب اولور. باقی (السلام علی من اتبع الهدی) .

ابن الامین

محمود کمال

سیاست شرعیه

١٨

عرض وناموس دعوالرینك اقامه‌سی حقنده‌کی احکام قانونیه وشرعیه — ٢٠١ نجی ماده قانونیه علاوه‌سنده « تکرار زوجه‌سنی آلمغه » قولنده‌کی احکام قانونیه وشرعیه — زوج علیهنده ناموس دعواسی اقامه ایلدیکی زوجه‌سنی تکرار آلیرسه جزانك شریك تهمتدن ساقط اولوب اولمیه‌جغی — جبر طبیعی‌یی شرعده نظر اعتباره آلدیغی — محارمندن برینی فعل شنیع ایدرکن کوروبده زانی ومزنیه‌یی قتل ایدن کمسه حقنده‌کی احکام قانونیه وشرعیه :

عرض وناموس دعوالرنده متضرر اولان اشخاص اقامه دعوا ایتدکجه مدعی عمومی تعقیبات قانونیه‌ده بولنه‌ماز . چونکه بوکبی جرائم آسایش عمومیه‌یه تعلقندن زیاده حقوق عائله وشخصیه‌یه تعرض اولنمغله متعرض علیهك اقامه دعواده بولنمسی لازمدر . فقط اقامه دعوادن صکره مشتکی ادعاسندن صرف نظر ایتسه بیله صراحت قانونیه اولمدیغندن مدعی عمومینك تعقیباتنه خلل کلمز.

بزم سیاست شرعیه‌مزده ده بویله‌در . مثلا برکیمسه دیکر کیمسه‌نك ناموسنی رخنه‌دار ایده‌جك صورتده شتم ایتدکده مقذوفك طلب دعواسی شرطدر . واقامه دعوا ایدوبده بعده عفو ایتسه عفوی باطلدر . [١]

[١] (اذا قذف الرجل رجلاً محصناً اوامرأة محصنة بصريح الزنا فطالبه المقذوف بالحد) بشرط مطالبته لان حقه الخ حتى انه اذا ادعاه ثم عفى فعفوه باطل عندابى حنيفه ومحمد الخ جوهره ص ٢٤٨

چونکه بو صورتده قاذفدن استیفا ایدیله‌جك حق طرف حاکمدن حقوق عمومیه نامنه‌در. حقوق عمومیه ایله حقوق شخصیه اجتماع ایدرسه حقوق عمومیه‌نك تغلبنه امالهٔ نظر اولنور. [۲]

فعل شنیع دعوالرنده دخی مزنیه‌نك وصغیر ایسه ولیسنك اقامهٔ دعواسی لازمدر. [۳] کوریلیورکه شریعت اسلامیه قانون ایله متحددر.

صراحت قانونیه اولان محللرده مشترکی دعواسندن صرفنظر ایده‌بیله‌جکی مسئله‌سنه کلنجه، عثمانلی جزا قانون موقتك ۲۰۱ نجی ماده‌سی علاوه‌سنده «برخاتون علیهنده عرض دعواسی مطلقا زوجنه وزوجی اولمدیغی حالده ولیسنه عائد اولوب بو صورتله لدی‌الدعوی ارتکاب فعل شنیع زنا ایلدیکی تحقق ایدن خاتون اوچ آیدن اقل وایکی سنه‌دن زیاده اولمامق اوزره حبس ایله مجازات اولنور. شو قدرکه زوج تکرار زوجه‌سنی آلمغه راضی اوله‌رق بو جزانك حکمنی اسقاط ایده‌بیلور الخ»

شو علاوهٔ قانونیه‌ده ارباب حقوقی برطاقم مناقشاته سوق ایدن مسئله «مطلقا» می؟ «مطلّقاً»می؟ یعنی زوج دعوا ایتمك ایچون زوجه‌سنی تطلیق ایتملی ایتمه‌ملیمی؟ بونك تطلیق معناسنده آلنه‌رق طلاق شرط قلندیغنی اکثر علمای حقوقجه قبول ایدلمش ومحکمهٔ تمیز جزا دائره‌سنك جریدهٔ محاکم عدلیه‌نك ٤٤٧ نومرولی نسخه‌سنك ٤٩٧٨ نجی صحیفه‌سنده‌کی قرارده بو رأیی مصدق والآن معمول به بولنمشدر.

دولت علیه تبعه‌سندن بولنان غیر مسلملرده طلاق کیفیتی متعذر اولوب آنلرده تفریق بولندیغندن وقتیله عدلیه نظارتیله مذاهب رؤساسی بیننده جریان ایدن مخابرات رسمیه‌ده تفریق، طلاق مقامنه اقامه ایدیله‌رك اشبو مادهٔ قانونیه موجبنجه حرکت تقرر ایلدیکی منظورم اولان بعض مخابرات رسمیه اوراقندن آکلاشلمشدر.

شو تفسیر قانونی‌یه نظراً زوجك زوجه‌سنه زنا اسنادنده تطلیق ایتمسنی قانون شرط قلمسیله برنوع زوجی طلاقه اجبار ایتمشدر. حالبوکه بزم سیاست شرعیه‌ز زوجك زوجه‌سنه زنا اسنادنده زوجه‌نك طلبیله لعان اجرا اوله‌رق حاکم بینلرینی تفریق ایدر.

بنم اصل سویلمك ایسته‌دیکم نقطه بودکلدر. فقرهٔ قانونیه‌ده زوج تکرار زوجه‌سنی آلمغه راضی اولدقده جزانك حکمنی اسقاط ایده‌جکی تصریح ایدیلیور. بوندن مقصد قانون؛ زوجك تکرار زوجه‌سنی دائرهٔ محرمیته ادخاله موافقت کوسترمه‌سی اولجه زوجه‌سنك عفتنده حاصل اولان ظن قوینك زوالیله عصمتنده‌کی فکرینك قوت بولمسیدر. یعنی اوظن قوینك مؤخراً «بنم زوجه‌م بوفعلی ارتکاب ایتمشی ایتمه‌مشمی کبی شبهه ایدرك عفتنه قناعت وجدانیه حاصل ایتمسیدر.» دیمك اولیورکه «طنین» محرری حسین جاهد بکك جف‌القلم یازدیغی وقسماً شایان تنقید اولان مقاله‌سنده‌کی زعمی کبی شبهه ایله حدودك انتفاسی یالکز نظر شرعده دکل قانونده دخی نظر اعتباره آلنمشدر. طنین محرری حسین جاهد بك عجبا شبهه‌ایله حدودك انتفاسنی حقوق جزائیه‌ده‌کی برائت وعدم مسئولیت قرارلری کبی‌می ظن ایدیيور؟

فقط زوج تکرار زوجه‌سنی آلمقله جزایی اسقاط ایده‌بیلورسه‌ده عجبا بوندن شریك تهمت مستفید اولورمی اولمازمی؟

قبل‌الحکم آرای حقوقیون شریك تهمتك دخی استفاده‌سنده همان متفق کبی ایسه‌ده بعدالحکم تشتت آرا موجوددر. ایشته قانونه شرح یازانلر همان عمومیتله دینیله‌جك صورتده شریك تهمته سرایت ایتمه‌مسی فکرنده بولنیورلر. حتی علی شهباز افندی مرحومکده بوفکرده بولندیغنی کورمك موجب استغرابدر. بعضیلری بعدالحکم قادین حقنده‌ده جزانك عدم اسقاطنی سویلرلر.

[۲] وانما تعارضت الجهتان فاصحابنا مالوا الی تغلیب حق الشرع الخ. «کذا»

[۳] احکام سلطانیه‌یه باق!

بزم محكمهٔ تمييز جزا دائره‌سنك يوقاريده عرض ايتديكم جريدهٔ محاكم عدليه‌نك عين صحيفه‌سنده‌كى مقرراتى شريك تهمتك دخى بوندن استفاده ايتمسى فكرنده‌در ، فى الحقيقه دوشونيله‌جك اولورسه اركك ايچون جزا ترتيبى قادينك مجازاتى حالنده‌در . قادينده‌ن جزا ساقط اولنجه ميدانده عرض دعواسى قالمازكه حتى اركك جزاسنى چكسون . مادامكه زوج زوجه‌سنى دائرهٔ محرميته آلمقله زوجه‌سنك اسنادات واقعه‌دن برى اولديغنى بيان ايله هيئت اجتماعيه نظرنده تطهير ساحهٔ عصمته چكمشدر . بو صورتده اورته‌ده جرم قالمامشدر . بالخصوص زوج زوجه‌سنى تكرار آلمقله ادعاى سابقك بر ظنه مستند وخلاف واقع اولديغنى اعتراف ايديور وواضع قانونده بونى قبول ايدرك جزايى اسقاط ايديور . نه‌دن شريك تهمت استفاده ايتمه‌ملى ؟ زوج زوجه‌سنى تطليق ايتمه‌مش اولسيدى شريك تهمتدن اقامهٔ دعوى ايده‌بيله‌جكميدى ؟

سياست شرعيه‌مزه كلنجه ؛ حد ، هرنه زمان احد زانييندن شبهه ايله ساقط اولورسه شريك تهمتدن دخى ساقط اوله‌جغى صورت مطلقه‌ده بيان ايديليور .[١]

ينه سياست شرعيه‌مز دييوركه اكر اسقاط جزا شبهه ايله اولميوبده قصور فعلدن يعنى اهليتده‌كى تقصيردن دولايى ايسه اوزمان بو تقصيرك هانكى جهتده بولنديغى باقارز . اكر قصور قادين طرفنده ايسه جزا قادينندن ساقط اولورسه‌ده اركككدن ساقط اولماز . مثلا قادينك صغيره اولمق كبى اهليت قاصره اصحابندن بولنمسى .

اكر اركك اهليت قاصره اصحابندن ايسه جزا هر ايكيسندنده ساقط اولور . اركككك مجنون ، صبى ، مكره بولنمسى كبى .

شو بياناته نظراً شبهه ايله حدودك رفعنده شريك تهمتك استفاده‌سى مطلق كوسترلديكندن سياست شرعيه‌مز ، محكمهٔ تمييزك مقرراتى واولبابده‌كى آراى حقوق ايله متحددر .

اهليت قاصره‌دن دولايى سقوط جزايه كلنجه . بونده‌ده شرع ايله احكام قانونيه متحددر . مثلا بر كيمسه صغيره بولنان برقادينه رضاسيله فعل شنيع اجرا ايتسه بونلرك رضالرينك اهميتى اولميوب حركت واقعه جبر طبيعى عد اولنه‌جغندن اركك جزا كورير .

عكسى صورتده دخى اركككك صبئ غير مميز بولنمسى حسبيله جزا كورميه‌جكى بديهى ومفعول بهده بر جزا ويرلمز . ديمك اولويوركه على العميا آلقيشلره غرق ايديلان غرب حقوقى قواعدلرينى منسوبيتيله هر دائم مفتخر بولنديغمز شريعت اسلاميه پك چوق زمان مقدم تعميق ايدرك وضع ايتمشدر .

...

قانون بعض موادنده هيئت اجتماعيه ايچون مطالعات حكيمانه مقتضاسى اوله‌رق جزا ويرميوب كوز حبسى آلتنه آلمق كبى تدبيرله كفايت ايتمش ومعذرت مخففه‌لرده حبس جزاسى تعيين ايتمشدر .

مثلا قانون جزانك ١٨٨ نجى ماده‌سنده [بر كيمسه زوجه‌سنى وياخود محارمندن برينى بر شخص ايله فعل شنيع اجرا ايدركن كوروبده ايكيسنى بردن قتل ايلسه كذلك معذوردر » دينلمش و ١٩٠ نجى ماده‌ده دخى بوكبى معذور اولانلر حقنده اوچ آيدن اوچ سنه‌يه قدر حبس ايله ٥ الى ١٠ سنه‌يه قدرده ضبطيه نظارتى آلتنه آلنمسى بيان ايلمشدر .

سياست شرعيه‌مزه نظراً « بركيمسه زوجه‌سى وقزى وقز قرنداشى كبى محارمندن برينى بالطوع والرضا برشخص ايله زنا ايدرلركن كوروبده غضبى فوران ايدرك درعقب زانى ومزنيه‌يى قتل ايلسه قاتله نسنه لازمكلمز » كرك مادهٔ قانونيه‌دن وكرك مسئلهٔ شرعيه‌نك صراحتلرندن استدلال اولنديغى اوزره بر آدم شرعاً

[١] ثم الاصل ان الحد متى سقط عن احد الزانيين بالشبهة سقط عن الآخر للشركة الخ . جوهره صحيفه ٢٤٦

محارمندن عد اولنان برینی مثلا زوجه‌سنی دیکر برشخص ایله رضاسیله فعل شنیع اجرا ایدرکن کوروبده نائرهٔ حدت وغضبی اشتعال ایدرك هر ایکیسنی قتل ایلسه قاتله شرعاً بر شی لازم کلیه‌جکی « نسنه لازمکلمز » عباره‌سیله آکلاشلمقده اولدیغی حالده قانونك ولوکه جنحه‌درجه‌سنده اولسون برحبس جزاسی ویرمسنده‌کی حکمت حقوقیه اول شخصك حکومته مراجعت ایتمیوب جزایی کندیسی اجرا ایلمسی جهتنه معطوف اوله‌بیلور. سه‌ده فقط ناموسلی بر آدمك زوجه‌سنی ویا محارمندن برینی آغوش اجنبیده معاملهٔ غیر مشروعه حالنده کوردیکی هنکامده صبر و سکوت ایله حکومته کتمسی مستحیل اولمغله اوصره‌ده مسئلهٔ شرعیه‌ده بیان ایدیلان وطبیعی الوقوع بولنان غضب حالنی تسکین ایتك آز کیمسه‌لره نصیب اوله‌جق صبرلردن اولدیغی مستغنیٔ عرض وبیاندر.

ایشته شریعت اسلامیه حکمتاً وطبعاً موافق اولان بوجهت مهمه‌یی پیش امعانه آله‌رق قاتلی مؤاخذه ایتمه‌مشدر.

وفبکر قاصرانه‌مجه ایدلمه‌ملیدر. شوقدرکه اول کیمسه بویله بر حالده محارمنی کوروبده بر قاچ کون صکره هر ایکیسنی قتل ایتسه موجب قتل اجرا اولنور. زیرا مساعدهٔ شرعیه جرمك حین اجراسنده اولوب بعده اوصلاحیتی حائز دکلدر، حکومته مراجعتله جزالرینی طلب ایده‌بیلور.

هرنه‌قدر عبارهٔ قانونیه‌ده « بالطوع والرضا » قیدی مندرج دکلسه‌ده قید مذکورك نظر اعتنایه آلنه‌جغی بدیهیدر. چونکه جبراً وقوع بولان فعل شنیعده مزنیه‌نك نه تقصیر و قباحتی واردرکه حتی دمی هدر عد ایدلسون؟

ارباب حقوقدن بعضیلری دیرلرکه، اکر بریسنی قتل ایدرسه جزا لازمکلور فی‌الحقیقه قانون « ایکیسنی بردن قتل ایلسه » دیمش ایسه‌ده برینك قتلی اولویتده قالمازمی؟

یالکز شوجهت واردرکه، برکیمسه خصمی بولنان بر آدمی خانه‌سنه کتیره‌رك قتل ایدوبده زوجه‌سیله فعل شنیع حالنده قتل ایلدیکنی بیان ایله جزادن قورتلمق تصورنده بولنمسی مستبعد اولمدیغندن بوصورتده قاتلك جزای قانونیسی ویرلملیدر دیه ذهنه بوجهت ملایم کلیور. قانون بوجهتی هرنه‌قدر مسکوت عنه براقمش ایسه‌ده سیاست شرعیه بوجهتیده حل ایدر. شویله‌که، « برکیمسه کندی منزلنده دیکر برکمسه‌یی قتل ایتدکده او کمسه‌یی محارمندن بریله زنا ایدرکن کوروب فوران غضب حالنده آنی قتل ایتدم دیسه مقتول حیاتنده اویولده سوء احوال ایله موصوف اولوبده ظاهر حال خانه صاحبنك ادعاسنه مساعد اولدیغی تقدیرجه خانه صاحبی بلابینه یمینیله تصدیق اولنوب آکا تعرض ممنوعدر » دینیله‌رك مقتولك اوصافی وبوبابده محکمه‌یه قناعت کتیره‌جك دلائل وامارات‌ایله قاتله برشی ایدیله‌میه‌جکنی بیان ایتمکله ذهنه تبادر ایدن محاذیری رفع ایتمکده ایسه‌ده بوخصوصده حکامك تعمیق تحقیقاته بذل مقدرت ایله حقیقتی ظاهره اخراجه چالیشملری لازمدر. یوقسه بلا تدقیق بریسنك قتلی اولویتده قالور دیه‌قاتلك معذوریتی جهتنه کیتمه‌ملیدر. ناصلکه قانونك ۱۸٦ نجی ماده‌سنده مدافعه ومحافظهٔ نفس وعرض ایچون وقوع بولان قتل وجرح فعللری معاف ایسه شرعاًده برشی لازمکلمیور. ایشته مسئله‌سی: « برکیمسه‌دیکر کمسنه‌یه‌جبراً زنا ویالواطه ایتمك ایستیوبده قتلدن ماعدا برطریق ایله عرضنی محافظه ممکن اولمسه اوکمسه‌نك قتلی مباحدر. » دینیله‌رك هردرلو قیودیله مسئله توضیح ایدلمشدر. بناءً علیه ۱۸۸ نجی ماده دخی عرضه متعلق بولندیغندن وبرکیمسه‌نك عرضی ایسه یالکز نفسی اولمیوب محارمنه‌ده شامل اوله‌جغندن مادهٔ مذکوره موجبنجه وقوع بوله‌جق قتلك دخی شرعده اولدیغی کبی معافیتی رأینده‌یم. شوقدرکه اکر برینی اولدیرمش ایسه بیان ایتدیکمز وجهله حکام قتلك محافظهٔ

عرض یولنده اولوب اولمدیغنده تردد کندینی قورتاراماز و برجهتی ترجیحده قناعت وجدانیه حاصل ایده‌مزسه بو تقدیرده ۱۹۰ نجی ماده‌ده‌کی جزانك تعیيننده بأس گوریله‌مز . اما مقتولك سوء حال اصحابندن وزناکارلقله متصف ذواتدن اولمسی کبی قرائن قاطعه وجودنده ینه شرع انورله متحدم . بیلمم قارئلرم نه‌دیرلر ؟

عرض ناموس بر جوهر گرانبهادرکه خزینه‌لره دگیشلمز . آکا عارض اوله‌جق لکه هیچ بر وجهله تطهیر ایدیله‌مز .

شریعت مطهره محافظهٔ انساب ایچون ناموس مسئله‌سنه اوقدر اهمیت ویرمش واودرجه حکیمانه دوشونمشدرکه تفصیلاتی کتب فقهیه‌لرده مسطوردر . برملتك اخلاقی ناموسنك درجهٔ عصمتیله تظاهر ایدر . ناموسه نظر ایدلمنجه شیرازهٔ اخلاق بشریه چیغرندن چیقار . اخلاقسز برملتده ایسه ترقی تصور ایدیله‌مز . بنابرین سیاست شرعیه‌ده بوقبیل معذوریت جزالرینه تصادف ایده‌میورم .

[مابعدی وار]

تمیز جزا ضبط کتبه‌سنده

ابن حازم : فرید

دیانتك مدنیته لزومی

بنی آدم منفرداً طاغلرده گزوب اوت یمه‌لری فرض اولنسه بیله حرارت و برودتك شدتندن وحوانات ووحوشك تجاوز وصولتندن نفسنی محافظه ایچون البسه وسکنا واسلحه وبونلری تدارك ایچون یکدیگری ایله استعانه واجتماعه وعلیه ابقای نوعی ایچون هرحالده تجامع وتناسله محتاج اولور .

حالبوکه انسان مدنی الطبع اولدیغندن اویله انفراد وسفالتله یاشایه‌میه‌جغی جهتله لایعد ولایحصی مصالح واحتیاجات بشریه ومدنیه‌لرینی یکدیگرینك یاردمیله منتظماً تسویه وتأمین ایچون بهمه‌حال بنی نوعیله اتحاد وتشکیل جمعیات ایتملری ضروری وطبیعیدر . بو اتحاد واجتماعلر زوج ایله زوجه‌دن باشلایه‌رق والدین ایله مولود وافراد عائله وقومشولر، همشهریله، وطنداشلر، ملتلر ، دولتلر تشکلنه قدر توسع ایدر . انسانلر طبعا جر منفعت ودفع مضرت داعیه‌سیله مفطور ومجبول اولدقلرندن برجمعیت افرادینك یکدیگری ارەسنده ویاخود مختلف ومتفرق جمعیتلر میاننده مثلا برینك محتاج اولدیغی برشیئه دیگری‌ده عرض احتیاج ایدر . وهربری اوشیئ نفسی ایچون استحصال ودیگرینی منع صددنده اصرار وطرفدارلر پیدا ایدرك مجادله‌لر ، مقاتله‌لر واقع وبوصورتله عرق بشر بك آز وقتده منقرض اولور . شو حالده بونلرك هم اجتماع وهمده عدم تزاعلری لزومی لابد اولیور . بوایسه افراد وجمعیات مذکوره‌دن هربرینك هردرلو مطالب وحوائجلرنده کندوسنده برحق گوردیگی کبی دیگرلری ایچونده او حقك وجودینی تسلیم ایتمکه وکندو حصهٔ استحقاقی مقدارینی استصحاب ایله دیگر افرادك حصهٔ حقوقنه تجاوز ایتمامکی وظیفه ایدنمکه متوقفدر . دیمك‌که افراد وجمعیاتدن هر بری ایچون برحق، برده وظیفه توجه ایدییور . هرکسك کندی حقوقندن خارجه تجاوز ایتمامسی وظیفه‌سی اولوب بووظیفه‌سنی مخل اولان حرکاتنه جرم دنیلور .

اشبو وظیفه وجرملر آخرینه تعلق ایتمیوب مجرد کندی نفسنده قالورسه وظائف نفسیه ، وجرائم نفسیه دنیلور . حفظ الصحه ومداوات ایله جسمی وعلم وعبادات ایله روحی تربیه وظائف نفسیه‌دن ومفهوم مخالفلری جرائم نفسیه‌دندر . آخرینه اولان تعلق تجاوز درجه‌سنه وارمیه‌رق خارجده برقوهٔ تأییدیه ویا

مانعه وضعنه قابل اولمازسه وظائف داخليه دينلور بنى نوعنه برمنفعت ويامضرت قصدىكبى تجاوز درجه‌سنه وارەرق خارجده برقوهٔ تأييديه ويا مانعه وضعى ممكن اولورسه وظائف خارجيه وياجرائم خارجه دينلور وهيئت اجتماعيه‌جه درجهٔ تأثيرى اعتباريله ايكى قسمه ايريلور . بريسى فقيره اعانه ايتمك ويا ايتمامك كبى كه قارشو طرفده برحق توليد ايتمز و بناءًعليه‌اجرا وياعدم اجراسيچون بركونازجر وجبر اولنماز ديكرى قارشو طرفده برحق توليد ايلديكچون قوهٔ جبريه وقانونيه استعمال اولنور . وبوقسم وظائف خارجيه‌يه مقابل قارشو طرفده ايجاب ايدن حقوق طبيعيه ايكى نوعه تفريق اولنور.

برنجيسى : حقوق عاديه وخصوصيه‌كه مخالفلرى يالكز زجر وجبر اولنەرق بركونا مجازات اولونماز .

ايكنجيسى: حقوق عموميه وجزائيه‌دركه متجاوزلرى حقلرنده مجازات وعقوبات اجرا اولنور . اشبو وظائف وجرائم خارجيه وحقوق زوج وزوجه ووالدين‌ايله مولوددن باشلايەرق‌عائله واقربا وقومشولر ووطنداشلره وافراد ملت ودولته وعموم انسانلره قارشى درجه درجه عموميلشير وهربرينه مخصوص برر نام آلير .

برر شخص‌معنوى‌ديمك اولان‌دولتلر اراسنده مرعى طوتيلمق لازم كلوب عموم جمعيات بشريه اراسنده سعادت حقيقيه‌يى تعميم وتجاوزاتدن وقايه ايچون وضع اولنان قواعد حقوقيه‌يه‌ده عهديه ، عرفيه ، صلحيه ، حربيه نامل‌رى ويريلور . اشبو اقسامدن افراد ويا جمعيات ايچون خارجه قارشو برحق ووظيفه وياجرم تشكيل ايتمانلرى علم حكمت‌اخلاقيه‌يه، وبرحق ووظيفه وياجرم توليد ايدن اقسامى علم حكمت حقوقيه‌يه تعلق ايدر .

بوعامللر هركسجه معلوممیدر ؟ وهر كسجه معلوم اولديغى فرض ايدلديكى حالده دخى هركس اوعامللرك موجبنجه حركت ايدر وحقوق ووظائفى تماميله محافظه وعدم تجاوز خصوصنده اهتمام ايلرمى ؟ اول‌امرده‌بوعامللرك هركسجه معلوم اولوب اوله‌مديغنى تدقيق ايدهلم . كرچه بو حقوق ووظائف نوع انسانك خلقت وطبيعتلرى مقتضاسى اولديغندن انسانلر ايچون طبعاًوفطرةً معلوم‌اولمسى‌لازم‌كليرسه‌ده بوبابده انسانلرك عمومنك عقول واستعدادى مطرداً تام وكامل اولەرق مخلوق اولمديغى كبى انسانلردن بر چوقلرى‌ده عقول وافكارينى بر طاقم شوائب خارجيه تأثيراتنه مغلوب ايدرك عقلى وفكرينى سليم برصورتده استعمال ايده‌مز عقول ناس بوبابده پك‌متفاوت اولمقله‌برابر باشلوجه اوچ قسمه آيريلور .

برنجيسى هيچ بر وسائل و وسائطه مراجعت ايتمكسزين طوغريدن طوغرى‌يه كندى رأى‌وفكرنده اصلا خطا ايتمامسى فرض اولنان‌عقول كامله اصحابيدركه بونلر پيغمبران عظام‌عليهم‌السلام افنديلرمز حضراتندن عبارت اولوب آنلرك غيرى بو درجه‌يى هيچ بر زمان هيچ بركيمسه احراز ايده‌مامشدر .

چونكه هر عصرده بر قاچ دهات فاضله بولنيوركه بالنسبه آرا وافكارى او عصر افرادنجه مدار اعتماد اوله بيلورسه‌ده بونلر دخى فنون ومعارف كبى وسائله مراجعت ايتمكسزين مجرد كندى عقل واجتهادى ايله تعيين حقيقت ايده‌ميور معمافيه بوقبيل دهات اره‌سنده بيله بر خيلى تباين‌افكار بولنيوربرينك تحسين‌ايتديكنى ديكرى تقبيح ايديور؛ هر بريده دلائل معقوله سرد ايديور. كرچه حق تعدد ايتمز، فقط هانكيسنك‌رأينده اولديغى كسديريله‌ميور. پيغمبران عظام عليهم‌السلام افنديلرمز حضراتى بعدالاستثنا افراد بشر ميانده طوغريدن طوغرى‌يه حقوق و وظائفى تعيين ممكن اولميور .

ایکنجی قسمی قوهٔ عاقله‌سیله برطاقم وسائله مراجعت واو وسائلی تدقیق وتحری ایلسه وظیفه‌یی وحسن وقبحی تعیین ایدرکه وسائل مذکوره اعتباریله بونلر حقنده ایضاحات ویریله‌جکدر .

اوچنجی قسمی کندی عقلیله هیچ برشی کسدیره‌مدیکی کبی وسائل لازمه‌یی‌ده تدقیق وتحری‌ایده‌میوب برتقلید واعتقادایله ویا آخرك اخطارووصایاسی ایله ویاخود نفسندن صادر اولان افعالی وناسك کندوسیله اولان معاملاتی آیری آیری تجربه ایده‌رك کندیلکنجه برحق ووظیفه ویا حسن وقبحی تعیین وتخمین ایدر . بوقسم نفوس بشریه میاننده اکثریت تشکیل ایدن عوام طاقمیدر . ایضاحات ویریله جکی بیان اولنان ارباب عقول مراجعت ایده‌جکاری وسائل اعتباریله بش قسمه تفریق اولنور.

مابعدی وار

سیواس استیناف مدعی عمومیلکی کاتبی

مصطفی نقی

تاریخ اسلام صحائفندن

— ٦ —

« اجداد کرام پیغمبری وقصی بن کلاب »

پیغمبر شناسان امتدن برذات عرفان سماتك « اکر نور محمدینك وجه آدمده اشراقی شیطان کوره بیلسه یدی نبی مشارالیه سجده ایدنلرك ایلکی اولوردی . یاخود روی ابراهیمده اونورك لمعاتی نمرود مشاهده ایده‌بیلسه‌یدی کفر عنادیدن کچه‌رك جناب خلیل ایله برلکده رب جلیله عبادت ایلردی » مألنده اولان

لوابصر الشیطان طلعة نوره
فی وجه آدم کان اول من سجد
اولو رأى النمرود نور جماله
عبدالجلیل مع الخلیل ولاعند

بیتلریله تعریف ایتمك ایسته‌دیکی نور درخشان محمدی ، حضرت ابوالبشردن ابتداءً مطالع جباه کرامی تنویر ایده‌ایده پیشانیٔ خلیله واوندن جبههٔ غرای اسماعیله انتقال ایله‌دی . جبین پرتو تشین اسماعیلدن‌ده اولاد واحفادینه منتقل اوله‌رق جناب (عدنان) ه قدر کلدی .

وکم اب قد علا بابن ذری شرف
کما علا برسول الله عدنان

مؤداسنجه اونام کزینك باعث فخر ابدیسی اولدی .

عرب مستعربه‌نك کافه‌سی کبی (عدنان) ك نسل نسیل اسماعیلدن کهوارهٔ زیب تجلی اولدیغی محقق ومفخر عالم صلی الله علیه وآله وسلم حضرتلرینك نسب مقدسی اصل اصیل مشارالیه منتهی بولندیغی متفق ایسه‌ده جناب عدنان ایله زادهٔ خلیل الرحمن آراسنده‌کی ذوات کرامك اسامیسی — زمانك اوزاقلغندن اونودلدیغی جهتیله حقلرنده علمای انساب ، دوچار اختلاف اولمشلر وآیری آیری بیاناتده بولنمشلردر . ذاتاً نبی اقدس وافخم افندیمزده اجداد معالی نژادینی صایدقلری صره‌ده جناب عدنانه واصل اولنجه سکوت ودها یوقاریسی ایچون (کذب النسابون) بیوروب انتساب علم انساب داعیه‌سنده بولنانلرك معلومات وروایاتی طوغری اولمدیغنی بیان ایدرلردی .

جناب عدنانك خلفای موسی زمانلرنده برحیات اولدیغی روایت ایدلدیکندن هجرت سنه‌دن تقریباً ١٣٠٠ یاخود ١٤٠٠ سنه اول کلدیکی آکلاشیلیور. مشارالیهك (عد) و (معد) اسمنده ایکی نجل نجیبی دنیایه کلمش ، لکن معد ، وارث نور محمد اولمشدر. جبابره‌دن مشهور (بخت نصر) بنی اسرائیل کبی عربلری‌ده قاصوب قاووردیغی صیراده پیغمبران بنی اسرائیلدن ارمیا علیه السلام ، امر الهی موجبنجه معدی حجازدن آلارق شامه کتورمش ومعد ، اوراده نبی مشارالیهك انظار صحابتی آلتنده یتشمشدر . بالآخره مکه‌یه عودتله تأهل ایدرك سکز دانه اولادی اولمشدرکه بونلرك دردی

(قضاعه)، (قيض)، (اياد)، (نزار) ناميله شهرتشعار
وايچلرندن جناب نزار حامل نورنبوى اولمقله كامكاردر.

طوغديغى وقت آلننده پارلايان فروغ محمدى ،
والد ماجدينه فخر سرمدى اوله‌رق بونوزاد كزيننك
شرفنه بيك دوه كسه‌رك برضيافت ترتيب ايلمش وفضله
مصرف اختيار ايتديكى سويله‌ينلره : بويله بر اولاد
ايچون بومصرف آز برشيدر . ديمش اولماسندن زادهٔ
مكرمى (نزار) تلقيب ايدلمشدر .

جناب نزار، جداً حسن وجمال وفضل وكمال صاحبى
ايدى . حتى ايلك دفعه عربجه كتابت ايله‌ين — بلكه
كتابتى حميريلردن حجازه نقل ايدن — بودرديرلر . بونك
(مضر) و (ربيعه) اسمنده ايكى اوغلى واردى .
وفاتنده براقديغى نقودى مضر، آتلرينى ربيعه آلمق
صورتيله ميراثى تقسيم ايدلمش وبوتقسيم نتيجه‌سنده مضره
(مضرالحمراء) ربيعه‌يه (ربيعة الفرس) دينلمشدر .
مضر، اثناى حربده قرمزى بايراق قوللانديغندن بولقبى
آلدى رواتيده واردر .

نور مبين پيغمبر، جبين انور مضرده جلوه‌كر
بولنديغى جهتله بين العرب برادرندن زياده معتبر اولدى .
حتى بونور كزيننك خيره ساز ناظرين اولماسندن كنديسنه
(مضر) عنوانى ويرلدى .

« من يزرع خيراً يحصد غبطة ومن يزرع شراً يحصد
ندامة » و « خيرالخير اعجله » كبى بعض اقوال حكيمانه
كنديسنه اسناد ايديلير . بوادئ عربده الآن جارى
اولان (حداء) اصولى — كه دوه‌لرى سورركن موال
اوقومق ديمكدر — مشاراليه احداث ايلمشدر . كنجلكنده
بينديكى بر دوه‌دن دوشمه‌سى اوزرينه بيلكى قيريلمش
وآجيسندن « يايداه ، يايداه » ديه هايقيرمشدى . محرق
ومؤثر سسنى دويان دوه‌لر، اطرافنه طوپلانوب
استماعه باشلادقلرينى كورونجه نغماتك حيواناته اولان
تأثيرينى كشف ايده‌رك حداء اصولنى تطبيق وتعميمه
باشلامشدر .

بواصول مجانس شمولك نتائج حسنه‌سندندركه
الحان عربك تأثيرات شوق آوريله دوه‌لر عادتا مست
اولوب (رقص الجمل) دنيلن حركات منجذبانه ايله
قوشارلر . واوزرلرنده‌كى يوكك ثقلتنى حس ايتميه‌رك
چوق كره اوچ كونلك يولى بركون ظرفنده آليرلر .
قوم دريالرينك كشتئ ذيروحى اولان بومبارك حيوانلرك
نشوهٔ مواجى ذوق وتماشاسنه طويولمايان مناظر
بديعه‌دندر .

علماى دين اسلام ؛ حدانك استحبابنه قائل اولمش
وشعراى اهل ايمان اثرلرنده بوندن برچوق بحث
ايتمشدر . مولانا جامى حضرتلرى :

يك طرف بانك خدا ، يك جانب آواز دراى
از كرا نجانى بود آنرا كه دل ماند بجاى
ناقه چون ذكر حبيب ومنزل او بشنود
كرچه باشد دركرانى كوه كردد بادپاى

بيتلرينى حاوى اولان ترجيع مشهوريله حجازك باديه
احوالنى ونغماتك دوه‌لر اوزرنده‌كى حسن تأثيرينى نه
كوزل تصوير ايدر .

مولاناى مشار اليهك بوترجيعى وقتيله طرف عاجزانه‌ـ
مدن (نواى غرام) عنوانيله ترجمه ونشر اولنمشدى .

جناب مضرك مدينه‌يه ايكى كونلك مسافه‌سى اولان
(روحا) موقعنده مدفون بولنديغى مرويدر .

نور تابان پيغمبرى ، مضردن صوكرا فرزندى
(الياس)ك زيور جبين انورى اولدى . جناب الياس ،
قومى آراسنده شرف وشان احراز ايدرك مقام رياسته
قدر تعالى ايلدى . (لقمان العرب) دينه‌جك درجه‌ده
حكمت آشنا اولديغندن هر خصوصده قومنك ملجأ
وملاذى ايدى . ايلك دفعه اوله‌رق بيت مكرمه قربان
اهدا ايدن بوذاتدر .

صلب كريمندن جوهر نبى رحيمك تسبيحنى ايشيدير
ونسل شريفندن بررسول عظيم كله جكنى خبر ويرردى .
ميان عربده (سل الرئه) خسته‌لغندن وفات ايدنلرك

برنجیسی اولمق اوزره مشهوردر . حین ارتحالنده زوجهٔ صادقه‌سی (لیلی بنت حلوان) — که (خندف) عنوانیله اشتهار ایتمشدر — فوق العاده مستغرق الم اوله‌رق اولنجه‌یه قدر کرك کونشدن ، کرك یاغموردن تحفظ ایچون طام وسایبان آلتنه کیرمه‌مش وشو حال ماتمناکی (احزن من خندف) ضرب مثلنك سبب ظهوری اولمشدر .

(خندفدن دها محزون) دیمك اولان بومثل غایت حزین بر آدم حقنده ایراد ایدیلیر .

الیاسك اسمی همزه‌نك فتحیله اوقویانلر ومضرك سن یأسه وصولندن صوکرا دوغماسندن (الیأس) نامی ویرلمشدر دینلر وارسه‌ده ادعالری پك مصیب دکلدر .

الیاسی متعاقب جناب (مدرکه) نور جلیل محمدینك وارثی اولدی . مشار الیهك نامی (عمرو) اولوب آبا واجدادینك مفاخرینی تماميله ادراك ایله‌دیکندن ، یاخود قاچان برطاوشانی قوشوب یاقالادیغندن (مدرکه) لقبنی آلمشدر .

ایکنجی صورتی نقل ایدنلر بروجه آتی روایتده بولنیورلر :

جناب الیاسك (عمرو) (عامر) (عمیر) اسمنده اوچ اوغلی واردی . بر کون الیاس ، دوه‌لرینی رعی ایدرکن برطاوشانك جواردن کچمه‌سی اوزرینه دوه‌لر اورکوب داغیلمش . عمرو بونی کورنجه چادردن فیرلایوب طاوشانی طوتمش ، عامرده کسوب پیشیرمش . عمیر ایسه چادرده اوطوروب انقماع ایتمش اولدیغندن (عمرو) ه (مدرکه) ، (عامر) ه (طابخه) (عمیره) ه (قمعه) لقبلری ویرلمشدر .

مدرکه‌دن صوکره حزمات لمعهٔ محمدیه ، جناب (حزیمه) نك جبههٔ غراسنه پرتونثار وبعده حضرت (کنانه) یه روشنی بخش دیدار اولدی .

کنانه حضرتلری ، غایت عاقل وفاضل بر ذات اولوب عمومك مرجع ومکمنی ایدی . خصوصات مهمه‌ده رأینی آلمق ایچون اوزاقلردن زیارتنه کلیرلردی . نسل پاکندن (احمد) نام عالیسیله بر رسول کزین ظهور ایدوب ناسی جانب الهی‌یه ومکارم اخلاق انسانیه‌یه دعوت ایلیه‌جکنی خبر ویره‌رك زمان دعوتنه یتیشنلرك اوکا تابع اولمسنی توصیه ایدردی . جود وسخاده عصرینك خاتمی اولوب باب احسانی وخوان اکرامی دائما هرکسه کشاده ایدی . مسافری اولمازده یالکز یمکه مجبور قالیرسه بر لقمه آغزینه ، بر لقمه‌ده (قوشلرك طویلامسیچون) خارجه آتمق صورتیله ایثار طعام ایلردی .

« رب صورة تخالف المخبرة قدعزت بجمالها فاختبر قبح فعالها فاحذر الصور واطلب الخبر » کلامی اقوال حکیمانه‌سندندر .

کنانه‌دن صوکره پرتو رخشان محمدی ، چهرهٔ تابناك (نضرك) بدری اولدی واصل اسمی (قیس) ایکن نضارت جمالندن (نضر) عنوانی آلدی .

نضرك والده‌سی (بره بنت مره) درکه (طابخه بن الیاس) ك اوغلی (اد) ك حفیده‌سیدر . بعض غلط نویس مورخلر (ولاتنکحوا مانکح آبائکم) نظم کریمیله نهی وتحریم ایدیلن اوکی انالرینك آلنماسی عادات جاهلیه‌دن اولمسی مناسبتیله کنانه ، باباسی حزیمه‌دن طول قالان (بره) یی آله‌رق (نضر) اوندن طوغدی دیمك جرأتنده بولنمشلردر . لکن تدقیقات جدیه ایفا ایتمدکلری جهتله اسم مشابهتندن یاکیلدقلری آشکاردر . چونکه : حزیمه‌دن طول قالان قادین (بره بنت اد) اولوب کنانه‌نك آلدیغی قزایسه (بره بنت مره) ایدی وبرنجی (بره) نك برادر زاده‌سی بولنیوردی .

بونی یك نظرده کوسترمك ایچون شویولده برسلسله جدولی یاپمغه مجبور اولدق .

الیاس بن مضر

مدرکه	طابخه
ا	ا
خزیمه	اد
کنانه	مره بره (خزیمه‌دن طول قالان)
ا	ا
نضر	بره (کنانه‌نك آلدیغی)

نبی طاهر النسب افندیمز حضرتلرینك جوهر وجود اقدسلری اصلاب طاهره‌دن ارحام پاکیزه‌یه انتقال ایده کلدیکی و آباء کرامیله امهات عصمت انسامی آره‌سنده اصلا سفاح واقع اولمیوب نکاح اسلام کبی عقد رابطهٔ زوجیت ایلدیکی « مازلت اخرج من نکاح کنکاح الاسلام » وامثالی احادیث متعدده ایله معلوم ومعاذالله خلافنی اعتقاد ایدنلرك دوچار کفر وضلال اوله‌جقلری امر مجزوم ایکن بو غلط نویس مورخلرك پیغمبر ناشناسانه تسریدات مخطیانه‌لری جداً سزاوار نفریندر .

[مابعدی وار]

طاهر المولوی

قوصوه‌ده واقع فیروز بك جمعیتی

یاخود

اهالیٔ عمومیه‌نك حسیات شریعتپرورانه‌سی

[مابعد]

فقط جناب حق دائم بیورسون علما اشراف رؤسا داورانلری وایجابنده اوله‌جق دعوته انتظاراً ایشلری باشنده بولنملری ایچون اطرافه اهمیتله تعمیم ایتدکلری اوامر قطعیه واجرا ایلدکلری وصایای جدیه حسن تأثیراتیله اولدقجه بر سکون حصوله کلدی مع مافیه ایشك کونبکون نه‌رنك کسب ایتدیکنی اکلامق ایچون هر طرفدن کلنلر کیدنلر حسابه داخل ایدیلورسه کونده کوره قرق بیك کشی‌یه بالغ اولیوردی وبوجهت بلدیه رئیسی احمد افندینك اتمك توزیعی حقنده‌کی یومی قیوداتیله ثابتدر .

فیروز بك اجتماع عمومیسنده حس ومشاهده ایتدیکم عجائب واحوال حیرتفزایی تعبیر وتصویره قارشو درکار اولان عجزمله برابر یارم یامالاق بعض جهتلرینی ملتك نظر انتباه واعتبارینه عرض ایتمکدن کندیمی آله‌میورم .

اوت بودفعه‌کی فیروز بك وقعه‌سی قوصوه‌نك ایلك ال یوز بیك ، ایکنجی ال یوز اللی بیك دها دها صیقیشیرسه ایکیوز بیك استعمال سلاحه مقتدر وماهر آدم چیقاره بیله جکنی پك کوزل کوستردی .

بومطالعه احتمالکه استکثار واستبعاد اولنور . لکن وطنمز حدود حاضره‌سنك هیچ بر کونا تعرض وتجاوزه آرتق تحملی قالمدیغی جهتله بوندن اوته‌سی حیات ممات دیمك اوله‌جغندن خدانکرده بر آنا بابا کونی اولمق لازم کلورسه اوزمان پك الیم تجربه‌لرله پك آجی معاینه‌لرله کائناته قناعت کله‌جکدر .

قومیت ، خلقت وفطرت اعتباریله بسالت جلادت استقامت شدت عزم ، حدت ذکا ناموس وحیا ، وقار وفا ، مسافره حرمت ، احبابه صداقت ، متانت قلبیه ، صلابت دینیه ، کبی خصائل علویه ومزایای بشریه‌یی جالب دقت وموجب حیرت اوله‌جق درجه‌ده حائز اولان بو عنصر تاریخه وقوفی اولانلرجه معلوم اولدیغی وجهله فردوس آشیان مرادلر فاتحلر کبی صولت غضنفرانه وجلادت جهانکیرانه‌سیله کائناتی صارصان تیتره‌دن اعاظم سلاطین عثمانیه وحکمداران بشریه‌یه شجاعتلرینی سودیرمش جندیلکارینی بکندرمش وقومیت وملیتلرینی محافظه ومدافعه اوغورنده اوزرلرینه ییغیلان دنیانك اقوامیله نیچه‌لشه نیچه‌لشه آرناؤدلق دنیلان او مواقع مستحکمه او عالی جباله

شیرانه یتاق اتخاذ ایلمش عالم اسلامیت وعثمانیتدن غیری دنیاده کیمسه‌یه روی تبسم وانقیاد کوسترمامش اولان بوخلقك حیاتی صوك درجه تضییق اولنمش اولدیغندن بوندن ایلرویه واریلورسه دینلرینه عرض وناموسلرینه جانلرینه قصد دیمك اولدیغی پك کوزل بیلدکلرندن ذاتاً بوکبی غوائلی دولاییسیله بوکونه قدر دنیانك هیچ برلذتی کورمدکلرندن آرتق کندیلرینك بر امیدی بر دوشونه‌جکی قالمامغله خریطهٔ عالمده‌کی اسملری برینه تاریخ بشرده مثلی کورلمامش برقانلی صحیفه ابقا ایتمك عزم شدیدنده وعهد وپیماننده بولندقلرینه کوره تخمینات مذکوره پکده غریب کورلمامك ایجاب ایدر اعتقادنده بولنیورم .

بوعنصر فطرةً سلاحشور وجسور اولمقله برابر حسن استعمال سلاحه ملکه بخش وتأمین ایده‌جك برطاقم اصول وعادات ملیه‌یه رعایتکار والجاآت محلیه‌یه کرفتار اولدیغندن الك کوزل استعمال سلاحه مقتدر اولانك نوجوانی ایله متانت بدنیه‌لری وکار آزموده‌لکلری جهتیله زمرهٔ پیرانی اولدیغی نظر اعتباره آلنیر وتفصیل وبیانی صددن خارج کوردیکمز کثرت تناسل ونفوسه خادم شایان اعتنا بر چوق حاللرینه وقوف کسب ایدیلورسه معروضات سابقه عقله قریب برشی اولدیغی کوریلور .

اهالیٔ مجتمعه اوچ نوع سلاح ایله مجهز ایدی . بری قیصه واوزون ایکی درلو اوله‌رق یونان تفنکلری ایدی . دیکریده قیصه واوزون اولمق اوزره ایکی قسم صرب ونمچه ماوزری دیدکلری برنوع سلاح ایدی‌که بونلر اجانبدن جلب اولنمش ، دها دیکری بزم مارتینی تفنکلر ایدی . بونلر دخی ۹۳ محاربه‌سنده روم ایلیده قالان ده‌بویلری بلغارلر اولشمش ایدی . دها صکره‌لری صاتیوردیلر . ارناؤدلر بلغارستانه کیریبوردی . اوجوز بهالی باقیه‌رق صاتون آلوب ارناؤدلغه نقل ایدییورلر ایدی . بوصورتله بلغارستاندن خیلی سلاح تخلیص ایتمشلردی . چه چاره‌که زورناجیلر برزماندن صوکره بونده اتمك وار دیه اخبار ایتدیلر . ارناؤدلر بلغارستاندن پك چوق سلاح نقل ایدییورلر ، برمقصدلری اولسه کرکدر دیه سعایت ایتدیلر . بونك اوزرینه حکومت شدتله منع ایتدیسه‌ده ارناؤدلر فکرلرندن چکمدیلر . حتی بوسبیله بلغارستان حدودنده بزم عسکرله وقوعات اکسیك اولمدی .

هله تخمیناً اوچیوز بش ویا آلتی صره‌لرنده نفس نوره‌قوبه‌ده ایپك لیلرله وقوعاتی دها طوغریسی مصادماتی نه‌قدر الیم برصورتده وقوعه کلمش ایدی . لکن دور استبدادده وقوعاتلر محیطی خارجنده کیمسه‌یه معلوم اولمیوردی .

اهالیٔ مسلمه‌نك ناصیه‌لرنده لمعان ایدن مأثر حمیت وجلادت التزام ایتدکلری وقار وسکون فطرةً حائز اولدقلری اطوار دلیرانه اوضاع جندیانه انسانی مست ومسحور ایدییورایدی . باخصوص بوازدحام وغلبه‌لکك دوام ایتدیکی اون یدی اون سکز کون برمدت ایچنده کیمسه‌نك برایکنه‌سی ضایع اولمامسی ، واصول شوری ومحاکمه دائره‌سنده تعاطیٔ افکار ایلملری دولاییسیله کیمسه‌نك ایجنمه‌مسی ، اخذ واعطانك کمال امنیت اوزره دوامی ، عناصر ومللِ مختلفه قاری وقیزانیله اوغلبه‌لك آره‌سنده کمال اعتماد وهرحقوقی مصون اوله‌رق تمام اطمئنان وسربستیله آلیش ویریشه قویوله‌رق طاتلی طاتلی پاره قزانمسی انسانه حیرت ویره‌جك مشاهداتدن ایدی . فیروز بکك موقع جغرافیسی شمالنده متروویچه ، شرق شمالیسنده ووجیترین ، پرشتنه کیلان ، سرقنده پره‌شوه ، جنوب شرقنده اورحانیه ، اسکوب ، جنوب غربنده پرزرین لومه فالقاندلن غوستوار ، غربنده یاقوه ، غرب شمالنده ایپك غوسینه بولندیغی اعتباریله شمالی ارناؤدلغك کوبکی وحمیت وشجاعتك اوزیتاغی

اولدیغی کبی قوصوه ملحمهٔ کبراسی کندوسنده وقوع بولدیغی براووه وصحرا اوزرنده بولندیغـندن بیوك بر روحانیت وعظیم برفیض ومعنویته مظهر اولدیغی جهتله مادی ومعنوی فوق‌العـاده حائز اهمیت بر ناحیه‌در . صحرانك برجهتنده قلوب اهل توحیدی عظمتیله اشغال ایلیان او قوجه سلطان مراد اولك تربه ومقام مهابت فشانی وشوراسنده بوراسنده مختلف مواقعده اوسلطان بی مدانینك یاران سلاح وبسالتنك واسلامیت وعثمانیتك الك کزیده شجعان وارباب جلادتنك کبی متفرق کبی مجتمع برحالده مشهد ومقاملری تماشا اولنور .

بونقطهٔ نظردن بر آز تصوروملاحظه‌یه دوشولورسه بوصحرا بر یوزنده بر جنت اعلا ویاخود فردوس برین سکانك جولانکاه ونزهت پناهی اطلاقنه سزادر .

اسلامیتده آزدن آز نصیبی اولان برکمسه بواووانك حدودندن ایچری کیردیکی کبی حمیتی غلیـانه کلور ، حسیاتی دکیشور ، اومشاهد ومقامات مبارکه‌نك نره‌دن تجلی ایده‌جکنی کوره بیلمك ایچون اطراف واکنافنه باقیشیر طورور .

فیروز بك پرشـتنه اهالیٔ محترمه‌سـنك اشراف وآحادینه صغار وکبارینه کویلی وقصبه‌لیسنه الی‌الابد عموماً منتدار وشکر کذار قالدق . بودفعه ابرازایتدکلری مآثر حمیت وانسـانیت عقوله حیرت ویردی . اوقدر غلبه‌لکی اون یدی اون سکز کون خانه‌لرنده مسافر ایدنلریده نصل ذره‌جه اوصـانچ کتیرمدیلر . اصحـاب ثروت ویسارندن اولوب‌ده اطعام جمعیت ایچون یوز ایکیوز درجهٔ اقتدارینـه کوره اوچ درت یوز لیرا صرف ایدنلراولدیغی کبی یکدیکرینه‌اقراضلرواستقراضلر کیزلی کیزلی باقرلرینی چاقرلرینی صـاتوب مسافرلرینی تطییب کبی مسافر پرورلك جوانمردلکار ابراز ایتدیلر هله برفقیرك ال آلنی بریسنه باقرلرینی صاتدیغنی استخبار ایتمسی اوزرینـه مشهور پرشـتنه مفتیسی حضرتلری کندیسنی جلب ایله نیچون بویله یاپیورسـکز ایشمز دها اورایه‌کلدی بیوردقده افندم‌کوکلم آرزو ایدییورکه دینم وطنم ملت ودولتم ایچون حالمـه کوره اوزه‌نه‌یم دیه‌لری انسانی تأثر ایچنده براقیوردی . اویله برایش وقتنده هر یوزدن متضرر اولدیلرده ینـه یوزلرنده‌کی ملاحت وبشاشته اصلا نقیصه کلمدی . محجوبیت اثری اوله‌رق هرکیمـه یاهو سزی پریشـان وبیزار ایتدك دیدیلورسه آمان بویله لافلره محل یوقدر ، جمله‌مز وطن ایچون چالیشیورز ، سزده ایشـکزی کوجکزی بو اوغورده ترك ایله آره‌مزده نه‌قدرراحتسز اولدیغکزی بز کورمزمیز صـانورسکز ، فقط نه‌یاپالم سزه حقیله رعایت الدن کلیور دیه‌رك اعتذار ایدیورلردی .

مابعدی وار

مناستر مفتیسی قالقاندلنلی

رجب جودی

ادبیات

حقیقی شعرلرم

احمدکه بوی عشقی قوقار نو بهارده
احمدکه نظم نعتی آقار جویبـارده
نکته شناس ایسه‌ك اوقو اوصاف احمدی
اوراق کلده ، دیکله نوای هزارده
احمدله دوش منت هستی زبوندر
احمدله قلب سخت عدم آه‌وزارده
احمدده اولماسه بشریت ناصل چیقار
اللهنك حضورینه یوم القرارده
کن امرینك محمد ایدی باش مخاطبی

صف سوا اودم تبعی بر کنارده
احمدده واقع اولدی سویلمك الك ابتدا
سومكده ذات اقدس پرور دكارده
عالم بو ایلك معاشقه محصولیدر بتون
عالمده‌کی معاشقهٔ بیشمارده
احمدکه امتی صیردسنده بولنماسه‌م
زخم حیاتی کورمز ایدم انحارده

احمدکه افضلیتی مالا کلامدر
احمدکه فرش پایی صلوة وسلامدر

اوصافکی ناصل صایایم پك غریبدر
تعداد موجه فکری غریق بحارده
آدم تراب و آب ارەسنده نهان ایکن
سن کل کبی آچیلدك او اول بهارده
نامك کلنجه یادمه دنیاده هیچ قالیر
دنیالره دکیشمدیکم شیوه کارده
سنسز نه رتبه شعشعه دار اولسه بردماغ
جبخانه اشتعالنه بکزر خسارده
بحث غرام ومیل فعالی فسانه‌در
محروم حس عشقك اولان بردیارده
شهراهکك حقایق کیتدکجه منجلی
کیتدکجه معتلی نظر اعتبارده
رب الانام — قاتلانه‌رق اول ظنونه کم
وار برطاقم قلوب ضلالت شعارده —
ذاتك ایچون یاراتدیغی حالده عوالمی
پنهان ایکن مشیمهٔ هیچی' تارده

چکدی حریم حضرتنه مصطفاسنی
اغیار سوردی دار فنانك صفاسنی

ای نشوهٔ مدام غرامی براقمایان
خوف ورجایه پر بودل پرمسارده
هرلحظه برمهیب صدا چیکایور فقط
فریاد .. ایشته سامعهٔ ابتصارده
فعلا کرك محمدی سومك ، دییور . اوت
تقصیر ایدرکن امرك ایله ائتمارده
دعوای حب وعشق کورولمك غریبدر
بالفرض ایشته بن کبی برشر مسارده
لکن نه‌در بوسوکی ، یالانمی بواشتیاق ؟
الله ناظر اولدیغی برقلب زارده
پروانه عاشقکده بولنسون بنم کبی
سوکیك کوکلده، رنك خجالت عذارده
جرمم همان محبتمه مانع اولماسون
یاقسون دیلرسه جسممی بیك کره نارده
بن کرد راهکم سنی سومك نه‌حدمه
سومش سنی بنی یارادان کردکارده

قربانك اولمایمی فقط مجرمم دیه
ذاتا یارارمی مجرم اولان باشقه برشیه

هرلحظهٔ حیاتك ایا نصب عین جان
تنهاده ، آشکارده ، شبده ، نهارده
تعقیب ایدیلدی قادمهٔ انتقاد ایله
تسجیل اولندی حافظهٔ اشتهارده
—انظار اعتنا کیمه اوشدی بوسوییه
ثانیسی یوق بو ساحه‌که اختبارده
برفن تشکل ایتدی رواة حدیثی
تدقیق ایچون ؛ نه کعبده ، هانکی شعارده —
تکمیله باقیلدی‌که تمثال امتثال
کذبی هله طوتولمادی برحال وکارده
خیر شمی ایچونمی ایدی صوکره بودروغ ؟

یاتمق ایچونمی باش قویارق سنك خازده
تاریخ سویلسون کوزی وارمیدی احمدك
دار فناده بر امل دلشکارده
دوشمه‌یدی قید سلطنت کسرویه‌یه
بولمازدی حس مفخرتی افتقارده

ایتدی حقیقت اوغرینه هرفرصتی فدا
جنتده کوردی راحتی پیغمبر ابتدا

امید قالمامقله برابر بشر ایچون
قرآنه برنظیره دها انتظارده
کویا سنك کلامك ایمش چونکه کلمه‌مش
برداهیه بوعالمه سن اقتدارده
قطع علاقه ایلملی اوکجه عقل ایله
صوکره بولملی بوکبی اجتسارده
طبع بشرکه بر اثرك التماعی
حس ایلسون براز افق اعتبارده
برسطرنی فدایه قیبارمی بالالتزام
نقد کمالی وارمی بولان رهکذارده
برده دوشون کتاب مبینك مزیتن
حکمتده ، سلطنتده ، علو تبارده
بویله کتابی کندینه مال ایتمه‌مك ایچون
معنا نه‌در ؟ یالانجیلغی اختیارده
خفاش صبح صادقی انکاره قالقیشیر
یوقدر کوزینده شبهه‌سی انجق نهارده

قرآن قدر کلامده اعجازه مقتدر
اولمق کبی شرف براقیلسون! سبب نه‌در ؟

بردلکه یوق نصیبی آنك حس عشقدن
یکسان اولور جماد ایله قدر وعیارده
الجالتیر احتساسی‌ده سودای فانیان
کورمك دیلر رقیبی هرکس مزارده
راضی دکلدر ایچمسنه دست یاردن
برفرد برایچم صو دم احتضارده .
آزاده‌در بوشائبه‌لردن محبتك
عاشق اولورمی داعیهٔ احتکارده
یانسون جهان حرارت عشقکله سرتسر
پروار جهانه فوق سر افتخارده
همدرد رقتله سویشسون بنی بشر
قالقسون یتر شو اورته‌ده‌کی کیرودارده
اولسون صوکنده مظهر لطف شفاعتك
هرفرد آفریده ، بوعبد نزارده
ایشته اوکون جهنمه محکوم اولانلرك
— ربم اسیرکسون ویریلن صوك قرارده —

قیمتلی خاطرك ایچون آزاد ایدلمسی :
دست خضر یتشمه‌ین اوج مدد رسی

مصطفی صبری

مولد جناب پیغمبری‌یی تقدیس [۱]

اسدی نسیم سحر نوبهار
ایتدی تبسم کل رنکین عذار
نفخهٔ قدسیهٔ فیض آوری
اولدی صفا بخش دل جذبه‌دار
ایلدی اشواق وغرامم فزون
باد صبا ، نکهت کیسوی یار

[۱] بیك اوچیوز یکرمی بش سنه‌سی ربیع‌الاولنده مولد پیغمبری‌یی تبجیلاً انشادواقدام‌غزته‌سنده — بعض‌بیتلری‌سانسورك دست بی‌امان تخریبنه اوغرامش اولدیغی‌حالده — نشر ایلدیکم شوقصیدهٔ مولودیه‌یی بودفعه سالم اولدیغی اوزره «بیان‌الحق »ده تکرار نشر واکمال ایلیورم .

باشلادی الحانه اولوب مرغ جان
پیر وانفاس روایح نثار:
اوقشا صبا چهرهٔ مشتاقی
لحمه سریع دمبدم اول نشوه بار
بوی هوادارکه دلداده‌یم
فیض حیاتبخشکه منتکذار
رهکذرك کشور بطحامیدر؟
روضهٔ قدسیده‌می ایتدك قرار؟
روحمی الحان سرا ایلدك
کلشن آمالی هم خنده‌زار
سویله نه‌در سنده‌کی بوفیض وبو
کلدیمی اول صبح سعادت مدار
کیم شب مسعود وصفا کستری
نیر پیغمبر قدسی شعار
خاور پرنور ازلدن طوغوب
ایلدی آفاقی بتون تابدار
ارض حجاز اولدی خصوصا اودم
طورکبی جلوه‌که کردکار
پارلادی انوار هدا سوبسو
شاهد حق آنده اولوب آشکار:
لمعهٔ دین، بارقهٔ کفر سوز
نور الهی، شه والا تبار
درفریدیم زخار عشق
عرش مکان، داور رفرف سوار
بدرقهٔ راه هدا یمأب
شمس ضحی، هادیٔ اعجازکار
ختم رسل، فاتحهٔ فیض کل
شافع مقبول دمکار وزار
حضرت پیغمبر لولاك جاه
احمد ومحمود معالی دثار

فطرت علویه‌سنه ذات حق
چار کتابنده ستایشکذار
عنصر پاکیزه‌سنه دالدر
اول کون اولان خارقهٔ بیشمار
منعطف اولسون هله تاریخه‌بر
دیدهٔ تحقیق ذوی الاعتبار
پیش نکاهنده اولورجلوه‌کر
سرتسر اول خارقهٔ صد هزار
سوندی او آتشکدهٔ اهل فرس
خیلی زمان اولمشیکن شعله‌بار
ایلدی خاکسترینی برهوا
دست صواعق فکن روزکار
کنکرهٔ طاقی‌ده کسرالرك
دوشدی یووارلاندی یره خور وخوار
نهر فرات ساهیٔ مجرا اولوب
جوش وخروش ایلدی آواره وار
ساوه کولی نشف میاه ایلدی
اولدی یری رزمکه پر غبار
هانکی برین ایلسون احصا قلم
انجم افلاکه نهایتمی وار
حضرت حسان مؤید بیله
روح قدس اولمشیکن دستیار
ابکم ولال اولدیغی معلومدر
یانه دیسون خامهٔ دمبسته‌کار
زمزم اخلاص درونم بودم
فیض ولادتدن اولوب وایه‌دار
روضهٔ علیای سماپایه‌یه
اولدی روان نیلیه‌یم بیقرار
اوغرا صبا سن دخی اول کاشنه
ساحهٔ دلجوسنه کر جان سپار

عرض حضور ايله تحياتمی
حال دلی سويله امان زار زار
صكره دونوب مژده رس عفوم اول
لطفكه ايتمكده كوكل انتظار

حسين حازم

عالم اسلاميت

صوماترا مسلمانلری

قطعات ارضه يايلمش اولان اخوان دينمزك احوالندن قارئينی خبردار ايتمكی بيان الحق كنديسنه اك مهم وظيفه عد ايدر :

مسلمانلر يكديكرينك احواله پك بيگانه‌در. كرچه ارض اوزرنده اوچيوز مليونی متجاوز مسلمان اولديغنی اوروپاليلردن اوكرنيورز ؛ فقط يالكز عددينی بيلمكله اكتفا ايدييورز. بونلرك احوال اجتماعيه وحسياتنه دائر همان هيچ برشیء بيلميورز. اوزاغه كيتميه‌لم. زيرا ادارهٔ حكومتمزده بولنان مسلمانلر عجبا يكديكرينك خصوصات اجتماعيه‌سندن خبردارميدر ؟ امين اوله‌لمكه دكلدر. بغداده كيلر طرابلس غربده‌كی مسلمانلرك احوالنی بيلمزلر ؛ ارناوودلر كردلری طانيماز . ؛ تركلر يمنليلرك حسيات ، اخلاق وعاداتندن خبردار دكلدر . دها آچيقجه سويليه‌لم . عجبا پايتختمزده عثمانلی حكومتی تشكيل ايدن عناصر مختلفهٔ اسلاميه‌نك حسيات واحوال عموميه‌لرينی تقدير و بيان ايده‌بيله‌جك بر هيأت تشكيل ايده‌بيلميری يز ؟ اعتراف ايده‌لمكه ايده‌ميز ينه اعتراف ايده‌لمكه مملكتمزده بولنان عناصر مختلفهٔ اسلاميه حقنده برازمعلومات آلمق ايسترسه‌ك اجنبی كتابلرينه مراجعت مجبوريتنده‌يز بوكون كتبخانهٔ اسلاميت بوعصرده‌كی احوال مسلمينه دائر براثری محتوی دكلدر . اوتنجی عصر هجری‌يه قدر بويولده پك چوق آثار اسلاميه موجود . آندن صكره آفاق اسلاميه‌يی احاطه ايدن جهل مخيم مد نظره حائل؛ نفوذ فكرهٔ مانع اولمش، بزی كنـدی محيطمزك احوال خصوصيه وعموميه‌سنی بيله سچه‌ميه‌جك ، تقدير ايده‌ميه‌جك برحاله قويمشدر. بوخصوصده اك بيوك مسئوليت علمامزه بالخاصه پايتختده‌كی ، يكانه ومستقل برمركز اسلاميت اولان استانبولده‌كی علمايه توجه ايدر . ترقيات دينيه‌مزك لوازمی نه‌ايسه ، مسلمانلرك تكملی وسعادتی نه‌يه وابسته ايسه آنلری دوشمنك، دينمز اوزرينه اولان مهاجماتی دفع ورفع ايده‌جك چاره‌لری ارائه ايتمك، آفاق اسلاميه‌يی استيلا ايدن سحاب جهالتك ازاله‌سی اسبابنی تحری ايتمك، بواسبابی بتون مسلمانلره اكلاتمق ، روابط دينيه‌نك تأييدينه چاليشمق ، معارف وسعادت يوللرينی كوسترمك بالخاصه مملكتمزك ارباب دينيه ، علماسنه عائد بروظيفهٔ دينيه‌در. اوچيوز مليونی متجاوز مسلمان بووظائفی بويله تقدير ايدر، بويله امل بسلر. بواملرينه بوكون نائل اوله‌مدقلرينی كوريپورلر، روابط معنويهٔ اسلاميه‌نك قوتنه باقمدزكه مأيوس اولميورلر،فتور كتيرميورلر. استقبالده نائل اوله‌جقلرينی اميد ايله متسلی اوليورلر. فقط برچوق سلابهٔ منافع واحتراصاته معروض قالان وبيك درلو مهالك قارشوسنده ماديات ومعنوياتلرينك يواش يواش دوچار تزلزل اولديغنی كورن ، مائل سقوط بولنديغنی اكلايان بواخوان دينمزك ايچين ايچين اغلايشلرينه ، آجی آجی فريادلرينه دقت ايده‌جك اولورايسه‌ك نه‌لر ايشيديورز ! ديورلركه :

آيا ، اخلاق ومعنوياتمزه جراد منتشر كبی مسلط اولان بيكارجه ميسيونرلر آره‌سنده هيچ اولمزسه نيچون

بردانه اولسون اسلام عالمی كورهمیورز. انواع حیل ودسائس ایله دینمزی یواش یواش هدمه اوغراشان بوشیاطین مادیه‌یی مقهوریت فكریه‌یه دوچار ایده‌جك حارس اسلام، ناشردین عالمزی كورمكله قریرالعین اوله‌میه‌جقمی یز؟ نه وقت بویله بر عالمی وجدانلرمزده صاقلایه‌جغز؟ حیاتمزی سپر ایده‌جكز. بتون ثروتمزی، بتون وارلغمزی كذركاهنه سریه‌جكز. آیا: مراكز نصرانیتده‌كی بو فعالیت مركز اسلامیتی نه ایچون متنبه قیلمیور؟ بو لاقیدانه طاورانمق نه وقته‌قدر امتداد ایده‌جك بز بوكون دینمزی محافظه ایدییورز. وقوع بولان مهاجماتی ممكن مرتبه منع ایده‌بیلیورز. فقط آتی ایچون هیچ امین دكلز. حال، استقبالك وخامتی اكلاتیور. بتون موجودیتمزله برابر معنویاتمزك تحت تهلكه‌ده اولدیغنی كوستریور.

ای مقر خلافتده‌كی ومركز اسلامیتده‌كی علمای دین! دین جلیل اسلامك، افكار عمومیهٔ محمدیه‌نك بر دین طبعی ودین مدنی اولدیغنی وانسانلغك هر نوع ترقیاتیله متناسب اوله‌رق انسانلری غایهٔ سعادته ایصال ایده‌جك برشارع قویمدن عبارت بولندیغنی بتون انظار عمومیه‌یه كوستریكز. بو وظیفه بتون مسلمانلره عائد بر وظیفه‌در. فقط سزك ایچون بر وظیفهٔ خصوصیه تشكیل ایدر. آرتق فریادمزی دیكله‌یكز. احتیاجات دینیه‌مزی اكلایكز. غربدن نبعان ایدن سیلابهٔ افكارك سرعت، جهت وكیفیتنه واقف اولكز. بونلرك استعمال ایتدكلری قوتلرله‌ده فكرلریكزی تجهیز ایدیكز. افكار دینیه وافكار مدنیه‌یی یكدیكریله مزج ایدیكزده دماغلریكزده حصوله كلان سحائب افكار دینیه فضای انسانیتده بارقه‌لر نشر ایتدكجه خصمای دینك كوزلری قماشسون، حیرتلر ایچنده قالسونلر. ساحهٔ اسلامیت یالكز، یالكز سزك فكرلریكزك جولانكاهی اولسون. چوقدنبری مشمئز بر حالده بولنان شخص معنوی اسلامیتده براز كولسون.

آه.. بتون مسلمانلرك بسلدكلری امل بو؛ شرقدن، غربدن، شمالدن، جنوبدن قوپان واویلای امل، صدای امید ایشته بو.

اوت ای اخوان دینمز فریادلریكزی ایشیدییورز، چوقدنبری ایشیدییورز.

لكن زمان، امیدوار اولدیغكز او كتله‌یی ایشتمه‌مك، سویله‌مه‌مكه، دوشنمه‌مكه محكوم ایتمشدی. بوكون او محكومیت برطرف اولدی براز صبر ایدكز فریادلریكز، واویلالكز یقینده تشكر، تحسین آوازه‌لرینه انقلاب ایده‌جكندن امین اولكز.

اشته زمین مقاله‌مزی تشكیل ایدن صوماترا جزیره‌سی‌ده بوكبی فریادواشتكالره منبع اولان ممالك اسلامیه‌دن بریدر. جزیرهٔ مذكوره‌نك خصوصات اجتماعیه وسائره‌سنه كیریشمزدن اول احوال اقلیمیه وجغرافیاسندن بحث ایتمكی مناسب كوریورز. شویله‌كه: جزیرهٔ مذكوره سوندا جزائرینك الك مشهوری والك بیوكی اولوب ٥° ٤٠′ عرض شمالی ایله ٥° ٥٥′ عرض جنوبی و ٩٥° ٢٠′ ایله ١٠٦° ٠٥′ [١] طول شرقیلری آره‌سنده محصور ومالاقه‌شبه جزیره‌سیله جاوا جزیره‌سی بیننده واقعدر.

خریطه‌یه كوز كزدیره‌جك اولورایسه‌ك عادتا جاوا آطه‌سی ایله برون برونه یاقلاشمش اولدیغنی كوریرز.

آطه‌نك الك اعظم طولی ١٦٨٠ والك اعظم عرضی ٤٠٠ كیلومترودر. مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه ٤١٠٠٠٠ كیلو مترو مربعندن عبارتدر.

جزیره‌نك احوال اقلیمیه‌سی جاوایه پك مشابه‌در. شمالدن [آچه] یاخود [آخین] شهرندن باشلایان برسلسلهٔ جبال آطه‌نك منتهای جنوب غربیسنه قدر امتداد ایتمكده‌در. بوطاغلرك همان كافه‌سی غایت جسیم

---

[١] مبداء طول غرنیج رصدخانه‌سیدر.

اورمانلرله مستور اولدیغی کبی ، بیوك کوچك برچوق انهار دخی تولید ایدر . بوسلسلهٔ جبال میاننده درت بشی وولقانلی وبرچوق منابع حارهیه مالك طاغلر اولدیغی کبی خط استو اوزرنده (٤٠٠٠) متر وارتفاعنده (اوفیر) و [آندرپورا] طاغلری ایله (٣٠٠٠) متر ودن زیاده ارتفاعی حائز درت کوه مرتفع و (٦١٠٠) مترهیی متجاوز الی طاغ موجوددر . خط استوانك بر آز جنوبنده ٣٧٠٠ متره ارتفاعنده اولان [بهراپی] ینار طاغی پك چوق منابع حارهیی حاوی اولدیغی کبی زروهسندن دائما بخارلر فوران ایتمکدهدر .

حکومت مستقلهٔ اسلامیه اولان [آچه] مملکتنك وسطنده بولنان [آبونغ – آبونغ] طاغی دخی تخمیناً (٣٥٠٠) متره ارتفاعندهدر . بو طاغلری ستر ایدن جسیم اورمانلر جزیرهنك بیوك بر منبع ثروتی تشکیل ایدر . مقبول وغایت مرتفع اولان بو آغاجلرك قسم اعظمی اجانبه اخراج ایدیلیر . جزیرهنك شرق طرفی عارضهسز وغایت منبت اووا ومیشهلکدر . جبالدن دوکولان و باشلیجه شرقه دوغری جریان ایدن انهار بواووایی اروا واسقا ایدر .

بو نهرلرك بعضیسی سیر سفائنه مساعد بر حالده کثیرلشدر . صوماطرهنك الك بیوك نهری اولان (موزی) ویا اسکی اسمیله (پالمبانغ) نهری اوچیوز کیلومتره طولنده سیرسفائنه مساعد وصالح بر نهردرکه شرق جهتنه دوغری جریان ایدر .

کذلك (سیاق) و (قامپر) نهرلری دخی اوچیوز الی کیلومتردن زیادهدر بوسلسلهٔ جبال اوزرنده مرتفع یایلالر بولنوب هواسی غایت صاغلام ومعتدلدر . بو یایلالرده برقاچ دانه اوفاق کول دخی واردر . الك بیوکی خط استوانك بردرجه عرض جنوبیسنده (سنقاره) کولیدرکه اونیدی متره طولنده وبش کیلومتره عرضنده ویوز متره قدر عمقندهدر . سطح بحردن یوز اون سکز متره قدرده مرتفعدر .

خط استوا همان وسطندن مرور ایلدیکندن بالطبع صیجاق اولمسی لازم کلیرسهده طاغلق محللر اولدقجه معتدلدر جزیرهده وسطی درجهٔ حرارت ٧٦ الی ٩٣ در . سطح بحردن سکز یوز متره مرتفع بولنان اراضیده بر سنهنك ایکییوز کونی شدتلی یاغمورلرله کذران ایدر . جزیرهنك سواحلی – باتاقلقلردن ماعدا – پك صاغلام وصحته الویریشلیدر .   مابعدی وار

عبدالاحد داود

متفرقه

حریتی سوء تفسیر

استخبارات موثوقهمزه نظراً صنایع نفیسه رسام صنفی طلبهسی مودل مقامنده برجنکانه قاریسنك شکل طبیعیده مکتب نامنه چیلاق اولهرق رسمنی آلمغه تشبث ایلمشلر ومدیر مکتب حمدی بکك آداب ملیهمزه توافق ایتمیان بوتشبثی منع ایلمسی اوزرینه طلبه بومنعك حریته مغایر وترقی‌یه مانع برحرکتدن عبارت اولدیغنی سرد ایدهرك مدیر مکتب حقنده معارف نظارتنه شکایتده بولنمشلر . معارف ناظری غیرلایق ونامشروع اولان طلبهنك شومقصدینی تقبیح ایدرك مساعده ایدیلهمیهجکنی صورت قطعیهده بیان ایلمش . طلبه آلدقلری بوجواب اوزرینه حرکات سبو کشانهده بولنهرق مقصدلرینك

اجراسنی مصراً طالب وموافقت ایدلمدیکی صورتده صدر اعظم پاشایه شکایت ایده‌جکلرینی سویلمشلر .

مقام صدارتدن آلاجقلری جوابك دها قطعی اوله‌جغنده تردد ایتمیورسه‌کده دین، آداب ملیه واخلاق عمومیه‌مزه مغایر اولان شو حرکتك نه‌قدر چیرکین اولدیغنی شعبهٔ ادبدن معدود اولان صنایع نفیسه منتسبیننك دوشونه‌مه‌ملرینه تأسف ایتمکدن کندمزی آله‌میورز. هر مملکتك اخلاقیونی ، ارباب ادبی چیپلاق قادین رسملرینك نه درجه‌ده مضر اخلاق اولدیغنی بیان ایتمکده‌لر ایکن رسمی بر مکتبمزك طلبه‌سی آوروپا مکاتب رسمیه‌سنده بیله مساعده ایدلمیان بر صورتده چیپلاق بر قادینك قارشیسنده ساعتلرجه طوره‌رق آنی تصویر ایتمکده‌کی شناعت تصور ایدیلورسه بر مسلمان حسنه، بر عثمانلی حسنه نصل توافق ایتدیرلدیکنه حیرت ایتمامك قابل اوله‌میور. عالم انسانیتك هر طرفنده . هر یرنده قبیح وشایان نفرین کورینن بو تشبثه اشتراك ایدنلره تأسف ومعارف ناظریله مکتب مدیرینه تشکر ایلمکی وجیبه‌دن عد ایتمکله برابر بیان الحقك صورت حقنده نشر ایتدیکی مقالاتده سرد ایلدیکی وجهله احکام شرعیه‌مزك بو مسئله‌یه قارشی اولان مسلکنده نه قدر حقلی اولدیغی شو حادثه ایله‌ده تأیید ایلدیکنی شوراجقده تذکاردن کندیمزی آله‌مایز .

طلبهٔ علومك قرعه امتحانلری

طلبهٔ علوم حقنده اجرا ایدیلمکده اولان قرعه امتحانلرینك موافق معدلت ومساوات اولمدیغی وبوخصوصده مجلس مبعوثانجه بر قرار دخی سبق ایلمش اولدیغی حالده امتحان معامله‌لرینه حالا نهایت ویریلمه‌مسی اسبابنك حربیه نظارتندن استیضاحنی حاوی اوله‌رق توقاد مبعوثی مصطفی صبری وقونیه مبعوثی زین العابدین وتوقاد مبعوثی شیخ مصطفی خاکی واستانبول مبعوثی مصطفی عاصم افندیلر طرفندن جمعه ایرتسی کونکی مذاکره‌ده ویریلن تقریر قبول اولنه‌رق کله‌جك جمعه ایرتسی کونی حربیه ناظری پاشانك ایضاحات اعطاسی ضمننده دعوت اولنمسنه قرار ویریلمشدر .

بو هفته آلدیغمز بر ورقه‌ده نمونهٔ ترقی مکتبنده مصلی طلبه‌لرك بر طاقم بی نماز طلبه‌لر طرفندن استهزا واستخفافه معروض قالدقلرینی، مبصر و اداره‌نك شکایته اهمیت ویرمدکلرینی کمال تأسفله اوقودق . اسکی بر مکتب ادب طانیدیغمز بودار المعارفك شان اسلامیته نقیصه کتیره‌جك قدر لاقید بولنان اداره‌سنی مؤاخذه ایله نظر دقتلرینی جلبه مسارعت ایلرز .

غزته‌مزك برنجی جلدی

غزته‌مزك ، بو نسخه ایله نهایت بولان برنجی جلدی یکرمی یدنجی نسخه‌دن بدأ ایله اجرا ایدیلن تنزیلاته تطبیقاً جزوجه آتی فیئات ایله ویریله‌جکدر :

غروش	اجزا
۲۶	استانبول ایچون اداره خانه‌دن آلنه‌جق .
۳۵	طشره ایچون ، پوسته اجرتیله برابر .
	مجلد
۳۰	استانبول ایچون ، اداره خانه‌دن آلنه‌جق .
۴۰	طشره ایچون ، پوسته اجرتیله برابر .

محمد تلی

بکر افندی مطبعه‌سی — درسعادت : وزیرخان

[بیان الحق] رساله‌سنك برنجی جلدینه مخصوص فهرستدر

مقالات دینیه ، حکمیه وعلمیه

[١] دردنجی نسخه‌یه قدر صحیفه نومروسی یالکز نسخه‌نك صحیفه‌لرینه وضع اولنمشیدی . دردنجی نسخه‌ده صره‌سیله برلشدیرلدیکندن اوفق عددلر مستقل صحیفه‌نك وبیوك عددلرده صره صحیفه‌نکدر .

افادات ومطالعات مخصوصه، مکاتیب وارده

[١] دردنجی نسخه‌یه‌قدر صحیفه نومروسی یالکز نسخه‌نك صحیفه‌لرینه وضع اولنمشیدی دردنجی نسخه‌ده صره‌سیله برلشدیر. لدیکندن اوفق عددلر مستقل صحیفه‌نك وبیوك عددلرده صره صحیفه‌نکدر .

ادبیات

[١] دردنجی نسخه‌یه قدر صحیفه نومروسی یالکز نسخه‌نك صحیفه‌لرینه وضع اولنمشیدی . دردنجی نسخه‌ده صره‌سیله بر لشدیرلدیکندن اوفق عددلر مستقل صحیفه‌نك وبیوك عددلرده صره صحیفه‌نکدر .

صحیفه

سیاسیات ، حوادثات ، متفرقه

[١] دردنجی نسخه‌یه قدر صحیفه نومروسی یالکز نسخه‌نك صحیفه‌لرینه وضع اولنمشیدی . دردنجی نسخه‌ده صره‌سیله برلشدیرلدیکندن اوفق عددلر مستقل صحیفه‌نك وبیوك عددلرده صره صحیفه‌نکدر

